

Қарағанды қаласының
білім бөлімі

Отдел образования
города Караганды

«Қазақстанның жаңартылған білім моделі: мәселелер мен шешімдер жолы»

**XX аймақтық ғылыми – практикалық
конференцияның
МАТЕРИАЛДАРЫ**

**МАТЕРИАЛЫ
XX региональной
научно-практической конференции**

«На пути к обновленной Модели образования Казахстана: проблемы и пути решения»

Қарағанды 2018

Қарағанды қаласының білім бөлімі
Әдістемелік кабинет
Отдел образования города Караганды
Методический кабинет

**«Қазақстанның жаңартылған білім моделі:
мәселелер мен шешімдер жолы»**

**XX аймақтық ғылыми – практикалық
конференцияның материалдары**

**Материалы XIX региональной
научно-практической конференции**

**«На пути к обновленной Модели
образования Казахстана: проблемы и пути
решения»**

Қарағанды 2018

Редакциялық коллегия/Редакционная коллегия:

С.К.Абеуова, А.Е.Қадыр, Г.Б.Жаркеева, Р.Ж.Кулмуханова,
Р.У.Узакбаева, Н.К.Кожаметова, П.Т.Жаркибаева, Е.В.Лаверженцева,
А.С.Гавриш, З.Д.Накипова, Г.У.Аязбекова, Г.Т.Хасенова, У.Н.Исатаева,
Ж.К.Дюсембина, О.А.Ульбрихт, Г.Х.Оспанова, Е.Е.Ганина,

Шығарылым үшін жауаптылар/Ответственные за выпуск:

Э.А.Раманускайте, А.Б.Ананьев, Л.Н.Саменова, А.С.Исаева.

Материалдар Қарағанды қаласының білім бөлімі әдістемелік Кеңесімен баспаға шығаруға ұсынылған.

Материалы рекомендованы в печать методическим Советом отдела образования г.Караганды.

«Қазақстанның жаңартылған білім моделі: мәселелер мен шешімдер жолы» (XX аймақтық ғылыми-практикалық конференцияның материалдары) = «На пути к обновленной Модели образования Казахстана: проблемы и пути решения». (Материалы XX региональной научно-практической конференции).

Жинақта Қарағанды қаласының білім ұйымдары қызметкерлерінің XX аймақтық ғылыми-практикалық конференциясы материалдары жарияланады.

Жалпы білім беретін мектеп, мектепке дейінгі және қосымша білім беру мекемелері, білім басқарамасы органдарының қызметкерлері үшін.

В сборнике публикуются материалы XX региональной научно-практической конференции работников организаций образования города Караганды.

Для работников общеобразовательных школ, дошкольных и внешкольных учреждений, органов управления образованием.

По Посланию Президента: на пути к изменениям в образовании республики

*Кенешова Р.А.
и.о. руководителя ГУ «Отдел образования г.Караганды»*

Мы все сегодня являемся свидетелями того, как наша страна развивается. Особо гордимся тем, что Казахстан ведет миролюбивую и толерантную политику по отношению ко всем странам. Инициативы Президента всегда получают международную поддержку и реализуются на практике: примером тому стала выставка ЭКСПО-2017. За проведение выставки Казахстан получил высокую оценку от лица международного сообщества. Казахстан уже имеет имидж серьезного и надежного партнера.

Очень важно, что большое внимание во всех Посланиях нашего Президента, в том числе и в нынешнем, уделяется развитию социальной сферы, в том числе и образованию. Это особенно важно, поскольку труд учителя, который работает с детьми, молодым поколением, с семьей должен быть в почете, уважаем. И поэтому забота государства об учителях сегодня очень актуальна. Повышение заработной платы, о котором говорится в Послании, станет хорошим стимулом для дальнейшей плодотворной работы учителя.

Нурсултан Абишевич в своем Послании народу Казахстана говорит о развитии педагогических специальностей университетов, повышении престижа педагогической профессии. Это своевременно, потому что сегодня казахстанское образование переходит на обновленное содержание, которое стало реакцией на низкую результативность участия казахстанских школьников в международных исследованиях, где наши ученики слабо справлялись с заданиями, требующими практического использования теоретических знаний, полученных в школе. В связи с этим, в соответствии с Планом мероприятий по реализации Государственной программы развития образования и науки Республики Казахстан все 1-е классы республики 1 сентября 2016 года 100%-тно перешли на обновленное содержание образования по опыту НИШ, а со 2 сентября 2017 года на обновленное содержание перешли 2, 5, и 7 классы. Большая работа сегодня проводится отделом образования города по организации повышения квалификации учителей по новым программам на базе областного института повышения квалификации «Өрлеу», Центра педагогического мастерства и др. Уже обучено 1470 учителей 1, 2, 5, 7 классов, готовятся пройти курсы повышения квалификации в первом полугодии 2018 года учителя 3, 6, 8 классов.

Необходимо разъяснить, что понимается сегодня под «обновленным содержанием образования». Его надо рассматривать с нескольких

позиций: во-первых, это новые учебники, в которых задания направлены на развитие функциональной грамотности, то есть для их выполнения ученик должен опираться на свой жизненный опыт, свои наблюдения. Во-вторых, приоритетом в обновленном образовании сегодня выступают новые подходы в обучении. Это активные методы и формы, при которых дети размышляют над проблемными вопросами, учатся самостоятельно на них отвечать, приводить примеры, пытаются добывать информацию из литературы, СМИ, Сети Интернет, используя при этом свои навыки. В-третьих, - это новое в нашем казахстанском образовании – критериальное оценивание, сутью которого является наличие для каждого задания простроенного критериального аппарата, по которому и сам ученик, и его родители смогут оценить выполнение задания ребенком и выставить соответствующую отметку. Учитель, используя такую систему оценивания, в своей работе будет руководствоваться критериями, но не личным отношением к ученику. Говоря об оценивании, нельзя не сказать о том, что все школы Караганды с этого учебного года перешли на электронный журнал. И это тоже является частью обновленного образования. Учителя положительно оценили это новшество. Не менее важным нововведением стала подготовка учителей к преподаванию предметов естественно-математического направления (физика, химия, биология, информатика) на английском языке. Эту работу в Караганде начали уже с 2016 года и на сегодняшний день на курсах английского языка за счет бюджетных средств обучен 201 учитель (4,6%). И уже с 1 сентября сертифицированные учителя разработали факультативные курсы и преподают свой предмет с использованием английского языка, что является подготовительной работой к введению трехязычия в старших классах с 2019 года. Переход на обновленное содержание образования подразумевает и переход на пятидневку, что поможет избежать перегрузки учащихся и освободить еще один день для посещения спортивных секций, развивающих кружков, провести еще один день в кругу семьи. Решение перейти на пятидневный режим принимали вместе - педагоги, родители и учащиеся в зависимости от загруженности школы, от обеспеченности педагогическими кадрами и др. С учетом всех факторов, полностью перешли на пятидневное обучение с 1 сентября 2017 года 17 школ города, частично - в остальных школах.

Много сделано сегодня в направлении изменений системы казахстанского образования, но еще больше предстоит сделать. И основная роль в этом процессе перехода принадлежит нашим педагогам. В Посланиях Президента, во всех Государственных программах говорится о повышении статуса учителя. В Караганде проводятся конкурсы, фестивали, мастер-классы, олимпиады для повышения профессионального уровня учителей. С гордостью можем отметить высокий потенциал карагандинских педагогов, позволяющий эффективно внедрять новые подходы в обучении на уроках, критически мыслить, выводить каждого

своего воспитанника на новый уровень развития... Конечно, современный учитель понимает: чтобы соответствовать новому времени, предстоит много работать, работать творчески, ответственно, включаться во все инициативы, связанные с реализацией политики нашего государства. С уверенностью можно сказать, что с таким учительским потенциалом, какой имеем сегодня, мы сможем претворить в жизнь все планы и идеи, обращенные к образованию нашим Главой государства, потому что наша сила в единстве и взаимопонимании.

О вовлечении в научную деятельность школьников города Караганды

Лаверженцева Е.В.

ГУ «Отдел образования города Караганды»

В соответствии с Госпрограммой на 2016-2019 годы, с целью развития одаренности школьников, развития у них функциональной грамотности в школах Казахстана и, в частности, в школах Караганды активизируется научно-исследовательская работа учащихся как первая ступенька формирования научного мышления и раскрытия одаренности казахстанского школьника. Одним из путей выявления и развития одаренных детей, является научно-исследовательская деятельность, которая реализуется через школьные научные общества учащихся (НОУ).

На сегодняшний день в 78 учреждениях образования нашего города работают сертифицированные школьные научные общества учащихся (НОУ), объединяющие 18 218 детей. НОУ является такой формой внеклассной работы с учащимися, которая способствует развитию познавательной активности и творческих способностей подростков в процессе углубленного изучения ими одной из отраслей науки, техники и искусства. Основная задача НОУ – привести в систему внеклассную и кружковую работу в школах, подняв ее на научный уровень и связав с учебно-воспитательным процессом.

Так, методическим кабинетом отдела образования было разработано «Положение о НОУ», которое регламентирует его деятельность. В НОУ каждой школы принят устав, утверждена его структура, руководитель, имеется пресс-центр.

Научная работа ведется в секциях, таких как лингвистическая, экобиологическая, точных наук, музыки и искусства, психологии и т.д.

Работа по вовлечению учащихся в научно-исследовательскую деятельность ведётся систематически в течении всего учебного года. Это работа, которая включает в себя совместные семинары, «круглые столы», выставки, конкурсы. Результаты всей деятельности, учащиеся представляют на школьных, городских, областных научно-практических

конференциях, конкурсах и соревнованиях. Это хорошая стартовая площадка для выхода на республиканский и даже международный уровни.

Для оказания практической помощи учащимся и их научным руководителям ежемесячно (по плану методического кабинета ГорОО) в организациях образования либо на сайте sabak.kz ведущими учителями города проводятся мастер-классы и on-line консультации по подготовке учащихся к написанию и защите научных проектов и олимпиадам различных уровней.

Каждый последний четверг месяца в МК ГорОО для учителей, психологов, родителей, учащихся проводятся консультации по ведению документации НОУ, а также по психологическому сопровождению научно-исследовательской деятельности.

При работе учителя с одарёнными детьми возникают проблемы, решение которых возможно лишь при участии представителей высшей школы с их спецификой работы, консультациями, посещением их лабораторий. На базе КарГУ им.Е.А.Букетова, КарГТУ, Карагандинского Государственного Медицинского Университета ежегодно организуются и проводятся семинары с учителями казахского, русского языка и литературы, физики, математики, химии, биологии, истории, где обсуждаются основные методы активизации познавательной и научно-исследовательской деятельности учащихся, разрабатываются совместные проекты по исследовательской деятельности школьников и студентов. Тесно работают с ВУЗами гимназии № 1, 3, 9, 38, 39, 92, 93, 97, лицей № 2, ШЛ № 53, 57, 66, 101, СОШ № 5, 16, 23, 52, 63, 77, 81.

Самыми популярными и стартовыми в плане дальнейшего участия в областных и республиканских конкурсах и соревнованиях для наших школьников, организованные отделом образования, стали фестиваль проектов «Алғырлар», городские соревнования научных проектов «Шаги в науку», конкурс социально значимых проектов «Я-гражданин».

На протяжении восьми лет в Караганде проводится фестиваль лучших исследовательских проектов «Алғырлар». Лучшими проектами, которые затем не раз были отмечены на научных соревнованиях различных уровней за эти годы, были признаны проекты гимназий № 1, 3, 38, 39, 45, 92, 93, лицей № 2, ШЛ № 53, 57, 101, ШГ № 95, общеобразовательных школ № 13, 17, 30, 32, 33, 36, 52, 54, 58, 59, 62, 68, 77, 83.

С 2015 года в Караганде, в конце каждого учебного года, проводятся соревнования научных проектов «Шаги в науку» для учащихся 7-11 классов школ города. На данных соревнованиях школы представляют проекты, над которыми работали учащиеся в течение данного учебного года. Участники и призёры данных соревнований имеют право представить свои проекты на областные научные соревнования уже в следующем учебном году. Жюри, осуществляющее оценку проектов, ежегодно отмечает актуальность и востребованность исследований учащихся школ и гимназий № 38, 39, 1, 3, 9, 93, 97, ШЛ № 101, 57, 53,

лица № 2, 32, 34, 36, 62, 30, 15, 82, 23, 4, 52, 33, 16, 17, 68, 58, 63, 77, 81, 83.

Большую популярность среди школьников приобрёл городской конкурс социальных проектов учащихся «Я гражданин», который проводится по инициативе отдела образования города Караганды. Конкурс организован в целях развития исследовательских способностей школьников, формирования активной гражданской позиции учащихся в процессе изучения ими социально значимых проблем города и региона, формирования у учащейся молодёжи чувства патриотизма и ответственности за будущее своей страны, а также поддержки инициатив детей. Ежегодно в конкурсе принимают участие ребята, которые представляют социальные проекты различной тематики: по благоустройству города, строительству в Караганде новых социальных объектов, повышению качества медицинского обслуживания населения, улучшения экологии, развитию волонтёрского движения. Лучшими за годы существования конкурса были признаны проекты учащихся школ № 9, 13, 16, 17, 18, 20, 23, 38, 57, 68, 78, 86, 95, 97, лица № 2.

В 2017 году по инициативе отдела образования города Караганды совместно с Молодёжным ресурсным центром был проведён I городской слёт юных изобретателей «Энергия новых открытий». Слёт собрал молодых талантливых исследователей со всего города. Мероприятие было организовано в целях создания площадки для обмена опытом между молодыми исследователями, школьниками, студентами и учеными. На слёте юными изобретателями были представлены макеты научных проектов в секциях «Зелёная экономика», «Экология. Чистый транспорт», «Энергосбережение», «Бизнес-проект».

Результативность и качество деятельности школьных НОУ проявляется в ходе организации и проведения всех этапов Республиканского конкурса научных работ «Зерде» для учащихся 1-7 классов, Республиканских научных соревнований школьников «Дарын» для учащихся 8-11 классов и Международных рейтинговых проектных конкурсах.

Республиканский конкурс исследовательских работ и творческих проектов «Зерде» проводится для учащихся 1-7 классов. За последние 3 года в этом конкурсе приняли участие 1350 учащихся. Более 600 учащихся стали призёрами и победителями данного исследовательского конкурса. На республиканский этап ежегодно выезжает команда Карагандинской области, состоящая в основном из учащихся, представляющих школы города Караганды, которые на республиканском этапе на 80-90 процентов подтверждают свои успехи на городском и областном этапах. Это учащиеся школ № 1, 5, 9, 13, 16, 34, 38, 53, 58, 63, 82, 83, 93, 101.

Республиканские соревнования научных проектов «Дарын», в которых активно принимают участие учащиеся школ города Караганды – это конкурс, который проводится ежегодно Министерством образования и

науки РК. За последние три года для участия в соревнованиях было зарегистрировано более 1000 проектов. После перепроверки на уникальность, актуальность допущено к защите было больше половины. Призёрами областного и республиканского этапов стали более 150 школьников из школ № 1, 2, 3, 4, 9, 16, 17, 18, 22, 23, 30, 32, 33, 38, 39, 46, 52, 53, 54, 57, 58, 61, 63, 65, 66, 68, 76, 77, 81, 82, 86, 92, 93, 97, 101. Ученики данных школ получили право участвовать в международных научных соревнованиях проектов, они выезжали в Алматы, Байконур, Королёв, Москву, Санкт-Петербург, Южную Корею, где становились призёрами научных соревнований.

Одной из форм дополнительного образования, направленной на выявление, реализацию интеллектуально – творческих способностей школьников является Конкурс исследовательских работ Малой Академии Наук Юных Исследователей.

Городское научное общество учащихся возникло в стенах Карагандинского Дворца пионеров ещё в 1969 г. В апреле 1989 г. оно было преобразовано в Малую Академию наук юных исследователей. Малая Академия наук — это форма дополнительного образования, направленная на реализацию учащимися потребности в углублённом изучении предмета, формирование исследовательских навыков, определение собственных интеллектуальных возможностей, профессиональных интересов и образовательных приоритетов. За 49 лет существования через секции и кружки Малой Академии прошло более 30,5 тыс. школьников, которые обогатили вузы Карагандинской области и республики, стран ближнего и дальнего зарубежья талантливой студенческой молодёжью. Большое количество учащихся школ города принимает участие в данном конкурсе.

Подводя итоги работы по вовлечению школьников к исследовательской деятельности, можно отметить следующее:

- за последние пять лет в исследовательскую деятельность, благодаря созданию при школах НОУ в исследовательскую деятельность вовлечено более 18 тысяч школьников;

- увеличивается количество школьников, выступающих с научно-исследовательскими работами в конкурсах и конференциях городского и регионального уровня и занимающих призовые места, что свидетельствует о высоком качестве исследований;

- многое сделано для улучшения школьного оборудования.

Так, на сегодняшний день, за счет местного и республиканского бюджетов завершается 100% обеспечение кабинетами новой модификации по предметам «Биология», кабинетами «Химии» школы обеспечены на 80%, кабинетами «Физики» – на 95%. Городской показатель обеспеченности кабинетами новой модификации составляет 77 %, что выше областного, составляющего 69 % на 8 %. Но, к сожалению, имеющиеся реактивы и приборы кабинетов не позволяют проводить эксперименты, выходящие за рамки учебной программы.

Кабинетов робототехники сегодня насчитывается по городу уже 23 вместо 5, что были приобретены в 2015-2016 уч. году. В этом учебном году будет приобретено ещё 10 кабинетов.

Устаревшие компьютеры меняются на новые и увеличивается их количество: до 2018 года насчитывалось 9 861 единиц, а в 2018 году стало 10 342 единиц техники. Объявлен тендер на приобретение компьютеров и ПИКов (проектор, интернет, компьютер).

Изучая программные документы по актуальности технического образования, мы перепрофилируем имеющиеся инновационные площадки с акцентом на техническое развитие школьников.

Так, ввиду улучшения вопроса по обеспечению детей дошкольным образованием, идет перепрофилирование ДЦ «СУОК» в ДДиЮ на создание Технопарка, который будет включать в себя лаборатории по робототехнике, цифрового производства, астрономический комплекс, центр медиа-технологий, мастерские ремесел и др. Это даст городу возможность увеличить охват детей школьного возраста дополнительным образованием по техническому направлению. Кроме того, в 33 школах, где есть уже есть и будут работать кабинеты робототехники, планируется введение проекта «Технопарк». Сейчас уже идёт обсуждение данного проекта попечительскими советами школ, в которых планируется осуществление данного проекта.

Второй год ведется работа в рамках областного проекта «Инженеры будущего». Цель проекта: повышение качества технического образования, привлечение школьников в техническую сферу и повышение имиджа инженерной профессии в Карагандинской области. Данный проект введен в 8 школах Караганды - лицее № 2, школах 12, 17, 32, 85, ШЛ № 57, 66, 101. В рамках реализации проекта в школах введен курс по трехмерному моделированию. Для изучения данного курса в 7, 8 классах из вариативного компонента типовых учебных планов выделены 1-2 часа. В этом учебном году курс посещают 378 учащихся вышеуказанных школ.

Необходимо отметить достижения учащихся за короткий срок внедрения проекта:

- I областной конкурс по трехмерному моделированию в 2017 году - I место – ШЛ № 66, III место - ШЛ №101.

- II областной конкурс по трехмерному моделированию в 2018 году – I место ШЛ №101, II место - СОШ №12, ШЛ №57.

По итогам II областного конкурса учащиеся ШЛ № 101 получили возможность участия международном конкурсе по 3D моделированию в Санкт-Петербурге, который прошёл 28-29 марта, где стали дипломантами. На сегодняшний день разработана Программа эксперимента на уровне области «Модель профессионального самоопределения школьников», и с 1 сентября в ШЛ №101 открывается экспериментальная работа по этой теме.

С октября 2017 года на базе ОШ №51, где имеется Ресурсный центр, начал работу экспериментальный проект «STEAM-центр», в котором также открыты лаборатории по робототехнике, 3-D моделированию, авиамоделированию и др. Школа находится в Пришахтинске, и близлежащие школы смогут посещать эти лаборатории в шаговой доступности от дома. На сегодняшний день нами продумывается дальнейшее материальное оснащение этих лабораторий.

Работа в данном направлении ведется и будет продолжена: имеется планирование, делается анализ обеспеченности и износа, составляются и подаются заявки на приобретение нового оборудования.

«STEAM» обучение – как условие развития функциональной грамотности учащихся

*Абдрахманова А.С., ОСШ №51
директор*

Образование сегодня претерпевает закономерные изменения и обновления в связи с происходящими в мире глобальными вызовами. «Четвертая промышленная революция», о которой говорится в ежегодном послании Президента Республики Казахстан Н.А.Назарбаева народу Казахстана от 10 января 2018 года, заключается в наращивании потенциала и ресурсов с целью создания благоприятных социально-экономических условий для нового качества развития населения и страны[1].

Мы вступили в «эру глубоких и стремительных изменений: технологических, экономических и социальных», а это значит, что необходимы высококвалифицированные кадры, которые могут внедрять и управлять инновационными цифровыми, инженерными, коммуникативными технологиями. Данные вызовы вынуждают менять содержание образовательной системы, начиная с дошкольного возраста и заканчивая профессиональным послевузовским обучением. В системе образования отмечается потребность новой модели, которая бы включала не только развитие у людей знаний, но и умений применять их в различных ситуациях, а главное способность к нестандартному, креативному и продуктивному мышлению.

Наиболее подходящей, на наш взгляд, к таким запросам моделью обучения, может стать модель - STEAM обучения. В методических рекомендациях, разработанных НАО им. Алтынсарина, отмечается положительное влияние STEAM обучения в школьной системе: «...в условиях низкой мотивации обучающихся к познанию и научно-техническому творчеству особую актуальность приобретает задача по совершенствованию учебных программ, созданию особых пространств и форм для интеллектуального развития детей и молодежи, их подготовки по

программам инженерной направленности. Необходимо формировать условия для развития образования, обеспечивающие расширенные возможности детей и молодежи получать знания из различных областей науки и техники в интерактивной форме «Исследовать – Действовать – Знать – Уметь», развивать у молодого поколения инициативность, критическое мышление, способность к нестандартным решениям» [2]. Кроме того, STEAM обучение позволяет создать благоприятные условия создания мотивации у учащихся к выбору инженерных профессий для развития приоритетных направлений отечественной науки и промышленности. В школьной образовательной среде сегодня возникает необходимость в развитии у детей «вычислительного мышления», информационно - коммуникативных навыков, способности анализа и обсуждения, принятия решений и т.д. Данные компетенции и способности позволяет развить и применить модель STEAM обучения.

STEAM обучение построено на идеях междисциплинарного подхода. Естественно-математические науки интегрируясь, позволяют сформировать у учащихся навыки проектного и творческого подхода в различных жизненных ситуациях. Такая модель обучения может удачно взаимодействовать со школьной программой в качестве привлекательного элемента к естественным дисциплинам, что сегодня довольно актуально. Необходимо создавать новые условия в школах, которые позволяют нам это сделать в рамках программы STEAM обучения, внедряя новые образовательные технологии.

Так, в основной школе №51 г. Караганды в 2017 году запущен экспериментальный проект по внедрению STEAM обучения. Организация деятельности программы STEAM - центра для педагогов и учащихся школы и Ресурсного центра художественно – технологического направления является одним из возможных комплексных решений обозначенной перспективы.

Уникальность технического творчества заключается в возможности объединить конструирование и программирование в одном курсе, что способствует интегрированию преподавания информатики, математики, физики, черчения, естественных наук с развитием STEAM образования.

Техническое творчество, которое является основой работы STEAM образования — мощный инструмент синтеза знаний, закладывающий прочные основы системного мышления. Таким образом, инженерное творчество и лабораторные исследования — многогранная деятельность, которая должна стать составной частью повседневной жизни каждого обучающегося нашей школы.

Для более продуктивной деятельности проекта, были созданы лаборатории по 5 направлениям: лаборатория робототехники, лаборатория автомоделирования, лаборатория авиаконструирования, лаборатория компьютерного конструирования и моделирования, лаборатория декоративного, изобразительного и прикладного творчества.

Результатами работы учащихся будут созданные учениками собственные модели и разработки, написание программ и проектов.

Таким образом, реализуя работу по STEAM обучению, мы предполагаем достичь несколько целей. С одной стороны это - более углубленное, раннее и прикладное изучение и приобщение к современной науке и технике, а с другой формирование у учащихся личностных компетенций - уверенность в собственных силах, активная коммуникация и работа в команде, готовность к технологическим инновационным открытиям. Данные компетенции являются основой формирования у учащегося прикладных жизненных навыков, а это в свою очередь являются показателями развития функциональной грамотности. [3].

Литература:

1. Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана. 10 января 2018 г.
2. Методические рекомендации по внедрению STEM образования. – Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2017. – 162 с.
3. Особенности формирования функциональной грамотности учащихся старшей школы по предметам естественно-научного цикла. Методическое пособие. – Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2013. – 48 с

Актуальные аспекты психолого-педагогического сопровождения в современной школе

*Абдрахманова А.С., ОСШ №51
директор*

Стратегические направления модернизации системы образования Республики предполагают системные изменения в деятельности организаций образования и педагогических работников. Обновленное образование призвано сформировать у обучающихся не только знания, но и умение применить их в жизненно важных ситуациях, то есть сформировать функциональную грамотность и компетенции. [3]

Эти компетенции должны быть развиты у каждого ученика, поэтому современное образование- это больше индивидуальное образование для каждого учащегося, несмотря на то, что в классах могут учиться более 30 учащихся. Более того, ученики в классах имеют разные возможности в обучении, а также различный уровень способностей. Актуальной становится проблема человека, его индивидуальность, неповторимость, возможности его развития. В связи с этим нагрузка возрастает не только на ученика, но и прежде всего на учителя. Сегодня, в требованиях от учителя, имеется индивидуальный разноуровневый подход к каждому ученику.

Сегодняшний педагог находится в поиске новых технологий и механизмов для удовлетворения заказа общества.

Данная ситуация может решиться при личностно-ориентированном, субъект-субъектном подходе в образовании. [2] При таком обучении принципиальным является следующее положение: любой ученик способен найти, создать или предложить свой вариант решения любой задачи, относящейся к собственному обучению как к самостоятельному выбору и имеющий в арсенале множество вариантов путей решения.

В связи с этим усиливается роль психологической службы в системе образования, которая призвана оказывать содействие личностному развитию всех участников педагогического процесса. В рамках данного подхода педагог перестает быть транслятором идей и знаний, а начинает внимательно приглядываться и прислушиваться к каждому ученику, обращает внимание на его желания и потребности. Он сможет это сделать системно и целенаправленно, если начнет фиксировать достижения и возникающие трудности ученика. От учителя сегодня требуется помогать советами, а может быть собственным примером показывать, как ориентироваться в окружающем мире, понимать и принимать себя таким каким есть. Но при этом не пытаться жестко контролировать, навязывать свои пути решения.

Психологи образовательных организаций испытывают значительные затруднения, связанные с недостаточным пониманием самой идеологии психолого-педагогического сопровождения образовательного процесса, с недостаточным умением организовать процессы сопровождения – в сотрудничестве с педагогическим коллективом, с администрацией школы. В этой связи большую часть времени и ресурсов школьных психологов уходит на доказательство необходимости личностно-ориентированного подхода учителей к учащимся.

Еще в 1998 году психологом М.Р. Битяновой были описаны и разработаны основные аспекты и компоненты работы школьной психологической службы.[1] Битянова М.Р. в своих работах выделяет три обязательных взаимосвязанных компонента в психологическом сопровождении:

- Систематическое отслеживание психолого-педагогического статуса ребенка и динамики его психического развития в процессе обучения;
- Создание социально-психологических условий для развития личности учащихся и их успешного обучения;
- Создание специальных социально-психологических условий для оказания помощи детям, имеющим проблемы в психологическом развитии, обучении.

В связи с этим, ею предложена следующая структура деятельности психолога в рамках сопровождения[1]:

- осуществляемый совместно с педагогами анализ школьной среды с точки зрения тех возможностей, которые она предоставляет для обучения

и развития школьника, и тех требований, которые она предъявляет к его психологическим возможностям и уровню развития;

- определение психологических критериев эффективного обучения и развития школьников;
- разработку и внедрение определенных мероприятий, форм и методов работы, которые рассматриваются как условия успешного обучения и развития школьников;
- приведение этих создаваемых условий в некоторую систему постоянной работы, дающую максимальный результат.

Но, к сожалению, психологической службе нечего предложить в качестве практического инструментария для работы загруженного учителя, который был бы функциональным и не требующим больших временных затрат. Такой инструмент в руках любого предметника и классного руководителя должен максимально облегченно показать те зоны, которые нужно улучшить.

В качестве модели реализации, вышеуказанных направлений психологического сопровождения, можно предложить модель построения индивидуальной образовательной траектории учащегося.

Индивидуальная образовательная траектория развития будет работать в том случае, если ученику будет предоставлена возможность определять индивидуальный смысл - необходимость изучения учебных дисциплин, возможность ставить самостоятельно цели в изучении конкретной темы, выбирать и согласовывать оптимальные формы и темпы собственного обучения, применять те способы и формы учения, которые наиболее соответствуют его индивидуальным особенностям, проводить рефлекссию, осознавая полученные результаты, осуществлять оценку и корректировку своей деятельности на будущее.

Для построения и организации индивидуального подхода и траектории развития ученика, необходимо обозначить опорные «реперные» точки.

Реперные точки – опорные пункты, от которых будет выстраиваться траектория обучения каждого. Это позволит обеспечить сравнение и сопоставление образовательного и личностного уровней учащихся, оценить индивидуальный характер их деятельности и западающих зон. [4]

В качестве алгоритмического схематического изображения траектории, можно пользоваться следующим шаблоном - формат индивидуальной траектории развития.

Формат ИОТ

ФИО учащегося____

Возраст____

Предмет____

Куратор маршрута____

Сферы наблюдения	Достижения ребенка	Западающие зоны	План действий		Сроки выполнения	Помощь специалистов
			действия	Приемы и методы		
1. Образовательно-учебная среда						
2. Социальная среда						
3. Личностные особенности						

В таком формате, основной оцениваемой сферой становятся – образовательно-учебная, социальная, личностная. По данным сферам деятельности предлагается понаблюдать и оценить работу по предметам. Причем учащийся сам заполняет данный формат, но совместно с учителями с главной целью выработать план действий по устранению западающих зон и поддержки достижений. Важно конкретизировать действия и приемы устранения, а это требует тщательного анализа со стороны и учителя и учащегося. В случаях если проблемы у ученика по причинам пробела определенных знаний, то можно обойтись силами предметника и учащегося, но если затронуты сферы социального или личностного характера, то, скорее всего, необходима будет помощь специалистов, которую также прописывают со сроками выполнения.

Таким образом, ученик имеет возможность не только проследить свое развитие в отдельной области, но и спроектировать и отследить свое движение по индивидуальной образовательной траектории от индивидуализированного познания фундаментальных образовательных объектов и личностной трактовки, изучаемых понятий, до построения индивидуальной картины мира и личного образа жизни.

Главным же условием такой работы становится самостоятельная, мотивированная деятельность учащегося, а преимуществом этого метода становится выработанная у ученика компетенция «уметь учиться» и самоанализ с видением перспективных планов своего развития.

Литература:

1. Битянова М.Р. Организация психологической работы в школе. – М., 1998.
2. Братусь Б. С. Русская, советская, российская психология. — М., 2000.
3. Особенности формирования функциональной грамотности учащихся старшей школы по предметам естественно-научного цикла. Методическое пособие. – Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2013. – 48 с

4. <http://www.libsid.ru/individualnoe-obuchenie-i-organizatsiya-dosugadetey/individualnoe-obuchenie/individualnaya-obrazovatel'naya-traektoriya-uchaschegosya>

Реализация пилотного проекта «Основы предпринимательства и бизнеса»: особенности и перспективы

*Ахметова А.Н., директор КГУ «Гимназия № 93»
Юнацкая Е.В., зам. директора по ПО КГУ «Гимназия № 93»*

В 2017 году гимназия № 93 стала участником Республиканского пилотного проекта по апробации учебного предмета «Основы предпринимательства и бизнеса» для учащихся 10 классов в числе 14 организаций образования Республики. И этот выбор не был случаен. В гимназии в течение десяти лет проходило изучение учащимися основ экономических знаний. Сформирован кадровый состав. Учителя экономики Тимошкина И.Н. и Мусабекова К.А. являются членами творческой группы по разработке областной программы по развитию экономических знаний для учащихся 5-7 классов и УМК к ним. Поэтому в гимназии сложились социальные, мотивационные и кадровые условия для реализации пилотного проекта Республиканского уровня. В чем же особенность нового образовательного предмета и как проходит апробация? Программа для учащихся 10-11 классов состоит из 68 часов и рассчитана на 2 года обучения. Целью изучения предмета «Основы предпринимательства и бизнеса» является получение учащимися базовых знаний основ предпринимательства, бизнеса, экономики, менеджмента и маркетинга. На данный момент разработаны и апробируются в учебном процессе интерактивные учебники, авторами которых являются Е.С. Дусейханов, А.А. Сейтенова и А.С. Щеглов. Учебник 10 класса состоит из нескольких взаимосвязанных тематических групп: «Экономические бизнес-понятия и термины», «Подготовка к созданию компании», «Организационная структура компании», «Устав компании», «Бизнес-план», «Регистрация юридического лица», «Правовое регулирование обязательств», «Финансовый учет». В ходе изучения предмета делается опора на деятельностный подход и интеграцию. Так, 40 % учебного времени занимают теоретические аспекты предпринимательства и бизнеса. Кейсы по направлениям - 15 %. А проведение экономических игр, выполнение бизнес-проектов составляет 45 % учебного времени. В соответствии с программным материалом десятого класса учащиеся знакомятся с теоретическими основами бизнеса и предпринимательства, посещают успешные предприятия области, участвуют в деловых играх. В 11 классе, по замыслу авторов, учащиеся находят перспективные бизнес-идеи в своем регионе, на основе которых составляют свои бизнес-планы и

проекты. Учащиеся учатся бизнес-моделированию и способам адаптации в изменяющихся условиях конкуренции в целях повышения выживаемости бизнеса, проводят исследования с использованием современных информационных технологий и финансовой аналитики [1, с.3].

Перед началом внедрения пилотного проекта в гимназии проходила подготовительная работа: состоялось информирование для учащихся и их родителей о задачах и структурных компонентах новой учебной дисциплины. Учащиеся с учителем экономики Мусабековой К.А. участвовали в работе Республиканского форума молодежного предпринимательства, организованного КарГУ им. Е.А. Букетова. Учебники для организации учебного процесса были доставлены Палатой предпринимателей Карагандинской области. В качестве первого вводного урока в региональной Палате предпринимателей был проведен мотивационный тренинг в мир бизнеса для учащихся. Провел его молодой успешный предприниматель Арман Тосканбаев, который в свои 26 лет является основателем нескольких развивающихся компаний. Эти первые занятия поддержали интерес учащихся к учебному предмету и подтвердили необходимость подкрепления теоретических знаний практикой, знакомством с успешными бизнесменами и их бизнес-историями. В гимназии для осуществления оптимального сотрудничества по реализации пилотного проекта, был составлен План совместных мероприятий с Палатой предпринимателей Карагандинской области. В рамках сотрудничества учащиеся посещали ряд ведущих предприятий малого и среднего бизнеса Карагандинской области с экскурсиями, а также колледжи экономической направленности. В ходе совместного сотрудничества преподаватели «Бизнес-школы» колледжа КЭУК провели для учащихся деловую игру «Знакомство с бизнесом», которая помогает моделировать экономические ситуации и дает возможность попробовать себя в роли предпринимателя. В ходе уроков учащиеся также участвуют в деловых играх, представленных в учебнике в составе кейсов. В ходе уроков ученики составляют наброски бизнес-проектов, учатся работать в команде, сотрудничать, прогнозировать конъюнктуру рынка, влияния на экономику. Среди учащихся с целью обратной связи и корректировки учебной программы проводилось анкетирование «на входе» и «на выходе» о структурном содержании учебного предмета и формам изложения материала. По итогам первых результатов по апробации учебников, наблюдений учителей экономики, мониторинговых срезов, можно утверждать, что введение в обязательную школьную программу предмета по «Основам предпринимательства и бизнеса» может способствовать воспитанию молодых граждан Казахстана, знающих тонкости ведения бизнеса со школьной скамьи. Изучение на протяжении школьных лет основ экономики, бизнеса и предпринимательства может изменить отношение молодежи к бизнес-инициативам и стимулировать их на открытие собственного дела.

Материалы учебника «Основы предпринимательства и бизнеса» помогают обучающимся в формировании теоретических основ предпринимательства и учат основам бизнеса, формируют практические навыки личной финансовой грамотности, предпринимательского мышления и умения видеть возможности для реализации своего потенциала, приобретении навыков генерирования бизнес-идей и их развития до уровня предпринимательской деятельности.

Литература:

1. Учебник для 10 класса «Основы предпринимательства и бизнеса». Е.С. Дусейханов, А.А. Сейтенова и А.С. Щеглов. Алматы: «Көкжиек-Горизонт», 2017 г.

Управление качеством образования современной школы

*Бактыбаев А.Б., КГУ «СОШ № 15»
директор*

Для внедрения обновленного содержания образования и воспитания конкурентноспособного человека с критическим мышлением и новым взглядом на происходящее нужен в образовательной среде руководитель, от которого зависят конечные результаты работы как конкретного отдела, так и коллектива в целом. Лидер Нации Н.А.Назарбаев в своем Послании говорит: «Новый технологический уклад кардинально меняет то, как мы работаем, реализуем свои гражданские права, воспитываем детей» [1].

Сегодня руководитель - это не тот человек, который работает, сидя в кресле, отдает указания. Это тот человек, который способен своим личным примером показать пример окружающим. Человек, заинтересованный в конечном результате своего труда. Эффективный руководитель уже сегодня делает то, о чем другие будут думать завтра.

По собственному опыту не могу не согласиться с таким утверждением. Закончив курсы руководителей в Астане, я понял, что надо думать по-другому, делать по-иному, и все это вместе с вверенным мне коллективом. Конечно, надо начинать, прежде всего, с себя. Собрав вокруг себя команду единомышленников, я понимал, насколько от настроения и профессионализма этих сотрудников в конечном итоге зависит судьба всего коллектива.

«Ключевым приоритетом образовательных программ должно стать развитие способности к постоянной адаптации к изменениям и усвоению новых знаний», - подчеркивает в своем выступлении Н.А.Назарбаев.[1]

Проанализировав потребность родителей, детей, самих педагогов, мы выяснили, что же необходимо предпринять в первую очередь. Основной упор был сделан на воспитательную сферу образования. Ведь

воспитанный, горячо любящий свою Родину, уважающий старших, законопослушный человек - таков портрет выпускника школы. Темы мероприятий были направлены на развитие нравственных качеств, патриотизма у подрастающего поколения. В школе стала функционировать газета «Жігер», задачей которой стало сплочение ученического, учительского и родительского коллектива, и не только, работают кружки и секции. Мы стали привлекать преподавателей со школы искусств, из музыкальных, спортивных школ. Мониторинг ведется ежемесячно. Акцентируя внимание на дополнительном образовании, мы способствовали привлечению большего количества детей для занятий спортом, раскрытию их внутреннего потенциала.

Одним из главных факторов в образовательной среде играет обеспечение единства семейного и школьного образования, создание сбалансированной деятельности родителей, детей, учителей, образующих Совет школы, призванный заботиться о ее самочувствии и развитии, о комфортных условиях обучения и воспитания. И поэтому для родителей проводились «Открытые двери», на которых родители могли посещать уроки учителей-предметников, внеклассные мероприятия. И не только посещать, а самим стать участниками образовательного процесса. Это и в качестве жюри, и в качестве участников спортивных мероприятий по лыжным гонкам, по волейболу, баскетболу.

От поддержания благоприятного эмоционально-психологического климата в коллективе зависит многое. Участники образовательного процесса должны быть заинтересованы в результатах своего труда. Создать благоприятные условия для развития личности, подъема творческого потенциала, духовного становления – это одна из главных задач руководителя при планировании своей деятельности. Сюда входят и оснащение кабинетов моноблоками, и наличие интернета в кабинетах для ведения качественного преподавания с привлечением ЦОРов, презентаций, быстрое решение возникших проблем, оказание помощи как методической, так и психологической.

Обращение к вопросу профессиональной готовности педагога обусловлено тем, что ее достижение объективно выступает в качестве цели и результата эффективного управления образовательным процессом в школе. Сюда входят и курсы повышения квалификации, и посещение семинаров как школьных, так и городских, областных.

Для сплочения коллектива, повышения мотивации к самообразованию и профессиональному росту, внедрения инноваций в школе постоянно проводились обучающие тренинги, коучинги, мастер-классы. Мы делали упор на изменение стиля и метода управления учителей, на развитие лидерских качеств. Ведь перед нами стояла и стоит задача: не только себя изменить, но и изменить облик педагога. Каким мы его видим? Прежде всего, это амбициозный, инициативный, самостоятельный в принятии решений, лидер, способный аналитически оценивать ситуацию.

Коммуникативный, сдержанный, мастер своего дела. Только в такой команде учителей руководитель, как личность, и коллектив способны многого достичь.

Эффективное управление - это своего рода тактика. Можно сказать, и стратегия, основанная на ошибках и успехах. И она (стратегия) у каждого руководителя своя. Умело направляя работу по заданной траектории, проводя рефлексию своих действий, учась на ошибках и приобретая нужный опыт, руководитель растет вместе с теми, кто находится рядом с ним.

Сегодня мы являемся участниками и строителями новой образовательной системы в стране. Системы, которая вырастит достойных членов общества, способных к управлению государством, способных стоять на страже государства, его интересов.

Литература:

1. Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана. 10 января 2018 г.

2. Корякин К.И. \ Педагогические условия эффективного управления образовательным процессом в школе : https://superinf.ru/view_helpstud.php?id=4024

3. Петрова О.Г. «Организационная культура - внутренний ресурс повышения качества образования образовательной организации. <https://books.google.kz/books?id=dGWECwAAQBAJ&pg=PT357&lpg=PT357&dq>

«РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ»: воспитание детей через образование и творчество

*Золотарева Я.А., КГУ «Гимназия №38»
зам.директора по УВР*

В программной статье «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания» Президент нашей страны Нурсултан Назарбаев, обращаясь ко всем поколениям казахстанцев, акцентировал внимание на глубоком и всестороннем изучении истории своей Родины, своего края, предложив программу «Туған жер», которая легко перейдет в более широкую установку – «Туған ел». «Туған жерін сүйе алмаған сүйе алар ма туған елін?» или «С чего начинается Родина?». «...Будущее творится в учебных аудиториях», поэтому «нам нужны не просто инженеры и медики, но и люди, хорошо понимающие современность и будущее» [1]. Например, лучшая форма патриотизма – это основательное изучение истории родного края, своей страны в школе. В данной статье раскрыты практические идеи,

личностный опыт работы с детьми среднего школьного возраста через уроки Отечественной истории и дополнительное образование по краеведению.

В рамках уроков истории Древнего Казахстана в 5 классе большой интерес у моих учеников вызывает осмысление практической реализации в нашей стране Государственной программы «Мәдени мұра» – «Культурное наследие». «В нашей стране нет египетских пирамид и Римского Колизея, но роль номадов, живших в древности на территории Казахстана, неопределима не только для Евразии, но и для мировой истории. Мы должны на мировом уровне показать величие степной цивилизации» – так в 2004 году была обозначена одна из главных задач Программы [2]. Ее слоганом стали слова «Сохраняя прошлое, создаём будущее». Интересно знать, что казахстанская программа «Мәдени мұра» была признана зарубежными экспертами лучшим национальным проектом СНГ по возрождению культурного наследия.

Формат уроков истории по обновленному содержанию образования позволяет глубоко изучить темы материального и духовного наследия номадов эпохи железа, например курганы Берель, Иссык, где по программе «Мәдени мұра» созданы государственные музеи-заповедники. Гимназистам предложены исследовательские проекты «Казахстанская школа археологии», «Золотые люди» Казахстана», которые могут использоваться в изучении отечественной истории в соответствии с учебной программой по предмету. Наибольший интерес вызвала предложенная мною тема: «Уникальные работы художника-реставратора Крыма Алтынбекова», в лаборатории которого отреставрировано несколько тысяч археологических находок Казахстана, выполнены уникальные в художественном исполнении реконструкции облачения и атрибутов древних кочевников: «Золотой человек», Берельские кони, Сарматский вождь, Сарматская жрица «Алтын Ханшайым» и многие другие. Согласимся с уникальными словами нашего Президента Н.А. Назарбаева: «Посудите сами: все три «Золотых человека», обнаруженные археологами в трех крайних уголках казахской земли: один в предгорьях Алатау, другой – на Алтае, третий – в Атырау, принадлежат к единому культурному кругу – относятся к культуре, созданной руками наших общих предков. Имеются ли более убедительные доказательства и веские основания, чтобы воспитывать подрастающее поколение в духе уважения к национальной культуре?» [3].

Интересные работы получаются через использование методики ментальных карт, дополненных аппликациями или рисунками, раскрывающими базовое понятие: «Кочевники», «Национальное жилище кочевников», «Карта курганов эпохи железа». Это важно для запоминания информации учащимся, а также для развития креативности его мышления. Без рисования и какой-либо творческой работы я уроки истории просто не представляю.

Важно отметить, что педагогу следует давать темы проектов, непосредственно связанные с изучаемым материалом, но на более глубоком, творческом уровне. Выполненные работы могут служить отличным дидактическим материалом для уроков, дополнять содержание учебника, тем самым расширяя эрудицию учеников и развивая интерес к гуманитарному знанию. Необходимым ресурсом для учителя истории являются действующие web-порталы Программы «Мәдени мұра», «National Digital History».

Интересной идеей в воспитательной работе с детьми в нашей гимназии является организация движения историко-географической реконструкции. С 2015 года ежегодно проводится выставка проектов школьников, увлеченных историей искусства, культуры, где они представляют воссоздание артефактов материальной и духовной культуры национального масштаба с использованием археологических, изобразительных и письменных источников. Главное требование к мини-инсталляциям – чтобы они были основаны на достоверных исторических данных. Гимназисты, проявившие художественные способности, с 2015 года создают макеты культурно-географического пояса святынь Казахстана – «символической защиты и источника гордости». Выполненные учащимися проекты хранятся в зале школьной библиотеки: авторские макеты «Мавзолей Улытау – Алаша-хана, Жошы-хана, Домбаула, «Сардоба на Великом Шелковом пути»; прикладные работы «Лебеди Пазырыкской культуры», «Женский костюм Андроновской эпохи» и другие. С большим удовольствием дети занимаются творческим копированием артефактов в разнообразных художественных материалах: «Петроглифы Тамгалы», «Ювелирные изделия эпохи кочевников», «Устройство кургана эпохи железа».

Для учащихся 7 классов в этом учебном году предложены темы, связанные с глобальным национальным проектом Казахстана – Всемирной выставкой «ЕХРО – 2017» в Астане, которая получила высокую оценку, и, по словам генерального секретаря Международного Бюро выставок Висенте Лоссерталеса, «послужит примером для всех специализированных выставок в будущем» [4]. Мы готовим презентации с использованием собственных авторских фотографий по темам «Современное искусство на ЕХРО – 2017: «Казахстанские и зарубежные художники», «Главный павильон – центр выставки ЕХРО», «Казахстан на выставках ЕХРО».

По окончании третьей четверти в гимназии стало традицией проведение весенней научно-практической конференции, где представляются наиболее содержательные работы гимназистов. Круг участников этого мероприятия широк – юные исследователи участвуют наравне с педагогами-историками, географами, известными учеными вузов города; большое внимание при этом проявляют родители.

Замечательной инициативой моих учеников 7 класса стало составление викторины для гимназистов нашей школы «Культурное

наследие EXPO – 2017 в Казахстане» (по формату международной интеллектуальной игры «Золотое руно»). Отвечая на вопросы заданий, можно пользоваться различными источниками информации, включая словари, энциклопедии, научную и художественную литературу, а также обращаться за помощью к специалистам, родителям и друзьям. Такая форма работы, основанная на деятельностном подходе, обогащает интеллект, развивает умение находить информацию в разнообразных источниках, на что ориентировано современное образование.

Новым направлением в воспитательной работе с учащимися стала организация Музея истории школы. Активом музея обозначены три направления: «Разработка общей концепции», «Научно-исследовательская и поисковая работа», «Учет, описание и хранение музейного фонда», «Экскурсионно-массовая работа», «Издательская деятельность». Осуществляется интервьюирование учителей, сбор фотографий, работа в школьном архиве; впереди – проведение акций «Подарок школьному музею». Авангардом нашего музея предложены темы для будущей экспозиции: «Как создавалась школа», «Заслуженные работники педагогического труда», «Руководители школы», «Выпускники, которые здесь преподают», «Педагогические династии», «Мир школьных вещей». Достойное место в фондах музея занимают презентационные материалы о достижениях отдельных учащихся, классов, педагогов гимназии в том или ином учебном году, которые традиционно готовятся к празднику Последнего звонка, фестивалю-конкурсу «Ученик года», вручению знаков «Лучший класс», «Лучший педагог».

В заключение следует поставить акцент на том, что в реализации ценностей государственных программ «Рухани жаңғыру», «Туған жер, Национальной идеи «Мәңгілік Ел» безусловна роль регионально-краеведческого компонента и для педагогов очень важно увлечь детей, ведь «...дети страны увлеченной способны свернуть даже горы...».

Литература:

1. Назарбаев Н.А. «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания» [Электрон.ресурс]. – Режим доступа: <http://www.akorda.kz/>.
2. Программа Республики Казахстан «Культурное наследие» [Электрон.ресурс]. – Режим доступа: <http://www.madenimura.kz/ru/>.
3. Персональная страница Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева. Цитаты [Электрон.ресурс]. – Режим доступа: <http://personal.akorda.kz/>.
4. Успех ЭКСПО-2017. [Электрон.ресурс]. – Режим доступа: <https://strategy2050.kz/ru/news/>.

«РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ» ЖӘНЕ «МӘҢГІЛІК ЕЛ» ИДЕЯСЫНЫҢ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫН НАСИХАТТАУДАҒЫ МҰРАЖАЙ ІСІНІҢ ҚЫЗМЕТІ

*Изтулеуова С.Д., №36 ЖББОМ
директор*

*«Патриотизм кіндік қаның тамған жеріңе,
өскен ауылыңа, қалаң мен өңіріңе, яғни
туған жеріңе деген сүйіспеншіліктен басталады»
Н.Ә. Назарбаев*

Еліміздің егемен, тәуелсіз мемлекет болып қалыптасып, даму жолына түскен уақыттан бері басқа да ғылым салалары сияқты мұражайтану ғылымы да түбегейлі өзгерістерге ұшырып, қарқынды дамып келеді. Тарихи дәуірлердегі және қазіргі кезеңдегі мұражайтану ғылымын зерттеу, мұражай туралы танымдарды қалыптастыру бұл динамикалық көп мәнді әлеуметтік мәдениет институты ретінде қызмет етеді. Себебі, музей жәдігерін зерттеу іргелі ғылыми ізденістің нәтижесімен негізделеді. Қазіргі кезде музей ісі адам қызметінің ғасырлар бойы қол жеткізген нәтижесі ретінде, табиғаттың сыйы мен ерекшелігін көрсетіп (табиғи музей, қорықтар), ғылыми құжаттармен негізделіп, түрлі профильді салада жұмыс істейтін жұмыс ретінде қарастырылады.

Қазақстан Республикасының Президенті – Елбасы Н.Ә. Назарбаев 2017 жылдың 12 сәуіріндегі «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты бағдарламалық мақаласында «Туған жер» бағдарламасын қолға алуды ұсынады.

Адам баласының мемлекет пен ұлт алдындағы қызметі ең алдымен туған жерге деген құрметінен басталатынын Елбасы былайша жеткізді: «Патриотизмнің ең жақсы үлгісі орта мектепте туған жердің тарихын оқудан көрініс тапса игі. Туған жердің әрбір сайы мен қырқасы, тауы мен өзені тарихтан сыр шертеді. Әрбір жер атауының төркіні туралы талай-талай аңыздар мен әңгімелер бар. Әрбір өлкенің халқына суықта пана, ыстықта сая болған, есімдері ел есінде сақталған біртуар перзенттері бар. Осының бәрін жас ұрпақ біліп өсуге тиіс» [1, 2].

Ұлттық сана мен ұлтжандылықты Қазақстан халқының бойына дарыту үшін Ұлы Дала тарихын ұрпақ санасында тірілту керек. Мемлекеттің тарихи дамуының әр кезеңінде еңбек сіңірген қоғам және мемлекет қайраткерлерінің өмір және еңбек жолдарын насихаттайтын мұражайлардың қызметі мен бағыттарын зерттеу қазіргі заманғы мұражайтану ғылымында өзекті мәселе болып табылады. Қазақ халқының мемлекет және қоғам қайраткері, этнограф ғалым Өзбекәлі Жәнібековтің: «Туған жер алдындағы, оны жайлаған ел алдындағы парызды қастерлеу

сезімі ғылыми жаңалықтар мен хабарламалардан ғана емес, көне – көз мұраны көріп, көңілге тоқу арқылы да тәрбиеленеді емес пе?», - деген пікірі мұражай ісінің ұлт болашағы мен бала тәрбиесінде алар орнының ерекше екенін білдіреді [2, 5].

Мұражай – халықтың рухани қазынысының қайнар көзі болса, осы мұражай ісін қолға алуда әкеміз Далбай Ізтілеуовтың зерттеушілік еңбегін мақтанышпен атауға болады. Далбай Ізтілеуов - өлкетанушы, «КСРО ағарту ісінің және «Қазақ КСР халыққа білім беру ісінің үздігі». Бар ғұмырын ұрпақ тәрбиесі мен туған жеріне қызмет жасауға арнаған ардақты әкеміз, ел басына күн туған кездегі Ұлы Отан соғысында көрсеткен ерлігі үшін І дәрежелі «Отан соғысы» ордені мен марапатталса, бейбіт күндегі адал еңбегі үшін «Ерен еңбегі» медалінің иегері атанып, Жаңаарқа ауданының Құрметті азаматы, жазушы-қаламгер ұстаз атанды. Халқымызда «Ердің артында мол байлық қалғанша, жақсы аты қалғаны игі» деген аталы сөз бар. Жаңаарқа аудандық өлкетану және №1 О.Жұмабеков атындағы орта мектептің мектеп мұражайлары әкемізден қалған асыл мұра, рухани қазына екені анық.

Мұражайдың ерекшелігі – оның қызметінің негізгі табиғаты материалдық және рухани өмірдің ескерткіштері болуымен анықталады. Мұражайлық заттар – табиғаттағы және қоғамдық өмірдегі процестер мен оқиғалардың, құбылыстардың түпнұсқалық айғақтық жәдігерлері. Заттың мұражайлық маңызы әлеуметтік, ғылыми, мәдени, тарихи құндылығымен бағаланады.

Елбасымыз Н.Ә. Назарбаев «Өлке тарихының қасиетті мекені» атты еңбегінде: «Егеменді еліміздің мәдени өмірінде музейлердің орны ерекше. Тарихымызды терең зерттеп, оның тәжірибиесінен тағлым алу Қазақстанда патриотизм қалыптастырудың, Отанның лайықты азаматтарын тәрбиелеудің басты шарттарының бірі», - деп тарихи таным мен ұлттық патриотизмге тәрбиелеудегі мұражайлардың танымдық ағартушылық пәрменін ерекше атап көрсеткен.

Жас ұрпаққа берер тәлімі мен маңызы зор мұражайтаным жобасын жүзеге асырарда әкеміздің ізін жалғап, Қарағанды қаласындағы № 36 жалпы білім беретін орта мектепте 2015 жылдың 24 қазан айында тарихи-өлкетану мектепішілік мұражайының ашылуына себепкер болдым. Мұражайдың ашылуы сәті БАҚ құралдарында кеңінен жарияланды. Оқушылардың мектепішілік тарихи-өлкетану мұражайына қызығушылығын, мұражай қызметі арқылы әлеуметтік белсенділігін арттыру, үйірме мүшелерін өлкетану іздестіру-зерттеу жұмыстары негізінде азаматтық патриоттық тәрбиеге баулу мақсатында ашылған мұражай екі жылдай өз қызметін жалғастыруда.

Оқушылардың рухани дамуының мәселелерін шешуіне өзінің үлесін қосатын, мұражай ісінің деңгейінің көтерілуі ғылыми ізденіссіз мүмкін емес. Мұражай «Алтын – ұя мектебім», «Қазыналы, құтты өлке - Қарағанды» блоктары бойынша оқушылар мен мұғалімдердің зерттеу

жұмыстарымен ұйымдастырылған. «Алтын – ұя мектебім» бөлігінде, мектеп тарихы, мектептің бұрынғы басшылары, ұстаздары, ардагер ұстаздар бұрышы бар. Мектебіміздің танымал тұлғалары, мектептегі спорт шеберлері, оқу үздіктері туралы ақпараттар жинақталған.

Мұражайда өлкетану бағытында түрлі шаралар ұйымдастырылып тұрады. Мектеп сайтында арнайы вебпарақшада мұражай қызметі жарияланады. Әр жыл сайын 24 қазанда «Мұражай күні» ерекше аталып өтеді. «Мұражайға сый» акциялары жиі ұйымдастырылып, мектеп мұражайының негізгі қоры бағалы экспонаттармен толықтырылуда. «Тұлғатану» жобасы бойынша мемлекет, әдебиет, өнер, ғылым қайраткерлерімен, соғыс және еңбек ардагерлерімен, қоғам қайраткерлерімен кездесулер, зерттеулер жүргізіледі. Мұражай белсенділері мұражайда өтетін түрлі іс-шараларда гид жұмысы, баяндама, тренинг, презентация қорғайды.

Мектеп мұражайы мектеп оқушыларына шығармашылық қабілеттерін шыңдауға, ғылыми зерттеу жұмыстарын жасауға, қоғамдық белсенділігін арттыруға мүмкіндік береді. Мұражай белсенділері арасында көшбасшылық рөлден орындаушылық рөлге алмасып отырады, басқарушылық қабілеттері қалыптасады. Мұражайдың ғылыми-зерттеу қызметі арқылы оқушылар зерттеу-іздігі, тарихи оқиғаларды баяндау дағдыларын қалыптастырады [3, 52].

Жалпы музейлердің алдына қойған мақсаты, олардың жүргізілетін іс-шаралары, ғылыми-ағарту, тәрбиелік бағытының дұрыс айқындалуы маңызды мәселе болып табылады. Музей беретін мәліметтің шынайылығы келушінің алған білімін бекіте түседі. Ал мұндай мәлімет әсіресе, жастар үшін өте бағалы. Музей келермендердің саяси, кәсіби тәрбиесінің, көркемдік және эстетикалық талғамдарының дамуына, өз бетімен жұмыс жасау қабілетінің шыңдалуына әсерін тигізеді [4, 15-17]

Қарағанды қаласындағы № 36 ЖББОМ орналасқан мектепшілік мұражайдың ғылыми-зерттеу қызметінің міндеттеріне төмендегі бағыттар жасады:

- «Мәңгілік Ел» ұлттық идеясындағы жалпыұлттық құндылықтарын оқушы бойына дарыту;
- мұражай қорымен танысу, толықтыру жұмыстарын ұйымдастыру,
- оқушылардың қоғамдық белсенділігін, танымдық қызығушылығын арттыру;
- қала мұражайларымен әлеуметтік серіктестік, сонымен қатар оқытушының берген жеке тапсырмаларын орындап үйренуге баулу;
- мұражай ісі бойынша кәсіптік білім беруге тәрбиелеу;
- ұстаздар, ата-аналар, оқушылар бірлесіп мұражай қорын толықтыруға жұмыстар ұйымдастыру;
- отбасы, мектеп, шағын аудан, қала, өлке тарихына қатысты материалдарды жинақтау, жүйелеу, кіріктіру.

Туған жерге, оның мәдениеті мен салт-дәстүрлеріне айрықша іңкәрлікпен атсалысу – шынайы патриотизмнің маңызды көріністерінің бірі. Патриотизмнің ең жақсы үлгісі орта мектепте туған жердің тарихын оқудан көрініс тапса, одан өсіп келе жатқан жас буынның болашақтан ұтары көп болады. Елбасы жергілікті нысандар мен елді мекендерге бағытталған «Туған жер» бағдарламасынан бөлек, біз халықтың санасына одан да маңыздырақ – жалпыұлттық қасиетті орындар ұғымын сіңіруіміз қажет деп көрсетеді. Ұлттық мүддеміз бен болмысымызды айқындайтын «Рухани жаңғыру» бағдарламасын жалпы білім беретін орта мектеп деңгейінде жүзеге асыруда мектепшілік мұражай қызметінің орны ерекше. Интеллектуалдық ұлы ізденіспен түзілген «Мәңгілік Ел» идеясын жүзеге асыру жолында қызмет атқарып жатқан қазақстан азаматтарының басты мақсаты биік технологияларды, материалдық игіліктерді, әлеуметтік инфрақұрылымды дамыту болып табылады. Оның миссиясы – қоғамның бар саласындағы адам факторын ізгілікке, жасампаздыққа жеткізу екені белгілі. Сондықтан бүгінгі күнде «Рухани жаңғыру» Президенттік бағдарламасын жүзеге асыру шеңберінде мұражай ісінің жас ұрпаққа ұлттық құндылықтарды насихаттаудағы қызметі орасан зор болып саналады

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Назарбаев Н.Ә. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру. – //Егемен Қазақстан. 2017, 12 сәуір. – 16 б.
2. Санақұлова Б.Қ. Қазақстан Республикасындағы музей құрылысы мен қызметі (1991-2004 жж.): тар. ғыл-ң. канд. дис. автореф. - Орал, 2006.- 30 б
3. Т.Е.Картаева Әлемдік музейлер кеңістігіндегі қазіргі мәселелер. Оқу құралы. -Алматы «Қазақ университеті», 2013 ж.-150бет.
4. Абикинова С.М. Қазақстандағы мұражайлардың қалыптасуы // Молодой ученый. - 2014. - № 2.1. - С. 15-17. URL <https://moluch.ru/archive/61/9103>.

«Сандық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасының №101 мектеп-лицейде іске асырылуы

*Казтаев Р.К., №101 мектеп-лицей
директор*

Соңғы он жылдықта әлем оның қалыптасуының басты құралы-сандық технология болып табылатын, жаңа типтегі экономикаға қарқынды үмтылуда [1].

Заманауи жағдайда бизнес саласындағы ақпараттық технологиялар мен сандық технологиялардың бірлесуі технологиялық алмасу мен

бәсекеге қабілетті мемлекет қалыптасуының негізгі факторы болып табылады.

«Сандық экономика жолындағы Қазақстан» мақаласынан орын тапқан [2], «Бостон консалтингтік тобы» компаниясының зерттеу нәтижесі бойынша 85 мемлекеттен тұратын сандық экономика туындаған топта Қазақстан цифровизациялау деңгейі бойынша 50-ші орынды иемденген. Біздің экономикамыздың бәсекеге қабілеттілігін сақтау үшін мемлекет пен білім берудің ортақ күшін біріктіре отырып пайдалану керек.

Қазақстанның цифровизациядағы алғашқы қадамы, бұл- 2017 жылы 31 қаңтарда қабылданған «Сандық Қазақстан» кешенді бағдарламасы болды.

2018 жылғы «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» жолдауында Елбасы сандық технологияларды дамыту бойынша әлі де жасалуы керек қадамдарды атап өтті [3].

Заманауи сандық технологиялардың алға қадам басқаны соншалық құжаттарды тек қағазға басып қана қоймай, әртүрлі салаларда 3D принтер көмегімен күрделі үш өлшемді жобалық модельдерін құрастыруға болады.

Мектеп-интернатта екінші жыл қатарынан облыстық «Болашақтың инженерлері» жобасы, «Робототехника» және «Авиамоделдеу» үйірмесі шеңберінде сандық технологияларды насихаттау және енгізу бойынша жұмыс жүргізілуде.

Жобаның мақсаты компьютерлік 3D моделдерді жасауда практикалық және жобалық-зерттеу жұмыстарын орындау процессінде оқушылардың шығармашылық потенциалын анықтауға мүмкіндік беретін мұғалімдердің күшін анықтау, оқушылардың әрі қарай кәсіби-бағдарына жағдай жасау. Екі жыл көлемінде жетінші-сегізінші сынып оқушылары кәсіпорындарда қолданылатын инженерлік-компьютерлік бағдарламаны меңгеруде, бұл біріншіден үш өлшемді модельдермен жұмыс істеу машығын қалыптастыруға, екіншіден оқушылардың әрі қарай оқу траекториясын таңдауына көмектеседі.

«Болашақтың инженерлері» жобасы шеңберінде облыстық инженерлік-компьютерлік үш өлшемді модельдеу конкурсының қорытындысы бойынша мектеп-лицейдің оқушылары «Техникалық орындау» номинациясында грамотамен және 3 дәрежелі дипломмен марапатталды. Біздің оқушылар – білім беру мен кәсіби дайындыққа арналған республикалық және халықаралық технологиялар көрмесінің қатысушылары болып табылады.

Сонымен қатар, мектепте екінші және сегізінші сынып оқушылары қатысатын «Робототехника» үйірмесі ашылды. Оқу оқушылардың техникалық және шығармашылық дамуына, логикалық ойлауын қалыптастыруға, сараптау мен құрастыруын дамытуға бағытталған.

Анықталған сабақ саласының машығынан басқа, үйірмеде физика, математика, информатика сияқты техникалық пәндерді тереңінен

менгеруге мүмкіндік беріледі. Үйірмеде бірнеше сатыға тиесілі топтар жұмыс жасайды. 7-8 жастан оқуды бастаған және әрі сынып сайын өз деңгейін жоғарлата отырып, көп оқушылар өздері құрастырған жобаларын ғылыми көрмелер мен конференцияларда көрсете алады. Үйірмеге қатысып әрбір бала өзіндік жаңалық аша алады: бір пайдалы, жаңа және шығармашылық дүниені ойлап табады, жаңалығымен бөліседі, түсіндіреді, дәлелдейді. Робототехника бойынша облыстық конкурс қорытындысы бойынша «Smart» командасы ІІІ дәрежелі дипломмен, техникалық шығармашылық конкурсында-«Мен-робот» дипломымен марапатталды.

Авиомоделдеу бұл-сандық білім беруді іске асыратын техникалық бағыттағы үйірме болып табылады. Ұшатын аппараттарды құрастыру бұл-көптеген ғылым салаларын: аэродинамиканы, механиканы, материалтануды, электрониканы тану процессі болып табылады. Ұшатын аппараттарды құрастыру бойынша жұмыс таным ойыны формасында оқушыларға көптеген бастамаларды білу мен болашақта қажетті машықтарды дамытуға жол ашады.

Ең бастысы өз бетімен және ұжымда техникалық шығармашылықта жұмыс істеуге жол беріледі. Моделді құрастырудағы қарапайымдылық құрастырудың кең көлемді мүмкіндігімен ұласып, оқушы сабақ соңында алдына қойған мақсатты бағындыратын өз қолымен құрастырылған модельді көреді.

Сабақтың ең негізгі бөлігі - нұсқаулықты кезек-кезеңімен орындауды қарастыратын, нәтижесінде планер, ұшақ моделін оқушы құрастыратын зеттеу болып табылады.

Елбасының «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» жолдауын және «Сандық Қазақстан» кешенді бағдарламасын сәтті іске асыру үшін білім беру жүйесін білікті кадрлармен қамтамасыз ету керек.

Бүгінгі таңда мектеп пәндерінің кез-келген мұғалімі сандық технологияларды қолдана отырып сабақ өткізе білуі керек. Сандық білім беру ресурстарын оқу барысында қолдану – шығармашылық тұлғаны дамытуға бағытталған оқушыны оқытуға ынталандыруды арттырудың тағы бір әдісі, сонымен бірге мұғалімнің де басты адами қажеттеліктерін-қарым-қатынас, білім, өзін-өзі танытуы.

Алайда тәжірбиеде мектеп-лицей мұғалімдерін сауалнамадан өткізуде анықталған, кейбір кемшіліктер де бар:

-62% мұғалім АКТ сабақ барысында қолдануды басты құрал деп санамайды;

-50% мұғалім АКТ қолдану арқылы сабақ дайындау үшін уақыттың тапшы екенін алға тартқан.

Мұғалімдерге жүргізілген сауалнама кейбір пәндер бойынша білім берудің сандық ресурстары айына 3-4 рет қолданылатынын көрсеткен.

Анықталған мәселелерді жою үшін мектеп-лицейде «Мұғалімдердің ақпараттық құзыретін дамыту жолдары» тақырыбына педагогикалық кеңес өткізді. Педагогикалық кеңес шешімдерінің бірі-қашықтықтан оқыту курстарына қатысу арқылы АКТ қолдану сұрақтары бойынша өз бетімен білім алуды белсендіру болып шешілді. Мұғалімдерге ғаламторға орналастыру үшін өзінің бейнесабақтары мен бейнелекцияларының мектеп банкін ашу ұсынылды.

Кеңейтілген кеңесте BilimLand сандық білім беру ресурстары орналастырылған (бейнематериалдар, тесттер, виртуальды зертханалар және т.б.) білім беру порталының мүмкіндіктері көрсетілді. Порталдың ең белсенді қолданушылары – мемлекеттік тілдегі бастауыш мектептің және биология, информатика пәндерінің мұғалімдері. Осы мұғалімдердің сабаққа қатысуы СББР-дің оң нәтижесін көрсетті: көрнекіліктер есебінен оқшылардың қызығушылығы артты, оқытылатын материал көлемі артты, оқу барысы жанданды, қарама-қарсы жылдам байланыс эффектісіне қол жеткізілді.

Осылай, білім беру барысындағы сандық технологияларды қолдану:

- мектеп уақытпен қатар дамуына;

- кәсібін анықтау үшін оқушылардың техникалық және инженерлік машығын дамытуға;

- мұғалімдерге сабақтың өткізілу эффектісін, материалдарды беруде қызығушылықты арттыруға, білім түрлерін дифференциациялауды жүргізуге, сонымен қатар қайта байланыс формалары түрлендіруге мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Сандық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы-
https://digitalkz.kz/upload/iblock/020/44010_mik_rk_pp_2017_proekt_pp_rk_10_04_2017_1.pdf.

2. Казахстан на пути к цифровой экономике. Екатерина Сычева, директор BCG - http://image-src.bcg.com/Images/BCG-Review-May-2016_tcm27-157057.pdf.

3. 2018 жылғы «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» елбасы жолдауы -
<https://uchet.kz/news/poslanie-prezidenta-2018-goda-novye-vozmozhnosti-razvitiya-v-usloviyakh-chetvertoy-promyshlennoy-rev/>

Исследование урока Lesson study как способ повышения педагогического мастерства

*Лытнева Е.Г., КГУ «Гимназия № 1»
Заместитель директора по УВР*

Актуальность развития исследовательских навыков педагогической деятельности в современном образовании настолько велика, что становится важной составляющей развития мастерства учителя. Методов исследования большое количество, но наиболее эффективным в гимназии оказался подход Lesson study. Этот метод можно рассматривать как средство для развития и усовершенствования преподавания посредством концентрации внимания на обучении учащихся, он используется в качестве инструмента для совершенствования практики группы учителей, совместно планирующих, преподающих, наблюдающих и анализирующих обучение на исследуемых уроках.

В процессе исследования урока учителя работают вместе, чтобы планировать, обучать, наблюдать и совместно анализировать урок. В то время как один учитель реализует урок в классе, другие наблюдают и делают заметки на вопросы учащихся и их понимание. Совместное планирование и сотрудничество помогло учителям развить или усовершенствовать инновационные педагогические подходы для удовлетворения потребностей учащихся.

Осознавая, что при проведении исследования урока внимание сконцентрировано не на самом учителе, а на реакции учеников на проводимые им действия, педагог не испытывает давления со стороны коллег, находящихся на уроке. Как следствие, ему значительно проще критически взглянуть на процесс в целом. Организация такого вида деятельности подразумевает, что исследование проводится непосредственно участниками процесса, а не приглашёнными извне компетентными лицами, что является отличительной особенностью данной технологии, в сравнении с другими видами организации и проведения исследований. Цель технологии заключается в изучении и последующем анализе самого процесса обучения, а не деятельности самого учителя.

В течение трех лет в гимназии проводят исследование урока несколько фокус - групп, они занимаются решением проблем, которые были выявлены в ходе анкетирования и анализа текущей ситуации. Каждая группа совместно планировала уроки, подбирая наиболее эффективные методы, затем наблюдала за учащимися и анализировала результаты. В рефлексивных отчетах фиксировались достижения и проблемы, что помогало при планировании второго и третьего циклов проведения Lesson study.

Учителя начальных классов несколько лет работают над проблемой развития у детей и учителей рефлексивных навыков через организацию подхода Lesson Study. 18 апреля 2017 года фокус-группа «Lesson Study» принимала участие в «круглом» столе в гимназии 38 по проблемам внедрения исследования урока для повышения качества преподавания. Выступление было подготовлено из опыта работы гимназии, где учителя выступили с результатами исследования. Зинькив Е.С. и Умербаевой Т.Н.

опубликована статья в сборнике УМЦ из опыта внедрения Lesson Study «Развитие у детей и учителей рефлексивных навыков для повышения качества обучения через организацию подхода Lesson Study». Мареева Н.В. опубликовала статью «Формативное оценивание в 1 классах» в сборник УМЦ 2017 г.

Учителя 8 классов работали над проблемой низкой успеваемости в среднем звене и развитием навыков устной речи через рефлекссию. Серия уроков «Lesson Study» в 7 классах помогла увидеть учителям проблемы развития устной речи и попробовать различные методы ее развития. Фокус-группа пришла к выводу: если учитель целенаправленно подбирает стратегии устного счета, метод защиты проектов, устную рефлекссию, то у учащихся можно развивать навыки устной речи на уроках математики, литературы и естествознания.

Также учителя в рефлексии написали, что совместное планирование уроков и исследование урока повышает компетентность учителей и помогает решать проблемы преподавания. Обобщение результатов было представлено на семинаре 26 января 2017 года, проведенного совместно с методическим кабинетом отдела образования г. Караганды, по теме «Влияние критериального оценивания на повышение обучения», целью которого было представить опыт применения критериального оценивания на уроках и результаты исследования в области оценивания.

Учителя 7 классов работали над проблемой диагностики талантливых и одаренных и исследования влияния критериального оценивания на качество обучения. Группа Lesson Study представила результаты исследования «Влияние процесса Lesson Study на повышение качества обучения» на Педагогическом совете от 15 ноября 2016 года.

При организации 2 цикла были учтены недостатки первого исследования, было выделено дополнительное время на обсуждение. План урока разрабатывали все члены группы, а не тот, кто проводил урок, поэтому наблюдение прошло более эффективно. Оценивая результаты исследования, можно отметить тот факт, что для учителя проводить урок сложнее, чем предлагать методы для исследования. Предложенные стратегии развивают коммуникативные и рефлексивные навыки учащихся.

Из ответов учащихся можно сделать вывод, что оценивание является важным этапом урока и рефлексия помогает им в обучении. Учителя выразили желание продолжать работать в данной фокус-группе и попробовать исследовать другие стратегии оценивания и рефлексии. Группа пришла к выводу, что на уроке, для того чтобы управлять процессом обучения, необходимо использовать конкретные стратегии.

Учителя 10,11 классов исследовали влияние формативного оценивания на мотивацию. Психологом Рыженковой Т.Н. была проведена диагностика до и после исследования. Учащиеся в рефлексии отметили, что безоценочная система снимает напряжение и страх неудачи,

раскрывает внутренний потенциал, что позволяет им достичь более высоких результатов. При опросе учащиеся говорили об индивидуальных психологических проблемах, возникающих в процессе обучения, о которых учителя даже не подозревали, что явилось одним из факторов для размышления и дальнейшего исследования.

Исследование урока на начальном этапе выявило проблемы в педагогической деятельности учителя:

- ✓ нехватка времени и методологических ресурсов для исследовательской деятельности;
- ✓ отсутствие навыков наблюдения за учащимися;
- ✓ неумение подвести итоги и сделать выводы на заключительном этапе;
- ✓ отсутствие желания продолжать исследование после первого цикла;
- ✓ отсутствие навыков обратной связи между учителями, учениками и родителями;
- ✓ проблемы отсутствия опыта совместного планирования.

Поэтому возникали трудности и барьеры, которые приходилось преодолевать в течение нескольких циклов. Очень часто помогали учителя, которые прошли уровневые курсы и тренеры. Гимназия вошла в областной Проект по внедрению подхода Lesson Study, где планируется пройти обучение по методике и технике реализации данного подхода, продолжить исследование урока и принять участие в областных мероприятиях.

Нововведения характерны для любой профессиональной деятельности человека и поэтому, естественно, становятся предметом изучения. Инновации сами по себе будут выбирать новые стратегии и подходы к обучению, они являются результатом поисков учителей. Этот процесс не может быть стихийным, он нуждается в управлении. При всем многообразии технологий обучения: дидактических, компьютерных, проблемных, модульных и других — реализация ведущих педагогических функций остается за учителем. С внедрением в учебный процесс современных технологий учителя все более осваивают функции консультанта, советчика, воспитателя. Это требует от них специальной психолого-педагогической подготовки, так как в профессиональной деятельности учителя реализуются не только специальные, предметные знания, но и современные знания в области педагогики и психологии, технологии обучения и воспитания. Необходимо помнить, что обязательное условие роста профессионального мастерства - это понимание, анализ и размышление над тем, что мы делаем.

Литература:

1. Dudley, P. Каким образом Лессон Стади определяет основное содержание знаний и обучения учителя для создания значительных перемен в профессиональной практике. 2011 г

2. Ж.М. Мамерханова, З.К.Разбекова. Использование подхода «Lesson Study» в период проведения «Практики в школе». Караганда: РИО ИПК ПР.- 2015

Профессиональное совершенствование учителя: наш опыт работы

Мисюрина Н.М., КГУ «Гимназия №38»
директор

В настоящее время в Республике Казахстан реализуются идеи обновления содержания среднего образования. Упор делается в направлении повышения квалификации педагогов, от потенциала которых зависит качество образования и подготовки учащихся в современной школе. В данной статье описывается практический опыт работы гимназии №38 в данном направлении.

Идея непрерывности профессионального развития

Педагогическая концепция Назарбаев Интеллектуальных Школ, которая внедряется через обновленное содержание образования, уделяет внимание на посткурсовой поддержке педагогов, сотрудничеству между педагогами внутри школы. Мысль о «профессиональной солидарности...., создании климата доверия и уважения в школьном коллективе, непрерывности профессионального развития...» развивается в «Правилах педагогической этики», принятых в нашей стране. Отмечается, что при этом «педагог оказывает содействие коллегам в повышении уровня теоретического и методического мастерства, в развитии творческих способностей...; совершенствует свое профессиональное мастерство, интеллектуальный, творческий и общенаучный уровень» [1]. Мы убеждены, что акцент на профессиональной поддержке, непрерывном обучении и совершенствовании преподавания улучшает качество работы отдельных учителей, в особенности начинающих; обмен полезным опытом с коллегами увеличивает компетентность учителей всей школы, показатели ее результативности.

Организационные вопросы

Методические совещания для педагогов гимназии, которые у нас организуются по субботам, тщательно спланированы на текущий месяц следующим образом.

- 1 неделя - Планирование работы на месяц. Объявления. Разное.
- 2 неделя - Методический сервис (учеба).
- 3 неделя - Совещание при директоре (по плану гимназии).
- 4 неделя - Заседания рабочих групп профессионального сообщества.

Формы работы с педагогами

В соответствии с целями и задачами методическая работа школы осуществляется в следующих формах: тематические педагогические советы (согласно плану гимназии один - по реализации методической темы, второй – по воспитательной работе); методический совет (МС); предметные методические объединения (МО); творческие группы

профессионального сообщества педагогов (ПСП). Школьные тренеры на протяжении учебного года ведут курсы внутри гимназии «Рефлексия в практике» (занятия проходят два раза в неделю).

Творческие группы профессионального сообщества

На протяжении ряда лет нами успешно реализуется идея Методического совета гимназии о создании творческих групп профессионального сообщества. Организовано восемь групп: «Современная начальная школа», «Диалоговое обучение», «Групповая работа», «Критическое мышление», «Функциональная грамотность», «Критериальное оценивание», «Информационно-коммуникационные технологии», «Здоровьесберегающие технологии».

Планирование предполагает определение целей совместной деятельности, изучение теории вопроса, проведение мастер-классов, декад открытых уроков, популяризацию накопленного опыта на семинарах разного уровня, размещение учительских страниц на сайте гимназии в разделе «Методические материалы», мониторинг результативности обучения учащихся при использовании данных методов, самоанализ работы учителя в форме «Рефлексивного портфолио», «Портфолио творческой группы».

Также есть мини-сообщества педагогов, которые углубленно занимаются теоретическими вопросами преподаваемого предмета; на более сложном профессиональном уровне изучают сложные темы программы, методику их преподавания. Ведь чем шире профессиональная эрудиция педагога, тем ярче раскрывается его отношение к знаниям, педагогической науке, книгам, умственному интеллектуальному труду. Учитель, который глубоко знает свой предмет, не только передает фактические знания учащимся, но и побуждает у них стремление к глубоким познаниям.

Педагогический совет и его возможности

Итог работы групп – представление на весеннем педагогическом совете по методической работе своих практических наработок. Педсовет для нас – это парад идей, проходящий в комфортной среде сотрудничества и сотворчества; не случайно, само слово «педсовет» означает «советоваться, держать совет». Здесь представляются конкретные практические идеи, которые могут быть использованы педагогами разных дисциплин, коллективное методическое пособие, статья на конференцию, разработка плана внеурочного мероприятия, интересная презентация по теме программы и т.п.

Подводя итоги работы педагогов в группах, нами сделан вывод о том, что прогнозируемые ожидаемые результаты были в достаточной мере подтверждены и достигнуты. Продуктом деятельности педагогов стало повышение эффективности образовательного процесса в гимназии через создание условий для профессионального роста. Реализация данной идеи дала всем участникам возможность постоянно совершенствовать практику

преподавания, в том числе и через использование новых подходов; в гимназии сформирована команда педагогов-единомышленников, которые продолжают работу вместе.

Педсоветы по воспитательной работе в гимназии имеют ориентированную практическую направленность. В рамках трансляции опыта НИШ в гимназии созданы межвозрастные ученические сообщества старших и младших классов «Шаңырақ», целью которых является формирование атмосферы сотрудничества, сплоченности, ответственности среди учащихся и педагогов.

Работа сообществ способствовала не только шефству над младшими учащимися формированию командного духа в коллективе, развитию лидерских качеств учащихся, а также позволила оптимизировать работу педагогов - классных руководителей. На педагогическом совете творческими группами предложены конкретные мероприятия деятельности сообществ «Шаңырақ» в соответствии с методикой постановки smart-целей: «Фестиваль современных национальных традиций», «День на предприятии у родителей», «Совместные исследования», «Благотворительные акции» и другие.

Педагогические исследования

Педагоги гимназии постоянно вовлечены в исследовательскую, экспериментальную работу. Гимназия на протяжении всех своих лет постоянно функционирует в режиме образовательных проектов. Назовем их:

1. Проект «Трансляция опыта НИШ» (областной уровень);
2. Пилотный проект «Реализация трехязычного образования» (областной уровень)
3. Педагогическая лаборатория «Развитие критического мышления через чтение и письмо» (городской уровень);
4. Педагогическая лаборатория «Современная начальная школа» (городской уровень).
5. Внутри гимназии педагоги задействованы в педагогических проектах: «Использование подхода «Исследование урока (Lesson study)» для совершенствования гимназического образования»; «Информационные подходы в формировании ИКТ компетенции».

Благодаря развитию образовательной инфраструктуры ИКТ на базе гимназии педагоги получают эффективные средства коммуникации (электронная переписка, облачные технологии и другое). В 2017-2018 учебном году в гимназии продолжает развиваться направление «Информатика и робототехника», разработаны и внедрены программы дополнительного образования «Первые шаги в информатику и робототехнику», «Робототехника» (простой и продвинутый уровни), «Рекурсия», «Cisco IT essentials», «TDxG» (проект в формате «идея достойная распространения» на 3-х языках; формат данного клуба развивает интерес к науке, навыки публичного выступления в формате

научно-публицистических лекций). Внедрение указанных вариативных курсов в учебный процесс позволит гимназистам выбирать IT-направление в качестве профиля траектории обучения в старших классах.

В рамках сложившегося и успешно действующего сетевого сообщества внутри гимназии мы внедряем методики, идеи, стратегии; развиваем лидерство, потенциал, знания; исследуем обучение, процессы, результаты; выявляем проблемы, вопросы, передовой опыт. И все это для повышения результатов учащихся нашей гимназии, не случайно наш слоган «Вместе познаем мир!».

Литература:

1. Правила педагогической этики (от 8.01.2016, приказ МОН РК №9). [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://adilet.zan.kz/>.

Проектная деятельность как часть образовательного процесса

*Мухамадиева Н.В., КГУ «Гимназия №9»
заместитель директора по профильному обучению*

Метод проектов представляет собой гибкую модель организации образовательно-воспитательного процесса, способствует развитию наблюдательности и стремлению находить ответы на возникающие вопросы, проверять правильность своих ответов на основе анализа информации, при проведении экспериментов и исследований.

Научная и проектная деятельность является одним из приоритетных направлений работы с одаренными учащимися [1, с. 47], поэтому для учеников гимназии ежегодно организуются проектные недели.

Проекты, над которыми работают ученики на проектной неделе, являются творческими и выполняются в командах. В ходе реализации такого вида проектов происходит активизация познавательной и практической составляющих, в результате чего школьники производят готовый продукт, который и представляют на обозрение членам жюри и зрителям.

Основной акцент в работе с гимназистами делается на интеллектуальное и нравственное развитие личности, что предполагает необходимость формирования у детей критического мышления, их умения работать с информацией. В ходе выполнения проекта деятельность учащихся организуется педагогами гимназии через принцип 6 «П» [2,с.167]:

- Проблема
- Проектирование
- Поиск информации
- Продукт
- Презентация

- Портфолио.

В рамках проектной недели творческое проектирование осуществляется в процессе коллективной творческой деятельности. Учащиеся, работая в малых группах, анализируют литературу, выявляют проблемы, противоречия и предлагают решения на уровне гипотезы. Распределение ролей между членами малой группы обеспечивает слаженную работу и хороший конечный результат, так как, во-первых, каждый учащийся отвечает за определенную часть и всю работу в целом; во-вторых, материал при обсуждении рассматривается под разным углом зрения; в-третьих, члены малой группы учатся деловому общению и взаимодействию.

В 2017-2018 учебном году неделя проектов проходила с 6 по 9 ноября. Было заявлено 22 проекта. Все заявленные проекты были реализованы и представлены к публичной защите.

Осуществляя свои проекты, одни создавали продукт (творческие проекты), другие проводили различные исследования для доказательства своей гипотезы (исследовательские проекты), третьи разрабатывали учебные пособия, инструкции, рекомендации (практико-ориентированные). Несомненно, каждый проект имеет свою особенность, о чём свидетельствуют название и содержание проектов

Таблица 1.

Темы проектов, набравшие максимальное количество баллов
(2017-2018 учебный год)

№	Ф.И.О. руководителей проектов	Тема проекта	Классы/кол-во участников проекта
1.	Рахматулаева Н.В.	«Новый год в красивой школе»	8,6 классы
2.	Ратникова Т.А.	«Сакральные места Карагандинской области»	5,6,10 классы
3.	Арапова И.Е.	«Габиден Мустафин» конкурс «Мұстафин окулары»	8-9 классы
4.	Шиббаева И.В.	«Дни недели»	5 классы
5.	Гурина Л.Е.	Проект по экологии	6,9 классы
6.	Юдина С.В.	Оформление школьного музея: «История Гимназии»	5,7 классы
7.	Грачева Д.А.	«Графический органайзер»	8, 10 классы
8.	Аксенова И.Л. Дубейко О.А.	«Полезность вторсырья»	7, 10 классы
9.	Ахметова А.А., Абдирбаева Ш.М.	«Қазыбек бидің мұралары»	5,6, 7 классы
10.	Голынская И.Р., Узукбаева Н.А.	«Школьный журнал «School Times»	5-9,10 классы
11.	Кошкарева Л.А., Цой М.П	«История моего города» (на англ. яз)	5-9 классы
12.	Нуржанова С.У.	«Ұлттық ойындар» «Асық»	5 классы
13.	Жуманбаева А.О.	«Трехязычие» (словарь) «Үш тілдік терминологиялық сөздік»	

14.	Сохрякова Л.И.	«Мажарет спорт»	6 классы
-----	----------------	-----------------	----------

Таблица 2

Классификация ошибок при проведении недели учебных проектов.

№	Критерии оценки	низкие	№ проекта
1	Обоснование актуальности темы	3	9,13, 19
2	Практическая значимость работы	3	9, 10, 19
3	Способы выполнения работы	3	4, 9, 13
4	Уровень изложения материала	3	9, 13, 19
5	Спикерские качества	3	9, 13, 19
6	Использование наглядности при представлении проекта	-	-
7	Умение отвечать на поставленные вопросы	5	8, 9, 13, 17, 19
8	Оформление проекта	6	2, 6, 8, 9, 13, 19

В результате анализа проектной недели мы пришли к следующим результатам:

1. Значительная часть проектной деятельности была основана на инновационных педагогических технологиях:

- развитие личности; способность самостоятельно ставить и отыскивать решения новых не стандартных проблем;
- методы обучения: проблемно-поисковый, эвристический, исследовательский, методы нестандартных решений;
- функции руководителя: организатор сотрудничества, партнерства, направляющий поисковой работы;
- позиция учеников: активность, наличие мотива к самостоятельности, готовность находить компромиссы, дипломатичность.

2. Проектная неделя обеспечила не только успешное усвоение учебного материала, но и интеллектуальное и нравственное развитие гимназистов, их самостоятельность, доброжелательность по отношению к преподавателю и друг к другу.

3. Работа по использованию учебных проектов на уроках, занятиях и во внеурочной деятельности с учетом допущенных ошибок.

4. Рекомендовать 5 проектов для участия в конкурсах городского уровня.

Литература:

1. Савенков А.И. Развитие детской одаренности. М., 2008.
2. Киреева О.В. Формирование исследовательской активности школьников. М., 2005.

Профессиональная подготовка учителей в Педагогической лаборатории по критическому мышлению ШГ№95

*Назарова В.В., ШГ№95
учитель русского языка и литературы*

Четыре года работает городская Педагогическая лаборатория по критическому мышлению для учителей города на базе ШГ№95.

Когда начинали работу лаборатории, мы думали о том, что процесс обмена опытом поможет педагогам, вовлеченным в процесс систематической работы, думающим о перспективах изменения своей практики, утвердить и правильно осознать себя в изменяющемся пространстве, что педагоги в режиме активного взаимодействия, используя активные и интерактивные методы вне иерархического давления, осуществят коллективный поиск новых форм и методов деятельности.

Только при очень серьезной профессиональной подготовке учитель будет уверен в себе и своих способностях на все 100%, победить своих «демонов». Мы считаем, что оказать такую помощь может работа мастер-класса для участников проекта RWCT и тех, кто понимает необходимость изменения содержания образования.

Каждый участник мастер-класса может достичь качественно нового результата – умения моделировать свою педагогическую деятельность в режиме методики, в которой эффективно работает мастер, что укоренит его уверенность вести за собой коллег и учеников.

Мы выбрали такую форму, потому что мастер-класс – это актуальная для сегодняшнего времени форма проведения тренинга-семинара Педагогической лаборатории на базе школы, работающей в проекте «Критическое мышление через чтение и письмо», представляет собой «внутреннюю учебу». Главный смысл этой учебы заключается в следующем:

- в анализе всеми участниками конкретных навыков, составляющих основу педагогического опыта работы в проекте «Критическое мышление через чтение и письмо»;
- активизации продуктивной, профессиональной деятельности всех участников работы мастер-класса;
- повышении уровня теоретической и методической подготовки учителей и мотивации осознанной деятельности.

Поэтому структура мастер-класса представляла собой полугодичный блок, состоящий из 4 занятий продолжительностью 3 часа, построенный по принципу коллективной работы, направленной на решение общих проблем формирования функциональной грамотности у учителей и у учащихся. Такая структура позволяла таким образом организовать обмен опытом, чтобы он был оптимально эффективен, то есть направлен на

осмысление педагогических и профессиональных затруднений учителя, на выработку индивидуального пути решения и собственного проекта их решения, поисков ответов на вопросы:

- «Что я думаю об этом?»
- «Как полученная информация соотносится с тем, что я уже знаю и могу?»
- «Что я могу сделать по-другому, имея новую информацию?»
- «Как меняются мои представления посредством новых идей?»

До этого года не осознавали необходимость отслеживания результатов мастер-классов у учителей города, так как посещать их уроки, отслеживать результативность не имели возможности, анализировали только работу учителей нашей школы. В 2017г. на 5 группе провели наблюдения, потому что поняли, что обратная связь необходима для коррекции работы, нами были обобщены результаты карт входного и конечного анкетирования на протяжении полугода.

Результаты анализа входного анкетирования каждого семинара:

1. Ваше первоначальное представление о проекте

57% слышали о проекте и применяли те или иные стратегии, но не видели уроков, занятий в логике проекта, не понимают его философию.

2. Помогло ли Вам практическое занятие увидеть новые подходы к решению проблем обучения и развития учащихся Ваши впечатления о семинаре

Уже после 2 семинара половина учителей пробуют применять в системе стратегии и видят первые результаты, после 3 семинара все пробуют строить урок в логике проекта.

3. Ваши вопросы организаторам

Все отмечают интерактивность, системность МК, логичность и практическую значимость МК для дальнейшей практики.

Анализ ежедневного мониторинга показал, что, если после 1 семинара учителя хотят получить больше сведений о количестве стратегий, после 2 МК - о характере их действия, то после 3 семинара задают очень важные вопросы, как изменить подходы, как усовершенствовать различные виды деятельности благодаря проекту.

Результаты итогового мониторинга семинаров:

1. Что в семинаре было наиболее ценным для Вас?

Практическая значимость-75%

2. Что можно было сделать ещё, чтобы этот семинар был более значимым?

Практика – посмотреть уроки, увеличить количество времени для встреч.

3. Что изменится в Вашем учебном процессе после данного семинара:

67% отмечают, что изменится взгляд на виды и формы работы, но только

15% - взгляд на образовательный процесс

5. Предложите темы, которые бы было интересно обсудить в будущем.

Это темы, касающиеся развития функциональной грамотности-35%, сочетания парной и групповой работы-25%, дифференциации-15%

Полученные данные наблюдений, интервьюирования, анкетирования позволяют сделать вывод о том, что в целом учителя имеют сформированные коллективные, но ограниченные знания.

Так, результаты диагностики учительства показали, что у них недостаточно развита профессиональная компетентность в развитии критического мышления учащихся, необходимых для их функциональной грамотности:

- только 30% учителей владеют способами организации групповых, индивидуальных форм работы;
- только 33% владеют способами организации эффективной самостоятельной деятельности учащихся;
- владение способами организации учебного процесса с различными группами учащихся (слабые, сильные) - 25%;
- только 35% владеют способами повышения мотивации к учебной деятельности.

Большое поле деятельности для лаборатории и работы школьных методических служб, но уже хорошо то, что мы помогли понять учителям городских групп необходимость изменения, и то, что в этом им поможет наш проект.

Литература:

- 1..Идеи Дьюи и практика.Под. ред.С.Бахишевой и С. Мирсеитовой.Алматы:Верена, 2005 г
- 2.Как разработать программу развития школы.Лазарев В.С.,Поташник М.М.,М.,1993..Практика управления современной школой. Третьяков П.И., М.,1994г.
- 4.Развитие школы как инновационный процесс. Хомерики О.Г., Поташник М.М., Лоренсов А.В., 1994г.

ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ ШКОЛЫ В СИСТЕМЕ РАСПРЕДЕЛЕННОГО ЛИДЕРСТВА

*Садыков Б.М., КГУ «Основная школа №37»
директор*

В новой реальности внутреннее стремление к обновлению – это ключевой принцип нашего развития. Чтобы выжить – надо измениться. Тот, кто не сделает этого, будет занесен тяжелым песком истории [1, с17]. Современным подходом в управлении школой является изменение роли руководства школы от управления к лидерству.

Управление в основном состоит из системы команд и верно исполняемых действий.

Долгое время лидерство упрощенно понималось как простое занятие первой позиции в рейтинге. В действительности же лидерство – это

управленческий комплекс, который может менять ситуацию, улучшая ее. Лидерство связано с развитием, так как несет в себе положительные изменения, динамичное движение вперед. Современный руководитель, имеющий направление лидера, распределяет руководство. Задача руководителя, работающего в направлении лидера, – развитие лидерства на всех уровнях. Так что же нужно сделать в первую очередь?

На начальном этапе необходимо выявить сильные стороны в функционировании и развитии образовательной среды, а также обозначить проблемы в воспитательной и учебно-методической работе школы. Необходимо собрать исходные данные о состоянии учебно-воспитательной работы и общего морально-этического климата в организации образования, можно путем простого анкетирования или опроса.

В результате исследования выявились следующие актуальные для школы проблемы:

1. Невысокая степень сотрудничества педагогов школы между собой.
2. Невысокая степень мотивации к получению знаний учащихся среднего звена.

Поэтому для того, чтобы в коллективе создать атмосферу сотрудничества и взаимопомощи, необходимо было создать коллаборативную среду. Коллаборативная среда позволила учителям обмениваться данными по своему личному педагогическому опыту без ущерба и ущемления конфиденциальности или подрыва личной информационной неприкосновенности.

По итогам исследования оказалось, что не у всех преподавателей работа была системной. Выявились так же учителя, которые брали на себя роль статистов. Они не предпринимали меры по выявлению пробелов в знаниях учеников.

Вторая выявленная проблема затрагивала важную проблему – это наличие невысокой степени мотивации к получению знаний учащимися среднего звена. Как раз то, на что внимание обращали и родители.

Действительно, необходимо создание необходимых условий для получения качественного образования, направленного на формирование, развитие и профессиональное становление личности на основе национальных и общечеловеческих ценностей, достижений науки и практики.

Таким образом, выявленные проблемы в исследовании поставили задачу поставить одно приоритетное направление, работа по которой дала бы возможность одновременно решать обозначенные проблемы комплексно.

Чётко обозначилась необходимость внедрения в работу школы новых подходов и методов обучения через развитие системы распределенного лидерства.

Почему именно это направление было выбрано?

Работа школы в стиле распределенного лидерства должна была способствовать организации рабочей среды, в которой учителя смогут получать поддержку и доверие по выполнению своих должностных функций качественно и результативно.

Не должно быть места в современной школе неопределенности, неуверенности, разночтениям, неорганизованности. Все перечисленное зависит не только от педагогов, но и от руководства школой. Качественный подбор кадров, кропотливая работа с коллективом, настрой на положительный лад – это функции руководства школы. Не давить, а вселять уверенность в учителей и учащихся, не принижать, а искать всякие возможные приемы повышения уровня квалификации и практического опыта педагогического состава школьного коллектива. Вот главная задача администрации школы. Руководителю организации образования необходимо суметь сформировать позитивную коллегиальную среду.

Внедрение в жизнь школы системы работы в стиле распределенного лидерства помогло ликвидировать те проблемные ситуации, которые обозначили учащиеся и их родители по результатам проведенных опросов:

Данная таблица показывает, что качество знаний в 2015-2016 учебном году возрастает на 6%. В 2016-2017 учебном году качество знаний увеличилось на 1%.

Ранее каждый участник педагогического коллектива считал, что он работал в полной мере, что общие проблемы школы не имели к нему никакого отношения. Все кивали

друг на друга: за учебную деятельность отвечает заместитель директора по учебно-воспитательной работе, за воспитательную работу отвечает заместитель директора по воспитательной работе, за хозяйственную часть - заведующий хозяйством в школе. Он же, педагог, несет ответственность только за свою работу лично – за уроки, за свой класс, за поручения, возложенные на него. При этом школьный педагог не осознавал, что он являлся частью целостностной системы, которая называется школьной жизнью.

В ходе работы школы в системе распределенного лидерства педагоги школы осознали простую истину, что все аспекты школьной жизни переплетены между собой очень тесными видимыми и невидимыми нитями. Иначе говоря, проблемы, обозначенные учащимися и их родителями, имели свои корни в самой школе, где каждый, стремясь

выполнить свои сугубо функциональные служебные обязанности, пытался самоотстраниться от общей ответственности, которая возлагалась на школу в целом. Педагогический состав школы и даже технический персонал убедились в том, что именно не только от члена педагогического коллектива, но и от каждого работника школы зависит общая картина успеха в школе. Даже сотрудники технического персонала играли немалую роль в формировании общей ситуации в школе.

В результате работы школы в системе распределенного лидерства школа преобразовалась от состояния, где сотрудники не связаны были коллективной ответственностью за общее состояние в школе. Выбрав работу в стиле распределенного лидерства и развив её, школа достигла больших результатов. Значимый результат – это лидерство в рейтинге среди городских школ г. Караганды в своем диапазоне количества учащихся.

Руководитель организации образования должен быть готов к делегированию своих служебных полномочий в рамках функциональных обязанностей в целесообразных пределах, обусловленных решением практических задач.

Коллектив школы в результате развития работы школы в стиле распределенного лидерства стал единой творческой командой, позволяющей каждому члену команды творчески развиваться в своей профессиональной компетенции.

Развиваясь, школа ставит неотложные, очень значимые задачи. Без ясного понимания представителями школы таких задач, как повышение престижа профессии педагогов и повышение их качественного состава, усовершенствование менеджмента профессионального роста и мониторинга компетенции педагогов, эти задачи трудновыполнимы. Общество школу оценивает не по отчетам в учредительные организации, а по результатам работы педагогов на местах.

Профессионализм современного руководителя в школе проявляется в том, что как он создает условия для обеспечения равного доступа учащихся к качественному среднему образованию, формированию интеллектуально, физически, духовно развитого и успешного гражданина Республики Казахстан, согласно духовно-нравственным ценностям общенациональной патриотической идеи «Мәңгілік Ел».

Литература:

1. Назарбаев Н.А. "Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания", 2017.

Жас мамандардың кәсіби шеберлігін дамытуда менторинг жұмысының тиімділігі

Согосбай А., ЖББ №77 МБК
директордың ҒӘЖ жөніндегі орынбасары

Бүгінгі таңда оқушылардың белгілі деңгейде білім алып қана қоймай, алған білімдерін өмірлік жағдаяттарға қолдану өзекті мәселе болып отыр. Әлем жылдам, қарқынды дамуда. Сондықтан да білім беру саласында: ХХІ ғасырда оқушыларға нені оқытамыз? Қалай оқытамыз? деген сұрақтарға жұмыстар атқарылуда. Соның бірі - Қазақстан Республикасы педагог кадрларының біліктілігін арттыру курстары «Педагогикалық қоғамдастықтағы мұғалім көшбасшылығы» курсы.

Курстың негізгі функциялары:

мұғалім озық педагогикалық әдіс-тәсілдерді оқу мен оқытуда өз тәжірибесіне енгізу;

мектепте әріптестерінің кәсіби шеберлігін арттырып, тәжірибесін жетілдіруге көмектесу мақсатында коучинг өткізіп, бір әріптесіне тәлімгер болу;

мектепте құрылған қоғамдастық жұмысының жоспарын жүзеге асыра отырып, мектептің дамуына қолдау көрсетеді, нәтижесіне талдау жасап, мониторинг жүргізеді. [3, 5]

Әлемдік деңгейдегі зерттеулер бойынша білім жүйесінде оқу үдерісінің ілгерлеуіне, мұғалімдердің кәсіби өсуіне менторинг жұмысының тиімділігін атап көрсеткен.

Тәлімгерлік – (*mentoring*) ұзақ уақытқа созылатын, тәлімгер (тәжірибелі, озық педагог) мен тәліп (тәжірибесі аз педагог) арасында сенімді, жеке тұлғаға бағытталған қарым-қатынас құру үдерісі. Ол тәліптің педагог ретінде қалыптасу мақсатында өзінің білімін, ойлауын, тәжірибелік іс амалдарының тиімділігін жетілдіруде айтарлықтай қарқын алуына көмектеседі. Тәлімгерлік ету барысында тәлімгер өзінің білімімен, тәжірибесімен бөліседі, ал тәліп еңбек жолында айтулы жетістіктерге жету мақсатында өзінің кәсіби білімін, игерген дағдылары мен тәжірибесін жетілдіреді. [3, 87]

Бүгінгі таңдағы жаңартылған білім беру мазмұны аясында мұғалімдердің, соның ішінде жас мамандарға бағыт – бағдар беріп, қолдау көрсетуде менторинг жұмысының маңыздылығы артып отыр. Себебі заманауи білім берудегі басты мақсат оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру болып отыр.

Ол үшін мұғалімнің бойында дивергентті ойлай білетін, креативті, рефлексиялаушы практик (мұғалім), сын тұрғысынан ойлау іс әрекеттерін қолдана білетін білім мен дағды болу қажет. Аталған дағдыларды дамытуда педагогтың үнемі өзіндік білімін көтеруі, арнайы білім жетілдіру

курстарына баруы, тәжірибе жинақтай отырып өз тәжірибесімен бөлісуі, мектептегі қоғамдастық жұмысы аясындағы іс шараларға белсенді атсалысу, өз тәлімгерімен тығыз қарым-қатынаста бірлескен жұмыс түрлерін ұйымдастыру қажет.

Тәлімгердің негізгі мақсаты: өзара сенімді, жеке тұлғаға бағытталған қарым-қатынас құра отырып, тәлім алушының іс тәжірибесін жетілдіруге, кәсіби білігін тереңірек дамытуға, пробеламалық сұрақтарды бірге шешуге қолдау көрсету;

Менторинг жоспарлау және іске асыруда мынандай проблемалық сұрақтар аясында қарастырылады:

- Әріптесім педагогикалық стратегияларды жеттік меңгерген бе әрі оны мақсатқа сай орынымен қолдана біле ме?

- Бірлескен оқуды дұрыс ұйымдастыра отырып дарынды және қабілетті оқушылармен, сондай-ақ, уәжі төмен оқушылармен жұмыс жасауда тиімді модулдерді ықпалдастыра ала ма?

- Оқушыларды ынталандыра отырып, өмірлік жағдаяттарға бейімдей ала ма?

- Басқа мектептегі әріптестерімен, кәсіби қоғамдастық мұғалімдерімен тығыз қарым-қатынаста бірлесе жұмыс істеуге икемді ме?

- Ақпараттық технологияларды пайдалану құзыреттілігі қандай деңгейде?

- Өз іс тәжірибесін бағамдап, сыни қорытынды жасай ала ма?

Осы аталған түрткілердің басты қағидаларын толық түсінген кезде ғана менторинг жұмысының мақсаты айқын болады.

Сапалы менторинг жұмысы жас маманмен әңгімелесу, сабағына қатысу, проблеманы анықтау, қысқа мерізімді жоспарға өзгерістер енгізе отырып бірге құру, сыныптың және пәннің ерекшелігіне, оқу мақсатына сай тиімді әдіс –тәсілдерді сұрыптап алу, сыныптағы топтық, жұптық жұмыс тиімділігін анықтау, өз тәжірибесінен ұсыну сынды үдерістер негізінде жүзеге асырылады.

Осы аталған міндеттердің негізінде, мектебімізде «Педагогикалық қоғамдастықтағы мұғалім көшбасшылығы» курсы аяқтаған педагогтар жас мамандарға тәлімгерлік етуде жоспар құрып, жүйелі жұмыстар атқарылуда.

Әр жас маманмен атқарылатын тәлімгердің жұмыс жоспары алдын ала жасалынып, мектептің «Шың» педагогикалық қоғамдастық отырысында бекітілді. Тәлімгер мен /тәліп/ жас маман арасында ұзақ уақыт жүйелі әрекеттің нәтижесін мектептің әдістемелік жұмыс жоспарына сай жас мамандар өткізетін ашық сабақтар онкүндігінде, сыныптың пәнге деген уәжі мен сапа көрсеткішін мониторингілеуде, тәлімгермен бірлесе атқарған әдістемелік жұмыстар (оқушылардың танымдық-шығармашылық қабілетін арттыратын интеллектуалдық сайыстарға, ойын, марафондарға қатысу деңгейі, дарынды және уәжі төмен оқушылармен жүргізілетін жұмыс түрлері, мақала жазу/ өз пәні

бойынша кәсіби журналдарға/, әдістемелік өнімдер т.б) арқылы қол жеткізген нәтижелерінен көрінеді. Бұл іс әрекет оқу жылының аяғында жоспарға сай деңгейлік курсты бітірген педагогтардың отырысында мониторинг жасауға ұсынылады. Осы арқылы менторинг жұмысының сапалы және тиімділігіне талдау жасай отырып, мектеп бойынша менторинг жұмысының сапасы мен жетілдіретін тұстарын анықтап, келесі оқу жылының жоспарына енгізіледі.

Оқу-тәрбие үдерісінде тәлімгер мен тәлім алушы жас маманның арасында шынайы, сенімді, ортақ, қарым-қатынастың болуы сынды түйінді дағдылардың қалыптасуы қажеттігіне де аса мән беріледі. Тәлімгердің басты қағидаты тәлім алушыны түзету емес, дамыту. Тәлімгер мен тәлім жас маманның арасындағы бірлескен жұмысқа нақты мақсат қоя отырып, соған жетудің жолдарын қарастыру, мүмкіндіктер мен мәселелерді шешу, оның тұлға ретінде өсуі, кәсіби дамуына қолдау көрсету сынды іс-әрекеттер жүргізіледі.

Сондықтан, мектепте жүйелі ұйымдастырылған менторинг жұмысы жас маманның кәсіби өсуіне ықпал ете отырып, өзіне деген сенімділігін қалыптастыруда зор ықпалын тигізеді.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Бахишева С.М. Педагогикалық жобалау: теориясы мен технологиясы, Алматы, 2011
2. Әлемдік педагогикалық ой сана. 10 томдық. Алматы: Таймас.(Мәдени мұра) 2009
3. Мұғалімге арналған нұсқаулық. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ педагогикалық шеберлік орталығы, 2016
4. Жүсіпова Ж.А. Педагогикалық шеберлік. –Алматы, 2011
5. Көпжасарова М.Д. Психологиялық педагогика. Алматы, 2010

Мектептегі қазақ тіліннен білім берудің қазіргі заманғы тәсілдері

Каршалова А.К., «№40 негізгі мектебі» КММ

Жаңа білім беру парадигмасы балаға оқу қызыметінің субъектісі ретінде қарап, шығармашылық қызығушылықтары негізінде білімге құндылық бағдарын қалыптастыра отырып, танымдық және рухани қажеттіліктерін қанағаттыруды және жан-жақты дамыған, шығармашыл жеке тұлғасын қалыптастыруды көздейді. Шығармашылыққа келетін болсақ, оның түпкі беретін мағынасы «шығару», «ойлап табу», дегенге келіп саяды.. Кейінгі жылдары «шығармашылық» сөзімен қатар «жаналық» «бастамалылық» белсенділік т.б ұғымдары да қатарласып қолданылып жүр.

Шығармашылық –бүкіл болмыстың, қозғалыстың, дамыдұң бір сөзбен айтқанда, тіршіліктің көзі, табиғат, қоғам құбылыстарында жеке адамның

ақыл –санасында, іс-әрекетінде, ішкі жан –дүнесінде шығармашылықтың табиғи процестері үздіксіз жүріп жатады.

Оқушының шығармашылық деңгейі- оның мәселені қою мен оны шешудің жолдарын табуынан көрінеді. Мұнда жаңа білімді меңгеру процесі шығармашылық ойдың қалыптасуымен және дамуымен бірге жүреді. Демек, шығармашылық ойдың нәтижесі –тек белгілі ұғымдарды қайталап, жаңғыртумен ғана емес, сонымен қатар жаңа білімді жасау, тапсырманы орындауда жаңа жолдарды ашу.

Заман талабы әр оқушы әр сабақ кезінде жаңа білім қосып қана қоймайды, соны өзі игеріп, талап, шығармашылық деңгейіне жетіп, даму үстінде болуын қалайды.

Белгілі әдіскер Б.Қабатай шығармашылық жұмыстарды ұйымдастыруда, яғни шығармашылық тапсырмаларды іріктеуде қойылатын талаптарды былай етіп көрсетеді[1, б.78]:

1.Шығармашылық тапсырмалар мазмұны пән бағдарламасында белгіленген оқу материалынан асып кетпеуі керек.

2.Шығармашылық тапсырмаларды орындау үшін пән бағдарламасында көрсетілмеген ұғымдар мен заңдылықтардың қажет болмауы шарт.

3.Шығармашылық тапсырмалар мазмұны танымдық сипатта, яғни оқушының ой-өрісін, қиялын, т.б.дамытатындай, соған байланысты іс-әректің түрлі амалдарын қолдана алатындай білік қалаптастыруды көздеуі қажет.

4.Шығармашылық тапсырмаларды құрастыруда оқушының дара ерекшелігін,әдебиетке құштарлығын есепке алу қажет.

5.Шығармашылық жұмыстарды орындау нәтижесі оқушының «Ана тілі» пәнінен алатын білімін тереңдетуге, пінге қызығушылығын арттыруға бағытталуы тиіс.

Шығармашылық қабілет әр баланың болуы мүмкін. Біздің міндетіміз – оқушының бойында жасырынып жатқан мүмкіндіктерін ашып көрсету.Кез –келен оқушы мұғалімнің басшылығымен орындаған шығармашылық жұмысның нәтижесінде өзінің ішкі мүмкіндіктерін дамытады. Баланың қабілеті мен талантын дамытудағы неғұрлым ертерек бастаса, соғұрлым оның қабілеті толық ашылуы мүмкін. Егер бала бойындағы қабілетті мұғалім байқамаса, ол бала басқа оқушылармен бірдей болып қалады. Күнделікті сабақта беретін деңгейлік тапсырмаларды қызықты етіп беру, оқушылардың қызығушылық пен орындауларын қадағалу қажет.

Қазіргі қоғам алдында қойылып отырған талаптардың ең бастыларының бірі –дүние жүзіндегі жахандану үрдерісіне байланысты білім беру саласында түбегейлі өзгеріс жасай отырып, мектептер тарапынан бүгінгі заман сұранысына сай, бәсекеге қабілетті,жан жақты дамыған, өз бетімен әртүрлі дереккөздері арқылы жаңа білім негіздерін таба алатын, білімін практикада қолдануға қабілетті мектеп түлектерін даярлау. Негізінде коучинг –бірнеше әріптестердің арасында рефлексивтік

диолог арқылы жетекші мұғалімнің өз әріптестер жұмысының жекелеген салаларын дамыту, жаңа сапалық деңгейге көтеру мен кәсіби білімін, дағдылары мен тәжірибесін жетілдіруге арналған жұмысын аламыз. Осы проблеманы шешудің ең оңтайлы құралдарының бірі –коучинг болып табылады.

Ұстаздар қажеттілігінен туындап отырған бірінші коучинг тақырыбы бойынша коучинг сабағының жоспары жасалды.

Коучинг сабағының мақсаты:

-Топтық жұмысты дұрыс ұйымдастыру туралы ақпарат алады;

-Топтық жұмыстың негізгі принциптерін (топ ережелері, топтағы рөлдер) білетін болады;

-Топтық бірлесе отырып ережелерін құрады.

Сабаққа деген қызығушылықтарын ояту мақсатында «сағат бойынша достар» ойынын өткізген кезде оқушылар жақсы әсер алды.Осындай ойындар кезекелген адамның тек көңіл күйінкөтеріп ғана емес, оқу процесіне басқа көзқараспен қарауына ықпал ететінін сезіндім.

Енді топқа бөлуге клсек, мен мақал-мәтел таратып бердім де оқушылардың өзара әрекеттерін қарадым, олардың кейбіреуі неге деген ойда болып, бір бірінен скрастыра бастаса, жартысы топқа бөліне бастады.

Сөйтіп оқушылар 4 топқа бөлінді.Коучинг барысында белгілі бір ережеге бағыну керектігін естеріне салдым да әр топ алдына А-4форматты қағаз үлестіріп бердім және беттерінше ереже құрауын скрадым. Топ ережесін құрастыруға бағыттап қана қоймай оны оқуын және сол ережені сақтай отырып білуге үйрену керектігін айттым.Төрт топта ережені оқып шыққан соң коучингтің бірінғай ережесін шығардық флипчартқа жазып іліп қойдық және сол ереженің астына коучингке қатысып отырған оқушылардың өздері бірігіп,ойлап жазған ережелері жіне де тек өздері бағыну керектігін айттым, Бұрын оқушыларды өзіміз топқа бөліп, оларды бәсекелестікке итермелейтін, болсақ ендігі жерде ынтымақтастыққа және топтағы бірлескен жұмыс арқылы бір бірінің пікірін тыңдай білуге жетелейтінін түсіндірдім де,оқушылармен бірге интерактивті тақтаны пайдалана отырып, «Құмырсқаның ынтымақтастығы» мультфилімін көріп, пікір алмасу жүргізілді.

Сабақ үстінде шаршағана оқушыларға шабыт беріп, бір сәт сергіту үшін сергітудің маңызы өте зор екендігі белгілі. Сергіту сәтінде балаларға арналған бейне ролик алуды ұйғардым.

Бұл оқушыларымының көңілдерін көтеріп, шаршағандықтарын басып, бір серпілтіп тастады.

Жаңа әдіс бойынша бәсекелестікке апармау үшін топтық жұмыс жасау кезіндегі рөлдерді оқып танысу үшін топтық жұмысжасау кезіндегі әрбір топқа мәнмәтін үлестіріліп беріледі де топ мүшелері берілген уақыт аясында мәтіндң оқып меңгереді де, өздері келісімдері бойынша тиісті рөлдерді бөліп алуды, сол рөл арқылы әр топ мүшесінің өзіндік қызметі болатынын түсіндірдім.

«Көксарай» атты бейне роликті ұсындым. Осы бейнеролик арқылы оқушылар өздерінің бойындағы кейбір осындай қасиеттердің сырт көзге қалай әсер ететіндігін көз жеткізді.

Олай болса ең бірінші біз –мұғалімдер осы бағдарламаға сай болуымыз керектігін айта отырып, ХХІ ғасыр мектебі қандай болуы керек? Деген сауал төңірегінде миға шабуыл жасау арқылы «топтастыру» стратегиясы бойынша әр топ өзіндік бірлескен әрекетте, бір бірінің пікіріне сүйене отырып, өз ойларын постерге түсіру тапсырылды. Мұғалім идеясы мен білім біліктерін дамытуға ықпал ететін міндеттерге сай, тақырып бойынша білімдерін өз деңгейінде көрсетіп, кейбір болжамдар бойынша күмәнді ойларын білдіре отырып пікір көзқарастарын нақтылап, жаңа ұғым түсініктерін өрістете алды. Постер қорғау барысында олардың ойларының ұшқырлығын белсенділік танытуы айқын анықталды.

Мұғалімдерден кері байланысты алған кезімде бүгінгі коучингтен қандай әсер алғанын және не үйренгендіктерін жазуды өтіндім. Оларды төменде көрсетілген:

- 1.Топтық жұмыс арқылы бірлесе отырып пікір алмасуға дағдыланады
- 2 .Уақытты тиімді пайдаланады
3. Топ мүшелерінің белсенділігі мен ауызбіршілігі арқасында түпкі нәтижеге қол жеткізуі.
4. Топ жұмысында мұғалімдер рөлге бөлініп, өз міндеттерін жақсы атқаруды үйренді.
- 5.Берілген тапсырма бойынша топтағы ахуалды сахналауды, постер құруды үйренеді.

Топқа бөлу кезінде мұғалімдер арасында келіспеушіліктер, топ арасындағы бәсекелістіктер және уақыттан ұтылу байқалды. Бірақ мұғалім болған соң, қайткенде де көзге көрінген қиындықтарды жеіуге тырыстым. Осы кезде табандылық, шыдамдылық, өз ісіме деген сенім қасиеттері қажет болды. Үздіксіз жаңалық енгізу білім беру мекемелерінің, соның ішінде жалпы білім беретін мектеп жұмысының дамуының ең басты факторы болып отыр. Римдік философ Сенека Луций былай деген екен: «Басқаларды үйрете жүріп біз өзіміз үйренеміз». Мен де өз әріптестеріме өз білгенімді үйрете жүріп, өзімде ізденемін деп ойлаймын.

Пайдаланған әдебиеттер:

- 1.«Қазақстан мұғалімі» газеті
- 2.Замануи Білім журналы 2012 жыл

Орыс тілінде оқытылатын сыныптарда қазақ әдебиетін оқыту әдістері

*Кубеков Б.Т., М.Жұмабаев атындағы №39 гимназия
Кабатаева Д.Ж., №101 мектеп-лицей
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімдері*

Бүгінгі таңда бірнеше тілді меңгеру қазіргі күннің қажетті дағдысы мен талабы болып табылады. Мұндай феномен жаһанданудың артуымен, халықаралық қатынастардың дамуымен түсіндіріледі. Басымдық, әрине, мемлекеттік тіл ретінде қазақ тіліне, ұлтаралық қатынас тілі ретінде орыс тіліне және халықаралық қатынас тілі ретінде ағылшын тіліне беріледі.

Жақсы оқушы арнайы білімнен басқа, жоғарыда аталған үшті білуі тиіс, себебі оның болашақтағы мансаптық өсуі мен дамуы да соған байланысты болады.

Орыс мектептерінде қазақ тілін меңгеруді мектептің табалдырығынан бастап оқушы санасына сіңіру қажеттілігін айтатын болсақ, бұл тұрғыда қазақ әдебиетін оқытудың да қаншалықты маңызды екендігін түсінуге болады. Себебі, ұлтты сүю, ұлтты тану, сол ұлттың тілін білу үшін оның әдебиетін де сүюің қажет. Яғни, қандай да болмасын халықтың әдебиеті сол ұлттың болмыс-бітімімен ұштаса отырып, біте қайнасып жатыр. Сондықтан да, біз бүгін орыс мектептеріндегі қазақ тілін меңгерту мәселелерімен бірге қазақ әдебиетін меңгерту қою керек [1,78]. Бүгінде, қазақ әдебиетін оқытудың ең тиімді тәсілдерін қарастыра отырып, біз интерактивті тақта және жаңа технологияларды пайдалана отырып оқытудың тәсілдерінің рөлін айрықша атап көрсеткіміз келеді. Өзге тілде оқытылатын мектептердегі «Қазақ әдебиеті» пәнін интерактивті әдісті пайдалану арқылы оқыту – ерекше көңіл бөлуді талап ететіндігі еліміздің ертеңгі келешегіне арналған үлкен міндеттен шығып отырғаны барлығымызға белгілі.

Өзге ұлт өкілдеріне қазақ әдебиеттің құдіретін, ол адамзат пайда болғаннан бері бірге жасап келе жатқандығын, мәңгілік жаңарып, жаңғырып отыратын үрдіс екенін атап, түсіндіре келе, сол әдебиетті тудырушылар, ақындар мен жазушыларымыз туралы, олардың әдеби көркем туындылары жайлы айту әрбір ұстазға жүктелген міндет. Бала қазақ әдебиеті сабағында көркем туындыны қабылдауы қажет. Бұл – әрине, оңай орындалатын міндет емес. Оқушының қабылдауы дегеніміз сіз балаға бере салған материалды ол ала салатын зат емес. Бұл – балаланың өзінің ішкі дүниесінің қажет етуімен, адамгершілік әрекетімен, ішкі сезімімен орындалатын дүние. Кез келген бір керемет көркем туындыны болмасын оны оқушының меңгеруі, қабылдауы үшін қимыл жасамасақ, туындының авторының тербенісін, шығармашылық шабытын өзінің өн бойынан өткізіп, көркем суретті іштей елестетіп, көз алдына келтіре алмаса бәрі жәй қиял. Бала бойындағы осынау сезімнің оянуына түрткі болу – педагогтың ықтиярында, яғни, балаға әдебиеттік білім беру, әдеби, адамгершілік қасиеттерін дамыту үшін мұғалім әдебиетті оқыту үрдісінде әдіс – тәсілдерді ретімен пайдалануы маңызды [2,122].

Қазақ әдебиеті пәніндегі ең маңызды жұмыстардың біріне орыс сыныптарындағы сабақта балалардың көркем туындыны өз бойына қабылдап алуы, одан әсер ала отырып, әдеби шығарманы бүкіл жан дүниесімен түсіне білулері жатады. Ол дегеніміз, мұғалім осы мақсатта

ізденуі, осы жолда оны жүзеге асырудың ең тиімді деген тәсілдерін саралай келе пайдалануы қажет. Баланың көркем туындыны қабылдау белсенділігін, әсерлі сезімін дамыту жолын қарастыруы қажет. [3,86].

Оқушылардың рухани әлемін дамыта келе танымдық, эстетикалық, көркемдік, сезімдік, рухани, адамгершілік тәрбие беру; жоғары талғампаздықты қалыптастыру; көркем әдебиет мұрасын және сонда суреттелген жәйтті қабылдауына қажетті білім мен біліктілікке баулу; ауызекі және жазба тіл мәдениетін, зейінін қалыптастыру. Яғни, оқушының жеке тұлғасын қалыптастыру, одан әрі жетілдіру болып табылады. Әдебиет - өнер, әдебиет - ұлттық қазына, асыл мұра[1,94].

Әдебиет – көркем әдебиет мәселелерін зерттейтін ғылым, жан дүниені, он екі мүшені, тұла бойын түгелдей баурап, ешқашан да көзге көрінбейтін сезім қырларымен ақыл иесі адамды жетелеп алатын қасиетті дүние. Әдебиетті оқытудың күрделілігі де, қызықтылығы да осында. Орыс мектептеріндегі 8-сыныпта әдеби туындыны оқытқан кезде төмендегідей деңгейлік жұмыстарды жүргізуді кешенді бағдарға алу дұрыс болар.

I деңгей – материал ішіндегі негізгі ойды бөліп алып, сол ойды шағындап өз сөзімен жазуға дағдыландыру.

II деңгей – тірек сызбалары арқылы әдеби туындының негізгі мазмұнды ашу.

III деңгей - көркем туынды бойынша сөзжұмбақтар құрастыру (өздері түсінген сөздер бойынша)

Қазақ әдебиеті пәнін оқытуда интерактивті тақтамен жұмыс үлкен септігін тигізеді. Ұнтаспаның көмегімен салыстыру әдісін қолдана отырып, орысша нұсқасын тыңдатқызуға болады. Мысал жанры қиын да, қызықты жанр екендігін түсіндіріп, М.Әлімбаевтың төмендегі өлең жолдарын мысалға ала отырып Абай Құнанбайұлының аудармаларына да көңіл бөлгізген жөн:

Қазақтың Гётесы жоқ, Пушкині жоқ,
Қазақтың – деме бірақ, ешкімі жоқ,
Есесіне өзгенің Абайы жоқ,
Халқының мәңгі жасар кескіні боп
Деу жөнсіз: «Өз баласы – өзіне ұлы»,
Ұлылар – ойдың шыңы, көздің нұры,
Тең бірдей өлшем де жоқ ұлылыққа
Өрқайсысы өзіне ұлы – сезін мұны

– дей келе, қазақ халқының да өз мысалшылары бар екендігін ескере кету дұрыс.

Сабақ жүргізу барысында А. Құнанбайұлының аудармасы «Қарға мен түлкі» мысалынан сахналық көрініс әзірлеуге болады. Сабақ жоспарын әзірлегенде М.Жанпейісованың, Қ.Бітібаеваның технологиялары бойынша сабақтарға топпен және жұппен жұмыс түрлерін әр сабаққа енгізуді дұрыс деп таптым, өйткені аталған тәсілдер әдебиет сабағының ұтымды өтілуіне үлкен септігін тигізеді. Оқушы санына байланысты топқа бөліп,

тапсырмалар үлестіріледі. Бұл орайда топпен жұмыс түрін жүргізу аса тиімді, бір ескеретін жай балаларға арналған сұрақтарды құрастыру кезінде мұғалім оқушы нені анық білу қажеттігін іріктеп алуы керек. Сіздерге беріліп отырған тапсырма үш топқа бөлінген, тапсырмалардағы сұрақтар саны әр түрлі болуы қажет, өйткені сауалдар деңгейлік тапсырма көлемінде құрылған, бірақ тапсырмалар реті материалдың мазмұнының жүйелігіне байланысты деңгейлік талаптарына сәйкес келмесе де, мұғалімнің өзі топтың шама-шарқына байланысты бөліп беруіне болады. Келесі тапсырманың бір түрі жұппен жұмыс тәсілі бойынша сұрақтар құрастыру. Аталған тапсырмалардың ерекшелігі 1- сұрақ ақын-жазушылардың шығармашылығы мен өмірінен, ал 2-сұрақ тікелей туындыға байланысты құрылған болуы қажет, ол оқушының дайындық деңгейі мен нақты білімін тексеруге септігін тигізеді. 8-сыныпқа арналған оқулықта көлемі өте кең көркем шығармалар бар, бұл оқыту үрдісі кезінде қиындықтар тудырады, осы ретте жұппен жұмыстың тағы бір түрінің берер пайдасы көп. Мысалы, Абай Құнанбайұлының өмірі мен шығармашылығына біз мәтінмен біраз жұмыс істеуіміз керек.

Мәселені шешу үшін оқушыларды ең бірінші үш жұпқа бөліп, сол жұптарға тапсырмалар таратылды, әр тапсырма бір бөлімде өткен материалдарға орай алынды, осы бөлім көлемінде ең қажетті деп табылған сұрақтар қойылды, тапсырмаға міндетті түрде қаралатын бөлімнің тақырыбы жазылды. Белгіленген уақыт көлемінде жұптар берілген тапсырмаларға бөлім ретіне сәйкес жауап беріп, бір-бірін тындап, негізгісін дәптерлеріне жазып алды. Бұл әдіс оқушының алтын уақытты үнемдеп, материалды толық меңгеруіне көмегін тигізді. Тағы бір айтарым, әр сабақты сабақтың айдарынан бастауды әдетке айналдырдым, бұл әдіс мұғалімге үш мәселені шешуге септігін тигізеді, 1- өтілетін материалдың мазмұнын ашады, 2 - тәрбиелік мақсатын шешеді, 3- бала әр сабақта мақал-мәтел, нақыл сөз, қанатты сөз немесе естеліктерді жаттап, әдеби сөздік қорын дамытуға септігін тигізеді. Осы ұсынылған әдістер баланың көркем туындының идеялық мазмұнын, тақырыбын дұрыс түсінуі үшін өте қажет деп ойлаймын.

Сөз соңында айтарым, әдебиет – тұнып тұрған тілдік байлық. Көркем әдебиетте тілдің эмоциялық және эстетикалық қуаты ерекше көрінеді. Бұл қазақ тілін жоғары деңгейде үйренуге мүмкіндік береді. Тіл – әдеби көркем туындының негізі. Айтылған жұмыс түрлері мұғалімдерді өзіндік ізденіске жетелейді деп сенемін. Қай тақырыпты оқытуда болмасын мұғалімнің ойы, шеберлігі қажет дегім келеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Бітібаева Қ. Әдебиетті оқыту әдістемесі.- Алматы, 1997.
2. Айтжанова. Қазақ әдебиетін оқытудың әдіснамасы.- Алматы, 2002.
3. Ақшалақов Т. Шығарманың көркем компоненттерін оқыту.- Алматы, 1968.

Оқушы дағдысы – бағалаудың жемісі

Кузембаева М.Т., №35 ЖББОМ

«Қазақстанның болашағы бүгінгі жастар. Сіздер оларға қалай білім берсеңіздер, Қазақстан сол – деңгейде болады» деп Елбасы атап көрсеткен. Сондықтан оқушыларды өзін-өзі бағалауға, өзіне-өзі сыни көзқараспен қарауға бағыттай отырып, ойлау дағдыларының деңгейін қалыптастыру арқылы оқушылардың қажеттілігін қанағаттандыру қажет.

Сабақ барысында мұғалім оқушыларды бағалауға қатыстыру арқылы олардың зейіндерін бір оқуға шоғырландырып, барынша нақты және тиянақты әрекетке жетелейді. Бөлім бойынша жиынтық бағалау мен тоқсан бойынша жиынтық бағалау нәтижелі болу үшін қалыптастырушы бағалауды тыңғылықты да табиғи түрде жүргізу оқушының қажеттілігін қанағаттандырудың алғашқы сатысы болып табылады. Осы бағалау түрлері жемісті болу үшін, оқушылар не үшін әрекет жасайтынын, оқу үдерісінде қандай нәтижеге қол жеткізе алатындарын түсіне алулары маңызды. Ол үшін мұғалім шәкірттерімен кері байланысқа түсе отырып, білім алушыларға оқу мақсатын, бағалау критерийін, ойлау дағдыларының деңгейлерін, орындау уақытын, түрлі деңгейдегі тапсырмаларды, дескрипторды, балды нақты түсіндіріп, оларға оқу нәтижесі әр оқушының өз қолында екенін саналы сезіндіре алса, сонда ғана білім алушы бағалау критерийіне жұмыс жасайды.

5 – сыныпта «Ежелгі көшпелілер мәдениеті» бөліміндегі «Тұмар туралы аңыз» тақырыбының **оқылым әрекеті бойынша оқу мақсаты:** мәтіндегі негізгі ақпаратты анықтау.[1] Ал **айтылым әрекеті бойынша оқу мақсаты:** берілген сұрақты дұрыс түсініп, лайықты жауап беру, шағын диалогке қатысу. Осы оқу мақсаттарға оқушы жету үшін, әртүрлі тапсырмалар арқылы жетелеу қажет. Ең алдымен, оқушылар мәтінге дейінгі жұмыста портретке қарай отырып, не байқағанын, не білетіндерін бір сөзбен ғана Тұмар, қыз, ханшайым, сақтар, батыр деп айтады. «Жақсы», «Жарайсың» деген қалыптастырушы бағалау арқылы мұғалім оқушыға қолдау көрсетеді.

Оқушылар мәтінді жете түсіну үшін оларды жетелей отырып жаңа сөздердің синонимдерін анықтау керек. Оқушылар елші, жаушы; жауынгер, сарбаз; ежелгі, бұрынғы, ескі деген синоним сөздері мұғалімнің қолдауымен жұмыс дәптеріне жазғып алады. Оқушылар осы синоним сөздермен сөз тіркестерін және сөйлемдерді ауызша құрайды, бірін-бірі сыпайы түрде толықтырып отырады. Яғни, бұл жерде оқушымен оқушы арасында кері байланыс жүреді. Мұғалім оқушылардың өзара кері байланысына өзінің кері байланысын береді. Бұл оқушылар арасында жағымды көңілді қалыптастырады.

Осылай оқушылардың зейінін шоғырландырып, белсенділікке бағыттағаннан кейін барып, оқушылар «Тұмар туралы аңыз» атты мәтінге қатысты қарапайым сұрақтарды зейін қойып түсініп оқып шығады. Сұрақтар: Тұмар қай елдің патшайымы? Тұмар кімнің қызы? Тұмарды кім тәрбиеледі? Тұмар кіммен соғысты? Өзге ұлт өкілдері болғандықтан сұрақтарды жұпта бір-біріне есте сақтап айтуы тиімді. Бірден оқушыға мәтінді оқытқан ең өнімсіз әрекет. Оқушылар сұрақтармен танысқаннан кейін барып мәтінді оқығанда шын мәнінде іздене отырып оқиды.

Мәтінмен жұмыста барлығы қарапайым сұрақтардың жауабына назар аудара отырып үш минут ішінде мәтінді толық жеке-жеке оқып шығады. Әр топ бір-біріне жоғарыда көрсетілген қарапайым сұрақтарды қойып, берілген жауапты тыңдап, «Бас бармақ» арқылы бірін-бірі бағалайды.

Мәтінді үш бөлікке бөліп, әр топ өзіне қатысты бөлігін бір минут ішінде түсініп оқып шығады да жұпта сұрақ дайындайды және жауабын өзара талдап барып, топпен «Түсінік картасын» екі минутта жасайды. Ал топ спикері «Түсінік картасын» қорғайды, ал оның тобы басқа топтарға сұрақтар қояды. Осы топтың спикері басқа топтың жауабына кері байланыс береді. Әр топқа қорғауға, сұраққа жауап беруге екі минут уақыт беріледі. «Бағдаршам» арқылы топтар бір-бірін бағалайды. Бұл үдерісте білім алушылар сұрақты дұрыс түсініп, лайықты жауап беруге, шағын диалогке қатысуға машықтанады.

Мұғалім оқушыға кері байланыс беру арқылы оқушыны өзін-өзі бағалауға, өзін-өзі реттеуге ынталандырады. Мұғалім «Тұмар кімнің шөбересі?» деген сұраққа жауап бере алмауына не себеп болды? – деп оқушымен кері байланысқа түседі. Оқушының кері байланысын тыңдағаннан кейін мұғалім келесі тапсырмалары орындау үшін мұқият болуларын естеріне салады.

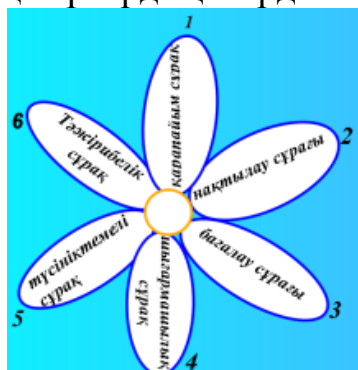
Оқушының білімінде тапсырма бойынша жіберілген кемшіліктер анықталуы мүмкін. Бұл оқушы үшін оқу барысында меңгере алмаған «бос аралық» болып саналады. Мұғалім әр кезеңде сұрақтар қою арқылы оқушының түсінгенін анықтай отырып, қателіктермен жұмыс істеуіне, «бос аралықты» қайта толтыруына қолайлы жағдай жасауы керек.

Білім алушыларды мәтіндегі негізгі ақпаратты анықтауға үйретуді жалғастыру үшін әр топқа әртүрлі тапсырама береді. 1-топ «Домино» құрастыруда мәтіндегі ақпаратты негізге ала отырып, сұраққа сай жауапты жинақтайды. 2-топ мәтіннің тақырыбын, идеясын анықтап, мәтіннің мазмұнына сай ат қояды. 3-топ мүшелері Тұмар туралы жинақтаған ақпараттарын бір сөзбен айтады. Әр кезең сайын топ спикері ауысып отырады. Бұл жұмыс түрін топтар өзара «Жапондық бағалаумен» бағалайды.

	Тұмар қай елдің патшайымы?		
	Тұмар сақтардың патшайымы	Кир массагеттермен неге шайқасты?	
		Кирге Тұмар тұрмысқа шаппағаны үшін	Тұмар неге Кирге тұрмысқа шықпады?
			Себебі Кир сақтардың жерін өз билігіне алғысы келді

«Домино» әдісінің үзіндісі

«Блум түймедағы» әдісімен қорытындылаған тиімді. Себебі оқушыда «Мен орындауым керек. Мен орындай аламын. Мен орындаймын» деген ұстаным пайда болады, ал дарынды оқушылар өздерінің шығармашылық әлеуетін жоғары дәрежеде көрсете алады. «Блум түймедағы» тапсырмасы алты сатыдан тұрады. 1. Қарапайым сұрақ. Тұмар кім? сұрағында білім алушылар нақты фактыларды толық атап айтады. 2. Нақтылау сұрағы. Тұмар атқа мініп, семсер ұстауға неше жасынан бастап жаттыққан? 3. Бағалау сұрағы. Тұмардың жаудан қорықпауына кім әсер еткен? 4. Шығармашылық сұрақ. Сенің ойыңша, Тұмар тағы да кім бола алады? 5. Түсініктемелі сұрақ. Тұмар неге Кирге тұрмысқа шықпады? 6. Тәжірибелік сұрақ. Тұмардың Кирді жеңгенінің қандай пайдасы бар?

«Блум түймедағы» флипчартағы көрінісі

Білім алушының оқу мақсатына, сөйлеу әрекеттерінің түрлеріне, ойлау дағдыларының деңгейіне қалай қалыптасып жатқанын байқау үшін сабақта мүмкіндігінше қалыптастырушы бағалау жүргізіп отырған тиімді. Өйткені осы қалыптастырушы бағалау жұмысының нәтижесінде келесі сабақтың мақсаты анықталады. Ал күнделікті оқу жоспарын оқушы оқу мақсатын қаншалықты игере алып жатыр, соған байланысты ғана құрамыз. Яғни, ұстаздың білім алушылардың оқу жетістіктері негізінде оқуды реттеп отыра алуы және табысты оқуға жету жөнінде нақты түсінігінің болуы, оқушының бойына сенімділік ұялатады.

Қалыптастырушы бағалаудың тыңдалым әрекеті бойынша оқу мақсаты: тыңдалған мәтіннің негізгі мазмұнын түсіну және нақты ақпаратты анықтау.[1] Бағалау критерийі: білім алушы мәтіннің мазмұнына қатысты нақты ақпаратты анықтайды., мәтінге ат қояды. Ойлау дағдыларының деңгейі: білу және түсіну. Дескриптор: білім алушы

берілген сұрақтармен мұқият танысады; сұрақтарға бір сөзбен жауап жазады; негізгі ақпаратқа қатысты мәтінге сай ат қояды.

«Қалауын тапса, қар жанар» деген мақалды ата-бабамыз жазу-сызу болмаған ерте заманда айтса да, бүгінгі жаңартылған оқу бағдарламасын іске асыру үшін мұғалімде табиғи «шеберлік» болуын нұсқап айтқандай. Сондықтан оқушыны тыңдалым әрекетімен тиімді жұмыс жасауға бағыттап отыру керек. Оқушы оқу мақсатын, бағалау критерийін, дескрипторды, сұрақтарды зерделеп барып, мәтінді таңдаса ғана тапсырманы дұрыс орындай алады. Сондай-ақ дер кезінде кері байланыс беруде оң нәтижесін береді. Оқушыға кері байланыс: *Сіз үш сұрақтың жауабын дұрыс анықтағансыз. Дегенмен мәтінді зейін қойып тыңдай отырып сұрақтарға да назар аударып отырыңыз.*

Қалыптастырушы бағалауда оқушылардың нақты қажеттіліктерін анықтап, сол қажеттілікті қанағаттандыратын қажетті оқу стратегияларын ұтымды қолданса, жиынтық бағалауда білім алушылар өз білімдерін шынайы көрсете алады. Ал бөлім бойынша жиынтық бағалау жұмыстарын мұғалім сараптағаннан кейін, алда өткізілетін қалыптастырушы бағалауға қандай мақсат қоятынын нақты анықтайды.

Өзін-өзі бағалау қабілеті мен дағдысы барлық оқушылардың бойынан табылады. Егер оқушылар жүйелі түрде өзін-өзі реттеп отырса, олар өз оқулары үшін көбірек жауапкершілікте болады.

Пайдаланылған әдебиет:

1. Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптарына арналған «Қазақ тілі мен әдебиеті» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде емес) 2016 жылғы №115 бұйрығына 5-қосымша

«Мәңгілік Ел» құндылықтары арқылы жас ұрпақты тәрбиелеу

Накипова З.Д., Қарағанды қаласының білім бөлімінің әдіскері

Елбасы Астанада «Мәңгілік ел» ұғымын ұлтымыздың ұлы бағдары, «Қазақстан – 2050» стратегиясының түп қазығы етіп алды. «Мәңгілік ел» идеясын көтеріп, «Мәңгілік ел» қақпасын ашуы бекер нәрсе емес.

«Мәңгілік ел» - жарқын болашаққа бастар жол. Мәңгілік ел - бұл тәуелсіздік және Астана, ұлттық бірлік, бейбітшілік, келісім, зайырлы мемлекет, биік рух, тұрақты экономикалық өсім, жаңа технология, инновация, тарих, мәдениет, тіл, ұлт қауіпсіздігі. Біз тәуелсіздігімізді көздің қарашығындай сақтау арқылы Мәңгілік ел бола аламыз. Еліміздің мұратына айналған Мәңгілік ел идеясы – халықтың әл-ауқатын жақсартып, ынтымағын арттырып, елді дамудың жаңа сатысына жетелейтін жаңа қадам. Бір сөзбен айтқанда бір мүдде, бір мақсат, бір болашақ.

Қоғам дамуының қазіргі заманғы кезеңінде мектеп кітапханалары жас ұрпақты рухани имандылыққа, патриоттыққа тәрбиелеуде едәуір үлес қоса алады. Мектеп оқушыларымен жұмыс жасаудың үлкен тәжірибесіне ие бола отырып, мектеп кітапханалары кітап оқу арқылы қазақстандық патриоттылық идеяның таратушысы бола алады және болуы қажет.

«Мәңгілік Ел» құндылықтары арқылы жас ұрпақты тәрбиелеу үдерісін қалай аса ықпалды, аса тиімді ету қажет? Бүгінгі күні қандай формалар, тәсілдер кешендері талап етілген нәтижеге қол жеткізуге мүмкіндік беретінін анықтау маңызды. Ақпараттық қоғамды, едәуір жаңа коммуникация арналарын дамыту, ақпараттық кеңістікті ұлғайту және бұқаралық ақпарат құралдарының көптеген түрлерін біріктіру, балалар мен жасөспірімдердің жазба сөздерімен, әсіресе кітаппен өзара қарым қатынасының өзгеруіне алып келді, қазіргі ұрпақ өз өмірін компьютерсіз елестете алмайтын болды. Бүгінгі күнгі шындықты ескере отырып, қала кітапханашылары дәстүрлі нысандарды қолданумен, қазіргі заманғы жаңа нысандар мен тәсілдерді іздеу үстінде.

Осы бағыттағы кітапханашылардың тәжірибе жұмысының нәтижесі, қазіргі замануи кітапханалық нысандар мен тәсілдерді іздеу барысында «Мектеп кітапханасының отансүйгіштік тәрбие берудегі жалпы жұмыстарының жаңашыл түрлері» атты әдістемелік құрал электронды дискі түрінде шығарылды.

«Патриоттық тәрбие бойынша мектептер кітапханалары жаппай жұмысының инновациялық формалары» атты әдістемелік құралын (сценарийлер жинағы) жасағандар: №65 ЖББОМ КММ кітапхана меңгерушісі Носова С.Н., №97 гимназияның кітапхана меңгерушісі Осипова О.В., кітапханашысы Тоғайбаева Б.К., № 15 ЖББОМ КММ кітапхана меңгерушісі, Мухина О.Ю., кітапханашысы Кузинкова Т.В., № 53 ЖББОМЛ КММ кітапхана меңгерушісі Королькова Е.Ю., №66 ЖББОМ КММ кітапхана меңгерушісі Глебова Е.В., №34 ЖББОМ КММ кітапхана меңгерушісі Игнатьева Е.В., кітапханашысы Жолдыбекова Г.А.

Жинақтың мақсаты – жас ұрпаққа патриоттық тәрбие беру бойынша жаппай жұмыстың сапасы мен тиімділігін арттыру. Жинақ апробациядан өтті, әртүрлі формадағы және тақырыптағы патриоттық тәрбиеге бағытталған іс-шаралар өткізуге негіз бола алады. Әдістемелік құрал 5 бөлімнен тұрады:

- I . Менің Отаным – Қазақстан.
- II. Жайма-шуақ тас қала.
- III .Отанымыздың даңқты ұлдары.
- IV. Әлемнің әлі есінде аман қалғаны ...
- V. Мәдени мұра.

- Моя Родина Казахстан;
- Город солнечного камня;
- Славные сыны Отечества;
- И помнит мир спасенный;
- Культурное наследие.

«Мәңгілік Ел» құндылықтары арқылы жас ұрпақты тәрбиелеу бойынша кітапхана жұмысының кең таралған түрі көрме болып табылады. Жас ұрпақты патриоттылықты тәрбиелей отырып, кез келген кітапханалық іс-шаралар кітап-иллюстрациялық көрмелермен (әңгіме, барлау, сұхбат,

әдебиеттік экскурсия) бірге өткізілетіні туралы ұмытпау керек. Ол кез келген іс-шараның негізі болып табылады. Мектеп кітапханасындағы көрмелер «Біздің Елбасы», «Менің тұңғыш Президентім», «Менің Қазақстаным!», «Атамекен», «Рәміздер тарих толқынында», «Өркендеу және табысқа жету жылдары», «Қарағанды – біздің қаламыз!!», «Жеңіс күні», «Жылдар өтсе де, соғыс үні өшкен жоқ», «Ешкім де, еш нәрсе де ұмытылмайды», «Біздің Конституция», «Мәдени мұра», «Тілімізді құрметтейік», «Мейірім төгетін ана», "EXPO – 2017": Қазақстан мерейі, "Ел жүрегі – Астана" тағы да басқа көптеген тақырыптарда ұйымдастырылған.

Кітапханашылардың тәжірибе алмасу, өзін-өзі жүзеге асыру және кітапхана ісін насихаттау үшін түрлі конкурстар мен жобаларға, конференциялар мен практикалық семинарларға белсене қатысады.

Абай атындағы Қарағанды облыстық балалар кітапханасы, Ж.Бектұров атындағы облыстық жасөспірімдер кітапханасы, Н.В.Гоголь атындағы Қарағанды облыстық ғылыми әмбебап және М.Әуезов атындағы қалалық орталық т.б. кітапханаларымен бірлесе отырып көптеген шаралар өткізілді.

- «Мамандықтар әлемінің картасы – Карта мира профессий»;
- Дүниежүзілік кітап және авторлық күні карсаңында дәстүрлі түрде жыл сайын кітап фестивалін өткізеді;
- «Сарыарқа кітапханасы» 100 томдық сериясының тұсаукесері;
- А.Жұмағұловтың «Бұқар жырау тағылымы» кітаптарының тұсаукесері;
- зияткерлік викториналар;
- кітапхана бойынша экскурсия,
- «Өлкетану» клубы аясында ақын, Ақтоғай ауданының Құрметті азаматы Жеңіс Қашқыновтың 75 жылдық мерейтойына арналған «Ғашық көзбен қарадым гүл өңірге» атты әдеби кеш;
- 23 сәуір – Дүниежүзілік кітап және авторлық құқықты қорғау күні мерекесіне орай ЭКСПО-2017 көрмесінің аясында «Кітап – мәдениет пен руханияттың алтын көпірі» атты кітап фестивалі;
- «Алаштың Әлиханы» кітабының тұсаукесері;
- «Отбасылық оқу бұрышының» ашылуы;
- Қарағанды қаласындағы білім беру ұйымдарында 2016-2017 оқу жылының 23 желтоқсаны мен 23 сәуірі аралығында «Бір аймақ - бір кітап» облыстық жобада білім беру ұйымдарына төмендегі шығармаларды оқуға ұсынды:
- 2-4 сыныптар – Ыбырай Алтынсариннің әңгімелері (10 шығарма)
- 5-7 сыныптар – Бердібек Соқпақпаевтың «Балалық шаққа саяхат» кітабы
- 8-9 сыныптар – Бауыржан Момышұлының «Ұшқан ұя» повесі
- 10-11 сыныптар – Дулат Исабековтің «Гауһартас» повесі.

Әрбір кітапханашының ерекше міндеті - оқушыларға патриоттық сезімін, өз отанына деген махаббатын мақтанышпен дарыту. Балалардың

қазақ халқының тарихына, мәдениетіне және салт-дәстүрлеріне деген қызығушылығын арттыру. Нақты жаппай іс-шаралар осы қасиеттерді дамытуға әсер етеді. Іс-шараларға қатыса отырып, оқушылар біртуар тұлғалар және ақын- жазушылар туралы, Отанымыздың өткені мен осы күні туралы біледі, рухани-адамгершілікті тұлға болуға үйренеді

Қазіргі заманғы жалпы білім беретін мектептің және мектеп кітапханашыларының алдында басты міндет тұр – «Мәңгілік Ел» құндылықтары арқылы жас ұрпақты тәрбиелеу үшін келесі жағдайларға көңіл бөлуіміз керек:

1. Жас ұрпақты жүйелі оқуға тарту, оларға қолжетімді ақпарат көздерін ұсына отырып, қазақ халқының ауыз әдебиеттерімен сусындатып, қазақ өнерінің өсіп өркендеуіне жұмыс жасайтын ұрпақты тәрбиелеу. Ары қарай орыс және ағылшын тілдеріне деген басымдықты қолға алу.
2. Жас ұрпақты қазіргі заманға сай адамгершілік, кішіпейілділік, қайырымдылық, шындық, адалдық, үлкендерді құрметтей білу сияқты асыл қасиеттерді бала бойына кітап арқылы сіңдіре отырып, тәрбиелеу.
3. Жас ұрпақты көпшілік шаралар өткізу арқылы, қазақтың халық әндері мен күйлерін тыңдайтын, сүйетін сол арқылы классикалық мәдениеттің құндылықтарын түсіне білетін жағдайға жеткізу.
4. Жас ұрпақты жастайынан дүниенің қадірін, құнын білуге үйрету. Сол арқылы ысырапшылдыққа жол бермейтін барынша үнемшіл мәдениетке баулуымыз қажет.
5. Жас ұрпақтың бойына ұлттық намыс, отаншылдық, елін, жерін сүйетін және жаупкершілікке берік қасиеттерінің ұлғая түсуіне кітап арқылы насихаттай білу керек.
6. Жас ұрпақты салауатты өмір сүру салтын ұстануға тәрбиелей отырып, мейірімді ақылды, ізгілік қасиеті бар адам тәрбиелеу мәңгілік ел құндылықтарының ең басты мұраты болу керек.
7. Жас ұрпақты еңбекке, ерік жігерге тәрбиелеу керек. Жетістікке жету үшін еңбек ету керектігін, ерік жігерінің мол болуы қажет екендігін жасынан санасына құю керек. Қиыншылыққа төтеп бергенде ғана жеңіске қол жеткізетінін біліп өскен жас ұрпақ қана «Мәңгілік ел» идеясының сенімді ізбасарлары бола алады.

Демек, мектеп кітапханасының алдына қойған өзекті мәселесі жас ұрпақтың бойына кітап құмарлықты, кітап оқуға қызығушылықты қалыптастыру арқылы тәрбиелеу. Мәңгілік Еліміздің жас ұрпақтарының болашағы жарқын, білімді, әдепті кітапқұмар, мәдениеті жоғары ұрпақ болсын.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстандық жол – 2050: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә.Назарбаевтың 2014 жылдың 17 қаңтарындағы Жолдауы
2. «Мәңгі ел» журналы №1(9) 2015 [1, б 4].

Қазақ тілі мен әдебиеті сабағында оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың маңызы

*Сатыбалдина Д.К., Оспанова К.Б., №33 МБК
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімдері*

Жаңартылған білім мазмұнында оқушының нәтижеге жетуін қамтамасыз ету мақсатында ұстаздар өз тәжірибесінде оқытудың тиімді әдістері мен тиімді тапсырмаларды қолдануда.

Елбасы «білім беру тек оқытумен ғана шектелмей, оны керісінше, әлеуметтік бейімдеу процесіне қажеттеу», - дейді [1,7]. Олай болса, функционалдық сауаттылықты арттыру мектептегі білім жүйесіне жаңа мазмұн әкеліп, жаңаруы мен жоғарылауына септігін тигізеді.

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру проблеманы шешуді, қажетті ақпаратты табуды, өз ойын айта білуі ретінде көрініс табады.

Оқулықта берілген мәтіннің тақырыбы мен мазмұны әртүрі. Мәтіндерді оқи, тыңдай отырып айтылған ақпараттарды оқушының күнделікті қажетті жағдайда қолдана алуы ұстаздың алдына қойылған оқытудың басты міндетінің бірі болып табылады. Функционалдық сауаттылықты дамыту үшін сабақ үрдісінде тапсырмаларды әртүрлі деңгейде, қиындықта беруді ұйымдастырған дұрыс [2,3].

7-сынып оқулығында «Музыка. Қазақтың киелі домбырасы» бөлімінде «Маған классикалық музыка ұнайды» деген сабақ тақырыбын оқыту барысында «Қос жазба» күнделігін толтыр деген тапсырма берілді.

Үзінді	Түсініктеме
1.Этнограф-ғалым	Ол-А.В. Затаевич. 2300-ден астам халық әндері мен күйлерін жинап жазған. «Қазақ халқының 1000 әні», «Қазақ халқының 500 әні мен күйі» жинақтары бар.
2.Күйшілер	
3.Әнші-сазгерлер	

Тапсырманы орындау барысында оқушы оқулықтағы ақпаратқа және басқа пәндерден (музыка, тарих) алған біліміне сүйеніп толтырады.

Әр сабақта оқушылардың «жеке» - «екеу» - «үшеу» - «төртеу» - «бесеу» немесе «топ» — «команда» — «сынып» — «жеке» түрінде жұмыс істеуін ұйымдастырып, тапсырмалардың осы бағытта орындалуын қадағалау керек [3,75].

«Қазақтың ән өнері» тақырыбы бойынша «ПОПС» формуласы қолданылды, оқушылар мәтіндегі ақпаратқа өз ойын білдіруге арналған тапсырманы орындау барысында өз ара пікір алысады [4,24]. Мысалы:

Бірінші сөйлем: «Менің ойымша... мәтін ән өнері туралы.

Екінші сөйлем: Себебі мен оны ән, айтамын, тыңдаймын, әнші, ән құдіреті, жақсы ән, әнді сүй... деген сөздер мен сөз тіркестерінен түсінемін.

Үшінші сөйлем. «Оны мен 1925 жылы Әміре Қашаубаев Парижде Дүниежүзілік көрмеде этнографиялық концертке қатысты. Күміс медаль алды. Әнші екінші орынға ие болды» ... деген фактілермен дәлелдей аламын.

Соңғы сөйлем. «Осыған байланысты мен классикалық әндерді қазіргі әншілер де орындайды» деген шешімге келдім. Осы тапсырманы орындауда оқушы қысқа сөзбен ойды жеткізеді, мәтіндегі тірек сөздерді анықтай алады, мәтінде берілген фактілерді қолдана алады, мәтінге қатысты бір өзіндік шешім шығара алады. Оқушының белсенділігі арттырып, өз бетімен тілді меңгеру дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік беретін «Жоба сабақтар», «Ойын» сабақтар сияқты оқыту әрекеттері белгілі бір нәтижеге жеткізеді.

«РАФТ» тапсырмасында оқушылар өздерінің көршілеріне, достарына хат жазды [3,85]. 5-сынып оқушысының жазған хатынан үзінді:

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Назарбаев Н.Ә. Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту - Қазақстан дамуының басты бағыты. - 2012 ж. «Ана тілі» газеті, № 5. – 7-8 бет;

2. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары. ҚР Үкіметінің № 832 қаулысы. 2012 жылғы 25 маусым, Астана, Үкімет Үйі;

3. Мирсеитова С. Оқыту ізденіс ретінде және ізденіс оқыту ретінде: Оқушылардың сын тұрғысынан ойлауын дамыту нысандары мен әдістері. Қазақстан Оқу Ассоциациясы.-Қарағанды: 2011-"Кәсіби даму мектебі" сериясы;

4. 2016-2017 оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы орта білім беретін ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы. Әдістемелік нұсқау хат. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2016. – 258 б.

Қазақ тілі сабақтарында оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруда әдіс-тәсілдерді тиімді қолдану

Сағибаева М.А., №101 мектеп-лицейі

Елбасы Н.Ә.Назарбаев Қазақстан халқына Жолдауында мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту бойынша ұлттық жоспарды қабылдау жөнінде нақты міндет қойды. Аталған міндет

Қазақстанның әлемдегі бәсекеге қабілетті 50 елдің қатарына кіруі барысында маңызды қадам болып табылады. Мұндай стратегиялық міндетті шешу жағдайында белсенділігі жоғары, шығармашыл тұрғыда ойлауға және шешім қабылдай алуға, кәсіби жолын тандай алу қабілеттілігін, өмір бойы білім алуға дайын тұратын тұлғаның ең басты функциялық сапаларын қалыптастыру орта білім беру жүйесіне жүктеліп отыр.[1,1]

PISA зерттеу шеңберінде функционалдық сауаттылықтың үш саласы бағаланады: оқу сауаттылығы, математикалық сауаттылық және ғылыми жаратылыстану сауаттылығы. PISA зерттеуіне Қазақстанның қатысуының нәтижесі жалпы білім беру ұйымдарының мұғалімдері пәндік білімдерді өте жақсы беретінін көрсетті. Сонымен қатар ол білімді өмірде кездесетін жағдайларда дұрыс қолдануға үйретпейтіндері анықталды. [2,25]

Мәтінді оқу сауаттылығы – жазбаша мәтіндерді ой елегінен өткізу, оларға рефлексия жүргізу, мәтіндерді өз мақсаттарына қолдана білу, қоғам өміріне белсене араласу үшін білімі мен мүмкіндіктерін қолдана білу қабілетінің деңгейі. Зерттеуде мәтінді оқу техникасы, оны оқу жылдамдығы қаралмайды, оның орнына мәтінге рефлексия, оны түсіну және оқылған мәтінді әр түрлі мақсаттарға қолдана білу қабілеті қаралады. [2,27]

Мектеп бағдарламасында берілген әрбір пәннің оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуда маңызы зор. Мемлекеттік тілімізді дәріптейтін қазақ тілі мен әдебиеті пәндері – сол пәндердің бірі. Мәтінмен жұмыс жасауда оқу сауаттылығының сын тұрғысынан ойлау технологиясын қолдану өте тиімді.

СТО технологиясының әдіс - тәсілдерін өз сабақтарымда пайдаланамын.

Оның көптеген стратегиялары бар: Негізгі ойды суреттеу; Бес жол өлең; Эссе жазу; Болжам кестесі; Галереяға саяхат; РАФТ; Блум жүйесі; Қазымыр оқушы; Автор орындығы; Инсерт; Ыстық орындық; Кубизм; Бағытталған оқу; Кідіріспен оқу; Әдебиет үйірмесі; Жол қалдырып жазу; Қос жазба күнделік; Авторға сұрақ қою; Үш қарамды сұхбат; Әлемді шарлау; Оқиға желісі; Топтастыру; Венн диаграммасы; Ішіне – сыртына; Дөңгелек үстел; Бес жолды өлең; Ой шақыру; Ой қозғау; Семантикалық карта тағы басқа.

Қазақ тілін оқытуда оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытудың теориялық негіздері оқушылардың қазақ тілін меңгеруі барысында жүйелі ойлауын дамытып, мектепте алған білімінің өмірдің қай саласында да тірек болуын қамтамасыз ететін тиімді әдістемелік жүйе жасауға және қолдануға мүмкіндік береді. [3,29]

Мәтінмен жұмыс кезеңдері: 1.Оқылым алды кезеңі; 2.Оқылым кезеңі; 3.Оқылымнан кейінгі кезең. Бірінші кезеңде болжау, топтастыру, сәйкестендіру, салыстыру, құрастыру тапсырмаларын беруге болады. Екінші кезеңде мәтіннің мағынасын толық түсініп оқып шығып, мәтін

бойынша сұрақтарға жауап беру, мәтін ішінен қажет мәліметті табу жаттығуларын әр түрлі стратегиялармен орындауға болады. Үшінші кезеңде мәтінді оқығаннан кейінгі жұмыстар: мәтінге жоспар құру, диалог, ситуация құру, мәтіннің мазмұнын жоспар бойынша айту.

Жаңартылған білім беру мазмұны бойынша 7-сыныпта «Қазақтың ұлттық музыкалық аспаптары» тақырыбы бойынша «Оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес оқытудағы жаңа әдістердің тиімділігі» атты қалалық семинарда ашық сабақ бердім. Семинар тақырыбына сай жаңа әдістерді көбірек алуға және қалыптастырушы бағалауды да түрлендіріп алдым. Бұл сабақта мынандай стратегияларды, әдіс-тәсілдерді қолдандым:

Оқылым алды тапсырмасы:

1-топ. Суреттегі музыкалық аспаптардың аттарын топтастырыңыздар.

2-топ. Мәтін мазмұны бойынша кестедегі музыкалық аспаптардың түрлері мен атауларын сәйкестендіріңіз.

3-топ. Домбыра мен қобызды салыстырыңыздар.

4-топ. Домбыраның құрылысын айтып беріңіздер.

Дескриптор

- суреттегі музыкалық аспаптардың аттарын топтастырады;
- мәтін мазмұны бойынша кестедегі музыкалық аспаптардың түрлері мен атауларын сәйкестендіреді;
- домбыра мен қобызды салыстырады;
- домбыраның құрылысын айтып береді.

Қалыптастырушы бағалауға «Октава» әдісі арқылы топтардың өздерін бағалауын алдым.

Топтық жұмыс. Мәтінді оқып, мәтіннің мазмұнына комментарий айтыңыз.

Оқылым тапсырмасы:

Тапсырма №1. Мәтіндегі сөздердің мағыналарын зерттеу беріледі.

Топ оқушылары өздеріне түскен сөздердің мағыналарын «Біздің анықтама» бөлігіне өз ойларымен жазады. Сағат тілімен келесі топқа барады. Әр топтан спикер қалып, сөздердің сөздіктегі мағыналарын мұғалім ұсынады. Олар өздеріне түскен жұмыстағы сөздердің «Сөздіктегі мағынасын» толықтырып жазады.

Сөз	Біздің анықтама	Сөздіктегі анықтама
Қақпақ		
Тиек		
Перне		
Түйме тиек		

Дескриптор

- кесте бойынша берілген ақпараттарды іріктейді;

- мәтіннен сөздердің мағынасын зерттеп оқиды.

Қалыптастырушы бағалауға ауызша бағалауды алдым. Қай топтың комментарийі абзац мазмұнына сай сәтті шыққаны туралы айтып, ауызша бағаладым.

Тапсырма №2. «Аялдама» стратегиясы. Оқылым мәтіні таратылып беріледі. Оқушылар мәтінінің мазмұнымен танысады, түсінік картасын жасайды. Сағат тілімен келесі топқа барады. Әр топтан спикер қалып, түсіндіріп айтып береді.

Дескриптор

- түрлі оқылым стратегияларын пайдаланады;
- өз ұстанымына қатысты ой-пікірлерін айтады;
- көтерілген мәселеге пікірін білдіреді.

Қалыптастырушы бағалауда топтардың бірін-бірі бағалауын ұсындым.

«Бағдаршам», «Бас бармақ», «Күлегештер», «Ұялы телефон желісі» арқылы бағалайды.

Оқылымнан кейінгі тапсырма:

«Серпілген сауал» әдісі арқылы тақырыпты түсіну деңгейін арттыруға және талқылау дағдыларын дамытуға қол жеткізу үшін сыныптағы оқушылардың арасына сұрақтар лақтырамын.

Рефлексия «Диаграмма» әдісі. Стикерлерге сабаққа қатысты өз ойларын жазып диаграмманың «жасыл, қызыл, сары» бөлігіне орналастырады.

Қорыта келе, оқушының функционалдық сауаттылығы коммуникативтік оқыту технологиясы арқылы дамиды. Оның ішінде мәтінмен жұмыс арқылы танымдылық қабілеттері дамып, сөздік қоры молаяды, оқытуда жағымды әрекет қалыптасады. Бүгінгі таңда ұстаздар оқушылардың оқу сауаттылығын дамытуда аянбай еңбек етуіміз қажет. Ол үшін әр сабағымыз қызықты, оқушыны жалықтырмайтын, пәнге деген қызығушылығын оятатындай болуы керек. Сонда ғана оқушыларымыз ізденімпаз, белсенді, болашақта өзінің алған білімдерін қолдана алатын тұлға ретінде қалыптасатынына септігін тигізбек.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі ұлттық іс-қимыл жоспары. ҚР Үкіметінің № 832 қаулысы. 2012 жылғы 25 маусым, Астана, Үкімет Үйі.

2. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы. Жобалау және зерттеу қызметі негізінде 12 жылдық білім беру жағдайында оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру. Әдістемелік құрал. Астана. 2013

3. Н.Ж.Құрман. Қ.А.Рақымжанов. Қазақ тілін оқытуда функционалдық сауаттылықты дамытудың теориялық негіздері. «Білім» ғылыми-педагогикалық журналы №2. 2015

«МӘҢГІЛІК ЕЛ» жалпыұлттық идеясының білім беру мазмұны арқылы жүзеге асырылуы

Сейтжанова Т.Г., №41 ЖББОМ

«Біздің міндетіміз – білім беруді экономикалық өсудің жаңа моделінің орталық буынына айналдыру. Оқыту бағдарламаларын сыни ойлау қабілетін және өз бетімен іздену дағдыларын дамытуға бағыттау қажет».

«Қазақстанның Үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» 2017 жылғы 31 қаңтардағы Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы

Қазіргі кезде табысты болу үшін оқушыларға білім қандай қажет болса, дағды да сондай қажет деген ойдың жақтастары көбейіп келеді. Бұл оқушылардың ақпаратты есте сақтап, алған білімдерін ұғынуын, түсінуін және әртүрлі салада қолдана білуін талап етеді. Білімді дәл осылай қолдану оқушыларға «XXI ғасыр дағдысы» деп жиі айтылып жүрген кең ауқымды құзыреттілікті меңгеруге мүмкіндік береді.

XXI ғасыр дағдылары деген ұғымның бірнеше анықтамасы бар. Бұл Бағдарламада Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы (ЭЫДҰ) әзірлеген Құзыреттерді анықтау және іріктеу жобасының шеңберінде жасалған құрылым қолданылады. Бұл ретте құзырет «жай ғана білім мен дағдыдан анағұрлым күрделі. Ол белгілі бір жағдайларда психологиялық ресурстарды (оның ішінде дағдылар мен өмірлік ұстанымдарын) жұмылдыра және соған сүйене отырып, күрделі міндеттерді шеше білу қабілетін қамтиды. Мысалы, тиімді қарым-қатынас құру қабілеті жеке адамның тіл білуіне, ақпараттық технологиялар саласындағы тәжірибелік дағдыларына және оның өзгелермен қарым-қатынас құра алуына сүйенетін құзырет болып табылады».

Пән бойынша құндылықтар Мемлекеттік білім беру стандартында қамтылған:

- Білім берудің мақсаты мен міндеттерінде;
- Қазақстан халқын біріктіретін жалпыұлттық идеяларды жүзеге асырудағы мектептердің миссиясында: «Мәңгілік ел», «Қазақстан – ортақ мекеніміз», «Қазақстан – менің Отаным».

Құндылықтарға сай қасиеттер Мемлекеттік білім беру стандартында құндылықтар тізіміндегі бағдарлар ретінде қарастырылған:

- қазақстандық патриотизм және азаматтық жауапкершілік, құрмет, ынтымақтастық, ашықтық, өмір бойы білім алу.

Жаңартылған оқу бағдарламаларында оқушылардың бойында қалыптастыру көзделетін төмендегідей құндылықтар мен дағдылар анықталған (1-кесте):

Құндылықтар	Дағдылар
шығармашылық және сын тұрғысынан ойлау; қарым-қатынас жасау қабілеті; өзгелердің мәдениетіне және көзқарастарына құрметпен қарау; жауапкершілік; денсаулық, достық және айналадағыларға қамқорлық көрсету; өмір бойы оқуға дайын болу	сын тұрғысынан ойлау; білімді шығармашылық тұрғыда қолдана білу қабілеті; проблемаларды шешу қабілеті; ғылыми-зерттеу дағдылары; қарым-қатынас дағдылары (тілдік дағдыларды қоса алғанда); жеке және топпен жұмыс істей алу қабілеті; АКТ саласындағы дағдылар

Пән бойынша білім, дағдылар мен құзыреттіліктерді анықтайтын оқу бағдарламаларын әзірлеу барысында жоғарыда келтірілген құндылықтар мен дағдылар ескерілген. Мұны осы құндылықтар мен дағдылар қарастырылған қазақ тілінде оқытатын мектептердегі қазақ тілі мен әдебиетінің оқу бағдарламаларынан көруге болады. **Идеяны жүзеге асыру арқылы оқушылар:**

- Жауапкершілігі мол, белсенді азаматтық ұстанымы бар;
- Өзінің жұмысына жауапкершілікпен қарайды және жоғары жетістіктерге қол жеткізуге ұмтылады; мәдениеттер мен көзқарастардың алуандығына қол жеткізуге ұмтылады;
- Мәдениеттер мен көзқарастардың әр алуандығына құрметпен қарайды;
- Шығармашылықпен және сын тұрғысынан ойлайды;
- Қарым – қатынаста ашық және ықыласты;
- Әлеуметтік жауапкершілікті сезінеді және қамқор;
- АКТ тиімді қолдана біледі;
- Өмір бойы білім алуға және өзін – өзі жетілдіруге дайын болып қалыптасады.

Аталған идеяның бағыттарын жүзеге асыру барысында мен 6 – сыныптың «Қазақ әдебиеті» оқу бағдарламасындағы Оралхан Бөкейдің «Тортай мінер ақбоз ат» шығармасын үлгі ретінде ұсынып отырмын. Бұл шығарма туған жер табиғатын, соғыстан кейінгі ауыл өмірін, адамдар тағдырын ерекше суреттейді. «Мәңгілік ел» идеясының «Тарихтың, мәдениет пен тілдің біртұтастығы» атты алтыншы бағыты бұл

шығарманы оқытуда айқын көрінеді. Оған дәлел шығармадағы Тортай мен досының диалогынан үзіндіні алып отырмын. «Ей, дейтін, маған, танауы делдіп, егер осы тұрған жерімізден түп – тура шығысқа жаяу тартып кетсек, қайда барар едің? Білемісің(мен иығымды көтеремін)? Ә,білмейсің. Моңғолиядан бір – ақ шығар едік. Сен болмасаң, мен жүре беруден әсте ашршамас та, қорықпас та едім. Рас айтамын. Моңғолияға барар едік. Бізді «О, қазақтар келді», деп құшақтап жая қарсы алар еді. Аппақ киіз үйге кіргізіп, тай сойып, қонаққылар еді. Боз биенің сүтіне шомылдырып, алдымызға астау - астау жал – жая қояр еді». Бұл шығармадағы үзінді арқылы оқушы санасына құрметтің, ынтымақтастықтың, ашықтық, қазақстандық патриотизм және азаматтық жауапкершілік сияқты құндылықтарды дарыта аламыз. «О,қазақтар келді» деген тіркес арқылы оқушының өз еліне деген мақтанышын, патриоттық сезімін оята аламыз. Сонымен қатар, оқушы адамгершілік, еңбекқорлық, төзімділік, адалдық сияқты қасиеттерді бойына сіңіреді. Бір көркем шығарма арқылы оқушылардың бойында бірнеше құндылықтарды қалыптастыруға болады. Ол үшін әр ұстаздың білімі жан – жақты болу керек деп ойлаймын.

Жалпыұлттық идеяның миссиясы мен құндылықтарын оқу – тәрбие жұмысының барлық түрлері арқылы кешенді түрде жүзеге асыруға болады. Мысалы, мәдени іс – шаралар, сайыстар, әлеуметтік жобалар, АКТ – ға байланысты сайыстар т.б. Осылардың барлығына қатысып, білімін шыңдаған оқушы өмір бойы білім алуға және өзін – өзі жетілдіруге дайын.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. 2017 жылғы 31 қаңтардағы Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы;
2. Қазақ тілді мектептердегі «Қазақ тілі» және «Қазақ әдебиеті» пәндерінің оқу бағдарламасы;
3. Оралхан Бөкей шығармалар жинағы.

Диалогтік оқыту арқылы оқушылардың сөйлеу мәдениетін дамыту

*Абенова А.Е., №97 гимназия
қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі*

Мемлекетіміз қазіргі заман ағысына сай келешек ұрпақтың ой-өрісінің шыңдалуына, жеке тұлға ретінде қалыптасуына зор үлес қосуда. Сондықтан бүгінгі таңда алаңдататын мәселе жас ұрпақтың сапалы білімді игеруі болып табылады. Адам мен адамды, ел мен елді теңестіретін білім екенін ескерсек, білім беру жүйесіне жүктелер жүктің де жеңіл еместігін көруге болады. Ендеше, қазіргі білім беру саласында оқытудың жаңа технологияларын меңгермейінше сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес. Дана халқымыз «Ұстазы жақсының ұстанымы жақсы» деп текке

айтпаған ғой. Өйткені қай кезде, қай қоғамда болсын жеке тұлғаның қалыптасуы ұстаздан басталады.

Заманауи оқыту үрдісі жаңа әдіс-тәсілдерді, жаңаша идеяларды қолдануды талап етеді. Сондықтан әрбір ұстаз заман көшіне ілесу үшін үнемі өз білімін жетілдіріп отыру қажет деп ойлаймын. Оқу мен жазу арқылы сыни тұрғыдан ойлауды дамыту бағдарламасының қазіргі таңда білімді, алған білімін өмірде пайдалана алатын шәкірт тәрбиелеуде алатын орны ерекше. Шығыс даналығы былай дейді: «Маған айтсаң, ұмытып қаламын, көрсетсең есімде қалады, ал өзім істесем, үйреніп аламын». Яғни, баланың ынтасын жетелеу, қызығушылығын ояту арқылы оқыту, үйрету қажет деген сөз.

Мемлекеттік тілді меңгеру үшін тиімді әдістің бірі диалогтік оқыту болып табылады. Менің әр сабағым диалогқа құрылады, себебі өзге ұлт өкілдері үшін қазақ тілін үйрету барысында ең ұтымды тәсілдердің бірі – сұрақ-жауап, әңгімелесу, диалог. Сұрақ-жауапсыз, әңгімелеусіз, диалогсыз тіл үйрету мүмкін емес. Топтық жұмыс, жұптық жұмыс арқылы оқушы мен оқушы арасындағы, оқушы мен мұғалім арасындағы диалогты тиімді ұйымдастыру арқылы оқушылардың сөйлеу мәдениетінің қалыптасуына, ойлау қабілетінің дамуына, білім сапасының артуына қол жеткізуге әбден болады.

Диалогты оқытуды таңдаудағы себебім – менің пәнім қазақ тілі мен әдебиеті болғандықтан, оқушының сөйлеу тіліне көп көңіл бөлуге және оқушыны сыни тұрғыдан ойлауға үйретудің бірден-бір тиімді тәсілі деп ойлаймын. Сұрақ қою маңызды дағдылардың бірі болып саналады, себебі сұрақ дұрыс қойылған жағдайда сабақ берудің тиімді құралына айналады. Қазірдің өзінде сыныптағы оқушылардың бірлескен сұхбаты үлкен пайда келтіретіндігін көрсететін жеткілікті дәлелдер бар. Айта кетсем:

- білім алушылардың тақырып бойынша өз ойларын ортаға салуларына мүмкіндік береді;
- басқа адамдарда түрлі ойлардың болатындығын оқушылардың түсінулеріне көмектеседі;
- оқушылардың өз көзқарастарын дәлелдеуіне оңтайлы ықпал етеді;
- мұғалімдердің оқушыларға білім беру барысында олардың оқушылары қандай деңгейде екендігін түсінуге көмектеседі.

Атақты педагогтардың зерттеу жұмыстарына сүйене келе, сабақ жоспарын құру барысында аталмыш диалогтік оқыту бағытын кеңінен қолдануға тырысамын. Яғни, сабақтың басынан бастап аяғына дейін сауалдар арқылы оқушылардың тілдік тосқауылын азайтуға жұмыс жасаймын. Сыныптың білім деңгейін анықтауда, алдыңғы сабақтарды қайталауда және негізгі бөлімде диалогтік оқыту бағытын үнемі пайдалануға тырысамын. Осы жерде сөйлеу мәдениеті туралы айтып кеткім келеді. Диалогтың ары қарай жалғасын табуы немесе таппауы сөйлеушілердің әңгімелесу барысында *«егер де...деп ойлаймын, ...деп есептеймін, бірақ сіз бұлай ойламайсыз ба, сонымен... сіз осылай айтасыз*

ба, иә, бірақ... сіз қайдан білесіз және ...мүмкін» деген сияқты және де басқа осы тәрізді мәдени-лингвистикалық сөз мәнерлерін қолдануына көп байланысты деп ойлаймын. Мұғалім оқушыларға тек теориялық немесе практикалық білім беріп қана қоймай, олардың мәдениетті сөйлеу нақыштарына да назар аударулары керек сияқты. Осы әрекеттер үрдіске айналғанда барып сыныптағы өзара әрекеттесу процесі толық ынтымақтастықта дамиды деп санаймын.

Бұл пікірлердің шындыққа жанасып жатқандығы менің тәжірибемде көзім жетіп жүр. Себебі 10Б сынып оқушыларының топтық, жұптық, жеке жұмыстарды атқару барысында және өзімнің ашық, жабық сұрақтарыма жауап беру нәтижесінде диалогтік әрекет сабақтың үстінде бірнеше рет іске асырылып отырады. Менің пайымдауымша, диалогтік оқыту әрбір мұғалімнің барлық сабағында жүзеге аырылып жатады. Яғни, ашығын айтсам, мұғалім өз сабағына қатысып отырған оқушыны жансыз бейне ретінде қарамай, оқушының ойымен санасуға және ойын ашық түрде жеткізе білуге мүмкіндік берсе, диалогтік оқыту осы жерде орынды көрініс табады.

«Мен мамандықты таңдаймын» бөлімі бойынша жаңа сабақты игеру мақсатында оқушылар жазған сұрақтарына мәтіндерді пайдалана отырып, жауаптар жазды. Топтар өздерінде туындаған сұрақтарды диалогтік оқыту арқылы басқа топтарға қоя отырып түсіндірмелер жүргізді. Мұғалімнің түсіндірмесіне қарағанда оқушы мен оқушы арасындағы диалогтік оқыту қызықты болатынына көзім жетті. Себебі оқушы өз құрдастары арасында өз ойын ашық, әрі түсінбеген сұрақтарын еркін қояды. Топтық тапсырмалар орындауда оқушылар лексикалық тақырып аясында бір-біріне ашық сұрақтар қоя отырып, диалогтік қарым-қатынас жасайды. Сабақтарымда жұпқа берілген тапсырмада да диалогтік оқыту көрініс табады, себебі әрбір жұптағы оқушы сұраққа қалай жауап беру керектігін сыныптасымен ақылдасып, паракты толтырып отырады. Әрбір оқушының бойында белсенділік, қызығушылық, бәсекелестік сияқты қабілеттер көрініп, оқушылар бір-бірімен жақсы қарым-қатынасқа түседі.

Бүгінгі күнге дейін барлық сабақтарымда *«Шынжыр»*, *«Сұрақтар шеңбері»*, *«Он саусақ»*, *«Сұрақтарды ұстап ал»* әдістерін пайдаланып, оқушылардың бір-біріне барынша ашық сұрақтар қоюы арқылы диалогтік оқыту көрініс тауып жатыр. Алдағы уақытта оқушыларды ашық сұрақтар, құнды пікірлер, идеялар айтуға дағдыландырып, болашақта қиналмауына себепші болмақпын. Диалогтік оқытудың тиімді жақтары мен кедергілері мынада болғанын байқадым:

Тиімді жақтары:	Кездескен кедергілер:
Сабақ барысында диалогтік әңгіме құру мәтінмен жұмыс жасауда уақытты үнемдеуге тиімді	Ойларын толық жеткізу үшін оқушылардың сөздік қоры жетпей жатады

Оқушылар бір-бірін тыңдай білуге үйренеді. Сұраққа жауап бере алмаған оқушы басқаларды мұқият тыңдайды	Сұрақтарды тақырып бойынша берілген мәтін төңірегінде ғана қоя алады да, тақырыптан аса алмай қалады
Оқушылардың сыни ойлауына көмектеседі, пікір алмасады, болжамдарын талқыға салады	Сұраққа толық жауап беру үшін, өз тарапынан ойын білдіру үшін ойлануға тура келеді

Қорыта айтқанда, Қазақстанның білім беру мазмұны сөзсіз жаңа сатыға көтеріліп, алға қадам бастап келеді. Біліктілік пен шеберлігімізді ұштастырып, жас ұрпақты әлемді мойындататын рухани билікке көтеру – біздердің міндетіміз. Мұғалімдік тәжірибемдегі ендігі мақсат – заман талабына сай күзінетті тұлға қалыптастыруда диалогтік оқытуды сабақтарымда жүйелі қолдана отырып, өз тәжірибемді толықтыру, жетілдіру болмақ.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Мұғалімдерге арналған нұсқаулық. Үшінші басылым. «Назарбаев зияткерлік мектептері» ДДБҰ, 2012 Астана
2. «Қазақстан мұғалімі» республикалық журнал, 2012жыл №3
3. Мирсеитова С. «Сыни тұрғыдан ойлау технологиясы», 1998 Алматы

Оқушылардың шығармашылығын арттыру

*Аймуханова А.О., № 52 ЖББОМ
қазақ тілі мұғалімі*

Сапалы оқыту дегеніміз – бұл жаңа ақпарат беріп қана қоймай оқушыларды өздігінен іздестіру сонда ғана оқушылардан ақылды, рухы биік, адамгершілігі мол, сыйлы, тәрбиелі азамат қылып шығаруға болады. Ал берген білімнің сапасы ол тікелей мұғалімге оның біліміне және шығармашылық ізденуіне байланысты деген ойдамын. Мұғалім жаңа ақпаратты берген кезінде, өз оқушысын қызықтыру үшін мына міндеттерді орындауы шарт:

1. алдына келген оқушыны өмірде кездесетін түрлі мәселелерді шешуге баулу;
2. әр түрлі әдіс-тәсілдерді талдап, қолдану жолдарын көрсету ;
3. берер білімнің ғылымилығын дәлелдеу;
4. алған білімін өмірде қолдана білуге үйрету;
5. оқушысының ой белсенділігін дамыту;
6. әр оқушыны сын тұрғысынан ойланту арқылы шығармашылығын қалыптастыру және сол арқылы жоғарғы сапаға жету.

Қазіргі заманда кез келген дамыған өндіріс шығармашылықпен жұмыс жасай алатын адамды қажет етеді. Шығармашылықпен жұмыс жасайтын адамның негізгі іс - әрекеті ақыл - ойға, әрі алған білімді басқа таныс емес іс - әрекетте тасымалдай алуға негіздейді. «Шығармашылық - бұл адамның өмір шындығында өзін - өзі тануға ұмтылуы, ізденуі. Өмірде дұрыс жол табу үшін адам дұрыс ой түюі, өздігінен сапалы, дәлелді шешімдер қабылдай білуге үйренуі қажет. Президентіміз өзінің жолдауында “Оқу тәрбие үрдісіне жаңа педагогикалық технологияларды енгізу арқылы оқушылардың білім сапасын арттыру, шығармашылық қабілетін дамыту” өзекті мәселелер енгізіп отырғаны белгілі. Осы мақсатты жүзеге асыруда мектеп басшысы, ұжымдағы мұғалімдердің кәсіби шеберлігі мен шығармашылық ізденісін дамытуға аса мән беру қажет.

Бастауыш мектеп балаларына білімді дайын түрде берумен қатар, оны жалпы дамыту, яғни жазу, оқу, қоршаған орта туралы өз пікірін айта білу, кез келген жағдайларға объективті баға беру, өз ойын дұрыс жеткізуге және оны дәлелдей алуға, сын тұрғыдан ойлайтын жан-жақты дамыған, өз ойлау қабілетімен ерекшеленетін азамат тәрбиелеп шығару - бұл болашақ ұрпақтың алдындағы парызымыз деп ойлаймын.

Сондықтан дамыта оқытудың да басты мақсаты - баланы оқыта отырып, оның шығармашылық қасиеттерін жан - жақты дамыту. Б. Д. Эльконин шығармашылыққа берген анықтамасында: «Шығармашылық - бұл ерекше тұрғыдағы жасампаздық, жаңадан жасалған нәрсе бұрынғы нәрселердің механикалық қайталануы емес, өзінің сонғылығымен, біртұмалығымен ерекшеленетін болса, өзін - өзі куәландыратын, дәлелдейтін болса, онда бұл нәрсені туғызған шығармашылық акт туралы сөз қозғауға болады. Бір нәрсені өздігінен жасап шығаруға, бұл мектеп жасындағы балалардан да көрінеді. Адам өз бойындағы қабілеттерді дамыту үшін, ол өзін-өзі шынайы болмысына бастайтын жол іздеуі керек. Баланың өз болмысын тануға ұмтылуға көмектесіп, қабілеттерін дамыту, сол арқылы оған толыққанды өмір сүру үшін жаңа рухани күш беру білімнің ең маңызды мақсаты болып табылады»-деп көрсетілген Қазақстан Республикасы Орта білімді дамыту тұжырымдамасының жобасында. Оқушылардың шығармашылық белсенділігін қалыптастыру үшін сабақтарда әр түрлі әдіс-тәсілдер қолданып түрлендіріп отыру керек. Мұндай сабақтардың пайдасы: сабақ құрылымының ұйымдастырылуы, балалардың іс - әрекетін бақылауға ыңғайлы, тапсырмаларды орындауда ұжымдық бірлескен әрекеттің жүзеге асуы, оқыту уақытының үнемделуі. Мектептегі оқу процесі оқушылардың іздемпаздығын, танымдылық белсенділігін арттырып, шығармашылық белсенділігін дамуына жағдай жасау.

Оқушылар өздері іс-әрекеттер қолданып жасаған шығармашылық жұмыстары жоғары деңгейге жатады.

Оқушылардың шығармашылығын, іздемпаздығын қалыптастыру үшін сыныптан тыс жұмыстар, ұжымдық жұмыстар ұйымдастыруда шығармашылық, жобалар, пәндік апталықтар, ғылыми - шығармашылық апталық, пәндік үйірмелер мен факультативтік сабақтардың ұйымдастыру. Бұл ұйымдастырылатын жұмыстарда оқушылардың таңдауы мен ұсыныстарын ескеру қажет. Оқушының танымдық іздемпаздығын, шығармашылығына негізделген жұмыс - оның танымдық қажеттілігін қанағаттандыра алады. Мектепте өтетін пәндік олимпиадалар, сайыстар, түрлі шығармашылық кештер оқушылардың ізденіс қабілетін дамыта түседі.

Шығармашылыққа үйрету тұлғаның интеллектуалдық аспектісі ғана емес, оның психологиялық, мінез - құлық ерекшеліктерін де көздейді. Оған жаңа жағдайларға бейімделуге икемділік, тәуелсіздік пен адамгершілік сезімі, ынтымақтастық, еңбек сүйгіштікке, кез-келген жағдайдағы өзіне сенімділік, керекті ақпарат іздеу жатады .

Әр оқушының өзінің мақсатына жету жолдары бөлек, оны анықтау ,ол мұғалімнің міндеті.

Оқушыға ұсынылған критерийлер негізінде өзіне жұмыс жоспарын құрады,нәтиже шығару үшін тәртібі мен тәсілдерін анықтайды ,өз жұмысының жоспарын бір күнгі,апта ішіндегі, ай ішіндегі орындалу тәртібін құрады және ұсынылған критерийлер негізінде өз жұмысынын нәтижесін талдайды және осындай критерийлерді өздері жасап үйренеді. Шығармашылық сабақтың мақсаты оқушының өзінің білімділік нәтижесін құру болып табылады.

Оқыту сабақтарының шығармашылық сипаты оқушының танымдық белсенділігін дамытып, оны шығармашылықпен айналысуына, адал болуына әсер етеді. Ұжымдық сабақтарда оқушы қасындағы балалардың іс-әрекетін байқап,оған баға беріп отырады. Мұндай сабақтарда оқушылардың ұжымдық ой - пікірлері қалыптасады. Сабақ үстінде ұжымдық шығармашылық қалыптасуы үшін оқушылардың алдына мына міндеттер қойылады:

- өзінің пікірлерін дәлелдей білуі;
- пікірталастар мен талқылауларға қатысуы жағдай жасау;
- өзінің жолдасына ,мұғалімдерге сұрақ қоя білуі;
- жолдасының жауабына өз ойын айту;
- сыныптасының жауабы мен жазбаша жұмысын бағалау;
- үлгерімі нашар сыныптастарына көмектесу;
- өз бетімен қиындау тапсырмаларды таңдау;
- танымдық тапсырманың шешімдерін табуда бірнеше нұсқасын көрсету;
- өзінің танымдық және практикалық әрекетін талдау және бағалау;
- танымдық тапсырмаларды таныс әдісті қолдану арқылы орындау.

Шығармашылық сабақтар оқушылардың төменгі қасиеттерін қалыптастырады.

- оқушының танымдық іздемпаздығы қалыптасады;

- сұрақтарды, мәселелерді терең талдауға үйренеді;
  - кітаппен жұмыс, көркем және ғылыми әдебиеттер, баспа материалдармен жұмыс істеу біліктерін қалыптастырады;
  - ұжымдық ой - пікірлері жетіледі, топ мүшелерін пікірлерімен ортақ тұжырым жасауға үйренеді;
  - мұғаліммен оқушылардың қарым - қатынасы ынтымақтастыққа болып, сенімділіктері артады;
  - оқушы өз ойын еркін айтуға, сөз мәдениетіне үйренеді;
- “Баланың шығармашылық қабілетін ашу, оны алға қарай дамыту үшін ең бастысы жағдайлар жасау қажет”. Оған мынадай жұмыстар жүргізуге болады.

1. Мәтінді өз ойларымен аяқтау. Мысалы; Сыныпта бір оқушы үнемі тәртіпті бұза береді.

— Мұғалім не істеді?

2. Ертегіні басқаша аяқтау.

Мысалы: Бауырсақты түлкі жеп қойыпты.

3. Табиғат құбылыстарына, заттарға жұмбақтар құрастыру.

4. Әңгімелерге ат қою, бөліктерге бөлу, жоспар құру.

5. Шығарма, мәтін құрастыру. Тақырып бойынша. Жоспар бойынша. Тірек сөздер арқылы

6. Шығармадағы әңгімеге ұқсас оқиғалар айтқызу.

7. Үлкен шығармаларды жоспар құру арқылы қысқартып әңгімелету.

8. Кейіпкерлерге мінездеме бергізу.

9. Шығарма бойынша сурет салғызу, ауызша суреттеу

10. Рөлге бөліп оқыту.

11. Қайталау сабақтарында, оқыған мәтіндері бойынша өз беттерінше тест тапсырмаларын құрастыру.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Н. Ә. Назарбаев «Біздің халқымыз жаңа өмірге бейімделуі керек» // «Егемен Қазақстан». 31 тамыз. 2000 жыл.

2. Бастауыш мектеп. №7. 1993 жыл.
№ 2. 2008 жыл. №5. 2008 жыл

3. Б. А. Тұрғынбаева Дамыта оқыту технологиялары. Алматы. 2000 жыл.

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту: мәселелер және оны шешу жолдары

*Аталикова М.Н., Ю.Н. Павлов атындағы № 35 ЖББОМ
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі*

Қазіргі таңда еліміздегі өзгерістер, тұрақты дамудың жаңа стратегиялық бағыттары және қоғамның ашықтығы, оның жедел

ақпараттануы білім беруге қойылатын талаптарды түбегейлі өзгертті деуге болады. Елбасы Н.Ә. Назарбаев өзінің кезекті жолдауында: ««Қазақстан-2050» стратегиясы мақсаттарына бастайтын сенімді көпір болмақ. Ол Ұлт жоспары – «100 нақты қадам» базасында өткізіледі және цифрлық қызмет көрсету секілді денсаулық сақтау, білім беру ісінде қолданылатын және басқа да перспективалы салаларды дамыту керек» ^[1] деген болатын. Дамып, ілгерілеп келе жатқан – білім саласы. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту бұл – білім деңгейі, іскерлігі мен біліктілігі, нақты мәдени ортада және әлеуметтік қарым-қатынас жүйесінде тұлғаның өмірлік әрекетін жүзеге асыру қажеттіліктерін қалыпты жағдайда қалыптастыруында екен.

«Функционалдық сауаттылық» түсінігі алғаш рет 1960 жылдардың соңында ЮНЕСКО құжаттарында, кейін жаңа ғылыми зерттеу еңбектерінде қолданыла бастаған. Олай болса, функционалдық сауаттылықты дамытудың жалпы бағыты елімізде білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында нақты берілген. Осындай маңызды құжатты есепке ала отырып, өзімнің мұғалім ретіндегі басты мақсатым - білім нәрімен сусындатып отырған өскелең ұрпақты сауатты және рухани дамыған тұлға етіп, ұлттық сана-сезімін, өзіндік дүниетанымын, азаматтық ұстанымын, рухани құндылықтарын қалыптастыру деп ойлаймын.

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуда келесі факторлар әсер етеді деп айта аламын:

- білім мазмұны (оқу бағдарламалары);
- оқу әдістері мен формалары (заңдылықтар, мақсаттар, мазмұн, принциптер, *оқыту формалары* бейнеленеді);
- оқушылардың оқудағы жетістіктерін бағалау және диагностикалап отыру;
- сыныптан тыс және қосымша білім беру бағдарламалары;
- мектепті басқару үлгісі;
- білім беру ордасындағы достастық (барлық қызығушы жақтармен серіктестік ұстанымы негізінде);
- оқушыларды тәрбиелеу мен оқытудағы ата-аналардың белсене атсалысуы.

Жоғарыда көрсетілген факторлар еліміздің білім алушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту механизімін анықтайды. Ол үшін мен жаңашыл педагог ретінде келесі білім беру жүйелерін басшылыққа алып отырмын:

- басқарушылық (проблеманы шешу қабілеті);
- ақпараттық (өз бетінше ақпарат көздері арқылы үнемі білімін көтеріп отыруы, сол арқылы танымдық қабілетін ұштау);
- коммуникативтік (үш тілде: қазақ, орыс, ағылшын ауызша, жазбаша қарым-қатынас жасау);

- әлеуметтік (қоғамда, өзі өмір сүрген ортада іс-әрекет жасай алу қабілеті);

- тұлғалық (өзін жеке тұлға ретінде қалыптастыруға қажетті білім, білік, дағдыларды игеру, болашақ өзі таңдаған кәсібін өзі анықтау, оның қиыншылығы мен күрделілігіне төзімді болу);

- азаматтық (қазақ халқының салт-дәстүрі, тарихы, мәдениеті, діні, тілін терең меңгеріп, Қазақстанның өсіп-өркендеуі жолындағы азаматтық парызын түсінуі);

- технологиялық (әр азамат өз мамандығына қарай ақпараттық, сандық технологияларды, білім беру технологияларын сауатты пайдалануы). [2]

Оқушы әр пәннің мазмұны арқылы жоғарыда аталған негізгі құзыреттіліктермен қатар пәндік құзыреттіліктерді меңгеруі тиіс. Осындай сапалық сипаты тұрғысынан қарағанда функционалдық сауаттылық жеке адамды дамытудың басты тетігі ретінде пайдаланылады. Ол үшін күнделікті сабақта берілетін теориялық білімді өмірдегі жағдайлармен байланыстырып, тәжірибе жасауына бағыттап отыру керек. Алайда, бала оны қолдана алатындай тәжірибелік маңызы ескерілуі қажет.

Педагог ретінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуда келесі тапсырмаларды берудің тиімділігі өте жоғары деп есептеймін:

1. Жеке тұлғаға бағдарланған оқыту.
2. Жағдаяттық тапсырмалар.
3. Сабақ үдерісіндегі рөлдік ойындар.
4. Сұхбаттық тапсырмалар.
5. Құзыреттілікті дамытатын тапсырмалар, т.б.

Сабақ үстінде берілетін тілдік жаттығулар оның айтатын ойының орынды қолдануын көздейді. Ол қарым-қатынас жасауға бағытталады. Сұраққа нақты жауап беру, сұрақты дұрыс қоя білу, мәтінді, сөйлемді аударып білу, ситуациялық жағдайлардан шыға білу, т.б.

Өзімнің тәжірибемде аталған жұмыс түрлеріне келесі тәсілдерді қолдандым:

3-сыныптарда аударма сауаттылығын әр сабақ сайын дамытып және тексеріп отыру мақсатында берілген сөйлемнің аудармасын жазу арқылы күнделікті өмірмен байланыстырып отыру. Мысалы, *Күндіз (дождь) жауды. Біздің (школа) үлкен әрі кең. Айдос інісін (с днем рождения) құттықтап, (радость, счастье) тіледі* немесе:

6-сыныптарда қазақ тілі сабағында «Адам қалай ойлайды?» атты мәтінді беріп. Оны түсініп оқуларын, кейін автордың «*дәл бүгіннен бастап...*» деген пікірін қалай өзгертер едің немесе қалай жалғастырар едің? - деген, сонымен қатар, оқушыға осы тақырыпты күнделікті дамытып отыру мақсатында күнделік бастап, көңілі толған істерін жазып отыруға жұмыс беруге болады.

Я болмаса, оқытылуы қазақ тіліндегі 5-сыныптарда «Фонетика» тарауының соңында «Орфография мен орфоэпия» тақырыбымен

танысатыны белгілі. Бұл тақырыпты өтуде рөлдік ойындарды қолданудың тиімді екенін айта аламын. Сол ойынның бірі – «Орфографиялық сандықша». Дегенмен, бұл ойынды, тек орфография мен орфоэпия тақырыбында ғана пайдалануға болады деген пікірде болмау керек. Бұл ойынды кез-келген тақырыптарда ойнатуға болады. Сандықшаның ішінде әріптері түсіп қалған сөздер жатады. Оқушылар 3-4 топқа бөлініп, сандықшадан алған сөздерге тиісті әріптерді қоюлары тиіс. Ойын әрі оларды жылдамдыққа, тапқырлыққа баулиды. Мақсаты - сөздік қорларын молайту, есте сақтауларын жақсарту.

Сөздері түсіп қалған диалог беріп, оның түріне сәйкес келетін қажетті сөз орамдарын қолдану арқылы диалогтың тақырыбын анықтатқызуға болады.

Сонымен қатар, сабақ үдерісінде балалардың функционалдық сауаттылығын анықтау үшін бақылаушы сұрақ-жауаптан тұратын тесттерді үнемі жүргізіп отыруға болады.

Сауаттылық тұлғаның тұрақты қасиеті болып табылатындықтан, функционалдық сауаттылық сол тұлға меңгерген белгілі бір білім, біліктерден көрініс табады. Өйткені функционалдық сауаттылыққа адам нақты білім алу кезеңдерінен өткеннен кейін қол жеткізеді. Осыған орай білім белгілі бір сауаттылық деңгейін қамтамасыз ететін құрал және нақты іс-әрекеттердің нәтижесі ретінде қарастырылады. ^[3]

Елбасымыз Н.Ә. Назарбаев: «Сіздер мен біздер тек болашақ буынды ғана емес, жалпы адамзаттық қадір-қасиеттердің мән-маңызын түсінетін жаны да, тәні де таза, білімді, жан-жақты мәдениетті азаматтарды шығаруымыз керек» деген болатын. Ендеше, басқарушылық, ақпараттық, коммуникативтік, әлеуметтік, қоғамда, өзі өмір сүрген ортада іс-әрекет жасай алу қабілеті дамыған тұлғаны дайындау ұстаздардың тікелей міндеті деп есептеймін.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Мемлекет басшысы Н.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы. 2017 жылғы 31 қаңтар.
2. Бастауыш мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру әдістемесі, әдістемелік құрал, Астана: 2013. – 7-8 б.
3. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары.

Қазақ тілін оқытуда сын тұрғысынан ойлау технологиясының элементтерін қолданудың әдіс-тәсілдері

*Баербекова А.Е.
Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университеті
педагогика ғылымдарының магистрі
Сулейменова А. Ж., №86 ЖББОМ
қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі*

Үштұғырлы тіл жай ғана әдемі тұжырымдама немесе тілдік саясаттың жаңа формасы ретінде пайда болған жоқ, ол – өмірлік қажеттіліктен туындаған игілікті идея. Өйткені қазіргі кезде күллі әлемге есігін айқара ашып «ақылды» экономиканы енгізіп жатқан елдер қарыштап дамуда. Ал бұл бағыттағы толайым табыстарға, ілім-білімге алып барар жол – ғаламшардағы үстемдік құрған тілдерді үйрену. Үштұғырлы тіл идеясының үшінші құрамдас бөлігі – қазақ тілін үйрену. Қазақ тілін оқытуда білім беру мен білім алудағы әдіс-тәсілдердің түрлері көп. Қазақ тілін оқытуда білім беру мен білім алудағы әдіс-тәсілдердің бірі – сұхбат әдісін қолданудың маңызы өте зор. Айта кетсек, ғылыми зерттеу нәтижелері сабақта сұхбаттың маңызды роль атқаратынын дәлелдеген. Мерсер мен Литлтон (2007) өз еңбектерінде сұхбат сабақта оқушылардың қызығушылығын арттырумен қатар олардың білім деңгейінің өсуіне үлес қосады деп дәлелдеген. Зерттеуде ересектермен интерактивті қарым-қатынас пен достарымен бірігіп жүргізілген жұмыстың оқушылардың оқуына және когнитивті дамуына әсер ететіндігі айтылған. Қазірдің өзінде топтағы оқушылардың бірлескен сұхбаты үлкен пайда келтіретіндігін көрсететіндігі жеткілікті. Олар: Оқушылардың тақырып бойынша өз ойларын білдіруіне мүмкіндік береді. Оқушылардың өз идеяларын дәлелдеуге көмектеседі. Жалпы алғанда, тілдерді меңгерудің тиімділігін сөз еткенде біз бұл жұмыстың жүйелі түрде жетілдіруіне батыл қадам жасағанымыз жөн. Қазақстан Республикасының «Білім беру туралы» Заңында еліміздің білім беру жүйесінің басты міндеттері атап көрсетілген. Соның бірі: «Білім беру жүйесін ақпараттандыру, оқытудың жаңа технологиясын енгізу, халықаралық коммуникациялық желілерге шығу» делінген. Қазақ тілін үйрену әрекеті оқып үйренудің барлық деңгейінде тұлғалық бағыттағы іс-әрекеттерді қамтуы керек. Бұл дегеніміз барлық көңіл-үйренуде, яғни оқушыда болып, оның тұлғалық қасиеттерін шет тілін үйрету әдістеріне байланыстыра оқыту болып табылады. Оқу процесі үйренушінің оқытушымен қарым-қатынасы әрекеттерін басқарумен қарастырылады. Білім беру саласында түрлі технологиялар енгізілуде, бірақ олардың ішінен қажеттісін таңдап, сабақтың әр кезеңінде тиімді қолдану – басты талап. Мәселе, технологияларды пайдалану емес, мәселе – тұлғаны нәтижеге бағыттай білім беруде. Қазіргі таңда айтар болсақ, көрнекілік әдісі мен техникалық құралдарды пайдалану әдісін ақпараттық-коммуникативтік технологияның бір өзі игере алады. Ақпараттық технология – ақпараттарды жинау, сақтау және өңдеу үшін бір технологиялық тізбекте берілген әдістер мен өндірістік және бағдарламалық технологиялық құралдардың жиынтығы. Қазақ тілі сабағында компьютерді қолдану мәтіндер мен ақпаратты білуге жол ашады. Тіпті нашар оқитын оқушылардың өздері компьютермен жұмыс істеуге қызығады. Тілді ақпараттық-коммуникативтік технологиялар арқылы оқыту ісі күннен-күнге өзекті болып келеді. Тілді ақпараттық-

коммуникативтік технологиялар арқылы оқыту – тіл үйренушінің өз бетімен тіл үйрену қабілеттерін жетілдіруіне игі ықпал ететін тиімді жүйе болып табылады. Қазақ тілі – бүгінгі заманымыздың кілті компьютер технологиясының кілті екені белгілі. Компьютерлік және ақпараттың технологиялар заман талабы. Бұл жұмыстың мақсаты компьютер желісін және мультимедиялық электрон құралдары қазақ тілі сабағында тиімді пайдалану. Қазақ тілі сабағында компьютерді мультимедиялық және электронды оқуларды және интерактивті тақтаны пайдаланғанда: - Лексиканы оқып үйретеді; - Сөйлеу ырғағы; - диалог, монолог, және рөлдік ойындарды; - хат жазуға үйретеді; - грамматикалық құрылымдарды түсіндіріп, есінде сақтауға көмектеседі. Жаңа ақпараттық құралдары қазақ тілі сабағында қолданғанда күтілетін нәтижелер: - үлгерімі төмен оқушыларға көмектеседі; - оқушылардың сабаққа қызығушылығын арттырады; - оқушылардың шығармашылығын арттырады; - оқушыларды жұмыс істеуге үйретеді; - грамматикалық құрылымдарда оңай түсуге көмектеседі; - оқушылардың есіту, көру, сөйлеу, ойлау қабілеттілігін дамытады; - пікір талас, талдау, анализ жасау мүмкіндіктерін арттырады. Орыстың атақты жазушысы Л.Н.Толстой: «Ес арқылы емес, ой арқылы игерілген білім ғана білім болады» - деп айтқан. Қазіргі таңда елімізде білім беру жүйесінің барлық деңгейлерінде сын тұрғысынан ойлау технологиясы кеңінен қолданылуда. Әсіресе, бұл технология сыни тұрғыдан ой толғай алатын болашақ мамандарды біліммен сусындатуда зор маңызға ие. Технологияның мақсаты – барлық жастағы білім алушыларға кез келген мазмұнға сыни тұрғыдан қарап, екі шешімнен біреуін тандауға саналы шешім қабылдауға бағыттау. Америкалық педагогикада адамның ақыл-ой қабілеті танымдық кезеңде деңгейден-деңгеге, яғни, оңайдан-күрделіге өтуі арқылы құралады деп қарастырылады. Б.Блумның сипаттауынша, бұл былай жүзеге асады: 1. Ең төменгі деңгей – оқыту еске сақтау, жаттау, тану, еске түсіруге бағытталған білім деңгейі; 2. Бұдан кейін танымның мақсаты – түсінік айту, өз сөзімен жеткізу арқылы әдістермен сипатталатын түсіну деңгейі; 3. Қолдану деңгейі – нәтиже алу мақсатында ақпаратты қолдану, мәселені шешу; 4. Анализ деңгейі – түрткілерді ажырата білу, қарым-қатынас жасаудың ішкі құрылымын табу арқылы жіктерге бөлу; 5. Бұл синтез деңгейінде ауызша бірегей туынды жасаумен сипатталады; 6. Ең жоғарғы деңгейде, яғни, бағалау деңгейінде әртүрлі қарама-қарсы пікірлер шешіледі, бағалау шешімдері қабылданады. Сын тұрғысынан ойлау – ой қозғай отырып, оқушының өз ойымен өзгелердің ойына сыни қарап, білгенін талдап, салыстырып, реттеп, сұрыптай отырып, жүйелеп, дәлелдеп, тұжырым жасап, өз бетімен немесе бірлесіп шығармашылық жұмыс жасау. Бұл әдіс Л. Выготский, Д. Дьюи, Ж. Пиажаның еңбектерінен негіз алады. Оқу және жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясының авторлары – Дженни Л. Стил, Куртис С. Мередит,

Чарльз Темпл, Скотт Уолтер. Бағдарламаның құрылымы үш деңгейден тұрады:

1. Білім алушының қызығушылығын ояту: бұл деңгейде оқушының тақырып туралы өз білімі, оның не білетіндігі анықталады. Сұрақтар қою арқылы жаңа сабаққа қызығушылығын арттырады. Мынадай тәсілдер қолданылады: жұптық және топтық жұмыс, миға шабуыл, мазмұнын болжау, мәселелік сұрақтар, т.б.

2. Тақырыптың мағынасын тану кезеңі: Мұнда оқушы өз білгенін жаңа біліммен ұштастырады. Бұл кезеңді жүзеге асыру үшін бірнеше тәсілдер бар: өзара оқыту, болжау кестесі, сұрақ қою.

3. Ой толғаныс (рефлексия): Бұл деңгейде оқушылар жаңа сабақта үйренгендерін қорытындылайды.

Сын тұрғысынан ойлау әдісі оқушыларды : - ақпаратты қабылдаудың тиімділігін арттыруға; - оқу процесіне қоса, оқытылып жатқан материалға қызығушылығын арттыруға; - сын тұрғысынан ойлай алуға; - өз білім алуына жауапкершілікпен қарауға ; - басқалармен бірге жұмыс істей алуға; - өмір бойы білім алуға ұмтылуға үйретеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Даутова О.Б., Крылова О.Н., А.В. Мосина. Традиционные и инновационные технологии обучения студентов: Учебное пособие. Ч

2. Сақтағанова М. Қазақ тілін тілін оқытудың әдістері// Білім. – Алматы – 2006. -№3. –Б. 43-45.

3. Қасымова Г. Жаңа инновациялық әдіс-тәсілдерді пайдалану// Қазақстан жоғарғы мектебі. -2015. №1. –Б. 95-101.

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында жаңа технологияларды қолданудың тиімділігі

*Битимбаева Қ.О., №82ЖББОМ
қазақ тілі мұғалімі*

Қазақстан Республикасының білім беру жүйесін ақпараттандыру еліміздің даму стратегиясының негізгі бағыттарының бірі, себебі ХХІ ғасыр-білім беру жүйесін ақпараттандыру ғасыры. Оқушы көзбен көріп, құлақпен естіп, пайымдап отырған кезде ғана қызығушылығы артады. «Қазіргі заманда жастарға ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет» деп, Елбасы атап көрсеткендей жас ұрпаққа білім беру жолында ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі білім беру жолында ақпараттық технологияны, яғни компьютерді оқу үрдісінде оңтайландыру мен тиімділігін арттырудың маңызы зор.

Ақпараттық-коммуникативтік технологиялардың келешек ұрпақтың жан-жақты білім алуына, іскер әрі талантты, шығармашылығы мол, еркін

дамуына жол ашатын педагогикалық, психологиялық жағдай жасау үшін де тигізер пайдасы өте көп.

Сол себепті бүгінгі ұстаздың алдында оқушыға білім, білік дағдыларын игеріп қана қоймай, қабылдауын, ойлауын, қиялын сезімін, яғни жан-жақты, азат, шығармашыл, өз бетімен жұмыс жасай алатын жеке тұлғаны дамыту міндеттері тұр.

Өзге ұлт өкілдеріне қазақ тілін үйретуде қазақ тілі сабағында ақпараттық технология құралдары оқушыларға жаңа ақпарат көздеріне жол ашады, жеке жұмыс пен білім алудың нәтижелігін, тиімділігін көтереді, кәсіби дағдыларды қабылдау және бекіту үшін мүмкіндіктер береді, қашықтықтан оқытудың жаңа түрлері мен әдістерін жүзеге асыруға мүмкіндіктер ұсынады.

Іс тәжірибемде ақпараттық технологияның барлық мүмкіндіктерін пайдалана отырып, оқушылардың шығармашылық дағдыларын қалыптастыру үшін сабақта түрлендіріп қолдануға болады.

Интерактивті тақта – топтағы оқушылардың барлығын оқыту үшін құнды құрал. Бұл оқытушы үшін жаңа материалды өте қызықты, әсерлі етіп көрсетуге көмектесетін құрал. [1, б 87]

Мысалы, 5-сыныпта жаңа бағдарлама бойынша «Менің атым Қожа» тақырыбын оқушыға түсіндіру үшін, кино үзіндісін әр жерін көрсете отырып қана, оқушы толық мағұлмат алары сөзсіз. Сонда оқушы оның мінезіне, түр-бейнесіне тоқтала алады.

Тыңдалым әрекетін жүзеге асырудағы көмегі ерекше. Әр мәтіннің ойын, жаңа сөздерді меңгерудегі көмегі өте көп.

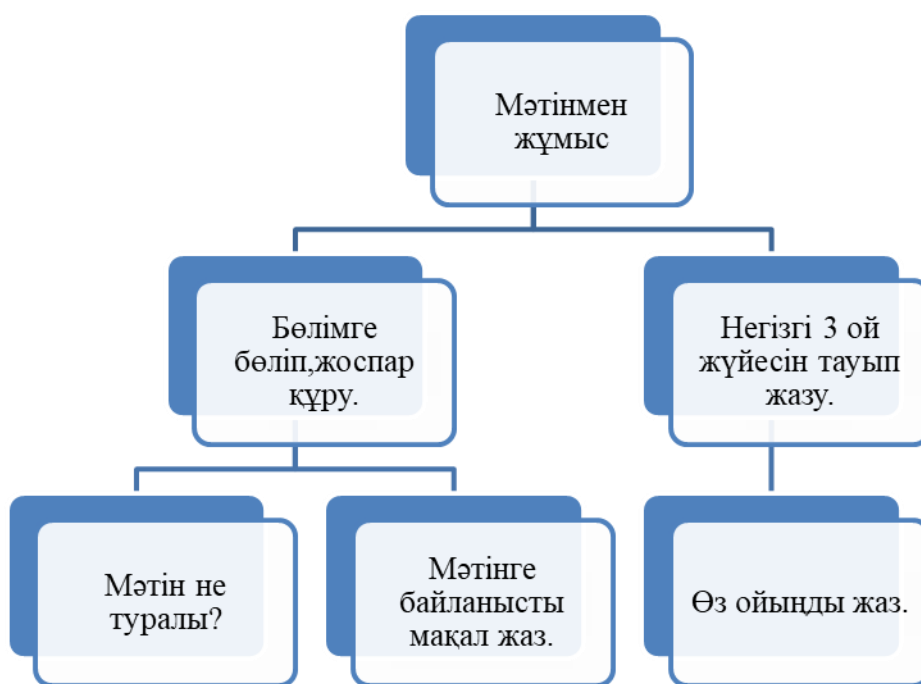
Енді бір ойландыратын нәрсе, барлық мәтіндер оқулықта болмайтыны. Ол кезде мұғалім аудиожазба жазып, мәтінді оқушыға тыңдатады. Ондай мүмкіндік болмаған кезде, оқылым әрекеті бойынша оқушы оқып, мазмұнын түсінуі тиіс. Оқушының оқыған мәтінді түсінгендігін әртүрлі әдіс-тәсілдер арқылы анықтауға болады. Бұл жерде айтатыным, күнделікті сабақ сайын мәтіннің бір сөзін қалдырмай аударып, тек осындай аударма жұмыспен шектеліп қалмау керек. Ол балаларды зеріктіріп, ынтасын кемітіп, ойлау қабілеттерін тежейді. Сол себепті әр түрлі әдістерді қолдануды жөн көрдім:

- 1) Мәтінді тыңдап, түсініп, түсінгенін жазу.
- 2) Берілген мәтіндегі ойды бірнеше сөйлемдер арқылы айтып беру.
- 3) Оқыған мәтінге ат қою.
- 4) Жоспар құрып, мазмұнын айту.

Осындай жұмыс түрлері оқушының ой-өрісін дамытуға, терең білім алуға, ойын тиянақтауға тәрбиелейді.

Оқытудың жаңа әдістері мен тәсілдерін түрлендіріп қолдануға болады. Ақпараттық технология құралдарын пайдалану арқылы мұғалім көлемі үлкен тақырыпты түсіндіреді, оқушының қызығушылығын арттырады. Мұғалім өзінің жаңа ойларын, идеяларын әсерлі, тартымды етіп көрсету үшін интерактивті тақтаны қолданса мақсаттарына жетеді. Бұл

тақтада оқушылармен жаңа материалдарды бірігіп талдауға мүмкіндігі зор. Интерактивті тақтамен дұрыс жұмыс жасаса, оқушылардың білімдерін тексере де алады. Оқушылардың өздігінен танып — білу дағдыларын қалыптастыра отырып, жаңа тақырып бойынша анықтама, ережелерді өздері құрастырып тұжырымдай білуіне жетелеймін. Ол үшін оқытудың интерактивті әдіс –тәсілдерін сабақта қолданамын. Олар: тірек – сызба, көрнекіліктер және анықтамалар, ойын арқылы оқыту, сөзжұмбақ, логикалық тапсырмалар, деңгейлік тапсырмалар, тестілеу және бақылау жұмыстары.

Сурет №1. Мәтінмен жұмыс

Қазақ тілі сабағында дамыта оқыту – оқушылардың ауызша, жазбаша жұмыстарын бағалау арқылы олардың ой-өрісін, тіл байлығын дамытуға арналған жаттығулар арқылы жасалады. [2, б 113]

Саяхатқа шығару, мұражайларға апару, сол бойынша пікір туындату, пікір-таластар арқылы танымын кеңейту секілді шаралардың да маңызы зор. Сонымен бірге оқушылардың теориялық ойлауын дамыту оқушы бойындағы шығармашылық мүмкіндікті іздеп табуға және соған оларды ынталандыруға мүмкіндік тудырады. Дамыта оқыту сабақтағы ерекше ахуал, мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынас. Әр оқушыға өз ойын, пікірін айтуға мүмкіндік беріледі, жауаптар тыңдалады. Әрине, жауаптар барлық жағдайда дұрыс бола бермес. Дегенмен әр бала жасаған еңбегінің нәтижесімен бөлісіп, дәлелдеуге талпыныс жасайды жеке тәжірбиесін қорытындылауға үйренеді.

Интерактивті оқыту моделін пайдалану-өмірлік жағдаяттарды модельдеуге, рөлдік ойындарды қолдануды, мәселені бірлесіп шешуді қарастырады.

Оқу процесінің қандайда бір қатысушысын немесе идеяны ерекшелеуді шектейді.

Интерактивті тақтамен жұмыс істеудің артықшылықтары:

- Бағдарлама бойынша барлық топ оқушыларына қолайлы;
- Берілген материалды әсерлі жеткізуге және оны топтағы оқушылары арасында талқылауға үлкен мүмкіндіктер туғызады;
- Интерактивті тақта топтағы барлық оқушылардың басты назарына айналуына байланысты орталықтан демонстрациялауға қолайлы жағдай туғыза алады;
- Мұғалімнің, оқушының да шабытын, қызығушылығын арттырып, сабақты тартымды өткізуге ынталандырады.

Оқушы оқитын жаңа материалды жанды түрде көрсете отырып, танымдық қабілетін арттыруға мүмкіндік алады.

Қорыта келгенде, әр ұстаз оқушыларына сапалы білім беру үшін, әр түрлі әдіс-тәсілдерді қолдану арқылы қызықты да түсінікті болуы мұғалімнің шеберлігі мен ізденімпаздығына тікелей байланысты деп ойлаймын.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Аюбаева Т. Ақпараттық технологиялар оқыту үрдісінде. Қазақстан мектебі 2014ж.
2. Мейірманқұлова Т. Білім берудегі инновациялық технологиялар. Алматы, 2016ж
3. ҚР Білім туралы Заңы.

Критериалды бағалау жүйесінің тиімділігі

*Жулбаева Ж.Т., Е. А. Букетов атындағы № 52 ЖББОМ
қазақ тілі мен әдебиетінің мұғалімі*

Білім беру оқушыларға тек қана үйрету емес, сол оқыту мен оқу барысындағы белсенді әрекетті үйлестіре білу. Белсенді әрекетке құрылған ортада ғана оқушы білімі жүйеленіп, қалыптасады. Әр бала өзінің білім алуы жолында өзін –өзі бағалай алуы керек. Осыған байланысты оқушылардың өз білімінің деңгейіне көз жеткізіп, мүмкіндігін анықтаудағы тиімді жол –критериалды бағалау. **Бағалау** – одан арғы оқу туралы шешім қабылдау мақсатымен оқытудың нәтижелерін жүйелі түрде жиынтықтауға бағытталған қызметті белгілеу үшін қолданатын термин. [2, 51 бет]

Білім беруді жаңарту аясында оқушы жетістігін бағалау, соның ішінде критерийлер арқылы бағалаудың өзіндік ерекшеліктері бар.

Критериалдық бағалау – бұл білімнің мақсаты мен мазмұнына сәйкес келетін, оқушылардың оқу-танымдық біліктілігін қалыптастыруға себепші болатын, айқын анықталған, ұжыммен шығарылған, білім процесінің барлық қатысушыларына алдын ала белгілі критериялармен оқушылардың оқу жетістіктерін салыстыруға негізделген үдіріс.

Критерийлер – оқытудың міндеттерін жүзеге асыратын өлшемдер, атап айтқанда, оқушылар жұмыс барысында орындайтын іс-әрекеттер тізбесі. [1, 11 бет]

Егер балаға оның белгілі бір деңгейге жеткендігін айтса, онда бұл оған үздік нәтижеге жету үшін не істеу керектігін түсінуге көмектеспейді; бұл ретте егер баламен бірге оның жұмысында мұндай бағалауға не әкелгенін және бағалау өлшемдерін түсіндіруге талдау жасаса, онда бұл балаға өзінің нәтижесін жақсарту үшін кейін не істеу керектігін түсінуге мүмкіндік береді.

Критериалды бағалауды енгізудің мақсаты:

- Мектепте оқыту сапасын жоғарылату;
- Мектеп бітірушілердің білімін халықаралық стандартқа сәйкестендіру.

Критериалды бағалаудың міндеттері:

- Сабақтың әр бөліктеріндегі әр оқушының дайындық деңгейін анықтауға;
- Бағдарламаға сәйкес оқу мақсаттарын орындау қабілеті;
- Жеке оқушының даму жетістігін бақылауға;
- Оқушының білім алу барысындағы қателіктері мен олқылықтарын айқындауға;
- Әр түрлі жұмыс барысындағы алған өз бағасының әділдігіне көзін жеткізуге;
- Оқу бағдарламасының тиімділігін саралауға;
- Сабақ үдерісі мен білімнің меңгерілуі туралы оқушы мен мұғалім және ата-ана арасындағы кері байланысты қамтамасыз етуге.

Критериалды бағалаудың маңызы:

Мұғалімдер үшін:

- Білім сапасын арттыруға негізделген критерий құрастыра алады;
- Өз іс әрекетін саралап, болашағына жоспар құрады;
- Оқушы деңгейіне қарай оқытудың мүмкіндігін анықтай алады;
- Қалыптастырушы бағалау арқылы өсу динамикасын анықтап, білім сапасын арттыруға ықпал етеді;
- Жеке оқушыны бағалап, ата анасына айдар жасай алады.

Оқушылар үшін:

- Өз білімінің қай деңгейде екенін анықтай алады;
- Бағалау критерийлері арқылы дамудың мүмкіндіктеріне жол ашады;
- Өзін және өзгелерді бағалау арқылы кері байланысқа түсе алады;

- Сыни тұрғыдан ойлана алады, ойын еркін айтады.

Ата-аналар үшін:

- Баласының білім сапасының қандай деңгейде екенін біліп отырады.
- Оқуындағы табысты әрекеттерді бақылап, кедергілерді жойып, оқуына қолдау көрсету үшін не істеу керек екенін біліп отырады.

Критериалды бағалау жүйесінің тиімділігі:

- Мұғалімге оқушының оқу жетістіктерін объективті түрде бағалауға мүмкіндік береді;
- Оқушыларға оқу үдерісі барысында туындаған қиындықтарды түсінуге, бағалауға мүмкіндік береді;
- Ата-аналар оқушының оқу жетістіктер бойынша объективті дәлелдемелермен қамтамасыз етіледі.

Оқушылардың оқу жетістіктерін бағалауда бірқатар дағдылар қолданылады. Олар: білу, түсіну, қолдану, сыни ойлану, анализ, синтез, бағалау, зерттеу дағдылары, рефлексия, коммуникативті дағдылар, тілдік дағдылар, жеке жұмыс жасау дағдылары, топта жұмыс жасау дағдылары, мәліметті іздеу дағдылары, тәжірибелік дағдылар, шығармашылық дағдылар, IT-технологияларды қолдану дағдылары.

Критерийдің мазмұны:

Бағалау критерийлері – оқытудың мақсатын және ара қатысын белгілеуге сәйкес белгі.

Дескриптор – жетістік деңгейіне апаратын нақты қадамдар.

Критериалды бағалау технологиясы оқушы бойындағы үрейленуді басады және мұғалімді «төрешілік» қызметінен босатып, оқушы бойында өзін-өзі бағалау, өз іс-әрекетіне баға беру, жауапкершілік қабілетінің дамуына ықпал етеді.

Критериалды бағалау жүйесі бұрынғы бағалауға қарағанда қалыптастырушы және жиынтық бағалаумен ерекшеленеді. Қалыптастырушы және жиынтық бағалау арасындағы айырмашылық мәні нақты анықтамалған. Іс жүзінде нақты баға қою және есеп беру үшін өткізілетін **оқуды бағалау** мен нақты мақсаты бағалауды оқушылардың оқуына ықпал етуге арналған оқытудың бөлігі ретінде қолдану болып табылатын *оқу үшін бағалау* арасында анығырақ айырмашылық жүргізілген. Қалыптастырушы бағалау оқытуды, әдістерді және осы мүмкіндіктерді іске асыру түрлерін жақсарту мүмкіндіктерін анықтауға бағытталған болса, жиынтық бағалау мақсатты баға қою және сертификаттау немесе оқытудың алға жылжуын тіркеу үшін оқыту қорытындысын шығару үшін қажет. [2, 51 бет]

Критериалды бағалау құрылымы:

Қалыптастырушы бағалау – мұғалім мен оқушының арасындағы кері байланысты қамтамасыз ететін, оқу жетістіктерінің дамуына, өсуіне тікелей әсер ететін үдіріс.

Қалыптастырушы бағалаудың әдістерін оқу әрекеттерін ұйымдастырудың әр кезеңінде, тақырыпты түсіндіру, тапсырма орындау,

кері байланыс беру кезінде жеке, жұптық, топтық жұмыстарды ұйымдастыру арқылы қолдануға болады.

Жиынтық бағалау– белгілі бір оқу кезеңінде оқу бағдарламасының мазмұнын меңгерту деңгейін тіркеу, анықтау үшін жүргізіледі. Тіркеу үдерісі кезінде оқу бағдарламасының мазмұнына сәйкес білім алушылардың білімін, дағдысын көрсететін дәлелдері жинау жүзуге асырылады. Жиынтық бағалау тоқсан барысында (бөлім/ортақ тақырыптар бойынша) және тоқсан соңында (тоқсандық жиынтық бағалау) және білім беру деңгейін аяқтағанда жүргізіледі.

Жалпы қалыптастырушы бағалау сабақ жүйесінде жеке қарастырылмайтын, сабақпен қатар жүретін үдеріс. Қалыптастырушы бағалаудың (оқыту үшін бағалау) маңызы – білім беруді, әдістерді және осы мүмкіндіктерді іске асыру түрлерін жақсарту, мақсаты–оқытудың қиындықтарын анықтау, оқыту бағдарламасының мазмұнын және білім беру стилін білу, болжау мен сұрыптау, жетістікке жеткендігін көрсететін кері байланыс. Бағалаудың мәні – бақылау, алынған мәліметтердің интерпретациясы, бұдан арғы іс-әрекеттерді анықтау үшін қолданылуы мүмкін шешімдерді қорытындылау.

Жеке тұлға тәрбиелеуде тіл құзыреттілігінің маңызы ерекше екені белгілі. Әлеуметтік топтарда, қоғамдық түрлі әлеуметтік орындарда тұлғалармен қарым-қатынас жасауды және әрекет етуді қамтамасыз ететін ана тілін және басқа тілдерді меңгеру – заман талабы. Олай болса, білім алушының тіл құзыреттілігін жетілдіруге критериалды бағалау жүйесінің ықпалы өте зор.

Қорыта айтсақ, критериалды бағалау – бүгінгі білім жүйесіндегі жаңа талап. Оқушы сын тұрғысынан ойлау арқылы алдына мақсат қоя біледі. Өз жұмысына баға бере отырып, қай тұсқа басты назар аудару керек екенін анықтай алады. Сондықтан маңызды іске жауапкершілікпен қарап, шеберлікпен орындағанда жоғары нәтижеге жететініміз айқын.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Бешімбаева Қ.Е. Білім алушының тілдік құзыреттілігін жетілдірудегі критериалды бағалау жүйесі . Әдістемелік нұсқау, 11-бет.
2. Мұғалімге арналған нұсқаулық. «Оқыту үшін бағалау және оқуды бағалау» , 2016 ж. 51-бет.
3. «Қазақ тілі мен әдебиеті орыс мектебінде» - 2017.№1,3-бет.
4. «Қазақ тілі мен әдебиеті орыс мектебінде» - 2017.№9,30-бет.

Жаңартылған білім мазмұнының тиімділігі

*Жумадилова А.А., №102 мектеп-гимназия
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі*

XXI ғасыр ақпарат ғасыры болғандықтан, адамзатқа компьютерлік сауаттылық қажет. Білім берудің негізгі мақсаты - білім мазмұнын жаңартумен қатар, оқытудың әдіс-тәсілдері мен әр түрлі құралдарын қолданудың тиімділігін арттыруды талап етеді. Осы мақсатты жүзеге асыруда ақпараттық технологияны пайдалану әдісі зор рөл атқарады. Осы орайда ел Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстанның әлемдегі бәсекеге барынша қабілетті 50 елдің қатарына кіру стратегиясы» деген Жолдауындағы «оқу үрдісінде ақпараттық технологияларды білім беру саласын жақсартуда қолданыс аясын кеңейту керек» деген сөзін басшылыққа ала отырып, сабақта жаңа ақпараттық технологияларды пайдалануға жаппай көшуіміз керек. Ақпараттық технологияларды сабақта тиімді пайдалануының негізгі мақсаты: Қазақстан Республикасында біртұтас білімдік ақпараттық ортаны құру, жаңа ақпараттық технологияны пайдалану Қазақстан Республикасындағы ақпараттық кеңістікті әлемдік білім беру кеңістігімен сабақтастыру болып табылады. Осыған байланысты күнделікті сабаққа, оның ішінде өзге ұлт өкілдеріне қазақ тілін үйрету мақсатында сабақ үрдісінде:

- мультимедия (көру, тыңдау қондырғылар, электрондық оқулықтар);
- компьютер (компьютерлік бағдарламалар, интерактивті тақта, интернет) және т.б. көптеген көрнекі құралдары пайдалану айтарлықтай нәтиже береді. Бұған дәлел ретінде жаңартылған білім мазмұны бойынша білім алып жатқан 1 сыныптарда «Мақта қыз бен мысық» ертегісін өту барысында жаңа технологияларды қолдана отырып, сабақты түрлендіріп өткізуге тиімді. Мысалы: бірінші ертегіні интернет желісі арқылы тыңдайды, көреді. Не көргенін айтып береді. Осыдан кейін өзі біліп, іздену процесі арқылы оқиды және білгенін жазады. Осылай бір ертегі бойынша оқушы оқу дағдыларының барлығын орындап шығуға өзі жетеді.

Мәтінді оқыңыз. Ертегі бөліктерінің ретін анықтап, нөмірлеңіз.

Сен бізге сағыз бер.
Сонда біз саған су береміз.

☐

Сен маған жапырақ бер.
Сонда мен саған сүт беремін.

☐

Сен маған дән бер.
Сонда мен саған жұмыртқа беремін.

☐

Міне, ал!

☐

Сен маған су бер.
Сонда мен саған жапырақ беремін.

☐

Сен маған жұмыртқа бер.
Сонда мен саған сағыз беремін.

☐

Қазіргі жаһанданған ғасырда оқушылардың өз беттерімен біліп, оқып үйренулері болашақ ұрпағымызды бәсекеге қабілетті жас ұрпақ тәрбиелеу болып отыр. Бұл сөзіме дәлел ретінде Президентіміздің «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» жолдауын айтуға болады. Білім берудің жаңа сапасы, әр оқушы үш тілді сауатты және цифрлық білім беру ресурстарын дамыту болып отыр. Осыған орай, орыс мектептерінде қазақ тілін оқытуға басты назар бөлінеді. Оқушылардың мемлекеттік тілді меңгеруіне бастауыш сыныптан бастап көңіл аударсақ, орта, жоғарғы буындарға барғанда емін-еркін өз ойын жеткізетін жас түлектер шығаратынымыз айдан анық. Мемлекеттік тілімізді толық меңгерген және орыс, ағылшын тілдерінде сауатты жастар табысқа жетуге мүмкіндік алады.

XXI ғасыр оқушыларына сай қасиеттерге не жатады десек? Бұл тұста жоғарыда айтылған үш тілді білім алу, компьютерлік сауаттылық керек. Сол себепті, «Рухани жаңғыру» бағдарламасы аясында жаңа жағдайда жаңғыруға, заман ағымына сай қабілетті болуымыз керек.

Қазіргі таңда білімге ерекше көңіл бөлінгендігі белгілі. Ол бүгінгі өмірдің талаптарына сай маңыздылығымен ерекшеленеді. «Халықтың кемеліне келіп өркендеуі үшін, ең алдымен азаттық пен білім керек» деп көрегендікпен қазақтың тұңғыш ғалымы Шоқан Уәлиханов айтқандай, халқымызды кемеліне келтіру үшін болашақ жастарымызды білімді, мәдениетті және бәсекеге қабілетті, Отанын, тілін шексіз сүйетін етіп дайындау - әрбір ұстаз міндеті.

Елбасы жүргізіп отырған парасатты саясаттың арқасында мемлекеттік тіл - қазақ тілі де елімен бірге өзінің қайта өрлеуінің әрбір күні ғасыр жүгін арқалаған ауыр болса да - абыройлы, күрделі кезеңінен жүріп өтті. Ендігі мақсат тәуелсіз Қазақстанның өсіп келе жатқан жас ұрпағын өз Отанының мемлекеттігінің кепілі - мемлекеттік тілді құрметтеуге баулу, оны оқып үйренуге деген қызығушылығын арттыру болмақ.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Жанпеисова М.М. Модульдік оқыту технологиясы оқушыны дамыту құралы ретінде, - Алматы, - 2002.
2. Назарбаев Н.Ә. Қазақстанның әлемдегі бәсекеге барынша қабілетті 50 елдің қатарына кіру стратегиясы.
3. Назарбаев Н.Ә. «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» жолдауы.

Қазақ тілі сабағында мәтінмен жұмыс жасау арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру

*Ильясов А.Ж., №82 ЖББОМ
қазақ тілі мен әдебиет пәні мұғалімі*

Бүгінде білім саласындағы жаңа реформалар бүкіл әлем елдерінде ең өзекті мәселелердің бірі болып отыр. Сондықтан қазіргі таңда алдымызда білім беру жүйесін ең жоғары халықаралық талаптарға сай дамыту міндеті тұр. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жайлы алғаш рет Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың 2012 жылғы 27 қаңтардағы «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстанның дамуының негізгі бағыты» жолдауында¹ айтылған.

Заманауи мектептердің алдында тұрған басты мақсат – оқушыларды болашақ өмірге дайындау, еліміздің функционалды сауатты азаматтарын тәрбиелеу. Қазақстандық білім беру тұлғаның мектепте алған білімі, білігі мен дағдысын адамзат қызметінің әртүрлі саласында, сонымен бірге тұлғааралық қатынастар мен әлеуметтік байланыстарда кездесетін тіршілік міндеттерін жан-жақты шеше білу қабілетіне бағытталуы керек². Әр пән мұғалімі оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру мен қалыптастыруда үлесін тигізуі міндетті.

Орыс сыныптарыдағы қазақ тілі сабақтарында оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру мақсатында мен келесідей жұмыс жүргіземін: мәтінмен жұмыс жасау, аударма сөздікпен жұмыс, тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым әрекеттерін қолдану. Әр сабақтарымда мына міндеттерді алдыма қоямын:

- Пәнге деген танымдық қызығушылығын дамыту арқылы орфографиялық дағдыларды дамыту;
- Оқушылардың тілдік қорын байыту;
- Сауатты жазуға дағдыландыру;
- Өз ойын еркін жеткізуге үйрету;
- Ауызекі сөйлеу тілін дамыту.

Қазақ тілі сабақтарында мәтінмен кешенді жұмыс жасауды жиі пайдаланамын. Оқушы тілін дамытуда мәтіндердің атқаратын қызметі зор. Кешенді жұмысқа оқылым, тыңдалым әрекеттерін, сөздікпен жұмыс, грамматикалық жаттығулар сияқты тапсырмаларды кіргіземін. Мұндай жұмыс оқушылардың ойлау қабілеттерін, зейінін белсендіреді, өз бетімен іздену дағдысын қалыптастырады.

Біздің отбасылық бюджетіміз ата-анамның табысынан құралады. Олар отбасын асырау үшін еңбек етеді. Ата-анам отбасының айлық кірісі мен шығынын есептеп, отбасы бюджетін жоспарлайды. Бюджет—белгілі бір уақыт ішіндегі (ай, жыл ішіндегі) барлық кіріс пен шығынның жиынтығы. Ата-анам отбасы бюджетін көбінесе бір айға жоспарлайды. Осылайша бюджет шығыны мен кірісінің тең болуын қадағалайды. Отбасы ақшасын орынды жұмсауға көмектеседі, отбасының қажетін қанағаттандырады.

Ата-анам шығындарды жоспарлайды. Алдымен міндетті төлемақылардың тізімін жасайды. Одан кейін ең қажетті заттардың, азық-түліктің тізімін жасайды. Әдетте біз азық-түлік тағамдарын қаладағы көтерме дүкендер мен гипермаркеттерден сатып аламыз. Көтерме

дүкендерде азық-түлік тағамдары мен заттар неғұрлым арзан болады. Осылайша менің ата-анам отбасы бюджетін үнемдейді. Қалада «Дастарқан», «Арзан», «Метро» және тағы басқа гипермаркеттер бар.

Біз дүкенге шығар алдында сатып алатын заттардың тізімін жасаймыз. Ол ең қажетті заттарды сатып алуға мүмкіндік тудырады және қажетсіз шығыннан сақтандырады. Әрине, азық-түлікті үйдің жанындағы дүкендерден, шағынмаркеттерден алуға болады. Бірақ онда бағалар қымбаттырақ болады. Үйдің жанындағы дүкеннен күнделікті нанды, сүтті сатып аламыз. Ақшаны үнемдеу мен үшін қажетті заттан бас тарту емес. Керісінше, өзіңе қажет затты сатып алуға бір табан жақындау. Өзіңнің арманыңа жол ашу дегенді білдіреді.

Мәтін бойынша тапсырмалар.

Мәтінді оқы.

Мәтінге ат қой, негізгі ойын анықта.

Мәтін бойынша бірнеше сұрақ дайында.

«Жинақтау кестесін» толтыр.

Тірек сөздер (сөз тіркестері)	Анықтамасы
Бюджет деген не?	
Бюджет не үшін керек?	
Нанды, сүтті қайдан аламыз?	
Көтерме дүкендерде азық-түлік қандай?	

«Жинақтау кестесін» ауызша толтырады. Мұндай тапсырма арқылы оқушылардың мәтін бойынша алған ақпаратты есте сақтауының, сұрақтарға жауап беру кезінде ойын еркін жеткізуінің, сөздік қорының қаншалықты бай екендігін анықтауға болады.

«Сәйкестендір» әдісі. Бұл тапсырмада оқушылар мәтінде берілген ақпаратты дұрыс сәйкестендіреді.

Ата-ана отбасын асырау үшін	отбасы бюджетін үнемдейді.
Біз дүкенге шығар алдында	еңбек етеді.
Көтерме дүкендерде азық-түлік	ата-анамның табысынан құралады.
Менің ата-анам	сатып алатын заттардың тізімін жасаймыз.
Отбасылық бюджетіміз	арзан болады.

Грамматикалық тапсырмалар:

Құрмалас сөйлемдері тауып, түрлерін анықта.

Неологизм сөздерді тауып, көшіріп жаз, оларға анықтама бер.

Оқушының функционалдық оқу сауаттылығын дамыту мақсатында мәтінмен жұмыс жүргізудің маңызы зор деп ойлаймын. Себебі оқушылардың мәтінді түсіне оқи білуі, мәтінді талдауы, оның

құрылымдық ерекшеліктері туралы білуі, оны тәжірибесінде пайдалану дағдысы мен мәтіннің түрлері бойынша ауызша, жазбаша жеткізу дағдылары қалыптасады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Президенті – Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың 2012 жылғы 27 қаңтардағы Қазақстан халқына Жолдауы «Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттік жаңа саяси бағыты». www.akorda.kz

Ұлттық құндылықтар арқылы патриоттық тұлға қалыптастыру

*Кайрбекова Н.М., № 63 ЖББОМ
қазақ тілі мен әдебиет мұғалімі*

Адам бойындағы адамгершілік – адами құнды қасиеттер болса, ұлттық тәрбие дегеніміз – ұлттық асыл қазынамыз бен шексіз қазақтың дүниесі. Тамырсыз өсімдік атауы көктемейді, ал ұлттық тәрбиесіз ұрпақ жетілмейді. Ұлттық тәрбие уызына қанбаған, оның мөлдір бұлағынан нәр алмаған ұрпақтың бойыннан имандылықтың, қайырымдылықтың, ізгіліктің, мейірімділіктің нышандарын табу мүмкін емес [1].

Білім және ғылым Министрлігі 2009 жылы 16 қарашадағы №521 бұйрығымен бекітілген Қазақстан Республикасы үздіксіз білім беру жүйесіндегі тәрбие тұжырымдамасында келтірілген: «Құндылық – көпшілік адамдар мақұлдайтын және ортақтасатын жақсылық, бірлік, қоғам, тұтас материалдық, әлеуметтік объектілер. Ол барлық адамдарға эталон, идеал болып қызмет етеді, оларды құруға педагогикалық үдеріс бағытталған» деп айтылғандай, біз болашақ Қазақстан азаматын оның ең негізгі адам құндылығы ретінде және оны жан-жақты тәрбие құндылықтарымен:

- отбасы
- отан, туған өлке
- денсаулық салауатты өмір салты
- еңбек, білім
- мәдени мұра
- тіл, достық және т.б. байланыстыра отыра ғана өмірде өзіндік орны бар жаңа тұлға екендігін ашамыз.

Көптеген жерлерде ежелден қалыптасқан ұлттық құндылықтар мен ата-бабадан қалған рухани-адамгершілік және патриоттық тәрбиелік маңызы бар:

- отанын, жерін, елін сүю;
- мәдениетін сүю;
- жергілікті жердің тарихын сыйлау;

- әдет-ғұрпын сыйлау (ою-өрнек, киіз тоқу, текемет басу, киіз үй құру);

- бағалау, еңбек сүйгіштік, тірі табиғатпен, үй және дала жануарларымен (жылқы, сиыр, қой бағу, қасқыр, түлкі аулау, бүркіт баптау) араласуы;

- құстар өсіру, күнделікті үй шаруашылығындағы өнімдер алып, көкеністер, әсіресе сүт және ет тағамдарын (сүт, айран, қатық, ірімшік, шұжық, қазы, май) пайдалану, оны әрі қарай асқа қолдана білу құндылықтары қалыптасқан деп айтсақ, қателеспейміз.

Бала (әжесінен, атасынан), отбасынан алған тәрбиесін әрі қарай дамыту мақсатында үздіксіз білім беру жүйелері бойынша ресурстық орталықтарда бағдарлама жасалынып, оны қалыптастырып, шағын жинақты мектептерде, білім берудің барлық сатыларында ретімен жалғасын тауып жатса, дұрыс болмас па еді. Яғни, ұлттық және ауылдық жердегі құндылықтарды бойына сіңірген бала, оның қасиетін, қадірін түсінеді. Мектептік тәрбие жүйесінде жетіспеушілігі басым және маңызды тәрбие беруге сәйкестендірілген тәрбие технологияларын, әдістемелік ұсынымдар енгізу және оны іске асыру арқылы осы жоғарыда келтірілген ауылдық жерлердің құндылықтарын балаға сіңіре отыра, одан әрі қарай кәсіптік көзқарасын дамытып, алған тәрбиесі арқылы өзінің, яғни тұлғаға бағытталған көзқарасты жетілдіре түсу қажет деп ойлаймыз.

Бұл жерде бірлік талабы мен сабақтастықты қамтамасыз ету қағидасы – мұғалімдердің мектеппен, мектептен тыс мекемелермен, отбасымен достығын құру, тұлға дамуының барлық сатыларында тәрбие сапасын көтеру. Яғни, «бірлік бар жерде тірлік бар» деген халық мақалына сүйене отыра, тәрбиенің барлық әдістерін, түрлерін (азаматтық-патриоттық, құқықтық және полимәдениеттік тәрбие, рухани-адамгершілік тәрбиесі, дене тәрбиесі мен салауатты өмір салтын және денсаулық қорғаушы орта қалыптастыру тәрбиесі, еңбек және экономикалық тәрбие, кәсіби-шығармашылық тәрбие, интеллектуалды мәдениетті дамыту тәрбиелері) жан-жақты, бір-бірімен байланыстыра да, орнымен қолдана келе мұғалім мен ата-ана бірлесе, «жұмыла көтерген жүк жеңіл» дегендей, тұлға нық қалыптасар еді.

Жоғарыда ұсынылған тәрбие беру моделінде көрсетілгендей, бастапқы кезеңдегі бастауыш сынып оқушылары бірінші кезеңде сыныптар патриоттық тәрбие мақсатымен оқытылатын әліппе, ана тілі, дүниетану, бейнелеу өнері, еңбекке баулу, ән-күй пәндері бойынша патриоттық сезімнің тәрбиелік аспектілерін пән және сынып жетекшілері арқылы бойына сіңіріп, болашақ патриоттық азаматтық тұлғалық қасиеттің алғашқы іргетасын қалайды. Оқытылатын пәндер бойынша алған білімдерін оқушы оқудан тыс болатын үйірмелерге қатысуымен жалғасын табады.

Оқудан тыс болатын үйірмелерде оқушылар үйірме жетекшісінің бастапқы көмегімен өз қиялын, өз таңдауымен еркін сурет салу, түрлі түсті

қағаздарды қию, ермексаздан әртүрлі бейне жасау сияқты шеберліктерін ғана көрсетіп қоймай, рухани адамгершілік, патриоттық көзқарастың қалыптасуының алғашқы кезеңіне көшеді.

Бастапқы кезеңдегі бастауыш сынып оқушылары екінші кезеңіне үшінші және төртінші сынып оқушылары оқытылатын алған білімін оқудан тыс болатын үйірмелерге қатысумен онда тілдік сөздік қор байлығын дамытуда патриоттық тақырыпта мақалдар мен мәтелдер, жұмбақтар, әнұранды жаттауды, көптілділік қабілетін, дамытуда өлең, тақпақтармен жарыстыру сайыстарында, компьютерлік сурет салу, қағаздан рәміздер мен ұлттық ою өрнек т.б. жасауға қатысумен шеберліктерін және өз жеріне, еліне, тарихына деген сүйіспеншілігі, ұлттық әдет-ғұрыпты сақтай білуге, өз табиғатын, қоршаған ортаны, жануарлар мен үй жануарларына қамқор болып, қорғай білулерін қалыптастырған дұрыс. Мысалы: жұмбақтар шешейік, мақал-мәтел жаттайық:

Ақ тайыншаның қатығын,
Аппағыма беремін.

Отан үшін отқа түс, күймейсің.

Аппағымның атын тез,
Айтқаныңа беремін (мысық).
Бұлаңдаған құйрығы,
Бір алдарлық қулығы (түлкі).

Елін сүйген ер болар.
Отансыз адам,
Ормансыз бұлбұл [3].

Бастапқы кезеңдегі бастауыш сынып оқушылары тұлғалық қасиетін қалыптастыруға ұмтылған екінші кезеңнен негізгі кезеңге өтеді.

Негізгі кезеңдегі сыныптар бойынша:

- тәрбие жұмысының бағыттары сабақ арқылы;
- сабақтан тыс жүйе арқылы;
- оқушыларды әртүрлі шығармашылық жұмыстарға қатыстыру арқылы;
- зерттеу және әлеуметтік жұмыстарға қатыстыру арқылы жүзеге асырылады.

Жоғарыда аталған сатылардан дұрыс бағыт бағдармен өткен, бойына өзінің туған жеріне, салт-дәстүрін, еліне деген сүйіспеншілігі бар, жан - жақты көзқарасы, өзіндік санасы, өзіндік пікірі бар, әлеуметтік белсенділігі және қызығушылығы бар, толерантты, патриоттық тұлғаның өркендей түскенін көреміз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Хасенов Б.Б. 20-ғасырдың ақпараттық білім беру ортасы -Қ.2010 - б.86
2. Ізтілеу С.Д. 21 ғасырдың ақпараттық білім беру ортасы пед.кәсіби күзиреттілігінің даму жағдайы ретінде -Қ.:2010. -б.60.61
3. Оразбаева Ф.Ш. Әдебиет. 5 сынып. -А.: 2005. -б21

Өзге ұлт балаларына қазақ тілін үйретуде күн тәртібі сәттерінің маңызы

*Касымова Ж.Е., «Балбөбек» балабақшасы
қазақ тілі мұғалімі*

Тіл – қазынаң, тіл – тағдырың...

Қазақ тілін үйрену мен үйретудің қаншалықты маңыздылығын бүгінгі таңда өмірдің өзі-ақ көрсетіп отыр. Әрине, мектепке дейінгі ұйымдағы оқу-тәрбие жұмысында тілді үйретудің, үйренудің санқилы тәсілдері мен әдістері қолданылып жатса, соның бәрі қайткенде тілді тез әрі сапалы игереміз деуден туған талпыныстың қамы.

Кейінгі кезде шетел тіліне қызығушылықтың өсуін педагогтардың тиімді әдістеме өңдеуге деген ұмтылысынан ғана емес, ата-аналардың өз балаларын екінші тілге үйретуді ерте бастау тілегінен көрінеді. Сондықтан «Екінші тілге үйретуді қай жастан бастау керек және қандай үлгіде жасау керек?» деген сұрақ оңай емес.

Өңгімелесу, көрсеткіштер талдауы бойынша: екінші тілге баланы үйретуді 11 жастан кем емес жастан бастау керек, бірақ ең қолайлысы-5-8 жастан бастау керек.

Екінші тілге үйрету әдістемесі баланың даму ерекшеліктеріне сүйене отырып оқытады. Балалардан мектеп мұғалімдері оқушыдан нені талап етсе, біз де соны талап ету – ол зиян.

Егер бала-билингв (екітілді) үйден тысқары жерде басқа тілде сөйлейтін балалармен қарым-қатынас жасаса, ол - бұл да зерттелген – бір тілді балаға ұқсамай, басқа өмірге енеді.

Егер ата-ана қоршаған ортаның тілдерін жақсы білетін болса, олар балаға қатынас жасау құралын меңгеруге, дұрыс сөйлеуге үйретіп, үйден тысқары жердегі алынған мәліметтерді өз ана тілінде түсіндіріп айтып береді.

Бірақ баламен сөйлескен тіл ғана негізгі емес, сонымен қатар ата-аналар өздері бір - бірімен сөйлесетін тіл де негізгі орын алады. Сондықтан бала екі тілді де жақсы меңгеру үшін үйде ата-аналар қоршаған ортадағы тілден бөлек тілде сөйлесулері керек. [3, 146]

Тіл меңгеру өздігінен орындала салатын оңай шаруа емес. Оған мұғалім мен баланың екіжақты ықылас-ынтасы керек. Сондықтан балабақшадағы қазақ тілі мұғалімдерінің алдына қазақ тіліне тән дыбыстарды дұрыс айтуға жаттықтыру, сөздік қорларын байыту, тіл мәдениетін жетілдіру, байланыстыра сөйлеуге дағдыландыру, тілді үйренуге деген қызығушылықтарын арттыру мақсаты қойылған.

Балаларда тілдік ортаның жоқтығы және қазақ тілі сабақтарының сабақ кестесі бойынша өткізілетіндігі қазақ тілін үйретуді ҰОҚ тыс жағдайда ұйымдастырудың аса қажеттілігін тудырады. Олай болса, мектеп жасына дейінгі балалардың қазақ тілінде сөйлеу дағдыларын меңгеруіне,

белгілі бір тақырыпта диалогтар құра білуге, қарапайым сөйлемдер құрастыруға жаттықтыру арқылы оқып-үйренуді көздейтін түбегейлі жаңа тәсілі ретінде күн тәртібі сәттерінің маңызы ерекше. Сондықтан мемлекеттік тілді үйретуде күнделікті күн тәртібі сәттерін пайдалансақ, оқытудың тиімділігін арттыруымыз сөзсіз. Бұл әрекет тиімді жүзеге асуы үшін қазақ тілі мұғалімі мен тәрбиешінің арасында тығыз байланыс болуы керек. [2, 106]

Күн тәртібі сәттерінің негізінде мемлекеттік тілді меңгертуге бағытталған қарым-қатынас іс-әрекетін ұйымдастыра отырып, баланың өзіне айтылған сөзді баланың сезінуіне түрткі болу керек. Бала педагогты бар ынтасымен тыңдай отырып, сөздік нұсқау бойынша қарапайым тапсырмаларды орындай бастайды. Балада тілдік еліктеу пайда болады, практикалық іс-әрекетпен баланың сөздік қоры байланысып, сөздік қоры дамиды. Мектеп жасына дейінгі шақтағы балаға айналасындағы заттар қызықты болады, сондықтан ол өзіне таныс емес дыбыстарға эксперимент жасауға ұмтылады, ол дыбыстарды дұрыс айтуға талпынып, оны әртүрлі комбинацияда қолдануға тырысады.

Мектеп жасына дейінгі балалармен күн тәртібі сәттерін сөз ете отырып, төмендегі жаднаманы есте ұстау қажет:

- баланың зейінін өзіңе аудару;
- не істейтіндерін айту (мысалы, киінеміз). Баланың іс-әрекетін педагог айтып отырады. Әр іс-әрекет түрі 1-2 апта талқыланады;
- тәрбиеленуші балалардың біреуіне не істеп жатқанын айтуды ұсыну (бала өзінің іс-әрекетін айтады);
- балаға күн тәртібі сәттерін қалай орындайтынын айтуды ұсыну;
- мектеп жасына дейінгі ересек топ балаларымен апта бойы әртүрлі күн тәртібі сәттерін сөз ету;
- күн тәртібі сәттерін сөз етудің бір түрі ретінде көркем сөз қолдану.

Мектеп жасына дейінгі бала күн тәртібі сәттерінде қоршаған ортадағы заттар мен құбылыстарды ұғынып және бақылау негізінде ҰОҚ алған білімдерін қолданып, сөздік қорларын нақтылайды және кеңейтеді, сөздік үлгілердің жеткілікті қорын құрады. [4, 216]

Мектеп жасына дейінгі баланың балабақшада алған білімі жүйелі түрде бекітіліп, дамытылып отырылса, оның барлық өмірінде сақталады.

Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстанның болашағы - қазақ тілінде» деген қанатты сөзін нысана етсек, онда мемлекеттік тілді оқыту, оны толыққанды меңгерту басты мақсатымызға айналуы тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қ.Қадашева «Қазақ тілін оқыту әдістемесі» Алматы, 2002ж.
2. «Қазақ тілі мен әдебиеті орыс мектебінде» журналы, 2000 – 2006ж.ж.
3. Н.Қ.Мухамадиева, Н.Ә.Үстемір «Қазақ тілін оқыту әдістемесі» Алматы, 2002ж.
4. Ойнайық та ойлайық. – Алматы: Ана тілі, 1996ж.

Қазақ тілі сабағында оқылым дағдысын дамыту

*Мойлбекова Р.А., «№93 гимназия» КММ
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі*

Қазақ тілі сабағында оқылым, жазылым, тыңдалым және айтылым дағдыларының әрқайсысын жеке-жеке дамыта отырып, оларды бір-бірімен өзара тығыз байланыста кешенді түрде оқытады. Оқылым дағдысы – мәтіндегі негізгі және қосымша ақпаратты әр түрлі деңгейде қабылдау және түсіну, тілдің айтылым заңдылықтарына сәйкес оқи алу, зерттеп оқу, шолып оқу, мәселені сын тұрғысынан бағалау, негізгі аргументті анықтап, дәлелдеу деңгейіне бағытталады.

Сөйлеу әрекетінің ерекше бір түрі ретінде оқылымның маңызы зор:

1) тіл үйренуші оқушы оқылым арқылы бүкіл тілдік қатынасқа қажетті ақпараттан хабардар болады және оны тілдік қарым-қатынаста қолдана алады;

2) оқылымның нәтижесінде ғасырлар бойы жинақталған әдеби, мәдени, әлеуметтік салалардағы адамзаттық тәжірибені танып біледі, қарым-қатынасын жетілдіреді, білімін арттырады, ішкі ой-санасын байытады.

3) оқылым әрекеті арқылы көңілге түйгенін тіл үйретуші жинақтайды, сұрыптайды, тұжырымдайды.

Мәтінмен жұмыс жасау - қазақ тілі сабақтарындағы оқылым дағдысының негізі. Ол оқу, жазу, тыңдау, сөйлеу арқылы жүзеге асады. Мәтінмен жұмыс оқушылардың сөздік қорын байыту мен қазақша сөйлеуге үйрету немесе қазақша сөйлеу дағдысын қалыптастыру мақсаттарын көздейтіндіктен, тілді оқытуда мәтінмен жұмыс жүргізуде ұтарымыз мол болмақ. Оқушылардың функционалдық оқу сауаттылығын дамытуда мәтінмен жұмыстың маңызы зор. «Сауатты оқу – бұл мақсатқа қол жеткізу, білім мен әлеуетті дамыту, қоғамға қатысу үшін жазбаша мәтінді түсіну, пайдалану, көрсету және жұмыс жасау».(PISA, 2013)[1, б 7]. Күнделікті сабақ үстінде оқушының жүйелі жұмыс істеуіне мүмкіндік туғызу, сабақта қолданып жүрген мәтінмен жұмыстың түрлерін тиімді пайдалану, шығармашылық қабілетін, қызығушылық талғамын дамытуда мұғалімді жаңаша жұмыс істеуге, көп еңбектенуге, қызықты тапсырмаларды құрастыруға жетелейді.[2, б 11].

Әр сабақта оқушылар көлемі жағынан шағын, қарапайым мәтіндерді оқып, негізгі мәліметтерді іріктей алады, түсінеді, оқыған ақпаратты жеткізе алады; өз ойын қысқаша айтады. Жарнама, мәзір, кесте сияқты күнделікті кездесетін сөз және сөйлемдерден қажетті ақпараттарды таба алады. Жеке тұлғаға қатысты қарапайым хаттардың мағынасын түсінеді.

Оқушы тілін дамытуда мәтіндердің атқаратын қызметі зор. Мәтін оқушыға білім береді, мәтін - оқушыны оқуға үйретудің құралы, ол ойын, тілін дамытады, тәрбиелейді, қазақша сөйлеуге үйретеді. [3, б 171] Мәтін осы қызметтерді толық атқару үшін, оған талаптар қойылады.

1. Мәтін оқушының жас ерекшелігіне, түсінігіне, білім деңгейіне, дүние танымына сәйкес болуы қажет.
2. Мәтіннің мазмұны оқушыны қызықтыратындай болуы қажет.
3. Мәтіндердің тәрбиелік мәні болуға тиісті.
4. Мәтіндер оқушыларды қазақ халқының мәдениетімен, әдет-ғұрыптарымен, жетістіктерімен таныстыру қызметін атқаруға тиісті.

Мұғалім оқылым дағдысын дамытуда оқушы әрекетін ұйымдастырудың тиімді жолдарын қарастырады. Бұл жұмыс түрі мұғалімнің шеберлігіне байланысты.

Оқылымды жақсарту, оны жүзеге асыру үшін таңдалынып алынған әдіс-тәсілдер:

1	Оқыған мәтін бойынша кластер құрастыру.
2	Мәтіннің негізгі сөздері беріліп, мәтіннің мазмұнына сай логикалық ретімен орналастыру, немесе мәтіндегі оқиганы ретімен орналастыру.
3	Мәтін бойынша жоспар құру, жоспар бойынша мазмұндау.
4	Берілген мәтіндегі ойды бірнеше сөйлемдер арқылы айтып беру, оқыған мәтінге немесе абзацқа тақырып қою.
5	Мәтіннен керек ақпарат табу. Мәтіннен керек ақпарат табу үшін оқушы мәтінді оқи отырып, оның негізгі бөліктерін айқындап, ондағы айтайын деген негізгі ойды табады. Сонымен бірге мәтіндегі түрлі ақпаратты салыстырып және қарама-қарсы қойып, тезистер арқылы қорытындылар жасайды.
6	Мәтін бойынша грамматикалық тапсырмаларды орындау: - Берілген сөз тіркестерін тауып оқу: зат есім+ сын есім; зат есім + етістік; - Берілген сөздерге мәтіннен синоним, антоним сөздерін жазу;
7	Мәтінді әрі қарай жалғастыру. Мәтінді аяқтау, өмірлік жағдайлармен байланыстыра отырып, зерделеу.
8	Мәтінді оқып болған соң, болған оқиғаға баға беру. Мысалы, қазақ тілі сабағында «Қалай сәнді киінуге болады» тақырыбында өткізген сабақта мынадай топтық жұмыс ұйымдастырылды. 1-топ: Сәнді киінетін адамды суреттеу. 2-топ: Еркін киінетін оқушыны суреттеу. 3-топ: Мақтаншақ адамның киімін суреттеу. - «Киіміне қарап қарсы алады, ақылымен шығарып салады» деген мақал-мәтелді қалай түсінесіңдер?

9	Мақал-мәтелге сәйкес келетін бөлігін оқу.
10	Рөлдік ойын. Көрініс қою. 11 сынып. «Университетте оқығым келеді» тақырыбына талапкер, студент, оқытушы арасындағы көрініс.
11	Мәтін мазмұнына қарап сурет салу. Суретке байланысты үзіндіні тауып оқу.
12	Мәтіннің мағынасын ашатын сұрақтарға жауап беру; ашық-жабық сұрақтар құрастыру; Мәтінді қаншалықты мұқият оқығандарын тексеру үшін «дұрыс-бұрыс», «артықты тап» деген тапсырмалар беру.
13	Мәтіннің мазмұны бойынша тест тапсырмаларын орындау.
14	Мәтіннен қателерді табу. Мәтінмен жұмыс істеп болған соң, оқушыларға қайта сол мәтін таратылады, бірақ ол мәтінде грамматикалық және басқа да қателер болады. Оқушылар сол мәтіннен қателерді табуы керек.
15	«Мәтін бөліктері» ойыны. Оқушылар 4 топқа бөлінеді. Әр топ мәтіннің белгілі бөлігін оқиды. Топтар ауысып отырғанда, топтың жетекшісі басқа топтарға оқығанын айтып береді. Топтың басқа мүшелері ауысып отырып, мәтіннің басқа бөліктерін тыңдайды.
16	Мәтіннің тақырыбы мен бастапқы бөлігіне сүйене отырып, оқиғаның дамуын болжау.
17	Мәтінді жалғастыр» ойыны. Мәтіннің бір бөлігі оқылады, жалғасын оқушылар ойлап шығарады.

Сөйлесім әрекетінің бір түрі- оқылымды іске асыруда төрт түрлі талапты мақсат етіп қою керек: дұрыс, түсініп, жылдам, мәнерлеп оқу. [4, б 2]

Тіл үйретуге байланысты оқылымның түрлері мынадай:

Танымдық оқылым дегеніміз – оқушылар кез келген қызықты, танымдық мәні бар мәтінді, мақаланы, пікірді, газет-журнал материалдарын оқып түсінеді. Мұндай оқылым белгілі бір ақпарат береді, зерттейтін мақсат бола бермейді. Мысалы, 11-сыныпта «Әл Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті» мәтінінен оқушылар өзіне қажетті ең маңыздысын ұғып пайдаланады. Бұл оқылымның негізгі идеясын ашуға мүмкіндік беретін оқылым түрі болып саналады.

Зерделік оқылым бойынша оқушы берілген материалдардың мазмұнын толық біліп, мәтінге талдау жасай алады. Сөйтіп бүкіл материалды жан-жақты зерттейді, мағынасы бойынша бірнеше жұмыс түрлерін ұсынуға болады: хикаят картасы, оқиға тізбегі, Венн диаграммасы және т.б.

Ізденімдік оқылым – берілген материалдардың ішінен автор өзіне керекті фактіні, хабарды іздеп тауып, пайдаланады. Бұл жұмыс түрінде

көбінесе, оқушыдан көз жүгіртіп оқуды талап етеді. Мысалы, мәтіннен қажет анықтаманы тауып оқу, берілген ережеге сай мысалдарды табу.

Көрсетімдік оқылым – берілген материалдарды жүйелеп қарап шығып, оның не туралы екенін қысқаша анықтайды, абзацтарға бөліп, тақырыбын айқындайды, негізгі ойды ашатын сөйлемдерді табады. [5, б 9]

Оқылым – оқушының оқу сауаттылығын қалыптастырудың құрамдас бөлігі. Оқылым дағдысы тыңдалым мен айтылым дағдысын жақсартқан кезде тиімді жүргізіледі. Оқылым дағдыларын жақсартпайынша, жазылым кезеңі жүзеге аспайды. Себебі оқылым барлық дағдылардың негізі болып табылады. Білім беру мазмұнын жаңарту аясында оқылым дағдысын дамыту - мұғалімнің сабақтағы маңызды іс-әрекеті.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. PISA халықаралық зерттеуі, әдістемелік құрал. Астана: ҰББСБО, 2013.
2. М.А. Аманбаева. «Қазақ тілі сабағында жаңа технологияларды пайдалану».
3. Әдістемелік-нұсқау хат. 2017-2018 о.ж.
4. Б.А.Мұстафина. «Қазақ тілі сабағында сөйлесім әрекетін ұйымдастыру»
Ф.Оразбаева. Тілдік қатынас. «Сөздік-Словарь»2005

Оқушыларды бағалаудың қазіргі заманғы жүйесі: жаңа тәсілдер, жаңа шешімдер

*Нурмагамбетова Т.А., №51 НОМ
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі*

Дүниеде ештеңе мәңгілік емес. Тек «жақсының аты, ғалымның хаты» ғана уақыт ағымымен ілесіп, тарих беттерінде қатталады. Ендеше жылдар жылжиды, уақыт сырғиды, ал заман өзгереді, заманына қарай адам да өзгереді. Ал өзгергісі келмегендерді қатал тағдыр толқыны жағаға лақтырады, сөйтіп «қайраңда қалған балықтың» күйін кешем десеңіз, оны өзіңіз білесіз. Ал менің ұстанымым ол емес. Көзіңді ашып жұмғанша зымыраған уақыт ағымымен жарысып, «дәуір» дейтін жүйрік аттың жалына жармасып, өмір парақтарына өз қолтаңбамды қалдыру. Өмір тоқтаусыз жылжиды, өмір өзгереді, уақыт талабына сай сұраныстар да түрленеді, өзгеріс өмір сүріп отырған уақыттың барлық саласын шарпып өтеді, ол – заңдылық. Бұған мойынсұну керек. Әлем өзгергендіктен, біз де өзгереміз. Себебі, қазіргі сәтте өзгеріссіз қалу қауіпті. Дегенмен қай заманда, қай қоғамда болмасын ең басты тіршілік иесі адамзат баласы болып қала бермек. Ал сол адамзат баласының өміріне білім нәрін себетін, тәрбиелейтін «мұғалім» атын жамылып жүрген біздер «ескі мектепті

теріске шығара отырып, адам баласы тапқан білімдердің бүкіл жинағын ала білуіміз керек» (В.И. Ленин). Пажарес (1992) оқыту стилін таңдау кезінде мұғалімнің білімділігінен гөрі ұстанымға негізделген ой-тоқтамдарының ықпалы күштірек деп сендіреді (Мұғалімге арналған нұсқаулық, 7-бет). Осы пікірге сүйене отырып, өзімнің осыған дейін атқарған сыныптағы іс-әрекетіме ой жүгіртсем, «оқытудың нәтижесі - баға», «оқушыдан қарағанда мұғалім жақсы біледі», «оқушы қателік жіберуге тиісті емес», «жақсы оқитын оқушы», «жаман оқитын оқушы» деген пайымдаулар басым болған екен. Сабақтағы ең басты тұлға - оқушы, ол барлық іс-әрекеттің бастау көзі, ал мұғалім оны тек дұрыс жолға бағыттаушы. Қарым-қатынастың авторитарлық түрі демократиялық жолмен білім беру стиліне өзгеріп, мұғалім мен оқушы тең дәреже серіктестікке айналады.

Оқушылардың өз-өздеріне сын тұрғысынан қарау, өздерінің жеткен жетістіктері мен сәтсіздіктері туралы ойлана алу, соған орай баға беру де жаңа форматтағы сабақтарда орын алған өзгерістердің бірі болып табылады. Дәстүрлі оқыту стилінде бағалау үдерісі мұғалімнің ғана құзыретінде болған қызмет түрі еді. Ендігі кезекте бұл үдерісті оқушылармен бірлесе атқаратын болдық. Жаңа форматтағы сабақтарда сабақтың кіріспе, таныстырылым кезеңдерінде орындалған тапсырмаларға мұғалімнің тарапымнан «смайликтер» арқылы, ал ұжымда жаппай қол соғып, «керемет!», «тамаша!» сияқты қолпаштау сөздермен бағаланып отырды. Ал жаңа материалды қолдану кезеңінде постерлерді қорғауда топтар ұсынылған критериалды бағалау нормаларына сүйеніп, өзара бірін-бірі бағалауға машықтанып келеді. Өзара бағалау барысында тапсырма мазмұнына сай критерийлерді пайдалану мұғалім жұмысын жеңілдетіп, әрі бағаның әділдігі жөнінде оқушылар тарапынан болатын келіспеушіліктер мен наразылықтарға жол бермейді екен. Ал «Бағдаршамның» үш көзі арқылы бағалау оқушыларда үлкен қызығушылық тудырды. Олар құрдастарының жұмысын лайықты бағалау үшін, тыңдай білуді үйренді. Сонымен қоса, сабақта мен оқушылардың жұмыстарын өздеріне бағалату үшін, оларға ментальді картамен жұмыс түрін және ұпай сандарына сәйкес бағаны ұсынып отыруда өз жемісін береді.

Берілген уақыт ішінде оқушылар тапсырманы орындап, интербелсенді тақтада көрсетілген дұрыс жауаптарымен өздерінің жауаптарын салыстырып, ең соңында өздеріне қандай баға қойғандарын айтып отырса, оқушының өзін-өзіне баға беру қасиеті өсе түседі. Деңгейлік курсты аяқтағаннан соң менің өзімнің тәжірибемде қолданған әр түрлі тәсілдер де өзінің бір нәтижесін көрсетіп жатыр деген ойдамын. Ал мен топтағы жекелеген оқушылардың бағаларынан ортақ ұпайды шығарып, сәйкес «бағалау стакандарын» ұсындым. Мұндай жұмыс түрінде оқушылар жеке-дара жұмыс істеді, өздерінің білім деңгейлерін анықтады, қай сатыда тұрғандарына көз жеткізді және түрлі-түсті «бағалау стакандарын» алу олар үшін үлкен жетістік болып, белсенді жұмыс жасауларына себепші

болды. Барлық сабақтарда әр сабақ кезеңдеріндегі тапсырмаларға берген оқушылардың жауаптарын мен арнайы кестеге белгілеп отырдым. Сабақ соңында менің тарапымнан жинаған ұпай сандары бойынша «мәліметтер интерпретацияланып, бағалауды қамтитын қорытынды жасалды» (Мұғалімге арналған нұсқаулық, 58-бет). Сабақтың қорытынды кезеңінде алған әсерлері мен өздерінің сабақ барысына қатысты ой толғаныстары «Екі жұлдыз, бір тілек», «Бес саусақ», «БҮБ», «Алты қалпақ» кері байланыстары арқылы жүзеге асты. Нәтижесінде мен олардың сабақ туралы «өте жақсы сабақ болды», «осындай сабақтар күнде болсын», «мен тағы да осындай сабақтың болғанын қалаймын», «біздің топ ең керемет жұмыс жасады, біз міндеттерді өзара бөлдік» деген пікірлерін менің жұмысыма оқушылар тарапынан берілген бағалау деп қабылдадым, әрі олармен жұмысты жалғастыруға құштарлана түстім. Осы сәтте мен оқушылардың да дәл мендей сезімде болатынын түсіндім. Яғни, орынды, әділ бағалау, қолпаштау, тіпті жай ғана жылы сөздермен біз олардың оқуға деген құштарлықтарын оятамыз, ішкі уәждеріне әсер етіп, оларды ынталандыра алады екенбіз. Осыдан-ақ бағалау арқылы оқытуды жақсартудың 5 факторын көруге болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Мұғалімге арналған нұсқаулық/үшінші басылым. «Назарбаев Зияткерлік мектебі» ДББҰ, 2012 ж.

Қазақ тілін оқытуда жазылым дағдысын дамытудың жолдары

*Нурфазылова С.Г., №16 ЖББОМ
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі*

Қазақ тілін мемлекеттік тіл ретінде оқытуда отандық және халықаралық озық үлгілерді тиімді пайдалану, оқушылар бойында тілдік дағдыларды қалыптастыру – бүгінгі күннің басты талабы. Осыған орай «Қазақ тілі мен әдебиеті» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасының мақсаты – оқушылардың тілдік дағдыларын дамыту, қазақ тілін қадірлейтін, қоғамдық мәнін түсінетін тұлға қалыптастыру, тіл нормаларын сақтап, дұрыс қолдана білуге, еркін сөйлесуге және сауатты жазуға үйрету болып табылады. [3, 16]

«Қазақ тілі» пәнін қазақ тілді емес мектептерде оқыту негізгі және орта деңгейлер бойынша қазақ тілін қатысымдық тұрғыдан меңгерту, оқушыны өз ойын айқын, түсінікті жеткізуге үйрету, коммуникативтік қабілеті дамыған дара тұлғаның дамуына мүмкіндік жасауға негізделген. [1, 1696]

Қазақ тілін деңгейлік оқыту барысында сабақта коммуникативтік – танымдық мақсат жүзеге асу үшін сөйлеу әрекетінің бес түрі іске қосылады. Олар: тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым, тілдесім.

Бұл сөйлеу әрекеттері туралы мәліметті «2017-2018 оқу жылында ҚР жалпы орта білім беретін ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы» әдістемелік нұсқау хатында берілген анықтамасын еске түсірсек болады:

Тыңдалым – «аудирование» деген терминнің білдіретін мағынасы – есту арқылы түсіну. Бұл термин айтылған не техникалық аппараттарға жазылған аудиомәтіндегі сөздерді, сөйлемдерді тыңдай білудің нәтижесінде қабылдау және түсіну деген ұғымды білдіреді.

Оқылым – графикалық таңбалар арқылы қағаз бетіне түскен сөздер мен тіркестердердің мағынасы мен мазмұнын ой мен сананың нәтижесінде қабылдай отырып, сауатты, дұрыс, мәнерлеп, ұғынықты оқу және одан қажетті деректі түсініп, сұрыптап алу.

Айтылым – адамдар арасындағы тілдік қатынасты жүзеге асыратын сөйлеу әрекетінің бір түрі. Ол – тілдік қарым-қатынас барысында адамның өз ойын жарыққа шығару үдерісі, өз сөзін екінші біреуге ұғынықты етіп жеткізу.

Жазылым термині – «жазу» деген мағынаны емес, «жаза білу, ойыңды басқа біреуге түсінікті болу үшін, қағаз бетінде сауатты жеткізе білу» дегенді білдіреді. *Жазылым* – тілдік тұлғалардың графикалық, фонемалық жүйесіне негізделген: лингвистикалық, психологиялық, физиологиялық, әдістемелік ерекшеліктерге қатысты тілдік материалдың мазмұнын мен формасын бірдей қамтитын адамдардың ұзақ мерзімдегі қарым-қатынасына мүмкіндік жасайтын күрделі тарихи әрекет.

Тілдесім – сөйлеу әрекетінің барлық түрлерін қамтитын ерекше құбылыс. Ол тілдік қатынастың ең маңызды көрсеткіші бола келіп, оқылым, жазылым, айтылым, тыңдалымның іс жүзінде қолданылуына мүмкіндік жасайды. Тілдесім арқылы оқу, жазу, тыңдау, сөйлеуге үйрету жүзеге асады, оларға қатысты жұмыстар атқарылады. [1, 976]

Осы дағдылардың ішінде жазылым оқушының нақты нәтижесін көрсететін, мұғалімнің өнім алатын дағдысы болып табылады. Жалпы, сабақ барысындағы ең басты мақсат – оқушының жазылым іскерлігін дамыту десек те болады.

Жазылым дағдысын дамытудың белсенді әдіс-тәсілдеріне келсек, алдымен белсенді (интербелсенді) әдіс-тәсілдердің өзіне анықтама беруге қажеттілік туындап тұр. «Интерактивті» сөзі ағылшын тілінен аударғанда «бірлесіп әрекет жасау» деген мағынаны білдіреді. Білім берудегі интербелсенді оқыту – бірін-бірі толықтыратын және барлық оқушылардың қатысуын ұйымдастыратын оқыту.

Жалпы, интербелсенді оқу – бірлесіп әрекет жасау болғандықтан, оларды жұптық, топтық жұмыс, пікірталас, шығармашылық жұмыстар және т.б. жұмыс түрлері арқылы жүзеге асырамыз.

Оқу бағдарламасында жазылым әрекетіне қойылған талаптарды басшылыққа алып, сабақтар мен сыныптан тыс жұмыстардың барысында оқушылардың тіл меңгерудегі қызығушылығын арттыратын интербелсенді

әдістерді қолданамын. Сыныптағы қарым-қатынас оқушылардың ынтымақтаса жұмыс жасауына ықпал етумен бірге, олардың ойлауын және зияткерлік қырларының дамуына жол ашатындығын бағамдау мен үшін маңызды болды.

Мысалы, бағдарламаға сай оқушылар жазылым бойынша: мәтіндердің жанрлық және стильдік ерекшелігін сақтап, шағын мақала, аннотация, шолу, нұсқаулық жаза алады, эссе құрылымы мен дамуын сақтап, өз ойын дәлелдеп жазады, жазба жұмыстарында афоризмдерді тиімді қолданып жазады, түрлі стильдегі мәтіндер құрауда мәліметтерді жинақтап, дереккөздеріне сілтеме көрсетіп жазады. [3, 76]

Бұл дағдыларды қалыптастыруда «ПОПС» (ОТДҚ) формуласын қолдану өте тиімді болады. Оқушылар тақырып бойынша өз пікірін дәлелдеп, көзқарасын білдіріп, шешім шығарады. «Менің ойымша, ..», «Себебі, мен оны былай түсіндіремін ...», «Оны мен мына фактілермен, мысалдармен дәлелдей аламын .....», «Осыған байланысты мен мынадай қорытынды шешімге келдім ....». Немесе осыған ұқсайтын «Төрт сөйлем» тәсілі бар. «Пікір» – мәтін немесе сабақ бойынша өзіндік пікірін (негізгі идеясын) бір сөйлем арқылы келтіреді. «Дәлел» – осы пікірін, көзқарасын логикалық түрде негіздеп, бір сөйлеммен дәлелдеп шығады. «Мысал» – осы дәлелге өмірмен байланыстырып мысал келтіреді. «Қорытынды» – өзінің жазған пікірі бойынша қорытынды шығарады.

Сонымен қатар оқушылардың еркін қарым-қатынас жасауға, сыни тұрғыдан өз көзқарасын білдіруге үйретуде Блумның ойлау деңгейіне негізделген түрткілерді басшылыққа ала отырып, бірлескен оқу, жеке жұмыс негізінде іске асыру жолдарын қарастырдым.

Әр мұғалім әр сабақта бір проблемалық сұрақ қойып, талқылауға қатыстырып отырса, бұл оқушылардың ойлау қабілетін, тілдік қабілетін арттыруға жол ашып, олардың өмірге дайындауына оң әсерін тигізеді.

«Жазу дегеніміз жаңа нәрсе құрастыру, ол конструктивтік әрекет, шығармашылық... Жазғанда біз шығарушымыз, жаратушымыз, тудырушымыз» [2, 296].

Бұл жаңа нәрсенің пайда болуына жағдай жасалып отырса, ол өнімін жариялап, қымбат бағаласа, оқушының өзі-өзіне сенімдігі әрі пәнге деген қызығушылығы артады. Сондықтан оқушылардың жұмыстарын топ алдында, сынып алдында жариялауға, қорғауға мүмкіндік жасап отырамыз.

Биыл 11 сынып оқушысы Цхай Татьяна «Қазыбек би» конференциясына қатысып, 2 орынға ие болды. Осы жазылым дағдысын қалыптастыруда жеткен жетістігіміз ретінде 11 сынып оқушысы Коношенко Полинаның зерттеу жұмысын айтуға болады. Ол «Ғабиден Мұстафин» конференциясына қатысып, «Ғабиден Мұстафин – алмастай асыл ой иесі» мақаласын ұсынды. Бұл жұмыс жоғары бағаланып, ең үздік жұмыстардың ішінде аталып, оқушы қорғауға шақырылды.

Жазылым жұмысының сәтті шығуы, ең алдымен, сөздік қордың мол болуына тікелей байланысты. Сөздік қор оқылым арқылы артады.

Сондықтан оқу үрдісінде оқушылардың жазбаша сөйлеу тілін дамытуды сөйлесім әрекетінің барлық түрлерімен (тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым, тілдесім) бірлікте қалыптастырылуы қажет.

Сабақтың қай құрылымында болмасын белсенді әдіс-тәсілдерді қолданғанда, өздігінен білім алып, ізденіс арқылы дамитын, өзіндік дұрыс шешім қабылдай алатын, өмірге бейім жеке тұлғаны қалыптастыруға жағдай жасалады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «2017-2018 оқу жылында ҚР жалпы орта білім беретін ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы» әдістемелік нұсқау хат, Астана – 2017

2. А.Әлімов, Оқытудағы интербелсенді әдіс-тәсілдер. Интербелсенді оқыту әдістемесін мектепте қолдану. Оқу құралы, Астана – 2014

3. «Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптарына арналған «Қазақ тілі мен әдебиеті» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде емес), Алматы – 2017

Педагогтың кәсіби шеберлігін дамытудағы коучинг әдісінің тиімділігі

*Темірғалиева Ж.Қ., «№51 негізгі орта мектебі» КММ
қазақ тілі мен әдебиет пәндерінің мұғалімі
Қарымсақова Ә. К., №63 «Мөлдір» балабақшасы»
қазақ тілі мен әдебиет пәнінің мұғалімі*

Жеңіске жету үшін, адам бойында бір қасиет болу керек.

Ол – мақсат: білімі мен ынтасы.

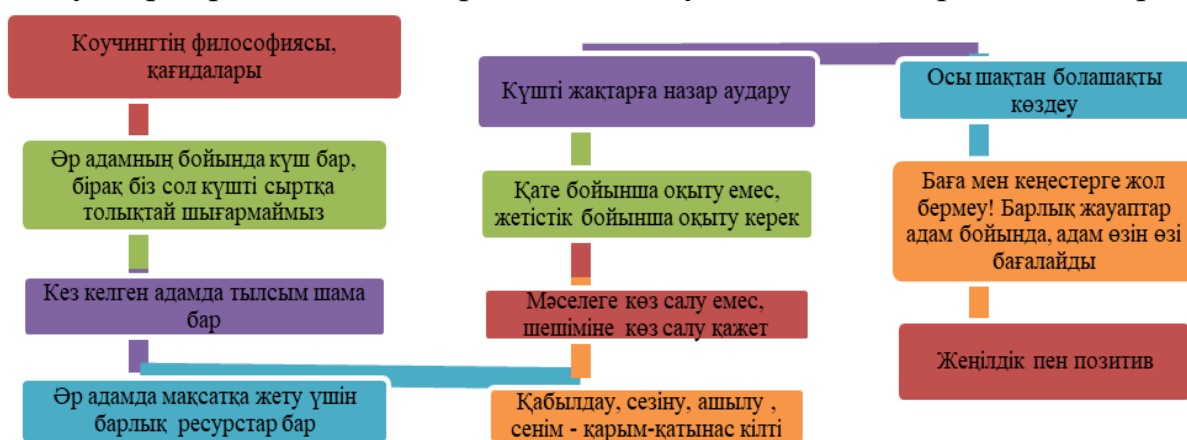
Наполеон Хилл

Қазіргі заманның басты басымдылығы бүгінгі күні – сапалы білім алу. Заманауи қоғамдағы білімнің орны адамның бойындағы білім, білік, дағды, тәжірибе арқылы анықталады. Түрлі жаңашылдықтарды енгізу сапалы білім беруге аса зор әсер етуде. Сапалы білім беру мұғалімдердің қолында. Мұғалім мамандығы үнемі ізденісті, өзін-өзі жетілдіруді қажет етеді. Жыл сайын мұғалімдер түрлі курстардан өтіп, білімдерін толықтырады, семинарларға, конференцияларға қатысып, тәжірибелерімен бөліседі. Оның ішінде коучингтерді өткізу, коучингтерге қатысу да кіреді.

Осы шақта коучинг – кеңестік көмек берудің ерекше түрі, өте танымал үдеріс. Білім саласында коучингтерді өткізудің мақсаты: мұғалімдерге қолдау көрсетудегі, олардың шығармашылық қабілеттерін дамытудағы жүйелілік. Коучинг дегеніміз тек қана басты мен соңғы нәтижені көздейтін, мұғалімдердің арасында жүргізілетін қысқа мерзімді үдеріс емес, сонымен қатар ол мұғалім тәжірибесіне жаңашылдық әкелу, сол жаңашылдықты пайдалану, өзгеге тарату болып табылады.

Коучинг үдерісі тыңдаушылардың жеке тәжірибесіне негізделіп, коуч тарапынан оларды дамытуға, өз мүмкіндіктерін көруге, педагогикалық көмек беруге негізделеді. Коучинг – «Сен нені қалайсың?», «Нәтижені қалай анықтайсың?», «Мақсатқа қалай жетуге болады?», «Сен үшін не маңызды?» деген сұрақтарға жауап береді. Коучинг үдерісі өзінің мақсаттарын қою, оларға жету жолдарын қарастыру, алдағы әдіс-тәсілдерді пайдалану арқылы жеке бір адаммен немесе топпен жұмыс жүргізуге бағытталған. Бұл үдеріс көбіне шығармашылықты дамытуға, кәсіби шеберлікті жетілдіруге, тұрақты өзін-өзі дамытуға қарай жүргізіледі.

Коучингтің өзіндік философиясы бар (№1 сурет). Біз емен жаңғағына ұқсаймыз, бізде күшті емен болуға барлық шама бар. Ол үшін бізге су, жылу, нәр керек... Алайда, күшті болып өсу - біздің ішкі дүниемізде бар.

№1 сурет

Көбіне біздің мектептің мұғалімдері: «Мен мына сыныптың балаларымен жұмыс жасай алмаймын, маған көмек керек» - деп, кейде тәжірибелі мұғалімдерден кеңес сұрап жатады. Мұндай жағдайларда мұғалімдердің сабақтарына қатысу, кеңес беру, әңгімелесу сияқты жұмыстар жүргізіледі,...бірақ, жағдай өзгермейді, барлығы сол қалпы болады. Осындай жағдайда сыныппен емес, мұғаліммен жұмыс жүргізу керек деген жағдай туындайды. Біраз бақылаудан кейін сыныптағы мәселелердің түпкі себептері шығады: мұғалімнің дербестік ерекшеліктері, тәжірибенің аздығы, ең бастысы - әдеттің күші. Мұндай жағдайда мұғалім өзінің қателерін көрмейді, оны мойындамайды, оны өзгертуге шешім қабылдамайды, шығармашылық дағдарыс көрінеді. Міне, осы кезде көмекке коучинг келеді. Коучинг арқылы мұғалім жеке ерекшеліктерге тоқталып қалмай, өзінің мәселесін шешудің жолдарын қарастыра бастайды.

Коучингтің ресурстарды іске қосатын, жұмсақ әрі өңдеу қасиеті бар. Кейбір мұғалімдер өздерінің тәжірибесіне, ісіне рефлексия жүргізе алмайды, сондықтан мәселенің шешімін табуда қиналады. Жоғарыда айтылған жағдайды мысал ретінде қарастыруға болады. Кейбір мұғалімдер өздерінің әдеттеріне соншалықты берілген, біркелкі әдістерді қолданады,

тіпті дәстүрлі түрде сабақтарын өткізе береді, дегенмен олар ескірген. Сондықтан коучингті мұғалімнің өзін-өзі жетілдірудегі орны ерекше, ол мәселені басқа жақтан қарастыруға, өзінің мүмкіншіліктерін бағалауға, өзінің шамасын білуге, стратегияны өзгертуге жәрдемдеседі.

Біздің мектепте деңгейлік курстан өткен 6 мұғалім бар. Оның ішінде 1 мұғалім – 1-ші деңгейлі, 2 мұғалім- 2-ші деңгейлі, 3 мұғалім – 3 деңгейлі. Бұл мұғалімдер - мектепті дамыту командасы. Мектеп педагогтары 6 топқа бөлінген, олармен әр аптаның бейсенбі күні «мектепті дамыту командасы» коучингтер өткізеді. Коучингтердің мақсаты: тәжірибемен алмасу, педагогтардың шығармашылықтарын дамыту, оқытуда туындаған мәселелерді шешудің жолдарын табу. Мысал ретінде мұғалімдер арасында өткізілген «Оқытуда жаңа әдіс-тәсілдерді пайдаланудың маңыздылығы» коучингін айтуға болады.

Коучингтің мақсаты: мұғалім тәжірибесін жаңашылдықпен ұштастыру, жаңашылдыққа деген оң көзқарас тудыру. Ісшара психологиялық дайындықтан басталды. Ол үшін мұғалімдер ортаға шығып, шеңбер құрды. Шеңберде тұрып, «Мен үшін мектеп...» деген ойды сөздерімен толықтырды. Жауаптар әр түрлі, қуантатыны мұғалімдер үшін мектеп – екінші үй. Келесі кезеңде «Жарық жұлдыздар» стратегиясы арқылы ұстаздар өздерін «жарық жұлдыздай» сезініп, сынып ішінде еркін жүрді, топтасты. Әдіс көпшілікке ұнады, тіпті сабағымызда қолданамыз деген пікірлер айтылып жатты. Топтасудан кейін 7 модульді оқыту барысында интеграциялау бойынша таныстырылым жүргізілді. Теориялық бөліктен соң, «XXI ғасыр оқушылары» атты бейнебаянды тамашаладық, топтық жұмыс ұйымдастырылды. Топта мұғалімдер бәсекеге қабілетті оқушы болу үшін қандай қасиеттер қажет екендігін маңыздылығына қарай іріктеді. Қатысушылар белсенділік танытты, спикерлер шығып, ойларын ортаға салды. Әр топтың жауабы бірдей болмады. Кейін музыкалық сергіту жүргізілді. Сергітуден соң «Мұғалім қандай болу керек?» аты бейнебаян қатысушылар назарына ұсынылды, «Бейнеролик сізде қандай ой туғызды?» деген сауалға жауап алынды. Әр мұғалім өз пікірін айтып шықты, әрине бұл өте жақсы, себебі коучингке қатысушылар үшін қажетті ақпарат қызықты болды дегенді көрсетеді. Мұғалімдер өз ойларын негізге ала отырып, «Заманауи мұғалім» моделін құрды, топтасып, қасиеттерін анықтады. «Екі жұлдыз, бір тілек» әдісі бойынша бағалау жүргізілді. Постерлермен жүргізілген жұмыстан кейін мұғалімдер бір-бірлеріне кері байланыс берді: басқа топтың пікірімен келісесіз бе? сұрағы бойынша. Қорытындылай келе, мұғалімдер тұлғаны қалыптастыруда сабақтың алатын орны ерекше екендігіне көз жеткізді. Мұғалімдер сабақ барысында қолданылатын әдіс-тәсілдердің, технологиялардың сан алуандығы болашақ ұрпаққа әсер ететіндігіне тоқталды. Коучинг өз мақсатына жетті. Сонымен, ұстаздар қауымы жаңаша оқыту дегеніміз – оқушының қолына білімді өзі қазатындай «күрек» беру десек те болады деген тұжырымға келді.

Міне, осындай коучингтер арқылы педагогикалық қызметте туындайтын мәселелерді шешу жолдарын қарастыруға болады. Егер мұғалім өз проблемасын шеше алса, рефлексия жүргізсе, онда мұғалімнің өзін-өзі жетілдірді дегенді білдірмей ме?

Біз өзгерсек, әлем өзгереді. Өзгерістің мың құралдарының бірі – коучинг.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Мектеп тренеріне арналған нұсқаулық. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ. ПШО, 2016

Қазіргі мұғалімнің бейнесі

Тоқсамбаева А.А., №18 ЖББОМ КММ

орыс тілі мен әдебиеті мұғалімі

Тоқсамбаева А.А., №32 ЖББОМ КММ

қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі

Мұғалім әрдайым ізденісте болса ғана шәкірт жанына нұр құя алады.

Ахмет Байтұрсынұлы

Бүгінгі таңда өзекті мәселелерінің бірі- қазіргі мұғалімнің бейнесі. Бүгінгі мұғалім қандай болуы керек? Өз тарихымызды, мәдениетімізді терең зерттесек, барлық сұрақтаға жауап таба аламыз. Ахмет Байтұрсынов туралы сөз бастасақ, ол- халқымыздың көсемі әрі ұлы ұстазымыз.

Ахмет Байтұрсыновтың шығармаларын жан – жақты зерттеп, оқушылардың жинаған білім қорларын, дағдыларын қолданып үйренулеріне қол жеткізу, ұрпағымыздың еліне, жеріне, тарихына деген патриоттық сезімдерін ояту.

Қазіргі кезде мектептегі білім беруде маңызды мәселелердің бірі– жаңа формация мұғалімі. Ең бастысы мұғалім өз ұстанымдарына берік болуы керек, өз көзқарасын, пікірін қорғай алатын, білім үдерісіндегі мәселелерді шеше алатын, мықты мұғалім керек.

Бала оқыту үшін жақсы мұғалім қажет. « Жақсы мұғалім әр уақытта қат, қымбат, өйткені ол- мектептің жүрегі», - деп ағартушы-педагог Ыбырай Алтынсарин айтқандай, мектеп үшін ең керегі- жақсы мұғалім. Жақсы мұғалім- бұл Ахмет Байтұрсынов айтқандай оқыта білетін мұғалім. Жақсы педагог-оқытушы қазіргі таңда қоғам үшін аса қымбат қазына болып, есептелмек. « Мектептің тірегі де, тілеуі де- оқыта білетін мұғалім», - деген Ахмет Байтұрсынұлы. Заман талабына сай қазіргі білім беру үрдісінде түбірлі өзгерістер болып жатқаны белгілі. Қазіргі заман тек мұғалімдерге ғана емес оқушыларға да жоғары талап етеді. Сондықтан бүгінгі оқушылар мұғалімге жоғары талап қояды. Өйткені қазіргі мұғалім

жаңа формация оқушыны қалыптастыра алатын тұлға болуы керек. Ахмет Байтұрсынов ұстаз болу үшін қандай зерттеулер жасады, қандай ізденісте болғанын терең зерттесек, білім беру жүйесіндегі күрделі мәселелердің шешу жолдары табылар еді.

Қазіргі таңда білім жүйесіндегі оқулықтар мәселесі орын алады. Ахмет Байтұрсынов айтқандай, оқулық аса қызықты, баланы өздігінен білуге, өздігінен үйренуге ұмтылдыратын түрде жазылу керек. Ұлы ғұлама Ахмет Байтұрсынов айтқан: «Оқушы өзі ізденіп, өз бетімен білім алуға талпыну керек». Бұл-бүгінгі заманның да талабы. Ахмет Байтұрсынов қазақ балаларына білім бере отырып, педагогикалық жағдайлардың шешімін таба білетін ұлы ғұлама болған. Оның оқулық жазудағы тәжірибесі бүгінгі таңда оқулық жазған ғалымдарға ғана емес, мұғалімдерге де үлкен мектеп. Оқулық жазудағы ең басты нұсқаушы-мұғалім. Осыны Ахмет Байтұрсынов дәлелдеген, сондықтан бүгінгі мұғалім оқулық жазуға белсенді қатысуы керек. Бұл оқулықтардың сапасын жақсартады.

Қазіргі оқушылар үшін ең бастысы мұғалім өз ұстанымдарына берік болуы керек, өз көзқарасын, пікірін қорғай алатын мықты мұғалім болуы керек. Мұғалімнің жетекшілігі, бағыт беруі өте маңызды. Қазақтың ұлы ғұламасы-Ахмет Байтұрсыновтың шығармаларын терең зерттеуге мүмкіндік жасау үшін, мектеп бағдарламасына «Ахметтану» пәнін енгізуге керек деп ойлаймыз. Ол оқушыларға да мұғалімдерге де аса қажет. Ахмет Байтұрсыновтың бүкіл өмірі бізге үлгі-өнеге. қазақ баласына істеген еңбегі, өнер-білімі, саясат жолындағы қажымаған қайратын біз ұмытсақ та, тарих ұмытпайтын істер болатын.

Қорыта келгенде, Ахмет Байтұрсыновтың ұстаздық тәжірибесін жан-жақты зерттеп, осындай тұжырым жасадық. Бүгінгі таңда мұғалім күрескер болуы керек, данагөй болуы керек, озық жетекші болуы керек, білім беру саласындағы өзгерістерге белсенді қатысып, ұтымды жолдарды ұсына алатын болуы керек. Бұл ,әрине, ұлы ұстазымыз Ахмет Байтұрсыновтың бейнесіне сай. Қазіргі мұғалім Ахмет Байтұрсыновтай болса, бала оқыту ісі түзеліп, халқымыз жарқын болашаққа қол жеткізер еді.

«... Әуелі бізге елді түзетуден бала оқыту ісін түзетуден бастау керек. Неге десек, болашақта билік те, халық та оқумен түзеледі...»-деген ұлы Ахмет Байтұрсынов.

Пайдаланылған әдебиет:

1. Дихахмет Әшімханов «Бес арыс». А., «Жалын», 1992

Орыс сыныптарындағы қазақ тілі мен әдебиеті пәндерін оқытуда оқушыларды функционалдық сауаттылыққа бейімдеу

Елбасы Н.Ә.Назарбаев 2012 жылғы 27 қаңтардағы «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту - Қазақстан дамуының басты бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту бойынша ұлттық жоспарды қабылдау жөнінде нақты міндеттер қойды.

Бұл функционалдық дағдылар мектеп қабырғасында қалыптасады.

Функционалдық сауаттылықты мектепте әр пән бойынша қалыптастыру, әрине, өзінің нәтижесін көрсетеді. Бұл кезеңде орыс сыныптарындағы мемлекеттік тілді оқытуда әр ғылым саласында оқушының естігенін, оқығанын, жазғанын түсінуі сияқты құзыреттіліктерін дамытуға функционалдық сауаттылыққа негізделген тапсырмалардың берері көп деп ойлаймын. Сондықтан қазіргі таңда осындай тапсырмаларды құрастырып, 10-11 сынып сабақтарында қолданып келемін. Әрине, бұл жұмыс бірінші күннен өз нәтижесін береді деп айта алмаймын, дегенмен оқушыларды осындай тапсырмалар арқылы функционалдық сауаттылыққа бейімдеу менің негізгі бағытым болды.

10 -11 сынып үшін әр тоқсан бойынша функционалды сауаттылыққа арналған тапсырмалар жинағын әзірледім. Оның ішіне:

- 1.Тоқсандық қорытынды бойынша 2 тыңдалым мәтіні 10 сұрақтан,
- 2.Тоқсанды қорытындылау бойынша 2 оқылым мәтіні 10 сұрақтан,
- 3.Лексика – грамматикалық база бойынша 20 сұрақтан тұратын тестік тапсырмалар кіреді.

Тапсырмаларды дайындауда күнтізбелік – тақырыптық жоспардағы тақырыптарды алдым. Әр тоқсан бойынша өтілген бөлімдердің барлық мәтіндерін қамтуға тырыстым. Тест тапсырмаларын дайындағанда оқушылардың жас ерекшеліктерін, оқу қабілеттерін ескердім.

Бұл оқу – әдістемелік жинақтың **негізгі мақсаты** - жоғарғы сынып оқушыларының болашақта қазақ тілінде оқыған мәтіндерін түсініп оқу, түсінгені бойынша әрекет ету, өз пікірін дәлелдеу, әр саладағы тақырыптарды сыни тұрғыдан талдау сияқты құзыреттіліктерін дамытуға жағдай жасау.

Функционалды сауаттылыққа арналған тапсырмаларды орындау алгоритмі:

- 1) Оқушыларды тыңдалыммен жұмыс істеуге үйретуде:
  - ✓ Тыңдалымды бірнеше рет тыңдау арқылы түсінген тірек сөздер мен сөз тіркестерін дәптерге жазғызу.
  - ✓ Бұл кезде жұппен жұмыс арқылы түсініксіз сөздерді де жазып отыруға болады.
  - ✓ Тыңдап отырып, берілген сұрақтардан осы сөздерді тапқызу.
  - ✓ Есте сақтаған мәлімет бойынша берілген сұрақтарға жауап беру.
- 2) Оқушыларды оқылыммен жұмыс істеуге үйретуде:

✓ Мәтінді түсініп оқу үшін сөздік жұмыстарын жүргізу, әр оқушы мәтіннен өзіне түсініксіз сөздерді теріп жазады. Олардың мағынасын сөздік арқылы немесе мұғалімнің көмегімен түсініп отырады.

✓ Өздеріне түсінікті тірек сөздер мен сөз тіркестерін табады.

✓ «Артығын алып таста» немесе «Реттіліктен не алынған», «5-5-1» стратегиялары арқылы мәтінді қаншалықты түсінгендерін анықтауға болады.

✓ Берілген сұрақтарға дұрыс жауап беруде бір-біріне қысқаша мазмұнын айтқызуға болады.

3) Лексика-грамматикалық тапсырмалармен жұмыс істегенде

✓ Біріншіден грамматиканың барлық салаларын қайталантқызу керек.

✓ Содан кейін тақырыптық тестілермен жұмыс жасау керек.

✓ Ашық, жабық тест түрлерін өткізуге болады.

✓ Сатылы кешенді талдау түрлерін әр сабақта қолданып отырсаңыз, грамматиканы есте сақтау мүмкіндігі артады.

Тақырыптық оқу жоспары 10 сынып

Тыңдалым 10 сынып			
	Мәтін тақырыбы	тоқсан	ресурс
	Отбасы бюджетін жоспарлау	I тоқсан	http://www.aktobegazeti.kz/?p=2640
	Қонақжайлық	I тоқсан	https://kk.wikipedia.org/wiki/Қонақжайлық
	Уақыт-алтыннан қымбат	II тоқсан	https://massaget.kz/
	Ғаламтордың қалай пайда болғанын білесің бе?	II тоқсан	http://kzdocs.docdat.com/docs/index-34609.html
	Қандай мамандықтар сұраныста?	III тоқсан	https://www.zharar.com/kz/shygarma/11804-man_tandagan_mamandyk.html
	Тәуелсіздік толғауы	III тоқсан	http://kazgazeta.kz/?p=20749
	Әр елдің салты басқа	IV тоқсан	https://www.zharar.com/kz/shygarma/11288-salt.html
	Қазақтың ғарышкерлері	IV тоқсан	https://kazcosmos.gov.kz/kk/content/kazakhstan-garyshkerleri
Оқылым 10 сынып			
	Әке өсиеті	I тоқсан	https://ok.ru/group57371470200867/topic/65935437124899
	Сәнді киініміз	I тоқсан	http://www.qazaquni.kz/2013/08/03/17674.html
	Асар жасау дәстүрі	II тоқсан	https://kk.wikipedia.org/wiki/Acap
	Біздің заманымыздың данагөйлері	II тоқсан	https://massaget.kz/layfstayl/bilim/gumanitarly-lyymdar/12283/
	Алғашқы Қазақ хандығы	III тоқсан	http://e-history.kz/kz/contents/view/507
	Отырарлық ғалым.	III тоқсан	https://infourok.ru/
	Сақ ханшайымы	IV тоқсан	https://massaget.kz/arnayyi_jobalar/8-nauryiz-2015/25882/
	Ырымға байланысты ат	IV тоқсан	https://www.zharar.com/kz/kenes/720

Жинақтың қазіргі оқу үрдісіндегі **өзектілігі** – оқушылардың функционалдық сауаттылықтарын арттыру, оқыған материалдары бойынша білімдерін жинақтау, тексеру, сонымен қатар түлектерді қорытынды аттестациялауға дайындау.

Сонымен қатар қорытынды аттестаттауға дайындық кезеңін сапалы түрде жүргізу үшін мұғалімге көмек құралы да болады.

Қазіргі әлемдік білім кеңістігіндегі халықаралық стандарт талаптарына сай оқыту үдерісінің орталық тұлғасы білім алушы субъект, ал ол субъектінің алған білімінің түпкі нәтижесі құзіреттіліктер болып белгіленуі білім беру жүйесінде «функционалдық сауаттылықты» қалыптастыру мәселесін негізге алудың өзектілігін арттырып отыр.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Толығырақ: <https://egemen.kz/article/nursultan-nazarbaev-bolashaqqa-baghdar-rukhani-zhanhghyru>
2. Н.А.Назарбаев. Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты. // Ана тілі газеті. № 5, 2-8 ақпан, 2012 ж.
3. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары. ҚР Үкіметінің № 832 қаулысы. 2012 жылғы 25 маусым, Астана, Үкімет Үйі.
4. ҚР Білім беру жүйесін 2015 жылға дейін дамыту тұжырымдамасы.
5. <http://tilalemi.kz/books/7095.pdf>

Роль современного учителя в процессе внедрения триединства языков в рамках обновления содержания образования в Республике Казахстан

Умирзакова Б.Е., ШЛ №101

«Я уверен, наступит время, когда новое поколение казахстанцев свободно будет разговаривать на трех и более языках...»
Н.А.Назарбаев

Ни для кого не секрет, что для каждого народа его главным богатством и бесценным духовным сокровищем является язык. Уважение к казахскому языку как к государственному языку в стране, в которой ты проживаешь – это естественное явление. Государственный язык должен стать фактором единения народа Казахстана.

Современное общество, как никогда, нуждается в полиязычной личности, которую должна сформировать система образования. Развитая страна в XXI веке — это активные, образованные и здоровые граждане.

В этом плане с 2016 года в рамках обновления содержания среднего образования с первого класса введены русский, казахский и английский языки.

Я, как филолог, работаю в школе-лицее № 101 по этой системе в первых и уже вторых классах с казахским языком обучения - преподаю русский язык. Уже на практике вижу результаты этого нововведения. Дети очень любят русский язык. А это главное.

Триединство языков –это веление времени. Выпускники школ должны знать казахский, русский и английский языки.

В рамках духовного возрождения, то есть РУХАНИ ЖАНҒЫРУ актуально взаимообогащение культур через изучение и сохранение национальных кодов.

Вот уже несколько лет я работаю в чечено-ингушском этнокультурном объединении «Вайнах» Карагандинской области, занимаюсь развитием и изучением государственного языка, а также организацией изучения родного языка среди вайнахов.

Проблем в сфере обучения языкам этнических групп Казахстана достаточно. В основном каждая этническая группа «варится в собственном соку».

В этой связи хочу поделиться опытом и своей методикой преподавания государственного языка. Немецкий философ Хайдеггер сказал: «Язык-это дом моего бытия», чтобы знать казахский язык –нужно знать обычаи, традиции казахского народа, менталитет и его культуру. Язык –это живая душа народа.

Феномен казахского языка отличается от других языков.

Казах никогда не скажет прямо, он будет ходить вокруг да около, или начнет издали, потом все – таки скажет, но в иносказательной форме. «Дочь, тебе говорю, невестка – ты слушай». Например, о человеке, который умер, могут сказать в разговорной речи «Түйе бағуға кетті», что в переводе означает «Пошел пасти верблюдов», а дело в том, что верблюдов не пасут, то есть, он пошел заниматься тем, чего не делают.

Казахский язык музыкальный. Надо не забывать Закон сингармонизма. Ученый Радлов, впервые услышав казахский язык докладывал, что казахский язык красивый и музыкальный. В каждом предложении казахи использовали пословицы и поговорки. Надо уметь показать все богатство языка. Подход к языку должен быть разносторонний.

Действительно, почему в школах изучают государственный язык не год и не два, а результаты не утешительны. Потому, что язык и речь не разграничены, падежи вне контекста, не представляют ценности. Для этнических групп все должно сводиться к речевой коммуникации.

Только через знание языка, традиций и обычаев другого народа, сохранение национального кода возможно понимание языка и культуры другого народа. У казахов и вайнахов оказалось много общего, не только в

религии, но и в языке, и в самой истории, ведь мы вместе переживали и голод и холод, приняли друг друга.

Для того, чтобы язык стал частью культуры, стал основой познания традиций, обычаев, быта казахского народа, нами выпущены методические рекомендации:

- «Кел, қазақ тілін үйренейік» 2014
- «Язык-душа народа» 2017
- «Воспитание толерантности через триединство языков» 2016
- делилась опытом на Республиканском семинаре Директоров Домов Дружбы в 2016 году
- в рамках обновления содержания образования выпустила книгу в 2016 году «Планирование уроков русского языка в начальной школе»
- статьи на Международных научно-практических конференциях по теме изучения государственного языка, русского языка, родного языка вайнахов, триединства языков.
- Книга «Нас породнила Сарыарка» 2015- статьи о трагедии депортации чеченцев и ингушей
- Книга «Дружба на века» 2016- в соавторстве с С.Ильсовым

В современном Казахстане многое делается в сфере языковой политики. Так одним из главных вопросов на сегодняшний день является переход на латиницу. У многих это вызывает непонимание, как это будет, боязнь не понять язык.

Но речь идет не о содержании языка, а о форме. Этот процесс требует времени и достаточно тщательной подготовки.

Первая письменность была тюркская, 6-8 века, орхон-енисейские надписи. Их впервые расшифровал датский ученый Томсон, а перевел на русский язык Мелиоранский и затем только перевели на казахский. Хотя до этого считали, что казахи кочевники никогда не имели письменности.

Письменность всегда была показателем цивилизованности общества. Думаю, что переход на латиницу – это веление времени, нам всегда надо быть в ногу со временем. Мы живем в XXI веке.

Очень многое зависит от учителей. Пришла пора учителю, измениться, поменяться в соответствии с требованиями современности, изменить свои взгляды, подходы, принципы в своей педагогической деятельности. А результатом этих перемен станет новый ученик – независимый, самомотивированный, увлеченный, уверенный, ответственный, с хорошо развитым критическим мышлением, умеющий свободно общаться на русском, казахском и английском языках и проявляющий компетентность в цифровых технологиях.

Педагогтың кәсіби құзіреттілігі – нәтижелі білім беру негізі

*Абзалбекова А.К., №82 ЖББОМ
ағылшын тілі пәні мұғалімі*

Еліміздегі жаңартылған білім беру реформасы 12 жылдық білім беруге көшу шығармашыл және дамыған жеке тұлғаны қалыптастыру үшін жаңа ұлттық үлгі жасауды, «жалпыға арналған білімнен», «білім әркімге өмір бойы» үлгісіне көшуді мақсат етті. Қазіргі заман мұғалімнің басты міндеттерінің бірі ғылым мен техниканың қарқынды дамып келе жатқан заманында өмір сүруге қабілетті, қоғам пайдасына қарай өзін - өзі толық жүзеге асыруда білімді, шығармашылыққа бейімді, құзіретті және бәсекеге қабілетті тұлғаны қалыптастыру. Бұл міндетті тек кәсіби білімі жағынан жетік, құзіретті, бәсекеге қабілетті ұстаз ғана атқара алады. Педагогтың кәсіби құзіреттілігі оның ұстаздық шеберлігі, білімінің жан - жақтылығы, оқытудың жаңа әдіс-тәсілдерін және инновациялық технологияларды меңгеруімен айқындалады. Мұғалім қаншалықты білімді шығармашыл болса, оның құзіреттілік қабілеті де соғұрлым кең болмақ.

Еліміздегі кәсіби білім беру жүйесінде, оның ішінде болашақ педагог даярлауда ең біріншіден педагогтың кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың маңызы өте зор. Кәсіби құзыреттіліктің екі бағыты бар: адамның стандартқа сәйкес әрекет ету қабілеті; жеке тұлғаның жұмыста нәтижеге жетуіне мүмкіндік беретін сапалары. Адам туралы ғылым саласында кәсіби құзіреттілікті қалыптастыруға үлес қосуға, табыс үшін қажетті құзіреттілікте адамның проблемаларды шешуге және инновациялық технологияларды пайдалануға дайындығы; ақпараттық құзіреттілік, яғни өздігінен білім алуға және ақпараттық ресурстарды пайдалануға дайындығы; коммуникативтік құзіреттілік дегеніміз әлеуметтік және интерактивті өзара іс-әрекетке дайындығы болып табылады.

«Құзырлық» сөзі туралы қазақ тілі терминдерінің ғылыми салалық түсіндірме сөздігінде: «құзыр (компетенция) – қандай да бір тапсырманы орындауға қабілетті немесе бір нәрсені жасауға талапты» деп берілген. Латын тілінен «құзырлық – өз ісін жетік білуі, танымы мол, тәжірибелі» деген мағынаны білдіреді. Белгілі бір саладағы құзырлықты меңгерген, өз саласына сәйкес біліммен және біліктілікпен қаруланған, кез келген бір негізделген ой - тұжырым жасай алатын және тиімді әрекет ете алатын адамды есептеуге болады. Құзырлық белгілі сала бойынша жан - жақты хабардар, білгір және қандай да бір сұрақтар төңірегінде салмақты шешім шығара алуын білдіреді. Кәсіби құзіреттілік деп педагогтың жеке бас салалары мен оның психология – педагогикалық және теориялық білімнің негізінде кәсіби біліктілігі мен дағдысының және тәжірибесінің бір арнада тоғысуы десек те болады.

Елбасының Қазақстан халқына Жолдауында «... Біз бүкіл елімізде әлемдік стандарттар деңгейінде сапалы білім беру қызметіне қол жеткізуге тиіспіз» - деп атап көрсеткеніндей мұндағы басты мақсат – білім берудің сапасын жоғарғы деңгейге жеткізе отырып, Қазақстандағы IT-саласын дамыту, әлемдік деңгейде ақпараттандыру кеңістігіне ену және білім берудің мазмұны мен құрылымын жаңартуды ықпалдастыру болып табылады. Аталған тарихи кезең үшін аса қажет болған Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасы еліміздің интеллектуалды, жаңашыл ұлт қалыптастыру идеясымен сабақтасып отыр. Осы идеяны жүзеге асырудың құрамдас бөліктерінің бірі - электрондық оқыту жүйесін білім беру ұйымдарына барынша кіріктіру. Сол себепті, электрондық оқыту жүйесін енгізудің негізгі индикаторы педагогтардың АКТ-құзырлылығын қалыптастыруға негізделеді.

Ақпараттық құзіреттілікті қалыптастырудың негізгі мақсаты – оқушыларды ақпаратты жеткізу, түрлендіру және оны қолдану, дағдыларымен қамтамасыз ету, олардың компьютерлік технологияны өз қызметтеріне еркін және тиімді пайдалана алу қабілеттерін қалыптастыру. Ақпараттық құзіреттілік:

- сыни тұрғыдан ұсынылып отырған ақпараттар негізінде шынайы шешім қабылдауына;
- өз бетімен мақсат қойып, оны қорғауына және мақсатқа жетуде танымдық қызметті жоспарлауына және жүзеге асыруына;
- ақпаратты өз бетімен табуына, талдауына, іріктеу жасауына, қайта қарауына сақтауына, түрлендіруіне және тасымалдауына, мүмкіндігінше қазіргі заманғы ақпараттық- коммуникациялық технологиялардың көмегімен жүзеге асыруына;
- логикалық операцияларды (талдау, жинақтау, құрылымдау, тура және жанама дәлелдеу, модельдеу, қиялмен эксперименттеу, материалды жүйелеу) қолдана отырып, ақпаратты өңдеуіне;
- өзінің оқу қызметін жоспарлап, жүзеге асыруы үшін ақпаратты қолдануына зор мүмкіндік туғызады. Ақпараттық-коммуникациялық құзыретті болу – бұл оқу, тұрмыс және кәсіби бағыттағы міндеттерді анықтау үшін АКТ-ның мүмкіндіктерін жан-жақты қолдану икемділігі.

Сабақта ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдаланудың тиімділігі:

- оқушының жеке дара жұмысы;
- аз уақытта мол білімге қол жеткізіп , уақытты үнемдеу;
- білім-білік дағдыларын тест орындау арқылы бақылау;
- шығармашылық тапсырмалар орындау;
- қашықтықтан оқу мүмкіндігінің туындауы;
- қажетті ақпаратты аз уақыттың ішінде табу мүмкіндігі;
- іс-әрекет, қимылды қажет ететін пәндер мен тапсырмаларды оқып үйрену;

- қарапайым көзбен көріп, қолмен ұстап сезіну немесе құлақ пен есту мүмкіндіктері болмайтын табиғаттың таңғажайып үрдістерін әр түрлі тәжірибе нәтижелерін көріп, сезіну мүмкіндігі;
- оқушының ой-өрісін дүниетанымын кеңейтуде де маңызы орасан зор. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар жеке педагогтың құзыреттілігін дамыту құралы: Қазіргі оқыту жүйесінің маңызды шарттарының бірі оқушы өзіне қажетті мәліметті іздеп табуға үйрете отырып, олардың өз оқу аймағын өзінің таңдай білуі.

Қорыта келе, Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңының сипаты, қазіргі заманға сай ақпараттандыру, электрондық оқулықтарды, компьютерді, бейне таспаларды, мультимедиялық кабинет, интербелсенді тақта және тағы басқа құралдар арқылы оқытудың жаңа технологиясының әлемдік және отандық үлгілерін таңдай отырып, сабақ барысында пайдалана білу – бүгінгі заманның талабы.

Ұстаз үшін басты нәтиже шәкіртінің білімін жоғары деңгейде көрсетуі ғана емес, білімді өздігінен алуы және алған білімдерін шынайы өмірде қажетіне қолдана алуы болып табылады. Бүгінгі бала – ертенгі болашақ. Бүгінгі таңда ақпараттар ағымы өте көп, сондықтан да педагогтың кәсіби құзыреттілігі – нәтижелі білім беру негізі болып табылады. Ақпараттық ортада жұмыс жасау үшін әр педагог өз пікірін жүйелі түрде жеткізе білетін, коммуникативті және ақпараттық мәдениеті дамыған, интербелсенді тақтаны жетік пайдалана алатын, Он-лайн режимінде жұмыс жасау әдістерін меңгерген мұғалім болуы тиіс. Оқушыларды жаңа тұрмысқа, жаңа оқуға және жаңа бәсекеге қабілетті қатынастарға бейімдеуге міндетті. Қазақстан Республикасының 12 жылдық білім беру тұжырымдамасында педагог кадрлардың кәсіби- тұлғалық құзыреттілігін қалыптастыру басты мақсат екенін анықтай келе, 12 жылдық білім беруде педагог төмендегідей құзыреттіліктерді игеруі міндетті деп көрсетілген.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы
2. Қазақстан Республикасы білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы
3. «Ағылшын тілі мектепте» журналы №4, 2014 ж.
4. Мұхамбетжанова С.Т., Мелдебекова М.Т. Педагогтардың ақпараттық – коммуникациялық технологияларды қолдану бойынша құзырлылықтарын қалыптастыру әдістемесі. Алматы: ЖШС «Дайыр Баспа», 2010 ж.
5. Бүлдіршіндерге арналған компьютерлік сауат ашу бағдарламасы. — Алматы 2005ж.

Создание условий для трехязычной среды обучения в современной школе

*Акифьева О.А., Есекеева И.М., КГУ СОШ №23
учителя английского, казахского языка*

Современные исследования показывают, что распространение многоязычия в мире — закономерный процесс, обусловленный коренными изменениями в экономике, политике, культуре и образовании.

Согласно концепции ЮНЕСКО понятие «многоязычное образование» предполагает использование в образовании, по меньшей мере, трех языков: родного, регионального или национального и международного языка. Применение этих языков является «важным фактором инклюзивности и качества образования» [1].

В Казахстане идея триединства языков впервые озвучена Н. Назарбаевым ещё в 2004 г. В октябре 2006 г. на XII сессии Ассамблеи народа Казахстана Президент вновь отметил, что знание, как минимум, трех языков важно для будущего наших детей [2]. А уже в 2007 г. в Послании народу Казахстана «Новый Казахстан в новом мире» Н. Назарбаев предложил начать поэтапную реализацию культурного проекта «Триединство языков», согласно которому необходимо развитие трех языков: казахского как государственного, русского как языка межнационального общения и английского как языка успешной интеграции в глобальную экономику [3].

В современной общеобразовательной школе возникают трудности психологического и лингво-педагогического характера, связанные с индивидуальными особенностями личности учащихся, их умением переключаться с одного языка на другой, уровнем обученности и объемом знаний в области языков.

Для того, чтобы помочь не только детям, но и учителям гармонично вписаться в систему постоянного функционирования трех языков, в школе первоначально необходимо создать благоприятную трехязычную среду. Для этого необходимо постепенно перевести весь демонстративный материал, который постоянно находится на виду на три языка: казахский, русский и английский. К такому материалу относятся все предметы, демонстрирующие какую-либо информацию: таблички на дверях, информационные стенды, объявления, элементы оформления школы, бейджи учителей, транслируемые аудио и видеозаписи и др.

Далее необходимо повышать компетенцию всех учителей в области функционирования трех языков в школе. Для этого, во-первых, необходимо проводить внутришкольные курсы казахского и английского языков для учителей и технического персонала силами учителей-предметников (1-2 раза в неделю, во внеурочное время). Во-вторых, необходимо установить официальные дни языков. Например: четверг —

день казахского языка, пятница – день английского языка. В эти дни все сотрудники и ученики школы должны стараться разговаривать только на определенном языке.

Также поможет улучшить процесс взаимодействия трех языков в школьной среде проведение интегрированных уроков по предметам общественно-гуманитарного цикла. Например: казахский язык/английский язык, история Казахстана/казахский язык, русская литература/английский язык, всемирная история/английский язык, человек и общество/казахский язык и др. Варианты интеграции предметов могут быть различными. Самое главное это то, чтобы на каждом уроке (не только на интегрированных) звучала речь и использовалась терминология на трех языках: казахском, русском и английском.

Еще одним очень важным моментом в школе является проведение общешкольных мероприятий на трех языках. Казахская, русская и английская речь должна звучать не только в узких кругах в рамках уроков, но и перед широкими массами со сцены. Необходимо постепенно переходить от традиционной системы проведения мероприятий на двух языках к системе, в которой каждое мероприятие будет проводиться на трех языках.

Современный человек сегодня характеризуется как личность, свободно владеющая двумя и более языками, осознающая принадлежность к собственной национальной культуре, понимающая и уважающая самобытность культуры собеседника, умеющая участвовать в межкультурном диалоге. Потребность нашего общества в овладении иностранными языками растет день за днем.

Казахстан должен восприниматься во всем мире как высокообразованная страна, население которой пользуется тремя языками. А основой, фундаментом для реализации этой идеи должно стать качественное функционирование трех языков во всех сферах деятельности человека, начиная со школьной скамьи.

Литература:

1. Установочный документ ЮНЕСКО. «Образование в многоязычном мире». 2002 г.
2. Текст выступления Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева на XII сессии Ассамблеи народов Казахстана. Астана, 24 октября 2006 года.
3. Текст Послания Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева народу Казахстана. Астана, 28 февраля 2007 года.

Ағылшын тілін оқытудағы белсенді жаттығулардың ролі

*Аралова А.Т., № 73 НОМ
ағылшын тілі пәні мұғалімі*

Бастауыш сынып оқушыларын тілді үйрену үрдісінде, сабақта қолданылатын белсенді стратегиялардың алатын орны ерекше. Кембридж бағдарламасы бойынша деңгейлік курстың көмегі, менің тәжірибемде оң нәтижесін беріп отыр.

Мемлекет басшысы Н.Назарбаевтың бес институттық реформасын жүзеге асыруға бағытталған 100 нақты қадамның 79 қадамында «Білім беру жүйесінде – жоғарғы сыныптар мен ЖОО-ды ағылшын тілінде оқытуға кезең- кезеңмен көшу. Басты мақсаты- даярланатын кадрлардың бәсекелестік қабілетін арттыру және білім беру секторының экспорттық әлеуетін көтеру»-делінген.[<http://www.adilet.gov.kz/kk/articles/100-kadam-5-institutionaldyk-reformalar-boyynsha>]

Осыған орай, алға қойған мақсаттарға жету үшін жоғары сынып оқушыларының ағылшын тілін жоғары деңгейде білуі үшін барлық мектептерде ағылшын тілі бірінші сыныптардан немесе мектепалды даярлық тобынан бастап оқытып жатырмыз. Педагогика саласының әлемдік ғалымдарының тұжырым- зерттеулеріне қарасақ, бала неғұрлым ерте жастан басқа тілдерді үйренуді бастаса, соғұрлым тілді меңгеру сапасы жақсы болады.

Бірақ та сол балаларға немесе бастауыш сынып оқушыларына ағылшын тілін үйрету оңай үрдіс емес. Мұғалім шеберлігі мен тәжірибесі де үлкен роль атқарады. Әрине сыныптағы оқушылардың психологиялық, физиологиялық ерекшеліктері мен қабілеттерін де ескеру маңызды. Жаңа ғана қазақ немесе орыс алфавитінің әріптерімен танысып жатқан оқушылар ағылшын әріптерінің дыбысталу , жазылу айырмашылықтарын бірден есте сақтай алмауы жиі кездеседі. Сондықтан бастауыш сынып оқушыларына сабақта қолданылатын стратегиялар орта және жоғары сыныптарға қарағанда ерекше әрі қызықты болуы тиіс. Өз тәжірибемнен байқағаным, әр сабақта қимыл қозғалыста болатын жаттығулар көп болса, оқушылардың қызығушылығы артып, жалығатындай уақыты болмайды.

Қазіргі таңда ағылшын тілін үйренуге қажетті оқу-әдістемелік кешендер, оқулықтар саны жеткілікті. Соның ішінде өзім факультатив курстарында және үйірмелерде қолданып жүрген бастауыш сыныптарға арналған «Атамұра» баспасының авторлары: Т.Д.Кузнецова, К.С. Бобровская, О.П.Трофимовалардың «АВС» оқу- әдістемелік кешені өте қызықты, мазмұны жағынан сапалы, төменгі сынып оқушыларының шетел тілінде ауызша қарым-қатынас жасауда қарапайым деңгейдегі мәдени тұрғыда коммуникативті құзыреті мен оқу және жазу дағдыларын қалыптастыруға бағытталып құрылған. Бұл оқулық кешенді түрде қолданылуда, тілді меңгеруге жеңіл.

Мен, осы тұста, Қарағанды қаласының педагог қызметкерлердің біліктілігін арттыру институтында «Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығының филиалында үш айлық деңгейлік курстан алған білімім мен әріптестермен тәжірибе алмасу нәтижесінің жемісін көріп отырмын деп

айта аламын. Бағдарламаның жеті модулін ықпалдастыра отырып өткізген сабақтар, оқушылардың қызығушылығын арттырып тілді үйренуге оң әсерін тигізуде. Дәстүрлі оқыту әдістеріне қарағанда, заманауи бағдарламалар негізінде өткізген сабақтар қазіргі гипербелсенді оқушылар үшін өте тиімді.

Өзімнің сабақтарымда әр түрлі іс-әрекеттер мен стратегияларды қолданғаным оқушылардың көңілінен қалай шыққанына қысқаша тоқталсам деп отырмын.

Атап айтқанда, әр сабақ мультимедия кабинетінде болғандықтан ақпаратты-коммуникативті технологияны кеңінен пайланамын. Интербелсенді тақтаның мүмкіндіктері өте зор. Ең алдымен сабақ басталуға бір- екі минут қалғанда тақырыпқа сай әуен немесе ән ойнап тұрса, оқушылар көңілі көтеріңкі болады. Кейде оқушылар әуен бойынша сабақ тақырыбы не жайлы екенін де тауып алады. Ал, таныстырылым мен 3-5 минуттық видео көрсетілім мен үшін міндеттілік болып қалыптасты. Себебі оқушылар әр сабақта видео көрсетілім болғанын қалайды. «Сергіту сәті» де интербелсенді тақтадан көрсетіліп, қайталап жасау арқылы өткізіледі . Ол видеокөрсетілім сабақтың лексикасына сәйкес таңдалғандықтан, жаңа сөздерді қайталап бекітуге көп көмегін тигізеді. Кейде отырып жалықпас үшін 2-3 оқушыны ортаға шығарып, мұғалім етістіктерді айтады, оқушылар қимылмен көрсетеді . Мысалы: отыру- sit down, тұру- stand up, оқу –read, жазу- write, жүзу – swim, тамақтану- eat, билеу- dancing, ән айту – sing, тыңдау- listen, қарау- look, жүгіру- run, ішу- drink сияқты қозғалысқа келтіретін түрлі жаттығулар ойлап табуға болады . Сонымен қатар «Кім жылдам?», «Қара, айт, жаз», «Ыстық орындық» сияқты стратегияларды қолдану оқушылардың мнемоникасын жаттықтырып, сөздік қорларын молайтуға арналған деп айта аламын. Әрине , әр сабақтың қызықты өтуіне мұғалімнің сабаққа дайындығы мен жоспарына тікелей байланысты. Сабақ жоспарлауда қажетті ақпараттарды іздеп - табуда ғаламтордың көмегі өте зор. «YouTube» – сайтынан алынған видеокөрсетілім мен субтитрлі сергіту сәттері оқушыларға қатты ұнайды.

Келесі сабақтарды жоспарлауда сабақ соңында, кері байланыс кезінде айтылған тілектерді ескеріп отыру керек. «Оқушы үніне» сүйене отырып, бәсекеге қабілетті , полиглот жас ұрпақ тәрбиелеу- біздің басты міндетіміз деп білемін. «Қазіргі ісіңе қанағаттан, бірақ бұдан да жақсыға ұмтыл», - деген Сократ сөзіне сүйеніп, жаңа форматты ұстаздарға, әрдайым ізденісте болып, заман талабына ілесе, оқушыларымызға рухани құндылықтарымызды сіңіре отырып еңбектенейік демекпін.

Пайдаланылған әдебиет:

1. 100 қадам 5 институционалдық реформалар.

Teachers' professional competence of preschool educational institutions

*Vall E. N., kindergarten "Akzharkyn"
English teacher*

The development of modern society dictates special conditions of the organization of preschool education, intensive introduction of innovations, new technologies and methods of work with children. In this situation is professional competence, which is based on personal and professional development of teachers, especially important.

In the research of prominent educators and psychologists it has proved that one of the most important factors in the success of pedagogical activity is professional-significant qualities of the teacher. The teacher should possess such qualities as humility, watchfulness, diligence, commitment, perseverance. But a special place is occupied by such qualities as artistic, oratory skills, wit.

The teacher is not only a profession, the essence of which is to transfer knowledge, but it is also a honorable mission of education of the individual. In this regard the aim of teacher education will be of continuing professional and overall development of an educator of a new type, which is characterized by the following qualities: high civil liability and social activity, high level of professionalism, the need for constant self-education, love of children, intelligence, spiritual culture, desire and ability to work with others; physical and mental health, professional performance.

Modern society places new demands on the teacher's competence. It needs to be competent in matters of organization and content of activities in the following areas: educational, educational—methodological and socio-pedagogical.

The educational activity involves the following criteria of competence: the implementation of a holistic educational process; creation of the developing environment; life and health care maintaining of children.

These criteria are underpinned by the following indicators of teacher competence: knowledge of the goals, objectives, content, principles, forms, methods and means of training and education of preschool children, ability to develop knowledge and skills in accordance with the educational program effectively.

Educational - methodical activity of the educator suggests the following criteria of competence: planning of educational work; designing pedagogical activities based on the analysis of the achieved results.

In the opinion of prominent teachers of our time there are several types of competence:

1. Special competence. Teacher owns professional competence at a high level and engages in self-development, and he developed interpersonal skills.
2. Social competence. The teacher owns the joint professional activities, cooperates with others and is responsible for the results of his work.

3. Personal competence. The teacher has the personal expression and self-development. This is an interesting person.
4. Methodical competence. The teacher knows the methods and techniques of teaching, has the intuition of choosing the method.
5. Psycho-pedagogical competence. The teacher knows the psyche of children, is able to determine the individual qualities of each child.
6. Emotional competence is the ability to recognize and accept its own feelings and the feelings of others, to motivate themselves, to manage emotions within themselves and in relationships with others

A modern kindergarten is not only an organization for the supervision and care of preschool children. The problem of improving the quality of preschool education is more urgent. In the course of modernization and optimization of preschool education are considerable demands on the communicative competence of the teacher. Professional activity of the teacher of preschool institutions has been related to communication with a wide range of people: parents, colleagues, administrators, children, etc.

In works of scientists the emphasis is on pedagogical tact, the manifestation of which is expressed in a common culture of teacher professionalism and its teaching.

Another quality of a teacher's personality, expressing his "educational force" can be considered "charisma". In Greek the word "charisma" means "kindness, a gift", it stands for an unusually great ability or exceptional talent that causes others (especially in children) feeling of complete trust, the willingness to follow what the teacher teaches, genuine faith, hope, love.

Pedagogical optimism is an inherent property of the good educator. This teacher is inherent in the combination of its activities in a sensitive, responsive relationship with children demands that it's pedagogically justified, that it is in the best interest of the child.

This is supported by the following competencies: knowledge of educational programs and methods of development of different types of activities; ability to design, plan and implement a holistic educational process; the use of technology research, pedagogical monitoring, education and training of children.

In addition a competent teacher should be able to competently integrate the content of education, to ensure the interrelation of all classes, activities.

Socio - pedagogical activity of the teacher suggests the following criteria of competence: advisory assistance to parents; creating of conditions for socialization of children; protection of interests and rights.

Based on current requirements, it is possible to identify the main ways of development of professional competence of a teacher: work in the teaching unions, creative groups; research, experimental activities; innovation, mastering of new educational technologies; active participation in educational competitions, workshops; generalization of private teaching experience.

But not one of the listed methods will not be effective if the teacher is not aware of necessity of rising own professional competence.

Bibliography:

1. Типовая учебная программа дошкольного воспитания и обучения, приказ МОН РК от 12 августа 2016 года №499
2. Бережкова О.В. Проблема стандартизации профессиональной деятельности педагога дошкольной организации. – ж. Управление №9, ТЦ «Сфера», 2013.
3. Карелина Е.В. Формирование коммуникативной компетентности воспитателей. – ж. Управление №5, ТЦ «Сфера», 2014.
4. Фадеева Е.И. Эмоциональная компетентность – условие сохранения психологического здоровья педагогов. – ж. Управление №5, ТЦ «Сфера», 2014.

Ағылшын тілі сабақтарында ойын арқылы ауызша сөйлеу дағдыларын дамыту

*Жумабекова Н.Б., № 82 ЖББОМ
ағылшын тілі пән мұғалімі*

Бүгінде Елбасының Н.Ә.Назарбаевтың тапсырмасы бойынша қабылданған «Балапан» бағдарламасы бойынша түрлі жұмыстар атқарылуда. Балалар – еліміздің бүгіні мен ертеңі. Мемлекетіміздің, тіліміздің басты байлығы, әрі тірегі.

Балалық шақта адамның жеке тұлғалық қасиеттерінің негізі қалыптасады. Осы кезеңде ойын жетекші іс-әрекет ретінде олардың дамуына кең мүмкіндік береді. Ойын – рухани қабілеттерін дамытады. Ойын баланың ойлау қабілетін жетілдіреді.

Ойын – бастауыш сыныпта балалардың ағылшын тіліне үйретудің ең басты әдісі болып табылады. Ойындар сөйлеудің әртүрлі жағдайларын қамтиды, сөздік қорын молайтады, ой – өрісін және тілін дамытады.

Баланың сөздік қорын молайтып, жаңа сөздерді меңгертуде шешуі роль атқаратын жұмыстың бірі – сөздік жұмыс. Бала ойнай отырып тілдік материалды меңгеру мақсатында сөздерді жаттайды.

Сонымен қатар сергіту ойындарын кеңінен пайдаланамын. Сергіту ойындарында көктемгі, күзгі, жазғы табиғат құбылыстарын т.б. айтумен қатар, қимылдармен бейнелейді. Мысалы:

It's sunny, sunny, sunny,
Sing, sing, sing.
It's cloudy, cloudy, cloudy,
Shake your head
It's windy, windy, windy,
Dance, dance, dance,
It's rainy, rainy, rainy,
Go to bed!

Қазақ халқының ұлы ойшылы Абай «Ойын ойнап ән салмай, өсер бала бола ма?» деп айтқандай баланың өмірінде ойын ерекше орын алады. Балалардың тілін дамытуды ойындарды тиімді пайдалану нәтижесінде балалардың сөздік қоры, есте сақтау қабілеттері дамиды.

Ойындар

Рольдік – жағдайлық ойындар, Балалар әртүрлі тақырыптағы үлгілермен диалогтік қарым-қатынасқа түседі.

The mouse and the cat

Cat: Little mouse, little mouse,

Where is your house?

Mouse: Little cat, little cat,

I have no house

Cat: Little mouse, little mouse,

Come to my house

Mouse: Little cat, little cat,

I cannot

You want to eat me

Жарыспалы ойындар – лексика мен сауаттылықты меңгертуге негізделген. Бұл ойындарда, кім тілді жақсы білсе, сол жеңімпаз атанады.

1. Құрал-жабдық: себетте жемістер мен көкөністердің мүсіндері бар, мұғалім екі қатысушыны шақырады. Ойыншылар жемістер мен көкөністерді атауларын ағылшынша айту керек және өз себеттеріне салуы керек. Кім көп жеміс атаса, сол жеңімпаз.

2. «Жаңғырық». Жаңа сөздерді үйреткен кезде мұғалім бір сөз немесе сөйлем айтады, балалар оның айтқанын қайталайды және қайталаған сайын дыбыстары ақырындай түседі. Балалар: Бұл тау басында. Рөлмен ауысуға болады. Мұғалім жаңғырық болады. Үйреніп жатқан құрылымның болымсыз түрін балалар айтады, мұғалім қайталайды. Ойын мақсаты: жаңа сөздерді бекіту, сөйлемнің болымсыз түрін жаттықтыру, ес пен қабылдауды дамыту.

Ырғақтық-әуендік ойындар – бұл дәстүрлі ойындар, атап айтқанда, өлеңдер, хор, жұптасып билеу т.б. бұл ойындар коммуникативтік дағдыларды фонетикалық және ырғақтық-әуендік біліктіліктерді дамыту.

Көркем өнерпаздық немесе шығармашылық ойындар – бұл әдіс баланың ойын шектігі мен шығармашылықты ұштастыра тіл үйренуіне көмектеседі. Олар ағылшынша шағын қойылымдар қою, көркем бейнелеу, сурет т.б.

Балалар ойын барысында өздерін еркін сезінеді, ізденімпаздық, тапқырлық әрекеті байқалады. Ойын түрлерінің тәрбиелік мәні зор, әр адам денесінің дамып жетілуіне пайдасы мол. Ойын арқылы баланың бойына адамгершілік қасиеттермен қатар білімге, өнерге құштарлығы деген қалыптасады. Тіпті нашар деген баланың өздері де ойын түрлері араласқан сабаққа зер салмай қоймайды, ынталана түседі.

Ойын элементтерін қолданудың маңызы өте зор. Баланың сабаққа деген қызығушылығы артады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Комышева А.В. Игровые методы обучения иностранным языкам//Қазақ тілі әдістемесі ,2008, №1, 16-17,20-21 б.
2. Сұңғатова Г.Ж.Сабақта ойын жағдаяттарын пайдалану//. Қазақ тілі әдістемесі,2008, №2, 9-11б.
3. Сұңғатова Г.Ж. Тілдерді оқыту ойын әдісі//, 2009, №3,26-29 б.

**Сетевое педагогическое сообщество новая форма организации
самообразования учителей**

*Калачева Н.А., КГУ «Основная школа № 44»
учитель английского языка*

В период современного мира и информационных изменений трудно представить работу школы без внедрения новых подходов в систему образования. Возникает необходимость обновить содержание школьной программы, должны быть пересмотрены технологии, методы и приемы обучения. Не может остаться в стороне и сам учитель. Ему тоже необходимо меняться, это требует время, время всемирной глобализации. Учитель обучается всю жизнь, ежедневно пополняя багаж своих профессиональных знаний, совершенствуя свою методику преподавания, становится конкурентоспособным в современном мире.

На сегодняшний день мы можем быть свидетелями колоссальных изменений в системе образования, переход на обновленное содержание школьной программы (1-2,5,7 классы), обучение учителей эффективным методам в преподавании, создание той площадки, где учитель станет лидером, управленцем, процесс обучения будет активным и эффективным, в котором каждый ученик достигнет своих целей образования согласно верхней строки таксономии Блума.

Но все это можно достичь при тесном взаимодействии. Одним из таких взаимодействий является Сетевое педагогическое сообщество (СПС).

Сетевое педагогическое сообщество – это современная форма усовершенствования педагогического мастерства в школе. СПС – это сотрудничество учителей одной или более школ, где все участники не только делятся своим опытом, наработками, профессионализмом, а также работают в одном направлении над единой проблемой, объединены общими целями, идеями, интересами в сфере образования. Все участники СПС являются единомышленниками, работают в коллаборативной среде, получая мощную профессиональную квалифицированную помощь друг от друга.

Все СПС объединены общими целями- повышение педагогического мастерства, обмен профессиональным опытом, внедрение новых идей в педагогический процесс, действие в сотрудничестве, создание необходимых площадок для саморазвития, где каждый из участников принимает активное участие в процессе обучения и другие.

СПС дает всем участникам уникальные возможности по усовершенствованию своего педмастерства, обмен педагогическим опытом, консультации по различным вопросам для устранения проблем, возникших во время учебного процесса, участие в коучингах, семинарах.

Одним из направлений деятельности СПС является деятельность, направленная на учащихся, на их умственное и творческое развитие.

Учитель не должен оставаться в стороне. Он оказывает колоссальную поддержку, выстраивает подмости (Брунер). И если случается так, что встречаются учителя с одинаковыми идеями, проблемами в процессе образования, есть некая точка соприкосновения, то они объединяются в группы, начинают работать в сообществе.

Такие сотрудничества могут быть в любой школе. Например, школьные методические объединения- коллектив единомышленников, который владеет различными приемами, технологиями и методами современного обучения, организует учащихся, вовлекает их в совместную деятельность. Школа молодого учителя- это тоже взаимодействие учителей, работа которого направлена на адаптацию к профессиональной деятельности молодых учителей; секция классных руководителей, различные кафедры учителей и т.д.

Вся работа малых объединений в школе направлена на достижение какой-то одной единой цели. Все участники этих объединений работают сообща, сотрудничая, взаимодействуя друг с другом.

Создание СПС учителей, где приняли бы участие все учителя школы станет открытой площадкой, созданной для общения среди коллег, для оказания взаимопомощи, обменом педагогическим опытом, внедрения новых подходов в процесс преподавания и обучения.

Целью данного СПС может стать обмен педагогическим опытом. Также данное сообщество может стать средством самообразования педагогов, усовершенствование профмастерства, конструктивной дискуссии проблем, возникших в ходе педагогической практики.

Важным преимуществом в работе СПС будет является создание коллаборативной среды на всех этапах. Другим преимуществом можно считать создание сборника эффективных инструментов, методов и технологий в работе учителей новаторов, а также создание Веб сайта для размещения педагогических разработок с целью совершенствования педпрактики, средством обобщения и распространения результатов педдеятельности.

Учитель должен меняться. Это сложный процесс, требуемый современными стандартами образования, а неотъемлемым направлением данного процесса является работа СПС.

Литература:

1. Драхлер А.Б. Сеть творческих учителей: Методическое пособие. – М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2008. –171 с.
2. Патаракин Е.Д. Сетевые сообщества и образование
- 3.Руководство для учителя. Программа курсов повышения квалификации педагогических работников Республики Казахстан, АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2016.

Здоровьесберегающий подход к урокам английского языка

*Линкер В.Х., СОШ №65
учитель английского языка*

Рост значения воспитательного аспекта обучения современного учителя заставляет обратить особое внимание на тему «Здоровье». Необходимость применения здоровьесберегающих технологий продиктовано, прежде всего, ухудшением физического и психического здоровья детей. Поэтому одной из приоритетных задач образования становится сегодня сбережение и укрепление здоровья учащихся, формирование у них установки на здоровый образ жизни, выбор таких технологий преподавания, которые были бы адекватны возрасту учеников, устраняли бы перегрузки и сохраняли здоровье. Учитель постоянно должен заботиться о сохранении психического здоровья детей в норме, повышать устойчивость нервной системы учащихся в преодолении трудностей.

Принципы педагогики оздоровления, применяемые учителями нашей школы на уроках английского языка:

- принцип активного обучения (диалоговая, фронтальная и групповая работа; игровые технологии).
- принцип наглядности (карточки с заданиями, слайды, картинки),
- принцип систематичности и последовательности (подготовительные действия позволяют перейти к освоению нового и, опираясь на него, приступить к познанию более сложного материала),
- принцип повторения (в результате неоднократных повторений вырабатываются динамические стереотипы),
- принцип доступности и индивидуализации (исключение негативных и вредных последствий для организма учеников чрезмерных требований и заданий).

Урок начинаем с соблюдения санитарно-гигиенических условий в классе (температурный режим, рациональное освещение, проветривание и чистота кабинета), а также положительной атмосферы. Настраивая

учеников на позитивные мысли, предлагаем им, например, пожелать своим родным всего самого доброго: I wish my mom all the best!

Большое значение имеет планирование урока. Во избежание усталости и переутомления учащихся, обязательно меняем виды деятельности, активности (интеллектуальной, эмоциональной, двигательной). Включаем «разрядки» (инсценирование, пение). А также метод сохранения и укрепления здоровья: устная речь, чтение, письмо, работа с учебником, ответы на вопросы, творческая и самостоятельная работа.

Этапы уроков направляем на выполнение поставленной цели с использованием ИКТ, что позволяет усилить мотивацию учения, индивидуализировать и дифференцировать процесс обучения, предоставляя ученикам возможность самостоятельного выбора режима учебной деятельности. Особое место в организации урока занимает психологический климат: шутки, улыбки, использование юмористических картинок, поговорок, музыкальных минуток. Обязательным условием проведения всех уроков являются мероприятия по профилактике утомляемости в целом, нарушения осанки, утомляемости глаз (физкультминутки, гимнастика для глаз).

Используем следующие упражнения для глаз:

1. Начертите на доске или другим способом букву S. Затем попросите детей глазами очертить ее сначала в одном направлении, потом необходимо поменять. При этом можно приговаривать рифмовку: Wealth is nothing without health. Ее можно связать с изучаемой темой, например, «Health habits».
2. Хорошим упражнением для глаз будет «письмо». Например, сначала можно написать какие-нибудь большие буквы на доске. Затем перевести взгляд на свою парту и там глазами «написать те же буквы». Затем на любом маленьком предмете. Как вариант, можно написать свое имя или любое слово.

Для каждого возрастного этапа подбираем определенные разминки. Для учащихся помладше больше подойдут анимационные, стихотворные физминутки. Для старших детей используем стихи, можно шутки, анекдоты, скороговорки или что-то, что одновременно связывает и с языком, и расслабляет. Ритмичные стихотворения довольно быстро запоминаются, а в сопровождении с аудио или видеозаписью, они делают урок еще более интересным. Также в качестве разминки можно использовать разные игры. В процессе игры от детей требуется выдержка, умственное напряжение, самостоятельность. Игра приносит детям не только положительные эмоции, радость и успех. Например, играя в «Снежный ком», ученики также развивают общительность, тренируют память, внимательность. Кроме того, эта игра помогает учащимся наладить общение, запомнить как можно больше слов. Педагоги нашей школы

используют ее при изучении и повторении неправильных глаголов. Дети лучше запоминают лексический материал.

На формирование правильной осанки используем следующее упражнение:

Начальное положение:

Put your legs aside; put your hands over the head.

1-4-make circular motions with your body to the right;

5-6- make circular motions to the left;

7-8-put your hands down and shake them.

Repeat 4–6 times. The pace is medium.

По длительности разминка составляет 1-2 минуты.

Урок заканчиваем спокойно, стараемся не перегружать домашним заданием, домашнее задание даем в соответствии с индивидуальными возможностями каждого ученика. Например, изучая тему «Healthy lifestyle» в 9 классе, даем ученикам дифференцированное домашнее задание.

Level 1 - to write an essay «What should I do to keep fit»

Level 2- to write an essay on key words: keep fit, smoking, alcohol, Healthy food, do morning exercises, go in for sports, fresh air

Level 3 - to put the words in the correct order to make the sentences.

1. We /should / and vegetables /eat/ a lot of fruit/

2. We /every day/ morning exercises /do /.

3. We / our teeth/ every morning /brush.

4. We /watch/ shouldn't / /TV much/

5. We/ a lot of /computer games /shouldn't/play.

6. We /consult /must /the doctor.

7. mustn't / alcohol/ drink/ We /

8. We / take/ mustn't / drugs.

В своей практике также используем личностно – ориентированный подход к каждому учащемуся, что является неотъемлемой частью обучения, направленной на индивидуализацию обучения.

Одна из возможностей поддержки ученика на уроке – это организация обучения в сотрудничестве. Обучение с учетом индивидуальных возможностей обучающихся – один из способов сохранения, поддержки, улучшения физического и психического здоровья обучающихся. Таким образом, внедрение в учебный процесс здоровьесберегающих технологий позволяет добиться положительных изменений в состоянии здоровья школьников, легче и успешнее овладеть необходимыми знаниями и повысить мотивацию к изучению английского языка.

Литература:

1. Здоровьесберегающие технологии в образовательном процессе/ авт. - сост. С.А. Цабыбин. – Волгоград: Учитель, 2009.

2. Интернет - источники. www.pedagogika.by.ru/, www.openclass.ru/

З. Садыков Б.Е., Здоровый образ жизни в общеобразовательной школе, Алматы, 2007г.

Оценка с правом на ошибку

Мельникова М.Ю., КГУ «СОШ № 46»

учитель английского языка

Оценка в школе. Что это? Инструмент в руках учителя, мотивация для ученика или пресечение всякого желания учиться? Вопрос оценки знаний в школе очень важен и требует серьезного подхода. Что именно оценивает учитель: знания ученика, его старания и прилежность, его желание учиться или же конкретный результат – итог его работы? [1]

Оценивание является неотъемлемой частью обучения и непосредственно связано с целями учебной программы и ожидаемыми результатами. Оценивание является непрерывным процессом, позволяющим своевременно и систематически отслеживать прогресс учебных достижений учащихся. [2, с.8]

Все участники образовательного процесса привыкли к традиционной пятибалльной шкале оценивания в школе. Но со временем все меняется и система оценивания в школе не является исключением.

Обновленная программа образования подразумевает два вида оценивания: суммативное и формативное.

Суммативное оценивание позволяет определить и фиксировать уровень усвоения содержания учебной программы за определенный период.

Формативное оценивание обеспечивает непрерывную обратную связь между обучающимся и учителем без выставления баллов или оценки. При формативном оценивании обучающийся имеет право на ошибку и ее исправление. Это позволяет определить возможности обучающего, выявить трудности, помочь в достижении наилучших результатов, своевременно корректировать учебный процесс. [2, с.11-12]

Вот здесь, наверное, перед учителями и возникла одна из основных проблем, как правильно организовать оценивание, как сохранить мотивацию детей учиться? И если с суммативным оцениванием все более понятно, оно похоже на контрольные работы, которые и раньше писали ученики в конце четверти или раздела, то формативное оценивание вызывает у учителя ряд трудностей.

Начав работать по обновленной программе в этом году, я сделала вывод, что формативное оценивание в той или иной форме должно обязательно присутствовать на каждом уроке.

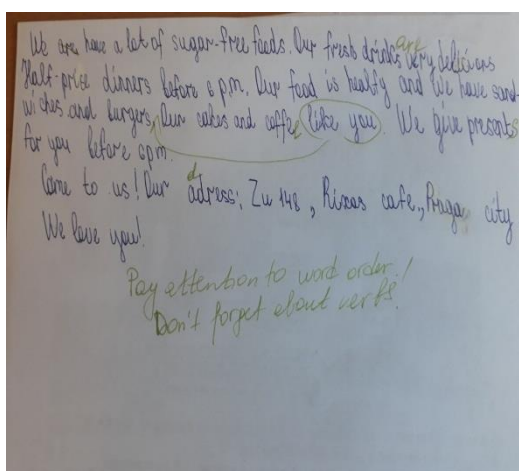
Во-первых, в отсутствии стандартных оценок за задания, оно предоставляет учителю возможность увидеть, как ученики усвоили материал, какие трудности у них возникли, а, следовательно, опираясь на

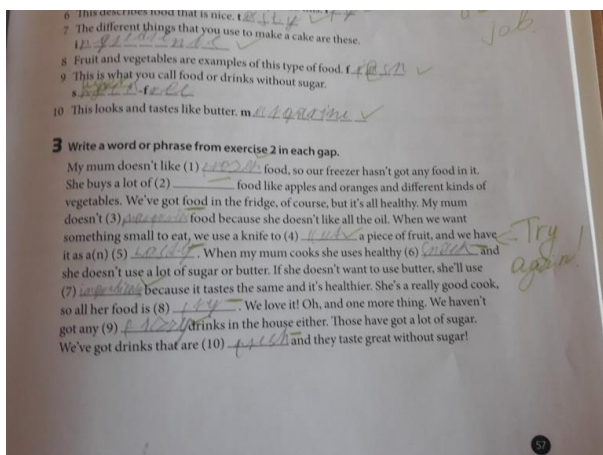
данные результаты, учитель может скорректировать свою дальнейшую работу.

Во-вторых, оно позволяет каждому ученику увидеть свои результаты и достижения, понять, что все то, что он делает, он делает не зря, и его работа так же оценивается, только в другой форме, и плюс к этому у него появляется возможность исправить собственные ошибки и переделать задание еще раз.

Проверяя письменные задания учащихся, я сопровождаю их комментариями, в которых не просто оцениваю работу учащегося, но и пишу, на что следует обратить внимание, что нужно повторить. Все неправильные ответы я стараюсь просто отметить, не исправляя на правильные, чтобы ученик сам мог еще раз подумать, какой ответ там необходим.

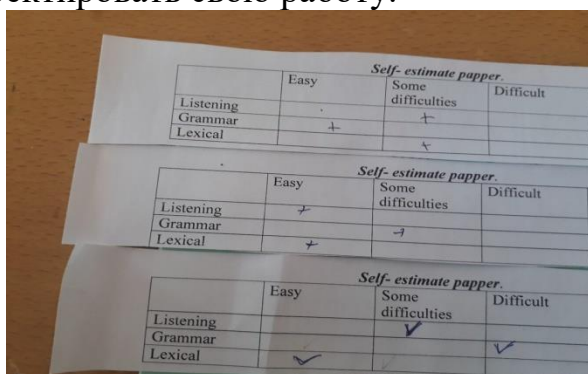

1. Обратная связь ученику

2. Комментарии к заданию

Также очень важно вовлекать в процесс оценивания и самих учеников, ведь очень часто, что нам учителям кажется простым, вызывает наибольшие трудности у учеников. На своих уроках я использую различные листы самооценивания. В таких листах ученики могут не только поставить себе баллы за выполненную работу, но и отметить какое задание было для них легким или трудным, либо они вообще с ним не справились. В дальнейшем эти результаты помогают мне планировать и корректировать свою работу.

3. Лист самооценивания

Конечно, остается еще много вопросов по поводу новой системы оценивания и ее внедрения, и наверное, не возможно создать единый шаблон оценивания прогресса учеников, ведь каждый из них индивидуален и только учитель, работающий с ними может подобрать правильный способ оценивания.

Литература:

1. Статья «Критериальное оценивание»- интернет портал Инфоурок https://infourok.ru/kriterialnoe_ocenivanie_vidy_ocenivaniya-516794.htm
2. Руководство по критериальному оцениванию для учителей основной и общей средней школ. Астана, 2016

Заманауи мектепте үштілді оқыту ортасына жағдай жасау

Омаржанова Г.К., «№101 мектеп-лицейі» КММ

Қазақстанның тәуелсіз мемлекет ретінде қалыптасуы орта білім беру жүйесінің дамуымен тығыз байланысты. Қай халықтың, қай ұлттың болсын толығып өсуіне, рухани әрі мәдени дамуына басты ықпал жасайтын тірегі де, түп қазығы да мектеп. Мектептегі білім беру деңгейін көтеру және онда ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы оқу-тәрбие процесін тиісті деңгейге көтеру мектеп басшылары мен ұстаздардың басты міндеті.

Бүгінгі ХХІ ғасыр – техниканың озық дамыған ғасыры. Техниканың, экономиканың тілі – ағылшын тілі.

Үш тілде оқыту – заман талабы. Жас ұрпақтың өз қабілеттерін танытуда, білім әлемінде еркін қолдануға мүмкіндік береді. Қазіргі қоғамда адамның кәсіби өсуіне ағылшын тілі қажетті ресурс екені бәріне мәлім. Президентіміз Н.Ә. Назарбаев Қазақстан халқына Жолдауындағы білім беру жүйесінде үш тілдің – мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілін, ұлтаралық қатынас тілі ретінде орыс тілін және әлемдік экономикаға үйлесімді кірігу тілі ретінде ағылшын тілін меңгерген, бәсекеге қабілетті маман даярлау міндетін атап көрсеткенін білеміз.

Үш тілділік – ол үш тілде де жетік білу. Осы мәселелердің әрі қарай орындалуы, іске асуы, дамуы мектептің жүрегі – мұғалімдерге байланысты.

Билингвалды білім беру ұғымдарының мағынасы туралы тоқталып өтейін. Ғылыми әдебиеттерде осы ұғымға көптеген анықтамалар берілген. Олардың ішінде біздің тәжірибемізге ең сәйкес келетін нұсқасы төмендегідей болады[2]:

– Билингвалды білім беру – оқу және оқудан тыс жұмыстардың негізгі бағыттарын екі тілде іске асыру, педагогикалық үрдісте екі тілді оқыту құралы ретінде пайдалану.

Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті орта білім стандарттары талаптары деңгейінде үш тілде білім меңгерген, көптілді коммуникативтік құзырлықтары қалыптасқан, көп мәдениетті, рухани-адамгершілік қасиеттері дамыған тұлғаны тәрбиелеу.

Әрбір ұстаз сабақты қызықты, тиімді әрі жаңалығы мол етіп өткізгісі келеді. Сабақта тиімді жұмыс түрлерінің жан-жақты орындалуы, ойластырылуы мұғалімнің біліктілігі мен әдістемелік шеберлігіне байланысты. Үштілді оқыту мақсатында ойынның орны ерекше деп айтуға болады. Қызықты сөзжұмбақ, сұрақ-жауап ойынын есте сақтау, логикалық ойлау қабілетін дамытуға бағытталған. Технология элементтерін тиімді қолдануы сабақ барысын ерекше, нәтижесінің сапалы болуына септігін тигізеді. [1]

Ойын – бұл жас ерекшеліктеріне қарамайтын, адамның көңіл-күйін көтеретін, ойландыратын үрдіс. Ойын түрлерін оқу барысын пысықтау, жаңа сабақты қорытындылау кезеңінде, қайталау сабақтарында пайдалануға болады. Ойын элементтерінің материалдары сабақтың тақырыбы мен мазмұны неғұрлым сәйкес алынса, оның танымдық, тәрбиелік маңызы да арта түседі. Оны тиімді пайдалану, сабақтың әсерлігін, тартымдылығын күшейтеді. Оқушылардың ынтасы мен қызығушылығын арттырады. Мен ойын элементтерін әрдайым пайдалануға тырысамын.

Мұғалім кез келген ойынды өткізу үшін алдын ала жоспар құрып және оған қажетті барлық материалды дайындап алу қажет. Таңдап алынған ойындар оқушылардың сөз байлығына, тіл қорына сай болу керек. Мазмұны тақырыпқа сай, оған берілетін уақытты нақты белгілеу керек.

Қорыта келгенде, тиімді қолдана білген ойын арқылы мынадай нәтижеге жетуге болады:

- Білім беру сапасын арттыруға болады;
- Оқушылардың сабаққа қызығушылығын арттырады;
- Оқушының белсенділігі артады;
- Материалды жылдам меңгеруге түрткі болады;
- Тыңдап түсіну(аудирование) және ауызша сөйлеу дағдылары дамиды;
- Шығармашылық және ойлау қабілеттері дамиды, байқампаздық қабілеті ашылады;
- Теңдікті сезінеді, сабаққа қызыға қатысады, ұялшақтықты, жасықтықты жеңеді;
- Ұжымда бірлесе жұмыс істеуге үйренеді. [3, 31б]

Демек, «Тіл тағдыры – ел тағдыры» деп, ел бірлігін негізі – тіл бірлігіне қол жеткізу жолында қызмет ету қазақстандықтардың парызы.

Жас ұрпақты заманауи талапқа сай өмір сүру жағдайына дайындықтың негізгі құралы ретінде үштілдік білім беру деңгейі болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Б. Әбдікәрімова, М. Соколова «Оқыту технологиясының білім сапасын көтерудегі ықпалы» - Алматы, 2004ж
2. Заманауи білім беру. Әдістемелік құралы. 2014ж.
3. Мектептегі шетел тілі. Республикалық әдістемелік журнал. №2, 2012

Раннее обучение английского языка

*Рамазанова Д.С., КГУ «СОШ №82»
учитель английского языка*

Развитие современных подходов преподавания иностранного языка в РК является одним из актуальных вопросов в процессе развития образовательной системы нашей страны. Как отметил Президент РК Н.А.Назарбаев: «Казахстан должен восприниматься во всем мире как высокообразованная страна, население которой пользуется тремя языками. Это: казахский язык – государственный язык, русский язык как язык межнационального общения и английский язык – язык успешной интеграции в глобальную экономику». Исходя из этого следует отметить что главная задача современного учителя иностранного языка – повысить возможность усвоения и использование иностранного языка учащимися в обществе. [1]

Изучение иностранного языка в раннем возрасте имеет свои преимущества и недостатки. Преимуществами организации раннего обучения иностранного языка являются такие аспекты, как повышение интереса учащегося изучению иностранного языка с ранних лет; правильное употребление иностранного языка наравне с родным языком в естественной или искусственной среде, при этом способствуя не только более прочному и свободному практическому владению им, но и нести в себе большой интеллектуальный и нравственный потенциал; способствует формированию у детей более открытого и толерантного поведения по отношению к представителям различных культур или представителей отличительного социального положения; иностранный язык дает большие возможности для общения в будущем, расширяет горизонты учащегося. Однако, говоря о преимуществах раннего образования иностранного языка, нельзя забывать об обратной стороне медали. Изучение иностранного языка наравне с родным языком и другими языками, в нашем случае изучение казахского или же русского языка как родного одновременно с изучением английского, приводит возникновению путаницы у учащихся. Учащиеся употребляют слова на разных языках, что не способствует выработке четкого понимания языка, не понимание на

каком языке идет диалог, также это становится причиной неправильного усвоения или трудностей усвоения грамматики языка. Нельзя не учитывать способности учащихся. Некоторые учащиеся склонны к естественно-математическим направлениям и имеют слабое восприятие иностранного языка, что можно соотнести к недостаткам изучения иностранного языка в раннем возрасте. Это один из немаловажных аспектов которые некоторые родители не учитывают при желании вырастить лингвиста.[2]

Проблема, как именно обучать английскому языку детей раннего возраста, не решена до конца ни в нашей стране, ни за рубежом, хотя многие методисты проявляют огромный интерес к ней. Например, вскоре после второй мировой войны, современная языковая ассоциация США во главе с Теодором «Проблема раннего обучения иностранным языкам» нашла свое отражение в ряде научных трудов отечественных и зарубежных исследователей и методистов, таких как В.Н. Мещерякова, Н.В. Семенова, И.Н. Павленко, И.Л. Шолпо, З.Я. Футерман, Л.П. Гусева, Н.А.Горловой, М.А. Хасанова, Carol Read, Cristiana Bruni, Diana Webster и другие.[3]

Главная цель каждого современного учителя иностранного языка ответить потребностям учащегося. Учитель не должен забывать о потребностях учащихся разного характера, к примеру как учащиеся-визуалы, которые более склонны воспринимать информацию в схемах, картинках, диаграммах, таблицах и в виде видео материала, учащиеся-слушатели склонны воспринимать информацию в устном виде, либо же с помощью аудио материала. Также следует учитывать схему воздействия среди учащихся во время урока, то есть организация индивидуальной работы, работы в паре или в группе. Нельзя не отметить о том, что учителю следует учитывать вопросы которые могут возникнуть у учащихся, то есть задача учителя предвидеть проблемы при составлении плана урока и готовиться основательно к вопросам возникающих у учащихся. Такая деятельность учителя способствует решению или уменьшению проблем у учащихся при изучении иностранного языка.

В заключении хотелось бы добавить, что задачей учителя является не только организация учебного процесса, но и развитие внутреннего интереса учащегося к предмету, мотивация и создание искусственной или естественной языковой среды для учащегося что способствует развитию понимания и навыков предоставляя возможность развития учащимся самостоятельно. Самостоятельность – одна из важнейших характеристик современного учащегося. И роль учителя в формировании самостоятельности очень немаловажная. Формирование самостоятельности и инициативности учащегося основополагает развитию современного образования. И я верю, что образование основываясь на самостоятельную деятельность учащихся даже в раннем возрасте имеет шансы способствовать развитию более толерантного, открытого, светлого общества нашей страны.

Литература:

1. Послание Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева народу Казахстана «Стратегия Казахстан – 2050: новый политический курс состоявшегося государства». – Астана, 2012. –14 декабря.
2. Ломакина Г. Р., Лаер А. А. Раннее обучение иностранному языку: плюсы и минусы // Молодой ученый. — 2014. — №20. — С. 597-599
3. Биболетова М. З. Проблемы раннего обучения иностранным языкам. – Московский комитет образования МИПКО, 2000

Трехязычие как пропуск в большой мир

*Сатыбаев М.С., СОШ № 35 им. Ю.Н. Павлова
учитель английского языка*

В целях интеграции в мировое образовательное пространство Республика Казахстан выбрала стратегический курс ориентации на стандарты мировой образовательной практики с учетом сохранения лучших традиций и стандартов отечественного образования. Н.А. Назарбаев сказал: «Казахстан должен восприниматься во всем мире как высокообразованная страна, население которой пользуется тремя языками. Это: казахский язык — государственный язык, русский язык как язык межнационального общения и английский язык — язык успешной интеграции в глобальную экономику». Внедрения трехязычного обучения в рамках реализации Плана Нации «100 шагов» начат планомерный переход к единовременному обучению на казахском, русском и английском языках.

В начальной школе дается тема "hands and head" и тема счета "counting classroom objects" для более успешного усвоения предлагаю один из способов подачи материала, который позволит заинтересовать детей, воспитать в них творческое воображение, расширить их кругозор, закрепить материал, используя игровую форму. На своих уроках я использовал образные единицы с соматическим компонентом рука и палец в разносистемных языках. Учитывая жанровую распространенность например, известной детской считалочки в английском, казахском и русском языках, казалось бы, абсолютно разные лингвокультуры, с разным менталитетом и традициями с давних времен, используют считалку, для того чтобы обучить детей считать, развивать в них образное мышление и расширить их кругозор. Предлагаю несколько вариантов одной и той же считалки на трех языках.

Казахский вариант звучит так:

Бас бармак, баланүйрек, ортантерек, сылдыршүмек, кішкентайбөбек.

Пальцам давались довольно интересные имена, причем довольно метко.

Большой палец - **бас бармак** (дословно - главный палец)

Указательный палец - **баланүйрек** (незрелый утенок)

Средний палец - **ортантерек** (тополь посередине)

Безымянный палец - **сылдыршүмек** (журчащий шумек (*трубка, приделанная к люльке - бесік, делается из тонкой трубчатой кости барана*))

Мизинец - **кішкентайбөбек** (маленькое дитя).

Аналог этой считалки есть и на английском языке:

One, two, three, four, five.

Once I caught a fish alive,

Six, seven, eight, nine, ten,

Then I let it go again.

Why did you let it go?

Because it bit my finger so.

Which finger did it bite?

This little finger on the right.

Вариант этой считалки есть и в русском языке:

Раз, два, три, четыре, пять.

Вышли пальчики гулять.

Этот пальчик гриб нашел,

Этот пальчик — чистый стол.

Этот резал, этот ел,

Ну а этот лишь глядел.

Для того чтобы закрепить пройденный материал по теме «Овощи и фрукты» детям было предложено вспомнить широко известную сказку про Чиполлино. В этой сказке главными героями являются как раз овощи и фрукты. После просмотра сказки на английском языке (аудирование) был организован опрос, дети отвечали на вопросы, например:

1) What are cartoon characters Cipollino? (fruits and vegetables).

2) Who is Cipollino ? (Onion)

3) Who is his best friend? (Cherry)

4) Who is his girlfriend?(Radish)

5) Whose House saves Cipollino? (Pumpkin)

6) Who is a negative character? (Tomato)

7) Who plays the violin? (Pear)

8) Who is the main ruler of the country? (Prince Lemon)

Ребята с удовольствием работали в группах, одни называли только овощи, а другие только фрукты. Часть ребят разгадывали кроссворды.

Отмечу, что дети очень любознательны, эмоциональны и, используя на уроке элементы устного народного творчества в такой форме, учитель может рассчитывать, что дети лучше усвоят и запомнят пройденную тему.

Данная работа вызвала у детей большой интерес и обогатила их словарный запас. Для учеников младшего и среднего звена яркие образы главных персонажей сказок, элементов устного народного творчества, усиливают восприимчивость к неродному для них языку.

Литература:

1. Закон «О языках в Республике Казахстан» от 1997 года
2. Послание Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева народу Казахстана «Нұрлы Жол - путь в будущее» // www.akorda.kz
3. Жикеева Айгуль Римжановна. «Особенности формирования и развития трехязычия в Республике Казахстан» 2017 год.

Жаңа білім беру мазмұнындағы бағалау ерекшелігі

*Шалгимбаева А.Г., №3 гимназия
ағылшын тілі мұғалімі*

Бүгінгі білім беру жүйесінің ерекшелігі - білім алушының қандай да бір іс-әрекетке құзіреттілігін дамыту болып табылады. Ұлы педагог Ы.Алтынсарин «Оқытушы бағалағанда олардың іске қатысы жоқ сөздеріне қарап емес, олардың егістерінің бетіне шыққан жемістеріне, яғни оқушыларына қарай бағалау керек» деп айтқандай, оқушы жетістігін нақты бағалау мәселесі – білім беру жүйесіндегі өзекті мәселелердің бірі.

Оқушылардың білім нәтижелерін бағалау оқыту үдерісінің маңызды бөлігі болып табылады, оқыту үдерісін басқарудың түйінді кілті бағалауда деп те айтуға болады. Көптеген жылдар бойы оқушы жетістігі басқа оқушымен салыстырмалы түрде бағаланып келді. «Бағалау» термині «жақын отыру» латын тіліндегі мағынада – бағалаудың негізгі сипаты бір адам басқа адамның не айтып, не істегенін немесе өзін-өзі бақылау жағдайында өзінің дербес ойлауын, түсінігін немесе тәртібін мұқият бақылауы болып табылады.

Өз кезегінде, білім беру сапасын жоғарылату оқушылар жетістіктерін бағалаудың нақты критерийлерін жасауды талап етеді. Бағалаудағы ерекше амал критерий арқылы бағалау болып табылады. Критериалды бағалау – бұл білім берудің мақсаты мен мазмұнына негізделген оқушының оқу-танымдық құзырлығын қалыптастыруда алдын-ала белгіленген жетістіктермен салыстыру үрдісі, яғни белгілі бір критерийлер арқылы бағалау болып табылады.

Критериалды бағалауды енгізудің мақсаты:

1. Мектепте оқыту сапасын жоғарылату
2. Мектеп бітірушілердің білімін халықаралық стандартқа сәйкестендіру.

Критериалдық бағалау жүйесі арқылы:

1. Оқушының тұлғалық бағытын белсенділікке бағыттау
2. Тұлғаны нәтижеге жеткізу
3. Өсу динамикасын кез-келген кезеңде анықтау
4. Қалыптастырушылық және негізгі бағалау арқылы білімін анықтауға болады. Қалыптастырушы бағалау – күнделікті алған білімінің

меңгеру деңгейін анықтайды; негізгі бақылау жұмысына дейін білімін жүйелейді; кездескен қиыншылықтарын қалыпқа келтіруге оқушыға мүмкіндік береді. Негізгі бағалау белгілі бір тақырыпты қорытындылау мақсатында орындалады; негізгі бағалаудағы оқушының алған бағасы тоқсандық баға болып табылады; бір тарауға байланысты қалыптастырған білім деңгейін анықтайды және мазмұны оқылған материалды қамтуы керек. Негізгі бағалауда барлық критерийлер барынша қолданылуы керек. Критерий оқушының жас ерекшелігіне, бағдарламаға сай алынады.

Тоқсан соңында әр критерий бойынша негізгі бақылаудан алынған орташа ұпай есептелінеді.

Мен өз сабақтарымда критериалды бағалауды жиі қолданамын, яғни сабақтың басында оқушылар нені білуі тиіс, не нәрсеге қол жеткізу керек деген мақсатпен сабақтың критерийін интерактивті тақтаға жазып көрсетемін немесе әр оқушыға қағазға жазылған күйде сабаққа құрылған критерийлерді таратамын. Жалпы критерийлерді әрдайым өзім құрастырып қана қоймай, кейбір тақырыптарды оқушылармен бірігіп құруға дағдыландым. Сабақ критерийлері өткен сабақпен байланыстырыла құрылады, өйткені ағылшын тілі сабақтарында кейбір түсінуге қиын грамматикалық құрылымдарды дамыту, жетілдіру мақсатында көбірек жұмыстануды қажет етеді және әр сабақта оқушылардың сабақта ағылшын тілінде сөздік қорларын пайдалануы, сөйлеген кезде немесе оқыған кезде дауыс ырғағына, яғни дауысты көтеріп немесе төмен түсіру мәнеріне көңіл бөле отырып, сабақ критерийлерін құрамын. Мысалы, 2 «Ә» сыныбында өткен “Animals can” (Animals/can/can’t) тақырыбында сабақта мынадай критерий бойынша өзін-өзі бағалады.

Name	Identify the animals (Жануар аттарын ажырата аламын аламын)	I use can / can’t describe what can animals do (Жануарлар не істейтіні айта аламын)

7 «Ә» сыныбында өткен “Communication and Technology” тақырыбында өткен сабақта оқушыларға өздері жаңа зат ойлап тауып, оны сыныпқа әңгімелеу қажет болды, берілген критерий бойынша әрқайсысы бірін-бірі бағалады.

Assessment criteria

Descriptor	A learner
	Uses a range of vocabulary (topic related words, adjectives, adverbs)

	Uses a range of grammatical forms with a good degree of control (no more than 2 grammatical errors) is used
	Organizes the sentences logically with basic cohesive devices (at least 2)
	Pronounces accurately with the intonation (no more than 2 errors)

Жоспарлы сабақтарға критерий құра отырып, берілген критерийлер арқылы мен оқушыларымының өзін-өзі бағалауда, бірін-бірі бағалауда олардың сабаққа деген ынтасының, өзіндік ойы, пікірі қалыптасқанын, есте сақтау қабілеттерінің, пайымдау, ажырату, жаңа бір ой түю, бір-бірінің, мұғалімнің алдында жауапкершіліктері артқанын аңғардым. Оқушыларды бағалауда әділдік пайда болды, берілген критерийлер бойынша неге қол жеткізгендерін, нені білу қажет екендіктерін біліп отырды. Критериалды бағалау арқылы оқушылар өз деңгейлерін анықтай алады. Бұл олардың білім деңгейлерін көтеруіне ықпалын тигізді. Өзін-өзі бағалау мен өзара бағалаудың тиімділігі, бұрын тақтаға шығып, сабақ айтуға ұялатын оқушылар өздерін еркін ұстай бастады, сабаққа деген ынтасы артты, сенімділік пайда болды және олар бір-біріне көмектесе отырып және олар бір-бірін бағалау арқылы әділ баға қоя бастады.

Критерий арқылы бағалау мұғалімдерге: сапалы нәтиже алуды қамтамасыз ететін критерийлерді құруға; өз жұмысын талдау және жоспарлау үшін ақпарат алуға; оқу үрдісінің сапасын жақсартуға; әрбір оқушының жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оқытудың траекториясын құруға мүмкіндік береді.

Критерий арқылы бағалау оқушыларға: нәтижені талдау үшін бағалау критерийлерін білу және түсінуге; критерийлерді білу арқылы қате жібермеу, сапалы нәтиже беруге; рефлексияға қатысу, яғни өзін және өз достарын бағалауға; бағалау үрдісіне қатысу арқылы білімін тереңдетуге, нақты білімдерін қолдану, өз ойларын еркін жеткізе білу, сын тұрғысынан ойлай білуге мүмкіндіктер береді.

Ата-аналарға: баласының білім деңгейлерін бақылай алуға; баласының оқу үрдісін бақылай алуға; баласына оқу үрдісі кезінде қолдау көрсетуге мүмкіндік береді.

«Тұжырым жасай білген адам, алдына мақсат та қоя біледі» деген екен белгілі шығыс ойшылы. Олай болса, бағалауға деген көзқарасымызды өзгертсек, сабақтарымызға критерий арқылы бағалауды енгізіп, оқушыларымыздың тұлғалық бағытын белсенді позицияға бағыттасақ, тұлғаны өзіндік жауапкершілікке, нәтижеге жеткізу, ал оқушыларымыз әр сабақта белгілі бір нәтижеге жету барысында еңбектенсе, оқушы да, мұғалім де өз еңбектерінің табысын көре алады деп ойлаймын.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Нұсқаулық (III негізгі деңгейге арналған) www.cpm.kz

2. Оқытудың нәтижелерін бағалаудың әдістемесі Әдістемелік құрал, Орал қаласы 2013ж

3. Блум таксономиясын оқу үрдісінде пайдалану әдістемесі Әдістемелік құрал, Орал қаласы 2013ж

4. Жаңа тұрпатты мұғалімнің кәсіби іскерлік сапалары Қазақстан мектебі журналы, №9 2011ж, 24-бет

5. «Өзгеріс. Тәжірибе. Ойтолғау» облыстық деңгейдегі идеялар жәрмеңкесі. Жинақ, 2014 ж 21-ақпан

Развитие функциональной грамотности учащихся

*Алентаева И.А., КГУ «СОШ № 59»
учитель русского языка и литературы*

На данном этапе развития общества явно прослеживается необходимость реформ в области образования, что чётко обозначил в Послании к народу Казахстана от 10 января 2018 года Нурсултан Абишевич Назарбаев. Реалии диктуют свои условия для успешной социализации личности – это умение работать в команде, лидерские качества, активность и инициативность, правовая и экономическая грамотность, IT-компетентность.

Цель среднего образования – способствовать успешной социальной адаптации личности в быстро меняющемся современном мире. В школах Казахстана второй год проходит поэтапное внедрение Программы обновлённого содержания образования, направленной на формирование функциональной грамотности учащихся через компетентностный подход и систему критериального оценивания. Применительно к урокам русского языка и литературы — это значит, что учащиеся достаточно владеют языком, демонстрируют развитые коммуникативные навыки и успешно действуют в реальных условиях за пределами школы.

Для успешного решения задач развития функциональной грамотности школьников необходимо осуществлять личностно-ориентированный подход: в начале года следует провести диагностику обучающихся, что позволит выявить уровень каждого, а впоследствии проводить правильную дифференциацию в ходе уроков. Следует проводить работу таким образом, чтобы коммуникативная компетенция стала частью культурной компетенции, что будет способствовать реализации воспитательных задач по формированию социально активной личности. Здесь помогут инновационные технологии, в частности, технологии развития критического мышления, проектной деятельности и методы активного обучения.

Повышают мотивацию обучающихся и помогают им глубже проникнуть в изучаемый материал стратегии «Верное - неверное

утверждение», «Горячо-холодно», «Прогнозирование». На этапе работы с текстом любого вида можно использовать стратегии «Чтение с остановками», «Чтение с пометками», «Заполнение графического органаizers», «Вопросы высокого и низкого порядка» (на уроках использую информационно насыщенные тексты). При завершении работы с текстом хорошо зарекомендовали себя стратегии «Эссе», «Микрофон», «Авторский стул», «Думай-обсуждай-делись!», «Синквейн», «Письмо по кругу».

В частности, на уроке русского языка в 7 классе, раздел «Молодёжная культура: Интернет и социальные сети», тема «Язык интернет-общения» я использую следующие стратегии на послетекстовом этапе (текст был дан учащимся в аудиоформате):

- стратегия «Эссе»: ответить на проблемный вопрос («Есть ли опасность засорения языка словами Интернет-сленга?»), аргументируя свою точку зрения (здесь же решаю проблему дифференциации);

- стратегия «Думай-обсуждай-делись!» способствует отбору лучшего продукта;

- стратегия «Авторский стул» позволяет учащимся услышать образцы лучших эссе в классе.

Проводя формативное оценивание, целесообразно применить стратегию «Аплодисменты».

Посмотрим, как на развитие функциональной грамотности работают активные методы обучения на примере КСП по русскому языку в 5 классе (раздел «Знания: мир и изучение иностранных языков», тема «Великие полиглоты»):

Задание № 2. И

Стратегия «Сделай выбор».

Учащимся предлагается раздаточный материал. На одной стороне листа – ключевые слова, на другой стороне – цитаты из предложенного на уроке текста. При помощи ключевых слов следует составить простой план текста, а при помощи цитат - сложный.

Критерии оценивания	Дескрипторы
Составляет простой и сложный план.	Составляет простой и сложный план, используя раздаточный материал. А – составляет простой план; В – составляет простой или сложный план; С – составляет сложный план.

ФО «Комментарий» (взаимооценивание в парах)

Задание № 3. И П Г

Стратегия «Думай, обсуждай, делись»

Учитель предлагает ещё один пункт плана «Какие языки я хотел бы выучить и почему?» Учащиеся дописывают свой абзац, дополняя текст. Затем обсуждают в паре, далее - в группе, выбирая лучшую работу.

Критерии оценивания	Дескрипторы
Собирает материал к сочинению и организует его в соответствии с планом.	1. Собирает материал. 2. Организует материал в соответствии с планом. 3. Создаёт дополнительный абзац. А – создаёт 5 предложений; В – создаёт 7-8 предложений; С – создаёт 10-15 предложений. 4. Защищает лучший продукт перед аудиторией.

Стратегия «Авторский стул».

ФО «Грамота» (взаимооценивание групп)

Грамотный выбор стратегий позволяет достичь запланированного на уроке результата: писать разные виды эссе, в том числе аргументативное, выражая свое отношение к проблеме или авторской позиции, а также оценивать прослушанный материал с точки зрения содержания, структуры и логики изложения материала. Достижение целей каждого урока есть условие формирования компетентной конкурентноспособной личности, которая будет успешна в реалиях современного мира.

На этапе рефлексии хороший отклик учащиеся дают через стратегии «Закончи фразу», «Я-концепция», «Волшебные линеечки», «Три лица», «Мишень».

Применение технологий критического мышления и методов активного обучения в системе позволяют развивать ключевые и предметные компетенции учеников. Предложенные стратегии позволяют решить проблему информационной грамотности и коммуникативной компетентности школьников, которые являются ключевым звеном в развитии функциональной грамотности учащихся.

Литература:

1. Логвина И.А., Мальцева-Замковая Н.В. От текста к тексту. Арго. 2010
2. Вершиловский С.Г., Матюшкина М.Д. Функциональная грамотность выпускников школ. Социологические исследования, №5. 2007

Критериальное оценивание на уроках русского языка

*Ануфриева А.Г., КГУ «СОШ № 59»
учитель русского языка и литературы*

В любых организациях, которые занимаются обучением детей, обязательно существует система оценивания. Она необходима для того, чтобы определить усвоения уровня знаний учащихся, для определения продвижения или коррекции дальнейшей работы с учеником. Оценивание осуществляется на разных этапах обучения, но с одной целью: понять, насколько четко происходит понимание и освоение учебного материала.

В традиционной школе применяется «суммативное оценивание», названное так, потому что суммируются знания учащихся по установленной балльной системе в сопоставлении со знаниями других учащихся. Пятибалльная система оценивания устарела, несмотря на то, что она казалась ясной и понятной каждому. Традиционная система оценивания неточно оценивает результат (отсюда оценки с минусами и плюсами), не отмечает прогресс в обучении (если при написании диктанта ученик, раньше делал 9 ошибок, а потом улучшил его до 6 ошибок, то все равно оценка остается «2»). Все это приводит к снижению мотивации школьников.

В 1990 году в школах, колледжах и вузах Великобритании ввели новый формат оценивания, который нам известен как «формативное оценивание» или «оценивание для обучения». Этот формат оценивания имеет положительные стороны, так как активизируется взаимодействие учитель – ученик. Процесс обучения получает личностно-ориентированный характер. Это позволяет контролю со стороны учителя перейти в самоконтроль ученика. Таким образом, учащийся сам может видеть свои ошибки и работать над их устранением.

На уроках русского языка и литературы при выполнении практических и самостоятельных работ систематически используется критериальное оценивание. Работа эта начиналась с самых азов: учащиеся знакомились с критериями для выполнения предложенной работы, старались выполнять работу согласно критериям, затем проводили рефлексию, отмечая, что соответствовало критериям, где были допущены ошибки, как оптимизировать собственную работу для улучшения результата.

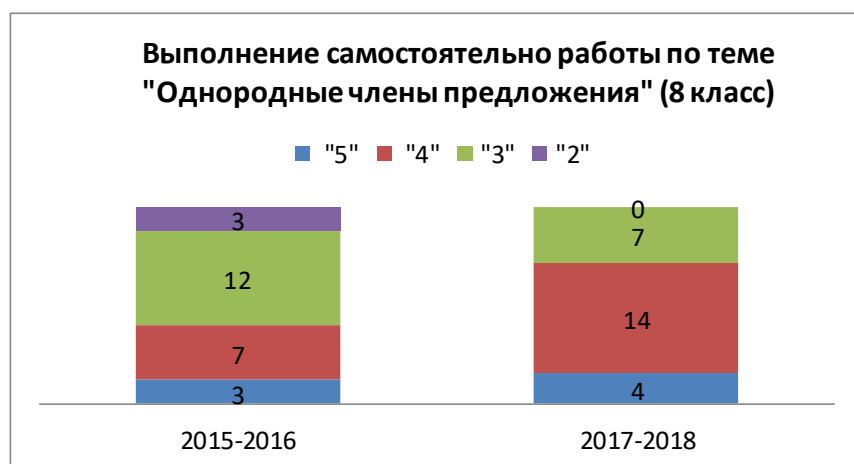
Следующим качественным этапом во внедрении критериального оценивания стало сотрудничество в разработке критериев к заданию. Учащиеся познакомились с понятиями «рубрика», «дескрипторы». По итогам выполненных работ, стала понятно, что учащиеся стали выполнять работу строго по указанным критериям, хотя ранее могли игнорировать одно условие задания. Например, расставьте знаки препинания в

сложноподчиненном предложении с несколькими придаточными, объясните расстановку графически: составьте схему предложения. Некоторые учащиеся ограничивались только расстановкой знаков препинания, что не давало учителю полного понимания, насколько осознанно учащиеся справились с работой, где имеются пробелы в знаниях.

Выполнение работы в соответствии с заданными критериями мотивирует учащихся к получению более высокого балла, позволяет активно включиться в процесс обучения, повышает уровень саморегуляции, учит проводить рефлексию действий. Ученики становятся более ответственными, самостоятельными, у них складывается адекватная самооценка. Качественно меняется роль учителя на уроке: из строгого «судьи» учитель превращается в помощника.

Критериальная система оценивания является отличным диагностическим средством, позволяет наладить обратную связь, обеспечить контакт между учителем, учениками и родителями, повышается качество выполнения работ.

Внедрение критериального оценивания в среднем и старшем звене – процесс трудоёмкий и затратный по времени. Не сразу все учащиеся и родители адаптируются к этой системе, но с каждым разом качество выполненных работ становится все лучше и лучше. Сравните:

Проведено анкетирование учащихся 10 класса, которые отметили:

- сам могу оценивать самостоятельную работу: 18 учащихся (60%);
- могу оценить уровень своих знаний: 7 учащихся (23%);
- могу отметить уровень понимания и выполнения заданий: 5 учащихся (17%).

Ко всем вышеперечисленным достоинствам критериальной системы оценивания следует добавить еще ряд положительных качеств: позволяет осуществлять индивидуальный подход к учащимся, снижает количество вопросов по поводу объективности выставления суммативного оценивания.

Исследовательская работа на уроках литературы как средство развития коммуникативной компетенции, повышения мотивации и качества знаний учащихся

*Аубакирова С.С., СОШ № 35 имени Ю.Н.Павлова
учитель русского языка и литературы*

Время информационных технологий требует качественного образования, которое предполагает способность выпускника активно действовать, владеть коммуникативной компетентностью и быть конкурентоспособным в обществе. Современная школа должна создать условия для формирования и развития личности с такими качествами. «Среди разнообразных направлений новых педагогических технологий наиболее адекватным поставленным целям современного образования является метод проектов как технология, направленная на личностно-ориентированное обучение в сотрудничестве», - считает исследователь метода проектов Е.С.Полат.

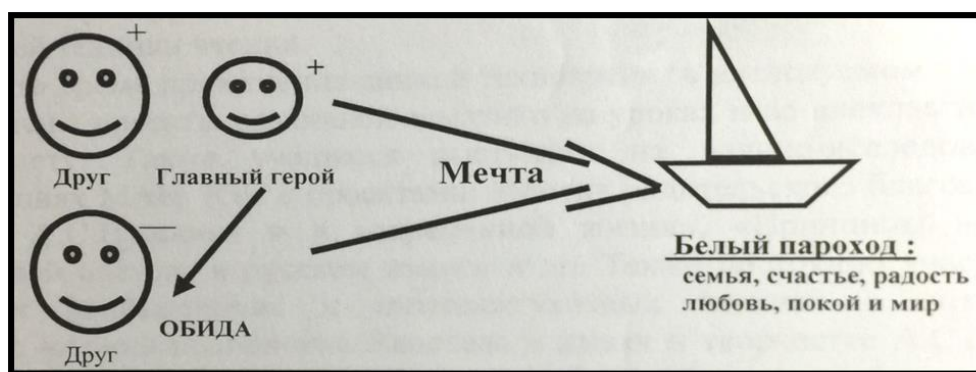
Согласно требованиям Программы по русскому языку и литературе развитие коммуникативной компетенции является одной из главных задач достижения основной цели обучения. В современной школе необходимо использование технологий и методов, которые формировали бы активную и самостоятельную позицию учащихся в учении и были направлены на развитие познавательной активности. Поэтому целью данной работы стало обоснование важной роли метода проектов в развитии коммуникативной компетенции и изучение влияния этой технологии на повышение качества знаний. Объект исследования - коммуникативная компетентность учащихся 6-х классов общеобразовательной школы. Исследование проводится уже третий год в экспериментальном 6 «Б» классе и в контрольном 6 «В» классе, затем в 7-х и 8-х классах соответственно.

В качестве диагностического инструментария на начальном этапе использовалась методика оценки способностей и личностных качеств учеников (по Дж.Рензулли, Р.Хартману и К.Калахану), проводимая с помощью опросников экспертной оценки. Были использованы два вида опросников: 1) характеристика способностей к обучению; 2) творческие и коммуникативные характеристики. В качестве экспертов выступали учитель-предметник, классный руководитель и сам учащийся, проводившие оценку и самооценку с помощью метода наблюдения. Выявленные характеристики позволили оценивать степень выраженности коммуникативных и творческих качеств учеников на начальном этапе исследования, сопоставлять их с дальнейшими промежуточными результатами и проводить мониторинг качества знаний учащихся.

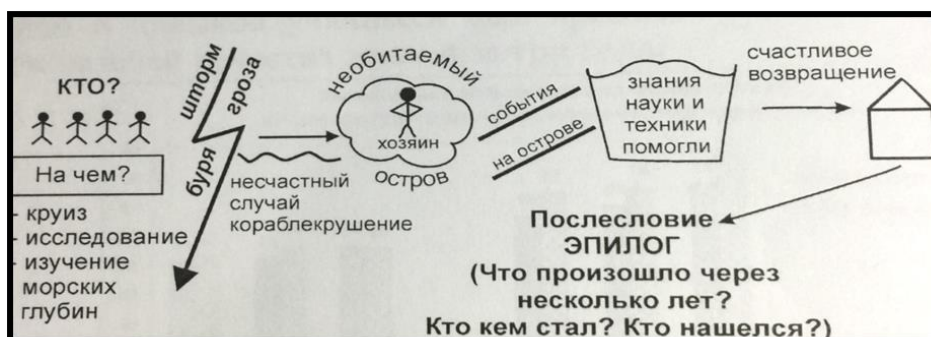
В данной статье представляем некоторые подходы к работе по данной технологии. Согласно типологии проектов использовались наиболее приемлемые для лингвистического образования типы проектов: исследовательские, практико-ориентированные, творческие и ролевые.

На вводном обучающем уроке учащиеся узнали о методе проектов и алгоритм работы. Ученикам понравилось то, что можно будет работать в группах, т.к. вместе учиться легче, эффективнее, т.е. снимается страх ошибиться. Работу начали от простых форм, например, написания небольших индивидуальных творческих проектов до серьёзных и больших по объёму и временным затратам проектов. Одной из форм индивидуального творческого проекта стало написание продолжения повести Ч.Айтматова «Белый пароход». Авторами учебника предлагается творческое задание придумать другую концовку повести. Учащиеся написали оптимистический финал повести по составленной ими следующей опорной схеме:

Опорная схема к повести Ч.Айтматова «Белый пароход»

При изучении произведений фантастического жанра (повестей А.и Б. Стругацких «Малыш», «Пикник на обочине», романа Д.Дефо «Робинзон Крузо» и др.) ученикам предлагалось составить самим схемы рассказов и сочинений, а для тех, кто затруднялся, для начала в качестве примера и опыта было предложено написать рассказы по следующим опорным схемам:

Опорная схема для сочинения научно-фантастического рассказа о путешествии на обитаемый остров

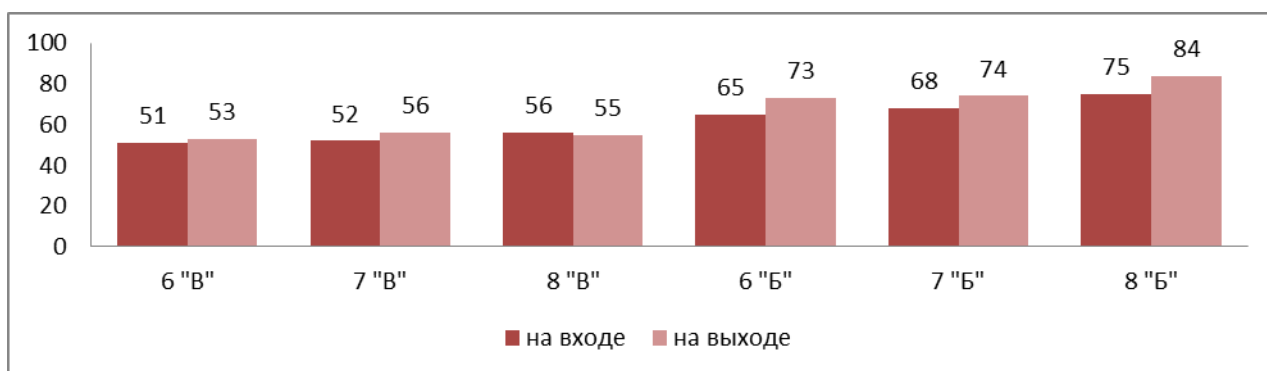
По методу проектов учителем были проведены открытые уроки для учителей русского языка и литературы, где учащиеся показали результаты

своей работы в группах: презентацию литературно-творческого проекта по философской сказке А.де Сент-Экзюпери «Маленький принц». Класс работал в таких творческих группах: «Историки», «Литераторы», «Художники», «Актёры», «Архитекторы», «Музыковеды». Учащиеся выполнили такие задания: компьютерная презентация о жизни и творчестве Экзюпери, исследование цитат и афоризмов книги, эскиз памятника писателю, инсценированные эпизодов сказки, исполнение песен о Маленьком принце, создание модели художественного пространства сказки под названием «Путешествие Маленького принца».

Результаты выполнения таких заданий: развитие грамотности чтения, т.е. нахождение в тексте информации, заданной в явном и неявном виде, интерпретация текста, рефлексия и оценка текста; повышение читательского интереса, культуры чтения и качественных показателей техники чтения. За время применения данной технологии в исследуемом классе были подготовлены проекты различной тематики на уроках и во внеклассной работе по предмету: «Образ Геракла в произведениях живописи», «Произведения в интерпретации иллюстраторов», «Памятники литературным героям», «Фольклор моей семьи». Также учащиеся активно участвуют в конкурсах, конференциях, олимпиадах. Так на первом городском конкурсе чтецов «Живая классика» Абаронов А. занял II место, а Февральских А. заняла III место в городской предметной олимпиаде по русскому языку и литературе.

Для проверки и оценки эффективности технологии проектов, внедряемой и используемой на уроках, а также для изучения степени его влияния на уровень знаний, умений и навыков учащихся был проведён мониторинг входных и выходных показателей качества знаний за три года:

Мониторинг результатов качества знаний по литературе в контрольном и исследуемом классе

Вывод: результаты исследования и мониторинг процесса показали, что метод проектов развивает коммуникативные умения в устной, письменной и продуктивной формах. Проектная деятельность, а вслед за ней и исследовательская способствуют структуризации и интеграции знаний, полученных при изучении различных школьных предметов, позволяют на практике применить полученные знания и умения, а значит,

решаются многие учебные компетенции, и, как следствие, повышается качество обученности.

Литература:

1. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования/Под ред.Полат Е.С.-2-е изд., М.:Академия, 2005.- 272с.
2. Пахомова Н.Ю. Проектное обучение - что это? / Методист, №1, 2004.- 42с.
3. Туник Е.Е., Опутникова В.П. Оценка способностей и личностных качеств школьников и дошкольников. - СПб. Речь, 2005.- 104с.

Развитие функциональной грамотности на уроках русского языка и литературы

*Аширбекова Г.Ж. , КГУ «СОШ № 59»
учитель русского языка и литературы*

Цель среднего образования заключается в обеспечении развития у учащихся способностей к познанию, творческому использованию полученных знаний в любой учебной и жизненной ситуации, готовности к саморазвитию и самоуправлению посредством развития ключевых и предметных компетенций.

Успешное применение компетентного подхода в обучении русского языка и литературы означает, что обучаемые знают язык, демонстрируют коммуникативные умения и способны успешно действовать вне школы, т.е. в реальном мире.

Составляющими функциональной грамотности являются: владение знанием, содержанием компетенции, проявление компетенции в различных ситуациях, отношение к содержанию компетенции и объекту ее приложения.

Поэтому коммуникативную компетентность следует рассматривать как готовность ученика к самостоятельному решению задач на основе знаний, умений, качеств личности.

Формирование коммуникативной компетенции – процесс длительный и достаточно сложный. Главная роль отводится урокам русского языка. Особую сложность в преподавании русского языка представляет соотнесение предметного курса и реального речевого опыта школьника, процесс приобретения знаний о языке и процесс овладения языком.

Что может сделать учитель русского языка и литературы, чтобы обеспечить функциональную грамотность учеников? Прежде всего, создать оптимальные условия для продвижения каждого ученика в образовательном пространстве. Для этого необходимо знать учебные возможности школьников каждого возраста.

Учебный год я начинаю с диагностики учебной деятельности учащихся, в которой учтены учебная работоспособность и уровень сформированности интеллектуальных умений. Определив учебную работоспособность каждого, определяются и направления работы с классом в определенной последовательности: составление алгоритмов, система упражнений, развивающих механизмы речи и т.д. для формирования не только коммуникативной компетенции, куда входит овладение необходимым набором речевых и языковых знаний, формирование умений в области практического использования языка в процессе речевой деятельности. Это соотносится и с реализацией воспитательных задач по формированию социально активной личности, ориентирующейся в современном мире. Коммуникативная компетенция здесь становится частью культурной компетенции, ведёт к повышению общей гуманитарной культуры личности, формированию у неё высоких творческих, мировоззренческих и поведенческих качеств, необходимых для включения её в разнообразные виды деятельности.

В этом плане использование инновационных педагогических технологий играет большую роль. Исследовательский метод, дискуссии, мозговой штурм, технология «критического мышления», технологии проектной деятельности, технологии продуктивного чтения, пирамида Блума, приемы работы с текстом, развивающие функциональную грамотность учащихся, интерактивные, групповые формы и методы, коллективный способ обучения. Данные технологии развивают творческую активность, формируют мыслительную деятельность, учат школьников отстаивать свою точку зрения, помогают добиться глубокого понимания материала.

Работа в парах, в группах сменного состава позволяет решить и задачи воспитания: желание и умение сотрудничать в группах с одноклассниками.

Приёмы, используемые в рамках данных технологий, удовлетворяют потребность в творчестве учащихся, развивают способность к лаконичному изложению мыслей в устной и письменной форме, активизируют мыслительную деятельность учащихся, и, в общем, способствуют формированию различных компетенций. Например, развивает умение воспринимать информацию, способность к рефлексии прием «Знаю – хочу узнать – узнал – научился». Этап «Знаю» предполагает работу в паре: что я знаю о теме урока; «Хочу узнать» — формулирование цели; «Узнал» — соотношение старой и новой информации; «Научился» — осознание результативности деятельности.

Повышают мотивацию к изучению материала, развивают умение прогнозировать приемы: «Верные – неверные утверждения», «прогнозирование». Используя приём «верные-неверные утверждения», предлагаю ученикам несколько утверждений по ещё не изученной теме. Дети выбирают верные утверждения, полагаясь на собственный опыт или

просто угадывая. На стадии рефлексии возвращаемся к этому приёму, чтобы выяснить, какие из утверждений были верными.

Для осмысления содержания текста, обнаружения личностного смысла чаще всего использую приемы: «Чтение с остановками», «Чтение с пометками», «Составление кластера». «Ромашка Блума» развивает умение задавать вопросы. Для этого использую прием «Толстые и тонкие вопросы».

Также использую приемы письменной рефлексии, помогающие творчески интерпретировать информацию. К ним относятся:

1. Написание эссе.
2. Составление телеграммы, памятки, инструкции.
3. Стихотворение по алгоритму.
4. Письмо по кругу.
5. Синквейн

Задания, направленные на формирование базовых познавательных уровней:

1. Закончите начатые фразы подходящими словарными словами из списка, ставя их в нужную форму
2. Выясните какие фразеологизмы и поговорки используются по-русски в ситуациях, когда англичане говорят:
3. Ответьте верные и неверные определения знаками «+» и «-».

Работая над развитием функциональной грамотности учащихся на уроках русского языка и литературы, активно применяю следующие методы:

Методы, ориентированные на устную коммуникацию

Все виды пересказа

Все формы учебного диалога

Доклады и сообщения

Ролевые и деловые игры

Учебные исследования и учебные проекты, требующие проведения опросов

Обсуждение, дискуссия,

Выступления в качестве ведущих на мероприятиях

Методы, ориентированные на письменную коммуникацию

Сочинения и изложения

Подготовка заметок и статей в СМИ

Телекоммуникационные тексты, сообщения

Участие в конкурсах сочинений

Таким образом, систематическое применение всех методов и приемов служит развитию ключевых и предметной компетенций, а на их основе формируется функциональная грамотность школьника.

Литература:

1. Концепция внедрения системы критериального оценивания учебных достижений учащихся Автономной организации образования «Назарбаев Интеллектуальные школы» Астана

2. Безрукова В.С. Основы духовной культуры (энциклопедический словарь педагога), 2000. — С.24-25.

3. Перминова Л.М. Минимальное поле функциональной грамотности (из опыта С.-Петербургской школы)/Педагогика. – 1999. — №2. — С. 26-29.

4. Д.А. Компетентностный подход в образовании: проблемы, понятия, инструментарий – М, 2005.

Современные способы активизации творческой деятельности учащихся на уроках русского языка и литературы

*Балабаева Ж.Т., КГУ «ОШ № 44»
Балабаева А.Т., КГУ «Школа-лицей №9 города Темиртау»
учителя русского языка и литературы*

Каким же должен быть современный урок? Современный урок – это такой урок, когда учащийся под руководством учителя добывает и усваивает новые знания, сам исследует факты и делает выводы [1].

В педагогике XXI века в центре стоит личность ученика, развитие которой и является целью образования. Веления времени требуют от современного педагога выработать у учащихся творческие способности, умение критически мыслить и принимать взвешенные решения...

С целью развития творческой деятельности учащихся на уроках русского языка и литературы используем стратегии критического мышления; применяем групповые, парные, индивидуальные формы обучения.

Критическое мышление - это способ мыслить критически, наивысшая организация мыслительных функций, заключающихся в анализе, синтезе, сопоставлении информации, нахождении причинно-следственных связей, умение делать собственные выводы. Особенностью данной педагогической технологии является то, что учащийся в процессе обучения сам конструирует этот процесс, исходя из реальных и конкретных целей, сам отслеживает направления своего развития, сам определяет конечный результат. [2].

На уроках русского языка и литературы для развития творческих способностей учащихся применяются следующие стратегии: кластер, древо предсказаний, таблица "Что? Где? Когда? Почему?", таблица "Плюс - минус - интересно", схема "Фишбоун"-"Рыбий скелет", характеризующая карта, диаграмма Венна и т.д. Каждую стратегию надо отрабатывать на

уроках в ходе совместной деятельности учителя и учащихся, только тогда возможно самостоятельное использование.

Представляем микроурок по теме «Сложносочиненные предложения» в 9 классе Балабаевой Айгуль Темиргалиевны.

Планируемые действия	Действия учащихся	Ресурсы
<p>Стратегия «Фишбоун».</p> <p>Чтение текста, обсуждение в паре проблемы, заполнение схемы «Фишбоуна» в группе.</p> <p>Задание по тексту:</p> <p>1 группа- Докажите, что данное предложение ССП с соединительным союзом.</p> <p>2 группа- Докажите, что данное предложение ССП с разделительным союзом</p> <p>3 группа- Докажите, что данное предложение ССП с противительным союзом.</p>	<p>Всем участникам группы раздаётся текст «Мировой океан», чтение происходит индивидуально; после чтения в группе участники обмениваются информацией, на основе которой и составляется общая схема «Фишбоун»; группы рассказывают о проделанной работе.</p> <p>Спикеры у доски защищают свою работу.</p>	<p>http://fb.ru/article/195829/jivotnoe-okeana</p>
<p>Учитель:</p> <p>-Мы заполнили наши скелеты рыб, и они оживились. Хотите пустить их в открытый океан? Давайте, загадаем желание и попросимся с нашими рыбками. А окунуться в подводный мир вам поможет видеоролик «Подводный мир».</p>		
<p>Видеоролик «Подводный мир».</p>		

Микроурок по теме «Глагол. Переходные и непереходные глаголы». Балабаевой Жанны Темиргалиевны.

Планируемые действия	Действия учащихся	Ресурсы
----------------------	-------------------	---------

<p>Работа над текстами о чае.</p> <p>Работа в группе.</p> <p>Задание для групп: Прочитайте легенду.</p> <p>Выпишите из текста выделенные словосочетания и определите переходность/непереходность глаголов.</p> <p>Просмотр видеоролика «Ритуал заваривания чая».</p> <p>Стратегия «Синквейн»</p>	<p>1 группа работает над текстом «Легенда появления чая в Китае»</p> <p>Китайский император отправился в поход. Он и его войско были на привале, под каким-то деревом был котел, в котором кипела вода. Случайно несколько листиков сорвались ветром с дерева и упали в кипящую воду. Императору вздумалось выпить воды, и он был поражен ее необычным вкусом...</p> <p>2 группа работает над текстом «Легенда появления чая в Казахстане»</p> <p>Появление чая на территории Казахстана произошло во времена, когда китайцы начали тесно торговать чайным сырьем с тюркскими племенами. В Казахстане чай появился впервые сакской царицы Томирис. Ни одно угощение, ни одно застолье не проходит без чаепития...</p> <p>3 группа работает над текстом «Легенда появления чая в России»</p> <p>В России чай появился тоже в XVII веке. Тогда русскому царю прибыли подарки от монгольского хана. Среди множества дорогих даров были сухие листья. Вот так в Москве впервые появился чай...</p> <p>Учащиеся после просмотра видеоролика составляют инструкцию «Как правильно заваривать чай».</p>	<p>http://namenu.ru/b524/Istorya_chaya</p>
---	---	--

	Составляют синквейн к слову «чай»	
--	-----------------------------------	--

Моделирование урока с применением групповой формы работы и использованием технологии критического мышления вызывает определенный интерес учащихся к предмету и уроку, что помогает активизировать творческую деятельность учащихся.

Результативность опыта включает в себя:

- развитие творческих способностей;
- умения критически мыслить и принимать взвешенные решения;
- сформированность навыков самостоятельной и групповой работ;
- интерактивное включение учащихся в учебно-воспитательный процесс.

Литература:

1. Шкарлупина Г.Д. Преподавание истории и обществознания. - Ростов-на Дону «Феникс», 2005.
2. Загашев И. О., Заир-Бек С. И. Критическое мышление: технология развития.

Игровые технологии на уроках русского языка

*Бердаленова Ж.С., КГУ «ОШ №40»
учитель русского языка*

Ни для кого не секрет, что построенные с использованием игровой технологии уроки пользуются особым успехом у обучающихся. Игра приоткрывает ребенку незнанные грани изучаемой науки, помогает по-новому взглянуть на привычный урок, способствует возникновению у школьников интереса к учебному предмету, значит, процесс становится более эффективным.

За внешней кажущейся легкостью использования элементов игровых технологий на уроке стоит кропотливая подготовительная работа учителя. В современной школе, делающей ставку на активизацию и интенсификацию учебного процесса, игровая деятельность используется в следующих случаях: в качестве самостоятельной технологии для освоения понятия, темы и даже раздела учебного предмета; как элемент (иногда весьма существенный) более обширной технологии; в качестве урока или его части (введения, объяснения, закрепления, упражнения, контроля); как технология внеклассной работы.

Особенностями игры в подростковом возрасте (среднем и старшем школьном возрасте) является обострение потребности в создании своего собственного мира, в стремлении к взрослости, бурное развитие воображения, фантазии, появление стихийных групповых игр и

нацеленность на самоутверждение перед обществом, юмористическая окраска, стремление к розыгрышу, ориентация на речевую деятельность. Поэтому в данном возрасте детям интересны различные игры: ролевые, операционные, деловые.

Игровые формы могут быть использованы как элемент урока, они легко подбираются по тематическому принципу для каждого раздела школьного курса. Игры могут стать удобной формой актуализации знаний (в начале урока или перед началом изучения новой темы); «разминки», необходимой по ходу урока, контроля в конце учебного занятия. В игровой форме может пройти и целый урок (можно назвать свои уроки по-разному: уроки-конференции, аукционы, диспуты, путешествия, КВНы, экзамены и т. д.).

Обучение русскому языку подразумевает не только освоение письменной речи, но и норм произношения. Вот почему целесообразно на каждом уроке русского языка находить возможность для отработки произносительных норм (игровые задания, направленные на отработку орфоэпических норм). Это может быть минутка-разминка под общим названием «Говорите по-русски правильно». В каких формах можно предложить задания детям? Вот лишь некоторые из возможных вариантов, как разнообразить задания, используя все разделы русского языка: «Составь текст и озвучь его»; «Пригласи на обед»; «В эфире-новости»; «Конкурс дикторов».

Игровые задания, направленные на отработку орфографических и пунктуационных норм: «Третий лишний», «Я работаю волшебником», «По щучьему велению», «Справочное бюро», «Словарный диктант», «Диктант-шутка», «Диктант-молчанка», «Лингвистический футбол», «Цифровой диктант», «Найди пару», «Умный редактор», «Отними букву», «Вставь букву», «Какой глагол задуман?».

Одной из форм реализации игровых технологий являются микроисследования. Задания этого типа предполагают формирование у учащихся исследовательских умений (на доступном для определенного возраста уровне): работы с научно-популярной литературой и справочниками; умение анализировать языковые единицы; формулировать выводы; составлять текст (сообщения, реферата, доклада).

За внешней простотой формы нестандартного подхода, проявляющегося в необычной формулировке темы, и занимательном характере исследования лежит серьезное лингвистическое содержание. Наиболее типичны следующие: а) развернутый ответ на вопрос проблемного характера или обычно сформулированный вопрос; б) сочинение на лингвистическую тему.

Исследование вопроса проводится в форме деловой или ролевой игры (инсценировка, сказка, путешествие, детективная история).

К нестандартным заданиям можно отнести: диктанты на засыпку; предметные (терминологические) диктанты (лингвистический,

литературоведческий; математический, исторический); кроссворды, чайнворды, ребусы. Кроссворд может быть предложен учителем классу в начале урока с целью актуализации знаний или постановки проблемы нового урока. Кроссворд, предложенный в конце урока, может стать своеобразным подведением итогов работы на уроке.

Дидактические игры при правильном использовании, грамотном включении в учебный процесс могут стать эффективным средством активизации деятельности учащихся на уроках русского языка.

Литература:

1. Игровые технологии на уроках русского языка. 5-9 классы. В.Н. Пташкина и др. 2009.
2. Интеллектуальный марафон (познавательные игры, турниры, викторины, уроки знаний). 5-9 классы. Т.А. Курушина и др. 2009.
3. Игры на уроках русского языка: 5 класс. Т.Г.Рик. Москва «ВАКО». 2011.
4. Русский язык. 7 класс. Уроки: путешествия, игры, КВН, сюрпризы / О.В.Сухова. 2009.

Современный урок: взгляд в будущее

*Васюнина В.Н., КГУ «СОШ №82»
учитель русского языка и литературы*

Понятие современный урок неразрывно связано с понятием современный учитель.

Современный учитель - это профессионал, который

- демонстрирует универсальные и предметные способы действий
- инициирует действия учащихся
- консультирует и корректирует их действия
- находит способы включения в работу каждого ученика
- создаёт условия для приобретения детьми жизненного опыта.

Главное для учителя в новой системе образования – это управлять процессом обучения, а не передавать знания. Учащийся становится активной личностью, умеющей ставить цели и достигать их, самостоятельно перерабатывать информацию и применять имеющиеся знания на практике.

Принципиальным отличием современного подхода является ориентация стандартов на результаты овладения не только предметными знаниями, но и умениями применять эти знания в практической деятельности. Современному обществу нужны образованные, нравственные, предприимчивые люди, которые могут: анализировать свои действия; самостоятельно принимать решения, прогнозируя их возможные последствия; отличаться мобильностью; быть способными к

сотрудничеству; обладать чувством ответственности за судьбу страны. И школа становится не столько источником информации, сколько учит учиться; учитель не проводник знаний, а личность, обучающая способом творческой деятельности, направленной на самостоятельное приобретение и усвоение новых знаний.

Чтобы подготовить урок русского языка с учётом новых современных требований, необходимо тщательно продумать, подобрать и использовать в обучении приемы и методы, которые формируют умения самостоятельно добывать знания, собирать необходимую информацию, выдвигать гипотезы, делать выводы и умозаключения. А это значит, что у современного ученика должны быть сформированы универсальные учебные действия, обеспечивающие способность к организации самостоятельной учебной деятельности.[1]

Современный урок должен содержать что-то, что вызовет удивление, то, что ребята будут помнить. Можно применять такие приёмы, как - интересный факт, неожиданное открытие, обращение к жизненному опыту самих учащихся.

На своих уроках применяю приемы создания проблемной ситуации: побуждающий диалог – постановка проблемной ситуации, основанной на противоречии между житейским и научным фактом, вызывающей удивление учащихся (например, на уроке по теме «Исторические изменения в морфемном составе слова» можно предложить ученикам поработать со словом «ряха», которое в древнерусском языке означало «красивая»). Использую подборку заданий проблемного характера, нацеливающих ученика на поисковую или исследовательскую деятельность. Например: Стимул. Бабушка попросила пятиклассника Ербола написать на листике перечень покупок в магазине. Ербол написал: ш..колад, ч..рный кофе, сгущ..ное молоко, зубная щ..тка, расч..ска и т.д. В написании некоторых слов он засомневался, поможем Ерболу. Соответственно, дети и тему урока сформулируют «Буквы о/ё после шипящих в корне слова», и цель урока определят, и задачи поставят. Далее учитель управляет проблемно-поисковой или исследовательской деятельностью учащихся.

Прием «Сорбонки» - карточки небольшого размера, предназначенные для активной тренировки памяти. Концентрируя внимание только на тех элементах, которые еще не усвоены, ученики прочно и надолго усваивают и запоминают теоретические понятия; экономится время урока на проверку ранее изученного; происходит охват работой всех учеников класса; работая индивидуально, в парах и группах ребята учатся давать оценку себе и своим товарищам; используя индивидуальный подход, можно корректно указать ученику на пробелы в его знаниях.

Приём «Согласен – Не согласен».

Универсальный прием, способствующий актуализации знаний учащихся и активизации мыслительной деятельности. Данный прием дает

возможность быстро включить детей в мыслительную деятельность и логично перейти к изучению темы урока. Детям предлагается выразить свое отношение к ряду утверждений по правилу: согласен – «+», не согласен – «-».

Слово, имеющее одно лексическое значение, — однозначное.

Слово, имеющее несколько лексических значений, — многозначное.

Слово *сходство* по отношению к слову *различие* — антоним.

Приём “Корзина идей, понятий, имен”

Это приём организации индивидуальной и групповой работы учащихся, позволяющий выяснить все, что знают ученики по обсуждаемой теме урока. На доске можно нарисовать корзину, в которой условно будет собрано все то, что все ученики знают об изучаемой теме. Сначала каждый ученик вспоминает и записывает в тетради все, что знает по предложенному вопросу (строго индивидуальная работа, продолжительность 2 - 3 минуты). Затем происходит обмен информацией в парах. Ученики делятся друг с другом известным знанием (групповая работа). Время на обсуждение не более 1-2 минут. Это обсуждение должно быть организованным, например, ученики должны выяснить, в чем совпали имеющиеся представления, по поводу чего возникли разногласия. Далее каждый ученик называет какое-то одно сведение или факт, при этом ранее сказанное нельзя повторять! Все сведения кратко, в виде тезисов, записываются учителем в «корзинке» (без комментариев). В корзину можно «сбрасывать» все понятия, имеющие отношение к теме урока, в ней условно будет собрано все то, что все ученики вместе знают об изучаемой теме.

Предложим ребятам поместить в корзину только слова с приставкой *при-* со значением «неполное действие». Таким образом, повышается внимание, они более сосредоточены: важно правильно вставить буквы и определить значение приставки.

Пр...опасный, пр...скучный, пр...бывать, пр...ближаться,
пр...байкальский, пр...бежище, пр...бавлять, пр...брежный, пр...вивать,
пр...валиться, пр...вести, пр...вертеть, пр...вязать, пр...вокзальный,
пр...тормозить, пр...гибаться, пр...двинуться.

В «корзину» поместили несколько слов, а работу проделали большую.

На каждом этапе урока включаю рефлексию действий, мыслей, чувств, учитывая, что путь к истинному знанию лежит через осознание трудностей, возникающих в процессе приобретения этих знаний, и способов преодоления этих трудностей, ведь «осознанная ошибка - это наука, помогающая нам двигаться вперёд». Рефлексия помогает своевременно учащимся обнаружить свои ошибки, не допустить их повторения. Её можно проводить в виде устной беседы, попросив ученика рассказать, что он делал на уроке или при выполнении домашней работы, всё ли удалось, какие при этом возникли трудности и, как он их преодолел. Кроме беседы я использую эффективный метод послойного среза -

«светофор». Суть его в том, что каждый учащийся может с помощью карточек красного и зелёного цвета в любой момент продемонстрировать учителю своё «самочувствие» на данном этапе урока. Так, например, поднятая зелёная карточка означает «с заданием справился, готов работать дальше» или ответ «да» на вопрос учителя, красная – «не понял, нужна помощь» или ответ «нет».

Стратегия «**Шесть шляп**» нашла большее применение на уроках литературы. Учащиеся уже знакомы с внутренней трактовкой каждой шляпы, и я позволяю иногда применять только некоторые из них. Например, при изучении романа И.С. Тургенева «Отцы и дети» ставилась цель выявить отрицательные стороны главного героя Евгения Базарова.

Необычные задания активизируют мышление, заставляют ребёнка обобщать, систематизировать материал по теме. Ученикам интересно действовать, активно участвовать в ходе урока, ошибаться и искать причины ошибок, формулировать вопросы, а не только на них отвечать, т.е. им хочется на уроке занимать активную коммуникативную позицию.

Задача учителя – помочь ученику увидеть его роль на уроке, перевести учебную деятельность школьника в творческую плоскость.

Думаю, нет смысла доказывать, что применение новых технологий на разных этапах урока, помогает сделать его эффективным, результативным, а процесс получения знаний для учащихся – интересным и продуктивным.

Литература:

1. Как проектировать универсальные учебные действия. От действия к мысли: пособие для учителя / Под ред. А.Г. Асмолова. - 2-е изд. - М.: Просвещение, 2015. - 152 с.

2. И. Логвинова, Л. Рождественская. Формирование навыков функционального чтения. Книга для учителя. 2012.

3.Источник: http://uprobr.ucoz.ru/avatar/06/konf_2015/kakim_dolzhen_byt_sovremennyj_urok_russkogo_jazyka.docx

Формирование речевой культуры как средство личностного развития студентов колледжа

Габидуллина И.В.

*КГУ «Карагандинский технико- строительный колледж»
преподаватель русского языка и литературы*

Высокая культура речи, постоянная забота о ее совершенствовании – важная часть общей культуры человека, одно из условий повышения культуры любого народа. «Речевая культура человека – это зеркало его духовной культуры,» - писал В. А. Сухомлинский. Речь – главное приобретение человечества, катализатор его совершенствования, нравственного развития. Культура речи, являющаяся частью общей

культуры человека, во все времена высоко ценилась в обществе и считалась показателем уровня интеллекта и образованности. При соблюдении норм литературного языка и этики общения позволяет рассматривать культуру речи как неотъемлемую часть общекультурной и профессиональной компетентности студента любой специальности. Современное ТиПО должно подготовить молодого человека, который умеет общаться и обладает внутренней культурой. Овладение языком, речью есть необходимое условие формирования социально активной личности. Научиться ясно и грамматически правильно говорить, обладать хорошо поставленным голосом, излагать собственные мысли в устной и письменной форме, уметь выражать свои эмоции разнообразными интонационными средствами, соблюдать речевую культуру и развивать умение общаться необходимо каждому человеку.

Однако из опыта своей работы могу отметить, что уже на протяжении многих лет наблюдаю снижение уровня речевой культуры у разных слоев общества, в том числе и у молодых людей, обучающихся в колледже. Причины низкой речевой культуры современных студентов многочисленны: практически полное исчезновение интереса к чтению классической литературы, стихия языка форум-, чат- и sms- общения, низкий уровень языка семейного общения, чрезмерная демократизация языка средств массовой информации, жаргонизация и вульгаризация речи социума, низкая мотивация учителей филологического направления к качественному преподаванию предметов. У современных школьников и студентов очень мало примеров, на которых они могли бы учиться нормативному, литературному языку. К сожалению, сегодня огромной армии молодых людей не стыдно писать с ошибками и говорить неправильно, употреблять ненормативную лексику, нецензурно выражаться в общественных местах.

Невольно задаюсь вопросом: как происходит «расшатывание» традиционных норм речевой культуры? Мне кажется, что это выражается в росте разного рода ошибок нелитературного просторечия, в обилии новых (и не всегда оправданных) иностранных слов и терминов и, наконец, в стилистическом снижении современной устной и письменной речи, в заметной вульгаризации бытовой сферы общения, снижению интереса к художественной литературе. Удручающе низкий уровень речевой культуры в СМИ. Например, в газетах, журналах последних лет мы привыкли встречать то, что раньше слышали только от активных носителей молодежного жаргона (сленга), от деклассированных элементов (уголовников). Слушая выступления некоторых политических деятелей, теле- и радиожурналистов, которым «по штату» положено говорить ярко, убедительно и правильно, можно заметить, что они не владеют элементарными риторическими навыками, не умеют корректно вести полемику.

Полагаю, что культура речи неразрывно связана с культурой человека вообще и является одним из факторов личностного развития человека. Подтверждение тому, результаты социологического опроса, проведенного мной в 2017 году в колледже. Респондентами стали студенты 1 и 2 курса. Всего участников: 134 человека в возрасте от 15 до 22 лет.

1. На вопрос, любишь ли ты читать, из 134 опрошенных респондентов ответили:

Да – 43;

Нет – 27;

Иногда – 64.

2. Если любишь, какие книги у тебя любимые (наиболее частые варианты ответов):

«Гарри Поттер» -22;

«Путь Абая» -11;

«Мастер и Маргарита» -10;

«Гранатовый браслет» -13;

«Анна Каренина» -8;

«Кочевники» -7;

«Ночной дозор» -5;

«50 оттенков серого» -10;

Романы Стивена Кинга-14;

«Евгений Онегин» -5;

«Код да Винчи» -7.

3. Если нет любимой книги, то почему? (наиболее частые варианты ответов):

Не люблю читать-10;

Лучше посмотреть фильм-15;

Читаю, но предпочтение отдаю электронному варианту книги на гаджетах-11;

Лучше полазить в Интернете-27;

Лучше посмотреть телевизор-9;

Лучше посмотреть видео ютубе-18;

Как можно читать, когда есть футбол или хоккей и др.-9;

Скучно-5;

Не знаю-6.

Таким образом, можно сделать вывод, что процесс формирования речевой культуры студентов колледжа будет успешнее, если преподавателям удастся организовать систематическую работу по отбору и чтению правильных художественных текстов. Часто на занятиях студентам привожу следующий факт: не читающие люди могут зарабатывать только физическим трудом. Они никогда не станут преуспевающими специалистами, удачливыми бизнесменами, политиками, лидерами. Ведь там нужно много и красиво говорить, чтобы люди поняли, поверили и загорелись такой же идеей. А как говорить, если сложно

связать слова в предложения, а предложения — в увлекательную и пламенную речь?

К сожалению, молодые люди, обучающиеся в колледже, в большинстве своем не могут свободно пользоваться языком как средством общения. А ведь от этого в значительной мере зависит степень активного и плодотворного участия в производственной, общественной и креативной сфере в профессиях строителя, дизайнера, энергетика, механика, сварщика, электрика и др. В эпоху новейших технологий, всеобщей и полной компьютеризации и распространения других достижений современной цивилизации глубокое знание трех языков: английского, казахского и русского, владение их литературными нормами обязательно для всякого образованного человека и патриота Республики Казахстан.

Особенностью обучения в Карагандинском техникум - строительном колледже является то, что готовятся специалисты по рабочим и техническим направлениям. От будущих специалистов требуются не только профессиональные знания, но и те, которые помогут в будущем для трудоустройства, карьерного роста, продолжения обучения в ВУЗах, а именно:

- расширение базы речевой деятельности студентов через публичные выступления;
- повышение речевой культуры, а именно – умения писать и говорить правильно, понятно и выразительно на трех языках;
- правильное управление потоком информации; создание деловых текстов (резюме, автобиография, заявления, служебные записки, доклады и выступления).

Таким образом, говорящий человек всегда заявляет о себе как о личности, и только в этом случае возможно установление контакта с другими людьми в трудовом коллективе. Сложно найти профессию, для которой такие ценности ЧЕЛОВЕК и ОБЩЕНИЕ не были бы значимы. В связи с этим задания по дисциплине «Русский язык и литература» ориентированы на будущую профессию. Например, модели речевых ситуаций письменного и устного профессионального общения: формулировка вопросов интервью, составление речевого сопровождения беседы, написание деловых писем, документов, моделирование делового общения по телефону. Предлагаю студентам составить аннотацию на книгу или учебник из той области наук, которой они интересуются. Затем сделать устную презентацию. Для формирования языкового вкуса студентов слушаем современные музыкальные хиты. Многие после внимательного и вдумчивого прослушивания изумляются невыразительности, скудости, примитивности словаря современных текстов, их приближенности к языку бытового общения.

Нужно отметить, что приглашать на занятия работодателей, с которыми сотрудничает колледж, бывших выпускников, успешно работающих на производстве, успешных молодых предпринимателей

может мотивировать студентов больше, чем лекция. Они конкретными примерами из своей производственной практики показывают, что каждому специалисту приходится писать деловые бумаги или доводилось попадать в проблемные языковые ситуации.

Немаловажное значение в формировании речевой культуры имеют инновационные формы общения преподавателя со студентами: эвристические беседы, лекции с элементами беседы, поисковая самостоятельная работа, практикумы, речевые тренинги, защита проектов, аудиторные просмотры телепередач с последующим анализом речевой ситуации.

Однако главным фактором формирования речевой культуры студентов как показателя коммуникативной компетентности, на мой взгляд, является личность преподавателя, который должен демонстрировать высокую речевую культуру и обязан щедро делиться своими эмоциями и любовью к слову с молодежью.

Литература:

1. Развитие человека от 0 до 20. Москва, 2011 г.
2. Риторика. Культура речи. Львов М.Р. М., 2002.
3. Психология обучения речевому мастерству. Бадмаев Б.Ц., Малышев А.А. М., 1999.
4. Культура устной и письменной речи делового человека: Справочник. Н.С. Водина, А.Ю. Иванова, В.С. Ключев и др.; М.: Флинта: Наука, 2002.
5. сайты: <http://www.moluch.ru/>; <http://nsportal.ru/>; <http://ruskline.ru/>
<https://shkolazhizni.ru/school/articles/46649/>

Современные технологии обучения на уроках литературы

*Джазыкбаева А.К., СОШ №34
зам.директора по УВР*

*Кучкарбаева З.Д., СОШ №34
учитель русского языка и литературы,*

Современное образование заинтересовано в воспитании и обучении учащихся с развитыми познавательными потребностями, умеющих пользоваться полученными знаниями, ориентироваться в информационном пространстве, нацеленных на саморазвитие и самореализацию. Президент нашей республики Н.А.Назарбаев в своем послании подчеркнул: «Обществу нужны высокоразвитые, конкурентноспособные и коммуникабельные личности...». Чтобы достичь поставленных выше целей и задач, учителям необходимо использовать в обучении современные образовательные технологии. Одной из педагогических задач сегодня является внедрение в образовательный процесс таких методов и

приемов, которые помогут учащимся не только овладеть определенными знаниями, умениями и навыками в той или иной сфере деятельности, но и развивать их творческие способности [1, с.6]. Важная роль в данном процессе, по нашему мнению, отводится урокам литературы. Современный учитель в той или иной мере применяет на своих уроках инновационные технологии или их элементы, такие как предметно-ориентированные, личностно-ориентированные, диалоговые, игровые, информационно-коммуникационные, здоровьесберегающие технологии и технологию эвристического обучения. Мы хотим поделиться опытом применения современных технологий, элементы которых используем на уроках литературы: метод ассоциаций, мозговой штурм, групповая дискуссия, синквейн, эссе, исследование текста, задания поискового характера и многое другое.

Метод ассоциаций и мозговой штурм. Метод ассоциаций учитель может применить в начале урока, чтобы дать возможность учащимся самостоятельно выйти на тему и цели урока, или на этапе рефлексии. Применение данного метода является эффективным для развития творческого воображения учеников. Например, при изучении произведения Салтыкова-Щедрина «Господа Головлевы» можно предложить подобрать ассоциации к слову «семья». Это дает возможность учителю в ходе урока задать ученикам дискуссионный вопрос: «Можно ли назвать семьей героев повести?». В младшем и среднем звене мы часто применяем метод ассоциативного письма, что очень помогает учащимся в дальнейшем при написании сочинений-описаний. Например, ученик должен представить себя каким-нибудь предметом (капелькой росы, дождевой каплей, снежинкой, книгой, цветком и т.д.) и записать свои ощущения в тетрадь. Использование метода ассоциаций, несомненно, вызывает живой интерес учащихся к уроку. Также на уроках литературы для решения творческих задач учителю целесообразно использовать прием мозгового штурма. Его основной принцип – отделение этапа генерации идей от этапа окончательного принятия решения. Задача учащихся – найти и предложить как можно больше способов решения проблемы или ответов на какой-либо вопрос, при этом участники процесса чувствуют себя абсолютно свободно и высказывают любые идеи.

Синквейн. Довольно часто на своих уроках мы используем синквейн как прием технологии развития критического мышления. Данный прием можно применять на разных стадиях урока: на стадии повторения для актуализации полученных ранее знаний и систематизации материала; на стадии осмысления – в процессе работы над новыми понятиями; на стадии рефлексии для творческого выражения усвоенного материала. Составление синквейнов вызывает интерес учащихся всех звеньев, помогает обобщать, синтезировать и осмысливать изученное.

Групповая дискуссия. На уроках литературы важно, чтобы учащийся не только прочитал произведение, но и осознал его, как говорят

литературоведы, «пропустил его через себя». Не секрет, что для многих учащихся уже непонятен язык классических произведений, так как время играет свою роль, все более отдаляя от нас происходящие в них события, как бы мы ни говорили об их актуальности в наши дни. Поэтому перед учителем литературы встает вопрос: «Как привлечь учащегося к чтению программных текстов?». Среди современных дидактических поисков одно из ведущих мест принадлежит групповой дискуссии, то есть целенаправленному обмену мнениями, идеями, суждениями ради поиска истины. Групповая дискуссия – важный элемент технологии критического мышления [2, с.11]. Применение данной формы работы наиболее эффективно для старшекласников, так как они владеют уже достаточным словарным запасом и умеют высказывать собственное мнение по той или иной проблеме. Групповая дискуссия может использоваться как на стадии вызова, так и на стадии рефлексии, при этом в первом случае ее задача – обмен первичной информацией, выявление противоречий, а во втором – возможность переосмысления полученных сведений, сравнение собственного видения проблемы с другими взглядами и позициями. Опыт работы при использовании этой формы работы показывает, что групповая дискуссия способствует развитию диалогичности общения, становлению самостоятельности мышления учащихся.

Любое литературное произведение содержит в себе проблему, или конфликт, решение которой помогает учащимся осмыслить его идею, поэтому практически при изучении каждого из них учитель может сформулировать дискуссионный вопрос. Предлагаем несколько примеров дискуссионных вопросов, которые были использованы на наших уроках и вызвали интерес и бурное обсуждение учащихся: «Что лучше: жизнь в монастыре или три дня свободы и смерть?» по поэме М.Ю.Лермонтова «Мцыри», «Пугачев – сокол или ворон?» по повести «Капитанская дочка» А.С.Пушкина, «Выбор жизни: холодное небо или теплое ущелье?» по поэме М.Горького «Песня о Соколе», «Кем бы стал Ленский, если бы не погиб на дуэли?», «Почему Татьяна отвергла Онегина?», «Татьяна и Ольга: чей образ милее?» по поэме А.С.Пушкина «Евгений Онегин», «Печорин – положительный или отрицательный герой?» по роману «Герой нашего времени» М.Ю.Лермонтова, «Чичиков – предприниматель или аферист?» по роману Н.В.Гоголя «Мертвые души», «Тварь ли я дрожащая или право имею?» по роману Ф.М.Достоевского «Преступление и наказание», «Наташа Ростова – идеал или привычный образ?» по роману «Война и мир» Л.Н.Толстого, «Можно ли встретить в наше время тургеневских девушек?» по произведениям И.С.Тургенева, «Что лучше: горькая правда или сладкая ложь» по пьесе М.Горького «На дне». Обсуждение дискуссионных вопросов, на наш взгляд, помогает учащимся учиться нестандартно мыслить, аргументированно доказывать свою точку зрения, активизирует и раскрывает потенциал каждого из них, способствует воспитанию самостоятельности и уверенности в себе.

Эссе или свободное письмо. Одной из основных задач учителя-словесника является развитие устной и письменной речи учащихся. Наиболее продуктивным в этом плане является обучение учащихся написанию эссе. Эссе – это жанр критики и публицистики, свободная трактовка какой-либо литературной, философской, эстетической, моральной и социальной проблемы. Это очень распространенный жанр письменных работ в западной педагогике [3, с.8]. Его целесообразно использовать как небольшое письменное задание обычно на стадии рефлексии. Дети, как правило, имеют на многие вопросы свою точку зрения, а в силу возрастных психологических особенностей не всегда могут проявить сдержанность, поэтому возникает на уроке ситуация, когда более подготовленные учащиеся высказывают свои мысли, идеи, предположения, не давая остальным время сосредоточиться. Вот тогда и незаменим прием эссе: каждый может проанализировать обсуждаемый вопрос, подумать, сделать самостоятельный выбор. Пятиминутное эссе обычно применяется в конце занятия, чтобы помочь учащимся подытожить свои знания по изученной теме. Для нас, учителей, это возможность получить обратную связь. Но научить писать эссе – задача не из легких для учителя, к этому надо идти систематично и долго. Начинать работу лучше всего еще в младшем звене, предлагая ученикам написать небольшие сочинения на доступные их возрасту темы, в основном на описание кого-либо или чего-либо. В среднем и младшем звене можно предлагать более сложные темы.

Мы поделились лишь малой частью своего опыта работы, так как знаем, что болевой точкой любого урока является поиск таких форм взаимодействия учителя и ученика, когда творческий потенциал последнего должен реализоваться максимально. Ученикам интересно действовать, активно участвовать в ходе урока, ошибаться и искать причины ошибок, формулировать вопросы, а не только на них отвечать, то есть им хочется на уроке занимать активную коммуникативную позицию. Задача учителя – помочь ученику на уроке, перевести учебную деятельность школьника в творческую плоскость. Мы думаем, нет смысла доказывать, что применение новых технологий на разных этапах урока, помогает сделать его эффективным, результативным, а процесс получения знаний для учащихся – интересным и продуктивным.

Литература:

1. М.В.Кларин. Инновации в мировой педагогике. - Рига, 1995.
2. Шипачёва Л.А. Нестандартные задания на уроках русского языка// Русская словесность. – 2000. - № 5. – С.16 – 19.
3. С.Дьячкова, В. Луховицкий. Активные методы преподавания на уроках литературы. - Москва, 2012.

Медиа технологии на службе русского языка и литературы

*Жогова Р.И., школа-лицей №101
учитель русского языка и литературы*

В современном обществе, стремительно меняющемся мире так востребованы люди, готовые и умеющие адаптироваться к изменениям. В условиях обновленного образования процесс обучения ориентирован на развитие компетентностей, способствующих реализации концепции «образование в течение всей жизни». И именно информационно-коммуникационная компетентность служит важной предпосылкой развития системы образования.

«ИКТ- компетентность современного учителя включает в себя три основных аспекта:

- наличие достаточного уровня функциональной грамотности в сфере ИКТ;
- эффективное обоснованное применение ИКТ в деятельности для решения профессиональных, социальных и личностных задач;
- понимание ИКТ как основы новой парадигмы в образовании, направленной на развитие учащихся как субъектов информационного общества, способных к созданию знаний»[1].

«Медиа» - понятие обширное, включающее в себя совокупность приемов и средств, которые служат для передачи информации в той или иной форме конкретному пользователю (музыкальная передача, печатное слово, презентации или видео).

Увеличение умственных нагрузок на уроках меня заставило задуматься: как поддержать интерес к русскому языку, как активизировать педагогический процесс на протяжении всего урока.

Компьютерные программные средства на уроках русского языка и литературы позволяют разнообразить формы и методы обучения, повышают наглядность, облегчают контроль знаний, обеспечивают дифференциацию и, конечно, развивают познавательную активность учеников.

Например: на втором уроке после изучения темы «Синонимы» было задание: составить презентацию из 3 слайдов на тему «Синонимы». В течение 20 минут дети работали в классе (я им заранее сказала, чтоб пришли с ноутбуками). Ученики распределяли обязанности, сделали заготовку из 3 слайдов. Остальную работу дома выполняли. В начале третьего урока ученики показали свои презентации. Конечно, много было и оформительских, и орфографических ошибок: больше слайдов, чем надо, текста не было видно или шрифт мелкий и т.д. Но самое главное – тема «Синонимы» была раскрыта!

Ученики на уроках создавали видео: интервью, анкеты, рекламу – оформляли буклеты, словарики и др.

В XXI веке - в веке высоких компьютерных технологий - современный ученик живет и развивается в информационном пространстве, поэтому главной задачей учителя становится не передача ребенку готовых знаний, а создание условий для саморазвития, самореализации, то есть создание условий для формирования личности ребенка через обучение «приемам и способам решения проблем». Такой подход помогает школьнику раскрывать и развивать свои творческие и интеллектуальные способности, избежать умственного и нервного напряжения от необходимости заучивать, «зубрить» материал.

Сейчас педагог – организатор учебно-познавательной, поисковой, проектной деятельности, также учителю надо участвовать и в творческих конкурсах различного уровня.

В 2017 году на открытом региональном фестивале педагогических работ «Методический вернисаж» заняла 1 место в номинации «Лучшая презентация», получила сертификат за активное участие в конкурсе на сайте «Bilim Land».

В настоящее время много создано сайтов в помощь учителю: я состою в сетевых сообществах ЦПМ, Всероссийского интернет-педсовета, Всероссийских порталов «Prodlenka», «Prochku», «Солнечный свет», являюсь членом Всероссийского клуба «1 сентября». Несколько тем создала на форуме ЦПМ, организовала и провела 2 семинара для учителей Назарбаев Интеллектуальных школ: «Методы и приемы стимулирования саморегуляции учащихся» и «Выбор дифференцированных стратегий в обучении талантливых и одаренных». Победила в Республиканском конкурсе «Лучшая разработка внеклассного мероприятия» методического центра «Просвещение», в Международном конкурсе (г. Санкт-Петербург) «К вершинам профессионального успеха» в номинации "Лучший педагог средней школы" - «Best Teacher of Secondary School». Являюсь победителем XXI Всероссийского конкурса «Лучший конспект урока», награждена дипломом III Международного конкурса «Лучший учитель русской словесности зарубежья», победила (диплом 2 степени) в Международном конкурсе учительских портфолио «Учитель – это звучит гордо!» (г. Москва), (диплом 1 степени) в конкурсе краткосрочных планов урока АО НЦПК «Өрлеу». И все это благодаря медиа технологиям.

Таким образом, использование медиа технологий позволяет:

- ❖ проводить индивидуальную работу с учащимися с помощью средств пользователя (телефон, факс, письма, электронная почта);
- ❖ соблюдать структуру урока, эстетически его оформлять, насыщать урок видеосюжетами, звуковым сопровождением слайдов;
- ❖ проводить интерактивное обучение через интернет, телевидение и другие средства массовой информации, включающие моделирование, звук, графику, видео, анимацию;

❖ организовывать исследовательскую деятельность: делать видеофильмы, фотографии, открытки с использованием компьютерных программ.

Но есть и проблемы:

- программная и материальная база для информационных технологий устаревает каждые три года;

- использование в полную силу интернета в учебной деятельности начнется тогда, когда на одного ученика будет приходиться один компьютер.

И этот барьер нужно преодолеть.

Литература:

1. <https://nsportal.ru/shkola/obshchepedagogicheskie-tehnologii/library/2013/07/23/ikt-kompetentnost-sovremennogo>
2. <http://ymk-salehard.ru/index.php/napravleniya-raboty/112-nauchno-metodicheskaya-i-innovatsionno-eksperimentalnaya-rabota/nauchno-metodicheskaya-rabota/282-vliyanie-ikt-kompetentsii-pedagoga-na-kachestvo-obrazovaniya>

Формирование ключевых компетенций учащихся на уроках русского языка и литературы

*Калиева А.Б., КГУ «СОШ № 82»
учитель русского языка и литературы*

«Развитие критического мышления через чтение и письмо» - система стратегий, рассчитанная на развитие ключевых компетенций обучаемых. Программа предполагает самостоятельное и групповое рассмотрение вопросов, предложение собственного анализа, синтеза и оценок получаемых знаний. Для развития критического мышления через чтение и письмо используются методические приемы, которые называют стратегии, например, чтение с пометками или INCERT, когда обучаемы индивидуально читают текст, делают пометки «знаю» «V» («галочка»), «не знал» «-», «узнал» «+», «вызвал вопрос» «?» По ходу чтения, обучаемые составляют таблицу пометок, которые помогут в выполнении компетентностного задания.

Таблица пометок.

V	-	+	?

Задание по стратегии «Чтение с пометками»:

Вдумчиво прочитайте текст...

Заполните таблицу пометок.

На основе таблицы сделайте вывод...

Стратегия «Диаграмма Венна» позволяет сравнить две-три категории, найти общее и различное, анализировать, обобщать, делать выводы. Эта стратегия используется для сравнения различных точек зрения, сравнительной характеристики личностей, стран, систем, тенденции развития. Для такой стратегии предлагаются компетентностные задания на сравнение. Например,

- прочитайте параграф;
- сравните точку зрения писателей;
- составьте диаграмму Венна;
- дайте собственную оценку результатам вашей работы.

Работая, таким образом, над текстом, обучаемые формируют собственное мнение о событии, основанное на знаниях, полученных из разных источников и оформляют их в виде таблиц, схем, эссе, характеристик. Эти задания рассчитаны на развитие ключевых компетентностей казахстанских школьников:

- Информационная компетентность;
- Коммуникативная компетентность.

Эти компетентности формируются в комплексе, их нельзя формировать по отдельности, так как любое задание предполагает этих компетентностей.

Основы методики критического мышления имеют 3-х фазовую структуру:

- Вызов
- Осмысление
- Рефлексия

На каждом этапе обучаемые выполняют определенную учебную деятельность, которая позволяет формировать ключевые компетентности.

Выбор стратегий RWCT зависит от целей и типа урока. Исходя из первых составляющих, формулируются вид, форма урока, а также содержание компетентностных заданий.

Если тип урока изучение нового материала, то чаще всего используются стратегии вдумчивого чтения, чтения с пометками, ЗХУ, дневник двойной записи. На таких уроках на этапе побуждения используются следующие стратегии: эссе, ассоциации, ключевые слова.

На уроках обобщения, повторения используются: диаграмма Венна, Т-таблицы, кубик, кластеры, пятистишья, авторский стул, эссе. На таких уроках учащиеся не только представляют свои выполненные задания, но и проводят самооценку и оценку деятельности друг друга. Оценка может быть индивидуальная. Оцениваются и отдельные ученики, и пары, и мини группы.

На каждом уроке, независимо от цели и типа урока, формируются учебные ключевые компетентности, которые помогают обучаемым чувствовать ответственность за собственное обучение, повышают их самооценку, помогают им адаптироваться в сложных ситуациях, понимать собственную значимость. Невозможно развивать компетентности в отрыве

друг от друга. В ходе учебной деятельности, выполняя предложенные задания, обучаемые учатся ставить цель своей деятельности, осуществлять рефлексию и самооценку, выбирать для себя нормы деятельности и поведения, адекватные ситуации. Им необходимо отбирать технологии, необходимые для выполнения поставленной задачи. Они принимают осознанные решения на основе критически осмысленной информации

Стратегии критического мышления, предложенные учителем, заставляют самостоятельно находить, производить отбор, анализировать, интерпретировать полученную информацию. Учащиеся уже в классе могут найти ее при помощи современных информационно-коммуникационных технологий. Они знают, как правильно представить найденную информацию, как ее использовать для планирования и осуществления своей деятельности.

Такие стратегии как авторский стул, оставьте последнее слово за мной, помогают выразить свою точку зрения в соответствии с нормами этикета. Работа в парах, мини группах осуществлять продуктивное взаимодействие, в том числе с приверженцами других точек зрения, позиций, вступая в диалогическое общение с людьми, стоящими на различных позициях, для получения общего результата.

Литература:

1. Загашев, И.О. Критическое мышление: технология развития / 7. И.О.Загашев, С.И.Заир-Бек. –СПб: Альянс-Дельта, 2003.
2. Халперн Д., Психология критического мышления. — СПб., 2000.
3. Дьюи Д. Психология и педагогика мышления. — М.. 1909.

Обратная связь как средство развития профессиональных качеств личности

*Каржасбекова М.К., Кусаинова Н.Ж., гимназия №39 им.М.Жумабаева
учителя русского языка и литературы*

Сегодня мы буквально плаваем в океане отзывов и критики. Не только у начальства, коллег, учеников, родителей учеников, но даже у наших друзей и близких всегда есть в чем нас упрекнуть и что нам посоветовать. Мы знаем, что обратная связь важна для здорового развития профессиональных и личных отношений- но мы боимся её и зачастую пренебрегаем всеми плюсами, которыми она обладает. В этой статье мы попробуем вместе разобраться, почему важно воспринимать критику конструктивно. [1, с. 2].

В статье «Как давать обратную связь сотруднику?» дается значение: «Обратная связь – это намеренное сообщение человеку о тех его действиях, которые ведут к достижению результата, и о тех, которые к

результату не приводят. Сообщение о его поведении и о том влиянии, которое оно оказывает». [2, с. 2].

Цель обратной связи: закрепить эффективное поведение или изменить неэффективное поведение, что в итоге приведет к профессиональному развитию личности.

В процессе обратной связи участие принимают коммуникатор ОС и пролучатель ОС. Кому сложнее в процессе ОС? Приведем пример из школьной практики: учителя, которые провели открытый урок на семинаре, получают в конце урока анализ проделанной работы. В данном процессе в роли коммуникатора выступают учителя, посетившие урок, а получатель-учитель, который вел урок. Коммуникаторам трудно – честно высказывать свое мнение в порядке ОС, даже если люди признают необходимость этого. Это связано с тем, что учителя понимают лучшие моменты, что-то берут на заметку, чтобы использовать в дальнейшем, а также с каким заданием не справились ученики, какое из заданий не работало на цель урока. И коммуникатор ОС пытается сохранить отношения между получателем ОС, просто благодарит его за проделанную работу. Возможно учитель, который готовился к этому уроку, отработал с учениками стратегии, научил их оценивать себя, хотел получить совет от коллег или конкретную оценку своей деятельности. В данном случае учитель получил не конструктивную ОС. Серьезное испытание – быть получателем ОС, какой бы она не была – плохой или хорошей, справедливой или несправедливой, враждебной или заботливой. Ключевым игроком является не тот, кто предоставляет обратную ОС, а тот кто ее получает. Способность принимать ОС является не врожденным качеством, навыком, которым можно овладеть.

Существуют три триггера (пусковые механизмы), которые блокируют ОС:

триггеры истины, триггеры отношений, триггеры самолюбия.

Каждый триггер запускается по своим причинам, и каждый вызывает у нас свой комплекс реакций.

Триггеры истины приводит в действие сама сущность обратной связи – когда отзывы, которые вы слышите, кажутся вам неуместными, неконструктивными или попросту неверными.

Триггеры отношений связаны с личностью коммуникатора, то есть человека, который предоставляет обратную связь. Процесс обратной связи неизбежно несет в себе заряд отношений между коммуникатором и получателем, и наше отношение к человеку, предоставляющему обратную связь («Он недостаточно компетентен, чтобы высказываться по этому вопросу!»). Наконец, триггеры самолюбия ни сути обратной связи, ни личности коммуникатора обратной связи не касаются. Они касаются нас самих. Является ли обратная связь правильной и разумной, неважно. Важно то, что что то в ней задевает наше самолюбие, наше представление о самих себе. Мы ощущаем угрозу, чувство стыда, мы ошеломлены,

разбалансированы. Мы вдруг теряем уверенность в том, кем считали себя до сих пор, под вопрос ставится сама наша система ценностей и взглядов.

Наши запущенные триггерами реакции являются препятствиями не потому, что неразумны, а потому, что не позволяют нам вести конструктивный диалог. Получение обратной связи – это в значительной мере процесс сортировки и фильтрации; мы стараемся понять, как смотрит на вещи наш собеседник, примеряем идеи, которые поначалу кажутся неподходящими, экспериментируем. И в конечном счете мы отбраковываем или откладываем на потом те блоки информации, которые на данный момент кажутся ненужными. [1, с. 8].

Чтобы правильно оценить обратную связь, ее нужно хорошо понять, а это значительно труднее, чем кажется. Попробуем разобраться, почему так происходит и что с этим делать.

Главная цель при оценке обратной связи – понять, с каким ее типом вы имеете дело. В широком смысле есть три категории обратной связи: признательность («спасибо»), наставничество («есть способ получше») и оценивание («вот какое место вы занимаете»). Часто бывает так, что принимающая сторона хочет слышать или слышит одно, тогда как предоставляющая обратную связь сторона имеет в виду совсем другое.

Например, на уроке русского языка и литературы для учащихся 7 класса было предложено выполнить следующее задание: составить диалог журналиста и Джека Ма по данному тексту (Джек Ма – основатель компании Alibaba Group), обсудить в парах проблему, поднятую автором. Данный диалог нужно составить на основе определённых критериев. [3]. Оценивают свою деятельность по стратегии «ПОПС-формула».

Первая пара выступила перед классом с диалогом, не обратив внимание на предложенные критерии, оценивает себя и получает ОС от учителя. На этой стадии урока ученики хотели получить моральную поддержку, хотели услышать что-то вроде спасибо, вы внимательно прочитали текст, работали в сотрудничестве, не сидели без дела. Если вас заинтересовала личность этого человека, советую прочитать в интернете материалы о нём. Однако вместо этого они получили обширный список недостатков, которые необходимо исправить.

Вторая пара после успешного выступления, соответствующего критериям, получает ОС от учителя общим одобрением: «Неплохо. Продолжайте работать». «Как это поможет вам улучшить свои навыки?» Ученики ждали конкретной оценки по критериям в виде баллов. Например, из составленного вами диалога достаточно чётко определена проблема текста. Вы привели убедительные аргументы, каким образом Джек Ма добился успеха. Какие неудачи в жизни у него были. Вы смогли продемонстрировать способность логично и связно вести беседу. Правильно сформулировали вопросы. В заключении вы сформулировали вывод.

Третья пара после слабого выступления получает ОС от учителя в виде баллов по критериям, конкретной оценки. В данном случае ученики ожидали услышать конкретные рекомендации по поводу того, что им нужно подправить.

Умение воспринимать обратную связь отнюдь не означает, что вы должны со всем соглашаться. Оно означает способность правильно вести разговор и принимать разумные решения в отношении того, как вам применять ту информацию, которую вы узнали, а также умело управлять эмоциональными триггерами, чтобы проникнуться тем, что говорит вам собеседник, и при этом быть открытым и способным взглянуть на себя по-новому.

Польза хорошего восприятия обратной связи очевидна: наши отношения становятся богаче, самооценка повышается, ну и, разумеется, мы становимся лучше и лучше себя чувствуем. А самое важное, пожалуй, то, что, когда мы овладеваем умением воспринимать обратную связь, даже самые трудные разговоры пугают нас гораздо в меньшей степени.

Литература:

- 1.Дуглас Стоун, Шейла Хин «Спасибо за отзыв»: Попурри; Минск; 2014
- 2.https://www.retail-loyalty.org/blogs/?page=post&blog=Eugenia_Koryakovtseva-Blog&post_id=25
3. <https://24smi.org/celebrity/28403-dzhek-ma.html>)

Формирование действий контроля и оценки у младших школьников на уроках русского языка

*Ключникова Л.Н., КГУ «Гимназия № 9»
учитель начальных классов*

На данном историческом этапе Казахстан признан в мировом сообществе как страна с рыночной экономикой, которая активно стремится к интеграции в мировую цивилизацию. Происходящие процессы требуют от системы образования адекватного ответа на потребности государства. Поэтому нужно ускорить создание собственной передовой системы образования, охватывающей граждан всех возрастов. Ключевым приоритетом образовательных программ должно стать развитие способности к постоянной адаптации к изменениям и усвоению новых знаний. Знание русского языка остается важным. Необходим компетентностный подход, ориентированный на индивидуальные особенности учащихся [1].

Начальная ступень – период наиболее благоприятный для интенсивного формирования учебной деятельности, являющейся

фундаментом развития интеллекта ученика. При этом формируются такие основные психические свойства личности как произвольное внимание, рефлексия, план «внутреннего действия», самоконтроля и самооценки собственных действий [2]. Однако характерной чертой традиционно сложившейся учебно-воспитательной системы, как показывает опыт и исследования, является её монологичность, закрытость и императивность, в которой педагог выступает персонифицированным и главным звеном, ребёнку же отводится пассивная, подчиненная роль, психологическая суть его обезличивается и унифицируется. Учитывая современные требования к деятельности учителя начальных классов, система контроля и оценки не может ограничиваться утилитарной целью-проверкой усвоения знаний и выработки умений и навыков по конкретному учебному предмету. Она ставит более важную социальную задачу: развить у школьников умение проверять и контролировать себя, критически оценивать свою деятельность, находить ошибки и пути их устранения [3].

В связи с этим нами выбрана тема научно-исследовательской работы «Формирование действий контроля и оценки у младших школьников на уроках русского языка». Цель работы: исследование механизма формирования действий контроля и оценки у младших школьников. Исходя, из цели исследования нами была выдвинута следующая *гипотеза*: если при организации учебно-воспитательного процесса на уроках русского языка в начальном звене создать следующие условия:

- формировать и отслеживать действия контроля и оценки, соблюдая субъект-субъектные отношения.

- вести мониторинг развития действий контроля и оценки на уроках русского языка;

- разделить функции контроля и оценки (самоконтроля и самооценки) учебно-воспитательного процесса между учащимися, родителями и учителем, то это позволит сформировать у учащихся начальной школы такие качества учебно-познавательной сферы как действие контроля и оценки [4].

Для достижения цели и проверки гипотезы были поставлены следующие задачи:

1. Провести теоретический анализ проблемы формирования действий контроля и оценки у младших школьников на уроках русского языка.

2. Подобрать формы и методы мониторинга развития действий контроля и оценки, и адаптировать их к условиям учебно-воспитательного процесса гимназии.

3. Организовать и провести психолого-педагогический эксперимент по формированию действий контроля и оценки у младших школьников на уроках русского языка.

С целью формирования действия контроля (самоконтроля) и оценки (самооценки) у учащихся начальной школы мы провели эмпирическое исследование. В эксперименте принимали учащиеся 4 классов КГУ

«Гимназия № 9». Выборка составила - 49 человек. Исследование состояло из трех последовательных этапов.

На первом этапе формирующего эксперимента мы подобрали методики и провели констатирующие диагностическое обследование, направленное на выявление рефлексии на способ действий, уровня сформированности контроля и оценки у учащихся начального звена.

Все учащиеся, в результате проведенного обследования, были разделены на три группы по критериям: содержательная рефлексия; формальная рефлексия; отсутствие рефлексии. Как видно из диаграммы у 35 % учащихся отсутствовали навыки рефлексии, 57 % от общего числа учащихся имели навыки рефлексии, но они носили формальный характер и лишь у 8 % исследуемых было отмечена содержательная рефлексия (см. рис.1).

Уровень сформированности контроля и оценки диагностировался с помощью методик «Пути» и «Различи слова». Диагностические данные показали, что 1-й уровень сформированности действия контроля и оценки характерен лишь для 28 % учащихся, 2-й уровень для 35 % и 3-й уровень для 37% исследуемых учащихся (см. рис.2).

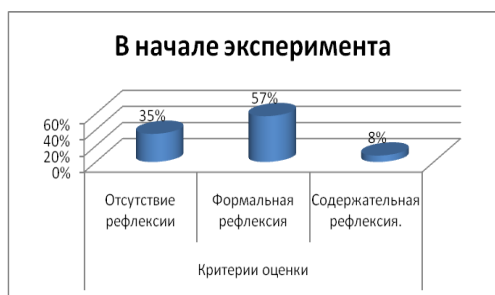

Рис. 1. Уровень развития рефлексии на способ действий у учащихся на начальном этапе эксперимента.

Рис.2 Диагностика уровня сформированности контроля и оценки у учащихся.

Исходя из полученных результатов первого этапа, на втором этапе формирующего эксперимента нами были созданы необходимые условия для повышения уровня действий контроля и оценки у младших школьников.

Третий этап был направлен на определение эффективности использования на уроках русского языка выше перечисленных методик и заданий как средств повышения уровня действий контроля и оценки младших школьников.

Для этого нами были использованы те же методики что и на начальном этапе. Результаты исследования отражены на рисунке 3.

Как видно из результатов исследования, отмечается существенный рост уровня рефлексии, так содержательная рефлексия была отмечена у 75% учащихся, формальная рефлексия - 25% учащихся и нет ни одного учащегося, у которого не выражен навык рефлексии.

Повторная диагностика уровня сформированности контроля и оценки выявило следующую картину: 3-й уровень контроля отмечался у 55% учащихся, 2-й уровень у 35% и 28% учащихся владеют первым уровнем контроля.

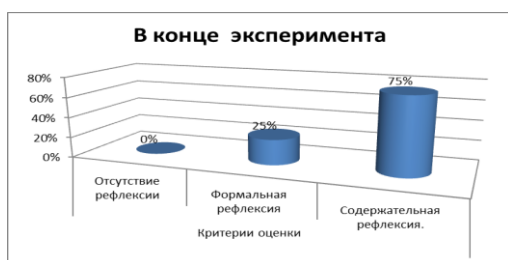

Рис. 3. Уровень развития рефлексии на способ действий у учащихся

Рис.4. Диагностика уровня сформированности контроля и оценки у учащихся

В ходе эксперимента нами разработана модель по развитию действий контроля и оценки у младших школьников на уроках русского языка и составлен примерный план формирования действий контроля и оценки с примерной разбивкой по годам обучения в начальной школе, в котором кратко расписаны педагогические задачи по годам обучения [5].

В 2016 - 2017 учебном году анализ сформированности компонентов учебной деятельности показал следующие результаты: в сравнении с прошлым учебным годом наблюдается положительная динамика в формировании всех компонентов учебной деятельности.

Литература:

1. Послание Президента Республики Казахстан Н.Назарбаева народу Казахстана. 2018 г. - www.minplan.gov.kz/message/467/
2. Л.С. Выготский. Педагогическая психология. М.: «Академия», 2006 г.
3. П.Я. Гальперин. Методы обучения и умственное развитие ребенка. М.: «Фолиант», 2015
4. В.В.Давыдов. Проблемы развивающего обучения: Опыт теоретического и экспериментального психологического исследования. М.: «Академия». 2011 г.
5. Д.Б. Эльконин. Психологические вопросы формирования учебной деятельности в младшем школьном возрасте. М.: «Фолиант» 2012 г.

Мини-проекты, исследования на уроках русского языка и литературы

*Кожамжарова Ж.Б., Школа-лицей №101
учитель русского языка и литературы*

Актуальность теоретических основ обновленного образования в том, что они предполагают изменение форм общения учителя с обучающимися на уроках, каждый ученик самостоятельно работает большую часть времени урока, учится достигать цели, учится планированию, контролю и оценке своего исследования. И именно исследовательская деятельность формирует важные компетенции учащихся, реализует принципы личностно-ориентированного обучения, когда учащиеся дело могут выбрать по душе. Также эта технология дает возможность расширять содержательное предметное единство тем проектов. И еще важное преимущество – учителя и ученики могут воспользоваться готовыми, выполненными учениками или педагогами проектами и исследованиями.

Исследовательская деятельность применяется в основном для усвоения сложных тем и имеет трехчастную организацию учебного процесса:

- 1 этап поисковый
- 2 этап аналитический
- 3 этап практический.

Работа над проектом способствует интеграции предметов. Во время работы ученики показывают ряд ценных качеств: организованность, целеустремленность, самостоятельность.

В школе-лицее №101 ежегодно проходят научно-практические конференции. Обучающиеся пробуют свои силы в исследовательской деятельности. В этом году с учащейся 6 класса Э Мейрхан Азим с ноября 2017 г. начали готовить проект «Как живет русский язык в социальных сетях».

Также в течение года провожу уроки-исследования. Например, на вводном занятии в 5 классе А «Мы и природа. Как охранять природу» познакомила ребят с основами проектной деятельности. Затем опросила учеников, какие темы их интересуют, над какими вопросами они хотели бы поработать. Так выявила темы, интересующие ребят. Было сформировано 4 группы из учащихся 5 класса А. Ученики после определения темы проекта занялись постановкой целей и задач. Здесь я уже ученикам помогла в формулировке целей, задач. Дальше консультировала, направляла, корректировала их работу. Затем ученики составляли план работы и записывали в тетради.

В 5-6 классах учитель должен принимать «максимальное участие на всех этапах в форме организующей, стимулирующей и обучающей помощи и руководства, не подменяющих самостоятельную работу учащегося»[3, с.23]

При групповом обсуждении на этапе выбора средств и методов выполнения проекта остановились на таких средствах и методах выполнения проекта: самостоятельная работа с книгой (чтение, изучение, анализ книжных источников; различные интернет-ресурсы; мониторинг, моделирование и обобщение). Ребята сами выбрали форму представления

наглядно-графического материала. Остановились на оформлении плаката. Защита мини-проектов была проведена на последнем уроке по теме «Климат и природа».

Положительно, что в работе над различными проектами и исследованиями участвуют все ученики, но, конечно, лучше справляются наиболее подготовленные и одаренные дети. Поэтому очень важно правильно сформировать группы.

Заметила, что обучающиеся, которые проявляют интерес к исследовательской работе, хотят участвовать в творческих конкурсах, олимпиадах. Им в помощь разработала всевозможные инструкции, памятки, критерии оценивания. Например:

ПАМЯТКА

Основные требования к оформлению проекта

Пояснительная записка

Титульный лист (название учебного заведения, класс, автор, название проекта, научный руководитель, место издания, год издания).

Содержание (перечень частей проекта).

Абстракт – краткая характеристика содержания (при необходимости на иностранном языке).

Введение

Основная часть, состоящая из глав.

Заключение

Список используемой литературы, интернет-ресурсы

Приложения

Уроки-исследования, мини-проекты интересны учителю тем, что они дают возможность оценить степень обученности школьников, их способность к самостоятельной творческой работе, а также способствуют развитию навыков: слушание, говорение, чтение, письмо.

Исследовательская работа выгодна: ученики оказываются более приспособленными к жизни, умеют адаптироваться в разнообразных ситуациях, могут работать плодотворно в различных коллективах. Именно проекты, уроки-исследования позволяют ученикам выполнять самостоятельную работу в сочетании с групповой организацией деятельности и выбирать различные формы внеклассной работы и многочисленные источники, пользоваться уже готовыми исследованиями. «Но мерилом успешности проекта является его продукт»[1,с.2].

В школе-лицее №101 у каждого учителя есть и тема исследования, над которой учитель работает в течение года или двух лет. Тема моего двухгодичного исследования – «Инновационный подход к обучению». Цель исследования – обобщить и проанализировать опыт работы. Задачи:

- выявить, что может обеспечить нестандартную организацию современного урока;
- показать, какими педагогическими технологиями я пользуюсь.

Исследовательская деятельность на уроках русского языка и литературы и учащимся, и учителям позволяет развить логическое мышление, раскрыть внутреннюю логику проблемы, которую надо решать, умение рассматривать проблему с разных точек зрения, создавать доказательную базу и характеристики.

Литература:

1. Поливанова К.Н. Проектная деятельность школьников. – М.: Просвещение, 2011.
2. Савенкова А.И. Путь в неизведанное. Развитие исследовательских способностей школьников. – М.: Генезис, 2005.
3. Ступницкая М.А. Новые педагогические технологии: организация и содержание проектной деятельности учащихся. – М.: Первое сентября, 2001.

Развитие функциональной грамотности на уроках русского языка и литературы

*Курманова С.Ж., Ошакбаева Н.С., КГУ «СОШ № 76 имени А.Бокейхана»
учителя русского языка и литературы*

Современному обществу необходим человек, функционально грамотный, умеющий работать на результат, способный к определенным, социально значимым достижениям. Современное общество постоянно меняет взгляд на содержание образования. Сегодня образование признано одним из важнейших приоритетов долгосрочной Стратегий «Казахстан-2050». Одной из задач является современное образование и профессиональная переподготовка, использование новых технологий, идей и подходов, развитие инновационной педагогики.

Что же такое «функциональная грамотность»? Функциональная грамотность рассматривается, как способность использовать все постоянно приобретаемые в жизни знания, умения и навыки для решения максимально широкого диапазона жизненных задач в различных сферах человеческой деятельности, общения и социальных отношений. Основы функциональной грамотности закладывается в начальных классах, где идёт интенсивное обучение различным видам речевой деятельности- чтению и письму, говорению и слушанию [1, стр 10].

Базовым навыкам функциональной грамотности является читательская грамотность. В современном обществе умение работать с информацией (читать, прежде всего) становится обязательным условием успешности. Осознанное чтение создает базу не только для успешности на уроках русского языка и литературы, но и является гарантией успеха в любой предметной области, основой развития ключевых компетентностей. Все методы, используемые педагогам, должны быть направлены на

развитие познавательной, мыслительной активности, которая в свою очередь направлена на отработку, обогащение знаний каждого учащегося, развитие его функциональной грамотности[2, стр 20].

В современной жизни требуется, чтобы человек, окончивший школу, мог не только применять готовые знания, но и, самостоятельно мыслить и ориентироваться в современной информации, т.е. быть функционально грамотной личностью.

Чем же отличается функциональное чтение от простого чтения? Функциональное чтение – это чтение с целью поиска информации для решения конкретной задачи или выполнения определенного задания. При функциональном чтении применяются приемы просмотрового чтения (сканирование) и аналитического чтения.

Просмотровое чтение – это же выборочное чтение. Цель просмотрового чтения – получить самое общее представление о содержании текста, о теме и круге рассматриваемых в нем вопросов. На основе этой информации читающий решает, нужен ли ему этот текст. Для ее получения бывает достаточно прочитать заголовки, отдельные абзацы или предложения.

Аналитическое чтение в начальной школе опирается на сюжет произведения. Читая, учащиеся комментируют текст, интерпретируют события, рассуждают, высказывают свои соображения, доказывают, аргументируют свои ответы, подтверждая их словами из текста (прием вычитывания), сравнивают, сопоставляют наблюдаемые литературные явления, составляют таблицы, схемы, тесты и пр[3, стр 15].

Чем же овладеть ученики, чтобы стать функционально грамотным, выходя из стен начальной школы? В первую очередь – они должны уметь учиться. У них должны быть сформированы знания, умения и навыки. Новые стандарты образования говорят нам об этом. Для этого чтобы их реализовать учителю необходимо использовать в своей деятельности новые приёмы и современные педагогические технологии.

С целью развития функциональной грамотности на уроках чтения используем различные приёмы и методы.

При работе над техникой чтения, с 1 класса вводим занимательные задания: анаграммы, перевёртыши, разгадывание ребусов и др. А также используем логические упражнения, время на прочтение слов ограничено. За умственную работу: обобщить, сгруппировать, сопоставить и т.д.

Во 2 классе начинается работа над предупреждением трудностей, связанных с пониманием текста и продолжаем работу над творчеством при развитии речи. Например, даем задания по группам.

1 группа – «Дополни текст « красивыми словами». Пришла зима. Покрывл землю снег. Хлопья снега лежат на деревьях.

2 группа – « Сочини сказку». Используя слова (жил –был, как-то раз, вдруг, однажды), учащиеся должны сочинить сказку.

С 1 по 4 классы добиваемся на уроках чтения того, чтобы дети научились выделять основную мысль произведений, предлагать варианты заголовков, отмечать наиболее удачные, понимать позицию автора, высказывать собственное мнение. С этой целью используем на уроках элементы критического мышления: приём «Работа с вопросником» (должны найти ответы на вопросы из текста), приём «Уголки» (при составлении характеристики героев), приём «Толстые и тонкие вопросы» (по ходу работы с таблицей справа учащиеся записывают вопросы, требующие односложного ответа. Например: Кто автор рассказа «Кот – ворюга»? Слева – вопросы, на которые надо дать развёрнутый ответ. Например: «Как вы думаете, может ли Незнайка исправиться и что для этого сделать?»), приём «Логическая цепочка» (расположить события в логической последовательности), приём «Чтение с остановками» (ученики выдвигают свои предложения о дальнейшем развитии сюжета, о чувствах и мыслях героев, мотивах их поступков), приём «Кластер».

Этот приём помогает ученикам систематизировать те знания, которые имеются по какой-либо теме. Приём «Рамочная цепочка». После прочтения текста ученик заполняет пять этапов нижеприведенной «цепочки». Изначальная ситуация – проблема-события-развитие действия – ситуация в конце.

На современном этапе мы наблюдаем отстранение детей от чтения. Книги заменили компьютеры, планшеты и сотовые телефоны. Много труда вкладывает учитель, обучая детей читать. Но не секрет, что уже многие школьники теряют интерес к чтению и урок чтения считают одним из нелюбимых.

Основным приёмом, обеспечивающим устойчивый интерес и развитие навыка чтения, является многократное обращение к тексту, перечитывание его каждый раз с новым заданием. Вот тогда-то ребёнок открывает в нём что-то новое, чего не заметил при первом чтении.

Учитывая, что в учебных программах обновлённого содержания образования ключевым ориентиром используется таксономия Б.Блума. Приведём примеры (с кратким комментарием) эффективного использования техники постановки вопросов по таксономии Б.Блума на уроке русского языка в 4 классе по теме: «Предложение. Виды предложений. Составление и употребление в устной и письменной речи предложений, разных по цели высказывания, интонации. (Все эти вопросы включены в рамки одного урока).

1. Вопросы на знания. (Кто? Какой? Что? Назови. Где? Когда? Перечисли.)

2. Вопросы на понимание. (Опиши, расскажи своими словами, подчеркни, объясни, обсуди, сравни)

3. Вопросы на применение. (Примени, используй, продемонстрируй, объясни, выбери, интерпретируй).

4. Вопросы на анализ. (Почему, проанализируйте, разложите, сделайте диаграмму, упростите, проведите опрос, сравните).

5. Вопросы на синтез. (Спланируйте, составьте, постройте, придумайте, пересмотрите, сформируйте, сделайте).

6. Вопросы на оценку. (Оцените, сравните, что самое хорошее, кто прав, почему это самое важное).

Учитель должен увлечь и «заразить» детей, показать им значимость их деятельности и вселить уверенность в своих силах. При условии использования в своей работе передовых педагогических технологий, мы выполним главную цель формирования функционально-грамотной личности, т.е. формирования в организациях образования интеллектуального, физически и духовно развитого гражданина РК.

Литература:

1. «Особенности формирования функциональной грамотности учащихся основной школы при освоении дисциплин общественно-гуманитарного цикла » Методическое пособие.- Астана: Национальная академия образования им. И.Алтынсарина, 2013 .

2. Кемельбекова Г.А. Особенности формирования функциональной грамотности учащихся –Краснодар: Новация, 2016.

3. Мукишева Л.С. «Функциональная грамотность школьников, актуальные проблемы и пути решения.

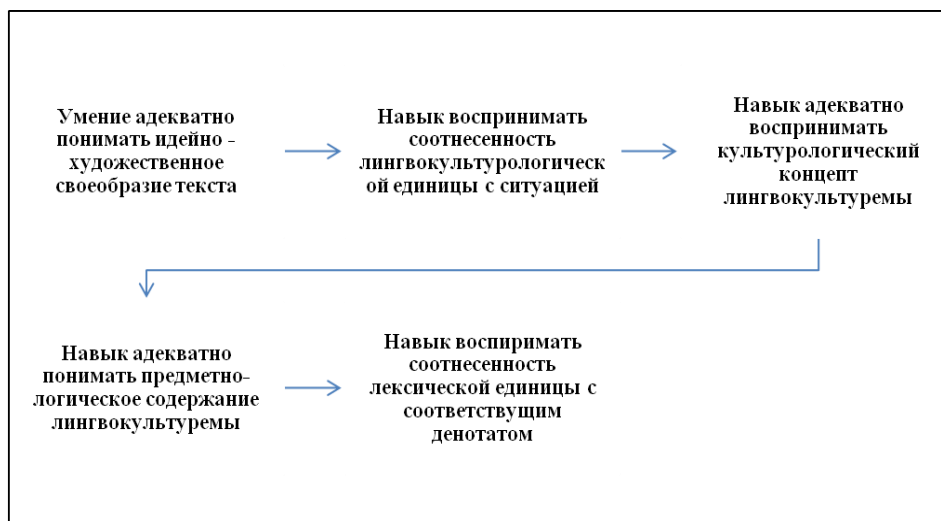
Этапы лингвокультурологического анализа художественного текста

*Куспанова А.Е., КГУ «СОШ №82»
учитель русского языка и литературы*

Лингвокультурологический анализ текста – это восприятие и понимание литературного произведения посредством выявления в его языковой ткани незнакомых реципиенту, а также ключевых лингвокультурных и соответственно разбора лингвокультурологической сущности этих единиц в рамках идейно – художественного своеобразия данного текста.

Неотъемлемой частью лингвокультурологического анализа художественного текста является лингвокультурологический комментарий. Его предметом является лингвокультуремы - безэквивалентные языковые единицы, лакуны, а значит, в силу своего лингвокультурологического своеобразия в основном незнакомые иную лингвокультурологическую общность.

Лингвокультурологический комментарий требует выработки навыков и умений, необходимых для анализа культурологического концепта безэквивалентной лексики и пропуски.

Анализ лингвокультурем других групп классификации, а также ключевых лингвокультурологических единиц основывается на другой системе навыков и умений, которые позволяют адекватно и полно понимать художественные тексты иной лингвокультурологической сущности

В лингвокультурологическом анализе художественного текста мы выделяем три этапа: дотекстовый, текстовый и итоговый.

На дотекстовом этапе учитель определяет структуры работы над текстом, а учащиеся самостоятельно работают со справочным материалом: знакомятся со сведениями об авторе, истории создания произведения. На этом же этапе может быть проведен и предваряющий (до знакомства с текстом) лингвокультурологический комментарий. Учитель заранее готовит список безэквивалентной лексики и пропуск из текста, который учащиеся должны будут самостоятельно подвергнуть лексикографической обработке: соотнести лексические единицы с денотатами, усвоить предметно-логическое содержание данных слов, опираясь на соответствующие словари и справочники, то есть провести чисто словарную работу.

Текстовый этап включает самостоятельную подготовку дома и работу учащихся в классе по подготовленному плану. Длительность его, как, впрочем, и дотекстового этапа, зависит от объема произведения, способов реализации в нем художественной идеи, насыщенности лингвокультурологическим материалом. На этом этапе и проводится лингвокультурологический анализ, включая лингвокультурологический комментарий.

Лингвокультурологический анализ, как и лингвокультурологический комментарий, может быть предваряющим, синхронным (сопутствующим). Различие между предваряющим и последующим анализом состоит в том, что первый проводится на дотекстовом этапе, второй же после первичного знакомства текстом. Кроме того, если при предваряющем анализе список незнакомых лингвокультурем и эзотеричных и ключевых лингвокультурем

составляет учитель, то при последующем анализе эту работу можно проводить совместно либо предложить учащимся выполнить ее самостоятельно. В остальном же схема действий при проведениях обоих видов анализа одна: весь лингвокультурологический анализ выполняется при тесном сотрудничестве учащихся и учителя.

В ходе лингвокультурологического анализа всех трех типов я практикую такие его формы: справка, сообщение, разъяснение, рассказ, сравнение, расшифровка.

Справку использую при проведении словарной части лингвокультурологического комментария, и учащиеся могут выполнять эту форму работы самостоятельно, так как она ми давно знакома, доступно и потому выполнение ее не будет представлять для них сложности. Справку можно охарактеризовать как толкование языкового значения соответствующей лингвокультуры, извлеченное из определенного лексикографического источника или ссылки.

Сообщение можно охарактеризовать как научной направленности сведения на определенную тему.

Разъяснение как следующая форма - это научно популярная форма изложения материала о происхождении соответствующей лингвокультурологической единицы. К примеру, это может быть разъяснение этимологии определенного фразеологизма, содержания его культурологического концепта.

Рассказ- устный или письменный пересказ определенного повествования: мифа, легенды, сказки и т.д., послужившего основанием для появления соответствующей лингвокультуры.

При использовании такой формы анализа, как сравнение, акцент делается на знания учащихся в области родного языка и родной культуры.

Еще одну форму лингвокультурологического анализа, расшифровка, можно эффективно использовать при работе лингвокультурами - символами, эталонами, ритуалами, стереотипами и т.д., то есть когда необходимо «расшифровать» соответствующий лингвокультурой символ, образ, ритуал, стереотип.

Итоговый этап работы по лингвокультурологическому анализу художественного текста – это обобщение выполненного на предыдущих этапах, с тем чтобы проверить приобретенные учащимися лингвокультурологические знания и навыки и умение применять, а также активизировать их. На этом этапе я ставлю обобщающие, в том числе проблемные, вопросы-задания высокого и низкого порядка, требующие от учащихся самостоятельного решения.

Литература:

1. Текст как единица обучения связной речи: Межвузовский сборник научных трудов. - Алматы: АГУ им. Абая, 1998. - С. 13-20 (в соавторстве с Гж.А.Кажигалиевой).

2. Лингвокультурологический анализ художественного ~ текста. - Алматы: ИИА «Айкос», 1999.- 104с.

3. Культурологический аспект в работе над художественным текстом. -Алматы: «Айкос», 2000. - 249с.

Создание условия для трехязычной среды обучения в современной школе

*Мейрханова Ж.О., Бадильбекова А.П., СОШ №76 имени А.Бокейхана
учителя русского языка и литературы*

«...для современного казахстанца владение тремя
языками – это обязательное условие собственного
благополучия»
Н.А.Назарбаев

Язык — это ключевое явление культуры, вероятно, главный механизм национального единения, инструмент возникновения и воспроизводства нации как социальной структуры и сохранения языкового многообразия в Казахстане. В конечном счете, язык – это стержень национального государства. И поэтому вопрос о языке оказывается не только культурным, но и политическим.

В Послании Президента Республики Казахстан – Лидера нации Н.А.Назарбаева народу Казахстана «Казахстанский путь – 2050»: единая цель, единые интересы, единое будущее» обозначена необходимость разработки активных мер по изучению в школах трех языков. «Наш путь в будущее связан с созданием новых возможностей для раскрытия потенциала казахстанцев. Выпускники школ должны знать казахский, русский и английский языки»

Президент страны Н.А.Назарбаев обозначил конкретные задачи, стоящие перед казахстанским образованием. Оно должно стать конкурентоспособным, высококачественным, чтобы выпускники казахстанской школы могли продолжить обучение в зарубежных вузах.

Целью трехязычного образования является формирование человека, обладающего чувством уважения и понимания к другим культурам, умеющего жить в мире и согласии с людьми разных национальностей. Знание языков – это необходимость прежде всего для современного человека. Жить в мире со знанием казахского, русского и английского языков – это значит иметь доступ к любой информации. Кроме того, знание языков – это доступ к культуре. Человек будет чувствовать себя уверенно в любой многоязычной среде. Страна как раз с этой позиции пытается создать равные возможности для всех детей, для того чтобы они

могли изучать эти языки в школах. Потому что у каждого ребенка есть право получать качественное образование.

Внедрение системы трехязычного образования – это комплексный процесс, большая важность в котором придается не только обучающим программам, но и воспитательному процессу. Ведь важно не только сформировать картину мира будущего математика, физика или историка, важно воспитать в нем человека, гражданина, патриота. Мы все знаем и понимаем, как важно трехязычное обучение, чтобы Казахстан должен восприниматься во всем мире как высокообразованная страна, население которой пользуется тремя языками. Это казахский язык – государственный язык, русский язык – язык межнационального общения и английский язык – язык успешной интеграции в глобальную экономику».

Трехязычное образование необходимо начинать с детства, потому что для того, чтобы обучаться в зарубежных школах, университетах и колледжах, нужно знать прежде всего английский язык. Обучение детей с самого первого класса на трех языках дает им перспективы и возможности широкого доступа получения образования в мировом пространстве.

Изучая лингвистические основы, мы обращаем внимание на сознательный метод, коммуникативный метод и интенсивный метод. Особое внимание заслуживает коммуникативный метод, как наиболее глубокое изучение языка и речи. В коммуникативном подходе выделяют коммуникативные действия, ситуации и компетентность. Компетентностный подход опирается на ранее накопленный педагогический опыт, он – его закономерное продолжение, однако имеет ряд особенностей, а именно:

- Дети должны уметь сами принимать решения и нести за них ответственность.
- Главное в обучении – действия, операции, навыки.
- Ребенок должен уметь ставить проблему. И решать ее.

То есть учитель оценивает не механическое запоминание фактов и сведений – зубрежку, а понимание знаний, и, главное, умение их применить на деле, то есть обладание определенной компетенцией[3].

Целями школьного образования, которые ставят перед школой государство, общество и семья, помимо приобретения определенного набора знаний и умений, являются раскрытие и развитие потенциала ребенка, создание благоприятных условий для реализации его природных способностей.

Следует обратить внимание на то, что в казахской школе «русский язык как иностранный».

Как можно создать условия для трёхязычной среды в современной школе?

Конечно, в этом деле нам приходят в помощь активные формы обучения языков, которые побуждают учащихся к активной мыслительной и практической деятельности в процессе овладения учебным материалом. Здесь можно привести множество примеров:

- Метод **«Поздоровайся локтями»** (можно необычно начать урок, предложив ученикам поздороваться локтями).

- Метод **«Дерево ожиданий»** (можно использовать для выяснения образовательных целей учеников, их ожиданий и опасений).

- Метод **«Инфо-угадайка»** (вместо привычного устного рассказа учителя о новой теме можно использовать этот метод представления нового материала).

- Метод **«Автобусная остановка»** (при организации самостоятельной работы над новой темой важно, чтобы обучающимся было интересно всесторонне и глубоко проработать новый материал).

- Если обучающиеся устали, а впереди еще много работы или сложная задача, сделайте паузу, вспомните о восстанавливающей силе релаксации! Иногда достаточно 5-10 минут веселой и активной игры для того, чтобы встряхнуться, весело и активно расслабиться, восстановить энергию. Метод **«Земля, воздух, огонь и вода»**.

- Для завершения урока можно использовать метод **«Все у меня в руках»**.

На уроках должно быть множество конкретных задач и проблем в разных сферах: жизненные и политические проблемы, профессиональные, познавательные и мировоззренческие задачи. Нужно стремиться к тому, чтобы задания были не только в узкой сфере изучаемого предмета, а шире, то есть предлагать детям над-предметные задачи (метапредметные).

1. Замена прямой речи косвенной (предмет –русский язык) (казахский, и английский язык). 9 класс

2. Искусства звука (предмет –русский язык) (музыка, казахский и английский язык). 5 класс

3. Природа Казахстана (предмет – русский язык) (география, история, казахский и английский язык) 5 класс

4. В мире чисел (предмет – русский язык) (математика, английский язык)

7 класс.

Мы уверены, что разумное, грамотное и правильное создание условия для трёхязычной среды в школе на уроках и внеклассных мероприятиях даст возможность выпускникам нашей школы быть коммуникативно-адаптированными в любой среде, поможет стать конкурентоспособными, даст подрастающему поколению ключ к мировым рынкам, науке и новым технологиям, создаст условия для конструктивного сотрудничества в мировом сообществе.

Литература:

- 1.Послание Президента Республики Казахстан – Лидера нации Н.А.Назарбаева народу Казахстана «Казахстанский путь – 2050»: единая цель, единые интересы, единое будущее». –Астана, 2014.

- 2.Концепция развития образования Республики Казахстан до 2015 года.

З.Булакина Н.Е. Проблема эффективного культурного самоопределения личности в полиязыковом образовательном пространстве. – М.: Изд-во АПКиПРО, 2002

Формирование конкурентоспособной личности на уроках русского языка и литературы в рамках обновления содержания образования в РК

*Мишунина Н.В., ОСШ №79
учитель русского языка и литературы*

В современном Казахстане идет становление новой системы образования, ориентированной на мировое образовательное пространство. Этот процесс сопровождается существенными изменениями в педагогической теории и практике.

Переход на обновление содержания образования предъявляет новые требования к работе в рамках компетентного подхода к образованию, обеспечение педагогов здоровьесберегающими технологиями, формирование готовности работать в условиях возросшей индивидуализации образовательного процесса. Обновление структуры образования заключается в преодолении традиционного репродуктивного стиля обучения и переход к новой развивающей, конструктивной модели образования, обеспечивающей познавательную активность и самостоятельность мышления школьников.

Предлагаемая к рассмотрению программа обновления образования предполагает, что обучение должно быть активным, проводиться в условиях созданной коллаборативной среды, должна осуществляться дифференциация обучения, в процессе осуществления должны реализовываться межпредметные связи. Кроме перечисленного обязательным является использование ИКТ, диалоговое обучение, осуществляться методы исследования и своевременное реагирование на потребности учащихся.

Педагог в свете обновлённого содержания обязан обладать высоким уровнем сформированное ряда компетентностей:

- Специальная компетентность - способность заниматься собственно профессиональной деятельностью на достаточно высоком уровне и проектировать свое дальнейшее профессиональное развитие;
- Социальная компетентность - способность заниматься совместной (коллективной, групповой) профессиональной деятельностью, сотрудничать и использовать принятые в профессии управленца приемы профессионального общения;
- Образовательная компетентность - интерес к освоению профессиональных знаний, умений и навыков, целеполагание в

образовательной деятельности, мотивация развития субъектности и креативности в образовательной деятельности, способность применять основы педагогической и социальной психологии.

Что требуется от ученика? Умение:

- использовать возможности выстраивать индивидуальную траекторию образования (темп, уровень усвоения учебного материала);
- усваивать умения, способы, приемы своей деятельности ;
- использовать знания, умения и навыки и имеющуюся информацию для разрешения учебных ситуаций.

• Формирование и развитие образованной, творческой, компетентной и конкурентоспособной личности, способной жить в динамично развивающейся среде, готовой к самоактуализации как в своих собственных интересах, так и в интересах общества. В соответствии с заданной целью ожидаемые результаты образования определены в виде следующих ключевых компетенций выпускника:

• Ценностно-ориентационная компетенция - способность ученика принимать решения в разнообразных жизненных ситуациях. А самое главное - быть патриотом своей Родины – Казахстана.

• Культурологическая компетенция - обладание познанием и опытом деятельности на основе достижений общечеловеческой культуры и национальных особенностей, ценить культуру своего народа и культурное многообразие мира; быть приверженным идеям духовного согласия и толерантности.

• Учебно-познавательная компетенция - обеспечивающая процесс самостоятельной учебно-познавательной и исследовательской деятельности учащегося.

• Коммуникативная компетенция предусматривает знание родного и других языков, овладения навыками общения на казахском языке как государственном, на языке межнационального общения, на иностранных языках.

• Информационно-технологическая компетенция предполагает умение ориентироваться при помощи реальных технических объектов и информационных технологий.

• Социально-трудовая компетенция означает владение знанием и опытом активной гражданско-общественной деятельности в сфере семейных, трудовых, экономических и политических общественных отношений. Компетенция личностного саморазвития предполагает формирование психологической грамотности, внутренней экологической культуры, заботу о собственном здоровье и владение основами безопасной жизнедеятельности.

Мне, как учителю русского языка и литературы, хотелось бы отметить, что особую значимость приобретает в условиях обновления триединство языков.

Результаты обучения в школе детей потребуют от нас педагогов, всестороннего и объективного оценивания успехов в достижении ожидаемых результатов обучения каждого учащегося, его отношения к учебе и динамику развития личности в целом. Но обновление содержания образования, транслируя лучший опыт внедрения новых подходов к обучению и методике преподавания должно учесть и положительный опыт традиционного. Думаю, что синтез традиционных и инновационных методов обучения позволит разнообразить формы проведения занятий активизирующие познавательную деятельность учащихся.

В целом уровень казахстанского среднего общего образования должен соответствовать задачам развития государства и обеспечивать его конкурентоспособность в современном мире.

Литература:

1. Государственная программа развития образования в Республике Казахстан на 2011-2020 годы / www.edu.gov.kz/ru/zakonodatelstvo.

Информационная компетентность современного педагога

*Моисеенко В.Г. , КГУ «СОШ №35 имени Ю.Н.Павлова»
учитель русского языка и литературы*

Информационная компетентность (ИК) педагога как понятие с недавних пор стала предметом особого внимания. Американский ученый М. Ноулз считает, что главной сегодняшней задачей образования взрослых является производство компетентных людей – людей, которые были бы способны применять свои знания в изменяющихся условиях, и чья основная компетенция заключалась бы в умении включаться в постоянное самообучение на протяжении всей своей жизни. [1]. Вхождение в компетентностное образование предполагает выполнение ряда последовательных действий со стороны всех субъектов образовательного процесса и прежде всего педагогов. Какими методиками и технологиями необходимо владеть современному учителю, чтобы развивать у учащихся способность брать на себя ответственность, участвовать в совместном принятии решений, уметь извлекать пользу из опыта, критически относиться к явлениям природы и общества, т. е. реализовывать ключевые компетенции? Какими профессионально-педагогическими компетенциями необходимо владеть самому учителю для того, чтобы обеспечивать собственное профессиональное продвижение и развитие?

Профессиональная компетентность учителя – понятие многогранное. В частности, А.С. Белкин определяет порядка 70 компетентностей педагога. Одной из основных компетентностей на современном уровне развития образования является информационная компетентность. [2]

П.В. Беспалов определяет информационную компетентность как «...интегральную характеристику личности, предполагающую мотивацию к усвоению соответствующих знаний, способность к решению задач в учебной и профессиональной деятельности с помощью компьютерной техники и владение приемами компьютерного мышления.» [3.с.176]

Информационное общество сегодня предъявляет особые требования к учителю, его профессиональной компетентности, одной из важнейших составляющих которой является информационно-коммуникативные технологии (ИКТ). Важно различать ИКТ-грамотность и ИКТ-компетентность.

ИКТ-грамотность - это умение «нажимать на кнопки», знания о том, что такое персональный компьютер, программные продукты, компьютерные сети (в том числе Интернет), каковы их функции и возможности, а также ограничения, связанные с их использованием.

ИКТ-компетентность – не только использование различных информационных инструментов (ИКТ-грамотность), но и эффективное применение их в педагогической деятельности.

Информационная компетентность (ИК) учителя формируется на этапах изучения компьютера, применения информационных технологий в качестве средства обучения в процессе профессиональной деятельности и рассматривается как одна из граней профессиональной зрелости.

Основными элементами процесса формирования ИК являются:

- умение применять информационные технологии для демонстрации печатных и графических документов;
- умение использовать информационные технологии для демонстрации аудио- и видеоматериалов на уроке;
- умение создавать презентации;
- умение систематизировать и обрабатывать данные с помощью таблиц, технологических карт;
- умение использовать компьютерное тестирование;
- умение использовать сеть Интернет для решения педагогических вопросов, сбора информации, участия в телеконференциях, доступа к научным, педагогическим, методическим данным.

Современный урок невозможен без использования информационных и телекоммуникационных технологий. Применение компьютерной техники на уроках позволяет сделать каждый урок нетрадиционным, ярким, насыщенным, приводит к необходимости пересмотреть различные способы подачи учебного материала, предусмотреть различные подходы в обучении.

Использование ИКТ дает возможность оперативно вносить изменения, дополнения, облегчает хранение и доступ к данной информации.

Для повышения уровня ИКТ-компетентности учителю можно:

- участвовать в семинарах различного уровня по применению ИКТ в учебной практике;
- участвовать в профессиональных конкурсах, он-лайн-форумах и педсоветах;
- использовать при подготовке к урокам, на факультативах, в проектной деятельности широкого спектра цифровых технологий и инструментов: текстовых редакторов, программ обработки изображений, программ подготовки презентаций, табличных процессоров;
- формировать банк учебных заданий, выполняемых с активным использованием ИКТ;

Компьютер – всего лишь инструмент, использование которого должно органично вписываться в систему обучения, способствовать достижению поставленных целей и задач урока. Компьютер не заменяет учителя или учебник, но коренным образом меняет характер педагогической деятельности. Главная методическая проблема преподавания смещается от того, «как лучше рассказать материал», к тому, «как лучше показать».

В своей работе я использую компьютер как средство обучения на различных уроках. На этапе объяснения применяю электронные учебники, мультимедийные презентации, а также энциклопедии. Применение мультимедийных презентаций позволяет сделать уроки более интересными и динамичными, включает в процесс восприятия не только зрение, но и слух, эмоции, воображение, облегчает процесс запоминания изучаемого материала учащимися. Подготовленные к урокам презентации значительно экономят время учителя, повышают культуру урока, позволяют дифференцировать подход к учащимся, способствуют формированию интереса к предмету и, следовательно, положительно влияют на качество образования школьников.

Для контроля знаний учащихся - тесты на бумажных и интерактивных носителях. При закреплении темы использую обучающие компакт-диски. Для подготовки домашнего задания - кроссворды, презентации, доклады и рефераты.

Формирование ИК учителя является важной составляющей его профессионализма. Учитель должен обладать необходимой подготовкой для корректной дифференциации возможностей учащихся в учебной группе в зависимости от индивидуальных особенностей, мотивации, возрастных и психологических особенностей. Системное, целостное представление об информационной компетентности, выделение ее структуры, обоснование критериев, функций и уровней ее сформированности, позволяет целенаправленно и эффективно организовать учебный процесс в рамках образовательной деятельности, повысить уровень предметно-специальных знаний, принимать эффективные решения в учебной работе, целенаправленно и системно развивать ученика.

Литература:

1. Занина Л.В., Меньшикова Н.П. Основы педагогического мастерства/ Серия «Учебники, учебные пособия». – Ростов н/Д: Феникс, 2003. – 288 с.
2. Белкин А.С. Педагогическая компетентность. - Екатеринбург. Издательский отдел УрГПУ, 2003.
3. Беспалов П. В. «Компьютерная компетентность в контексте личностно-ориентированного обучения»//Педагогика.- 2003
4. Бурмакина, В. Ф., Зелман, М., Фалина, И. Н.. Большая Семёрка (Б7). Информационно-коммуникационно-технологическая компетентность. Методическое руководство для подготовки к тестированию учителей. Москва, 2007.5. Р.О.Калошина Информационно-коммуникативная компетентность учителя в рамках современного урока <http://www.oolyceum-33.ru/document/Kaloshina.htm>

Развитие функциональной грамотности учащихся на уроках русского языка и литературы

*Мухаметжанова Ж.Е., СОШ №36
учитель русского языка и литературы*

Функциональное чтение – это чтение с целью поиска информации для решения конкретной задачи или выполнения определенного задания. При функциональном чтении применяются приемы просмотрового чтения (сканирования) и аналитического чтения (выделение ключевых слов, подбор цитат, составление схем, графиков, таблиц) [1, 254].

Что такое грамотность чтения?

В исследованиях PISA и PIRLS под грамотностью чтения предлагается понимать способность ученика к осмыслению письменных текстов и их рефлексии, к использованию их содержания для достижения собственных целей, развития знаний и возможностей, для активного участия в жизни общества. Слово «грамотность» подразумевает успешность в овладении учащимися чтением как средством осуществления своих дальнейших планов: продолжения образования, подготовки к трудовой деятельности, участия в труде и жизни общества.

На сколько уровней можно подразделить грамотность чтения?

В исследовании PISA грамотность чтения подразделяется на следующие уровни:

- поиск в тексте нужной информации по простому критерию (самый низкий уровень);
- поиск в тексте нужной информации по множественным критериям;

- поиск в тексте нужной информации, распознавание связи между отрывками информации, работа с известной, но противоречивой информацией;

- поиск и установление последовательности или комбинации отрывков, содержащих глубоко скрытую информацию, умение сделать вывод о том, какая информация в тексте необходима для выполнения задания;

- понимание сложных текстов и их интерпретация, формулирование выводов и гипотез относительно содержания текста [2, 67].

Что характеризует ученика, у которого сформированы навыки функционального чтения?

Ученик, у которого сформированы навыки функционального чтения, может «свободно использовать навыки чтения и письма для получения информации из текста – для его понимания, сжатия, преобразования и т.д.» [3, 7].

Учителю в эпоху развития информационных технологий необходимо проектировать учебные задания, связанные с поиском, пониманием, преобразованием и использованием информации в контексте повседневной жизни ученика и решения жизненно важных проблем. С этой целью для создания учебных ситуаций, связанных, например, со сквозными темами «Окружающая среда и устойчивое развитие» и «Культурная самобытность» можно использовать примеры из реальной жизни, а в качестве материалов для учебных заданий – объявления, рекламы, инструкции, меню, входные билеты и т.д. На основе этих материалов можно создавать не только тесты и задания на проверку функциональной грамотности чтения, но и викторины, ролевые игры, веб-квесты.

Работа по овладению функциональной грамотностью на уроках русского языка и литературы начинается в среднем звене: изучаются тексты разных типов и стилей. При работе над текстами разных типов и стилей я использую план анализа текста, алгоритм разбора лингвистического текста, алгоритм разбора текста художественного стиля. Взяв за основу своей работы ориентацию на овладение функциональной грамотностью, я как учитель, особое внимание обратила на упражнения, задания, которые способствуют обучению различным видам чтения текста, работе по обогащению словарного запаса учащихся, переводению пассивного словарного запаса в активный. Преследуется цель помочь учащимся использовать умения и навыки чтения и письма для получения информации из текстов и для создания собственных текстов, как в устной, так и в письменной форме, развивать орфоэпические навыки, умение говорить и читать с соблюдением норм произношения звуков и ударения, правильной интонации; На развитие устной речи направлены следующие виды заданий: задать вопросы к тексту, устно составить план рассказа на грамматическую тему, устно пересказать учебно-научный текст

подготовить устный развернутый ответ, устное сообщение на лингвистическую тему. На развитие письменной учебно-научной речи направлены такие виды упражнений и заданий, как изложение учебно-научного текста и письменный ответ по изучаемой теме, сочинения-повествования «Что я знаю и умею...»; сочинения-рассуждения о красоте русского языка, о суффиксах и приставках, о необходимости использования однородных членов, создание собственных текстов: «Характер моего лучшего друга» — сочинение с использованием существительных общего рода; «Мой день» — сочинение-повествование с использованием несклоняемых имен существительных. Одним из важнейших условий формирования функциональной грамотности является развитие всех видов речевой деятельности: говорения, слушания, чтения, письма.

Исходя из вышесказанного, можно сделать вывод, что наиболее результативными являются следующие формы и методы организации работы на уроке русского языка и литературы: комплексная работа с текстом; лингвистический анализ текста; тематические (речевые) уроки; «самодиктанты»; лексические разминки; сочинения-рассуждения; мини-изложения и мини-сочинения; редактирование текста; различные виды диктантов; интеллектуально-лингвистические упражнения; работа с текстами-миниатюрами; сравнение двух текстов; коммуникативные и игровые ситуации.

Интеллектуальную и речевую деятельность учащихся также активизируют нестандартные формы проведения учебных занятий, например, лингвистическая лаборатория, урок-практикум, урок-исследование, урок-творческая мастерская, урок-тест, урок-конкурс, урок-игра.

Все это и является основными индикаторами формирования функциональной грамотности школьников на уроках русского языка и литературы. Ведь наша цель – воспитать ученика, умеющего обучаться, знающего, как использовать информацию в нужных целях; взаимодействовать с другими людьми и обладать целым рядом компетенций XXI века, способного жить и действовать в условиях быстро меняющегося мира.

Литература:

1. Логвина И.А. К вопросу о формировании навыков функционального чтения//Международная научно-практическая конференция «Чтение детей и взрослых: книга и развитие личности» Санкт-Петербург, 21-22.04.2011. Сборник тезисов и докладов
2. Леонтьев А.А. Психология обучения чтению “Начальная школа: плюс–минус”, № 10, 1999 г
3. Материалы сайта «Курс «Развитие навыков функционального чтения» <https://sites.google.com/site/kursusfunctreading>

4. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированного образования // Народное образование, 2003г.

Групповая работа как личностно-ориентированный подход в обучении на уроках русского языка в рамках обновленной программы

*Нурмуханбетова Т.В., СОШ№ 64
учитель русского языка и литературы*

В рамках обновленной программы значительное место отводится различным методам и стратегиям на уроках русского языка. Одна из таких стратегий - групповая работа, которая помогает учащимся не только учиться высказывать свое аргументированное мнение, но и раскрываться как личность.

Собственно групповыми технологиями в практике называют: групповую работу (на принципах дифференциации) и межгрупповую работу (каждая группа имеет своё задание в общей цели).

Групповые технологии, как коллективная деятельность предполагают:

- взаимное обогащение учащихся в группе;
- организацию совместных действий, ведущую к активизации учебно-познавательных процессов;
- распределение начальных действий и операций;
- коммуникацию;
- обмен способами действия;
- взаимопонимание;
- рефлексию.

Особенностями организации групповой работы являются:

- класс делится на группы для решения конкретных учебных задач;
- каждая группа получает определённое задание (либо одинаковое, либо дифференцированное) и выполняет его сообща под руководством лидера группы или учителя;
- задания в группе выполняются таким способом, который позволяет учитывать и оценивать индивидуальный вклад каждого члена группы;
- состав группы непостоянный, он подбирается с учётом того, чтобы с максимальной эффективностью для коллектива могли реализоваться учебные возможности каждого члена группы.

Технологический процесс групповой работы складывается из следующих элементов:

1. Подготовка к выполнению группового задания.

- постановка познавательной задачи (проблемной ситуации);
- инструктаж о последовательности работы;
- раздача дидактического материала по группам.

2. Групповая работа.

- знакомство с материалом, планирование работы в группе;
- распределение заданий внутри группы;
- индивидуальное выполнение задания;
- обсуждение индивидуальных результатов работы в группе;
- обсуждение общего задания группы (замечания, дополнения, уточнения, обобщения);
- подведение итогов группового задания.

3. Заключительная часть.

- сообщение о результатах работы в группах;
- анализ познавательной задачи, рефлексия;
- общий вывод о групповой работе и достижении поставленной задачи. Дополнительная информация учителя на группу.

Привожу примерное планирование урока русского языка с применением групповой работы.

Тема: Урок русского языка. Тест «малая группа – обратная связь».

Цель: 1. Измерить уровень усвоения ЗУНов; активизировать обучающую функцию при контроле по пройденному материалу через включение учащихся в процесс с помощью работы в группах.

2. Развивать коммуникативные качества.

3. Формировать умения публичных выступлений.

Ход урока:

1. Сообщение темы и целей урока. Учитель сам сообщает тему и цели урока

2. Проведение тестирования

Учитель формулирует вопрос или задание, ученики отвечают письменно, свои ответы фиксируют в таблицу:

Я	группа	эталон
1.		

3. Групповая работа (учащиеся заранее разбиты на группы)

Обсуждение учащимися в группах правильности ответов и проставление в таблицу новых ответов, если ответ ребенка поменялся (колонка «группа»)

4. Работа с эталоном.

Учитель предъявляет эталон ответов. Ученики сравнивают свои ответы с эталонами и ставят себе балл от 0 до 2, также сравниваются ответы в группе и ставятся баллы.

5. Подсчет баллов. Самооценивание. Учитель обращает внимание, если количество баллов в графе Я оказалось ниже, чем в графе ГРУППА, то это указывает на то, что ученик не смог доказать свое мнение, не привел достаточных аргументов.

6. творческое задание.

Группой выбрать задание из теста и составить ему аналогичное.

7. Проверка творческого задания

Руководитель группы выходит к доске, представляет свое задание, другие группы его решают. Участники других групп оценивают его по критериям: интерес, правильность, четкость объяснения.

8. Итог урока. Уместно спросить детей, чем полезна была им творческая работа.

9. Домашнее задание. Составить свое задание для теста. {1, с 58}

Групповая форма работы на уроке может применяться для решения почти всех дидактических задач. Считаю, что наиболее применима и целесообразна она при проверке;

- 1) домашнего задания в группах;
- 2) при ознакомлении с новым материалом;
- 3) при подготовке к контрольной работе;
- 4) при отработке знаний, умений и навыков.

В ходе такой работы максимально используются коллективные обсуждения результатов, взаимные консультации

Например, подготовка к суммативной работе в 7 классе по теме «Интернет или общение» я провела в группах. К зачету приготовила следующее:

1. Вопросы для устного опроса:

Что такое Интернет?

Польза или вред Интернета?

Какова роль Интернета в нашей жизни?

В чем отличие интернета от живого общения?

Можно ли заменить Интернет чем-то другим?

Что по-вашему важнее: Интернет или книги?

2. Два варианта карточек для проверки практических умений и навыков (для слабых учащихся и сильных).

3. Для организации группового опроса сформировала три группы (группа набирается по принципу объединения школьников разного уровня обученности, совместимости учащихся, что позволяет им взаимно дополнять и обогащать друг друга; состав группы непостоянный, исключения составляют группы, которые сработались и научились помогать друг другу, активно общаясь), выделила три человека (консультанты), которые будут на уроке выступать в роли помощника учителя. Вопросы для зачета обсуждались с учащимися, были распечатаны и даны за восемь дней до зачета. Предложила учащимся готовиться парами (с консультантом), напомнила об ответственности друг перед другом. За день до зачета для пяти своих помощников провела консультацию по методике опроса, нормам оценок за устные ответы и письменную работу. Показала, как оформить зачетные листки. {2, с 42}

Урок начала опросом сильных учащихся (отвечали 4 человека, отдельные вопросы уточняли мои помощники). У слабых учащихся была возможность еще раз прослушать связные ответы по всему материалу. Затем сильные учащиеся приступили к работе по карточкам (работа

рассчитана на 15 – 20 минут, в ходе работы поощрялось совместное обсуждение, обращение за советом помощь друг другу). Остальные учащиеся приступили к групповой форме опроса. Так как в каждой группе было четыре человека, то каждый отвечал на два – три вопроса (работа по карточке, которую выполняли учащиеся трех групп, рассчитана на 10 – 12 минут). Я выбрала из каждой группы по одному ученику для того, чтобы проверить ответ на устный вопрос и письменную работу по карточке, при этом отметка идет всей группе.

4. Зачет заканчивается мини – тестом (5 минут), где действует правило: «Каждый себя», но результат засчитывается всей группе по среднему баллу. Способ проверки – взаимообмен.

В конце урока подведены итоги, проведено формативное оценивание. Оценивается вся группа. Учащиеся знают, что оценивание, которое получает группа, является как бы исходной; ее можно улучшить, если каждый ученик группы сможет что-то добавить к сказанному, сделанному и т. д.

При групповых формах работы заметно повышается интерес к урокам; развивается способность проявлять самостоятельность, инициативу, индивидуальность; улучшается качество знаний на 10 –15 %. {3, с 103}

Литература:

1. Дьяченко В.К. Методические приемы, используемые на коллективных учебных занятиях. М., Просвещение, 1996
2. Современные технологии в подготовке учителей для малокомплектных школ. Кызылорда, 2007
3. Теоретические основы развития школьного образования в Казахстане. Сб.ст., Астана, РИК, 1999

Языковые компетенции в контексте новой образовательной деятельности

*Омарова Б.К., КГУ «Гимназия №93»
учитель русского языка*

Современный мир предъявляет все более высокие требования к обучению практически владеть языками и функциональному применению их в повседневном общении и в профессиональной сфере. В условиях глобализации закономерным фактором сближения и интеграции мирового сообщества являются такие значимые области человеческой жизнедеятельности как экономика, политика, система образования. Не менее актуальным представляется совместное решение проблем экологии, медицины, науки, а теперь на первый план множество развитых стран ставят стратегическое решение проблем безопасности от международного

терроризма. К интеграции сил и возможностей в этом направлении призвал в своем выступлении «Нераспространение ОМУ: меры доверия» в Совете Безопасности ООН в Нью-Йорке (19 января, 2018 года) наш президент Н.А. Назарбаев. То есть, стремительная и успешная интеграция Казахстана в мировое сообщество диктует новые требования, среди которых формирование полиязычной личности и поликультурного пространства в бесспорном приоритете. Как показывает логический ход стратегии нашего государства, в авангарде стоит роль формирования языковых компетенций личности (практический опыт всех развитых стран). Язык - социальный феномен, поэтому исследования и с точки зрения научных познаний, и с точки зрения методологии обучения всегда представляют собой фундаментальную категорию мироздания. Мы не вправе не принимать во внимание таких основных функций языка, как коммуникативная и познавательная. Эти определения все большую значимость приобретают в проблемах взаимоотношения и взаимовлияния языка и культуры, другими словами, усилении межкультурных контактов. И, как следствие, появляются новые понятия, требующие языкового выражения. Например, дефиниция таких понятий как «межкультурная коммуникация», «коммуникативная (или) языковая компетенция» предусматривает привитие личности этих категорий в образовательной деятельности с акцентом на формирование языковых навыков: аудирование, чтение, говорение, письмо. Обновленное содержание образования предусматривают, что эти языковые навыки способствуют комфортному восприятию другой культуры, истории, традиций, правил поведения, адекватной реакции в различных жизненных реалиях. А эти компетенции в свою очередь дают возможность приобщения к общечеловеческим ценностям, мировой культуре, использованию в своей будущей деятельности потенциал ресурсов глобальной сети, информационно-коммуникационных технологий, мультимедийных средств. Один из приоритетов нового содержания то, что основная цель обучения языкам – воспитание личности, желающей и способной к общению, самовыражению, взаимопониманию, взаимодействию, сотрудничеству. И конечная цель владеющего определенными языковыми компетенциями – успешная профессиональная карьера, определенный культурный багаж, условие общения без препятствий, принадлежность к общественному слою, способствующему мировой интеграции Казахстана.

Приоритеты содержания определены, естественным продолжением будет то, что они потребуют новых взглядов, новых подходов в применении в новых жизненных реалиях. И здесь в первую очередь важна роль учителя, который не только обучает, но и непрерывно обучается. Уметь обучаться, получать новые знания – главный критерий современного учителя. Он должен быть исследователем своего предмета. На заре XX века ученый-просветитель Ж.Аймауытов писал: «Обучать предметам не просто мастерство, это - искусство находить из нового что-либо более новое» [2].

Исходя из данного утверждения, инновационный подход в методике обучения языкам на современном этапе позиционируется как продолжение мысли казахского просветителя. Несмотря на множество и разнообразие новых технологий, их элементы взаимосвязаны и интегрируются между собой. Но главная особенность – эффективно используя методы и стратегии обучения, строить структуру содержания обучения в соответствии с личностными особенностями, степени развития, возможными способностями обучающегося. То есть, каждый учитель, овладев теорией методики обучения, показывает истинное мастерство только тогда, когда, воссоединив воедино приемы и методы обучения из собственной практики, преобразовывает их в урок. Языковые предметы, как правило, всегда затрагивают широкий спектр окружающей действительности. Безусловно, учитель, обучающий языковым компетенциям, по каждой теме обращает особое внимание на межпредметную связь, профориентацию (в старшем звене), ценности мировой и национальной культуры, ценности воспитательного аспекта. Что касается новых подходов в обучении языкам, то это всегда вопросы и поиск ответов, динамика развития учителя и ученика, радость новых открытий, их применение в жизни. В чем необходимость применения новых методов? – В проведении активных, «живых», полезных, а главное, интересных уроков. Это значит, чтобы ученик и учитель на каждом уроке узнавали что-то новое, полезное (познавательный аспект). Здесь немаловажен и психологический аспект – учитель и ученик получают удовлетворение от взаимодействия в процессе обучения. Особенно важен функциональный аспект результата обучения: ученик соответствует реалиям, которых диктует современный мир, готов успешно решать новые задачи в условиях «четвертой промышленной революции». Главные признаки новых подходов в обучении: опережающее обучение, предсказание развития, открытость будущему, постоянный поиск, личностно-ориентированное развитие, обязательное присутствие элементов творчества, креативности, сотворчества, взаимопомощь, партнерский тип отношений. Следует учесть и тот факт, что учитель языковых предметов, разрабатывая уроки по обновленному содержанию, преследует цели: повышение интереса, повышение максимальной активности в восприятии, вовлечение ученика в приятную и предпочтительную коллаборативную среду обучения. Каким образом можно достичь такой цели? Предлагаю фрагменты применения на уроках некоторых, на мой взгляд, эффективных методов обучения языковым навыкам.

Метод «Хокку» (иногда Хайку) – это короткие стихотворения без рифмы, в которых используется язык ощущений для выражения мыслей, эмоций и образов, переживаний и проблем. Часто вдохновением для хокку служат природные стихии, мгновения красоты и гармонии или пережитые сильные эмоции. Жанр поэзии хокку был создан в Японии, а уже позже

стал использоваться поэтами во всем мире. Посредством хокку ученик может описать свое отношение к каким-либо проблемам, душевное состояние, чувства. Цель – развитие проницательности и умений выделять самое важное, главное. Форма такого вида стихосложения предусматривает необязательность рифмы, в каждой строке от одного до трех слов, это – трехстишие. Например, по теме «Когда на улице снег» или «Зимние забавы» (2 класс) духовно близкой к лирическим отступлениям, ученики составили следующие *хокку*. (Первые строчки – ключевые слова по теме).

Зима	Снег	Сугроб	Горка
1) снег	здорово	веселье	быстрые
идет	в снежки	здоровье	санки
без остановки	играть	и настроение	в сугроб
2) снежный	лепить	все (дети)	ледянки
плен	легко	по колено	санки
заворожил	снеговичков	в снегу	мчатся и

т.д.

Начальная ступень обучения на сегодняшний день отличается не только содержательным и методологическим аспектом, но и нельзя не увидеть изменения личности ребенка в психологическом аспекте. Пусть «не ярким пламенем» пока еще, но все же «маленькими искорками светятся» идеи от детей, обучающихся по обновленной программе. Это и является отличительной чертой по результативности. Если ранее при игровых методах дети воспринимали такие приемы и методы как собственно «игру», то на сегодняшний день такие приемы воспринимаются ими как некая репетиция, подготовка к чему-то серьезному, которое они используют в будущем. Например, при чтении наизусть стихотворения из домашнего задания необходимо обязательно торжественно объявлять каждого ученика, отсюда у нас появилась игровой прием *«Конферансье»*. Естественным продолжением такого приема явилось и соответствующее оценивание. Заметно и то, что дети как бы ждут, чтобы учитель по-особенному оценил каждого из них: в этом и есть суть критериального (формативного) оценивания. Второй год обновления содержания системы образования, на мой взгляд, дает свои результаты, пусть пока еще не в том масштабе, но заметны тенденции, перспективы истинного обновления. К такому результату нацеливают и слова Главы государства Н.А.Назарбаева: «Сендер тәуелсіз Қазақстанның келешегі үшін тарихи жауапкершілік арқалайтын азаматсындар. Осы жауапкершілікті сезіне білiндер» [1].

Литература:

1. Н. А. Назарбаев/ Выступление перед студентами Назарбаев университета, 2012 г.
2. Ж. Аймауытов. Тәрбие. Қазақ мектебі. 1989. № 5.

Из опыта работы использования 7 модулей в педагогической практике на уроках русского языка, литературы и географии

Перепелкина Е.М., Саядян М. А., КГУ СОШЛ № 53

Учение без размышления бесполезно,
но и размышление без учения опасно
Конфуций

«Учитель новой формации— духовно развитая, социально зрелая, творческая личность, компетентный специалист, профессионально владеющий всем арсеналом педагогических средств, стремящийся к постоянному самосовершенствованию. Он несет ответственность в формировании и развитии высокообразованной творческой личности и максимальной самореализации» (Н. А. Назарбаев).

Казахстан – интересная, красивая, развивающаяся страна. Проходя по «спирали развития», наша страна, как и многие другие страны Мира, время от времени переживает сложные периоды, которые порождают множество проблем – экономических, политических, социальных. Не желая уступать развитым странам Мира, казахстанцы учатся и совершенствуют имеющийся опыт, перенимая, углубляя и оттачивая лучшие мировые достижения в самых различных отраслях жизни – медицине, образовании, промышленности, сельском хозяйстве, экономике и так далее.

Что может сделать учитель, какой вклад внести в развитие своей страны? До участия в Программе мы бы ответили однозначно: учитель должен научить детей всему тому, что знает сам о своем предмете, ничего не искажая и ни о чём не умалчивая. Но требования современности изменились: учитель – это не Бог и царь, который является эталоном и показателем того уровня, которого следует достичь. В настоящей реальности учитель должен стать неотъемлемой частью процесса обучения, при котором неизбежным становится оценивание и усовершенствование педагогической практики, согласование практической деятельности с достоверными результатами научных исследований и образование в течение всей жизни. При этом учитель должен позаботиться о том, чтобы ученики не считали его единственным источником знаний, а отчётливо представляли себе альтернативные способы обучения. Чем отличались наши представления о преподавании ДО и ПОСЛЕ участия в программе? До участия в Программе мы были глубоко убеждены в том, что мы успешные современные учителя, обладающий множеством достоинств, компетентность в использовании современных информационно-коммуникационных технологий, владение современными методиками и технологиями преподавания предмета. Но ознакомившись с главными идеями Программой курсов повышения квалификации

педагогов общеобразовательных школ Республики Казахстан, мы поняли, что очень многое предстоит ещё обдумать, переосмыслить и изменить как в себе, так и в своей практике преподавания. «Ожидаемые результаты Программы заключаются в том, чтобы ученики научились тому, как учиться, и в результате могли стать независимыми, самомотивированными, увлечёнными, уверенными, ответственными учениками с развитым критическим мышлением, умеющими свободно общаться на русском, казахском и английском языках и проявлять компетентность в цифровых технологиях» («Руководство для учителя» стр. 119).

Вот и проходят первые месяцы работы, и Программа дает свои результаты: ребята знакомятся с новыми формами работы, постоянно открывает в себе и в нас, учителях, новые возможности в обучении, новые силы и желание себя проявить и самореализовываться.

Применение модуля критического мышления в практике заставило нас по-иному взглянуть на свою деятельность, не только внести новое, совершенно другое в своей работе, но и пересмотреть всю свою работу в школе, на уроках, по-другому относиться к ученикам, слушать их, и, наконец – слышать!

Ранее на уроках мы прибегали к элементам критического мышления, но использование на уроках 7-ми модульного обучения позволила нам использовать направление «Критического мышление» регулярно и систематически.

Работая с детьми, мы руководствуемся целью: сохранить в учениках ту жажду познания, которая горит в их глазах сегодня, чтоб кем они не стали, максимально развивать их творческий потенциал. Для достижения целей, учащихся нам предложили вести новый подход по семи модулям.

Чтобы решить поставленные цели в своей работе, были разработаны уроки русского языка, литературы и географии, интегрирующие в себе семь модулей.

До того, как попасть на курсы повышения квалификации на наших уроках эпизодически использовался диалог. Например, в начале урока проводился фронтальный опрос, что побуждало учащихся к диалогу УЧИТЕЛЬ-УЧЕНИК. Но теперь, когда мы углубились в эту программу, подходы к преподаванию предметов русский язык, литература и география стали обширными, глубокими, что позволило разрабатывать уроки по новой технологии. Это позволят делать уроки интересными, увлекательными, учит учеников говорить, обогащает их речь, повышает интерес к предмету, соответственно повышается качество знаний.

Для создания коллаборативной среды используются следующие стратегии: «Мозговой штурм», «Говорящие головы», «Толстые и тонкие вопросы», «Аллея совести», «Горячий стул». В процессе работы по этой технологии, все приемы работы с информацией постепенно «переходят в руки» самому обучающемуся: он начинает все активнее использовать их в

самостоятельной работе, реально обучает себя сам. Практика использования критического мышления позволила нам утверждать, что данная технология обеспечивает самостоятельность, активность учеников в их совместной работе в учебном процессе. Развивает критическое мышление, помогает в освоении культуры работы с информацией.

На уроках географии, русского языка и литературы ученикам была предложена анкета «Карта интересов».

Результаты «Карты интересов» дают следующую картину:

Нравится решать проблемные вопросы по данным предметам-80 % опрошенных учащихся;

Учащимся на уроках русского языка, литературы и географии нравится больше всего:

- творческие задания-70%;

- познавать новое-60%;

- интересная подача информации (использование различных методических приемов технологии критического мышления) -71,7%

- общение на уроке-80,3%;

- возможность самим анализировать свои ответы, оценивать и взаимооценивать, выдвигать предположения, делать выводы – 98,3%;

Нравятся необычные творческие задания по предметам русский язык, география -81%;

Будут тратить время на поиск дополнительного материала для выполнения творческого задания по русскому языку и географии-81,1%;

Предпочитают эссе, творческие задания по географии и русскому языку выполнению задания, где требуется, используя текст учебника, ответить на ряд вопросов-65%;

Захотят «повозиться» со сложным заданием по географии и русскому языку, вместо того, чтобы выполнить несколько простых заданий-65,5 %.

Проводя анализ полученных данных, можно отметить самостоятельность учащихся, их стремление к частично-поисковой и исследовательской деятельности. Важным моментом является то, что у большинства учащихся интерес вызывает не результат, а сам процесс деятельности.

И в процессе уроков русского языка, литературы и географии мы стали обращать внимание на то, что учащиеся очень стараются, коллаборативная среда на уроках позволяет создать атмосферу сотрудничества и поиска.

Коллаборативное обучение-подход, в рамках которого обучение построено на тесной взаимосвязи между учениками, учителем. В состав групп входят как учащиеся с повышенной мотивацией и способности в учебе, так и отстающие дети.

Такой подход к обучению дает больше шансов для раскрытия творческих способностей у мало мотивированных учащихся. Групповую работу на уроках выстраиваем так, чтобы слабый ученик получал в группе

определенную роль, задание, за которое он отвечает не только перед учителем, но и перед группой, товарищами. Например, на уроках литературы в 6 классе при изучении раздела «Древнегреческая мифология», использование стратегий «Аллея совести» и «Драма», предполагающие творческий подход, показали, что слабые ученики, не всегда отвечающие на вопросы учителя и выполняющие сложные задания, показывают скрытый творческий потенциал и реализуют себя с новой стороны-многие из них отлично вживаются в роли литературных героев и нередко предлагают множество различных трактовок тех или иных фрагментов художественного произведения.

Повышенная ответственность при групповой работе с одноклассниками в данных стратегиях не позволяет мало мотивированному ученику расслабиться, и при выполнении задания он старается быть максимально полезен одноклассникам, начинает так же, наравне со всеми трудиться, вносить свой вклад в работу группы. Это формирует у ребенка удовлетворительное мнение о себе, повышает его самооценку, поднимает в глазах товарищей. Ребята преодолевали психологический барьер страха, боязни выступать перед классом, публикой и с удовольствием впоследствии принимали участие в различных творческих мероприятиях.

Но мы, учителя-предметники, стараемся не ограничивать свою деятельность только уроками, но и распространяем идеи Программы, свой опыт среди коллег, приглашаем на свои уроки учителей математики, истории, физики и других предметов, и направлений. Оказываем поддержку и вновь пришедшим учителям, совместно разрабатываем серии уроков, где стараемся максимально использовать все семь модулей, в том числе и модули «Критическое мышление», «Активные формы обучения». Учителя, прошедшие первый Продвинутый уровень, активно привлекают нас к проведению мастер-классов, где мы знакомим педагогический коллектив с результатами использования наиболее удачных модулей, являемся так же членами сетевого сообщества, в котором распространяем идеи уровневой Программы.

И вот, наконец-то появившиеся долгожданные результаты у учеников удивляют нас и радуют: мы видим в своих учениках раскрепощенную, начинающую размышлять и думать, анализировать, рефлексировать свою деятельность и свое мнение в эссе, кластерах, синквейнах, дневниках наблюдения, концептуальных картах, ролевых играх личность.

На своих уроках русского языка, литературы и географии, используя в своей практике ведение «Двойного дневника», стратегии «Фиш бон», «Виноградная гроздь», ассоциативные кластеры, концептуальные схемы и карты, мы замечаем, что ученики стараются занять свою позицию по обсуждаемому вопросу, пытаются обосновать ее, вырабатываются навыки внимательного собеседника, стараются тщательно обдумывать аргументы

и анализировать их логику. И получают от проделанной работы большое удовлетворение.

Таким образом мы считаем, что использование критического мышления и других модулей Программы – одно из важных и нужных направлений в современной педагогике.

Необходимо отметить, что критическое мышление способствует полноценному овладению предметом, так как обучающийся вовлечен в процесс обучения и является активным участником, который стремится показать свое видение той или иной проблемы, а значит, мыслит критически.

Литература:

1. Загашев И.О., Заир-Бек С.И. Критическое мышление: технология развития. СПб. Альянс «Дельта», 2003.

2. Critical Thinking. - <http://www.criticalthinking.org/> (15.07.2014)

Развитие функциональной грамотности чтения на уроках литературы

*Притьмова Л.Я, КГУ ОСШ № 56
учитель русского языка и литературы*

На сегодняшний день становится еще более актуальной проблема формирования и развития функциональной грамотности как технологической основы компетентного подхода. Грамотность чтения подразумевает успешность в овладении учащимися чтением как средством осуществления своих дальнейших планов в будущей жизни. Но прежде ученик школы должен: понимать содержание текстов, оценивать их главный и второстепенный смысл и значение, уметь выразить по прочитанному свое мнение. Умение не только понимать предложенный текст, размышлять о прочитанном, но и уметь использовать содержание текста в различных жизненных ситуациях – это и есть главная цель формирования функциональной грамотности, к овладению которой мы должны готовить учащихся.

Для проверки умения «грамотно читать» в различных ситуациях учащимся предлагаются тексты разных жанров. Необходимо сформировать умения, которые бы подтверждали бы о полном понимании текста, усвоении содержания, нахождении информации, интерпретации текста и его оценки. Процесс чтения в практике всегда встроен в более сложные виды деятельности. Необходимость обратиться к письменному тексту каждый раз диктуется разными целями, что, в свою очередь, требует применения разных стратегий чтения, осуществления разного набора действий.

Практическую реализацию грамотности чтения хочу представить стратегией «тонких» и «толстых» вопросов, так как именно это

способствует формированию умений задавать простые и сложные, нестандартные вопросы. Эти умения, в первую очередь, мы должны развивать в себе, а затем и у учащихся.

Систему вопросов репродуктивных и проблемных, наталкивающих на мыслительную деятельность, покажу на примере рассказа К.Г.Паустовского «Телеграмма» в 7 классе по обновленной Программе. Предлагаю фрагмент работы по тексту с заявленной установкой на грамотность чтения.

«Тонкие» вопросы:

1. Где происходит действие в начале рассказа?
2. Кто такая Катерина Петровна?
3. Какие детали помогают вам представить ее?
4. Перечислите всех персонажей рассказа?
5. Что можете сказать о Тихоне и Манюшке?
6. Где жила Настя, расскажите о ней.
7. О чем была информация в телеграмме?
8. Поехала ли Настя к матери?
9. Опишите ее душевное состояние.
10. Какую роль выполняют зарисовки природы в рассказе? (Приведите примеры).

Таким образом, «тонкие» вопросы односложны, просты, фиксируют отдельные факты, события, персонажи. В основном подобные вопросы проверяют знание содержания текста и его восприятие.

«Толстые» же вопросы на порядок выше предыдущих, так как выявляют мировосприятие читателя, мироощущение, мир действующих героев, творческое прочтение нравственных категорий, помогают использовать свой личностный опыт и выразить свое мнение по вопросу, развивают рефлекссию и оценку ситуации.

«Толстые» вопросы:

1. Какое значение «ленинградских страниц» в рассказе?
2. Как могло случиться, что Настя, заботящаяся о скульпторе Тимофееве, проявляла такое невнимание к матери?
3. Почему Настя почувствовала на себе осуждающий взгляд Гоголя?
4. Для чего, по-вашему, писатель изобразил молоденькую учительницу в сцене похорон Катерины Петровны? Сопоставьте Настю и учительницу.
5. Какие факты свидетельствуют о том, что совесть Насти все же проснулась?
6. Почему рассказ называется «Телеграмма»?
7. Встречались ли вы с подобным в своей жизни?
8. Осуждает ли автор свою героиню?
9. В чем сходство и различие главных героев «Притчи о блудном сыне», Дуни из «Станционного смотрителя» и Насти?

10. Захотелось ли вам написать письмо своим родителям и выразить свое отношение к ним? Напишите.

Грамотность чтения предполагает способность не просто читать, а читать вдумчиво, понимать, анализировать, истолковывать текст в знакомой и незнакомой познавательных ситуациях. Читательская грамотность помогает человеку достигать своих целей, расширять свои знания и возможности (успешно закончить учебное заведение, найти, достойную, удовлетворяющие свои индивидуальные потребности, работу). Подготовленным читателям легче принимать разумное решение, так как читательская грамотность делает человека более независимым, критичным, владеющим аргументированной речью, уверенным в себе.

Литература:

1. Развитие критического мышления на уроке: пособие для учителей общеобразовательных учреждений/ Заир-Бек С.И., Муштавинская И.В.-2-е изд.- М: Просвещение, 2011.

2. Международное исследование PISA. Методическое пособие.- Астана: НЦСО, 2012.

3. В.В.Савельева, Г.Лукпанова и др., Русская литература, учебник 7 кл.-Алматы, «Атамұра», 2017.

4. Г. Цукерман. Оценка читательской грамотности.- М., 2010.

5. З.Молдагалиева. Грамотность чтения как компонент функциональной грамотности.- Уральск, 2013.

Роль театра в духовно-нравственном воспитании школьников

*Самченко Е.В., КГУ «Школа - гимназия № 95»
учитель русского языка и литературы*

Воспитание детей в современном казахстанском обществе реализуется в условиях экономических и политических преобразований. Развитие средств массовой информации, коммуникаций расширили и преобразили информационное поле, выступающее сильным фактором влияния на мировоззрение личности. В условиях высокой доступности информации, распространяемой через прессу, телевидение, радио, компьютерные информационные сети, на детей и молодежь обрушивается поток продукции, пропагандирующей праздный образ жизни, насилие, что ведет к возрастанию негативных социально-педагогических последствий в детской среде и ослабляет воспитательную деятельность школ.

Школа как важнейший социальный институт отражает состояние и тенденции развития общества и влияет на него. Именно школа должна противостоять негативным установкам (антиценностям) и росту их привлекательности. В этом плане, на мой взгляд, учителя русского языка и

литературы, продуктивной формой воспитательной работы является школьный театр.

Театр – искусство удивительное. Хотя бы потому, что с прошлого века ему постоянно предсказывают неминуемую гибель. Сначала казалось, что его уничтожит немое кино и эта угроза увеличилась при появлении звукового кино. Затем угроза исходила от телевидения, когда стало возможным, не выходя из дома увидеть и кино, и спектакль. Позже стали опасаться мощного распространения видео и Интернета. Но они не отняли у театра всех зрителей. Среди этих зрителей много молодых. Дети – школьники тоже охотно идут в театр, ведь для многих из них это кажется удачной альтернативой непосредственному прочтению самого произведения. А при удачной постановке это может подвигнуть их к прочтению, к увлечению творчеством автора. И это здорово, если дети, благодаря театру начинают читать Пушкина и Чехова, Абая, Ауэзова и других классиков мировой литературы.

Развитие интереса к искусству, как противостояние бездуховности, и приобщение к культуре можно успешно реализовать в школе. Именно здесь можно включать театр в самые разнообразные формы учебной и внеучебной деятельности.

Есть два пути приобщения школьников к театральному искусству. Один самый простой – организовать посещение школьниками театра, где поставлен спектакль по мотивам какого-либо произведения из школьной программы по литературе.

Для меня значимым стал другой путь: это создание театрального коллектива непосредственно в школе. В школьной практике важно помнить о том, что наши воспитанники не всегда могут реализовать себя на уроке. Поэтому внешкольная, внеурочная деятельность помогает им проявить себя и поверить в свои возможности нам очень хотелось, чтобы во внеурочной деятельности, каждый ребенок смог найти свою нишу для творчества. Так в 1999 году в школе - гимназии № 95 был образован театр - студия «Галёрка». Стать участником студии мы пригласили всех желающих учеников, не обращая внимания на то, есть ли у них ярко выраженные актерские способности или нет. Но с самого начала перед нами стояла сложнейшая задача - убедить всех учащихся, пришедших записаться в театральную студию, что в этом коллективе они получат нужные для жизни навыки. Выступая на сцене, научатся работать в команде, познакомятся с великими произведениями, за рамками уроков литературы. В концепции работы театра – студии для учащихся были заложены возможности работать в одной из команд: артисты, художники, декораторы, костюмеры, гримеры, осветители.

С первого года работы театра в нашей школе-гимназии зародилась традиция – устраивать большие спектакли. Совместная работа содействует сплочению детского коллектива и взрослых, вызывает сочувствие,

сопереживание, радость, уважение к одноклассникам. Сотрудничество, сотворчество помогают ребятам понять и друг друга, и педагогов.

В театральной работе с учащимися адаптацию к сцене я начинала с ярких, эмоционально - окрашенных сказок: «Морозко» (по мотивам русских народных сказок), «Сказка о сыне портного Алладине и принцессе Будур» (по мотивам восточных сказок), «Ночь перед Рождеством» (по повести Н. Гоголя), «Оловянные кольца» автора Т. Габбе). Использование этих и других произведений позволили расширить представления ребят об особенностях и колорите сказок разных народов, о том, что зло, подлость и коварство всегда побеждает доброта, справедливость и любовь. Изучение истории костюмов, устройства быта, помогли создавать яркие костюмы и декорации к спектаклям. Использование хореографических и музыкальных композиций в спектаклях имеет большое значение и потому, что дает возможность заниматься с учащимися и художественным чтением, и культурой речи, и пением, и танцем. То есть многими составляющими актерского мастерства.

Особое место в театральных занятиях с учащимися занимает работа с комедиями, как драматургическим материалом. За годы работы театральной студии были поставлены спектакли - комедии: «Карусель» (по произведениям М. Зощенко), «Свадьба» (по произведениям А. Чехова) «Хлопотливая нация» (по произведениям А. Аверченко). Работа над текстом сценариев позволяет артистам выявить понимание интриги, как двигателя действия в театральном произведении. Комедии - жанр поучительный и тут надо вовремя подвести учеников к пониманию сущности каждого из персонажей, чтобы развязка произведения была для них понятной через переживание

Театр – живое искусство. Актеры разыгрывают перед зрителями сцены не только из другой жизни, не такой, на первый взгляд, как настоящая, но и сцены самой настоящей современной действительности. Большой эмоциональный отклик зрителей, педагогов, родителей и ребят получил спектакль «Ночь после выпуска» (по мотивам повести В. Тендрякова). Отзывов и обсуждений было множество. Ученица 10 класса, после спектакля, написала: «...я потрясена, что эта пьеса про нас, про нашу жизнь, про близких нам людей, про мир вообще. Нам всем надо дорожить своей любовью, своими близкими, помогать другим и быть честными». Если театр может хоть на время просмотра спектакля и после него сделать растущего человека чуть-чуть лучше, милосерднее, то нельзя не использовать это для становления юных душ.

Особое место в духовно-нравственном воспитании школьников занимает обращение к произведениям о войне. В нашем театре было поставлено три спектакля к юбилейным датам Победы в Великой Отечественной войне. Особое влияние и на артистов, и на зрителей произвели спектакли «Трибунал» А. Макаенка, «Завтра была война» Б. Васильева, «Молодая гвардия» А. Фадеева, где главные герои - ровесники

играющих на сцене ребят. Высокое духовное, нравственное и патриотическое начало в образах погибающих, но выполняющих свой долг девочек и мальчиков - молодогвардейцев, судьба добровольно ушедшей из жизни дочери, стремящейся сохранить доброе имя отца и собственное достоинство, вызывают у учащихся эмоциональный подъем, проявляющийся уже на репетициях. А в зрительном зале лица ребят становятся серьезными, напряженными, у кого-то на глазах появляются слезы, многие просто рыдают, значит, постановка задела их «за живое», заставила задуматься о жизни и о том, почему люди шли на подвиг во имя своей семьи, друзей, Родины. Понятия справедливости, веры в лучшее, патриотизма становятся для них осязаемыми и надолго остаются в памяти.

За семнадцать лет работы в театре - студии «Галёрка» было поставлено 17 спектаклей, в которых более 600 детей играли большие и маленькие роли, шили костюмы, создавали декорации, делали грим, пропагандировали важность жизненных ценностей через театральное искусство. Это доказывает важность большого, ценного дела для школы, микрорайона, города и даже страны. И одна из ведущих ролей в этом деле – роль нас педагогов.

Литература:

1. Театр в школе. — М.: Просвещение, 1979г.
2. Кидин С.Ю. «Театр-студия в современной школе. г. Волгоград. «Учитель». 2008г.

Современные педагогические технологии обучения русскому языку в школе

*Тайжанова Т.У., КГУ «СОШ №36»
учитель русского языка*

Современный учитель, ежедневно входящий в класс, твердо знает, что он хочет. Но желание научить своих учеников тому, что знает сам, зависит не только от наличия знаний у учителя, сколько от умения сделать эти знания достоянием учеников. В процессе обучения важно активное отношение обучающегося к учению. Ребенок – личность, индивидуальность. Раскрыть личность ребенка, помочь ее реализации, самовыражению – одна из задач процесса обучения. И здесь на первый план выдвигаются профессиональное мастерство учителя, его методика обучения и используемые педагогические технологии. Современные инновационные технологии помогают учителю делать процесс обучения более эффективным, учитывать уровень подготовленности учащихся, их физические и психические возможности, профиль обучения. Современные образовательные технологии призваны:

-Сделать эффективным-педагогический процесс обучения и воспитания школьников;

-Снизить энергозатраты как со стороны педагогов, так и школьников;

- Развивать мотивацию обучаемых за счет изменения позиции ученика с пассивной на активную;

- Вывести процесс управления качеством образования на новый уровень.

В своей практике я опираюсь на внедрение таких технологий, которые направлены на гарантированное достижение намеченных результатов. Выбор технологии в учебной и внеурочной деятельности зависит от целей и задач, поставленных учителем на определенном этапе. Главная же цель использования современных технологий – придание мотивированного выбора вариантов решения проблемы. Вся методическая система предмета «Русская речь» строится на основе учета теории обучения второму языку, которая опирается на данные смежных наук (дидактики, психологии и лингвистики) и ведущих методических принципов, реализация которых возможна при соблюдении таких условий, как рациональный отбор лексики и грамматических форм, их повторяемость, активизация всех видов речевой деятельности (аудирование, говорение, чтение и письмо), разумная дозировка и последовательность расположения теоретических сведений и практических заданий.

К современным педагогическим технологиям относятся:

Технология разноуровневого обучения.

Современное информационное общество предъявляет к школьникам высокие требования в отношении усвоения учебного материала, в связи с чем резко возрастают перегрузки учащихся и снижается мотивация учения.

Данная проблема в технологии разноуровневого обучения решается введением так называемого базового уровня: одним ученикам дают меньший объем материала, а другим больший, а за счет того, что, предлагая учащимся одинаковый его объем, учитель ориентирует их на различные уровни требований к его усвоению.

При этом обязательно овладение всеми учениками общим базовым уровнем подготовки.

Эта технология воплощают гуманистические идеи в педагогике, психологии и методике, так как ребенок рассматривается как уникальная личность, которая стремится к максимальной реализации своих качеств, открыта для понимания смысла деятельности и восприятия нового опыта, способна осознавать жизненные явления и процессы и ответственно выбирать правильное решение в различных ситуациях.

Технология обучения в сотрудничестве, обучение в малых группах относится к технологиям гуманистического направления в педагогике. Основная идея этой технологии - создать условия для активной совместной учебной деятельности учащихся в разных учебных ситуациях. Ученики разные - одни быстро «схватывают» все объяснения учителя, легко

овладевают лексическим материалом, коммуникативными умениями, другим требуется не только значительно больше времени на осмысление материала, но и дополнительные примеры, разъяснения. Такие ребята, как правило, стесняются задавать вопросы при всем классе, а подчас просто и не осознают, что конкретно они не понимают, не могут сформулировать правильно вопрос. Если в таких случаях объединить ребят в небольшие группы (по 3-4 человека) и дать им одно общее задание, оговорив роль каждого ученика группы в выполнении этого задания, то возникает ситуация, в которой каждый отвечает не только за результат своей работы (что часто оставляет его равнодушным), но и, что особенно важно, за результат всей группы. Поэтому слабые ученики стараются выяснить у сильных все непонятые ими вопросы, а сильные ученики заинтересованы в том, чтобы все члены группы, в первую очередь, слабый ученик досконально разобрались в материале, а заодно и сильный ученик имеет возможность проверить собственное понимание вопроса, дойти до самой сути. Таким образом, совместными усилиями ликвидируются пробелы. Это общая идея обучения в сотрудничестве. Представьте себе, что вы знакомите ребят с новым грамматическим материалом. Времени на объяснение отводится не так уж много. При этом очень важно, чтобы новое грамматическое явление было осмыслено правильно, ибо от этого во многом зависит дальнейшее овладение навыком. Такая практика, устная или письменная, требуется каждому ученику группы. Если ребята будут работать фронтально, то слабые ученики рискуют так и не понять, почему нужно выполнять задания так, а не иначе. Если работа будет организована индивидуально, то тем более слабые ученики не смогут самостоятельно разобраться в новом материале. В малых же группах, организуемых так, чтобы в каждой группе, состоящей из 3-4 человек, обязательно был сильный ученик, средний и слабый, при выполнении одного задания на группу, учащиеся ставятся заведомо в такие условия, при которых успех или неуспех одного отражается на результатах всей группы. Оценка за выполнение этого общего задания ставится также одна на группу. Это не обязательно отметка (в баллах). Это могут быть разные виды поощрения, оценки деятельности группы.

Следует отметить, что недостаточно сформировать группы и дать им соответствующее задание. Суть как раз и состоит в том, чтобы учащийся захотел сам приобретать знания. Как гласит известное изречение мудрецов: "Я могу подвести верблюда к водопою, но не могу заставить его напиться!" Поэтому проблема мотивации самостоятельной учебной деятельности учащихся не менее, а может быть и более важна, чем способ организации, условия и методика работы над заданием. Но совместная работа как раз и дает прекрасный стимул для познавательной деятельности, для коммуникации, поскольку в этом случае всегда можно рассчитывать на помощь со стороны товарищей. Учитель может уделить

значительно больше внимания отдельным ученикам, поскольку все заняты делом.

Компьютерные технологии.

Использование компьютерных технологий в современной школе в условиях всеобщей компьютеризации является важной и неотъемлемой частью образовательного процесса. Разнообразные интересы школьников уже не могут быть удовлетворены лишь материалами традиционного учебника и словом учителя. Интернет-ресурсы представляют обширные материалы, целесообразные для изучения литературного произведения, и как источник накопления литературных знаний (своеобразная энциклопедия), и как средство, позволяющее осуществить литературное развитие учащегося (литературные проекты, гостевые книги, сайты).

Информационные технологии можно использовать для всех типов уроков:

- изучение новых знаний и формирование новых умений;
- практического применения знаний, умений;
- обобщения и систематизации изученного;
- контроля и коррекции знаний, умений;
- комбинированные (смешанные).

На всех этапах уроков русского языка и литературы можно использовать такой инструмент исследования (в качестве источника дополнительной информации по предмету, способа самоорганизации труда и самообразования, возможности реализации личностно-ориентированного подхода в образовании), как электронная домашняя работа, презентации, тесты.

Одной из традиционных остаётся игровая технология. Игровая форма занятий создается при помощи игровых приемов и ситуаций, которые выступают как средство активизации и интенсификации учебной деятельности. Педагогическая игра обладает существенным признаком – четко поставленной целью обучения и соответствующим ей результатом, которые могут быть обоснованы, выделены в явном виде и характеризуются учебно-познавательной направленностью. Игровая форма занятий создается при помощи игровых приемов и ситуаций, которые выступают как средство побуждения, стимулирования учащихся к учебной деятельности. Игровая технология обладает огромными возможностями. Игра сама организует обучение. Любая игра будет во много раз эффективнее, если играть открыто, то есть обсудить с детьми, зачем проводится игра, почему правила таковы, можно ли игру усложнить, изменить, улучшить и т. д. Нередко такое обсуждение приносит больше пользы, чем сама игра, развивая творческие способности и мышление ребенка и, кроме того, закладывая фундамент игровой культуры.

Здоровьесберегающие технологии.

Русский язык и литература – серьёзные и сложные предметы. На этих уроках учащимся приходится много писать, а потому учитель-словесник должен уделять особое внимание здоровьесберегающим технологиям.

Большое значение имеет организация урока. Учитель строит урок в соответствии с динамикой внимания учащихся, учитывает время для каждого задания, чередует виды работ.

Во избежание усталости учащихся необходимо чередовать виды работ: самостоятельная работа, работа с учебником (устно и письменно), творческие задания – необходимый элемент на каждом уроке. Они способствуют развитию мыслительных операций памяти и одновременно отдыху ребят.

Индивидуальное дозирование объёма учебной нагрузки и рациональное распределение её во времени достигается благодаря применению гибких вариативных форм построения системы учебного процесса. Использование на уроках литературы разноуровневых заданий также способствует сохранению здоровья учащихся.

Различные тестовые задания с выбором ответа, с открытым ответом; задания на перегруппировку; на распознавание ошибок, на поиск ошибок позволяет избежать монотонности на уроке.

На каждом уроке в любом классе необходимо в течение урока проводить физкультминутки (2-3 раза), делать игровые паузы, зрительную гимнастику и, конечно, эмоциональную разгрузку (2-3 минуты).

Учитель должен стремиться вызывать положительное отношение к предмету. Доброжелательный и эмоциональный тон педагога – важный момент здоровьесберегающих технологий.

Любой учитель ищет свои пути, с годами вырабатывает и использует приемы активизации мыслительной деятельности на уроках. У каждого учителя есть право на творчество, есть своя методическая копилка

Литература:

1.И.В.Никишина. Инновационные педагогические технологии и организация учебно-воспитательного и методического процессов в школе.

Издательство «Учитель», Волгоград, 2008.

2.В.Н..Рыжова. Дифференциация обучения как важный фактор развития познавательных интересов школьника. Журнал «Завуч» №8,2003.

3.И.К.Шаламов. Мотивационное программно-целевое управление: теория, технология, практика. Барнаул, 2007.

Полиязычное образование учащихся как фактор эффективности межкультурного общения

Тлеукулова А.М., СОШ №76 им. Алихана Бокейхана

В ежегодном Послании Президента Республики Казахстан Нурсултана Абишевича Назарбаева говорится «молодежь Казахстана,

состоявшегося государства, должна стать полиязычной, поскольку знание языков предполагает формирование нового казахстанского патриотизма и открытие новых возможностей для молодого поколения»[1]. На сегодняшний день для казахстанцев открыты двери почти во все страны мира. Трехязычие дает учащимся ключ к мировым рынкам, науке и новым технологиям, создает условия для формирования нового мировоззрения и приобщения к культурам различных народов.

Что такое полиязычие и для чего нужно внедрять полиязычное образование? Полиязычие – основа формирования поликультурной личности. Полиязычный человек – это не только человек, который может говорить и понимать иностранную речь, но и умеющий в различных ситуациях общения пользоваться иностранными языками.

Программа полиязычного образования предусматривает создание новой модели образования, способствующей формированию образованной и ответственной личности, конкурентноспособного поколения. Традиционная система обучения несколько отстает от потребностей общества. Концепция современного образования – сформировать у учащихся способность к успешной социализации в обществе, активной адаптации на рынке труда. Следствием этого становится разработка инновационных технологий в обучении.

Сегодня в методическом арсенале каждого учителя имеются современные методы и приемы, элементы различных технологий обучения. Новая образовательная парадигма выдвигает на первое место не знания, умения и навыки, а личность ребенка, ее развитие посредством образования. Переход на обновление содержания образования предъявляет новые требования к работе в рамках компетентного подхода к образованию, обеспечение педагогов здоровьесберегающими технологиями.

Обновление структуры образования, по нашему мнению, заключается в преодолении традиционного репродуктивного стиля обучения и переход к новой развивающей, конструктивной модели образования, обеспечивающей познавательную активность и самостоятельность мышления школьников. Сейчас важно научить школьников самостоятельно добывать знания, учитель должен идти не со знаниями к ученикам, а с учениками к знаниям.

Законом «Об образовании» Республики Казахстан утвержден принцип вариативности в выборе форм, методов, технологий обучения, позволяющий учителям, педагогам образовательных учреждений использовать наиболее оптимальный, на их взгляд, вариант, конструировать педагогический процесс по любой модели, включая авторские [2].

В условиях казахстанского полилингвизма обучение русскому языку и литературе должно осуществляться с учетом приобщения учащихся к универсальным, глобальным ценностям, формирования у подростков

умений общаться и взаимодействовать с представителями соседних культур в мировом пространстве. В этой связи понимание роли языков в современном мире ставит перед нами вопрос обучения языкам и повышения уровня языковой подготовки учащихся. Возможно, компетентностный подход в обучении как реальное требование времени станет одним из путей решения этой задачи. Современный школьник требует нового внимания, понимания со стороны взрослых и педагогов[3].

Как учитель русского языка и литературы, на своих уроках я всегда ставлю цель: увидеть, разглядеть, не оставит без внимания все самое лучшее, что есть в ученике, и дать импульс к самосовершенствованию.

Для этого нужно выбрать такую форму работы, при котором ученики большую часть времени будут работать самостоятельно и учиться планировать, организовывать, самоконтролировать свои деятельность.

Использование активных методик укрепляет мотивацию к обучению и развивает наилучшие стороны ученика. Возможности различных методов обучения в смысле активации учебно-производственной деятельности различны, они зависят от природы и содержания соответствующего метода, способов их использования, мастерства педагога. Каждый метод активным делает тот, кто его применяет. [4].

Эффективной организации полиязычного образования в контексте межкультурного общения способствуют следующие формы и виды деятельности:

- можно начать урок, предложив ученикам поздороваться локтями. Метод «Поздоровайся локтями».

- для выяснения образовательных целей учеников, их ожиданий и опасений можно использовать метод «Дерево ожиданий»

- использование в качестве физминуток элементы игр детей разных стран с речевым сопровождением на соответствующем языке

- вместо привычного устного рассказа учителя о новой теме можно использовать метод представления нового материала «Инфо-угадай-ка»

- при организации самостоятельной работы над новой темой важно, чтобы обучающимся было интересно всесторонне и глубоко проработать новый материал. Метод «Автобусная остановка»

- если обучающиеся устали, а впереди еще много работы или сложная задача, можно встряхнуться, восстановить силы. Метод «Земля, воздух, огонь и вода»

- для завершения урока можно использовать метод «Все у меня в руках»

На уроках создается вполне допустимый рабочий шум при обсуждении проблем, но все же эти методы лучше вводить постепенно, воспитывая у учащихся культуру дискуссии и сотрудничества.

При системном использовании активных методов роль учителя принципиально меняется. Он становится консультантом, наставником, из

«контролирующего органа» у превращается в более опытного товарища. Растет доверие к учителю, растет его авторитет уважение.

Многие педагоги испытывают объяснимый страх, и даже недовольство от внедрения новых образовательных технологии. Но надо понимать, что перед педагогами стоит большая задача: подготовить детей к будущему, и выполнение этой задачи – честь для учителя.

На уроках должны быть поставлены конкретные цели и задачи. Нужно стремиться к тому, чтобы задания были не только в узкой сфере изучаемого предмета, а шире, то есть предлагать ученикам метапредметные задачи.

Необходима постоянная мотивация, многократное повторение, постепенный переход от простого к сложному в освоении языка.

Речевая зарядка проводится мной в различной форме: в диалогической речи о погоде, настроении в игровой форме, повторение пройденного материала, затем физминутка, далее фонетическое упражнение, после этого знакомлю их с новой темой, использую при этом задания для критического мышления.

Только совместными усилиями школы и семьи можно решить проблемы полиязычного и поликультурного образования подрастающего поколения. В связи с этим в своей работе я предлагаю речевые ситуации для погружения в языковую среду казахского, русского, английского языка, которые могут использоваться как педагогами, так и родителями. Поэтапное ведение занятий с использованием элементов игры, где основная функция – это погружение детей в иноязычную атмосферу, переключение их мышления на речевую деятельность. Тем самым создается благоприятная среда для успешного и результативного освоения детьми трех языков: казахского, русского и английского. Исходя из этого предметом изучения учащихся становится культура, во всем многообразии значения этого слова. Язык же выступает как средство познания.

Таким образом, условия в Казахстане идеально подходят для воспитания поликультурной личности, целью которой является повышение уровня своей собственной культуры в целом: культуры общения, культуры речи, культуры умственного труда.

Литература:

1. Выступление Президента Казахстана на XXII сессии Ассамблеи народа Казахстана (г.Астана, 23 апреля 2015 года) «Мәңгілік Ел: одна страна, одна судьба.

2. Дорожная карта развития трехязычного образования на 2015-2020 годы. Программа, Астана – 26 с.

3. Быковская, А.Н. Компетентностный подход в образовании. Что это такое? И как же нужно работать в XXI веке? [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.pedsovet.su/> – Дата доступа: 31.10.2016 г.

4. Образовательный портал "Мой Университет" / Эффективные технологии обучения творческое обучение. «Копилочка активных методов обучения». [Электронный ресурс] / – Режим доступа: <http://www.moi-universitet.ru/>

Применение приемов технологии РКМЧП на уроках русского языка и литературы (из опыта работы)

Тохметова А.Ж., СОШ №6

учитель русского языка и литературы

За последнее десятилетие в содержании образования произошли качественные изменения: акцент с предметных ЗУНов был перенесён на формирование общеучебных компетентностей учащихся. Сегодня особенно важно развивать познавательную деятельность учащихся, формировать интерес к процессу познания, к способам поиска, усвоения, переработки и применения информации, что позволило бы школьникам легко ориентироваться в современном быстро меняющемся мире.

Развитие мышления учащихся происходит в условиях взаимодействия имеющихся знаний с новыми, а не в процессе получения готовых знаний. Ученикам должна быть предоставлена возможность продемонстрировать свои знания по изучаемой теме, таким образом давать им возможность обучать друг друга. Метод активного взаимодействия (работа в группе) помогает понять, как отдельными учениками постигается тема, т.е. они учатся «тому, как учиться».

Как построить урок, чтобы научить ученика размышлять над прочитанным, задавать вопросы и находить ответы, совершать открытия и радоваться процессу поиска? Здесь на помощь нам приходят приемы технологии развития критического мышления.

Технология развития критического мышления через чтение и письмо разработана в конце XX века в США (Ч. Темпл, Д. Стилл, К. Мередит). Главная цель технологии – развитие интеллектуальных способностей ученика, позволяющих ему учиться самостоятельно. Под критическим мышлением понимают проявление детской любознательности, выработки собственной точки зрения по определенному вопросу, способность отстоять ее логическими доводами, использование исследовательских методов.

Каким образом технология критического мышления связана с чтением и письмом? Многие слишком буквально понимают ее как обучение чтению или письму и потому связывают исключительно с начальной школой. А что означает вдумчивое чтение или вдумчивое письмо? Чтение и письмо – это инструменты, и продукты нашего мышления. Чтение служит для анализа, сравнения, сопоставления и оценивания того, что мы уже знаем, и неизвестного. А письмо – важнейший инструмент для выражения наших мыслей.

Таким образом сейчас на уроках русского языка учащимся вместо готовых знаний предлагается самостоятельно разобраться, чем, например, отличаются односоставные предложения от двусоставных:

Хорошо пахнет сено.

Хорошо пахнет сеном.

Ученики разбирают предложения по членам и ищут ответы на вопросы: «Что общего между предложениями? Чем они отличаются?» В своей работе я стараюсь изменить способы подачи учебного материала, использовать новые технологии, чтобы ребенок мог почувствовать и осознать богатство своего внутреннего мира. Так при усвоении данного грамматического материала учащиеся сначала подбирают к репродукции картины И.И.Левитана «Март» назывные предложения, используя только подлежащее. После чего распространяют эти предложения при помощи согласованных и несогласованных определений.

Ясный мартовский день. Потерявший свое зимнее величие снег. Пробуждающиеся ото сна деревца. Небо без облаков. Запряженная лошадь. Двухэтажный дом. Весеннее, солнечное, радостное настроение.

Данное упражнение помогает развивать творческие способности учащихся, стимулирует их воображение.

Немаловажную роль играет введение в учебный процесс. Урок в 9 классе на тему «Тире в БСП» можно начать с притчи «Берегите знаки препинания». На активизирующей фазе посредством приема «Найди соответствие» дети отвечают на вопрос, какими союзами можно заменить тире в БСП. Повторяют знания о постановке тире в простом предложении. Непременное условие обучения языку – развитие всех видов речевой деятельности. Поэтому на констатирующей фазе данного урока можно применить аудио- и видеозаписи по теме «Степное гостеприимство» (лексическая тема урока «Наурыз»). После просмотра видео ученики вставляют пропущенные слова в БСП, отвечают на вопросы по содержанию и дописывают вторую часть БСП, что развивает навыки использования всех значений БСП в речи:

Кто-нибудь зайдёт среди дня или ночи в жилище казахов- ... .

Любой чужеземец мог спокойно спать в юрте: ... .

Урок русского языка в 9 классе на тему «Сложносочиненное предложение» можно начать с таблицы «ЗХУ» («Знаю. Хочу узнать. Узнал»), так как ученики знакомы со сложным предложением.

Знаю	Хочу узнать	Узнал

Работа с таблицей сначала проводится в группах, затем учитель на доске с их помощью заполняет единую таблицу. Далее во время изучения нового материала учащиеся проводят небольшое исследование: выясняют, чем отличается предложения из 1-столбика от предложений 2-столбика. Затем сами делают вывод о том, какие предложения называются

сложносочиненными. Спикеры групп выступают со своей схемой или таблицей. На этапе закрепления новой темы, так как она довольно объёмная, можно использовать разноуровневые задания. Учащиеся уровня «А» находят простые предложения. Уровень «В» определяет функции союза, а уровень «С» вспоминает, чем может быть осложнено простое предложение. Во время работы с учебником для эффективности выполняемого упражнения лучше использовать критериальное оценивание:

1	Выделить союз	1 б
2	Поставить пропущенные запятые	3 б
3	Вставить пропущенные буквы	2 б

Как говорится, если не рефлексировать, все протечет сквозь пальцы. Делая выводы по уроку, ученики заполняют графу «Узнал» и прикрепляют стикеры к «Дереву достижений». Зеленый стикер – «понял», жёлтый – «сомневаюсь», красный – «не понял». На жёлтом стикере указывают, с какими трудностями столкнулись на уроке.

С помощью стратегии РКМЧП «Литературный кружок» на уроке литературы в 9 классе ученики с большим удовольствием принимаются изучать «Характеры» древнегреческого поэта Феофраста. У каждой группы свой материал для исследования (произведение состоит из нескольких текстов), члены групп распределяют между собой следующие роли: пересказчик пересказывает, исследователь анализирует, художник всесторонне описывает, дает характеристику главному герою, составитель вопросов готовит вопросы высокого уровня, искатель цитаций подбирает не менее 2-х цитат или пословиц, подтверждающих основную мысль текста.

При изучении рассказа А.П.Чехова «Хамелеон» на основе слов *собака, полицейский надзиратель, базарная площадь, хамелеон* («Предсказание со слов») в группах составляется мини-рассказ. Затем учитель предлагает детям познакомиться с вариантом знаменитого писателя. Такая организация учебного процесса делает урок более интересным.

Таким образом применение элементов технологии критического мышления дает возможность вырабатывать у учащихся следующие умения:

- умение работать в группе;
- умение графически оформить текстовый материал; умение творчески интерпретировать имеющуюся информацию;
- умение распределить информацию по степени новизны и значимости; умение обобщить полученные знания;
- формирование культуры чтения, включающей в себя умение ориентироваться в источниках информации, пользоваться разными

стратегиями чтения, адекватно понимать прочитанное, сортировать информацию с точки зрения ее важности, «отсеивать» второстепенную, критически оценивать новые знания, делать выводы и обобщения.

Литература:

1. <http://xn----8sb3aemcew1d.xn--plai/primenenie-priemov-tehnologii-razvitiya-kriticheskogo-myshleniya-cherez-chtenie-i-pismo-na-urokakh-russkogo-yazyka-i-literatury/>

2. Бахарева С. Развитие критического мышления через чтение и письмо: Учебно-методическое пособие. -Новосибирск, 2003.

3. Бутенко А.В., Ходос Е.А. Критическое мышление: метод, теория, практика. Учебно-методическое пособие.- М.. 2002.

4. Обучение как поиск и поиск для обучения. Формы и методы развития критического мышления обучающихся: /С.Мирсеитова. Казахстанская Ассоциация по Чтению. - Караганды: ИП «Жолдак Е.В.», 2011. -206 стр.-Серия «Школа профессионального развития».

Критериальное оценивание на уроках русского языка

Турсунова С.А., КГУ «СОШ№61»

учитель русского языка и литературы, зам.директора по ВР

Неотъемлемой частью содержания образования является система оценивания достижения обучающимися ожидаемых результатов обучения. При внедрении обновленного среднего образования используется система критериального оценивания учебных достижений обучающихся. Новая для Казахстана система критериального оценивания направлена на развитие обучающегося, повышение его интереса и мотивации к обучению. Этого можно достичь, если установить ясные и измеримые критерии оценивания, понятные каждому обучающемуся и его родителям.

Обучение учащихся направлено не только на получение знаний, но и их всестороннее развитие. Важно понимать, насколько дети успешно развиваются и в чём они испытывают затруднения. Именно школьное оценивание должно давать такую информацию. Поэтому внедряется система критериального оценивания, направленная на развитие ученика, повышение его интереса и мотивации к обучению. Для этого установлены ясные и измеримые критерии оценивания, понятные для каждого учащегося и его родителей.

С помощью чётко выработанных критериев оценивания учащийся, родитель и учитель будут понимать:

- На какой стадии обучения учащийся находится
- Куда он стремится в своём обучении
- Что необходимо сделать, чтобы помочь ему достичь ожидаемых результатов обучения.

Критериальное оценивание включает в себя формативное и суммативное оценивание.

Формативное оценивание определяет уровень освоения знаний и сформированности навыков, обучающихся в процессе обучения, позволяет выявить трудности и помочь в достижении целей обучения учебных программ. Оно осуществляется с применением различных методов и приемов оценивания на уроке. На уроках русского языка учителями широко применяются такие активные приемы, как: «Две звезды, одно пожелание», смайлики, светофор, бутерброд, японское оценивание «О-о-о-о, М-м-м-м», лайки, две стороны медали, жетоны, геометрический органайзер, жесты, словесная похвала учителя, взаимооценивание, самооценивание.

При разработке дифференцированных заданий учителями разрабатываются критерии оценивания, в которых просматривается развитие навыков функциональной грамотности.

При изучении темы «Наши вредные помощники. Еда.» были разработаны следующие критерии:

1. Изучает состав ингредиентов в продуктах: лапша быстрого приготовления «Биг ланч»; майонез «HEINZ», газированный напиток «Coca cola».

2. Выявляет вредность продуктов: лапша быстрого приготовления «Биг ланч»; майонез «HEINZ», газированный напиток «Coca cola».

При изучении темы «Обычаи и традиции. Обычаи и традиции» учителем были разработаны критерии для задания «Составить и прорекламировать рецепт «чайного купажа».

1. Продумывает состав купажа.

2. Составляет купаж чая.

3. Рекламирует полученный рецепт чайного купажа.

При разработке заданий к критериям предъявляются дополнительные требования: они не просто должны подразумевать деятельность, соответствующую предметным задачам, фигурирующим в критерии как аспекты дескрипторов, но и ещё должны предоставлять возможность продемонстрировать разные, в том числе самые высокие уровни достижения.

При использовании критериального оценивания для оценки учебных достижений учащихся можно определить следующий образовательный эффект:

- Учащийся получает представление о целях и предполагаемых результатах своей учебной деятельности по данному предмету;
- Учащийся заранее может оценить свои сильные и слабые стороны, разумнее распределить собственные ресурсы;
- Учитель превращается из суровой судьи в заинтересованного помощника и консультанта;
- Открытость, прозрачность процесса оценивания;

- Учащийся имеет возможность высказывать свою точку зрения;
- Снижение школьной тревожности учащегося.

В итоге мы видим, что критериальная система оценивания совершенно прозрачна в смысле способов выставления текущих и итоговых отметок, а также целей, для достижения которых эти отметки ставятся. Она также является средством диагностики проблем обучения, предусматривая и обеспечивая постоянный контакт между учителем, учеником и родителями.

Литература:

1. «Русский язык» методическое руководство для учителей 2 класса общеобразовательной школы с казахским языком обучения РК
2. Руководство по критериальному оцениванию, учебно-методическое пособие для учителей начальных классов
3. Учебный план «Русский язык» 2 класс для классов с нерусским языком обучения 2017-18 уч.год

Өскеген ұрпақты «Мәңгілік Ел» идеясының құндылықтары арқылы тәрбиелеу

*Абдыкашев Е.М., №12 ЖББОМ
тарих пәні мұғалімі*

Мәңгілік Ел - ата-бабаларымыздың сан мың жылдан бергі асыл арманы. Ол арман - әлем картасынан ойып тұрып орын алатын Тәуелсіз Мемлекет атану еді. Біз армандарды ақиқатқа айналдырдық. Мен қоғамда «Қазақ елінің ұлттық идеясы қандай болуы керек?» деген сауал жиі талқыға түсетінін көріп жүрмін. Біз үшін болашағымызға бағдар ететін, ұлтты ұйыстырып, ұлы мақсаттарға жетелейтін идея бар. Ол - Мәңгілік Ел идеясы. Тәуелсіздікпен бірге халқымыз Мәңгілік Мұраттарына қол жеткізді.

Біз еліміздің жүрегі, тәуелсіздігіміздің тірегі - Мәңгілік Елордамызды тұрғыздық. Қазақ Елінің Ұлттық Идеясы - Мәңгілік Ел. Мен Мәңгілік Ел ұғымын ұлтымыздың ұлы бағдары - «Қазақстан-2050» Стратегиясының түп қазығы етіп алдым!.

Ұлттық идея мәселесі бүгінде біз үшін маңызды болып отыр. Қазақстан тәуелсіздік алғанан бері ұлттық идея немесе ұлттық идеология жөнінде ғалымдар мен қоғамның белсенді азаматтары тарапынан ой-пікірлер мен біршама ғылыми-зерттеу жұмыстары жүргізілді. Қазақстан халқының тарихи тағдыры мен жалпы мүдделері, біздің елімізді дамытудың базалық құндылықтары көрінетін «Мәңгілік Ел» жалпыұлттық идеясының жеті мызғымас тұғыры, жеті принциптері ұсынылғаны белгілі. Атап айтсақ,

➤ Тәуелсіздік және Астана

- Жалпыұлттық бірлік
- Бейбітшілік пен келісім
- Зайырлы мемлекет және жоғары руханият
- Инновация негізіндегі тұрақты экономикалық өсім
- Тарихтың, мәдениет пен тілдің ортақтығы
- Ұлттық қауіпсіздік және Қазақстанның жалпы әлемдік және өңірлік

проблемаларды шешуге жаһандық тұрғыдан қатысуы.

«Мәңгілік Ел» жалпыұлттық идеясы және басты құндылықтар толық нұсқада 2014 жылғы 14 қаңтардағы «Қазақстандық жол-2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» Елбасының халқына Жолдауында және 2014 жылғы 11 қарашадағы «Нұрлы жол – болашаққа бастар жол» Жолдауында айтылған болатын. Жаңа Қазақстандық Патриотизмнің идеялық негізі осы мемлекет құраушы ретінде жалпыұлттық құндылықтар мен тәуелсіздік жылдарындағы қазақстандық жол, қазақ халқының мыңжылдықтардағы тарихи тәжірибесін жүзеге асыру идеясын алға шығарды.

Біздің мектебіміздің де оқу тәрбие процесінде нақты қарастырылатын тәрбие жұмысының түрі – «Мәңгілік Ел» жалпыұлттық идеясының негізінде түрлі іс шаралар ұйымдастырылуда. Соған орай мектебіміздің жылдық жоспарында оқушылардың шығармашылық және жеке ұйымдастыру тәсілдері, бұқаралық (тақырыптық кештер, спорттық жарыстар), топтық (секциялар, үйірмелер), жеке (сұхбаттар, кеңестер, жеке тапсырмалар) жұмыс түрлері жолға қойылғандылығы белгілі. Жалпы қоғамдағы «Мәңгілік Ел» патриоттық актісі аясында, өз үлесімді қоса отырып, мектебімізде «Мәңгілік ел - мұратым"» тақырыбында 8-10 сынып оқушыларымен шаңырақ сынып сағатын өткіздім. Мақсатым: Оқушыларға патриоттық тәрбие беруде ұлттық құндылықтарымызды оқушылардың бойына сіңіру, тарих сабағымен ұштастыра отырып, жас ұрпақты отансүйгіштікке тәрбиелеудің жолдарын қарастыру.

«Мәңгілік ел» жалпыұлттық идеясының негізінде өзім сынып жетекшілік ететін 8Б сынып оқушыларыммен өткізген «Мәңгілік елдің мызғымас жеті негізі» атты ашық тәрбие сағатым нақты дәлел болады. Ондағы басты мақсатым: Оқушыларға халықтың алдыңғы қатарлы дәстүрлерін нақты мысалдармен ашып көрсету, халықтар тағдырының ортақтығына, әдет-ғұрыптарының, салт-дәстүрлерінің ұқсастығына назар аудару, көрнекі қайраткерлердің де, қарапайым халық өкілдерінің де тарихтағы, халық алдындағы қызметін, еңбегін көрсету, отансүйгіштік сияқты тамаша қасиеттерді оқушы бойына сіңіру. Аталған тәрбие сағатында ұлы тұлғалардың қаһармандық жолдары бүгінгі жас ұрпақты патриоттық тәрбиеге баулудың темір қазығы деп сенімді түрде айтуға болады. Сабақта ағымдағы жылдары болып жатқан басты қоғамдық-саяси, әлеуметтік-экономикалық, мәдени саладағы маңызды жаңалықтарды, жетістіктерімізді кеңінен әңгімелеп, пікірталас, зерттеу, жобалау әдістерін қолданып өткіздім. «Мәңгілік ел» жалпыұлттық идеясының құндылықтары негізінде өткізілген сабақтардың оқушының танымдық қабілетімен өз

тарихына деген қызығушылығын арттыратынына сенімдімін. Осы мақсатта барлық жұмыстардың нәтижесін үнемі бағалап, зерттеп, қорытынды жасап отырудың маңызы зор. Әрбір оқушыға өз мемлекетіне, оның бай тарихына, болашағына деген жауапкершілігін сезіндіретін әрекет жүйесін жасауымыз керек деп білемін.

«Ел боламын десең бесігіңді түзе» деп М.Әуезов айтқандай, ел болашағы қазіргі жас жеткіншектің қаншалықты білімді, тәрбиелі болуына байланысты. Өткен мен бүгінгіні таразыға сала алатын, келешегінің сабағын ертеңіне бағдар еткен рухтағы асқақ, жандары таза жастарды тәрбиелеу – бүгінгі күннің міндеті. Білімнің іргетасының беріктігі – болашақтың мықты болуына негіз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Қазақстан жолы - 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ», атты халыққа арнаған жолдауы. «Егемен Қазақстан» газеті, 2014, 17 қаңтар
2. Сатай Сыздықов. «Мәңгілік Ел» Бұл көне тарихтан тін тартқан идеяның жаңа дәуірмен ұштасуы», «Егемен Қазақстан» 2014 ж 4 желтоқсан
3. ҚР Президентінің «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы

Сыни тұрғыдан ойлау технологиясының маңыздылығы

*Альтаева Г.Д., КГУ «ОСШ№64»
учитель истории*

Елбасының 2012 жылғы 27 қаңтардағы «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту бойынша бес жылдық ұлттық жоспарды қабылдау жөнінде нақты міндет қойды.

Аталған міндет Қазақстанның әлемдегі бәсекеге қабілетті 30 елдің қатарына кіруі процесінде де маңызды болып табылады. Еліміз үшін маңызды болып табылатын аталған стратегиялық міндетті шешу жағдайында тұлғаның ең басты функциялық сапалары белсенділік, шығармашыл тұрғыда ойлауға және шешім қабылдай алуға, кәсіби жолын таңдай алуға қабілеттілік, өмір бойы білім алуға дайын тұруы болып табылады. Бұл функционалдық дағдылар мектеп қабырғасында қалыптасады.

Сондықтан қазіргі таңда мектеп мұғалімдердің алдында тұрған басты міндет–білім алушыларды университетте оқуға емес, «өмірге дайындау» болып табылады. Дипломдық жұмыстың тақырыбын таңдағанда да алдымен қазіргі заманның оқу үрдісіндегі өзекті мәселелер мен талаптарды ескере отырып, тарих сабағының сапасын жаңа деңгейге көтеру мақсаты

қойылды. Тарих - гуманитарлық пәндердің ішінде тәрбиелік мәні жоғары пән. Адамзат баласының пайда болуынан бастап бүгінгі күнге дейін ел тарихы 5 сыныптан бастап 11 сыныпқа дейін әр қырынан қарастырылады.

Өмір сүріп отырған ғасырымыз - өркениет дамуының кезеңі, ақпараттық қоғам дәуірі, технологиялық мәдениет дамуының кезеңі. Жаңа кезеңінде жаңа білім беру жүйесі, жаңа оқыту жүйесі және білім беру үлгісі сай келуі тиіс.

Қазіргі уақыт-жедел дамуға аяқ басқан ақпараттық қоғам мен технологиялық мәдениет дамуының жоғарғы шегіне жеткен кезең. Ғаламдық инновациялық өркендеу ғасырына айналғандығын қазірдің өзінде айтылуда, оның себебі адамзаттың интеллектуалдық мүмкіндігінің шексіздігінде [1].

Инновациялық технологияларды пайдалана отырып мұғалім автор есебінде, талдама жасаушы, зерттеуші, тұтынушы, пайдаланушы және жаңа педагогикалық технологияны, теорияны, тұжырымдаманы насихаттаушы болып шығады. Бұл жауапты жұмысты жүргізу үшін өз пәнін, тарихты жете білумен бірге, оқыту пәнінің әдістемесінің шебері, шығармашылықпен еңбек ететін маман және өзінің шәкірттерінен мол үміт күтетін, тынымсыз, еңбекшіл, жауапкершілікті ұғатын шебер ұстаз болуын қазіргі кезең міндеттейді.

Қазіргі мектептің оқыту үрдісінде білім берудің тенденциялары мен даму бағыттарын қамтамасыз ететін 50 - ден аса педагогикалық технологиялар қолданыс табуда. Осы жаңа педагогикалық технологиялардың ішінде білім беру сапасын арттырудың тиімді және ең қолайлысы - сын тұрғысынан ойлау стратегиясының орны ерекше болып табылады

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың «Жастардың және еліміздің басты капиталы – сапалы білім» деген пікірі оның саликалы саясатының бірі деуге болады. Сол себептен де тәуелсіз Қазақстанның білімді ұрпағын тәрбиелеу бүгінгі көкейкесті мәселелердің бірі. 1997 жылдың соңында Президент Н.Ә. Назарбаев 2030 жылға дейінгі Қазақстанның даму стратегиясын анықтап, онымен халықты таныстырды. [2]. Президент бұл стратегияны болашақ ұрпақ алдындағы жауапкершілік сезіміміздің көрінісі деп бағалады. «Қазақстан - 2030» стратегиясында қоғамның ұзақ мерзімді басым мақсаттары - жеті бағыт бөле көрсетілді. Солардың бірі – Қазақстан азаматтарының денсаулығы, білімі мен әлауқаты. Соған байланысты, білім беру мазмұнын жаңарту, үздіксіз білім беру жүйесін дамыту - бүгінгі күннің талабы. Қазіргі кезде білім берудегі мақсат - жан-жақты, білімді, өмір сүруге бейім, қиындыққа мойымайтын, өзіндік ой-талғамы бар, адамгершілігі жоғары, қабілетті жеке тұлғаны қалыптастырып дамыту. Ертеңгі еліміздің еңсесін тік ұстап, ел мерейін үстем ететін бала деп сенім артатындықтан сапалы білімді, саналы азамат

тәрбиелеу ісі - білім беру саласының еншісінде. Демек білімдендірудің ошағы - мектепте.

А. Байтұрсыновтың «Мектептің жаны – мұғалім. Мұғалім қандай болса, мектебі де һәм сондай болмақшы», «Баланы ұлша тәрбиелесең, ұл болмақшы, құлша тәрбиелесең құл болмақшы», - деген сөздері бар [3]. Демек жаңа технологиямен қаруланған мұғалім ғана, өркениетті ел болашағын тәрбиелей алады.

Сыни тұрғыдан ойлау бағдарламасы бойынша жүргізілген тарих пәні сабақтарында оқушылар іздеудің мән-жайына қанығады, білімді тереңінен айтуға төселеді, дәлелдер келтіру, дәлелдеу тәсілдеріне жаттығады, теория мен практика бірлігін игереді, жеке және топпен бірлесіп, мәселе түйінін шешіп, жолдарын табуға жаттығады, өз жолдастарының пікірімен санасуға, өткір сындарды тыңдап, одан тиісті қорытындылар жасай білуге машықтанады.

Сонымен қатар «Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту» жобасында жұмыс жасайтын мұғалімдер бұл сабақтар баланың танымдық белсенділігін арттыруға, өз бетінше білім алуға, шығармашылығын қалыптастыруға ықпал ететіндігін атап өтсе, оқушылар оқудың қызықты, жеңіл өтетіндігін, ұжымда бірлесіп жұмыс жасауға үйрететіндігін, білімнің тереңдігі, әрі тиянақтылығы артатындығын баяндайды. Мектеп өмірінде мұғалімдердің аталмыш жобамен жұмысқа дейінгі және кейінгі кезеңін салыстыру оқушылардың оқуға деген ынта-ықыласының артқандығын, адами жақсы қасиеттердің қалыптасқандығын, мұғалімнің шыдамдылық, төзімділік сияқты сапаларымен қатар оқушылардың басқаны қабылдау, түсіну, сыйлауды үйренгендігімен сипатталады. Бүгінгі қоғамға, мектепке керегі де осылар болып табылады.

Мектепте сыни тұрғыдан ойлау технологиясы бойынша оқыту, үйрету барысында мынадай қорытынды жасауға болады:

1. Оқушы өмірге деген өз ойын білдіретін жазу стилін табады.
2. Жаңа білім бойынша өз жобалары, модельдері, болжамдарын тыңдап, талқылайды (өздері талдайды, бір-бірін тыңдайды).
3. Өзіндік қорытындыларды, оның қаншалықты ғылыми, шындыққа жақын екенін саралайды.
4. Білімді өз бетімен алуға деген ынтасын, шығармашылық жұмыстарға қабілетін, танымпаздық белсенділіктерін арттырады.
5. Білім дәрежесі деңгейін саралау, өзіндік талдау, синтез, бағалауының деңгейі қалыптасады.
6. Бір-бірімен ынтымақтастығы, пікірлерін айта білуі, қорғай білуге, айтыса білуге дағдыланады.
7. Оқушыларда жазу кезінде ғажайып ойлар пайда болады, сонымен қатар өзінің және өзгелердің пікірі мен тәжірибесіне құрметпен қарауға үйренеді.
8. Оқушы әрекеті адамның ойлау қабілетін дамытады және ол кітап оқыған кезде өз ойын тұжырымдайды.

9. Жұмыс барыстарын алмасу арқылы оқушының өз ойын ашық, жасқынбай айтуға, басқа адамның ойын дұрыс қабылдауға үйренеді. [4].

Өзім жүргізген тәжірибемнен айтарым, сыни тұрғыдан ойлау модулінің әдіс-тәсілдердін қолдана отырып өткізген сабақтың оқушыға берері мол, нәтижесі өте жоғары. Себебі оқушылардың барлығы дерлік сабаққа қатысады, өздерінің ойын еркін айтады, бірін-бірі тыңдайды, салыстырады, сол сабақтан өзінше бір түйін жасап, өз бетінше білім алады. Ал тәрбиелік жағына келер болсақ, оқушылар ұйымшылдыққа, тез шешім тауып, тығырықтан шығуға, өзіне баға беруге ұмтылады, үйренеді.

Сонымен сыни тұрғыдан ойлау модулі бойынша мынадай қорытынды тұжырымдар жасалады:

- шығармашылық ойлауды, сын тұрғысынан ойлауды дамытады;
- рухани дүниесін байытады;
- оқырмандығын күшейтеді;
- ауызша – жазбаша тіл мәдениетін дамытады;
- ойлау, елестете алу қаблетін қалыптастырады;
- көзқарасын тереңдетете алуды үйренеді;
- танымдық оқу ауқымын кеңейте алады;
- шығармашылық ізденісіне жол ашылады;
- тарих пәніне деген қызығушылығы артады;

Әр технологияны қолдану арқылы белгілі бір жетістіктерге жетеміз.

Мұндай технологияларды қолдану-біріншіден оқытушы ұтады, яғни ол сабақты тиімді ұйымдастыруға көмектеседі, оқушының пәнге деген қызығушылығы артады, екіншіден оқушы ұтады, себебі оның тақырып бойынша танымы кеңейді. Осылайша білім берудің қалыптасқан әдістемесіне оқытудың жаңа технологиясы тұрғысынан өзгерістер енгізілсе, білім сапасы арта түспек деп ойлаймын. Болашақ ұрпақтың жеке тұлға болып қалыптасуында білім беру жүйесін ізгілендіру, инновациялық үрдісте тиімді пайдалану қазіргі заман талабы.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Н.Ә.Назарбаев Қазақстан халқына жолдауы // Егемен Қазақстан. 2008 ж. 7 ақпан.
2. Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы // Егемен Қазақстан, 2003 ж. 23 желтоқсан
3. Педагогикалық шеберлік орталығы Кембридж университетінің білім беру факультетімен бірлесіп әзірлеген Қазақстан Республикасы педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру курстарының деңгейлі бағдарламасына арналған глоссарий: Оқу – әдістемелік құрал, 2014. 32 бет
4. Назарбаев Н.Ә. Инновациялар мен оқу-білімді жетілдіру арқылы білім экономикасына // Л. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық Университетінде оқыған лекция - Егемен Қазақстан, 2006, 27 мамыр.
5. Жүнісбек Ә. «Қазіргі заманғы педагогикалық технология негізі-сапалы білім.»// Қазақстан мектебі, 2008, №4 саны. 33бет.

«Мәңгілік Ел» ұлттық идеясы негізінде оқушыларға патриоттық тәрбие беру

*Бакибаева А.К., НОМ №56
тарих пәнінің мұғалімі*

Еліміз XX ғасырдың соңғы ширегінде ғана өз билігі өз қолына тиіп, тәуелсіз ел атанды. Бүгінде уақыт көшімен ілгері адымдап келе жатқан тәуелсіз Қазақстанға 26 жыл толғалы отыр. Осынау қысқа уақыттың ішінде еліміз алыс-жақынға барынша танылып, айдай әлемнің алдында мәртебесі асқақтап-ақ келеді. Өйткені Еуропа төрінен адамзатқа көшелі ойын, һәм көсем сөзін жеткізіп отырған Қазақстанды күллі әлем таниды. Сондықтан да еліміз шартарапты аузына қаратып, сарабдал саясатын төрткүл дүниаеге болмысында бар көсемдігімен, жаратылысында бар парасатымен төңірегін таңқалдырып, айнала-маңайын мойындатып, мүмкін болған биік белестердің денін бағындырды. Қазақстандықтарға XXI ғасырға лайықты және жетекші ел болудың жоғарғы мақсаты жолында бүкіл қоғамды берік біріктіртін идеялық күш қажет болды. Н.Ә. Назарбаев Қазақстан халқына арнап «Қазақстан жолы – 2050: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты тарихи Жолдауын жазды. Жолдауда отандастары үшін өте маңызды екі идея ұсынды. Оның біріншісі – «Мәңгілік ел», екіншісі – «Қазақ елі». Қазақстанда мекен еткен барлық ұлт өкілдері арасында қолдау тапқан қос идея бірауыздан қабылданатындығына кәміл сенемін. Жалпыұлттық идея – бірлік, оны ұрпағымыздың бойына сіңіруде жатыр. Озық дамыған 30 елдің қатарына енуге ұмтылған халқымыздың алдында бүгінгі таңда білімді де тәрбиелі ұрпақ өсіру міндеті тұр. Тәрбиенің басты нысаны елдік сананы қалыптастырып, отансүйгіштікті негіздеу. Бұл тұрғыда Елбасы жастарға үлкен сенім артып отыр. «Біздің кейінгі ұрпаққа аманаттар ең басты байлығымыз – ел бірлігі болу керек. Осынау жалпы ұлттық құндылықты біз әрбір жастың бойына сіңіре беруге тиіспіз» деген Елбасы сөзі жастарды қанаттандыруда. Татулығы мен ынтымағы жарасқан елдің болашағы да табысты, ертеңі берекелі болады. Бұл – тәуелсіз елдің басты бағыты, бекем байламы. Қазіргі кезеңде ұлттық патриотизмнің басты көрінісі – қазақтың ана тілінде сөйлеуі, жас жеткіншектерге ұлттық тәрбие беру, ізет, құрмет, қайырым, мейірім сезімдерін дамыту. Өз халқын сүйіп, оның болашағын ойлаған адам басқа халыққа да солай қарайды. Ата-баба рухы, туған ел, ана тілі – бұл қазақ үшін көздің ағы мен қарасындай қасиетті ұғымдар. Жас жеткіншектерді осындай құдіретті сезімге – отансүйгіштікке тәрбиелеу мақсатында мектебімізде көптеген тәрбиелік іс-шаралар өткізілуде. «Менің Отаным - Қазақстан», «Ешкім де, ештеңе де ұмытылмайды», «Қазақтың батыр қыздары» т.б. тәрбие сағаттары, «Мен - Отанымның ұланымын» атты спорттық ойындар, «Әрқашан күн сөнбесін», «Бақытты балалық шақ» суреттер көрмесі мен шығармалар сайыстары оқушылардың елін, жерін

сүйіп өсуге негізделіп жүргізілді. «Мәңгілік ел – ұлттық идеясы» іске асыру аясында, үшінші индустриалдық революция деңгейіндегі дүниетанымға сай, оянған сана көзі – естілікті меңгеру негізінде, кез-келген жүйенің құрылымын дұрыс түсініп, ізгі де, нақты – дұрыс шешім қабылдай білетін, дара да, дана тұлға, зияткерлі ұлт қалыптастыруға мектептен басталады демекші. Абай атамыз: «Бес нәрседен қашық бол: өсек, өтірік, мақтаншақ, еріншек, бекер мал шашпақ – бес дұшпаның білсеңіз. Бес нәрсеге асық бол: талап, еңбек, терең ой, қанағат, рақым, ойлап қой – бес асыл іс көнсеңіз» – деп, ұрпақтар ақ-қараның ара-жігін ажырата білсін деген үмітпен, өсиет қалдырған. Қазіргі таңда білім беру үдерісін жаңарту аясында тарих пәнінің оқытуда құндылықтарға бағытталған тәсілді пайдалану тиімді. Оқу әрекетін белгілі бір құндылықтар тұрғысынан ұйымдастыру және жүзеге асыру. «Қазақстан тарихы» пәні бойынша оқу бағдарламасында қолданылатын құндылықтарға бағытталған ұстаным қазақстандық патриотизмді, толеранттылықты, өз елінің өткен тарихына, ата-бабалар мәдениеті мен әдет-ғұрыптарына құрмет көрсетуді жүзеге асырудың мүмкіндіктерін көздейді. Бүгінде өскелең ұрпақ бойына болашаққа деген сенім сезімін нығайту педагогтар мен мектептің орны бөлек. Әлеуметтік маңызы зор құндылықтың мәнін ұғындыру оқушы түйсігіне, мінез-құлқына әсер ететіндей дәрежеге жеткізу ұстаздық шеберлікті қажет етеді. Елбасының көреген саясатымен ерен еңбегін оқушы санасына жеткізу, тарих сабағында оқушылардың дүниеге ғылыми көзқарасын қалыптастырады. Тарих сабақтарында оқушылардың отан сүйгіштікке тәрбиелеудің сан қырлы жолдары бар солардың кейбіреулері өз тәжірибем де пайдалану арқылы тиімділігіне көз жеткізіп келемін олар:

- халықтың алдыңғы қатарлы дәстүрлерін нақты мысалдармен ашып көрсету;

- халықтар тағдырының ортақтығына әдет-ғұрыптарына, салт-дәстүрлерінің ортақтығына назар аудару;

- көрнекі қайраткерлердің қарапайым халық өкілдерінің де тарихтағы халық алдындағы қызметін еңбегін көрсету;

- туған өлке материалдарын тиімді пайдалану;

Жас ұрпақты патриотизмге тәрбиелеу – бұл тұлғаның, елдің, оның мәдениетінің бірегейлігі әлеуметтің, халықтың әлеуметтік психологиясының ерекшеліктері толымдық өрініс табатын қоғамдық өмірді ұйымдастырудың мәні мен мақсаттарын пайымдау арқылы жүйелі дамуы. Тәрбиелі жас ұрпақтың білімді, білікті болуы отбасы мен мектептің үздіксіз бірлескен еңбегінің нәтижесі. Сонымен қатар оқушыларды жан-жақты қабілетті азамат етіп өсіруге ұлттық салт-дәстүріміздің білім танымдық рөлі орасан зор. Осы бағытта мектепте ата-аналардың қатысуымен түрлі тәжірибе жұмыстары атқарылып отыр. Қорыта айтқанда, Елбасымыздың «Мәңгілік ел идеясының негізінде жастарымызды отансүйгіштікке тәрбиелеу мақсатында жүргізіліп жатқан

игілікті істер жалғасын табуда. Жас ұрпақты ойлы да іскер, жігерлі де батыл, өзіне-өзі сенімді, интеллектуалды деңгейі биік, жан-жақты азамат ретінде қалыптастыруда жалпы ұстаздар қауымының рөлі өте маңызды. Еліміздің жеткен жетістіктері аясында жас ұрпақты Отанын сүюге, ол үшін аянбай қызмет етуге тәрбиелеу - біздің басты міндетіміз. Елбасымыздың болашаққа бағыт берер «Мәңгілік Ел» идеясын қолдап, халқымыздың жарқын болашағының кепілі-еліміздің патриот ұл-қыздарын тәрбиелеп, Отанымыздың бақыты үшін еңбек ете берейік.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Назарбаев Н.Ә. Ғасырлар тоғысында – Алматы, 1996 .
2. Бала тәрбиесі журналы-2009 жыл.
3. Егемен Қазақстан -2014 жыл 1-3 б.б.
4. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтің Қазақстан халқына жолдауынан. Астана, 2017 ж.

Формирование функциональной грамотности на уроках истории через организацию самостоятельной деятельности учащихся

*Горбач С.Ю., КГУ СОШ №30
учитель истории*

В условиях модернизации образования роль истории, имеющей множество «пограничных» с другими дисциплинами областей исследования возрастает и обеспечивает разработку эффективных путей и средств решения, жизненно важных для людей задач и проблем [5]. Ядром данного процесса выступает функциональная грамотность, так как под ней понимают «способность человека решать стандартные жизненные задачи в различных сферах жизни и деятельности на основе прикладных знаний»[6].

На мой взгляд, именно овладение навыками самостоятельной работы на уроке дает учащемуся возможность приобретать необходимые ключевые компетенции, выявлять и задействовать различные личностные характеристики, помогающие повысить качество приобретаемых знаний и умений. Только те знания и умения переходят в разряд компетентностей учащегося, важность которых понята, апробирована на практике и доведена до автоматизма [1.с26-29]. В связи с этим я считаю, что организация самостоятельной работы учащихся на уроке, руководство ею — это ответственная и сложная работа каждого учителя. Воспитание активности и самостоятельности необходимо рассматривать как составную часть социализации учащихся, воспитания у них ключевых компетентностей. Эта задача выступает перед каждым учителем в числе задач первостепенной важности [2.с 28].

Говоря о формировании у школьников самостоятельности, необходимо иметь в виду две, тесно связанные между собой задачи. Первая из них заключается в том, чтобы развить у учащихся самостоятельность в познавательной деятельности, научить их самостоятельно овладевать знаниями, формировать свое мировоззрение; вторая — в том, чтобы научить их самостоятельно применять имеющиеся знания в учении и практической деятельности [2.с 28]. Самостоятельная работа не самоцель. Она является средством борьбы за глубокие и прочные знания учащихся, средством формирования у них активности и самостоятельности как черт личности, развития их умственных способностей [4].

Самостоятельная работа на моих уроках истории и обществознания представляет собой особый вид учебной деятельности - она осуществляется под моим руководством, но без моего непосредственного вмешательства; потому что именно такая работа наиболее отвечает потребностям сегодняшних учащихся сделать что-то самим. Самостоятельная работа в моём понимании - это, прежде всего, умение, необходимая мотивация и сильная воля. Это наличие творческих начал, присущих каждому ребёнку, это радость открытий.

На своих уроках истории я часто использую так называемые «технологические карты урока»[5], в которых отражены все этапы урока, алгоритм тех или иных заданий. Здесь подобраны познавательные задания для самостоятельной работы учащихся дома и в классе, имеются задания для подготовки к ЕНТ [3.с21-23].

Примерная карта урока с примерами самостоятельных работ учащихся.

Карта урока для учащихся

Тема урока: « Присоединение Младшего жуза к России».

План изучения новой темы:

1.Хан Абулхаир.

2.Положение в Младшем и среднем жузах в 30-40 годах XVIIIв.

1.Хан Абулхаир.

Таблица №1 «Процесс присоединения Младшего жуза к России».

Причины присоединения	Основные события

Проблемы процесса присоединения Младшего жуза к России -----

Положение в Младшем и среднем жузах в 30-40 годах XVIII века

Прочитай текст учебника стр21-23,заполни таблицу

Новое нашествие джунгар на земли Казахского ханства	Меры царского правительства по защите интересов России и территорий Казахского ханства	Противоречивость политики Абулхаира хана в отношении России.

Вывод-----

Домашнее задание: Провести исследование по документам и материалам на странице 25 учебника.

-О чем говорят эти документы? Как можно использовать этот материал при характеристике процесса присоединения Младшего жуза к России.

Страничка ЕНТ

Первое обращение Абулхаира к российским властям _____

Кем с российской стороны был подписан Указ о принятии Младшего жуза в подданство империи _____

В 1730 бии Младшего жуза поручили Абулхаиру вести переговоры с Россией о _____

1735-1737 гг, подавляя восстание башкир, Россия использовала _____

Литература:

1. Перминова Л.М. Минимальное поле функциональной грамотности (из опыта С.-Петербургской школы)//Педагогика. - 1999. - №2. - С.26-29.
2. Чичибу Т. Руководство для учителей по реализации подхода Lesson study. – Астана: Центр педагогического мастерства АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2013. – с.28
3. З.Е. Кабульдинов Учебник по истории Казахстана 8 класс. – Алматы «Атамұра» 2016. – с.21-23
4. <https://nsportal.ru>,
5. <https://moluch.ru/archive>

Жаңартылған білім беру мазмұны бойынша сабақ барысында қолданылатын әдіс тәсілдер

*Жамангарина Э.А., №82ЖББОМ
тарих пәні мұғалімі*

XXI ғасыр-қарыштап дамыған білім ғасыры. Ғылым мен білімнің дамуына қызмет ету –еліміздің болашағына қызмет ету. Елбасымыз Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың: «Еліміздің ертеңі – бүгінгі жас ұрпақтың қолында, ал жас ұрпақтың тағдыры – ұстаздардың қолында», «Болашақта өркениетті дамыған елдердің қатарына ену үшін заман талабына сай білім қажет. Қазақстанды дамыған 50 елдің қатарына жеткізетін, терезесін тең ететін -білім». Сондықтан, қазіргі даму кезеңі білім беру жүйесінің алдында оқыту үрдісінің технологияландыру мәселесін қойып отыр.

Оқытудың әртүрлі технологиялары сарапталып, жаңашыл педагогтардың іс-тәжірибесі зерттеліп, мектеп өміріне енуде. Заман талабына сай сабақ беру әдіс-тәсілдері де жаңарып, жаңаша технологиялар мен модульдарды өз сабақтарымда қолдануды жөн көрдім. 2010жылдан бастап «Тарих сабағында жаңа технологияларды пайдалана отырып, оқушылардың өзіндік жұмыс істеу дағдыларын қалыптастыру» атты тақырыппен жұмыс істеп келемін. Бұл тақырыпты алуымның мақсаты оқушылардың оқу материалдарын толық меңгеруі үшін оқу материалдарының практикалық жағынан тиімді ұсынылуы, ақпараттық – коммуникациялық технологияларды меңгеруі және оқушылардың пәнге деген қығызусылығын арттыру және білім сапасын көтеру. Қазіргі білім беру ісінің басты шарттарының бірі болып оқушының өзіне керекті мәліметті өзі іздеп табуы және олардың өз оқу траекторияларын өзінің таңдай білуі болып есептеледі.

Сондықтан мен өз сабақтарымда мүмкіндігінше оқушыларды өз беттерімен жұмыс жасай отырып, ақпараттар іздеуге үйретемін. Осы орайда сабақта қолданылатын әдіс тәсілдерге тоқтала кетуді жөн көрдім. Мысалы:

Үй тапсырмасын сұрауда қолданылатын жаңа әдіс тәсілдер:

1. «Сен маған-мен саған» Оқушылар үйге берілген тапсырма бойынша бір –бірлеріне сұрақтар қояды.
2. Көршіңе әңгімелеп бер (бір бірлеріне қысқаша баяндап береді.)
3. Өзіңізді тексеріңіз:

Бұл мәлімет ШЫНДЫҚ па немесе ЖАЛҒАН ба?

Жаңа сабақта қолданылатын әдіс тәсілдер

«Көш» ойыныны.Бұл ойын тақырыпты ашуда көп көмегін тигізеді.Тақтаға жүк артқан 5 түйенің көш суреті ілінеді.Көш 5 түрлі түспен плакатқа салынады.Әр түйенің қомында тапсырмалар бар.Бірінші түйенің қомында мынадай тапсырмалар:

- 1.Өнер дегеніміз не?
- 2.Өнердің қандай түрлері бар.
- 3.Қазақтың киіз үйінің құрылысын атаңдар.

Бұл сұрақтарға оқушылар өз мүмкіндігінше төмендегідей жауап береді. Өнер дегеніміз-халықтың талабынан туындаған белгілі бір еңбектің жемісі. Өнер түрлері: қолөнер, саз өнері, сөз өнері, бейнелеу өнері, сәулет өнері. Киіз үйдің құрылысы: шаңырақ, керег, уық, сықырлау-ық, басқұр тағы басқалар. Осылайша бесінші түйеге дейін сұрақ-тапсырмалар жалғасады. Арасында саз өнері туралы айта келіп оқушылардың өнерін көріп тамашалауға болады. Соңғы бесінші түйенің қомындағы тапсырманы үйге беруге болады. **«Көш» ойыны** бойынша тапсырмалар түгелдей талданып болады. Бұл ойындардың нәтижесінде мынадай жетістіктерге жеттім. Сабақта нашар оқитын оқушының өзі белсене араласып, ынталығын көрсетті, яғни оқушылардың қызығушылығын туғызды, оқушының есінде ұзақ сақталды, ойлау қабілетін дамытты.

«Тарихи шынжыр» ойын тізбегі. Бұл тәсіл кез келген сыныпта тарих пәнінде қолдануға қолайлы. Оның мазмұны бойынша белгілі бір тарихи деректі, яғни белгілі бір мәлімет беретін сөйлемді үш немесе төрт оқушы кезектесіп, біреуі әуелі басын, екіншісі орта тұсын, үшіншісі аяқ жағын айтып, тұтас бір ойынды тізбекті құрайды. Нәтижесінде: нақты бір тарихи дерек құрылады. Тиімділігі – оқушыларды тапқырлықпен дәл, нақты, логикалық ойлауға үйретеді.

1. Сабақты қортындылауда қолданылатын әдіс тәсілдер

«Тілші» ойыны топ арасынан бір оқушы шығып тілші қызметін атқарып оқушыларға

Бүгінгі сабақ несімен ұнады?

Бүгінгі сабақтан алған әсерлеріңіз?

Болашақта не білгіңіз келеді? деген сұрақтар қояды.

2. «Бәйге» ойыны. Бәйге - қазіргі кезде өте жақсы дамыған, әлемге әйгілі ойынның бірі. Бәйгешілер бір сызықтың бойына қатарға тұрады. Берілген белгіден кейін, олар келесі көмбеге қарай шаба жөнеледі. Көмбеге жеткенше оларға сұрақтар қойылады. Көмбеге алғаш шауып келген шабандоз жеңімпаз атанып, ол адамға сыйлық вввберіледі.

Бағалауды қолданылатын әдіс тәсілдер

«Басбармақ әдісі» Оқушылардың бас бармақтарын көрсету арқылы сіз түсіндіргенді олардың ұғу деңгейін тексеріледі.

Бас бармақ жоғарыға қарап тұрса = Мен түсінемін.

Бас бармақ көлденең тұрса = Мен түсінгендеймін.

Бас бармақ төмен қарап тұрса = Мен түсінбедім.

Смайликтер Оқушылар тақырыпқа қатысты өздерін қолайлы сезіну деңгейін білдіру үшін смайликтер салады.

Жалғастыруға дайынмын

Бір нәрсе түсінемін, бірақ
бәрін емес

Түсінбеймін, қайталап
қарау қажет

Оқушылардың өзін өзі бағалауы. Белгілі критерилерге сүйеніп жасалған бағалау кестесі таратылады. Сол бойынша оқушылар бір бірін бағалайды.

Нәтижесінде оқушылардың бойынан мынадай өзгерістер байқалды:

- Ынтымақтастыққа үйренді,
- Жеке, жұппен, топпен жұмыс істеуге үйренді,
- Өз ойларын еркін жеткізуге үйренді,
- Өзіне өзі баға беруге, сыныптастарын бағалауға үйренді,
- Бір-бірін тыңдауға, талдауға, салыстыруға, сабақты

қорытындылауға, қорғауға үйренді.

Қорыта келгенде жалпы аталған осы әдіс тәсілдерді өз сабақтарымда оқушылардың жас ерекшеліктеріне байланысты қолдана отырып, оқушылардың пәнге деген қығушылығын арттыруға, көздеген мақсатыма, белгілі бір нәтижеге жетуге тырысамын.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.
2. Педагогикалық журналдар
3. «Білімдегі жаңалықтар» журналы ,2010ж

Особенности модуля «Технология развития критического мышления»

*Иманова Г.М., КГУ СОШ №61
учитель истории*

Внедренное обновленное содержание образования требует от учителей гибкости а также состояние постоянного поиска. Согласно семи модулям обучения мы учителя, должны развить критическое мышление, что является основой функциональной грамотности. Что такое критическое мышление? Критическое мышление – один из видов интеллектуальной деятельности . В педагогике – это мышление оценочное, рефлексивное, развивающееся путем наложения новой информации на

жизненный личный опыт. В семи модулях обучения, которые на данный момент внедряются в образовательный процесс, одним из важных является модуль: «Технология развития критического мышления» (ТРКМ). Многочисленные приемы и инструменты ТРКМ позволяют учителю привить различные навыки. В настоящее время структура урока состоит из трех фаз, это вызов, осмысление и рефлексия (это наши старые добрые - вступительная, основная и заключительная часть урока). [1] Уникальность приемов ТРКМ в том, что ее приемы позволяют учителю использовать и адаптировать их к любой фазе урока. Одним словом приемы ТРКМ многофункциональные.

Что даст учителю внедрение модуля ТРКМ? Критическое мышление может развивать следующие качества ученика:

1. готовность к планированию (кто ясно мыслит, тот ясно излагает);
2. гибкость (восприятие идей других);
3. настойчивость (достижение цели);
4. готовность исправлять свои ошибки (воспользоваться ошибкой для продолжения обучения);
5. осознание (отслеживание хода рассуждений);
6. поиск компромиссных решений (важно, чтобы принятые решения воспринимались другими людьми). [2]

Вышеуказанные параметры полностью отражают требования обновленной программы, где перед учителем стоит задача - развитие навыков у обучающихся. При использовании приемов ТРКМ следует выполнять определенные правила:

- уметь правильно подбирать приемы в соответствии с возрастными особенностями;
- четко и ясно формулировать вопросы, вопросы должны смотивировать учеников к самостоятельной добыче знаний;
- включать активные формы работы, парная, групповая и т.д.;

Ознакомившись и применив на практике приемы ТРКМ, убеждаемся в их многофункциональности. Прием «Паутинка», при составлении плана урока, можно ее применить в двух фазах одновременно это - фазы вызова и рефлексии. Суть приема в том, что ученик должен намотать нить на палец и наматывая начать свой ответ с фразы «Я знаю что ... ». Затем он может предложить вам информацию, которую знает или информацию, которую узнал. Происходит процесс актуализации знания либо идет рефлексия урока. Однако при выборе приемов и внедрении его на уроках следует обратить внимание на следующее: «Много – не есть хорошо» поэтому одно из правил – это использовать не более двух приемов на одной стадии и подводить итог каждому приему, использованному в уроке. Не перегружать урок приёмами. В противном случае работа будет неэффективной. Разрабатывая урок, помните, что важно не количество приёмов ТРКМ, а их качество и уместный, логичный переход от одного к другому.

Литература:

1. Руководство для учителя (ЦПМ АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы») – 2016 год, стр. 169.
2. Руководство для учителя (ЦПМ АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы») – 2016 год. стр. 173.

Развитие функциональной грамотности учащихся на уроках истории в рамках обновленного содержания образования

*Кравченко Т.П., Сатыбалдина Г.Б., КИШДС № 33
учителя истории*

Обучение учащихся самостоятельно добывать, анализировать, структурировать и эффективно использовать информацию для максимальной самореализации и полезного участия в жизни общества выступает ведущим направлением модернизации системы образования ряда государств Европы и Азии, в частности Республики Казахстан.

В условиях модернизации роль истории, имеющей множество «пограничных» с другими дисциплинами областей исследования возрастает и обеспечивает разработку эффективных путей и средств решения, жизненно важных для людей задач и проблем.

Индикатором в данном процессе является обновление структуры образовательного процесса. В рамках обновленной программы мы пытаемся сформировать у учеников навыки обучения тому, как обучаться, и как следствие их независимость, самомотивированность, увлеченность предметом, уверенность и ответственность учеников с развитым критическим мышлением [4, с.45]. Новая государственная программа обучения ориентирует учителя и на развитие функциональной грамотности учащихся. На своих уроках мы помогаем детям в процессе обучения, направляя их деятельность в «нужное русло» посредством:

1) осмысленного чтения и восприятия информации на слух, а также продуцирование текста разных типов (информационного и прикладного характера, документальные хроники);

2) умения извлекать информацию из разных источников и ссылаться на них;

3) учиться находить и критически оценивать информацию из СМИ и Интернета;

4) умения читать таблицы, диаграммы, схемы, условные обозначения и уметь применять их при подготовке собственных текстов, схем, головоломок;

Перечисленные методы работы с текстом являются продуктивными и направлены на развитие грамотного чтения и собственного толкования информации учащимися. Что в свою очередь помогает ученикам

применять полученные знания в повседневной жизни, выйдя за «пределы школы».

Помимо данных методов, мы активно практикуем и метод дискуссий, дебатов. В старшем подростковом возрасте предложенный метод наиболее интересен, так как способствует формированию умений вступать в контакт с любым типом собеседника и поддерживать контакт в общении, соблюдая нормы и правила, слушать собеседника. Такой метод позволяет учащимся свободно излагать свои мысли, свое мнение, точку зрения, а также проводить связь с жизнью. На уроках мы также используем метод проектов, защита презентаций, которые помогают преодолеть трудности, связанные с личностными переживаниями, чувством неловкости, неуверенности. Индивидуальная форма работы на уроках с применением приемов «Фишбоун» (рыбья кость), «Инсерт», «Оценочное окно», «Синквейн» помогает учащимся интерпретировать, систематизировать, критически оценивать, анализировать информацию с позиции решаемой задачи, делать аргументированные выводы.

Новой формой, внедряемой нами, стало создание пространственной историко-культурной среды с применением технологии «Французские мастерские».

Французские мастерские – это прием, направленный на развивающее пространство, с созданными условиями жизненных ситуаций, при котором учащиеся в коллективном поиске приходят к освоению знания, его пониманию и осмыслению, интерпретированию исторических процессов и явлений. При этом учитель даёт возможность через определенный **алгоритм действий – дескрипторы**, создать коллективный продукт, демонстрирующий представление о мире, демонстрируя ценностное отношение к различным историческим фактам.

Учащиеся работают в группах из 4 - 5 человек.

Этап 1: Создание эмоционального настроения, создание личного отношения к предмету обсуждения. Индикаторами являются: слово, образ, фраза, предмет, звук, мелодия, текст, рисунок и т. д. — всё, что может вызвать интерес и поток ассоциаций, воспоминаний, вопросов.

Этап 2: Создание гипотезы, пути решения, проекта. Необходимо сформулировать и записать одно слово, объединяющее все ассоциации и ощущения, определив тему урока.

Этап 3: Генерирование идей членами группы. Индивидуальное творчество размещается на общий лист группы.

Этап 4: Всё, что сделано индивидуально, в паре, в группе, должно быть обсуждено, все мнения услышаны, все гипотезы рассмотрены. Ученики знакомятся с размышлениями каждого и формулируют общее понимание исторического факта, явления, личности в графическом или текстовом виде.

Этап 5: «Презентация и защита» — вывешивание и защита «продукта своего труда» с озвучиванием выводов по рассматриваемому

историческому процессу, учащиеся дают оценку действиям исторических личностей, процессов, явлений.

Этап 6: «Рефлексия» — учащиеся высказывают ощущения, которые возникли в ходе работы. Результат работы описывается словами такого ряда: создал, задумался, почувствовал, понял, сделал, помог, выбрал, приблизился (или: сделаю, подумаю, почитаю, рассмотрю, понаблюдаю, проанализирую). Как показывает практика, много слов выбирать для рефлексии не следует. На своих уроках просим поработать с тремя: почувствовал, задумался, понял. Эти слова показывают включённость и осознание ребёнком исторических явлений.

Технологии французские мастерские позволяет формировать ценностную ориентацию, уважение к исторической памяти, способность аргументировать свою позицию и координировать ее с позициями партнеров в сотрудничестве при выработке общего решения в совместной деятельности,, умение планировать свои действия в соответствии с поставленной задачей и условиями ее реализации, умение извлекать информацию, представленную в разной форме в разных источниках.

Используя такие задания, мы думаем, что учащиеся лучше поймут исторические процессы и смогут изученное применить и в своей жизни, интерпретируя события прошлых лет с современным периодом.

Литература:

1. Методы Активного Обучения и преподавания для Основного уровня 3.

2. Оценивание учебных достижений учащихся. Методическое руководство/ сост. Р.Х.Шакиров, А.А.Буркитова, О.И.Дудкина.-Б.: «Билим» , 2012

3. Перминова Л.М. Минимальное поле функциональной грамотности (из опыта С.-Петербургской школы)//Педагогика. - 1999. - №2. - С.26-29.

4. Руководство учителя. Третий (базовый) уровень. Четвертое издание. АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2015.

5. www.cpm.kz Образовательный портал. Раздаточный материал 1 недели «Лицом к лицу»

Зерттеушілік іс – әрекет – мұғалімнің шығармашылық қабілетін жүзеге асыру құралы

*Мукашева С.Р., №61 ЖББОМ
тарих пәні мұғалімі*

Еліміздің болашақта көркейіп өркениетті елдер қатарына қосылуы бүгінгі ұрпақ бейнесінен көрінеді. Қазіргі кездегі білім беру ісінің негізгі нысаны-жас ұрпақтың біліктілігін ғана қалыптастырып қоймай, олардың

бойында ақпаратты өздері іздеп табатын және талдай алатын, сонымен қатар оны ұтымды пайдалана білетін, жылдам өзгеріп жатқан бүгінгі күнге лайықты өмір сүріп, қызмет етуге қабілетті тұлғаны қалыптастыру болып отыр. Жалпы ұлттық деңгейдегі 12 жылдық жалпы орта білім берудің басты мақсаты-еліміздің әлеуметтік, экономикалық және саяси өміріне белсенді араласуға дайын, бәсекеге қабілетті жеке тұлғаны дайындау. Бәсекеге қабілетті деп өмірдің қай саласында болмасын әр түрлі жағдайларға бейімделе білетін, бойында шығармашылық қасиеттері қалыптасқан тұлғаны айтамыз. Ғылымның жедел түрде қарқынды дамуы, қазіргі заман талабы бойынша ұстаздардың да жұмысына бәсекеге қабілетті тұлға тәрбиелеу мақсатын қойып отыр. Бәсекеге қабілетті жетілген тұлғаны қалыптастыру үшін оқушыны ізденушілікке, өз бетінше жұмыс жасауға, бақылау мен зерттеуге, зерттеу нәтижелерін жинақтап, қорытынды жасай білуге үйрету қажет. [1]

Мектебімізде мұғалімдердің шығармашылық қабілеттерін әрі қарай дамыту мақсатта тренерлік жұмыстар жүргізілуде. Мақсатымыз әріптестерге дарынды және талантты балалармен жұмыс істеу тәсілдерін үйрету.

Сабағымды бастамас бұрын бөлмеде психологиялық ахуал туғызып алдым, оны «Мимика арқылы бір-біріне сыйлық беру» арқылы туғыздым. Мұғалімдер бір-бірінен өте жақсы сыйлықтар алып топ бойынша орындарына жайғасты. Топты әр-түрлі күлегештер (смайлики) арқылы бөліп отырғыздым. Одан кейін топтың барлық мүшелеріне стикер таратылып, қатысушылардан стикерге қазіргі көңіл-күйлерін смайлик арқылы бейнелеу тапсырылады. Топтың әрбір мүшесі өз көңіл-күйін смайлик арқылы бейнелейді де отырған үстелдерінің астына жапсырып қояды. Дарынды және талантты балалар туралы бейнекөрсетілім көрсетілді. Бейнекөрсетілімнен кейін әріптестерден сабақтың тақырыбы қандай екендігін сұрағанымда, олар тақырыбын дұрыс тапты. Әріптестерге ашық- жабық сұрақтар қоя отырып, дарындылық пен талант туралы өз ойларын ортаға салуға түрткі жасадым. Әріптестердің барлығы дарындылық пен таланттың бір мағына екендігін және олар туа пайда болады деді. Мен оларға адам бойындағы зият пен қабілеттің ерекше түрлері мен дарындылық пен таланттың ара жігін айыруларына көмектестім. Сонымен бірге дарындылықтың ерекше белгілері мен зияттың сегіз қыры туралы мағлұматтар бердім. [2]

Келесі тренингте әріптестердің ішінен Нұргүл деген мұғалімді ортаға шақырып, жоғарыда айтылған дарынды баланың сипаттамасын ескере отырып, сол баланың сабақта қайта-қайта сұрақтар қойып отырған дарынды баланы тыныштандыру және басқа оқушыларға кесірін тигізбеу үшін, оның ауызын скотчпен жауып тастадым. Қолымен айналасындағы заттардың барлығын ұстап, басқаларды алаң қылып отыруына байланысты Нұргүлдің екі қолын да скотчтап тастадым. Орынында отыра алмай тұрып жүре бергесін оның аяқтарын да байлап тастадым. Осыдан кейін әріптестерден осыдан не ұққандығы жөнінде сұрағанымда, олар бұл іс-әрекеттердің барлығы мұғалімнің дарынды баланың ерекше қабілетіне мән бермей, оны тежеу екендігін дұрыс түсіндіре білді. Келесі сергіту сәтінде қатысушылар бір – біріне гүл ұсынады. Оны слайдтағы гүлдер арқылы ұсынады. Сергіту сәтінен кейін жадырап көңілдері бір көтеріліп қалды. Ұстаздарға дарынды және талантты балалардың бейнесін сомдау тапсырылды. Мұғалімдер бұл тапсырманы да ойдағыдай орындап әрбір топтың қатысушылары жақсы қорғап шықты.

Тренингтің соңында басында берілген стикерлерін алып шығып қазіргі кездегі көңіл күйлерін бейнелеуді тапсырдым. Барлық ұстаздар жақсы тілектер және ұсыныстар тастады. Ол кісілерге рахмет айтамын.

Тренингке қатысқан барлық ұстаздар қауымы

Сәтті тұсы: Әріптестер коучинг сабаққа қызыға қатысты және бұл сабаққа төселіп қалғандығын байқатты. Сонымен бірге коучингке жас мамандардың келіп, қатысқысы келетіндіктерін айтып, қатысуларының өзі бір сәтті тұсы деп білемін. Тренинг сабақ сәтті әрі қызықты өтті. Сәтсіз тұсым: Постер, кластер сызып оны қорғаған кезде 1-ші топтың мұғалімдері

уақытты ұтымды пайдаланбады. Тапсырманы орындау кезінде шуылдап отырулары бір-біріне кедергі туғызды. Мен тренинг сессиямда нені өзгерткім келеді: топтық жұмыс кезіндегі шуды азайтып, әр қатысушының жауабын мұқият тыңдап бағалауды жетілдіру, тапсырманы орындау барысында уақытты тиімді пайдалануды.

Бағдарламаның идеяларына қатысты мұғалімдерді оқытуды бағалау: Осы тренинг сабақтан кейін мектепте онкүндік болып өтті. Өзімнің тобымдағы мұғалімдердің ашық сабақтары жаңа әдіс-тәсілдер бойынша өтті. Тіпті күзіреттілігі жоғары мұғалімдердің өздері, сабақ өткізер алдында сабақтары туралы ақыл-кеңестер сұрап, үйренуге деген бетбұрыстарын байқатты. Дарынды балаларға деңгейлік және арнайы тапсырмалар беріп жатқандығын және өздерінің сабақ беруде қызығушылығы артқандығын айтатын болды. Бұрын үзіліс кезінде немесе демалыс кезінде әркім басқа проблемаларын айтатын болса, қазір тек жаңа сабақ беру әдіс-тәсілдері туралы, өздерінің оң көзқарастары туралы айтатын болды. Бұл да болса аз уақыт арасындағы ілгерілеушілік деп түсінемін.

Мұндай жұмыстары оқушыларға берер тәрбиелік мәні зор. Осындай жұмыстардың орындау барысында оқушылар ізденеді, еңбектенеді, шығармашылықпен жұмыс жасауға дайындалады.

Ұлы ойшыл Плутарх кезінде былай депті: «көптеген табиғи талант дарынсыз ұстаздардың табиғи құбылысына терең бойлай алмай» тұлпарды есекке айналдырады, құртып тынады.

Міне, ұстаз осындай келеңсіздікке жол бермеуі керек. Әрине, атқарылған істер аз емес.

Дегенмен, әліде болса бізді ойландыратын, толғандыратын істер жетерлік. Атап айтқанда, олар білім сапасын арттыру, оқушылардың дарындылығын айқындап, біліміне, ойлау қабілетіне сай деңгейіне оқыту, ғылыми ізденіс қабілеттерін қалыптастыру, өйткені ХХІ ғасыр білімділер ғасыры. Ендеше бізге ой-өрісі жоғары дамыған, зерделі, жан-жақты, парасатты ұрпақ керек екенін бір сәттен естен шығармауымыз жөн.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Аманбаева М.Б. «Болашақ мұғалімдердің зерттеушілік іс - әрекетін қалыптастыру әдістемесі» АҚҰПУ, А. 2016

2. «МАН», 124 бет, 2014ж

Қазақ хандығы тарихындағы қасым ханның ролі

*Мукашева С.Р., Каригулова С.С., №61 ЖББОМ
тарих пәні мұғалімдері*

Рухани жаңғыруымыз ұлттық құндылығымызды байытып, тарихымызды таразылап Мәңгілік Елге айналдыратын бастау жолымыз

болу керек. Тарихта аты алтын әріппен қашалып жазылған Жәнібек пен Керей құрған қазақ хандығы қаншама қилы заманды басынан кешірді. Бабалар ісін жалғастырушы бүгінгі ұрпақ тұғыры биік тәуелсіздікке қол жеткізді. Осы мақсатпен бұл мақалада қазақ ханы Қасымның елдің ішкі, сыртқы саясатын жүзеге асырудағы рөліне тоқталуды мақсат тұттық.

Қазақ хандығының нығаюы, оның құрамында этникалық аумақтың бірігуі XVI ғасырдың басында Қасым ханның билік ету кезімен байланысты. Оның билігі тұсында Қазақ хандығының мемлекеттік аумағы барлық қазақ ру-тайпалары мекендеген этникалық шекаралармен толық дерлік сәйкес болатындай етіп кеңейтілді.

Қазақ хандығының негізін салушылардың бірі Жәнібек ханның ұлы Қасым 1445 жыл шамасында туған. 1513 жылы күзде Шу өзені жағасында онымен Шағатай ұрпағы Сайд хан арасында жүздесу болған кезде, олардың замандасы Мырха Хайдар Дулати : «Қасым ханның жасы алпыстан асып, жетпіске жақындаған еді. Қасым хан жасының ұлғаюына байланысты ханды қарсы ала алмайтынына кешірім өтініп, Жошы әулетінен тараған кейбіреулердің жасы елу мен алпысты алқымдап қалған отыз-қырық сұлтанды, солардың ішінде Жаныш хан, Мамаш хан, Жан Хайдар сұлтан, Қарыш сұлтан және тағы басқаларға тізе бүгіп, құрметпен қарсы алсын деп бұйырды», - деп жазды [1,309].

Қасым ханның Жаһан бегім деген анасы Шайбани хан мен оның бауыры Махмұд сұлтанның шешесінің туған сіңілісі болатын. Сондықтан Дешті-Қыпшақтағы саяси билік үшін бір-бірімен жан аямай шайқасқан Қасым хан мен Мұхаммед Шайбайбани туған бөлелер болып келеді.

Шайбани ханның қазақ билеушілерімен XV ғасырдың 80 жылдарындағы соғыстарын суреттеуге байланысты деректемелерде Қасым сұлтан қыпшақтардың «белгілі сұлтандар мен даңқты баһадүрлерінің » бірі және Бұрындық ханның атты әскерінің басшысы делінген. Жұрттың пікірі адамды билікке лайық деп тапса, көбінесе биліктің өзі қуып келетіні қашаннан белгілі. XVI ғасырдың басына қарай Қасым сұлтанның жеке билігі қатты күшейді. Қасым сұлтанның күшеюін оның , ағасы Әдік сұлтанның Шайбани хан 1503 жылы Ташкентті басып алғаннан кейін көп ұзамай қайтыс болуымен байланыстыратын Мырза Мұхаммед Хайдар Жәнібек хан ұлы жағдайының нығаюы себептері жайлы ешнәрсе айтпайды.

Бұл деректерді біз Махмұд ибн Уәлидің дерегінен табамыз, ол Шайбани ханның 1504 жылғы көктемнің басында Әндіжанға жорығын суреттей келіп, былай деп хабарлайды: «Бұл кезде Қасым хан маңғыттардан көмек алып, солардың қолдауымен бүкіл Қыпшақ даласында үстемдік қаратып алды, сөйтіп Ташкент пен Түркістан шегіне шапқыншылық және шабуыл жасауына мүмкіндігі болды» [2,178].

«Уақыт қастерлі қасиетке айналдырған үлкенге бағыну дәстүрін ұстанған нағыз дала ұлы ретінде Қасыс сұлтан әкесінің үлгісі бойынша

бастапқыда барлық жағынан Бұрындық ханның айтқанынан шықпай, бас иіп жүрді», -деп жазды өзінің Тарих-и Рашиди еңбегінде Мұххамед Хайдар Дулати [1,309].

Қасым сұлтан хандықтағы билік пен инициатива іс жүзінде өз қолында екенін білгенімен, көреген саясатшы ретінде ол сақ болды, жағдай мәселенің шешілуін тездетуге мүмкіндік беретін жерде шыдамдылықпен аңысын андай білді. Мырза Мұххамед Хайдардың айтуынша: Қасым хан хан тағына отырмай жатып-ақ оның үстемдігінің күштілігі соншалықты жоғары болғандықтан Бұрындық ханды ешкім ойына алмайтын. Алайда Қасым хан Бұрындық ханның жанында болуды қаламайтын. Өйткені оның жанында болса, оны құрмет тұтуға тура келеді. Егер құрмет көрсетпеген жағдайда ханға қарсы шыққандық болар еді, ал оған бағынуды жаны қаламады. Сондықтанда ол Бұрындық ханнан аулақ жүруге тырысты»[1,307].

Хандықтағы аса ықпалды екі адамның бақталастығы сайып келгенде күдіретті де жігерлі сұлтанның жеңіске жетіп, бар беделінен айырылған ханның қуылуымен аяқталды. 1511жылдың күзінде Бұрындық маңайындағы бір топ адаммен бірге Мауараннахрға кетті. Хандықта жоғарғы билік Жәнібек ұрпақтарына көшті, олардың ішінде бірінші болып оның ұлдарының ең дарындысы Қасым сұлтан хандық құрды.

Қасым хан билігін бағалап, оны XIII ғасыр басындағы Жошы ханның билігімен теңестіруі және Қасым хан әскерінің саны мен қазақ халқының санын көрсетуі. Қасым ханның қайтыс болған жылына байланысты мәліметтерде, әсіресе «Қазақ хандығының Қасым хан тұсындағы күшеюі» туралы Мұхаммед Хайдар Дулатидың еңбегінде біршама көрініс тапқан. Кейіннен бұл мәліметтер басқа жазба деректерге негіз болып алынады.

Қасым ханның қайтыс болуынан кейін Қазақ тарихында «уақытша әлсіреу» деген шартты атауға ие болған кезең басталады. Бұл кезеңнің хронологиясына зерттеушілер XVI ғасырдың 20-30 жылдары аралығын жатқызады. Қасым хан қайтыс болғаннан оның ұлы Хақназар хан билікке келген кезге дейінгі аралық Қазақ хандығы мен қазақ халқы үшін ең алғашқы тарихи сынақ болған кезең деуге болады. Бұл кезеңге қатысты мәліметтер Мұхаммед Хайдар Дулати еңбегінде біршама жақсы баяндалады. Енді сол кезең туралы автордың деректеріне құлақ түрсек. Қасым ханның қайтыс болған жылын айта келе, Мұхаммед Хайдар Дулати одан кейін болған оқиғаларды былайша баяндайды: «Қазақ сұлтандарының арасында тартыс басталды. Қасым ханнан кейін оның ұлы Мамаш хандық таққа отырды. Ол шайқастардың бірінде тұншықпадан өлді. Одан кейін Әдік сұлтанның ұлы Тахир хан таққа отырды. Ол қатыгез адам болатын, қаталдығы өз шегінен шыққан соң елінің саны төрт жүз мың бола тұра одан бірден безіп бытырап кетті. Оның қарабасы қырғыздардың арасында жалғыз қалды, мүшкіл жағдайда қаза тапты. Мамаш ханның өлтірілуімен басталған «уақытша әлсіреу» кезеңінде тақ үшін болған күрестер мен жауларға қарсы жүргізілген соғыстарда билеуші әулет өкілдерінен 80

астам хандар, сұлтандар әр түрлі жағдайларда қаза табады. Бұл сан жазба дерек мәліметтері арқылы белгілі болғаны, ал белгісіз болғандары қаншама. Ал қаза болған немесе тұтқынға түскен қарапайым халықтың санын ешкім де айта алмас, тек болжаммен қаза тапқан билеуші әулет өкілдерінен бірнеше жүз есе көп болған деуге болады. Міне, осындай ауыр да қиын жылдары Жетісу жеріне моғол хандарының саяси билігі, Сыр бойындағы қалалар мен өңірлерге шайбанилық әулеттің билігі, Қазақстанның батыс бөлігінде ноғай мырзаларының үстемдігі қалыптасады. Осылайша, бір орталықтан басқарылатын мемлекеттік биліктің жойылып, тақ үшін күрестердің өршіп, сыртқы жаулармен болған соғыстарда үнемі жеңіліске ұшырап отырған тұста қазақ халқының жағдайы өте қиын болатын. Дулатидың «...сонша халықтан бұл жерде еш белгі қалмаған» деуі артық айтылса да, оның астарында осындай тарихи ащы шындық жатқан болатын [2,228].

Міне, осындай мәліметтер Қазақ хандығының алғашқы кезеңдеріндегі дамуы туралы Мұхаммед Хайдар Дулатидың «Тарих-и-Рашидиінде» қарастырылады. Бұл тарихи кітап көмегімен біз еліміздің, халқымыздың бастан кешкен кезеңдерін тереңірек түсініп білуге мүмкіншілік алатынымыз хақ.

Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың үндеуімен Рухани жаңғыруымыз үшін тарихқа көз жіберіп, ақиқатын анықтау біздің борышымыз. Қоғамдық санада жаңа бір сілкініс туғызып отырған халықаралық ірі саяси Елбасы жолдауын бағалауымыз керек, бұл қазақстандық патриотизмді қалыптастырудың ең бір қуатты арнасы. Керей мен Жәнібек хан құрған Қазақ хандығы тарих сахнасына көтерілгеннен бастап талай тар жол, тайғақ кешулерге толы жылдар мен ғасырларды бас тан кешті. Бір өліп, бір тірілген кездер де болды. Ақтабан шұбырынды, XX ғасыр басындағы 3 миллион қазақты жалмаған аштық, сталиндік террор, Ұлы Отан соғысы да өз зардабын тигізбей қоймады. Осындай зұлматқа толы ауыр кезеңдерден соң 1991 жылы халқымыз көптен күткен, аңсаған азаттықты Нұрсұлтан Әбішұлы тұсында сый етті. Енді сол қиын жылдар келмеске кетсін деумен қатар, бір жағадан бас, бір жеңнен қол шығара отырып, Мәңгілік Ел болуға ұмтылуымыз керек! Біз, ұстаздар қауымы рухани ұлттық құндылықтарды оқушыларымыздың бойына сіңіріп отырып, бауырмал, ұлтжанды қасиеттерін ашып кемел келешегіміздің тұтқасы екендігін санасына сіңіруіміз қажет. Сонда ғана рухани бай, санасы таза, ақиқатқа көз жүгіртетін ұрпағымыз тарихта мәңгілік орны бар «Мәңгілік Елдің» тұғырлы туын берік ұстамақ.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Дулати Мұхаммед Хайдар. Тарих-и-Рашида.- Алматы: М.Х. Дулати қоғамдық қоры, 2003.-616б.
2. Қазақтың тарихы: көне заманнан бүгінге дейін. Бес томдық. II том. Алматы. Атамұра.-2010.-470б.

3. Мағауин М. Қазақ тарихының әліппесі.- Алматы: «Қазақстан»,1995.

Развитие функциональной грамотности учащихся

*Ратникова Т.А., КГУ «Гимназия №9»
преподаватель истории и обществоведения*

Обучение учащихся самостоятельно добывать, анализировать, структурировать и эффективно использовать информацию для максимальной самореализации и полезного участия в жизни общества выступает ведущим направлением модернизации системы образования ряда государств Европы и Азии, в частности Республики Казахстан[1].

В условиях модернизации роль истории, имеющей множество «пограничных» с другими дисциплинами областей исследования возрастает и обеспечивает разработку эффективных путей и средств решения, жизненно важных для людей задач и проблем. Ядром данного процесса выступает функциональная грамотность, так как под ней понимают «способность человека решать стандартные жизненные задачи в различных сферах жизни и деятельности на основе прикладных знаний»

Процесс развития функциональной грамотности осуществляется на основе формирования навыков мышления средствами учебных дисциплин, исходя из предметных знаний, умений и навыков. Средствами формирования и развития навыков мышления являются те же предметные ЗУНы, представленные в виде задания, а формой организации – проблемные ситуации. При этом сами навыки мышления служат инструментом перехода ЗУНов в компетенции, т. е. в функциональную грамотность.

Таблица 1. Содержание функциональной грамотности [4].

В системе обновленной системы образования, одной из задач современного учителя, помимо качественного преподавания своего предмета, хорошей подготовки к ВОУДу и ЕНТ, является нахождение подходов в обучении к каждому ученику.

Свои уроки я строила таким образом, чтобы в каждом занятии присутствовали идеи семи модулей: новые подходы в преподавании, обучение критическому мышлению, оценивание для обучения (формативное оценивание) и оценивание обучения (суммативное оценивание), использование ИКТ в преподавании и обучении, обучение талантливых и одаренных учеников, преподавание и обучение в соответствии с возрастными особенностями учеников, управление и лидерство в обучении.

В своих уроках используя модуль «Новые подходы в преподавании и обучении» использование «Тонких и толстых вопросы», организуя работу в группах, иногда работа была в группах сменного состава, а также использовала работу в паре.

С помощью модуля «Обучение критическому мышлению» на последовательной серии своих уроков происходило формирование умения концентрации внимания учащихся через создание схемы, кластера, синквейна, проекта; развитие умения анализа текста учебника; развитие умения анализировать текст учебника, выделять основное через чтение с пометками; процесс анализ информации посредством ранжирования для создания синквейна; синтезирование собственной аргументации через анализ различных источников[5].; выведение темы и цели урока учащимися; развитие критического мышления в исследовательской беседе на этапе изучения нового материала; заполнение таблицы «ЗХУ», которая способствовала развитию критического мышления; формирование приемов критического мышления через составление опорного конспекта по подготовке к ЕНТ; стимулирование учащихся к доказательствам и аргументации; и то, что в сотрудничестве ребята строили гипотезу, делали выводы, сравнивали свои выводы с материал учебника при построении проекта. Используя все вышеперечисленное на своих уроках, я способствовала развитию критического мышления у учащихся, то есть стимулировала учеников к доказательствам на основе изученной новой информации самими детьми. Использование технологии критического мышления на уроках истории позволило:

- сформировать умения и навыки работы с информацией;
- находить, осмысливать, использовать нужную информацию;
- анализировать, систематизировать, представлять информацию в виде кластера, схем, проектов.

С помощью теоретической базы модуля «Оценивание для обучения и оценивание обучения», на своих уроках я применяла:

На этапе домашнего задания:

- критериальное формативное взаимооценивание
- критериальное суммативное оценивание учителем
- на этапе изучения нового материала:
- формативное взаимооценивание с помощью стикеров
- критериальное суммативное взаимооценивание с помощью выведенных критериев самими учащимися
- критериальное суммативное самооценивание с помощью выведенных критериев самими учащимися

На этапе закрепления нового материала

- формативное взаимооценивание с помощью стикеров работ учащихся
- формативное самооценивание

Используя такие разнообразные виды оценивания, я увидела, что учащимся очень нравится формативное оценивание, так как этот вид оценивания показывает им этап, на котором они находятся, и ребята, исходя из этого, дают себе установки, как лучше достигнуть необходимого уровня. Как отмечают сами дети «Когда я слышу оценку учителя, и тем более если она плохая, то мне просто ничего не хочется делать, а когда учитель говорит, на каком я сейчас нахожусь этапе и что мне нужно сделать, то меня это как-то подбадривает, хочется работать».

На протяжении серии четырех уроков по истории Казахстана мною использовался модуль «Управление и лидерство в обучении», а именно:

- использование лидерских качеств ученика для взаимообучения;
- саморегуляция;
- использование лидерских качеств для эффективной работы в группе;
- формирование лидерских качеств через групповую работу, создавая кластер, схему, опорный конспект по подготовке к ЕНТ, проекты.

В настоящее время используя теоретические знания по управлению лидерством в обучении, я могу отметить, что работая в группах, лидеры должны были распределить обязанности на всех членов группы, так чтобы каждый был занят, чтобы каждый помог выполнить задание, и стремился к этому. Это можно объяснить тем, что работая в группе учащимся нужно было за ограниченное количество времени ответить на свой вопрос творчески, и естественно, что один человек не сможет все выполнить, как бы ему не хотелось. Поэтому лидеру приходилось озадачивать всех участников своей группы, для достижения успеха. Кроме того, работая в группе, ученики слушали и слышали друг друга, делились свои точками зрениями, что очень важно. То есть каждый ученик вложил свою лепту, никто не остался в стороне.

Исходя из всего выше сказанного, хочется отметить, что преподаватель, который применяет семь модулей на своих уроках, развивая функциональную грамотность у учащихся - это «современный учитель», так как этот педагог хорошо знает свой предмет, методику

преподавания, владеет информацией о психолого-физиологических особенностях детей, любит каждого ребенка, уважает его как личность, и постоянно самосовершенствуется.

Литература:

1. Послание Президента Республики Казахстан Н.Назарбаева народу Казахстана от 27 января 2012 года «Социально-экономическая модернизация — главный вектор развития Казахстана».
2. Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 годы.
3. Национальный план действий по развитию функциональной грамотности на 2012-2016 годы.
4. Андреев А.Л. Компетентностная парадигма в образовании: опыт философско-методологического анализа // Педагогика. — 2005. — № 4.
5. Вишнякова С.М. Профессиональное образование: словарь. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика. — М.: НМЦ СПО, 1999 г.

Өлкетану - «Мәңгілік Ел» ұлттық идеясын жүзеге асыру негізі

*Сарсекеев К.Г., №36 ЖББОМ
тарих пәні мұғалімі*

Патриотизмге тәрбиелеу – болашақ ұрпақты тәрбиелеудегі ең өзекті мәселелердің бірі. Еліміздің Президенті Н.Ә. Назарбаев біздің еліміздің ұзақ мерзімді даму әлеуеті шеңберінде абзал міндеттерінің бірі ретінде қазақстандық патриотизмді қалыптастырудың міндеттерін айқындап берді. [1,2014]Елбасы жыл сайынғы өзінің жолдауында жастардың патриоттық тәрбиесіне баса назар аударады. Елбасының тапсырмасымен «Мәңгілік Ел» патриоттық актісі әзірленді. Бұл құжаттың мемлекеттік маңыздылығы Қазақстан білім ұйымдарының басшыларын, мұғалім-практиктерді патриоттық тәрбиенің жеті қағидаты формасындағы «Мәңгілік Ел» жалпыұлттық идеясын түсіндіру жұмыстарын жүргізуге белсенді кірісуге міндеттейді. [2,64]

Патриоттық тәрбие берудің ең күшті құралының бірі өлкетану болып табылады. [2,614] Сондықтан да өлке тарихынан мәліметтер беру және өлкетануды оқыту әдістемесіне енгізу арқылы жастарымызды отаншылдыққа, ұлтшылдыққа тәрбиелей аламыз. Өйткені, өз отанын шын сүйген, өз елінің нағыз патриоты болған ұрпақтан жақсы нәтиже күтуге болады. Отанымыздың барлық өңірлерінің өлке тарихы жазылған дайын оқулық жоқ. Бұл бүгінгі күннің ең өзекті мәселелердің бірі. Осы бағытты біздің №36 ЖББОМ өлкетану бағытында біршама жұмыстар атқарылуда. Соның бірі өз өлкеміздің тарихын оқып білу мақсатында құрастырылған арнайы оқу бағдарламалары. Тарих пәні мұғалімі ретінде 2014 жылдан бастап өлкетану бағдарламасын жасауды қолға алдым. «Өлкетану»

бағдарламасын оқу мазмұнына енгізудің ең басты мақсаты мен міндеті Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Мәңгілік ел» идеясын жүзеге асыруда жас жеткіншектерге туған ел, жер, өлке тарихының ерекшелігін, Сарыарқаның тарихи-мәдени ескерткіштердің тарихи маңызы мен мазмұнын жете түсіндіру қажеттігінен туындады. Бағдарлама орта буын сыныптарға арналып жасалынды. Қазақстан тарихы жөнінде базалық оқу бағдарламаларына енбеген, зерттеулерді қолдану және олар туралы мәлімет беру оқу бағдарламасының бір міндеті болып белгіленді. Осы мақсат, міндеттерге орай бағдарламаның өзектілігі артады деп ойлаймын.

Сондықтанда өлкетану сабағы мұғалім мен оқушылардың ғылыми негізді ізденістері мен шығармашылығына негізделіп жасалынады. Бұл оқушылардың қызығушылығын арттырып, танымдылық қабілеттерін дамытады, жинаған материалдарды тарих сабақтарында пайдаланыну өте маңызды. Өзінің мекен етіп отырған жерінің өткені мен бүгінгісіне көз жеткізіп, тарихына сыр шертуге, ізденіс қабілеттерін дамытуға, қосымша материалдармен жұмыс істеуге дағдыланады.

«Өлкетану» оқу бағдарламасының мазмұнын құру барысында негізінен оқушыларының жас ерекшелігі ескерілді. Бағдарлама негізінде бесінші сыныпқа арналған жұмыс дәптері құрастырылды. Туған елімен өскен жерінің қасиетін ата-бабамыз жете түсінген, оны қатты қастерлеген, көзінің қарашығындай сақтаған. 5-сынып арналған оқу бағдарламасының мазмұнына ел ұғымы жөнінде түсінік бере келе, туған жер мен өлке тарихына, жер-су атауларына қатысты ел аузында айтылып жүрген ауызша тарих материалдарын (аңыз-әңгімелер, жыр-аңыздар, ертегілер т.б.) пайдалану арқылы оқыту жоспарланған. Берілетін мағлұматтар мен қызықты әңгімелердің мазмұны оқушы бойына тәрбиелік және танымдық түсініктерді қалыптастыратыны анық. Қазіргі ақпараттық технологиялар заманында жас жеткіншектерді ауызша баяндау, оқулықпен немесе жұмыс дәптерімен ғана оқытумен қызықтыра алмаймыз. Сондықтан оқушылардың қызығушылығын арттыру мақсатында 2016-2017 оқу жылының басында «Өлкетану» электронды оқулығы жасалынды. Бұл электронды оқулық жоба ретінде «Заманауи сабақты дамыту ресурстары интербелсенді тақырыбында кіріктіре оқыту» тақырыбында өткен курста тыңдалып қалалық әдістемелік кабинетінде қорғалып бекітілді. «Өлкетану» электронды оқулығы қалалық білім бөлімі өткізген семинарда қала мұғалімдеріне тәжірибе ретінде ұсынылды.

Ақпараттық-коммуникациялық технология электронды техникамен жұмыс істеуге, оқу барысында компьютерді пайдалануға, электронды оқулықтарды, интерактивті құралдарды қолдануға, интернетте жұмыс істеуге, компьютерлік оқыту бағдарламаларын меңгеруге негізделеді. Ақпараттық – коммуникациялық технологияның келешек ұрпақтың жан – жақты білім алуына, іскер әрі талантты, шығармашылығы мол, еркін дамуына жол ашатын педагогикалық, психологиялық жағдай жасау үшін де тигізер пайдасы аса мол. «Өлкетану» электронды оқулығының өзектілігі

- өзінің туған өлкесі жайлы білімді терең меңгерту және ақпараттық-коммуникациялық технологияларды тиімді қолдану. Электронды оқулықта «Мәңгілік ел» жалпыұлттық идеясының базалық құндылықтарын меңгеру мен Жаңа Қазақстандық Патриотизмді қабылдауға бағытталған тақырыптар кеңінен қамтылған. Электронды оқулық тақырыптар мәтінінен, слайдтардан, әр түрлі шығармашылық тапсырмалардан, бейне баяндардан тұрады. Жалпы электронды оқулық төрт тараудан тұрады. Қазақстан индустриясының жүрегі - Қарағанды облысы тарауында облысымыздың тарихы мен оның құрамына кіретін қалалардың әлеуметтік экономикалық өсіп-өркендеу қалыптасу жолдарынан толық мағлұмат берумен қатар, баспа беттерінде жарияланған облысымыз туралы қызықты деректер мен оның орналасу аумағына географиялық шолу жасай отырып, Қазақстан тарихында алатын орны дәріптеледі. [3,б 12]

Қарағанды облысының тарихи-мәдени ескеркіштер тарауында облыс аумағындағы орта ғасырлық тарихи жәдігерлер Алаша хан кесенесі, Жошы хан кесенесі және т.б тарихи ескеркіштері туралы толық мағлұматтар берілген. Оқушылар сонымен қатар Қарағанды қаласының орталығындағы сәулет ескерткіштерінің кімге арналғаны және авторлары мен қай жылдары орнатылғаны туралы жалпы түсінік алады.

Өлкетану курсы сандық білім ресурсында Ұлы тұлғалар тарауы Қарағанды облысына ғана емес Тәуелсіз Қазақстанның мемлекет болып қалыптасуына еңбегі сіңген өткен ғасырлардағы бабаларымыз Қаздауысты Қазыбек би, Бұқар жырау, кешегі Алаш арыстары Әлихан Бөкейхан, Жақып Ақбаев, Әлімхан Ермековтарға арналған. Осы тараудан атақты жерлестеріміз Мәди, Нығмет Нұрмақов, қазақ ғалымдары Қаныш Сәтпаев, Ебіней Бөкетов туралы құнды мәліметтер алуға болады. «Өлкетану» электронды оқулығы білім беру курсы бағдарламасы ғылыми тұрғыда құрылған, нормативтік құжаттардың құрылымы мен формасы сақталған, мазмұны мен міндеттеріне сәйкес келеді. Оқушылардың тексттік және графикалық редакторлар, жарнамалар мен қарапайым презентациялар құру бағдарламаларының көмегімен жұмыс істеу дағдыларын дамытуға бағытталған теориялық және практикалық мазмұнды мәліметтерді қамтиды.

Отансүйгіш ұрпақ тәрбиелеу үшін Отан тарихын сапалы әрі тиімді оқыту қажет. Бүгінгі орта білім беру жүйесіндегі Отан тарихын оқытуды «Өлкетану» пәні арқылы бекітетін болсақ, оқушының тарихи санасының қалыптасуы мен патриоттық сана- сезімі анағұрлым арта түсері анық. Себебі «өзгені тану үшін, алдымен өзінді тани біл!» деген жалпыадамзаттық қағиданы басшылыққа ала отырып, Отан тарихын өлке тарихы арқылы оқыту маңызды болар еді. Аймағымыздың тарихы ежелден келе жатқан тарихқа бай өлкенің бірі. Біз шәкірттерімізге тарихи білім беруде өз ауылымыздан, өз өлкемізді зерттеуден бастадық. Өлкетану модулі сабақ барысында «Мәңгілік Ел» құндылықтарын ашуда негізгі рөл атқарады. [2,б15]

Өлкетану модулі арқылы өлкенің тарихы мен елдің өркендеуіне үлес қосқан тарихи тұлғалардың еңбектері насихатталып, құт қонып, береке дарыған жеріміздегі тарихи-мәдени ескерткіштердің тарих үшін шын мәнінде баға жетпес қазына екенін ұғындыру арқылы оқушыларға Мәңгілік ел болу ұлы далада мекендеген халқымыздың ертеден келе жатқан асқақ арманын екенін жете түсіндіру және қазақ мәдениетінің бай тарихын жан-жақты зерделей түсу.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы 2014ж
2. «Мәңгілік Ел» патриоттық актісін түсіндіру бойынша әдістемелік құрал Астана 2016ж
3. Қарағанды Энциклопедиясы

Интеграциялық оқытудың тиімді жолдары

Түсіпбекова Г.Р., 41 ЖББОМ

тарих пәнінің мұғалімі

Төлеухан А.Б., №41 ЖББОМ

ағылшын тілі пәнінің мұғалімі

Қазіргі заман талабына сай білім – беру бұл қоғам мүшелерінің адамгершілік, интеллектуалдық, мәдени дамуының жоғары деңгейлік және кәсіби біліктілігін қамтамасыз етуге бағытталған тәрбие беру мен оқытудың үздіксіз үрдісі екендігі белгілі. Осы орайда оқушылардың танымдық қабілетін дамыту, білім сапасын арттырумен қатар ақыл-ой шығармашылық белсенділіктерін жетілдіру үшін жеке пәндерді оқытудың тиімді әдістері мен тәсілдерін іздестіру, қазіргі білім беру саласының алдындағы өзекті мәселелердің бірі болып отыр.

«Біз өзіміздің болашағымызды, жеке балаларымыздың болшағын қандай күйде көргіміз келеді осыны айқындап алатын уақыт жетті» деп көрсетілген Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың 2030 жылға арналған стратегиялық бағдарламасында[1]. Сондықтан еліміздегі ұлттық қоғамды кемелдендіру ел болашағы – жас ұрпақты жана инновациялық әдісте рухтық тәлім және білім негіздерімен қаруландырып, қалыптастыру қажет.

Интеграция дегеніміз – пәндердің өзара байланысын жоғары деңгейде нақтылы түрде іске асыру. Интеграция тұтастықты қалыптастырып, білімді жүйелеу мен жинақтауда әр түрлі ғылымдарды біріктіреді, бір сабаққа бірнеше оқу пәндері мақсатының бірігуіне мүмкіндік береді.

Кіріктірілген қағидасы білім беру мазмұнының таңдау мен талдауын қажет, сондай-ақ балаға қоршаған орта құбылыстарын қабылдауға мүмкіндік береді.

Педагогикалық интеграция бірнеше мағынаға ие. Көбінесе интеграция бұл үрдістің нәтижесі ретінде қарастырылады. Дегенмен кейде интеграция педагогикалық тәжірибенің және педагогиканың даму қағидасы ретінде сипатталады.

Интеграциялық сабақта оқушылар топтарына және жеке оқушыға тақырып бойынша творчестволық сипаттағы, іздендіретін тапсырмалар беріледі. Интеграциялық сабаққа қойылатын талаптар – оқушылардың дербес жұмыстарын ұйымдастыру, интеграцияланып оқытылатын тақырыпты терең меңгерту және талдату, тақырып бойынша қорытынды жасату.

Интеграциялық сабақтарды өткізуде қазіргі бағдарламалар мен талаптарды есепке алу керек. Нәтижелілік – ең басты нәрсе. Нәтижені дәстүрлі сабақтардан гөрі, интеграциялық сабақтардың жақсартып отырғандығына нақты дәлелдер де бар. Дәстүрлі сабақта қарастырылған тақырыптарды интеграциялық сабақтарда өткен кезде, оқушылардың бір пән ғана емес, бірнеше пән бойынша толымды, түбегейлі білім алғандықтары тәжірибеде бұрыннан бар жайт.

Интеграциялық сабақтар мынадай сипаттардан тұрады:

- анықтылық;
- аз уақытта мол ақпараттың берілуі;
- аз уақытта бір-біріне қатысы бар ақпараттың берілуі;
- логикалық өзара келісушілік (әріне, әр пән мұғалімдері арасында).

Сонымен, басты ерекшелігі, оқу материалы сабақта үлкен ақпараттық сыйымдылықпен пайдаланылады.

Интеграциялық сабақтарды жоспарлауда және ұйымдастыруда пән мұғалімдері төмендегі мәселелерді есепке алулары керек:

1. интеграциялық сабақта екі-үш білімдердің блоктары бірігуі қажет;
2. әр пән иелері тарапынан бір тақырыпта өткізілетін сабақтың мақсат-міндеттерін дұрыс анықтау қажет;
3. әр пән мұғалімдері мен оқушылардың қызметтеріне байланысты әдіс-тәсілдер алдын-ала белгіленуі қажет;
4. әр пән мұғалімдерінің интеграциялық сабақты өткізуде оқушылардың көңіл-күйлерін, сабақты қабылдауларын, алған әсерлерін бақылауға алғандары жөн.

Интеграциялық сабақтарды өткізу тәжірибесі әрбір мұғалімде бар. Және бұндай сабақтардың оқушыға білім берудегі тиімділігі жоғары. 45 минуттық сабақта екі немесе үш, кейде тіпті төрт, бес пәннің кірігуі жүзеге асады. Басты нәрсе, сабақ гармониялық үйлесімділікте өткізілгені жөн.

Интеграциялық сабақтар материалы оқушыға ойлау қызметінің қуатты стимуляторлары арқылы жеткізіледі. Оқушылар өзара ұқсас заттар мен құбылыстар арасындағы байланыстарды талдайды, оларды бір-бірімен салыстырады. Әр пән бойынша оқу материалдарының бір-бірімен кіріктірілуі – оқушы үшін сабақтың өте тартымды формасы. Дәстүрлі

сабақ оқушыларды жалықтырып, шаршататын болса, интеграциялық сабақ олардың белсенділігін арттырады[2].

Бүгінгі заман талабы білімді, білікті, өздігінен тығырықтан шығар жол таба алатын іскер және өмірге икемді адам тәрбиелеуді қажет етіп отырғандықтан да мұғалімнің басты міндеттерінің бірі – мектеп қабырғасында жеткіншектердің жеке тұлға ретінде қалыптасуына жағдай жасау. Ал әдебиет пәні мұғалімдерінің алдындағы шәкіртінің рухани жетілуіне, әсіресе сөздік қорының бай болуына, сондай-ақ жас ұрпақтың бойына халықтық салт-сана мен жаңа деңгейдегі мәдени талаптарды қатар сіңіру арқылы оларды тұрлаусыз уақыттың сынынан сүрінбей өтуге тәрбиелеу бағытындағы жұмыстар төңірегінде ізденіспен жұмыс жүргізілгені абзал.

Әдебиет пәні – жан-жақты ойлантудың, терең пікірдің пәні. Бұл пәннің ерекшелігі өзіндік ойлау мен өзіндік пікірді айта білуде жатыр. Сезім, эмоция, әсер, шабыттану, қиялдау, армандау, еліктеу, әр түрлі психологиялық рең осы пәнде ерекше көрінеді.

Қазақтың төл әдебиетін интеграциялық оқытуда компьютерді, электрондық оқулықтарды қолданудың тәсілдері де әр түрлі: барлық топпен де, кіші топпен де, жеке оқушылармен де жұмыс істеу қиындық келтірмейді. Бұл мұғалімнің өз шеберлігіне тікелей байланысты.

Қазақ тілі мен ағылшын тілі пәндерінің пәнаралық байланысын оқыту процесінде ұйымдастыру арқылы интеграциялық білім беру – келесі бір міндет. ХХІ ғасыр – ғылым ғасыры. Ғылымды дамытпайынша, оның саласын, атап айтқанда, педагогикалық ғылымды жетілдірмейінше, жаңа инновациялық технологияларды оқу үрдісіне енгізбейінше біздің экономикалық өркендеуіміз, рухани және мәдени түрленуіміз мүмкін болмайтыны анық.

Интеграция – ғылымдардың жақындай отырып байланысуы, ол дифференциация үрдісімен қатар жүреді. Пәнаралық байланыстан басталған интеграциялық үрдіс әлемдік білім кеңістігімен интеграциялануға жол ашады. Пәнаралық байланыстарды іске асыру оқушылардың біртұтас дүниетанымын қалыптастырады. Ол өз кезегінде білімдерді мәнді, мағыналы және қолдануға болатындай жағдайға жеткізеді. Пәнаралық байланыстар оқушыларға басқа пәндерді оқыған кездегі алған білім мен дағдыны қолдануға көмектеседі[3,15].

Интеграциялау принципі – жалпы білім мазмұнын анықтауда, оқу бағдарламалары мен оқулықтарды жазып шығаруда ескеретін маңызды принцип. Оқушы шет тілін дұрыс меңгеру үшін оның өз ана тіліндегі біліміне сүйенген жөн. Оқушы бұл тілдердің ұқсастықтары мен айырмашылықтарын жете білгенде ғана ол тілді дұрыс әрі тез игере алады. Лингвистикалық тұрғыдан қарасақ, қазақ тілі түркі тілдер тобына жатады. Дегенмен, екі тілдің грамматикалық жағынан кейбір ұқсастықтары да кездеседі. Мысалы, зат есімді алып қарастырайық [4,4]. Ағылшын тілінде артикль туралы айтқан кезде міндетті түрде қазақ тілінде ондай ұғым жоқ

екені түсіндіріледі. Белгісіз артикль(а, an) қазақ тілінде бір сан есімі мен зат есім тіркескен кезде, жекеше түрдегі заттың атауын білдіреді.

Бесінші сынып оқушылары үшін интеграциялық сабақ тақырып бойынша мол ақпарат береді. Айғақтар, мәліметтер, деректер әр пән мұғалімдері тарапынан түсіндірілу нәтижесінде есте жақсы қалады.

Кірігу – процесс, бытыраңқы білімдер бойынша бір немесе бірнеше тұтастықтың қасиетіне ие болатын жүйе[5,65].

Интеграциялық сабақтар әр түрлі мұғалімдер тарапынан жүргізіледі. Ынтымақтаса отырып жұмыс істей білу мұғалімдерден де талап етіледі. Интеграциялық сабаққа әр түрлі сынып оқушылары қатыса алады.

Пәндік саралау таныстырудың процесін жеңілдетеді. Әр түрлі ғылымдарға қатысты оқу материалы пәнаралық байланысқа деген қажеттілікті туғызады.

Бір уақытта бір ұғымды, бір тақырыпты зерттеуге арналған бірнеше пәндер бойынша біріктіретін сабақ интеграциялық сабақ деп аталады. Интеграциялық сабақ – бұл ерекше түр немесе ерекше құбылыс. Интеграциялық сабақ көлемінде әр түрлі пәндер біріктіріледі.

Қорыта келгенде, интеграциялық сабақты өткізу ерекше технологияны талап етеді. Бұл ерекшелік оқушының интеграциялық сабақтағы білімді шыңдаудағы шығармашылық іскерлігін іске асыруымен, оқушының тұлғасындағы дарындылық пен жекеше шығармашылық қабілеттілігінің танылуымен байланысты. Берілген сабақ түрі шығармашылық іскерліктің әр түрлі түрлерінің – ғылыми және көркем-эстетикалық мінезді, тұлғаның жанданған және шығармашылық елесінің дамуына, әсерлі әлемнің баюына себепші болатын ойлау, сөйлеу, коммуникативтік іскерлікті талап етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан: ҚР Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы, – Астана, 2007.
2. Бітібаева Қ. Әдебиетті оқыту әдістемесі мен технологиясы. – Алматы: Мектеп, 2003. – 334 б.
3. Рахметов.С.Қазақ әдебиетін оқыту. – Алматы: Мектеп, 2009. – 188 б.
4. Ушинский К.Д. Педагогические сочинения: В 6-ти томах. Т.6/ Сост. С.Ф. Егоров. – М.: Педагогика, 1990.-528 б.
5. Эстетическая культура и эстетическое воспитание: Книга для учителя/ Сост. Лабковская Г.С. М., 1983.

Система подготовки учащихся выпускных классов к итоговой аттестации по предмету история Казахстана, всемирная история

*Хамитова Б.Ж., ОКШДС № 77
учитель истории*

Итоговая аттестация учащихся выпускных классов предусматривает проверку степени освоения учебных дисциплин, предусмотренных государственным общеобязательным стандартом среднего образования.

Мне хотелось бы поделиться опытом работы прошлых лет подготовки к единому национальному тестированию. Хотелось бы отметить, что хотя формат сдачи изменился, но система подготовки остается прежней.

Система подготовки учащихся выпускных классов к итоговой аттестации по истории Казахстана, Всемирной истории следующая.

На уроке мы проходим темы согласно календарно-тематическому планированию. Объяснение учителя построены доступно, чтобы учащиеся имели представление о периоде, о котором идет речь, параллельно учитель работает с картой, учитель обязательно затрагивает вопросы встречающиеся на пробных тестированиях проводимых в школе, как учитель прошу обратить внимание на более сложные вопросы, даю сравнительный анализ так как ученик должен ориентироваться по периодам, а также работаем с подборкой материала по каждой теме.

После объяснения темы мы с учащимся закрепляем тему устно, затем тематическим тестом и проговариваем вслух. После учащимся даются разноуровневые тесты. Они состоят из 25 вопросов, ученики проработав тест проводят самопроверку выполненного теста по ключам ответа. Перед выполнением теста ученики ознакомлены с критериями оценок. Тест состоит из 25 вопросов:

25-21 балл – оценка «5»

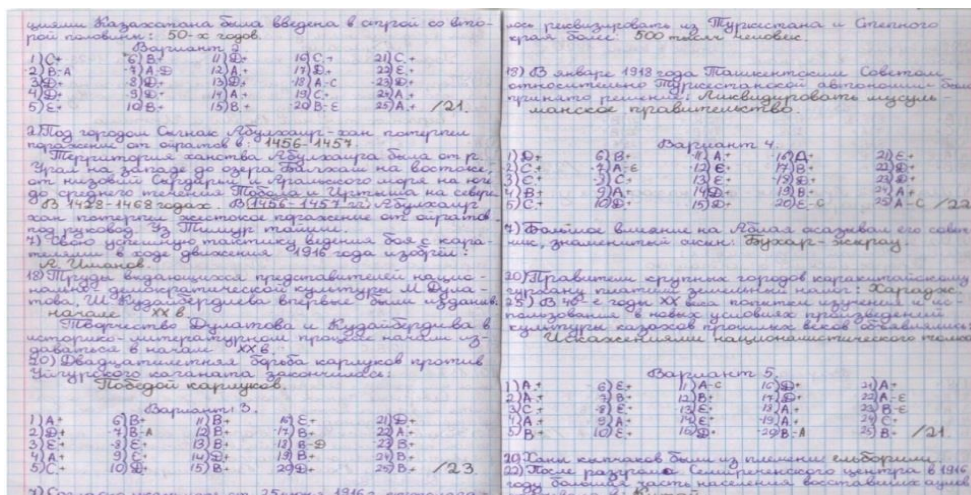
20-14 балл – оценка «4»

13-7 баллов оценка «3»

6-0 баллов оценка «2»

ученики сами проводят самооценивание, мониторинг ответов, ребята уже знают по получившим баллом уровень своей успеваемости и обязательно проводят работу над ошибками после каждого тестового материала.

Тетрадь работы над ошибками.

После проработки всех заданий проводится рубежный контроль. Учащиеся сдают зачет по темам и тематическим тестам. На каждого ученика есть лист контроля в котором прописана: Тема, дата сдачи зачета, качество выполнения и подпись ученика .

Ученик рассказывает сначала тему, сопровождая объяснение картой, затем сдает тематический тест. Количество вопросов тематического теста зависит от объема материала. Те ученики которые достаточно хорошо ответили на уроке по сдаваемой теме они не рассказывают текст сдают только тематический тест.

На уроке повторения мы рассматриваем сложные темы, при которых у учеников возникли затруднения в понимании текста. Работая в паре сильный ученик становится консультантом для слабого ученика, что дает возможность сильному ученику закрепить свои имеющиеся знания и пополнить их в случае если у слабого возникнут те вопросы которые в ходе объяснения появились у слабого ученика. То есть они вместе работают с текстом учебника. Что мотивирует даже слабого ученика.

В нашей школе проводится пробное тестирование центра « Достык», цель которого является контроль усвоения программного материала. После получения результатов пробного тестирования центра « Достык», мы вместе с каждым учеником прорабатываем все предложенные варианты тестовых заданий. У каждого ученика заведена тетрадь работы над ошибками. Проработав тест выписывает в тетрадь работы над ошибками, те вопросы при котором возникли затруднения. Причем ученики пишут страницу, где нашли ответ на вопрос и пояснение к нему. После обработки всех вопросов пробного тестирования ученики сдают тетради учителю. Я проверяю тетрадь работы над ошибками и пишу обратную связь. А также я практикую карту анализа ошибок, где ученики после пробного тестирования отмечают западающие темы и работают с текстом учебника по теме.

Опорный конспект тем, где у ученика возникли затруднения.

Карта анализа ошибок

Карта анализа ошибок по истории Казахстана 11 «В» класс *Жансаялы А.А.*

№	Тема	Дата	Оценки	Пояснения
1	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
2	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
3	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
4	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
5	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
6	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
7	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
8	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
9	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
10	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
11	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
12	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
13	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
14	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
15	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
16	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
17	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
18	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
19	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
20	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
21	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
22	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
23	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
24	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
25	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
26	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
27	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
28	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
29	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
30	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
31	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
32	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
33	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
34	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
35	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
36	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
37	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
38	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
39	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
40	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
41	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
42	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
43	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
44	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
45	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
46	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
47	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
48	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
49	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
50	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
51	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
52	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
53	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
54	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
55	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
56	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
57	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
58	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
59	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
60	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
61	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
62	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
63	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
64	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
65	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
66	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
67	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
68	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
69	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
70	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
71	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
72	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
73	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
74	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
75	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
76	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
77	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
78	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
79	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
80	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
81	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
82	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
83	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
84	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
85	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
86	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
87	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
88	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
89	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
90	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
91	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
92	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
93	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
94	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
95	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
96	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
97	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
98	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
99	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	
100	Казахстан в составе СССР	11.01.2020	4	

Хочу привести результаты единого национального тестирования по предмету история Казахстана за три года в классах которые я выпускала:

2013 – 2014 учебный год качество знаний – 94% средний балл 17

2014-2015 учебный год качество знаний – 100% средний балл 20

2015-2016 учебный год качество знаний – 100% средний балл 19

По такой же схеме я проводила работу по Всемирной истории.

В 2015-2016 году у меня Всемирную историю сдавала одна ученица Кожамметова Мадина, которая набрала на едином национальном тестировании 21 балл. Средний балл по Всемирной истории 21.

Я думаю работа проведенная мною и моими учениками принесла хорошие результаты по предмету. Получив опыт с детьми к подготовке к единому национальному тестированию, я начала проводить раннюю подготовку своих учеников к итоговой аттестации, так как после выпуска 11 класса мы берем 5 класс и доводим до 11 класса.

Для тестирования и опроса тематического теста я использую вопросы из сборника тестов, составленным Базарбековым Г, Болонецким О.Ф. Данные сборники тестов является наиболее полными. Они удобны тем, что все вопросы сгруппированы по историческим периодам, в последовательном порядке, тематически.

Литература:

1. Баланецкий О.Ф. Тематические тесты по истории Казахстана для подготовки к ЕНТ. Караганда 2013 год.

Среднесрочное планирование серии последовательных уроков как фактор развития познавательной активности обучающихся в условиях обновления содержания образования

*Хамитова Б.Ж., ОКШДС № 77
учитель истории*

В среднем образовании начат переход на обновленное содержание, который будет завершён в 2021 году. Это абсолютно новые программы, учебники, стандарты и кадры. Потребуется пересмотреть подходы к обучению. [1].

Обновление содержания – веление времени. И мне хотелось бы рассказать о серии последовательных уроках проведенные мною.

Серия последовательных уроков определяет рамки, в которых модули уровневых программ могут быть интегрированы во взаимосвязи друг с другом. Каждый учитель самостоятельно использует серию последовательных уроков в целях планирования отдельных уроков для каждого конкретного класса. [2 с.224].

Среднесрочное планирование серии последовательных уроков по истории Казахстана для 6 класса разработано на основе ГОСО 2012 года.

«Руководства для учителя» и раздаточных материалов с целью развития навыков осознанного чтения через организацию работы с историческими источниками.

В 6 классе обучается 18 учеников. Класс имеет среднюю успеваемость. Основная масса учащихся активная, выполняют домашнее задание, работают с дополнительным материалом, с удовольствием участвуют в мероприятиях по истории, дистанционных и школьных олимпиадах, посещают дополнительный курс « Краеведение в школе». Но есть и учащиеся с низкой мотивацией, которые не заинтересованы в изучении предмета истории, слабо запоминают, у них низкие навыки чтения. Поэтому я стала работать именно с 6 классом. Для начало я составила среднесрочный план, который состоял из 4 уроков.

В ходе 4 последовательных уроков применяла следующие приемы и техники: Дневник обратной связи, «Грозди», «Фишбоун», «Шесть шляп», таблица ЗХУ, «Дерево предсказаний», «Кубик», «Представление информации в кластерах», «Письмо», «Корзина идей», синквейн, «Тонкие и толстые вопросы» , «Четыре угла», показ исторического эпизода. Это позволило мне развивать критическое мышление у учащихся.

Учащиеся с интересом работали, вовлекались в процесс обучения, было видно, что работа в группе и в паре активизирует познавательный процесс через диалог.

Проведенный самоанализ занятия свидетельствует, что сильные ученики являлись консультантами для слабых учеников. После консультаций и объяснений слабые ученики выполняли ряд заданий самостоятельно.

Полагаю, что Модуль «Талантливые и одаренные» был реализован в написании эссе, ответах на проблемные вопросы, оценке событий, консультировании слабых учеников более сильными.

Анализ листов обратной связи, позволил со стороны взглянуть на процесс преподавания, грамотно подобрать задания, учитывая возрастные особенности учеников.

На всех уроках были использованы презентации, цифровой образовательный ресурс. Я внесла коррективы в ССП, так как посчитала нужным внести больше различных приемов на уроках, чтобы ребятам было интересно.

Применив на уроках различные стратегии, убедилась, что ученики 6 класса успешно усвоили материал, этому свидетельствует проверка тематического теста, а так же с каждым уроком ученики уже знали как себя вести в группе, как работать с приемами, например «Две звезды одно пожелание» и т.д.

Для обеспечения эффективной обратной связи с обучающимися применялись следующие техники формативного оценивания: Похвала, «Две звезды одно пожелание», «Диалог на стикерах», листы самооценивания, листы взаимооценивания, «Запустить кораблик в море», Сигнальные карточки – детям очень понравилось, так как они впервые использовали на уроке такие приемы.

Разрабатывая среднесрочные планы серии последовательных уроков целесообразно придерживаться следующих рекомендаций:

1. Поставить надпредметную цель.
2. Поэтапно запланировать серию четырех уроков.
3. Прописать основные цели обучения
3. Внедрить семь модулей
4. Обязательно прописать формы работы.
5. Результаты обучения
6. Оценивание: Уровень А, В, С.
7. Основные ресурсы, используемые на уроке.

Литература:

1. Послание Президента Республики Казахстан Н.А.Назарбаева народу Казахстана. 10 января 2018 год.
2. Руководство для учителя. АОО «НИШ», 2016.

«Мәңгілік ел» құндылықтары арқылы жас ұрпақты тәрбиелеу

*Хасенова Б.О., М. Жұмабаев атындағы №39 гимназия
тарих пәні мұғалімі*

«Мәңгілік ел» идеясының маңыздылығын Елбасы Н.Назарбаев «Қазақстан жолы - 2050: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты жолдауының негізі етіп алып, бұл туралы өз сөзінде: «Бір жыл бұрын мен еліміздің 2050 жылға дейінгі дамуының жаңа саяси бағдарын жария еттім. Басты мақсат - Қазақстанның ең дамыған 30 мемлекеттің қатарына қосылуы. Ол - «Мәңгілік Қазақстан» жобасы, ел тарихындағы біз аяқ басатын жаңа дәуірдің кемел келбеті... Өткен тарихымызға тағзым да, бүгінгі бақытымызға мақтаныш та, гүлденген келешекке сенім де «Мәңгілік Ел» деген күдіретті ұғымға сыйып тұр» деген болатын. Халықты бір мақсатқа, бір мүддеге, бір болашаққа үндеген Елбасының бұл жолдауында ел халқына үлкен жауапкершілік жүктелген. Мәңгілік елге айналу үшін тәуелсіздікті сақтап, елдігімізді нығайту басты мақсат болып табылады. Өйткені, тәуелсіздік ұғымы халқымыздың мұраты, ғасырлар бойғы арманына айналған, сонау алаш тұлғаларының зердесі мен өнегесімен келген аманат дүние болатын. [1]

«Мәңгілік Ел - ата-бабаларымыздың сан мың жылдан бергі асыл арманы. Ол арман - әлем елдерімен терезесі тең қатынас құрып, әлем картасынан ойып тұрып орын алатын Тәуелсіз Мемлекет атану еді. Ол арман - тұрмысы бақуатты, түтіні түзу ұшқан, ұрпағы ертеңіне сеніммен қарайтын бақытты Ел болу еді.

Тарихи құндылығымыз болған тәуелсіздік идеясының негізінде сол ұлттың тағдыры, ұлы тұлғалардың ерен еңбегі жатыр. Тәуелсіздіктің бабаларымыздың сан ғасырғы арманымен келгенін Елбасымыз әрдайым қазіргі ұрпақтың есіне салып отырады: «Мәңгілік Ел» идеясының бастауы тым тереңде жатыр. Осыдан 13 ғасыр бұрын Тоныкөк абыз «Түркі жұртының мұраты - Мәңгілік Ел» деп өсиет қалдырған. Бұл біздің жалпыұлттық идеямыз мемлекеттігіміздің тамыры сияқты көне тарихтан бастау алатынын көрсетеді.

Ел тағдырының мәні азаттықтыққа қол жеткізіп, тәуелсіз мемлекеттілікті сақтау болса, осы жолда қаншама алаш зиялылары тәуелсіздік үшін күрес жолын жалғастырды. Қазақ халқының тарихында ғұндардан бастау алатын «Мәңгілік ел» идеясын тасқа қашалған Орхон-Енисей жазбаларынан бастап қайда барса көрге кезіккен Қорқыт ата мен өмір бойы жерұйықты іздеп өткен Асан қайғы бабамыздан кездестіруге болады. Олардың әрекеттерінің негізінде де осы мәңгілік ел болуға

ұмтылған, мәңгілік елді орнатуға деген құштарлық жатты. Асан қайғы - елдің ертеңінің жарқын, еркіндігі мен бақытының баянды болғанын армандап, қазақ жерінің түкпір-түкпірін аралап, жайлы қоныс табудың жолын іздеген данышпан. Оның аңсағаны елді орнықтыратын жайлы мекен тауып, елдің мәңгілігін жаңғырту еді. Оның іздеген жерұйығының мәні халқы тәуелсіздік құндылығын ұлықтайтын, ел-жұрты бейбіт өмір сүретін, адамгершілік пен бауырластықты ту етіп, татулықта ұйысып өмір сүретін құтты қонысты табуда болды.

Қазақстанды жарқын болашаққа жетелейтін жастарымыз бабаларымыз аңсап өткен тәуелсіздіктің туын жықпай, желбірете білуі тиіс. Өйткені, бабаларымыздың ұлан байтақ жерін қалай қорғағанын, бостандықты қалай аңсап-қадірлегенін білеміз. Жастар сондай текті ұрпақтың ұрпағы екендіктерін сезініп, осы «тәуелсіздік», «мәңгілік ел» ұғымдарын саналарына сіңіріп, қастерлеуге міндетті. Жаңарудың, өміршеңдіктің негізі жастарда. Бұл үшін азаматтар тәлім-тәрбие мен ғылымға баса мән беріп, біліммен мықтап қарулануы қажет.

Қазақ елінің бірлігінің қалыптасуы мен өркендеуі дәстүрлі ұлттық тәрбие мен рухани құндылықтармен сабақтасқан түрде жүзеге асады. Сол себептен де жастардың бойына қазақи құндылықтарды сіңіріп, қазіргі жаһандық даму жағдайында оларды батыс мәдениетінің негізінен алыстатып, өзіміздің рухани бай мұрамыздың құндылықтары тұрғысынан тәрбиелеу - алда тұрған басты міндеттердің бірі. [1]

Елбасымыз жариялаған «Мәңгілік ел» идеясының көздегені де осы болатын, яғни, төл дәстүрімізді, әдебиетіміз бен мәдениетімізді жаңғырту, дініміз бен тілімізді өркендету. «Мәңгілік ел» идеясын жүзеге асырып, одан әрі дамытатын жастар болғандықтан олар ең алдымен білімді, ұлттық құндылықтар мен заманауи игіліктерді өз бойына біріктіріп, ұштастыра білген, өз елінің нағыз жанашыр азаматтары ретінде қалыптасуға талпынуы керек. Мемлекеттің осы бағытта атқарып жатқан ізгі жұмыстары аз емес, солардың бірі осы - «Мәңгілік ел» идеясы. Сонымен қатар Елбасы Н.Назарбаев «Мәңгілік ел» идеясын Қазақстан халқының жарқын болашағы үшін қабылдаған өте маңызды және тарихи мәнге ие құжат «Бес институционалды реформаны жүзеге асыруға бағытталған нақты жүз қадам» атты бағдарламаның идеологиялық негізі етіп алды. Мұндағы «Біртектілік пен бірлік» реформасында «Мәңгілік ел» патриоттық актісі жобасын әзірлеу, Қазақстан халқы Ассамблеясының «Үлкен ел - үлкен отбасы» кең көлемді жобасын әзірлеу және жүзеге асыру, азаматтық біртектілікті нығайтудың «Менің елім» ұлттық жобасын әзірлеу және жүзеге асыру, «Нұрлы болашақ» ұлттық жобасын әзірлеу және жүзеге асыру, т.б. нақты қадамдар жүзеге асыру көзделді. Қазақстан тағдыры үшін, өткен ата-бабалар мен болашақ ұрпақ алдында ең бағалы құндылығымыз - егемендігімізді сақтап, мұратымызға айналған «Мәңгілік ел» болу идеясын жүзеге асыру жолында аянбай еңбек ете білейік!

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Қазақстан жолы - 2050: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты жолдауы, 2014 жыл 17 қаңтар.

2. http://www.inform.kz/kz/mangilik-el-ideyasynyn-bastauy-tym-terende_a2837420

География сабақтарында оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту

*Аринова А.Ж., №56 НОМ
география пән мұғалімі*

«Сабақ беру – үйреншікті жай ғана шеберлік емес,
ол үнемі жаңадан жаңаны табатын өнер»
Жүсіпбек Аймауытов

Қазақстан мектептеріндегі ең негізгі қазіргі заманауи міндеттері оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру болып табылады.

Функционалдық сауаттылық дегеніміз – тұлғаның нақты мәдени ортада өмір сүру қызметін іске асыру үшін қажетті және әлеуметтік қатынаста ойдағыдай қызмет етуін қамтамасыз ететін білімі, ептілігі, дағдылары. Адамдардың әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге белсене араласуы, яғни бүгінгі жахандану дәуіріндегі заман ағымына, ілесіп отыруы, адамның мамандығына, жасына қарамай үнемі білімін жетілдіріп отыруы.

Географиялық сауаттылық дегеніміз қарапайым тілде айтсақ; географиялық тілде сөйлеу және жазу мәдениеті, қоршаған орта мен оның заңдылықтарын баяндау, оны оқып үйрену – оқушылардың дүниенің ғылыми бейнесін меңгерудегі басты құралы ретінде көрінеді.

География пәнінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың тиімді жолдарының бірі география пәнінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру. Сабақта кез-келген тақырыпқа эссе жазу, презентация, реферат, хабарлама, тірек логикалық конспектiлер, бүктемелер, логикалық сипаттағы тест тапсырмаларын құру, жоба дайындау оқушылардың жалпы және ақпараттық сауаттылығын қалыптастыруға ықпал етеді. Зерттеушілік бағыттағы жұмыстарды орындау кезінде оқушылар өз бетімен ақпарат жинап, оны өңдеуді, және көркемдеуді үйренеді, есептеу, графиктер мен диаграммалар құру дағдыларын жетілдіреді. География сабағында интербелсенді тақтада флипчартты қолдану оқушылардың сабаққа деген белсенділігі мен қызығушылығын арттырады.

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру мен қалыптастыру моделі.

Ағаш – функционалды сауатты тұлға

Су – педагогикалық технологиялар

Су сепкіш – мұғалім

Алма - негізгі құзыреттіліктер

Тамыр – оқушылардың қабілеттіліктеріне байланысты бөлінуі жатады.

Қабілеттері әртүрлі оқушыларды оқыту барысында, әртүрлі әдіс-тәсілдер көмегімен технологияларды пайдалана отырып, функционалды сауатты тұлға қалыптастыра аламыз. География сабағында көбінесе проблемалық оқыту, сыни тұрғысынан ойлау технология элементтері мен тірек логикалық конспектілерді пайдаланамын.

Проблемалық оқыту – ол оқушының тану қабілетін арттырып ақыл-ой әрекетін дамытуда маңызды рөл атқарады. Проблемалық мәселелер құру үшін кез-келген білім көздерін, сурет, картаны, оқулық мәтінін т.б. пайдалануға болады [1].

География сабағында функционалды сауаттылықты арттырудың негізгі стратегиялары:

1. Білім беру мен білім алудағы жаңа тәсілдер
2. Сын тұрғысынан ойлауға үйрету
3. Оқыту мен оқуды бағалау
4. Талантты және дарынды балаларды анықтау [2].

Функционалды сауатты тұлғаның негізгі белгілері: бұл оқушы дербес, шешім қабылдай алатын, адамдар арасында өмір сүре алатын, белгілі бір қасиеттерге ие, икемді, түйінді құзыреттерге ие жан.

Барлық оқушыларға бірдей тапсырма берілген жағдайда орындай алмай қиналып қалатын оқушылар бар. Сондықтан да деңгейлік тапсырмаларды қолданған жөн. Пәнге қызығушылығы төмен оқушыларға қабілеті жететін тапсырмалар беру арқылы ынталандырып пәнге деген қызығушылығын арттыру қажет. Ал қызығушылығы жоғарғы оқушыларға күрделі тапсырмалар беру арқылы ойлану қабілетін одан әрі дамытуға ықпалын тигіземіз.

Мысалы, 7 – сыныпта «Табиғи ресурстардың жіктелуі» тақырыбында төмендегідей тапсырмалар беруге болады:

I – деңгей:

Дереккөздерді пайдалана отырып, келесі терминдерге анықтама бер: - «табиғи ресурстар», «сарқылатын сарқылмайтын табиғи ресурстар», «қалпына келетін және қалпына келмейтін табиғи ресурстар», «ресурспен қамтамасыз етілу».

Дескриптор:

- 1 - терминдерге жазбаша анықтама береді;
- 2 - терминдердің анықтамасын ауызша айта алады.

II – деңгей:

1. Параграф мәтінін пайдалана отырып, «табиғат ресурстарының жіктелуі» сызбанұсқасын құрыңдар, олардың түрлеріне мысалдар келтіріңдер.

Дескриптор:

- 1 - «Табиғат ресурстарының жіктелуін» жүйелі түрде көрсетеді;
- 2 – табиғат ресурстарының түрлеріне мысалдар келтіреді.
2. Атластағы «Жер қыртысының тектоникалық құрылымы» және «Пайдалы қазбалар» карталарын салыстыр. Пайдалы қазбалардың таралуында ортақ заңдылықтар бар екендігін дәлелде.

Дескриптор:

- 1 – пайдалы қазбалардың таралуы мен жер қыртысының құрылымындағы заңдылықтарды анықтайды;
- 2 – анықталған заңдылықтарға нақты дәлелдер (аргументтер) келтіреді.

III – деңгей:

«Фиш-боун» стратегиясы арқылы табиғат ресурстарын тиімсіз пайдаланудың нәтижесінде туындайтын экологиялық мәселелерге болжам жасай отырып, шешу жолдарын көрсетіңдер.

- балықтың басында экологиялық мәселе;
- қабырғаларының бір жағында пайда болу себептері және екінші жағында шешу жолдары;
- құйрығында күтілетін нәтижелері.

1 – топқа. Ойланып көріңдер: Дүниежүзінде жанармай табиғи ресурсы таусылған кездегі жағдайды елестетіп көріңдер. Бұл неге әкеліп соғады? Пайда болған мәселелерді қалай шешсе болады?

2 – топқа. Ойланып көріңдер: «Қазақстанда су мәселесі бар ма?». Егер бар болса, мемлекеттік дәрежеде қандай іс-шаралар қолданып жатыр? Мәселені шешу жолдарын ұсыныңдар.

3 – топқа. Ойланып көріңдер: Қазақстанның климаттық мүмкіндіктерін альтернативті энергия көздері ретінде қалай пайдалануға болады?

Дескриптор:

- 1 – табиғат ресурстарына қатысты пайда болған мәселелерді анықтайды;
- 2 – шешу жолдарын ұсынады [3].

Қазақстан Республикасында орта білім мазмұнын жаңарту шеңберінде «География» және «Жаратылыстану» пәндері бойынша педпгог кадрларының біліктілігін арттыру білім беру бағдарламасы бойынша оқу курсы аяқтадым. Осы бағдарлама аясында оқушыларға білім беріп жатырмын. Бұл оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың маңызды бір аспектісі. Білім беру мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңа қарым-қатынас пайда болуда.

Қорытындылай келгенде, оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың тиімді жолдарын арттыруды мұғалімді үнемі ізденуге, тұрақты еңбек етуге міндеттейді. Қазіргі таңда ғылыми техникалық революция дәуіріне сай ой – өрісі жоғары дамыған зерделі, жан-жақты парасатты ұрпақ керек екенін бір сәт естен шығармағанымыз жөн.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Биология, география және химия: Ғылыми педагогикалық журнал. – Алматы: №2, 2004
2. «География және табиғат» журналы №5, 2015
3. «Оқытуды жоспарлау және заманауи әдістер». Өрлеу, 2017ж.

К вопросу интеграции предмета географии с другими учебными дисциплинами в рамках обновления содержания образования

*Гауф Е.Н., СОШЛ № 53
учитель географии*

При обновлении учебного процесса в общеобразовательной школе очень важно правильно определить цель обучения. Как сказал Президент Казахстана, сегодня необходимо быть готовыми к глобальным изменениям и вызовам. Новый технологический уклад кардинально меняет то, как мы работаем, реализуем свои гражданские права, воспитываем детей. Поэтому необходимо пересмотреть подходы к обучению. Сегодня, в условиях глобализации, учащиеся должны увидеть целостную картину мира. Главное это подготовить человека обучаемого, способного самостоятельно учиться и многократно переучиваться в течение постоянно меняющейся жизни, готового к самостоятельным действиям и принятию решений.

Жизнь на уроке должна стать подлинной. Сделать это – задача современного учителя. Воплотить эту идею лучше всего через интеграцию учебных предметов. Именно интеграция позволяет развивать мыслительную деятельность учащегося и получать универсальные знания. Как правило, мы углубляемся в свой предмет и при этом не всегда ориентируемся в другом. Так же и учителя других предметов, например, химии и физики, истории и литературы, математики и физики, часто не понимают, какие конкретно способы работы со знаниями они передают учащимся; как эти способы связаны друг с другом и на развитие каких именно способностей они направлены. В связи с этим требуется координация межпредметной работы. Это позволит осторожно и постепенно, без всяких резких революционных реформ развернуть образование навстречу новым потребностям и новым вызовам.

Развитие научного познания в современных условиях проявляется в синтезе знаний, повышается эффективность научного познания. Все это реализуется в условиях интеграции. При этом расширяется тематика материала, учащемуся необходимо уметь анализировать и обобщать явления, поэтому в основу ложится самостоятельность обучаемых. От учителя это требует дополнительной подготовки, расширения эрудиции и кругозора и, конечно, профессионального мастерства.

При интеграции предмета географии можно определить следующие направления:

Когда одни и те же темы изучаются не только в географии, но и другими предметами. Например: «Великие географические открытия и их значение» это тема, которая изучается и в географии и в истории. Только в географии 7 класса это начало года, а в истории это третья четверть. Так же тесно перекликается тема «Достопримечательности мира» в истории и географии. Поэтому целесообразней интегрировать эти темы. Тогда учащийся получит более полное, цельное представление по данным темам. При интеграции тем географии «Религиозный состав населения» и истории «Великие географические открытия» имеет значение проблемное обучение: Что связывает эти две темы? Что общего в изучении этих тем? Какое значение имеют географические открытия в распространение религий? Ответы на эти вопросы требуют глубокого анализа исторических и географических событий и фактов. В 7 классе многие темы неразрывно связаны с историей. Это темы по изучению истории исследования океанов и материков, темы «Расселение человека на Земле», «Как люди открывали и изучали Землю».

Так же очень тесная связь с уроками химии и физики, где перекликаются знания процессов и явлений, изучаемых в географии.

1. При разработке программ элективных, факультативных или спецкурсов, объединяющих несколько предметов. Например: курс географии в 11 классе «Страноведение» можно интегрировать с курсом истории, тогда учащиеся получат более полную многомерную картину мира, во множественных взаимосвязях.

2. Так при разработке программы спецкурса «Технико-экономические особенности производства» предмет география интегрируется с химией, экономикой, физикой. Это помогает учащимся определить ценностно-смысловое значение главных направлений развития современного образования, расширить «горизонты» видения будущего профессионального выбора, перспектив деятельности, возможность открыть для себя «мир заново».

Подобные межпредметные связи позволят определить ценностно-смысловое значение главных направлений развития современного образования, выявить недостатки изолированного преподавания предмета. Трудно назвать другой школьный предмет, который обладал бы таким широким, как география, диапазоном межпредметных связей, имел бы такое разнообразие форм и средств обучения.

География – это предмет, который имеет очень большие возможности межпредметных связей. При желании можно интегрироваться с любым предметом. Причем интеграцию можно проводить самому, т.е. одному учителю, а лучше с другими учителями.

Содержание курса географии предоставляет широкие возможности для организации разнообразной деятельности учащихся, в выборе методов и средств обучения.

При изучении темы «Атмосферное давление» 6 класс предлагаю учащимся решить задачи на определение атмосферного давления на определенной высоте, что говорит о тесной взаимосвязи географии и физики, а так же приборы, которые используются для определения атмосферного давления.

Интегрирование уроков географии и математики обусловлено тем, что в географии часто встречаются математические данные и вычисления. Часто предлагаем ученикам вычисление различных величин, например:

1. Вычислите среднегодовую температуру по данным: январь -10°C, февраль -8 °C, март +10 °C, апрель +16 °C, май +19 °C, июнь +21 °C, июль +24 °C, август +28 °C, сентябрь +20 °C, ноябрь +14 °C, декабрь -1 °C.

2. Постройте график «Розу ветров» и диаграмму облачности за месяц, по предложенным данным или столбиковую диаграмму «Страны мира по добыче нефти».

При работе на уроке географии с понятием «Вода». Предлагая учащимся разные источники, показываю, что это понятие на других предметах школьного цикла рассматривается по-разному, анализируя материал, сравнивая информацию, показываю, что понятие создается на основе различий. Учу искать связи между фактами, событиями, явлениями, делать выводы.

Тесную связь провожу на уроках с предметом литературы. Так при изучении темы «Ветер» прошу вспомнить и прочесть, как в литературе дается характеристика ветру:

Ветер, ветер! Ты могуч,
Ты гоняешь стаи туч,
Ты волнуешь сине море,
Всюду веешь на просторе ...

(«Сказка о мертвой царевне и о семи богатырях» А.С.Пушкин)

При изучении темы «Климат» или «Погода»:

Буря мглою небо кроет,
Вихри снежные крутя,
То, как зверь, она завоет,
То заплачет, как дитя.

(А.С.Пушкин «Зимний вечер»)

Кроме того, использую межпредметную связь с рисованием и технологией. Учащиеся изображают макеты горы, равнины, приборов и т.д.

Опираясь на свою практику интеграции уроков, делаю следующие выводы:

- повышается результативность в обучении учащихся;
- развиваются вычислительные, измерительные, графические умения и навыки;

○ реализуется возможность более полного понимания сложных явлений и процессов;

○ развивается творчество учащихся, расширяется кругозор, что помогает более глубокому осознанию и усвоению программного материала основного курса предметов школьного цикла на уровне применения знаний, умений, навыков в новых условиях.

○ получают представление об общей картине мира, природных явлениях и культурных связях, так как связывают школьные предметы общей темой, общими задачами и рассматривают эту связь в жизни на конкретных примерах.

Литература:

1. Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана. 10 января 2018 г. «Новые возможности развития в условиях четвертой промышленной революции»

2. Арефьева Г.Я. Интегрированные уроки: география, биология, экология, химия. Ж. География в школе, №3 2012 г.

3. Балагурова М. И. «Интегрированные уроки как способ формирования целостного восприятия мира». G/index htm сайт UD. «Первое сентября»

4. Сарсенбаева М.А. Новые технологии. Педагогический совет- А. 2009. № 2. с.13-15.

Үлгерімі төмен оқушылармен жұмыстың тиімді түрлері

Ермекбайқызы М., Касенбекова С.Е., «№12ЖББОМ» КММ

Жақсы сапаға қол жеткізуде тұлғаның оқу қабілеттерін дамытуға үлкен мән беру керек. Осы орайда әрбір ұстаздың сыныптағы үлгерімі төмен оқушылармен жыл бойы жұмыс жүргізуі, қабілеті төмен оқушылардың жеке тұлғалық мүмкіндіктерін ашуға көмектесуі, белсенді оқыту арқылы пәнге деген қызығушылығын арттыруы, мемлекеттік білім стандартын меңгерту мақсаты болу қажет. Үлгерімі төмен оқушының оқуына бірнеше себептер әсер етеді. Ол оқушының сабақты көп босатуы, мұғалім мен ата-ана арасында байланыстың төмен болуы, баланың үйде қадағаланбауы, денсаулығына байланысты және төтенше оқиғалар да әсерін тигізеді. Енді осындай сыртқы және ішкі факторлардың әсерінен оқушыда тежелу, жылдам жауап бере қоймау немесе сабаққа ықыласының төмен болуы жағдайлары орын ала бастайды. Осы жағдайлардан шығу үшін Маслоудың қажеттіліктер иерархиясы теориясы бойынша оқушының ішкі уәжі оянуына ықпал жасау керек.

Үлгерімі төмен оқушылар оқу жылының басында анықталып жоспары жасалады. Мұғалім оқушылармен қосымша сабақтар өту, сабақ үстінде арнайы тапсырмалар бере отырып, орындауы қиын тапсырмаларға

оқушыға көпірше болуы керек. География сабағында мынадай тапсырмаларды үлгерімі төмен оқушыға орындатуға болады.

- География сабағы 8 сыныпта «Өзендер» тақырыбын өткенде «Иә. жоқ» тапсырмасын орындатамыз.

1. Ертис-Қазақстандағы ең ұзын өзен
2. Жайық өзені Тұран жазығын екіге бөліп жатыр?
3. Сырдария өзені ең лайлы өзен
4. Сағасы жоқ өзен-Жайық
5. Ертис –Обь өзенінің саласы

Нәтижесінде оқушылардың жауап беру уақытын 3-7 с. дейін созса үлгерімі төмен оқушыда жауап беруге мүмкіндік алады.

- Мнемоника әдісі бойынша оқушылардың визуальды көру қабілеттерін дамыту үшін 6-11 сыныптарда картамен орындалатын географиялық нысандарды табу, елдердің географиялық орынын анықтау, елдердің астаналарын картадан көрсету тапсырмаларын жеке орындатуға болады.Әрбір тақырыпты бекіту кезеңінде «Тұжырымдамалық карта» тапсырмасын орындатса, оқушы ойын жинақтауға үйренеді.

Мысалы: 9 сыныпта «Мал шаруашылығы» тақырыбын бекіту кезеңінде «Тұжырымдамалық карта» тапсырмасын орындату.

Салалары	Географиялық таралуы
Ірі қара мал шаруашылығы	
Жылқы шаруашылығы	
Қой шаруашылығы	
Құс шаруашылығы	
Омарта шаруашылығы	
Шошқа шаруашылығы	

- «Нақтылау арқылы өңдеу» әдісі бойынша үлгерімі төмен оқушыға 11-сыныпта «Алфавиттік сөздермен» жұмыс тапсырмасын беремін.

1. **Антициклон** – атмосфера қысымы жоғарғы облысы .
2. **Айсберг** – мұхиттар мен теңіздер қалқып жүретін орасан зор мұз шоңғалдары.
3. **Атолл** – мұхиттың ортасындағы білезік тәріздес маржан аралы.

Б

4. **Бергштрих** – ылдидың бағытын көрсетеді.
5. **Барометр** – ауа қысымын өлшейтін құрал.
6. **Бриз** – жеңіл жел.

М

7. **Масштаб** – жер бетіндегі қашықтықтың картаға түскенде кішірейтілу.
8. **Марш** – батпақталған ойпат.

Нәтижесінде оқушыны ҰБТ –ге дайындалуға да үлкен көмегі бар.

- 6- сынып географиясында «Адасқан объектілерді» тап тапсырмасын беру арқылы оқушының оқулықпен жұмыс жасауына ықпал етуге болады.

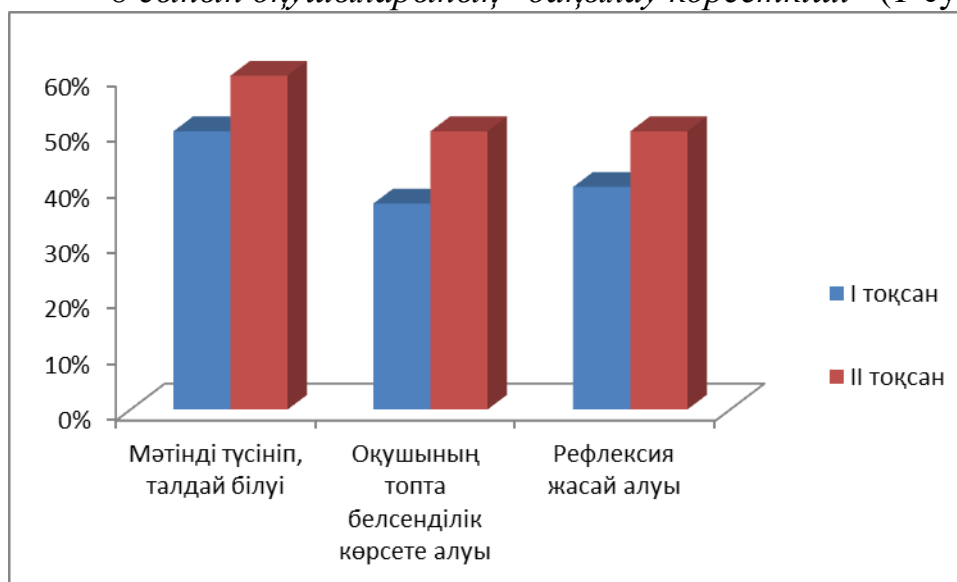
1. Муссон – құрал
2. Сайқан – ауа
3. Гигрометр – жел
4. Желбағар – аспан

1. Бриз – шық
2. Барометр – газ
3. Тропосфера - жауын
4. Тайфун - өзен

Оқушылардың білімі мен дағдыларын үнемі бақылау – олардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, ынтасын көтерудің бірден-бір жолы контур картамен жұмыс, ребус шешу арқылы ізденудегі талпыныстарын арттырады.

Заманауи жаңа тәсілдердің оқушы біліміне әсерін тексеру мақсатында 8 сынып бақылауға алынды. Нәтижесінде оқушылардың білім сапасы көтерілуімен қоса, мәтінді түсінуі, талдауы, топпен жұмыста белсенділігі, рефлексия жасай білуі бағыттары бойынша көтерілді. (1-сурет)

8 сынып оқушыларының бақылау көрсеткіші (1-сурет)

Оқушылардың құзіреттіліктерінің артуына мұғалімнің көпірше болуы да әсер етеді. Сонымен қатар оқушыға сенім білдірілсе, жауапкершілік артса, сыныпта орындаған жұмысын мадақтап отырса оқушының өзіне деген сенімділігі арта түседі

Қорытындылай келе үлгерімі төмен оқушылармен Маслоудың қажеттіліктер иерархиясын орындай отырып «МЕН» тұжырымдамасын қалыптастыру қажет. Сонда ғана үлгерімі төмен оқушыларда өмірдің нақты кезеңдерінде дауды шешуге, шынайы әлем жағдайында шеберлікке ұмтылатын құзіреттіліктің белсенді оқушысына айналады. [3.21]

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Ашық сабақтар» Республикалық журналы 2017ж.
2. Жанпейісова М.М «Модульдік оқыту технологиясы оқушыны дамыту құралы ретінде» Алматы, 2006ж.

3. Мұғалімге арналған нұсқаулық «Назарбев Зияткерлік мектептері»ДББ ПШО,2016ж.

Жобалау әдісін қолданып оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру
(мектептегі эксперименттік-тәжірбие алаңының жұмыс нәтижесінен)

*Жунусбекова С.И., №30 ЖББОМ
география пәні мұғалімі
Тореева Ф.Т., №30 ЖББОМ
математика пәні мұғалімі*

Мәселенің өзектілігі: Қазіргі мектеп көп мәселелерді мүмкіндігінше нақты айқындап, тиімді шешім таба білуді қалыптастырға және дамытуға шақырады. Ол үшін жаңашыл қоғамға ойлай алатын, шығармашыл, бәсекеге қабілетті, құзырлы, берік білімді, кең өрісті тұлға қажет. Ал бұндай тұлға қалыптастыру үшін не істеу керек? Мәселені шешу жолдарының бірі – жобалау әдісін қолдана білу.

Мақсаты: Оқушыны өз бетімен жұмыс жасауға және ғылыми ойлауға үйрете отырып, шығармашылық қабілетін, оқуға деген саналы ынтасын дамыту. Жауапкершілікке, ғылыми мәдениетке, ғылыми жұмыстың әлеуметтік ролін түсінуге тәрбиелеу.

Міндеттері: 1. Оқушының ой-өрісін дамыту, білім дәрежесін арттыру. Ойы орамды, тілі бай оқушы тұлғасын қалыптастыру. 2.Оқушы қызметін белсендіріп, қызығушылығын арттыру. Өз беттерімен білім алу дағдыларын қалыптастырып, қабілеттеріне деген сенімділіктерін жетілдіру. 3. Оқушыларды ізденімпаздық қасиеттерге жетелеу, өмірге көзқарастарын қалыптастыру, жаңа білімді игеруге ынтасын арттыру.

Зерттеу объектісі: Сабақты оқытуда жобалау әдісін оқу – тәрбиелілік үрдісте қолдану.

Сабақты оқытудағы жобалау технологиясы.

Дәстүрлі сабақ беру жүйесінде оқушыны тұлға ретінде қалыптастыру мүмкін емес. 21 – ғасырда әлемдік білім беру жүйесінің дамуындағы негізгі басымдықтарының бірі – мектеп білімін жаңарту. Ол оқушылардың неғұрлым өз бетінше білім алып, оны іс жүзінде қолдана білу қажеттілігін тәрбиелеуге бағытталған. Оқушылардың зерттеу жұмысын ұйымдастыру және жоба жұмысын жасауға мақсатты әрі жүйелі түрде бағыттау керек екені – бүгінгі күн талабы. Сондықтан да жобалау технологиясының тиімділігі күннен-күнге артуда.

Жобалау технологиясы 19 ғасырдың 2-ші жартысында АҚШ ауыл шаруашылығы мектептерінде пайда болған. Оның негізін салған – Джон Дьюи атты психолог және педагог, философ Дьюидің ілімін жалғастырушы – Колумбия университетінің жанындағы мұғалімдер

колледжінің профессоры Уильям Херд Хилпариктің ойынша, балаларды өз жұмысмының жемісін көруге ынталандыру арқылы үлкен өмірге дайындау – бұл технологияның негізі. «Өзіне көйлек тігіп киген бойжеткенді мысалға алайық. Егер ол кейін өзі киетін көйлегі үшін жанын аямай, ерінбей, аса қызығушылықпен көйлек үлгісін өзі ойлап тауып, өз бетімен өлшеп, пішіп, тігіп кесе – бұл мысал жобалау технологиясының нағыз типтік үлгісі» - деген екен Хилпатрик.

Жобалау әдісі оқушылауға тақырып таңдауда, мәліметтердің дереккөздерін жинауда және презентация жасауда өз бетінше жұмыс істеуге жағдай жасайды. Басқа әрекеттер деп отырғанымыз, жоспарын жүзеге асыру үшін құжаттау, анкета, кесте бейнеролик т.б. дайындалады. Жобамен жұмыс істеу – шығармашылық процесс.

Оқушының іс-әрекеті.	Мұғалімнің іс-әрекеті.
Оқушы-оқыту субъектісі	Жеке тұлғаға қарай бағыттылығын ұсынушы, нақты мақсат қоюшы.
Мақсатқа дербесөз іс-әрекетімен жетуші белсенді субъект.	Бағыт – бағдар беруші, кеңесші.
Өзін-өзі және бір-бірін оқытушы.	Оқушының жетістігін құптаушы.
Өнерпаз, жасампаз еңбектің иесі.	Ынталандырушы, мақсат қоюшы.
Өз ізденісімен табысқа жетуші шығармашылық тұлға.	Мақсаттарға жетелеуші.

Оқушылардың жоба жұмыстарының кезеңдері

Жоба жұмысы кезеңдері.	Жұмыстың мазмұны.	Мұғалімнің тәрбиелік мақсатты шешудегі негізі іс-әрекеттері.	Оқушылардың іс-әрекеті.
1.Дайындық кезеңі	Жоба тақырыбын анықтау.	Бір бағыт төңірегінде оқушаларды тақырып таңдаудауға ынталандырады.	Әр оқушы алған білімдеріне сүйеніп,бірігіп жобаның түпкі мақсатын анықтайды.
2. Жоспарлау	Топқа бөлу. Ақпарат жинау және талдауың жолдарын көрсету.	Оқушыларды өз бетімен ақпарат жинауға бағыттайды.	Топ арасында әркімнің атқаратын қызметін анықтайды.
3.Зерттеу жұмысы	Ақпарат жинау, нәтижені талдау, зерттеудің негізгі құралдары: сұхбат, анкета бақылау, алынған түрлі ақпаратты талдау.	Оқушы күнделігін бақылап, әрбір жетекшісімен және топ мүшелерімен жеке – жеке сөйлесу, нәтижені салыстыру арқылы алдағы жұмысқа бағыт беру.	Жеке және жұптық жұмыс, анкета сұрақтарын құрастыру. Қоғамдық ұйымдармен қарым-қатынас қалыптастыру.
4. Нәтижені талқылау	Ақпаратты талдау, шешім шығару, тұсау	Бақылайды, кеңес береді. Топ ішіндегі жеке оқушылардың	Топ арасындағы әркімнің ролін анықтап, алынған

	кесердің қандай түрде өтенін жоспарлау.	еңбегін бағалай отырып, бірінші қорғау үшін ынтымыққа бір-біріне деген сыйластыққа шақырады.	ақпараттың арасынан ең негізгіні белгілеп жазады, туындаған сұрақтарды анықтап, оны бірге шешеді.
5. Жұмыстардың тұсау кесері		Тыңдайды, проблемалық сұрақтарды қоя отырып, оқушыны сөйлетуге мүмкіндік жасайды.	Алынған нәтиже туралы есеп береді. Бір-бірін мұқият тыңдайды, ойларын жалғастырады.
6. Бағалау және жоспарлау		Шығармашылық жұмысты бағалайды, еңбек иелерін алдағы үлкен мақсаттарға жетелейді.	Ұжымды талқылай отырып бір-біріне, өздеріне баға береді, алдағы жұмысқа жоспар құрады.

Қорытынды жұмыстың негізгі нәтижелері және олардың негізінде жасалған қорытындыларын, жұмыстың нәтижелерін ғылыми және практикалық мақсаттарға пайдалану жөніндегі ұсыныстарды қамтиды. Біздің мектебіміздегі қалалық және облыстық шығармашылық жұмыстарға қатысқан оқушылар тізімі

Аты-жөні	Тақырыбы	Орындары
1. Аманжолова Еркеназ	«Экология және балалар» 2017ж	II орын
2.Капашова Гүлнұр	«ЭКСПО 2017» 2017ж	II орын
3.Капашев Нұрмұхаммед	«ЭКСПО 2017» 2017ж	II орын

География пәнінде оқу үшін және оқуды бағалаудағы заманауи талабының ерекшеліктері

*Жылкайдарова А.М., Тасимова Ж.Н.
Ә.Бөкейхан атындағы №76 ЖББОМ география пәні мұғалімдері*

Бағалау-оқу дәлелдері жоспарлы және жүйелі жинақталатын және де оқу сапасы туралы қорытынды қабылдау үшін қолданылатын кез-келген қызметті сипаттайтын ғылым. География сабағында бағалаудың екі аспектісін қолданамыз, жиынтық бағалау және қалыптастырушы бағалау. Бағалау оқуды жақсарту әлеуеті тұрғысынан сипатталған және оқуды критериялды бағалауды зерделеуге бағытталған. «Бағалау» термині

«жақын отыру» дегенді білдіретін латын сөзінен шыққан, яғни оқушы басқа оқушының не айтып, не істегенін немесе өзін-өзі бағалау жағдайында өзінің дербес ойлауын, түсінігін, тәртібін бақылауы[1, 67 бет].

География сабағында бағалаудың барлық түрлеріне жалпы сипаттамалар тән және олар: қадағалау, алынған мәліметтердің интерпретациясы, бұдан арғы іс-әрекетті анықтауға бағытталған қорытынды. Интерпретация қызығушылық тудыратын мәселелерге, мәселен, ерекше дағдылар, көзқарастар немесе оқыту түрлеріне қатысты жүргізіледі. Мұндай өлшемдері көбінесе критерий деп атап, оларды оқу мақсаттарына немесе міндеттеріне жатқызады. Әдетте, бағалау бөлігі ретіндегі қадағалау алдын-ала қалыптастырылған өлшемдер бойынша жүргізіледі, бірақ кейде мұғалімдер жоспарланбаған өзара әрекеттесушілікті немесе ережелерді бақылайды және өткенді шолу өлшемдерін қолданады. Интерпретацияның көмегімен мінез-құлықты сипаттауға және түсіндіруге талпынуға болар: немесе мінез-құлыққа қарап логикалық қорытынды жасауға болады, мысалы, 7-сыныпта «География ғылымының дамуы» тақырыбында зерттеушілерді кезеңмен есте сақтау керек. Бұл сабақ үрдісінде кесте арқылы топтасақ 30 % есте қалады, себебі мәлімет көп, оған қоса кескін картада белгілеп, талданса 70% есте қалатынына көзіміз жетті. Бұдан білу, түсіну, қолдану ажырамас бөлік екенін айта аламыз. Осы сабақ барысында интерпретацияны қолданса, мысалы әрбір оқушыны бір зерттеуші кейіпкері ретінде өз жолы мен еңбегін айтқызып, басқа зерттеушіден несімен артықтығын салыстыртса, мәтін түсінігінің 100% есте сақтауға жұмыс жүргізілгенін анықтаймыз. Сонда, айтқан нәрсе оның миында болып жатқан құбылыстың нәтижесі болып табылады. Осыған байланысты интерпретацияның кейде логикалық қорытынды деп атайды. География сабағында қолданылатын интерпретация және өлшемдер оқуды бағалау кезінде қолданатын өлшемдерге ұқсас болуы мүмкін, бірақ, олар туатын қорытынды мен шешімі басқа сипатта болады. Негізінен оқу үшін бағалау балалар оқу үдерісінің қандай кезеңінде екені, әсіресе олардың мықты және әлсіз жақтарының сипаты мен себептері қандай екендігі туралы алынған мәліметтерге басты назар аудартады.

Формативті бағалау баға қоюмен жүзеге асырылмайды. Онда мақтау, мадақтау, жылы шырай таныту, қолдау көрсету, ынталандыру, қолпаштау, қошеметтеу арқылы жүргізіледі. «Картография және географиялық деректер қоры» бөлімінде 5,6-сыныптардағы білімді еске түсіру арқылы карта түрлерін танып білеміз. Әрбір топта карта түлерін кластер әдісі арқылы сипаттау берілді. Жұмыстарын қорғап, бағалау кезінде «қошеметтеу» әдісін қолдандық. Топ мүшелері өте жақсы орындаса шапалақ қаттырақ, нашар орындалса әлсіз шапалақ ұрылып, бағаланды. Әрбір оқушы оның дұрыстығын табыс критерий арқылы анықтады. Оқушы бойында сенімділік пен жауапкершілік артылғанын әрбір оқушы сезеді. Шартты белгілерді есте сақтау үшін «Ойлан.Жұптас.Бөліс» әдісі арқылы

картадағы шартты белгіні жаттады, оны көршісіне түсіндірді, топқа барып суретін салды. Игеру нәтижесін географиялық диктант арқылы тексеріп, бағалау смайлик суретін салу арқылы өткізілді. Сонда оқушы өзі оқыды, түсінді, қолданды, бағалады. Мұғалім бағыттаушы болды. Жүргізілген формативті бағалау, оқушының жиынтық бағалаудағы болжамы болып келеді, яғни оқушы қалыптастырушы бағалауда жоғары деңгейде алса, жиынтықта жақсы ұпай жинайды, орташа деңгейде алса, жиынтық бағалауда төмен ұпай алатынына көздері жетті. Осы қағидатты ұстаным етіп, оқушы бойында қызығушылық арта түседі. Практиканы ескере отырып, оқу үшін бағалау негізінде екі қағидатты ұстаным етеміз:

*оны әзірлеудегі және тәжірибеде қолданудағы бірінші басымдық бағалауды оқушылардың оқуына ықпал ету мақсатына бағындыру болып табылады.

* бағалау ақпарат беру арқылы оқуға көмектесе алады, ол ақпаратты мұғалімдер мен оқушылар өзін-өзі және өзара бағалауға арналған кері байланыс ретінде пайдаланамыз. Мысалы, сабақ үрдісінде «Қара жәшік» техникалық метафорасы арқылы оқушының өзін-өзі бағалауды дамыту өте ұтымды. Сұрақтарды тиімді қолданылуы, оқушымен бірге критерилерді талдау, сыныптасын және өзін-өзі бағалау, кері байланысты қамтамасыз ету. «Литосфера» бөлімінде қалыптастыру бағалаумен қатар рефлексивтің түрлерін жиі қолдану, оқушы бойында жауапкершілік көп артылады. «Пирамида» түрін қолданғанда оқушы кері байланыс арқылы өзін бағалады. Мысалы, А оқушы «Мен үйренген төрт мәлімет» дегенге 4 мәліметті жазды, мен білген үш мәліметті жазды, менің көбірек білгім келген екі мәліметті жаза алмады, есте сақтау керек бір мәліметке «орындау» сөзі жазылды. Қабілетінің төмен екенін білетін А оқушы сұраққа жауап бергенде былай деген: «Мен, сабақты жақсы ынтамен орындадым, көбірек білгім келеді дегенге сөз таппадым, себебі барлығы түсінікті болды. Есте сақтау керектігі сабақтағы термин емес «орындау» сөзінің жазылуы, ерінбей еңбек етсем, мен де нәтижеге жете аламын » - деп жауап қайтарды. Оқушы өзіне нақты баға қойып, кері байланысын білдірді. Бұл заманауи талаптың орындалуының алғашқы қадамдары деп білдік.

Оқуды жақсарту бір қарағанда қарапайым болып көрінетін, бірақ оқытуға енгізілуі тиіс емес бес түйінді факторға байланысты екенін көрсетті:

*оқушыларға тиімді кері байланыс ұсыну;

*оқушылардың өзіндік оқуға белсенді қатысуы, бұл өз кезегінде оқушыларды өзін-өзі бағалауға қатыстырады;

*бағалау нәтижелерін ескере отырып, оқытуды түрлендіру;

*бағалаудың оқушылардың оқуға деген ынтасы мен өзін-өзі бағалауына терең ықпал ететіндігін мойындау, себебі бұлардың екеуіде түбегейлі оқуға әсер етеді.

*оқушылардың өз оқуын қалай жетілдіру керектігін түсіну үшін өздерін-өздері бағалай алуын қамтамысыз ету және өзара бағалау арқылы бірге оқитын оқушылармен бірлесіп жұмыс істеу дағдыларын қалыптастыру[1, 70 бет].

Қорыта келгенде формативтік бағалаудың мақсаты: оқушының білімін жақсарту. Оқушының өзіне деген сенімділігі пайда болады, менің де қолымнан келеді деген ой қалыптасады. Өзінің білімінің қай деңгейде екенін біле отырып, «жақсы оқуға» ынтасы ауады. Ал, мұғалім қай бағытта жұмыс жасау керектігін білетін болады. Осылайша оқу үшін бағалау қорытындысы бұдан әрі дамыту үшін олардың не істеу керегі мүмкін екендігін негізделген. Оқу мен оқытудың түйінді тоғыз қағидатын негізге алу, жаратылыстану ғылымдарын оқытуда, төменгі сынып оқушыларының ғылыми идеяларды қалыптастыруының ерекше тәсілін қажет ететіндігін айта кету керек: мұғалімнің біліміне байланысты бейресми оқу жүзеге асады, әлеуметік және жеке үдеріске ықпал етеді, оқушының белсенді қатысуына ықпал етеді, оқу үшін бағалау мен оқуды бағалауды қолданады, мұғалім оқуға қолдау көрсетеді, алдыңғы білім мен тәжірибеге негізделеді, білім арттырады, оқушыны бүкіл өміріне жеткілікті біліммен жабдықтайды, яғни бұл білімдердің педагогикалық аспектісі болып табылады.

«Жай мұғалім-хабарлайды, жақсы мұғалім-түсіндіреді, керемет мұғалім-көрсетеді, ұлы мұғалім-шабыттандырады» деп, У.Уорд айтқандай оқушыларымыздың оқуға деген ынтасын көтеріп, шабыттандырайық.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1.Мұғалімге арналған нұсқаулық, «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2015 жыл

Развитие функциональной грамотности учащихся – приоритетное направление в условиях обновлённого содержания

*Колесникова О.И., КГУ «Школа – лицей № 101»
учитель географии*

Как часто приходится слышать фразу, особенно от людей старшего поколения: «А вот раньше всё было по-другому: и природа была другой, и люди были другими...». Но современная ситуация складывается из трёх основных компонентов: прошлое, настоящее и будущее. Те проблемы, с которыми столкнулся мир сегодня, это результат ошибок нашего прошлого. А проблемы действительно огромные. Сохранение мира на Земле: такое чувство, что люди просто забыли о способности договариваться, слушать друг друга, находить компромис. В попытке решить сложную ситуацию на первое место выходит демонстрация силы:

ядерное оружие Северной Кореи, противостояние США и Российской Федерации, государственные перевороты, терроризм и т.д. Проблемы окружающей среды: вслед за людьми и природа «сходит с ума». Наводнения, цунами, ураганы... Говорить о том, что это результат воздействия на Землю внеземными объектами, даже ребёнку будет понятно – глупо. Всё это результат нашего мировоззрения, заложенного обществом через различные сферы образования. Можно с возмущением крикнуть: «Это не так, в школах этому не учили!». Хотелось бы привести высказывание великого писателя Льва Николаевича Толстого «Важно не количество знаний, а качество их. Можно знать очень многое, не зная самого нужного». На протяжении многих лет говорят о функциональной грамотности. Из энциклопедического словаря: «Функциональная грамотность – способность человека вступать в отношения с внешней средой и максимально быстро адаптироваться и функционировать в ней». Мы действительно столкнулись с проблемой, зная многое, имея большой багаж различных знаний, не умеем их использовать даже в обычных ситуациях. Трагедия, произошедшая 18 января в Актюбинской области – сгорели 52 человека, не была террористическим актом, стихийным бедствием. Цитата из текста РИА Новости. «Основными причинами возгорания автобуса явились: техническая неисправность автобуса, в котором отсутствовало отопление; наличие легковоспламеняющихся веществ; непригодность к эксплуатации противопожарного оборудования; перегруз автобуса; загроможденность проходов салона автобуса багажом; отсутствие профилактических мер по соблюдению элементарных правил безопасности». И ещё один момент «По словам замминистра внутренних дел Казахстана Ерлана Тургумбаева, на месте ЧП обнаружена паяльная лампа. Предположительно, водители использовали ее для обогрева салона автобуса. Кроме того, установлено, что в транспорте находилась емкость с бензином». Неужели люди, ехавшие в автобусе, не знали, что проходы должны быть свободными; что зимой ехать в необогреваемом автобусе, где нет возможности даже двигаться, это гарантия обморожения; что многие предметы, которые находились в автобусе, в том числе и бензин, легко воспламеняются; по какому принципу работает паяльная лампа. Или это самый страшный пример функциональной безграмотности.

О функциональной грамотности, как приоритетном направлении образования в Казахстане речь идёт давно. Глава государства Н. Назарбаев в Послании народу Казахстана от 27 января 2012 года поставил конкретную задачу по принятию пятилетнего Национального плана действий по развитию функциональной грамотности школьников. Был создан «Национальный план действий по развитию функциональной грамотности школьников на 2012 - 2016 гг» (Постановление Правительства Республики Казахстан от 25 июня 2012 года № 832). Составлены методические пособия, например «Особенности формирования функциональной грамотности учащихся старшей школы по предметам

естественно-научного цикла» Астана 2013г. Сегодня этот вопрос остаётся актуальным. В Послании народу Казахстана от 10 января 2018 г. Нурсултан Абишевич Назарбаев сказал «Нужно ускорить создание собственной передовой системы образования, охватывающей граждан всех возрастов. Ключевым приоритетом образовательных программ должно стать развитие способности к постоянной адаптации к изменениям и усвоению новых знаний. Необходимо усилить качество преподавания математических и естественных наук на всех уровнях образования. Это важное условие для подготовки молодежи к новому технологическому укладу.»

Под естественнонаучной грамотностью в исследовании PISA понимается способность:

- осваивать и использовать естественнонаучные знания для распознавания и постановки вопросов, для освоения новых знаний, для объяснения естественнонаучных явлений и формулирования выводов в связи с естественнонаучной проблематикой, основанных на научных доказательствах;
- понимать основные особенности естествознания как формы человеческого познания и исследований;
- демонстрировать осведомленность в том, что естественные науки и технология оказывают влияние на материальную, интеллектуальную и культурную сферы;
- проявлять активную гражданскую позицию при рассмотрении проблем, связанных с естествознанием.

Учителя практики сталкиваются с проблемами функциональной безграмотности учащихся:

- неумение работать с текстом: выделить главную мысль, «свернуть» информацию текста в виде таблицы, схем, графиков и т.д.;
- неумение применить знания одного учебного предмета при изучении другого (координатная плоскость – географические координаты; пропорции – решение задач на влажность воздуха; реакция – явление и т.д.);
- неумение применить знания в повседневной жизни.

Содержание обновлённого образования повёрнуто как раз в сторону решения этих проблем. Работая первый год с семиклассниками по обновлённому образованию, мы столкнулись с уже сформировавшимся отношением к учёбе (учимся ради отметки – если двойки не ставят, то можно и не учить) и к знаниям (формальных характер знаний, без обдумывания их необходимости). Решить данные проблемы можно с помощью разработки различных заданий для формативного оценивания.

Большая часть таких заданий должна быть направлена на отработку умения работать с различной информацией, на практическое применение знаний. Применяя «маршрутные листы» на уроках географии, есть возможность постоянно видеть, не только на каком уровне познания

находятся учащиеся, но и отслеживать формирование функциональной грамотности. Например, при изучении неблагоприятных атмосферных явлений, на вопрос меры безопасного поведения при морозах, дети приводили хорошие примеры: необходимо двигаться, заходить погреться в магазины и т.д.; но мало кто из учащихся сказал, что надо тепло одеться. А ответы на вопрос предложите пути решения проблем Океана, просто ставили в тупик своей формальностью: «Надо заставить людей думать», «Надо запретить использовать Океан» и т.д.

Обсуждая варианты ответов учащихся, выслушивая их мнение, есть возможность увидеть и показать формальность знаний, перевести их в русло практической направленности. Пусть предложение, способ решения проблемы будет небольшим, но реальным, то, что действительно можно сделать. Маршрутный лист состоит из заданий, которые учащийся выполняет при актуализации знаний, изучении нового материала, закреплении на уроке, выполнении домашнего задания. Проверка и обсуждение их выполнения, комментарии учителя делают обучение «прозрачным». И ученик, и его родители видят знаниевый уровень, проблемы над которыми необходимо поработать, а задания творческого характера развивают креативное мышление. На сегодняшний день можно сказать, что проблемы семиклассников связаны не с содержанием обновлённого образования, а со сложившимися стереотипами.

Литература:

1. Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана. 10 января 2018 г.
2. Социология: Энциклопедия. Минск: Интерпрессервис; Книжный Дом. 2003.
3. *«Проблемы и пути формирования естественнонаучной грамотности учащихся в формате заданий PISA» Исентаева К.А.*

Развитие функциональной грамотности учащихся на уроках географии

*Корнильцева Т.А., КГУ «СОШ «82»
учитель географии*

Учителю крайне важно в современном течении времени, менять свое мышление, отходить от традиционных уроков направленных на передачу готовых знаний, и создавать подмости, подводящие учащихся к самостоятельному достижению поставленных целей, развивая у учащихся умение обучаться. Тема моего плана самообразования: «Развитие функциональной грамотности учащихся в свете Новых Подходов в обучении на уроках географии».

Здесь программа Применения Новых подходов в преподавании и обучении, имеет большое значение, так как развитие процессов самостоятельного обучения и сознательного применения результатов. Обдумывания в процессе последующего обучения, учитель должен стремиться сформировать такие условия, при которых, ученики имеют то, что Чиксентмихай называет «самоцелью», Райан и Деки называют внутренней мотивацией и как следствие, стремление и любознательность, с использованием стратегий критического мышления. [1, с 4]

Во время разработки своих уроков я использую ключевые идеи семи модулей Программы. А именно: дифференцированное обучение, обучение критическому мышлению, оценивание для обучения и оценивание обучения, обучение талантливых и одарённых детей, Информационные Коммуникационные Технологии, учёт возрастных особенностей, новые подходы в образовании. Мое акцентирование внимания на этих идеях состоит в осознании, что в каждом классе обучаются ученики с различным развитием мышления и это крайне важно учитывать при изучении нового материала, чтобы урок был интересен как, среднему ученику, так и мотивированным детям. Чтобы не потерять интерес одаренного ребенка, но и развить интерес среднего учащегося. Этот баланс я и стараюсь сохранить при разработке планов уроков.

Когда мой сын пошел в первый класс, ему не было семи лет, я переживала что, ребенок не умеет читать, буквы знает, но не все. На протяжении трех месяцев я не наблюдала сдвигов, читать он так и не умел. Вышла на диалог с учителем и услышала замечательные слова – «не торопите, дайте время, видимо еще он не подошел к полному осознанию», и действительно в ноябре, сын начинает читать, да так, что быстро догнал по скорости чтения, уже давно читающих детей.

Учитель была права, каждому необходимо свое время, а нам учителям нужно понимать, как и когда ребенок может научиться, что-то делать. «Если говорить более конкретно, то когнитивное развитие соотносится с развитием способности к обучению, а также с развитием внимания, речевых навыков, размышления, аргументирования и креативности» [1 с.74.]

В условиях современного образования перед учителем стоит цель: увидеть в каждом ученике личность активную, способную, творческую. Научить каждого ребёнка самостоятельно добывать знания, умения, навыки и применять их на практике, с учетом их возрастных особенностей, опираясь на предыдущий опыт. И здесь можно использовать теорию исследователя Эдварда Л. Торндайка: теорию С-Р (стимул-реакции), которая, прежде всего, направлена именно на развитие ребенка. Каким образом? Необходимо разработать такие стимулы на уроках, чтобы заинтересовать ученика, с учетом его интересов и возможностей самореализации.

В шестом классе ученик А. имеет репутацию слабоуспевающего ученика, на одном из первых уроков по теме «строение Солнечной системы», просмотрев видеоролик о возникновении планеты, Земля и всей солнечной системы, у него возникли вопросы, ответы на которые я дала частично, предложив ему самостоятельно найти ответы. Ученик А. подготовил сообщение, которое оказалось очень интересным. Используя его интерес, была повышена мотивация и обогащение функциональной терминологией, а значит, он сам достиг понимания, то есть не только С-Р оказало влияние, но и гуманистический подход по Маслоу и Роджерсу. Пусть даже такая маленькая победа, но она принесла удовлетворение ученику.

Применение заданий направленных на развитие функциональной грамотности позволяет расширить знания учащихся умение применять их в окружающей жизни. Например, тема «Транспорт Казахстана» Ученикам 9 классов дается задание провести «Интервью» на основании, которого при работе на уроке мы делаем выводы о плюсах и минусах, различных видов транспорта.

Важнее всего в нашей практике закрепить достигнутые результаты и опять очень высока роль учителя, необходимо развивать речь наших учеников, которые сегодня имеют низкий словарный запас и память. Поэтому на уроках географии стараюсь различными приёмами и методами добиваться расширения словарного запаса, кругозора учащихся, с применением межпредметной связи, в частности с литературой.

Например, выдержка из стихотворения Магжана Жумабаева «Не знаю, как тут объяснить»:

Не знаю, как тут объяснить,
Но без нее мне не прожить
Ветрам раздолье тут, приют,
Бураны и метели в поле ждут.
Накроют белым саваном в пути.
Зимой тут не проехать, не пройти.
А летом желтый саван ждет тебя,
И только желтого безмолвия следы.
И только камни серые в степи,
Что носят имя звонкое Сары-Арки.

Подобные приемы позволяют не только помочь учащимся самостоятельно определить тему и цель урока, но и пробудить интерес к отечественным авторам и рассмотрению стихотворений как источник географических знаний.

Развитие диалогического мышления развивается через диалог, который применяется на уроках географии, работа в группах и парах дает возможность задавать вопросы и отвечать на них, а вслед за ответами следует обсуждение, аргументирование, иногда даже споры. При изучении темы Сарыарка (природа) возникает вопрос об экологическом состоянии

нашего края, я предлагаю провести диспут «Пути решения», очень интересные доводы приводят ребята о загрязнении мелких рек нашего города и как помочь сохранить их чистоту.

В 10 классе при изучении темы «Этапы освоения Америки», провожу круглый стол, где идет оценка плюсов, минусов освоения, ученики аргументированно комментируют, спорят, выслушивают каждое мнение.

На уроках использую стратегию «Перепутанные логические цепочки», в 8 классе определение крупных природных районов, климат Казахстана, в 9-10 классах работа проводится по терминологии: НТР, МГРТ, Мировое хозяйство. Другой пример: тема урока «Климат Казахстана» 8 класс, ученик С выдвинул версию изменения климата и при использовании дополнительного материала и текста учебника доказал, что климат изменялся в сторону похолодания, увидел поддержку класса и продолжил с уверенностью.

За время работы, я выделила для себя следующие вопросы, которые, считаю, должны стать определяющими целями при развитии грамотности учащихся.

Какими знаниями ученик должен обладать после моих уроков?

Какую ключевую мысль должны выделить ученики?

На какие вопросы для этого необходимо ответить ученикам?

«Флейвелл и другие считали, что в случае перенесения процесса обучения на осознанный уровень, мы сможем помочь детям лучше понимать собственный мыслительный процесс и помочь им контролировать или овладевать организацией собственного обучения» ([1] с. 77). Но в таких случаях должна присутствовать поддержка учителя.

Обучение строится по-разному в зависимости от способностей учащихся к усвоению определенных тем, проблем, фактов и понятий. Эти способности могут быть обусловлены их возрастом, уровнем развития, индивидуально-психологическими особенностями.

И как результат участие детей в интернет олимпиадах: 2016 - 2017 уч.год.

в III Международном конкурсе «Мириады открытий»

1.Шеремета Валерий занятое 3 место

2.Панкова Кристина 3 место

3. Корнильцев Егор 5 место

2017 - 2018 уч. год.

4.Андрейко Валерия олимпиада НИО диплом третьей степени.

Считаю, что развитие функциональной грамотности учащихся повышают умение учащихся использовать и применять полученные знания, но и профессиональную компетентность педагога.

Дают ответ на главную задачу преподавания – увидеть в каждом ученике личность активную, способную, творческую. Научить каждого ребёнка самостоятельно добывать знания, умения, навыки и применять их

на практике, опираясь на предыдущий опыт. Облегчить обучение учащихся поможет их понимание и осознание того как нужно учиться.

Литература:

1. «Руководство для учителя» АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» 2011
2. «Научно-исследовательская лаборатория» (НИЛ) А. Гин Изд-во «Вита» Москва 2013год
3. Из опыта работы

Использование наглядно-иллюстративного материала для развития функциональной грамотности

*Красникова М.В., КГУ «СОШ №54»
учитель начальных классов*

В условиях обновленной системы среднего образования для подготовки школьника к жизни, инновационные стратегии должны быть реализованы не только, через академические знания и личностные компетенции, а также через развитие функциональной грамотности.[1] Для формирования функциональной и естественнонаучной грамотности существует различные методы, способы, приемы и ресурсы. Предлагается рассмотреть, как используется наглядно-иллюстрированный материал учебника для 3 класса «Познание Мира» авторов К. Жунусовой, А. Бирмагамбетова.

Формировать естественнонаучные знания, выявлять проблемы и делать обоснованные выводы, более рационально, используя *7 модулей новой формации*. В качестве примера предлагается рассмотреть применение таких типов направления на уроках «Познание мира».

Ученик в новых условиях должен быть ответственным за своё обучение, для его дальнейшего самостоятельного осуществления. Это обучение для социума лежит в основе *первого модуля - новые подходы в преподавании и обучении*, благодаря которому развиваются способности к пониманию естественно-научной картины мира, контролю за своим опытом обучения через процесс «метапознания». Так, анализируя рисунок темы: «Облака и туман»[2], при использовании приема: «Диаграммы Венна», учащиеся указывают черты сходства и различия, синтезируют информацию по уровню познания Таксономии Блума.

Второй модуль - обучение критическому мышлению является немаловажным. Характерные особенности данного модуля - это оценочность, открытость новым идеям, собственное мнение и рефлексия этих суждений. Реализовать такое направление можно следующим образом: используя, к примеру, рисунок «Охрана воды»[2], выявить источники загрязнения и сопоставить его с текстовым содержанием

учебника, а затем предложить пути решения данной глобальной проблемы. Организуя соотнесение новой информации с той, которой учащиеся ранее располагали, совершенствуются умения применять полученные знания в учебно-практической деятельности.

Важным звеном на уроке является контроль знаний и умений учащихся. Эффективность учебной работы существенно зависит от того, как организован и на что нацелен контроль и каково его содержание. Идея *третьего модуля - оценивание обучения и оценивание для обучения*. Например, формативное оценивание применяется в теме: «Погода и ее прогноз»[2]. Для этого, организовав работу в паре, предложить составить зимний и летний прогноз погоды, выбрав необходимый прибор для определения температуры воздуха, из представленных картинок на странице учебника. Особенность данного типа заданий заключается в том, что они направлены на развитие конкретных умений учащихся: в данном случае, иметь первоначальные навыки работы с приборами; формирование ключевых понятий, которые следует использовать при определении прогноза погоды, для развития народного хозяйства, авиации, работы автотранспорта, сельского хозяйства и т.д. Это практико - ориентированное задание.

Обучение с применением *ИКТ - это четвертый модуль*. Он реализуется не только с применением дополнительной информацией на уроке различных компьютерных программ к наглядно-иллюстративному материалу «Познания мира», но и создает учителю условия для использования индивидуальных возможностей ученика, владеющего основами ИКТ - компетентностей. Так, в качестве одного из пунктов дифференцированного домашнего задания предлагается учащимся, используя рисунки горных пород, представленные в данном учебном пособии[2], составить схему их применения, или же определить, из каких полезных ископаемых изготовлены предметы, изображенные на странице в учебнике и выполнить работу в форме презентации, используя программу Microsoft PowerPoint.

Пятый модуль - обучение талантливых и одаренных способствует реализации личностного потенциала учащихся с повышенной мотивацией обучения. Можно, к примеру, предложить дифференцированные задания по уровню сложности, при выполнении которых, учащиеся, используя дополнительные источники информации, определяют последовательность появления полезных ископаемых в жизни людей, применяя фотографии из темы: «Использование полезных ископаемых в жизни людей»[2], извлекая при этом причинно-следственные связи.

Младший школьный возраст - благоприятный для творческого развития, ребятам нравится решать проблемные ситуации, находить сходство и различие, определять причину и следствие. Поэтому игры, такие как, «*Лови ошибку*», после изученных разделов, с применением наглядностей материала учебника, решение кроссворда, прием «*Слово*

дня» и другие отражают *шестой модуль - преподавание и обучение в соответствии с возрастными особенностями.*

К примеру, используя иллюстрацию, необходимо определить почвообразующие факторы и выявить степень влияния каждого компонента на образование почв. Данное задание реальнее выполнить в группе. Это создает условия для развития коммуникативных компетенций, способствует выработке исследовательских качеств и формирует *седьмой модуль - лидерские качества*, которые проявляются не только тогда, когда спикеры представляют групповую работу, но и тогда, когда дополняют ответы одноклассников.

Кроме того, учитывая дифференциацию обучения, предлагаются разноуровневые домашние задания с применением наглядностей данного учебника: составление кластера, анализ таблиц и рисунков учебника, определение сходств и различий, составление схем в форме презентаций.

Вывод: данные примеры заданий с использованием наглядно-иллюстративного материала, направлены на формирование функциональной грамотности и являются немаловажными при подготовке в ВОУД и PISA.

Литература:

1. Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2017. Инструктивно-методическое письмо / 2017-2018 учебный год.
2. К. Жунусова, А. Бирмагамбетов. Познание мира. Учебник для 3 класса общеобразовательной школы. Алматы: Атамұра, 2014.

Использование картографического материала и текста учебника для развития ключевых компетентностей в условиях обновленной системы среднего образования

*Красникова И.В., КГУ «Гимназия № 9»
учитель географии*

В условиях обновленной системы среднего образования для подготовки школьника к жизни, инновационные стратегии должны быть реализованы через ключевые компетенции [3]. Компетентный человек – это сформированная личность, способная брать на себя ответственность в различных ситуациях, готовая расширять границы своих знаний и совершенствовать их. Компетенцию рассматривают как возможность установления связи между знанием и ситуацией или как способность обнаружить знания и предпринимать действия, подходящие для решения проблемы в конкретных условиях её реализации.

Формирование компетентностей учеников обусловлено реализацией не только обновленного содержания образования, но и адекватных методов и технологий обучения. Список этих методов и технологий

является довольно широким, так как для развития ключевых компетенций существует различные, способы, приемы и ресурсы. Предлагается рассмотреть, *использование такого ресурса, как текст и картографический материал* учебника «География» для учащихся 7 класса общеобразовательной школы авторов А.Егориной, С.Нуркеновой, Е.Шиминой, издательства «Атамұра» [1].

На всех этапах изучения, освоения и видоизменения человеком земной поверхности карта была и остается незаменимым вспомогательным пособием. Связь между географией и картой велика, но никакая карта не сможет заменить полностью текст, и никакой текст не сможет заменить карту. Карта и текст являются не противостоящими, а дополняющими друг друга методами изложения.

В практической деятельности человека карта имеет не меньшее значение. Любая отрасль хозяйства, связанная с использованием земной поверхности, нуждается в надежной, хорошо составленной карте. Необходимо научить учащихся на уроках географии извлекать из карт различную по характеру информацию и распознавать ее свойства, а именно, использование их при поисках полезных ископаемых и эксплуатация недр, проектировании и постройки дорог (автомобильных и железных). Немаловажная функция карт в географии отводится при сооружении каналов и плотин, осушении и орошении земель, землеустройстве. В современный период, с ростом благосостояния граждан, особое значение отводится ведению городского хозяйства, планировки, строительству и реконструкция городов, изысканию и постройки альтернативных источников энергии, - вот далеко не полный перечень тех мероприятий, выполнение которых требует применения и использования карты и теоретических знаний. Реализовать такого типа функциональную грамотность можно развить у учащихся не только помощью географических знаний, коммуникативных и социальных навыков.

Работа с географическими картами на уроке часто предваряет беседу и рассказ учителя. Учащиеся составляют по картам не только частные характеристики, но и комплексные географические описания отдельных территорий и стран. После работы с картами предлагается сверить результаты ее с текстом учебника и сказать: есть ли расхождения с учебником; что они узнали из учебника дополнительно к тому, что рассказала им карта [2]. В тексте учебника «Инфраструктура. Транспортная инфраструктура» применен доступный для данного возраста материал для того, чтобы сформировать основы логического, критического и конструктивного мышления, а именно: дано четкое понятие инфраструктуры, представлены все виды транспорта: сухопутный, водный, воздушный. А для определения успешного достижения образовательных результатов реализации знаний о типах инфраструктуры различных регионов нашей страны представлена карта

«Схема транспортных коридоров Казахстана», анализируя которую формируются *ключевая компетентность – информационная*, направленная на развитие умения применять полученные знания в учебной и практической деятельности.

Формирование функциональной грамотности, интеллектуальное, нравственно-духовное развитие личности прослеживается практически в каждом параграфе учебника. Так, к примеру, в теме: «Тектоническое строение Земли» представлена карта-схема литосферных плит. Анализируя информацию данного наглядного пособия, можно предложить учащимся ответить на проблемные вопросы: «Может ли материк Австралия полностью исчезнуть?» или «Какие изменения могут произойти на планете?», а также предложить поразмышлять в группе о том, какие явления могут образовываться на границах литосферных плит, а затем спикерам выступить с разрешением данной проблемы, формируя при этом у учащихся *управленческую компетентность*. Здесь же, в тексте дана подробная информация о гипотезе дрейфа материков, указана скорость движения крупных плит, и в качестве закрепления можно учащимся выполнить дифференцированное задание и объяснить суть гипотезы тектоники плит.

В разделе учебника «Атмосфера» в теме: «Правила работы с синоптической картой» имеется карта с изображением областей низкого и высокого давления, формированием атмосферных фронтов, скоростью и направлением ветра, атмосферных осадков, температуры, давления. Через тестовый материал данного параграфа реализована следующая цель: применить метеорологическое прогнозирование на основе представленных метеоро элементов. Кроме того, методический аппарат учебника представлен не только традиционными вопросами, но и заданиями исследовательского характера, таблицами, схемами, требующих активизации учебных *технологических компетенций* учащихся. Особенность данных заданий в том, что они направлены на развитие конкретных умений учащихся: иметь первоначальные навыки работы с данными типами карт в рамках краеведения; определения ключевых понятий, которые следует использовать при определении прогноза погоды; поиска информации о важности синоптической карты для развития народного хозяйства, в особенности для авиации, сельского хозяйства.

По своей структуре тестовый материал различный по формату. Так, в теме: «Состав и географическое положение Мирового океана» имеются справочные сведения об океанах, и также здесь же представлена карта Индийского океана, дополняющая информацию, изложенную в тексте, проанализировав которую, формируются знания о географических объектах: островах, морях и заливах.

Особенностью учебника «География» является наличие заданий, обязывающих учащихся создавать творческие проекты на основе иллюстративного материала карты-рисунка «Историко-культурные районы

мира». В аналогичной по названию теме расширяются знания о мировых и Казахстанских чудесах света, об исторических памятниках и объектах культуры регионов Мира, расширяется круг знаний об этапах формирования исторического и культурного наследия. Материал текста способствует воспитанию чувства уважения к уникальности природы, истории и культуры края, формирует ответственное отношение за ее сохранность, при этом формируется *гражданская компетенция*.

Работа к завершению курса постепенно усложняется, учащиеся переходят от сопоставления ответов на отдельные вопросы и частных характеристик к сопоставлению комплексных характеристик с включением элементов сравнения. Например, при изучении особенностей природы Казахстана необходимо выявить различия ресурсов для развития культуры и отдыха в отдельных ее частях, используя карту «Рекреационные ресурсы Казахстана». Учащиеся по известной им логической схеме-плану комплексной характеристики (географическое положение, рельеф, климатические данные, реки, растительный покров) выполняют исследовательское задание, работая в группе или в паре, развивая *коммуникативную компетентность*.

Убеждаясь в ценности картографического и текстового материала, как взаимно дополняющих источников знаний, учащиеся читают учебник более осмысленно, учатся анализировать его содержание, более тщательно и критически отбирать материал из карт, таблиц, схем. При грамотном применении ресурсов данного учебного пособия имеются возможности для создания практико-ориентированных заданий, суммативных работ за раздел и четверть, а также для подготовки учащихся к итоговой аттестации, ВОУД и PISA.

Таким образом, текстовый и картографический материал, представленный в учебнике «География» для 7 класса, в условиях современной обновленной образовательной системы среднего образования удовлетворяет потребности ученика, учителя, родителей, общества и государства в обучении, а также способствует формированию ключевых компетентностей.

Литература:

1.Егорова А.В., Нуркенова С.Е., Шиминова Е.П.. География. Учебник для 7 класса общеобразовательной школы. Алматы: Атамұра, 2017.

2.Салищев К.А., Опорные конспекты и схемы на уроках географии // Преподавание географии в школе.- 2016, N.3. - С. 24-32.

3.Типовая учебная программа по учебному предмету «География» для 7-9 классов уровня основного среднего образования по обновленному содержанию, утвержденная приказом Министерства образования и науки Республики Казахстан от 23 ноября 2016 г. № 668.

Составление заданий по географии для развитие критического мышления учащихся

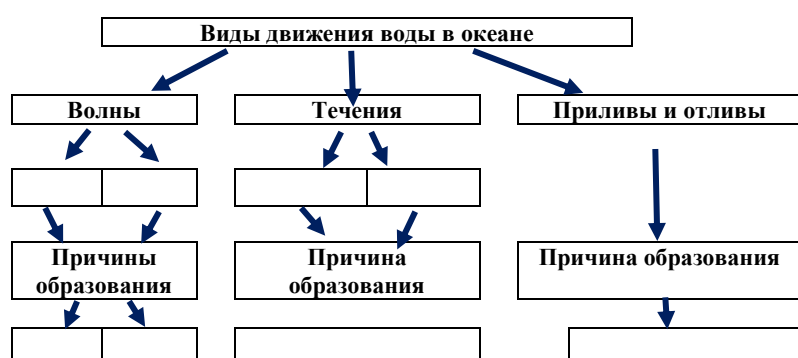
Майпенова М.И., КГУ «Гимназия №93»
учитель географии

Сегодня в условиях быстрого развития современного мира мы всё чаще говорим, что наше общество, являясь частью мировой системы, предпринимает определённые шаги для развития. Не остаётся в стороне и современная казахстанская система образования. Именно с этим связано появление многих идей компетентностного подхода в образовании.

В новых обстоятельствах процесс обучения выпускников в школе должен быть ориентирован на развитие компетентностей, способствующих реализации концепции «образование через всю жизнь». При этом результатом развития критического мышления является овладение школьниками системой ключевых компетенций, позволяющим молодым людям эффективно применять усвоенные знания в практической ситуации и успешно использовать в процессе социальной адаптации. Существует семь ключевых образовательных компетенций: ценностно-смысловая, общекультурная, учебно-познавательная, информационная, коммуникативная, социально-трудовая, компетенция личностного самосовершенствования.

Главное при составлении урока на развитие критического мышления школьников - помочь школьнику при помощи формулировки заданий задуматься, пропустить через себя и найти правильное решение для выполнения задания.

Знание и понимание. Входящие сюда задания основаны на определении,

отбор и понимание предоставленной информации. Например, при изучении темы "Движение воды в океане" в 6 классе, можно предложить дополнить схему (рис. 1).

Рис 1. Движение воды в океане

Задания на использование понятий в новых ситуациях: *определите направление постоянных течений на востоке Северной Америки. Объясните причины отклонения направления.*

Формирование умения получать выводы на основе имеющихся

данных происходит в результате их анализа, структурирования, обобщения. Позволяя логическим путем придти к выводам, состоящим в обнаружении каких-то закономерностей, тенденций, к оценкам и т.д.

При изучении темы "Ветер" в курсе географии 6 класса, учащимся можно предложить задание, которое содержит неявное противоречие между элементами ситуации: "Ветер-друг или враг человека? Ответ подкрепите аргументами".

Задание на сравнение анализ, синтез можно предложить в виде: Используя диаграмму "Венна", сравните Сарыарка и Мугалжары, приводя по 3 примера различий и сходства.

Также можно использовать задания с рисунками и пространственным мышлением: *используя текст и рисунки, составьте репортаж "Экологической проблемы региона и пути их решения"*.

Рис 2. Экологические проблемы региона

Например, при изучении темы "Туранская равнина" в курсе географии 8 класса задания на формирование набора умений: *определите лишнее, выберите нужную информацию, установите соответствие между правым и левым столбиками таблицы с приложенным текстовым материалом.*

Внимательно прочитай текст учебника.

1. Исключи лишнее по смыслу в каждом ряду и объясни почему?

А) Мангыстауские горы, Каратау, Бесшоки, Торгайская ложбина, Каракия, Актау; В) Плато Устирт, Актау, равнинный рельеф, высота 200-300м, глинистые отложения, ракушечник; С) Плато Торгай, Торгайская ложбина, ступенчатый рельеф, Каракия, высота 200-300 м.

2. Выбери нужную информацию. Заполни таблицу: *Приаральские Каракумы, песчаные отложения неогена, на севере Аральского моря, песчано-бугристые, Кызылкум, бугры, барханы, гряды, В нижнем течении рек Шу и Сарысу, Песчаными аллювиальными и эоловыми, Плато Бетпакдала, Логи и впадины.*

Пески	Географическое положение	Геологическое строение	Рельеф
-------	--------------------------	------------------------	--------

3. Установи соответствие:

1. Озен, Жетыбай
2. Плато Торгай, бассейн реки Иле
3. Бетпакдала
4. Мангыстау

- А) древесный уголь
- В) ракушечник
- С) нефть, газ
- Д) светлый гранит

В результате у учащихся вырабатываются навыки умственных операций и действий, навыки переноса знаний с теории на практику, развивается внимание, воля, творческое воображение, познавательный интерес к предмету.

Литература:

1. Национальный план действий по развитию функциональной грамотности на 2012-2016 годы.
2. Бутенко А.В., Ходос Е.А. Критическое мышление: метод, теория, практика. Учеб. -метод. пособие. М.: Мирос, 2002. – 176 с.

Самостоятельная работа как вид развивающего обучения на уроках географии

*Пешкова О.В., СОШ №35 им.Ю.Н.Павлова
учитель географии*

Информация сегодня – это товар, которая очень востребована в различных сферах деятельности человека. Сегодня окружающий мир, общество требуют от человека навыка владения и применения информации. Задача современной системы образования – научить ученика получать информацию из различных источников информации, а также думать, размышлять, анализировать и применять полученную информацию. Главная задача современного учителя развить у ученика данные навыки получения и работы с информацией.

Главная задача современного процесса обучения это научить и обучить школьника правильно распоряжаться полученной информацией.

Уровень сложности материала достаточно высок, и его форсированное изучение традиционными методами препятствует действительному усвоению знаний и овладению необходимыми умениями. Одной из причин снижения эффективности образовательного процесса является и однообразие учебной деятельности учащихся. Знания, это не конечная цель обучения, знания являются средством развития учеников. Продуктивным для развивающего обучения ученика является включение в содержание образования опыта творческой и познавательной работы ученика как на уроке, так и внеурочное время. Продуманная работа учителя на уроке, применение развивающего обучения должно создать условия для активизации учебно-познавательной деятельности учащихся, приблизить школьника к его главной цели – формированию умения учиться, развитию познавательной и творческой активности, живому осмыслению географии, овладению содержанием предмета. Учитель помогает своему ученику развивать в себе творческие качества при работе с информацией.

Сегодня очень важным для общества является воспитание человека и гражданина, который бы обладал инициативой, мыслил креативно и был смелым в принятии решения. Для того чтобы воспитать такую личность, учителям необходимо развивать у своих учащихся способность к самостоятельному поиску информации.

Содержание географического образования в настоящее время должно привести к существенным изменениям в методике преподавания географии. Эти изменения затронули весь учебный процесс: цели, методы, формы и средства обучения. Современный этап педагогической работы это переход от информационно - объяснительной технологии обучения учителя к личностно-ориентированной деятельности, формирующей широкий спектр личностных качеств ребенка как при самостоятельной так и при работе в группе.

Важными становятся не только усвоенные знания, но и сами способы усвоения и переработки учебной информации, развитие познавательного интереса к изучаемому предмету.

На своих уроках географии я применяю элементы технологии развивающего обучения, направленного на развитие познавательного интереса ученика к изучаемому предмету т.е. к географии.

Под развивающим обучением понимается активно - деятельностный способ обучения, идущий на смену объяснительно - иллюстративному способу.

Развивающее обучение включает в себя и формирование самостоятельной познавательной деятельности у ученика, которое возможно при наличии системы обучения учащихся самостоятельному добыванию знаний. Достичь этого удастся в результате целенаправленного формирования приемов учебной работы. Усвоенные приемы становятся важным средством самостоятельного приобретения новых знаний и умений. Можно выделить ряд основных моментов, повышающих заинтересованность учащегося в учебной деятельности:

1. Правильная постановка учебных задач, направленных на поиск необходимой информации, которая требует от ученика активной мыслительной деятельности;

2. Учитель также участвует в этом процессе, выполняя роль организатора и руководителя данного учебного процесса;

3. Учитель проводит систематический контроль за развитием навыков самостоятельной работы путем устных и письменных разноуровневых заданий.

Эффективность учебного процесса познания определяется качеством преподавания и самостоятельной познавательной деятельностью учеников. Эти два понятия очень тесно связаны, но следует выделить самостоятельную работу как ведущую и активизирующую форму обучения в связи с рядом обстоятельств.

Во-первых, знания, навыки, умения, нельзя передавать от преподавателя к ученику так, как передаются материальные предметы. Каждый учащийся овладевает ими путём самостоятельного познавательного труда: прослушивание, осознание устной информации, чтение, разбор и осмысление текстов, и критический анализ.

Во-вторых, процесс познания, направленный на выявление сущности и содержания изучаемого подчиняется строгим законам, определяющим последовательность познания: знакомство, восприятие, переработка, осознание, принятие. Нарушение последовательности приводит к поверхностным, неточным, неглубоким, непрочным знаниям, которые практически не могут реализоваться.

В-третьих, именно самостоятельная работа вырабатывает высокую культуру умственного труда, которая предполагает не только изучение книги, ведение записей, а, прежде всего ума, потребность в самостоятельной деятельности, стремление вникнуть в сущность вопроса, идти в глубь ещё не решённых проблем. В процессе такого труда наиболее полно выявляются индивидуальные способности школьников, их наклонности и интересы, которые способствуют развитию умения анализировать факты и явления, учат самостоятельному мышлению, которое приводит к творческому развитию и созданию собственного мнения, своих взглядов. При отборе самостоятельной работы, при определении ее объема и содержания наиболее важное значение имеет принцип доступности и систематичности, связь теории с практикой, принцип постепенности в нарастании трудностей, принцип творческой активности. Самостоятельная работа это один из методов, направленных на развитие поисковой деятельности ученика на уроке и она имеет ряд своих особенностей.

Самостоятельная работа должна носить целенаправленный характер. Во-первых учитель на уроке должен сразу четко ставить цели предстоящей работы. Во-вторых учитель должен подобрать такие задания, которые были бы интересны ученику и он стремился бы выполнить данные задания. В – третьих ученики должны понять какие задачи ставит перед ним учитель и как выполненная работа будет проверяться. Это придает работе учеников осмысленный, целенаправленный характер, и способствует более успешному ее выполнению.

В организации самостоятельной работы необходимо учитывать, что для овладения знаниями, умениями и навыками различными учащимися требуется разное время. Осуществлять это можно путем дифференцированного подхода к учащимся.

Задания, предлагаемые для самостоятельной работы, должны вызывать интерес учащихся. Он достигается новизной выдвигаемых задач, необычностью их содержания, раскрытием перед учащимися практического значения предлагаемой задачи или метода, которым нужно овладеть.

Учащиеся всегда проявляют большой интерес к самостоятельным работам, в процессе выполнения которых они исследуют предметы и явления.

При выполнении учащимися самостоятельных работ любого вида руководящая роль должна принадлежать учителю. Учитель продумывает систему самостоятельных работ, их планомерное включение в учебный процесс. Он определяет цель, содержание и объем каждой самостоятельной работы, ее место на уроке, методы обучения различным видам самостоятельной работы. При организации самостоятельной работы необходимо осуществлять разумное сочетание изложения материала учителем с самостоятельной работой учащихся по приобретению знаний, умений и навыков. В этом деле нельзя допускать крайностей: излишнее увлечение самостоятельной работой может замедлить темпы изучения программного материала. Подводя итог, можно сказать, что самое трудное для учителя научиться организовывать самостоятельную деятельность классного коллектива, постепенно передавать учащимся многие свои функции и роли, и, не подавляя инициативы, руководить самостоятельной работой учащихся. Если самостоятельную работу постепенно вводить, начиная с первых занятий, то учащиеся быстро осваиваются с ней, и она становится для них привычной. Самостоятельная работа оказывает значительное влияние на глубину и прочность знаний учащихся по предмету, на развитие их познавательных способностей, на темп усвоения нового материала. Учитель любящий свой предмет и умеющий создавать ситуацию успеха для ученика всегда будет интересен своему ученику.

Литература:

1. Богданова А.А. Уроки географии: 7-й класс. – М.: Просвещение, 1985.
2. Вагнер Б.Б. Игровые тесты на уроках географии. – М.: Флинта, 1997.
3. Васильева Л.Л. Урок географии в системе развивающего обучения, 2003.
4. География: уроки-игры в средней школе / Сост. Н.В. Болотникова. – Волгоград: Учитель, 2007.
5. Герасимова Т.Н., Душанина И.В. О новом подходе к методам обучения географии в средней школе / Под ред. И.Н. Алферовой. – М.: Просвещение, 1986.

Развитие функциональной грамотности у учащихся

*Севергина Ю.А., КГУ СОШ №15
учитель географии*

«Размышление – это самый благородный путь к знанию».

Наш мир не стоит на месте: все течет, все изменяется, постоянно развивается. Так образование в нашей стране претерпевает новшества и изменения. В обновленном содержании образования все больше внимания уделяется функциональной грамотности учащихся. А что же это такое?

Термин «функциональная грамотность» был введен в 1957 году ЮНЕСКО, наряду с понятиями «грамотность» и «минимальная грамотность». Грамотность – это навыки чтения, письма, счета и работы с документами. Минимальная грамотность – это способность читать и писать простые сообщения.

Функциональная грамотность - способность человека вступать в отношения с внешней средой и максимально быстро адаптироваться и функционировать в ней. В отличие от элементарной грамотности как способности личности читать, понимать, составлять простые короткие тексты и осуществлять простейшие арифметические действия. Функциональная грамотность есть уровень знаний, умений и навыков, обеспечивающий нормальное функционирование личности в системесоциальныхотношении который считается минимально необходимым для осуществления жизнедеятельности личности в конкретной культурной среде. [1].

В рамках программы обновленного содержания одной из главных целей является развитие функциональной грамотности.

Основной задачей учителя является развитие и формирование навыков функциональной грамотности учащихся на уроках географии. Каждый урок предусматривает изучение учащимися текстового материала параграфов и другой литературы, то необходимо сделать акцент на формировании функциональной грамотности чтения. Одним из приемов формирования функциональной грамотности, применяемым учителем на уроке является стратегия «ИНСЕРТ». Суть стратегии заключается в том, что учащиеся читают текст, отмечая знаками, чтобы подразделить заключенную в нем информацию следующим образом:

V «галочкой» помечается то, что им уже известно;

— знаком «минус» помечается то, что противоречит их представлению;

+ знаком «плюс» помечается то, что является для них интересным и неожиданным;

? «вопросительный знак» ставится, если что-то неясно, возникло желание узнать больше.

Ранжирование информации может быть иным, например:

«+» - «это я знаю»;

«√» - знал, но забыл;

«√√» - не знал;

«!» - никогда не подумал, что так бывает;

«-» - противоречит моим представлениям;

«?» - мало информации, нужно больше.

Целью такой стратегии является вдумчивое чтение, которое позволит лучше осмыслить текст, при помощи его разделения.

В результате развивающего обучения выделяются следующие особенности, которые помогают в качестве усвоения предмета с самого начала задать систему понятий, воспроизводящей изучаемый объект как целостную систему в её существенных свойствах и отношениях.

С использованием современных технологий структуры наших уроков позволяют:

1. Вовлекать учащихся в процессы познания окружающего мира, развивать сотрудничество между ними, взаимодействие учителя и ученика.
2. Направлять на понимание процессов развития современного мира, умение применять полученные знания и навыки в окружающей действительности.[2]

Литература:

1. Словарь терминов (https://methodological_terms.academic.ru).
2. <https://nauchforum.ru>

«Мәңгілік Ел» құндылықтары арқылы жас ұрпақты тәрбиелеу

*Танирбергенова А.Ж., Жаканова М.Ж. №18 ЖББОМ
география пәні мұғалімдері*

Білекке сенген заманда, ешкімге есе бермедік.

Білімге сенген заманда, қапы қалып жүрмелік.

Абылай хан

Білім мен тәрбие егіз ұғым. Оларды бір-бірінен бөліп қарауға болмайды. Біз оқушыны тәрбиелей отырып, білім алуына жағдай жасауымыз қажет. Ол үшін бірінші оқушылардың бойына өз Отанына деген сүйіспеншілікті арттыру, адамгершілік қағидалары, ұлттық құндылықтарымызды дәріптеу. Жалпы құндылықтар деп, адамдар мен әлеуметтік топтардың, қоғамның қажеттіліктерін қанағаттандыратын белгілі бір заттар мен құбылыстардың қасиеттерін айтады. Елбасымыз «Мәңгілік Ел» идеясында басты жеті құндылықты атап көрсетті:

1. Мәңгілік Ел, бұл - Тәуелсіздік және Астана.

2. Мәңгілік Ел, бұл - Жалпыұлттық бірлік, бейбітшілік пен келісім.

3. Мәңгілік Ел, бұл - Зайырлы Мемлекет және Жоғары Руханият.

4. Мәңгілік Ел, бұл - Инновация негізіндегі тұрақты Экономикалық Өсім.

5. Мәңгілік Ел, бұл - Жалпыға Ортақ Еңбек Қоғамы.

6. Мәңгілік Ел, бұл - Тарихтың, Мәдениет пен Тілдің ортақтығы.

7. Мәңгілік Ел, бұл - Ұлттық қауіпсіздік және Қазақстанның жалпы әлемдік және өңірлік проблемаларды шешуге жаһандық тұрғыдан

қатысуы. Елбасы: «Мәңгілік ел – ата-бабаларымыздың сан мың жылдан бергі асыл арманы. Ол арман – әлем елдерімен терезесі тең қатынас құратын, әлем картасынан ойып тұрып орын алатын тәуелсіз мемлекет атану еді. Ендігі ұрпақ – мәңгілік қазақтың перзенті. Ендеше, қазақ елінің ұлттық идеясы – мәңгілік ел! Мен мәңгілік ел ұғымын ұлтымыздың ұлы бағдары – «Қазақстан 2050» стратегиясының түп қазығы етіп алдым» деп ұрпаққа сенім артады.

Жаңартылған білім беру бағдарламасында оқушыларға қазақстандық патриотизм мен азаматтық жауапкершілік, құрмет көрсету, ынтымақтастық, еңбек пен шығармашылық, ашықтық, өмір бойы білім алу тәрізді «Мәңгілік Ел» құндылықтар жүйесі енгізілген. Біз осы мақсатта сабағымызды «Мәңгілік Ел» идеясының 7 құндылықтарын негізге ала отырып өткіземіз. География сабағында оқушыларға Мәңгілік Ел құндылықтарын негізге ала отырып тәрбиелеудің мынадай жолдарын ұсынар едім

- Туған жеріміздің табиғаты қорғау
- Минералдық ресурстарды тиімді пайдалану;
- Өлкеміздегі география саласына үлес қосқан ұлы тұлғалар
- Тарихи, табиғи ескерткіштердің маңыздылығы

Мысалы: **8сыныпта** «Қазақстан әлем картасында» деген тақырыбын өту барысында сабаққа қойылатын мақсат: Оқушыларға Қазақстанның әлем картасы мен әлемдегі орны жайлы түсінік беру. Қазақстанның әлем алдындағы беделінің күн санап өсуі мен әлем елдерінің ішіндегі өркениетті елдер қатарына қосылуы жайлы түсіндіру. Әлем тарихындағы Қазақстанның Мәңгілік ел болып қалыптасуына сеніммен қарап, оқушылардың оған өз үлесін қосатын ұрпақ болуына ықпал жасау. Сабақта оқушыларды Жаса Қазақстан, Атамекен, Өз елім, Астана әндері арқылы топқа бөліп алдық. Әр топ өз әндерін орындағанда оқушыларымыздың көздерінен өз елдеріне деген сүйіспеншілік, мақтаныш сезімдерін байқадық. Сабақта оқушылар еліміздің жер көлемі жөнінен дүние жүзінде тоғызыншы орында екенін, жер қойнауымызда пайдалы қазбалардың молдығын, Астананың әсем ғимараттары туралы өз ойларын білдірді. Мұндай сабақтарда оқушылар әлем алдындағы Қазақстанның беделін танып, біле түседі. Елдің ертеңі «Мәңгілік ел» екеніне көз жеткізе алады. Оқушы бойында, ойында елдің ертеңіне деген сенімділік туады. Сенімділік туса, болашаққа нық қадам басады. Ал 8сыныпта пайдалы қазбалар тақырыбында оқушыларға табиғат байлығы және табиғат байлығының түрлері жайлы түсінік бере келіп, еліміздегі табиғат байлықтары жайлы сөз ету. Табиғат байлықтарының адамзат әсеріне бүлінуі мен өзгеру әсері жайлы ұғындыру. Сабақ барысында «Мәңгілік ел» идеясы Қазақстанның байлығы мен оны қолданысқа жарату келешек жас ұрпақтың қолында екенін түсіндіру болса, негізгі мақсат жас ұрпақ санасына туған халқына деген құрмет, сүйіспеншілік, мақтаныш сезімдерін ұялату, ұлттық рухын дамыту. Алдымызда отырған оқушы - ол ертеңгі ел

азаматы екені белгілі. «Мәңгілік Ел» халықтың жағдайын, елдің өрлеуін, еліміздің жарқын өмірін меңзеп отырған бағдарлама Білім мазмұны қандай болмасын оны талаптағыдай оқушыға жеткізе білу – пән мұғалімінің ең негізгі кәсіби міндеті. XX ғасырдың басында Жүсіпбек Аймауытов: «Сабақ беру үйреншікті жай ғана шеберлік емес, ол – жаңадан жаңаны табатын өнер» деген екен. Сондықтан қазіргі таңдағы педагогика жаңалықтарын пән ерекшелігіне қарай қолдана білу – оқыту мақсатына жетудің бірден-бір жолы. География пәні ең қызықты, оқушылардың белсенділігін, танымдық қабілетін арттыруға мүмкіндігі жоғары пән. География сабағында оқушыларға Мәңгілік Ел құндылықтарын дәріптеуде еліміздің дүниежүзілік ұйымдармен байланысын мысалы: БҰҰ, ТМД, ШЫҰ, ЕҚЫҰ, ХВҚ, ЮНЕП айта келе Мағжан Жұмабаевтың: «Арыстандай айбатты, Жолбарыстай қайратты. Қырандай күшті қанатты – Мен жастарға сенемін» деп жастарға сенім артқанын айтып олардың болашаққа деген көзқарастарын нығайтып, сабақты түрлендіріп өткізуіміз қажет. Сабақтың түйіні біреу ғана – Мәңгілік Ел біздің өз қолымызда»- деген Елбасының сөзі Мәңгілік елді жасаушы халықты алға жетелейді. Мәңгілік сөзі бабаларымыздан мирас болып қалған кең-байтақ, қойнауы бай елімізбен, ана тіліміз – қазақ тілімен тығыз байланысты. Мәңгілік елдің сарқылмас байлығы мен әсем табиғаты, өлмес тілі болуы қажет. Өйткені, бүгінгі күні жасаған мәңгілік елді сақтап қалып, көркейтуші әрине, біздің болашағымыз – бүгінгі жас ұрпақ. «Мәңгілік Ел» болу үшін «ел болам десең, бесігіңді түзе» деген М.Әуезовтың қанатты сөзін ескеруіміз керек, яғни жарқын болашаққа жетелейтін қазіргі жастар бабаларымыз аңсап өткен тәуелсіздіктің туын биікке көтере білуі тиіс. Өйткені, бабаларымыздың ұлан байтақ жерін қалай қорғағанын, еркіндікті қалай аңсап-қадірлегенін естен шығаруға болмайды. Сондықтан олардың бойларына патриоттық сезімді ұялатып, елдің саналы болашағын тәрбиелеу біздің қолымызда. Оқыту мен қатар мектебімізде мемлекеттік мерекелер: Президент күні, Қазақстан Республикасының Тәуелсіздік күні, Қазақстан Республикасының Конституция күні, Астана күні мейрамдары кезінде міндетті түрде сынып сағаттары және сыныптан тыс ісшаралар өткізіледі. Біздің мақсатымыз осы жұмыстарды жүргізе отырып Мәңгілік Ел құндылықтарын бойларына сіңірген, өзіндік дәлелдерін еркін жеткізе алатын, сенімді әрі сыни ойлауға дағдыланған, алған білімдерін өмірде, кез-келген жағдайда пайдалана білетін өз елін, жерін сүйетін тұлға қалыптастыру.

Мәңгілік Ел – бұл Атамекеніміз, Туған жеріміз!

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. ҚР Президентінің «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы

2. География және табиғат журналы. 2016ж.

Формирование культуры межнационального общения школьников на ценностях «Мәңгілік Ел»

*Тулегенова Б.С., ОШ.№40
учитель географии и биологии*

В современном мире Казахстан рассматривается как одно из достаточно успешных государств, обладающих устойчивой политической системой, общественной стабильностью, гармоничным состоянием межэтнических и межконфессиональных отношений, высоким международным авторитетом и демонстрирующих постоянный экономический рост. В этой связи следует отметить, как подчеркнуто в Послании Главы государства Н.А.Назарбаева народу Казахстана «Казахстанский путь – 2050: «Единая цель, единые интересы, единое будущее», за годы суверенного развития созданы главные ценности, которые объединяют всех казахстанцев и составляют фундамент будущего нашей страны. В связи с этим, перед образованием встает вопрос: как обеспечить формирование толерантных качеств личности школьника в процессе поликультурного образования. В современной социокультурной ситуации школа, должна стать местом, где создаются благоприятные условия для межкультурного общения, где всем учащимся прививается уважение к своей культуре и культурам других народов, поскольку именно в учебно-воспитательном процессе создаются ситуации культурного, межличностного, межнационального общения.[1]

Еще великий казахский мыслитель Абай говорил, что начало человечности -это любовь и справедливость. Он вполне справедливо полагал, что человек может быть счастливым лишь тогда, когда его стремление, старания понимают и разделяют и другие. Ведь доброе внимание окрыляет. Абай призывал к взаимопониманию, миру и согласию, не случайно сказано им: «Дружба вызывает к дружбе». Чтобы народ мог процветать, он должен жить в мире и доверии.

Не секрет, что сегодня всё большее распространение среди молодёжи получили недоброжелательность, озлобленность, агрессивность. Поэтому, необходимо активизировать процесс поиска эффективных механизмов воспитания учащихся в духе толерантности. [2]

Общепризнанно, что в современное время человечеству не хватает толерантности, а проще говоря, взаимоуважительного, благожелательно - терпимого отношения друг к другу. Из-за такого дефицита происходит много бед. Казалось бы, так просто – живи и давай жить другим, имей свой образ жизни, веруй, выражай частным образом и публично свое мировоззрение, признай право других на то же самое, и все будет хорошо. Но почему-то не получается. Очевидно, проблема терпимости затрагивает какой-то глубокий уровень подсознания, и никакие рационалистические

доводы разума часто не действуют. Поэтому огромную важность, сегодня для нашей страны имеет теоретическая и практическая разработка принципов, методов, форм и содержания нового, поликультурного образования и воспитания.

Особая роль в формировании толерантности у школьников – от дошкольной до старшего звена - принадлежит, безусловно, педагогам. На сегодняшний день возникает необходимость воспитания культуры толерантности с самых первых дней обучения.

В связи с этим, педагог на предметных уроках, на классных часах должен уделять особое внимание патриотическому воспитанию, направленному на формирование уважительного отношения к Родине, родным местам, историческому прошлому, родной культуре, собственному народу и другим народам многонационального Казахстана. Положительная гражданская позиция должна стать частью мировоззрения учащегося, определять его действия по отношению к государству, вселять веру в будущее Независимого Казахстана. Человек который не любит свой родной край, не чувствует привязанности к своей земле, не знает историю и культуру своего народа, не может быть настоящим гражданином и патриотом своей Родины.

Перед классными руководителями стоит задача приобщить учащихся к культурам и традициям различных национальностей, корректировать воздействие на детей социально-этнических факторов и формировать у них чувство и сознание граждан мира. Совместная деятельность детей создает общее эмоциональное переживание, ребята оказывают помощь друг другу при выполнении задания, сострадают, переживают неудачи и радуются успеху. Они становятся терпимее, добрее, справедливее в оценке своих действий и поступков. При этом следует, естественно, учитывать избирательность интересов школьников, специфику региона, географию проживания населения.

На всех этапах работы с коллективом, где представлены разные национальности, независимо от возраста учащихся классному руководителю необходимо продумать практические меры, чтобы детям легче было преодолеть в себе национальную замкнутость, эгоизм, ориентироваться на повышение культуры общения всего ученического коллектива, использовать его возможности для противодействия вредным националистическим влияниям.

Большую ценность для учащихся имеют этнографические знания о происхождении народов, с представителями которых они вместе учатся, о своеобразии национального этикета, обрядов, быта, одежды, искусства, художественных промыслов, праздников. Могут быть созданы исследовательские группы школьников по изучению конкретных вопросов, связанных с культурой разных народов.

Важно, чтобы классный руководитель не только проявлял компетентность в этих вопросах, но и использовал накопленные знания в

воспитательной работе, во время беседы, посещения учащимися краеведческих и литературных музеев, различных национальных культурных центров, театров, выставок, фольклорных концертов, просмотров фильмов национальных студий и т.д. Знать как можно больше о других народах населяющих Казахстан- это основа формирования культуры межнациональных отношений в любом возрасте.

В 5-7 классах - основу составляет организация жизнедеятельности учащихся, поиск и пропаганда новых интересных и полезных дел, которые развивают и обогащают знания учащихся о родном крае, национальной культуре. Главное - это деятельность, направленная на развитие творческих способностей детей, воспитание патриотических и интернациональных чувств, формирование умений в области национальной культуры, стимулирование познавательного интереса к языку, истории, литературе, культуре.

Для старшеклассников привлекательными могут быть КВН, аукционы народных мудростей, содержание которых опирается на народные традиции: нравственный этикет, религиозные праздники, традиции семьи, народные промыслы. Так например, в форме сюжетно-ролевой игры в творческой форме могут быть представлены «Английская семья», «Японская семья», «Еврейская семья», «Русская семья», «Белорусская семья», «Молдавская семья» и т.д. В активной форме они изучают народные и семейные праздники, традиции народов, историю других народов живущих рядом, их духовную жизнь и культуру.[3]

Сегодня, как никогда, возрастает значение моральной ответственности, социальной позиции самого педагога. Дети стали активнее, свободолюбивее. Это требует изменения отношений между педагогами и детьми. Учителя должны личным примером показать образец гражданственности, гуманного, уважительного отношения к людям независимо от их национальности и вероисповедывания.

Воспитание в духе терпимости должно способствовать формированию у молодежи навыков независимого мышления, критического осмысления и выработки суждений, основанных на моральных ценностях. Но, конечно, нельзя оставлять воспитание на этом этапе, после воспитания навыка должна следовать продуманная работа, нацеленная непосредственно на сознание. [3]

Таким образом, для получения желаемых результатов воспитания толерантности, необходимо взаимодействие всех сфер общества. Попытки проявить толерантность через школьное образование будут безуспешны до тех пор, пока воспитание не будет направлено на все возрастные группы и не станут повсеместными и дома, и в школе, и на работе и даже при проведении досуга детей и взрослых. Для того чтобы бороться с нетерпимостью, школьник должен осознавать связь между своим поведением и порочным кругом недоверия одних к другим, и насилия в обществе. Каждый из нас должен задаться вопросом: «толерантен ли я?», и

тогда у нас появится надежда и вера в то, что наше общество, правильно осознав всю остроту момента, начнет действовать согласно своим новым принципам и привычкам.

Литература:

- 1.Послание Президента Республики Казахстан Н.А.Назарбаева «Казахстанский путь – 2050:Единая цель, единые интересы, единое будущее» - 17.01.2014 г
- 2.Гасанов З.Т. Национальные отношения и воспитание культуры межнационального общения // Педагогика. – 1996. – № 6. – С. 51-54.
- 3.Образование в поликультурной среде: Пособие для преподавателей факультативных курсов средней школы -Алматы: ШДС "Парасат", 2001.- 218 с.

Формирования функциональной грамотности учащихся на уроках биологии через технологии критического мышления

*Арконова С.Т., гимназия№93
учитель биологии*

Современный период развития Республики Казахстан четко обозначил новые приоритеты в области школьного образования, соответствующие мировым тенденциям.

На данный момент одним из ведущих уровней представления результатов образования является *функциональная грамотность*, определяемая как способность личности на основе знаний, умений и навыков нормально функционировать в системе социальных отношений, максимально быстро адаптироваться в конкретной культурной среде [1, с 24] .

В международном исследовании PISA все вопросы и учебные задания делятся на три общих группы: «Как узнать?» – это задания на применение методов познания. «Попробуй объяснить» – задания на объяснение явлений и фактов. «Сделай вывод» – задания на выявление умений формулировать выводы на основе данных.

В заданиях на применение методов познания *«Как узнать?» отражаются способы получения научных знаний*. В этих заданиях ученику может быть предложено найти способы установления каких-то фактов, определения (измерения) температуры, проверки гипотез; наметить план исследования предлагаемой проблемы.

В заданиях на объяснение явлений и фактов *«Попробуй объяснить»* учащиеся устанавливают причинно-следственные связи, развивают логическое мышление и коммуникативные навыки, отстаивают собственную точку зрения.

В заданиях третьего направления «Сделай вывод» включены задания, которые формируют умения получать выводы на основе имеющихся данных. Эти данные могут быть представлены в виде массива чисел, рисунков, графиков, схем, диаграмм, словесного описания. Анализ этих данных, их структурирование, обобщение позволяют логическим путём прийти к выводам, состоящим в обнаружении каких-то закономерностей, тенденций, к оценкам и так далее. Эти умения не совпадают, как может показаться, с умениями объяснять явления, поскольку в большей степени опираются на формальные, логические действия, тогда как объяснение (включая «генерирование» модели) — это в значительной степени эвристическое действие [2, с 98] .

Резюмируя выше сказанное, предлагаю ряд тематических заданий:

Задания по биологии, 6 класс.

Живые организмы.

1. Самый большой цветок в мире - у раффлезии. Он имеет ярко-красный цвет и пахнет гниющим мясом. Каким способом может опыляться это растение и почему?

2. Двудомные растения встречаются очень редко, несмотря на преимущества перекрестного опыления. Назовите возможные причины этого.

3. Докажите, что листья необходимы растениям для жизни.

4. Листопад в саваннах происходит у растений в самое жаркое время года. Можем ли мы утверждать, что причина листопада в саваннах точно такая же, что и в наших климатических условиях в осенний период? Обоснуйте ответ

Задания по биологии, 7 класс.

Отделы растений:

1. Докажите, что одноклеточная водоросль – это клетка-организм.

2. В некоторых источниках «первопроходцами жизни» называют лишайники. Почему?

3. Исследователь Луи Пастер впервые в XIX веке для борьбы с микробами предложил пастеризацию. Теперь данный способ повсеместно применяют для приготовления пастеризованного молока. Вам предлагается сравнить сроки хранения стерилизованного молока и пастеризованного молока. Как вы можете объяснить разницу в сроках хранения данных продуктов?

Ранг таксона	Объект 1	Объект 2
<i>Отряд</i>		
<i>Семейство</i>		
<i>Род</i>		
<i>Место в пищевой цепи</i>		

Задания по биологии, 8 класс

Раздел «Кровь и кровеносная система»

Задание 1. Составьте таблицу, отражающую строение кровеносных сосудов.

Название сосудов	Движение крови-направление	Скорость	Строение стенки	Давление крови
Артерии				
Вены				
Капилляры				

2. Вам предлагается сделать вычисления по предложенной формуле вашего артериального давления. Давление в норме для людей 16-20 лет можно вычислить следующим образом:

АД систолическое $= 1,7 \times \text{возраст} + 83$; АД диаст. $= 1,6 \times \text{возраст} + 42$;

3. На основе полученной информации сделайте вывод об особенностях строения кровеносных сосудов человеческого организма

4. Обоснуйте на примерах из жизни факты того, что тесная обувь, тугое затягивание ремня может негативно влиять на кровообращение

Задание 2: Ответьте на вопросы:

1. Зачем делается забор крови на анализ при подозрении на аппендицит?

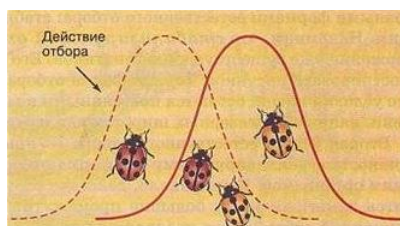
2. При не долеченной ангине может свидетельствовать об этом один из показателей крови. Какой это показатель?

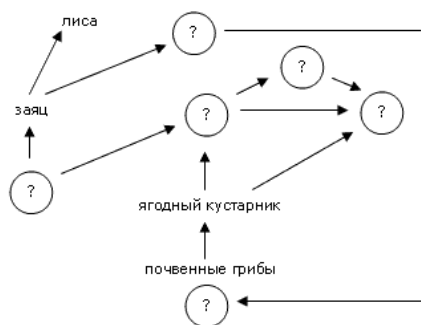
3. При обращении к врачу пациент жалуется на частое возникновение гематом, кровоподтеков при незначительных ушибах, боли в конечностях. При постановке правильного диагноза какой показатель анализа крови поможет врачу?

4. Ответьте на вопрос: Почему в первые дни жизни у новорожденных малышей количество эритроцитов на порядок больше, чем у взрослого человека. Но в течение первого года жизни уровень снижается?

Задания по общей биологии, 9-10 класс

Задание 1: Определи виды естественного отбора и обоснуй свой выбор

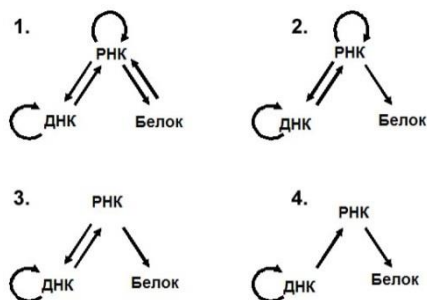

Задание 2. Дополните схему пищевой сети, включив в нее необходимые организмы: коршун, кузнечик, паук, зяблик, травы, бактерии - детритофаги.

Задание 3. Проиллюстрируйте графически следующие данные:

Выживаемость яиц бабочки - озимой совки максимальна при $t^0 = 25^{\circ}\text{C}$, если диапазон благоприятных температур составляет 10 градусов, при этом максимальная выживаемость яиц в 10 раз превышает таковую при нижней границе диапазона толерантности (5°C).

Задание 4. Основные положения в области молекулярной структуры нуклеиновых кислот, предложенные Фрэнсисом Криком, изначально предполагали изменения, которые будут сделаны позднее на основе новых открытий. На рисунке представлены схемы, отображающие возможные пути репликации генетического материала и “поток информации” в биологических системах. Современные представления об этих процессах отражает какая схема? Ответ обоснуйте.

Следует отметить, что вопросы на развитие функциональной грамотности направлены на оценку способности учащихся понять проблему, тем или иным образом связанную с рассматриваемой в тексте ситуацией, и решить ее, используя не только знания той или иной предметной области, но и информацию из различных источников.

Литература:

1.Н.Л. Галеева “Сто приемов для учебного успеха ученика на уроках биологии” М 2006

2.Г.В. Репкина, Е.В. Заика “Оценка уровня сформированности учебной деятельности” М1997.

Үштілді білім беру жүйесінің маңызы

*Әбдіғалымова Б.А., М.Жұмабаев атындағы №39 гимназия
химия пәні мұғалімі*

Мемлекетіміздің тәуелсіздік алғаннан бергі уақытта мәдениетте де, экономикада да, әлемдік саясатта да жеткен жетістіктері аз емес. Ұлттық құндылықтарымызды дәріптей отырып, жаһандану үрдісінің ағысымен де жүріп жатырмыз.

Жаһандану заманында Қазақстан үшін ғана емес, бүкіл әлемнің алдында тұрған көкейкесті мәселелердің бірі – көптілділік мәселесі.

Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев көптілді білімді дамытуға ерекше назар аударып «...еліміздің маңызды құндылықтарының бірі және басты артықшылығы – көпұлттылық пен көптілділік» деп атап көрсеткені белгілі. Президент жүктеген тапсырмаларға сәйкес, «Тілдерді қолдану мен дамытудың 2011-2012 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы» мен «Тілдердің үштұғырлығы» мәдени бағдарламасында, Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында, 2020 жылға қарай «... барша қазақстандықтар қазақ тілін, орыс тілін 95% және 25% – ағылшын тілін меңгеруі тиіс» делінген [1].

Үштілді оқыту қоршаған әлемде болып жатқан үдемелі өзгерістерге бейімделгіштігін күшейтетін лингвистикалық біліктілігі жоғары дамыған, бәсекеге қабілетті жастардың қалыптасуына септігін тигізетін жаңа білім беру үлгісін құруды көздейді. Осы орайда үш тілде (қазақ, орыс, ағылшын) бірдей оқытуды білдіретін көптілді оқыту бағдарламасының бірегейлігін атап өту керек [2].

Елбасымыз Н.Ә. Назарбаевтың «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты Қазақстан халқына Жолдауында «Тілдердің үштұғырлығы» мәдени жобасын кезеңмен іске асыруды қолға алуды ұсынды. «Қазақстан бүкіл әлемде халқы үш тілді пайдаланатын мәдениетті ел ретінде танылуға тиіс. Бұлар: қазақ тілі - мемлекеттік тіл, орыс тілі - ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі - жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі» деп атап көрсетілді.

Мектептерді үштілді білім беруге көшіру 2023 жылға қарай жүзеге асырылады. Алтынсарин атындағы Білім беру ұлттық академиясының вице-президенті Мариам Мұқатова: "Жоғары сынып оқушыларына

ағылшын тілінде оқыту төрт пән бойынша жүргізіледі: информатика, физика, химия, биология. 2017-2018 жылдары бесінші сыныпқа бірінші сыныптан бастап ағылшын тілін оқығандар келеді. Осы кезеңнен бастап жоғары сынып оқушыларын ағылшын тілінде оқыту жүзеге асырылады", – деп "2015-2020 жылдарға арналған үштілді білім беруді дамытудың жол картасы" бағдарламасы әзірленіп, бекітілгенін хабарлады [3].

Көпұлтты Қазақстан жағдайында «Тілдердің үштұғырлығы» мәдени жобасы қоғамдық өзара келісімді нығайтатын маңызды фактор болып табылады. Тілдердің үштұғырлығы идеясы Қазақстанның бәсекеге қабілеттілігін құруға және дамытуға бағытталған ұлттық идеологияның бөлігі болып табылады.

Бұл жаңа оқу бағдарламасына сәйкес, жалпы білім беретін мектептерде сондай-ақ Қазақстан тарихы мен география пәндері тек қазақ тілінде, ал Дүние жүзі тарихы пәнін тек орыс тілінде оқыту көзделгенінен байқалады [4]. Осы арқылы мемлекеттік тілді оқып-үйренуге тағы бір талап қойылғандай.

Ал төрт пәнді жоғары сыныптарда ағылшын тілінде оқыту жаратылыстану ғылымдары саласын болашақ мамандығы ретінде таңдаған оқушылардың алдына үлкен мүмкіндіктер береді, осы салада әлемдік ғылыми ақпараттарды еркін қолдануға жол ашады. Бұл өз кезегінде болашақ Қазақстан ғалымдарының жаһандық ғылыми ортада өз орнын алуға, техникалық ғылымдар саласында белгілі бір жетістіктерге жетуге әкеледі деп сенеміз.

Химия пәнінің мұғалімі ретінде осы пәнді жоғары сыныптарда ағылшын тілінде оқытудың маңызы зор екенін атап өту керек. Бір жағынан, өз тілінде де меңгеру оңайға соқпайтын осы пәнді өзге тілде оқыту дұрыс па? деген сұрақ туындауы мүмкін.

Мектепте химия пәнін ағылшын тілінде жүргізуді енгізу мақсатында, университеттерде ағылшын тілінде оқыту жүйесі енгізілгеніне 5 жылдай уақыт болып қалды. Сол негізде бірқатар кафедраларда ағылшын тілін тереңдетіп оқыту бағытындағы академиялық топтар ашылып, оқытушылар үшін біліктілікті арттыру орталығында тегін ағылшын тілі курстары жұмысын жалғастыруда.

Білетініміздей, жоғары оқу орындарында химия пәні ғылыми бағытта тереңдете оқытылып, студенттерге әлемдегі химия саласындағы жаңалықтарды шет тілінде алуға, оны аударуға тура келеді. Ал, ағылшын тілін жақсы меңгеру сәйкесінше, ғылыми мақалаларды өз тілімізге бұрмалаусыз аударып, ғаламдық ақпаратты еркін қабылдаумен қатар, студенттердің өз ғылыми жұмыстарын шетелдерде жариялауға көп мүмкіндіктер ашады. Ғылыми-техникалық ағылшын тілін қолдану бейімін талапкерлер жоғары оқу орындарына келгенде ғана бастап оқыту кеш болатынын уақыт көрсетіп отыр. Сондықтан оны мектеп қабырғасынан бастап оқыту Қазақстан азаматтарының көптілді мәдениетті болуына, жаратылыстану ғылымдарының даму аясының кеңеюіне жол ашады.

Мектептерден сабақтарды ағылшын тілінде оқып келген талапкерлердің келер күні алыс емес болғандықтан, жүктің ауыры бірінші кезекте оқытушыларға түсері сөзсіз. Сондықтан, химия пәнін ағылшын тілінде жүргізе алу тек мектеп мұғалімдерінің ғана емес, жоғары оқу орындарының оқытушыларының да алдында тұрған талап.

Осы талапқа сай болу мақсатында, мектептерде жақын болашақта енгізілейін деп отырған үш тілде білім беру деңгейлі түрде жүзеге асады.

Жалпы орта мектептерде кезеңді оқыту жүйесіне сәйкес ағылшын тілі сабағында оқушылар химияны оқуға қажетті терминологияны үйренеді. Сонымен қатар, оқушылар химия пәнін 8-сыныпта оқи бастағанда, осы білімдерін қолдануы қажет. Себебі, пәндер арасында тығыз байланыс болуы химияны жоғары сыныптарда таза ағылшын тілінде үйренуге дайындайды.

8-9 сыныптарда химияның негіздерін оқу тіліне байланысты қазақ немесе орыс тілдерінде оқиды делінген. Дегенмен, ағылшын тілін химия пәніне кірістіруді осы кезден бастау керек сияқты. Мысалы, «Химиялық элементтер» тақырыбын өткенде бірден элемент атауларын қатар екі тілде үйрету керек. Себебі, ағылшын тілі сабағында терминологияны қанша өткенмен, оны химия сабағында пысықтау қажет болып табылады. Сабақтың мазмұнын түсіндіру қазақ немесе орыс тілінде жүргізілсе де, ағылшынша терминологияны білу деңгейін ағылшын тіліндегі есептер, тест тапсырмаларын және т.б. қолдану арқылы тексеруге болады. Осылайша 8-9 сыныптарда екі тілде жүргізіле бастауы керек. Бұл өз кезегінде жоғары сыныптарға келгенде оқушылардың алған білімдерін тоғыстырып, пәнді таза ағылшын тілінде меңгеруіне көмегін тигізеді.

Енді, көпұлтты елімізде қазақ тілінің жағдайы онсыз да мәз емес, оның үстіне мектептер үштілді болса, жағдай одан әрі ушықпайды ма? деген де заңды сұрақ көкейімізге келеді. Меніңше, мектептерде үштілділікті енгізу қазіргі өсіп келе жатқан жас буынның өз тіліне деген құрметін кемітпейді. Тілді құрметтеуде, жасөспірімдерде патриоттық рух қалыптастыруда мектептің алатын орны зор екені анық. Дегенмен, осы мәселеде мектептен бөлек, отбасының, ата-ананың, одан қалса балабақшалардың негізгі тәрбиеші екенін ұмытпауымыз керек.

Көптілді оқытудан мемлекеттік тіліміздің мәртебесі түспейді, мектеп қабырғасынан болашақ жастарымыз үш тілді де жетік меңгерген азамат болып шығады. Қазіргі заман көптілділікті, оның ішінде халықаралық және ғылыми тіл болып саналатын ағылшын тілін білуді талап етсе, осы бағыт ең тиімді болып табылатыны айдан анық.

Сонымен, біз өз халқымыздың өркениеттен кенже қалмауы үшін қазақ тілімен қатар, орыс және ағылшын тілдерін меңгеруіміз қажет. Қадыр Мырза Әли ағамыз айтқандай, өзге тілдің бәрін біліп, өз тілімізді құрметтейік! Бұл – заман талабынан туындап отырған қажеттілік.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.

2. А.С. Жакулова. Көптілділік – заман талабы.

3. <http://kaz.tengrinews.kz/science/kazakstandyik-okushyilar-himiya-men-fizika-pandern-266564>

4. <http://khabar.kz/kz/news/kogam-kz/item/32038-2020-zhyly-zhogary-synyptarda-4-pan-agylshyn-tilinde-okytylady>

Развитие функциональной грамотности школьников на уроках биологии в 8, 9 классах посредством использования компетентностно – ориентированных заданий

*Вершицкая Ю. А., КГУ СОШ № 13
учитель биологии и химии*

Интеграция страны, в мировое образовательное пространство обуславливает необходимость в соответствии с требованиями государства и общества ориентировать обучение подрастающего поколения на развитие компетенций, способствующих реализации концепции «Образование на протяжении всей жизни». При изучении биологии, у учащихся формируется естественно – научная грамотность, под которой в исследованиях PISA понимается способность использовать естественнонаучные знания, выявлять проблемы и делать обоснованные выводы, необходимые для понимания окружающего мира и тех изменений, которые вносит в него деятельность человека, и для принятия соответствующих решений [1].

Особенностью современной школы является изменение образовательной парадигмы в соответствии с логикой компетентностного подхода через решение компетентностно – ориентированных заданий: от цели усвоения учащимися конкретных предметных знаний, умений и навыков в рамках отдельных учебных дисциплин к цели развития личностных, социальных, познавательных и коммуникативных способностей школьников, обеспечивающих у них такую ключевую компетенцию, как умение учиться, благоприятствующих их саморазвитию и самосовершенствованию, что отражается на функциональной грамотности школьников.

С целью развития функциональной грамотности школьников при обучении биологии применялись различные виды компетентностно – ориентированных заданий:

1. задачи из повседневной жизни, в которых смоделированы проблемы, возникающие в реальных жизненных ситуациях;

2. задания в виде разных форм тестов, таблиц, диаграмм, графиков, рисунков, схем и т.д. (интерпретация и анализ информации,

представленной в виде графиков, таблиц, диаграмм и работа с текстами делового стиля);

3. заданиями, составленными на материале из разных предметных областей (выполнение заданий междисциплинарного характера);

4. задачи на регрессию и ТРИЗ (теория решения изобретательских задач)

5. разные виды заданий на выражение собственной точки зрения на представленную информацию [2].

Компетентностно – ориентированные задания позволили решить одновременно несколько задач:

- оценить уровень развития письменной компетенции учащихся, т. е. насколько ученик в состоянии разобраться в тексте и извлечь из него необходимую информацию;
- оценить уровень развития предметных знаний и умений;
- оценить уровень развития общеучебных умений и навыков (интеллектуальных, познавательных, культуру письменной и устной речи и т. д.);
- оценить способность самостоятельно приобретать знания и выбирать способы деятельности, необходимые для успешной адаптации в современном мире. т.е. результативно действовать в нестандартных ситуациях;
- формировать познавательный интерес к предмету через развитие исследовательской компетенции;
- способствует сравнению прогресса учащихся в отношении каждого учебного предмета и образования в целом; определяют пути для снижения различий между текущими и ожидаемыми результатами [3].

Для развития естественно – научной функциональной грамотности учащихся 8, 9 классов КГУ СОШ № 13, преподавание биологии осуществлялось как процесс, направленный на развитие у школьников навыков самостоятельной практической познавательной деятельности в рамках «Личностно ориентированного обучения» (ЛОО), с использованием «Технологии проблемного обучения» (ТПО) и «Информационно – коммуникативных технологий» (ИКТ). В цели исследования входила комплексная проверка универсальных учебных действий (УУД) в ходе решения компетентностно – ориентированных заданий по биологии в рамках развития естественно – научной грамотности школьников.

Для исследования были сформированы контрольные и экспериментальные группы учащихся 8 и 9 классов, с одинаковым уровнем знаний по предмету. Обучение биологии в экспериментальных группах осуществлялось как процесс направленный на развитие у учащихся функциональной естественно – научной грамотности в рамках ЛОО, с применением вышеуказанных технологий, а в контрольных

группах по той же методике, но без применения компетентно – ориентированных заданий при обучении.

Исследование проходило в течение 1 полугодия 2017 – 2018 учебного года. Эффективность применяемой методики в классах оценивалась по результатам оценки коэффициента успешности развития умений выполнять определенные виды самостоятельной учебно–познавательной деятельности по компетентно – ориентированным заданиям на начало и на конец исследования по методике А. В. Усовой.

Коэффициент овладения учащимися контрольных и экспериментальных групп 8 и 9 классов, на начало K1 и конец исследования K2, учебных умений необходимых для выполнения таких видов учебной деятельности как эксперимент, работа с информацией, решение задач, систематизация знаний. Коэффициенты полноты освоения учебных умений, определяли по формуле $k=A/B$ где A – число верно выполненных действий в алгоритме действия, а B – число всех верных действий. На основании полученных данных определили коэффициенты успешности развития учебных умений у, выполнять вышеперечисленные виды учебно - познавательной деятельности учащимися экспериментальных и контрольных групп 8 и 9 классов по формуле $y=K2/K1$, где K1 – коэффициент полноты освоения УУД в начале исследования, K2 в конце исследования (рис 1, 2).

Из гистограмм, представленных на рисунках 1 и 2 видно, что коэффициент успешности освоения УУД лежащих в основе развития функциональной (а именно естественно – научной) грамотности учащихся экспериментальных групп 8, 9 классов выше чем в контрольных.

Рис. 1 Коэффициент успешности развития УУД (у) в 8 классе на начало и конец исследования.

Рис. 2 Коэффициент успешности развития УУД (у) в 9 классе на начало и конец исследования.

Следовательно, полученные данные свидетельствуют о большей эффективности организации учебной активной самостоятельной практической познавательной деятельности на уроках биологии в рамках ЛОО, с использованием ТПО и ИКТ посредством решения компетентностно – ориентированных заданий.

Литература:

1. Национальный план действий по развитию функциональной грамотности школьников на 2012–2016 годы.

2. Демидова М. Компетентностно - ориентированные задания в научно - естественном образовании // Народное образование. - 2008. № 4- с 5-8.

3. Фролова П.И. Формирование функциональной грамотности как основа развития учебно-познавательной компетентности студентов технического вуза в процессе изучения гуманитарных дисциплин // автореферат канд. диссер, Омск, 2014 г.- 250 с.

**Развитие функциональной грамотности учащихся на уроках биологии
через разноуровневые задания**

*Григорьева О.П., КГУ СОШ№30
учитель биологии*

Мир сегодня меняется так быстро, что простое накопление информации становится малоэффективным. Намного важнее уметь работать с этой информацией: искать, выбирать, систематизировать, применять, отбрасывать частности, понимать, какие новые знания необходимы и где их можно получить и применить в жизни. Система и процесс обучения должны создавать оптимальные условия для саморазвития личности, формирования у школьника таких качеств, как активность, альтернативность и гибкость мышления. Перечисленные характеристики умственной деятельности имеют значение для адаптации личности к современной социальной среде, поскольку именно от них зависят успехи или неудачи человека в профессиональной и иных сферах, иными словами – к развитию функциональной грамотности учащихся.

На уроках использую стратегии критического мышления: кластер, инсерт, синквейн, РАФТ; формы работы: групповая, работа в парах.

Мыслительный процесс начинается тогда, когда перед нами возникает задача или проблема, у которой нет готового способа решения. Психологи говорят, что мышление начинается с удивления, недоумения или с противоречия.

Мы начинаем развитие с формирования простейших мыслительных навыков: умений ставить вопросы, обобщать, выделять часть из целого, устанавливать закономерности, делать умозаключения. При создании разноуровневых заданий активно пользуюсь таксономией Блума.

Знание.

Работа с понятиями.

Язык биологии основан на общепринятых биологических понятиях. Знания биологических терминов определяет возможность излагать материал научным языком, поэтому в работе с учащимися всех классов я уделяю большое внимание их формированию. Для этого я использую следующие приёмы:

- **вместе с учащимися перевожу термины**, ищу общие корни в словах, это помогает сделать запоминание осмысленным; например, «homo» – равный, одинаковый, общий, обозначает равенство, единство. Например, гомогамный, гомология; при каждой новой встрече со знакомыми корнями вспоминаются ранее изученные термины, проводятся аналогии.

- **использую игру «Горячий стул»**. Ученик сидит спиной к доске, учитель на доске подчеркивает термины вразброс, по одному, учащиеся в классе дают им определения, не называя их; по этим определениям сидящему ученику необходимо узнать, о каких терминах идет речь

Понимание

Суть этих заданий заключается в необходимости установить соответствие между понятием и его содержанием;

Компоненты внутренней среды	Функции компонентов внутренней среды
1.Эритроциты 2.Лейкоциты 3.Тромбоциты 4.Плазма 5.Лимфа 6.Тканевая жидкость	а) свертывание крови б) образование антител в) фагоцитоз г) транспорт кислорода д) поддержание постоянства состава е) транспорт углекислого газа ж) образование лимфоцитов, защитная

- **задание на установление правильной последовательности**, целесообразно использовать для выявления знаний, учащихся о последовательности тех или иных процессов, стадий развития и т.д.,

например, в каком случае правильно названы звенья рефлекторной дуги дыхательного рефлекса?

- а) рецепторы легочных пузырьков – средний мозг – дыхательные мышцы;
- б) рецепторы аорты – продолговатый мозг – межрёберные мышцы;
- в) рецепторы внутренних органов – промежуточный мозг – дыхательные мышцы.

- задания, в котором ответ конструирует сам ученик, ответы в таких заданиях должны содержать 1–2 слова, числа, формулы и т.п.;

Пример: Закончите следующие фразы:

- а) Наука, изучающая строение и функции клеток называется _____.
- б) Мельчайшая структура клетки, выполняющая определенную функцию, называется _____.
- в) Ткань – это _____ клеток, обладающих _____ строением, _____ и _____.
- г) Органоиды, отвечающие за синтез белка и состоящие из _____ и РНК, называется _____.

Применение

Составление таблиц, тексты на развитие ФГ и ответы на вопросы
Выполнение лабораторных работ

Анализ, синтез

- задания на выявление общих закономерностей, учащимся предлагаются 2–3 понятия, для которых необходимо найти общие закономерности.

1. Аксон – дендрит. (Отростки нейрона).
2. Митохондрии – рибосомы. (Органоиды клетки).
3. Кровь – кость. (Кровяные клетки формируются в костном мозге).

Составление графических конспектов. Игра «Моделирование клетки»

Оценка

- Составление синквейна, сказки
- Театрализация
- Решение биологических задач
- Постановка проблемных вопросов
- Составление отчетов по экскурсии
- Написание творческих проектов

Проблемные вопросы и задачи:

- Аквариумные рыбы, купленные в зоомагазине, были привезены покупателем домой и выпущены в аквариум. Через несколько часов их нашли мертвыми.

Предложите возможно большее число гипотез, объясняющих причины гибели рыб.

- Игромания – величайшее зло современности. За ее развитие отвечает промежуточный мозг. Какую часть мозга надо «тренировать», чтобы победить зависимость?

Подводя итог работе, которая ведется по развитию функциональной грамотности через разноуровневые задания можно отметить: большинство учащихся достаточно грамотны, хорошо дискутируют, обучены и легко работают в парах и группах. Больше учащихся активно участвуют в олимпиадах, в конкурсах и НПК, занимая призовые места.

Таким образом, развитие функциональной грамотности по биологии имеет большое значение как в разрешении учебно-воспитательных задач школьного курса биологии, так и в разрешении многих общепедагогических задач, стоящих перед общеобразовательной школой в целом на современном этапе.

Биология сабағында CLIL әдісін қолдану тиімділігі

*Кожеева А.Н., Мусаева Г.М., № 12 ЖББОМ
биология пәні мұғалімдері*

Қазіргі замандағы адам үшін ағылшын тілінің маңыздылығы орасан зор деп ойлаймын. Заман талабына сай белсенді халықаралық байланыстарды кеңейту, табысты, бәсекеге қабылетті болу үшін ағылшын тілін меңгеруі қажеттілігі туындап тұрғаны сөзсіз. CLIL(Content and Language Integrated Learning немесе пәндік тілдік кіріктірілген оқыту) бұл әдіс көптеген мемлекеттерде қолданылып жүр. CLIL оқыту әдісі жаратылыстану пәндерді ағылшын тілінде оқытуды көздейді. Сонымен, оқушыларды оқыту ана тілінде және шетел тілдерінде оқыту бір бүтінді құрайды. Оқыту екі тілде де жүреді, бұл оқу жағдайларда пайдаланылады тілі, қолайлы жағдайға және оқыту мақсаттары сәйкес жүзеге асырылады. Халықаралық тәжірибеге сай жекелеген пәндерді екінші, үшінші тілдер арқылы оқыту оқушылар :

- Қызығушылықтары артады;
- Шығармашыл, креативті болады;
- Оқу нәтижелері көтеріледі;
- Академиялық тілді ойдағыдай меңгереді;
- Басқа ел мәдениетіне түсінік қалыптасып өз еліне құрметтері артады.

Бұл әдісті енгізу тәжірибесі көрсеткендей, жобалау кезінде оқу курсының негізінде келесі әдістерге мән беру қажет:

1. CLIL оқыту сабағы сәтті өту үшін 4 "С" элементтерін қолдану.

Content (мазмұны) – нақты оқу бағдарламасына сәйкес білім, білік және түсінік дағдыларын дамыту.

Communication (қарым-қатынас) – қарым қатынас жасау үшін тілді үйрену мен қолдану.

Cognition (ойлау қабілеті) - дамыту, танымдық және ойлау үдерісі. Оқушылардың ойлау қабілеттерін дамытады.

Culture (мәдениеттік білімдер) – әр түрлі пікірлер мен жалпы түсініктермен оқушылар танысады.

2.3 «L» үш өзара байланысты тілдің түрлері

L of learning «тіл оқытумен бірге» - тақырыппен байланысты міндетті тіл

L for learning «тіл оқыту үшін» - басқа тілдік ортада жұмыс істеу үшін қажет

L through learning «тіл арқылы оқыту» - бұл жаңа тілді үйреніп, өндеп және дамыту қажет

3.4 дағды. Айтылым, оқылым, жазылым және тыңдалым.

Speaking /айтылым/ – бұл қызмет түрі грамматикаға мән бермей қарапайым және анық сөйлеу.

Listening /тыңдалым/ – бұл сөйлеу әрекеті оқытуда қолданылатын ең маңызды оқыту түрі.

Reading /оқылым/– сөйлеу әрекетінің негізгі түрі оқуға арналған материалдың мәні болуы шарт.

Writing /жазылым/ – осы қызмет арқылы лексикалық және грамматикалық дағдылар дамиды.

4. Тиімді оқыту мен оқу түрлері:

- Active learning «белсенді оқыту»
- Collaborative learning «бірлескен оқу»
- Differentiation «саралап оқу»
- Cross-curricular links «пән аралық оқыту»
- Responding to learners' needs «Оқушылардың қажеттіліктерін қанағаттандыру»
- Using e-learning and new technology «электрондық және жаңа технологияларды қолдану»
- Modelling «моделдеу»

Біздің мектебімізде осы әдісті желтоқсаннан бастап 8 сыныптарында таңдау курсы сабақ өткізілген қолдана отырып. Нақты мысал келтіретін болсақ: жаңа терминдерді үйрету кезінде міндетті түрде listening дағдысын дамыту үшін macmillan dictionary онлайн сөздігін қолданамыз; терминдерді бекіту және практикада қолдану үшін төмендегідей тапсырма қолданамыз.

1 тапсырма: True and False

1. Бассүйек – Hand /F/
2. Иық белдеуі – shoulder girdle /'ʃəʊldə(r)/ 'gɜ:(r)d(ə)l/ /T/
3. Аяқ – Leg or Foot /T/
4. Қол – skull /skʌl/ /F/
5. Кеуде қуысы – Thoracic cage /θɔ:'ræɪɪk/ /keɪdʒ/ /T/
6. Омыртқа - vertebral column /,vɜ:(r) təbrəl 'TF/
7. Жамбас белдеуі - Pelvic girdle /T/

Тапсырма берілген соң нақты, анық нұсқаулық берген дұрыс деп ойлаймыз және ағылшын тілі біздің балаларымыз үшін бөтен тіл

болғандықтан нұсқаулықты қаншалықты түсінгенін сұрақтар қою арқылы тексереміз.

Instructions:

1. You have to choose one true or false.
2. You only get 3 minutes
3. You must tell me the answer.

ICQ - Instructions for verification:

1. Do you choose one answer the true or false?
2. Are you given 3 minutes or 5 minutes?
3. Do you need to writing or speaking?

Тапсырманы орындап болғаннан кейін Speaking дағдысын дамыту үшін тілдік қолдау береміз. Бұл өте қарапайым болып көрінгенімен өте маңызды деп санаймын.

Useful language /Тілдік қолдау

For example:

I think	number	is	true	because	in English	....
The answer	Must /could/	be	false	because		.....
	might					
I agree			I disagree			

2 тапсырма Миға шабуыл: Brainstorm: Method "9 pictures" / the students on the tables have cards with the correct answers, they match the words with the pictures. Students call the words and correctly pronounce them and check pronunciation using macmillan dictionary./ Use the language support when replying.

Individual work students answer the question: What is contained in these products?

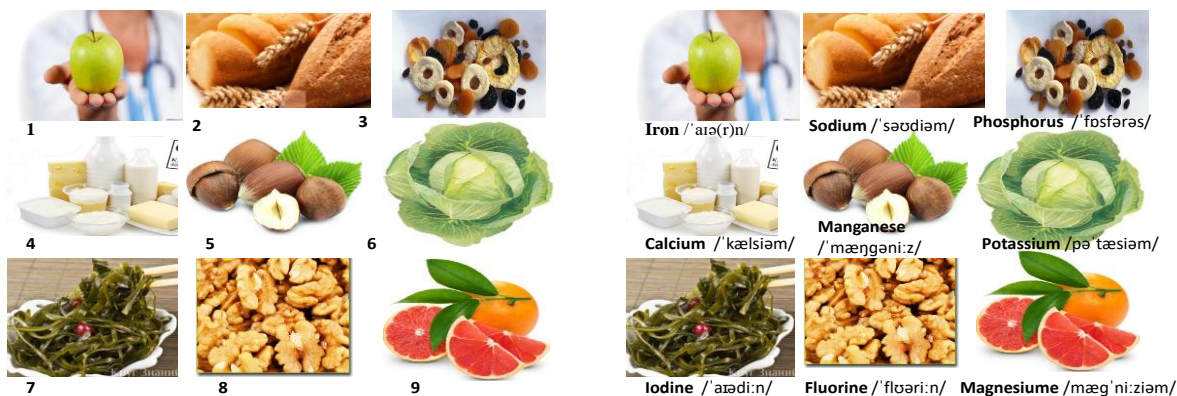
Why are they important in life? Instructions:

1. Look at the board.
2. Match the words with the pictures.
3. You are given only 5 minutes
4. You must pronounce the words correctly

Do you see your examples?

1. Do you have to listen or watch?
2. Do you need to match or find images?
3. Are you given 7 minutes or 5 minutes?
4. Do you need to speaking or reading?

ICQs - instruction checking questions:

Useful language / Тілдік қолдай. For example:

I think	on the ..... picture	is	...	because	it contained	....
I agree			I disagree			

3. Кері байланыс / Feedback

Formative evaluation: Excellent. Good job. Well done.

Reflection: Students at the end of the lesson write on stickers. They put it on the board.

Green sticker: I understood everything, very interesting to me.

Yellow sticker: I understood but I have questions.

Red sticker. I did not get anything.

Осы уақыт аралығында келесі қорытындыға келдік.

1. Сабақта көп тапсырма алмау керек.

2. Әр тапсырмаға нақты, түсінікті нұсқаулық беру керек.

3. Үнемі ізденіс қажет.

8 сынып оқушыларынан байқағанымыз:

1. Пәнге деген қызығушылық артты /ағылшын тіліндегі сабаққа ғана емес жалпы сабаққа/.

2. Бұл курсты асыға күтетіндері.

3. Сабаққа белсене қатысатындығы.

Қорытындылай келе, бәсекеге қабілетті тұлға қалыптастыру үшін, өз отанына көмек көрсетіп дамыған елдердің қатарына кіру үшін өзгерістер қажет. Ал өзгерістердің бір ғана көрінісі CLIL оқыту сабағы.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Coyle, D., Hood, P., Marsh, D., (2010) CLIL Content and Language Integrated Learning. Cambridge University Press.

2. Jiménez Catalán, R. M. & Ojeda Alba, J., (2010) "Disponibilidad léxica en inglés como lengua extranjera en dos tipos de instrucción" Lenguaje y Textos, 38-53.

3. Лебедева Е.А. Совершенствование иноязычной компетенции студентов-юристов // Наука и образование: хозяйство и экономика; предпринимательство; право и управление. 2011. No 7 (13). С.49-52.

Lesson Study зерттеу сабағын мектеп тәжірибесіне енгізу

Мұқаш Ж.Қ., Қайыркелдина С.Қ., №12 ЖББОМ

Lesson Study - мұғалім тәжірибесі саласындағы білімді жетілдіруге бағытталған, сабақтағы іс-әрекеттегі зерттеудің ерекше үлгісі болып табылатын педагогикалық тәсіл. Мұғалімдердің өз тәжірибелерін дамыту, кәсіби шеберліктерін жетілдіру және **Lesson Study зерттеу** сабағындағы негізгі мақсат әріптестерге қолдау көрсету. Мектебімізде деңгейлік курстан өткен және пән мұғалімдері арасында « Оқыту үдерісін жетілдіру және дамыту мақсатында «Lesson Study» (сабақты зерттеу) тәсілін пайдалану» тақырыбында шағын отырыс өткізілді. «Lesson Study» тәсілі арқылы негізгі пәндер бойынша оқушылардың білім деңгейін көтеру, оқыту мәселесін жетілдіру мақсатында мектепте 11 «Б» сынып оқушыларының жан-жақты дамуына қолайлы жағдай қалыптастыруды зерттеу, талдау жұмыстары жүргізілді. Неге осы сынып таңдалып алынды? Себебі, 11 «Б» сынып жаратылыстану –математикалық бағыт болғандықтан және ұлттық бірыңғай тестілеуге қаншалықты деңгейде дайындықтарын айқындау мақсатында зерттеу жүргізу үшін физика, химия, алгебра пәні мұғалімдерінің бірлесуімен Lesson Study-ді өткізу жоспары құрылды.

Lesson Study үш цикл бойынша өткізілді. 1-циклде алғашқы зерттеу сабағы бірлесіп жоспарланып, өткізілді, сабақ соңынан оқушылармен сұхбат жүргізіліп, олардың пікірлері ескеріле отырып, зерттеу жүргізуші мұғалімдер бірлесе талдау жасап, келесі зерттеу сабағы бірлесе жоспарланып отырды. Осындай іс-әрекет әрбір зерттеу сабағынан кейін қайталанып отырды.

Lesson Study жүргізу үшін А,В,С деңгейлі оқушылар анықтап алынды. Зерттеуге қатысушы әріптестер карта бойынша оқушыларды бақылап отырды.

Алғашқы зерттеу сабағын (физика) талдау барысында оқушыларға өз бетімен орындау үшін деңгейлік тапсырмалар дайындау ұсынылды. Екінші зерттеу сабағы алғашқы сабақтың қорытындысындағы ұсыныс ескеріле отырып құрылды және өткізілді. Сабақта оқушылар деңгейлік тапсырмалармен жұмыстанды, сабақты талдау нәтижесінде үшінші зерттеу сабағына шығармашалық тапсырмаларды күрделендіріп беруге ұсыныс жасалды. Алдыңғы сабақтан соңғы ұсыныс, оқушымен сұхбат нәтижесі ескеріле отырып, мұғалімдердің бірлесуімен үшінші зерттеу сабағының жоспары құрылып, өткізілді.

3 цикл аяқталған соң мұғалімдердің бірлесуімен Lesson Study қорытындыланды. Нәтижесінде жалпы сыныптағы әр түрлі деңгейдегі оқушылар бойынша өзгерістерді анықтап, төмендегідей қорытындыға келдік:

А деңгейіндегі оқушылар:

- Берілген мәтінмен жұмыс жасай алды;
- Жеңіл сұрақтарға жауап беріп, қатесін тауып, өз бетімен жұмыс жасауға ынталанды.

В деңгейіндегі оқушылар:

- Алған білімдерін қолданып, тірек-сызбалармен жұмыс жасай алды;
- Қосымша материалдармен жұмыс жасап, өз бетімен білім алуы үшін жоспар құра алды.

С деңгейіндегі оқушылар:

- Проблемалық сұрақтарды анықтап, жауап табуда ізденді. Өз білімдерін шығармашылық тапсырмаларды орындауда, логикалық сызбаларды құрастыруда қолдана алды.

Зерттеу барысында мұғалімдердің іс-әрекеттері, зерттеу тәжірибесіндегі жетістіктері жүйелі жарияланып тұрды, талқыланды және әріптестермен бірлесіп жаңа тәсілді оқыту жолдарын пән мұғалімдері арасында тәжірибе алмасуға мүмкіндік туды. Ынтымақтастықта бірлесіп жұмыс жасалды. Оқу мен оқыту үдерісіндегі кемшіліктерді жетілдіруге, зерттеуге дағды қалыптасты. Осыған байланысты, пән мұғалімдеріне төмендегідей ұсыныстар жасалды:

- Өз бетімен жұмыс белгілі бір мақсатқа бағытталған, оқушы орындай алатындай етіп таңдалуы тиіс;
- Өз бетімен жұмыс оқушының бар ынтасын салып жұмыс істейтіндей, қызықты етіп әзірленуі керек;
- Тапсырмалар жеңілден күрделіге қарай бағытталуы қажет;
- Деңгейлік тапсырмаларды дайындау барысында оқушылардың жеке ерекшеліктері ескерілуі керек.

11 «Б» сыныбында жүргізілген Lesson Study-ді қорытындылай отырып, сабақтағы өз бетімен жұмысты жетілдіруде оқушылардың деңгейін міндетті түрде ескерілу керек деген түйін жасалды. Жеке жұмысты берер алдында, оқушылар тақырыпты топта талдаса жақсы нәтижеге жетуге болады. Сабақта бағалау парағын ұсыну, критериалдық бағалауды енгізу, өздері қол жеткізе алатын нәтиже ғана емес, сабақ бойы қандай іс-әрекетпен айналысатынымен хабардар болып отыруға мүмкіндік береді, бұл олардың өз-өздерін реттеп үйренуге, өз бетімен жұмыс жасай білуге дағдыландырады деген қорытынды жасалды. Ең бастысы, осы зерттеу нәтижесінде 11 «Б» сыныбындағы білім сапасында оң өзгеріс байқалды.

Жалпы Lesson Study-дің мұғалімдер үшін тиімділігі:

- Оқытуды нәтижесінде оқушылардың қажеттіліктерін барынша қанағаттандыратындай етіп қалай жоспарлау керектігін түсінуге;
- Lesson Study мүмкіндіктерін өзімнің педагогикалық тәжірибесінде қолдануға көмектесті.

11 «Б» сыныбында жүргізілген «Білім сапасын арттыру мақсатында оқушылардың өз бетімен жұмысын жетілдіру» тақырыбындағы Lesson Study-дің қорытындысы әдістеме отырысында талқыланды.

Жалпы Lesson Study-дің оқушылар үшін тиімділігі:

- Жекеленген пәндерге қызығушылығы артады:
- Болашақ мамандық таңдауға септігін тигізеді:
- Сыныптың психологиялық ынтымақтастығы орнайды:
- Оқушылардың ішкі уәжі оянады

Ең бастысы, осы зерттеу нәтижесінде 11 «Б» сыныбындағы білім сапасында оң өзгеріс байқалды.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ «Мұғалімге арналған нұсқаулық» - Алматы, 2014

2. «Тәжірибедегі рефлексия» жалпы білім беретін мектептердегі педагогика кадрларының кәсіби даму бағдарламасы. NIS- Астана – 2016.

3. Ы.Алтынсарин атындағы ұлттық білім академиясы республикалық ғылыми-әдістемелік және ақпараттық-талдамалық журнал «12 жылдық білім беру» № 2, 2015 жыл.

4. [1] Пит Дадли, Lesson Study: нұсқаулық

5.[2] Құдайбергенова Қ.С. Құзырлылық білім сапасының критерийі: әдіснамасы және ғылыми- теориялық негізінде, монографиялық еңбек, Алматы: Дархан, 2008

Использование проектно-исследовательской деятельности на занятиях кружка дополнительного образования

*Олишевец Н.К., Станция юных натуралистов
педагог дополнительного образования*

В Послании Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстан от 10 января 2018 года говорится, что человеческий капитал - основа модернизации Казахстана.

Современному обществу с высоким уровнем информационно-технического развития требуется творческая инициативная личность. Сегодня необходимы не только разносторонние знания, образованность, но и постоянное стремление к пополнению и обновлению знаний, приобретению новых умений и навыков самообразования. Многие педагоги и родители считают, что исследовательской работой учащиеся могут заниматься только тогда, когда они приобретут необходимый жизненный опыт и определённый запас знаний и умений. Это мнение ошибочное, так как у детей интерес к исследованию является врождённой потребностью, которую необходимо постоянно развивать. В этом творческом процессе большую роль играют родители, образовательные учреждения и окружающая среда.

Одним из важнейших направлений деятельности Станции юных натуралистов является организация исследовательской работы педагогов и обучающихся. Проектно-исследовательский подход в обучении делает учащегося активным участником творческого процесса. Особенностью проектно-исследовательской деятельности в кружках станции юных натуралистов является то, что здесь могут заниматься учащиеся с разным уровнем знаний, способностей и возраста. Именно активная проектно-исследовательская деятельность помогает педагогам и учащимся проявить свои творческие способности и приобрести новые знания и умения. Конечно, основой успеха исследовательской деятельности является внутренняя мотивация, как самого учащегося, так и его педагога. Как правило, научить исследовательской деятельности учащихся может только педагог, который сам занимается научно-исследовательской работой, владеет технологией проектирования и методикой исследования.

На наших занятиях в кружке «Дизайнер-цветовод» одной из эффективных форм работы по изучению растительного мира, окружающей среды и экологических проблем особая роль принадлежит проектной и исследовательской деятельности учащихся.

Исследовательское направление работы кружка осуществляется в рамках следующих мероприятий: экскурсии, фенологические наблюдения, опыты, обучающие тренинги, которые способствуют развитию мышления, анализу полученных результатов. /4/. Тематику исследовательских работ учащиеся выбирают самостоятельно, проводят исследования и выполняют творческие работы. При выборе тем проектов учитываются интересы детей и способы получения информации. Работа над проектами и исследованиями достаточно сложная, поэтому необходимо готовить учеников постепенно, начиная с младшего возраста. В процессе проведения исследования у учащихся вырабатываются навыки наблюдения, приобретается опыт проведения научного эксперимента. При

непосредственном общении с природой появляется и развивается интерес к изучению экологии.

Структура учебно-исследовательского проекта состоит из трёх основных этапов: подготовительный, основной и завершающий.

На подготовительном этапе выдвигается проблема, её актуализация, определяется тема, цели, задачи исследования, выдвигается гипотеза и пути решения.

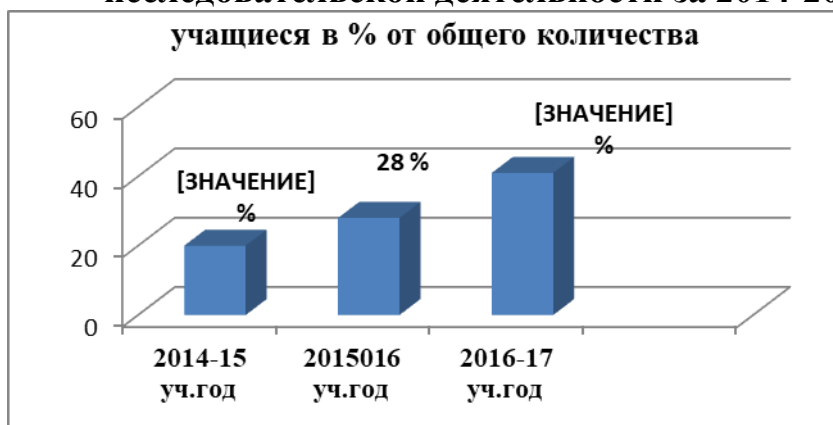
На основном этапе составляется план работы, выбор методов исследования, сбор материала, исследование, оформление и анализ полученных результатов, формулирование выводов.

В завершающем этапе проводятся: выбор формы предоставления результатов, презентации проекта, самоанализ, выполнение отчета, презентация результатов проекта. /5/.

Работа по проектно-исследовательской деятельности на Станции юных натуралистов началась с 2005 года. Так, в течение последних трёх лет учащиеся кружка провели следующие проектно-исследовательские работы: «Вытеснение лекарственных трав из окрестностей г. Караганды на примере тысячелистника»; «Городское озеленение – как условие благоприятного экологического и эстетического состояния города»; «Редкие экзотические растения в интерьерном озеленении»; «Экологическими тропами» (Электронный определитель деревьев и кустарников для работы на экологической тропе); «Эффективные и экологически чистые средства борьбы с колорадским жуком в условиях г. Караганды»; «Что же мы пьем под названием пакетированный СОК?»; «Голуби в городской среде обитания», «Эффективные способы выращивания рассады для пришкольного участка» и др.

Учащиеся кружка, выполняющие эти проекты, регулярно участвуют в научно-практических конференциях, в конкурсах проектов эколого-биологического направления Малой Академии наук, олимпиадах различного уровня и достигают высоких результатов, завоёвывая призовые места.

Мониторинг участия воспитанников кружка в проектно-исследовательской деятельности за 2014-2017 уч. гг.

Основными параметрами оценки результативности педагогической деятельности по проектно-исследовательской деятельности являются:

- познавательный интерес и творческая активность учащихся;
- рост динамики интереса и мотивации к учебной деятельности;
- уникальный опыт, невозможный при других формах обучения;
- удовлетворенность учащихся и их родителей учебным процессом; /6/.

Таким образом, широко используя различные приемы активизации и применяя их в проектно-исследовательской деятельности, мы добиваемся положительных результатов в обучении и воспитании.

Литература:

1. Горбунова Г.З. Научно-исследовательская деятельность учащихся: учеб. -метод. пособие – Караганда: Изд-во КарГУ, 2009, -54 с.
2. Губарева В.В. Внеклассная исследовательская деятельность. //Биология в школе, 2009 - №8, с 48 -50.
3. Прутченков А.С. 9 шагов выполнения экологического проекта. //Биология для школьников, 2005 - №2, с.42 -47.
4. <https://multiurok.ru/files/proghramma-kruzhka-iunyi-ekologh-1.html>
5. <http://uch.znate.ru/docs/167/index-10692.html>
6. <https://infourok.ru/material.html?mid=116344>

Внедрение приемов формирования функциональной грамотности учащихся на уроках биологии

*Полтавец Ж. Г., КГУ «Гимназия №93»
учитель биологии*

Сегодня от молодого человека, вступающего во взрослую жизнь, требуются не только знания, но и обладание определенными качествами, умениями и навыками. Я думаю, что это должны быть коммуникабельность, толерантность, умение быть мобильным и быстро реагировать на изменения в экономической ситуации в стране и мире. Предмет биология имеет прекрасные перспективы развития функциональной грамотности и представляет огромное поле деятельности: расчеты по формулам в генетике популяций, вывод формулы разнообразия белков и т.д., а также помогает учащимся быть адаптированными и самостоятельными гражданами в современном мире - владеть навыками здоровьесбережения и экологической грамотности. В своей методической системе обучения и развития у учащихся функциональной грамотности я ориентируюсь на таксономию целей обучения Б. Блума. Эта система привлекательна тем, что цели формулируются через результаты обучения, выраженные в действиях учащихся, которые можно точно измерить и опознать [1, с.15]. Все задания разделяются мною на 3 уровня: I уровень –

репродуктивный уровень обучаемости (по таксономии это ступени знания, понимания, применения) – позволяет ученику понимать и запоминать новую информацию, применять ее по алгоритму. II уровень – высокий, прикладной уровень (по таксономии - анализ и синтез) – позволяет активно использовать приобретенные знания в знакомой ситуации. III уровень – наиболее высокий, творческий уровень (по таксономии – оценка) – позволяет самостоятельно интегрировать новые знания в систему собственных знаний, умение давать оценку явлениям и событиям, проектировать новые способы решений. [1, с. 9] Как правило, в срез по определённой теме я включаю пять заданий. Если учащийся справляется с выполнением всех заданий, то можно говорить о его творческом уровне обучаемости и сформированности функциональной грамотности. Если ученик выполнил четыре задания – прикладной уровень обучаемости, если выполняются только первые три задания – ученик демонстрирует репродуктивный уровень обучаемости.

Из практики применения системы обучения Б.Блума, наиболее результативными являются некоторые примеры заданий разных уровней определения обучаемости учащихся и сформированности функциональной грамотности.

Задания первого репродуктивного уровня

1. Составьте слово из букв описанных ниже терминов: 1) Первая буква полисахарида, являющегося основным запасным веществом растений. 2) Первая буква предшественницы микроскопа. 3) Гласная буква в названии белка-катализатора. 4) Первая буква названия РНК, переносящей аминокислоты. 5) Буква, занимающая в алфавите такое же место, какое в списке аминокислот занимает глицин. (ответ КЛЕТКА).
2. Запишите данные выражения в виде арифметических примеров, решите их: 1) К числу нуклеотидов, кодирующих одну аминокислоту, прибавьте количество функций ДНК 2) Количество разных аминокислот разделите на число разных нуклеотидов 3) Запишите полученные результаты в строчку друг за другом и объясните биологический смысл получившегося числа. (64 – количество возможных триплетов ДНК) [2, с.29].
3. Выпишите насекомых с неполным превращением из приведенного списка: стрекоза, тутовый шелкопряд, клоп постельный, комар обыкновенный, овод бычий, таракан рыжий, богомол, муха цеце, божья коровка, многоцветница, медведка, акарида двухцветная, блохи, постельный клоп.
4. Сопоставьте отряд насекомых с перечисленными ниже признаками:
Отряды: А) Стрекозы Б) Перепончатокрылые.
Признаки: 1) Развитие без полного превращения; 2) Развитие с полным превращением; 3) Откладывают яйца в воду, где выводятся и обитают личинки; 4) Ротовой аппарат грызущего типа; 5) Для захвата добычи у личинок имеется особый орган – маска; 6) Имеют 2 пары прозрачных крыльев, густо пронизанных жилками; 7) Дневные хищные насекомые; 8)

Строят шестигранные соты; 9) Имеют жало; 10) Передние и задние крылья в полёте зацепляются и работают как одно целое; 11) Общественные насекомые.

5. Найдите смысловую ошибку в тематическом тексте (среди четырех характеристик каждого фактора одна неверна, укажите ошибку):

1) Содержание микробов и клещей в воздухе – абиогенный, атмосферный, непериодический, эволюционный. 2) Морские приливы – абиогенный, гидросферный, непериодический, эволюционный. 3) Содержание солей тяжелых металлов в почве – антропогенный, литосферный, непериодический, эволюционный.

Задания второго прикладного уровня:

1. Расставьте в правильном порядке события: изменение в последовательности нуклеотидов ДНК, деление мутантной клетки, радиоактивное воздействие на организм, образование клона мутантной клетки, заболевание организма.

2. Классифицируйте по уровням организации живой материи следующие живые системы: 1) стадо северных оленей 2) львиный прайд 3) яблоня 4) возбудитель гриппа 5) подосиновик 6) медуза 7) все обитатели острова в Тихом океане 8) все щуки озера Тихое 9) все живые организмы озера Балхаш 10) возбудитель герпеса 11) огород 12) аквариум 13) все живое на космической станции 14) возбудитель чумы 15) дрожжи.

3. Решите задачу на основе изученных алгоритмов: 1) Считая, что средняя относительная молекулярная масса аминокислоты около 110, а нуклеотида около 300, определите, что тяжелее: белок или его ген? 2) Одна выкуренная сигарета сокращает жизнь на 15 минут. Один человек курил с 15 лет, по 10 сигарет в день. Он умер в 55 лет. Сколько бы он прожил еще лет, если бы не курил.

4. Изобразите на листе бумаги в рисунке или схеме свойства, качества и условия процесса биосинтеза белка.

5. Составьте меню праздничного стола из продуктов, растительное сырье для которых имеет Абиссинский центр происхождения и оба Американских. Для каждого блюда укажите растение-сырье и центр его происхождения.

Задания третьего творческого уровня:

1. Ответьте на вопрос и докажите свою точку зрения: Какой метод поможет фармацевтическим заводам спрогнозировать план выпуска инсулина на годы вперед?

2. Выдвиньте гипотезу и докажите ее: Если поменять две из четырех клеток эмбриона лягушки местами, то эмбрион разовьется в нормальную особь. Если проделать это, когда в эмбрионе уже 64 клетки, то в организме взрослой лягушки будут уродства. О чем говорит этот факт? [2, с.32].

3. Лечебное действие антибиотиков основано на подавлении синтеза белка у бактерий – возбудителей болезни. Предположите место блокирования биосинтеза белка бактерий и докажите свою точку зрения.

4. Функции какой системы человека могут быть нарушены при бесконтрольном применении антибиотиков? Почему?
5. Какая взаимосвязь существует между словами любовь, гнев, радость, болезнь, весна, мозг? Свяжите эти слова между собой, но объединив их через главное слово «мозг».
6. Вопрос-противоречие: При ударах ломаются кости рук и ног, так как они внутри полые. Но именно эти кости могут выдерживать значительный груз и не ломаться. Почему?

Использование приемов формирования функциональной грамотности повышает мотивацию учения и качество знаний учащихся по предмету, формирует у них ориентацию на успех, о чем свидетельствует позитивная динамика учебных достижений моих учеников:

1. Высокие результаты итоговой аттестации и ЕНТ по предмету.
2. Рост усвоения общебиологических понятий учащимися согласно мониторинговым исследованиям.
3. Результативность участия учащихся в предметных олимпиадах различного уровня.
4. Увеличение учащихся с третьим, наиболее высоким, творческим уровнем обучаемости на **12 %**.

Таблица 1.

Мониторинговые исследования уровня обучаемости и сформированности функциональной грамотности учащихся 10 классов за два учебных года.

Учебный год	3 уровень обучаемости	2 уровень обучаемости	1 уровень обучаемости	Ниже 1 уровня обучаемости
2015-2016	17%	34%	42%	7%
2016-2017	29%	40%	28%	3%

Таким образом, работа по формированию функциональной грамотности оказывает позитивное влияние на усвоение учащимися всех четырех компонентов содержания биологического образования: знаний, умений и навыков (способов деятельности), опыта творческой деятельности и опыта эмоционально-ценностного отношения к миру, природе и изучению биологии.

Литература:

1. Караев Ж.А. АО НЦПК «Орлеу». Трехмерная методическая система обучения – основа формирования функциональной грамотности учащихся. Международный журнал экспериментального образования.
2. Мирзоев С.С. Оригинальные способы активизации знаний учащихся на уроках биологии. Методическое пособие для учителя. – М.: «5 за знания», 2009.

Реализация профильного обучения в старшей школе на основе профессиональных интересов учащихся через пропедевтику средней школы

*Туйсина Т.М, Нестеркина Т.С., КГУ «Гимназия №38»
учителя биологии*

«Далеко не каждый из нас станет ученым, далеко не каждому суждено сделать мировое открытие, но мастером своего дела должен стать каждый!» (В.А. Сухомлинский)

Современная система образования Республики Казахстан ориентирована на вхождение в мировое образовательное пространство, главными составляющими которого являются целенаправленное развитие способностей, творческого потенциала, индивидуальности, создание необходимых условий для развития и профессионального становления личности на основе национальных и общечеловеческих ценностей, направленных на правильное достижение выработки траектории ученика к будущей профессии. [1, с.1]

Старшая ступень общеобразовательной средней школы, занимая ключевое место в современном образовании, во многом определяет возможности систем образования и качество профессиональной деятельности молодых людей. Она представляет собой особое образовательное пространство, в рамках которого происходит социальное, профессиональное и гражданское самоопределение личности. От того, с каких гражданских и нравственных позиций молодой человек совершает свой образовательный и профессиональный выбор, зависит получение обществом квалифицированного специалиста-профессионала.

Основная идея обновления структуры и содержания образования на старшей ступени современной школы состоит в том, что оно должно стать более индивидуализированным, функциональным и эффективным. На этом основываются фундаментальные принципы стратегии реформирования образования в отношении старшей ступени школы. Приоритетным направлением функционирования среднего образования является введение профильного обучения для удовлетворения индивидуальных образовательных потребностей учащихся.

Профильное образование - завершающий этап среднего общего образования, на котором реализуется принцип индивидуализации и дифференциации обучения, обеспечивающий личностное и жизненное самоопределение учащихся. Эта система организации учебной деятельности, при которой учитываются способности, интересы и потребности старшеклассников, создаются условия для максимального

развития учащихся в соответствии с их познавательными и профессиональными намерениями. [2, с.7]

Профиль обучения - это выбираемый учащимся внутри направления обучения набор профильных предметов и элективных курсов, направленный на удовлетворение его познавательных потребностей и интересов, и реализующий его индивидуальную образовательную траекторию на предоставление возможности сформировать необходимые ресурсы для осуществления осознанного профессионального выбора. [3]

При выборе профиля обучения учитываются индивидуальные интересы участников образовательного процесса. Институциональными формами реализации этой цели в нашей гимназии являются введение в учебные планы элективных курсов: «Я и мое здоровье», «Химия в жизни» - в среднем звене, «Общая биология с основами генетики», «Химия и производство» - в старшем звене. Главной и основной целью этих занятий при планировании является расширение кругозора учащихся в данных областях наук, углубление знаний, полученных в курсе биологии и химии, и развитие умения разрешать различного типа задачи, которые в дальнейшем предоставит им сама жизнь. Кроме этого, в тематику проведения занятий включается работа, направленная на: знакомство учащихся с миром биологических профессий, профессиональную ориентацию учащихся по биологическому профилю; поддержку интереса к биологии и профессиональную направленность; формирование общей культуры обучения, нравственности, чувства патриотизма у будущих выпускников. На занятиях в среднем звене проводится знакомство учащихся с миром профессий, сопряженных с естественными дисциплинами: ученый, врач, диетолог, ветеринар, психолог, агроном, тренер, кинолог, технолог пищевой промышленности, фармацевт и т.д.

Работая над рекомендациями правила выбора профессии, учителя нашей гимназии рекомендуют учащимся использовать правило знаменитого треугольника в выборе профессии, в основе которого лежит три ключевых слова: «*Могу* – *Хочу* - *Нужно*». «*Могу*» проходит через возможности получения образования, с учетом состояния здоровья и имеющихся способностей. «*Хочу*» - второй угол треугольника, отражает интересы учащихся и их склонности. Третий угол треугольника – «*Нужно*», в его основу заложены потребности рынка труда, предусмотренные программой развития занятости населения города и области (на основе единой информационной базы рынка труда «Биржа труда»).

Кроме этого, рекомендуем учащимся перечень учебных заведений, в которых можно получить образование по выбранному профилю (как для учащихся девятых, так и одиннадцатых классов): Карагандинский государственный университет имени Е.А. Букетова, Казахский национальный медицинский университет имени С. Д. Асфендиярова, Карагандинский Государственный Медицинский Университет, Карагандинский медико-технический колледж, Карагандинский колледж

питания и сервиса, Карагандинский медицинский колледж, Карагандинский агротехнический колледж [4].

Большая работа проводится учителями естественных дисциплин в помощи учащимся в характеристике профессий (согласно специфике тем календарного плана). Например, тип специальностей «Человек-человек» подразумевает профессиональную деятельность, связанную с людьми: психолог, врач, воспитатель. Тип специальностей «Человек-природа», это профессии, чья деятельность связана с растениями и животными: ветеринар, агроном, флорист, эколог, ландшафтный дизайнер, менеджер по определению пола цыплят (цыплята разного пола требуют разного ухода за собой). К профессиям типа «Человек-медицина» относятся врач, фармацевт, биотехнолог, микробиолог, инженер-генетик и т.д.

Опираясь на характеристику групп профессий: «Человек-человек», «Человек-природа», «Человек-медицина» на уроках, занятиях, мероприятиях разного формата, стараемся показать, что биология, как и химия, очень разнообразные науки, состоящие из многих специальностей, иногда очень непохожих друг на друга. Например, работа биофизика и зоолога отличаются очень сильно. Если первый большую часть рабочего времени проводит в лаборатории, колдуя в белом халате над пробирками и чашками Петри, то для второго местом работы часто служит лес или степь, где он изучает жизнь представителей животного мира. Также сильно отличается деятельность эколога и биохимика. Но для любой биологической специальности знать основы науки необходимо. К тому же, многие специалисты работают на стыке нескольких направлений, поэтому не случайно, что профиль обучения, который выбирают учащиеся, представляет целый набор профильных предметов и элективных курсов, направленный на удовлетворение его познавательных потребностей и интересов и реализующий его индивидуальную образовательную траекторию. Обычно, эту траекторию учащиеся нашей гимназии выбирают уже в среднем звене, являясь участниками научных гимназических конференций, научных конференций МАН, участниками республиканских и международных конференций по профильным дисциплинам, участниками профильных олимпиад разного уровня (от КИО интернет олимпиад до международных, разных профилей и направлений).

Как правило, если на протяжении нескольких лет учащийся успешно работает в выбранной им траектории, то предпрофильная подготовка, направленная на самоопределение личности школьников, способствует формированию умения объективно оценить свои способности в выборе профиля обучения; осуществлению выбора профиля, соответствующего способностям и интересам; формированию высокого уровня учебной мотивации при обучении в избранном профиле и правильному выбору своей будущей профессии.

Литература:

1. Концепция предпрофильной подготовки учащихся и профильного обучения старшеклассников. Астана, 2012 г. Проект

2. Концепция развития профильного обучения в Республике Казахстан. Астана – 2010. Профильное обучение – проект.

3. Проект профильное обучение 12-летнего образования в системе образования РК согласно Закону Республики Казахстан «Об образовании».
23.04.2013

4. <http://enic-kazakhstan.kz>

Химияны оқыту үрдісінде ойын технологиясы арқылы оқушылардың танымдылығын арттыру

*Уралбаева Қ.Р., «№61 ЖББОМ» КММ
химия пәні мұғалімі*

Қазіргі кездегі қоғамның білім ордаларының алдына қойған негізгі мақсаты – жан-жақты жетілген білімді жас ұрпақты тәрбиелеу және тұлғаның логикалық ойлау қабілетін дамыту.

Химия пәнінің басталған уақытынан бастап оқушының пәнге қызығушылығын арттыру берілетін сабақтың жүйелі түрде ұйымдастырылып, нақты түсіндірілетіндері басты роль атқарады.

Әр мұғалімнің негізгі мақсаты сабақ мақсатын көрсету. Оқушылардың дүние танымдылығын арттыру үш бағытта жүргізіледі.

I. Іскерлік танымдылық ойындар.

Іскерлік танымдылық ойындардың оқушы ой-өрісін дамытатыны анық. Химиялық реакцияның жылу эффектісі тақырыбын іскерлік - ойын сабағы ретінде өткізуге болады.

Оқушылардың тапсырмаларды орындау, сұрақтарға жауап беру арқылы **Жаңа идеялы фирма сәулетін тұрғызу** » керектігі айтылады.

1. Келісім-шартқа отыру, құрылыс материалын сатып алу, үй тапсырмаларын тексеру.

2. Сәулеттің ірге тасын тұрғызу. Физикадан «жылу мөлшері» ұғымын еске түсіру.

3. Сәулет қабырғасын тұрғызу. Тәжірибе жасау арқылы проблемалық ой тұрғызу. 1- тәжірибе: суды қайнату, 2- тәжірибе: шырпыны жағу. Оқушылардың тәжірибені талдап, сіңірілген және бөлінген жылу туралы өздері қортынды жасайды. Сәулет қабырғасы экзотермиялық реакция ұйғарымдарынан тұрады.

4. Сәулет шатырын жабу: А) жылу эффектісі ұғымын енгізу, термохимиялық теңдеулер құру

5. Фирманың атын қою. Бұл оқушыларға үлкен ой салатын кезең, алған білімдерін сұрыпталып, негізгі түйін жасалынады.

6. Фирма ауласын көгалдандыру. Оқушылар бекіту сұрақтарына жауап береді.

7. Фирма президентін сайлау. Ең білімді жан-жақты іскер адам ғана президент болуға лайық. Бұл кезеңде термохимиялық теңдеулерге есептер шығарылады.

8. Фирманың болашақтағы бизнес-жоспарын жасау. Бұл кезде үйге тапсырма беріледі.

Ойын сабақтарына берілетін тапсырмалар қарапайымнан басталып, біртіндеп қиындап оқушылардың танымдық қызметін белсендіруге назар аударылады. Ойындар ұйымдастыруда оқушыларды қызықтыратын тапсырмалар таңдай білу мұғалімнің үлкен шеберлікті талап етеді.

Химиялық сан алуан сырын тәжірибелер жасау арқылы, қауіпсіздік техникасы сақтауға баулу арқылы ойын элементтерімен өрнектелген сабақ әрі қызықты, әрі ұтымды. Танымдық саяхат сабақтарды өткізу тиімді әдістердің бірі.

«Қышқылдар» тақырыбына өткізілген саяхат сабақтың жоспарында «Танымдық саяхатың» картасы ілінеді. 1-аялдама: «Көненің көзі» елі қышқылдарының шығу тарихы, қолданылуы туралы оқушы алдын-ала берілген тапсырма бойынша хабарлама жасайды. Тақтаға ілінген қышқыл формулаларының аттары аталып, ұқсастығы сутек атомы барлық қышқылдардың құрамында болатыны анықталады.

2-аялдама: Анықтағыш. Күнделікті өмірде қолданылатын қышқылдардың дәмін татып, ал қандай қышқылдардың дәмін тілмен татуға болмайтыны ескертіледі.

3-аялдама: Қызықты тәжірибе елі

Су + қышқыл – жылу бөлінеді. Қауіпсіздік ережесін сақтау

Қышқыл + су - шашырап күйдіреді ескертіледі.

4-аялдама: Эксперимент. Бұл аялдамада оқушылар эксперименттік тәжірибелер жасап, мынадай кесте толтырады:

Қышқыл аты	Формуласы	Индикаторға әсері	Химиялық қасиеті
Күкірт қышқылы	H_2SO_4	Лакмус: қызыл	$H_2SO_4 + CuO \rightarrow CuSO_4 + H_2O$
Тұз қышқылы	HCl	Метилоранж: қызғылт	$2HCl + Zn \rightarrow ZnCl_2 + H_2$

Бұл сабақта оқушылар өздерінің білімдерін ортаға салып, қышқылдардың еліне келгенде тиісті бағаларын алады. Мұндай сабақтар оқушы білімін тексеруге танымдық көзқарасын қалыптастыруға үлкен септігін тигізеді. Топпен жұмыс жүргізуді сайыс - сабақ түрінде өткізу

тиімді. Сайыс – сабаққа әр түрлі танымдық ойындар арқылы оқушылардың белсенділігін арттыру қарастырылады.

«Су, ерітінді, негіздер» тақырыбына өткізілген сайыс сабақта қолданылған танымдық ойындар:

1. Топтарға 3) қышқыл мен негіздер. 2) металл оксиді мен бейметалл оксидтерін. 1) металл мен бейметалды бөліп жазу.
2. Химик – эрудит ойыны. Реакция теңдеулерін аяқтап теңестіру.
3. «Кім жылдам» ойыны Ассоциация құру.
4. Су туралы мақал-мәтелдер айтудан жарыс.
5. Заттарды ажырата білесізбе? (*Кубизм әдісі бойынша*)

Химия сабақтарында танымдылық ойындар қатарына сөз жұмбақтар шешу, жұмбақ шешу, семантикалық карта, сөз өрім, криптограмма шешу жатады.

II. Логикалық ойлауды арттыру. Оқушылардың логикалық танымдылық әрекетін дамытуда сызба түрінде талданатын сабақ әдісі. Атап айтқанда Н.А.Оразхановтың сатылай –кешенді талдау әдісі.

Сабақ ойын түрінде басталып, артынан жаңа тақырып талданады. Үй тапсырмасы логикалық ойлауды арттыру мақсатында деңгейлік тапсырмалар түрінде сұралады.

I деңгей – анықтамалар заттарды ажыратуға құрылса,

II деңгей – өзгерістерді жүзеге асыру, генетикалық қатар құру,

III деңгей – есептер құрастыру, оны шығару.

Жаңа тақырып – сатылай кешенді - талдау арқылы жүргізіледі.

Мұндай әдіспен өткізілген сабақ нәтижесі:

1. Қарапайымнан күрделіге, жекеден жалпыға көше отырып, оқушыларды іс – әрекетке шығармашылық ізденіске жұмылдырады:

1. Танымдық іс-әрекетін дамытады;

2. Мұғалім-оқушы ынтымақтастығын арттырады.

III. Кластан тыс шаралар. Танымалдыққа тәрбиелеудің бағыты кластан тыс шаралар ұйымдастыру арқылы жүзеге асады. Пәндік апталықтарды өткізу оқушылардың пәнге қызығушылығын арттырады, қосымша тереңірек мәліметтер беру арқылы оқушылардың дүниетанымын дамытады. Жаратылыстану пәндерінің апталығында өткізілген «Интеллектуалдар» сайысы, «Білімпаздар» және «Ойыншылар» командалары арасында өтеді. Сайыс жеті кезеңнен тұрады. «Ой ашар» кезеңінде әр топқа 10 сұрақтан беріліп, «иә», «жоқ» жауаптарының саны бойынша ұпай жинайды. «Ол кім?» «Бұл не?» кезеңінде жасырылған сұрақтар арқылы «Кім?» немесе «не?» екенін анықтап, табу дәрежесіне қарай ұпай жинайды.

Мысалы:

1. Чернышевский «Социализм металы» деп атаған.
2. 1827 жылы Велер синтездеп алды.
3. Жер қыртысында таралуы бойынша III орында.
4. Күмістей ақ, иілімді, электр өткізгіш.

Бұл - Алюминий.

Келесі кезеңде 1 минут ішінде берілген элементтерді формулалар құрап танымдылықтарын шапшаңдықпен ұштастыра білді.

«Тәжірибені түсіндір» кезеңінде электрондық оқулық арқылы көрсетілген тәжірибенің мәнін түсіндіріп беру тапсырмасы берілді.

«Шешімін тап» кезеңінде есептеу, логикалық ойлау танымдылықтарын пайдалана білді.

«Құпия сөздің құлпын аш» кезеңінде тірек сөздері арқылы берілген сұрақтарға жауап беруге тырысады. Мысалы: Тірек сөздер: «Құрғақ мұз», «Әкесуы», «0,03%». Сұрақ: Ауадан ауыр, жоғары қысымда сұйытылатын түссіз, иссіз газ. Жауабы: Көмір қышқыл газы.

Білім беруде жоғарғы нәтижелікке жетудің бір жолы оқушылар танымдылығын дамыту деп ойлаймын.

Ендеше оқушы танымдылығын арттыра отырып, әр шәкіртті өзінің болашағын айқындай алатын, білімді, білікті маман қалыптастыруға болады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Д.Кішібаева «Химияны оқытудың инновациялық әдістері», Астана 2013
2. «Қазақстан мұғалімі» журналы –№4, 2008 жыл.
3. «Химия анықтамалығы» журналы №5, 2015 ж.

Математика сабағында оқушыларды критериалды жүйе бойынша бағалауды қолдану

*Аманкелді С.С., КММ «№ 82 ЖББОМ»
математика мұғалімі*

Заманауи математика пәнінің мұғалімімен табысты педагогикалық қызмет етуі оқыту мен тәрбие берудің тиімді педагогикалық технологияларды қолдануынсыз мүмкін емес. Педагогикалық технологияларды қолдану математиканы оқытудың басты мәселесі - күштемей математиканы оқыту мәселесі туындамау үшін оқу процессін ұтымды қолдануға мүмкіндік береді.

Сабақта басты бөлім оқушының білім мен дағдыны қадағалау. Оқу жұмысының тиімділігі көбінесе оның ұйымдастыруына және бақылау бағытына тікелей байланысты. Сондықтан да барлық мұғалімдер айрықша назарды сабақты ұйымдастыруына және оның мазмұнына аударады. Басты мәнді бақылау- бағалау қызметі алады, яғни өзінің қызметін бақылау және бағалау мүмкіндігі, пайда болатын қиындықтардың себептерін жою болып табылады. Бәріміз оқушыларды бағалаудың бес балды жүйесі арқылы дәстүрлі бағалауға үйреніп қалғанбыз, бірақ бұл кезде оқушының жұмысын толық бағалауға мүмкіндік болмайды. Сондықтан біз өзіміздің

сабағымызда оқушыларды заманауи бағалау технологиясы: критериалды технологияны қолданамыз. **Критериалды бағалау** – оқушылардың оқу жетістіктерін білім беру мақсаттары мен мазмұнына сәйкес, ұжым ішінде өңделген, оқушыға, ата-анаға және мұғалімге түсінікті, нақты анықталған критерийлерге негізделген үдеріс. Критериалды бағалау оқушыны әділ бағалауға мүмкіндік беретін механизм, ол рубрикатор деп аталады. Бағалау жүйесі қандай да бір оқу материалының меңгерілген деңгейін, қандай да бір тәжірибелік дағдының қалыптасу деңгейін анықтауға мүмкіндік береді. Осылайша ең төменгі санау нүктесін алған жөн.

Критериалды бағалау жүйесі қорытынды бағаны қойған кезде, сондай-ақ осы бағалау қойылатын мақсатты айқындау үшін өте тиімді болып табылады. Осылайша ол оқу мәселесін диагностикалау құралы болып табылады, ол мұғалім, оқушы мен ата-ана арасындағы байланысты үнемі қамтамасыз етеді және қарастырады.

5-7 сыныптағы оқушының математика пәні бойынша жетістіктерін бағалау үшін келесідей критерий түрлерін қолдануды ұсынамыз.

Критерийдің атаулары және оның мазмұны туралы қысқаша сипаттамасын кестеде қарастырамыз:

Критерий атауы және белгілері	Критерий мазмұнының қысқаша сипаттамасы
A- Білім және түсінік	Оқушы меңгерген материалының білімі мен түсігін көрсетеді, алған білімін стандартты және өзгертілген жағдайларда қолдана алады
B- Зерттеу	Оқушы қандай да бір тапсырманы зерттейді, математикалық әдістерді қолданады, заңдылықтарды табады, математика тілі көмегімен өзара байланысы туралы сипаттама береді
C- Коммуникация	Оқушы сәйкес ғылыми терминологияны, шартты белгілерді қолдана отырып ақпаратты беруге қабілетті
D- Рефлексия	Оқушы таңдалған шешу әдісінің дұрыстығы мен ұтымдылығын қарастырып, ойлайды

Критериалды бағалау кезінде біз көбінесе бағалау әрбір тапсырмаға қойылатынына назар аударамыз. Әрбір тапсырма тексерілген элементтің дұрыс орындалуына балл соммасы бойынша бағаланады.

Критериалды бағалау оқушы өзінің сәттіліктері мен сәтсіздіктері туралы ақпарат алған кезде кері байланыс қызметін атқарады. Осы кезде тіпті аралық жұмыстың қанағаттандырылмаған нәтижелері оқушымен тек өзінің нәтижелерін жақсарту үшін ұсыныс ретінде қарастырылады. Себебі критериалды бағалау оқушының әділ бағалауына және жоғары нәтижеге жету үшін ынталандырады. Оқушылар сол сәтте оң баға ала алмайды, себебі жаңа бағалау жүйесіне бейімделу процесі өтеді. Әр кезде олар жиынтық жұмыстарға жақсылап дайындалуға талпынады, дескриптормен жұмыс жасауға дағдыланады. Критериалды бағалаудың

барлық кезеңдерінің бар шарттарын сақтаған кезде бейімделу кезеңінің шығыны және бейнеті оқушының білім сапасының жоғарылауымен өтеледі. Біздің ойымызша бағалаудың критериалды жүйесі болашақта қанағаттандырылмаған бағаларды жояды деп ойлаймыз. Оқушылар бағалаудың критериалды жүйесі өзіне формативті бағалау және жиынтық бағалауды қамтиды (оқу бағдарламасының тарауларын аяқтау бойынша, тоқсан мен жыл бойының қорытынды бағалауы).

Формативті бағалау сыныпта не үйде күнделікті жұмыстың білімін меңгеру деңгейін, дағдысын анықтау үшін қажет. Ол әр түрлі формада жүргізіледі және оқушы мен мұғалімге өзінің жұмысын түзетуге, жиынтық жұмысқа дейін мүмкін болатын кемшіліктерді және жетіспеушіліктерді жоюға мүмкіндік береді. Формативтік бағалар жиынтық жұмыс үшін және тоқсан бойынша қорытынды бағалау кезінде есептелмейді. Жиынтық бағалау оқу тақырыбының тарауын аяқтаған кезде білімнің және оқу дағдысының қалыптасу деңгейін анықтау үшін арналған. Жиынтық бағалау жиынтық жұмыстардың әр алуан түрінің нәтижесі бойынша бағаланады. Жиынтық жұмыс үшін қойылған балл математика курсы бойынша тоқсанға, жылға қорытынды бағаны анықтау үшін негіз болып табылады. Бағалау критеріесі оқу процесінің барлық қатысушысына: оқушыға, мұғалімге, ата- анаға таныстыру үшін қолжетімді. Тоқсан бойы кемінде 2 жиынтық жұмыс жүргізіледі, мұны барлық оқушы міндетті түрде орындау қажет. Әрбір жиынтық жұмысқа кесте түрінде дескрипторлар құрамыз, онда оқушының жетістік дәрежесі белгіленеді. Жиынтық жұмыс үшін баллды тоқсандық баға қойған кезде ескереміз. Әрбіреуіміз білеміз оқушының танымдық қызығушылығын сақтау, оны оқуға, еңбектенуге ықыласын дамыту өте қиын. Оқу процессінде серіктес болған оқушы мен мұғалім бірге мәселені шешеді.

Математика пәнінің "Жай бөлшектер" бөлімі бойынша жиынтық бағалау үшін дескриптордың мысалын келтірейік.

Бағалау критерийлері	№	Дескриптор	Балл
		Білім алушы	
Дұрыс және бұрыс бөлшектерді анықтай алады.	1	алымы бөліміне тең бөлшектерді анықтайды;	1
		алымы бөлімінен үлкен бөлшектерді анықтайды;	1
Бұрыс бөлшектерді аралас сандарға айналдырады.	2	бірінші есептің шарты бойынша дұрыс қатынасты жазады;	1
		бұрыс бөлшекті аралас сандарға айналдырады;	1
		екінші есептің шарты бойынша дұрыс қатынасты жазады;	1
		бұрыс бөлшекті аралас сандарға	1

		айналдырады;	
Бөлшектің негізгі қасиетін қолдана отырып, бөлшектерді қысқартады немесе ортақ бөлімге келтіреді.	3	бөлшектің негізгі қасиеттерін қолданып m-ның мәнін анықтайды;	1
		бөлшектің негізгі қасиеттерін қолданып n-ның мәнін анықтайды;	1
		бөлшектің негізгі қасиеттерін қолданып p-ның мәнін анықтайды;	1
		бөлшектің негізгі қасиеттерін қолданып k-ның мәнін анықтайды;	1
Жай бөлшектерді координаталық сәуледе кескіндейді.	4	бірлік кесіндіні дұрыс анықтайды;	1
		дұрыс бөлшектердің кем дегенде екеуін координаталық сәуледе кескіндейді;	1
		бұрыс бөлшектердің кем дегенде екеуін координаталық сәуледе кескіндейді.	1
Жалпы балл			13

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Р. Ганзалис. "Формативті және суммативті бағалау бойынша нұсқаулық"- Б., 2007.
2. И.А. Низовская. "Оқу мен жазу арқылы сыни тұрғыдан ойлауды дамыту" бағдарламаның сөздігі. – Бішкек: 2003.
3. Жиынтық бағалауға арналған әдістемелік ұсыныстар математика пәні.
4. <http://school.xvatit.com/index.php> 20. teacher-moa.21309s01.edusite.ru.
5. Shirley Clarke. Unlocking Formative assessment. – 2001.

Применение элементов перевернутого обучения на уроках математики

*Болдырева Л.В., ЧУ «ШСР «Альтер»
учитель математики*

Перевернутое обучение или перевернутый класс – это такая педагогическая модель, в которой типичная подача теоретического материала (т.е. объяснение новой темы) и организация домашних заданий представлены наоборот. Ученики дома изучают новую тему, а в классе отводится время на выполнение упражнений, закрепление изученного, решение задач.

Таким образом, суть метода заключается в следующем: учащиеся выполняют домашнее задание в классе под руководством учителя, а теоретическую часть программы осваивают дома самостоятельно. Преподаватели могут записать свои лекции на видео и выложить в

интернет, а ученики могут просмотреть их на своих смартфонах, планшетах или домашних компьютерах. На занятиях в классе учащиеся наоборот выполняют практические задания, упражнения и лабораторные.

В идеале изучение нового происходит с помощью созданных (записанных) преподавателем видео или аудио лекций, которые можно разместить в интернете. В наших условиях новые темы ученики могут изучать непосредственно по учебнику или воспользоваться Интернет-ресурсами. Развитие мощных мобильных устройств предлагает широкий выбор богатых, образовательных ресурсов и возможность пользоваться ими в удобном месте и подходящее время.

Поскольку такой подход представляет собой общие изменения в процессе обучения, то можно применять только некоторые элементы из перевернутой модели обучения или использовать несколько перевернутых уроков в течение всего курса обучения.

Так, например, при изучении функций в курсе алгебры и начал анализа используется один и тот же алгоритм. Сначала определяем функцию: записываем её аналитическое выражение с помощью формулы ($y = ax^2$, $y = \sqrt{x}$, $y = \sin x$, $y = a^x$, $y = \log_a x$ и т.д.), описываем входящие в эту запись параметры. Далее по формуле определяем область определения функции и по возможности другие свойства. Затем строим график (как правило, по точкам), рассматривая различные значения параметров, входящих в формулу. По графику определяем другие свойства функций, а затем по возможности их доказываем. Уходит на это если не весь урок, то значительная его часть. В каждом классе есть ученики, которые едва успевают за учителем что-то записать и что-то начертить. Они практически не успевают ничего понять и тем более использовать потом этот материал на практике. На решение задач на уроке времени остается очень мало.

Оптимизировать эту работу позволяет технология перевернутого обучения. Записав один раз алгоритм исследования функции (можно оформить его в виде таблицы), потом задавать домашнее задание: прочитать параграф, построить график функции, записать свойства, используя алгоритм.

Хотя идея очень проста, эффективный «переворот» требует тщательной подготовки. Подготовка материала требует усилий и времени со стороны учителя, а элементы классного и внеклассного обучения должны составлять единое целое, чтобы ученики могли понять принцип данной модели и были мотивированы на подготовку к занятиям в классе. Введение перевернутого обучения может означать дополнительную работу и потребовать новых навыков от преподавателя.

Аспекты, на которые нужно обратить внимание при внедрении технологии перевернутого обучения:

Первый аспект – это домашняя работа. Здесь сталкиваемся с двумя большими проблемами:

1. Каков должен быть объем домашнего задания, чтобы ученик мог за короткое время освоить материал?

2. Тот факт, что ученики должны просматривать и изучать материал дома, еще не значит, что они действительно сделают это. Как проверить выполнение домашнего задания?

В качестве решения второй проблемы можно

- Предложить мини тест по изученному материалу;
- Попросить составить конспект (можно предложить план конспекта, схему конспекта, таблицу, в которую нужно записать изучаемый материал);
- Предложить список вопросов, на которые ученики должны найти ответы при выполнении домашнего задания.

Например, при изучении таких свойств функций как четность и периодичность в 10 классе, учащиеся получили задание (заметим, что эти свойства частично рассматриваются в курсе тригонометрии в 9 классе):

Прочитать и разобрать § 3, стр 20-22 ответить на вопросы:

1. Какое числовое множество называется симметричным?
2. Определить будут ли множества симметричными:
а) $(-\infty; -1) \cup (-1; 1) \cup (1; +\infty)$, б) $(-5; 2 - \sqrt{2}) \cup (2 + \sqrt{2}; 5)$ и т.д.
3. Какие два условия должны выполняться для того, чтобы функция была четной (нечетной)?
4. Определите четность/нечетность функций: а) $y = x^4 - 2x^2$, б) $y = \frac{x}{x^2 - 1}$ и т.д.
5. Какой вид имеет график четной (нечетной) функции?
6. Какая функция называется периодической?
7. Как вы понимаете, что такое период?
8. Сколько периодов имеет функция, если она периодическая?
9. Особенности графика периодической функции? Примеры.

Второй аспект «перевернутого обучения» – высвобождение классного времени для практических занятий. Ученики разбиваются на группы по несколько человек и проделывают необходимые задания. При этом они общаются, взаимодействуют и могут задавать вопросы. А учитель имеет возможность уделить внимание каждому в классе и видит полную картину успехов и неудач своих учеников.

Так после изучения свойств тригонометрических функций (ученики должны были в таблицу занести свойства функций и построить графики, пользуясь свойствами) на уроке была предложена работа: используя построенный график и свойства тригонометрических функций, выполните задания:

Верно ли, что (ответ поясните):

1. функция $y = \sin x$ определена во всех точках отрезка $\left[\frac{\pi}{4}; \frac{3\pi}{4}\right]$, если «нет» укажите точку разрыва;

2. функция $y = \cos x$ сохраняет знак на отрезке $\left[-\frac{\pi}{4}; \frac{\pi}{4}\right]$, если «да» укажите какой;

3. функция $y = \sin x$ возрастает на отрезке $\left[\frac{\pi}{2}; \pi\right]$, если «нет» укажите промежутки возрастания функции; и так далее.

Третий аспект правильное распределение времени и внимания учителя. При традиционном методе обучения учитель, как правило, работает с наиболее активными учениками, в то время как остальные просто отсиживаются. В новой модели обучения просто отсидеться не получается: учитель видит степень подготовленности ученика к уроку, уровень успеваемости в процессе выполнения практических заданий и может вовремя подключиться, чтобы помочь.

Элементы технологии перевернутого обучения использовались не только на уроках алгебры. Очень хорошо эта технология сработала на геометрии в 10 классе, при изучении аксиом стереометрии и параллельности в пространстве.

Применение технологии перевернутого обучения позволяет оптимизировать учебный процесс, так как больше времени уделяется решению практических задач и индивидуальной работе с учащимися. У учащихся формируется чувство ответственности за обучение, повышается эффективность выполнения домашних заданий. Работая с теоретическим материалом, ученик уже не может сказать «я не понял, как это делать» или «у меня не получилось», поэтому даже слабомотивированные учащиеся постепенно втягиваются в эту работу и делают ее качественнее с каждым разом.

«Перевернутое обучение» – это новый опыт не только для школьников, но и для учителей. Он требует много энергии, креативности и умения подать материал.

Литература:

1. <http://www.ed-today.ru/poleznye-statii/37>
2. <https://infourok.ru/perevernutoe-obuchenie-opit-vnedreniya-pedagogicheskoy-tehnologii-390550.html>
3. <http://tgassan.ru/data/documents/Perevernutoe-obuchenie.pdf>

Первые шаги обновления

*Елицина Л.С., Кусишбекова Г.Н., КГУ «Школа – лицей № 101»
учителя физики*

Каждый знает, что человек рождается с определенными задатками, в следствие уровень развития будет зависеть от характера воспитания в семье, в школе, от социального окружения и, конечно же, от его собственной деятельности. И одним из ожидаемых результатов обновленной образовательной программы РК, является сформированность у учащихся навыков обучения тому, как учиться. Все ученики устроены по-разному. А человек, умеющий обучаться, знающий, как использовать информацию в нужных целях, взаимодействующий с другими людьми и обладающий целым комплексом умений и навыков 21 века, способен жить и действовать в условиях меняющегося мира. Немало важно сказать, что наши ученики привыкли при традиционном обучении получать хорошие отметки за пересказ текста или за решение аналогичных задач, которые являются заданиями стандартного уровня и обеспечивают только один из компонентов качества знания - «правильность».

Большинство учителей физики согласятся с нами, что изучение курса физики 7 класса первой четверти ребята завершают с высокими результатами. Однако отказ от отметочной системы на уроках физики в 7 классах в рамках внедрения обновленного содержания высветил проблемы уровня усвоения теоретических знаний и практических умений по физике по итогам 1 четверти 2017-2018 учебного года. Очевидно, требовалось время на адаптацию и вероятно, мы недооценили ребят. Анализ первых суммативных работ по разделам послужил толчком для внесения определенных изменений в деятельности ученика. Наш взгляд упал на технологию уровневого обучения, которая имеет ряд привлекательных черт: четкое определение конечных целей для каждого уровня и есть реальная возможность определять на каком уровне усвоен материал. Для реализации уровневого обучения пришла идея составления маршрутного листа для уроков, который помог бы организовать траекторию обучения семиклассников. Задумывая маршрутные листы, мы ориентировались на слабого и сильного учеников.

На данном этапе маршрутные листы по физике включают наглядные рисунки, таблицы и схемы для визуального мышления, задания по формированию функциональной грамотности: грамотности чтения, математической грамотности, решению практических задач по физике. Задания маршрутного листа составлены дифференцированно, что позволяют организовать учителю на уроке поисковую, коммуникативную, рефлексивную деятельности учащихся, в сочетании с коллективной работой, работой в парах и группах. Более того, маршрутные листы имеют печатный вариант и вариант с кодами ответов на страницах флипчартов, что формирует ИКТ грамотность учащихся и позволяет проводить самопроверку, взаимопроверку.

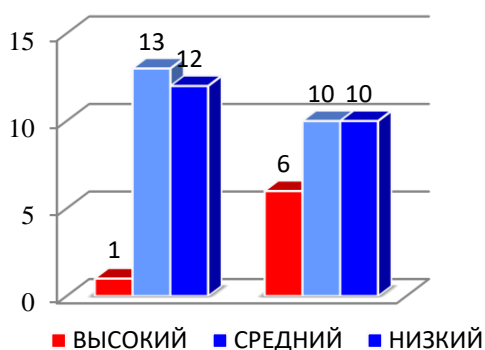
В течение второй четверти при изучении разделов физики введены маршрутные листы на каждый урок, благодаря которым повысилось качество знаний, средний процент усвоения знаний по физике,

уверенность учащихся в своих знаниях. Проиллюстрируем достижения наших учащихся за первое полугодие.

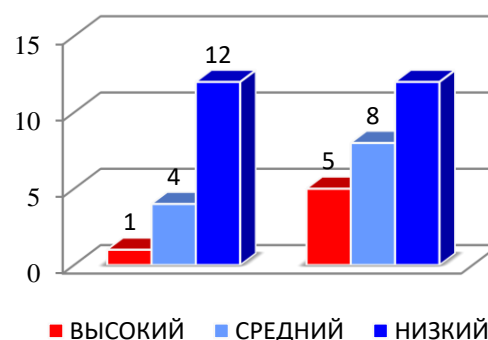
Результативность по уровням обучения				
Класс	Четверть	Уровни выполнения заданий		
		Высокий	Средний	Низкий
7В	первая / вторая	1/6	13/10	12/12
7Г	первая / вторая	1/5	4/8	21/12

Диаграммы демонстрируют увеличение количества учащихся, выполнившие Сор на высоком и среднем уровнями во 2 четверти.

7в класс

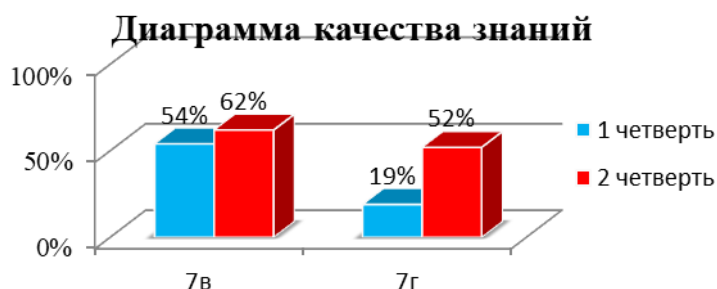

7г класс

Систематическое применение маршрутных листов на уроках отразилось и на явном повышении качества знаний учащихся по физике.

Класс	Качество знаний по физике	
	1 четверть	2 четверть
7В	54%	62%
7Г	19%	52%

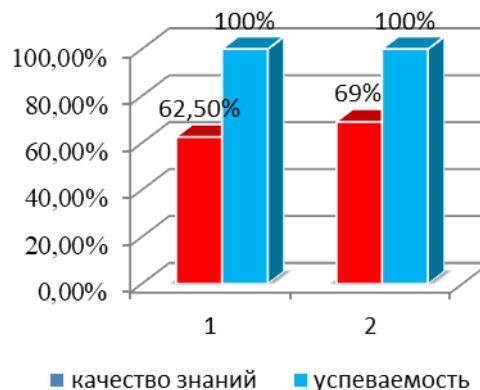
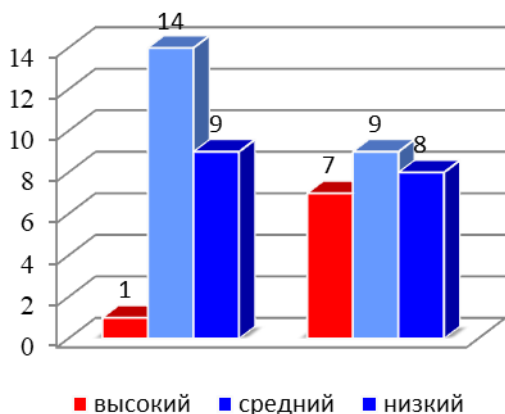
Маршрутные листы апробированы и на уроках естествознания в 5В классе. Качество знаний хоть и выросло незначительно, но количество учеников достигнувших высокий уровень выросло на 8 учащихся.

Результативность по уровням обучения естествознанию				
Класс	Четверть	Уровни выполнения заданий		
		Высокий	Средний	Низкий

5В	первая/вторая	1/7	14/9	9/8
----	---------------	-----	------	-----

Класс	Качество знаний по естествознанию	
	1 четверть	2 четверть
5В	62,5%	69%

Диаграмма результативности по уровням обучения

Созданные маршрутные листы позволяют:

- учителям экономить время и отслеживать маршрут движения учебной работы на уроке;
- ученикам ценить и контролировать время учебной деятельности, видеть свои пробелы в знаниях и возможность их ликвидации, а также успешно подготовиться к итоговым работам;
- родителям снять беспокойство по поводу усвоения ребенком физики на уроках, так как суммативная работа по разделу все-таки является промежуточным контролем, а маршрутный лист дает наглядную картину о состоянии обучения ученика.

Маршрутные листы практических работ по физике для учащихся 7 класса по разделу «Взаимодействие тел» нами были продемонстрированы на городском фестивале педагогических идей учителей математики и физики. Коллеги, присутствующие на занятиях отмечали эффективность их применения и возможность внедрения в практику на других предметах. Нельзя не отметить, что составление маршрутных листов требует дополнительного времени, больших материальных затрат на распечатку. Несмотря на это нам удалось максимально снизить негативное отношение к содержанию обновленного образования и получить положительные отклики от родителей.

Литература:

1. ИМП «Об особенностях организации образовательного процесса в общеобразовательных школах РК в 2017-2018 учебном году», Астана 2017.

Эффективность использования подхода Lesson Study в осуществлении преемственности начальной школы и среднего звена

*Ефимик М.Н., Жукова Л.Н., КГУ «Гимназия № 93»
учителя математики*

Стремительно происходящие глобальные изменения в современном мире требуют изменения и обновления подходов к процессам преподавания и обучения, улучшения школьной практики. Профессиональное развитие учителя – это один из актуальных вопросов современного образования. Сегодня система подготовки и повышения квалификации педагогов в Казахстане находится на стадии интенсивного развития и преобразования. Наиболее эффективным способом совершенствования педагогической практики является проведение исследования в действии. Исследование в действии это форма исследования являющаяся не столько «в» и «про» образование, сколько «для» него. Одним из вариантов совершенствования педагогической практики учителя является подход Lesson study (исследование урока). Lesson study это один из педагогических подходов, характеризующий форму исследования в действии на уроках и направлен на совершенствование знаний в области учительской практики. [1, стр. 10].

Lesson Study: процесс улучшения качества урока. Если вы хотите улучшить обучение, что может быть более очевидным, чем сотрудничать с другими учителями – планировать, наблюдать и размышлять над уроками?

При проведении исследования в действии учителя могут вводить новшества или совершенствовать педагогические подходы, которые затем передаются коллегам посредством проведения круглых столов, семинаров, либо публикации документа с описанием их работы [2, стр. 5].

Зачастую перед учителями встает вопрос, а что исследовать? Возможные проблемные аспекты практики учителя: результаты учащихся (достижения, успехи), образовательная программа, процесс обучения (стратегии преподавания, используемые методы, технологии и подходы), школьная среда, культура (морально-нравственные ценности учителей, взаимоотношения между учителями).

В нашей гимназии подход Lesson study использовался в исследовании преемственности между начальной школой и средним звеном. Переход из начальной в среднее звено школы традиционно считается одной из наиболее педагогически сложных школьных проблем, а период адаптации в 5-м классе – одним из труднейших периодов школьного обучения. Именно в этой параллели наблюдается снижение мотивации и качества знаний, поэтому необходимо более детально пронаблюдать за учащимися для выяснения причин трудностей в преемственности.

В КГУ «Гимназия №93» в последние несколько лет переход младших школьников в среднее звено происходил с минимальными потерями в качестве обучения. Даная проблема решается за счет детального изучения вопроса, как учителями начальной школы, так и учителями – предметниками среднего звена. В начале каждого учебного года учитель начальных классов дает психолого-педагогическую характеристику каждому обучающемуся, рассказывает о социальном положении, особенностях семейного воспитания. До внедрения Lesson study:

- уроки в 4-5 классов в основном посещались администрацией, редко учителями предметниками и учителями начальных классов;
- не было сотрудничества учителей начальных классов и среднего звена;
- анализ урока не направлял учителя на отслеживание и исправление своих ошибок;
- изучалась практика преподавания учителя, учитель подвергался критике за низкое качество знаний.

Однако, анализируя ситуацию, мы пришли к выводу, что посещение уроков учителем начальной школы в начале пятого класса не является эффективным, так как учащийся в присутствии первого учителя на уроке ведет себя так же, как и в начальной школе, а программный материал – это повторение изученного в начальной школе. Наиболее эффективно посещение уроков учителем начальных классов уроков во втором полугодии пятого класса, так как учащиеся демонстрируют усвоение новых знаний, навыки общения с новыми учителями – предметниками, адаптированность их к разным требованиям, новые межличностные отношения – словом, можно говорить об уровне успешности адаптации пятиклассников. В результате совместного планирования, совместного наблюдения, совместного анализа учителя формируют и «совместное представление» об обучении, что и является основой преемственности. За один урок рациональнее выбирать для наблюдения не более 3 учащихся. Кроме того, для удобства, рациональнее использовать карты наблюдения. Нами были использованы карты наблюдений, в которых мы отслеживали не только поведение ученика на уроке, но и сравнивали его в подобных ситуациях в начальной школе.

	Текущие достижения и критерии успеха <i>ученик А</i>			<i>Исследуемый</i>
Этап урока	Каким Вы ожидаете ответ ученика А	Как он отвечает в результате наблюдений	Как он вел себя в подобных ситуациях в начальной школе	
Стадия вызова Актуализация знаний Фронтальный опрос «Десятичные дроби»	-ученик понимает вопросы, но руку практически не поднимает, при ответе на вопрос испытывает затруднения	Плохо знает правила, не сразу воспринимает вопрос	Правила заучивались совместно с учителем во время урока	

Осмысление Индивидуальная карточка «Деление десятичной дроби на натуральное число»	- ученик понимает задание, к выполнению работы принимается без особого желания, работу выполняет медленно, в работе допускаются ошибки	Не уверена в правильности вычислений С заданием не справился, хотя написано очень много, оценка за задание «2»	При выполнении письменных приемов умножения и деления не производилась запись в столбик, вычисления выполнялись на калькуляторе
Выполнение практической работы в парах «Решение уравнений»	- затрудняется при выполнении заданий, выполняет медленно, неуверенно, при решении уравнения испытывает затруднения	С заданием справляется частично, поглядывает на доску в поисках ответа, хотя упрощение выражения выполнено верно	При работе в паре играла ведомую роль, соглашалась с любым предложенным мнением
Практическое задание «Решение задачи на составление уравнения»	- ученик не понимает смысл задания, затрудняется в решении	Руку не поднимает, затрудняется в решении	Выполняла подобные задания липа по образцу, либо по наводящим вопросам учителя
Рефлексия	- должен испытать затруднения, сомневается что написать	Отмечает, что на уроке было трудно, с заданиями справлялся средне	Адекватно оценивала уровень затруднений, но не высказывала желания исправить положение

Карта наблюдения за учеником

В результате исследования учитель начальных классов посетил 4 урока математики различного типа. За это время было составлено 12 карт наблюдений за учащимися различного уровня. Серия уроков математики позволила сделать выводы о том, что большинство учеников 5 класса успешно адаптировались, ребята демонстрируют тот же уровень обученности, что и в начальной школе. Так же есть группа учеников, улучшивших свой уровень в обучении математики. Учителю-предметнику удалось найти индивидуальный подход к учащимся «группы риска». Наблюдается повышение положительной мотивации в изучении данного предмета (результаты рефлексии). Качество знаний по предмету не снижено по сравнению с начальной школой. Присутствуя на уроке, учитель начальных классов наблюдает не только за учащимися, но и следит за особенностями преподнесения учебного материала учителем среднего звена, что способствует корректировке собственной работы в младшей школе.

В результате проведенной работы сделаны следующие выводы:

1. Необходимо как можно раньше определить учителей-предметников и классных руководителей будущих пятиклассников;
2. Учитель начальных классов должен знать программу 5 класса, а учитель-предметник среднего звена может начинать работу в 5 классе, только изучив программу начальной школы, чтобы правильно организовать повторение материала, изученного в начальной школе и

разработать систему мер по дальнейшему формированию новых учебных знаний и умений;

3. Чтобы избежать резкого снижения, успеваемости учителям среднего звена в I четверти надо оценивать учебную деятельность пятиклассников по критериям оценок начальной школы;

На основании полученного опыта в нашей школе сложилось твёрдое убеждение в том, что подход Lesson Study - это одна из самых эффективных форм профессионального развития и улучшения практики преподавания и обучения.

Литература:

1. «Lesson study» как способ совершенствования практики обучения. Методическое пособие. – Астана: НАО имени И. Алтынсарина, 2014. – 48 с.

2. Кульневич С.В., Лакоценина Т.П. Современный урок. Часть 1. Научно-практическое пособие. - Издательство «Учитель», Ростов-на-Дону, 2004 .

3. Пит Дадли. Lesson study: руководство. www.lessonstudy.co.uk

Математика сабағында критериалды бағалау оқушының оқуға көзқарасын ынталандыру құралы ретінде

*Жәкішева Д.Е., КММ «82 ЖББОМ»
математика пәні мұғалімі*

Бағалау үдерісі – заманауи оқытудың маңызды элементтерінің бірі. Оқу үдерісін тиімді басқару бағалауды дұрыс ұйымдастырудан тәуелді.

Критериалды бағалауды қолданғанда оқушыны бағалау шынайы болады. «Бағалау» термині латыншадан аударғанда «жақын отыру» дегенді білдіреді. Бағалалау кезінде біз оқушымен отырамыз, оқушыны бағалаймыз және не істегенін бақылаймыз. Бағалау – ол қадағалау, алынған мәліметтердің интерпретациясы, бұдан арғы іс-әрекеттерді анықтауға бағытталған қорытынды.

Критериалды бағалау – оқушының оқу нәтижелерін білім беру мақсаттары мен мазмұнына сәйкес келетін, білім беру үдерісіне қатысушылардың (оқушылар, мектеп әкімшілігі, ата-аналар, заңды тұлғалар және т.б.) барлығына алдын ала таныс, ұжым талқысынан өткен, нақты анықталған өлшемдер арқылы оқушылардың оқу жетістіктерін салыстыруға негізделген үдеріс. Критериалды бағалаудың екі түрі бар – жиынтық және қалыптастырушы [1, 87-бет].

Жиынтық немесе қорытынды бағалау (емтихан, қорытынды тест, бақылау үзігі және т.б.) оқушының белгілі бір уақыт аралығында алған білімінің қорытындысы болып табылады. Қалыптастырушы бағалау мен оқыту біртұтас.

Қалыптастырушы бағалау сыныпта күнделікті жұмыс барысында жүзеге асырылып отырады. Бұндай бағалау кезінде оқушы мен мұғалім арасында кері байланысты қамтамасыз етеді және оқу үдерісіне уақытылы өзгеріс енгізуге мүмкіндік береді.

Қалыптастырушы бағалау мұғалімге сыныптың оқу үлгерімін қадағалап отыруға көмектеседі. Бұл бағалау түсінушілікті, қызығушылықты және ықыласпен әрекет етуді қажет етеді.

Қалыптастырушы	Жиынтық
оқу үдерісі кезінде жүзеге асады (қысқа өзіндік жұмыстар, тестер және т.б.)	оқытылған тақырып немесе бөлім соңында (бақылау жұмысы немесе сынақ алу арқылы)
оқушыға өз жұмысына түзетулер жүргізіп, жоғары бағаға жетуге көмектеседі	Оқылған тақырыбы бойынша оқушының өз білімін көрсетуіне мүмкіндік береді
мұғалімге әр оқушының оқу материалын қаншалықты меңгергенін, әрі қарай қандай жұмысты жоспарлау керектігін қамтамасыз етеді	мұғалімге оқушының алған білімі туралы қорытынды жасап, қорытынды баға қоюға мүмкіндік береді

Оқушыларға бағалау қалай жүргізіліп жатқаны түсінікті болу үшін оларға бағалаудың әр түрін – стикерлерд, смайликтер, белгі беретін карточкалар және ең бастысы бағалау критерийлерін ұсынуға болады. Оқушыға негізгі маңызды кезең өзін және өзгені бағалауға мүмкіндік беру. Мұндай бағалау оқушыға қиындық туғызады, сол үшін мұғалім өзі немесе оқушылармен бірге жасалған бағалау критерийлерін береді.

Критерий – оқыту міндеттерімен анықталады, оқушының жұмыс барысында орындайтын және нәтижесінде меңгеруге тиісті әртүрлі іс-әрекетінің тізбегі [1, 87-бет].

Критерий оқушыларға жұмыстың басында таныстырылады. Сондай-ақ, критерийді мұғаліммен бірге талқылайды, тұжырымдалуына және критерий құнына өзгеріс енгізе алады. Сонымен қатар оны *оқытуды жақсарту үшін бағалау* деп те атауға болады [2, 25-бет].

Сабақтарымда мен өзін-өзі бағалау мен бірін-бірі бағалауды жиі қолданамын. Бұл бағалау түрі үй тапсырмасын тексергенде, жаңа тақырыпты меңгергенде және уақытты үнемдеуге ыңғайлы. Бағалаудың бұл түрі оқушыларға өздерінің жұмысының нәтижесін көруге көмектесті. Мен оқушылардың жұппен және шағын топтарда жұмыс істеуге арнайы тапсырмалар дайындауға тырысамын. Оқушыларды бағалауда әділдік пайда болды, берілген критерийлер бойынша неге қол жеткізгендерін, нені білу қажет екендіктерін біліп отырды. Критериалды бағалау арқылы оқушылар өз деңгейлерін анықтай алды. Бұл олардың білім деңгейлерін көтеруіне ықпалын тигізді. Өзін-өзі бағалау мен өзара бағалаудың тиімділігі, бұрын тақтаға шығып, сабақ айтуға ұялатын оқушылар өздерін

еркін ұстай бастады, сабаққа деген ынтасы артты, сенімділік пайда болды және олар бір-біріне көмектесе отырып және олар бір-бірін бағалау арқылы әділ баға қоя бастады. Оқушылардың білім деңгейін тексеру үшін бағалау парағын қолданамын.

Бақылау жұмысын үшін бағалау парағының үлгісі:

Бағалау парағы

Мұғалімнің аты-жөні: Жәкішева Д.Е.

Мерзімі: _____

Оқушының аты-жөні _____

Сыныбы: _____

Тақырыбы: Бөлімдері әртүрлі бөлшектерді қосу және азайту.

Білу:	Негізгі білетіні	Алғашқы меңгеруі	Б.Ж. алдында
Бөлшектердің негізгі қасиетін			
Бөлшектерді қысқарту			
Қысқартылмайтын бөлшек			
Толықтауыш көбейткіш дегеніміз			
Ортақ бөлімге келтіру алгоритмі			
Толықтауыш көбейткішті табу			
Бөлімдері әртүрлі бөлшектерді : а) салыстыру; б) қосу; в) азайту алгоритмі			
Біледі: Бөлшектің негізгі қасиетін пайдаланып, бөлшекті қысқартады			
Бөлшектің негізгі қасиетін пайдаланып, бөлшектерді ортақ бөлімге келтіреді			
Бөлімдері әртүрлі бөлшектерді салыстыру алгоритмін қолданып, бөлімдері әртүрлі бөлшектерді салыстыра алады			
Бөлімдері әртүрлі бөлшектерді қосу алгоритмін қолданып, бөлімдері әртүрлі бөлшектерді қоса алады			
Бөлімдері әртүрлі бөлшектерді азайту алгоритмін қолданып, бөлімдері әртүрлі бөлшектерді азайта алады			

Бағалау парағын оқушыларға үш рет таратамын, бірінші рет тақырыпты өткенде. Олар бірінші бағанға бұл тақырып қаншалықты таныс екенін «+», «+-», «-» белгілерімен жазады. Қайталау және қорытындылау

сабағында екінші бағанды толтырады. Соңғы үшінші бағанды бақылау жұмысының алдындағы сабақта толтырады. Ал «біледі» бөлімін бақылау жұмысының қорытындысы бойынша мұғалім толтырады.

Критерий арқылы бағалау мұғалімдерге: сапалы нәтиже алуды қамтамасыз ететін критерийлерді құруға; өз жұмысын талдау және жоспарлау үшін ақпарат алуға; оқу үрдісінің сапасын жақсартуға; әрбір оқушының жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оқытудың траекториясын құруға мүмкіндік береді [3, 19-бет].

«Тұжырым жасай білген адам, алдына мақсат та қоя біледі» деген екен белгілі шығыс ойшылы. Олай болса, бағалауға деген көзқарасымызды өзгертсек, сабақтарымызға критерий арқылы бағалауды енгізіп, оқушыларымыздың тұлғалық бағытын белсенді позицияға бағыттасақ, тұлғаны өзіндік жауапкершілікке, нәтижеге жеткізу, ал оқушыларымыз әр сабақта белгілі бір нәтижеге жету барысында еңбектенсе, оқушы да, мұғалім де өз еңбектерінің табысын көре алады деп ойлаймын.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Мұғалімге арналған нұсқаулық.
2. Оқытудың нәтижелерін бағалаудың әдістемесі Әдістемелік құрал, Орал қаласы - 2013ж.
3. Көкіжанова Г.К. Оқушылардың оқу жетістіктерін бағалау білім сапасын басқарудағы негізгі критерий – Педагогика, 2009 ж.

Исследовательская деятельность учащихся на уроке математики

*Жакупова Б.К., СОШ №82
учитель математики*

Один из путей реализации творческого потенциала, заложенного в каждом человеке – самостоятельная, познавательная исследовательская деятельность учащихся. В основе исследования как человеческого вида деятельности лежит стремление к познанию. Исследовательская деятельность – это образовательная работа, связанная с решением учащимися творческой, исследовательской задачи. И сегодня очень актуально звучат слова о том, что образован не тот, кто много знает, а тот, кто хочет много знать, и умеет добывать эти знания [1, с 124].

Сегодня востребован педагог, способный творчески подходить к решению любой проблемы, сравнивать, анализировать, исследовать, умеющий находить выход из нетипичных ситуаций. Исследовательские умения и навыки необходимы сегодня не только людям, связанным с научной работой, но и каждому человеку в самых разных сферах его деятельности. Творческий исследовательский поиск становится неотъемлемой частью любой профессии. Подготовка ребенка к исследовательской деятельности, обучение его умениям и навыкам

исследовательского поиска становится важнейшей задачей современного образования». И если это важно в формировании личности каждого школьника, его будущей профессиональной компетенции, то для ребенка в целях реализации его способностей в различных видах деятельности просто необходима подготовка к исследованию [2, с 234].

Но в современных условиях, когда дети знакомы с Интернетом, овладевают различными программами, оснащение урока только привычными, традиционными учебными пособиями становится скучным для детей и устаревшим. Современное развитие образования, возросшие профессиональные требования к личности педагога усилили потребность в его творческой индивидуальности. Педагогу, как творческой личности необходимо овладеть новыми приемами и методами и внедрять их в свою деятельность.

На своих уроках я использую разные типы проектов: творческие, межпредметные, исследовательские [3, с 36].

Пример. Геометрия 10 класс. Тема урока «Параллельное проектирование».

«В солнечный день мы можем наблюдать на тротуарах, на гладких стенах четко очерченные тени предметов. Солнечные лучи проектируют предметы на плоскость тротуара или стены. А ведь солнечные лучи исходят не из точечного источника света. Их излучает огромная светящаяся поверхность Солнца, огромно и расстояние от Солнца до Земли, поэтому солнечные лучи можно считать практически параллельными. В вашей сегодняшней работе солнечные лучи - проектирующие прямые, а солнечные тени-проекции».

Исследовательская работа

1.Изучить проекции треугольников и их элементов. Выскажите ваше мнение:

«Какие изменения вы видите, сравните с оригиналом?»

2.Сделайте вывод о проекциях средней линии и медианах треугольников.

3.Изучить проекции всех видов параллелограмма. Сделайте вывод о сторонах, диагоналях и точке пересечения диагоналей.

4.Изучить трапецию и ее проекции, проведите необходимые измерения.

5.Что нового вы узнали об отношении оснований, отношении их проекций. Сформулировать гипотезу в виде теоремы.

Существенную роль в развитии способностей учащихся к самостоятельным исследованиям играют задания, выполнение которых представляет собой относительно завершённый исследовательский цикл: наблюдения-гипотеза, проверка гипотезы. В качестве таких заданий целесообразно использовать исследовательские работы. Исследовательские работы удачно вписываются в общую структуру учебного процесса, позволяя связать отдельные вопросы курса алгебры между собой и с курсами геометрии, физики, химии [4, с 96].

Исследование площади прямоугольника данного периметра.

Периметр прямоугольника 24см, а его основание X см. Задайте формулой зависимость площади $S(\text{см}^2)$ прямоугольника от X . Заполните таблицу.

X	2	3	4	5	5,5	5,8	5,9	6	6,1	6,2	6,5	7	8	9	10
S															

При каком значении X получился прямоугольник наибольшей площади? Каково наибольшее из полученных значений S .

Выберите сами два каких-либо допустимых значения X и вычислите соответствующие им значения S .

Удалось ли вам получить значение S , большее, чем найденное ранее? Какую гипотезу можно высказать на основании проведенного исследования о форме прямоугольника наибольшей площади, имеющего данный периметр.

Учитель, как организатор учебного процесса, должен проявлять и управленческие способности, и творческий подход. Непосредственное же руководство учебно-исследовательской работой школьника – это вид педагогического взаимодействия, в котором максимально раскрываются возможности сотрудничества, соавтора, сотворчества. Занятия предполагают работу в микрогруппах и презентацию результатов этой работы всем учащимся.

Исследовательская деятельность учащихся помогает сформировать в каждом ребёнке творческую личность, позволяет испытать, испробовать, выявить и актуализировать некоторые из своих талантов. Учебные предметы и исследования имеют под собой методическую базу, способствует формированию многих жизненно важных качеств: целенаправленности, функциональной грамотности, творческой активности и в целом развивают личность учащихся.

Глобальная интеграция, рост информационных потоков, стремительное развитие науки и технологического прогресса ставит перед системой образования всего мира сложные задачи, связанные с устойчивым развитием интеллектуального, научного и творческого потенциала.

На своих уроках перед учащимися необходимо ставить проблемные вопросы, для того чтобы они научились самостоятельно находить ответы на поставленные вопросы. Учащиеся должны уметь анализировать, размышлять и делать выводы. На каждом этапе урока создавать такие условия, которые могли бы интриговать и заинтересовывать учащихся. Одной из тем научно-исследовательской работы моего ученика 11 класса «Принципы «зелёной» экономики на современном этапе». *Проблемный вопрос:* Возможность уменьшения длительности отопительного периода в жилых домах (зданиях) в зависимости от температуры наружного воздуха за счет перехода к строительству энергоэффективных зданий. *Цель работы:* научиться делать расчеты при подсчете объемов ремонтных работ с закупкой необходимого количества строительных материалов для

модернизации жилых домов (зданий). Данная проектная работа была интересна ученику тем, что он мог самостоятельно принимать решения находить ответы на поставленные вопросы, мог подойти творчески и предложить свои идеи, где-то даже пофантазировать.

Исследовательское обучение-наиболее значимая стратегия на данном этапе развития системы образования для воспитания личности. Главная особенность данного подхода – опора на своеобразие, каждого ребенка. Опираясь на такие качества учащихся как высокое концентрирование внимания, способность к длительной работе в выбранном направлении и целеустремленность к максимально высокому уровню результатов деятельности, учитель, заинтересованный в развитии личности каждого учащегося, может предоставить ему возможность самореализации через исследовательскую деятельность по предмету. Исследовательское обучение придаёт познавательной деятельности творческий характер и является одновременно одним из вариантов индивидуализации обучения.

Литература:

1. Бычков А.В. Метод проектов в современной школе, 2000.
2. Гузеев В.В. Метод проектов как частный случай интегральной технологии обучения, 1995.
3. Жунусова М.Р., Ильясова П. Введение в научное исследование. РУИЦ. 2009.
4. Пахомова Н.Ю. Метод научного проекта. – М., 2003.

Использование информационно – коммуникационных технологий в преподавании и обучении

*Зиновьева Л. Д., Яндоло Е.Н., КГУ «Гимназия №93»
учителя математики*

Преобразования, которые происходят в системе образования, вновь выдвигают вопросы внедрения информационно – коммуникативных технологий (ИКТ) в учебный процесс в число наиболее актуальных. Всем известны новые требования к современной школе, включающие изменение подходов к преподаванию и обучению, обновление содержания образования, системы оценивания, работу с одаренными детьми и развитие лидерства. Все перечисленные позиции определяют новые направления деятельности педагога, цели и задачи, которые в совокупности трудно решить в одиночку, но несложно с помощью положительного опыта педагогической общественности, уже внедряющей на практике новые подходы к образовательному процессу и имеющей желание поделиться этим опытом.

Для педагогов гимназии характерна тесная взаимосвязь теоретических и практических знаний. Любая педагогическая технология

- это информационная технология, так как основу технологического процесса обучения составляет получение и преобразование информации. Педагоги гимназии выбирают и применяют именно те технологии, которые в полной мере соответствуют содержанию и целям изучения предметов, способствуют достижению целей гармоничного развития учащихся с учётом их индивидуальных особенностей.

Мы считаем, что внедрение ИКТ в преподавании и обучении помогает решению двух основных задач школы: **образование - для всех и новое качество образования – каждому.** Главное изменение происходит в представлениях участников учебного процесса: учащихся, учителей, школьных администраторов, родителей.

Говоря о внедрении ИКТ позвольте остановиться на некоторых особенностях, характерных для нашей гимназии:

1. Объединение усилий педагогов в совершенствовании преподавания и обучения посредством ИКТ;

2. Четко структурированные учебно – методические материалы, необходимые для подготовки и проведения уроков от ведущих преподавателей;

3. Наличие эффективных механизмов управления информационным обменом, сетевым взаимодействием педагогов по РК – это платформа портала ЦПМ, а по Карагандинской области – платформы Bilimal.kz, schola.kz;

4. Помощь в создании собственных программных средств учебного назначения;

5. Обеспечение безопасной от спама и рекламы интернет – среды;

6. Осуществление удаленного менторского сопровождения;

Эти особенности характерны для всей гимназии. Но на своих уроках каждый преподаватель представляет их по-своему.

Как известно – главная задача начальной школы – это развитие познавательного интереса к учебной деятельности. Уроки с использованием ИКТ особенно актуальны в начальной школе. Ученики 1-4 классов имеют **наглядно-образное мышление**, поэтому очень важно строить их обучение, применяя как можно больше качественного иллюстративного материала, вовлекая в процесс восприятия нового не только зрение, но и слух, эмоции, воображение. Использование ИКТ на различных уроках в начальной школе позволяет перейти от объяснительно-иллюстрированного способа обучения к **деятельностному**, при котором ребенок становится **активным субъектом учебной деятельности**. Это способствует осознанному усвоению знаний учащимися. Уроки с использованием компьютерных технологий позволяют сделать их более интересными, продуманными, мобильными. Используется практически любой материал, нет необходимости готовить к уроку массу энциклопедий, репродукций, аудио-сопровождения – всё это уже заранее готово и содержится на маленьком компакт-диске.

Практически на любом школьном предмете можно применить компьютерные технологии. Важно одно – найти ту грань, которая позволит сделать урок по-настоящему развивающим и познавательным, сделать урок **современным**. Использование компьютерных технологий в процессе обучения влияет на рост **профессиональной компетентности учителя**, это способствует значительному повышению качества образования, что ведёт к решению главной задачи образовательной политики.

В свете развития функциональной грамотности актуален вопрос – развитие математических компетентностей. В веке новых технологий, где каждый день появляются гаджеты один мощнее другого, детям, безусловно необходимо, использовать эти технологии в процессе обучения, находить нужную информацию, **одновременно радуясь тому, чему они сами научились**. ИКТ используются на всех этапах процесса обучения: при объяснении нового материала, закреплении, повторении, контроле, при этом для ученика ИКТ выполняют различные функции: учителя, рабочего инструмента, объекта обучения. Работая с интерактивной доской, например, ученики выполняют построение сложнейших геометрических чертежей. Симметрия, движение фигур теперь изучается на практике, ребята получают возможность вращать фигуры, исследовать объемные геометрические модели. Компьютер позволяет усилить мотивацию к обучению. Ученики прекрасно чувствуют себя, когда работают за компьютером сами. Погружаясь в привычную среду, любой ученик сможет проявить себя, свои силы и возможности, показав одноклассникам, что и он владеет определёнными навыками и творческим потенциалом. Безусловно, использование ИКТ в гимназии – процесс не новый. Практически каждый урок мы применяем компьютерные презентации, интерактивное оборудование, компьютерное тестирование, интернет. Сегодня сложно представить себе урок без ИКТ. Но нам так же хотелось бы обратить ваше внимание на применение ИКТ с целью совершенствования самостоятельной работы ученика.

Главной отличительной чертой процесса внедрения ИКТ в КГУ «Гимназия №93» является его системность. Поэтому, в процессе преподавания и обучения, а так же распространения опыта деятельности гимназии мы активно используем дистанционное обучение. Для взаимодействия учителей, учащихся, родителей в гимназии активно используются блоги. В них публикуются результаты исследовательских работ, происходит обмен опытом.

В последнее время посредством блогов оказывается мощная информационно-аналитическая поддержка семинаров, конференций, а так же процесса саморазвития учителей.

Система работы по внедрению модуля ИКТ в КГУ «Гимназия №93» позволяет обеспечить учителям возможность постоянного повышения педагогического мастерства, самообразования, развития. Обработка больших объемов информации становится невозможной без использования

компьютеров. Почти неограниченный доступ к информационным ресурсам предоставляет всемирная компьютерная сеть Интернет. В связи с этим встают совершенно новые задачи и перед образованием. Информационная революция и развитие научно-технического прогресса предъявляет новые требования к уровню образованности сегодняшних учащихся.

Человечество входит в единое информационное пространство.

Литература:

1. Государственная программа «Информационный Казахстан - 2020».
2. Государственная программа «Цифровой Казахстан» 2017 – 2020.
3. Материалы IX Международной конференции "Применение новых информационных технологий в образовании" (г. Троицк).
4. Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана. 10 января 2018 г.

Развитие саморегуляционных навыков учащихся через критериальное оценивание обучения

*Лысенко Т.Н., КГУ «Гимназия № 1»
учитель математики*

Переход на обновленную систему образования как квалиметрического средства осуществления контроля над качеством обучения в средней школе явилось тем новшеством, которое породило ряд проблем в работе учителей, особенно учителей математики, это:

- психологическая готовность школьников к новой форме оценки, а точнее безоценочной системе их знаний в области математики;
- суммативному контролю подвергается уровень усвоения школьного курса математики, однако слабо развитые саморегуляционные процессы обучения не позволяют выйти как ученику так и учителю на новый уровень развития качества образования;
- новые подходы в обучении помогают развивать у учащихся творческое и логическое мышление, а вот учитель, чтобы подготовиться к такому уроку затрачивает огромное количество времени.

Для решения описанных проблем нужны усилия которые должны быть направлены на

- создание психологического комфорта учащихся и их родителей при переходе к обновленной системе образования
- разработке методического сопровождения переходного процесса учения;
- смена фокуса преподавания учителя

В школах переход на обновленное содержание образования осуществляется на уроках, а также во внеурочное время: на факультативных, индивидуальных и дистанционных занятиях.

Нельзя сказать, что этот переход осуществляется достаточно гладко. Когда педагог резко меняет стиль учебной работы, то сталкивается с рядом проблем: у учеников низкая мотивация, самоорганизация, самостоятельность и интерес к учебной работе. Плюс новая система оценки на первом этапе не дала ожидаемого результата. Качество знаний за первую четверть в пятых и седьмых не повысилось, как ожидали этого учащиеся и их родители, а наоборот упало. И случилось это из-за неверного представления об оценочной системе. Основная масса учеников и их родителей восприняли данную систему как бесконтрольную. Нет оценки – нет контроля. За что и поплатились. Критериальное оценивание даст хороший результат тогда когда у учащегося будут развиты саморегуляционные навыки

Желание увлечь за собой учеников в удивительный мир математики, показать ее практическую направленность помогает мне смена фокуса в преподавании. Планируя каждый урок стараюсь организовать работу на уроке так чтобы:

- оттянуть себя от доски и перестать быть центральной фигурой в классе;
- перестать демонстрировать ученикам насколько хорошо знаю различные леммы и теоремы, умею решать квадратные уравнения, могу сказать какое решение является более рациональным, решать различные выражения, читать вдумчиво текст задачи;
- спроектировать такую учебную ситуацию на уроке (а не дома), в которой все вышеперечисленное будут выполнять мои ученики;
- вовлечь учащихся в активную учебную работу на уроке;
- сделать обучение осмысленным и интересным для ученика.

На мой взгляд, такой урок ученик ждет как увлекательный квест, и каждая часть урока это цепочка знаний, полученная самостоятельно, где роль домашнего задания одна из важных частей этого квеста, без выполнения которого невозможно перейти на новый уровень. А переход на каждый уровень помогает осуществить грамотное формативное оценивание, которое диагностирует качество знаний и указывает на имеющиеся западающие зоны.

Для того чтобы ученики могли отслеживать каждый этап своей работы, стараюсь к каждому уроку создавать рабочий лист, в котором прописывается каждый этап урока. С помощью рабочего листа можно диагностировать степень усвоения материала на каждом этапе урока. Помимо этого ввожу элементы сценария «перевернутого класса», когда ученики изучают новый материал дома, по определенной инструкции, а на уроке отрабатываем навыки решения по данной теме. А делаем это с помощью викторины «Kahoot», создаю их по принципу мини-самостоятельной работы, каждая новая викторина – это другой вариант. В течение урока, учащиеся проходят от трех до пяти викторин по новой теме, причем после каждой викторины идет обратная связь, учащиеся не

просто проговаривают свои западающие зоны, а самостоятельно корректируют их. Учитель видит, как после каждого прохождения викторины улучшаются результаты учащихся. Следует отметить, что педагог в данном процессе играет роль координатора.

Имея за плечами педагогический стаж работы более двадцати лет, а это значит традиционной педагогики, внедрение новых подходов далось достаточно не легко. Необходимо было поменять традиционное видение, где учитель выступал в качестве информирующего, контролирующего и оценивающего субъекта, на учителя, который направляет, побуждает и наблюдает. А это значит вести весь образовательный процесс с позиции ученика.

Однозначно, что продолжу начатую работу над своим самосовершенствованием как тему самообразования на последующие годы.

Литература:

1. Руководство для учителя. второй (основной) уровень. Издание четвертое. ЦПМ АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2015
2. Ресурсные материалы курсов 2-го уровня (третья неделя), 2015

Процесс адаптации пятиклассников в условиях обновленного содержания образования

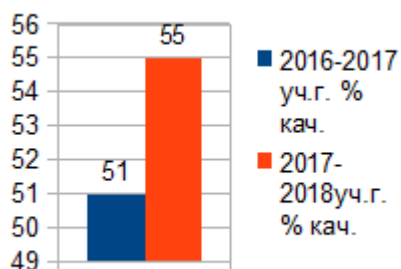
*Мочернюк А.Н., КГУ «Основная школа № 37»
учитель математики*

Одной из важных задач, поставленных перед современной казахстанской школой, является преемственность между всеми звеньями образовательного процесса. Современное казахстанское общество плавно интегрируется в мировое образовательное пространство, а это требует непрерывных изменений в образовательной сфере. Поэтому, перед учителем математики стоит важная задача, применяя имеющийся педагогический опыт, способствовать дальнейшему становлению личности ребёнка, его интеллектуальному и социальному развитию, осуществлять переход на качественно новый этап преподавания. Ученики двадцать первого века, будущие строители казахстанского общества, являются тем потенциалом, из которого будет формироваться интеллектуальная, духовно и физически здоровая нация. Хочется, чтобы они стали яркими представителями казахстанского общества, имели высокие гражданские и нравственные ценности, чтобы у них было развито критическое мышление, чтобы они умели креативно мыслить, и что немаловажно - были социально ответственны. А быть помощником при формировании взглядов такого ученика учитель сможет только в том случае, если будет повышать свой профессиональный уровень на протяжении всей трудовой

деятельности. Неоспоримо, что самообразование и самосовершенствование — это всегда было и будет неотъемлемой частью учительской работы, так как существует прямая взаимосвязь между качеством образования современных учеников и качественным уровнем профессиональной подготовки учителя математики.

На уроках математики учащиеся не только усваивают необходимый объём математических знаний на определённом научном уровне, но и овладевают математическими компетенциями, учатся применять математические знания в современном, быстро меняющемся мире, учатся описывать практические ситуации математическим языком, пользоваться научной литературой, самостоятельно изучать математику и смежные дисциплины, в которых применяются математические методы и модели. Учащиеся не должны воспринимать математику как изолированную науку, а видеть её проявление во всех сферах современного мира, расширяя и углубляя знания. Каковы же особенности адаптации пятиклассников на уроках математики? Прежде всего, в процессе формирования глубоких математических знаний. Учащийся начальной школы должен уметь осмысленно рассуждать при выполнении любых математических операций, проведении действий и преобразований, при решении задач. Лучшим способом ознакомления с особенностями отдельных учащихся, с процессом усвоения ими знаний по математике является посещение учителем математики уроков в IV классе. Только при этом условии можно добиться преемственности между четвёртым и пятым классами в успешном овладении математическими компетенциями.

Работая учителем математики в основной школе, всегда знаю уровень математической подготовки будущих пятиклассников, знаю информацию о каждом ученике отдельно. Процесс адаптации пятиклассников проходит через развитие навыков сотрудничества, через организацию работы в парах и в группах сменного состава. Во время уроков применяю интерактивные приёмы для развития сотрудничества. Когда ученики работают в парах или в группах, наблюдаю за их сотрудничеством и взаимодействием. Практика показывает, что ученики становятся активнее, увереннее, являются непосредственными участниками собственного учения. При совместной работе развиваются речевые навыки, дети учатся формулировать свои мысли, идеи. Кроме того они учатся слушать и слышать мнения одноклассников. Учащиеся отстаивают своё видение вопроса, вступают в диалог, а это уже одно из главных условий успешности обучения. В течение полугодия можно было увидеть, есть ли положительная динамика изменений в работе каждого ученика. Доказательством служит то, что ученики свободно высказывают мнения, не боятся ошибиться, чувствуют поддержку со стороны учителя, который при необходимости корректирует, направляет учеников в нужное русло.

В то же время, не совсем удаётся преодолеть некоторые ученические барьеры, связанные со слабо развитой устной речью, с неумением математически грамотно формулировать мысли. В дальнейшем необходимо будет создавать условия для того, чтобы учиться преодолевать выявленные барьеры. Учёт особенностей учащихся даёт положительный результат: у

многих учащихся исчезает чувство неуверенности перед вопросами учителя. Создаётся общая благожелательная атмосфера учебной работы в классе. Ученики становятся главными действующими лицами урока. Результатом целенаправленной работы по успешной адаптации пятиклассников является рост качества знаний по математике на 4% по итогам первого полугодия в сравнении с результатами прошлого учебного года.

На вопрос, почему процесс адаптации пятиклассников проходит безболезненно на уроках нового формата, можно сразу ответить, что происходит сближение учителя с учениками в процессе совместной работы. Во время урока уже не учитель, постоянно говорящий и демонстрирующий свои знания, а ученики стали главными действующими лицами урока.

Литература:

1.Руководство для учителя АОО "Назарбаев Интеллектуальные школы", 2015.

2.Стратилатов П.В. О системе работы учителя математики: (Метод. рекомендации по организации учебного процесса).-М.: Просвещение, 1984. - 96с.

Использование образовательного портала Bilimland на уроках физики

*Сафонова Т.В., ОСШ №51
учитель физики*

Применение различных цифровых ресурсов в сфере образования и преподавания стало неотъемлемой частью в современных условиях информатизации общества и образования в частности. Информационная компетентность стала одной из основ профессионализма учителя. Умение ориентироваться в информационном пространстве, умение работать с информацией, освоение информа-ционно-коммуникационных технологий – это необходимость, без которой невозможно идти в ногу со временем. Ученые Д.М. Грицков, П.В. Сысоев, М.Н. Евстигнеев считают, что информационная компетенция - это «владение новыми информационными

технологиями, понимание диапазона их применения в образовательном процессе» [1].

Уже ни у кого не вызывают сомнений преимущества использования компьютера и, конечно, интернета на всех этапах подготовки и проведения урока. Презентации, флипчарты, анимации, видеоуроки, тренажеры, интерактивные тесты, виртуальные лаборатории – все это уже обязательные компоненты урока учителя, освоившего ИКТ. Применение электронных информационных ресурсов – требование времени.

Среди огромного количества ресурсов, представленных в интернете, я могу выделить образовательный портал Bilimland. Этот портал уже получил признание Министерства образования и науки Республики Казахстан, Национального центра тестирования, Центра образовательных программ АОО «Назарбаев Интеллектуальных школ». Его использование рекомендовано всем учителям в рамках цифровизации процесса преподавания.

С 2016-2017 учебного года я начала его использовать на уроках физики. Как известно, аудиовизуальные средства информации увеличивают наглядность материала, он лучше воспринимается учениками. Информация на портале представлена в различной форме: текст, графика, аудио, видео, анимация, что позволяет мобилизовать внимание обучаемого, активизировать процессы восприятия, мышления, воображения и памяти. Одно из удобств этого портала, что здесь имеется учебный материал по всему курсу физики, который разбит на разделы. Нет необходимости искать материал на разных ресурсах. Деления на классы нет, т.к. учебный материал курса физики имеет спиралевидную структуру. На первой странице урока имеется содержание, сам урок разбит на страницы, поэтому можно легко переключаться или выбирать нужный раздел урока, не просматривая весь урок подряд.

Представленные цифровые ресурсы можно применять на всех основных этапах урока. При объяснении материала – текст, видеосюжеты, анимации. На этапах закрепления, повторения и контроля – интерактивные упражнения, разных видов – найти соответствие, с выбором ответа, вставить пропущенные слова, решить задачу. При этом процент правильных ответов отображается сразу, а также в итоговой таблице из нескольких упражнений всего урока, с количеством ошибок и использованных подсказок. Имеются симуляторы (тренажеры), с помощью которых моделируется какая-то ситуация для анализа.

Для подготовки к различным промежуточным и контрольным тестированиям (БОУД, ЕНТ) имеется раздел iTest, в котором представлены тесты по разделам и по всему курсу. Тесты можно проводить интерактивно, при этом видна статистика ответов, можно провести работу над ошибками, указав свой вариант ответа и сравнив с верным. Учитель может тест перевести в формат PDF и распечатать.

Также хочу отметить возможности портала для организации дополнительной и внеклассной работы по предмету. В разделе «Видеоколлекция» имеются учебные и познавательные фильмы, фильмы об известных ученых. В разделе Twig представлены увлекательные короткие фильмы, рассказывающие о роли физических явлений в нашей жизни, где на примерах из жизни, дети видят всю значимость изучения физики, формируется способность объяснять явления окружающего мира, т.е. функциональная грамотность. Например, как работают аттракционы «Американские гонки», «Сюрприз», почему убило током рок-звезду, примеры изменения давления в зависимости от площади.

Представленный материал настолько разнообразен, интересен, что остается только сожалеть, что временные рамки урока ограничены и иногда невозможно продемонстрировать весь материал по теме.

В поурочном плане я перечисляю используемые мною ресурсы, а с помощью гиперссылки их можно легко открыть в нужный момент.

Создатели портала говорят, что постоянно совершенствуют, дополняют учебный материал. Думаю, это будет способствовать повышению возможностей качественного образования. Применение ИКТ увеличивает эффективность учебного процесса, повышает интерес к предмету и познавательную активность за счет разнообразия форм работы, ярко выраженной визуализации. С помощью новейших технологий процесс познания можно сделать более увлекательным, ярким, динамичным.

Литература:

1. Грицков Д.М., Сысоев П.В., Евстигнеев М.Н. Подготовка педагогических кадров к разработке авторских Интернет-ресурсов по иностранному языку // Материалы XII Междунар. науч.-практ. конф.-выставки. Тамбов: ТГУ им. Г.Р. Державина, 2008.

Тәжірибедегі рефлексия курсы-кәсіби өсудің кепілі

*Турысбекова Д. Т., Сарсекеев К.Г., №36 ЖББОМ
математика пәнінің мұғалімі*

Біздің елімізде білім саласында болып жатқан реформалар мен оң өзгерістерге көз жүгіртсек, мектептің қазіргі атқаратын қызметі – білім беру арқылы шығармашылықпен дамыған жеке тұлғаны қалыптастыру болып табылады. Қазақстандық мектептар енді жалпыға арналған білімнің жаңа үлгісіне көшуді және әлемдік білім беру кеңістігіне жедел енуді қамтамасыз етуді мақсат етеді. Жаңа-әдіс тәсілдерді ендіруде ұлттық құндылықтарымыз ешқашан да назардан тыс қалмауы керек. Жаһандану үдерісіндегі ұлттық экономиканың басымдылықтары табиғи қорлар мен

жұмыс күшімен емес, жыл санап елдің бәсекеге қабілеттілігі артып отырған білім мен ғылыми инновациялармен бағалануда.

Бұл жөнінде Елбасының биылғы жолдауындағы жетінші міндеті Адам капиталы – жаңғыру негізінде білім берудің жаңа сапасына өту туралы жақсы айтылған. [2,с2] Адам сапасы бәсекеге қабілетті елдердің қатарында көш түзеп, білім деңгейімізді де соған сай ету үшін қазіргі таңда Қазақстанда білім жүйесін реформалау үдерісі жүруде. Оқушыларымыздың ХХІ ғасырда өмір сүруге қажетті дағдыларды игеруі үшін мұғалімдерге қойылып отырған талап та өзгеше.

Ол үшін «Басқаларды үйрете жүріп біз өзіміз үйренеміз» қағидасын негізге ала отырып, ұстаздар қауымы өз білімімізді жетілдіріп отыруымыз қажет деп түсінуіміз керек. [3,с15] Осы бағытта «Тәжірибедегі рефлексия» курс жалпы білім беретін мектептердегі педагог кадрды дамыту бағдарламасының маңызы зор.

Бағдарлама педогог кадрларға оқушылардың шығармашылық зерттеу,сын тұрғысынан ойлау, логикалық ойлау және проблемаларды шешу дағдыларын дамытуға көмектесетін педагогикалық әдіс-тәсілдерді меңгертуді көздейді. [1,с7]

№36 Жалпы білім беретін мектепте биылғы жылы «Тәжірибедегі рефлексия»курсына 17 мұғалім қамтылды. Бұл курста мектеп тренеріне арналған оқыту қағидаттары мен әдістері туралы нұсқаулықты негізге ала отырып жұмыс жасадық. Бір қуанарлық жағдай курс тыңдаушыларының жартысынан көбі іс-тәжірибесі мол, еңбек өтілі 20-жылдан асқан жоғары және бірінші категориялы ұстаздар және еңбек жолын жаңа бастаған жас мамандар. Бірақ соған қарамастан бұл ұстаздар заман талабына сай өзгерістерге бейімделіп, өз әдіс тәсілдерін жетілдіріп отыру үшін курс жұмыстарына белсене араласып кетті. Курс кезінде 100 академиялық сағатты тамамдағаннан кейін,тыңдаушыларға жаңа форматтағы ашық сабақтар өткізу, рефлексивті есеп жазу тапсырылды. Осы бағдарлама бойынша мектепішілік курс жүргізу үшін аудит жинау жұмысын жүргіздік. Мектеп мұғалімдерінен сауалнама алу арқылы оларды оқыту үдерісінде не толғандырады, осыған дейін қандай біліктілік курсынан өткендігі, осы курстан өз тәжірибесіне қандай өзгеріс енгізетінін анықтадық.

Сындарлы оқыту теориясына негізделген деңгейлік курстан алған теориялық білімі мен мектеп тренері курсындағы тренерге тән дағдыларды

жәжірибемен ұштастыра отырып мектепішілік курсты бастадық. Курс барысында мен мұғалімдермен әріптес, жақын дос, құрбы ретінде жұмыс жасадық, себебі бұл мамандарды өзгермелі өмірге дайындау үшін авторитарлық әдістің жүзеге аспайтыны белгілі еді. Өз тобымыздағы мұғалімдерге құрметпен қарап, олардың әрқайсысының пікірін білдіруге мүмкіндік бердік және басқаларды да тыңдай білуге үйреттік. Олардың топтық тапсырмаларға түгел тартылуын бақылап, түрлі бағалау әдістері арқылы қолдап, кері байланыс жасай отырдық. Күнделікті сабақтарымызға тиянақты дайындалып, теорияны түрлі әдіс- тәсілдермен беруге тырыстық. Ал жұптық, топтық оқуды пайдалана отырып, бір- бірімен диалогке түсу, қызу талқылау нәтижесінде теориялық материалды меңгерту жеңіл болатынын ұғындық және бұл қағидатымызды курс соңына дейін ұстандық. Әріптестерімізді жалықтырып алмау үшін әрбір сабақта оқытудың әдіс- тәсілдерін түрлендіріп отыруға тырыстық.

Мұғалімдерді осы бағдарлама бойынша не алғандығы, оны тәжірибелерінде қалай қолданатыны, қандай нәтижеге қол жеткізетіндігі жайлы курс соңындағы рефлексивті есеп жазуға дайындау үшін күнделікті сабақтан кейін рефлексивті күнделік жазуға кеңес бердік және рефлексияларымен бөлісіп отыру қажеттігін ескерттік. Нәтижесінде олардың рефлексиялары арқылы күнделікті сабағымыздың қалай өткендігі, оларға не бере алғанымызды біле отырып, келесі сабағымызды жоспарлап отырдық. Мектепішілік курс нәтижесінде біз курсқа қатысушы әріптестеріміздің бойында оқыту үдерісін жоспарлау, оқушыларды оқу үдерісіне тарту, оқушылардың сын тұрғысынан ойлау дағдыларын дамыту, оқушыларды тиімді түрде жүйелі бағалау және АКТ құралдарын тиімді қолдану дағдаларының қалыптасқанын байқадық.

Ал «Тәжірибедегі рефлексия» бағдарламасы бойынша жүргізген мектепішілік курс бізге не берді? Аз да болса мектеп тренер ретінде тәжірибе жинақтадық. Курс тыңдаушыларымен тиімді қарым-қатынас орнатуды, әрбір сабаққа жаттығулар мен ресустарды лайықты іріктей білуді, оқыту әдістері мен тиімді тәсілдерді ұтымды қолдануды үйрендік. Білім мазмұнын жаңарту кезеңінде мектеп мұғалімдерінің кәсіби біліктілігін арттыруда «Тәжірибедегі рефлексия» бағдарламасының тиімді және берері көп бағдарлама екендігі анық. Сындарлы оқытуда жаңа форматты сабақ беру арқылы мұғалімнің кәсіби құзіреттілігі мен сыни көзқарасы қалыптасатыны, сондай-ақ іздену арқылы өзі дамитыны ақиқат. Сондықтан, әр ұстаз болашақ ұрпақты тәрбиелеуінде жауапкершілігі үлкен екендігін жадынан шығармай, әр күні, әр сағаты, тіпті әр минуты ізденісте болуы керектігін және білімін үнемі толықтырып отыруы міндет екенін сезінуі қажет. Ендеше курс тыңдаушылары «Тәжірибедегі рефлексия» бағдарламасы бойынша мектепішілік курстан алған білімдерін оқу мен оқыту үдерісінде тиімді қолданып, оқушылардың білім сапасының артуына өзіндік үлес қосады деген сенімдеміз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Мектеп тренерлеріне арналған нұсқаулық. 2016ж
2. Президент жолдауы 10 қаңтар 2018ж
3. Мұғалімдерге арналған нұсқаулық І деңгей 2015ж

Мониторинг знаний учащихся –один из способов повышения качества обучения

*Шукембаева А. А., КГУ «Основная средняя школа №73»
учитель математики*

Все школы прилагают усилия для обеспечения доступного учебного процесса, достижения качественного образования, необходимого уровня мотивации учащихся.

Диагностика и анализ учебного процесса недостаточно эффективны без мониторинга. Мониторинг - это постоянное наблюдение за каким-либо процессом с целью сопоставления наличного состояния с ожидаемыми результатами, отслеживание хода каких-либо процессов по четко определенным показателям[1]. Главное назначение мониторинга - обеспечить всех участников образовательного процесса обратной связью, которая позволяет вносить последовательные изменения в ходе реализации учебной программы для повышения качества ее результатов.

Мониторинг успеваемости учащихся дает право видеть динамику увеличения или понижения степени успеваемости каждого класса и принимать конкретные выводы и заключения в зависимости от этой динамики.

Целью проведения мониторинга является улучшение состояния общеучебной подготовки учащихся путем выявления проблем и целенаправленной коррекционной работы.

Поставлены следующие задачи:

- определение достижений учащихся по темам изучаемого предмета;
- реализация индивидуальных возможностей учащихся;
- отслеживание результатов учебной деятельности по предмету[2].

Для решения поставленных задач и для эффективной организации проведения мониторинга необходим алгоритм отслеживания результатов учебной деятельности учащихся:

- Формативное оценивание знаний, умений и навыков.
- Определение задач по коррекции ЗУН.
- Проведение коррекционной работы.
- СОР оценивание уровня мыслительных навыков.
- Коррекционная работа по устранению пробелов знаний, умений и навыков.
- СОЧ - итоговое оценивание уровня учебных достижений.
- Составление таблиц, графиков, диаграмм результатов мониторинга.

- Анализ процесса отслеживания ЗУН и обобщение результатов[2].

Для выявления пробелов в знаниях учащихся и регулирования учебных занятий, проводятся задания для формативного оценивания по изучаемой теме. Для того чтобы оценить учебные достижения учащихся за определенный раздел и правильность подобранных способов при выполнении заданий проводятся суммативные оценивания за разделы. Суммативное оценивание за четверть дает учителю увидеть выполнимость заданий, подвергнуть анализу результаты учебного процесса и успешность изучения учащимися программного материала на определенном этапе обучения. Выявляются недостатки в работе, планируется корректировка деятельности учителя и ученика. Мониторинг этих работ уточняет ключевые вопросы для рассуждения на педагогическом совете, родительском собрании, на заседании МО.

Диагностика усвоения и качества знаний обучающихся проводится в течение учебного года по всем учебным дисциплинам, по классам. По результатам диагностики составляем таблицы усвоения и качества знаний, после представляем с помощью графиков и диаграмм. По анализам результатов сравниваем показатели каждой четверти, сопоставляем формативные и суммативные показатели с результатами административного тестирования.

Коррекционная работа включает в себя:

- рубрики родителям с указанием критериями оценивания результатов обучения учащихся в каждом задании и его текущих баллов;
- формирование учебной мотивации;
- проведение дополнительных занятий по дисциплине с целью более доступного изложения трудного материала;
- прогнозирование конечных результатов учебных достижений учащихся[2].

Диагностирование качества знаний и умений учащихся имеет необходимость в систематическом отслеживании степени обученности для поэтапного решения учебных задач, определения и устранения пробелов в изучаемом материале с последующей коррекцией в ходе учебного занятия и прогнозированием содержания и технологии обучения. При мониторинге успешности учебной деятельности выявляются определенные закономерности в деятельности учителей и учащихся, анализ которых позволяет выстраивать стратегию дальнейших действий.

Мониторинг знаний учащихся как средство управления и контроля учебным процессом. Обеспечивает учителя обратной связью об уровне усвоения учебного материала с помощью регулярного системного отслеживания уровня обученности. В условиях инновационной деятельности мониторинг в системе учебного процесса способствует стимулированию, активизации, развитию учащихся, с предоставлением им большей свободы и ответственности[3]. Таким образом, мониторинг

качества образования является одним из основных инструментов, способствующих повышению качества обучения.

Литература:

1. Вовна В.И., Короченцев В.В. и др. Мониторинг качества обучения как важнейший инструмент управления образованием // Инновации в образовании, 2005, № 5, с.424

2. Войтехович С.В., Мониторинг знаний учащихся по предмету как один из способов повышения качества обучения, <http://открытыйурок.рф>. 2017, с.1

3. Беспалько В.М. Мониторинг качества обучения – средство управления образованием. – М., 1996, с.136

Эффективная организация формативного и суммативного оценивания по предмету «Информатика»

*Есаулова И.А., КГУ «Гимназия №45»
учитель информатики*

Глобальные преобразования и мировые тренды требуют ускоренных темпов обновления содержания школьного образования. В этом учебном году на обновленное содержание, в том числе по предмету «Информатика», перешли 5 и 7 классы. В следующем учебном году перейдут 3, 6, 8, 10 классы, а в 2019-2020 учебном году – 4, 9, 11 классы. [1, с 5]

Обновленное содержание образования предусматривает Критериальную систему оценивания достижений обучающихся. Частью критериального оценивания является и формативное оценивание, которое служит для определения уровня освоения знаний и сформированности навыков обучающихся в процессе обучения. Оно позволяет корректировать образовательный процесс, проводится учителем для осуществления обратной связи. [1, с 27]

Как сказано в инструктивно – методическом письме «Об особенностях организации образовательного процесса в общеобразовательных школах Республики Казахстан в 2017-2018 учебном году», формы, виды обратной связи учитель выбирает на свое усмотрение, используя свой наработанный опыт. При этом следует обращать внимание на позитивный и корректный характер предоставления обратной связи.

В начале учебного года мы столкнулись с проблемой подбора форм проведения как суммативного, так и формативного оценивания. Учитывая, что предмет «Информатика» предусматривает практические работы за компьютером, распечатывание заданий на бумажных носителях, или работа в тетрадях показалась нам не совсем удобной и практичной.

Мы стали подбирать оптимальный вариант и предположили: если

проводить формативное и суммативное оценивание в электронном формате, то это позволит нам сэкономить средства на распечатке заданий, время при написании комментариев при формативном оценивании, позволит оперативно предоставлять родителям обратную связь. Таким образом, мы попробовали провести сначала формативное, а затем и суммативное оценивание в электронном формате.

Разработанные задания мы поместили в папку общего доступа с указанием класса и фамилии каждого ученика. Хочется отметить, что это заняло сравнительно небольшой промежуток рабочего времени. Затем учащиеся на уроке, в том числе и учащиеся пятого класса, открывали свое персональное задание в папке общего доступа. Пятиклассники по программе эту тему уже изучили, и открыть свое задание им не составило сложности. Технически выполнить задание тоже было учащимся не сложно. Они поставили галочки, провели соединительные линии в заданиях на соответствие, ввели текстовые ответы и т.п. После выполнения задания мы предложили ученикам сохранить свои работы в формате PDF. Учащимся седьмого класса это было не сложно, а учащимся пятого класса при необходимости была оказана помощь. Так же хочется отметить, что трудность учащиеся испытывали только при сохранении первой работы. В дальнейшем трудностей с сохранением у учащихся так же не возникло.

Сохранять свои работы в формате PDF считаем необходимым для того, чтобы исключить возможность внести коррективы в уже выполненную работу. Таким образом, ни ученик, ни учитель не могут повлиять на качество уже выполненного задания.

Так как работы сохраняются в папке общего доступа, то по окончании урока рекомендуем папку класса архивировать и переносить на учительский компьютер. Это позволит избежать списывания работ или удаления файлов учащимися другого класса.

Следующим этапом является проверка работ. Проверяя работы учащихся в формате PDF, мы использовали функцию «Добавить записку», которая позволяет написать подробный комментарий к работе, дать рекомендации учащимся.

Для обратной связи мы так же используем информационные технологии. Проверив работу, написав комментарий и рекомендации, мы отправляем файл ученика родителям по электронной почте. Родители, получив файл, имеют представление об уровне обученности своего ребенка, получают необходимые рекомендации для дальнейших действий. Безусловно, такая работа влияет на степень подготовки учеников к суммативным работам.

Было проведено on-line анкетирование родителей, в котором приняло участие 26 родителей 44 учащихся. Это составило 59%. Анкетирование показало, что 19 родителей (73% от числа опрошенных) довольны методикой проведения формативного оценивания и благодарны за

оперативность получения информации. Двое родителей (7,6% от числа опрошенных) признались, что не регулярно открывают свою электронную почту. Трое родителей (11,5% от числа опрошенных), хотели бы получать еще более развернутые рекомендации. Кроме того, родители предложили рассмотреть возможность размещения работ с формативным оцениванием в дневнике Bilimal. Мы согласны с родителями, что такая возможность была бы более рациональна.

Учитывая все вышеизложенное, мы делаем вывод о том, что наша гипотеза подтвердилась. Действительно, если проводить формативное и суммативное оценивание в электронном формате, то это позволяет нам сэкономить средства на распечатке заданий, время при написании комментариев при формативном оценивании, оперативно предоставлять родителям обратную связь и повышает уровень подготовленности учащихся, так как родители имеют возможность постоянно следить за качеством выполнения работ своего ребенка.

Литература:

1. Об особенностях организации образовательного процесса в общеобразовательных школах Республики Казахстан в 2017-2018 учебном году: Инструктивно-методическое письмо. – Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2017. – 395 с.

Информатика сабақтарында үй тапсырманың алатын орны

*Жомарт Н., «№61 ЖББОМ» КММ
информатика пәні мұғалімі*

Жалпы білім беретін орта мектептерде сабақтар үй тапсырмасын тексеруден басталады. Үй тапсырмасын жақсы орындап келген оқушы алдыңғы сабақ тақырыбын жақсы меңгерді, тақырыпты үйде қайталады деп бағалауға болады. Үй тапсырма орындау барысында оқушы өз бетімен жұмыс істеуді, жауапкершілікті, уақытын ұйымдастыруды үйренеді, еңбектенеді. Тапсырманы шын ниетімен орындап келген оқушы еңбегі тексеріліп, бағаланғаны қажет етеді. Сондықтан да, сабақ сайын үй тапсырманы тексеріп отыру мұғалім тарапынан оқушы алдында бір міндеті болуы мүмкін. Әрине, бір сыныпта үй тапсырманы орындамаған бірнеше бала болуы мүмкін. Олар үшін сыныптастарының үй тапсырманы айтуы тақырыпты қайталаудың бір түрі болады. Аптасында бір рет болатын информатика сабағында үй тапсырма беріп (бөлімнің соңы болмаса), келер сабақта тексеріп отырудың маңызы зор. Сондай-ақ, өткен сабақта өткен тақырыпты ғана емес, күнтізбелік тақырыптық жоспардың спиарльдік моделіне жарай, былтырғы өткен тақырыпты қайталау да орын алады.

Қазіргі ақпараттық қоғамда дүниеге келген оқушының ой елегінен бір күнінің өзінде мектептен, бұқаралық ақпараттық құралдардан, әлеметтік

желілерден қаншама ақпарат ағыны өтіп жатыр. Соның барлығы оқушы есінде сақтала бермейді. Информатика пәнінің беретін білімі оқушының есінде теория түрінде сақталуы мүмкін емес. Бреліген білімді іс-жүзінде орындалатын дағдыға айналдыру керек. Үйренген дағдылары уақыт арасында ұмытылса да, қажет кезінде, естеріне тез түсетін болады. Бұл мақсатқа жету үшін қайталаудың маңызы зор. Тақырыпты үй тапсырма орындау барысында үйде бір қайталаса, сабақ үстінде тексеру барысында тағы бір қайталауға болады.

Үй тапсырманы тексерудің тақтаға шақырп ауызша сұрақ қою, дәптерге жазғанды тексеруден басқа да көптеген қызықты әдістерін ойлап табуға, іздестіруге болады. Әдістердің де түрі көп, кейбірі әмбебап, қандай сабаққа да келетін болса, кейбірі нақты бір сабаққа ғана келеді. Әдістер:

«Пинг-понг». **1-нұсқа.** Тақтаға екі оқушы шығып бір – біріне үй тапсырма бойынша сұрақтар қояды. Ойында кішірек допты қолдануға болады. Оқушы сұрақ қоя тұра қарсыласына допты лақтырады. Мұғалім оқушы жауаптарын бағалайды.

2-нұсқа. Оқушылардың бірі үй тапсырма бойынша сұрақтар дайындап келеді. Тақтаға шығып, қолындағы допты оқушылардың біріне лақтырып, сұрақ қояды. Мұғалім сұрақ сапасын және жауаптардың дұрыстығын тексереді.

«Жентек қар». Теориялық бөлімге қолданылады. Бұл әдістің алгоритмін: Сөз-сөйлем-сұрақ-жауап – деп сипаттауға болады.

Мұғалім оқушыны таңдап: «Сөз!» дейді. Ол үй тапсырмаға қатысты сөзді айтып, келесі бір оқушыны таңдап: «Сөйлем!» дейді. Екінші оқушы айтылған сөзбен сөйлем құрастырады. Бұл сөйлемге үшінші оқушы сұрақ құрастырады, төртінші оқушы жауап береді.

Мысалы, информатика 5-сынып. «Біздің айналамыздағы ақпарат»

Мұғалім. Ақпарат.

1-оқушы. Ақпарат -қоршаған орта туралы мәлімет.

2-оқушы. Ақпараттың қандай түрлері бар?

3-оқушы. Дыбыстық, сандық, мәтіндік, бейне, графикалық ақпарат түрлері бар.

«Сенемін - сенбеймін» - бұл әдісті сабақтың қай кезінде де қолдануға болады. «Сендер сенесіндер ме ... » сөзінен басталатын сұрақтар қойылады. Бұл тұжырыммен оқушылар келіседі немесе келіспейді.

«Бағдаршам». Бұл ұзындығы 9 см., ені 4 см. болатын, бір жағы қызыл, екінші жағы жасыл түспен боялған картон қиығы. «Бағдаршамның» жұмысы өте қарапайым: ауызша сұрау барысында барлық оқушылар мұғалімге сұрақтың жауабын білетіні, білмейтіні туралы белгі береді (жасыл жағы – жауап беруге дайынмын, қызыл жағы – дайын емеспін). Карточканы міндетті түрде көтеру қажет. Жасыл түсті көтерген балалар жауап береді. Қызыл түсті көтергендер – жауап бермейді. Айтылған жауапқа қарай бағаланады.

«Сөздер тізбегі» анықтамаларды, ережелерді жылдам тексеруге арналған әдіс. Оқушылар тізбек бойынша анықтамаға, түсініктемеге немесе фактіге қатысты бір сөз айтады, кезектегі оқушы айтылған сөзге қатысты сөйлемді толық айтады. Аталған әдісті қатарлар арасындағы жарыс ретінде өткізуге болады, әділ-қазылар ретінде бірнеше оқушыны тағайындауға болады.

«Интеллектуалды карта». Арнайы сайттар көмегімен өткен сабақта алған білімдерін карта түрінде бейнелеу.

Осындай үә тапсырмасын тексеру әдістеір оқушыларға келесідегідей әсер етеді:

- Тақырыпты жақсы меңгеруге ынталандырады;
- Шығармашылықтарын дамытады;
- Оқушы айтылатын жауаптарды алдын-ала болжай отырып, сұрақты дұрыс қоя бастайды.

Әр сабақ сайын үй тапсырмасы қандай деңгейде орындалғанын тексерілетінін білетін оқушы сабаққа жүйелі түрде дайындала бастайды.

Үй тапсырманың орындалу нәтижесі мұғалаім үшін екі көрсеткіш береді. Біріншісі, оқушылардың іс-әрекеттерін бақылау болса, екіншісі – өткен сабақтағы мұғалімнің өз іс-әрекетінің нәтижесі.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Pedsovet.su интернет ресурсы;
2. Paidagogos.com интернет ресурсы;

Кәсіби бағдар берудегі ақпараттық технологияларды пайдалану мүмкіндіктерін зерттеу

*Исабекова Ж.О., «№54ЖББОМ» КММ
информатика пәні мұғалімі*

Еліміздегі білім берудің ұлттық үлгісін әлемдік стандарттарға сәйкестендіре отырып, білім сапасын арттыру.

Мамандық таңдау – бұл жасөспірім жастағы ең маңызды шешімдердің бірі. Үлкен өмірге енді ғана аяқ басқан жас ұланның алдында мыңдаған мамандықтан өзіне лайықты біреуін таңдау міндеті тұрады. Мамандықтың жаманы жоқ, бірақ, мұның кез-келгеніне икемділік қажет. Еліміздің білім беру жұмысы, оның ішінде мамандық таңдау аясында жұмыс енді ғана тәй-тәй басып дамып келуде. Сонда да, қазіргі кезде еліміздің кәсіби білім беруі орташа деңгейден төмен тұр деп айтса да болады [1].

Зерттеудің мақсаты – кәсіби бағдар беруде ақпараттық технологиялары негізін құру мүмкіншіліктерін зерттеу.

Зерттеудің нысаны – кәсіби бағдар берудегі ақпараттық технологиялар.

Зерттеу пәні. Ақпараттық технологияның көмегімен интернет бетінде кәсіби бағдар беру жұмысын дамыту.

Міндеттер:

- жастарды әр кәсіптің ерекшелігімен, олардың мазмұны туралы толық біліммен қаруландыру;

- әрбір кәсіптің олардың жеке қасиеттеріне қоятын талаптарымен таныстырумен қатар, таңдап алған кәсібіне деген терең қызығушылығын ояту, оның қоғамдық өмірдегі әлеуметтік беделін түсіндіру;

- қазіргі заманғы сұранысқа ие мамандықты дұрыс таңдауға бағыт беру.

Зерттеудің жетекші идеясы. Қазақстан Республикасының Білім беру процесінде, оның ішінде кәсіби бағдар беру бойынша түлектердің, оқушылар мен студенттердің кәсіби бағыттылығын, мамандықты дұрыс таңдай білуіне көмектесетін интернет бетінде осы сұрақтармен қамтамасыз етілген сайт жасалған жағдайда, бұл процесс ілгері қадам алып, зор мүмкіндіктер туғызады.

Зерттеудің практикалық мәнділігі. Инновациялық технологияны қолдана отырып, қазіргі кездегі сұранысқа ие мамандықтар туралы хабардар ететін болсақ, жас түлектерді мамандықты дұрыс таңдауына айырықша ықпалын тигізеді.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы және теориялық мәнділігі:

- жастарды әр кәсіптің (мамандықтың) ерекшелігімен, олардың мазмұны туралы толық біліммен қаруландырылды;

- әрбір кәсіптің олардың жеке қасиеттеріне қоятын талаптарымен таныстырумен қатар, таңдап алған кәсібіне деген терең қызығушылығын ояту, маңыздылығын сезіндіру, оның қоғамдық өмірдегі әлеуметтік беделі түсіндірілді;

Мамандық таңдау - жасөспірім жастағы ең маңызды шешімдердің бірі. Үлкен өмірге енді ғана аяқ басқан жас ұланның алдында мыңдаған мамандықтан өзіне лайықты біреуін таңдау міндеті тұрады. Мамандықтың жаманы жоқ, бірақ, мұның кез-келгеніне икемділік қажет.

Бүгінгі таңда Қазақстан жастарының алдында тоқсан тарау жол, үлкен таңдау тұр. Өйткені, «Білімді мыңды жығады» демекші, жаһандану дәуірінде білімге құлаш ұрып, ұрпағының өрелі биіктен көрінетін азамат болуына инвестиция салып, болашағын ойлаған елдің ғана маңдайынан жел еседі.

Адамның қоғамда толық қанды өмір сүруі оның таңдаған мамандығына байланысты. Дұрыс таңдаған мамандық, адам өміріне жағымды әсерлер қалдырып, өзін-өзі құрметтеу, өміріне деген құлшыныс сезімдерін арттыра түседі. Қазіргі заманғы әлеуметтік-экономикалық қатынастар кәсіби білікті маманға өте жоғары талаптар қояды. Ғылыми білімдері мен қоса бүгінгі маман сияқты бір қатар мәселелерді өз бетінше шеше білуі қажет. Жобалау технологиясы, зерттеу, жаңа өндірістерді анықтай білу мен осыған сәйкес қызмет бабын ауыстыру.

Мамандықты таңдауға бірнеше психологиялық-педагогикалық себептер әсер етеді. Әр бір адам айналасындағылардан өзін бағалауды, құрметтеуді және махаббат пен еркіндікті сезінгісі келеді. Бұл жағдайда дұрыс таңдалған мамандықтың көмегі зор. Жастардың жеке тұлға ретінде қалыптасуына мамандықты дұрыс таңдау өте маңызды.

Мамандық таңдау үлкен жауапкершілікті талап етеді. Жалпы, көп жастарымыз өзі қалаған мамандықтарына емес, мемлекеттік грант көп бөлінген салаға оқуға түседі. Бір сөзбен айтсақ, мамандықты жастар емес, мемлекеттік грант «таңдайды». Сондай - ақ, замандастарымыздың кейбірі өзі қаламаған салаға оқуға түссе де, оны еш қиындықтарға қарамай меңгеріп, білікті маман иесі атанып жатады. Әрине, мұндай жағдайлар өте сирек кездеседі. Егер жастардың бәрі өзі қалаған салаларын меңгеріп, білікті маман атанып жатса, екі қолға бір күрек таба алмай жүрген замандастарымыздың қатары азаяр еді ғой. Адам өмірінде компьютердің белсенді орын алуы осыған байланысты. Сондықтан жаңа технологияларды игеруге қажетті білім мен дағдының жаңаруы өндіріс құрылымын өзгертудің маңыздылығын арттыра түсті.

Мектептің жоғарғы оқушылармен «Мамандық таңдау білесіз бе?» деген дөңгелек үстел өткіздім. Онда оқушылардың мамандыққа қызығушылығы мен бейімділігі, сенімі, идеалы, өмір туралы түсінігі бар адамдарда кәсіби жағынан өз-өзін тануға ұмтылыс бар екенін айтып кеттім.

Әрбір тұлға өз мақсаты мен қызығушылығына сай құндылықтарды игеруге ұмтылу керек. Адамның кәсіби әрекетіне қатысты төмендегідей құндылықтарды атауға болады:

- қоғамда өзін-өзі анықтау;
- еңбек ұжымындағы бедел;
- туған-туыстары, достарын мойындау;
- өзін-өзі жетілдіру – қызықты жұмыс;
- өз білім іскерлік дағдысын, қабілетін пайдалану;
- еңбектің шығармашылық сипаты;
- материалды-тәжірибелік құндылық – мардымды жалақы;
- тұлғаны қанағаттандыратын лауазым, қызметінің келешегі.

Мамандық таңдау ең алдымен, кәсіби қызығушылықтан туады, мәжбүрлі белсенділік кәсіби іс-әрекет түрткілерінен туады, оны кәсіби іс-әрекеттің мақсатын айқындау іске асырылды. Оқушының кәсіби бағыттылығына түрткі болатын компонент ретінде (әлі ақиқат кәсіби қызметке араласпаған) оның танымдық қызығушылығы, кәсіпке қызығуы, белгілі бір іс-әрекет түріне бейімділігі, мамандықты таңдау түрткісі, мақсаттық компоненті ретінде – кәсіби құштарлық, ол мақсат қою және соған сәйкес құрал, оқушы осылардың көмегімен кәсіби мақсатына жетеді.

Кәсіптің түрлері көп, әр кәсіптің жақсы мен жаман жағы да болады. Жаңа мектепті бітірген немесе әлі де мектеп қабырғасында оқып жатқан оқушыларды болашақта маман иесі болатынын түсіндіре отырып, олардың

өзіне жақын да қызығушылығы көп мамандықтарын сұрастыра отырып, оларға бағытты дұрыс таңдауына көмектесу керек.

Оқушылардың кәсіби өзін-өзі анықтауына, әлеуметтенуіне себебін тигізуі, мектеп пен кәсіби білім арасындағы сабақтастықты қамтамасыз етуі тиіс. Оқушының әр түрлі іс-әрекет түрлерінде өзін байқау мүмкіндігі арқылы болашақ қызмет аясын саналы түрде таңдап алуы үшін жағдайлар туғызу қажет. Осыған орай осы жұмысымда алға қойған басты мәселе кәсіби колледждегі және жалпы орта білім беретін мектептердегі оқушыларға болашақ кәсіби мамандығын таңдауда ақпараттық технологияны қолданудың маңыздылығы зор екендігін түсіндіріп жеткізу болды.

Сондықтанда таңдап отырған мамандықтың ерекшелігімен, мазмұнымен толық таныстырып, жан-жақты ақпарат беру керек. Қазіргі жаһандану кезіндегі сұранысқа ие, маңыздылығы мен қоғамдық өмірге оң пайдасын тигізетін мамандықтар баршылық. Бірақ, оны таңдағанның өзінде ол оқушыға немесе студентке шамасы жетерліктей ме, оның қаншалықты қиындығы не ауырлығы екендігін соны алдымен анықтаған жөн. Сондықтан біздің алдымызда тұрған елеулі маңызы бар міндеттің бірі - ол жаңа заман талабына сай болашақ мамандықты дұрыс таңдауға бағыт беру.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының білім беру жүйесін 2020 жылға дейін дамыту тұжырымдамасы
2. Назарбаев Н.Ә. Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан Қазақстан халқына Жолдауы.-Астана: Елорда, 2006.- 44 б.
3. Назарбаев Н.Ә. Қазақстан-2030.-Алматы: «Білім», 2001.- 93 б..
4. Қоянбаев Р., Қоянбаев Ж. Педагогика. Алматы 2004.

Заманауи педагогтың ақпараттық құзыреттілігі

Қайыркенова Н.М., Ю.Н.Павлов атындағы №35 ЖББОМ

«Ақпаратты таратудың жаңа нысандарына бағдарланған білім беру бағыттарын құру міндеті де алдымызда тұр», - деп Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев айтқандай, еліміз дамыған елдердің қатарына қосылуы үшін ең алдымен ұстаздарымыз, яғни жастарымыз білімді, өмір сүруге бейім, өзіндік ой-толғамы бар, адамгершілігі жоғары, бәсекеге қабілетті болуы керек. Осы мақсатқа жету үшін оқушыға білім мазмұнын терең игерте алатын, шығармашылыққа жетелейтін қазіргі заман талабына сай ғылыми-әдістемелік біліммен қаруланған, білікті маман, шебер де жаңа форматтағы мұғалім болу өте маңызды. [1, 7 б]

Қазіргі заманда білім беру үдерістеріне қойылатын талаптар мүлдем өзгертілген. Мұғалімнің өз болжамы, сенімі, көзқарасы болумен қатар,

оның ақпараттық – коммуникациялық құралдарды тиімді пайдалана білуі де керек.

Жаңа форматты мұғалім болып, білімімізді жетілдіру мақсатында мектебіміздегі «Тәжірибедегі рефлексия» курсынан өттік. Осы курс бағдарламасы негізінде жеті модулді сабақта қалай ықпалдастырып пайдалану жолдарын және оқушылармен кері байланыс жүргізе отырып, сабақтың өтілу барысына талдау жасауды үйрендік. Сонымен қатар сабағымызда жаңа бағдарламалық қосымшаларды қолдана отырып, сабақты қызықты өткізуді үйрендік.

Ұстаздардың жаңа технологияны игеруі – бұл тек жаңа ақпараттық – коммуникациялық технологиялармен танысып қана қоймай, сонымен қатар осы технологияларды өзінің қызмет жолында сауатты қолдана білуі.

Заманауи педагогтың ақпараттық құзыреттілігінің үш негізгі аспектісі бар:

- ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласында функционалды сауатты болуы;
- ақпараттық-коммуникациялық технологияларды білім жүйесінде сауатты қолдана алуы;
- ақпараттық-коммуникациялық технологияларды білім жүйесінің жаңа белесі ретінде қабылдай алуы.

Педагогтың ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласында функционалды сауатты болуын былайша түсіндіруге болады:

- мәтіндік, графикалық, сандық, дыбыстық ақпараттармен жұмыс жасауға арналған компьютерлік бағдарламалармен жұмыс жасай алуы;
- Интернет желісінде жұмыс жасай білуі, мысалы: электрондық пошта, «Білімал» электрондық журналы, интернет олимпиадалары, т.б.
- Принтер немесе сканер сияқты компьютердің қосымша құрылғыларын пайдалана алуы. [2, 23 б]

Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды тек қана сабақ барысында ғана қолданып қоймай, педагогтың өзін – өзі дамыту сатысында да қолдануына тиімді.

Қазір білім ошақтарында қазіргі заманға сай ақпараттық технологияларды пайдаланып, білім беру жүйеге қойылған. Білім ошақтары осыған сай ақпараттық технологиялармен жабдықталған және АКТ сабақта қолдану өте тиімді екендігі барлығымызға мәлім. Сабақтың барысына АКТ құралдарды енгізу сабақты тек қана қызықты етіп қана қоймай, сонымен қатар оқушылардың сабаққа деген ынтасын көтеріп және оқу материалдарын қиналмай қабылдап алуларына септігін тигізеді. Кез келген АКТ құралдарын сабақта әртүрлі жағдайларда қолдану, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады.

Менің ойымша, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды информатика сабағында қолдану, өте қолайлы. Мысалы, Adobe Captivate, Active Inspire, Prezi бағдарламалары жаңа материалдарды түсіндіруде,

қорытынды сабақтарда немесе практикалық жұмыстар жүргізгенде менің педагогикалық қызметімде таптырмас көмекшілерім деп айтуға болады.

Мысалы, «Adobe Captivate» бағдарламасының көмегімен жасалған сандық қосымшаға бір сабақты толығымен енгізуге болады. Мысалы, сабақты түсіндіруге арналған бейнеролик, қысқаша түсіндірмелі мәтін, сонымен қатар бірнеше сұрақтан тұратын тест тапсырмалары. Осы бағдарламаның көмегімен жасалған сандық қосымша сабақты басынан аяғына дейін АКТ құралдарын қолданып өткізуге мүмкіндік береді.

Заманауи ұстазға таптырмас АКТ құралы деп, «Bilimland» сандық қосымшасын атап айта аламын. Бұл қосымшаны ұстаздар тегін қолдануға мүмкіндігі бар. Мысалы, информатика пәнінен 6 – сыныптағы «Алгоритм түрлері» деген тақырыпқа тоқтайтын болсақ:

- Түсіндіру бөлімінде бейнеролик арқылы оқушыға осы тақырып түсіндіріледі;

- Мәтін бөлімінде алгоритм түрлері сызбалар, мәтін, бейне арқылы көрсетілген.

- Мәтін бөлімінен кейін осы тақырып бойынша үш жаттығу және бірнеше сұрақтан тұратын тест берілген.

- Соңғы бөлімде бүгінгі сабақтағы жаңа терминдердің түсіндірмелері жазылған.

«Bilimland» сандық қосымшасы:

- мектеп бағдарламасы бойынша жасалған 10 000-ға жуық интерактивті сабаққа жол ашады;

- мұғалімдерге арналған мыңдаған көрнекі құрал ұсынады;

- жаратылыстану пәндері бойынша әлемдегі ең үздік виртуалды зертхананы пайдалануға мүмкіндік береді.

Сабақтың әр кезеңінде АКТ құралдарын қолдану оқушылардың танымын кеңейтіп, өзара әлеуметтенулеріне мүмкіндік береді.

АКТ құралдарының тиімділігі оқушы мен оқушы, мұғалім мен оқушының өзара бір-бірінің үнін естуге мүмкіндік туғыза отырып, тақырыпқа қатысты ойларын толықтырып, білімдерін саналы тиянақтауға мүмкіндік береді.

АКТ құралдарын қолдану нәтижесінде оқушылардың мұғалімге деген сенімі арта түсті. Сонымен қатар оқушылардың пәнге деген қызығушылығы, ынтасы артып, оқуда жақсы сапалы жұмыс істеуге уәждері жоғарылады.

Сабақта АКТ құралдарын тиімді пайдалану – сапалы оқытудың кепілі.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Информатика Қазақстан мектебінде» журналы.
2. «Информатика негіздері» журналы.

USING QR CODES IN THE EDUCATIONAL SCHOOL PROCESS

*Kaniyeva A.A., The teacher of Computer science school # 13
Any reality is the sum of information technology.*

В Послании народу Глава государства Н.А. Назарбаев выделил следующее: «Сегодня мир вступает в эпоху Четвертой промышленной революции, эру глубоких и стремительных изменений: технологических, экономических и социальных. Новый технологический уклад кардинально меняет то, как мы работаем, реализуем свои гражданские права, воспитываем детей.

Содержательность обучения должна гармонично дополняться современным техническим сопровождением. Важно продолжить работу по развитию цифровых образовательных ресурсов подключению к широкополосному Интернету и оснащение видеооборудованием наших школ. Необходимо обновить программы обучения в техническом и профессиональном образовании с привлечением работодателей и учетом международных требований и цифровых навыков. Это позволит всем казахстанцам, в том числе в отдельных населенных пунктах, получить доступ к лучшим знаниям и компетенциям».

Современный педагог должен иметь знания, умения и навыки работы и быть информационно компетентным. Задача учителя в образовательном процессе заключается в том, чтобы создать теплую атмосферу, помочь учащимся в освоении информационных компетентностей, которые предлагают новые образовательные стандарты. Быстрый прогресс в области информационных технологий заставляет также быстро изменять содержание курса информатики. Иногда возникает проблема правильного оформления практических заданий и оценивания способностей, обучающихся во время проведения занятий, есть различные методы обучения, но надо выбрать тот метод, который повышает интерес обучающихся.

Одну из самых эффективных и современных технологий можно использовать в образовательном процессе, технологию QR – кодов. Именно эта технология ориентированы на меньшее количество времени, которое тратит учитель при подготовке к уроку.

QR-код — это изобретённый 12 лет назад в Японии штрих-код в квадрате «QR-Quick Response» -это двухмерный штрих код, представляющий информацию для быстрого ее распознавания с помощью камеры на мобильном телефоне [2, с 20].

Это современный способ кодирования небольших объемов символьной информации в графической картинке. Сфера применения QR-кодов разнообразна. В образовании применение QR-код дает положительный результат. Каждый учитель может создать QR-код самостоятельно, в интернете можно найти много ресурсов, которые

бесплатно предоставляют эту возможность. Богатое воображение и фантазия педагога позволит расширить круг возможностей использования QR-кодов. На уроках информатики я использую QR-коды на различных этапах урока и внедряю в различных формах работы, как в индивидуальных так и групповых, самостоятельных работах. Для того чтобы обучить данной технологии учащихся, перед новой темой надо выделить 5 минут на знакомство с данной технологией. Также в кабинете рекомендуется создать информационный стенд, рассказывающий о возможностях использования QR-кодов, что позволит учащимся постоянно обращаться к данной информации. Учащимся приходится не только искать ответ через различные поисковые сервисы, но и генерировать свой QR-код в виде ответа [1,с27].

Например, на уроках информатике в 6 классе, по теме «Алгоритмы», на этапе закрепления знаний я использовала Plickers. Сервис Plickers позволяет реализовать быструю обратную связь от класса, мобильные голосования и фронтальные опросы во время учебного занятия по пройденному или текущему материалу. Работа с мобильным приложением отнимает не более нескольких минут. Получение результатов опроса происходит на занятии без длительной проверки.

Программа работает по очень простой технологии. Основу составляют мобильное приложение, сайт и распечатанные карточки с QR-кодами. Каждому ученику выдается по одной карточке. Сама карточка квадратная и имеет четыре стороны. Каждой стороне соответствует свой вариант ответа (A,B,C,D), который указан на самой карточке. Учитель задает вопрос, ученик выбирает правильный ответ и поднимает карточку соответствующей стороной кверху. Учитель с помощью мобильного приложения сканирует ответы учащихся. Результаты сохраняются в базу данных и доступны как напрямую в мобильном приложении, так и на сайте для мгновенного или отложенного анализа.[3, с 42]

Ещё одна возможность применения QR-кодов в образовательном процессе подходит для старших классов.

Например, в 9 классе на уроке информатики по теме «Информационная безопасность в компьютерных сетях» использование QR- технологии мотивирует детей к освоению любой информации, если ее правильно подать. На организационном этапе урока можно использовать QR-коды как предположение, например: О какой теме пойдет речь на уроке? Какой код лишний и почему?

В качестве творческого задания можно предложить учащимся придумать свой код по определенной теме, а затем посмотреть насколько детали совпадают или нет. Или дать возможность учащимся придумать идею, где можно использовать QR-коды в жизни человека или в школе. Лучшие идеи внедрить в практику школы[2,с35].

Так же на уроке информатики школьники в индивидуальных заданиях используют смартфоны, на которых установлена программа сканера QR-кодов. Ученику предлагается лист с заданиями, например задачи по информатике. Рядом с каждой задачей небольшой QR-код, на котором зашифрована ссылка на алгоритм решения или применяемое правило и т.п. Если он затрудняется в решении задачи, то с помощью личного смартфона читает правило, чтобы найти верный путь к решению.

Технологию QR-кодов можно использовать не только для обучения учащихся, а также для проведения педсовета, семинаров и создания информационных стендов и т.д.

В заключении хотелось бы сказать, что применение QR-кодов на уроках информатики не только оживит процесс обучения, но и повысит мотивацию в обучении, продвинет учащихся в общем развитии, создаст благоприятные условия для творческого взаимодействия учащегося и учителя, внесет радость в обучение учащегося и повысит качество знаний. Телефон, который мешает в процессе учебной деятельности, может послужить на пользу.

Список литературы:

1.«Использование QR кодов в образовании» Баданов Александр Геннадьевич

2Электронная книга о QR –кодах.\\Полное руководство по маркетингу с применением QR- кодов.

3.«QR-code: Расширенная реальность или конструируем образовательное пространство»

4.QR-код с дополнительной информацией к теме «Информация и знания»

<https://drive.google.com/file/d/0B0yajwgaDeeFN2Fwd2dnNk5ORnM/view?usp=sharing>

Активизация учебной деятельности обучаемых через использование информационно – коммуникативных технологий

*Карাবেкова Д.К., КГУ ОСШ №73
учитель информатики*

Чем более просвещенным становится общество, тем лучше оно сознает свою ответственность за то, чтобы сохранять и передавать не все существующие традиции, а лишь те, которые могут сделать его будущее лучше.

*Школа – главное средство для достижения этой цели.
ДЖОН ДЬЮИ*

Современный мир претерпевает изменения в научно – технической, политической, экономической, социальной и культурных сферах. Возникновение «общества глобальной компетентности» изменяет как глобальную экономику, так и статус системы образования. Мотивом для изучения информатики в школе, конечно, в первую очередь выступает интерес к компьютеру. Он завораживает учащихся тайной своей могущественности и демонстрацией новых всех возможностей. Он готов быть ученикам другом и помощником, он способен развлечь и связать со всем целым миром. Наличие большого количества интересных готовых программных продуктов снизило стремление учащихся к теоретической информатике [1], при выполнении практических работ учащиеся не составляют самостоятельно графики, диаграммы, презентации, а скачивают готовый материал, который не всегда показывает уровень его знаний.

Информационно-коммуникативная компетентность - один из основных приоритетов в целях общего образования, и связано это не только с внутриобразовательными причинами. Меняется весь характер жизни, необыкновенно возрастает роль информационной деятельности, а применение компьютерных технологий обучения позволяет видоизменять весь процесс преподавания, реализовывать модель личностно-ориентированного обучения, интенсифицировать занятия, а главное - совершенствовать самоподготовку обучающихся на уроке [2].

В современной мировой педагогической практике в течение нескольких десятилетий развивается инклюзивный подход. Дети с ограниченными возможностями здоровья включаются в общеобразовательные классы школ вместе с обычными сверстниками. Инклюзивный принцип позволяет предоставлять образовательные услуги для любых категорий воспитанников, часто является единственным способом получения образования для детей с нарушениями в развитии.

В начале своей работы мне казалось, что я соответствую образу современный учитель и в полной мере владею знаниями современных инновационных технологий, так как постоянно посещаю семинары,

изучаю литературу способствующую эффективности преподавания своего предмета. В процессе работы я поняла, что многое для меня загадка и ответы на эти загадки знать я просто должна. В течение семи лет я работаю с детьми с задержкой психического развития, которые являются воспитанниками детского дома.

Для освоения материала с данной категории детей я постоянно использую приемы критического мышления. На этапе вызова применяю прием «Знаю. Хочу узнать. Узнал», на этапе осмысления прием «Инсерт», с использованием концептуальной таблицей, на этапе рефлексии часто применяю «свободный микрофон», который может применяться в начале и в конце урока. Это прием дает возможность высказывать свое собственное мнение, говорить, как о личных успехах, так же и неудачах.

В процессе работы с учащимися моё мировоззрение изменилось, во многом изменилась я (стала чаще применять приемы критического мышления, большую часть теоретических знаний дети добывают самостоятельно из дополнительных источников, работая в группах дети учатся не только самостоятельно работать, но и обучать друг друга). При создании презентации, видеороликов, ученики сами предлагают темы, самостоятельно добывают информацию и защищают свои работы, через которую и происходит познание урока.

Для достижения поставленной цели, развитие познавательных интересов на уроках информатики и ИКТ, ставлю перед собой следующие задачи:

- создание коллаборативной среды, для создания доброжелательной атмосферы на уроках;
- разнообразить виды и формы ведения урока;
- активное использование форм самостоятельной работы учащихся, самоконтроля, взаимоконтроля.

Лучше один раз увидеть, чем семь раз услышать – всем наверно件но件но件но. Но ещё важнее – хотя бы один раз это сделать. Тогда помимо знаний появляется умение. А если сделать несколько раз, то развивается навык.

Наиболее важным моментом здесь выступает результат выполняемых действий. Вряд ли слабого или среднего ученика привлечёт такой вид деятельности, результат или назначение которой – учение. Поэтому результат любой практической работы должен обязательно иметь личную значимость для ученика, это - мотив. В этом случае возникает мотив к познанию, развивается стремление к дальнейшим действиям и изучению предмета.

Использую на уроках тесты индивидуальные, в онлайн режиме где каждый учащийся самостоятельно проверяет и оценивает себя. Хочется отметить конечно же, образовательную платформу Bilimland.kz, которую использую на каждом уроке., Данный образовательный ресурс предлагает интерактивные материалы, тесты, задания. Учебные модули данного

контента содержат богатый иллюстративный материал, включающий анимированные ролики, диаграммы, таблицы, графики, интерактивные задания в игровой форме. Хочу продемонстрировать применение данного ресурса на примере одного урока в 9 классе по теме «Электронные таблицы». На этапе вызова был показан видеоролик, на этапе осмысления выполнение упражнений, после чего был выполнен тест и практическая работа за компьютером. Все эти действия выполнялись при использовании данной образовательной платформы. Этап рефлексии был проведен в форме самостоятельного составления таблицы. При выполнении интерактивных тестов если ученик видит, что количество правильных ответов недостаточно, он может пройти тест снова и снова, чтобы добиться нужного результата. Если он забыл какие-то факты, либо пропустил предыдущее занятие, он может независимо от остальных учащихся вернуться к материалам плохо изученной темы. Этим достигается устранение одной из важнейших причин отрицательного отношения к учебе – неуспеха, обусловленного непониманием проблемы, значительными пробелами в знаниях. На компьютере ученик получает возможность довести решение любой учебной задачи до конца прочитав материал, опираясь на необходимую помощь.

С помощью анимационных изображений, созданных при помощи графического редактора Photoshop и сохраненных в gif – формате, я обращаюсь к эмоциональной сфере личности и включаю творческое воображение учащихся старших классов. Важным положительным фактором использования электронных уроков является дружелюбный интерфейс ПК. Учащиеся обладают различным темпераментом, уровнем развития внимания и памяти. Для успешного усвоения учащимися материала стараюсь учитывать индивидуальные особенности каждого ученика. Во время учебного процесса возникают барьеры: у воспитанников детского дома нет персональных компьютеров, не все учащиеся владеют компьютером, память у данной категории детей кратковременна, поэтому на следующем уроке многие из них не помнят, материал прошлого урока.

Заклучении хотелось бы сказать о том, что применение информационных технологий в учебном процессе хотя и трудоемкий процесс во всех отношениях, но он оправдывает все затраты, делает обучение более интересным, увлекательным и содержательным.

Для меня очень важно, чтобы на каждом уроке ученик переживал радость открытия, чтобы у него формировалась вера в свои силы и желание. Поэтому каждый успех ученика необходимо делать достоянием всего класса, поддерживать инициативу и начинания ребят, тем самым стараться создать ситуацию успеха на уроке и проложить мостик к взаимопониманию, ведь это важно.

Быть одним целым – ты и дети – это цель, наверное, каждого учителя. А добиться ее можно лишь кропотливым трудом. Если у учителя есть

желание отдать, помочь, то у ученика обязательно появится желание получить. Когда эти два желания совпадают, получается отличный результат.

Литература:

1. Давыдов В.В. Теория развивающего обучения. М.: ИНТОР, 1996.
- Емельянов Ю.Н. Активное социально-психологическое обучение. Л., 1985.
2. Голицына, О.Л. Информационные технологии: Учебник / О.Л. Голицына, Н.В. Максимов, Т.Л. Партыка, И.И. Попов. - М.: Форум, ИНФРА-М, 2013.

Первые шаги внедрения билингвального образования

Карл Н.Н., КГУ «Школа-гимназия №95»

*Учитель – это человек, который может
делать трудные вещи лёгкими.*

Р. Эмерсон

Высококласный специалист XXI века – это человек, свободно владеющий современными информационными технологиями, постоянно повышающий и совершенствующий профессиональный уровень, умеющий принимать самостоятельные решения в любой ситуации, в условиях жёсткой конкуренции на рынке труда. Мы, учителя, должны растить наших учеников, способствовать овладению всеми этими качествами. Для этого мы должны применять такие формы обучения, которые актуальны и влияли бы на повышение мотивации обучения и роста профессионального уровня, учить работать самостоятельно.

Авторы статьи «Как добиться стабильно высокого качества обучения в школах» М.Муршед и М.Бербер сделали вывод, «что высокоэффективные школьные системы, разительно отличаясь друг от друга по структуре и содержанию обучения, сосредоточивали внимание на повышении качества работы учителя, поскольку именно этот фактор оказывает прямое влияние на образовательный уровень учеников»[1, с.16].

На современном этапе развития образовательной системы необходимо создание среды, которая стимулировала и мотивировала бы каждого человека учиться на протяжении всей жизни, осваивать новейшие технологии, получать новые знания и навыки, развивать дух инноваций, уметь рисковать и брать на себя ответственность и обязательства.

Обращаясь к Посланию Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана от 10 января 2018 года, хотелось выделить его слова «Необходимо усилить качество преподавания математических и естественных наук на всех уровнях образования. Это важное условие для подготовки молодёжи к новому технологическому укладу». [2, с.26].

В современном обществе акцент делается на информационные технологии, интерактивный, интегративный и полиязычный принцип обучения. Я думаю, на уроках информатики эти принципы актуальны, как не на каких других уроках.

Конечно, большинство видов программного обеспечения, используемых в учебном процессе, русифицированы, тем не менее, спектр ПО расширяется, меняется с каждым годом, встречаются англоязычный интерфейс и программный код. Как быть? Приходилось самостоятельно просматривать словари, учебники, штудировать интернет ресурсы.

В 2017-2018 учебном году я начала преподавание билингвального курса информатики «Базовый курс системно-информационной культуры» Целью курса определила формирование системно-информационной картины мира через полиязычное образование. Предусматриваю методику предметно-языкового интегрированного обучения (язык и информатика). Разнообразные междисциплинарные проблемы, рассмотренные в курсе, и увеличение информативной ёмкости урока позволят осуществить переход от предметных связей к метапредметным, что способствует развитию мышления учащихся, активизирует мыслительную деятельность и приближает его к достижению личностных результатов обучения; формированию целостной картины мира.

Уверена, интеграция предмета и языка ведет к увеличению доли обобщающих знаний, позволяет находить новые аспекты, которые подтверждают или углубляют определенные наблюдения, формировать выводы обучающихся при изучении различных предметов. Представленный учебный материал будет способствовать развитию творчества обучающихся, позволит применять полученные знания в реальных жизненных условиях, явится одним из существенных факторов воспитания культуры, важным средством формирования личностных качеств. Изучая информатику на английском языке, учащиеся будут использовать язык как средство активного взаимодействия, общения и познания дисциплины.

Отследила для себя первые проблемы: это недостаточность методического интеллектуального инструментария, средний уровень моей профессиональной подготовленности по языку. Сейчас понимаешь актуальность и своевременность курсовой подготовки в языковой области и внедрения билингвального образования.

Большая благодарность Professional Learning Centre USTAZ: их семинары, мастер-классы, тренинги оказывают хорошую методическую помощь и поддержку в нашей работе.

Благодаря этому я в своём курсе осваиваю технологию CLIL, которая основана на системе международного обучения, разработанной Дэвидом Маршем в 1994 году. Это методика преследует две цели, а именно: изучение предмета посредством иностранного языка, и иностранного языка через преподаваемый предмет. Основным

преимуществом CLIL технологии является её интегрированность в программу обучения, когда знание языка становится инструментом изучения содержания предмета и внимание акцентируется как на содержании специальных текстов, так и на необходимой предметной терминологии. Этот подход позволит осуществлять обучение по двум предметам одновременно.

CLIL способствует развитию языковой поддержки (скэффолдинг), предметной компетенции, поступательное развитие языковых, предметных учебных навыков, развитие критического и творческого мышления, помощь учащимся в установлении связей между изучаемыми предметами, использование оценивания для улучшения обучения учащихся (развитие учебных умений, предметных и языковых компетенций, а также когнитивных способностей), обеспечение развития коммуникативных языковых умений.

Кроме того, мой курс основан на принципе «двойного вхождения знаний», когда язык в образовании выполняет двойную функцию: выступает как предмет изучения и как средство обучения. Это имеет прямой выход на один из принципов классической дидактики: принцип «двойного вхождения знаний».

Обучение на данном этапе должно обеспечить возможность получения глубоких и разносторонних знаний, используя информацию из различных предметов, совершенно по-новому осмысливая события, явления. Представленные методики интегрированного обучения дадут возможность рассматривать различные темы с нескольких культурных позиций, учитывая различия в восприятии многих вещей у представителей тех или иных культур. Будут способствовать развитию мыслительных навыков высшего порядка, что является залогом успеха в современном информационном обществе. Билингвальное образование выступает как действенный инструмент подготовки молодого поколения к жизнедеятельности в условиях взаимосвязанного и взаимозависимого мира.

В данном курсе предполагается определение лингвистических целей урока по предмету информатика, в структуре урока - включение понимания концепции видов речевой деятельности; определение терминологического и лексического минимума на уроках, составление речевых конструкций, клише к уроку; подбор и учет методов и приемов; составление вопросов, заданий на развитие уровней навыков мышления (по таксономии Б.Блума).

Думаю, все эти технологии позволят вывести процесс обучения информатики на принципиально новый уровень. Их применение в образовательном процессе обеспечивает возможность целенаправленного, системного, интерактивного достижения прогнозируемого конечного результата – образованности, изучать многие виды прикладного и инструментального ПО на языке их создания и разработки.

Также, поэтапное внедрение англоязычного обучения на уроках информатики позволяет активно вовлекать учащихся в учебную деятельность, погрузиться в специфическую среду, повышает мотивацию обучения, стимулирует творческую активность и способствует развитию личности ребенка, расширяет возможности предоставления учебной информации.

А всё это вместе взятое позволяет на таких уроках выстраивать бесконфликтную педагогику, углубить знания ученика, объединяя научные знания с приобретёнными в повседневной жизни, при этом поднимая личный жизненный опыт ученика на научный теоретический уровень.

Литература:

1. «Как добиться стабильно высокого качества обучения в школах». М.Барбер, М.Муршер.
2. Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана. 10.01.2018 г.
3. Руководство для учителя 1 (продвинутый) уровень.

Использование английской лексики в факультативном курсе по информатике

*Комракова Л.А., КГУ «Гимназия №45»
учитель информатики*

В Казахстане реализуется уникальный проект по внедрению полиязычия в казахстанские школы. Полиязычие сегодня один из приоритетов современного образования.

По мнению Президента Н.Назарбаева "...Казахстан уникален и силен своей многонациональностью. На его земле сформировалось уникальное поликультурное пространство... Поликультурность Казахстана - это прогрессивный фактор развития общества.

Евразийские корни народов Казахстана позволяют соединить восточные, азиатские, западные, европейские потоки и создать уникальный казахстанский вариант развития поликультурности".[1]

Актуальность изучения английского языка продиктована потребностями современного мира. Роль иностранного языка возрастает в связи с развитием экономических связей. Язык для учащихся становится, прежде всего, средством развития, познания и воспитания. Поэтому иностранный язык стал обязательным компонентом обучения не только в вузах, но и в средней и старшей школе.[2]

Информатика - это тот предмет, где английская терминология есть и была всегда. Информатики начинали работать в операционной системе Windows с английским интерфейсом. Раздел программирования имеет все

операторы, команды и служебные слова на английском языке. Учащиеся знают, как звучат на английском языке основные команды, такие как, «копировать», «переместить», «вырезать», «вставить» и др. Поэтому учителям информатики вводить терминологию на английском языке в преподавание предмета вполне реально.

Информатика— предмет, востребованный во всех видах профессиональной деятельности и на различных траекториях обучения. Ученики имеют высокую мотивацию к изучению и английского языка и информационных технологий, понимая требования современного мира, хотят быть конкурентоспособными в своей будущей профессии.

Наши дети с удовольствием осваивают новые технологии, быстро вникают во все новшества современного мира. Это связано с любознательностью, гибким мышлением, желанием быть впереди.

А цель каждого учителя – подготовить детей, которые смогут получить достойное образование.

В нашей гимназии внедрение английского языка началось с факультативных занятий по информатике в 8 классе. Предлагаю этапы урока информатики с применением английской терминологии и ресурсов образовательного портала Bilimland:

1. Организационный момент. Приветствие. На доске вывешены правила урока и план. The plan for our lesson is here on the blackboard. There are some rules:

- 1) you can do mistakes in English, (I can, you can't!!! ☺)
- 2) if you don't understand me you stop me and ask me to repeat. Do you agree?

2. Актуализация знаний.

На этапе актуализации знаний можно применять прослушивание современных английских песен с субтитрами. Это дает возможность учиться воспринимать английскую речь на слух и дает позитивный настрой на урок (учитывая, что факультативные уроки по расписанию стоят последними и внимание учеников рассеяно). Ученики слушают известные современные песни, на доску проектируется текст песни с переводом (и могут подпевать).

Так же можно настроить учеников на урок, прослушав короткие смешные истории (short funny stories).

3. Повторение английской терминологии предыдущих уроков.

At the beginning we'll repeat some words of our past lessons.

Предлагаются различные задания для повторения, например:

1. Решить кроссворд. Make the crossword.
2. Пользуясь сайтом <http://www.imagechef.com> собрать мозаику из слов, изученных на предыдущих уроках. [3]
3. Найти 16 слов. Find 16 words:

S	A	B	S	D	L	F	G	H	J
C	I	R	C	L	E	K	B	I	N

R	C	U	L	P	F	I	L	E	Z
E	O	S	B	U	T	T	O	N	X
E	N	H	C	T	V	B	C	U	T
N	N	M	Q	W	E	R	K	M	T
Y	D	E	L	E	T	E	U	B	I
O	P	A	P	R	I	N	T	E	R
S	D	F	G	R	H	J	K	R	L
M	I	C	R	O	P	H	O	N	E
Z	X	C	V	R	B	N	M	D	F

Задание 1.

3.Повторим горячие клавиши. Заполните таблицу. Repeat hotkeys. Fill the table please:

Close the active window	Switching of language	Copy in clip board	Put from a clip board	Cut into a clip board	Back	Printing of a document
Alt+F4;						

Ctrl+Z, **Alt+F4;** Ctrl+C, Alt+Shift, Ctrl+P, Ctrl+X, Ctrl+V

Задание 2.

4. Изучение нового материала. Используется сайт Bilimland.kz[4]

Для работы на уроке можно выбрать любые разделы, предложенные на сайте. Если уровень знаний английского языка учащихся достаточно высокий, можно начать изучение с видеоролика. Можно использовать для объяснения текстовый материал, опираясь на изучение новых ключевых терминов урока, привлекая сильных учеников для перевода.

Если учитель не использует материал сайта Bilimland, то готовит свой материал в доступном изложении, простыми конструкциями английского языка. Если уровень только начальный, можно тему разобрать на русском языке, но акцентировать внимание на новых понятиях информатики на английском языке и наиболее используемых каждодневных словах.

5. Закрепление учебного материала.

Если учитель использует сайт Bilimland.kz, то на этапе закрепления можно выполнить три упражнения и тест из 5 вопросов. Или учитель сам готовит задания на закрепление. Например:

1.Установите соответствие между устройствами и действиями, которые они выполняют. Match the devices and the activities they perform:

	Mouse	(Переведем действия: input information output information data processing data storage)
ввод информации	Hard disk(HD)	
вывод информации	Keyboard	
обработка информации	Printer	
хранение информации	Processor	
	Monitor	

Задание 3.

2. Match the types of variables. Установите соответствие типов переменных:

Описывает короткие целые числа
Описывает целые числа
Описывает вещественные числа
Описывает длинные целые числа
Описывает целые числа, длиной в байт

Integer	(Переведем действия: Describes short integers Describes integers Describes real numbers Describes long integers Describes integers, length in bytes)
Real	
Byte	
Shortint	
Longint	

Задание 4.

6. Подведение итогов урока. Рефлексия.

Let's resume our lesson. Did you like this lesson? Was the lesson very difficult?

Литература:

1. <http://www.kafu.kz/academic-programs/3langeduen/opinions/1632>
2. https://kash8sch.edumsko.ru/activity/additional_groups/11082/program
3. Bilimland.kz
4. <http://www.imagechef.com>

Из опыта внедрения технологии компьютерного трехмерного моделирования в рамках областного проекта «Инженеры будущего»

*Мухтаров Т.Ж., Школа-лицей №101
учитель дополнительного образования
Сулейменова А.Б., Школа-лицей №101
учитель робототехники*

В настоящее время главное направление модернизации Казахстанского образования - обеспечить его новое качество.

Президент Республики Казахстан постоянно говорит о повышение статуса инженерных специальностей. В своем послании от 30 ноября 2015 года Президент сказал, что нам необходимо максимально развивать систему подготовки технических кадров. Техническое и профессиональное образование должно стать одним из основных направлений инвестиционной политики. Следует повысить инновационный потенциал казахстанской экономики[1].

Для сохранения конкурентоспособности нашей экономики необходимо развивать цифровые составляющие совместными усилиями государства и системы образования, направленные на модернизацию и цифровизацию казахстанских предприятий.

Второй год в нашей школе ведется работа по внедрению цифровых технологий в рамках областного инновационного экспериментального проекта «Инженеры будущего» по программе «Технология инженерно-компьютерного трехмерного моделирования».

Проект «Инженеры будущего» — это обучение подрастающего поколения передовым инженерным технологиям и привлечение его в техническую сферу на ранней стадии обучения. Целью его является

повышение престижа инженерной профессии и качества технического образования в Казахстане, создавая систему непрерывного обучения инженерным специальностям «школа – ВУЗ – предприятие», и таким образом, решение проблемы нехватки технических кадров для экономики [2].

Для реализации данного проекта нами пройдены курсы на базе учебно-методического центра развития образования Карагандинской области. Затем в школе был создан кабинет инженерного 3D-моделирования, в котором мы установили систему автоматизированного проектирования Creo Parametric.

На I этапе рассказали ученикам 7 классов о том, что такое трёхмерные модели объектов и процессы их создания, произвели набор групп с государственным и русским языком обучения. Участники проекта изучают инженерное дело в нашей школе в рамках дополнительного образования.

В начале проекта мы столкнулись с рядом проблем. Не хватало знаний и практики по работе с программным обеспечением Creo, отсутствием методических пособий и материалов, особенно на государственном языке, поэтому приходилось заниматься самообразованием: искали в интернете видеоматериалы, различные статьи, лекции. При подготовке к занятиям мы создавали практические работы для учеников, учебные видеоролики и т.д.

Благодаря тому, что школа самостоятельно в начале внедрения проекта, приобрела 3D-принтер, детям стал предмет намного интереснее, так как они имели возможность распечатать свою модель, которую сами создали в программе. Появился интерес к групповой работе, созданию проектов.

Результатом первого этапа стало участие наших ребят в I областном конкурсе по трехмерному компьютерному моделированию. Дипломом III степени награжден Пилецкий Денис, в номинации "Техническое выполнение" награждена грамотой Ким Дарья. В мае прошлого года ученики нашей школы также принимали участие в Национальном Чемпионате ZhasSkills «BOLASHAKPROFESSIONALS» в компетенции «Инженерный дизайн CAD» и отмечены Сертификатами.

На сегодняшний день в школе реализуется I и II этап проекта «Инженеры будущего». Мы работаем с группами 8 классов (продолжающие) и учениками 7-х классов (начинающие). В этом учебном году нам стало легче, т.к. уже имеется опыт работы с программным обеспечением, созданием методических и дидактических пособий для учащихся, стали проводиться мастер-классы по проекту для учителей.

По результатам внедрения данного проекта выявлены следующие проблемы: недостаточные знания учащихся 7-8 классов по математике (незнание многих формул, т.к. учебный материал по предмету изучается позже), отсутствие знаний по предмету «Черчение», потому что сам

предмет изучается в 9 классе, полное отсутствие литературы и видео материалов на государственном языке.

Хотелось бы большего общения с коллегами, которые принимают участие в апробации данного проекта. Предлагаем создать городское сетевое сообщество учителей для решения проблем и обмена опытом.

Подводя итог, хочется отметить, что проект очень полезен и важен в школьном обучении. Ученики с удовольствием учатся создавать трёхмерные изображения, у них приобретается опыт организации самостоятельного обучения, формируются коммуникативные навыки со сверстниками в процессе проектной деятельности. Считаем, что данный проект поможет самоопределению учеников в выборе дальнейшей профессии, т. к. некоторые восьмиклассники в будущем уже решили связать себя с инженерными профессиями.

Учащиеся 10-11-х классов нашей школы очень заинтересованы изучением технологии инженерно-компьютерного трехмерного моделирования, поэтому хотелось бы, чтобы данный эксперимент был продолжен в старших классах.

Литература:

1. <http://akorda.kz>
2. <http://kasipkor.kz>

Из опыта самообразования через сетевые педагогические сообщества

Никитчук Г. В., КГУ «Школа – лицей № 101»
учитель информатики

Важными направлениями работы школ по повышению качества образования являются обеспечение равного доступа всех участников образовательного процесса к лучшим образовательным ресурсам и технологиям; удовлетворение потребности педагогов и учащихся в получении образования, обеспечивающего успех в быстроменяющемся мире. И если говорить о едином информационно - образовательном пространстве современного педагога, состоящем из создания учителем электронного портфолио, прохождения дистанционных курсов, электронных публикаций педагога, нельзя не включить в это пространство сетевые педагогические сообщества.

Сетевые педагогические сообщества - новая форма организации самообразования педагогов. Участие в сетевых сообществах позволяет педагогам живущих в разных уголках страны и за рубежом, общаться друг с другом, решать профессиональные вопросы, делиться опытом и повышать свой профессиональный уровень. Благодаря сетевым сообществам самопроизвольно формируются новые социальные объединения. Задача сетевого сообщества организовать дистанционное

взаимодействие всех участников образовательного процесса – администраторов образовательных учреждений, учителей-предметников, библиотекарей, а также учащихся. В ходе сетевого взаимодействия ее участники сталкиваются с серьёзными разноплановыми проблемами. Решая эти проблемы, участники сотрудничают, конкурируют, спорят, узнают нужную информацию, что можно рассматривать как стимул к саморазвитию, повышению уровня квалификации, следовательно, качества образования в целом [1].

Профессиональная деятельность учителей в сети интернет - это, прежде всего, деятельность, направленная на учащихся, на развитие интереса к предмету, на развитие их мышления, творчества, коллективизма. Учитель организует своих учеников для участия в дистанционных олимпиадах, викторинах, конкурсах и направляет деятельность учащихся в телекоммуникационных проектах.

Второе направление профессиональной деятельности учителей в сети – это деятельность, направленная на самих учителей, на самообразование, деятельность, связанная с повышением квалификации. В сетевых педагогических сообществах используют следующие формы деятельности: дистанционное обучение в рамках сообщества, обучающий семинар, виртуальная конференция, конкурс, проект, «Мастерская» или мастер-класс, обсуждение в чате, телеконференция, создание веб-страниц и т. д.

Педагогические сообщества являются мощным средством поддержки профессиональной деятельности, так как профессиональное сообщество - это то, что позволяет специалисту избежать "варки в собственном соку". Общаясь с коллегами, профессионал начинает чувствовать себя частью чего-то явно большего, чем просто место его работы, расширяются горизонты его профессионального видения. Многие проблемы решаются быстрее за счёт "коллективного разума" тех членов сообщества, кто уже их как-то решал и готов поделиться опытом.

В настоящее время успешно действуют различные виртуальные объединения и сетевые сообщества педагогов, например: «Коллеги – педагогический журнал Казахстана», сетевой проект "Инфоурок", Мультиурок - новый проект для учителей, Современный Учительский Портал и др.

Самым интересным для меня стал «Мультиурок» - образовательная площадка, на которой каждый учитель может бесплатно получить собственный сайт, создать собственное электронное портфолио, делиться опытом, общаться и удобно следить за интересными публикациями своих коллег. Размещая свои работы, можно получить свидетельство о публикации. Портал имеет удобную навигацию, большое количество методического материала. Есть возможность создания собственного блога, галереи, размещения новостей. На сайте опубликовано 12 моих авторских методических материалов.

Плодотворная работа проводится на педагогическом портале «Gold-творчество» - персональном сайте учителя начальных классов Голдиной Лилии Вильевны. На сайте проводятся постоянно действующие Творческие мастерские для педагогов, конкурсы для учеников. Я закончила творческие мастерские такие как: "Технологический прием "Листание", "Создание видеороликов в программе ФОТО ШОУ ПРО", "Анимированная сорбонка", мастер-класс "Технологический прием "Паззлы" и др., получила сертификаты об окончании курсов и размещении зачетных работ.

На сайтах «Коллеги – педагогический журнал Казахстана» и «Медиаурок» можно разместить свои авторские разработки, получить Свидетельство о публикации, пообщаться с коллегами.

Сетевые педагогические сообщества предоставили мне безграничное пространство для общения с коллегами, возможность повышения профессиональной квалификации. Работа в сообществах является для меня мощным стимулом для творческого подхода к профессионально-педагогической деятельности. Являясь активным пользователем всех этих и других сайтов, я размещаю свои материалы и получаю доступ к ресурсам других педагогов. Это позволяет разнообразить мою педагогическую деятельность, овладеть новыми педагогическими приёмами.

Литература:

1. Руководство для руководителей образовательных организаций Республики Казахстан: Издание первое//www.cpm.kz.

Исследование развития дивергентного и конвергентного типов мышления с целью формирования исследовательских умений на уроках информатики

Рябцева Е.В., Худорожкова Е.А., ВШ№100

Учащемуся-выпускнику вечерней школы необходимы качества самообразования, творческой инициативы, умения решать нестандартные задачи. Именно поэтому развитие конвергентного и дивергентного мышления так актуально на сегодняшний день.

Конвергентное мышление - это линейное, логическое мышление, направленное на поэтапное выполнение задачи и следование заданным алгоритмам. Дивергентное мышление - это альтернативное мышление, направленное на поиск множества оригинальных решений одной поставленной задачи или проблемы.[1; с.54–56]

Период ранней юности определяется возрастом от 15 до 18 лет. На данном этапе учащиеся-выпускники готовятся вступить в самостоятельную жизнь, выбрать профессию согласно интересам и

способностям. Их умственное развитие заключается не только в накоплении умений, навыков и знаний, но и в формировании новых идей.

Наша цель - формирование исследовательских умений учащихся на уроках информатики посредством исследования развития дивергентного и конвергентного мышления в данном возрасте. Предметом исследования выступил характер развития дивергентного и конвергентного мышления в юношеском возрасте. Мы выдвинули гипотезу-предположение о том, что конвергентное мышление в возрасте ранней юности развито значительно лучше, чем дивергентное мышление.

Методическим обеспечением нашего исследования стали следующие методики:

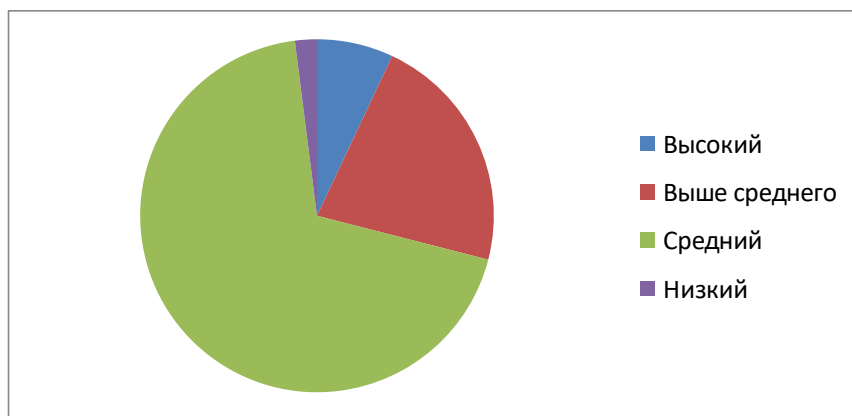
- ✚ конвергентное мышление было исследовано с помощью методики Раввена для исследования невербального интеллекта;

- ✚ дивергентное мышление исследовалось с помощью теста креативности Э.П.Торренса "Закончи рисунок" и опросник креативности Джонсона (адаптированный Е.Е.Туник);

- ✚ для определения ведущего типа мышления использовалась методика "Тип мышления" (адаптированная Г.В.Резапкиной).[2; с.162–170]

Исследование проводилось на базе КГУ ВШ№100 г.Караганды в течение 2017-2018 гг. Всего в исследовании приняло участие 157 учащихся 9-11 классов. В результате эмпирических исследований нами были получены результаты: по методике Раввена показатели представлены на рис. 1.; по результатам исследования интеллекта результаты следующие: высокий уровень развития IQ характерен для 7% испытуемых. Выше среднего уровень развития IQ характерен для 22% испытуемых. Средний уровень развития IQ характерен для 69% испытуемых. Низкий уровень интеллекта характерен для 2% испытуемых.

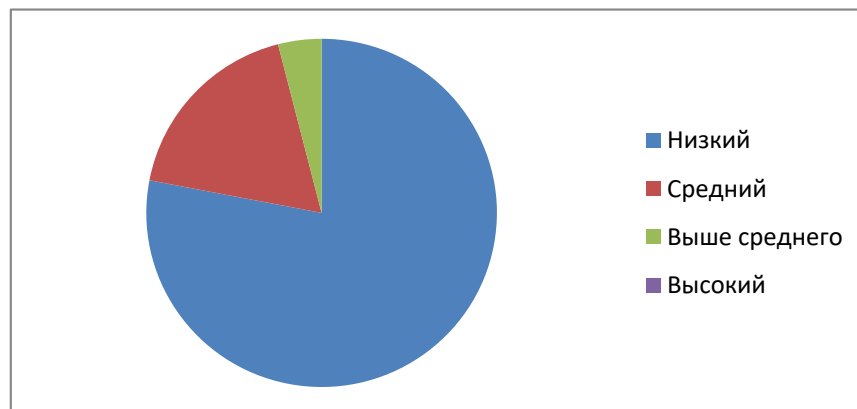
Рис. 1. Процентное распределение учащихся в соответствии с показателем IQ

По результатам исследования можно сделать вывод, что для учащихся 9-11 классов характерно развитие конвергентного мышления.

Тест креативности П.Торренса выявил показатели способности к дивергентному мышлению. Мы получили следующие результаты.

Рис. 2. Процентное распределение учащихся в соответствии с показателем оригинальности мышления

Показатель "оригинальность мышления" отражает следующие данные: 78% учащихся имеют низкий уровень; 18% учащихся имеют средний уровень; 4% учащихся имеют уровень выше среднего. Большая часть учащихся способна выдвигать идеи, не отличающиеся от очевидных. По показателю беглости мышления 78% испытуемых нарисовали все рисунки. Это свидетельствует о том, что учащиеся имели хорошую мотивацию при выполнении задания. По показателю разработанности мышления результаты исследования тоже оказались очень низкими, лишь 4% испытуемых справились с задачей.

По методике "Опросник креативности Джонса (модификация Е.Е.Туник)" были получены следующие результаты:

17% респондентов имеют очень низкий показатель креативности;

62% респондентов имеют низкий показатель креативности;

21% респондентов имеют очень средний показатель креативности.

При изучении ведущего типа мышления (методика "Тип мышления") нами были получены следующие данные: логическим мышлением обладает 34% испытуемых, из них 13% обладают высоким уровнем. Креативность мышления свойственна лишь 13% испытуемых.

В частности, в процессе изучения материала курса информатики 9 класса по темам "Типы алгоритмов", "Язык программирования, программа и ее структура", "Операторы условного перехода", "Программирование циклических алгоритмов" и пр. происходит развитие конвергентного типа мышления учащихся. Задания, решение задач, изучение нового материала подразумевают использование линейного, логического мышления, направленного на поэтапное выполнение задачи и следование заданным алгоритмам.

При изучении материала курса информатики в 10-11-х классах по темам "Создание интерфейса проекта", "3D-моделирование и анимация", "Виртуальность как способ изучения реального мира", "История развития программирования, тенденции развития программного обеспечения", "Поиск и отбор информации, методы поиска, критерии отбора", "Создание проекта" и пр. учащиеся пользовались дивергентным мышлением, которое

предполагало альтернативное мышление, направленное на поиск множества оригинальных решений одной поставленной задачи или проблемы.

Таким образом, по результатам наших исследований были определены следующие особенности развития типов мышления в юношеском возрасте: характерно преобладание конвергентного мышления и низкий уровень развития дивергентного мышления. Был сделан вывод о том, что в преподавании информатики необходим подбор методов и средств, направленных не только на развитие конвергентного мышления, формирующего базовые знания, правила, принципы и законы, но и дающих возможность проявления креативности. [3;с.17-19]

Литература:

1. Авдюнина Н.А. Развитие дивергентного и конвергентного мышления в процессе обучения учащихся. // Материалы Всероссийской научно-практической конференции "Ребенок в образовательном пространстве мегаполиса"; под редакцией О.И. Ключко. Москва, 2016.

2. Ратанова Т.А. Взаимосвязь показателей интеллекта и когнитивной дифференцированности в зависимости от специализации обучения // Материалы научной конференции "Психология интеллекта и творчества: традиции и инновации", ред. А.Г. Шерстнева. Москва, 2010.

3. Черенкова Л.В. Развитие дивергентного мышления педагогов. Астана: АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» Центр педагогического мастерства. Астана, 2016.

Информатика терминдерін ағылшын тілінде оқытудың маңыздылығы

Сулейменова Г.Б., Ә.Бөкейхан атындағы №76 ЖББОМ

Білім беру мазмұнын жаңарту жағдайында қазіргі кезде Қазақстан ұстаздарының алдына қойылған міндеттердің бірі: бәсекеге қабілетті, алған білімін өмірде қолдана алатын құзырлы тұлғаны қалыптастыру. Ол үшін баланы субъект ретінде қарап, оқу ісіне өзінше қызықтыратын, оған қабілетін арттыратын жағдай тудыратын орта керек.

Елбасы Жолдауында «Балаларымыздың болашағы үшін осындай шешімді бірлесе отырып қабылдауға тиіспіз, баланың орыс, ағылшын тілдерін, интернет тілдерін жетік меңгеруі- ең бастысы қазақ тілін жаңғыртуға жағдай туғызады» деп атап көрсеткен бағытымен мектептерде үш тілді қатар оқыту қолға алынғаны мәлім.[1]. Мұның мақсаты: тілді дұрыс меңгерту, ауызекі сөйлей білуге үйрету боп табылады. Демек, біз осы мемлекетіміздің дүниежүзілік деңгейге жетіп, 50 елдің қатарына иық тіресе теңесіп сөйлесе алуымыз осы үш тілді біліп, танытқанымыз деп білемін. Көп тілді білген адамның көп нәрсеге қол жеткізіп, басқа

адамдармен салыстырғанда еліміздің кез келген жерінде еркін жұмыс жасау мүмкіндіктеріне ие болатындығы және қай елмен де байланыста болсаң да алдыңнан жол ашық екені осының куәсі. Осыған мына бір ғұлама сөзі пара-пар: «Бойында білімнің бар екен, одан басқаларға өз шырақтарын жағып алардай жағдай туғыз». Әр түрлі үш тілділікті үйретудегі мұғалімнің негізгі мақсаты-әртүрлі әдістерді пайдалана отырып оқушының тілін дамыту және тілге деген сүйіспеншілік, қызығушылық қабілеттерін жетілдіру мақсаты көзделіп отыр. Нәтижесінде әр оқушы өзін тұлға деп сезіне алады, ой-пікірін қалыптастыра алады. Сол арқылы оқушының жан-жақты білім алуы үшін де жаңа инновациялық тұрғыдан көшбасшы боп бағыттаушы мұғалімнің өзі де жаңа форматтағы жаңашылдықпен қаруланған және бірнеше тіл білетін маман болуы шарт. Сонда ғана біз жас ұрпақты білім көгіне шығара аламыз.

«Бүгінде ағылшын тілі – жаңа технология, жаңа индустрия, жаңа экономика тілі. Қазіргі кезде 90% ақпарат ағылшын тілінде жарияланады. Әрбір екі жыл сайын олардың көлемі 2 есе ұлғайып отырады. Ағылшын тілін меңгермей, Қазақстан жалпы ұлттық прогреске жете алмайды».[2].

Бүгінгі таңда көп тілді оқыту – жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемдік ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіндік беретін қажеттілік. Үш тілде оқыту – бүгінгі жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемнің түрлі ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіншілік беретін бүгінгі күнгі ең негізгі заман талабы.

Информатиканы ағылшын тілімен кіріктіре оқытуда CLIL технологиясының маңызы зор.

CLIL – бұл түрлі білімділік мәнмәтінінде қолданылатын көзқарастардың тұтас бір қатарын біріктіретін өзінше бір термин. CLIL енгізудің түрлі амалдарын сипаттайтын терминдердің тұтас бір қатары бар, мысалы: толық тілдік ену, ішінара тілдік ену, «тілдік нөсер» және т.б.

CLIL технологиясы бойынша оқытудың мақсаттары:

- 1) оқытылатын пән арқылы шет ел тілін зерделеу;
- 2) пәнді шет ел тілі арқылы зерделеу.[3]

Міне, заман талабына сай білім беру саласында, яғни білім ордаларында үштілділікті енгізу және оның тиімді әдістері мен жолдары өз орындарын табуда. Осыған орай мектебіміз жаратылыстану бағытындағы пәндерді ағылшын тілінде оқытуды қолға алуда. Биылғы жылы информатика пәнінен «Информатика терминологиясы ағылшын тілінде» атты факультативті жүргізуден бастап отырмын.

Факультатив бағдарламасының мақсаты – информатика терминдерін ағылшын тілінде меңгерте отырып әлемдік білім беру деңгейінде бәсекеге қабілетті оқушының коммуникативті біліктілігі мен функционалдық сауаттылығын арттыру.

Күтілетін нәтиже: өзіндік сыни көзқарасы қалыптасқан, шығармашылық қабілеті жоғары, бәсекеге қабілетті тұлғаның құзыреттілігін қалыптастыру.

Міне, осы мақсатқа жету үшін өзін сабақ беретін сыныптарда информатика терминдерін ағылшын тілінде оқыту барысында интербелсенді әдістерді жиі қолданамын.

Ойын технологияларының ішінде мысалы, «Сымсыз телефон», «Домино» және «Иә және Жоқ» ойындарын кеңінен қолданамын. «Сымсыз телефон» ойынында сынып екі топқа бөлінеді. Терминдер таратылып беріледі. Оқушылар бір-біріне сыбырлап айтып, соңғы оқушы естіген терминді тақтаға жазады. Терминнің дұрыс жазылуы тексеріледі. «Бұрыш» әдісінде топтар берілген ағылшын терминдерін оқып құрастырады. Әр топтың құрастырған терминнің анықтамасы тақтамен тексеріледі.

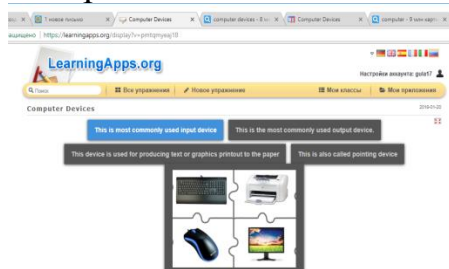
«Информатика кабинетіндегі қауіпсіздік техникасы» тақырыбы кезінде алған білімдерін бекіту үшін «Иә» және «Жоқ» ойынын жүргізуге болады.

I. Read the text and answer “YES” or “NO”

In the computer classroom:

1. You can run-
2. You can work with the computer-
3. You can work with in well clothes-
4. You can't work with wet hands-
5. Don't touch cables and electricity-
6. You can play with mouse-
7. You can put your bag near the system unit-
8. You can't put a book on the keyboard-
9. You can't sit very close to the monitor-

«Bilimland.kz», «<https://learningapps.org/display?v=pmtqmyeaj18>» сайттарын сабақтың әр кезеңдерінде қолдануға болады. Техникалық диктант жазудың да маңызы зор. Ол оқушының информатика терминдерін ағылшын тілінде оқып түсінуіне септігін тигізеді.

Әр сабақта үйден оқып келген теориялық ақпарат бойынша алған негізгі трек сөздердің дұрыс оқылуына, аудармасына назар аударылады.

to convert- ауыстыру	character-таңба
binaty-екілік	collection-жинақ
decimal-ондық	measurement-өлшем
data-деректер	to measure-өлшеу
to transform-түрлендіру	lowercase-кіші әріп
to store-сақтау	uppercase-бас әріптер

Өзімнің іс-тәжірибемде балалардың интеллектуалдық қабілеттеріне қарай сабақтарда, тәрбие сағаттарында және басқа да мектептен тыс шараларда жаңа технологияларды қолданып үш тілділікті дамытуда маңызы бар деп айта аламын. Бұл олардың ауызша, жазбаша сөйлеу дағдыларын қалыптастырады. Қай сабақта да болмасын оқушыны тиімді әдіс-тәсілдер арқылы ағылшын тілінде сөйлетіп, сұрақтарға жауап алу арқылы олардың коммуникативтік құзыреттіліктері мен функционалдық сауаттылықтарын арттыруға да негіз бола алады. Білікті ұстаз өз іс-тәжірибесінде оқушылардың интеллектуалдық қабілетіне түрткі болары сөзсіз.

Қорыта айтқанда информатика пәнін ағылшын тілінде оқыту маңыздылығы бүгінгі жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, ақпараттық технология құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіндік беретін бірден- бір жол.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Қазақстан-2050» Стратегиясы–қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыт» Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы «Ақиқат» журналынан 2013жыл, №1
2. Елбасы Н. Назарбаевтың 2017 жылғы 31 қаңтардағы жолдауынан. <http://24.kz>
3. Ағылшын тілін және жаратылыстану-математика бағытындағы пәндерді (информатика, физика, химия, биология, жаратылыстану) кіріктіріп оқыту оқу-әдістемелік құрал, Астана, 2016
4. Информатика негіздері журналы 2018, №4

Аспекты контроля учебно-тренировочного процесса

*Абдулин Р.Ж., КГУ «СОШ № 48»
Ульмесеков Б.Р. КГУ «Гимназия № 97
учителя физической культуры*

В последнее время в нормативных документах по организации преподавания предмета «Физическая культура» особое внимание уделяется контролю. При каких условиях учебно-тренировочный процесс будет успешным?

Назовем три основных показателя успешности этого процесса: планирование, контроль и учет показателей подготовки. В таких условиях важным звеном является система комплексного контроля. Данная система позволяет оценить уровень подготовки учащихся на всех этапах учебно-воспитательного процесса.

Контроль над учебно-тренировочным процессом на уроках физической культуры приобретает особую актуальность в настоящее время. Для этого имеются следующие причины:

1. Возросший уровень подготовленности учащихся предполагает повышение качества отбора эффективных средств и методов организации учебно-тренировочного процесса для оценивания уровня подготовленности учащихся.

2. Успешность в определении требований к средствам и показателям контроля этого процесса.

3. Появление новых средств (тестов), которые позволяют более точно и оперативно оценить уровень развития физических качеств учащихся и качество выполнения тренировочных упражнений.

Комплексный контроль предполагает использование методов педагогического контроля и медико-биологического контроля. Далее подробно остановимся на педагогическом контроле. Педагогический контроль является основным для получения информации о состоянии и эффективности деятельности учащихся. Он применяется для оценки эффективности средств и методов урока, а также для прогрессирования спортивных достижений.

Каковы задачи педагогического контроля:

- оценка учащихся в поведенческом плане;
- определение уровней подготовленности учащихся;
- установление возможностей достижения запланированного результата;
- учет нагрузок, которые получают учащиеся на уроках физической культуры.

В процессе преподавания педагог опирается на следующие методы педагогического контроля:

- ✓ метод наблюдения с последующей оценкой качества ЗУН учащихся и оценкой качества практики преподавания педагога;
- ✓ метод распределения учебно-тренировочных нагрузок;
- ✓ метод тестов, зачётов, контрольных нормативов;
- ✓ метод определения плотности и эффективности урока.

Чтобы использовать эти методы педагог должен иметь определённую подготовку и знания.

Физическая нагрузка определяется интенсивностью, плотностью, и частотой, что вместе составляет её объем.

Каждый из методов может быть самостоятельно использован в учебно-тренировочном процессе, но гораздо важнее их взаимосвязь и

влияние друг на друга. Физические нагрузки оказывают определённое влияние на организм человека, вызывают активность всех функциональных систем.

Показателями интенсивности характеризуют степень напряженности функциональных систем. Этим характеризуется реакция организма на физическую нагрузку. Самым информативным показателем является частота сердечных сокращений, которая фиксируется при любых физических нагрузках.

Ученые физиологи называют четыре зоны интенсивности нагрузок.

Первая зона - (нулевая) компенсаторная. Данная нагрузка не производит эффективного воздействия на организм человека. Эффект от этой нагрузки показывают физически слабо подготовленные учащиеся.

Вторая зона - аэробная, является порогом готовности и обеспечивается аэробными механизмами.

Третья зона - смешанная, на этом этапе к аэробным механизмам анаэробные механизмы энергообеспечения. Анаэробная энергия образуется при распаде энергетических веществ и недостатке кислорода.

Четвертая зона – анаэробная, характеризуется совершенствованием анаэробных механизмов энергосбережения.

У каждого человека имеются свои индивидуальные границы зон интенсивности нагрузки. Для более точного определения этих границ с целью последующего контроля спортивных нагрузок используется специальное тестирование. В основе его лежит ступенчато возрастающая до максимально возможного (" работа до отказа") уровня тестовая нагрузка. Нетренированным и слабо подготовленным учащимся подобное тестирование противопоказано. Для определения зон интенсивности в этом случае используется более простой расчетный метод. Можно легко рассчитать границы каждой зоны интенсивности, зная возрастное значение ЧСС макс, которое определяется по формуле $220 - \text{возраст}$.

Степень утомления учащихся показывают внешние признаки: потливость, окрас кожных покровов, лицо и его выражение, уровень внимания, характеристики дыхания, двигательные характеристики. Данные параметры и характеристики необходимо учитывать, нормируя нагрузки и осуществляя дифференцированный подход в учебно-тренировочном процессе.

Контроль над эффективностью учебной и тренировочной деятельностью реализуется при фронтальном, групповом, индивидуальном, комбинированном методе и самоконтроле.

1. Фронтальный метод необходимо применять при контроле над небольшим материалом. Этот метод позволяет контролировать и проверять степень усвоения техники упражнений большей частью учащихся за небольшой временной промежуток.

2. Групповой метод рекомендуется использовать при решении на уроке 2-3 педагогических задач, и учащиеся могут работать в больших и

малых группах. Метод эффективно применять для проверки сформированности умения учащихся самостоятельно заниматься физическими упражнениями.

3. Индивидуальный метод выявляет глубокие уровни физической подготовленности учащихся, их количественные и качественные показатели.

4. Для обеспечения внутренней обратной связи используется метод самоконтроля. Степень умения самостоятельно заниматься спортом отражает уровень сформированности навыков самоконтроля учащихся. Важным фактором является комплексность контроля, который включает следующие разделы:

- степень развития соревновательной деятельности на уроке;
- степень развития тренировочной деятельности;
- степень состояния развития двигательной активности учащихся.

Таким образом, мы можем сделать вывод, что практика преподавания показывает важность контроля и учета в учебно-тренировочном процессе на уроках физической культуры. Хорошие спортивные результаты говорят о результативности учебно-тренировочных нагрузок. При выявлении низкой результативности важно установить их причины. Для этого рекомендуется провести анкетирование по вопросам режима дня, выявления заболеваемости, настроения учащихся, семейных проблем. Установлено, что психологическая обстановка в семье и в ученическом коллективе важна для формирования учебно-тренировочных нагрузок. Проведенное исследование позволяет педагогу понять причины успехов и неудач учащихся и скорректировать индивидуальные нагрузки.

Отсюда следует, что существует соответствие между учебно-тренировочным процессом и ожидаемым результатом в спортивной и учебной деятельности.

Литература:

1. Железняк Ю.Д., Минбулатов В.Н. Теория и методика обучения предмету «Физическая культура» - М.: Академия, 2004.-272 с.
2. Матвеев Л.П. Теория и методика физической культуры. – М.:Физкультура и спорт, 1991.-343 с.
3. Холодов Ж.К., Кузнецов В.С. Практикум по теории и методике обучения физического воспитания и спорта.- М.: Академия, 2001-144 с.

Развитие двигательных способностей, как способ повышения уровня физической подготовленности учащихся в условиях обновления содержания среднего образования

*Александров В.Г., Миряшев В.В., КГУ «СОШ №23»
учителя физической культуры*

Реализация Концепции развития физической культуры и спорта до 2025 года, охватывает основные аспекты физического воспитания учащихся, предусматривает основные направления развития физкультурного движения, позволяет творчески подойти к процессу обучения.

Современная жизнь невозможна без серьезных перемен в социальной сфере, одним из главных ориентиров которой является состояние здоровья человека. Между тем, физическая культура — уникальный предмет учебного цикла, являясь мощным фактором оздоровления детей, повышения защитных функций их иммунной системы.

Учитывая актуальность данной проблемы было изучено состояние вопроса, об эффективности использования программы обновленного содержания среднего образования на уроках физической культуры. На базе СШ № 23 г Караганды были проведены наблюдения и анализы уроков, что позволило наметить пути повышения двигательной деятельности и активности учащихся.

Научно-методические поиски нашего исследования поставили перед нами цель: изучить и экспериментально доказать влияние расширенного двигательного режима на повышение физической подготовленности учащихся, за счет пересмотра учебного планирования и обновленного содержания среднего образования..

Исходя из цели перед исследованием, были поставлены следующие задачи:

1. Изучить данные литературы и документальные материалы, посвященные проблеме совершенствования двигательного компонента физического воспитания детей школьного возраста.
2. Изучить динамику показателей физической подготовленности учащихся в педагогическом исследовании.
3. Разработать систему мер по повышению физических качеств учащихся.
4. Формировать потребности и умения самостоятельно заниматься во внеурочное время.

Ведущая идея заключалась в том, чтобы через организованный процесс обучения целенаправленно вести учащихся от одного уровня физической подготовленности к другому, более высокому.

В констатирующем эксперименте приняли участие школьники, в возрасте 10-11 лет, всего 85 человек. Учитывая условия работы с учащимися 4-5 классов в школе под воздействием целенаправленных нагрузок, в эксперимент были взяты только те дети, которые не занимаются в специализированных секциях во внеурочное время. Их двигательный режим определялся обычной повседневной активностью и уроками физической культуры.

Все материалы экспериментального тестирования были подвергнуты математической, статистической обработке.

Тщательный анализ учебной программы четко определил годовое распределение для развития основных двигательных качеств школьников. В основу эксперимента положена система определения уровня физической подготовленности и принципы оценки индивидуального уровня физической подготовленности школьника. Общий уровень физической кондиции определяли по формуле: $ОУФК = (Б + П + Н + Ч + П + Б) : 6$ (Б — бег 30м, П — прыжки в длину с места, Н — наклон вперед, Ч — челночный бег, П — подтягивание на перекладине, Б — бег 6 минут).

Самостоятельная работа учащихся на уроке, является ведущим достижением дидактической цели урока и активизация учения. Нами были определены основные требования к самостоятельной работе, а также формы организации самостоятельной работы.

Результаты педагогических наблюдений показали, что все учащиеся экспериментальных групп, значительно повысили уровень своей физической подготовленности. Особенностью урочной формы в 5 классах экспериментальных групп явилось то, что все уроки носили тренировочную и соревновательную направленность.

Рейтинговый анализ показал, что учащиеся 5 классов показали наиболее высокий результат в тестах среди сверстников и сверстниц. Они свидетельствуют нам о том, что характер прироста показателей зависит не только от увеличения количества часов, но и подтверждает, что экспериментальные методы и формы развития физических качеств позволяют учащимся показать хорошую сбалансированность всех параметров физической подготовленности.

Сравнительные данные и рейтинг показателей физической подготовленности учащихся, занимающихся по традиционной программе и по программе обновленного содержания среднего образования.

Таблица №1 Традиционная программа.

№ п/п	Клас сы	Виды тестирования, результат, рейтинг												Суммарный рейтинг	Общее место
		Бег 30 м	Место	Прыжок в длину с места	Место	Челночный бег 3x10	Место	Бег 6 мин	Место	Наклон	Место	Подтягивание	Место		
1	4 Б	5.2	1	110	1	11,1	3	700	2	1	1	1	2	10	1
2	4 В	6.6	3	120	3	10,5	1	720	1	0,6	3	0	3	13	3
3	4 Г	6.5	2	115	2	10,8	2	690	3	0,8	2	2	1	12	2

Таблица №2 Программа обновленного содержания среднего образования.

№ п/п	Клас- сы	Виды тестирования, результат, рейтинг												Суммарный рейтинг	Общее место
		Бег 30 м	Место	Прыжок в длину	Место	Челночный бег 3x10	Место	Бег 6 мин	Место	Наклон	Место	Подтягивание	Место		
1	5 Б	5,4	3	165	2	9,1	3	1150	2	14	2	5	2	14	2
2	5 В	5,2	2	160	3	8,9	1	1100	3	11	3	4	3	15	3
3	5 Г	5,0	1	162	1	9,0	2	1180	1	16	1	6	1	8	1

Анализ результатов позволяет предположить следующие рекомендации:

1. Внести изменения в учебный план - график распределения часов и средств двигательного компонента уроков физической культуры, обеспечивающее:

- увеличение объема упражнений направленных на повышение двигательной активности учащихся;

- использование разнообразных форм и методов обучения способствующих развитию физических качеств.

2. Вести текущий контроль за динамикой физической подготовленности учащихся путем дополнительного тестирования отдельных (отстающих) двигательных способностей в течении учебного года.

3. Включить в занятия такие прогрессивные формы физической тренировки, как «круговая тренировка», общегрупповая тренировка (с одновременным выполнением всеми учащимися отдельных совершенствующих упражнений), выполнение упражнений с заданными параметрами объема, интенсивности и интервалов отдыха с учетом индивидуальных возможностей учащихся.

4. Организовать проведение соревнований между классами по программе, включающим контрольные тесты.

5. Для пополнения теоретического багажа школьников и их родителей по предмету физической культуры желательно дополнительно использовать классные часы и родительские собрания.

Системный комплексный подход дает основание о преимуществах обновленного содержания среднего образования.

Литература:

1. Концепция развития физической культуры и спорта Республики Казахстан до 2025 года – Астана, Акорда, 11 января 2016 года.

2. Мендехеев А.Н. Формирование здорового образа жизни подрастающего поколения средствами физической культуры. Материал

«Международной научно-практической конференции».- Алматы, 2001., с 240-242

Реализация проекта «Создание модели здоровьесберегающего образовательного пространства в условиях школьной среды»

Бутузова Т.В., КГУ СОШ № 58

Актуальность. Сегодня сохранение и укрепление здоровья детей – одна из главных стратегических задач страны. В Послании Президента страны народу Казахстана Н.А. Назарбаева «Казахстан – 2030» и Республиканской комплексной программе «Здоровый образ жизни» рассматривается здоровье казахстанцев как один из главных долгосрочных приоритетов, направленных на изменение отношения людей к своему здоровью, образу жизни. Одной из программных целей «Государственной программы развития образования Республики Казахстан 2011-2020 годы» является формирование интеллектуального, физически и духовно развитого гражданина Республики Казахстан с высоким внутренним потенциалом. Именно это отражается в контексте национальной идеи «Мәңгілік ел».

Школе успешно удаётся быть конкурентоспособной на рынке образовательных услуг при условии организации учебного процесса на принципах сохранения здоровья обучающихся. Через здоровьесберегающие проекты достигается одна из главных целей – обеспечение повышения качества обучения и воспитания.

В связи с этим **целью нашего проекта** стало создание и развитие оптимальных условий для здоровьесбережения детей, занимающихся в рамках программы «Школа – комплекс полного дня».

Администрация школы, педагоги дополнительного образования, учителя физического воспитания, ученики школы, обучающиеся в рамках программы «Школа – комплекс полного дня», медицинский работник, классные руководители, психолог, социальный педагог стали участниками проекта, который реализовался в три этапа:

- 1) Информационно-диагностический – 2013-2014 учебный год.
- 2) Внедренческий – 2014-2017 год.
- 3) Обобщающий – 2017-2018 учебный год.

Результаты их обсуждения. Проблема сохранения здоровья учащихся и привития навыков здорового образа жизни очень актуальна сегодня. По мнению специалистов-медиков, 75% всех болезней человека заложено в детские годы. Сейчас практически не встретишь абсолютно здорового ребенка.

Статистические данные нашей школы (№ 58 г. Караганды) показывают, что среди обследованных школьников 1/3 учащихся

относится к I группе здоровья – это здоровые дети, физически нормально развивающиеся, без функциональных отклонений, 35% имеют отклонение физического здоровья, 14% из них имеют серьезные хронические заболевания и относятся к третьей группе здоровья.

С учётом особенностей организации образовательного процесса в нашей школе, работающей в режиме эксперимента «Школа-комплекс полного дня», вопрос сохранения и укрепления здоровья стоит особенно остро. Дети, находящиеся в школе в течение полного дня, занимающиеся по программам общего среднего и дополнительного образования, испытывают большие умственные и физические нагрузки, в связи с чем возникла необходимость в разработке ряда здоровьесберегающих проектов, причём таких, внедрение которых в школьную практику дадут стойкие положительные результаты.

Основными **направлениями** реализации проекта стало – *информационно-обучающее*, реализовывалось через научно – исследовательскую работу с учащимися в области здоровьесбережения. *Физкультурно-оздоровительное* направление реализовывалось через оздоровительные программы – коррекционно-оздоровительная программа «Здоровячок», спортивные («Баскетбол в начальной школе»), подвижные игры «Игровая Спортландия») и ароматерапию – профилактика простудных заболеваний. *Физкультурно-спортивное* направление реализовывалось через программы дополнительного образования – систематизирована и внедрена в практику кружковая спортивная работа. Создана комната психологической разгрузки и реабилитации, внедрена система мониторинга состояния здоровья – физическое здоровье, физическое развитие и физическая подготовка учащихся школы.

За три года реализации проекта проведена следующая работа:

На территории школы установлен многофункциональный корт и две площадки с уличными тренажерами (одну установили силами коллектива), комната психологической разгрузки, где проводятся сеансы ароматерапии.

В школьной системе действует 22 спортивных кружков и секций: футбол – 3, национальные подвижные игры - 9, каратэ – 7, дзюдо – 4, и дополнительные секции в не школы - конный спорт – 3, фехтование – 1, президентское многоборье и легкая атлетика – 2. Охват учащихся – 513 человек (51%).

Проведен мониторинг состояния здоровья учащихся экспериментальных классов – 65% учащихся относятся к I группе здоровья, 26% учеников - ко второй, имеют различные нарушения и функциональные отклонения после перенесенных заболеваний средних степеней. 9% - относятся к третьей группе – это учащиеся, которые имеют серьезные хронические заболевания.

Проведена исследовательская работа по установлению степени распространенности плоскостопия среди учащихся начальных классов. Совместно с врачом-реабилитологом ортопедического центра «EXTRA

COMFORT» Худаковой С.А. разработан комплекс корригирующих упражнений для коррекции свода стопы, написаны методические рекомендации, проводились консультации с родителями, дети, которых имеют патологию заболевания. Проведён педагогический эксперимент. На дополнительных занятиях по программе «Здоровячок», учащиеся выполняли комплексы корригирующих упражнений по предупреждению и коррекции плоскостопия на массажных ковриках, которые изготовили сами, устройствах рефлексотерапии. Результаты, полученные в ходе эксперимента, сравнили. Через год показатели симптомов плоскостопия снизились на 16%, через два года – на 23%! Это результат целенаправленной профилактической работы.

Проведен мониторинг физического развития и физической подготовки. Сравнив экспериментальные классы, которые учатся по программе «Школа-комплекс полного дня», и обычные классы, обучающиеся по общеобразовательной программе, получили такие результаты: почти во всех показателях экспериментальные классы опережают своих сверстников (обычный класс). В экспериментальных классах физическая подготовленность намного выше, чем в обычных классах. Повышение уровня физической подготовленности связано с повышением двигательной активности школьников в течение всего учебного года, так как эти ученики обучаются по программе «Школа-комплекс полного дня», где предусмотрены дополнительные занятия, повышающие их двигательную активность.

Школа – один из первых социальных институтов, с которым сталкивается человек в процессе своего становления. Новые принципы личностно ориентированного образования, индивидуального подхода, субъективности в обучении (обновленное содержание образования) требуют новых методов обучения, один из которых – «метод проектов». Миссия современного педагога – не только развить ученика, но и помочь ему самостоятельно определить метод и траекторию своего развития. Этому, как раз, и способствует исследовательская деятельность. Исследование, с точки зрения обучающегося, – это возможность максимального раскрытия своего творческого потенциала. Ученики школы являются активными участниками научно – исследовательских конференций школы, области, Республики и Международных конкурсов, где неоднократно занимали призовые места на всех уровнях.

Таким образом, создав для здоровьесбережения учащихся, занимающихся в рамках программы «Школа – комплекс полного дня» оптимальные условия, мы помогаем сформировать здоровую личность ребенка, способную к самостоятельной и творческой деятельности, к профессиональному образованию, к успешной социализации и конкурентоспособности в обществе.

Литература:

1. Послание Президента Республики Казахстан Н.А.Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстан 2050»: новый политический курс состоявшегося государства», 2012 г.
2. Государственная программа развития образования Республики Казахстан 2011-2020 годы, 2010г.
3. Государственный общеобразовательный стандарт образования, 2012г.
4. Гейнц К.А., Гейнц Р.П., Киспаев Т.А. Как сохранить и укрепить здоровье Вашего ребенка: Метод. пособие- Караганда, 2007-161с.
5. Дереклеева Н.И. Научно-исследовательская работа в школе. – М.: Вербум-М, 2001.

Сохранение здоровья через исследовательскую деятельность учащихся

Бутузова Т.В., КГУ СОШ № 58

Современная школа – это поиск новых целей, содержания обучения и воспитания и педагогических технологий. Обновленное содержание образования предполагает выбор индивидуальной траектории развития каждого ученика, особенно с творческим потенциалом, способного к творческому самовыражению, к самостоятельной организации своей учебно-познавательной деятельности.

Для достижения этих целей современные школьники, прежде всего, должны быть здоровыми. И чтобы поддержать их здоровье, необходимо внедрять в учебный процесс здоровьесберегающие технологии, которые позволяют улучшить состояние здоровья учеников. Находить различные методы работы по формированию их здорового образа жизни. Одним из эффективных методов работы по формированию здорового образа жизни я вижу в организации исследовательской работе учащихся.

Исследование, с точки зрения обучающегося, – это возможность максимального раскрытия своего творческого потенциала [1].

С 2013 года в нашей школе реализуется комплексно-целевая программа «Школа - территория здоровья», автором которой я являюсь. Программа призвана содействовать утверждению в жизни детей идеи оздоровления. Она ориентирована на пропаганду здорового образа жизни, профилактику заболеваний, обеспечение двигательной активности детей, привлечение учащихся и их родителей к физической культуре и спорту, различным формам оздоровительной работы. В рамках этой программы организована научно – исследовательская деятельность учащихся. В нашей школе исследовательскую работу ведут не только ученики старших классов, но даже совсем маленькие дети младших классов. Они являются активными участниками научно – исследовательских конференций школы,

города, области, Республики и Международных конкурсов, где неоднократно занимали призовые места на всех уровнях.

В 2013 году ученики школы работали над социальным проектом «Спортивная площадка – территория здоровья». Целью проекта стало создание условий для организации отдыха и оздоровления детей в школе посредством реконструкции спортивной площадки. В проектной работе предлагали реконструировать спортивную площадку в современный оздоровительный комплекс – спортивный комплекс с уличными тренажерами. Проект реализован – на школьном дворе появился новый спортивный комплекс с уличными тренажерами, и такие же спортивные площадки были установлены во всех школах города. В международном конкурсе «Дебют в науке» в рамках VI Евразийского экономического форума молодежи, проект Иманбековой Жибек награжден дипломом 3 степени и «Звездой Евразии», а так же дипломом 2 степени на Республиканской 40 научно-практической конференции МАН РК.

Коротеева Галина, Мартимьянова Полина с темой «Сравнительный мониторинг физического развития и здоровья учащихся экспериментальных классов, обучающихся по программе «Школа полного дня» победители городской научно-исследовательской конференции. По результатам проведенного исследования, в школе одна треть учащихся имеет отклонение в состоянии здоровья. Результаты диагностики хронических заболеваний учащихся показали, что среди учащихся на первом месте - ортопедическая патология (плоскостопие, нарушение осанки) – 47%. Творческая группа юных исследователей, ознакомившись с проблемой, выбрали себе темы для исследовательской работы. Ученики младших классов работали над темами: «Правильная осанка – здоровье ученика», «Правильно подобранная обувь как один из способов профилактики плоскостопия». Целью исследования стало привлечение внимания учащихся младших классов на сбережение своего здоровья путем ежедневного контроля тяжести школьных сумок и правильного подбора обуви. За победу в областном фестивале в рамках Международного конкурса «Я – исследователь» - Жестлекова Аяна, Эдель Полина были награждены дипломами.

Ученицы старших классов проводили исследовательскую работу по темам: «Плоскостопие у школьников», «Плоскостопие и его профилактика», «Применение массажных ковриков для профилактики плоскостопия на занятиях физической культуры», «Профилактика и коррекция плоскостопия с использованием массажных ковриков», «Биологически активные точки стопы», целью которых является изучение плоскостопия у школьников, создание системы профилактической работы по снижению симптомов плоскостопия у учащихся через применение массажных ковриков на уроках физической культуры и во внеурочное время, изготовление информационных буклетов о способах самодиагностики, мерах профилактики данного заболевания, также

разработали рекламные баннеры в рамках социальной рекламы. В областной и республиканской научно-практической конференции МАН РК Иманбекова Жибек, Коротеева Галина, Мартемьянова Полина стали победителями и награждены дипломами. В Международной конференции «Дебют в науке», в городе Екатеринбурге Мартемьянова П и Коротеева Г получили грамоту номинации «Здоровая нацПризеры Национального чемпионата «Sage Kazakhstan-2015» в городе Астана - 2 место. Победители городского конкурса «ЕКСПО – 2017» .

Так же ученики начальной школы, под моим руководством работали над другими различными исследовательскими работами. Исследовательские работы Рожнова Артура, победителя школьной научной конференции - «Двигательная активность моей семьи» и «Дневник здоровья, физического развития и двигательной подготовки учащегося начальной школы» затрагивает проблему двигательной активности человека и создание дневника здоровья. Буяльский Алексей в работе «Спорт в моей жизни», отследил спортивную династию семьи – 3 место. «Сердце – главный орган человека» – Ашурко Стас, рассказал о самой большой мышце человека – 2 место. Работы Макашевой Сати и Эдель Полины «Витамины – основа нашего здоровья», «Полезный десерт здоровья» заняли 3 место в областном конкурсе «Зерде».

Исследовательские работы учеников старших классов призеры школьной конференции – «Витамины в рационе школьника» Вьюхина А, «Определение энергетических затрат» Стрелкова Д, затрагивают проблему правильного питания.

Мартемьянова Полина и Коротеева Галина уже три года работают над здоровьесберегающими проблемами. Их работы: «Мониторинг физического развития учащихся 1 - 2 классов средней школы №58», «Влияние двигательной активности на двигательную подготовленность учащихся», «Влияние двигательной активности на двигательную подготовленность учащихся», «Ароматерапия – средство профилактики простудных заболеваний» победители и призеры городских, областных и международных конкурсах и конференций.

Салпеннова Камила Шакуанов Дамир с темами «Физическое развитие учащихся кадетского класса (диагностика и оценка стартовых показателей кадетов-пятиклассников)», «Динамика уровней физического развития учащихся класса и оценка физического развития кадетов школы», «Рациональное питание кадетов как фактор их гармоничного развития» победители регионального конкурса научно-исследовательских работ 45-й, 46-й и 47-й научно-практической конференции ЦКО МАН РК.

Учащиеся старших классов Коротеева Галина и Мартемьянова Полина с бизнес-планом по созданию ароматических средств в ингаляционных процедурах «Aromatic Production», Асанидзе Давид с бизнес-планом компании по оказанию курьерских потребительских услуг «OutoftimE», Радишевская Ксения и Степаненко Андрей с туристическим проектом

«Страна Джунгария» участвовали в международном конкурсе исследовательских работ и проектов школьников «Дебют в науке» в рамках VIII Евразийского экономического форума молодежи, где были отмечены грамотами. Асанидзе Давид победитель областного конкурса «Дарын».

Школа – первая ступенька социального института, биологического и социального становления ребенка. А значит, задача нас педагогов, не только развить своего ученика, но и помочь ему определить метод и траекторию своего развития. Как раз этому и способствует исследовательская деятельность.

Литература:

1. Дереклеева Н.И. Научно-исследовательская работа в школе. – М.: Вербум-М, 2001.

Круговая тренировка - метод эффективного достижения спортивных результатов

*Жалаков М.К., Кызкенов А.Е., КГУ СОШ № 65
учителя физической культуры*

Состояние здоровья населения, является лакмусовой бумажкой, по которому определяют уровень социального благополучия населения, а это в большинстве определяют экономический, экологический и социальный фактор. На сегодняшний день проблемы, с которыми сталкиваются учителя в школе - это проблемы неудовлетворительного состояния здоровья учащихся школы. В Казахстане 16% детей страдают хроническими заболеваниями, такими как, заболевания сердечно-сосудистой системы, пиелонефрит, близорукость. У учащихся с 1 по 11 класс стало часто встречаться недостаточное физическое развитие. Положение очень тревожное, уже к 1 классу дети приходят с целым букетом болезней. Здесь главное место занимают аллергические заболевания, что влечет за собой ослабление иммунной системы организма. Отсюда вялость, снижение тонуса. Когда ребенок неоднократно в течении года освобождается от занятий физкультуры по состоянию здоровья, развивается гиподинамия, отсюда и нежелание детей заниматься физкультурой и спортом.

Своей основной задачей считаю - разъяснение положительного воздействия физической культуры не только на физическое развитие но и на состояние здоровья. Из своего опыта работы с детьми я заметил что у детей с повышенным двигательным режимом, постоянно занимающихся физической культурой и спортом, вырабатывается устойчивость организма к простудным заболеваниям. Метод круговой тренировки повышает интерес к физкультуре и спорт. Благодаря

дифференцированному подходу и активизации внеклассной спортивной работы подвожу детей к высоким результатам.

Анализируя, метод круговой тренировки и понял, что за последние десятилетие привел к распространению различных вариантов. Основа метода круговой тренировки заключается в том, что занятия строятся в режиме постоянной длительной работы, умеренной и большой интенсивности. Упражнения составляющие круг подбираются в согласно общим принципом «круговой тренировки», по правилу последовательного воздействия на все основные группы мышц. Все упражнения выполняются повторно - серийно, без пауз. Также возможен вариант интервальной круговой тренировки. Методика круговой тренировки, применяемая на уроках физической культуры, использует некоторые разновидности работы по станциям, применяемых к тому или иному виду спорта. Каждый из комплексов упражнений развивает двигательные качества, как в отдельности, так и в сочетании, облегчает учёт, контроль и индивидуальный подбор нагрузки, для каждого учащегося, активизирует занимающихся в процессе обучения, приучает к самостоятельным занятиям физической культурой и занятиям спортом. На уроках для увеличения моторной плотности всегда использую метод круговой тренировки. Что позволяет повысить интерес учащихся к предмету, улучшить формы организации и проведения урока и повысить физическую подготовленность учащихся. Во многих методических пособиях выделяют данный метод как самостоятельный. Методика организации деятельности во время проведения круговой тренировки характеризуется – каждый учащийся, обычно в составе небольшой группы, выполняет заданное упражнение, переходя от станции к станции по кругу на специально подготовленные для этих упражнений места.

В течение урока происходит смена упражнения во всех группах, серии от 3 до 5 кругов. При использовании кругового метода тренировки очень важным является выбор принципа разделения учащихся на группы. Наиболее эффективным считаю деление учеников по уровням их физической подготовленности. При неправильной организации занятий, здоровью школьников может быть нанесен непоправимый вред. Очень важно всегда дозировать нагрузку, учитывая возраст, пол, подготовленность, состояние здоровья занимающихся. Постепенность и строгая последовательность в обучении и увеличении нагрузки это правила, которых необходимо соблюдать. Круговая тренировка дает широкие возможности для увеличения уровня физической подготовленности учащихся, укрепления здоровья и работоспособности в учебной деятельности школьника. Метод круговой тренировки требует особого внимания. Применение круговой тренировки во время занятий, часто является вынужденным при недостатке оборудования и инвентаря, в том числе и состав занимающихся (разное физическое развитие), ограниченных размерах мест занятий и т.п. При проведении занятий

должно быть обеспечено правильное руководство учащимися. Жизненная практика доказала, что высокие спортивные достижения доступны только всесторонне развитым людям. С ростом физических способностей у школьников, регулярно занимающихся физической культурой и спортом, возрастают и умственные способности, повышается культура поведения, уверенность в себе, умение преодолевать жизненные невзгоды и неприятности. Всесторонняя направленность физической культуры, также предусматривает сохранение и укрепления здоровья каждого ученика. Физические упражнения характеризуется многообразными процессами в организме человека, повышением функции дыхания, кровообращения, углублением обмена веществ и увеличением функции гигиены, рациональным режимом учебы, отдыха, сна и питания.

Литература:

1. Кобяков, Ю.П. Физическая культура. Основы здорового образа жизни: Учебное пособие / Ю.П. Кобяков. - Рн/Д: Феникс, 2012. - 252 с.
2. Дианов, Д.В. Физическая культура. Педагогические основы ценностного отношения к здоровью / Д.В. Дианов, Е.А. Радугина, Е. Степанян. - М.: КноРус, 2012. - 184 с.
3. Журнал физическая культура в школе. 2012. – 34-38 с., 45-52 с.

О правильном дыхании при развитии двигательных качеств

*Иванова Н.В., КГУ «ШЛ№66»
учитель физической культуры*

Одной из важных задач на уроках физической культуры является постановка правильного дыхания при выполнении физических упражнений.

Уже на первом медицинском осмотре, организованном для учащихся начальной школы, мы видим, что большинство детей не умеют правильно дышать, сочетать дыхание с движением.

В связи с этим работа учителя для организации правильного дыхания начинается с первого класса. Для сознательного освоения навыков дыхания и умелого пользования дыхательным аппаратом учащиеся должны иметь соответствующие знания. На уроках физической культуры рассказываю первоклассникам о значении дыхания для здоровья человека. Затем предлагаю детям «послушать» свой пульс до выполнения упражнений и после. Дети самостоятельно приходят к выводу, что в состоянии покоя их пульс был значительно ниже, чем после физической нагрузки. Таким образом, уже на первых уроках, дети приобретают понятия о дыхании, пульсе, о том, что такое физическая нагрузка. Учитывая возраст занимающихся, в разминку включаю упражнения с интересными названиями. Например, «Здравствуй солнышко», «Поклонись земле», «Дровосек», «Лягушка» и т.д. Выполняя эти

упражнения, дети произносят соответствующие звуки, таким образом, делая наклон, получается выдох, а при выпрямлении вдох.

Постепенно, из класса в класс информированность учащихся в вопросе о важности дыхания расширяется и углубляется.

В основном получение знаний проходит на уроках в виде бесед продолжительностью 1-2 минуты, а так же методических указаний которые даю в ходе выполнения физических упражнений. Так, в 5-ом классе на уроках гимнастики я планирую сообщения о моменте вдоха и выдоха в связи с анатомическими особенностями, когда при выпрямлении туловища удобнее делать вдох, а при наклонах и сгибании – выдох.

Перед выполнением упражнений сообщаю учащимся о значении дыхания для человека. Получая определённую нагрузку, учащиеся самостоятельно приходят к выводу, что во время физических упражнений дышать нужно ритмично, не задерживая дыхание.

Учащиеся выполняют заданные упражнения. Например, И.П. – стойка ноги врозь, руки на пояс. 1-поворот туловища влево, отведение руки в сторону 2-И.П.; 3,4 – то же вправо.

После этого предлагаю поднять руку тем, кто делал вдох во время поворота, потом поднимают руку дети, сделавшие время с поворотом. По кол-ву детей, правильно сделавших упражнение, определяю степень усвоения темы: «Дыхания».

В ходе урока проверяю правильность дыхания при выполнении упражнения, задавая вопросы учащимся. На последующих уроках полученные знания закрепляются.

Затем, на уроках включая упражнения для развития грудной клетки, силы мышц туловища, и в особенности брюшного пресса.

Знания и теоретические сведения, организованные подобным образом, способствуют воспитанию сознательного отношения учащихся к занятиям физкультуры.

По итогам проводимой работы видно, что происходят изменения у учащихся: укрепляются мышцы скелета, дети научаются управлять собственным дыханием во время получения определенной нагрузки, что благотворно отражается на развитии опорно-двигательного аппарата, а как следствие наилучшим образом развиваются физические качества, что позволяет улучшить спортивные результаты, и главное сохранять здоровье.

Примерный комплекс упражнений:

1. Поднимаясь на носки руки через стороны вверх, делаем вдох, опускаясь, делаем выдох.

2. Выполняя повороты влево и вправо, делаем выдох, возвращаясь в исходное положение, делаем вдох.

3. Выполняя наклоны вперёд, делаем выдох, выпрямляя туловище - вдох.

4. Мах левой ногой, руки вниз – выдох, исходное положение – вдох.

5. Приседания. Согнул ноги – выдох, встал – вдох.

6. Сгибание рук в упоре (отжимание). На сгибании – выдох, на выпрямлении – вдох.

Выполняя эти упражнения, я делаю акцент на своевременном вдохе и выдохе. Эти упражнения можно предложить детям любого возраста.

Литература:

1. Журнал «Теория и практика физической культуры». 2012 № 11

Біздің болашағымыз - салауатты ұрпақ

*Капашев Е.М., №12 ЖББ ОМ
дене шынықтыру пәнінің мұғалімі*

Ел болашағы – халқымыздың денсаулығына байланысты екені дәлелденгені анық. Салауатты өмір салты- біздің басты ұстанымымыз. Елбасымыздың көреген саясатының арқасында туындаған «Қазақстан–2050» стратегиясында халық денсаулығын сақтау мәселесі басты назарға алып отыр. Тәуелсіз еліміздің алдына қойып отырған мақсаттарының бірі - халық денсаулығын жақсарту. «Денсаулық – зор байлық» деген асыл сөзді өсіп келе жатқан ұрпақ - еліміздің болашағы жастардың санасына сіңіру. Сондықтан да, әр отбасындағы баланың денсаулығына ата-ана қалай алаңдаса, қоғам үшін де ол алаңдатарлық мәселе. Адам денсаулығы – қоғамның басты байлығы. Денсаулықты нығайтудың ең басты факторларының бірі-спортпен айналысу. Спортты серік еткен адамның денсаулығы мықты, шыдамды, шымыр болады.

«Спортпен шұғылдану дегеніміз – салауатты өмір салтын сақтау». Қазақ халқы ертеден-ақ бала тәрбиесіне көңіл бөліп, оның ақыл – ойының, дене бітімінің дұрыс қалыптасуына ерекше назар аударған. Сол кезеңдерде асық атып, атқа мініп, теңге іліп, бәйгеге шауып, күреске түсіп өскен балалар шымыр да шыныққан, епті де икемді болып ержеткен. Бұл үрдіс әлі де өз жалғасын табуда. Соның бір дәлелі, мен қызмет ететін №12 жалпы білім беретін орта мектебінде «волейбол», «баскетбол», «арқан тартыс», «теннис», «шаңғы», «футбол», «тоғызқұмалақ», «асық» үйірмелері жұмыс жасайды. Аталған үйірмелердің әр түрі бойынша жарыстарға оқушыларды қатыстырып келемін. Әсіресе «футбол» және «қазақша күрес» ұлттық спорт түрінен қалалық, облыстық, республикалық жарыстардан жүлделі орындарды иелендік. Атап айтсақ, облыстық «Тұңғыш Президент күні», «Тәуелсіздігіміздің 25 жылдығы» мерекесі қарсаңында өткізілген жарыстарды жүлделі орындарды иеленді. Республикалық «Былғары доп» футбол жарысында IV орындарды иеленгеніміз біз үшін үлкен жетістік. Аталған спорт түрінің жылдар бойынша иеленген жүлделі орын түрлеріне тоқталар болсам:

Жылдары	Қалалық	Облыстық	Республикалық
2015-2016	I орын-2, II орын-3	2 орын-1	IV орын
2016-2017	I орын-3, II орын-3	I орын-1 III орын-2	
2017-2018	I орын-1	жолдама алды	

Спорттық ойын түрлеріне көбінесе көбінесе 9-11 сынып оқушылары қатысады. Өз тәжірибеме сүйеніп, оқушылардың денсаулықтарын сақтау және салауатты өмір салтына дағдыландыру үшін осындай секцияның жұмыс жоспарына енгізілгені абзал деп есептеймін. Біздің мектеміздің оқушыларының да ұлттық спорт түрі «қазақша күреске» деген қызығушылықтары жоғары деңгейде. Олардың арасынан аудандық, қалалық, облыстық жарыстардан жүлделі орындарды иеленіп, өз денсаулықтарын шындаумен қатар мектебіміздің мәртебесін көтеріп, биіктерден көрініп жүрген болашақ палуандарымыз да бар. Облыстық орындарды иеленіп жүрген оқушылар: Н.Сураган, А.Ерғажы, Д.Құдайбергенов, Н.Алпыс, Е.Қонысбек, А. Ерғажы, Ұ. Рахметолла.

Қазақша күреске қатысып орын алған оқушылардың жылдар бойынша салыстырмалы көрсеткіштері төмендегідей:

реті	Оқу жылы	Қатысқан оқушы саны	Иеленген орны
1	2014-2015 о.ж	10	I орын -1 II орын -2 III орын-1
2	2015-2016 о.ж	12	I орын -2 II орын -2 III орын-1
3	2016-2017 о.ж	14	I орын -2 II орын -2 III орын-2

Спорттық ойын түрлеріне көбінесе көбінесе 9-11 сынып оқушылары қатысады. Өз тәжірибеме сүйеніп, оқушылардың денсаулықтарын сақтау және салауатты өмір салтына дағдыландыру үшін осындай секцияның жұмыс жоспарына енгізілгені абзал деп есептеймін. Сол мақсатта 5 сынып оқушыларынан «Спорттың қай түрін ұнатасың?» атты сауалнама алдым. Нәтижесінде төмендегідей болды:

Менің ойымша, қай спорт түрінің болмасын баланың дене пішінінің дұрыс қалыптасуына әсері ерекше. Себебі қимыл-қозғалыстың адам ағзасына, адам денесінің бірқатар мүшелеріне тигізер пайдасы мол, оны орталық жүйке жүйесі реттеп отыратындығын білеміз.

Дені сау, салауатты, ой-өрісі дұрыс дамыған, өнегелі тәрбие алған жеткіншектің кейін еліміздің нағыз азаматы болып қалыптасуы сөзсіз. Сондықтан, оқушылардың мектепте оқыған кезінен бастап, футбол, волейболға қызықтырып, осы ойындарға бейімділіктерін арттыру қажет. Бүгінгі күндері әлем бойынша, бір қолдың саусақтарымен санауға болатын үстел ойындарының қатарына кіретін «тоғызқұмалақ» деп аталатын ұлттық ойынды насихаттап, спорт арқылы оқушылардың логикасын дамытуды да қолға алып жүрмін. Сонымен қатар, қазақша күрес, асық ату, арқан тарту деген сияқты қазақ ойындарына қызығушылықтың әр сабақ сайын, күннен күнге артып келе жатқаны қуантады.

Спорт-әлемдегі барлық мәдениеттің ішінен үлкен орын алатын, қоғам бөлшегі. Адамды дамытудағы, дене қабілеттерін жетілдіру мен денсаулығын нығайтуды мақсат еткен әлеуметтік қызметтің бір саласы. Жастардың бойына сенімділік жинап, денсаулығы жақсы азамат, жеке тұлға болып қалыптасуын спорт әлемінсіз елестету мүмкін емес. Бір сөзбен айтқанда, спортсыз тіршілік жоқ. Ал, спорттың түп қазығы – қимыл-қозғалыс. «Спорт» сөзі небәрі бес әріптен ғана тұрса да, мағынасы түсінген адамға терең, бір мемлекеттің халқының жағдайын өзгертуге қауқары бар. Осылай сипатталған спорттың құрамдас бөлігі, анығырақ айтсақ, алғашқы баспалдағы - дене тәрбиесі. Денесін шынықтырып, спортпен тұрақты түрде шұғылданған адамның дені сау, зор болмақ. Денсаулықтың кепілі – спорт екені ғылыми тұрғыдан болсын, өмірде болсын дәлелденген.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Сағындықов Е. Қазақтың ойындары Алматы 1994 ж, «Қайнар»
2. Төтанәев Б. Қазақтың ұлттық ойындары Алматы 1991ж «Рауан»
3. Тойлыбаев Б.А. Бастауыш мектеп оқушыларының дене тәрбиесін беруде халықтың педагогика элементтерін пайдалану: пед.ғыл.канд. 13.00.01. – Алматы, 1995. – 124 б.

Ұлттық ойындар және жеке тұлғаның психофизиологиялық қалыптасуы

Картыкбаев Е.А. Шәкәрім М.Т., «№92 гимназия» КММ

Ойын деген менің түсінуімше, көңіл көтеру, жұрттың көзін қуантып, көңілін шаттандыруға ғана емес, ойынныңөзінше бір ерекше мағыналары болған.
М.О.Әуезов.

Қазақ халқы материалдық мұраларға қоса мәдени қазыналарға да аса бай халықтардың бірі. Сондай қомақты дүниелер қатарына ұлт ойындары да жатады. Ұлт ойындарының жалпы қалыптасу кезеңдері-біздің заманымызға дейінгі XII-XV ғасырдағы

Қазақстан жеріндегі көшпелі тайпалардың құрылу дәуірі, өткен ойындардың қай-қайсысы болмасын, қай кезеңде дамымасын, олар тек өндірістік қарым-қатынастың қалыптасуына негізделген. Кезіндегі Өндіріс күштерінің құралына пайдалануға икемделген тас, ағаш, сүйек тағы басқа табиғи заттар осы дәуірдегі қалыптасқан ұлт ойындарына да сол өндіріс құралдарының материалдары қолданылады.

Мәселен, күні бүгінге дейін мәнін жоймаған ұлт ойындар.

Демек, бұл табиғи заттар өндірістік қарым-қатынастың дамуына қандай әсерін тигізсе, ұлт ойындарының қалыптасуына да сондай маңызы болды. Жеке тұлғаның ой - өрісін, психика, физиологиясын қалыптастыруда «Арқан тартыс», «Аударыспақ», «Асық ойындары» деп аталатын ұлттық ойындарының маңызы зор.

Ұлттық ойындар ерлікті, өжеттілікті, батылдықты, шапшаңдықты, ептілікті, тапқырлықты, табандылықты, байсалдылықты тағы басқа мінез – құлықты ерекшеліктерімен бірге күш-қуат молдылығын, білек күшін, дененің сомдалып шығуын қажет етеді.

Сонымен бірге, бұл ойындар әдемілік пен адамгершіліктің жоғары принциптеріне негізделген.

Осы жетістіктерге жету үшін оқушының психикасы мен физиологиялық (сезімдерін жетілдіру) дұрыс қалыптасуын қадағалап әрі дамытып отыру қажет. Оқушының психологиялық танымдық процестерді қалыптастырудағы негізгі тұлға. Әр оқушының психологиясын білу, көп ойлануды нерв жүйесіндегі шыдамдылыққа қажет етеді. Кейбір оқушылар мінез – құлқы ашушаң, жай басар болып келеді. Оқушының негізгі психологиясына мұндай оқушылармен нерв жүйесі бір қалыпта болу үшін, жас ерекшеліктеріне ықпал ету қажет. Ұлттық ойын арқылы оқушының нерв жүйесін бір қалыпта болуын бақылай алады.

Зертеуге арналған ұлттық ойын арқылы, психикасы мен физиологиялық қалыптасуындағы ролі. Сабақ жоспарына ұлттық ойынын кіргізіп отырмын.

Ұлттық ойындардың тізімі:

1. Аударыспақ;
2. Арқан тартыс;
3. Аңшылар;
4. Ақсерек, көксерек;
5. Жаяу көкпар.

Мысалы: Арқан тартыс – ұлттық ойын.

1. Сабақ барысында арқан тартыс ойынына қызығушылығын арттыру;

2. Бір – бірлеп арқан тартыстыру және төрт – төрттен тартыстыру. Екі топқа бөліп тартыстыру. Бір – бірлеп тартыстырғанда оқушының нерв жүйесі бір қалыпта болмайды.

Осы ұлттық ойын түрлерін қолдану арқылы оқушының қабілетін ескере отырып жеке тұлғаның нерв жүйесін, ағзасын шынықтыруда күш қуатын молайтуда, көру қабілетін дәлділікке арттыруда, ой ұшқырлығын дамытудағы ұлттық ойындардағы беретін әсер. «Арқан тартыс» оқушылардың қол бұлшық еттеріне көп әсерін тигізеді.

«Аңшылар» ойыны оқушыларды шапшандылыққа, ұтқырлық сияқты қасиеттерге тәрбиелейді. Осы ойын жеке тұлғаның нерв жүйесін шындауға, өте дәлділікке, мергендікке қалыптастырады, бір – бірінің мінез құлқын танып, өзіне сенімді, адал дос таңдауға мүмкіндік береді.

Ал өзара келісуіне байланысты бір-бірінен ұтқан асықтарын алу не беру айтқан сертте тұру, екісөзді болмау қасиеттеріне тәрбиелейді. Сақаны алшы түсіру айла амалды қолдана білуге жаттықтырыды. Ойын барысында асық иіру арқылы бармақтадың бұлшық еттерінің нығаюына әсер етсе, асық тігу, сақамен ату кезінде бүгіліп-жазылып дене бұлшық етінің сомдануына ықпал тигізеді. Асықтарды көздеп, нысанаға дәл тигізу жеке тұлғаны мергендікке тәрбиелейді, әсіресе, қазақ халындабайдың ерке қыздарды өзінің ақыл-парасатына сай жер таңдауына оқжетпестің қиясына теңге іліп қағып түсірген ер-азаматтың мергендік ептілігіне сүйенеді, елді сүйсіндіреді. Бұл мергендік бала күніндегі асықатып жаттығуының нәтежиесі. Ал ай астында теңге ату-бүгінгі әлемдік арасындағы пневматикалық мылтықтан ату, биатлон шеберлерінен кем емес өнер.

Қажет болған жағдайда спорт құралдары ойынға қатысушылардың барлығына бірдей жетсе, ойын соғұрлым қызықты өтеді. Ойын арасында оқушылардың бір-бірімен қарым-қатынас мәдениетін сақтап, ілтипатпен, сыйластықпен, дәрежелік танытпай, өзара түсінікпен ойнауын қадағалап, басшылық жасаймын.

Ойындардың қызықты, көңілді өтуі үшін мынадай талапты бұлжытпай орындау керек екенін оқушыларға түсіндіремін. Ойынның ережесін бұзбай, оны әртүрлі вариантпен ойнауға болады. Өзіңнен басқа балалардың ойнағысы келетінін есте ұста. Қарсыласыңның күші сенен кем болмасын. Бос ызақорлыққа салынып, жолдастарыңды ренжітіп алма. Ойын бастаушы мен төрешілердің ескертпелерін мүлтіксіз орында. Жеңілгенге күлме, жеңілсең-түңілме.

Қысқасы, жылдың қай мезгілінде де әр түрлі бой ширатар, ой сергітер ойындарды көп ойнасаңдар, денсаулықтарың шынығады, күшті болып өсесіңдер.

Қолға алған жұмыстың тез бітіп, сабақ оқуыңды жеңілдете түседі.

Жеке тұлғаны көп факторлы әдістеме арқылы зерттеу.

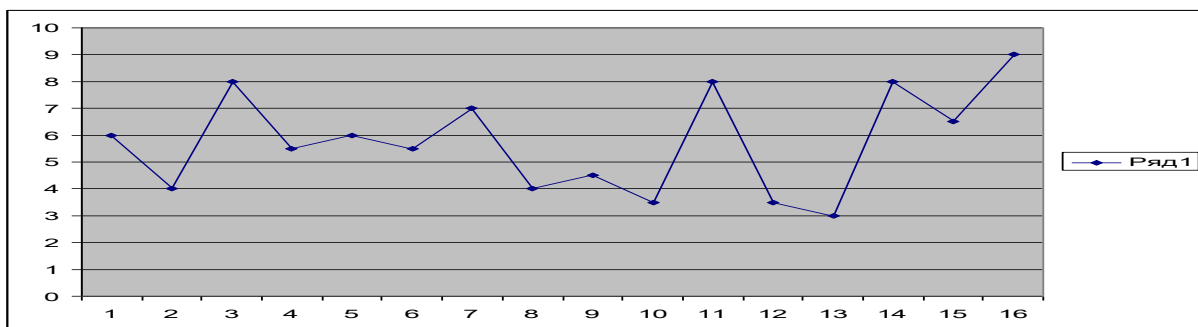
Авторы Р.Кэттелл. Он алты жеке тұлғаның факторы.

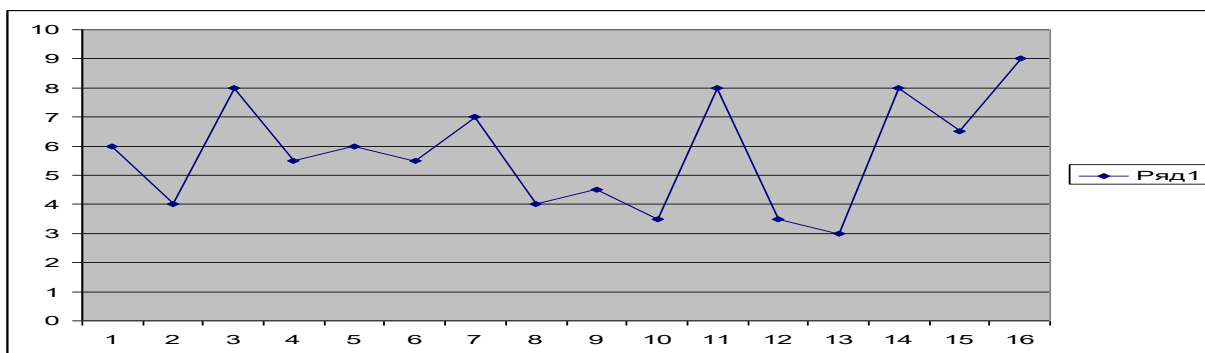
Мақсаты :Бұл әдстеме арқылы көптеген хабарын жеке тұлғаның сипатын және конституциондық факторларын ашу Факторлардың бірігуі мен және өзара байланыстарын мыналар арқылы анықтайды:

- интеллектуальдің ерекшеліктері B,N,Q1
- Эмоциональды-еріктік ерекшеліктері C,G, I, O,Q3,Q4 факторлары
- өзара қарым-қатынас ерекшліктері F,H,F,E,Q2,N,L.

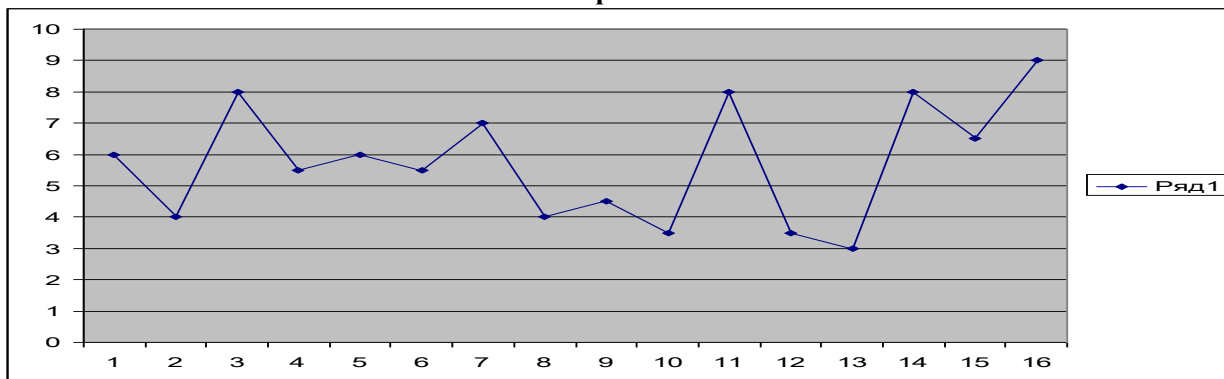
Мағжан Е.

Асылбек Е.

Сырлыбек Е.

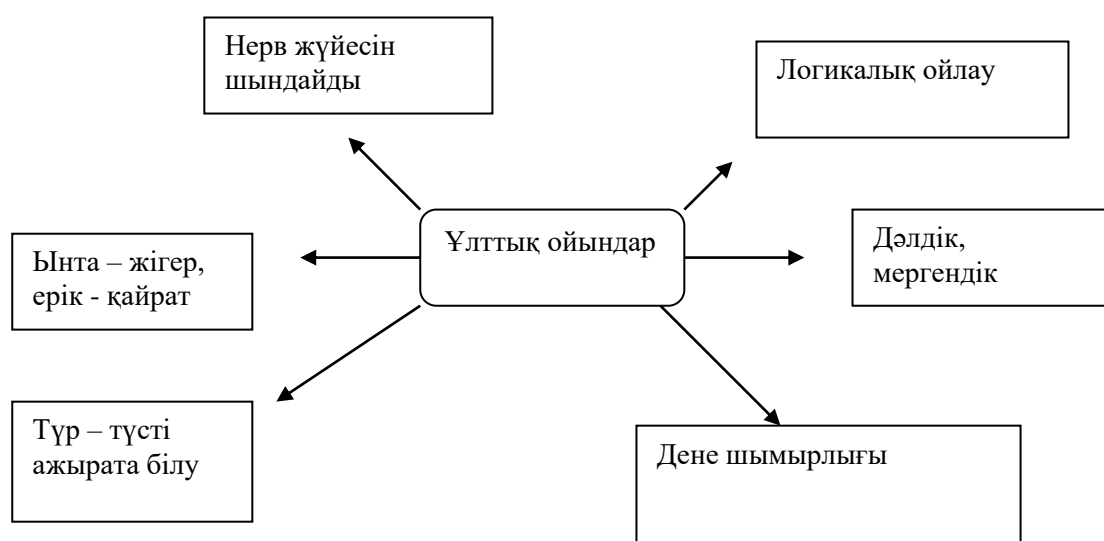
Қорытынды

Сондықтан, ұлт ойындарының ішіндегі арыдан келе жатқан көнелерінің бірі болып табылады. Ұлттық ойыны баланың жастайынан нерв жүйелерін шындап, олардың дәлдікке, ұстамдылыққа, байсалдылыққа тәрбиелейді. Мұндай қасиеті болмаса адамдар шыдамдылық, төзімділік те болмайды. Ондай қасиеттері болмаса адам

ойында да, өмірде де көздеген мақсатынан шыға бермейді. Сондықтан жеке тұлғаның психо – физиологиялық қалыптастырудағы ұлттық ойындардың рөлі зор, яғни нерв жүйесін қалыптастырады, денені шымырлатып мүсіндеуге ықпалын тигізеді, логикалық ойлау қабілетін арттырады, мергендікке тәрбиелеп, түр – түс ажырата білуге жетелейді. Менің осы ұлттық ойындарды дене тәрбиесі сабағына енгісе деген ұсынысым бар.

Егер ұлттық ойындар дене тәрбие сабағына нақты енгізілетін болса, онда мектеп оқушыларының ұлттық ойындарға, ата – баба дәстүрлеріне деген сүйіспеншіліктері, құрметтері біршама артқан болар еді деген сенімдемін.

Жеке тұлғаның психо – физиологиялық қалыптасуы

Пайдаланылған әдебиеттер:

- 1.Төтенаев Б. «Ұзақтың ұлттық ойындары», Алматы, Қайнар 1994ж.
2. «Дене шынықтыру дегенге...» Білім және еңбек 1974ж.
3. «Дене тәрбиесі сабағында ұлттық ойындарын оқыту методикасы», Алматы 1979ж.
4. Р.Римсая, С.Римский, «Практическая психология в тестах», Москва АСТ Пресс 1997ж
- 5.Б.Төтенбаев . «Қазақтың ұлттық ойындары».

Физическая культура – в ногу со временем

*Лазарева В.В., КГУ «Гимназия № 93»
учитель физической культуры*

Мы живем в XXI веке – веке современных информационных технологий. В это время происходит не только использование информационных ресурсов, но и активное саморазвитие человека. Время диктует нам условия и в образовании. В современном обществе люди должны быть не просто грамотными, но и уметь хорошо ориентироваться в сложных ситуациях, применять полученные знания, хорошо адаптироваться к изменениям, происходящим в мире. Изменения в образовании невозможны без формирования нового взгляда учителя на свое место и роль в учебном процессе. Это коснулось и нас учителей физической культуры. В послании народу Глава государства Н.А. Назарбаев выделил следующее: «Идеалом нашего общества должен стать казахстанец, знающий свою историю, язык, культуру, при этом современный, владеющий иностранными языками, имеющий передовые и глобальные взгляды» [1]. Выполняя, послания главы государства, перед каждым педагогом встают ключевые вопросы. Как же построить современный урок физической культуры? Как сделать так, чтобы урок вооружал не только учащихся знаниями и умениями, но чтобы все, что происходит на уроке, вызывало искренний интерес, подлинную увлеченность, формировало их творческое сознание. Уроки нового поколения быстрыми шагами входят в школьную жизнь. Новые образовательные стандарты нацеливают учащихся на самостоятельное и осознанное развитие физических качеств.

Урок – это важнейшая форма осуществления процесса обучения. Характер урока, его структура, особенности определяются самой сущностью процесса обучения [2]. Вначале 70-х г довольно полное определение урока дал Будорный: «Урок это организационная форма обучения, при которой учитель в течение точно установленного времени и в специально отведенном месте руководит коллективно-познавательной деятельностью учащихся с учетом индивидуальных особенностей каждого, используя различные средства, обеспечивающие овладения всеми учениками основ изучаемого материала непосредственно в процессе обучения создающие условия воспитания и развития познавательных и творческих способностей школьников» [3].

В нашей школе многие учителя прошли уровневые курсы в рамках повышения квалификации казахстанских педагогов в новом формате и передают нам свой опыт, а мы успешно стараемся его перенять и внедрять в учебный процесс. Все новое всегда воспринимается сначала в «штыки», но когда начинаешь вникать и применять на практике, то действительно кажется, что наше образование уже устарело. Мы привыкли к традиционному уроку и понятно, сейчас нелегко перестроится, но нам нужно научиться работать по-новому. Навыки, которые требуются учащимся 21 века, не являются новыми. Чтобы урок был эффективным, необходимо его тщательно продумывать. Для успешной деятельности учителя и развития функциональной грамотности учащихся необходимым

условием является применение на уроках активных методов обучения. Они позволяют активизировать учебный процесс, вовлечь учащихся в обучение, выявить индивидуальные способности каждого ученика.

Такие методы обучения как критическое мышление, кооперативная среда, диалоговое обучение, групповая форма работы, позволяет сделать урок физической культуры познавательным и интересным, где учащиеся сотрудничают друг с другом, взаимообучаются и обучаются. Урок физической культуры в своей основе имеет двигательную направленность и характеризуется высокой моторной плотностью. На уроке ученик должен сам искать, управлять, развивать и реализовать свои возможности. Роль учителя – научить ученика понять, посоветовать, проконсультировать. Используя современные технологии, учитель формирует у школьников самостоятельно добывать знания, собирать необходимую информацию, делать выводы и умозаключения, то есть развиваются у школьников умения и навыки самостоятельности и саморазвития.

На своих уроках физической культуры использую новые подходы в преподавании. Применяю диалоговое обучение при обсуждении с детьми нового материала. Обсуждение в парах ученик-ученик, учитель-ученик. Очень важно начало урока от того, как учитель начнет урок, во многом зависит весь ход урока, и конечный результат. Поэтому для включения ребят в урок создаю необычную атмосферу. Пример: в зале лежат мячи фитболы. Задаю вопрос. С каким предметом будем заниматься? Что такое фитбол? Какие бывают фитболы, его назначения и свойства? Правила выбора мяча? Применяю элементы критического мышления. Например, тема урока «Составить комбинацию по акробатике» раздаю карточки с набором упражнений акробатических элементов. Дается время на обсуждение, какую комбинацию из данных элементов можно составить? Учащиеся работают в группах, рассуждают, высказывают свое мнение, ведут поиск нужных упражнений, как связать одно упражнение с другим. В заключение своей работы демонстрируют комбинацию по акробатике. Получается, в этом задании учащиеся занимаются и поисково – исследовательской деятельностью. Так же можно оценить задания группы вот и будет взаимооценивание. Часто на своих уроках использую групповую форму работы. Групповая деятельность – процесс организации познавательной коллективной деятельности учащихся, в ходе которой происходит раздел функций между учащимися, достигается их позитивная взаимозависимость, осуществляется взаимодействие, требующее индивидуальной ответственности каждого [4]. Работа в группе способствует созданию атмосферы сотрудничества друг с другом. Разбить на группы можно разным путем, путем расчета, перестроения в движении, возьмите карточки по цветам, берут те предметы, которые нравятся это все зависит от цели и задач урока. Например, надо поделить класс на две команды для игры. Выходят два капитана, набирают себе команду, они выбирают тех ребят, с которыми им комфортно и они с ними хорошо

сотрудничают. При работе в группе возникает много мнений, различные точки зрения. Организация групповой деятельности учащихся позволяет использовать дифференцированное обучение с разным уровнем подготовленности учащихся. У нас на уроках физической культуры ученик может быть отнесен к подготовительной или специальной медицинской группе. Этим учащимся даются задания с меньшей нагрузкой или они выполняют роль (скипера, учетчика, контролера).

В нашей школе проходил областной семинар, где мной был проведен урок микропреподавание на тему «Телесно-ориентированная терапия: упражнения для снятия излишнего напряжения». Три группы учащихся: упражнения с гимнастической палкой, упражнения с мячом фитбол, упражнения на устройстве для рефлексотерапии. Обсудить и выбрать упражнения, которые способствуют снятию умственного и мышечного напряжения. В процессе микроурока использовались методики работа в группах, диалогическое обучение, тематические упражнения, тренировка в условиях многозадачности, рефлексия в действии. Основная идея микроурока: происходит раскрытие личностного потенциала учащегося, восстановления душевного равновесия и удовлетворения с помощью физических упражнений, коммуникация между учащимися в процессе групповой работы улучшение физического самочувствия. Уроки заканчиваются рефлексией (размышление). Учащимся предлагается выразить свое мнение по уроку. Ученики отмечают свои эмоции и физическое состояние в разных формах: вопросы ответы, лестница успеха.

Подводя итог, следует сказать, что различные методы обучения делают урок более интересным, увлекательным. А когда педагог видит заинтересованность детей учебным процессом, он получает моральное удовлетворение от проделанной работы.

Литература:

1. http://www.akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-prezidenta-respubliki-kazahstan-n-nazarbaeva-narodu-kazahstana-10-yanvary-2018-g
2. П.И. Пидкасистый. Педагогика «Учебное пособие для студентов педагогических вузов» - М: Педагогическое общество России, 1998
3. Н.В. Бордовская., А.А. Реан. Педагогика. «Учебник для вузов» - 2006
4. И.Б. Первина. «Коллективная учебно-познавательная деятельность школьников» - М., 1985

Взгляд молодого специалиста на изменения в современной системе образования

*Масленникова Т. А., КГУ «СОШ № 83 им. Г.Мустафина»
учитель физической культуры*

«Казахстан – молодое многонациональное, уверенное в своем будущем, динамично развивающееся государство! Мы прошли 25-летний путь становления. В следующие 25 лет нас ожидает еще более высокие рубежи» - из Послания Президента Республики Казахстан Н.А.Назарбаева народу Казахстана.

И мне в 2017 году исполнилось 25 лет, и я считаю себя детищем независимого Казахстана, где прошло мое детство, школьные и студенческие годы. И образование мне довелось получить в одном из крупнейших вузов страны Карагандинском Государственном университете им.Е.А.Букетова на факультете «Физическая культура и спорт».

Государственная политика в области образования за годы независимости Республики Казахстан менялась в несколько этапов. Это и реформирование законодательной и нормативно – правовой базы, это и модернизация системы высшего образования, это и изменения стратегического развития системы высшего и среднего образования, а с 2011года и по настоящее время - новый этап, формирование национальной модели образования на основе инновационного развития, интегрированной в мировое образовательное пространство и обеспечивающей подготовку специалистов, конкурентоспособных на мировом рынке труда.

Не так давно в Казахстане ввели новую программу обучения, в обновленной форме содержания. Одним из аспектов которой является система критериального оценивания. Этот процесс сопровождается существенными изменениями в педагогической теории и практики. И мне, как молодому специалисту, стало интересно: «Готова ли я к тем новшества, которые внедряются в школах? Хватит ли мне университетских знаний, чтобы «осилить» все премудрости педагогического мастерства? Смогу ли я стать прогрессивным учителем?»

Современная школа сегодня – это не та школа, которая была десять или двадцать лет назад. В каждой есть свой стиль работы, своя педагогическая этика, свой творческий коллектив, объединенный общими идеями, задачами, результатами.

Что же сейчас может привлечь молодежь в современные школы? Не только уверенность и стабильность в будущем системы образования. Но и работа на современном интерактивном оборудовании и по новейшим образовательным технологиям. Без изучения новых образовательных технологий не может состояться педагогически грамотный специалист. По обновленной программе образования и обучения наиболее актуальными становятся игровые технологии, групповые и соревновательные, технология критериального обучения, здоровьесберегающие технологии, технология развития функциональной грамотности и многое другое.

Быть учителем очень ответственно, потому что он становится для учащихся образцом в мышлении и поведении. Учитель обязан в совершенстве знать свой предмет, но этого сейчас становиться мало. Ему

необходимо уметь эти знания передавать, научить детей развиваться, быть самостоятельными, двигаясь вперед.

С контингентом школьников мне повезло. Сейчас я преподаю физическую культуру у учащихся 7-8 классов. Этот подростковый возраст детей связан с неустойчивостью психики, неуравновешенностью характера, половой зрелостью, повышающейся самооценкой, изменением целевых установок. В этот период учителю нужно быть внимательным к каждому школьнику и в этом мне помогают знания, полученные в студенческие годы по педагогике и психологии школьника.

С приходом в школу, за мной закрепили опытного наставника и, в его лице, я получила квалифицированную помощь и поддержку. Поиск и творчество, психолого – педагогическая эрудиция и наблюдательность, профессиональное мастерство и требовательность - вот тот фундамент, на котором построено наше успешное сотрудничество. С наставником мы много работаем индивидуально. У нас организовано взаимопосещение уроков, после которых мы детально разбираем этапы урока и вносим изменения и корректировки. Я столкнулась с новыми понятиями как долгосрочное, среднесрочное и краткосрочное планирование, формативное и суммативное оценивание (СОР и СОЧ), дифференцированная и недифференцированная шкала (зачет/незачет), самооценивание, рефлексия и многое другое.

С учетом обновленного содержания образования изменились и требования к ежедневной подготовке молодого учителя. Он должен быть дисциплинированным и ответственным, эмоционально устойчивым, постоянно заниматься самосовершенствованием и самообразованием. Посещая открытые уроки, мастер-классы, коучинги, внеклассные мероприятий опытных учителей я беру в свою педагогическую «копилку» все самое интересное, прогрессивное и нестандартное.

Как у начинающего учителя у меня возникают трудности и проблемы. В классах, обучающихся по обновленной программе, совершенно по-другому создается краткосрочное планирование (план-конспект урока), требования к его составлению и написанию усложнились с использованием понятий «ресурсы», «ключевые идеи», «деятельность учеников», «оценивание». Даже хорошая теория не дает гарантии успешной практики. Меняться, перестраиваться, адаптироваться быстрее - это веление времени и я уверена, что молодые педагоги будут идти в едином строю с опытными учителями.

Литература:

1. Концепция развития системы образования РК до 2015 - Астана, 2004.
2. Послание Президента Республики Казахстан Н.Назарбаева народу Казахстана. 31 января 2017 г.

Салауатты өмір салтының мектеп оқушыларының ағзасына әсері

*Мусин О.Т., С.Саттаров атындағы №57 мектеп-лицейі
денешынықтыру пәні мұғалімі*

Дене мәдениеті әрбір адамның жұмыс істеу қабілетін тиімді түрде жоғарылатуға бағыттылған. Осыған байланысты оның дамуы бүкіл халықтың әлеуметтік жағдайының жақсаруы мен еңбек ету және тәрбие жұмысына ерекше көңіл бөлуді талап етеді[2].

Дене тәрбиесі жалпы білім беру қызметінің бөлінбес бір бөлігі. Ол саяси, еңбекке баулу, білім берумен қатар адамды қоғамның мүшесі етіп қалыптастырудағы негізгі элементтердің бірі болып табылады. Қазақстан Республикасының Конституциясындағы 44 бабының 8 тармағы мен «Денешынықтыру және спорт туралы» ҚР 1999 жылғы 2 желтоқсанындағы Заңына сәйкес ден тәрбиесі Мемлекеттік мектеп бағдарламасының құрамдас бөлігі болып табылады .

Дене тәрбиесі жаттығуларын орындау кезінде оқушының ағзасында жүретін процестерді дұрыс түсіну, не басқа жаттығуларды орындауға лайық тәсілдерді іріктеп алу мәселесін шешу кезеңінде оқытушының атқаруға тиісті іс-әрекетін анықтап береді. Аталмыш процестер, ең алдымен, жаттығулар кезіндегі бұлшық еттердің жұмысынан көрінеді. Бұлшық еттердің қимылға келуі ағзадағы қимыл-қозғалыстарды іске асырады, осыған байланысты туындаған қуат жүйке бұлшық еттердегі зат алмасуды ретке келтіреді[1].

Дене жаттығуларының сауықтыру әсері адамзатқа ертеден белгілі. Ежелгі грек философы Платон қимыл-қозғалысты «медицинаның шипалы бөлімі» , ал Плутарх – «өмір қоймасы» деген. Қимыл-қозғалыс тапшылығының, аз қозғалудың (гиподинамия, гипокинезия) залалды әсері де кең танымал, олардың халық арасында кең тараған «замана» ауруларының басты себепшарты екені ғылыми тұрғыдан дәлелденген.

Сондықтан дене тәрбиесінің, тиімді қимыл-қозғалыс белсенділігінің денсаулықты қалыптастырудағы, сақтаудағы және нығайтудағы мәні өте зор, ол салауатты өмір салтының міндетті шарты.

Сауықтыру дене тәрбиесінің басты мақсаты –денсаулықты нығайту, организмнің қызметтік мүмкіншілігін жоғарылату арқылы тұрақты денсаулықты қамтамасыз ету.

Сауықтыру дене тәрбиесінде спорттық нәтижені арттыру мақсаты қойылмайды, басты мақсат-денсаулықты сақтау, жақсарту, ауру-сырқаттардың алдын алу, денсаулықтағы, дене бітіміндегі, ағзаның қызметтік күйіндегі ауытқуларды дер кезінде асқындырмай жою.

Аэробты сауықтырушы жаттығудың К.Купер, Н.Амосов, т.б. ғалымдар ұсынған арнайы жүйелері мен тәсілдері бар. Жаттықтыру бағдарламалары жаяу жүру, жүгіру, велосипед тебу, суда жүзу, бір орында

тұрып жүгіру, спорттық ойындар ойнау сияқты жаттығулар түріне негізделген [4].

Сауықтыру ден тәрбиесі белгілі бір физиологиялық негіздерге сүйене жүргізілсе ғана пайдалы.

Олар: орындалатын жаттығулардың түрі, жаттығулардың қарқыны, жүктемелер көлемі, 1 апта жүргізілетін жаттығу сабақтарының жиілігі, әр сабақтың ұзақтығы. Организмге көрсететін әсеріне және қимыл ерекшеліктеріне сәйкес жаттығулар 2 топқа бөлінеді.

1. Циклді жаттығулар (жүгіру, жүру, велосипед тебу, жүзу, шаңғы тебу).

2. Ациклді, немесе циклді емес жаттығулар (гимнастикалық жаттығулар, хатка-йога, жалпы дайындау тобы, спорттық ойындар, тағы басқалары).

Дене тәрбиесін жүзеге асыру-денсаулықты нығайту, білім беру, дамыту, тәрбиелеу міндеттерін шешуге арналған педагогикалық жұмыстардың бірі бола отырып, жеке тұлғаның денсаулық деңгейін арттыру, табиғи күш-қуатын нығайту, дене мүшелерін гигиеналық негіздері мен дене-қозғалыс қабілеті мүмкіндіктеріне сай, өз бетінше қимыл-қозғалыс жаттығуларын орындап, өзін-өзі үнемі дамытып, көңілді де сергек жүруге баулиды.

Шынықтыру физиологиялық механизмі бейімделіс іспетті, гомеостаздың тұрақтылығы, жүйкелік және гуморальдық реттелудің, жалпы төзімділіктің артуы арқылы жүзеге асырылады. Шынықтыру суыққа, ыстыққа, атмосфералық қысым төмендеуіне дағдыландыру нәтижесінде пайда болады.

Шынықтыру деп организмнің күрт температураның өзгерістеріне басқа метеорологиялық жағдайларға қарай оның тұрақтылығының артуын, ауру-сырқаттарға төзімділігін тәрбиелейтін және денсаулығын, күш-қайраты мен психологиялық дамуын қалыптастыратын құрама шараларды айтады[5].

Қазіргі таңда оқушыларды салауатты өмір салтына баулу, олардың ағзасына жақсы әсер ететіні зеріттеліп, зерделеніп отыр. Бұл мәселенің өзектілігінің соншалықты түрлі дәрежелі мінбелерде талқылануда. Осының барлығы оқушыларға деген қамқорлықтың жан-жақты жасалып жатырғандығының куәсі болып отыр[3].

Қорыта келгенде, ұрпақтан-ұрпаққа мирас болып келе жатқан ұлттық және жалпыазаматтық құндылықтар оқушылар бойында салауатты өмір салты құндылықтарын қалыптастырудың негізгі көзі- отбасы, әулет, әлеуметтік орта, аймақ, мемлекет, әлемдік кеңістік болса, тұлғаның бойындағы жеке қызығушылықты өмірге деген құлшыныс қалыптастырады деген ойдамын.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Арещенко А.И., Н.П.Вишнякова, Г.Х.Рахимбаева, Т.Н.Дүйсембаев, Ғ.Б.Медиева. Арнайы оқу бөліміндегі дене тәрбиесі оқу үрдісінің технологиясы: оқу-әдістемелік құралы. Алматы, 2012.-14 б.
2. Есмагамбетов З.А. Дене тәрбиесін өткізу және басқару.Қарағанды, 2004.-3 б.9 б.
3. Мустафина Т.К.Спорттық медицина.Алматы, 1997.-317 б.
4. Мустафина Т.К.Основы валеологии.Алматы, 1999.-116 б.
5. Сатпаева Х.К.Нилдибаева Ж.Б.Валеология (оқу әдістемелік құрал).Алматы, 1999.-154 б.

Дені сау ұрпақ - қоғамның маңызды құндылығы

*Мұсаханов Д.Қ., №82 ЖББО мектебі
дене шынықтыру пәнінің мұғалімі*

Қазір әр мемлекет азаматтың денсаулығына байланысты сапалық қасиеттері мен рухани күшін үйлестіріп олардың еңбек ету қабілетін арттыруға, жас ұрпақтың денсаулығына, ұзақ өмір сүруіне көп көңіл бөлініп отыр. Мектеп оқушыларының саламатты өмір салтын қалыптастыру туралы алған білімдері болашақ азаматтардың денсаулығын сақтап қалуға берік тірек болады. Оқушылардың салауатты өмір сүруін қалыптастыру – мемлекеттің қамқорлығы. Қоғамның маңызды құндылығы ол дені сау адам ұрпақ.

«Дене шынықтыру және спорт мемлекеттің басты қамқорлығы болуы қажет. Саламатты өмір салты ұлт денсаулығының кілті болып табылады» деп Елбасымыз Н. Ә. Назарбаевтың халыққа Жолдауында айтылғандай мектеп оқушыларын біріншіден алдына өмірлік маңызды мақсат қоя білуге тәрбиелеу қажет, екіншіден оған жету, ерінбей, шалдықпай үлкен еңбек етуді қажет етеді. Қажырлы еңбек –деннің сау болуын қажет етеді.

Дене тәрбиесі тек мектептегі дене шынықтыру сабағы ғана емес, ол сабақтан тыс, мектептен де тыс денсаулыққа байланысты шаралар жүйесі екенін ескерсек, қазіргі кезеңдегі білім білім беру мекемелердегі дене тәрбиесінің жүйесі жастардың денсаулықтарын нығайтумен қатар, тұлға бойындағы биологиялық-психологиялық қажеттіліктерін жан-жақты жетілуіне, өмірге белсенді ұстаным мен ізгілікті қатынастарын дамытуды меңзейді. Дене тәрбиесінің мәні мен мағынасын бүгінгі жаңа заман талабына сәйкес қарастыру – бұл адамды өзі өмір сүрген ортаның жемісі ғана емес, сол ортадағы дене мәдениеті, адамгершілік қарым-қатынасы әрекетімен көрінетін субъект деп танылуымен айқындалады.

Мектеп қабырғасындағы оқушылардың денсаулығын сақтау және қалыптастырудың басты мақсаты: тұлғаның психологиялық, дене –қимыл әрекеттерінің мүмкіндіктері мен жас ерекшеліктерін ескеріп, гигиеналық

ұғыпдарды, салауатты өмір салтының уәждәмаларын, жеке бас тазалығын жете түсіндіру.

Оқушының дене және психологиялық денсаулығын дамытып, нығайтуға жағдай жасау осы білім беру принципін орындай отырып, салауатты өмір салтын сақтай аламыз.

Сондықтан да төменде көрсетілдендей жүйе бойынша жүзеге асыруға болады:

- ең жақсы үйлесімді тәртіп;
- иммунитетті және денені шынықтыру;
- дұрыс тамақтану;
- орнықты өмір сүру әдеті;
- санитарлық – гигиеналық ережелер мен нормаларды ұстану;
- дене бітімінің дұрыс дамуын арттыру;
- спорт клубтарында, үйірмелерде, алаңдарында, жорықтарда дене жаттығуларын жүргізумен машықтану;
- салауатты өмір салтын насихаттау.

Оқу – тәрбие үрдісін ұйымдастыруда төмендегі денсаулық сақтау технологиясына сүйене отырып құрастыруға болады:

1. Пән бойынша бағдарламаны оқушылардың меңгеруіндегі жекелілік факторды есепке алу;
2. Оқу материалын іріктеп алуда оқушылардың қажеттілігін есепке алу;
3. Сабақты оқушылардың теориялық білімін әлеуметтік тұрғыдан қалыптастыруға мән беру;
4. Сабақты денсаулық сақтау принципіне негізделіп құрастұру;
5. Қозғалыс қонырауларын ұйымдастыру;
6. Дене жаттығуларымен топпен және дернбес айналысу жағдайларына тән ерекшеліктерді айрықша қарастыру;
7. Жан – жақты дамытуға қол жеткізу.

Мектептегі оқу – тәрбие жұмысын қазіргі заманның талаптарына сәйкес жүргізу, жас ұрпақтың денсаулығын сақтау мен нығайту мәселелерін тиімді шешу сынып жетекшілерінің, ата –ананың бірлесіп жұмыс жасағаны нәтижелі еңбектеріне байланысты.

Халық педагогикасы элементтері (салт-дәстүрлер, әдет ғұрыптары, ұлттық ойындар, ақыл-ойды дамытатын ойындар, жылдамдықты арттыратын ойындар, күш-жігерді дамытатын ойындар т.б.); оқушылардың бойында салауатты өмір салтын қалыптастыруда тиімді психологиялық – педагогикалық шарттарын қолдану. Салауатты өмір салтына тәрбиелеудің басты міндеттеріне жоғарыда көрсетілген элементтер жатады.

Мен өз тәжірибемде оқушылардың денсаулығын сақтау мақсатында әдістемелік күндерде, семинарларда ашық сабақтар өткізіп және мектеп жоспары бойынша әртүрлі спорттық іс- шаралар, сыныптан тыс жұмыстар, үйірме жұмыстары: «Дене тәрбиесі сабағында оқытудың жаңа технологияларын еңгізудің тиімді жақтары», Денсаулық күніне спорттық

жарыстар ұйымдастырылуда, Тәуелсіздік күніне арналған ұлттық ойындар, бастауыш сыныптар арасында отбасылық «Толағай» жарыстарын өткіздім, әр деңгейдегі конференцияларға қатысып өз ісі тәжірибеммен бөлістім.

Қорыта келе денсаулық – адамның ең қасиетті де, құнды асыл қазынасы сондықтан да жас ұрпақтың өміріндегі көп мезгілдерінің бірін өткізетін, өмірге деген көзқарасы, шығармашылық және жемісті іс-әрекеттіктерге дайындығы қалыптасатын, қозғалысты ойындар және тәрбие, білім беру міндеттерін тиімді шешуге мүмкіндік ашатын, ол орта – мектеп.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Н.Ә. Назарбаевтың халыққа Жолдауы.
2. «Мектептегі дене шынықтыру» журналы, № 6, 2015.
3. «Қазақстан. Ұлттық энциклопедиясы»
4. Жұманова С. Спорттық морфология негізіндегі тәнтану. – Алматы, 1994

Современные подходы к уроку физической культуры в рамках современного образования

*Решетников С., СОШЛ № 53
учитель физической культуры*

*Для соразмерности, красоты и здоровья
требуется не только образование в области наук и искусства,
но и занятия всю жизнь физическими упражнениями, гимнастикой.
Платон*

В рамках современного образования больший акцент в последнее время делается на постижение других дисциплин. Но я предлагаю обратить внимание на один из важнейших предметов, на мой взгляд в современное общество-физическое воспитание.

Президент Республики Казахстан отметил: «Только здоровая нация может называться конкурентоспособной. ...Спорт-это сфера, которая работает на престиж и авторитет страны»

В последнее время мы, учителя физкультуры, стали замечать, что нынешние подростки по-другому относятся к предмету физической культуры: современный технологический мир, компьютерная зависимость, пренебрежение общечеловеческими ценностями - все это играет проигрышную роль в формировании ответственного отношения как перед предметом физического воспитания, так и перед здоровьем и физически и нравственно здоровым обществом в целом.

Считаю, что современный подход в рамках обновленного образования выполнит особую роль в воспитании здорового общества. Традиционный урок физкультуры постепенно теряет свою актуальность. Обратим внимание на то, что уже многие из школьников посещают спортивные секции, клубы, их увлекает спортивный фитнес. А это значит, что подростки будут заниматься физической культурой не под наблюдением учителя физкультуры, а инструктора-любителя, непрофессионала, для которого главное- заработать, а не приучить ребенка к здоровому образу жизни.

Это значит, что нам, учителям физического воспитания, необходимо не только выполнять государственный стандарт своего предмета, но выполнять его, принимая во внимание запросы современного школьника.

В связи с этим предлагаю использовать нестандартные формы на уроке, парные разминки, групповые игры. Так же считаю необходимым в заключении каждого урока проводить небольшую рефлекссию совместно с учениками, что позволит им самим не только оценить свою работу на уроке физкультуры, но и анализировать некоторые действия, например в подвижных играх, таких как футбол, волейбол, баскетбол. Не для кого не секрет, что футбол, например, -это целое искусство, и чтобы в него играть, ребятам надо научиться не только правильно передавать мяч, но и анализировать процесс игры, планировать результат и предвидеть ту или иную концовку игры. Анализируя вместе с ними такие игры, мы научим ребят вырабатывать определенные стратегии игры, возможные ходы и выходы, предвидеть реакцию соперника. Рефлексия на уроках физкультуры поможет так же и вовлечь детей со слабыми физическими навыками. Наблюдая за некоторыми моментами игры, они могут дать адекватную оценку ходу действия.

При работе с девочками предлагаю проводить разминку не только под счет, но и под музыкальное сопровождение. В разминочную гимнастику ввожу несложные элементы кардионагрузки, фитнеса. Они должны быть несложными, интересными, выполнимые для физически слабых учащихся. Используя такую «реформу», я для себя отмечаю, что ученицы с большим энтузиазмом приходят на уроки, интерес к спортивным мероприятиям и урокам становится совсем другим.

Считаю необходимым использовать на уроках физкультуры беседы, в которых ученики представляют материалы, презентации о спортсменах, рассказывают о их жизни, спортивном пути, достижениях. Таким образом на наглядных примерах воспитывается не только интерес к спорту, но и отдельным спортивным личностям. Таким образом интерес к физической культуре и спорту у детей будет формироваться на отдельных примерах.

Современный подход в обучении предполагает иную систему оценивания. Формативный подход в оценивании так же может стимулировать физически слабого учащегося выполнять даже самые простые упражнения. Надо только не забывать поддерживать таких

учеников, помогать им, чаще говорить о том, что сегодня он выполнил свою задачу гораздо лучше, чем вчера, а в следующий раз он сможет достигнуть еще большего.

Предлагаю для использования на уроке физкультуры следующие эффективные упражнения с гимнастической палкой:

Проработка плечевого пояса и ног: Снаряд держим прямым хватом на уровне груди, стопы на ширине плеч, колени чуть согнуты, спину держим прямо.

Упражнение состоит из 2-х циклов:

1. Вдох – поднимаем палку вверх, выдох – заводим снаряд за голову, опуская максимально близко к лопаткам; вдох – палка идет вверх, выдох – опускаем руки до уровня груди, одновременно приседая.

2. **Развитие гибкости суставов рук.** Держим гимнастическую палку перед собой на уровне груди. Совершаем круговые движения на максимальной амплитуде сначала от себя, затем к себе.

Скручивание позвоночника. Палку фиксируем на сгибе локтей за спиной, ноги на ширине плеч, стопы плотно прижаты к полу. Делаем вращательные движения корпусом в разные стороны. Во время упражнения старайтесь держать тело строго вертикально, не отрывая стопы от пола, подбородок приподнят, грудь расправлена. Движения корпусом совершаются только за счет мышц спины и живота.

Для тренировки вам понадобится палка длиной 120 см. Каждое гимнастическое упражнение делаем по 2-3 подхода 20-30 раз в умеренном темпе.

Гимнастический ролик – эффективный спортивный снаряд. Регулярные тренировки отлично прорабатывают мускулатуру верхнего плечевого пояса, мышцы спины, пресса, ног. Простые на первый взгляд гимнастические элементы дают колоссальную нагрузку практически на все тело. Рассмотрим упражнения с гимнастическим роликом:

Растяжка: Встаем на колени, ролик держим перед собой. На выдохе начинаем катить снаряд вперед, пока грудь не коснется коленей, на вдохе возвращаемся назад. **Тренировка пресса и косых мышц живота:** Стоим на коленях, ролик держим перед собой. На выдохе катим снаряд от себя, максимально опуская грудь к полу, но не касаясь его. На вдохе возвращаемся обратно. Делаем три варианта движения: прямо, направо, налево.

Проработка мускулатуры корпуса: Ложимся на живот, руки с роликом вытянуты перед собой, носочками упираемся в пол. На вдохе подтягиваем ролик к себе, прогибаясь в пояснице, на выдохе возвращаемся в исходную точку. Количество подходов определяем, исходя из текущей физической формы.

Так же считаю очень актуальным на уроках физкультуры использовать элементы художественной гимнастики. Данная

разновидность гимнастики будет интересна для девочек среднего и старшего школьного возрастов.

Ее основа состоит в номерах с использованием танцевальных комбинаций с предметами или без них. Она, как и другие виды гимнастики, подразумевает в себе стремление достичь высоких результатов, позволяя развиваться физически, расширять двигательные возможности, осваивать больше технических упражнений. Можно увидеть тесную взаимосвязь с балетом, поэтому в данном виде спорта учитываются гибкость, пластика, грация, ритм и даже артистичность.

Еще один способ заинтересовать предметом физической культуры девочек-подростков- Аэробика - молодая, но достаточно популярная гимнастика, виды упражнений которой поражают своим разнообразием. Спортсмены, занимающиеся этим спортом, способны совершать обороты, прыжки, удивлять своей гибкостью и силой. Женщины, предпочитающие фитнес, знакомы с аэробными движениями и с легкостью могут их выполнять. Все упражнения направлены на демонстрацию танцевальных умений, силы, упругости, гибкости и непрерывности движения. Сейчас спортивная аэробика вынесена на международный уровень, что подтверждает ее важность и значительность в спортивном мире.

Таким образом считаю, что творческий подход на уроках физкультуры очень заинтересует школьников, и данный урок станет для них всегда ожидаемым и приносящим удовольствие, что позволит им обращаться к физическим упражнениям не только на уроках в школе, но и в повседневности.

Здоровье учащихся: система работы школы

*Сатыбалдин Д.А., Ступницкая О.В., КГУ КШДС №33
учителя физической культуры*

Одним из важнейших приоритетов Долгосрочной стратегии РК за период является создание экологически безопасной территории, благоприятной для жизни и здоровья населения, восстановление нарушенных естественных экосистем, введение мониторинга качества среды обитания, увеличения потребности населения к физическим нагрузкам.

Ныне действующая концепция физического воспитания и здоровья детей констатирует тревожное положение с состоянием здоровья детей и подростков. В связи с этим, четко определяется роль физической культуры как образовательного предмета в деле поддержания и укрепления здоровья школьников.

На протяжении ряда десятилетий сохраняется высокий уровень заболеваемости и смертности по причине увеличения числа заболеваний

сердечно-сосудистой системы, который является одной из главных проблем региона.

По уровню заболеваемости болезнями сердечно-сосудистой системы центральные регионы Казахстана входят в состав зоны повышенного риска, наряду с Семипалатинской областью, Приаральем, Прииртышьем, а также другими крупными промышленными областями с интенсивным влиянием антропогенных факторов и загрязнением окружающей среды.

С помощью физических упражнений можно воздействовать на различные части тела, системы и органы. Мальчики и девочки, регулярно занимающиеся физкультурой, лучше растут, кости и связки у них крепче, мышцы лучше развиты, сердце более тренировано, а жизненная емкость легких больше, чем у детей, не занимающихся физическими упражнениями. Под влиянием физкультурных занятий происходят определенные сдвиги в организме школьников, повышающие их устойчивость к различным неблагоприятным факторам окружающей среды. Они лучше приспосабливаются к современным условиям жизни: меньше болеют, легче переносят длительные и частые поездки в общественном транспорте, шум.

Для оценки переносимости школьниками физических нагрузок используются, как известно, многие показатели: самочувствие, настроение, аппетит, сон, внешние признаки, частота сердечных сокращений.

Была проведена исследовательская работа, направленная на улучшение самочувствия учащихся 7 Г класса посредством физических упражнений.

На начало учебного года создано 2 группы.

В одной учащиеся посещали дополнительно занятия по волейболу (экспериментальная группа). Вторая (контрольная группа) занималась физической культурой в стандартной системе.

Во время тренировочного периода в экспериментальной группе дети выполняли:

1. циклические упражнения: ходьба, бег,
2. субмаксимальные упражнения: скоростно-силовые и статические,
3. максимальные упражнения: бег на 60 метров, эстафеты, прыжки со скакалкой.

Результата первичного тестирования: сентябрь 2016 года

Экспериментальная группа

ФИ ученика	самочувств ие	настрое ние	аппетит	сон	ЧСС
Ковешникова К.	-	-	+	+	78
Голощапова Д.	-	+	+	+	78
Львова С.	-	-	+	-	94
Мейер М.	-	+	-	+	98

Миронова В.	-	-	-	+	88
Ницман Е.	+	+	+	-	96
Останина К.	+	-	+	-	96
Устинова М.	+	+	-	+	101
Храмыкина Д.	+	-	-	+	96
Шевченко Т..	+	+	-	+	79

Контрольная группа

ФИ ученика	самочувств ие	настроен ие	аппетит	сон	ЧСС
Петрова Я.	-	+	+	+	78
Гордовая Н.	-	-	-	-	90
Яворская Н.	+	+	-	-	96
Шевялькова К.	-	-	-	+	88
Ткаченко Н.	+	+	-	-	72
Турсумбаева М.	-	-	+	+	80
Золотарёва М.	+	-	+	+	94
Коновалова К.	+	-	-	-	76
Орлова Н.	-	+	+	+	96
Рымбаева Д.	+	-	+	-	88

Результата вторичного тестирования:

февраль 2017 года

Экспериментальная группа

ФИ ученика	самочувств ие	настрое ние	аппетит	сон	ЧСС
Ковешникова К.	+	-	+	+	77
Голощапова Д.	-	+	+	+	72
Львова С.	+	+	+	-	70
Мейер М.	+	+	+	+	68
Миронова В.	+	+	-	+	69
Ницман Е.	+	-	+	+	80
Останина К.	-	+	+	+	78
Устинова М.	+	+	-	-	71
Храмыкина Д.	+	+	+	+	79
Шевченко Т..	-	+	+	+	76

Контрольная группа

ФИ ученика	самочувств ие	настроен ие	аппетит	сон	ЧСС
Петрова Я.	-	+	+	-	92
Гордовая Н.	-	-	-	-	96
Яворская Н.	-	+	-	+	72

Шевялькова К.	+	-	+	-	78
Ткаченко Н.	-	+	-	+	94
Турсумбаева М.	-	-	-	-	96
Золотарёва М.	-	-	+	+	96
Коновалова К.	+	-	-	-	95
Орлова Н.	-	+	+	-	110
Рымбаева Д.	-	-	+	-	85

Из таблицы видно, что

- критерий самочувствия детей после физических упражнений увеличился на 24 % от первичного показателя;
- увеличился аппетит на 29%;
- улучшилось настроение на 35%;
- нормализовался сон на 41%;
- ЧСС стало более стабильным практически у всех детей экспериментальной группы.

Необходимо отметить, что в контрольной группе произошло снижение показателя настроения на 9%.

По результатам проведенной работы можно с уверенностью сказать, что проведение физических мероприятий ведет к значительному повышению положительных показателей, выбранных нами критериев. Результаты работы выявили, что у детей, занимавшихся в экспериментальной группе, значительно улучшилось самочувствие, работоспособность, выносливость, уменьшилась заболеваемость, сократилась частота сердечных сокращений после физических нагрузок, что говорит о стабильной работе сердца и сердечно-сосудистой системе в целом.

На следующий учебный год планируется продолжить практическую и исследовательскую работу, направленную на привитие навыков здорового образа жизни у детей и тем самым улучшения их самочувствия.

Литература:

1. Качашкин В.М. Методика физического воспитания. Учеб. пособие для учащихся школьных пед. училищ. - 5-е издание доп. – М : Просвещение, 1980 г. – 304с.
2. Ковалько В. И. Поурочные разработки по физкультуре. 5 – 9 классы. – г. Саратов: Саратовский полиграфический комбинат, 2007 г. - 397 с.
3. А.К. Кузнецов. Физическая культура в жизни общества. М.:1995 г
4. Лукьяненко В.П. Физическая культура: основы знаний: Учебное

Здоровьесберегающие технологии на уроках физической культуры

*Слюсаренко Е.П., КГУ «Гимназия № 93»
учитель физической культуры*

В настоящее время под влиянием многочисленных факторов социально-экономического характера, в том числе и неадекватной физической активности, здоровье детей ухудшается. Уровень здоровья молодежи очень низок и с каждым годом все больше падает. Небольшой процент молодежи посещает спортивные секции, уделяет должное внимание укреплению и сохранению своего здоровья. Дети ведут малоподвижный образ жизни, большую часть времени проводя за просмотром телевизора или часами просиживая в сети Интернет. Проблемы сохранения и укрепления здоровья детей всегда были актуальны в образовании. Само понятие « образование» не должно сводиться только к усвоению знаний, а предполагает развитие мыслящей, деятельной, творческой, а главное здоровой личности. Одним из условий здоровья личности является успешность в его деятельности, в данном случае, это деятельность детей в школе. Именно в школьный период формируется здоровье человека на всю последующую жизнь. Педагогическая общественность всё больше осознаёт, что именно учитель может сделать для здоровья школьника гораздо больше, чем врач.

Занятия физической культурой в школе имеют реальный шанс повлиять, прежде всего, на уровень физического здоровья школьников – уровень роста и развития органов и систем организма. Главная задача учителя физической культуры - сохранение и укрепление здоровья подрастающего поколения. Физическая культура - единственный предмет в школе, который выполняет именно эти задачи. Своими действиями учитель физической культуры может превратить слабого, болезненного человечка в полноценного, здорового гражданина своей страны. Здоровьесберегающие технологии предполагают комплексный подход к укреплению здоровья. Комплекс мероприятий здоровьесбережения в рамках осуществления физического воспитания в школе включает следующие виды деятельности:

1. проведение комплексной диагностики физического здоровья обучающихся;
2. организация учебных занятий со здоровьесберегающей направленностью;
3. пропаганда здорового образа жизни (проведение ежемесячных мероприятий по данной тематике);
4. применение физических упражнений для профилактики заболеваний;

5.применение комплексов упражнений лечебной физической культуры с детьми, имеющими различные заболевания.

Деятельность учителя в аспекте реализации здоровьесберегающих технологий на уроках физической культуры должна включать знакомство с результатами медицинских осмотров детей, их учет в учебно-воспитательной работе; помощь родителям в построении здоровой жизнедеятельности учащихся и семьи в целом.[1]

Подробнее остановимся на работе с детьми, имеющими отклонения в здоровье. Тесное сотрудничество с медицинским работником школы и наблюдение за учащимися в течение нескольких лет позволило провести диагностику состояния здоровья школьников. Результаты показали, что около 80% обследованных имеют хронические заболевания. При этом наиболее распространенными являются заболевания органов дыхания, ослабленное зрение, заболевание опорно-двигательного аппарата (нарушение осанки, плоскостопие).

Во многих школах в последнее время открывают спецмедгруппы, в которых проводятся регулярные занятия с детьми с ослабленным здоровьем. Исходя из заболеваний учащихся, составляется специальная программа занятий. При планировании подобных занятий большая часть учебного времени (30%) отводится на занятия с применением комплекса упражнений лечебной физической культуры. Таким образом, эти занятия носят здоровьесберегающую направленность.

Урочные занятия имеют чёткую структуру: подготовительную часть, основную и заключительную. Подготовительная часть составляет 15-17 минут. Физические упражнения, используемые в подготовительной части урока, активизируют функциональные системы для выполнения последующей физической работы в течение занятия и оказывают непосредственный лечебно-профилактический эффект. Основными в подготовительной части являются:

- упражнения в движении, направленные на профилактику плоскостопия (ходьба на разных частях стопы, ходьба по канату, передвижение по гимнастической стенке и др);
- беговые упражнения не высокой интенсивности (на носках, приставными шагами, скрестными шагами);
- дыхательные упражнения (комплексы упражнений, игры с элементами дыхательной гимнастики).

Наибольший интерес у школьников вызывают игры с элементами дыхательной гимнастики, когда в ходе игры обучающиеся делают выдох с максимальной силой (игра “Король ветров”) или произносят отдельные звуки, например, игра “Самолетик”. Основная часть занятия решает основные оздоровительные задачи. Занимает 20-25 мин. урочного времени. Основное содержание составляют элементы лечебной гимнастики:

- с предметами (с гимнастической палкой, мячами);
- в положении лежа (на гимнастической скамейке, матах);

- в положении стоя (у гимнастической стенки).

Предлагаемые упражнения направлены на устранение: нарушений осанки, искривлений позвоночника, плоскостопия. Кроме этого используются комплексы физических упражнений, способствующих улучшению зрения. В заключительной части (5-7 мин) используются игры на внимание, упражнения в движении в сочетании с дыхательной гимнастикой, выполняющиеся в медленном темпе, объясняется домашнее задание. Представленная технология здоровьесбережения была реализована на обучающихся 3-6 классов. Полученные результаты говорят о положительной динамике в состоянии здоровья школьников по отдельным показателям. Такие занятия позволяют детям поддерживать физическую форму. Со временем происходит полное оздоровление учащихся, и это позволяет им вернуться в основную группу. Происходит закаливание организма и снижается количество заболевших ОРВИ. Всё больше объединяя действия учителя физической культуры, медиков, родителей и преподавателей других учебных дисциплин для укрепления здоровья школьников, можно добиться положительной динамики и при других заболеваниях школьников.[2]

Элементы физической культуры помимо самого урока физкультуры могут быть использованы на других уроках и переменах: физкультминутки, физкультпаузы, динамические (подвижные) перемены. Такой активный отдых призван решать целый ряд задач: предупреждение раннего умственного утомления и восстановление умственной работоспособности активизацией мозгового кровообращения и переключением внимания; устранение застойных явлений в кровообращении и дыхательной системе упражнениями в глубоком дыхании и в ритмичных чередованиях сокращений и расслаблений мышц, обеспечивающих аккомодацию глаза; устранение неблагоприятных последствий длительного растяжения и расслабления мышц спины, отвечающих за осанку и другое. Обеспечение необходимых гигиенических условий в учебных помещениях. Освещение и характеристика воздуха в спортивном зале, температурный режим. Все это достаточно полно регламентируется соответствующими санитарно-гигиеническими нормами. Все это позволит нам воспитать здоровое поколение. "Гимнастика, физические упражнения, ходьба должны прочно войти в повседневный быт каждого, кто хочет сохранить работоспособность, здоровье, полноценную и радостную жизнь". Древнее изречение Гиппократ в наш век проникновения во все сферы деятельности научно-технического прогресса, "компьютерной и телевизионной гиподинамии", становится в высшей степени актуальным и востребованным.[3]

Литература:

1. Дереклеева Н. И. Двигательные игры, тренинги и уроки здоровья. 1 – 5 классы. ВАКО, 2007 год.

2. Захарова, Т.Н. Формирование здорового образа жизни у младших школьников / авт.-сост. Т.Н. Захарова и др. – Волгоград: Учитель, 2007. – 174с.

3. Чупаха, И.В. Здоровьесберегающие технологии в образовательно-воспитательном процессе / авт.-сост. И.В. Чупаха и др. // Научно-практический сборник инновационного опыта.– М.: Илекса, Ставрополь: Ставропольсервисшкола, 2001. – 400с.

Полиязычное образование в области физической культуры и спорта

*Снегирева А.В., КГУ «Гимназия №9»
учитель физической культуры*

В своих выступлениях и обращениях Президент страны Нурсултан Абишевич Назарбаев неоднократно говорил о важности и значимости развития полиязычия для многонационального казахстанского общества. Идею триединства языков в Казахстане Президент впервые озвучил ещё в 2004 г., впоследствии неоднократно к ней возвращаясь. Так, в октябре 2006 г. на XII сессии Ассамблеи народа Казахстана Глава государства вновь отметил, что знание, как минимум, трех языков важно для будущего наших детей. А уже в 2007 г. в Послании народу Казахстана «Новый Казахстан в новом мире» Глава государства предложил начать поэтапную реализацию культурного проекта «Триединство языков».[1] Именно с этого момента и начинается отсчёт новой языковой политики независимого Казахстана. Для казахстанцев идея триединства языков особенно важна, поскольку сформулирована была Главой государства как ответ на вызов времени, как решение насущной жизненной потребности общества, активно интегрирующегося в глобальный мир. Интеграция Казахстана в мировое сообщество зависит сегодня от осознания и реализации простой истины: мир открыт тому, кто сможет овладеть новыми знаниями через овладение доминирующими языками. Благодаря инициативе Президента наше государство приступило к реализации концепции полиязычия в образовании, потому что именно полиязычие послужит укреплению конкурентоспособности Казахстана.[2, с 7] В связи с этим значимость и актуальность полиязычного образования, являющегося результатом внедрения идеи Президента о триединстве языков, не вызывают сомнения. Модернизация системы образования связана с обновлением содержания. Целью же образования на современном этапе становятся не просто знания. Необходимо научиться самостоятельно анализировать, обобщать факты, делать выводы, т.е. развивать знания и навыки, полученные в процессе обучения и, опираясь на них, принимать верные решения. Советом Европы выделено пять базовых компетенций, необходимых сегодня любому специалисту. Среди них – умение устно и письменно общаться, что

предполагает владение несколькими языками. Понимая, что уже сегодня школы республики нуждаются в учителях-предметниках, владеющих тремя языками, необходимо приступить к подготовке таких специалистов. Одним из важнейших факторов в подготовке будущих специалистов на современном этапе является полиязычное образование, которое позволит подготовить конкурентоспособных специалистов.

В настоящее время работодатель готов повышать уровень заработной платы специалистам, владеющим английским или любым другим иностранным языком. Многие работодатели, в том числе и в области физической культуры и спорта отдают предпочтение наиболее эффективным и компетентным сотрудникам, готовым качественно выполнять довольно большой объем работы. Реализация языковой стратегии «Триединство языков», где отражена проблема состояния и перспектив языковой ситуации в современном Казахстане, является одним из приоритетных направлений развития высшего и послевузовского образования. Знание языков является одним из главных показателей адаптации молодого специалиста к новым социально-политическим и социально-культурным условиям. Изучение государственного - казахского языка, русского языка – языка межнационального общения, английского – является актуальной темой и для подготовки специалистов в области физической культуры и спорта. В государственном общеобязательном стандарте образования республики Казахстан специальности 5В010800 «Физическая культура и спорт» говорится, что бакалавр образования должен знать лексический минимум одного из иностранных языков и уметь вести диалог, беседу общего и профессионального характера, осуществлять переводы иностранной литературы в области физической культуры и спорта [3]. Таким образом, бакалавр образования по специальности «Физическая культура и спорт», владеющий языками, работающий в области спорта, при организации и проведения международных соревнований, сможет оперировать профессиональными терминами и сумеет поддержать разговор с зарубежными специалистами, а работая в спортивных клубах, свободное владение языком даст ему возможность проведения переговоров с иностранными партнерами. Обучение в нашей стране казахскому, русскому и английскому языков – одна из стратегических задач, определенных Концепцией развития образования. Быть полиязычным – это веление времени. Через язык можно приобщиться молодым людям, к универсальным, глобальным ценностям, формировать умение общаться и взаимодействовать с представителями соседних культур и в мировом пространстве. Язык – это фактор культуры, составная часть культуры, которую мы наследуем от наших предков. Язык - основной инструмент, посредством которого мы усваиваем культуру. Полиязычие поможет в решении главной проблемы современного мира – согласия и взаимоотношения между людьми. Успешным примером практической реализации казахстанской модели полиязычного

образования являются Назарбаев Интеллектуальные школы. Полиязычное образование является на сегодняшний день мощным фактором и действенным механизмом. В связи с этим, в настоящее время вносятся инновационные преобразования в процесс образования, необходимо постоянно повышать свою профессиональную квалификацию любому специалисту независимо от стажа его деятельности в любой сфере образования. Чем выше занимаемая должность, тем чаще в требованиях к работнику встречается такое условие как обязательное знание иностранного языка. Знание языков дает человеку много преимуществ, в том числе свободное общение с представителями других стран, а также более широкий взгляд на мир, основанный на знании разных культур [4].

Литература:

1. Назарбаев Н.А. Новый Казахстан в новом мире // Казахстанская правда. — № 33(25278). — 2007. — 1 марта
2. Государственная программа развития образования в Республике Казахстан на 2011-2020 годы
3. Государственный общеобязательный стандарт образования Республики Казахстан специальности 5B010800 Физическая культура и спорт 6.08.064 – 2010, стр. 9,10. 2. Жетписбаева Б.А.
4. Назарбаев Н.А. Социальная модернизация Казахстана: Двадцать шагов к Обществу Всеобщего Труда // Казахстанская правда. — 2012. — № 218-219. — 10 июля.

Урок физической культуры - как способ укрепления здоровья учащихся

*Ульмесеков Б.Р., КГУ «Гимназия №97»
учитель физической культуры*

*«Чтобы сделать ребенка умным и рассудительным – сделайте его
крепким и здоровым»
Жан Жак Руссо*

Здоровая нация – один приоритетов национальной политики нашего государства. Эта задача ложится на плечи семьи и школы. На школьном уровне эту проблему призваны решать учителя физической культуры. Что же поможет решить ситуацию по оздоровлению детей? На наш взгляд – это изменение методов и приемов работы с учащимися, переход к личностно-ориентированным отношениям, учет индивидуальных возможностей.

К сожалению, для многих педагогов этот метод не стал нормой в работе.

Взрослые в отличие от детей мечтают быть здоровыми, дети в большей массе не задумываются об этом. Наша задача в данных условиях

помочь осознать детям, как прекрасно быть здоровым. Восточная мудрость гласит: «Здоровому каждый день - праздник». Детей нужно учить быть здоровыми, ответственными не только за своё здоровье, но и за здоровье окружающих.[1]

Ребенка нужно учить быть здоровым, формировать у школьников представления об ответственности за собственное здоровье и здоровье окружающих.

Обучение в школах должно строиться на принципах не навреди здоровью, при этом урок физкультуры должен быть главным уроком здоровья.

Не так давно статистика освобожденных от физической культуры показывала по одному-два ученика в классе, на сегодняшний день их стало гораздо больше. Медики отмечают единицы здоровых учащихся.

Учителя физической культуры отмечают, что физические упражнения в школе наиболее эффективны для сохранения здоровья. Систематическое выполнение физических упражнений способствует улучшению телосложения, устраняют проблемы с легкими, расширяют грудную клетку, движения становятся гибкими, пластичными.

Мы не рассматриваем урок физической культуры как обособленное звено, это часть цепочки оздоровления учащихся в школе. Урок содействует правильному закаливанию, повышению умственной и физической работоспособности, ликвидации нарушений, связанных с различными заболеваниями, оказывает благотворное влияние на сердечно-сосудистую и дыхательную системы организма.

Современный урок строится на использовании современных психолого-педагогических теорий обучения, воспитания и развития, при этом делается упор на личность ученика.[2]

Большая часть урока построена таким образом, чтобы чередовать нагрузки и отдых, упражнения являются простыми, безопасными и доступными в исполнении. Очень часто мы акцентируем внимание на использовании упражнений с элементами ритмической гимнастики. Причем упражнения носят комплексный характер и влияют на развитие различных групп мышц. О влиянии гимнастики на сохранение здоровья известно всем. Учащихся привлекает музыкальное оформление этих упражнений, простота выполнения. Внедрение элементов ритмической гимнастики начато нами в этом году в 7-х классах. Первые уроки показали, что ученики заинтересовались, затем мы отметили, что учащиеся, систематически забывающие форму или приносящие справки об освобождении, стали активно участвовать в уроке. Интерес учеников привел к тому, что снизилось количество пропусков, улучшилось их настроение.

Перед нами встал вопрос: в какой части урока, и в каких классах лучше всего использовать ритмическую гимнастику?

Когда начинается раздел «Гимнастики», для устранения резкости и угловатости в движениях учащихся уже несколько лет использую ритмическую гимнастику со 2-го класса и провожу ее в водной части урока.

Положительные результаты введения упражнений ритмической гимнастики натолкнули нас на мысль использовать их на всех уроках в момент разминки во всех классах.

На уроках мы используем упражнения со скакалкой, различные виды ходьбы, прыжки, повороты, танцевальные элементы, несложные в исполнении, добавляя музыкальное оформление.

Среди упражнений со скакалкой наиболее популярные и интересные детям-это упражнения с прыжками и вращением скакалки, беговой шаг и другие. Проведение этих упражнений в спортивном зале необременительно для учителя и учащихся, наоборот полезны, так как они служат развитию координации, развитию дыхательной системы. Проведение соревнований повышает интерес учащихся к занятиям физической культурой, формирует соревновательный дух. Появляются свои рекордсмены, ученики могут проявить себя, их маленькие победы приведут затем к большим достижениям.

Ритмическая гимнастика оказывает положительное влияние на формирование осанки. Правильная осанка – это красивая фигура, с подтянутыми плечами, выпрямленными коленями, подтянутым животом. Нарушение осанки приводит к заболеваниям позвоночника, сколиозу. Осанка - это то, что не является врожденным, она формируется в процессе роста человека.

Причин появления плохой осанки много: гиподинамия, нарушение требований СанПиНа в отношении школьной мебели и многое другое. Но самое главное на наш взгляд это пассивность самого человека, его нежелание двигаться, заниматься спортом и физической культурой. Ритмика и ритмические упражнения, конечно не являются панацеей от всех этих бед, но они помогут показать путь, по которому даже самые неуверенные в себе ученики могут следовать, чтобы иметь хорошую фигуру, быть здоровыми. [3]

Систематические разумные занятия физической культурой и спортом считаются лучшим средством предупреждения нарушения осанки. Следовательно, ведущая роль в этом принадлежит учителю физической культуры.

Свои уроки я строю так чтобы достаточно времени уделять упражнениям, которые направлены на формирование осанки:

1. Обычная ходьба, с поднятой головой, отведенными назад плечами;
2. Ходьба на носках, руки в различных положениях.
3. Ходьба на пятках, с выпрямленным позвоночником.
4. Ходьба перекатным шагом: с пятки, высоко подняться на носок, туловище прямое, голову поднять выше.

5. Ходьба острым шагом, с высоко поднятым бедром.

Важно следить за осанкой вовремя бега, необходимо беседовать с учащимися имеющими проблемы, так как со стороны изменения в осанке замечаются быстрее и их легче справиться на начальном этапе.

Таким образом, урок физической культуры занимает важное место в формировании здорового образа жизни, поддерживает и укрепляет здоровье учащихся, мотивирует к занятиям физической культурой.

Литература:

1. Ю. В. Науменко «Здоровьесберегающая деятельность школы: мониторинг эффективности». Методические рекомендации для педагогов и руководителей общеобразовательных учреждений. — М.: Издательство «Глобус», 2009. (Управление школой).

2. Л. Б. Дыхан «Теория и практика здоровьесберегающей деятельности в школе». — Ростов н/Д: Феникс, 2009. — (Библиотека учителя).

3. Т. И. Агишева «Здоровье современных подростков и здоровьесберегающие технологии в школе». <http://www.allbest.ru/dip/>.

Значение воспитательной работы и её роль в формировании патриотизма будущих защитников Отечества

*Чупеев И.В., СОШ № 35 имени Ю.Н. Павлова
преподаватель-организатор НВП*

Жизнь общества сегодня ставит серьезные задачи в области воспитания и обучения нового поколения. Государству нужны здоровые, мужественные, смелые, инициативные, дисциплинированные, грамотные люди, которые были бы готовы учиться, работать на его благо и, в случае необходимости, встать на его защиту. В работе нашей школы одной из главных задач является воспитание подрастающего поколения. Важнейшая составляющая процесса воспитания – формирование и развитие патриотических чувств. Без наличия этого компонента нельзя говорить о воспитании по-настоящему гармоничной личности.

Казахстанский патриотизм - это осознанная ответственность каждого гражданина за судьбу, безопасность, будущее своей Родины. Осознанное уважение всех соотечественников вне зависимости от национальности и конфессии. Уважение их обычаев, традиций, истории и культуры. Уважение к государственным символам, государственному языку. Любовь к родной земле, осознание Казахстана как единой Родины для всех граждан.

Казахстанский патриотизм - это проявления общности интересов, общности судьбы, готовности трудиться во имя становления и расцвета

страны. Это доказывает, что патриотизм не искусственное понятие, оно является продуктом этносоциальной реальности, формируется и воспитывается посредством целенаправленной идеологической деятельности государств. И в этой работе заметная роль принадлежит школе. С воспитанием патриотизма тесно связано военно-патриотическое воспитание.

Военно-патриотическое воспитание – образовательная технология двойного назначения, поскольку всеми доступными формами вооружает юного гражданина важнейшими морально-психологическими качествами, необходимыми как будущему защитнику Родины.

Как видим, задача подготовки защитников Родины, стоящая перед нами, педагогами, весьма сложная и ответственная. Каждый учитель в школе должен пересмотреть как, с помощью каких средств, методов и приемов привить современному школьнику чувство патриотизма, которое гарантировало бы укрепление территориальной целостности Казахстана; любовь к нему; защиты Родины, как в мирное, так и в военное время.

Изъяны в патриотическом и интернациональном воспитании нередко отрицательно сказывается на морально-политической и психологической стойкости молодежи. Только убежденный патриот и интернационалист в экстремальной ситуации мирного времени и в боевых условиях способен на самоотверженное выполнение своего гражданского и воинского долга. Поэтому патриотическим воспитанием молодежи нужно заниматься всегда, везде и серьезно.

В 2012 году на базе СОШ № 35 имени Ю.Н. Павлова был открыт экспериментальный кадетский класс по принципу гендерного обучения. Работа в кадетском классе предполагает воспитание казахстанского патриотизма, любви к Родине и армии, а также всесторонне развитого гражданина Республики Казахстан. Воспитательная работа проводится как на уроках общеобразовательных предметов (1-я половина дня), так и во время дополнительного образования (2-я половина дня). Во второй половине дня кадеты изучают огневую и строевую подготовку, основы военного дела, ОБЖ, английский и казахский языки, а также занимаются хореографией, восточными единоборствами, туризмом, участвуют в дебатах, слушают лекции по космонавтике, занимаются хоровым пением, рисуют.

Для эффективного воспитания патриота Казахстана работа не ограничивается только занятиями в школе. Организуются посещение музеев, участие во многих мероприятиях города, а также участие в благотворительных мероприятиях. Воспитательная работа ведётся во время уроков, а также во внеурочное время. Нельзя не сказать и о том, что для того, чтобы вести такую обширную работу, учитель сам должен самосовершенствоваться, участвовать в различных творческих конкурсах, мероприятиях, конкурсах профессионального мастерства, повышать свою квалификацию, в том числе и на дистанционных курсах, дистанционных

педагогических конференциях, что позволяет общаться с огромным количеством коллег, разрешать многие педагогические проблемы и т.д.

Все это в совокупности позволяет более эффективно проводить патриотическую работу среди учащихся разных возрастов, воспитывать в них чувство гордости за свою школу, свой город, свою Республику, гражданскую ответственность. А это значит, что каждый из них вырастет настоящим патриотом своей Родины.

Литература:

1. <http://kopilkaurokov.ru/vneurochka/prochee/130299>
2. <http://collegu.ucoz.ru/publ/85-1-0-10439>

Роль учителя в повышении качества и эффективности учебно-воспитательного процесса

Эслингер В.П., ОСШ №65

Урок физической культуры как был, так и остался главным звеном в системе физического воспитания общеобразовательной школы. Он является для всех учащихся обязательной формой занятий. Содержание и форма его проведения в значительной степени обуславливают уровень физической подготовленности и спортивной увлеченности школьников.

Так самая привлекательная для детей форма занятий физической культурой - это соревнование. Участвуя в них, школьник стремится показать наиболее высокий результат и победить, а это способствует выработке необходимых психологических и физических качеств (целеустремленности, инициативности, настойчивости, решительности и т.д.)

Повысить эффективность урока физической культуры исключительно важно. Не только уровень физических нагрузок должен волновать учителя, но и то какие знания, умения и навыки ученик приобрел на уроке, что от них осталось к следующим занятиям, как он их реализовал в повседневной жизни, как их использует в других видах деятельности. Сообщение учащимся знание в виде информации, «натаскивание» их целью развития физических качеств и двигательных навыков кажется кратчайшим путем, ведущим к цели. Но если мы хотим большего, чем просто научить, тем или иным движениям, если нам важно, чтобы ученик научился самостоятельно находить путь, ведущей к цели, то просто научите его что-то делать – недостаточно, нужно еще, чтобы он «научился учиться делать».

Создание в школе кружков, секций из разновозрастных групп, проведение внутришкольных соревнований по различным видам спорта позволяют учащимся совершенствовать спортивное мастерство, дают

возможность организовать свой досуг согласно интересам и желаниям и, конечно же, расширяют круг общения.

При этом следует учитывать, что чаще всего активность ребенка обусловлена его природными особенностями, и переводом стихийной активности в управляемую, невозможно осуществить контроль за короткое время. Поэтому наиболее эффективным методом является включение учащихся, в такую деятельность, которая требует четкого собственного контроля за своей физической активностью (танцы, плавание, гимнастика, спортивные секции и т.д.). Важно учитывать, что рекомендуемый вид деятельности либо должен быть интересен ребенку, либо способствовать его самоутверждению среди сверстников. Необходимо помнить и о том, что повысить уровень физической активности у малоподвижных детей труднее, чем понизить ее у гиперактивных.

Высокая эффективность урока достигается правильным выбором методических приемов. Каждый из них должен пробуждать интерес учащихся к изучаемому двигательному действию, их активность в ходе его освоения, стремление к достижению лучшего результата. Чтобы добиться успеха в этом, надо организацию учебной деятельности школьников на уроке начинать с постановки цели, которая должна быть предельно ясной, четкой и увлекательной.

Результативность занятий будет также зависеть от того, на сколько учитель опирается на активность школьников (капитанов, физоргов), максимально привлекая их к посильной помощи.

К сожалению, есть учащиеся, которым из-за слабой подготовленности трудно даются элементы волейбола, баскетбола и другие упражнения. Они боятся, на площадке играть за команду, боятся подвести своих друзей. Для снятия у них страх перед игрой: предлагаются подводящие упражнения, так как на уроке все учатся и тренируются, они участвуют в соревновании.

Хорошо, если в школе есть специальный стенд, на котором представлены и результаты, и фотографии лучших классов, лучший физкультурников и лучших спортсменов учебного заведения. Это дополнительный стимул для поднятия престижа предмета «Физическая культура» в школе.

Когда уроки физической культуры интересны, любителей посидеть на скамейке во время уроков будет мало. Эффективность процесса обучения во многом определяется эмоциональными связями, складывающимися между учителем и учеником. Учитель должен быть положительно настроен по отношению к ученику, верить, что сумеет его научить. Ученик должен быть убежден, что именно данный учитель поможет ему достичь этой цели. Положительные эмоциональным действием.

Результаты обучения точнее можно оценить, когда учитель сравнивает фактический уровень владения двигательным умением с поставленной целью и конкретными частными задачами. В свою очередь,

объективно определённые результаты обучения позволяют уточнять, дополнять и конкретизировать цели и частные задачи.

Литература:

1. Глазырина Л.Д., Лапатин Т.А. Методика преподавания физической культуры 1991.
2. Кенеман А.В., Осокина Т.И. Детские подвижные игры народов СССР – М Просвещение 1989

Современный подход в преподавании. Интуитивное рисование

*Абылгазина Г.О., КГУ Гимназия №93
учитель технологии, ИЗО, черчения*

Хочу рассказать об Интуитивном рисовании или как еще его называют правополушарное рисование. Что это за техника, для чего она нужна и чем эта техника отличается от обычного рисования?

Самый главный вопрос: ОТКУДА ПОЯВИЛОСЬ «ПРАВОПОЛУШАРНОЕ РИСОВАНИЕ»?

5 лет назад я открыла для себя книгу автора Бетти Эдвардс, которая в 60-е годы основала удивительно эффективную методику обучения рисования, и назвала ее «Drawing on the Right Side of the Brain».

Метод основывался на концепции Роджера Сперри о функциональной специализации полушарий головного мозга. Так как наш мозг разделяется на два полушария, то он использует два способа переработки информации.

Одно полушарие использует вербальный и аналитический режим мышления – в нем перерабатываются звуки, алгоритмы, математические вычисления, речь. Другое же полушарие использует режим образный – сравнение размеров, восприятие цвета, перспективы предметов, которые видит целиком. Затем, в работах Бетти этим режимам дали названия - «Л-режим» и «П-режим» соответственно.

Суть метода правополушарного рисования заключается во временном подавлении работы левого полушария и передачу ведущей роли в рисовании правому, более пригодному для этой деятельности. Правополушарное рисование подразумевает отсутствие четкой схемы. Оно спонтанное, построенное на копировании, непосредственном восприятии натуры в целом. Можно начать рисовать с любого места: смотреть на объект и копировать его, анализируя местоположение, схожесть (похоже-не похоже, та фигура получается или не та). Рисование ведется от детали к целому.

При работе игнорируются мнения из памяти о том, как объект должен выглядеть. Вместо этого художник «видит объект на самом деле» — сравнивая его размер в целом, размер отдельных элементов, отношение пространства, света и тени и объединении всего этого в единую картину. Это замечательная методика, при помощи которой ученики младших классов и новички за 2 недели «с нуля» научатся рисовать портреты, людей с натуры и получают весьма впечатляющие результаты.

Правополушарное рисование дает ученикам ключи, которые позволяют сразу изображать с натуры человека, животных, предметы интерьера. При этом в дальнейшем ученики смогут решить любые задачи и нарисовать все, что угодно, без участия педагога.

Интуитивное рисование — это наш ключик ко внутренним эмоциям и переживаниям, к подсознанию. Когда ученик рисует и не задумывается о своем произведении как о художественном и выводит на листе бумаги то, что ему хочется видеть и кажется нужным в данный момент — в его образах всегда проявляется его внутреннее «Я» и работы оживают, приобретают душу и тепло детских сердец.

Как же это работает? Интуитивное рисование заставляет активно работать правое полушарие, которое у человека отвечает за идеи, образы, творчество. В то время, как у взрослых, в основном доминирующим является левое — это логика, расчет, ограничения

Интуитивное рисование-как метод — арт-терапии-это замечательный метод сконцентрироваться на процессе, убрать эмоциональные блоки и взглянуть на мир и себя, с другой стороны.

Цели — Арт-терапии-это лечение искусством, осуществляется самопознание, самовыражение и самоанализ, что позволяет гармонизировать психическое состояние. Терапия творчеством преследует цель улучшить психологический и эмоциональный фон, снять напряжение, избавиться от страхов и фобий, агрессии, тревожности, апатии, депрессии, повысить жизненный тонус и настроение.

Правополушарное рисование одновременно и лечит и диагностирует и приносит удовольствие от самовыражения!

Самое главное и значимое: ВАМ НЕ НАДО БЫТЬ ХУДОЖНИКОМ!

Вы можете рисовать, даже если никогда раньше не пробовали!

Арт-терапия против оценивания, сравнений и критики!

Когда моя младшая четырехлетняя дочь нарисовала лунную ночь, и нарисовала очень здорово, и она и я были очень довольны и счастливы. Я от того, с каким неподдельным интересом происходил весь процесс, Ильгиз и от результата и от всего происходящего тоже.

Ожидание от интуитивного рисования:

- Учатся слушать свою интуицию и себя.
- Убирают барьеры «я не смогу», «у меня не получится».
- Снимает стресс, отрицательное и эмоциональное состояние.
- Развивают творческий потенциал.

-Самовыражаются, доставляя удовольствие себе.

Дети во время такого рисования учатся взаимодействию друг с другом, становятся увереннее в своих силах, раскрепощаются.

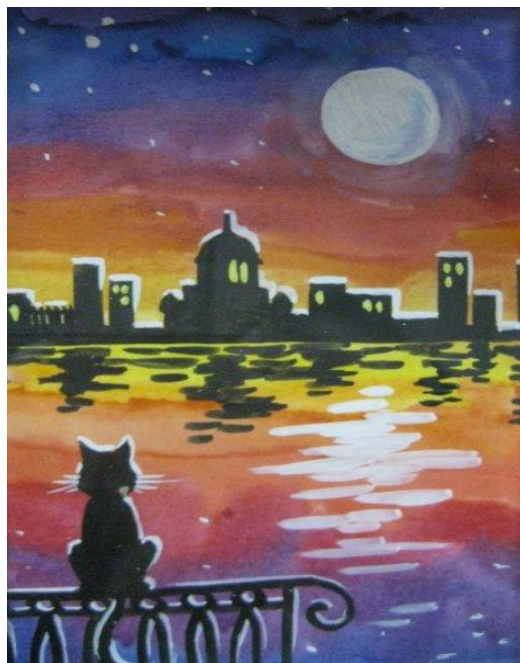
Арт-терапия — один из самых мягких и, в то же время, глубоких методов работы с подсознанием. Сам процесс творчества, обращаясь к внутренним, естественным ресурсам человека, уже лечит. Арт-терапия в силах помочь изменить что-то в жизни, гармонизировать внутреннее состояние, развить уверенность в себе и гибкость мышления.

Думаю, не буду больше перечислять все плюсы, которые и так очевидны, лучшим будет наглядный пример.

Обычно тренинг правополушарного рисования проходит от 1 до 3 часов, зависит от сложности изображения.

И еще парочка замечательных работ:

Список литературы:

1. Книга автор Бетти Эдвардс «Drawing on the Right Side of the Brain».
2. <https://www.youtube.com/watch?v=XNLtBiGLx8w>

Сызу пәнінде дамыта оқыту технологиясын қолдану

*Ахметов Т.Т., «№61 ЖББОМ» КММ
сызу және бейнелеу өнері пәні мұғалімі*

Қазіргі ғылыми-техникалық үрдістің қарқынды дамуы білім беру жүйесінің алдына мүлдем жаңа міндеттер қойып отыр. Ол міндет кез-келген орында, бүкіл техникалық тізбекте технологияның үздіксіз өзгерістеріне, жаңалықтарына бейімделе алатын орындаушы қалыптастыру. Ол орындаушы бүгінгі алдымызда отырған оқушылар. Сол оқушыларды ертеңгі уақыт талабына сай азамат етіп тәрбиелеуде бүгінгі берілетін білім жоғары деңгейде болуы керек. Сапалы білім беру мұғалімнен тынбай ізденуді, шығармашылық қабілетті, жан-жақты білімді талап етеді. Мұғалім білім беру парадигмасының түбегейлі өзгеруін, оқыту үрдісін технологияландырудың заман талабы екенін, технологияландыру үрдісінің мән мағынасын ажырату қажеттілігін, интерактивті әдіс-тәсілдерді қолданудың пәрменді жолдарын оңтайлы зерделеуі және түсінуі қажет.

Сызу пәні мұғалімі жүйелі жұмыстарының нәтижесінде ерекшеліктері айқындалған оқушыларды ары қарай дамыту үшін не істеу керек?

Біріншіден, оқыту үрдісін тек қана интерактивті әдіс-тәсілдер арқылы технологияландыру;

Екіншіден, интерактивті тақтаны пайдалану арқылы компьютерлік техника мүмкіншілігін толық пайдалану.

Компьютерлік технология мүмкіндіктерінің мұғалімге және оқушыға берері:

- оқушылардың компьютерлік сауаттылығын арттыру;
- электрондық оқулықтарды қолдану;
- оқушылардың өздік таным әрекеттерін ұйымдастыру арқылы ізденіс белсенділігін, шығармашылық қабілеттерін дамыту;
- оқу материалының мазмұнын оңтайландыру;
- сабақ құрылымын тиімді құрастыру, жүйелі жоспарлау;
- тапсырмаларды вариативті түрлендіру;
- тірек материалдары арқылы шығармашылық жұмыстар орындату;
- оқушыларды топтастырып, жұптастырып жұмыс жүргізу;
- олардың өзіндік жұмыстарына өзіндік баға беру іс-әрекетін қалыптастыру;
- тұлға дамуына оңтайлы жағдайлар туғызу.

Креативті оқушылардың шығармашылық қабілеттерін ескере отырып дайындалатын тапсырмаларға электрондық сөзжұмбақтар құру,

электрондық тестілеу дайындау, мәтіндер мазмұнын талдауға арналған сараптамалық тірек жазбалар жасау; арнайы берілген суреттер, графикалық жазбалар, тірек сызбалары арқылы мәтін құрастыру; логикалық есептердің түрлі нұсқалары бойынша проблеманың шешу жолдарын қарастыру.

Оқу-тәрбие үрдісін қарқынды ұйымдастырудағы интенсификациялаудағы компьютерлік техника мүмкіндіктері

- ақпараттау технологияларын қолдану арқылы оқыту сапасының пәрменділігін арттыру;
- пәнаралық байланысты оңтайландыру;
- танымдық әрекетті тиімді ұйымдастыру жолдарын айқындау;
- интерактивті нұсқада атқарылатын іс-шараларға жұмылдыру;

Өркениетті даму салдарынан білім, ғылым саласында көптеген ғаламдық өзгерістер орын алады. Жаңа типті оқушыны тәрбиелеу білім салаларының ең негізгі алға қойған мәселесі, Білімді жан-жақты дамыған, жаңа заманға сай технология түрлерін меңгерген, өз бетінше ізденетін, шығармашылықпен жұмыс істеуге қабілетті жас ұрпақты тәрбиелеу-мұғалімнің негізгі міндеті. Ғылым мен техниканың жылдан-жылға жедел дамуына байланысты шәкірттерге дәріс беруде жаңа технологияларды енгізу – оқушылардың білімін көтеруге үлкен әсер етіп отыр. Жаңа технологияларды қолданғанда оның әрбір кезеңдерін ұстаз өзі жақсы түсініп, оқушыларға жеткізе білуі қажет.

Технологияларды іске асыру механизмі шығармашылықпен өзін-өзі дамыту іс-әрекеті: ол өзін-өзі анықтау, жетілдіру, дамыту.

Дарындылық баланың өз құрдастарымен салыстырғанда білімді игеру деңгейінің жоғарылығы аса ерекше байқалатын шығармашылық қабілетінің болуы. Баланың шығармашылық қабілетін ашу және оны алға қарай дамыту үшін ең бастысы жағдай жасау қажет. Шығармашылықпен жұмыс істеуге баулу білім сапасын арттыру, оқушылардың біліміне, ойлау қабілетіне сай деңгейлеп оқыту, ғылымға деген ізденіс қабілеттерін қалыптастыру ісіне үлкен ықпал етеді. Оқушыны шығармашылықпен жұмыс істеуге баулу дегеніміз жеке тұлғаның дарындылығын жетілдіру. Мұғалімнің негізгі міндеті жас ұрпақтың абыройын барынша құрметтеп, оның шығармашылық қабілеті мен бейімділіктерін, өз бетінше ойлану, іздену қабілетін дамыту. Оқушыны шығармашылықпен жұмыс істеуге баулуда мұғалімдерге төмендегідей талаптар қойылады;

- өз пәнін жоғары деңгейде білуі
- технология түрлерін меңгеру
- шығармашылықпен жұмыс жасай білетіндей тапсырмалар беру
- оқушының шығармашылықпен жұмыс жасауын дамытуына қажетті зерттеу жұмыстарын жүргізе алу

Модульдық оқыту технологиясын пайдаланудағы мақсатым:

1. Оқушыларды пәнге қызықтыру, ынталандыру, оларды өз қабілеттеріне сенуге дағдыландыру.

2. Оқушылардың өз бетімен жұмыс істеу дағдыларын дамытып, шығармашылық белсенділігін арттыру.

Шығармашылық эвристикалық есептер оқушылардың интуициялық ойлау қабілеттерін дамытады. Шығармашылық есептерде ойдың жүйріктігі, орындау шеберлігі және есептің дәлдігі талап етіледі. Өз бетімен түрлі бағытта өзгертіліп орындалатын тапсырмаларды эвристикалық есептер деп атайды. Эвристикалық есептер жастар бойында «интеллектуалды-бейнелі-саналы түйсікті» қабілеттерін қалыптастырады.

Графикалық жұмыстардың эвристикалық ерекшелігі:

- Берілген есептің жауабы заттың жаңа түрге енуі, жаңарған пішінге өзгеруін түсіндіреді.

- Эвристикалық есептерді шығару арқылы жинақтаған тәжірибе болашақта ғылым, өнер, техника салаларында жаңалық ашуға мүмкіндік береді.

- Заттың құрылымының өзгеруі, зат пішінінің конструкциялық элементтерін қосу немесе алып тастау.

- Берілген үлгіні бөлшектеу немесе басқаша құрап ауыстыру.

- Заттың биіктігі мен бөлшектерінің өзгеруі.

Қазіргі таңда орта білім беретін оқу орындарында сызу пәні бір жылдық курс ретінде берілуде. Сызу пәні танымдық жағынан қызықты әрі тез қабылдауға лайықты болу үшін дәстүрлі сабақтармен қатар, шығармашылық тапсырмаларды енгізу тиімді болып отыр. Шығармашылық тапсырмалар оқушының ой-өрісін кеңейтіп, бұйымды жазықтықта бейнелеу, берілген эскиздер мен сызбаларды талапқа сай орындату, бұйымды түйсік арқылы жан-жақты қозғауға мүмкіндік жасайды.

Шығармашылық тапсырмалар оқушылардың кең ауқымда іздене отырып жүйелі жұмыстануына, уақытты үнемдей отырып, оң нәтижеге қол жеткізуіне мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ботвинников Л.Д. Сборник задач по черчению. М. Просвещение, 1973.

2. Гервер В.Л. Творческие задачи по черчению. М. Просвещение, 1991.

3. Гервер В.А. Творчество на уроках черчения. М. Владос, 1998.

4. Пойа Д. Как решать задачу. Львов, 1991.

5. Хакимов Г.Ф. Эвристические графические задачи в работе с одаренными детьми. Теория и практика разработки и внедрения перспективных технологий в педагогический процесс. Бирск, с.106.

Исследовательская деятельность учащихся как средство воспитания патриотизма

Байкова О. И., СОШ №46

учитель ИЗО, черчения, технологии, художественного труда

"Жизнь народа прирастает с каждым следующим его поколением. Поэтому нет мечты выше, чем мечта о Вечности Народа. **Мәңгілік Ел** – это идея, которая открывает завтрашний день, выражает веру в будущее, это символ необратимой и прочной стабильности..."

Из выступления Н.А. Назарбаева на торжественном собрании, посвященном Дню Независимости Республики Казахстан. 15 декабря 2014 года

Меняется все: люди, окружающие нас, время, жизнь. Меняется мир. Остается Родина.

Человек как гражданин воспитывается с первых дней своей жизни, начиная от любви к родителям, семье, любви родному городу, к своей стране. Сложно говорить о настоящем гражданине – патриоте без знания истории своей страны. И если мы научили ребенка с раннего детства уважать свою семью, свой город, страну, то можем надеяться, что воспитали настоящего патриота.

Патриотическое воспитание - это формирование у учащихся любви к стране, в которой они живут, к национальным обычаям и к культурным традициям, знание истории родной земли.

Патриотизм – глубокое чувство, чувство проверенное веками и тысячелетиями. Исторически признаки патриотизма в виде привязанности к родной земле, языку, традициям формируются уже в древности. Патриотизм является источником создания нового общества и демократического государства. [3].

В патриотическом акте «Мәңгілік ел» провозглашена национальная идея значимость которой в базовых ценностях, идея рожденная всем тысячелетним опытом казахского народа. Современным школьникам предстоит сохранить, укрепить и передавать дальше, из поколения в поколение национальные ценности и традиции.

Воспитание казахстанского патриотизма является неотъемлемой частью сохранения духовности и культуры народа. В реализации программы «Мәңгілік ел», озвученной Президентом, школа играет важную роль [4].

Работа педагогов направлена на воспитание у детей лучших человеческих качеств – это воспитание человека, который любит свою семью, уважает своих предков, свой народ, преданного патриота.

Патриотическое воспитание подрастающего поколения - вклад в завтрашний день родины – это условия для формирования духовно-

нравственных качеств личности, которое можно решить через проектную деятельность и исследовательскую работу учеников.

Почему через исследование? В научном определении, исследование — это решение проблемы, включающее в себя теоретический анализ, оформление гипотез, практическую проверку полученных гипотез и оформление результатов [1].

Исследование предоставляет простор для познавательной деятельности детей и подростков, нацеливает их на результат, развивает самостоятельность. Здесь учитель - тьютор, он координирует и направляет ребенка. Ученик - исследователь: он самостоятельно выбирает, самостоятельно ищет, самостоятельно реализует, и, конечно же, самостоятельно решает заданную проблему.

Каждый урок изобразительного искусства или художественного труда — это уже исследовательская деятельность и, конечно же, патриотическое воспитание. Очень много исследовательской работы проводится при подготовке к выставкам, конкурсам, олимпиадам, и, практически вся эта работа направлена на формирование у подрастающего поколения казахстанского патриотизма. При подготовке к олимпиадам по дизайну: «Графический дизайн», «Архитектурный дизайн»- исследовательская деятельность старшеклассников — это поиск информации, изучение истории, создание творческих проектов. В прошлом учебном году ученица 9 класса выполнила проект макета памятника Маншук Маметовой. Прежде, чем приступить к изготовлению макета памятника, девочкой была изучена биография М.Маметовой, просмотрены фотографии военного времени, фотографии памятников М.Маметовой. Данной работой была увлечена не только участница олимпиады, судьба юной пулеметчицы тронула многих учеников и их родителей: они помогали в поиске дополнительной информации.

В 2016 году учениками 5-ого класса были выполнены творческие исследовательские проекты: «День единства народов Казахстана», «Окружающая среда и зеленые технологии», результат - создание красочных плакатов и макетов.

В школе существует добрая традиция— посещение ветеранов ВОВ. Педагоги и учащиеся в беседах с ветеранами открывают для себя новые страницы истории ВОВ, ведь именно через исследовательскую работу формируется у школьников историческая память. Жизнь и подвиг обычных людей становится примером для современной молодежи. Проектная и исследовательская работа выполняется в группе или индивидуально. Результат групповой работы - создание школьного «Альбома Славы». Создание графических и живописных работ учащихся к памятным датам ВОВ — это чаще всего индивидуальная работа.

Вполне вероятно, что, проведя множество различных мероприятий, исследований, создав не один проект, так и не удастся зажечь сердца всех учеников, сформировать у них чувство гордости за свою страну. Но иногда

одно хорошо продуманное и прочувственное самим педагогом мероприятие затронет детские души, повлияет на их отношение к семье, обществу, стране. Зачем же тогда исследовать, анализировать, искать...? А затем, что в процессе совместной деятельности ученики глубже узнают всё то, что их интересует. Например, наша совместная работа с учителями истории и учащимися над проектом «550 лет Казахского ханства». Изначально была проведена исследовательская работа, дети нашли информацию об исторически важном моменте возникновения Казахского ханства при первых ханах Жанибеке и Керее. Ребята открыли для себя, что история Казахстана начинается не с определённой даты, богатая история Казахстана, берет свое начало от саков, гуннов, тюрков, Золотой Орды. И благодаря откочевке ханов Жанибека и Керее, сформировалось современное название казахской народности, с конца XV века появился термин «қазақ» (казах), и поэтому это дата, 550 лет, для нас крайне важна. Ученики и преподаватели проработали эту тему через конференции, рефераты, исследовательские работы и яркий творческий проект – «Макет Древнего города».

Я глубоко уверена, что вся проведённая работа была направлена на воспитание у учащихся национального самосознания, любви к своему Отечеству, на формирование культурной памяти и стремления больше узнать о своих исторических корнях.

Сегодня, как никогда, патриотическое воспитание стоит на первом месте, ведь через некоторое время управлять нашей страной будут нынешние ученики. Станут они истинными патриотами своей Отчизны, обществом, с богатым духовным миром, людьми, которые знают и любят свое отечество, людьми, дорожившими национальными традициями, теми, кто заботиться о процветании Родины или будут простыми потребителями ... Это зависит от нас, старшего поколения.

Сейчас, когда ложные призывы и бесплодные разговоры приводят к разрушению национального духа, школа уделяет особое внимание воспитанию у молодых казахстанцев свойств и качеств интеллектуальной и конкурентоспособной личности с высоким уровнем национального самосознания, национального духа, патриотизма, гражданственности и социальной активности.

Литература:

1. Альтшуллер Г. С. Найти идею. – Новосибирск: Наука, 1986. — с. 205
2. Краевская М. В. Исследовательская деятельность как один из способов реализации патриотического воспитания школьников - Чита: Издательство Молодой ученый, 2014. - 248 с.
3. <https://infourok.ru/dokladpatrioticheskoe-vospitanie-v-sovremennoy-shkole-v-kontekste-realizacii-nacionalnoy-idei-mgilik-el-1179238.html>
4. <https://infourok.ru/doklad-nacionalnaya-ideya-mgilik-el-praktika-i-perspektiva-1987261.html>

Формирование речевой культуры как средство личностного развития студентов колледжа

Габидуллина И.В.

*КГУ «Карагандинский технико- строительный колледж»
преподаватель русского языка и литературы*

Высокая культура речи, постоянная забота о ее совершенствовании – важная часть общей культуры человека, одно из условий повышения культуры любого народа. «Речевая культура человека – это зеркало его духовной культуры,» - писал В. А. Сухомлинский. Речь – главное приобретение человечества, катализатор его совершенствования, нравственного развития. Культура речи, являющаяся частью общей культуры человека, во все времена высоко ценилась в обществе и считалась показателем уровня интеллекта и образованности. При соблюдении норм литературного языка и этики общения позволяет рассматривать культуру речи как неотъемлемую часть обще культурной и профессиональной компетентности студента любой специальности. Современное ТиПО должно подготовить молодого человека, который умеет общаться и обладает внутренней культурой. Овладение языком, речью есть необходимое условие формирования социально активной личности. Научиться ясно и грамматически правильно говорить, обладать хорошо поставленным голосом, излагать собственные мысли в устной и письменной форме, уметь выражать свои эмоции разнообразными интонационными средствами, соблюдать речевую культуру и развивать умение общаться необходимо каждому человеку.

Однако из опыта своей работы могу отметить, что уже на протяжении многих лет наблюдаю снижение уровня речевой культуры у разных слоев общества, в том числе и у молодых людей, обучающихся в колледже. Причины низкой речевой культуры современных студентов многочисленны: практически полное исчезновение интереса к чтению классической литературы, стихия языка форум-, чат- и sms- общения, низкий уровень языка семейного общения, чрезмерная демократизация языка средств массовой информации, жаргонизация и вульгаризация речи социума, низкая мотивация учителей филологического направления к качественному преподаванию предметов. У современных школьников и студентов очень мало примеров, на которых они могли бы учиться нормативному, литературному языку. К сожалению, сегодня огромной армии молодых людей не стыдно писать с ошибками и говорить неправильно, употреблять ненормативную лексику, нецензурно выражаться в общественных местах.

Невольно задаюсь вопросом: как происходит «расшатывание» традиционных норм речевой культуры? Мне кажется, что это выражается в росте разного рода ошибок нелитературного просторечия, в обилии новых (и не всегда оправданных) иностранных слов и терминов и, наконец, в стилистическом снижении современной устной и письменной речи, в заметной вульгаризации бытовой сферы общения, снижению интереса к художественной литературе. Удручающе низкий уровень речевой культуры в СМИ. Например, в газетах, журналах последних лет мы привыкли встречать то, что раньше слышали только от активных носителей молодежного жаргона (сленга), от деклассированных элементов (уголовников). Слушая выступления некоторых политических деятелей, теле- и радиожурналистов, которым «по штату» положено говорить ярко, убедительно и правильно, можно заметить, что они не владеют элементарными риторическими навыками, не умеют корректно вести полемику.

Полагаю, что культура речи неразрывно связана с культурой человека вообще и является одним из факторов личностного развития человека. Подтверждение тому, результаты социологического опроса, проведенного мной в 2017 году в колледже. Респондентами стали студенты 1 и 2 курса. Всего участников: 134 человека в возрасте от 15 до 22 лет.

1. На вопрос, любишь ли ты читать, из 134 опрошенных респондентов ответили:

Да – 43; Нет – 27; Иногда – 64.

2. Если любишь, какие книги у тебя любимые (наиболее частые варианты ответов):

«Гарри Поттер» -22; «Путь Абая»-11; «Мастер и Маргарита»-10; «Гранатовый браслет»-13; «Анна Каренина»-8; «Кочевники»-7; «Ночной дозор»-5; «50 оттенков серого»-10; Романы Стивена Кинга-14; «Евгений Онегин»-5; «Код да Винчи»-7.

3. Если нет любимой книги, то почему? (наиболее частые варианты ответов):

Не люблю читать-10; Лучше посмотреть фильм-15; Читаю, но предпочтение отдаю электронному варианту книги на гаджетах-11; Лучше полазить в Интернете-27; Лучше посмотреть телевизор-9; Лучше посмотреть видео ютубе-18; Как можно читать, когда есть футбол или хоккей и др.-9; Скучно-5; Не знаю-6.

Таким образом, можно сделать вывод, что процесс формирования речевой культуры студентов колледжа будет успешнее, если преподавателям удастся организовать систематическую работу по отбору и чтению правильных художественных текстов. Часто на занятиях студентам привожу следующий факт: нечитающие люди могут зарабатывать только физическим трудом. Они никогда не станут преуспевающими специалистами, удачливыми бизнесменами, политиками, лидерами. Ведь там нужно много и красиво говорить, чтобы люди поняли,

поверили и загорелись такой же идеей. А как говорить, если сложно связать слова в предложения, а предложения — в увлекательную и пламенную речь?

К сожалению, молодые люди, обучающиеся в колледже, в большинстве своем не могут свободно пользоваться языком как средством общения. А ведь от этого в значительной мере зависит степень активного и плодотворного участия в производственной, общественной и креативной сфере в профессиях строителя, дизайнера, энергетика, механика, сварщика, электрика и др. В эпоху новейших технологий, всеобщей и полной компьютеризации и распространения других достижений современной цивилизации глубокое знание трех языков: английского, казахского и русского, владение их литературными нормами обязательно для всякого образованного человека и патриота Республики Казахстан.

Особенностью обучения в Карагандинском технико - строительном колледже является то, что готовятся специалисты по рабочим и техническим направлениям. От будущих специалистов требуются не только профессиональные знания, но и те, которые помогут в будущем для трудоустройства, карьерного роста, продолжения обучения в ВУЗах, а именно:

- расширение базы речевой деятельности студентов через публичные выступления;
- повышение речевой культуры, а именно – умения писать и говорить правильно, понятно и выразительно на трех языках;
- правильное управление потоком информации; создание деловых текстов (резюме, автобиография, заявления, служебные записки, доклады и выступления).

Таким образом, говорящий человек всегда заявляет о себе как о личности, и только в этом случае возможно установление контакта с другими людьми в трудовом коллективе. Сложно найти профессию, для которой такие ценности ЧЕЛОВЕК и ОБЩЕНИЕ не были бы значимы. В связи с этим задания по дисциплине «Русский язык и литература» ориентированы на будущую профессию. Например, модели речевых ситуаций письменного и устного профессионального общения: формулировка вопросов интервью, составление речевого сопровождения беседы, написание деловых писем, документов, моделирование делового общения по телефону. Предлагаю студентам составить аннотацию на книгу или учебник из той области наук, которой они интересуются. Затем сделать устную презентацию. Для формирования языкового вкуса студентов слушаем современные музыкальные хиты. Многие после внимательного и вдумчивого прослушивания изумляются невыразительности, скудости, примитивности словаря современных текстов, их приближенности к языку бытового общения.

Нужно отметить, что приглашать на занятия работодателей, с которыми сотрудничает колледж, бывших выпускников, успешно

работающих на производстве, успешных молодых предпринимателей может мотивировать студентов больше, чем лекция. Они конкретными примерами из своей производственной практики показывают, что каждому специалисту приходится писать деловые бумаги или доводилось попадать в проблемные языковые ситуации.

Немаловажное значение в формировании речевой культуры имеют инновационные формы общения преподавателя со студентами: эвристические беседы, лекции с элементами беседы, поисковая самостоятельная работа, практикумы, речевые тренинги, защита проектов, аудиторные просмотры телепередач с последующим анализом речевой ситуации.

Однако главным фактором формирования речевой культуры студентов как показателя коммуникативной компетентности, на мой взгляд, является личность преподавателя, который должен демонстрировать высокую речевую культуру и обязан щедро делиться своими эмоциями и любовью к слову с молодежью.

Литература:

1. Развитие человека от 0 до 20. Москва, 2011 г.
2. Риторика. Культура речи. Львов М.Р. М., 2002.
3. Психология обучения речевому мастерству. Бадмаев Б.Ц., Малышев А.А. М., 1999.
4. Культура устной и письменной речи делового человека: Справочник. Н.С. Водина, А.Ю. Иванова, В.С. Ключев и др.; М.: Флинта: Наука, 2002.
5. сайты: <http://www.moluch.ru/>; <http://nsportal.ru/>; <http://ruskline.ru/>
<https://shkolazhizni.ru/school/articles/46649/>

Повышение мотивации к творческой деятельности учащихся через проведение мастер – класса

Голованова О.Н.

*Заречная общеобразовательная школа
Нуринский район Карагандинская область
учитель черчения и ИЗО*

Президент в своей статье «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания» говорит: - «Первое условие в модернизации нового типа-это сохранение своей культуры, собственного национального кода. Особое отношение к родной земле, ее культуре, обычаям традициям, - это важнейшая черта патриотизма. Это основа того культурно - генетического кода, который любую нацию делает нацией, а не собранием индивидов».

Единство и согласие всех наций самое великое достояние Независимости. И наш Президент в своей статье призывает весь многонациональный народ Казахстана вместе строить светлое будущее. И несомненно главная роль отводится искусству и культуре. Во все времена культура была универсальным языком межнационального общения. Мы должны стать нацией с общими культурными ценностями и гармоничной языковой средой.

Одним из главного направления является в воспитании граждан и подрастающего поколения в духе патриотизма, любви к Родине и почитанию культурных ценностей.

«Учителя более чем кто – либо созидают будущее человеческой культуры. От нас зависит, будит ли богатство высокого художественного наследия народов использовано будущими поколениями как знамя и меч в борьбе за счастье людей, за культуру страны, или станет лишь развлечением, забавой, времяпровождением» - слова Б.М. Неменского педагога, народного художника России, академика РАО.

Каждый из нас хочет быть счастливым и конечно мы хотим видеть счастливыми своих детей. Но можем ли мы их... научить счастью? У настоящего счастья всегда две стороны. Первая – счастье человеческого общения, счастье взаимопонимания. Вторая сторона – это счастье творческого труда. Я на своем уроке изобразительного искусства помогаю ребятам быть счастливыми.

Декоративные искусства играют особую роль в жизни людей. Среди пластических искусств декоративно - прикладные наиболее прочно связаны с жизнью и бытом человека. В той или иной форме человек сталкивается с ними ежедневно, ежечасно, ощущая на себе силу их воздействия.

Детская игрушка одно из первых произведений искусств, с которым встречается человек в самом начале жизни. Хорошая игрушка наравне с музыкой или книгой имеет огромное воспитательное значение. А.М. Горький говорил, что значение о своей стране можно передать детям не только через хорошую книгу, но и интересной игрушкой. Благодаря игрушке в жизнь ребенка входит искусство, так как художественное творчество всегда сопутствует изготовлению игрушки. Одной из любимейших игрушек детей является кукла. Кукла не рождается сама по себе, ее создает человек. Являясь частью культуры, кукла сохраняет в своем облике свою самобытность и характерные черты создающего народа. В этом главная ценность народной куклы. В программе не отводится отдельных тем для изучения традиционной народной куклы, я выбрала изучение этой темы на кружковой работе и внеклассных мероприятиях- народные куклы в национальных костюмах. В процессе работы над изготовлением куклы, учащиеся изучают историю возникновения народной куклы, виды кукол – обрядовые игровые,

обереговые. Изучают историю народного костюма, знакомятся с традициями и обрядами народов, проживающих на территории РК.

Во время проведения мастер- класса учащиеся могут свободно общаться как с учителем, так и друг с другом выражая свои мысли и ощущения в процессе работы. Проводя мастер – класс в 4 классе с родителями, я хотела особо уделить внимание связи детей с родителями. Знакомство с культурой и традициями народа, костюмом, как произведением искусства, который всегда отражал определенный этап развития культуры, о значении вышивки на национальных костюмах, также родители были привлечены к подбору материала для изготовления народной куклы мотанки – Травницы. Совместная деятельность и сотрудничество, детей и родителей помогает достичь глубокого понимания между детьми и родителями.

В январе этого года на курсах повышения квалификации в «Өрлеу», я проводила мастер- класс с коллегами, отзывы и впечатления были прекрасные, коллегам было интересно отметить, что в процессе проведения занятий узнали много информации о народных куклах. И в мастер – классе с коллегами и учащихся с родителями – было единогласно отмечено все получили удовлетворение и немного счастья от творческого труда. А ни это главное в нашей работе, когда те люди, которые тебя окружают счастливы, а когда ты сам ощущаешь причастность к этому счастью, то мы учителя счастливы вдвойне.

Проводя рефлексию, я хочу отметить следующее мастер -класс эффективная форма передачи знаний и умений, обмена опытом обучения, демонстрация оригинальных методов при активной роли всех участников занятия. Мне очень нравится такая форма работы, сокращается официальная дистанция между тренером и обучающимся, каждый участник может быть исполнителем той или иной роли. Кто -то получил больше информации о видах ДПИ, об истории орнамента и выборе цветовой гаммы в народных костюмах, может в дальнейшем выберет творческую профессию – станет мастером кукольником, кто -то может будет творить для себя и радовать своих близких, а кто -то откроет свое частное дело, может оно не связано будет именно с куклами, но это будет другая творческая направленность.

Выводы: работая над созданием тряпичной куклы я Прививаю ценности общенациональной идеи «Мәңгілік Ел».

- Уважение, открытость казахстанский патриотизм и гражданская ответственность.
- Труд и творчество, сотрудничество, обучение на протяжении всей жизни.

Литература:

1. [Назарбаев Н.А. Статья «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания»]

2. [Неменский Б. Мудрость красоты/книга для учителя – 2 -е изд. М «Просвещение» 1987- 5,8 с.]
3. [Соловьев С.А. Декоративное оформление /учебное пособие / М «Просвещение» 1987 -110
4. [Кузин В.С. Сиротин В.И. Программно – методические материалы / М «Дрофа» 2000 – 21с.]
5. [Платонова Н.И. Синюков В.Д. Энциклопедический словарь юного художника/ М «Педагогика» 1983 – 194с.]

Проектно-исследовательская деятельность - необходимый компонент саморазвития современного педагога

*Жуматова С.М., ОКШДС №77
учитель музыки*

Творческий работающий учитель на протяжении своей педагогической деятельности находится в постоянном поиске, пробует разные методики преподавания для того чтобы получить результат, развивать творческие навыки у учащихся, привить любовь к предмету, духовно обогатить учащихся. Поэтому и передо мной стал вопрос: Как сконструировать художественно-творческий процесс урока? Как направить процесс на развитие музыкально-творческого потенциала, воспитания потребности в музыкальном самообразовании.

Используя, различные методики и свой опыт работы я пришла к тому, что необходимо ориентироваться на современные педагогические технологии, соответствующие принципам художественной педагогики развивающего обучения. Одним из таких методов является «метод проектов».

Метод проектов хорошо «накладывается» на изучение предметов искусства. Так как на уроках искусства происходит созидание через творчество, и созидание, прежде всего своего внутреннего мира через разнообразные виды художественной деятельности, как способность учащегося создавать своё видение, новое, оригинальное, лучшее. Поэтому метод проектов исходя, из моего опыта работы занимает одно из ведущих ролей в преподавании музыки.

Проект эффективен тем, что в ходе его выполнения, школьники учатся самостоятельно приобретать знания, получать опыт познавательной, учебной и исследовательской деятельности. Проектная методика характеризуется высокой коммуникативностью и предполагает выражение обучающимися своих собственных мнений, чувств, активное включение в реальную деятельность, принятие личной ответственности за продвижение в обучении. Главные цели введения метода проектов в практику преподавания музыки:

- показать умения отдельного ученика или группы учеников использовать приобретенный в школе исследовательский опыт;
- реализовать свой интерес к предмету исследования, приумножить знания о нем; продемонстрировать уровень обученности и знаний в области музыки;
- подняться на более высокую ступень, образованности, развития, социальной зрелости.

Хотелось бы отметить отличительную черту проектной методики - особая форма организации. Организуя работу над проектом важно учесть, что тематика музыкального проекта должна быть актуальной.

Для того чтобы разбудить в школьниках активную деятельность, им нужно предложить проблему интересную и значимую. Метод проектов позволяет школьникам перейти от усвоения готовых знаний к их осознанному приобретению. В преподавании музыки метод проектов может использоваться в рамках программного материала практически по любой теме.

Осуществляя эту работу, школьники могут, например, рассказывать о творчестве композиторов, истории создания произведений или музыкальных инструментов, высказывать собственное мнение, создавать собственные сценарии, готовить концерты.

«...дети любят искать, сами находить. В этом их сила», - писал А.Эйнштейн; а «...творчество – разновидность поисковой активности», утверждал

В.С. Ротенберг и что «на ребенка надо смотреть не как на ученика, а как на маленького «искателя истины», необходимо поддерживать и питать в нем дух неутомимого искания истины, лелеять проснувшуюся жажду знания», - писал К.Н. Вентцель.

Принятый на веру материал обычно легко и быстро забывается, но если ребенок сам выработает мысль, самостоятельно освоив новое знание, то мысль эта сделается его собственностью. «...плохой учитель преподносит истину, хороший учит ее находить» (Ф.А.Дистервег).

Хочу поделиться опытом с коллегами и предлагаю свой вариант проекта на тему: «Казахские народные музыкальные инструменты».

Проект «Казахские народные музыкальные инструменты».

Творческое название проекта: «Струны столетий».

Цель проекта: Воспитание музыкальной культуры учащихся, как необходимой части их духовной культуры.

На уроке узнают, увидят результаты работы в группах, узнают много нового и интересного.

Постараются решить проблему урока: При большом разнообразии казахских музыкальных инструментов, звучании их на мировой арене, многие из нас, к сожалению, не знают историю происхождения инструментов, а многие их не различают и вообще.

В начале работы каждая группа составляет план, определяет действия каждого участника в этой работе.

Делятся на 4 группы:

- искусствоведы
- этнографы – исследователи
- исполнители
- певцы.

Каждая группа имеет свое творческое задание. Группа учащихся готовит небольшие сообщения об инструментах и выступают в роли искусствоведов

Другие группы выступают в роли исследователей, исполнителей

В результате дети знакомятся с казахскими народными инструментами не пассивно, а активно: учатся находить нужную и интересную информацию;

1.Группа искусствоведов представляет презентацию об казахских музыкальных инструментах.

2. Группа «Этнографы-исследователи», представляет свою работу, которые занимались изучением жизни и деятельности Болат Сарыбаева, выдающегося ученого инструментоведа собирателя древних и современных казахских инструментов.

3. III группа – исполнители. Они занимались изучением творчества великих казахских исполнителей кюйши.

5.IV группа – Певцы, исполнили песню «Домбырасыз эн қайда»

Рефлексия:

- Расскажите, какие инструменты с вами изучили?
- Какие чувства переполнили, когда слушали легенды?
- Какие чувства переполняли, когда слушали кюй.

Решение проблемы

Итак, думаем, проблему мы сегодня разрешили:

В чем заключаются настоящие истинные ценности? Надеемся, что после знакомства с миром инструментов музыки и саму музыку стали воспринимать хоть чуть-чуть богаче и полнее. Может быть, захотелось поближе узнать другие ее жанры, на которые не обращали внимания? А может, кое-кто подумал, что неплохо бы и самому научиться играть. «Музыка похожа на океан, а музыкальные инструменты подобны островам, разбросанными в океане» Андрес Сеговия.

Таким образом, работа над проектом позволила достичь следующих целей:

1. Сформировать обще учебные умения и исследовательские навыки
2. Повысить мотивацию к учёбе
3. Воспитывать музыкальную и обогатить духовную культуру учащихся.
4. Развить не только компетентность учащихся, но и повысить профессиональную компетенцию.

Педагогам, использующим данную технологию в учебном процессе, предоставляются новые возможности:

- осмысления собственного опыта,
- совершенствования своего профессионального мастерства,
- дальнейшего углубления педагогического сотрудничества, направленного на укрепление межпредметных связей и выработку единства требований к учащимся.

В конечном счете, это будет способствовать внедрению компетентностного подхода в учебный процесс и новому качественному уровню образования.

Значит, применение методов проектов имеет важное значение для совершенствования учебного процесса. Умение пользоваться методом проектов - показатель высокой квалификации преподавателя, его прогрессивной методики обучения и развития.

Литература:

1. С.Газарян «В мире музыкальных инструментов».
2. Н.Ю. Пахомова «Метод учебного проекта»

Мәдени мұра

*Зайткешова А.М., №36 ЖББОМ
технология пәнінің мұғалімі*

Бүгінгі күні білім беру саласы «Қазақстан-2050» ұзақ мерзімді Стратегиясының маңызды басым бағыттарының бірі болып танылды. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаев республиканы әлемдегі бәсекеге қабілетті 30 елдің қатарына кіргізу туралы міндет қойған болатын. Бұл мәселені жүзеге асыруда білім беру жүйесін жетілдіру айтарлықтай рөл атқарады. «**Мәдени мұра**» әлемдік ғылыми ой-сана тұрғысынан қазақтың дәстүрлі мәдениетінің түпнұсқалары болып саналатын (**ежелгі қолөнер**) архетиптері негізінде білім берудің мемлекеттік тілдегі толыққанды қоры мен біртұтас жүйесін құрауды көздейді.

Бағдарламаны оқыту ерекшелігі – жалпы орта білім беретін мектептегі кәсіби білімді гуманизациялау, демократияландыру, ұлттық, ғаламтану ерекшеліктерін ескеру қағидаларын міндетті түрде жүзеге асыруға мүмкіндік береді. 10-11-сыныпта болашақ қолөнер мамандығын игеру қабілетіне, қызығушылығына сәйкес оқытудың әдісі мен нысанын және деңгейін, жеке шығармашылық бағдарламаларды тандап алу құқығы берілуі қарастырылады. Тандап алынған бағыты шеңберінде меңгерген пәндік білімі мен құзыреттері оқушылардың өмірде әлеуметтік және кәсіби өзіндік анықталуына негіз болады.

«Технология» оқу пәнінің өзіндік ерекшелігін ескере отырып, бағдарлама бойынша игерілетін білім әр тоқсан сатысында зертханалық және тестілік жұмыстар деңгейлік тапсырмалар жиынтығынан тұратын қорытынды бағалау кезеңдерін анықтайды. Ол оқушылардың танымдық іс-әрекетінің сапалық өзгерісі негізінде алған теориялық білімін өңдеуден кейін, шығармашылықпен пайдалану бағытында жүзеге асады. Міне осының нәтижесінде күнделікті тұрмыста оқушылар өзіндік жұмыс жасай алады.

Факультатив сабақта теориялық жүзінде өткенді оқушылар практикада жақсы көрсеткіш көрсетеді. Олардың ой өрісін кеңейтеді, шығармашылық қабілеттерін дамытады. Осы арқылы оқушылардың өзіне тән икемділігі анықталады, тұлға ретінде көркем-эстетикалық біліктілігі, талғамы, қабілеттері қалыптасады. «Мәдени мұра өнері» факультатив сабағының барысында оқушылар әртүрлі материалдармен жұмыс жасап дағдыланады. Бұйымдарды жасау технологиясымен танысады, құрал-саймандарды пайдаланып еңбек етуге машықтанады, технология пәніне қосымша мәліметтер алады.

«Мәдени мұра өнері» факультатив сабағы халықтың ұлттық дәстүрін зерделеуге және оқушының өзіне тән бағдарын таңдауға мүмкіндік береді.

Сондықтан әр тоқсанда факультативтік сабақты қортындылап жасаған бұйымдарды облыстық, республикалық көрмеге қатысып оқушылар жұмысының нәтижесін көреміз. Мектепте Мәдени мұра қолөнері факультатив 10 «б» 11 «б» сыныптарға факультативтік сабақтар өз дәрежесінде өтеді. Осы факультативтік сабақты үйренгендерінен оқушылар өз қолдарынан әр түрлі бұйымдар жасап көрме ұйымдастырды. Сабақтан тыс факультативтік сабақтарды ұйымдастыру оқу шеберханаларының маңызы өте зор. Сондықтан оқушылар білім деңгейлерінің тереңдігі және білім дағдыларын қалыптастыруда практикалық сабақтарды дұрыс ұйымдастырудың маңызы зор. Осыған байланысты І-тоқсанның қортындысында оқушылар ұлттық қолөнер барсында жұмыс түрінен тігіу, тоқу мен қатар әр-түрлі бұйымдар меңгеріп қызығушылықпен көптеген жұмыстар жасалды. Оқушылар өз білімдерімен өздеріне қажеті бұйымдарын жасап күнделікті өмірде пайдалануда. Сонымен қатар оқушылар қолынан жасалған бұйымдардан қойылып көрме ұйымдастырылды. Оқушылардың қызығушылығы өте көп олар басында қиындық тусада, сонында жақсы нәтижеге жетеді деген сенімдемін. Факультатив сабағында сәндік қолөнер үйірмесінің білім деңгейін білу үшін бұл пән үйірме болғандықтан бағаланбайды. Сондықтан үйірмеде оқушының шығармашылық жұмысының нәтижесіне қарап қортынды береді. Күтілетін нәтиже жасаған бұйымдарды облыстық, республикалық көрмеге қатысады.

Формирование эстетической культуры учащихся в рамках обновления содержания обучения

*Ибраева С.Т., КГУ «СОШ № 35 имени Ю.Н. Павлова»
учитель технологии*

В своей статье я хочу рассказать о своем опыте работы в школе, а также как вообще я пришла в педагогику.

В детстве каждый ребенок мечтает стать летчиком, космонавтом, врачом или педагогом. Как многие дети, в начальной школе я мечтала стать врачом.

Но когда перешла в среднее звено- моя мечта стать врачом ушла в прошлое.

В те далекие годы, учителя приходили в школу по направлению с областного департамента образования и должны были отработать три года в сельской местности. Тогда на селе педагогических кадров не хватало.

В нашей школе по направлению стали работать два молодых специалиста:

Супружеская пара Кожабеков Даулет Нургельдинович учителем черчения и рисования и Кожабекова Сауле учителем музыки.

Они работали с таким энтузиазмом, что вовлекли в творческую деятельность не только нас учеников, но и наших родителей.

Даулет Нургельдинович был художником в самом прямом смысле слова, а Сауле обладала таким уникальным голосом, что заслушаешься. Мы ученики с удовольствием посещали дополнительные занятия по рисованию и музыке, независимо от того умеем ли мы держать карандаш или есть ли слух. Мы не хотели уходить домой после уроков.

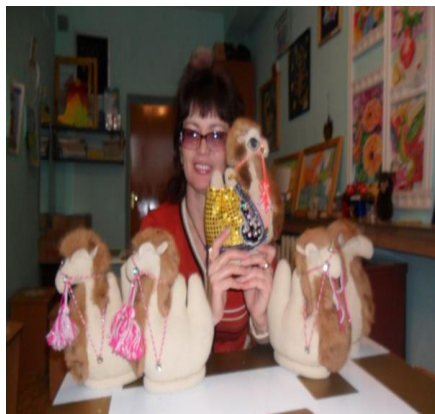
Наши учителя, помимо основных занятий, вовлекали нас и к оформлению школы, художественной самодеятельности. В школе закипела жизнь с приходом молодых специалистов, а в новогодние или другие праздничные вечера устраивались концерты для тружеников села с участием наших родителей. Благодаря, нашим учителям они тоже стали активно участвовать в жизни школы и села.

Мы были в восторге, придя домой наперебой рассказывали о том, что нового узнали и чему научились сегодня. В среднем звене во мне открыли талант к изобразительной деятельности, а младший мой брат запел. Хотя, говорят, что все передается по генам. Неопровержимое доказательство тому, что не всегда гены играют роль. Ни мама, ни папа, не рисовали и тем более не имели слуха.

«У талантливого учителя- талантливые ученики» есть такая поговорка. Очень много учеников наших любимых учителей поступили в педагогические учебные заведения. Я тоже, следуя совету учителя, удачно сдала экзамен по рисунку и в 1980 году поступила в Карагандинское педагогическое училище по специальности «Учитель черчения, рисования

и труда». В 1984 году окончила его и поехала по направлению в Егиндыбулакский район совхоз «Каратау». Тут и началась моя трудовая деятельность учителя. 19 лет- вся жизнь впереди. Тебе доверили детей и ты должна выложиться на все сто, чтобы научить своих учеников всему, что ты знаешь сам. Помимо учебной нагрузки вела кружковую работу по ДПИ: «Шебер қолдар». Моя первая программа кружковой работы в себя включала следующие разделы:

1. Элементарные основы рисования карандашом и красками (акварель и гуашь).
2. Понятие о композиции, рисунке, пропорциях, линии, форме, объеме, цвете. Основные законы цветоведения, законы контрастов и смешение красок на палитре.
3. Постановка творческой задачи(выбор темы, сюжета, образа)
4. Сбор материалов для выполнения народной игрушки, разработка элементов казахского народного орнамента
5. Выбор эскизов моделей, выбор материала
6. Практическое выполнение и оформление изделия.

Это первые сувениры, изготовленные кружковцами.

«Кыз- Жибек и Нар»

Позже, когда в 90-х годах переехали жить в город Темиртау продолжила свою педагогическую деятельность в ОВШИ №3 и СОШ №22. Где бы я не работала мне всегда нравилось вести именно кружковую работу по ДПИ и ИЗО.

У детей, посещающих кружковую работу, раскрываются творческие способности. Ведь школьный возраст - важнейший этап в развитии ребенка. Этот период социализации, приобщения его к миру общечеловеческих ценностей, время установления его отношений с природой, людьми и обществом. Именно в этом возрасте надо стремиться привить ребенку тягу к изучению культуры своего народа и народов всего мира в целом на уроках искусства. Каждый день ребёнок в среднем 60-70% своего времени пребывает в школе, где центральное место занимает урок. Известно, что большую часть времени на уроке дети заняты обучением, а

воспитание – это, прежде всего, некий пример “хорошего”, который должны усвоить ученики из содержания того или иного предмета.

В кружковой работе я использовала различные формы и методы работы по развитию наблюдательности и развитию умения «читать» художественные произведения. Основной из форм являются занятия, цель которых – развитие умственной активности и творческого воображения обучающихся. Научится воспроизводить увиденное и услышанное из наблюдения.

Для развития наблюдательности использую следующие методы:

- наблюдение явлений, передающих общее содержание произведения;
- беседу о средствах выразительности произведения с последующим обсуждением рисунка;
- рассматривание картин, иллюстраций, отражающих рассматриваемые образы, также изделия мастеров ДПИ

Наиболее часто используемые формы работы на уроках ДПИ и ИЗО:

- применение нетрадиционных форм проведения уроков (экскурсия, семинар, викторина, выставка);
- использование нетрадиционных форм учебных занятий (интегрированные, комбинированные, проектные, творческие мастерские);
- использование ИТК;
- использование игровых форм;
- интерактивные методы обучения (репродуктивный, частично-поисковый, творческий...);
- использование всех методов мотивации (эмоциональных, познавательных, социальных...);
- деятельностный подход в обучении. Эффективны способы деятельности: коллективная, групповая работа. Данные формы организации деятельности формируют у школьников такие качества как деловитость, вдумчивость, находчивость, работоспособность, ответственность за результат общего дела. А это значит, что воспитательная цель урока достигнута.

Результаты работы, награды за мою тридцатилетнюю педагогическую деятельность перечислять не буду, но назову самые значимые из них.

1. Мой ученик занял первое место по проектной работе на тему: «Казахский национальный сувенир» в областном конкурсе детских проектов, а также в Республиканском дистанционном конкурсе был награжден дипломом первой степени.

2. В 2016 году на базе ИПК «Өрлеу» для учителей технологии провела мастер-класс «Казахский национальный сувенир- Ак бота»

Это юрты- копилки

3. В декабре 2016 года с учащимися школы № 22 г. Темиртау были приглашены в Историко- краеведческий музей на мастер-класс: «Упаковка подарков» к Новому году, который показали наши ученики гостям музея.

Также подготовили проект на тему: «Живопись шерстью», который занял второе призовое место.

С сентября 2017 года работаю в г. Караганда «СОШ №35 имени Ю.Н. Павлова»

В школе работает творческий кружок «Волшебный мир творчества»
Для экспериментальных кадетских классов.

Для того чтобы детский труд не превращался в тягость и обузу, приносил эстетическое наслаждение, он должен быть одухотворен высокой общественно значимой целью, отмечен красотой и точностью движений, строгой экономией времени, вдохновением, увлеченностью.

Гармония физических движений рождает внутреннюю духовную красоту, проявляющуюся в ритме, ловкости, четкости, радости, самоутверждении. Она воспринимается и оценивается детьми как большая эстетическая ценность.

Есть своя эстетика в искренних, здоровых, человеческих взаимоотношениях между учащимися и учителями, между воспитанниками, между старшими и младшими школьниками. Примитивные, черствые, неискренние отношения между людьми в семье и школе глубоко ранят личность ребенка, оставляют след на всю жизнь. И наоборот, тонкие, дифференцированные отношения педагогов к учащимся, справедливая требовательность делают уклад детской жизни школой воспитания в духе высокой эстетики и морали.

В обиход детской жизни важно вводить элементы эстетического оформления ближайшего окружения и быта.

Одним из средств приобщения учащихся к художественной культуре является преподавание художественного труда. Оно призвано развивать у школьников художественное мышление, творческое воображение, зрительную память, пространственные представления, изобразительные способности. Это, в свою очередь, требует научить детей основам изобразительной грамоты, сформировать у них умение пользоваться выразительными средствами рисунка, живописи, лепки, декоративно-прикладного искусства. Основами реалистического изображения ученики овладевают благодаря обучению их таким средствам художественной выразительности, как фактура материала, цвет-линия-объем, светотональность, ритм, форма и пропорция, пространство, композиция.

Возможности художественного образования и эстетического воспитания учащихся, предоставляемые учебным планом и программой, ограничены. Эта ограниченность должна быть компенсирована в системе дополнительного образования.

Таким образом, эстетическое воспитание, являясь одним из компонентов целостного педагогического процесса, призвано сформировать у школьников стремление и умение строить свою жизнь по законам красоты

Литература:

1. «Кружок изготовления игрушек сувениров» Москва «Просвещение» 1990
2. О.С. Молотобарова- 5с
3. Педагогика. Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. А. Сластенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов; Под ред. В.А. Сластенина. - М.: Издательский центр "Академия", 2002. -67с.
4. Ушинский К.Д. Собрание сочинений: В 11 т. - М., 1952. – 292с.
5. Верб М.А. Эстетические потребности и духовное развитие личности. – Л.: Знание, 1981. – 36 с.

6. Щербо А.В., Джола Д.Н. Красота воспитывает человека. – К.: Радянська школа, 1977. – 104 с.

Шығармашылық жобаның кәсіптік бағдар берудегі орны

*Касымжанова Р.Е., С.Саттаров атындағы №57 мектеп-лицей
технология пәні мұғалімі*

Қоғам нарықтық қатынастарға көшіп, өмір адамдарды саналы таңдау жолына салып жаңаша бейімдеу проблемасын алға тартады. Яғни, жастардың дербес өмірге қадам басуындағы ең өзекті нәрсе –оларды саналы өмірге өзіндік таңдау жолына әзірлеу болмақ. Ал мұның жолы кәсіптік бағдар беру екендігі анық. Әркім өзінің сапасы мен ерекшелігін өзі қалаған мамандығының талаптарымен салыстыру үшін өзінің мүмкіндігін , қабілетін дер кезінде бағалай білуі қажет. Мектеп қабырғасынан шыққан жас түлек мамандық таңдауда кездейсоққа ұрынып өкініп қалмауы үшін, оның өзі, осы таңдауына белсене қатысуы керек.

Жоғары сынып оқушыларының кәсіби жолын ойдағыдай таңдауы көбіне жалпы білім беретін мектептің оқу-тәрбие ісіне тікелей байланысты.

Ерте дәуірден бастап адам баласының жетілуі мен қоғамдық процестің дамуына еңбектің ролі зор болды. Мектепте оқушына еңбекке, кәсіпке үйрету қазіргі білім беру жүйесіндегі басты міндеттердің бірі.

«Қазір қазақтың білімсіз болуға , еріншек болуға қақысы жоқ. Қазақ шаруасын істеу керек. Отын отап, суын суару керек... Соған санасы жететін,.. соған арланбайтын қазақтың баласы космосқа ұшу керек... Сондай адам ғана қазақтың отаншылдығын, тәуелсіздігін түсініп, патриотизмін қалыптастыра алады. Қазақтың бүгінгі қызы мен ұлы үлкен еңбек адамы, кез келгеннің қасында есесі кетпейтін, өнер жарыстыры алатын, білім жарыстыра алатын болуы керек», -деді Әбіш Кекілбаев.

Осы зерделі ойдың түбінде, мазмұнында қазақтың тарихы жатыр. Шынында, қазақ бәрін істеген, бәрі де қолынан келеді. Соның бірі – білім – оның ішінде орта білімнен кейінгі кәсіптік білім.

Адам баласының күнделікті қажеттілігі еңбек арқылы іске асады. Технология сабағында тәрбиелік әдіс ретінде халық педагогиканы пайдаланған жөн. Кеңес дәуіріне дейін қазақ балалар мектепке бармаса да, ата-аналары тұрмысқа, тіршілікке қажетті мәселелерді үйреткен. Қазақ қыздары кілемше, кестеше, тігінші, дәмді ұлттық тағамдар дайындай білген [2].

6-11 сыныптада технология пәні бойынша, «Шығармашылық жоба» бөлімі еңгізілген. Бұл оқушының пәнге деген қызығушылығын оятады. Қазіргі біздің қоғамда нарықтық экономиканың дамуына байланысты, оқушылар баю жолын алып-сату арқылы түсінеді. Ал сол затты өзі жасап шығуға болатынын ескермейді. Әрине бұл үшін көп материалдық шығын қажет етеді. Сондықтан, мұғалімнің мынадай міндеттер тұр:

- оқушылардың өндіріске деген қызығушылығын ояту;
- өндіру процесіне үйрету;
- өндіру арқылы қаражат табуға үйрету.

Міне, осы міндеттер шығармашылық жоба арқылы іске асырылады.

Шығармашылық жоба – бұл әр оқушының мұғалімнің көмегімен орындайтын өзіндік жұмысы. Күрделі жобаны оқушы өзі ғана орындауы шарт емес. Сондықтан, жобаның кейбір бөлігін ата-ананың да көмегімен орындай алады. Бұл процесс ата-ананы, баланы, мектепті жақындата отырып, қарым-қатынастарын, көз-қарастарын өзгертеді.

Нарықтық негізінде мектеп бітірушілердің көпшілігі кәсіппен айналысады. Күн-көріс үшін базарда қолдан жасалған зергерлік бұйымдар, сәнді тігілген киімдер осындай өнерді іскерлікті бала мектепте жүргенде үйренеді.

Кәсіпкерлікті оқытуда оқу-тәрбие жұмысын ұлттық негізде үйреткен жөн. Өз ұлтын, туған жерін, салт-дәстүрін, экономикасын, әлеуметтік жағдайын, тілін, дінін, мәдениетті жақсы білген оқушы ұлттық өнер мен білімді ұштастыра біледі [1].

Бүгінгі таңда кәсіпкерлікті оқытудан мұғалімнің алдында тұрған мақсат ең алдымен сабақта, оның әр тақырыбына байланысты жүйелі түрде білім беруді жүзеге асыру.

Оқушылардың жеке бас ерекшелігі, білімді меңгеру мүмкіндіктері, тәрбиесі, танымы, ойлау белсенділігі, сабақты кешенді түрде құруға мүмкіндік туғызады.

Интегралдық сабақтың қарапайым элементі пәнаралық байланыс деп білеміз. Мысалы, киімді жобалау 10-11- сыныпта, көркем кесте, ши тоқу өнері- 9-сыныпта, 8 сыныпта- құрақ құрау тақырыптарын өткенде, алдымен шығу тарихы жайлы айтылады, пайда болған елдері, жерлері, оның түрлері, қолданылатын материалдар терең түсінуіне ғылымның, өмірдің басқа салаларының жан-жақта хабардар болуы әсер етеді. Киімді жобалау, гобелен, ши тоқып үйренгеннен кейін бұл тақырыптарға шығармашылық жоба жасайды.

Шығармашылық жобаға қойылатын талаптар:

1. Мәселені өзектілендіру.
2. Ғылыми аппараты (мақсат, міндеті, нысаны, зерттеу, болжамы).
3. Күтілетін нәтижені жоспарлау.
4. Мәселені шешу механизмі.
5. Күтілетін нәтижені көрсету.

Осы талаптарға сүйене отырып, жасалған шығармашылық жоба, оқушыға жасалатын бұйымның қажеттілігін, бұл бұйымға тұтынушылардың арасында сұраныс өте үлкен екендігін, бұл бұйымдарды жасап, сатуға болатынына көздері жетіп, өндіріске деген қызығушылығын оятады.

Қолөнерді меңгерген оқушы мектептен кейін көркем-сурет өнері және дизайн бөлімдерінде өз білімдерін жалғастырады [3].

Қорытындылай келе, технология сабағы оқушылардың болашақ мамандығын таңдаудағы атқаратын ролі өте зор.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Кекілбаев Ә. «Егемен Қазақстан», 2003ж.
2. Құтпанбаев Ә. Кәсіпкерлікке бағдаплаудың жүйесі мен маңызы. «Мектептегі технология» №1 2004ж.
3. Құтпанбаев Ә. Он екі жылдық мектепте кәсіпке даярлау және оқыту әдістері. «Мектептегі технология» №1 2004ж.

«Технология» сабағында оқушылардың шығармашылығын дамытудың әдіс-тәсілдері

*Молдабаев Т.Г., №101 мектеп- лицей
технология пәні мұғалімі*

Қазақстан Республикасында білім беру жүйесіндегі модернизациялау үдерісі – білім мазмұны мен сапасын арттыру, білім берудің ұлттық моделін жетілдіру, ақпараттық технологиялар жөнінде жаңаша педагогикалық көзқарас қалыптастыру секілді кешенді шараларға тікелей қатысты. Әлем тәжірибесі көрсеткендей, кез-келген мемлекеттің экономикалық жетістігі сол елдің білім жүйесі мен азаматтарының білім дәрежесіне байланысты. Өйткені, білім арқылы ғана қоғамның интеллектуалдық капиталы мен инновациялық әлеуеті қалыптасады.

Қазіргі заманда білім беру әлеуметтік-мәдени үрдерісі ретінде қарастырылады, бұл үрдіс үстінде тұлғаның дүниетанымы мен өмірлік ұстанымдары қалыптасады, құндылықтары өзгереді, әрекет ету әдіс-тәсілдері дамиды. Мұның бәрі оқушылардың өмірлік бағыт- бағдарының қалыптасуына, кәсіби және тұлғалық дамуының әлеуметтік бағытының анықталуына әсер етеді[1].

Жалпы мектептік білім беру жүйесінде оқушыларды еңбектің белгілі бір түрлерін орындауға мақсатты түрде дайындау қарастырылған. Технология пәнін оқытуда қоғамдық өмірге, отбасындағы қызметке, кәсіпке даярлау, еңбек мәдениеті және жалпыланған техникалық-технологиялық ақпараттардың бөлшектері туралы, өмірдің әр түрлі салаларында қолданылатын еңбек дағдылары туралы түсініктерді қалыптастыру, сонымен қатар үнемі өзгеріп отыратын әлемде өмір сүретін тұлғаны қалыптастыру міндеті қойылады.

Технология сабағында оқушылар әр түрлі бұйымдарды жасау барысында шығармашылық танытып, жасаған бұйымдарын талғаммен, жаңаша әрлей отырып көркемдеу, сөйтіп өз ісінің нәтижесін көру балаларды ерекше сезімге бөлейді. Оқушылар өз ісінің нәтижесін көру арқылы өзіне деген сенімділігі артады, істі одан әрі шығармашылықпен орындауға деген құлшынысы пайда болады.

Технология сабағы шығармашылық қабілетті дамытумен бірге балаларда техникалық және көркемдік ойлаудың элементтерін қалыптастыруға ықпал етеді.

Бұл міндеттердің бәрі сабақ кезінде тәжірибелік шығармашылық үдеріс барысында: көркем қолданбалы бұйым жасау барысында, техникалық модельдерді құрастыру кезінде, шығармашылық жобаларды орынау үстінде табысты шешіледі.

Технология сабағында оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту әр түрлі әдіс-тәсілдер арқылы іске асады. Мәселен, әр түрлі шешімі бар оқу тапсырмалары, дәстүрлі емес тәсілді қолдануды талап ететін тәжірибелік тапсырмалар, қойылған мәселені ұжыммен шешуді талап ететін «ой шабуылы» әдістері кеңінен қолданылады [2].

Ең қарапайым тәсілдердің бірі сапасы мен құрамы әр түрлі материалды пайдалана отырып бұйым жасау, мәселен сыйкәделік домбыра жасауда ағаш, пластик, пеноплекс, сазбалшық және т.б. материалдарды қолдану. Сол арқылы балаларды нәтижеге қол жеткізуде әр түрлі материалдарды пайдалану мүмкіндігіне үйрету [3].

Сонымен қатар тәжірибеде «мақсатқа жетудің тиімді тәсілін таңдау» әдісі жиі қолданылады. Мұнда оқушының мүмкіндіктерін түсіне отырып тәжірибелік тапсырманы орындауда, сабақ барысында көрсетілген технологияны қолданып орындау мүмкіндігі қиындықтар туғызған жағдайда, сол оқушы үшін едәуір тиімді тәсілді таңдауына мүмкіндік беріледі. Мұндай әдіс жобалау іс әрекетінде және сабақтан тыс уақытта қолданылады.

Еңбек объектісінің тартымдылығының негізіне оны орындаудың күрделілігі жатады, әрине бұл бұйымның көркемдігімен де анықталады. Оқушыға бұйымды бірден көркем етіп орындап шығу мүмкін бола бермейді, кейде қолөнердің жаңа түрін үйренгенше, қажетті шеберлікке қол жеткізгенше бұл бұйымды орындауға деген құлшынысы басылып та қалуы мүмкін. Бірақ баламен жеке жұмыс жүргізу барысында оқушыны қызықтыратын қолөнерінің бір түріне ерекше ден қоюды ұсынып және оны сол өнер түріне баулыған жөн. Бұйымды жасау жұмысында оқушы мақсатқа жетудің тиімді жолын таңдағаны дұрыс. Оқушының қалауы бойынша жаңа қолөнер түрін меңгеріп, сол бағытта шеберлігін шындауына мүмкіндік берген абзал. Бұл оқушылардың шығармашылық ынтасын оятады, өз бетінше жаңа технологияларды игеруіне мүмкіндік береді. Осы арқылы оқушы өзінің қызығушылығын анықтайды. Бұл оның болашақта немен айналысқысы келетінін түсінуге де түрткі болады.

Оқытудың мұндай формасы бір жағынан мұғалімнің жоғары дайындық деңгейін қажет етеді, екінші жағынан оқытудың бұл формасында даралдап және саралап оқыту, іскерлік пен дағдыны қалыптастырып қана қоймай, дамыта оқыту, оқу мотивациясын қамтамасыз ету жүзеге асады.

Технология сабағында шығармашылық қабілетті дамыту бағытындағы жұмыс оқушылардың оқу мотивациясын, оқушылардың технологиялық дайындығының нәтижелілігін арттырады, сонымен қатар оқушылардың кәсіби және тұлғалық дамуына қосымша түрткі болады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Бөрібекова Ф. Б., Жанатбекова Н. Ж. Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар: Оқулық. – Алматы: 2014. – 360 бет.

2. Метод учебных проектов как средство активизации учебной деятельности учащихся: Учебно-методическое пособие / Под ред. Ю.П. Дубенского. – Омск: Изд-во ОмГУ, 2013. – 59 с.

3. Технология (ер балаларға арналған нұсқа): Жалпы білім беретін мектептің 8-сынып мұғалімдеріне арналған әдістемелік нұсқау. / В. Г. Чукалин, Х. К. Танбаев. - Көкшетау: «Келешек-2030», 2016. - 72 б.

Технология сабағында тиімді әдіс-тәсілдерді қолдана отырып оқушылардың шығармашылық қабілетін арттыру

*Мутатын К., №36 ЖББОМ
технология пәнінің мұғалімі*

Технология пәнін оқытуда – оқушыларды оқыту, тәрбиелеу қазіргі өмір ағысына бейімдеу ұстаздар алдында тұрған ең басты міндеттерді қамтиды. Оқушыны жек тұлға ретінде тәрбиелеу мақсаты көзделеді. Осы мақсатты жүзеге асыру барысында, оқушыларға берілетін тәлім-тәрбие үрдісін жетілдіру, жұмыс мәдениетін, адамдар арасындағы адамгершілік қарым – қатынастарды жаңарту, еңбек біліктілігін қалыптастыру арқылы міндеттейді.

Еңбек тәрбиесі-барлық тәрбиенің қайнар көзі. Еңбек тәрбиесі арқылы киімді пішу, тігу қолөнер шеберлігін меңгерту арқылы ұрпақты адамгершілік рухында тәрбиелей аламыз. Өйткені, оқушы алған теориялық білімін іс жүзінде қолдана отырып, оны өмірімен, өзінің іс-әрекетімен байланыстыра білгенде ғана, өзіне де пайдасын тигізе алады. Технология сабағы арқылы оқушыны іскерлікке, ұқыптылыққа, әдемілікті сезініп, қабылдауға үйретеміз. Біздің негізгі ұстанымыз: «Сөзден - іске көшу». Еңбек тәрбиесі арқылы киімді пішіп тігу, көркемдеу қол өнер шеберлігін меңгеру арқылы жас ұрпақты адамгершілік рухында тәрбиелеуді басшылыққа ала отырып жұмысты жүргіземіз. Экологиялық табиғи таза материалдар туралы оқып үйрене отырып, теориялық білімді дамыту және технологиялық тұрғыда жасалған киім үлгілерінің жасалу жолдарын көрсете білу:

- адам өміріне қажетті заттарды іс жүзінде пайдалана білуге үйрету;
- өз бетінше киімдерді заман талабына сай түрлендіре білуі;
- өз ойын жинақтауы және өзгемен ой бөлісуі, талдауы, талқылауы;

-табиғи таза және құнсыз материалдарды іске жарату арқылы оқушы шығармашылығын арттыру.

Бүгінгі заман жастарға ғалам негіздерінің жаңа жетістіктерімен қаруландыруды, оқып, үйреуді талап етіп отыр. Жалпы білім алып қана қоймай, ізденіп, шығармашылық жұмыспен айналасу бүгінгі заман талабы. Сондықтан қолөнердің ықпалы мен пайдасының арқасында қыз бала мектепте қолөнерге бейімделіп, жасау техникасын толық игеріп меңгерсе, ол өз өмірінде, бір қажетіне осы қолөнерді ықпал етіп жаратары сөзсіз. Табиғи таза экологиялық заттардың адам баласына тигізер әсері мол. «Өнерлінің алтыны қолында, байлығы жатыр жолында» дегендей табиғи таза заттарды немесе тұтынуға жарамсыз заттарды да пайдаға жарата білу қажет. Нағыз еңбектенген адам дүниенің парқын, өмірдің мәнін түсінеді. Оқушының дарынын жоғалтпай, жұлдызын сөндіріп алмай уақытылы танып, дамыту – ол әрбіріміздің міндетіміз. Технология сабақтарында халқымыздың қолөнерін үйрету арқылы оқушыларға ұлттық дәстүрге тәрбиелеудің артықшылығы көп. Қолөнерге баулу, шығармашылықпен ұштастырып білім беру, еңбек етуге баулумен қатар ата-бабаларымыздан қалған салт-дәстүрге тәрбиелеу қазіргі заманның талабы. Қолөнерге қызықтыру үшін кез келген бұйымның, туындының жасалу құпиясын, тарихын ашып көрсетсек, қосымша әдебиеттерден мағлұматтар берсек қайталанбас ерекшеліктерге толы жасалу технологиясымен таныстырсақ оқушы шығармашылықпен іске кіріседі. Технология сабағының мақсаты: қолөнердің барлық салаларын бағдарламаға енгізіп, ұлттық педагогиканың негізінде шәкірттерге білім мен өнегелі тәрбие берудің тиімділігін көрсету тиіс.

Ысырапқорлық –қазақтарға жат қылық. Ежелден-ақ ата-бабаларымыз үнемшіл болып, қолдағы темір, сүйек, ағаш, тері тәрізді заттардың да кесінділерін қажетіне ұқсатып, аяқ асты тастамаған. Олай болса, ізденімпаздықпен атқарған әр жұмыс ысырапқорлықтан тыйып, үнемділікке үйретеді. Қазір ұлттық салт-дәстүріміз қайтадан жаңғырып, өмірімізге тереңдеп енгендіктен, қазақтың ұлттық қолөнері қайтадан дамып отыр. Қолөнер бұйымдарын дайындау барысында жұмыс материалы ретінде қалдық заттарды пайдалануға мол мүмкіншіліктер бар. Ол былғары бұйымдары, ағаш, шыны материалдары, металл қалдықтары. Оқушыларды өз қолынан қалдық заттардан киім тігу арқыл әр жылда көп жетістікке жетеміз. Мұнда жыл сайын республикалық және халықаралық байқаудың жеңімпазы атанамыз. Оқушының өз бойынан қызығушылық талпынысқа куә боламын. Оқушының бойынан жан – жақты ізденуде ғана өнердің шексіздігіне көзін жеткізеді. Экологиялық табиғи таза материалдардан және қолданыстан қалып керексіз болып қалған заттардан ерекше қайталанбас киімдер тігуге болады. Қиялымызға ерік берсек, қажетсіз зат жоқ. Осындай материалдармен жұмыс істеу барысында оқушылар материалдардың пайдасы мен кез-келген заттарды керексіз деп тастамай, үнемшілдікке үйреніп, ысырапшылдыққа бой ұрмайтын болады.

Оқушылардың әр түрлі кезеңдерінде үздіксіз білім алуға жағдай жасап, оқыта отырып дамытуға, екіншіден өз бетінше білім жинақтауға шығармашылықпен жұмыс істеп өмірге бейімделуіне ықпал жасайды.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Мектептегі технология, Технология в школе, № 5, 2013 ж
2. Ерке-Нұр, сән журналы. №4-1 2008 ж
3. Ортаев Б.Т. «Технология» пәнін оқыту әдістемесінің жалпы мәселелері.

Художественно-творческая деятельность в хореографическом коллективе – способ воспитания креативной личности

*Мурашкина Е.Ю., КГУ «Гимназия №97»
руководитель хореографического ансамбля «Жемчужина»*

Творческая работа — это прекрасный, необычайно тяжелый и изумительно радостный труд.

Н. Островский

Социально-экономическое развитие любой страны напрямую зависит от гражданского мира, наличия межнационального и межконфессионального согласия. К достижениям в нашей стране можно отнести наличие и реализация национальной идеи «Мәңгілік Ел». Её реализация позволяет сохранять общенациональные ценности, культуру, традиции. Для построения цивилизованного общества, реализации инновационных процессов особое внимание уделяется формированию культурных ценностей подрастающего поколения, поскольку творчество лежит в основе формирования личности учащегося.

Потребность в формировании культурных ценностей усиливается во взаимосвязи творчества и инновационных процессов в области экономики. Важным компонентом этой взаимосвязи является художественное творчество.

Воспитание креативной личности, которая способна принимать эффективные решения, преодолевать кризисы и трудности, участвовать в общественной жизни невозможно представить без творческого подхода.

Поэтому, именно хореографическое искусство является сферой непосредственного контакта творческой личности с художественным и эстетическим опытом, накопленным в профессиональном и народном творчестве.

Современный век смартфонов и компьютеров характеризуется гиподинамией. Большую часть времени дети проводят в пассивном состоянии и занятия хореографией становятся всё более актуальными.

Привлекая детей к занятиям в нашем хореографическом ансамбле «Жемчужина», мы преследуем несколько целей:

- оздоровление учащихся;

- улучшение двигательной активности учащихся;
- мотивация учащихся;
- повышение работоспособности, снятие напряжения;
- успешная подготовка к учебной и трудовой деятельности.

Художественное творчество в современных хореографических коллективах ориентировано на показательные, постановочные выступления и не рассматриваются с точки зрения системного подхода в воспитании, как совокупность взаимосвязанных элементов. Хореография – это танец, где движение и музыка – две неделимые части.

С древних времен танец является важной частью церемоний, ритуалов и праздников, привлекает в свои ряды миллионы поклонников, желающих овладеть этим мастерством в совершенстве.

Как приходят дети к занятиям хореографией?

Для многих этот путь познания начинается с учреждений дополнительного образования детей, где им предлагаются различные виды хореографического искусства: модерн, хип-хоп, бальный и классический танец, и многие другие. Для других этот путь начинается в школе. Ансамбль «Жемчужина», руководителем которого я являюсь, объединил разновозрастные группы учащихся гимназии №97 и детей, обучающихся в других школах. Репертуар ансамбля многогранен и индивидуален. Наиболее яркие постановки - это «Карагандинский вальс», узбекский танец, цыганский танец, танец с зонтиками. Причины, по которым дети приходят в ансамбль, также различны - желание танцевать, укрепить своё здоровье, желание участвовать в конкурсах и побеждать.

Влияние танца на физическое и эмоциональное состояние учащихся нельзя недооценивать. Танец способствует активизации психофизиологических процессов, формированию у детей двигательных навыков, способов выполнения различных движений.

За легкостью и красотой исполненного танцевального номера всегда кроется титанический труд целого коллектива. Важным фактором становления и развития хореографического коллектива является внутреннее наполнение детского творческого объединения.

Танцевальный коллектив – это единый и постоянно развивающийся организм, где присутствуют определенные психолого-педагогические закономерности, развивается эстетическая атмосфера сотворчества, повышается уровень межличностных отношений внутри микросоциума.

На создание гармоничной среды внутри творческого коллектива на наш взгляд влияют следующие моменты:

- ✓ личности руководителя коллектива;
- ✓ единая система ценностей руководителя участников коллектива;
- ✓ наличие неформальных микрогрупп внутри коллектива;
- ✓ возникновение конфликтных ситуаций и их успешное разрешения;
- ✓ забота о творческом росте и личностном развитии каждого участника детского коллектива.

Что же нужно для эффективности воспитательной деятельности хореографического коллектива?

Можно назвать следующие правила:

- организация деятельности коллектива в соответствии с общеразвивающей программой;
- соблюдение расписания;
- наличие доброжелательной, позитивной психологической атмосферы на занятиях;
- учет современных тенденций в музыкальной, хореографической среде, а также пожеланий обучающихся при составлении репертуарного плана коллектива;
- создание команды единомышленников из числа родителей обучающихся;
- активное участие танцевального коллектива в различных конкурсах и фестивалях детского творчества, городских/окружных мероприятиях.

Таким образом, только хореографический коллектив, добившийся настоящей сплоченности, единства в своих целях, демонстрирующий на сцене новаторские постановки с оригинальной визуализацией (декорации, костюмы, звуковые эффекты), может повысить свою художественно-творческую деятельность на более высокий уровень и способствовать реализации воспитательных целей. Это задача непростая, и, конечно же, требует от руководителя детского объединения много творческой энергии и педагогического мастерства.

Литература:

1. Послание Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева народу Казахстана Казахстанский путь – 2050: Единая цель, единые интересы, единое будущее. Астана. 2014г.
2. Вишняк, А.И. Культура молодежного досуга /А.И.Вишняк, В.И. Тарасенко. Киев: Высш. школа, 2005 - 53с.
3. Гарифуллина, Р.С. Технологии социально-культурной деятельности молодежи: (духовно-нравственный ресурс воспитания): учеб.пособ. / Р. С. Гарифуллина. Казань: Изд-во Казан, ун-та, 2007. - 288 с.
4. Гладилина, В. И. Факторы обеспечения успешности процессов самоутверждения и самовыражения личности подростка в сфере досуга / В. И. Гладилина // Вестник Московского государственного университета культуры и искусств. 2007.- №4. - С. 79-81.

«Мәңгілік Ел» құндылықтары арқылы технология сабақтарында жас ұрпақты еңбексүйгіштікке тәрбиелеу

Мусабекова К.А., №93 гимназия

*«Мәңгілік Ел – ата-бабаларымыздың
сан мың жылдан бергі асыл арманы».*
Н.Ә.Назарбаев.

Қазіргі ғылым мен техниканың қарқынды дамуына байланысты оқушыға нәтижеге бағытталған білім беру, қазақы тұрмыстың дәстүрін, салт-санасын, даму тарихы мен мәдениетінің негізін үйренуге жағдай жасау, сол арқылы ұлт болашағы үшін өз бетімен іс-әрекет ете алатын шебер шәкірттерді дайындау негізгі міндет.

Елбасымыз: «Біздің қоғам өзінің ерекшеліктеріне қарай, гуманизм, патриотизм, төзімділік, адамгершілік, ұлтаралық сыйластық пен ашықтық ұстанымдарын алға қояды. Бұл құндылықтар Қазақстандағы барлық ұлттар мен этностарды біріктіретін ұлттық идеяға негіз бола алады. Ал оны мектеп бағдарламасына енгізіп, жас ұрпақтың санасы сіңірудің маңызы зор екені бесенеден белгілі» деп атап көрсетті.

Осыған орай «Мәңгілік Ел» құндылықтарын негізге ала отырып, жас жеткіншектерді еңбексүйгіштікке, шеберлікке, ұмыт болып бара жатқан ұлттық нақыштағы тұрмысқа қажетті түрлі бұйымдарды қайта жаңғырту мақсатында технология, көркем еңбек пәндерінің орны ерекше екендігін айта аламыз.

Айталық, ұлдар ұсталық, ағаш шеберлігімен танысса, қыз балалар тоқыма тоқу, кесте тігу, киіз басу, тамақ пісіру, киім тігу, жүннен түрлі бұйымдар жасауды үйрене отырып, олардың тарихымен танысады және өңдеу, жасалу технологиясын меңгеріп, теорияны практикамен ұштастыра біледі.

Оқушы өзінің қабілетіне қарай өнердің белгілі бір түрін меңгеруге өзінің табандылығы, таланты, қиялымен алдына қойған мақсаты арқылы жетеді.

Сабақ барысында қыз балаларды тігін өнеріне баулу арқылы сән үлгісіне деген қызығушылығын, эстетикалық талғамын арттыра отырып күнделікті өмірде қолданысқа қажетті төсеніштер, жастықшалар, ұлттық ою өрнектермен безендіріле жасалған бас киім, қамзол т.б заттарды жасап үйренуге бағыт беремін.

Сол арқылы мектеп қабырғасында алған білімдері нәтижесінде келешекте әр түрлі бағыттағы кәсіпті меңгеріп шығуға мүмкіндік алады.

Жасалған жұмыстың бір ғана көрінісі болып саналатын газеттен тоқылып жасалған қыз балаға арналған көйлек, сырға білезігімен, бас киімімен бірге дайындалып, республикалық байқауда жүлделі орынға ие болды. Оқушы шеберлігін арттыратын мұндай жұмыс түрлері өте көптеп саналады.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында Білім беру жүйесінің басты мақсаты ұлттық және адамзаттық мәдени құндылықтар негізінде жеке тұлғаның қалыптасуына қажетті жағдай жасау керектігі көрсетілген [1, 64 б.]. Бүгінгі күнде технология және көркем еңбек

сабақтарын қызықты да ұтымды, мағыналы өткізу үшін барлық жағдай жасалған. Оқытудың жаңа педагогикалық технологияларының әдіс-тәсілдерін пайдалана отырып, жүргізілетін сабақтар оқушылардың өз қолдарымен жасап үйренулеріне толық жағдай жасайды.

Ұлы ағартушы А.Байтұрсынұлы «Бала оқытуды жақсы білейін деген адам әуелі балаға үйрететін нәрселерін өзі де жақсы білуі керек» деп тұжырымдағандай сабақты тиімді оқушыға түсінікті тілде ұйымдастыра білу мұғалім шеберлігіне байланысты.

Жан-жақты қаруланған, ізденімпаз мұғалім ғана қазіргі талапқа сай болатыны анық. Шығармашыл оқушылардың қолөнер бұйымдарын жасаудағы шеберліктерін арттырып өмірге бейімдеу «Мәңгілік ел болу» идеясы арқылы оқушыларды ұлттық құндылықтарға тәрбиелеудің қыр-сырын меңгеріп, өз тәжірибелерінде жүзеге асырудың басты кілті.

Технология пәнін халықтық педагогикамен ұштастырудың маңызы айрықша. Себебі ол - білім алушылардың еңбекке икемділігі мен дағдысын, оларды практикада қолдануға дайындығын қалыптастырады.

Сонымен қатар, оқушыларды техникалық шығармашылыққа, халықтық, ұлттық өнерді жалғастыруға, ұтымды еңбек етуге және өнертапқыштыққа ұмтылысы басқа пәндермен байланысты дамып отырады.

Мысалы, құрақ құрау, ою ою кезінде математика, геометрия, бейнелеу өнері пәнімен кіріктірілетін болса, әр түрлі материалдардың физикалық, механикалық, технологиялық қасиеттерін білу, салыстыруда физика, биология пәндерімен байланыстырылып, оқушылардың қызығушылықтарын, зерттеушілік қасиеттерін арттырады.

Технология және көркем еңбек пәні - жеке адамның дамып жетілуіндегі еңбектің негізгі құралы бола тұра, еңбек ету арқылы өз қабілетін, ата-бабаның ұлттық дәстүрлері мен өнерін одан әрі дамытуға, жалғастыруға бағытталған пән. Баланың ұлттық, тұлғалық, әдеп пен эстетикалық дамуына, кәсіп таңдауына, қазіргі әлеуметтік-экономикалық жағдайларға бейімделуіне жол ашады.

Бүгінгі күннің сұранысына сәйкес білімді, кез келген әлеуметтік ортаға қалыптаса алатын, сыни ойлай алатын тұлға тәрбиелеу мақсатында әрбір оқушының жасаған жұмыстарына байланысты ұйымдастырылатын көрмелер, шығармашылық кештер оқушының әрі қарай дамуына жол ашып, өзін өзі шыңдауға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиетер:

- 1.Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңы.- Алматы, 2007. [1, 64 б.].
- 2.Шпикалова Т. Я. Технология. Художественный труд. Методическое пособие, Под ред. Т. Я. Шпикаловой. Просвещение: - М, 2009. - 216с.
- 3.Ж. Түрікпенұлы. Кәсіптік бағдар. Санат: - Алматы, 20013. - 145б.
- 4.Елбасы Жолдауы - «Мәңгілік Ел» ұлттық идеясы

Кәсіби оқыту және кәсіби білім берудің негізі

*Мустафина Б.С., Ә.Бөкейхан атындағы №76 ЖББОМ
технология пәні мұғалімі*

Кәсіби оқыту білім берудің негізгі жолы. Кәсіби оқытудың басты мақсаты – білім алушының кәсіби білімділігін арттыру. Оқу процесі – табиғат және қоғам жайында ғылымда жинақталған білім жүйесін басқа адамдардың меңгеруіне және оны өмірде тиімді етіп қолдануын айтады. Оқу процесін басқару әрбір қоғамның даму дәрежесіне байланысты. Білім беру нәтижесі екі тұрғыдан қарастырылады:

1. Нақты білім беру жүйесі арқылы алынатын және білім беру стандарты формасында тіркелетін нәтиженің бейнесі. Қазіргі замандағы білім беру стандарттары оқытудың белгілі бір курсына өту үстіндегі адамның тұлғалық сапасына оның білімі мен икемділігіне қойылатын талаптарды қамтиды. Стандарттың мазмұны әлеуметтік мәдени тәжірибенің идеалды формада сақталатынына әлбетте қол жететін көрінісі екені мәлім.

2. Білім беру нәтижесі бұл белгілі білім беруші жүйеде оқытудан өткен адамның өзі. Қазіргі еңбек нарығында экономиканы қайта құруда жастардың кәсіптік дайындығының шеберлігінің деңгейі, сәттіліктің кепілі бола алады. Кәсіптік оқу орнында оқу процесін іске асыру педагогтың саналы іс – әрекет жасау қабілетіне байланысты. Іс – әрекеттің бұл кезеңі педагог құзіреттілігінен шешіледі.

Кәсіптік білім беру жүйесі – бұл кәсіби және жоғары білім беру мекемелері, оның ғылыми және ғылыми – әдістемелік органдары олардың басқару жүйесімен қоса жиынтығы. Басқару құрылымы:

1. Бастауыш кәсіптік білім;
2. Орта кәсіптік білім;
3. Жоғары кәсіптік білім;
4. Қосымша кәсіптік білім;

Кәсіптік мектептер мен лицейлерде негізгі білім базасында орта білім берумен бірге белгілі бір кәсіп саласы бойынша жұмысшы қызметкерлерін дайындайды. Кәсіптік лицей – кәсіби білім беру жүйесіндегі болашақ білікті жұмысшыларды дайындайтын, оқытатын және тәрбиелейтін оқу орны [1].

Қазақстан Республикасының білім саласының бастапқы және орта кәсіби білім жүйесінде нарықтық экономика талаптары мен мақсаттарына сәйкес және қоғамның саяси әлеуметтік даму дәрежесіне орай кәсіби білімде жаңа мазмұн мен форма қалыптасты.

Елбасымыз егемендік алғаннан бері еліміздің экономикалық дамуының нақты көрсеткіштерін түсіндіріп берді.

Н.Ә.Назарбаевтың жарлығымен бекітілген мемлекеттік «Білім» бағдарламасында: «Балалар мен жастарды тәрбиелеудің ең көкейкесті мәселелері ретінде, білім мекемелерінде оқушылардың этностық – мәдени ерекшеліктерін ескере отырып тәрбиелеу, білім берудің тиімді жүйесін жасап, өмірге ендіру» қажеттілігі атап көрсетілген.

Өнер пәндері арқылы шәкірттердің бойына ұлтымыздың мәдениетін, өнерін, салт –дәстүрін, әдет –дәстүрін, әдет –ғұрпын сіңіруге мол мүмкіндік бар. Қазіргі заманғы мектептің алдында тұрған маңызды міндеттердің бірі: оқушыларда білім мен шеберлікті қалыптастыру болып табылады [2].

Бала біздің болашағымыз, бала бүгінгі оқушы, ертеңгі білімді маман. Сондықтан жастарға тиянақты білім беру пән мұғалімдеріне жүктелері сөзсіз. Оқушы тек қана теориялық білім алып қоймай, практикалық, өндірістік міндеттерді, жобалай білуді, шешім қабылдауды, жеке шығармашылық жұмыстарды орындай білуі шарт. Оқушылар сонымен бір мезгілде түрлі материалдарды өңдеу әдістерін игереді. Осы қабілеттер мен біліктер баланың жас кезінен қалыптасып, оқу және еңбек әрекеттерін орындау кезеңдерінде әрі қарай дамуы керек.

Өткен тарихымызды білмей, бүгінгі күннің қадіріне жету, болашақты болжай білу өте қиын. Ата –бабамыздың жинақтаған рухани байлығының қоры ұшан –теңіз. Ата –баба жасаған бұл рухани байлықтар қазіргі таңда да өз құндылығын жойған емес. Сол мәдени мұраларды зерттеп, танып білу, бағалай білу –қазіргі жастардың, кейінгі ұрпақтың абыройлы да азаматтық ұлттық парызы.

Ел Президенті «Қазақстан -2030» стратегиясының бағдарламасында «Барлық қазақстандықтардың өсіп –өркендеу, қауіпсіздігі мен әл –ауқатының артуы, елдің денсаулығын жақсартумен бірге, тәуелсіз мемлекетімізге еңбекқор, өз кәсібін терең түсінетін, білім мен іскерлігін жан –жақты қолдана білетін мамандар, экономикамызды гүлдендіретін кәсіпкерлер қажет» делінген.

Ұрпағымызды іскер де батыл, тапқыр етіп тәрбиелеу –мектеп пен қоғам алдында тұрған міндет. Бүгінгі күні технология пәні мұғалімдері алдында да оқушыларды нарық заманының талабына сай өз тағдырын өзі шешу, өз күшімен жұмыс ұйымдастыра білу, кәсіпкерлік және экономикалық біліммен қаруландыру тұр. Яғни, өтілетін әр бөлім мазмұнына сәйкес жоспарланған түрде мамандық кәсіп түрлерінен мәліметтер берумен қатар, оның негіздерін үйрету мақсаттарына құрылуы қажет [3].

Кәсіпкерлердің энциклопедиялық сөздігінде кәсіпкерлік түсінігі былай берілген: «Кәсіпкерлік –табыс алу үшін өз атынан жүргізетін, өз жауапкершілігіне алатын азаматтардың дербес ынталы қызметі. Кәсіпкерлік –қаржы жұмсап, пайда алуға бағытталған қызмет. Кәсіпкер – бұл жаңа технологияны жасайтын наратор».

Экономикасы дамыған барлық елдерде өзіне тән өркениетті ерекшелігі бар кәсіпкерлікке қолдау көрсетіледі. Елімізде еңбек адамын, білімді, өз ісіне жауапты, кәсіби сауатты кәсіпкерлерді, жұмысшыларды оқытудың сапасын көтеру маңызды мәселелердің қатарына енді. Сондықтан да жұмысшы мамандығы, ата кәсіп түрлері әрқашанда ең құрметті, абыройлы, ал бастысы, ең қажетті кәсіп болып қала береді, оны өмірдің өзі көрсетіп отыр. Ендеше, еңбекке баулу сабақтарында кәсіптік бағдарлау, насихаттау, оның мәнісі мен қырына үйрету кәсіптік білім беру жүйесінің негізгі мәселелері. Олай болса, қазіргі еңбек нарығының сұранысына қарай кәсіптік мамандарды дайындау мен оқытудың сапасын арттыру, оқу жүйесіне әлемдік стандарттар мен оқу технологияларын енгізіп, қайта құру – уақыт талабы. Аталған мәселелер Астана қаласында өткен «XXI ғасырдағы кәсіптік және техникалық білім» атты халықаралық конференцияда кеңінен қаралды. Бұл конференция бастауыш және кәсіптік білім беру жүйесін реформалауды жүзеге асыруды қамтамасыз етудің негізгі бағыттарын айқындап берді. Үкімет кәсіптік білім жүйесін қолдап, дамытудың екі бағдарламасын қабылдады.

Біріншісі – арнаулы пәндер бойынша оқулықтар мен әдістемелік құралдарды әзірлеу мен шығару.

Екіншісі – бастауыш және орта кәсіптік білім беру мекемелерін ақпараттандыру. Осы мәселеге орай, мектептегі технология пәні оқушыларға кәсіптік білім беру бағдарламасына өз үлесін қосуда. Технология пәнінің міндеттерінің бірі – кәсіби еңбек түрі мен өнертануға баулу, ұлттық өнерімізді игеру барысында ата кәсіпті жандандыру [4].

Жас ұрпақты қоғамдық өмірге, кәсіпке даярлау үшін әр оқушыға қабілетіне сәйкес келетін білім беру қажет. Адамға ең бірінші еңбектің қажеттігін уақыт дәлелдеуде. Адам өмірі үшін аса қажетті әрі өмір бойы тоқтаусыз білім беретін – технология пәні. Бір – бірімен жалғасып келе жатқан технология оқу пәнінің білім стандартындағы басты мақсаты – оқушыларды белгілі бір кәсіпке бағдарлы оқыту болып табылады. Қазіргі кезде білім беру, оқушыларды кәсіпке бағдарлау кәсіптік білім, оқушыларды еңбекке тәрбиелеу қол еңбегі сабағынан басталады. Сондықтан жас ұрпақты ежелден келе жатқан қолөнер түрлерін оқып үйренуге баулу арқылы олардың өздігінен ізденіп жұмыстар жүргізуіне шеберлік деңгейін арттырып, ынты – ықыласын, қоршаған ортаға қызығушылығын оятуға жетелейтін технология пәнінің мұғалімдері. Оқушылардың қабілетін және белгілі бір кәсіпке бейімділігін айқындай отырып білім беру өте тиімді. Әр баланың ерекшелігін ескеріп, тақырыпты өмірмен байланыстырып, әр оқушыға жеке тақырыптар, бағыт – бағдар беріп отыру керек. Сонда ғана оқушылардың пәнге деген қызығушылығы артады.

Қорыта келгенде, технология сабақтарында жоғарыда айтылған оқу процесінде өтілетін іс –шаралар оқушыларды болашақ мамандыққа дайындайды. Кәсіпкерліктің қиын да қызық екендігін және кәсіпкер болу үшін жан –жақты дамыған іскер де шебер, батыл тұлға болуы керектігін сезінеді [5].

Пайдаланылған әдебиеттер:

- 1.Нұрымбет Т.Жалпы орта білім беретін мектеп оқушыларын кәсіпкерлікке баулу // Ізденіс. 2011.
- 2.Таубаева Ш.Т.Оқытудың қазіргі технологиялары // Қазақстан мектебі. 2010.
- 3.Ләпбаева Н. Кәсіпкерліктің әлеуметтік маңызы // Қазақстан тарихы.
- 4.Тамабаева Х.Т. Еңбек адамын тәрбиелеу –уақыт талабы // Азия. 2001.
5. «Мектептегі технология» журналы №6, 2013 ж.

Роль внеклассной работы в формировании навыков функциональной грамотности учащихся

*Ратицкая Е.А, КГУ «СОШ№82»
учитель технологии*

Функциональная грамотность-способность человека вступать в отношения с внешней средой и максимально быстро адаптироваться и функционировать в ней. В отличии от элементарной грамотности как способности личности читать, понимать, составлять простые короткие тексты и выполнять несложные практические задания по технологии, функциональная грамотность есть атомарный уровень знаний, умений и навыков, обеспечивающий нормальное функционирование личности в системе социальных отношений, который считается минимально необходимыми для осуществления жизнедеятельности личности в конкретной культурной среде.

Современное общество ставит перед учителем школы задачу обеспечить условия для развития целостной личности школьника. Средством решения этой задачи выступает учебная деятельность, организуемая по поводу развития учебного материала.

Но образование, ориентированное на развитие личности, достигает цели в той степени, в какой в учебном процессе востребована личность школьника. То есть в какой мере учебный процесс позволяет ему: проживать ситуации выбора, постановки целей задания урока; возможности сформулировать свой, авторский, вопрос; побуждает выделять из жизненной ситуации те задачи, которые ему важно и интересно решить; критически относиться к предлагаемым нормам жизни,

способу решения той или иной задачи; приобретать опыт при достижении целей; аргументировано изменять свою точку зрения, оценивать события урока.

Учебный предмет «Технология» предусматривает овладение учащимися умениями самообслуживания, навыками ручных и машинных технологий обработки различных материалов; развитие индивидуально-творческих способностей личности, необходимых для познания себя как личности, своих возможностей, осознания собственного достоинства.

В формировании элементарных навыков функциональной грамотности личности трудно переоценить роль внеклассной работы по предмету технология.

Одним из эффективных средств воспитания, в которых тесно переплетаются формирование трудовых навыков и художественное развитие учащихся может быть внеклассная работа по декоративно-прикладному искусству. Она позволяет детям другими глазами взглянуть на окружающий мир, пробуждает в них радость труда, жажду творчества.

Она вызывает интерес, стремление овладевать знаниями и умениями сверх обязательных программ.

Задача внеклассной работы состоит в развитии творческих способностей учащихся на основе их природных задатков в процессе разнообразной практической деятельности, в привлечении учащихся к общественно-полезной деятельности, стимулирование их инициативы и самостоятельности, развитие индивидуальных интересов, склонностей и способностей.

Внеурочная работа - органическая часть всей учебно-воспитательной деятельности школы. Она является продолжением и развитием интереса, осуществляемого на уроках, и подчинена общим учебно-воспитательным задачам. Внеурочная работа открывает дополнительные возможности для реализации межпредметных связей технологии с другими предметами.

Наиболее распространенной групповой формой организации внеклассной работы является кружок. Занятия в кружке не только вооружают детей умениями и навыками, но и помогают осознать силу своего творения. Они формируют творческую активность, дают возможность вносить изменения в технологию изделия, осуществлять собственные замыслы, что делает весь процесс более эффективным и интересным.

В школьных кружковых занятиях должны находить место такие виды декоративно-прикладного искусства, в процессе освоения которых устанавливались бы прочные межпредметные связи и получали практическое применение и дальнейшее развитие знания, приобретаемые школьниками на уроках по различным дисциплинам. Кружковые занятия по декоративно-прикладному искусству основываются на знаниях, приобретенных учащимися на уроках изобразительного искусства, черчения и технологии, физики и химии. При работе над декоративными

композициями учащиеся могут воспользоваться знаниями из области ботаники, биологии, истории, литературы и других учебных дисциплин.

По организационному признаку внеурочные мероприятия по технологии можно разделить на три вида: индивидуальные, групповые и массовые. В первом случае речь идет о работе отдельных учащихся, увлекшихся изготовлением изделия в различных техниках декоративно-прикладного искусства. Во втором – кружковая работа, а в третьем – выставки творческих работ. Но индивидуальный подход присутствует в любой из этих форм.

Занятия в кружке характеризуются наличием календарного плана, регулярностью. Знания и умения, которые приобретают учащиеся в кружке, выходят за рамки учебных программ, создают условия для самостоятельного творчества. Кружок «Шебер», сформированный на базе СОШ № 82, охватывает учащихся среднего и старшего звена, которые занимаются вышивкой, бисероплетением, плетением из лозы, работают с кожей, тут создаются благоприятные условия для формирования эстетического вкуса, развития творческой индивидуальности каждого кружковца.

Техника бисероплетения располагает большими обучающими и воспитательными возможностями. В процессе работы с бисером, учащиеся осваивают целый ряд графических навыков, учатся анализировать. У них развивается воображение, внимание, зрительная память, глазомер, чувство ритма, восприятие пространственных представлений цвета и его преобразование, воспитывается любовь к прекрасному, к точности и аккуратности, формируется терпение, усидчивость, стремление довести начатое дело до конца. Учащимся не безразлично, какие изделия они выполняют. Чем более полезные, нужные в их жизни, разнообразные и внешне привлекательные изделия предстоит им сделать, тем с большим увлечением, энергией, интересом начинают они относиться к их изготовлению. С удовольствием делают подарки мамам, бабушкам, друзьям и знакомым.

На занятиях кружка «Шебер» учащиеся освоили интересную для нас технику: плетение из газетных трубочек. История плетения берет свое начало глубоко в древности, но использование газет в качестве исходного материала – это сравнительно новый способ. Доступное сырье – газеты, несложно отыскать в собственном почтовом ящике, который регулярно наполняется рекламной продукцией и другими бесплатными изданиями. Учащиеся, попробовав однажды самостоятельно создать дизайнерские вещи, используя не лозу, а бумагу, уже не могут остановиться. На занятиях кружка были изготовлены в технике плетения из газетных трубочек: казахский национальный костюм, головные уборы, сундук и много интересных и полезных вещей, которые неоднократно принимали участие в выставках различного уровня.

Например: конкурс «В мире нет вещей ненужных», организованный Карагандинским экономическим университетом Казпотребсоюза (2015 год, 2 место), «Новинки из мусорной корзинки» организованный Карагандинским экономическим университетом Казпотребсоюза (2016 год, 1-3 место), конкурс проектов по технологии при КарГУ имени Букетова (2015 год, 3 место), (2016 год, 2 место), Сикырлы ИНЕ (2016год, 1 место), Оркен (2016год, 1 место).

Внеклассная работа по технологии способствует развитию информационно-образовательной среды, направленной на повышение функциональной грамотности учащихся, обеспечивающей личное саморазвитие, самостоятельность в приобретении знаний, формирующей коммуникативные навыки, умение использовать информацию и технологии, решать проблемы, предприимчивость и креативность. Данные диагностики уровня информационной и технологической культуры, познавательной активности, результаты внешней и внутренней оценки качества обучения, анализ личных достижений учащихся, занимающихся в кружке подтверждают эффективность внеклассной работы по предмету.

Таким образом, научиться действовать ученик может только в процессе обучения и творчества, а систематическая работа учителя в кружке, образовательные модели, которые он выбирает способствуют формированию функциональной грамотности учеников, что является актуальной задачей современной школы.

Литературы:

1. Подготовка школьников к труду в сфере материального производства/под ред. Атутов и др.-М., Педагогика, 1988
2. Радугин А.А.Педагогика/Радугин А.А.-М., Издательство Центр, 2002
3. Внеклассная воспитательная работа ,2009
4. Кружок изготовления сувениров О.С. Молотобарова, Москва2006год

Профориентационная деятельность в процессе обучения в школе

*Скоринова М.П., Пономарева Л.В. КГУ «Школа-лицей №101»
учителя технологии и ИЗО*

Развитие науки, техники, информатизации и новых технологий выдвигает образование в число важнейших приоритетов государственной политики многих стран. Это предъявляет особые требования к усовершенствованию профориентационной работы в школе. В Послании Президента Республики Казахстан народу Казахстана от 10 января 2018 г. Н. Назарбаев отмечает, что «Необходимо обновить программы обучения в техническом и профессиональном образовании с привлечением

работодателей и учетом международных требований и цифровых навыков». [1]

Важно помнить, что цель профориентации не определить, кем быть ученику в будущем, а лишь подвести к взвешенному, самостоятельному выбору профессиональной деятельности, сформировать психологическую готовность к профессиональному самоопределению. Это поможет успешно интегрировать молодое поколение в научно-исследовательскую и промышленно-технологическую среду.

Сперанская Н.В. отмечает, что «Для создания системы профориентационной работы и реализации образовательного проекта необходимо:

- четко выделить этапы профориентационной работы;
- подобрать методики для изучения профессиональных интересов и намерений учащихся;
- разработать систему учета полученных результатов». [2, с3]

Наша школа имеет многолетний положительный опыт ранней профилизации школьников, в котором заложена идея формирования профессионального образа мира через систему преемственности ступеней среднего образования.

Для учеников начальной школы проводятся экскурсии в школьные мастерские, они посещают открытые мероприятия в «Технологической мастерской». На занятиях изготавливают различные поделки, с ними проводятся беседы о профессиях родителей, в классе оформляется альбом «Профессии наших родителей».

Учащиеся среднего звена получают различную информацию о достижениях науки, практики в различных областях профессионального труда. Не менее значимо - приобретение ими практического опыта не в абстрактно-познавательной деятельности, а максимально приближенной к реалиям рыночной экономики, культуре, социуму, профессиональному труду. Главной при таком системно-деятельностном подходе становится осознанная оценка профессиональных склонностей и способностей.

К 8 классу учащиеся формируют достаточно устойчивый образ своего «Я».

Чистякова С.Н. в своих работах отмечала: «Желательно еще в школьные годы начинать выполнять разноуровневые пробы, чтобы правильно сделать свой профессиональный выбор». [3, с 7]

В нашей школе работает кабинет профессиональной карьеры, где расположены информационные стенды о сферах деятельности, востребованных профессиях Карагандинской области и профессиональном самоопределении школьников («Из ста дорог – одна твоя», «Выбирая свою профессию – выбираешь свой путь» и др).

В кабинете профессиональной карьеры проводится диагностико-консультационная работа с учащимися по проблемам их готовности к продолжению образования, оказывается им помощь в принятии решения о

выборе пути продолжения образования, а также оказывается подросткам морально-эмоциональная поддержка в выборе пути продолжения образования посредством тренингов, конкурсов профориентационной направленности.

Практические задания профессиональных проб отрабатываются совместно преподавателями школы и мастерами производственного обучения колледжей на базе колледжей и школы. В Карагандинском коммерческом колледже был организован технологический вечер «Профессия моя – гордость моя», в котором приняли участие учащиеся 9-х классов школы-лицея №101 и представили конкурсную работу «Оформление овощного салата». За участие в конкурсе ребята были отмечены сертификатом. А учащиеся 8 класса посетили Карагандинский транспортно-технологический колледж, где под руководством мастеров производственного обучения выполняли практическое задание профессиональной пробы по специальности «Техническое обслуживание, ремонт и эксплуатация автомобильного транспорта».

Профессиональные пробы в профориентации являются эффективным способом формирования профессионального самоопределения обучающихся. Более того, организация и проведение профессиональных проб на базе колледжей позволит через практическую деятельность в рамках профессиональной пробы у обучающихся развивается способность к принятию осознанного профессионального выбора и успешной реализации себя в будущей профессии.

Хороший опыт для выбора профессии приобретается при участии в творческих профессионально-ориентированных конкурсах и олимпиадах. Так ученица 9 класса участвовала в Республиканском форуме II Областного тура «Открываем путь в мир профессий» и получила диплом II степени за представление рекламы специальности дизайнера - модельера. О профессии модельер - дизайнер она мечтала, целенаправленно готовилась и, как результат, было поступление в Карагандинский колледж моды на выбранную специальность. Данный конкурс расширил представление о профессии, так как требования были представить ступени развития профессионального определения от школьной скамьи до большого успеха в будущем.

В школе проводится работа с родителями – анкетирование, родительские собрания, тренинги. Так систематически проводится совместный тренинг детей и родителей «Выбор будущей профессии, задачами которого является разработка учащимися сознательной стратегии в поступлении в вуз, согласование представлений учащихся и их родителей о профессиональном будущем старшеклассника. Родительское собрание «Роль семьи в профессиональном определении детей» (цель которого - мотивировать родителей на оказание поддержки в профессиональном определении детей) очень актуально в профориентационной работе, так как при совместном обсуждении виден

интерес родителей к проблемам подростка, раскрываются особенности профессионального самоопределения подростков.

Иногда учащиеся ориентируются на творческий труд, представляют его выражение в престижных профессиях, но при этом не учитывают самоорганизацию и самодисциплину. Учащихся нужно научить принимать ответственность за самостоятельное решение, преодолевать трудности черновой, будничной работы, умению сотрудничать с одноклассниками и другими людьми. Учителя на своих уроках часто ставят задачу - воспитывать прилежание, уважение к труду. Они видят отношение учеников к предмету, к выполнению практических заданий, особенности психомоторики: координацию движения, способность выполнения трудоёмкого задания, проявления сообразительности, участие во внеклассных мероприятиях, в конкурсах, олимпиадах. Эти наблюдения могут быть дополнением к профессиограммам классных руководителей, психологов, медицинских работников школы, решению родителей.

Результатом является положительная динамика раннего профессионального самоопределения школьников – в среднем 54% девятиклассников поступают в колледжи. А также повышается их творческий и интеллектуальный потенциал. Учащиеся могут сделать выбор исходя из личной заинтересованности и индивидуальных возможностей, что даёт возможность особенно ярко проявить свои способности. Так формируются ключевые компетенции и предпочтения, которые перерастают в профессиональное самоопределение. Учащиеся, сделавшие свой выбор, продолжают обучение в средне специальном и высшем учебном заведении по выбранной специальности.

Литература:

1. Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана. 10 января 2018 г.
2. Сперанская Н.В. Профориентация школьников. Методическое пособие для классных руководителей, Санкт-Петербург, 2012г.С.7.
3. С.Н.Чистякова, Н.Ф.Родичев. От учебы к профессиональной карьере: учеб. пособие. — М.: Издательский центр «Академия», 2012.

Использование краеведческого материала о петроглифах на уроках

*Скорикова М.П., КГУ «Школа-лицей №101»
учитель ИЗО и ПОО*

Патриотизм начинается с любви к своей земле, к малой Родине. Главные составляющие воспитания патриотизма - история, искусство, краеведение. В Послании Президента Республики Казахстан народу Казахстана «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания» Н. Назарбаев отмечает, что «Знать и гордиться историей своего края - дело

нужное и полезное. Вот только забывать о гораздо большем - о принадлежности к единой и великой нации-нельзя». [1]

Важно помнить, что одна из задач учителя - дать нужное направление творческому мышлению учащегося, стимулировать творческий поиск, создавать соответствующие ситуационные моменты и условия на уроке, подводить к систематическому исследованию, критическому мышлению, поиску новых собственных выводов и решений. Это поможет успешно интегрировать учащихся в научно-исследовательскую среду и будет способствовать их творчеству.

Учебник «Изобразительное искусство» за 6 класс начинается с темы «Истоки изобразительного искусства. Как появилось изобразительное искусство». Учащиеся знакомятся с возникновением первобытного искусства. На понимание учитель задает вопросы таким образом, чтобы учащиеся вспомнили знания, полученные на уроках по «Истории древнего Казахстана». В каких условиях жили древние люди? Какую одежду носили? Чем занимались? На кого охотились? Учитель выдаёт дополнительную информацию о петроглифах и предлагает выполнить рисунок по представлению на тему «Художники древнего мира», техника выполнения на усмотрение учащегося. И вот здесь начинается творчество. Рисунки с изображением петроглифов выполняют все: одни рисуют сцены из жизни древнего художника, а другие проявляют повышенный интерес к тому, что стоит за строчками в учебнике «На территории Казахстана сохранились уникальные памятники изобразительного искусства – наскальные изображения нескольких эпох. Наиболее известны Арпаозен в горах Каратау, Тамгалы, Тамгалы и Ешкиольмес в Жетысу.»? [2,с7] Они понимают, что найти ответы можно самостоятельно, используя поисково-исследовательский метод.

Самостоятельная работа это лучший способ образовательной деятельности ученика, который связан не столько с усвоением знаний, сколько с расширением границ восприятия окружающего мира, истории и самого себя.

Для активизации познавательного процесса учащихся учитель сообщает, что наскальные изображения Казахстана входят в обширную провинцию центрально-азиатского наскального изобразительного искусства, созданного творческим гением многих поколений художников-монументалистов. Они охватывают время от неолита-энеолита до позднего Средневековья. Свыше тысячи наскальных рисунков остались как память о прошлом в Байконуре, Тасотколеете, Зенгиртау, Тамды. В 15 км. От села Улытау Карагандинской области расположен комплекс Зенгиртау, где на 13 камнях изображены человек, волк, бык, верблюд и другие рисунки. [3,с4] В Павлодарском Прииртышье находятся «Олентинские писанцы» - уникальные петроглифы на р. Оленты. [4,с101]

Учащиеся с большим интересом находят сведения о находках археологов в Карагандинской области, Улытау, Баян Ауле. Они пишут

сообщения, доклады, выполняют проекты. Хорошим опытом была выставка - конкурс, который организовали и провели в музее этнографии и археологии при КарГУ им. Е.А. Букетова. Учащиеся курса по выбору «Художественного профиля» провели профессиональную пробу, используя различные техники и материалы, рисовали петроглифы. Лучшая работа, выполненная графично, пастельными мелками, с передачей текстуры фонового камня, отмечена дипломом за 1 место. Работы, выполненные тушью, передают выразительную стилизацию образов животных - верблюда, быка, архара, солнцеголового человека.

Живописные рисунки отличаются красочностью. В работах применялись и декоративные технологии для передачи объёмности и рельефности рисунка. На награждение учащиеся были приглашены в музей этнографии и археологии при КарГУ им.Е.А.Букетова, где познакомились с находками Карагандинских учёных-историков, результатами студенческих археологических экспедиций.

Профессиональная проба является средством актуализации профессионального самоопределения и активизации творческого потенциала личности школьников. Такой подход ориентирован на расширение границ возможностей традиционного трудового обучения в приобретении учащимися опыта профессиональной деятельности, в частности художника - графика, дизайнера, знакомство с работой историка - археолога и краеведа. Профессиональные пробы дают учащимся базовые сведения о конкретных видах профессиональной деятельности, что даёт хорошие результаты при осознанном выборе предпочтительного вида деятельности, будущей профессии.

Для учащихся важно не только знакомство, изучение, выполнение практических заданий, но и формирование у них чувства патриотизма за культурное наследие, памятники исторических эпох.

Так в Послании Президента Республики Казахстан народу Казахстана «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания» Н. Назарбаев отмечает, что «Без опоры на национально-культурные корни модернизация повиснет в воздухе. ... история и национальные традиции должны быть обязательно учтены. Эта платформа, соединяющая горизонты прошлого, настоящего и будущего народа». [1]

Литература:

1. Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания»
2. З.Айдарова, учебник «Изобразительное искусство», Алматы «Атамура», 2015
3. Газета «Индустриальная Караганда», 04.04.2017
4. Г.Пересветов, журнал «Мадени мура» №3, 2017, Г.Пересветов

Инновационная деятельность в школе: становление, развитие, критерии интенсивности

*Удод К.А., КГУ СОШ №15
учитель ИЗО и Черчения*

Педагогические новшества – это обязательное качественное или количественное изменение в педагогике, использование определенных мерил, позволяющих судить о результативности того или иного нового материала. Обозначив имеющийся опыт по педагогике, можно определить следующую последовательность критериев педагогических новшеств: новизны, ее оптимальности, становления, высокой результативности, возможности творческого применения инновации в массовом опыте. Основным критерием инновации выступает новизна, имеющая главное отношение к педагогическим исследованиям и опыту в педагогике. Поэтому для учителя, желающего включиться в инновационный процесс, очень важно определить, в чем состоит сущность предлагаемого нового, каков уровень новизны. Определяют несколько уровней новизны: абсолютную, локально-абсолютную, условную, субъективную, отличающуюся степенью известности и областью применения (М.С. Бургин). Введение в образовательный процесс педагогической инновации и достижение высоких результатов при наименьших физических, умственных и временных затратах свидетельствуют о ее оптимальности. В своей работе с детьми стараюсь уделять большое внимание применению методов и методических приемов обучения, которые способствуют более успешному развитию творческих способностей, обеспечивают активизацию умственной и практической деятельности учащихся. Перед выполнением творческих работ даю интересные направления к достижению цели, как например групповые задания: журналист-художник, мультипликатор-иллюстратор, головоломки и ребусы для поиска тематики рисунка, нанесение цветовой гаммы в рисунке из 5-7 цветов.

На уроках художественного труда происходит знакомство с различными художественными материалами (гуашевыми, акварельными и акриловыми красками, карандашами, восковыми мелками, пластилином, глиной, цветной бумагой, картоном). В наше время появилось очень много новых художественных материалов для обогащения творческого процесса: разнообразные фломастеры, линеры, 3Д ручки, гелиевые ручки, бумага разного качества, разной структуры и фактуры. Использование нетрадиционных техник на уроках искусства позволяет повысить мотивацию учащихся к изучению данных дисциплин.

Использование нетрадиционных техник интересно не только учащимся, но и учителям. На одном из городских семинаров для учителей эстетического цикла, мною был представлен мастер-класс «Использование нетрадиционных техник на уроках ИЗО», где педагоги имели возможность

познакомиться с новыми техниками рисования – «Зентагл» и «Звездная пыль». В ходе мастер-класса организовала работу таким образом, чтобы все присутствующие нашли применение полученным новым знаниям. Работа велась индивидуальная и коллективная. По окончании мастер-класса была организована небольшая выставка работ в данной технике, где были представлены работы учащихся и слайды профессиональных мастеров в данной технике. Результат работы оставляет благоприятное впечатление, так как цели и задачи урока достигаются абсолютно всеми, за короткое время выполняются орнаментальные абстрактные композиции в стиле «Зентагл», а также портрет в технике «Звездная пыль». Эти техники вызвали огромный интерес не только у молодых специалистов, но и учителей с большим педагогическим опытом.

В ходе последующей практики был организован мастер класс «Развертка-макет. Геометрический декор» способствующий развитию пространственного и творческого мышления, формированию линейных и композиционных построений. Новый взгляд созданий дизайна Лофт – сквозь пространство.

Все мы практики и знаем, что изобразительная деятельность влияет на всестороннее развитие личности ребенка: творческое, эстетическое, познавательное и т. д. Развитие творческих способностей не может быть одинаковым у всех в силу их индивидуальных особенностей, но всё же мы учителя искусства стараемся дать каждому возможность активно, самостоятельно проявить себя и испытать радость творческого труда.

Природа и окружающая нас реальность – основа творчества в нашей деятельности. Через реальность мы приходим к понятию фантазии - этой прекрасной способности любого человека. Одним из способов развития фантазии является выполнение ряда необычных и неожиданных заданий. Приводя несколько творческих заданий на ассоциации и сравнение, исследования, наблюдательности, дети развивают воображение, вырабатывают привычку к собственному решению, открытиям, умению отойти от образца и работать по собственному замыслу. С этой целью на своих уроках использую как индивидуальный, так и групповой метод работы, позволяющие оценить друг друга и поделиться идеями. Становление развития как основной критерий инновации определяет устойчивость положительных результатов в работе учителя. Творческое отношение к своему делу-главная черта личности и условие ее огромного развития, а также его способности находить актуальные проблемы в образовании учащихся, и реализовывать эффективные способы их решения. Любой человек в своей деятельности сумеет достичь высоких результатов мастерства, выбирая новые способы деятельности и поглощая сложные задачи. Эффективный стимул познавательной деятельности – ситуации успеха, которую стараюсь создать на своих уроках. При выборе метода работы в творческой деятельности ставлю определенные задачи по мере их выполнения. Я создаю её при помощи учебной информации,

представленной в интересной форме с использованием рисунков, схем, звука, ребусов, цветowych пятен, видеоизображения; различные эффекты вывода текста и графических фрагментов. Инновационная деятельность в современных условиях – важнейшее качество развития как педагога, так и ученика, без которого невозможно достичь высокого уровня мастерства.

Литература:

1. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М., 2004.
2. Давыдов В.В. Теория развивающего обучения. – М., 1995, с. 47-стр.270
3. Кларин М.М. Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических поисках, – М., 1994
4. Давыдов В.В. Теория развивающего обучения. – М., 1995, с. 56
5. Сластенин В.А., Подымова Л.С. Педагогика: инновационная деятельность. – М., 1997

Профильное обучение и основы профессионального образования на уроках технологии

Фролова Т.И., КГУ «СОШ №15»

«...Я знаю все, но только не себя».
Ф.Вийон

«Кем быть?» - это важный вопрос для каждого из нас в подростковом возрасте. Чтобы ответить правильно на этот вопрос и сделать выбор к дальнейшей жизни необходимо понимание смысла. Определиться с выбором современных профессии выпускникам школ сегодня нелегко. Приоритет необходимо ставиться на выбор той профессии, которая востребована на сегодняшний день. Но так же должны учитываться интересы учащегося и способности. Помощь в определении с выбором профессии и есть цели и задачи профессиональной ориентации.

Общеобразовательная школа – это площадка для деятельности профориентационной работы, которая необходима для обучения и воспитания молодого поколения в приближенных условиях, в которых им в дальнейшем придется работать и жить.

Профориентационная работа - это неотъемлемая часть воспитательной работы, которая ориентирована на выпускника. Эта работа должна вестись на протяжении всего процесса обучения учащихся в школе в качестве подготовки к самостоятельной жизни.

В профориентационной работе большое влияние может оказать учитель технологии. Ведь, изучая предмет «Технология» перед учащимся появляется большое поле возможностей – знакомство с новыми, современными профессиями. На уроках технологии учащиеся

приобретают знания, затем при создании каких-либо изделий практические навыки, развивая свои способности.

Знания должны пройти через чувства и эмоции, чтобы успешно перейти в навыки, особенно в подростковом периоде. Чувство гордости испытывают учащиеся за свою работу, которую выполнили собственноручно.

Одна из наиболее важных задач в моей работе – это организация учебной деятельности, где каждый ученик сможет проявить желание трудиться и испытать то самое чувство гордости за свой труд, после чего и может возникнуть интерес продолжить обучение по данной профессии.

В своей педагогической деятельности я применяю различные формы, а так же методы, которые активизируют деятельность учащихся в процессе овладения ими знаний и умений.

У каждого учителя на уроках технологии имеется огромная возможность наблюдать за своими учениками, их отношением к выполнению заданий, где проявляются способности учащихся, их интересы – главные аспекты профориентационной работы.

В профориентационной работе учитель не только мастер своего предмета, но и психолог, умеющий найти индивидуальный подход к каждому учащемуся. От этих факторов зависит успех всей работы.

В профориентационной работе я выделяю такие направления, как:

- знакомство с профессиями;
- воспитание профессиональных интересов у молодого поколения;
- психолого-педагогическая консультация – выбор профессии

наиболее соответствующей ему.

Основные формы моей профориентационной работы:

- уроки профориентационного характера;
- экскурсии в средне – специальные и высшие учебные заведения;
- выставки творческих работ, мини-проекты учащихся;
- «круглый стол» с представителями разных профессий;

На своих занятиях ставлю перед собой такие задачи: воспитание у учащихся осознанного выбора профессии.

Часто применяемые методы – это рассказ об особенностях труда разных профессий.

Объяснение, при котором кратко излагаю правила действий при работе с различным оборудованием, используя демонстрационный материал – таблицы, презентации.

Самый распространенный метод – это беседа, логически связанная с учебным материалом. При подготовке к беседе, учащимся заранее дается задание по сбору информации о данной профессии. Сведения учащихся использую на своих уроках.

Беседу строю в соответствии с заранее разработанным мною планом:

План беседы на тему «Выбор профессии»:

1. История возникновения профессии.

2. Особенности труда профессии.
  3. Инструменты и оборудование, необходимые в работе данной профессии.
  4. Условия труда в той или иной профессии.
  5. Знания и умения, необходимые в работе.
  6. Психологические и физиологические требования, предъявляемые при выборе профессии.
  7. Экономический и социальный статус работника.
  8. Перспектива и возможный рост при выборе профессии.
- Выбор профессии - это важное условие развития и становления личности, возможность проявления в будущем всех своих способностей.

Мектеп жасындағы орта және жоғары буын оқушыларын шулы музыкалық аспаптарда ойнау арқылы музыкалық қабілеттерін дамыту

*Хасенова М.А., №61 ЖББОМ КММ
музыка мұғалімі*

Халық даналығы айтады: сіз жасырған нәрсе - бұл сіз берген нәрсені жоғалту. Біздің музыкалық және педагогикалық қызметімізде қаншалықты білетінімізді, біздің тәжірибемізбен бөлісетін ешкім жоқ. Біз музыка мұғалімдері осы мүмкіндікті айыра алмай отырмыз, сондықтан мен түрлі техникалар мен әдістер арқылы балаларға музыкаға деген сүйіспеншілікті үйренуге және оларда бастауыш шығармашылық музыкалық қабілетін дамытуға тырысамын.

Балада музыкалық талантты қалай дамытуға болады, ал оның нәзік жаны «тапталып» қалмас үшін не істеу керек? Бұл дамудың толық және жарқын болуы үшін ең оңтайлы және дәл тексерілген әдіс дегеніміз не? Баланың Моцартын қалай өлтірмеуге болады? Біз өзімізге көптеген ұқсас сұрақтарды қоямыз, бірақ ең бастысы – оларға дұрыс жауап табу. Әрбір бала табиғатынан әнге талабы бар болып келеді. Баланың музыкамен байланысы неғұрлым белсенді болса, соғұрлым музыкаға бейім болады. Американдық психолог К.Изард қызығушылық дағдыларды, білімді және интеллекті дамытуда айрықша маңызды фактор болып табылатынын көрсетеді. Музыка-шығармашылық, шығармашылық әрдайым қызығушылық тудырады, ал талант – қуаныш.

Музыка сабақтарында барлық іс-шаралардың ішінде, менің ойымша, балаларға қызығушылық тудыратын музыкалық шулы аспаптарда ойнау деп санаймын. Әдетте, біз музыка мұғалімдері, сабақ барысында осы бөлікке аз уақыт қана бөлеміз.

Біз оларды қалай құрамыз? Мен өзімді қайталамаймын, тек олардың көпшілігін ән айтуға шақырамын, ондағы музыкалық-ырғақты

қозғалыстар, музыкалық аспаптарды ойнау үшін кішкене пропорция қажет, ал іс жүзінде қалған уақыт музыка тыңдауға кетеді. Иә, келісемін, балалардың барлығы ән айтып, би билегенді ұнатады, бірақ олардың көпшілігіне түрлі аспаптарда ойнаған ұнайтынын барлық музыкалық жетекшілер растайды. Үнсіз тұрған аспапты өз қолдарымен сөйлету балалар үшін таңқаларлық жайт болмақ. Бұдан ертерек, бір-екі жыл бұрын, олар үстелге ұрғанда қасықтан қандай дыбыс шығатынын немесе қазанның қақпағы қандай дыбыс беретіні туралы біліп, тыңдаған болса, бірақ музыканың қызықты, әрі жағымды ойнағанын қалайтын болса, бұл «музыка Америкаға» үлкен жол ашу деп түсінеміз. Егер мұғалім «ойнауға үйрету» қағидасын қолданса, яғни ол материалды ойын түрінде ұсынуға тырысса, содан кейін «бүгін біз аспаптарды ойнай аламыз ба?» деген сияқты сұрақтармен кездескен сайын сұхбат жүргізу. Өз тәжірибемде тексерілді.

Балалар оркестрінде жәй нәрсе болмайды – бәрі маңызды: репертуар, аспаптарды таңдау, сыныпта басқарылатын атмосфера және мұғалім мен балалар арасындағы сенімді қарым-қатынас. Оркестрге көбінде біз классикалық репертуарды тағдаймыз: «Бақта ма, бақшада ма?», Моцарттың «Түрік стиліндегі Рондо», «Қамажай» т.б. Мен оркестрлеуге жәй әндерді қоямын, мысалы, «Көңілді музыкант» А.Филиппенко, «Концерт» Н.Будашкино, «Біздің оркестр» Т. Қоңыратбаев, «Шалғындағы бақбақ». Т. Қоңыратбаев әні. Жалпы алғанда, әннің өте әдемі көрінісі болды: үшбұрыш, бубен, марака және металофон ойнаған пьесаларда оркестрлік кесінді, балалар ән айтып қана қоймай, кішкене қоңыраулар шылдырлап тұрған сияқты болды. Бұл өлеңді орындау барысында аспапсыз қалған бірде-бір бала болмады, соның салдарынан – балаларда жағымды эмоциялар мен ата-аналардан моральдық қанағат сезімі байқалды. Қазір мен басқа да әндерді әртүрлі етіп жасауға тырысамын - мұнда оркестрмен жұмыс істеу репертуарының кеңеюі мен жаңалығы, музыкалық талантты балаларды анықтау және балаларға арналған музыкалық құлақ пен ырғақты дамыту мүмкіндігі, ақырында тек музыкамен және ұжымдық шығармашылықпен қуанышқа ие болатындай жағдай тудырамыз. Көптеген мұғалімдер музыкалық және ырғақты қозғалыстарда шулы аспаптармен ойнауды, сондай-ақ оларды театрландырылған қойылымдарда пайдалануды ұсынады, ол керемет және балалар үшін үлкен пайда әкеледі.

Балаларымыз ойнайтын аспаптарды қарастырсақ, жаңа және ерекше нәрселерді ойлап табу мүмкін емес - стандартты жиынтығы - ксилофондар, металофондар, алмастар, маракаттар, үшбұрыштар, шоқтар, мұнда қазақтың халық аспаптары – асатаяқ, қоңырау, тұяқтас. Жақында музыка мұғалім Елена Александровна Жалельщиковаың мақаласын оқып, инновация мен жаңашылдық үшін орын бар екенін түсіндім. Карл Орфа әдісінің идеялары - музыканттардың өздері ішіндегі балаларды, цзебалдар, маракалар, қоңыраулар және басқалар сияқты қарапайым музыкалық

аспаптарды ойнау арқылы өзіндік іздестіру – ол өмір жолын қызықтандыра түседі. Оның қолдарынан бұтақтарына тарақтардан жасалған шулы аспаптар, сувенирлік шамдар, қоңыраулар ілінген «Ғажайып ағаш» құрастырылды, осыған қарап балалар өздері ойнағысы келетін аспапты таңдай алады. Дегенмен, кемелділікке ешқандай шектеулер жоқ - идеяны әрі қарай дамытуды қаладым – ата-аналардың көмегімен балалар әр түрлі көлемдегі шулы аспаптарды үйлерінен жасап әкеліп, оркестрімізге қосты. Олардың жасап әкелген аспаптары әртүрлі көлемдегі бос шыны бөтелкелерден ксилофон, шағын пластикалық бөтелкелерден жасалған маракаттар, пластикалық желдеткіш плиталардан жасалған ілмектердің дыбыстары үлкен масштабқа жақын болды. Барлық аспаптар «музыкалық жетістіктердің қадамдары» деп аталатын пирамидаға салынып, музыкалық белгілермен безендірілген, енді балалар біздің пирамидаға келіп, ойнап көргісі келетін құралды таңдауға қуанышты, бұл біздің музыкалық аспаптарымыздың стандартты жиынтығына жақсы қосымша болып шықты. Аспаптардың ең қарапайымдары төменгі сатыда орналасады, ал жоғарыда күрделі аспаптар мен ксилофон мен балалар флейта тәжі жатады, осылайша аспаптар күрделене түседі. Сонымен қатар, әрдайым, кездейсоқ секілді, баланың тек қана ойынға ғана емес, ойнап көретін аспапты таңдауы қажет деп айтады. Әйтпесе, жақсы және жоғары сапалы ойын ойнау мүмкін болмаса, қызығушылық жылдам жоғалады.

Мысал ретінде орта буын оқушыларына А.Филиппенконың «Көңілді музыкант» әнін алдым. Бірінші балалар өзі ұнатқан шулы аспаптарды алады, ал бір оқушы дирижер болады. Оқушыларды 3-топқа бөлемін. 1-топ ән айтады, 2-топ би билейді, 3-топ шулы аспаптарда ойнайды.

Домбырада мен ойнаймын,
Дың-дың-дың, дың-дың-дың.
Қозы-лақтар би билейді,
Дың-дың-дың, дың-дың-дың.

(Дирижердың қол қимылы арқылы балалар шулы аспаптарда ойнайды)

Енді ойнаймын қобызда,
Зың-зың-зың, зың-зың-зың.
Ботақандар би билейді,
Зың-зың-зың, зың-зың-зың.

Енді ойнаймын дауылпазда,
Дұң-дұң-дұң, дұң-дұң-дұң.
Төлдер састы, тұра қашты,
Дұң-дұң-дұң, дұң-дұң-дұң
Ойлан, тап!

1. Ән не жайында? Аспаптар жайында./
2. Әннің сипаты қандай? /Көңілді, жарқын./
3. Екпіні ше? /Орташа, асықпай./

4. Ән неше шумақтан тұрады?
Міне, бізде осындай көңілді оркестр шықты.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Жалельщикова Е.А. infourok.ru
2. Карл Орфа «Оқу әдісі» drumspeech.com
3. 1-сынып Алматыкітап баспасы 2017

Организация индивидуальной работы с детьми с особыми образовательными потребностями в условиях детской музыкальной школы

*Абдрахманова Д.Д., Сайтарлы Е.В., КГКП «ДМШ №1»
преподаватели*

Образование Казахстана вступило в стадию глобальных реформ. В соответствии с Государственной программой развития образования и науки Республики Казахстан на 2016-2019 годы, основными направлениями работы по повышению качества образования являются обеспечение равного доступа всех участников образовательного процесса к лучшим образовательным ресурсам и технологиям; удовлетворение потребности учащихся в получении образования, обеспечивающего успех в быстро меняющемся мире; формирование в общеобразовательных школах интеллектуального, физически и духовно развитого гражданина Республики Казахстан. [1]

Инновационный характер изменений содержания и технологий в современной школе в значительной степени может быть усилен за счёт дополнительного образования личности. Дополнительное образование обладает значительным ресурсом для формирования мотивации и компетенций для образования в течение всей жизни, готовит детей к выстраиванию успешных индивидуальных траекторий. Кроме того, дополнительное образование для значительной части детей выполняет функцию «социального лифта», предоставляя альтернативные возможности для проявления образовательных и социальных достижений детей, в том числе, детей с особыми образовательными потребностями.

В сфере дополнительного образования наряду со всеми моделями включения детей с особыми образовательными потребностями наиболее приемлема модель **культурологического подхода**, опирающаяся на концепцию реабилитации детей с ООП творческими видами социокультурной деятельности. Данная модель развивает базовые культурные потребности у ребенка, а именно формирует основы культурной и коммуникативной компетенций и, тем самым, инициирует

проявление его культурных способностей, ребенок вовлекается в совместное творчество. [2]

Отметим, что именно дополнительное образование содержит в себе огромные перспективы в отношении реализации инклюзивного образования, так как основными постулатами дополнительного образования являются: уважение к личности ребёнка и его достоинства, принятие его личных целей, запросов, интересов, создание условий для его саморазвития, самовыражения, в основе чего лежит индивидуальная траектория развития ребенка.

В то же время, реализация инклюзивности в системе дополнительного образования сталкивается со следующими проблемами: организации так называемой "безбарьерной среды" (пандусов, одноэтажного дизайна школы, переоборудования мест общего пользования и т.п.), а также расширения штата работников, так как в дополнительном образовании не предусмотрены штатные единицы дефектологов, психологов и медицинских работников.

Остановимся на некоторых аспектах реализации инклюзивного образования в ДМШ №1 г.Караганда. Контингент школы достаточно большой – около 700 человек. Определенное количество учащихся школы – ученики с особыми образовательными потребностями. Это дети с самыми разными диагнозами: различные формы инвалидности, не видящие дети, а также дети с различными видами расстройств аутистического спектра. Отметим, что музыкальная школа – это, прежде всего, индивидуальная работа педагога с ребенком по освоению инструмента, то и здесь большую часть работы занимает индивидуальная форма.

Многие педагоги, работающие в системе инклюзивного образования отмечают, что одним из препятствий в реализации инклюзии является стереотип социального свойства, заключающийся в распространенных «предрассудках», в том числе, в готовности или отказе школьников и их родителей принять рассматриваемую форму образования. Отметим, что в нашей школе этот аспект не присутствует, а наоборот, ученики при групповых формах работы (хор, коллективное музицирование) готовы всегда помочь и поддержать детей с особыми образовательными потребностями. Основной контингент детей учатся понимать, что и эти дети нуждаются в образовании, развитии и человеческой поддержке, становятся более внимательными и дружелюбными. И этому воспитательному аспекту педагоги, работающие с такими детьми, уделяют постоянное и огромное внимание. В тоже время наши педагоги считают необходимым, чтобы дети с особыми образовательными потребностями ощущали к себе полноценное, адекватное обращение, а не жалость и снисходительность, по мере возможности развивали в себе самостоятельность и волю.

Остановимся на некоторых формах работы, применяемых нами на практике с детьми с расстройством аутистического спектра. Эти дети очень

восприимчивы к музыке, очень любознательны и заинтересованы в освоении музыкальных инструментов. В процессе обучения выяснилось, что у мальчика абсолютный слух, но интеллектуальные расстройства и поведенческие проблемы мешают ему организовать себя, понятно для окружающих высказать свои желания и мысли. В роли тьютеров в этом случае выступают родители детей, так как они имеют опыт коррекционной деятельности в отношении своего ребёнка, а также им помогает опыт общения с дефектологами. Под чутким наблюдением родителей, мы стремимся направить работу в плане изменения поведения учеников, а также освоения инструментов. Для работы с детьми составлены Индивидуальные планы, учитывающие объёмы изучаемого материала и формы работы. В процессе обучения учитываются психоэмоциональное состояние детей, в зависимости от которого варьируется ход и временная протяженность уроков.

Отметим, что основной формой работы с данным ребенком является игровая деятельность. Для ребёнка с аутизмом очень важно, чтобы каждый звук, нота имела не только определённое звучание, но и ощущалось им, имела свой цвет, форму. Визуальное восприятие для таких детей трудно переоценить. Например, звуковысотное соотношение осваивается через цветовое восприятие звуков и закрепление определенного цвета за конкретной нотой в самых различных формах проявления (цилиндры из цветной бумаги, макаронные изделия и т.д. Здесь также отметим и то, что ребенок сам раскрашивает любые плоскости для создания цветных нот, что развивает мелкую моторику и решает еще большое количество развивающих мышление задач). Важным требованием является обязательное вовлечение ребёнка в процесс изготовления материала.

Приведем некоторые упражнения и формы работы. Изучение нотной грамоты. Вырезаем из цветной бумаги круглые нотки различных цветов (каждая нота определённого цвета). Делаем из картона для ноток «домик» – нотный стан с «окошечками» и раскладываем нотки в нужные ячейки-«окошки».

Игра «Музыкальное лото». Заранее изготавливаем карточки, пропуская определённые ноты на них, затем находим их и располагаем в недостающие ячейки. Также играем в лото и с длительностями нот, выкладывая различные последовательности из них.

Освоение длительности нот. Делаем бумажные коробочки разной величины (самая большая – «целая», чуть поменьше – «половинная» и т.д.). На каждой коробке приклеиваем «дольки» для счёта (причём светлые «дольки» на целые и половинные длительности, а «черные» на четвертные и восьмые длительности). Затем вместе с учеником прохлопываем и считаем вслух эти длительности – кораблики. Также раскладываем карточки с длительностями по нужным корабликам.

Музыкальные пьесы изучаются и запоминаются не только на слух, но и тактильно и визуально. Для этого используется цветное изображение звуков-нот, игра в Дартс и многое другое.

Одна из важнейших задач – это задача, чтобы ребёнок больше говорил. Поэтому к каждому занятию родители выучивают с учеником небольшое стихотворение, подходящее к исполняемым произведениям.

Литература:

1. Об особенностях организации образовательного процесса в общеобразовательных школах Республики Казахстан в 2017-2018 учебном году: Инструктивно-методическое письмо. – Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2017.

2. Ертанова О.Н., Гордон М.М. Инклюзивное образование: Методология, практика, технологии. Москва 2011 г.

3. Дорохова, Е.С. Организация инклюзивного образования в системе ДОД / Е.С. Дорохова // Дополнительное образование и воспитание. – 2010. – № 1.

**Дополнительное образование учащихся в условиях
общеобразовательной школы**

*Абишева А.Е. школа-лицей №101
заместитель директора по ВР
Ткаченко А.В. школа-лицей №101
старшая вожатая
Черний Т.В. школа-лицей №101
заместитель директора по ВР*

Перед каждым образовательным учреждением стоит проблема выбрать свою модель воспитательной работы, которая в наибольшей степени соответствовала бы социальному заказу и особенностям ученического коллектива школы.

Систематические занятия в дополнительном образовании дают возможность подростку серьезно расширить и углубить свои знания по профильным для него предметам, а в ряде случаев - получить основы начальной профессиональной подготовки. Эта возможность дополнительного образования делает его значимым фактором в процессе профессионального самоопределения молодежи.

В дополнительном образовании реализуется право ребенка на овладение знаниями и умениями в индивидуальном темпе и объеме, на смену в ходе образовательного процесса предмета и вида деятельности, конкретного объединения и даже педагога. При этом успехи ребенка принято сравнивать в первую очередь с предыдущим уровнем его знаний и умений, а стиль, темп, качество его работы - не подвергать порицаниям.

Какова же сущность и специфика дополнительного образования детей в условиях общеобразовательного учреждения?

Развитие дополнительного образования детей в общеобразовательных учреждениях предполагает решение следующих задач:

- изучение интересов и потребностей обучающихся в дополнительном образовании детей;
- определение содержания дополнительного образования детей, его форм и методов работы с обучающимися с учетом их возраста, вида учреждения, особенностей его социокультурного окружения;
- формирование условий для создания единого образовательного пространства;
- расширение видов творческой деятельности в системе дополнительного образования детей для наиболее полного удовлетворения интересов и потребностей обучающихся в объединениях по интересам;
- создание условий для привлечения к занятиям в системе дополнительного образования детей большего числа обучающихся среднего и старшего возраста;
- создание максимальных условий для освоения обучающимися духовных и культурных ценностей, воспитания уважения к истории и культуре своего и других народов;
- обращение к личностным проблемам обучающихся, формирование их нравственных качеств, творческой и социальной активности.

Согласно Стратегии развития школы-лицея №101, главной задачей воспитательной работы, является раскрытие способностей каждого ученика, воспитание порядочного и патриотичного гражданина Республики Казахстан, личности, готовой к жизни в высокотехнологичном, конкурентном мире.

Гуманистический характер образования в школе-лицее №101 предполагает реализацию воспитательных задач на каждом уроке, каждом занятии, создание воспитывающей, развивающей среды во внеурочное время, построение внеклассной деятельности, нацеленной на всестороннее развитие личности каждого ученика через моделирование жизненных ситуаций.

Каждый этап обучения завершается большим творческим делом или мероприятием, которое моделирует разные жизненные ситуации и требует от учащихся применения всех знаний, умений, навыков, полученных на уроках и вне уроков. Затем для каждого ученика создается ситуация успеха, чтобы он имел возможность выступить публично перед определенной аудиторией и продемонстрировать то лучшее, чему он научился сегодня.

Таким образом, основными подходами в организации воспитательного процесса в школе-лицее №101 являются системный, деятельностный и личностно-ориентированный подходы, реализуемые через связь внеурочной деятельности с учебным процессом.

Реализуя целевые, социально-психологические, диагностические функции, педагоги школы-лицея осуществляют выбор форм работы с детьми, которые различаются по видам деятельности:

- учебная (уроки, тематические вечера, предметные недели, посещение библиотек, классные часы);
- трудовая (трудовой десант, субботники);
- спортивная (соревнования различных уровней, кружки и секции, походы);
- художественная (конкурсы, выставки, праздники, поездки в театр, концерты).

В целях повышения уровня качества образования в школе-лицее №101 введен рейтинг классов, который подсчитывается в течение всего учебного года. В конце каждого полугодия подводится промежуточный итог.

Определение рейтинга классов помогает формированию атмосферы здоровой конкуренции классных коллективов, способствующей повышению интереса учащихся к образовательному процессу и его дальнейшему развитию.

Благодаря системе дополнительного образования, создаются условия для решения важных воспитательных задач: формирования творческой личности, организации досуга учащихся, профилактики правонарушений и предупреждения асоциального поведения подростков.

Балабақшадағы денсаулық сақтау технологиясы

*Ақжолтай Ә.С., №68 МИББ кешені
тәрбиеші*

Салауатты өмір салтын қалыптастырудың маңыздылығын Республика Президенті Н. Ә. Назарбаев өзінің «Қазақстан - 2030» бағдарламасында, Қазақстан халқына Жолдауында: «Егеменді еліміздің болашағы мықты болып, шынығып өскені абзал» деген. Оның негізгі осы кезден қаланатын болса, өмірге «өскелең ұрпақ келер еді» деп атап өтті. Бірақ бізге әрдайым қалың бұқара үшін адамдарды емдейтін дәрігерлерден гөрі, оларды үйрететін адамдарға бағыттайтын, оларды үлгі өнегелерімен еліктіріп, ілестіріп жүретін тәрбиешілер. Балалардың денсаулығын сақтау мен нығайту, бүгінгі бала - бақшалардың басты мақсаттарының бірі болып отыр.

«Саулық - байлық негізгі» деп айтқандай, әрбір адам салауатты өмір салтымен өмір сүру үшін аурудың алдын алу және болдырмау, дұрыс тамақтану, қоршаған ортаны жақсарту, дене тәрбиесімен айналысуы керек. Денсаулық әлеуметтік байлықтың негізі, сондықтан оны сақтап, нығайтуға барлық жағдайлар жасалуы қажет. Дені сау бала ақылды, өз - өзіне сенімді,

жан - жағына қуанышымен шаттана қарайтыны айқын. Бала денсаулығының мықты болып, қозғалысты дене құрлысының дұрыс жетілуі мектепке дейінгі кезеңде қалыптасады. Ағзаның қорғаныс қабілетін нашар қалыптасқан кішкентай балалар сыртқы ортаның қолайсыз әсерлеріне тез ұшырайды. Сондықтан да сүйектің, буынның, бел омыртқаның дұрыс әрі мерзімінде жетілуіне айрықша мән беру керек. Бұлшық еттерді қатайту, жүрек қан тамыр жүйесінің жетілуіне, тыныс алудың тереңдігі мен ырғақтылығына, тыныс алуды қозғалыспен үйлестіруге мүмкіндік жасап, бұған үнемі ықпал етіп отыру керек.

Мектеп жасына дейінгі балалардың дене тәрбиесін сапалы дәрежеге келтіру қазіргі Қазақстанның білім беру саласындағы өзекті мәселенің бірі болып табылады. Осы маңызды жұмысын іске асыру барысында тарихи ел арасында қалыптасқан ойын түрлері баланың денесін шынықтыру барысында ұтымды пайдалануды зерттеу маңызды сала болып табылады, себебі халық арасында таралған ойындар баланың сүйіп ойнайтын және оның күш - жігерін жетілдіретін әсерімен ерекшеленеді. Соңғы жылдарда зерттелген көптеген ғылыми еңбектердің негізгі тұжырымдамасы бойынша осы мектеп жасына дейінгі балалардың дене шынықтырудың нақты бір мақсатты бағытпен дамытқанда ғана денсаулығы нығайып, жұмыс жасау қабілеті дамып жеке тұлға болып қалыптасуына тікелей әсері бар екендігі дәлелденуде.

Қазіргі кезде қоғамның өміріндегі түбірлі өзгерістерге байланысты білім жүйесінде оның мазмұны мен оқыту технологиясында да өзгерістер болып жатыр. Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың еліміздің халқына жолдауында рухани байлықтың, денсаулықтың қажеттілігін айтқанындай, жас ұрпақтың бойына тазалық пен сергектікті, салауатты өмір құндылықтарын енгізу – біздің міндетіміз. Сондықтан бала денсаулығын нығайтып, психологиялық сақтандыруды жүзеге асыру және оның насихаттау шараларын белсендірек жүргізу балабақшадан басталғаны абзал. Жеке тұлғаның дамуы үшін мектепке дейінгі кезең ең қолайлы кезеңі болып саналады, себебі оқу-тәрбие үрдісін салауаттандыру мақсатын жүзеге асыруда, балалардың жеке психологиялық, физиологиялық денсаулықтарын сақтауды ескеру аса маңызды. Мықты денсаулықтың, дененің дұрыс жетілуінің, жоғары жұмыс қабілетінің негізі нақ осы мектеп жасына дейінгі балалық шақта қаланады, қозғалыс қызметінің қалыптасуы, сондай-ақ дене қасиеттерінің бастапқы тәрбиесі де осы жылдарда өтеді.

Дені сау бала тіпті қарап отыра алмайды. Бірақ, бала не істеуді, қалай істеуді білмейді. Сондықтан ол ересек адамдардан өнеге алады. Баланы өз күшіне сендіріп үйрету керек. “Қолыңнан түк келмейді” дей берсең, бала жасқаншақ, жасық болып қалады. Бала еш уақытта іссіз отыра алмайтын болғандықтан оған ылғи пайдалы іс беріп отыру керек. Пайдалы іспен айналысқан бала өз бетімен жат қылықтарға әдеттенбейді.

Қимыл-қозғалысын дамытып, қозғалмалы ойындар ойнатып, күн тәртібінде көрсетілген серуен, ойын, тамақ, оқу іс-әрекет, ұйқы кезеңдерін

мүлтіксіз орындау керек. Сонымен қатар бала тамағының жақсы болуы, құндылығының артуы міндеттердің бірі болып есептеледі. Бала ағзасының таза әрі денсаулығының жақсы болуы тамақтануға, күнделікті қолданатын тамақ құрамында қажетті дәрумендердің көп болуына, тамақ түрлеріне байланысты. Бала ағзасы өскен сайын өз қажетінше дәрумендер алуы қажет.

Балаларымыздың дені сау болып өссін десек, біз бала тәрбиесінде серуенге аса мән беруіміз керек. Таза ауадағы серуен баланың денсаулығын жақсартып, денесін шынықтырады. Даладағы серуен баланың ширақ қимылдап, жан-жақты дамуына көмектеседі. Жаз айларында барлық сауықтыру шараларын далада таза ауада өткізген жөн. Баланы жылдың қандай ауа райы болсын серуенге шығарған абзал. Ауладағы құрал-жабдықтар, ойын әрекетіне арналған ойыншықтар баланың жасына сай болуы керек. Дені сау ішкі жан дүниесі сау адам – бақытты адам, ол өзін өте жақсы сезінеді, өзін-өзі одан әрі жетілдіруге, дамыта түсуге тырысады, жан дүниесінің сұлулығын аша біледі.

Ойын – баланың еңбегі, сондықтан өз еңбегінің жемісіне ата-аналарының қатысып, бірге бөліскені бала үшін үлкен қуаныш. Сонымен қатар жазғы сауықтыру кезеңдегі ұйымдастырылған серуен, саяхаттарға бірге барып, өз көмектерін береді.

Әрбір ата-ана өз баласының денсаулығы мықты, қайратты азамат болып өсуін қалайды. Сондықтан мектеп жасына дейінгі бала денсаулықтарын нығайтып, психологиялық сақтандыруды жүзеге асыруда балабақша мен отбасы бірлесіп жұмыстану қажет.

Становление личности ребенка посредством искусства

*Дьяченко И.В., Гафурова Н.Р., ДМШ №1
преподаватели фортепиано*

Ретроспективный взгляд на историю становления и принципы функционирования системы ДМШ позволяет проследить тенденцию постепенного отказа от всеобщей профессионализации музыкального обучения. Сегодня в контексте идеи гуманизации и гуманитаризации образования особую актуальность приобретает проблема развития учащихся средствами музыки как вида искусства. Целью обучения детей в ДМШ и ДШИ является подготовка в большинстве своей любителей музыки, которые обладают навыками музыкального творчества, могут самостоятельно разобрать и выучить музыкальное произведение, владеть инструментом, подобрать мелодию и аккомпанемент к ней. Научить музицировать можно любого ученика, имеющего даже весьма средние музыкальные данные. Все это требует от педагога высокого профессионализма, творческого подхода к обучению ребенка и большой к

нему любви и уважения. Принципы и методы современной творческой педагогики должны способствовать решению многообразных задач воспитания музыканта в процессе обучения: стимулирования активного, заинтересованного отношения к музыке, желания музицировать и творчески само выражаться, развивать художественный вкус и эрудицию во всем разнообразии жанров и стилей музыки народной, академической и популярной. Музыку и искусство уже в силу своей внутренней природы необходимо включать в процесс воспитания и обучения молодого поколения. Музыкальная педагогика - это искусство, требующее от людей, посвятивших себя этой профессии, громадной любви и безграничного интереса к своему делу.

Приоритетным направлением государственной политики в системе образования РК является воспитание духовной и нравственной личности подрастающего поколения. Важнейшее значение занимает реализация программной статьи Президента нашей страны - Назарбаева Н.А. - «Рухани жаңғыру». На фоне всех политических и экономических преобразований казахстанского общества фундаментом развития нашей страны выступает культура как сердцевина, объединяющая глобальные процессы в единое звено. И наш Президент призывает граждан сконцентрировать свою волю, разум, изменить себя, адаптироваться в новых условиях и взять лучшее, из того, что нам несет современная эпоха. И в этом первом помощником становятся учреждения культуры и искусства, цель которых реализация государственных интересов в культурно - досуговой сфере. Ибо, как говорит Президент страны «Всегда на голову выше тот народ, который ценит искусство и лелеет таланты». Поиск реальных путей гуманизации, одухотворения, раскрытия человеческих способностей и качеств невозможен без приобщения личности к высшим духовным ценностям. В современном мире, в условиях постоянного информационного и технического прогресса, наши дети превращаются в технороботов по исполнению желаний и требований учителей и родителей. Мы «помогаем» своим детям становиться жестокими, инертными, безжалостными, глупыми и ограниченными. Ребенок рождается чистым и открытым миру. Каким станет его Душа, как он будет воспринимать этот мир - добрым или злым, счастливым или жестоким - зависит от нас с вами - родителей и педагогов.

И вот поэтому сейчас наша миссия, как педагогов-музыкантов заключается в том, чтобы с раннего детства привлекать ребенка к занятиям музыкой. Только мир музыки с ее богатым разнообразием звуков, тембров, мелодий и образов способен взрастить в ребенке духовное начало, раскрыть и обогатить его душевный мир. В связи с этим актуальными являются разработки знаменитого российского педагога, пианиста, ведущего методиста МЦМО – Смирновой Т.И., на семинарах которой мы обучались в г.Москва по методике «Становление личности ребенка посредством искусства». На сегодняшний день в ДМШ №1

открыта такая группа для детей 4-5 лет, с которыми мы занимаемся по данной методике.

Ведущее место в данной методике занимает задача развития эмоциональной сферы ребенка, без чего невозможно восприятие искусства. В раннем возрасте возможности обучения профессиональным навыкам крайне ограничены: ребенок не может выполнять сложные движения, тяжело воспринимает знаки (ноты, буквы, цифры), но при этом обладает колоссальными способностями эмоционального восприятия и образным мышлением. Именно на практике, вразрез с общепринятым взглядом, становится понятным, что, например, симфоническую музыку трехлетки воспринимают лучше, чем большинство школьников. У малышей нет навязанных штампов о ее сложности и, следовательно, нет отторжения. В ходе тренингов выяснилось, что они любят слушать музыку И. Стравинского, М. Равеля, К. Дебюсси, С. Прокофьева и современных композиторов. Хотя многие из взрослых, даже имеющих специальное музыкальное образование, признаются, что их «раздел» любимой музыки заканчивается XIX веком. Мы убедились, что близкая детям по времени музыка XX века созвучнее их ощущению мира, чем, например, старинная музыка. И потому знакомство детей с музыкальной культурой начинается с лучших образцов XIX-XX вв и далее к западноевропейской классике до старинной музыки XVI-XVII вв

Обучение детей построено на основе тренингов. В них участвуем мы сами – взрослые люди, педагоги, родители. Тренинги на основе классической музыки направлены на воспитание веры в себя, на снятие страхов и комплексов, на развитие внутренней силы, лидерских качеств и творческого мышления. Очень непросто перестроить себя, но в итоге дети и родители испытывают восторг от собственного преображения, потому что даже не подозревали насколько интересна эта методика и какие изменения происходят внутри нас.

Принимая участие в тренингах, родители и педагоги понимают самое главное: становление духовного мира ребенка достигается через полихудожественное развитие, стержнем которого является классическая музыка.

Развитие творческих способностей у самых маленьких – очень интересная область музыкальной педагогики. Уже бесспорным стало утверждение, что развивать детей нужно с самого рождения. В известной работе Масару Ибука «После трех уже поздно» раскрываются основные методы творческого развития малышей. Мозг ребенка может вместить безграничный объем информации, «перекормить» его невозможно – он «отключается». Разговор о том, что мы лишаем маленьких учеников детства, занимаясь с ними разными видами творческой деятельности, беспочвенны. Для малыша нет понятий «трудно» и «легко», все для него ново, а значит, интересно. И запоминает он только то, что его увлекает. Дети развиваются с потрясающей скоростью. И главная задача педагогов

«ловить» момент, когда им действительно интересно, только тогда это усваивается.

На практике мы осознали, как маленькие дети умеют слушать, понимать и любить серьезную музыку. Это удивительно! В процессе тренинга мы не просто слушаем, а разыгрываем спектакль, в котором дети примеряют на себя различные роли, характеры, эмоциональные переживания. Мы сочиняем на музыку сказки, и вместе с персонажами сказок переживаем множество чувств и эмоций в танце, импровизируя на ходу. Это – игра. А игра для детей всегда удовольствие. Именно эта деятельность помогает взрастить активную, интересную личность.

Применение принципов данной методики в повседневной жизни даст результаты, превосходящие все ожидания. Подготовка к школе – это не только умение хорошо читать и считать. Готовность к школе включает в себя умение слушать и запоминать, анализировать и сопоставлять, выразительно и убедительно говорить на публике, умение ладить с одноклассниками и учителями, успешно адаптироваться в любом коллективе, и самое главное понимать – что и зачем ты делаешь. Занятия по методике Т.И. Смирновой «Воспитание искусством» развивают в ребенке эти способности, а также формируют положительное отношение к учебе, к самому себе и позволяют поменять принцип с «учусь для родителей» на «учусь для себя».

Литература:

1. Н.А. Назарбаев Программная статья «Болашаққа бағдар: Рухани жаңғыру» «Взгляд в будущее: «Модернизация общественного сознания», апрель 2017г.
2. Т.И. Смирнова «Воспитание искусством или искусство воспитания», г. Москва Изд. дом «Грааль», 1991 г.
3. Т.Б. Юдовина - Гальперина «За роялем без слез или Я-детский педагог» г.Санкт-Петербург, Изд-во «Союз художников», 2002г.

«МӘҢГІЛІК ЕЛ» ұлттық идеясы негізінде оқушыларға патриоттық тәрбие беру

*Есказинова Б.А., Динасилова Ж.Қ., №68 МИББ кешені
тәрбиешілер*

*«Мәңгілік ел болашағы – білімді ұрпақ, саналы жастар!
Ендігі ұрпақ – Мәңгілік Қазақтың перзенті.
Қазақ Елінің Ұлттық Идеясы – Мәңгілік Ел!»
Н.Ә. Назарбаев.*

Елімізде қазақстандық патриотизмді қалыптастыру мәселесі білім беру жүйесі саласындағы қызметкерлердің бәрі үшін өзекті тақырып.

Елбасының «Қазақстан жолы – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты Жолдауында Президенттің жалпыұлттық идеясы – болашақ табыстардың негізі екені баса айтылған болатын. Аталған идея қазақ елінің ғасырлар бойы армандаған мақсаты ғана емес, Тәуелсіздік жолындағы жан қиярлық еңбегі мен тынымсыз шығармашылығының нәтижелері арқылы қол жеткен асу. Еліміздің рухын көтеретін, ұлы мақсат – міндеттерге жеткізетін «Мәңгілік Ел» ұлттық идеясы отандастардың бірегей тарихи мақсаты мен қаһармандық ұраны екенін барлығымыз білеміз.

«Мәңгілік Ел» идеясының маңыздылығы «Халық өмірі оның келесі ұрпағымен жалғасын табады. Сондықтан Халықтың Мәңгілігі туралы арманынан асқақ арман жоқ екенін түсінеміз. Елбасы Н.Ә. Назарбаев «Қазақстан – 2050» қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында: «Бала тәрбиелеу - болашаққа ең үлкен инвестиция. Балаларымызға жақсы білім беруге ұмтылуымыз керек» деген болатын. [3;4] Сондықтан «Мәңгілік Ел» идеясын іске асыру үшін баршамыз жұмыла жұмыс атқарып, бүгінгі және келешек ұрпаққа ұлағатты із қалдыру керек. Бұл үшін төмендегі құндылықтарға назар аударамыз: бірінші – Отанын, елін - жерін сүйетін, ата- анасын қадірлейтін ұрпақ тәрбиелеу; екінші өзінің ана тілін, дінін, тарихын, мәдениетін, әдет – ғұрпын, салт-дәстүрін білетін, бойына сіңіре білетін ұрпақ тәрбиелеу; үшінші – халықтар достығын қастерлейтін, ел бірлігін сақтай алатын ұл- қыз өсіру. Қаһарман жазушы Бауыржан Момышұлы: «Патриотизм – Отанға (мемлекетке) деген сүйіспеншілік, жеке адамның аман- саулығының қоғамдық – мемлекеттік қауіпсіздікке тікелей байланыстылығын сезіну, ал мемлекетті нығайту дегеніміз жеке адамды күшейту екенін мойындау, қысқасын айтқанда, патриотизм мемлекет деген ұғымды, жеке адаммен, яғни оның өткенімен, бүгінгі күнімен және болашағымен қарым - қатынасты білдіреді» - деп патриотизм ұғымына анықтама берген болатын. [1;95] Жас ұрпаққа патриоттық тәрбие беру үшін әр педагог өзін жан-жақты жетілдіреді. Өскелең ұрпақты өз Отанын сүюге тәрбиелеу бір кезеңдік іс емес. Патриоттық тәрбиені қалыптастыру процесінің өз идиологиясы мен айқын жүйелері бар.

Тәрбие жұмысының барысында берілген тұжырымдарды енгізу үшін төмендегі міндеттерді басшылыққа алуымыз керек:

- оқушылардың бойына азаматтық, адамгершілік, патриоттық, өзіндік сана - сезімді қалыптастыру;
  - эстетикалық талғам мен ұлттық және жалпы адамзаттық мәдениетті игеру;
  - еңбек етуге ынталандырып, өз мақсатына, табысқа жету үшін бәсекеге қабілетті өмір сүруге тәрбиелеу;
  - салауатты өмір салтын сақтап, дене тәрбиесімен айналысуға ұмтылдыру.
- [5;19]

Патриотизм сезімі туа біткен сезім болып табылмайды, оны ұрпақ бойына дарыта білуіміз керек. Жас ұрпақ өзі өмір сүріп отырған

мемлекетінің өткені мен келешегін, оның алдында тұрған жоспарларды жақсы біліп, түсінуі қажет. Олар өз елінің басынан кешкен қиындықтармен танысып қана қоймай, сондай қиындықтан жерін, елін, өз халқын алып шығуға белсене қатысып, өздерінің үлесін қосатындай, өзіндік мені жоғары болып тәрбиеленуі тиіс. Бұл мәселе жайында Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев былай деген: «Әрбір қазақстандық өзінің ұлттық тиесілігіне карамастан, Қазақстан – бұл оның құқықтары мен бостандықтарын қорғауға ылғи да дайын болатын, оның қанына сіңген туған мемлекеті екенін сезінуі тиіс. Тек осы жағдайда ғана отандастар қазіргі уақытта Қазақстан ретінде бүкіл әлемге әйгілі мемлекетке тиесілігі үшін мақтаныш сезімін байқайды». Патриоттық тәрбие, іс-әрекет адам бойына өздігінен қалыптасатын қасиет емес екендігін, оның тек білім мен тәрбие барысында Отанды ұлықтау, халықтың мәдени – рухани әлеміне терең бойлау арқылы қалыптасатыны дәлелденген. Қазіргі уақытта «Мәңгілік Ел» ұлттық аясында патриоттық тәрбие берудегі жауапкершілікті неғұрлым терең сезініп, шыныққан да шымыр отансүйгіш азаматтар даярлау ісінде тәрбиенің маңызы ерекше болып отыр. Халық даналығында «Ағаш түзу, әдемі болып өсу үшін оны көшет кезінде баптау керек, ал қисық ағаш болып өскенде оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаса керек. Сондықтан, жас ұрпақ бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық т.б. адамгершілік қасиеттерді саналарына сіңіріп, жаһандану заманында өз елін қорғайтын, үлкенді сыйлайтын «Мәңгілік ел» ұрпағын тәрбиелеуде тәрбиешілердің ролі өте зор болып тұр.

Жас ұрпақты отансүйгіштікке тәрбиелеу мақсатында біздің мектебімізде көптеген тәрбиелік іс-шаралар өткізілуде. Оқушылармен өткізілген «Мен өз елімнің патриотымын», «Ата сөзі - ақыл көзі», «Әдет-ғұрып, салт-дәстүрі қазақтың, ұрпағына ұлағатты ұлы шын», «Туған елдің табиғаты», «Қазақтың қаһарман қыздары» және т.б. тақырыптарда тәрбие сағаттары, «Ұланымын мен бүгін, тәуелсіз болған елімнің» атты саптық байқау, Шежірелі жер, егеменді ел баяны», «Тәуелсіздік шежіресі» тақырыптарында сурет көрмесі мен шығармалар сайыстары жас ұрпақты ұлттық бірлікке, елін, жерін сүйуге, ұлттық тәуелсіз мемлекетті нығайтуға өз үлесін қосуға негізделіп жүргізіледі. Сондай – ақ оқушылардың патриоттық тәрбиесі әртүрлі деңгейдегі іс-шараларға қатысуы арқылы жүзеге асырылуда. Егемен еліміздің дүние жүзі елдерімен терезесі тең болуы үшін жас ұрпақтың білімді де жан-жақты, дарынды да қабілетті болуы шарт. Жас жеткіншектердің ешкімге ұқсамайтын даралығын, шеберлігін, шығармашылығын дамыту, оны жарыққа шығару жолында қаламызда өткізілген Абай, Махамбет оқуларына оқушыларымыз белсене қатысып, жүлделі орындарға ие болды. Өскелең ұрпақтың патриоттық тәрбиесі туралы айта келе, біз патриоттарды, іскери және дені сау ұрпақты тәрбиелесек, зайырлы және тұрақты елдің дамуына сенімді бола аламыз.

Оқушыларға патриоттық тәрбие берудің бастапқы қадамы — ол оқушылардың мемлекеттік рәміздерге деген құрметін сезімін ояту болып

табылады. Сондықтан аптаның әр дүйсенбісі еліміздің Әнұранын орындауымен басталады. ҚР Мемлекеттік рәміздерді қолдану ережесіне сай бастауыш сыныптар мен қазақ тілі, тарих, кітапхана бөлмелерінде Елтаңба бұрышы ілінген.

Жоспарланған шаралар бойынша 1 қыркүйек «Мен өз Отанымның патриотымын» тақырыбында салтанатты жиынмен және «Ата Заң-тұрақтылық пен даму кепілі» сынып сағатымен басталды.

Жас ұрпаққа патриоттық тәрбие беру білім берудің де өзекті мәселесі екенін білеміз. Оқушыларға патриоттық тәрбие беру барлық пәндердің үлесіне жатады. Тарих сабағын әдебиет, қазақ тілі, география пәндерімен байланыстырып, аралас сабақтар өткізуге, оқушылардың жан-жақтылығын дамытуда тарих пәнінің де үлесі зор.

Осы жұмыстардың оқушыға тиімді өткізілгенін анықтау мақсатында оқушылар арасында сауалнама жүргізілді. Сауалнамада қатысқан 33 оқушыға жас ерекшеліктеріне байланысты сұрақтар қойылды:

№	Сұрақтар	Түсінеді%	Білмейді%
1	Патриотизм деген не?	100	-
2	Сіз қазіргі уақыттың нағыз патриоты деп кімді айтар едіңіз және неге?	100	-
3	Мектеп өміріне өз үлесіңді қостыңыз ба? Пайдаңыз тиді ма?	85	15
4	Қандай патриоттық әндер мен өлеңдерді білесің?	95	5
5	Сіз өз отаныңыздың патриотысыз ба?	100	-
6	Мектеп қабырғасында жүрген нағыз патриот қандай болуы керек?	100	-
7	Болашақ қазақ жастарын патриоттыққа қалай тәрбиелеу керек, ұсынысыңыз?	92	8
8	ҚР өз Тәуелсіздігін қай жылы алды?	100	-
9	Ата Заңымыз қашан қабылданды?	100	-
10	Қазақстан Республикасы мемлекеттік рәміздері қандай? Олардың авторлары?	100	-
11	Жаңа Гимн қашан қабылданды?	100	-
12	Сыныпта патриоттық тәрбиеге байланысты қандай шаралар өтті және болашақта қандай шаралар өткенін қалайсың?	98	2
13	«Әнұран» терминінің өзі нені білдіреді?	96	4
14	«Қазақстан Республикасының мемлекеттік рәміздері күні қашан?	100	-
15	Әнұран орындалған кезде қандай тәртіп болу керек?	100	-

Сауалнаманың қорытындысы бойынша өткізілген шаралардың оқушыға тиімді болғанын көріп отырмыз. Оқушылардың барлығы өз отанының патриоты және мемлекеттік рәміздерді толығымен білетіні анықталды.

Қорыта айтқанда, оқушылармен осы жоғарыда баяндалғандай тағы да басқа әдістерді қолдана отырып, оқушының көкейіне осындай іс - әрекеттерімен ой сала білсек, үлгі көрсетсек заманға сай, қоғамға керекті азамат отансүйгіш, елсүйгіш азамат және елге қызмет ететін қайраткер тәрбиелейміз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Б. Момышұлы. Совет балаларын патриотизмге тәрбиелеу. – Алматы 1989, 95 б
2. «Жалпы білім беретін мектептерде патриоттық тәрбие беру», «Тәрбие құралы», 2007 ж
3. ҚР Президентінің «Қазақстан - 2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы, 2012, 4 б
4. ҚР Президентінің Қазақстан халқына Жолдауынан 17 қаңтар 2014 ж
5. «Мәңгілік Ел» Әдістемелік ұсынымдар Астана 2016 жыл 19 б

Организация внеурочной деятельности учащихся в шестой школьный день

*Затолокина Н.А., Мельникова Е.М., ОСШИ №22
воспитатели интерната*

" Дети должны жить в мире красоты, игры, сказки, музыки, рисунка, фантазии, творчества"
В. А. Сухомлинский

На современном этапе обучения школа должна не только формировать у учащихся определенный набор знаний. Необходимо пробуждать и постоянно поддерживать стремление их к самообразованию, реализации творческих способностей.

Внеурочная деятельность является составной частью учебно-воспитательного процесса в школе, одна из форм организации свободного времени учащихся. Организация внеурочной деятельности детей, в том числе досуговой, в любой школе всегда была и останется очень важной сферой деятельности педагогов. Занятия с детьми помимо уроков, общение с ними в более или менее свободной обстановке имеют существенное, а нередко и решающее значение для их развития и воспитания. Они важны и для самих педагогов, так как помогают сблизиться с детьми, лучше их узнать и установить хорошие отношения,

позволяют пережить счастливые минуты радости, совместных переживаний, что часто делает учителя и учеников друзьями на всю жизнь.

Внимание к личности ребенка, его индивидуальности, раскрытие, развитие и реализация его способностей обязывает искать эффективные подходы к организации воспитательного процесса в шестой школьный день.

Наша школа стремится к тому, чтобы каждый ученик имел как можно больше возможностей для своего развития, чтобы в шестой день недели обучающиеся могли принять активное участие в кружках и секциях, конкурсах, викторинах, занимательных экспериментах, направленных на укрепление физического, интеллектуального, психологического развития, гражданской сознательности, экологической и трудовой культуры.

Для успешной организации проведения шестого школьного дня в нашей школе проходит определенная подготовка: подбор необходимого материала для викторин, интеллектуальных игр, исследовательских заданий, подбор подвижных игр и спортивных упражнений, выпуск тематических газет.

В целях совершенствования работы в шестой школьный день в школе разработан план организации 6-го дня, который включает в себя следующие направления внеурочной деятельности:

- патриотическое воспитание;
- спортивно–оздоровительная деятельность;
- интеллектуально-познавательная деятельность;
- художественная деятельность;
- трудовая деятельность.

Организация работы по патриотическому воспитанию направлена на реализацию программ «Мәңгілік ел», «Рухани жаңғыру», «Туған жер». В целях воспитания чувств патриотизма у учащихся, национальным традициям и обычаям проводятся классные часы, викторины, дебаты, круглые столы «Моя Родина Казахстан», «Я - патриот своей страны», «Менің елім – Қазақстан», «Переход на латинскую графику».

Спортивно – оздоровительная деятельность. Организаторами работы данного направления являются, воспитатели, учителя физкультуры, медработник. По данному виду деятельности в шестой день проводятся праздники здоровья: «Папа, мама, я – спортивная семья», викторины, круглые столы, беседы – рассуждения о здоровом образе жизни, соревнования по национальным видам спорта, в которых с удовольствием принимают участие учащиеся и их родители. Спортивные субботы стали традиционными в нашей школе. С учетом интересов учащихся в школе работают спортивные секции.

Особое место в шестой школьный день отводится **интеллектуально-познавательной деятельности**. Учащиеся с удовольствием принимают участие в различных концертах, приуроченных к праздникам и памятным датам: Дню пожилого человека, Дню Учителя, Дню опекуна. Данные мероприятия организуются с привлечением родителей.

Определенная работа ведется по научно–исследовательской деятельности учащихся. Учащиеся проводят исследования по разным темам. Например: «Язык города: речь в городском транспорте». Итогом исследовательской работы является представления проектов.

Художественная деятельность. На базе школы работают кружки художественного направления. Учащиеся выполняют работы в различных техниках художественного творчества. Регулярно организуются выставки «Мир моих увлечений», большую помощь в организации оказывают родители. Продуманы формы поощрения детского творчества.

Трудовая деятельность тесно связана с профессиональным. Знакомство с миром профессий осуществляется через проведение профориентационных игр и праздников «Мир профессий», «Профессия моих родителей», «Моя будущая профессия», экскурсий на предприятия, в колледжи, ВУЗы города, встречи с представителями различных профессий. Незаменимыми помощниками здесь являются родители, которые в свободный от работы день знакомят учащихся с различными специальностями и профессиями.

Активное участие ребята принимают в работе по благоустройству и санитарной очистке территории школы.

Обращаем особое внимание на вовлечение в организованную деятельность учащихся, состоящих на различных видах профилактического учета, т.к. данные меры могут дать положительный эффект в работе по профилактике и предупреждению преступлений и правонарушений среди несовершеннолетних.

Сегодня невозможно представить внеурочную деятельность без использования ИКТ. При подготовке и проведении мероприятий используем ресурсы интернет (видеоролики, музыкальное сопровождение, презентации), а также для работы используем ресурсы информационно - образовательного сайта « BilimLand». При проведении нами мероприятий соревновательного типа (КВН, различные конкурсы) используем шаблон в Excel для автоматического подсчета баллов. Использование ИКТ способствует познавательной и творческой деятельности учащихся.

Активные формы работы и содержательное наполнение мероприятий позволяет повысить интерес учащихся к шестому школьному дню, обеспечивают высокий уровень полезной занятости в субботний день.

Литература:

1. Шепелева В.И. Принципы организации внеклассной работы. - М. : Высшая школа, 1991. - 117 с.

Сабақтан тыс тәрбие жұмыстары: жаңа тәсілдер және нақты нәтижелер

Каршыгина Г.Д., №12 ЖББОМ

Ұстаз еңбегінің тәтті жемісі-оқушысының жетістігі, мектеп жұмысын жетілдіруде қосқан үлесімен өлшенеді. Мұғалім оқушыға білім беріп қана қоймай, оқушыны өз бетінше ізденуге, шығармашылық зерттеуге үйретіп, жеке тұлғалық көзқарасын қалыптастыруы шарт. Күнделікті сабақты ұйымдастырумен қатар сабақтан тыс ізденушілік жұмыстарын жоспарлау қажеттігі туындайды. Оқушыларға нәтижелі білім берудің жетістіктері:

- Қызығушылығы, шығармашылығы мен ізденушілігі артады;
- Интеллектуалды, дарынды оқушы тәрбиеленеді;
- Ақпарат көздерімен жұмыс жасайтын дағды қалыптасады;
- Шығармашылық зерттеуде, ғылыммен айналысуда оқушылардың ғылыми қоғамы, оқушылардың дарындық қабілетін, ізденімпаздық, мүмкіндіктерін ашады.

Сыныптан тыс тәрбие жұмысы – тұлғаның әлеуметтік қалыптасуын қамтамасыз етуде оған жағдай туғызатын мұғалімдердің басшылығымен ұйымдастырылған және сабақтың мақсатымен өзара байланысты болып келетін тәрбие жұмысының дербес түрі. Ол әртүрлі тәрбие әрекеттерінің жиынтығы ретінде балаға кең көлемде тәрбиелік ықпал ете алады. Сыныптан тыс тәрбие жұмысының негізгі мақсаты – сабақ барсыныда

жүзеге асыратын тәрбие міндеттерін тереңдету және толықтыру, олардың қабілеттерін толық ашу, белгілі бір нәрсеге ынтасын мен қызығушылығын оятып, қоғамдық белсенділіктерін шыңдау, бос уақытын дұрыс ұйымдастыруды көздейді. Яғни, сабақтан тыс тәрбие жұмысының дамытушылық қызметінің маңызы ерекше. Ол белгілі бір әрекетке байланысты оқушылардың психикалық үдерістерін, оқушыларды жеке-дара қабілеттерін дамытуды көздейді. Сонымен қатар, баланың жасырын қабілетін анықтау, бейімін, қызығушылығын дамытуды мақсат тұтады. Мәселен, егерде оқушы бір нәрсеге қызығушылығы болса, онда мұғалім сол сұраққа қатысты қосымша қызықты мағлұмат беріп, оқуға қосымша әдебиет ұсынып, оған жағдай туғызып, сонымен бірге оны қызығушылығын арттырады. Оқушылармен сабақтан тыс жүргізілетін тәрбие жұмыстары сабақтан тыс немесе сыныптан тыс жұмыс деп аталады. Бұл ұстаз сабақ үстінде жүзеге асыратын тәрбие жұмысын толықтыра және тереңдете отырып, ең алдымен балалардың қабілеттері мен таланттарын толық ашудың, олардың бір нәрсеге қызығушылығы мен ынтасын оятудың құралы ретінде қызмет атқарады.

Қазіргі уақытта білім беру саласында жоғары жетістіктерді анықтайтын және ынталандыратын бірқатар өңірлік, ұлттық, халықаралық сайыстар жүргізіледі. Мұндай сайыстар қабілетті көрсетуді талап етеді. Осы орайда оқушыларымның шығармашылық жұмыстарынан «Мамандықтың бәрі жақсы» тақырыбы бойынша зерттеу, жоба қорғау жұмыстарын жүргізіп, нәтижесінде 6 сынып оқушысы Қанат Қарақат «Теміржолшылар отбасы» тақырыбында өзінің атасы жайлы жан-жақты зерттеп, жоба қорғады. «Өнеге» интеллектуалды білім порталының Республикалық қашықтықтан өткізілген «Үздік ғылыми жоба» байқауына қатысып, II дәрежелі дипломмен марапатталды.

Сабақтан тыс тәрбие жұмыстарында оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуда жауапкершілігін арттыруды негізге ала отырып, сабақтан тыс тәрбие жұмыстарында тәрбиелік мәні бар республикалық, қалалық байқаулар, конкурстар, ғылыми-тәжірибелік конференциялар, ұйымдастырылды. Оқушылармен бірлесе отырып, республикалық, облыстық, қалалық байқауларға белсене қатысудамыз. Соның нәтижесінде бірнеше жетістіктерге жеттім:

**Сабақтан тыс тәрбие жұмыстарында жеткен жетістіктеріміз:
2017-2018 оқу жылындағы көрсеткіштер:**

№	Оқушының аты-жөні	Іс-шара	Алған орын
1	Абдигалиев Абдулазиз	«Өнеге» интеллектуалды білім порталының Республикалық қашықтықтан өткізілген байқауы.	I орын (өлең)
2	Қанат Қарақат		II орын (өлең)
3	Қанат Қарақат		II орын (үздік)

			ғылыми жоба)
4	Абдухаликова Ақниет	VII қалалық «Менің ұстазым» шығармашылық жұмыстар байқауы	III орын (эссе)
5	Аманбаев Нұрдаулет		III орын (өлең)
6	Амантаева Мадина		III орын (өлең)
7	Валиева Зухра	Фотомиг-Фотосәт байқауы.	«Алғыс хат» (сурет)
8	Бекмаганбетова Диляра	«Таңдауымыз есірткісіз әлем!» атты қалалық байқау.	II дәрежелі диплом.(сурет)
9	Сакибаева Ажар	Республикалық «Қазақстан - менің Отаным» интернет-байқауы.	II орын (шығарма)

Сөзімді қорытындылай келе, оқушылардың саналы тәрбие мен сапалы, жан-жақты білім алуы, шығармашылық жетістіктерге жетуін қалыптастыру, ұстаздың білімділік және кәсіби шеберлігін қажет етеді. Әр ұстаз оқу-тәрбие жұмысына шығармашылықпен қарап, заман талабына сай оқытудың түрлі әдіс-тәсілдерін, озық технологияларын пайдаланса, нақты нәтижелерге жететіні сөзсіз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Г.З.Горбунова «Оқушылардың ғылыми зерттеу әрекеті» әдістемелік құрал. Қарағанды, 2009 ж
2. Өзіндік таным. 2004ж [5,1, 526]
3. Қазақстандағы мектептен тыс мекемелердің қалыптасуы мен дамуы. Мектептен тыс ұйымдар туралы ереже.-Алматы, 2002ж
4. Қалиұлы Серғазы. Қазақ этнопедагогикасының теориялық негіздері мен тарихы – Алматы, 2003ж.

Исполнительская интонация

*Козырь Е.А., КГКП «ДМШ №1»
преподаватель хора*

Интонированием называется воспроизведение высоты звуков. Различаются два вида музыкального интонирования:

При игре на фортепиано, аккордеоне, гитаре и т.д. исполнители пользуются уже ранее настроенными по высоте звуками.

1. Вокалисты, хоровые певцы, скрипачи самостоятельно творчески воспроизводят нужную им высоту звуков. Только в этом случае можно говорить о плохой или хорошей, чистой и фальшивой, художественной или маловыразительной интонации.

В данной работе термин «интонация» будет употребляться только в значении «музыкальной исполнительской интонации». Творческая интонация является не только важнейшей, но и самой трудной стороной исполнительства. Безупречная по чистоте и выразительности интонация сама по себе впечатляет и доставляет эстетическое наслаждение.

В музыкальных школах на уроках вокала, во время хоровых занятий интонационной стороне исполнительства придается, исключительно важное значение. Сама же «чистота интонации» корректируется по слуху или по фортепиано. Такая методика интонирования дает удовлетворительные результаты на первых ступенях обучения, но оправдывает себя только до определенного уровня исполнительства и музыкального мышления.

Во-первых, восприятие интонации и суждения о ее чистоте в значительной мере субъективны. Для этого необходимо рассмотреть понятия «слухового ощущения» и «слухового восприятия». Ощущение – это первичная чувственная реакция сознания на внешнее раздражение, восприятие же образуется на основе ощущения, обогащенного предыдущими впечатлениями, ассоциациями и жизненным опытом. Можно утверждать, что в мире нет даже двух людей, которые совершенно одинаково воспринимали бы одно и то же музыкальное произведение. В полной мере это распространяется и на область интонации. У пианистов гармонический слух развит лучше, чем у скрипачей и вокалистов, зато у последних – тоньше интонационный мелодический слух. Те и другие по-разному оценивают темперированное звучание и по-разному воспринимают специфику творческой интонации.

Во-вторых, для творческого интонирования строй фортепиано не является ни идеалом, ни эталоном. Темперированный строй, несмотря на свои многочисленные достоинства, маловыразителен, и в этом заключается его неполноценность для певцов и скрипачей, способных благодаря своим исполнительским возможностям достигать подлинных художественных высот.

В-третьих, не развивается осознание, как особенностей музыкального строя каждого исполняемого произведения, так и выразительных возможностей творческого художественного интонирования.

Это положение требует некоторых пояснений. Любое музыкальное произведение имеет свой собственный, единственный и неповторимый музыкальный строй. Формирующие его компоненты многочисленны – общие принципы, положенные в основу его структуры, направление мелодической линии, ее ритм и метр, гармонический язык, стиль композитора, эпоха в которую он жил. Например, у романтиков в произведениях, насыщенных хроматизмами, уместно и даже необходимо в целях обострения ладовых тяготений максимальное расширение увеличенных и сужение уменьшенных интервалов; напротив, в произведениях классиков, скажем Вивальди, Генделя, Баха, пользующихся

в основном диатоникой и весьма умеренно хроматикой, такая экспрессия вряд ли будет допустимой и выразительность здесь заключается в менее контрастном интонировании, что будет способствовать выявлению стиля исполняемого произведения.

Выразительность интонирования также зависит от индивидуальной манеры интонирования музыканта, который дает свою интонационную интерпретацию произведения, причем каждое единичное исполнение будет отличаться от всех других. Возникает новое понятие – единственный и неповторимый строй данного исполнения. Выясняется, что «чистота интонации» - понятие далеко непростое.

Проблема высотной организации звуков в музыке возникла в древние века за несколько тысячелетий до нашей эры. Она оказалась настолько сложной, что ее решением с тех пор заняты философы, математики, физики, музыкальные акустики, психологи, педагоги. Однако до сих пор нет единого понимания сущности чистой интонации. С начала 20 века появились акустические измерительные приборы, которые позволяют определить точность высоты звука, которая в свою очередь оказалась вполне достаточной для проникновения в мир художественного исполнения. Выясняется, что выбор интонационного оттенка предопределяется той или иной функцией звука. Именно функциональная интонация становится фундаментом выразительного исполнительства.

Музыкальная система, рассматриваемая в плане смысловых и функциональных связей звуков, называется ладом. Художественное интонирование возможно только на ладовой основе. Чистоту интонации, поэтому следует понимать как интонационную стройность простейших смысловых построений – мотивов или фраз, в которых акустическая чистота отдельных интервалов может и отсутствовать.

Принципы интонирования, общие для всех, в то же время по-своему воспринимаются и по-своему исполняются музыкантами разных специальностей. Только певцы, участники вокальных и хоровых ансамблей могут достигать в интонировании подлинных высот стройности и выразительности. Однако единственным критерием качества звучания для них служит только собственный музыкальный слух. Знание высотной организации звуков и мысленное преодоление интонационной «обеднённости» рояля, особенно важно для пианистов – концертмейстеров, занимающихся с певцами. И. А. Лесман писал: «Понимание природы подлинного музыкального интонирования важно не только для исполнителей. Композитор в не меньшей степени, а может быть, в еще большей степени должен быть посвящен в ее закономерности. Быть может, многие неудачи композиторов последних десятилетий произошли от утраты или подлинного знания принципов музыкального интонирования, утраты, происшедшей на почве чрезмерного увлечения механическим строем рояля с его иллюзорным совершенством 12-полутонового деления октавы. Необходимо понять, что так же, как

большая секунда не состоит из двух одинаковых полутонов, так же и октава не состоит из 12-ти одинаковых полутонов» [2, с.168].

Знание законов музыкального интонирования особо важно для хормейстеров. Они в своей повседневной работе являются подлинными творцами интонирования, уделяя этой стороне исполнения огромную долю своего репетиционного рабочего времени. Многовековая хоровая практика накопила огромный опыт интонирования, который широко обобщен в специальной литературе. Назовем лишь несколько имен наших замечательных мастеров, в трудах которых практический опыт интонирования в хоре полностью подтверждает зонную природу строя. Это П.Г. Чесноков, А.А.Егоров, К.К.Пигров, Г.А. Дмитриевский и др. В своих работах они меткими определениями показали возможность, в зависимости от обстоятельств, несколько повышать, обострять высоту тона, или наоборот, «осаживать» понижать его, для того, чтобы достичь стройного и выразительного пения. Их рекомендации служат прекрасной практической школой.

Литература:

1. П.Халабузарь, В. Попов, Н. Добровольская. Методика музыкального воспитания М., «Музыка», 1989 г.
2. Н.Переверзев. Исполнительская интонация. М., «Музыка», 1989 г.

Влияние профориентационной работы на профессиональное самоопределение старшеклассников

*Кошкарева В.В., КГУ «Гимназия №9»
классный воспитатель*

Первая жизненная проблема, с которой сталкиваются старшеклассники, - это выбор будущей профессии. Вопрос «кем я буду?» задаёт себе каждый молодой человек. И здесь главное – не растеряться, сориентироваться и сделать правильный выбор. Вопрос о профессиональном определении старшеклассников является актуальным всегда.

В течение трех лет мы вели исследовательскую работу по теме: «Влияние профориентационной работы на профессиональное самоопределение учащихся».

Цель исследования: изучение влияния профориентационной работы в школе на проявления особенностей в профессиональном самоопределении старшеклассников, мотивов выбора профессии школьниками. Гипотезой стало утверждение о том, что профориентационные мероприятия, проводимые среди учащихся, влияют на выбор профессии и специальности при поступлении в ВУЗЫ.

Для исследования особенностей профессионального самоопределения у старшеклассников использовали дифференциально-диагностический опросник Е. А. Климова, типологический опросник Дж. Холланда, для изучения факторов привлекательности профессий - методику В. Ядова. Исследования проводились на базе КГУ «Гимназии №9» в 2014-2016 годах в три этапа. Выборочная совокупность составила 25 учащихся.

На первом этапе был проведен анализ литературных источников, теоретический анализ проблематики формирования профессионального самоопределения современными подростками. Был определен понятийный аппарат, разработан алгоритм проведения исследования, подобраны диагностические методики, с помощью которых можно проанализировать изменения формирования профессиональной направленности учащихся. Осуществлена подборка методик для проведения процедуры психодиагностики. В результате этой работы определен научный и понятийно-категориальный аппарат исследования.

На втором этапе исследования был организован педагого – психологический эксперимент, проведен качественный и количественный анализ результатов исследования. Исходя из полученных данных, с целью развития профессионального самоопределения у учащихся, нами были проведены ряд занятий Общего развития, посвященные тематике профессионального выбора, для учащихся был введен курс по выбору «Мои профессиональные намерения».

На третьем этапе после завершения ряда мероприятий проведена повели диагностику, анализ, сопоставление, синтез, систематизацию, а также обобщение и формулирование выводов. Результаты оформлены в виде диаграмм.

В 2014 учебном году на первых занятиях общего развития среди учащихся 10 «А» класса проведено анкетирование.

Вопрос профессионального самоопределения начинает осознаваться учащимися уже в 14 – 15 лет. Согласно проводимым нами исследованиям, лишь 25 - 30 % обучающихся имеют твёрдые профессиональные намерения. Примерно столько же вообще не задумываются о своих профессиональных планах. Около 55% не имеют чёткой позиции, сомневаются в своём выборе; их одолевают противоречивые чувства: «Выбор сделать надо, но не знаю, что мне надо». Это, действительно, серьёзная проблема, которую, так или иначе, необходимо решать.

В 2014-2015 учебном году с учащимися был проведен цикл занятий, направленный на изучение личностных особенностей школьников, ознакомление с миром профессий, с требованиями рынка труда и образовательных услуг, с правилами выбора профессии. На занятиях в первой четверти 2014 -2015 учебного года учащиеся знакомились с понятиями «самооценка», «темперамент», «уровень внутренней свободы, типом мыслительных операций, уровнем развития интеллектуальных

способностей». Занятия позволили узнать свои сильные и слабые стороны, личностные характеристики учащихся.

В дальнейшем, в 2015 -2016 учебном году, в ходе методик по ориентированию выявили следующие склонности в выборе профиля профессии:

- 42% физико-математический профиль,
- 12% гуманитарный профиль,
- 35% естественно-научный профиль
- 11% социально-экономический профиль.

По окончании курса было проведено анкетирование, которое позволило выявить:

96% учащихся считают, что курс является полезным и необходимым;

53% изменили свое отношение к выбранной профессии после прослушивания курса, 38% - подтвердили свой выбор;

79% учащихся отметили, что курс помог им определиться в дальнейшем выборе, узнать лучше свои способности.

Итоговой работой курса "Мои профессиональные намерения" стало создание презентаций на тему "Моя будущая профессия", «Профессия моих родителей». Итоговая работа позволила выявить представления учащихся об их профессиональном будущем. Для предварительной ориентации в интересах и склонностях, учащихся использовали дифференциально-диагностический опросник (ДДО), разработанный группой сотрудников профтехобразования под руководством Е.А. Климова [1, с.78].

Анализ исследования выявил, что в 10 классе учащиеся проявляют наибольший профессиональный интерес к сфере «человек» (54%).

54% учащихся проявляют интерес к сфере «техника».

33% - «знаковая система»

17% проявили интерес к сфере «природ».

29% учащихся проявляют интерес к сфере «художественный образ».

Количественный анализ методики ДДО Е.А. Климова выявил 70% учащихся (10 человек) с ярко выраженным интересом к техническому направлению.

Сравнивая результаты за два года, мы можем видеть следующее:

Таблица 1. Результаты диагностического исследования учащихся 11 а класса за период 2014-2016

Класс	Ч-П	Ч-Т	Ч-Ч	Ч-З	Ч-Х
2014 -2015	17%	54%	54%	33%	29%
2015 -2016	20%	70%	54%	30%	20%

Анализируя результаты поступления учащихся в ВУЗы и выбор их специализации можно выделить следующее:

- 15 учащихся выбрали техническое направление
- 1 ученик поступил на правоведение
- 3 учащихся выбрали экономическое направление

- 6 учащихся – гуманитарное
Всего детей:	25
Из них: гранты -	19
На платной основе	6

ЕМН – 18

ОГН - 7, что составляет 72% выпускников и доказывает профессиональный интерес к техническим специальностям, который выявился в ходе нашего исследования.

Теоретический анализ проблемы профессионального самоопределения, а также результаты проведенного исследования позволяют сделать ряд выводов:

- отношение к профессии, мотивы её выбора являются чрезвычайно важными факторами, обуславливающими успешность профессионального обучения;

- большинство учащихся нашей школы выбирают профессию с учетом своих интересов, способностей, интеллекта;

- для более осознанного выбора профессии старшеклассников в школе необходимо проводить диагностику склонностей учащихся, личностных качеств, способностей и интересов, межличностных отношений, повышать самооценку [2, с.145].

Многое может стимулировать появление интереса к определенной профессии: учение, люди, книги, телевидение. Подростки интересуются многим, часто ориентируются в нескольких направлениях сразу, посещают различные секции и кружки.

Литература:

1. Бобровская А.Н. Технология. 9 класс: материалы к урокам раздела «Профессиональное самоопределение» по программе В. Д. Симоненко, Волгоград: Учитель, 2007.

2. Савченко М. Ю. Профориентация. Личностное развитие. Тренинг готовности к экзаменам (9-11 класс).- М.: Вако, 2006.

«Жас Ұлан» ұйымының Ұланбасын сайлау алды жұмыстарын ұйымдастырудың ерекшеліктері мен тиімділігі

*Нурмагамбетова Д.С., №44 негізгі мектебі
аға тәлімгер*

Қазіргі таңда мектеп қабырғасынан бастап оқушыларды көшбасшылыққа үйретуде, жас ұрпақты отансүйгіштікке тәрбиелеуде «Жас Ұлан» ұйымы ерекше рөл атқарады. Ұйым оқушылардың бойына патриоттық, білім мен өзін-өзі жетілдіруге деген құштарлық, беріктік, Отан тарихына, Тәуелсіз Қазақстанның бүгіні мен болашағына деген жауапкершілікті қалыптастыру, қайырымды істер жасауға, мәдени-

қоғамдық шараларды өздігінен ұйымдастыруға үйретеді. «Жас Ұлан» ұйымы жас ұрпақтың тек жауапкершілік пен еңбексүйгіштікті ғана қалыптастырып қоймай, көшбасшылық және ұйымдастырушылық қабілеттерін дамытуға бағытталған баланың жеке тұлғалық қасиеттерін дамытуға үлкен үлес қосады. Соның ішінде «Жас Ұлан» ұйымының Ұланбасын сайлау кезіндегі атқарылатын шаралар ұйым мүшелерін одан сайын жақындастыра түсіп, бірлесіп жұмыс жасауға ұмтылдырады. «Жас Ұлан» бірыңғай балалар мен жасөспірімдер ұйымы» Республикалық қоғамдық бірлестігімен бекітілген 2012 жылдың 10 қыркүйектегі «Ұланбасы» сайлау туралы ережесін басшылыққа ала отырып, Ұланбасын сайлау алды жұмыстарын ұйымдастырудың ерекшеліктерімен тиімділігіне тоқталуды жөн көрдім. Бұл ереже Қазақстан Республикасы мектептерінде «Ұланбасын» сайлау жұмысын ұйымдастыру мен өткізуге байланысты іс-шараларды реттейді.

«Ұланбасы» - «Жас Ұлан» көшбасшысы, оқушылардың өзін-өзі басқару органының жетекшісі болып есептеледі, мектеп оқушыларының қоғамдық қызметін басқарады, оқушылар мен мектеп әкімшілігімен бірлесіп мектеп ішіндегі іс-шаралар өзара қатынастарын жүзеге асырады, мектеп қызметін жақсарту мақсатында өзінің және оқушылардың атынан ұсыныстарды енгізеді, оқушылар мен ұстаздар арасында туындаған мәселелерді шешуге араласады, түрлі әлеуметтік жобалар мен шараларды ұйымдастырады. Мектептердегі «Ұланбасы» сайлауы жасырын дауыс беру арқылы жалпыға ортақ, бірдей және тікелей сайлау құқығын негізге ала отырып өткізіледі. Бұл іс-шара оқушыларға, соның ішінде мектеп көшбасшыларына берері мол деп білемін. Мектептің көшбасшысы болуға, өзін алдыңғы қатарлы оқушылар қатарынан көрсетуге, өзіне жүктелген міндеттерді орындауға ұмтылады, жауапкершілігі артады. Өзіне сенімін артқан оқушылардың сенімін ақтауға тырысады. Ендеше өзімнің іс-тәжірибеммен бөлісе отырып, сайлау алды жұмыстардың тиімділігіне тоқталып өтейін.

Өзімнің іс-тәжірибем бойынша бірінші сайлау алды өткізілетін жұмыстардың жоспары құрылады.

Мектеп Ұлан басы сайлауына қатысты өткізілген іс-шара жоспары

	Іс-шара	Өткізілетін күн	Жауаптылар
	Сайлау алды үгіт-насихат жұмыстары	Қыркүйек айының 2 аптасы	Сынып жетекшілер
	Мектеп Ұлан басына сайланатын үміткер оқушының анкетасымен, 3х4 фотосы және сынып жетекшісі жазған мінездемені тапсыру	Қыркүйек айының 2 аптасы	Сынып жетекшілер, аға тәлімгер
	Сайлау алды бағдарламасын жасақтау	Қыркүйек айының 3 аптасы	Сынып жетекшілер, аға тәлімгер

	Сайлау алды үгіт-насихат жұмыстары	Қыркүйек айының 3 аптасы	Аға тәлімгер
	Ұлан басын сайлау	Қыркүйек айының 4 аптасы	Директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасары, аға тәлімгер
	Сайлау қортындысы	Қазан айының 1 аптасы	Директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасары, аға тәлімгер

Одан кейін мектеп көшбасшысына үміткер оқушылар жоспармен танысады. Сайлау алды үгіт-насихат жұмыстарына:

1. Мектептің сайлау комиссиясы құрылады. Бұл сайлау комиссиялары тиісті мектептерде «Ұланбасы» сайлауын ұйымдастыру мен өткізуді қатамасыз етеді. Мектептегі сайлау комиссиясының құзыреттік мерзімі: сайлау өткізілу уақыты т.б. Мектептегі сайлау комиссиясы құрамына 3 адам кірген «Жас Ұланның» мектептегі кеңесі арқылы тағайындалады. Сайлау комиссиясының құрамына мектеп директорының тәрбие ісі жөніндегі орынбасары, тарих және география мұғалімдері кіреді.

2. Сайлау комиссиясы тағайындалғаннан кейін қазан айының 1 аптасында 8-9 сынып оқушылары арасынан Ұланбасына үміткерлер тіркеледі. Тіркелу кезінде үміткерлер мыналарды басшылыққа алады:

- мектеп Ұлан басына сайланатын үміткер оқушының анкетасы;
- үміткердің өмірбаяны;
- сынып жетекшісінен мектеп Ұлан басына сайланатын үміткер

оқушыға мінездеме;

- үміткердің сайлау алды бағдарламасы;

3. Ұланбасына үміткерлер тіркеліп болғаннан кейін 1 апта сайлау алды бағдарламаларын жасақтауға уақыт беріледі. Белгіленген уақыттан кейін олардың бағдарламаларын сайлау комиссиясының мүшелері тексеріп, тақтайшаға ілінеді. Бағдарламаны жасақтау барысында үміткерлер мыналарды қамтиды:

- Мақсаты, ұраны, жетістіктері,
- бағдарламаның басым бағыттары,
- үгіт-насихат жұмыстарын ұйымдастыру барысында өткізілетін

шаралары т.б.

Сайлау алды бағдарламалары жарияланғаннан кейін, үміткерлер сайлау күні белгіленеді. Дауыс беруді өткізу мен дауыстарды есептеу үшін «Жас Ұланның» мектеп кеңесі оқу орындарының әкімшілігімен келісе отырып мектептік сайлау бөлімшелерін дайындайды.

Әрбір үміткерлер өздерінің көмекші мүшелерін тағайынап, 2 апта бойы ақпараттық үгіт-насихат жұмыстарын жүргізеді. Сайлау алды ақпараттық насихат жұмысы келесі бағыттарда іске асырылады:

1. көпшілікке арналған сайлау алды шаралар өткізу арқылы (сайлау алды жиналыстар, көпшілік алдында сайлау алды пікірталастар ұйымдастыру);

- ақпараттық материалдар басып шығару (видеожолдама) және тарату арқылы.

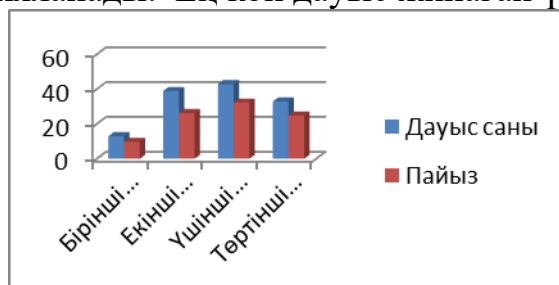
- бастауыш сынып оқушыларымен қоңырау кезінднгі ойындарды ұйымдастыру.

2. Үміткерлер өзінің болашақ әрекеті туралы сайлауалды бағдарламаларымен таныстырады.

Сайлауалды ақпараттық насихат жұмыстарын қорытындылау барысында үміткерлер арасында қорытынды сөз жазып, өздерінің сайлау алды бағдарламаларын нақты айтып өтіп, дауыс беруін сұрап сөз сөйлейді. Бұның өзі көпшіліктің алдында жауапкершілгін одан сайын арттыра түседі.

Сайлау күнінен бір күн бұрын өтетін орын дайындалып, сыныптардың тізімдері жасақталып, сайлау бюллетендері саналып, комиссия мүшелеріне тапсырылады.Сайлау жәшігіне мөр соғылып, бекітіледі. Арнайы орынға қойылады.

Сайлау күні барлық оқушылар сағат 9.30-14.30 дейін тек қоырау уақытында дауыс береді. Дауыстарды есептеу сайлау комиссиясының мүшелерімен үзіліссіз дауыс беру нәтижелерін анықтағанға дейін жүргізіледі. Әр үміткерге берілген дауыстар жеке саналады және комиссия мүшелерінің қатысуымен жеке – жеке бюллетендер тігіледі. Дауыстарды есептеу нәтижесі сайлау комиссиясымен тексеріліп, сайлау комиссиясының төрағасы мен мүшелері қол қоятын хаттамаға тіркеледі. Сайлау қорытындысы мектеп стендінде және мектепішілік баспасөзде жарияланады. Ең көп дауыс жинаған үміткер «Ұланбасы» атанады.

Сол күні салтанатты жиында, комиссия төрайымы немесе төрағасы дауыстың қорытындысын жариялап, салтанатты түрде Ұланбасына куәлік беріліп, оқушылар алдында ант қабылдайды. Салтанатты жиынның соңында мектеп директоры, шақырылған қонақтар құттықтау сөз сөйлеп, өзінің көшбасшылық қасиетін ұштай отырып, алдыңғы қатарлы оқушылардың бірі болуға тілектестігін білдіреді. Бұдан кейін бұрынғы оқу жылының көшбасшысы ұйымның туын салтанатты түрде табыстайды.

Қорыта айтқанда, осыншалықты тартыспен келген ұйымның Ұланбасы өзіне артылған жауапкершілігін түсініп, оңайшылықпен карамайтын болады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. <http://www.zhasulan.kz> сайты.

2. «Жас Ұлан» бірыңғай балалар мен жасөспірімдер ұйымы» республикалық қоғамдық бірлестігі қызметін ұйымдастыру бойынша әдістемелік ұсынымдамалар – Астана: 2017ж.

3. <https://wikisource.org> сайты.

Предконцертная подготовка учащегося

*Петлюк Н.И. Схабицкая Т.В., ДМШ № 1
преподаватели*

Перед первым концертным исполнением вновь подготовленной или заново переработанной программы обычно проводится итоговая репетиция; ее часто делают в том самом помещении, где предстоит выступать, и она служит также для пробы инструмента и ознакомления с акустикой помещения. При этом нужно уметь учитывать, в пустом зале музыка звучит не так, как она будет звучать на самом концерте.

Итоговая репетиция - это однократное, максимально ответственное исполнение подряд всей подготовленной программы. Однократность репетиции очень важна; если же играющему (или его педагогу) недостаточно понравилось, как сыграна программа, и для исправления впечатления предпринимается вторичное проигрывание, то это не более, чем самообман, так как о возможном качестве выступления говорит не второе, а первое выступление на репетиции.

Итоговой репетиции должно предшествовать достаточное число предварительных репетиций, то есть целостных проигрываний всей программы у себя дома, перед воображаемой аудиторией. Однако это сторона дела как раз часто игнорируется многими учениками (и не только учениками!), вследствие чего концертное исполнение часто протекает далеко не на том уровне, который должен быть свойствен данному лицу.

Хорошо известно, что смысл игры на память состоит в том, чтобы дать вниманию возможность широкого охвата музыки, освободив его от чтения текста, иначе сознание заполняется чувством беспокойства и «подлинно художественное исполнение становится затруднительным, а вдохновение – невозможным» (С.Савшинский). Подчеркнем при этом, что разрушающе действует на творческую настройку именно само состояние беспокойства и неуверенности, а не только шероховатости игры, которых при хорошей мобилизованности внимания может даже и не быть. Требование всегда играть на память носит, в известной мере, характер предрассудка: игра с раскрытыми нотами, безусловно, улучшила бы сценическое самочувствие многих пианистов. Игра «с раскрытыми нотами» совсем не то, что игра «по нотам»: пьеса, в данном случае, должна быть отлично выучена на память, а нотный текст как бы играет лишь роль справочника, к которому можно и не прибегать, если нет нужды, а также

напоминает, где о чем следует думать. С другой стороны, приемы интенсивного выучивания (мелкие фразы, голоса, их сочетания) в недостаточной мере используются практиками. Когда встает дилемма: разобраться или вызубрить (а она встает постоянно), решение слишком часто склоняется в пользу «вызубрить», а когда достижение прочного выучивания затягивается, начинаются разговоры о «недостаточной одаренности». Между тем, такого рода выводы никогда не следовало бы делать, пока не применен максимум в плане интенсивного выучивания; ибо всегда есть возможность найти какое-то новое сочетание голосов, которое снова заставит мозг активно работать; всегда можно найти еще какие-то, не замечавшиеся раньше, явления в области гармонических связей, а иногда бывает достаточно обратить внимание на один-два интервала, играющих существенную роль в скреплении целого.

Уверенность движений не менее важна, чем уверенность памяти. Если движения рук и пальцев вдруг становятся менее уверенными, то это сразу же отражается на звучании и эмоциональном тоне игры. Уверенность движений зависит от полной уверенности памяти, а также от стабильности аппликатуры; если того и другого нет, то и уверенность движений находится под угрозой. Уверенность движений зависит, далее, от гармоничного состояния игрового аппарата, а это, в свою очередь, связано с тем, насколько тщательно контролировалось состояние пианистического аппарата в течение всего периода подготовительной работы. При исполнении надо стараться возможно реже переводить внимание на технические объекты и стремиться все время держать в центре внимания нить звучаний и эмоциональных состояний.

Техническая уверенность, несомненно, зависит также от умения быстро приспособливаться к особенностям недостаточно знакомого инструмента и помещения. Здесь ученики идут иной раз по ложному пути: начинают – ради большей уверенности и ради более полного звука – давить на клавиши, «хвататься» за дно клавиатуры – игра становится от этого тяжеловесной, а звучание – сухим, жестким. В большинстве случаев правильное, наоборот, стараться несколько увеличивая силу звука, вместе с тем играть легче, не «прилипать» к клавишам (чуть выше поднимать пальцы), оттягивать руку от дна клавиатуры.

Немаловажное значение имеет в связи с этим наличие технических резервов. Сюда относятся:

- Резерв беглости: уметь играть трудные места в темпе более быстром, чем этого требует характер музыки.

- Резерв выносливости: уметь сыграть технически трудный эпизод (или например, даже целый этюд) несколько раз подряд – без физического и умственного утомления.

Подчеркиваем, наконец, еще раз очень большое значение домашних контрольных проигрываний программы перед воображаемыми слушателями и в воображаемой сценической обстановке. Если такие

контрольные проигрывания делаются достаточно часто, то различие между домашним и сценическим самочувствием и исполнением в значительной мере сглаживается.

В день выступления у большинства исполнителей, даже у наиболее опытных, возникает так называемое «предконцертное волнение». Интенсивность волнения не стоит ни в какой прямой связи с качеством выступления. К волнению следует относиться как к своеобразной краткосрочной болезни, наиболее неприятные симптомы, которые исчезают после первых же удачно сыгранных фраз.

Каждый артист вырабатывает свою личную манеру выхода на сцену..

Многие пианисты, выйдя на сцену, слишком долго ищут удобную посадку или же начинают делать разные движения руками, растирать их и т.п. В этом нет ничего хорошего, так как внимание аудитории рассеивается. Проверить перед игрой состояние аппарата очень полезно, но делать это нужно не на глазах у слушателей.

Те несколько секунд, которые проходят между выходом и установлением в зале полной тишины, должны быть использованы для того, чтобы еще раз ощутить состояние рук, а затем создать исходную эмоциональную и мышечную настройку, установить начальный темп, всесторонне подготовить начальную фразу. Момент начала игры должен «попасть в самую точку»; одинаково нехорошо как преждевременное, так и запоздалое начало. На сцене нужно играть очень ясно и отчетливо: слушатель вовсе не обязан напрягать своё внимание, чтобы следить за сплетением голосов и тонкостями музыкально – логического развития. Темпы игры на сцене должны учитывать темп восприятия среднего слушателя и объем его внимания.

Передача нюансов на сцене должна быть слегка преувеличенной, ибо слушатель в зале воспринимает музыку иначе, чем сам артист у себя дома.

Абсолютно порочны все еще не вполне изжитые ученические взгляды: «раз я волнуюсь, значит я плохо сыграю», или: «когда я перестану волноваться, я буду хорошо играть», или: «я буду доволен, если хоть как-нибудь сыграю». Единственно правильная установка, наоборот такова: «я при любых условиях обязан сыграть лучше, чем на последней репетиции». Некоторые ученики, выходя на сцену, думаю о том, чтобы «поскорее отыграть»; правильно же, наоборот, выйдя на сцену, сказать себе: «я здесь надолго!»

Литература:

- 1) А.П. Шапов «Некоторые вопросы фортепианной техники»
- 2) С. Савшинский «Пианист и его работа»
- 3) К.С. Станиславский «Моя жизнь в искусстве»
- 4) Ф. Бузони «О пианистическом мастерстве»
- 5) Л. Баренбойм «Вопросы исполнительства»

Роль вокальных занятий в помощь ребенку-аутисту

Пламеневская В.А., КГКП ДМШ №1

Данную статью хочу посвятить теме инклюзивного образования. В Казахстане более 65 тысяч детей инвалидов. Это дети с особыми образовательными потребностями и многие из них обучаются на дому по индивидуальным учебным программам. Данная форма образования имеет как положительные - возможность учиться в своем темпе, в соответствии со своими способностями и интересами, в определенном месте с теми, кто нравится и по индивидуальному распорядку дня, так и негативные стороны - недостаточная социализация, неумение решать разного рода конфликты в коллективе, отсутствие опыта многолетней дружбы, сложность в представлении ребенку всей палитры необходимых знаний и умений, необходимость поиска педагогов и сложность оценки уровня развития ребенка.

Мы знаем, что нормативно-правовая база развития Инклюзивного образования в Казахстане основана на главном постулате «Обеспечение равных образовательных возможностей для всех обучающихся по месту их проживания на основе педагогического подхода, обеспечивающего адаптацию образовательной среды к индивидуальным особенностям и образовательным потребностям обучающегося».

Реализация инклюзивного образования ориентирована на международные правовые акты, такие как: «Конвенция о правах ребенка», «Конвенция о правах инвалидов», «Саламанская Декларация и рамки действий по образованию лиц с особыми потребностями» и др. Законодательство РК предусматривает защиту прав детей, имеющих особые образовательные потребности и гарантирует выполнение всех положений законодательства. Это касается всех необходимых условий. Взявшись за изучение специфики и проблему обучения таких детей, поняла, насколько оздоровительно влияет роль музыкальных уроков на улучшение психологического состояния ребенка-аутиста.

Музыкальная коррекция - это направление, которое основывается на лечебном влиянии музыки на психологическое состояние ребенка. Доказано, что стимуляция мозга музыкой активизирует связи между нервными клетками и предотвращает их дальнейшую деградацию.

Классификация современных методов в музыкальной коррекции детей с РДА:

- 1) Методы, направленные на ответную реакцию, а также эмоциональную активацию;
- 2) Тренинговые методы, которые используются в контексте поведенческой терапии;
- 3) Релаксационные методы;
- 4) Коммуникативные методы;

5) Творческие методы в форме вокальной, инструментальной и двигательной активности.

Данные методы направлены на коррекцию составляющих аутичной проблематики – нарушения социального взаимодействия и коммуникации (неадекватность функционирования эмоциональной сферы), отсутствия гибкого поведения в социуме – наличие стереотипного поведения.

Хочется отметить, что подбор музыкального репертуара потребует особого индивидуального подхода, т.к. реакции ребенка-аутиста на музыку, которую он слушает, непредсказуемые: страх, равнодушие, радостное возбуждение или отстраненность.

Так же огромную роль при организации музыкального урока с детьми-аутистами играет **ОКРУЖАЮЩАЯ ОБСТАНОВКА**. Надо учитывать, что любая ее перемена может вызвать панику и желание ребенка уйти в себя. Поэтому я при проведении своего урока учитываю это, в целом, сохраняя привычную обстановку для своего ученика (провожу уроки в одном и том же классе, не меняя обстановку в кабинете и слежу, чтобы на уроке было одинаковое присутствие людей: я, ученик, один и тот же концертмейстер и мама ученика).

Поняла, что на начальном этапе работы с таким учащимся нужно выбирать доступный или хорошо знакомый ему репертуар (взяла в работу с ребенком песни из известных мультфильмов). Таким образом, чередую на уроке работу над знакомыми ему песнями и постепенно ввожу новые произведения. При введении в репертуар нового материала, показываю его ученику, многократно пропевая произведение или ставлю слушать запись.

На уроках считаю правильным обязательное присутствие мамы ученика, потому что такие дети, в виду специфики их заболевания, сосредоточены на одном и близком себе человеке. Аутизм нельзя вылечить. От аутизма нет таблеток. Помочь ребенку с аутизмом может лишь ранняя диагностика и многолетнее квалифицированное педагогическое сопровождение.

Для меня, не только как для педагога, но и как для человека очень важно видеть, что мама моего учащегося становится в течение урока более счастливой, видя надежду в глазах своего сына, т.к. вся ее жизнь посвящена тому, чтобы жизнь ребенка максимально приблизилась к привычной среде обычного человека. Ее очень будут радовать его коммуникативное развитие, т.е. умение адаптироваться и контактировать с обществом, максимально учитывая его возможности при данном диагнозе.

Поэтому следует не бояться брать на себя ответственность в помощи за развитие таких детей, социализировать и приблизить человека с отклонениями к стандартам привычной жизненной среды, действовать исходя из интересов ребенка, создавая вокруг него атмосферу любви и доброжелательности, организовывая его мир до тех пор, пока он не научится делать это самостоятельно.

Литература:

интернет – ресурсы

1. <https://www.zakon.kz/4691444-prezident-rk-podpisal-zakon-o.html>

2. https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1032460 [edukation.kz/detyam/stati/](https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1032460)

ite

От игры - к занятиям по развитию памяти, внимания и мышления

Филлюк Л.В., МЦ КГУ ОСШ № 64

воспитатель

Игра - истинно детская деятельность, отвечающая природе ребёнка, его потребностям и интересам. Она расцветает в детские годы и сопровождает человека на протяжении всей его **жизни**. В процессе игры развиваются духовные и физические силы ребёнка: его внимание, память, воображение, дисциплинированность, ловкость и т. д. Кроме того, **игра - это своеобразный, свойственный дошкольнику способ** усвоения общественного опыта.

Однако, в последние годы детская игра вытесняется учебной деятельностью. Большая часть времени в детском саду тратится на подготовку к обучению в школе. Кроме этого, родители стараются включить в дневное расписание дополнительное образование: танцы, вокал, фигурное катание, гимнастика, занятия в художественной школе, в плавательном бассейне и т. д. Но надо отметить, что, по наблюдению психологов, успешностью в обучении отмечаются те дети, которые исчерпали возможности развития в **дошкольном его ведущей деятельностью - игрой**. А "**ненаигравшиеся**" дети характеризуются худшей успеваемостью, несформированностью мотивов учёбы, быстро утрачивают интерес к школе. Именно поэтому занятия в дошкольном учреждении желательно строить на основе игры.

Например, развитие слухового внимания и памяти проводится в игре с использованием хорошо знакомых ребёнку озвученных игрушек: гармоники, колокольчика, барабана, шарманки и др. Вот игра «Послушай внимательно и угадай, на чём играли». Не видя игрушку, надо узнать её по издаваемому звуку. С количеством игрушек не стоит торопиться, лучше начинать с двух, постепенно добавляя к ним новые. Также хорошо проводить игры, в которых дети определяют местонахождение невидимого для них звучащего предмета. Воспитатель, извлекая звук, быстро отходит от спрятанной музыкальной игрушки. Это такие игры, как «Найди колокольчик», «Найди трубу» [1.с8].

Развитию зрительного внимания и памяти способствуют игры на запоминание: «Где что лежало?», «Что прибавилось?», «Кто с кем поменялся?», «Чего нет». Например, взрослый раскладывает 3-4 игрушки (кукла стоит, мишка сидит, заяка лежит). Предлагает внимательно

посмотреть и запомнить кто что делает, а потом закрыть глазки. Поменяв действия игрушек, взрослый говорит: «Раз, два, три, а теперь ты посмотри». Ребёнок должен поставить куклу, посадить мишку и положить зайчика, т. е. всё привести в первоначальный вид.

Хорошо развивают внимание и мышление игры по составлению целых предметов из их частей. Наклеенную на картон картинку с изображением знакомых животных или просто предметов надо разрезать на две равные половинки по горизонтали или по вертикали. Если ребёнок после показа легко составляет изображение из двух частей, то можно усложнить задание и разрезать картинку на 3, 4 части.

Взрослый должен научить детей играть с теми или иными предметами, поэтому первоначально надо побуждать ребёнка совершать какое-либо действие с куклой, кубиками, мячиком. Ведь воспитателям не раз приходилось наблюдать такую картину: ребёнок хочет взять мяч, а как с ним играть не знает, поэтому беспорядочно бегаёт с ним по группе и испытывает радость от того, что его догоняет другой ребёнок. А тот в свою очередь хочет лишь отобрать игрушку у сверстника, тоже не зная, как с ней играть. Задача старших наставников показать, как можно катать мяч, передавать его другу и получать обратно, невысоко подбрасывать и ловить. Из кубиков нужно научить строить башню или поезд, дом, ворота, гараж. Для развития внимания желательно научить возводить постройки по образцу. Образец должен находиться у ребёнка перед глазами. «Попробуй построить такой же домик, как у меня,»- предлагает воспитатель. Сделанные постройки в свою очередь включить в игру: в гараж поставить машину, в домик заселить куклу, для поезда найти своих пассажиров.

Аналогично кубикам можно использовать другие предметы. Например, научить детей выкладывать из палочек узоры на столе. Сначала надо предложить сочетать две палочки и показать, как их выкладывать: параллельно по горизонтали, по вертикали, перекрёстно, буквой «Т». Из трёх палочек можно создать более сложную комбинацию.

Сличение и сортировка предметов по цвету, форме и величине, умение находить то общее, что их объединяет и то, что их различает, учит ребёнка самостоятельно мыслить.

С этой целью полезно проводить игры по сортировке предметов по их признакам: цвету, форме, величине. Сличать и сортировать можно шарики, кубики, флажки, пуговицы, катушки, нарезанные из картона фигурки. Словесные обозначения признаков предметов: большой, маленький, зелёный, квадратный усваиваются детьми значительно позже, поэтому работу над словесным обозначением признаков предметов надо проводить после овладения детьми фразовой речью. А до этого надо сосредотачивать внимание на схожести, одинаковости предметов. Играйте с детьми в игры: «Найди такой же», «Поставь рядом похожий». Позже вводите игру «Что здесь лишнее», «Кто должен уйти». Например, выставляется ряд

предметов: тарелка, кастрюля, молоток, сковорода. Ребёнок должен выделить лишний предмет и объяснить свой выбор. «Молоток-это инструмент, а всё остальное-это посуда, значит лишний молоток»

Если воспитатель замечает значительное отставание в речи ребёнка, то полезно с такими детьми поиграть в игры с ладошками. Например, класть ладошки на стол так, как их положил взрослый. Ребёнок вслед за взрослым повторяет движения кистями рук: ладони прижаты к столу, ладони обращены вверх, ладони на ребро, пальцы сжаты в кулак и т.д.

Для развития точности понимания речи, полезно рассматривать сюжетные картинки. Чтобы рассматривание превратилось в занимательную игру, воспитатель может использовать лист белой бумаги. Он закрывает ту часть картинки, которая в данный момент не рассматривается, а обращает внимание на детали оставшейся части и задаёт наводящие вопросы: «Кто здесь сидит?» (стоит, бежит, летит, прыгает, умывается и т. д.) Совершенно необходимо развивать у детей хорошее понимание вопросов: где? куда? кому? у кого? откуда? чем? на чём? Например, «Где лежит слоник?», «Из чего ты пьёшь чай?», «Чем девочка ест кашу?», «Куда идут дети?», «У кого улетел шарик?», «Кому мама наливает молоко?» [3.с12].

Составление рассказов по картинкам – это лучший способ развития речи детей. Пополнение детского словаря легче достигается в спокойном разговоре с ребёнком, нежели при чтении сказок. Для этого как нельзя лучше подойдут короткие рассказы про девочку Таню автора С.И. Казанина и картинки к ним. Последовательность действий взрослого: предложить ребёнку рассмотреть картинку, прочитать сам рассказ, или пересказать своими словами, затем задать вопросы. Потом читать ещё раз, попросив ребёнка договаривать пропущенные слова. Такая игра-подсказка оживляет воображение ребёнка, тренирует его память, подталкивает слушать более внимательно и сосредоточенно[2.с57].

Таким образом, находчивый педагог постарается построить работу с детьми таким образом, чтобы ребёнок больше играл, чтобы не угасал его интерес к познанию окружающего мира. Исподволь в игре развивается память, внимание и мышление дошкольников.

Литература:

1. Н.С. Жукова «Я говорю правильно» Москва 2013г.
2. С.И. Казанин «Рассказы для самых маленьких»
3. А.Г. Ипполитова «Поступательные процессы развития детской речи»

Технология проектной деятельности в школе как форма активизации деятельности всех субъектов образовательного процесса

Алиинбаева С.Ж.

«Единственный путь, ведущий к знаниям - это деятельность». [1, с. 9]
Бернард Шоу

Успех в современном мире во многом определяется способностью человека организовать свою жизнь как проект: определить дальнюю и ближайшую перспективу, найти и привлечь необходимые ресурсы, наметить план действий и, осуществив его, оценить, удалось ли достичь поставленных целей. Сегодня в школе есть все возможности для развития проектного мышления с помощью особого вида деятельности учащихся - проектной деятельности. Использование инновационных педагогических технологий открывает новые возможности воспитания и обучения школьников, и одной из наиболее эффективных в наши дни стала технология проектной деятельности.

МО среднего и старшего звена КГУ «Областной специальной школы – интернат №1 для детей с нарушением зрения» уже в начале 2016 – 2017 учебного года поставила перед собой задачу применения технологии проектной деятельности в своей работе. Педагоги определили три основных направления проектной деятельности: проект внутри класса, проект внутришкольный – творческий - это подготовка общешкольных праздников; проект, посвященный экологической неделе. Педагоги помогали школьникам с нарушением зрения: получить различные материалы, справочники, информацию, инструменты, обеспечить доступ и способы преодоления трудностей, овладеть организационно - практической деятельностью по всей проектно-технологической цепочке - от идеи до ее реализации в модели. Конечными продуктами проектной деятельности представлены акции, экологические занятия, практикумы, круглые столы, театрализации, презентации, защита исследований и проектов, разработанных учениками под руководством воспитателей в рамках экологической недели школы на тему «Зелёный город - милый сердцу уголок», прошедшая с 18 по 22 апреля 2016 года.

В рамках этой недели, по инициативе учащихся 6 «В» и 7 «А» классов, конечным продуктом проекта «Караганда вчера и сегодня» была акция по очистке парка культуры и отдыха города Караганды. Школьники под руководством своих педагогов Алшинбаевой Сауле Жолдыбаевны, Нукуевой Гульнары Жумадиловны привлекли к акции студентов КарГУ им. Е.А. Букетова кафедры «Дефектология», студентов КПКТ, школьников СШ №6. Целью проекта было максимальное вовлечение учащихся и общественности к проблеме экологического состояния города.

Участники проекта разделились на группы. Одна группа занялась исследовательской деятельностью по сбору материала о городе Караганде

- вчерашней, ее истории, достопримечательностях. Другая группа занялась проблемами настоящей Караганды. Дети совместно с воспитателями разработали презентацию о прошлом и настоящем любимого города. Учащиеся самостоятельно создали красочные экобуклеты, предупреждающие людей оказаться в опасности, если не соблюдать элементарные экологические нормы и правила поведения в природе. Участники вели себя уверенно, шаг за шагом по намеченному плану проекта. Преодолевая трудности, дети с ограниченными возможностями, показали умение организовать свою деятельность, работать в коллективе. Раздача буклетов жителям города, призыв к порядку воодушевил участников на новую ступень в развитии проекта. Ребята поняли, создание агитбригады необходимо. Звонкие лозунги и речевки дали хороший результат в формировании высокой гражданской позиции, чувства взаимопомощи и товарищества. Акция успешно прошла 14 апреля 2016 года. Воспитатели позаботились и о гигиенических требованиях, поэтому всем участникам были розданы перчатки и специальная одежда. Агитбрида, отклики горожан, встреча с активными студентами, школьниками массовой школы, интервью для СМИ и наконец, результат субботника, запечатленный на фотографии, все это вдохновил детей, воспитывая в них трудолюбие и любовь к родному краю. Дети получили массу впечатлений и удовольствия от проделанной работы. Проект имел не только творческий, исследовательский характер, но и практическую, социальную значимость. В целом, реализация проекта достигла ожидаемых результатов. Применение инновационных технологий позволило оптимизировать воспитательный процесс, значительно повысить мотивационную готовность учащихся к проектной деятельности, а также способствовало положительному состоянию детей в процессе защиты проекта перед общешкольной аудиторией.

Вывод: применение технологий проектной деятельности дали следующий результат.

1. Изменение позиции педагога. Из носителя готовых знаний он превращается в организатора познавательной, исследовательской деятельности своих воспитанников, улучшая психологический климат в группе, в школе.
2. Знания, приобретаемые в ходе реализации проекта, становятся достоянием личного опыта учащихся.
3. Систематизация и активизация детей с нарушением зрения в процессе работы в проекте способствовало умению рассуждать: дети научились, выявлять проблему, ставить цель, подбирать средства для ее достижения, оценивать последствия.
4. Развитие коммуникативных навыков: ребята научились договариваться, принимать чужую точку зрения, откликаться на идеи, выдвигаемые другими, сотрудничать, оказывать содействие — иначе цель, к которой дети стремились не была бы достигнута.

6. Достижение поставленной цели, доводить дело до конца.

7. Создание ситуации успеха. В ходе проекта раскрылись новые стороны детей, таланты и способности.

Об успехах проектной деятельности учащихся и педагогов школы было освещено в СМИ: в педагогической газете «Изденіс», «Индустриальной Караганде», «Орталык Қазақстан».

Проект «Караганда вчера и сегодня».

СМИ о проведенной экологической неделе

Литература:

1. С. Б. Барсов. Афоризмы Британии. Т. II. — М.: Центрполиграф, 2006.

2. Морозова Н.Г., Кравченко Н.Г., Павлова О.В. Технология 5-11 классы: проектная деятельность учащихся. Волгоград: Учитель, 2007.

3. Ступницкая М.А. Творческий потенциал проектной деятельности школьников. Развитие творческих способностей школьников и формирование различных моделей учета индивидуальных достижений. М.: Центр "Школьная книга", 2006.

Особенности инклюзивного образования в школе

Дейнеко Н.В., Серченя О.Н.

КГУ «Опорная школа (ресурсный центр)
на базе средней школы №23 п. Молодежный»
учитель истории, учитель начальных классов

Одним из проблемных и актуальных вопросов сегодняшнего дня является вопрос по обучению детей-инвалидов, так называемое инклюзивное обучение. В Казахстане инклюзивное образование делает только первые шаги. В Послании Президента Н. Назарбаева «Казахстанский путь – 2050: Единая цель, единые интересы, единое будущее» отмечается, что необходимо «усилить внимание нашим

гражданам с ограниченными возможностями. Для них Казахстан должен стать безбарьерной зоной. Позаботиться об этих людях, которых немало, – наш долг перед собой и обществом» [2].

Почему, именно, сегодня вопрос инклюзивного обучения стоит так остро и почему решение данного вопроса требует скорейшего выполнения?

Экологические проблемы, неправильное питание, несоблюдение режима дня, к сожалению, отражаются на здоровье подрастающего поколения. Растет количество детей с врожденными и приобретенными пороками развития, наблюдаются отклонения в развитии детей. Социальная позиция таких детей очень ослаблена, их социальный статус усугубляется, так как складываются неравные возможности.

Для выяснения состояния здоровья учащихся у нас в школе регулярно ведется мониторинг заболеваемости. В настоящее время I место занимают заболевания органов пищеварения и центрально-нервной системы, II место – заболевания эндокринной системы, III - сердечнососудистой системы, IV место - мочеполовой системы, V место – заболевания крови. Не все учащиеся по состоянию здоровья посещают уроки физкультуры. 7% школьников занимаются в спецмедгруппе, 0,1% от общего числа учащихся составляют дети с ограниченными возможностями. Поэтому инклюзивное образование в нашей школе уже становится неотъемлемой частью.

Что же есть инклюзивное образование и как оно поможет найти выход из создавшейся проблемы?

Конечно, при внедрении инклюзивного образования наблюдаются множество проблем, которые решать нужно гибко, планомерно и без ущемления прав ребенка.

Наша школа только делает первые шаги по внедрению инклюзивного образования в образовательный процесс. В настоящее время в школе обучается 5 детей с ограниченными возможностями в развитии. Виды нарушений у детей различные: эндокринное заболевание – 1 ребенок, кожное – 1, заболевание костей – 3. Дети по-разному относятся к своим заболеваниям, по-разному реагируют на отношение окружающих к ним. Кто-то из детей желает учиться наравне со сверстниками и хочет, чтобы никто не обращал внимания на его заболевание, а кто-то, наоборот, требует к себе повышенного внимания.

В связи с этим считаем, что в школе необходимы специальные условия для удовлетворения всех потребностей данной категории ребят. Учащиеся с заболеванием костей не могут заниматься на уроках физической культуры, так как нет специального оборудования. Нет специального оборудования в санитарных комнатах и столовой для нашей девочки - «дюймовочки», у которой в 12 лет рост 118см. Учителя с родителями с первого класса самостоятельно придумывают различные приспособления для удобства ребенка: подставка для ног, отдельная вешалка в гардеробе и т.д.

Учителя-предметники постоянно на своих уроках используют индивидуальный и дифференцированный подход к обучению. Поэтому, для того чтобы учитывать возможности таких детей, использовать какие-то новые методы и способы обучения не надо. Каждый учитель индивидуально подходит к обучению детей с ограниченными возможностями. На уроках учителя включают всех детей в одинаковые виды деятельности, но при этом стараются ставить разные задачи.

Ребята участвуют во всех интеллектуальных и творческих конкурсах, занимают призовые места. Во внеклассной работе такие ребята тоже не остаются без внимания. Они являются постоянными участниками школьных мероприятий, танцуют и поют наравне с другими ребятами. Дети с ограниченными возможностями в развитии социально адаптированы, у них есть друзья, любимые учителя и совместные занятия. Поэтому считаем, что наш коллектив с одной из задач инклюзивного обучения справился – сверстники уважают и ценят одноклассников с ограниченными возможностями, постепенно грань между детьми стирается.

Нами проведено анкетирование среди родителей с целью выявления степени информированности родителей об инклюзивном образовании и толерантности к идее инклюзии. Вопросы были взяты из статьи «Инклюзивное образование: шаг за шагом» [1].

В анкетировании участвовало 107 респондентов. По итогам анкетирования выяснено следующее: всего 57% опрошенных знают, что такое инклюзивное образование; 48% респондентов поддерживают уверенно идею совместного обучения детей с ограниченными возможностями со здоровыми детьми и только 38% считают, что обучение детей с ограниченными возможностями должно быть в обычном классе и по общим образовательным программам.

Результаты анкетирования показали, что большинство родителей испытывают трудности и не могут однозначно ответить «за» или «против» инклюзивного воспитания и образования.

Конечно, мы понимаем, что на начальном этапе внедрения инклюзивного обучения первой и главной задачей является проведение информационно-просветительской работы среди учителей, родителей и общества в целом. Выявленные возможности и преимущества дают нам понять, что инклюзивно имеет смысл обучать детей-инвалидов в общеобразовательных школах, так как здоровые дети принимают ребенка с различными дефектами и помогают им утвердиться в современном обществе со школьной скамьи. Каждому ребенку обеспечивается индивидуальный подход, уделяется много внимания. При правильной организации реализации программы постепенно будут решаться и существующие на сегодня недостатки, первые шаги уже заметны – обучение, социальных педагогов, психологов. Существующие

угрозы должны настроить педагогический коллектив на использование новых приемов в работе с родителями, школьными коллективами.

Литература:

1. Попова Л.А. Инклюзивное образование: шаг за шагом //Открытая школа,2013,-№10,-с52
2. Послание Президента РК Н.А. Назарбаева народу Казахстана «Казахстанский путь-2050: Единая цель, единые интересы, единое будущее»,2014.

**Реализация инклюзивного образования в начальных классах
общеобразовательной школы**

*Жакудина Г.Ж., Лукановская М.Т., КГУ "СОШ №54"
учителя начальных классов*

Права детей на развитие личности в системе образования, ориентированного на индивидуальные потребности, и в том числе право детей с особыми потребностями учиться в тех же школах, где учатся их сверстники, живущие по соседству, признаны международными стандартами прав человека.

К основным принципам государственной политики Республики Казахстан в области образования относятся равенство прав всех на получение качественного образования и доступность образования всех уровней для населения с учетом интеллектуального развития, психофизиологических и индивидуальных особенностей каждого гражданина (пункты 1, 2 статьи 3 Закона РК «Об образовании»).

Развитие инклюзивного образования невозможно без совершенствования инклюзивной политики и практики, внедрения инклюзивных ценностей как в систему образования в целом, так и на уровне общеобразовательной школы.

С 2015 года согласно приказу УМЦ РОО Карагандинской области КГУ "СОШ №54" стала стажерской площадкой по инклюзивному образованию. На базе этой школы начался областной эксперимент "Реализация инклюзивного образования в условиях общеобразовательной школы". В 2016-2017 учебном году были открыты три пятых инклюзивных класса, в 2017-2018 учебном году открылись 15 инклюзивных классов. В одном из этих инклюзивных классов работаем мы. В этом классе обучаются 2 ребёнка с особыми образовательными потребностями. Согласно заключению комиссии ПМПК дети были направлены в общеобразовательную школу. Наполняемость учащихся инклюзивного класса составляет 18 общеобразовательных детей и 2 ребёнка с ООП. Эти учащиеся обучаются в первую смену, после уроков посещают группу продлённого дня. С ними работают специалисты: логопед и дефектолог по

специальной программе (индивидуальный маршрутный лист). На уроках мы применяем разноуровневые задания, технологию исследовательского обучения, элементы адаптивной системы обучения, индивидуальный подход к обучающимся.

На недели толератности были проведены подвижные игры, классные часы, круглые столы, акция "Поговори со мной, ладошка", которые были

направлены на формирование и развитие толерантного отношения друг к другу. Учителя специальных начальных классов проводили обучающие коучинги, коррекционные занятия для учителей общеобразовательных начальных классов, работающих в инклюзивных классах. Проводится совместная работа с ассоциацией родителей и детей-аутистов "АРДА", оказывается научно-методическая помощь учителям и родителям.

В течении этого года были проведены родительские собрания "Начало учебного года. Все дети одинаковые", "Ребёнок с ООП в среде сверстников", "Воспитание толерантности в семье". Для родителей проводились консультации, семинары, круглые столы, родительские лектории.

Подготовленный ученический коллектив без проблем принял детей с ограниченными возможностями развития. В школе царит благоприятная обстановка, школа готова к работе с такими детьми.

Результатом обучения детей с ОВР в общеобразовательном классе станет то, что все они могут успешно освоить программу общеобразовательной школы, полностью адаптируются в ученическом коллективе, будет много друзей, одноклассники будут оказывать им посильную помощь в учебной и внеклассной деятельности. Наш опыт в специальных (коррекционных) классах должен показать, что дети с проблемами развития при соответствующей помощи и поддержке могут активно участвовать не только в учебном процессе, но и во внеклассной работе, в праздниках и концертах, могут петь, читать стихи, исполнять роли, участвовать в играх и конкурсах. Большую помощь школе также оказывают хорошо организованные родители детей с ОВР.

Положительный опыт нашей обычной общеобразовательной школы по организации инклюзивного образования детей с ОВР показывает, что данная задача выполнима. Инклюзивное образование важно не только само по себе. Возможности и методики инклюзивного образования могут работать на всех детей. Образовательная среда инклюзивной школы должна формировать у всех детей убеждённость в ценности образования для достижения жизненного успеха, толерантное отношение к людям чьм-то отличающихся от большинства, умение сопереживать и помогать тому, кто рядом, кто в этом нуждается, проявлять лучшие свои человеческие качества в конкретной повседневной практической деятельности.

Литература:

1. Алехина С.В. Современный этап развития инклюзивного образования в Москве. /Инклюзивное образование. Выпуск 1. - М.: Центр "Школьная книга", 2010.
2. Гэри Банч. Включающее образование. Как добиться успеха? Основные стратегические подходы к работе в интегративном классе. (пер. с англ.) - М., Прометей, 2005.
3. Инклюзивное образование. Выпуск 5. "Методические рекомендации по организации работы службы сопровождения семей с детьми раннего возраста. Программа занятий детско-родительских интегративных (инклюзивных) групп". Москва, 2010

Первые шаги к инклюзивному образованию

*Кужина Т.М., КГУ СОШ№54
учитель русского языка*

Каждый ребенок имеет право на развитие личности в системе образования, ориентированного на индивидуальные потребности. Дети с особыми потребностями имеют право учиться в тех же школах, где учатся их сверстники, живущие по соседству. Это международные стандарты прав человека. Основные принципы государственной политики Республики Казахстан в области образования: равенство прав всех на получение качественного образования всех уровней для населения с учетом интеллектуального развития, психофизических и индивидуальных особенностей каждого гражданина [1].

Что же такое инклюзивное образование? Это один из процессов трансформации системы образования, который ориентирован на формирование условий доступности качественного образования для всех. Развитие инклюзивного образования невозможно без совершенствования инклюзивной политики и практики, внедрения инклюзивных ценностей как в систему образования в целом, так и на уровне общеобразовательной школы.

Актуальность введения инклюзивного образования в КГУ СОШ№54 обусловлена профессиональными потребностями педагогов, работающих с детьми с особыми образовательными потребностями. Школа является стажерской площадкой, 2016-2017 учебный год – год открытия экспериментальной площадки по инклюзивному образованию в КГУ СОШ №54.

В КГУ «СОШ№ 54» с целью реализации Госпрограммы проводится планомерная работа по 3 направлениям - это специальные классы, инклюзивные классы и обучение на дому. Так, в среднем звене, по приказу ООг. Караганды) было открыто три пятых инклюзивных класса (в

классе по 20 учеников, из них двое с особыми образовательными потребностями). В текущем 2017 – 2018 учебном году в начальной школе уже 6 специальных (коррекционных) классов и 16 инклюзивных классов, где дети с особыми потребностями дети получают коррекционную помощь в рамках инклюзивного образования. Теперь расскажу о своем инклюзивном опыте. Я работаю классным руководителем инклюзивного 6 «Г» класса и учителем русского языка и литературы. В моем классе трое детей с особыми потребностями, один из которых переведен на домашнее обучение. В начале пятого класса было очень сложно: дети привыкали к новым требованиям, учителям, кабинетной системе. Благодаря усилиям со стороны педагогов, родителей, психолого-педагогической службы дети адаптировались, но успеваемость понизилась. Саша и Томирис были не уверены в себе, стеснялись отвечать устно на уроках. Для их адаптации потребовалось существенное время, терпение, внимание и работа не только с детьми, но и с родителями. Но и у родителей разное образование и возможности. Не все, к сожалению, могут помочь своему ребенку. Мама Томирис – помощник, соратник, учитель, единомышленник для своей дочери. Томирис очень мотивирована, ей нравится учиться, она показывает рост в учебе и развитии. У Саши семья многодетная, но мама контролирует учебу сына. Мама много работает, и Саша в основном надеется только на себя. Способности у него есть, особенно по гуманитарным предметам, но он учится в основном на тройки. Оба ученика любят нестандартные индивидуальные задания (с использованием интернета, экранизаций художественных произведений, составление схем художественного пространства и времени и др.). Им нравятся задания, в которых мы развиваем творческие способности. С русским языком сложнее: много правил, исключений. Все ученики ведут “Опоры”, в которых мы записываем правила в виде схем, таблиц в том варианте, который легче запомнить и зрительно (в цвете), и логически.

Для детей данной категории я даю сопроводительные листы, которые называются “Три ступени”:

1 ступень – хорошо сформулированное правило

2 ступень – правильно выполненное задание на это правило

3 ступень – задание на это же правило, которое ученик выполняет самостоятельно

Большую роль играют одобрение учителя и поощрения, признание того, что ученик работает и старается. Стараюсь привлекать детей к разного рода мероприятиям и праздникам, чтобы они раскрепощались, танцевали, рисовали, выступали.

Использую материалы для “Опор”: “Учебные таблицы” Малюшкина, “Контрольные и проверочные работы по литературе” Скрипкина, “Русский язык .. это интересно” Лозинской, “Русский язык” Савко и многие другие.

И мероприятия, и праздники более успешны, если мы работаем вместе с детьми и родителями. Рецепт успеха в учебе и жизни – это совместная работа, взаимопомощь.

Внедрение системы инклюзивного образования – один из приоритетов государственной образовательной политики нашей многонациональной страны. В Послании Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана от 17 января 2014 года «Казахстанский путь – 2050: Единая цель, единые интересы, единое будущее» говорится: «... надо усилить внимание нашим гражданам с ограниченными возможностями[2]. Для них Казахстан должен стать безбарьерной зоной. Позаботиться об этих людях, которых немало, – наш долг перед собой и обществом».

Литература:

- 1) Закон РК “Об образовании”(пункты 1, 2 статьи 3)
- 2) Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана (от 17 января 2014 года «Казахстанский путь – 2050)

Развитие творческих способностей в условиях детского санатория

Махамбетова Б.Н.

*КГКП «Областной детский противотуберкулезный санаторий»
управления здравоохранения Карагандинской области
инструктор по труду*

КГКП «Областной детский противотуберкулезный санаторий» расположен в городе Караганде и осуществляет лечебно-профилактическую и реабилитационную противотуберкулезную помощь детскому населению Карагандинской области. Дети поступают по направлению специалистов областного противотуберкулезного диспансера в возрасте от 1 года до 17 лет.

Основная особенность нашего санатория - круглогодичная работа и кратковременность пребывания детей (21 день) [1]. Но даже такой малый период может оказать значительное влияние на всю последующую жизнь ребенка. Вернется ли он домой окрепшим физически, уверенным в себе, жизнестойким, наполненным новыми впечатлениями, или в его памяти останутся только скучные лечебные процедуры и безуспешные попытки самоутвердиться в группе сверстников - это целиком зависит от совместных педагогических действий нашего коллектива. Пребывание в санаторном лагере - часть полноценной жизни ребят. Успешность лечения и выздоровления больного ребенка во многом зависит от внимательного отношения к нему, от его жизнерадостного настроения. Радостное настроение — могучий лечебный фактор. Поэтому основной задачей нашего санатория является- организовать лечение

радостью. «Без радости невозможна гармония здорового тела и здорового духа», - говорил В. А. Сухомлинский[2].

Своей ведущей педагогической идеей считаю – развитие творческих способностей учащихся на уроках труда. В процессе преподавания предмета решаю следующие задачи: привитие знаний и умений по ведению домашнего хозяйства, формирование политехнических знаний и экологической культуры, развитие самостоятельности и способности решать творческие задачи, обеспечение учащихся возможности профессионального самоопределения, воспитание трудолюбия и культуры труда, развитие эстетического чувства и художественной инициативы.

Я считаю, что решению этих задач способствует увеличение количества игровых и нетрадиционных форм уроков. Такие уроки повышают у детей активность, осмысленность предлагаемого материала, активизируют мыслительную деятельность учащихся. На уроках удается создать ситуацию, при которой на разных этапах урока ребята могут обмениваться друг с другом информацией, советоваться, спорить, помогать друг другу и оценивать один другого. В процессе общения учащиеся быстрее и лучше разбираются в учебном материале, вместе устраняют ошибки. Это позволяет всем двигаться вперед своим темпом, подтягивать слабых и не сдерживать сильных учеников.

“Ум, сердце и руки - вот что нужно развивать в детях, как единое целое!” - говорил Л. В. Занков [3]. Система обучения и воспитания должна помочь раскрыться духовным силам, зреющим в ребенке, создать благоприятные условия для их созревания.

На уроках труда дети работают с различными материалами, в процессе которого они создают полезные, эстетически значимые предметы и вещи: вышивают бисером, вяжут крючком, лепят из соленого теста, пластилина, детям очень нравится нетрадиционная техника рисования, а также различные техники оригами, квиллинг, декупаж, валяние.

Огромное значение в раскрытии творческого потенциала детей имеет нетрадиционное рисование [4]. Рисование нетрадиционными способами – увлекательная, завораживающая деятельность, которая удивляет и восхищает детей с связи с чем у детей формируется эмоционально положительное отношение к процессу рисования. Появляется устойчивый интерес к изобразительной деятельности.

Таким образом, изобразительная деятельность с применением нетрадиционных материалов и техник способствует развитию у ребёнка:

- мелкой моторики рук и тактильного восприятия;
- пространственной ориентировки на листе бумаги, глазомера и зрительного восприятия;
- внимания и усидчивости.

Кроме того, в процессе этой деятельности у дошкольника формируются навыки контроля и самоконтроля.

Лепка из соленого теста была выбрана мною не случайно, я заметила, что дети очень любят лепить и меня заинтересовала тестопластика [5]. Работа с тестом - это своего рода упражнения, оказывающие помощь в развитии тонких дифференцированных движений, координации, тактильных ощущений, необходимых в работе с маленькими детьми. Ведь известно, насколько велика роль рук в развитии умственной деятельности. В работе с детьми я учитываю их желание, настроение, возможности, интересы. Занятия проводятся в спокойной атмосфере, часто под приятную музыку, что способствует релаксации и снятию усталости. Перед каждым праздником в санатории царит особая атмосфера приближающегося праздника. На новый год мы делаем пряничные украшения для елки из теста, в которое я подмешиваю немного масла, ванили. Детям очень нравится этот запах детства и праздника. Детскими работами украшается группа, их дарят малышам, гостям, родителям, дети учатся получать удовольствие от сделанного своими руками. Даже после одного занятия ребенок видит конечный результат своего труда. Домой дети уходят довольные и удовлетворенные.

По плану занимаемся лепкой из пластилина, ведь все дети любят лепить фигурки из пластилина. Лепка отлично развивает эстетический вкус ребенка, а также положительно влияет на мелкую моторику малыша. Во время лепки ребенок не только играет, но и развивается. С такими поделками можно устроить веселую игру или же украсить ими полочку в детской.

Поделки своими руками для детей - это всегда лучшая возможность проявить свои скрытые способности и таланты, а также развить необходимые навыки, которые пригодятся в различных видах профессиональной деятельности [6].

То есть на своих уроках стараюсь создать детям, даже на фоне самого строгого санаторного режима, содержательную и интересную жизнь, обогатить детей новыми знаниями и навыками, научить их петь, играть, вышивать, лепить, конструировать и т. д., вносить разнообразие в их быт, устраивая праздники, выставки, самодеятельные выступления, встречи со знатными людьми и пр.

В целом, подводя итоги, следует отметить, что ручной труд позволяет развивать способности детей к созданию оригинального продукта, изделия в процессе работы над которыми самостоятельно применены усвоенные знания, навыки, проявляя индивидуальность, художество, развивать детскую фантазию, воображение, особое видение мира, высказать свою точку зрения на окружающую действительность. Итогом всех детских работ становится организация выставки. Так, ко дню города была организована выставка детских работ где были выставлены все детские работы и приглашены родители и сотрудники санатория, дети проявляют желание сделать такие изделия не только для санатория, но изготавливают самостоятельно подарки для своих мам, бабушек, младших братишек и

сестрёнок. Дети показали высокий уровень развития творческого воображения, это прекрасная возможность детям показать свои достижения, скрытые таланты.

Литература:

- 1) Аксёнова В.А. "Туберкулёз у детей и подростков" Москва 2007 год
- 2) Сухомлинский. «Сердце отдаю детям», 1973г.
- 3) Л. В. Занков. «Использование элементов развивающего обучения в начальной школе».
- 4) Цквитария Т.А. "Не традиционная техники рисования" 2011 год
- 5) Лыкова И.А. Книга "Вкусная лепка для детей и взрослых. Тестопластика
- 6) Е.Румянцева. "Простые поделки" 2008 год.

Роль задач практической направленности в формировании функциональной грамотности учащихся на уроках математики

*Подкосова О.К., КГУ «ОСШ №73»
учитель математики*

Главной целью обучения математике на современном этапе развития образования является развитие функциональной грамотности, ориентированной на подготовку детей к повседневной жизни. При этом результатом работы является овладение учащимися ключевыми компетенциями, позволяющими эффективно использовать приобретенные знания в практической деятельности.

Для развития практических умений применяется множество методических приемов: совершенствование навыков счета, систематический разбор задач, требующих вживаться в бытовые ситуации, связанные с умением выполнять обязанности и роли людей разных профессий, т.е. практических задач социально-трудового характера.

При решении данной категории задач, ориентированных на развитие функциональной грамотности обучающихся, большое внимание необходимо уделять формированию умения использовать учащимися математические умения в разных жизненных ситуациях, которые требуют для своего решения не только умение размышлять и применять различные подходы к решению, но и развитую интуицию. Этому способствуют специально подобранные задачи, с различными приёмами решения:

решение расчетных задач на стоимость, совместную работу; прикладных задач с использованием действий с процентами, периметром и площадью, объёмом, скоростью, временем и т.д.;

задач, в которых необходима прикидка и оценка результатов вычислений, предполагающих использование разных методов и приёмов;

задач на применение и расчёт по готовым формулам, а также на

самостоятельное составление формул и зависимостей между реальными величинами;

геометрические задачи, связанных с реальными ситуациями повседневной жизни и нахождением геометрических величин;

задач, требующие доказательств, выстраивания аргументации, умения распознавать некорректные рассуждения;

задач требующих перебор вариантов и т.д..

В нашей школе обучаются учащиеся Детского Дома для детей с ОВР, которым очень важно иметь практические навыки, которые они не получают при недостатке семейного воспитания. Важно помнить, что только в процессе самого действия можно научиться действовать. Поэтому учителя математики нашей школы стараются уделять должное внимание формированию практических навыков воспитанников. Необходимо на каждом уроке подбирать определенный минимум задач прикладного содержания, умело подбирая образовательные технологии, формирующие функциональную грамотность.

Познавательная активность учащихся на уроках достигается во время решения задач, ориентированных на жизненный опыт: оплата за проезд, расчёт стоимости продуктов питания, оплата различных счетов и т.д.. Важно уметь показать значимость программного материала, по возможности связать любой изучаемый материал с жизнью, с другими предметными областями. Современные подходы в образовании предполагают необходимость продумывания подачи материала, показывающие, почему это очень важно знать.

Например, в практической части урока геометрии «Теорема Пифагора» в 8 классе с целью отработки навыков решения задач можно предложить задачи по готовым чертежам:

1. Кристина пошла в школу, повернув от дома по направлению на запад 300 м, а затем на юг 400 м. На каком расстоянии от дома школа Кристины?

2. Нижний конец лестницы находится на расстоянии 5 м от дома. Какой длины необходимо взять лестницу, чтобы она достала до окна дома, находящегося на высоте 12 м?

Изучая тему «Проценты», открывается возможность для решения задач, взятых из жизни: заработная плата, банковские услуги, налоги, скидка на товар и т.д.:

1. Какова будет стоимость платья со скидкой 30%, если первоначальная стоимость составляла 12000 тенге?

2. По сколько тенге в месяц, в течении года, необходимо выплачивать кредит в размере 500000 тенге, взятый под 16% годовых?

Задачи жизненного (бытового) содержания:

1. Кристина купила монитор с диагональю 70 дюймов. Выразите диагональ в сантиметрах, зная, что в одном дюйме 2,54 м, округлив данное число до единиц.

2. По тарифному плану «Будь вместе с нами» компания сотовой связи снимает со счёта абонента 40 тенге в день. Если на счёту осталось меньше 50 тенге, то на следующее утро номер блокируют до пополнения счёта. Сегодня утром у Максима на счёту было 700 тенге. Сколько дней (включая сегодняшний) он сможет пользоваться телефоном, не пополняя счёт?

3. Пол в комнате, имеющей форму квадрата со стороной 6 м, нужно покрыть квадратными плитками со стороной 30 см. Сколько плиток потребуется?

Математические задачи прикладного характера позволяют формировать практические умения у учащихся как компоненты образовательных компетенций, обозначенных в новых образовательных стандартах. Знания ученика будут прочными, если они не механически заучены, а являются продуктом собственных размышлений и закрепились в результате его практической и творческой деятельности над учебным материалом.

Проявление положительного интереса учащихся, положительная динамика учебных достижений как вдохновляют, так и нацеливают на повышение уровня профессиональной компетентности учителя, признаётся факт: «То, что ты считал вершиной - только ступенька» [3], подтверждающий актуальность рассмотрения вопроса формирования функциональной грамотности как важного качества успешной личности.

Литература:

1. Колягин Ю.М., Пикан В.В. О прикладной и практической направленности обучения математике. Математика в школе.- 1985.-№ 6 .- С. 27-32

2. Смирнова И. М. , Смирнова В. А. Геометрические задачи с практическим содержанием. – М.: МЦНМО, 2010.

3. Афоризмы про карьеру: <http://www.citayonas.ru>

Өзін-өзі тану пәнін басқа пәндермен кіріктірудің маңызы

*Абдильдина М.К, Исакова А.С., №68 МИББ кешені
балабақша тәрбиешілері*

Мектепке дейінгі ұйымдарда білім сапасын арттыру аса маңызды мәселе, ол үшін жалпы және негізгі жағдайларды жақсарту басты міндет болып табылады.

Біріншіден, білім мен тәрбие беруге арналған дамытушы ортаны жабдықтау қажет десек, ол мектепке дейінгі кезеңнің өзіндік ерекшелігі мен құндылықтарын сақтайтын, баланың балалығына бағытталуы шарт.

Екіншіден, тәрбие мекемесінің басшысы мен тәрбиеші педагогтар қауымы кәсіби шеберліктерін үнемі шыңдап, білімін жетілдіруге жүйелі

көңіл бөліп, ұжымның шығармашылық бағыт-бағдарын айқындап, оны жүзеге асыруға белсенділікпен ат салысуға және жағымды психологиялық ахуалдың тұрақтануына ықпал ету қажет. Сондай-ақ, отбасының сұранысы мен талап-тілектерін қанағаттандыру және білім мен тәрбиенің балаға берілген үрдісі жайында ата-анамен үнемі бірлескен ынтымақты негізде жұмыс істеу де өте маңызды.

Үшіншіден, балабақшада еңбек етуге толық жағдай жасалып, тәрбиелеу мен білім берудің технологияларын сауатты меңгеріп, жаңа педагогикалық әдіс-тәсілдер жүйесін кәсіби шеберлікпен игеріп, оны тәжірибеде пайдалануға шығармашылықпен үлес қосып отырса.

Осы орайда «Өзін – өзі тану» пәннің негізгі мақсаты – адамның қоршаған ортаны танып, өзінің ішкі жан дүниесіне үңіліп, өзін-өзі тану негізінде, адамгершілік – рухани әлеуетін көтеру, баланың өзіндік «Менін» қалыптастыру болғандықтан, басқапәнмен кіріктіре отырып оқыту тиімді. Жеке тұлғаның психологиялық, рухани, дене, әлеуметтік және шығармашылық дамуының үйлесімділігіне қол жеткізуге мүмкіндік беретін рухани-адамгершілік білім беру жүйесінде өзін-өзі тану пәні арқылы жүзеге асады. Өзін-өзі танудың пәндік саласы әр баланың ішкі жан-дүниесін, байытуы және өзіндік қайталанбас жеке даралығын пайымдауы арқылы табиғи қабілеттері мен жасампаздық әлеуетін ашуға бағытталған мақсатты білім беру үдерісін көздейді. «Өзін-өзі тану» пәнінің оқу-әдістемелік құралдары балалардың қоғамға және өз-өзіне қызмет етуіне бағытталып, олардың жасампаздық белсенділігін танытуға мүмкіндік беретін өмірлік маңызы бар, кең ауқымды біліктілік дағдыларды қалыптастыруға көмектеседі. Өзін – өзі тану адамның қоршаған ортаны дұрыс қабылдауынан, оларға деген қарым – қатынасынан басталады. Осы пән арқылы баланы мәдениеттілікке, сыпайылыққа, әдептілікке баулу – ата-анасының да, қоғамның да, балабақшаның да ең басты міндеті. Болашақ ұрпақтың бойына рухани адамгершілік қайнарын сіңіріп, мінез-кұлқын тәрбиелеуге, жалпы адамзаттық құндылықтарды, адамгершілік принциптер мен мұраттарды ғұмыр бойы басшылыққа алатын тұлға қалыптастыруға негізделген. Жас ұрпақтың қабілеті мен мүмкіншілігін жан-жақты ашып, адамгершіліктің биігіне көтеретін, ізгілік пен сұлулықтың шын мағынасын түсінуге, шынайы мейірімділік пен ақиқатқа ұмтылуға, өз өмірін жоғары мәнмен өткізуге жетелейді. Міне, осындай үйлесімділік болған жағдайда бүгінгісін ғана емес, болашағын сәулемді күйде елестетіп, алға ұмтылатын, арманшыл, қиялы асқақ, рухы биік азамат тәрбиелеуге болады. «Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік сабағы – сол көздеген нысанаға жетелейтін шамшырақ іспетті пән. Бала – кең әлемдегі ең пәк, ең таза асыл жан. Оның ойының тазалығы, арының тазалығы оны қоршаған ортаға байланысты болмақ. Бала осы ортаны қалай қабылдап, танып білсе, оның алдынан кең әлемнің есігі де солай ашылмақ.

Баланы тәрбиелеу, дамыту және білім беру мәселелерінде отбасы мен балабақша ұжымының бірлескен өзара тығыз байланыста болуы.

Білім беру жүйесінің негізгі мақсаты – тұлғаны оқыту, тәрбиелеу, дамыту. Бұл мақсаттар өзара тығыз байланыста болғанда ғана нәтижелі болады. Баланы өмірге дайындау үшін дамытудың маңызы ерекше. Даму барысы:

1. Зердесін дамыту
2. Эмоциясы мен сезімдерін дамыту
3. Күрт қиыншылықтарға төтеп бере алуын дамыту
4. Өзіне-өзінің сенімділігін, өзін-өзі қабылдау, жақсы көруді дамыту
5. Танымдық үрдісін дамыту
6. Өзін-өзі алып жүре алуын, дербестігін дамыту
7. Өзін-өзі көрсете алуына, өзін-өзі жетілдіруге ынтасын дамыту

Баланың бүкіл өмір бойында оның даму үрдісі жүреді. Даму үрдісінде баланың таным белсенділігі арта түседі. 6 жастағы балалар заттарды түсіне, түріне, көлеміне қарап ажырата бастап, олардың құрылысын, пайдалану тәсілдерін білгісі келеді. Күнделікті өмір барысында бала шындық дүниенің құбылыстары мен заттарын анықтай білуге, адам баласының жинақтаған бай тәжірибесін үйренуге талаптанады. Балалардың бір нәрсені құмартып білуге талаптануын таным ынтасы дейді. Балалар өте байқағыш, еліктегіш, әр нәрсеге үңіле қарайды, көп нәрселер оларды ойлантады.

Балалар әдетте өзіне түсініксіз оқиғалардың, құбылыстардың сырын білуге құмартады. Күн сайын олардың алдында жаңа сұрақтар туады. Сол сұрақтың жауабын олар ересектерден күтеді, өйткені, олардың түсінігінше, ересектердің білмейтіні болмайды. Мұндай ерекше сұрақтар балалардың ақыл-ой еңбегімен шұғылданудағы ниетін, ықыласын сипаттайды. Сондықтан ересек адамдар бала сұрағын жауапсыз қалдырмауға тырысқан жөн. Себебі сұрағына жауап ала алмаған бала келешекте сұрақ қоюдан жасқаншақтайды және бұл баланы дүниені тануына кері әсер етуі әбден мүмкін. Осындай жағдайда «Өзін-өзі тану» пәнінің балаларға, ата-аналарға, ұстаздарға берер көмегі зор, бүкіл адамзатқа өзінің жылуын сыйлап, өмірге деген жақсы көзқарасын оятып, бір-біріне деген қарым – қатынастарын жақсартып, өмірдің дұрыс жолына бағыттайды. Сонымен қатар, адамның рухани жан дүниесін байытып, ішкі жан дүниесін ашауға көп көмегін тигізіп отыр.

«Өзін-өзі тану» сабақтарында ұсынылып отырған ойындардың басым көпшілігі балаларды мейірімділікке, достыққа, сүйіспеншілікке, сыйластыққа, әдептілікке, мәдениеттілікке, сыпайылыққа, ұйымшылдыққа, ұқыптылыққа, адамгершілікке, адамды құрметтеуге, жанашырлыққа үйретуді көздейді, яғни сабақтардағы ойындардың өздері бала бойына жалпы адамзаттық құндылықтарды сіңіруді көздейді. Осындай күрделі де жауапты міндет жүктелген ұстаздар мен баланың арақатынасында ешқандай кедергі болмауы керек, олардың өзара түсіністігі, сыйластығы және бір – біріне деген құрметі көздеген мақсатқа жетудің сара жолы болмақ.

Балалар «Өзін-өзі тану» сабағында тек қана жақсы қатысып қоймай, бір-біріне деген сыйласықтарын білдіріп, бір-біріне жақсы тілектерді сыйлай отырып, әр сабақта өткен тақырыптан білімдерін алып қоймай, сол білімдерін өмірде қолданып жатқандарын көрсетуге тырысады. Оны байқаған біз тәрбиеші ретінде өзімізді үлкен жетістікке жеткендей сезінеміз және осы пәнге деген қызығушылығымыз одан әрі арта береді. Әр баланың рухани өсіп жетілуіне, оның жанының жайлы болуына жағдай жасау қажет. Осы пән арқылы балалардың қарым-қатынасы нығая түсті, бір-біріне деген сенімділіктері артты, достықтары ұлғая түсті деп айтқым келеді. Бұл пән көбіне ойын түрінде өтетіндіктен, оған қызықпайтын бала жоқ, тіпті көп сөйлемейтін тұйық балалардың өзі де ойынға қатысып, тапсырмаларды ынтымақтастықпен, қызыға орындайды және жетістіктерге ұмтылыс пайда болады. Сонда байқауымызша, бұл пәнмен басқа пәндерді кіріктіре өткізгенде балаға білім бере отырып, қоғамға керек рухани-адамгершілігі бай ұрпақ тәрбиелейміз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Самопознание kz» журналы. №8 июль 2011
2. «Самопознание kz» журналы. №7 (19) июль 2011
3. Отбасы және балабақша. 1998. №7-8.
4. Жеке тұлғаларды қалыптастырудағы инновациялық әдіс-тәсілдер.

Астана 2005

Мектеп жасына дейінгі балалардың балабақшаға бейімделуі бойынша жүргізілетін жұмыстар

Адамбекова М.Ш., №114 «Бақыт» балабақшасы КМҚК

Ерте балалық шақ – қарқынды даму кезеңі. Баланың осы кезеңде жинақтаған тәжірибесі көбінесе оның болашақ үлкен өмірін айқындайды. Әрине, ата-анадан басқа өз баласын білетін және жақсы көретін жоқ шығар. Алайда, уақыты келгенде оған тек жақын адамдарымен қарым-қатынас жасау жеткіліксіз болады: жаңа жаңа әсерлер, достар керек. Содан бала балабақшаға келеді. Балаға мектепке дейінгі мекемеде жайлы, жақсы болу үшін, бейімделу мәселесін кешенді түрде шешу керек. Мұндай жағдайда педагог-психологтың алатын ролі де маңызды.

Бейімделу түсінігінің астарында адамның жаңа ортаға енуі және оның жағдайына икемделуі жатыр. Бұл кезең – мектепке дейінгі баланың өміріндегі қиын кезеңдердің бірі және ол әртүрлі өтуі мүмкін.

Бейімделудің ұзақтығы мен сипаты баланың жас ерекшелігіне байланысты.

Баланың өмір сүру жағдайы қаншалықты өзгерсе, соншалықты ол бейімделу сипатына ықпал етеді: күн тәртібі, тамақтану ерекшеліктері және т.б. Бұл жағдайлардың бірден өзгеріске түскендегі эмоционалдық

күйзелістің алдын алу мақсатында ата-аналарға баласы топқа келмей тұрып осы жас кезеңіндегі балалардың күн тәртібі, тамақтану сипаты және т.б. туралы айтылады, үйде де оындай жағдайды ұстанулары туралы өтініш жасалады.

Жаңа жағдайға үйрену жүйке жүйесінің ерекшеліктеріне де байланысты. Кейбір балалар айғайлап жылайды, тамақтан, ойыншықтан бас тартады, алайда балабақшаға келген алғашқы күндері ғана оылай жасайды. Уақыты келгенде бала тынышталып, тамаққа тәбеті де ашылады. Мұндай қалыптағы бейімделу баланың балабақшаға қалыпты үйренуін айқындайды.

Басқа балалар сырт көзге салмақты болып көрінеді, ішкі қобалжуын білдіреді. Олардың өз инициативалары жоқ, аз сөйлейді, ойнамайды. Мұндай күйзелген эмоционалды жағдай ұзаққа созылуы мүмкін. Дәл оындай тыныш және назардан тыс қалған балаларға педагог-психолог бірінші кезекте көңіл бөлуі қажет. Мұндай балаларға көмек көрсету үшін маман олардың эмоционалды ерекшеліктеріне бақылау жүргізеді.

Бейімделу – бұл нәтижесі жағымды, әрі жағымсыз болуы мүмкін үрдіс. Психологтар мен педагогтар сәтті бейімделуге қажеттілерді анықтайды, олар: ішкі жайлылық (эмоционалды қанағаттану) және сыртқы адекватты мінез-құлық (ортаның талаптарын оңай әрі нақты орындау қабілеттілігі).

Баланың балабақшаға бейімделу мәселесін шешу бірнеше бағыттардан құралады.

Ата-аналармен жұмыс. Мұны шартты түрде бірнеше кезеңдерге бөлуге болады.

Бірінші кезең – алдын алу. Жұмыс көктемде жаңа оқу жылы басталмай тұрып басталады. Педагог-психолог болашақ тәрбиеленушінің ата-анасымен және баланың өзімен танысады. Бала туралы, отбасы, баланың балабақшаға келгенде жәрдем беретін тәрбие шарттары туралы алғашқы мәліметтерді жинақтайды. Ата-аналармен сауалнамалар жүргізеді, оның барысында «Бала балабақшаға келуге дайын ба?» екендігін талдайды.

Үлкендер балаларын балабақшаға бере отырып өз балалары үшін алаңдайды. Педагог-психологтың міндеті - оларды тыныштандырып, дайындық кезеңнің маңыздылығын ескерту. Ол балабақшамен танысу экскурсиясын өткізеді, топты, жатын бөлмелерін, ойыншықтарды көрсетеді.

Екінші кезең – таныстыру. Бірінші кезекте ата-анамен диалог негізінде өзара қарым - қатынасқа түседі. Педагог-психолог олармен жеке кеңестер беру кезінде кездеседі. Сұхбат барысында анамнез мәліметтері жинақталады, ата-аналар балабақшаға келген алғашқы күндегі әсерлерімен бөліседі. Осы кезде педагог-психолог бейімделу кезеңі қалай өтіп жатқандығы, балабақшаға келу баланың мінез-құлқына қалай әсер еткендігі жайлы хаттама толтырады.

Педагог-психолог ата-аналарды балалардың өз-өзіне қызмет көрсетуінің қалыптасуы туралы ақыл-кеңестер береді, балабақшада баланың дербестігінің дамуына жағдай жасалатындығы жайында айтады.

Ата-аналар үшін ата-аналар бұрышында және ақпарттық стендтерде ақпараттар дайындалады: «Балабақшаға шақыру», «Мен балабақшаға барғым келеді», «Балалармен кімдер жұмыс жасайды», «Балалардың еркелігі», «Баланың дербестігі» және т.б.

Үшінші кезең – тәжірибелік кезеңде үлкендерді балабақшаның білім беру әрекетіне араластыру керек. Олар педагогикалық үрдістің бақылаушылары емес қатысушылары болуы тиіс. Балаларға балабақшаға келгеніне бір ай толғанда ата-аналармен танысу тренингін өткізіледі. Тренинг барысында ата-аналар өздерінің баланы балабақшаға апарған кездегі бастан кешірген күйзелістерімен бөліседі, көңіл күйлерін бағалайды, өзекті мәселелерді талқылайды, кейбіреулер білім туралы пікір алмасады. Топтың ата-аналар ұжымы бірігеді, ал бұл өз кезегінде ата - аналарға сенімді болуға, аз қобалжуға септігін тигізеді.

Педагог-психолог, тәрбиешілер және педагогикалық үрдістің басқа қатысушылары ақыл-кеңестер, жиналыстар, ата-аналар клубын, тренингтер, балалармен бірлескен ойындар өткізеді.

Оқу жылының ортасына қарай ата-аналармен балаларының темперамент типін анықтау үшін сауалнама жүргізіледі. Табиғи темпераменттің ерте балалық шақта байқалатындығын есте ұстаған дұрыс, соңынан баланың мінез-құлқы ереже нормалардың әсерінен өзгереді. Баланың темпераментін біле отырып педагогтар өздерінің педагогикалық қызметінде оны ескереді, тәрбиеленушілерді жақсы түсінеді.

Темперамент типін анықтау үшін И.В. Осинаның «Мектеп жасына дейінгі балалардың темпераменті мен зейінінің өзара байланысы» мінездемелерін қолданған жөн.

Сәбилерді қабылдайтын топ педагогтарымен жұмыс. Қыркүйек айының алғашқы күндерінен бастап олармен кеңес өткізіледі. Ол тәрбиешілерді 3 жастағы балалардың ерекшеліктерін, бейімделуін еске салады, баламен және оның ата-анасымен танысу кезінде туындайтын жағдайларға көңіл аударады.

Бұдан әрі топ педагогтарымен кеңес өткізу практикалық сипатта болады. Онда маман тәрбиешілерді топ балаларының және олардың ата-аналарының жеке ерекшеліктерімен таныстырады, бейімделу барысында туындайтын мәселелер мен жағдаяттарды келісе отырып шешеді.

Оқу жылы ішінде мұндай кеңестер бірнеше болуы мүмкін: «Баланың әдеттері», «Бейімделу кезіндегі баланың тамақтануы», «Бейімделу және қарым-қатынас ортасы», «Ұлдар мен қыздар балабақшаға барады». Білім беру үрдісінің барлық қатысушылары жылына үш рет медициналық - педагогикалық кеңеске қатысады. МДҰ педагогтары мен мамандары бұл кездесулерде алдағы оқу жылының жұмыс жоспарымен бөліседі, аралық қорытынды жасайды, алдағы уақытқа мақсат қояды.

Топта эмоционалды қолайлы атмосфера жасау дегеніміз балада жағымды көңіл күй қалыптастыру, балабақшаға баруға ынтасын арттыру. Ол үшін топта жылулық пен жайлылықты орнату қажет.

Бейімделу кезеңінде уақытша балаға топқа өзінің сүйікті ойыншығын беру, баланы көтеру, әлдилеу сияқты «үйдегі» тәрбие тәсілдерін сақтаған дұрыс. Сонымен қатар бейімделу тобында балаларға бақылау жүргізеді. Бақылау хаттамасында баланың үлкендермен, басқа балалармен қатынасқа түсу ерекшеліктері, баланың ойын, сабақ кезіндегі мінез-құлқы жазылады.

Бейімделу кезеңіндегі ойын әрекетін ұйымдастыру «бала – үлкен», «бала – бала» арасындағы эмоционалды байланысты қалыптастыруға бағытталады.

Ойын-сабақтарды педагог-психолог апта сайын 15 минут ұзақтықта өткізеді.

Бала өмірінде мектепке дейінгі білім беру мекемесіне бейімделудің маңыздылығы мен қажеттілігі зор, бала мен оның ата-анасына жан-жақтан көмек көрсетілу керек. Жұмыс барысында балалар мен ата-аналарға қызықты оларда жағымды эмоциялар тудыратын жұмыс түрлерімен әдіс – тәсілдерді таңдап алу маңызды.

Педагог – психологтың осындай жұмыс жүйесін тәжірибеде қолданса, балалардың бейімделу кезеңі жеңіл өтеді, ата-аналардың алаңдауы да аз болады.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Дошкольное воспитание. - 1997. - №4. – 24 бет.
2. Н.В. Крюхина. Организация и содержание работы по адаптации детей в ДОУ. Практическое пособие Москва 2005
3. Интернет ресурстар.

Жасөспірімдердің тұлғалық дамуына интернеттің пайдасы мен зияны

Алтынгожина М.С., «№93 гимназия»КММ

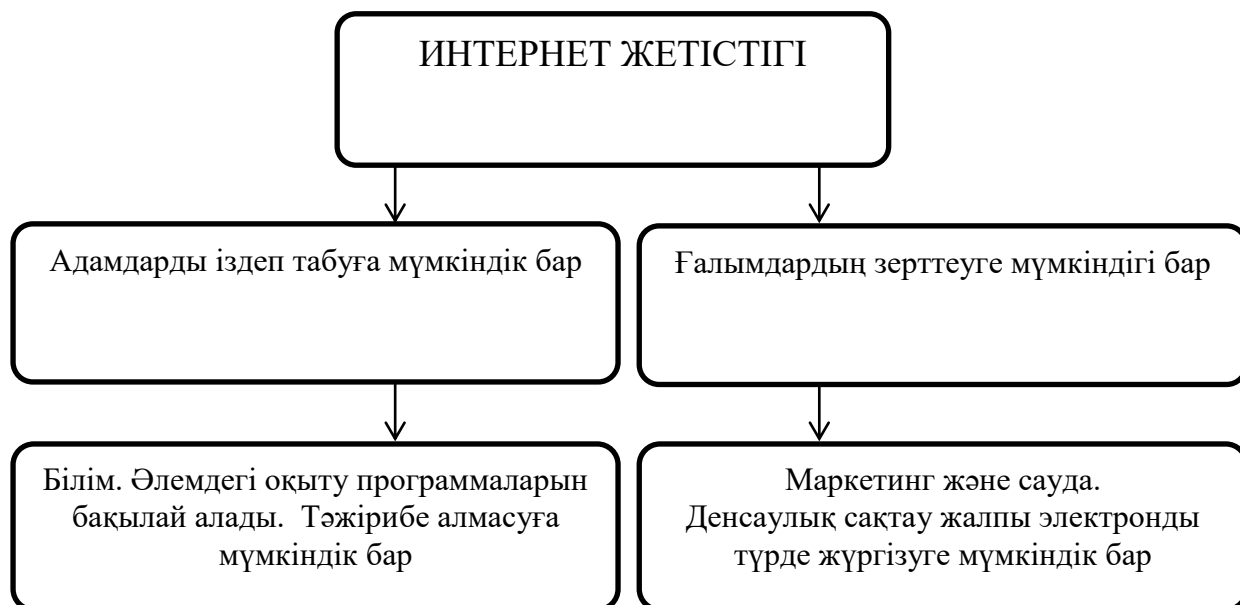
Қазіргі таңдағы басты мәселе жасөспірімдердің тұлғалық дамуына интернеттің пайдасы да зияны да бары анық. Жалпы **Интернет** анықтамасына тоқтала кетсек (оқылуы [*интэрнэ́т*]; ағылш. *Internet* — *International Network*) — компьютерлік серверлердің бүкіләлемдік желісі.

Интернет – кез келген компьютерлермен бүкіл әлем бойынша ақпарат алмасу мен ақпарат беру мүмкіндігі бар желілер жүйесі. Интернет – байланыс араларын өзара біріктіретін, тораптардың жиынтығы.

Интернет технологиясы жылдам өзгеріп отырады. Интернетпен жұмыс істеу оңайланғандықтан, қазіргі өзгерістер торапты кім немесе қандай мақсатпен қолдануында болып отыр. Интернеттің көптеген мүмкіндіктерін пайдалана отырып, онлайн режимінде қалағаныңша араласуға болады. Желіде танысу мен арласу заманауи қоғамның ажырамас бөлігі, сол

арқылы әлемнің әр түкпіріндегі түрлі мәдениет өкілдері жақындасады. Жалпы интернеттің пайдасы уақытты үнемдейді, тез арада қажетті материалды таба алады және де мәтін түріндегі ақпараттардан ерекшелігі музыка, видео роликтар алуға болады.

Жасөспірімдердің белгілі бір бөлігі компьютерлік Интернет тәуелділігінің ықпалында, ал бұл қатерлі психикалық ауру болып табылады. Сондықтан да қоғам бұл мәселенің қауіптілігі мен маңыздылығын түсінуі қажет. Өркениеттілік компьютерлік желілердің негативті әсері кәмелетке толмағандардың қылмыстық бағдарларын және тәуелділікті қалыптастыруы ерекше қауіп тудырады[7]. Оның қауіптілігі мынада: тұрақты тәуелділіктің дамуы, мұнда кәмелетке толмаған бала тек қана Интернеттегі жұмыс жайында ойлайды, егер үйде Интернетке қосылу мүмкіндігі болмаса компьютерлік клубқа түсу үшін ақша «тасиды», Интернетте тым көп уақыт отырады (мектептегі сабақтарынан жиі қалады, ұйқысы қанбайды, және т.б.).

Ғаламтор бүгінде өміріміздің ажырамас бөлігіне айналды. Ғаламторда жасөспірімдер көбіне ресейлік «Мой мир» желісін пайдаланса, кейіннен «Фейсбук», «ВКонтакте», «Инстаграм», «WhatsApp», «Скайп» секілді қосымшаларды пайдалана бастады. Сондықтан да аталған тақырып қазіргі таңда еліміздің болашағы болып табылатын жастарды тәрбиелеу мәселелері арасындағы ең өзекті мәселе қатарына жатады деп толық сеніммен айта аламыз.

Зерттеудің пәні: Интернет – тәуелділігіне жағдай жасайтын факторлар, оның белгілері және механизмдері, жасөспірім жастағы балаларға интернет – тәуелділіктің ықпалы.

Зерттеудің мақсаты: Интернет – тәуелділіктің пайда болу себептерін, кезеңдерін, белгілерін, механизмдерін және жасөспірімдердің дара ерекшеліктерін ескере отырып, жасөспірімдердің интернет тұтынушысы

ретіндегі виртуалды және интернет – тәуелділігінің алдын алу жолдарын қарастыру.

Интернетке тәуелділік салдарынан жасөспірімдердің денсаулығы ғана емес, ойлау, сөйлеу, жазу мәдениеті де төмендеп барады. Интернетке қаншалықты тәуелді екенін анықтауда 5 – 10 сынып оқушылардың қорытындысынан көруге болады. 5 – сыныпта 14 оқушы қажетті ақпарат алу үшін отырса, ал 17 оқушы уақыт өткізу үшін отырады. 6 – сыныпта 11 оқушы ақпарат көздерін алу мақсатында, ал қалған 17 оқушы уақыт өткізу мақсатында, 7 – сыныпта 9 оқушы ақпараттарды алу үшін, ал 13 оқушы уақыт өткізу үшін отырады. 8 – сыныптар да 6 оқушы ақпараттарды қарау үшін, ал 12 оқушы уақыт өткізеді. 9 – сыныптарға келер болсақ, 4 оқушы ақпараттарды алу мақсатында отырса, қалған 13 оқушы уақыт өткізу мақсатында отыратыны анықталды. 10 – сыныптарда 2 оқушы ақпарат алу үшін отырса, 9 оқушы уақыт өткізетіндері анықталды.

Сынып	Интернетте күніне неше сағат отырады?	Қандай мақсатта?	
		Қажетті ақпарат алу үшін	Уақыт өткізу үшін
5 сынып	1,5 сағат	48%	52%
6 сынып	3 сағат	42%	58%
7 сынып	4,5 – 5 сағат	39%	61%
8 сынып	3 – 4 сағат	33%	67%
9 сынып	5 – 7 сағат	23%	77%
10 сынып	6 – 7 сағат	22%	78%

Тәуелділікпен қалай күресуге болады?

- Қоғамдық шараларға қатысу;
- Уақытты үнемді пайдалану;
- Түрлі үйірмелерге қатысу;
- Қызықты кітаптар оқу;
- Хобби яғни сүйікті іспен айналысу.

Жасөспірім бос уақытын тиімді пайдалана білсе дені сау, мәдениетті бола алады. Жасөспірім жан – жақты рухани бай, өз тілінде еркін сөлей алатын, ойын жетік жеткізе алатын жеткіншек боларына сенімім мол.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақ тілі терминдерінің салалық ғылыми түсіндірме сөздігі: Информатика және компьютерлік техника / Жалпы редакциясын басқарған, түсіндірме сөздіктер топтамасын шығару жөніндегі ғылыми-баспа бағдарламасының ғылыми жетекшісі, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Қазақстан Республикасы Мемлекеттік сыйлығының лауреаты А. Қ. Құсайынов. – Алматы: «Мектеп» баспасы»

2. Жоғарыға көтеріліңіз↑ Саяси түсіндірме сөздік. – Алматы, 2007.

3. <https://www.zharar.com/kz/kenes/7589-internet.html>

5-6 жастағы балалардың алаңдаушылық мәселелері

*Аханова М.Т., №134 «Гууһар» балабақшасы КМҚК
педагог-психолог*

Адамның практикалық іс- әрекетінде туындайтын ең маңызды мәселелердің ішінде психикалық күймен байланысты мәселелер ерекше орын алады. Ғылыми зерттеулердің «мазасызданушылықты», «алаңдаушылықты» білдіреді. З.Фрейд алғашқы болып мазасызданушылыққа, алаңдаушылыққа түсінік беріп, оған көңіл аудартады. Ол, аталған жайды дәрменсіздік сезімі деп, белгісіздіктен, уайымдаудан тұратын, эмоционалдық күй ретінде суреттейді

Психологиялық әдебиеттерде алаңдаушылыққа байланысты көптеген анықтамалар берілген. С.Л.Рубинштейн өз анықтамасында адамның беймәлім жағдайда үнемі қобалжуға деген бейімділігі, эмоционалдық күйі— алаңдаушылық деп білген. [21, с.109].

А.М.Прихожан, С.С.Степанова алаңдаушылық – бұл сәтсіздікті күтумен, қауып -қатерді сезінумен байланысты эмоционалдық жағдайсыз сезіну деген.[12, с.15]. Р.С.Немовтің айтуы бойынша алаңдаушылық – адамның бойындағы ерекше әлеуметтік жағдайларда үнемі, жағдайға байланысты жоғары мазасыздық, қорқыныш сезімін сезіну қасиеті. [15, с.601].

А.М.Прихожан алаңдаушылық мәселесін түсіндіру бойынша отандық психологияға маңызды үлес қосқан. Ол бала жастағы алаңдаушылық ұзақ уақыт бойы сақталатын болса, тұрақты тұлғалық ерекшелік болып қалыптасуы мүмкін деген.

Алаңдаушылықты эмоционалдық күй ретінде көптеген шетелдік зерттеулерде үрей, қорқыныш реакциясына жуық (мысалы, Х.Маузер, Д.Льюис) немесе үрей (қорқыныш) реакциясымен пара–пар делінген (Б.Босселман). Алайда Н.Д.Левитов, К.Э.Изард үрейді алаңдаушылықпен салыстыруға болмайтындығын атап көрсетіп, үрейді К.Э.Изард жеке санатқа шығарады: алаңдаушылық- бұл эмоциялар жиынтығы, ал үрей тек сол эмоциялардың бірі деген.

Е.А. Савинаның айтуы бойынша – отбасында дұрыс тәрбие бермеу, ата-аналармен дұрыс қарым-қатынастың болмауы, әсіресе анасының мейірімінің жеткіліксіздігі, баланы алаңдаушылыққа алып келеді. «Қабыл алмау, ананың балаға деген мейірімінің жеткіліксіздігі, аялы алақанның жылуын сезінбеуі, өзін қорғансыз сезінуі бала бойында алаңдаушылық тудырады». Мұндай жағдайда үрей пайда болады: бала ана махабатының пәні болып табылатын әр түрлі психикалық күйлердің қатарында ағылшын тілінде «anxiety» терминімен белгіленетін күйге ерекше назар аударылады, ол шартты түрде екендігін сезеді, сол себептен ана

махаббатына деген қажеттігін қанағаттандырмауы оны кез келген тәсілмен қанағаттандыруға итермелейді. Ал кей жағдайда балада алаңдаушылықтың туындауының жоғары мүмкіндігі ретінде тәрбиенің «гиперпротекция» типі болып табылады.

Бала үшін қиыншылық тудыратын әлеуметтік қарым- қатынастардың ауысуы да алаңдаушылықтың даму себебі болуы мүмкін. Осылай, көптеген балалар мектепке дейінгі мекемеге келгенде мазасыз, жылауық, тұйық болып кетеді. «Баланың жанында жақын адамдардың болмауы, күнделікті ортасының өзгеруі, жаңа жағдайлардың пайда болуы алаңдаушылыққа, эмоционалдық күйзеліске алып келеді». Бала мектепке дейінгі мекемеге барғанда тәрбиешінің баламен қарым- қатынасының ерекшеліктерінен, қарым – қатынастағы стилінің басымдылығынан және қойылатын талаптар дәйексіздігінен де алаңдаушылық туындайды. Е.Савина мен Н.Шанина тәрбиеші талабының үнемі өзгеріп отыруы, оның көңіл- күйіне тәртіптің тәуелділігі, эмоциялық тұрақсыздық, бала бойында сенімсіздік туғызады, ол кейбір жағдайларда не істеу керектігін шеше алмайды, өздігімен шешім қабылдай алмайды. Егер мұндай жағдайда бала ата-анасының көңіл-күйіне тәуелді болса және мектепке дейінгі мекемеде оған жеке көзқарас болмаса балада алаңдаушылық сөзсіз пайда болады.

Алаңдаушылықтың пайда болуы мен дамуын қарастыратын жұмыстардың көпшілігінде **психодинамикалық көзқарас** жүзеге асырылады. Осы көзқарасқа қосылатын авторлар жоғарғы нерв жүйесінің жеке ерекшеліктері (сезгіштік пен тежеушіліктің) мектепке дейінгі жасында жеткілікті айқын көрінетінін атап өтеді. А.И.Захаров нерв жүйесінің қасиеттері (күш, қозғалғыштық, тепе-теңдік) сыртқы мінез-құлықта жеткілікті айқын көрінетінін атап өтті. Жоғары нерв жүйесі бар балалар ұзақ уақыт жұмыс істей немесе ойнай алады, оларда, атап айтсақ, жоғары эмоционалдық тонус, жұмыс қарқыны жас ерекшеліктеріне сәйкес болады, жаңа жағдайға, тез бейімделіп. Бұл балалар бір іс- әрекеттен екінші іс-әрекеттің жаңа түріне салыстырмалы түрде тез ауысады, оларда жоғары екпін басым болады. Нерв жүйесі әлсіз балалар сылбыр, барлық іс-әрекеттерде баяу, олар жұмысқа ұзақ уақыт кіріседі, ұзақ ауысады және қалпына ұзақ уақыт келеді. Жұмысты баяу істейді, бірақ өте тез көңілін басқа жаққа аударады. Іс- әрекет екпіні мен қарқыны- төмен болады. Нерв жүйесі қасиеттерін зерделеу бойынша көптеген жұмыстарда психикалық жағдайлар динамикасында оның күшінің маңызды рөлі нанымды көрсетілген. Н.Д.Левитов алаңдаушылық жағдай – нерв жүйесінің әлсіздігінің көрсеткіші, нерв үрдістерінің жүйесіздігіне тікелей байланысты екендігін көрсетті.

Л.И.Бажович пен М.С. Неймарк алаңдаушылық өз күшіне сенімділіктің жеткіліксіздігін көрсететін эмоциялық жағдай деп есептейді. Мектепке дейінгі жаста өзін-өзі бағалаудың негіздері туындай бастайды. Өзін-өзі бағалау мен алаңдаушылық деңгейінің байланысын зерттегенде,

алаңдаушылығы бар балалар өзін өзі төмен бағалайтыны анықталды. Э.В.Гилязованың зерттеулерінің нәтижесі бойынша өзін-өзі бағалаудың балалардың психикалық жағдайларымен байланысты екендіктері туралы қорытынды жасалды. Басқа авторлар да өзін -өзі бағалаудың алаңдаушылық деңгейіне тәуелді екендігін көрсетеді.

Мазасыздығымен, сенімсіздігімен, эмоциялық тұрақсыздығымен ерекшеленетін алаңдаушылығы жоғары балалардың саны өсіп келе жатқанын көптеген зерттеушілер дәлелдеуде. Олар алаңдаушылықтың жоғары деңгейі бала дамуына кері әсерін тигізетіне бірауызды баға бере отырып, балалық алаңдаушылық мәселесі, атап өтсек оны түзету, қазіргі кезеңде өте маңызды болып отырғанын айтып кетеді. Яғни қорыта келгенде алаңдаушылықтың жоғары деңгейінің қалыптасу себебі болып екі фактор табылады: баланың табиғи, генетикалық даму факторлары мен әлеуметтік факторлар. Алаңдаушылықтың бірінші факторын түзету қиындыққа алып келуі мүмкін, себебі ол туа біткен фактор, ал әлеуметтік факторларды балалық шақта түзету барысында барлық мүмкіндіктер жасалатын болса, балалардың алаңдаушылығын төмендетуге қол жеткізе аламыз. Себебі мектепке дейінгі балалардың алаңдаушылығы мінез-құлықтың әлі де тұрақты қасиеті емес. Осы орайда біз балабақшада алаңдаушылығы жоғары балалар үшін қажетті психологиялық-педагогикалық іс-шаралар, түзету-дамыту сабақтарын ұйымдастыру арқылы осы мәселені шешудеміз. Алаңдаушылығы жоғары балалармен түзету жұмыстары үш бағытта жүргізіледі: біріншіден өзіне деген сенімділігін жоғарлату, екіншіден балаларды толғандыратын ситуацияда шешім қабылдай білуге үйрету, өзін өзі басқару дағдыларын қалыптастыру және де релаксациялық жаттығулар арқылы бұлшық еттің катаюын шешу, босансыту.

Жоғарыда айтылғандай, мектепке дейінгі жаста өзін-өзі бағалаудың негіздері туындай бастайды. Өзін-өзі бағалау мен алаңдаушылық деңгейінің байланысын зерттегенде, алаңдаушылығы бар балалар өзін өзі төмен бағалайтыны анықталды, және көптеген авторлар өзін -өзі бағалаудың алаңдаушылық деңгейіне тәуелді екендігін дәлелдеді. Сол себептен түзету сабақтарында біз өзін-өзі бағалауын жоғарлатуға байланысты әртүрлі ойындар мен жаттығуларды: "Қоян мен піл", "Сиқырлы орындық", «Жұлдызқұрт» т.б. жүргізу арқылы, баланың өзіне деген сенімін қалыптастыруға, әр баланы айналасындағылардың назарында болуға мүмкіндік жасаймыз. Баланы атымен атау, аздаған жетістігі үшін басқа балалардың көзінше оны мадақтау жұмыстары жүргізіледі. Мадақтау шын жүректен болуы тиіс, себебі, мадақтау шынайы болмаса балаға ол қатты әсер етеді және де міндетті түрде бала не үшін мадақтағанын білуі тиіс. Үлкендер балаларды бір-бірімен салыстыруға болмайтындығын біледі. Алаңдаушылығы бар балалармен жұмыс жасауда, бұл әдіс мүлдем рұқсат етілмейді, мүмкіндігінше балалардың жетістіктерін салыстырудан аулақ болуымыз керек. Әрине, аз

уақыт ішінде өзін-өзі бағалауды жоғарылату мүмкін емес. Міндетті түрде жүйелі жұмыс жүргізу қажет.

Балалардың өз мінез-құлықтарын басқаруға, реттеуге үйрету. Сенімді мінез-құлық дағдыларын қалыптастыру. Әдетте алаңдаушылығы бар балалар өздерін толғандырып жүрген мәселелерді жасырады. Егер бала үлкендерге «мен ештеңеден қорықпаймын» десе, оның сөздерін шындық екен деп қоя салмау керек. Алаңдағыш қасиеттерінің пайда болғанын бала мойындағысы келмейді. Бұндай жағдайда баланы мүмкіндігінше мәселені бірігіп шешеуге тарту қажет. Жұмыс барысында біз ата-аналарға, педагогтарға алаңдаушылығы бар балалармен қарым-қатынас жасау ережелерін ұсындық:

- **Жылдамдықты қажет ететін ойындарды барынша ойнатудан аулақ болу;**

- **Ортадағылармен баланы салыстырмау;**

- **Жиі денелік қарым-қатынасты, релаксациялық жаттығуларды қолдану;**

- **Баланы жиі мадақтау арқылы өзіне деген сенімділігін арттыру;**

- **Баланы атымен жиі-жиі атау;**

- **Сенімді мінез-құлық үлгісін көрсету;**

- **Балаға жоғары талап қоймау;**

- **Тәрбие беруде бірізділікті сақтау;**

- **Балаға ескертулерді аз жасау;**

- **Жазалауды қажетті жағдайда ғана қолдану**

- **Жазалау барысында баланы жәбірлемей, төмендетпей;**

Жоғары алаңдаушылық баланың өз мүмкіншіліктерін толық көрсетуіне кері әсерін тигізеді. Алаңдаушылықты мектепке дейінгі жаста түзетпесе, есейген сайын бала түрлі кедергілерге тап болады, кейін баланың кедергілерден өте алмауы, қиындықтарға төтеп бере алмауы мүмкін. Сондықтан зерттеушілер атап көрсеткендей, балалар мекемесі аясында түзету шараларды кешенді ұйымдастыруды аса назар аударуымыз қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте (психологическое исследование) М., Просвещение, 1968 с. 231-235

2. Выготский Л.С. Проблема возрастной периодизации детского развития. //Выготский Л.С. Вопросы детской психологии. – СПб, 1997. С 3-21

3. Имедадзе И.В. Тревожность как фактор учения в дошкольном возрасте / Психологические полследования – Тбилиси, изд-во: Мецнисреба, 1960 – с. 54-57.

4. Кочубей Б., Новикова Е. Лики и маски тревоги // Воспитание школьника – 1990 - №6 – с. 34-41

5. Кочубей Б. Детские тревоги; что, откуда, почему? //Семья и школа.- М., 1988

Психологиялық-педагогикалық ойындардың түзету жұмыстарындағы маңыздылығы

*Балабекова Н.К., №6 «Алданыш» балабақшасы КМҚК
психолог*

Қазақстан Республикасы Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті (2016ж.) мектепке дейінгі ұйым түлегінің моделін былай көрсетеді, яғни бала: дене бітімі дамыған, білуге құмар, белсенді, эмоциялық елгезек, үлкендермен және құрдастарымен қарым-қатынас жасау құралдары мен өзара іс- қимыл тәсілдерін меңгерген, өзі, отбасы, қоғам, мемлекет, әлем және табиғат жөнінде алғашқы түсініктері бар, мектепке оқуға қажетті біліктер мен дағдыларды игерген болу керек.

Баланың танымын алғашқы күннен бастап дамыту құралы да, балада оқу мен білімнің, тәрбиенің негізін қалыптастыратын да- ойын әрекеті болып саналады [1, с.12].

Қай ғалымды алмайық өздерінің ойын туралы еңбектерінде «Ойын баланың жетекші әрекеті» деген сипаттама береді. Өйткені ойын баланы ақыл-ой жағынан да, алға жетелеп дамытады, баланың ойын өрбітіп, бойын өсіреді.

Орыс педагогі В.А. Сухомлинский: «Ойын баланың алдынан өмір есігін ашып оның шығармашылық қабілетін дамытады, ойынсыз ақыл-ойдың қалыптасуы да мүмкінде емес»- десе, ғалым Е.А. Покровский өзінің балалардың ойындарына арналған еңбегінде әрбір халықтың ойын туралы түсінігіне сипаттама береді.

Бала мен балалар ұжымының дамуында мектеп жасына дейінгі іс-әрекетінің негізгі түрі ойын -орасан зор рөл атқарады. Ойын балалар үшін айналадағыны танып, білу тәсілі. Ойын мен ойын әрекеті мазмұнын әлеуметтік сипаты баланың қоғамда өмір сүретіндігімен байланысты. Ол алғашқы айлардан бастап-ақ маңайындағылармен қарым-қатынас жасауға ұмтылады, соның арқасында жасау құралы күш қуаты тілді біртіндеп меңгереді. Балалар ойындарының тәрбиелік маңызын жоғары бағалай келіп А.С. Макаренко былай деп жазады: «Ересек адам үшін еңбек етудің маңызы қандай болса, бала өмірінде ойынның маңызы сондай болады. Бала ойынды қалай ойнаса, өскен соң да жұмысты солай атқарады» дейді. Қазіргі заманауи қоғамның негізгі міндеттерінің бірі – білімді, тәрбиелі, өмірге риза ұрпақ тәрбиелеу болып табылады. Бұл міндеттерді орындауда ойындардың атқаратын рөлі зор [2, с.18].

Ойын – балалардың негізгі іс-әрекетінің бір түрі. Бала зейіні қажет ететін, әдейілеп ұйымдастырылған ойындар оның ақылын дүние-танымын

кеңейтеді, мінез-құлқын, ерік-жігерін қалыптастырады. Ойын арқылы бала өмірден көптеген мәліметтер алады, өзінің психологиялық ерекшеліктерін қалыптастырады. Өз бойындағы қорқынышы мен сенімсіздігін жоя алады, білімі мен біліктілігін толықтырып қоғамға сіңісіп кете алады. Сонымен қатар есте сақтау қабілетінің жақсаруына, бір-біріне көмектесуіне, ортақ тәртіпке қалыптасып, әділ, шыншыл болуына септігін тигізеді.

Мен өз жұмысымда «Өзіңді көрсет», «Ырылда, арыстан, ырылда», «Сикыршы», «Ойыншықтар дүкені» ойындарын ойната отырып балалардың ұялшақтығын және тұйықтықтығын, өзін-өзі жоғары немесе төмен бағалауына қолданамын. «Мейірімді жануар», «Ойыншықты сұрап ал», «Көжектер», «Мен көріп тұрмын», «Итеріспек», «Қағаздан жасалған доп», «Айдахар өз құйрығын ұстайды» балалардың агрессивтілігін, ашуын жеңе білуіне арналған осы ойындармен жұмыс жасаймын, «Ағаштар тербеледі», «Желкек биі», «Зіл темір», «Шар», «Жел мен кеме», «Ақылға қонымсыз сұрақтарға тез жауап бер» алаңдаушылығын төмендетуге арналған ойындарды алдыма мақсат етіп аламын. Қорқынышын жеңуге: «Қорқынышты түс», «Мүсінші мен қорқыныш», «Найзағай», «Гав есімді мысық» осындай ойындарды қолдана отырып, жеңу мәселесін жүзеге асырамыз. «Әуе шары», «Аспанға самғап ұшады» балаларды сергіту демалуға арналған ойындарды қолданамыз «Театр маскалары» жүйке жүйесін демалтуға, бұлшық еттерін басу және қобалжуын, шаршауына арналған ойындарды қолданып, түзету-дамыту жұмыстарын өткіземіз.

Ойын— адамның өмір танымының алғашқы қадамы. Жас сәбидің өмірі, қоршаған ортаны таниды, еңбекке қатынасады, ойын барысында өздерін еркін сезінеді, ізденімпаздық, тапқырлық әрекеті (сезіну, қабылдау, ойлау, зейін қою) ерік арқылы байқалады [3, с.265].

Ойындар- сөздік, рөлдік, жылжымалы, балалардың өзін-өзі бағалауына, сенімділіктерін қалыптастыруға арналған ойындар болады. Сонымен қатар басқа балалармен қарым – қатынас орнатуына мүмкіндік туғызады.

Ойындар арқылы тұйықтық, ұялшақтық, беймазалық, өзін-өзі бағалай алмауы, сенімсіздік сияқты қасиеттерді жоюға болады.

Жалпы ойынның қандай түрі болмасын атадан балаға, ұрпақтан ұрпаққа ауысып отырады. Ойындар өмірлік қажеттіліктен туады. Психологиялық жағынан денсаулықты сақтауға негізделеді. Тапқыр да алғыр, шымыр да епті, қайратты да қажырлы бала өсіруді армандайтын отбасы жоқ. Демек ойынның өзі бала үшін біліктің, тәлімнің қайнар көзі болып табылады. Ойындарды ойната отыра балалардың бейімделуі жеңіл өтеді. Әртүрлі түзету жұмыстарында ойындарды қолданамыз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Отбасы және балабақша журналы» №1, 2002ж.
2. «Отбасы және балабақша журналы» №2, 2009ж.
3. Ушинский К.Д. Адам тәрбие құралы ретінде. М.:Педагогика, 2001ж.

Бастауыш сыныптағы үлгерімі төмен оқушыларға педагогикалық-психологиялық қолдау

*Жакупова К.Ж., №59 ЖББОМ
педагог-психологы*

Қазақстан Республикасындағы білім саясаты білім мекемелерінің қоғамдық деңгейін жоғарылатуға, отандық дәстүрлер мен қазіргі заманғы тәжірибенің негізінде тәрбие құрылымы мен мазмұнын жаңартуға, оқу-тәрбие процестерінің, қоғамдық және жанұялық тәрбиенің көп қырлылығы мен интеграциясын қамтамасыз етуге негізделген. Білім жүйесіндегі басым міндеттердің бірі тұлғаның шығармашылық және рухани қабілеттерін дамыту, салауатты өмір салты құндылықтарының берік негіздерін қалыптастыру, сондай-ақ, жеке даралықты жетілдіруге жағдайлар жасау жолымен сана-сезімді байыту болып табылады. Баланың мектептегі үлгермеу себебін көп жағдайда мектеп өмірінің басынан – бірінші сыныптан іздеуге болады. Бала алғаш мектепке жеті жасында келеді. Мектепке дейінгі жастан кіші мектеп жасына өту кезеңін әдебиетте дағдарыс деп атайды. Кіші мектеп жасында баланың жетекші әрекеті оқу болып табылады. Жеті жастағы дағдарыс бір сағатта өтіп кете қоймайды, бірақ та мектеп бірінші сынып оқушысынан мектеп оқушысы рөлін түйсініп, мектеп өмірінің ережелері мен талаптарына бағына білуді күтеді: тек осы жағдайда ғана ол оқу бағдарламасын тиімді меңгеруіне кепілдік береді. Егер қандай да бір себептермен бала әлі дағдарыстан өтпеген болса және қажетті психологиялық қасиеттерді иеленбесе, онда жемісті оқу әрекетінің қалыптасу мүмкіндігі өте төмен. Үлгермеушілігі, оқудағы үлгермеушіліктің себептері мәселелерін зерттеген Бабанский Ю.К., Цетлин В.С., Теплов Б.М., Якобсон П.М., Крутецкий В.А., Колесов Д.В. т.б. белгілі ғалымдардың тәжірибесіне сүйенеді. Оқу әрекеті бала үшін өте жаңа әрекет түрі. Психологтар Г.В. Бурменская, О.А. Карабанова, А.Г. Лидерс мыналарды жатқызады.

1) Жаңа күн тәртібімен байланысты қиындықтар. Бұлар балабақшаға бармаған балаларға қатысты. Мұндай балаларға мектепке бару үшін ерте тұру қиын.

2) Баланың сынып ұжымына, құрдастарымен қарым-қатынасқа түсуге бейімделуінің қиындығы. Бұл жағдайда олар балалар ұжымында болмаған және отбасында дұрыс тәрбиеленбегендіктен, құрдастарымен қарым-қатынасында проблема бар балаларда жақсы байқалады. Кейбір балалар әрең тіл табысады (ұяң, өз-өзіне сенімсіз балалар), басқалары сыныптастарымен тең қатынас орната алмайды (дау-жанжалды, төбелескіш балалар).

3) Мұғаліммен өзара қатынаста байқалатын қиындық. Ең жиі кездесетін мәселе оқушы мен мұғалімнің өзара қатынасы баланың

субъективті қабылдауында мұғалімнің «жақсы оқушы» түсінігіне сәйкес келмейді. Өкінішке орай, мұғалім балаға мектеп өміріне бейімделуіне мүмкіндік пен уақыт, көмек берместен оны өзінің санасында «нашар оқушы» қатарына жатқызады.

4) Баланың үй жағдайының өзгеруіне байланысты қиындықтар. Баланың жаңа әлеуметтік жағдайына ақырындап кіруін білдіреді: баланың «күн тәртіптік» міндеттері пайда болады және үлкендер бұрынғыға қарағанда қатал, үй тапсырмасын орындауды талап етеді, ойын әрекетін шектейді. Егер үй жағдайы аяқ асты өзгерсе, бала оны эмоционалды қабылдай алмайды. Осы себептен пайда болған уайымдаулар оқуға қызығушылықтың болмауына әкеледі.

Бала неге нашар оқиды? Оқушылардың үлгермеуінің себебі не? Неге үлгермейтін балалар мектептің басты мәселесі? Педагог-ғалымдар үлгермеудің негізгі себебін ең алдымен оқыту әдістемесінің шындалуынан көреді. Көптеген мұғалімдер нашар үлгерімді балалардың еріктік және кейбір адамгершіліктік қасиеттердің жеткіліксіздігі деп түсіндіруге бейім. Осыдан барып үлгермейтін балаларға ата-аналарын шақырту сияқты репрессивті шаралар қолданылады. Оқытудың бірінші кезеңінде кіші мектеп жасында бір жағынан білуге құмарлық, қоршаған ортаға тікелей қызығушылық, ал екінші жағынан қоғамдық маңызды әрекетті орындауға тырысу, оқуға жағымды қатынасты және алған бағаға эмоционалды қайғыруды анықтайды. Үлгермеушіліктің негізінде жатқан психологиялық себептерді біз екі топқа біріктірдік. Оның біріншісіне танымдық әрекеттің жетіспеушілігі жатады, ал екіншісіне – балалардың мотивациялық сферасының дамуындағы жетіспеушілік.

Үлгерімі төмен оқушылармен психологиялық жұмыс

Үлгермеуші оқушыларды ғылыми зерттеу жұмысының көрсеткіштері бойынша 3 категорияға бөлуге болады.

1. Барлық пәндерден үлгермейтін оқушылар.
2. Негізгі пәндерден ұзақ уақыт үлгермейтін оқушылар.
3. Кей кездерде үлгермейтін оқушылар.

Үлгермеуші оқушылардың типологиясы Л.Славинаның еңбектерінде бар. Осыған сүйене отырып, зерттеу жұмысында үлгермеуші оқушылардың не себепті үлгермеуіне байланысты себептері көрсетіліп, оқушының жеке басының ерекшелігіне баса көңіл аударып, бес топқа бөлінді.

Үлгермеуші оқушылардың қасиеттері неге байланысты:

- 1) ойлау қасиетіне;
- 2) жеке адамның бағытылығына.

Бұл қасиеттердің арасында бір-бірімен байланысты үш сәйкестік бар. Олар төмендегілер:

1. Оқушының ойлау әрекетінің, санасының төмендігі, оқуға деген дұрыс қатынасының сай болуы және оқушының бағытының сақталуы.

2. Оқушының ойлау әрекеті сапасының жоғарлығы, оқуға деген теріс қатынасының болуы және «оқушының бағыттылығы» толық немесе жарым-жартылай жойылуы.

Белгілі орыс педагогы К.Д.Ушинский былай деп жазған: «Ойлау еңбегі адам үшін ең қиын еңбек. Армандау жеңіл және керемет, бірақ ойлау қиын». Бұл жерде оқу оқушы үшін қолынан келмейтін еңбекке айналған жағдайлар туралы сөз болып тұр. Жоғарыда айтылып өткендей, оқушылардың үлгермеу-шілігінің себептері сан алуан: ойлануға ынтаның жоқтығы, өз еңбегін ұйымдастыра білмеу, нашар денсаулық, оқудағы үлгерімге әсер ететін оқушы ойлауының кейбір ерекшеліктері. Оқушыға қиын деп елестіп көрейік. Оның қолынан бірдеңені жүзеге асыру келмей жатыр, мұғалім оған жәрдем беріп, түсіндіреді, дегенмен оқушы түсінбейді. Көбіне оқушының мұнда кінәсі жоқ. Бәрі оқушы ойлауының ерекшеліктеріне (ойлау нақтылығы), жағдай мәнін (жалпы, абстрактілі, өзгермелі) түсіне білмеуге байланысты. Бұл бала ойлауының негізгі ерекшеліктерінің бірі болып келеді және математика мен грамматика секілді оқу дисциплиналарын үйрену кезінде анық көрінеді. [3,32б]

Жұмыс істеу қабілетінің жоғарылығын сақтауда мотивация, баланың өзі істеп жатқан нәрсеге қызығушылық танытуы аз-кем рөл ойнамайды. Мұғалім немесе ата-аналарға бала белгілі бір уақытта елеңдемей қателіксіз жұмыс істей ала ма деп сұрақ қойғанда, көбінесе: «Егер қызықса, иә» деген жауап естуге болады. Кез келген мұғалім бұл ережені, бастауыш сынып оқушысын оқу қызметінің өзіне қызықтыру өте қиын екенін, дегенмен қызығушылық туған жағдайда нәтижесі міндетті түрде болатынын біледі. Осы арада бастауыш сынып оқушыларының қызығушылықтары тұрақсыз екенін, олардың оқу қызметін өздігінше қолдамайтынын, үлгерімі төмендеген жағдайда оқу материалы мен тапсырмаларынан бірден жалығатынын, соған орай жұмыс істеу қабілетінің күрт төмендейтінін ескеру қажет. Бұл туралы әдетте «жалықтыр-ғыш жұмыс» деп айтады.

Сабақтың жекелеген кезеңдерінде үлгерімі төмен оқушылардың мотивациясын қалыптастыру

Мектепте сабақтарды жүргізудің негізгі формасы сабақ болып табылатын-дықтан, мұғалімнің көңілін тәжірибеде толыққанды қамтасыз етілмейтін нәрсе-лерге, дәлірек меңгеру мүмкіндіктері мен сабақтың жекелеген кезеңдерінде оқушы мотивациясын қалыптастыруға аударту қажет. Әрбір сабақта оқушылар-дың оқу қызметінің кейбір циклы жүзеге асырылуы керек. Сабақтың мақсаты мен типтеріне қарай ол әр түрлі болады. Бұл оқу қызметі циклдерінің мазмұны не жаңа білімдер мен жұмыс тәсілдерін меңгеру, не оларды жаңа жағдайларда қолдану, не бұрын меңгерілген білімдер мен жұмыс тәсілдерін нығайту. [5 13 б]

Үлгермеуші оқушылардың оқуға оң қатынасын тәрбиелеуге арналған индивидуалды әрекет

Сабақ шеңберінде үлгермеуші оқушылардың мотивациясын қалыптастыруға индивидуалды әрекет жүргізіледі. Түзету жұмысын

салыстырмалы қысқа уақытта (апта көлемінде) іске асырылатын мақсаттардан бастау керек, бұл мұғалім мен оқушыға алғашқы позитивті нәтижелерді жылдам көруге мүмкіндік береді. Тұтастай алғанда, оқу мотивациясын және үлгермеуші оқушылардың оқи білу қабілетін қалыптастыру келесі бағыттардан тұрады: ең алдымен оқуға және жеке оқу пәндері мен сабақтарға оңды қатынастың қалыптасуы, мұны олардың табыстағы сенімділігін қолдайтын тапсырмаларды шешуден бастау керек; тіптен шағын жетістіктің өзін қолдап, сұрау, төзімділік таныта тыңдау.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қоянбаев Ж Педагогика
2. Мектептегі психология журналы 2008/4
3. Я.Л. Колошинский, Е.А Панко Учителю о психологии детей шестилетнего возраста
4. Бастауыш сынып мұғалімі журналы 2002/8
5. Қызықты психология 2009/1

Жаңа білім беру технологияларын меңгеруге психологиялық – педагогикалық қолдау сүйемелдеу

*Кабулова Т. Д., №65 ЖББОМ
психолог*

Қазіргі таңда ақпараттану заманында балаларды жан-жақты дамыту мақсатында, қоғамда, мектепте балалар терең білімді, оқыған көзі ашық, көкрегін ояу, жан-жақты дамыған ұрпақ болып өсуі үшін, балаға әлеуметтік, психологиялық, физикалық қолдау қажет.

Әлеуметтік қолдау – баланың жүрген ортасы, қоршаған ортамен қарым-қатынасы, отбасылық жағдайы әлеуметтік тұрғыда сайма сай болуы тиіс.

Психологиялық қолдау – психологиялық әдіс-тәсілдерді тиімді қолдана отырып, тұлғаның бойындағы күйзелісті, мінез-құлқы, жүріс-тұрысындағы жағымсыз эмоцияларды азайту.

Физикалық қолдау – тұлғаның жан-жақты өсуін, дамуын салауатты өмір салтын насихаттай отырып физикалық тұрғыда өсуіне ықпал жасау.

Міне осындай қолдаудан өткен кез-келген балаға, қазіргі таңдағы ақпараттану заманындағы жаңа технологиялармен білім беру, жаңа үрдісте оқыту, жаңартылған білім беру жүйесімен түсіндіру, айту, оқыту білім беру процесінде жүрген жаңашыл педагогқа қиындыққа түспейді деп тұжырымдаймын.

Жаңа білім беру технологияларының түрлері:

- Амандасу рәсімі (түрлі ойын, жаттығу ретінде өткізуге болады)
- Ұйымдастыру кезеңі (әртүрлі әдіс- тәсілмен жүргізуге болады)
- Сабақ барысы (жеке және топқа бөліп)

- Сергіту сәті (әуен тыңдау арқылы би билеп беруге болады)
- Шығармашылық жұмыс (тақырыпқа байланысты мақал-мәтел, сөзжұмбақ, сұрақ-жауап беру арқылы қызықты өткізуге болады)
- Ұжымдық жұмыс (топқа бөліну арқылы ән, тақпақ айту, жарысын жүргізуге болады)
- Тыныштық сәті (оқушыларға бір сәт демалуға мұршат беру)
- Жаңа сабақты меңгерту
- Қорытынды

Жаңа білім беру технологияларының мақсаты:

Жанартылған білім беру үрдісін жүзеге асыру, жаңа әдіс- тәсілдерді қолдану арқылы білім сапасын нығайту, ақпараттандыруға ықпал жасау.

Жаңа білім беру технологияларының міндеттері:

- Оқушыға жаңа технологияларды меңгерту;
- Жаңа техногиялар бойынша жұмыс жүргізу мазмұнын түсіндіру
- Білім беру үрдісіндегі өзгерістерге бейімдеуге ықпал жасау;
- Тұлғаның физикалық, психологиялық дамуына қолдау көрсету;
- Өзін - өзі іштей бақылауға және шыдамдылыққа тәрбиелеу;

Сабақ барысында қойылатын шарттары:

1. Алға қойған басты мақсаты. (ең бірінші нені істей аласыңдар, соны бейнелеу керек) т.б.
2. Өздерін жақсы сезінетін орта (отбасы, мектеп, достарыңның ортасы т.б).
3. Ең үлкен жетістіктерің (үздік оқушы, танымал оқушы, көшбасшы т.б).
4. Сенімді үш адам (ата-ана, жақын досың, туысқаның т.б).
5. Әр оқушының бойындағы жақсы қасиеттер. (жағымды, жағымсыз т.б)

Сабақтың әдісі:

- Сұрақ – жауап беру
- Өзіндік ізденіс
- Мысал келтіру арқылы іздену
- Өзгемен өзін салыстыру
- Топтау
- Бәсекелесу
- Дарындылықты байқау
- Белсенділігін таныту
- Шыңдалу
- Тұлғалық ерекшелікті көрсету
- Өз ойын жинақы, нақты жеткізуге дағдыландыру
- Жетістікке жетуге жетелеу

Қазіргі жаңашыл педагогтардың асқан қызығушылығының арқасында, жаңашыл жаңа техногияларды сабақ барысында қолдану арқылы оқушылардың оқуға деген ынтасы, құлшынысы артып келеді. Бұл жаңа

технологиялардың ерекшелігі ой - өрістік қабілетімен ерте жастан көзге түскен оқушыларға мектептегі оқу кезіндегі қарқындылық, белсенділік, бәсекелестік тәрізді өзін-өзі танытуға ұмтылуға жетелейді. Оқушының пікірі - ерекшелігі мен дербестігінде, сұрақты әр қырынан қарастыруында, орынды қоя білуінде, берілген тапсырманы тиянақты орындай білуінде, айтылған ой-пікірдің нақтылығында. «Айтылған сөз – атылған оқ» деген қазақ бабамыздың астарлы мақалында терең ой жатыр.

Мен осы уақытқа дейінгі тәжірибемнен айта кететін болсам, жаңашыл педагогпен білім беру үрдісіндегі жаңа технологияларды меңгерген оқушының әлде қайда жігерлі, қуатты, ойшыл, бәсекеге қабілетті, білімді жасөспірімдер өсіп келе жатқаны байқалады. Оны мен жаңартылған бағдарламамен оқитын сыныптардағы сабақ барысына және дәстүрлі сабақ барысына да қатысып, бақылап байқауға болатынын білдім. Әрбір педагог өзі психолог демекші, кез – келген білім үрдісінле жұмыс атқарып жүрген мұғалім балаға психологиялық қолдау жасап, сүйемелдеп, кеңес беріп отырса оқушылар өзіне қажетті дүниені тез әрі оңай қабылдап алар еді. Қазіргі таңда сабақ барысында жүргізіліп отырған, жаңа әдіс-тәсілдерге балалар үйреніп, бейімделіп алған, оларға сабақ өте қызықты, тартысты өтеді. Оқушылар жаңа әдіс – тәсілдер, жаңа технологиялармен ақпараттанатын болса, болашақ ұрпақ тәрбиесі орасан зор болады. Олар – психомоторлық, интеллектуалдық, шығармашылық және әлеуметтік дарындылық жағынан дамиды деп тұжырымдаймыз.

Қазіргі таңдағы жеке тұлғаны әрдайым қолдап, жігер беріп, психологиялық тұрғыда сүйемелдеу қажет. Оқушының дамуы мен тәрбиелілік деңгейін диагностикалаудың барлық түрлері сияқты бала қабілетін анықтауда бала оқитын сыныптың сынып жетекшісімен және психологпен ата-ана пікірлерін ескеріп, мүмкіндігінше педагогикалық кеңестер жүргізген дұрыс деп тұжырымдаймын.

Қорыта келгенде, О.Бальзактың “ұдайы еңбек ету - өнердің де, өмірдің де заңы” дегеніндей, оқушылардың шығармашылық қабілеті мен белсенділігін артыруда мұғалімге үнемі ізденуге, тұрақты еңбек етуді міндеттейді.

Әрине, артқарылған істер аз емес. Дегенмен, әлі де болса бізді ойландыратын, толғандыратын істер жетерлік. Атап айтқанда, олар – білім сапасын арттыру, оқушылардың біліміне, ойлау қабілетіне сай деңгейлеп оқыту, ғылыми-ізденіс қабілеттерін қалыптастыру, т.с.с. Өйткені, ХХІ ғасыр- білімділер ғасыры. Ендеше бізге ой өрісі жоғары дамыған, зерделі, жан-жақты парасатты ұрпақ керек екенін бір сәтте естен шығармағанымыз жөн.

Пайдалынған әдебиеттер:

1. Вачков И.В. Основы технологии группового тренинга. Психотехники.-М:Изд. «Ось-89», 2000-.

2. Дерманова И.Б. Сидренко Е.В. Психологический практикум. Межличное отношения: Методические рекомендации. СПб: Издательство «Речь», 2003,-40с.

3. «Школьный психолог», 2002г, №32.

Столяренко Л.Д. Основы психологии. Ростов н/Д. Издательство «Феникс»

4. Қасымбек А.А. Педагогикалық-әдістемелік ізденістер.

5. Валиева М. Білім беру технологияларының нәтижеге бағдарланған білім берудегі ерекшеліктері. Алматы, 2006.

«Өзін-өзі тану» пәні арқылы рухани-адамгершілік білімді дамыту

*Какимова Р.М., №76 Ә.Бөкейхан атындағы ЖББОМ
Өзін-өзі тану пәнінің мұғалімі*

Қазіргі таңда рухани-адамгершілік тұрғысынан білім беру, жақсылыққа үйрете білу аса маңызды. Осы орайда «Өзін-өзі тану» пәнінің басты ерекшелігі өскелең ұрпақтың тұлғалық потенциалының дамуына, өзіндік қасиетінің ашылуына, шығармашылық және танымдық белсенділігін ынталандыруға, үйлесімді жан-жақты дамыған адам қалыптастыруға бағдарланған. Рухани тереңдікті қалыптастыру мақсатында жалпыадамзаттық құндылықтар жүйесі: Ақиқат; Сүйіспеншілік; Дұрыс әрекет; Ішкі тыныштық; Қиянат жасамау қолға алынғаны дұрыс.

Елбасы Н.Ә.Назарбаев бір сөзінде «Қазіргі білім-ғылым қарыштаған заманда балаға білім беріп қою ғана аз, білім берумен қатар рухани-адамгершілік тәрбие де берілу керек» деген болатын. Осы пәнді оқытуда, әр ұстаздың бойында Абай атамыз айтқандай, адамның бойындағы «ыстық қайрат, нұрлы ақыл, жылы жүрек» үш қасиетті басшылыққа алуымыз керек, сонда алдындағы шәкіртінің бойына табиғи дарыны мен қабілетінің ашылуына жол ашады. Қазақ халқы «Ағаш түзу өсу үшін, оған көшет кезінде көмектесуге болады, ол үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған. Сондықтан, баланың бойына жастайынан ізгілік, адамгершілік қасиеттерін сіңіріп, өз-өзіне сенімділікті тәрбиелеу.

Қазіргі уақытта, өзін-өзі тану пәнінен сабақ беруде байқағанымыз, қоршаған ортасына, табиғатына, адам бойындағы адамгершілік қасиеттері мен қарым-қатынастарына негізделген. «Әр бала-керемет рухани күш иесі. Ол шетсіз шексіздікті танып білуге ұмтылады. Мұндай ұмтылыс адам баласының бойында дүниеге келген сәтінде-ақ пайда болады. Сондықтан да мұғалім әр балаға рухани күш иесі ретінде қарауы керек. Осы пән әр баланың ашылуына, оның өзіне тән қасиеттерінің дамуына жағдай жасайды.

«Мұғалімнің мейірімді көзқарасы баланың белсенділігін арттырады,білімге деген құштарлығын көбейтеді, балаға сеніммен қарау баланы тек қуаттандыра түседі», -деп белгілі педагог Ш.Амонашвили айтқандай, баланың бойында өзіне деген сенім, құрмет, өзі жасаған қылықтарына деген жауапкершілік сезімдері пайда болады. Оқушы әрбір сұрағына жауап тапқаннан кейін, оның ойымен санасқанын көргеннен кейін өзін жеке тұлға ретінде сезіне бастайды. Ол өз ортасында өзінің рөлін сезінеді.

Сабақта оқушылардың танымдық қызығушылықтарын қалыптастыру мен қанағаттандыруға, әлеуметтік дағдыларын қалыптастыруға түрлі тапсырмалар, жаттығулар, ұлттық ойындар қолданылады.Ұлттық ойындар сабақты түрлендіріп,мазмұнын байыта түседі.

Ал халқымыздың тәлім-тәрбиелік мұрасына үнілсек, «Үлкенді сыйла», «Сәлем бер, жолын кесіп өтпе» ұлағатты сөздердің мағынасын талдауда, дана бабаларымыз, ойшылдарымыз Баласағұни, Қашқари, Иассауи, Хорезми, Дулати еңбектері, Асан Қайғы, Ақтамберді, Майлықожа сияқты ақын-жыраулардың толғаулары мен дана өсиеттері теңдесі жоқ қазыналар екендігін түсінеді. Өсіп келе жатқан адамның шығармашылық ойлауын дамыту міндеттерін «Өзін-өзі тану» сабағы шешеді. Ақпараттық технологиялар шығармашылығын арттыруда ең қуатты ынталандыру құралы болып табылады. Интербелсенді тақтамен презентацияны бірге қолдану оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын ерекше арттырады. Өзін-өзі тану сабағында компьютерді мультимедиялық және электрондық оқулықтарды және интербелсенді тақтаны пайдалануда:

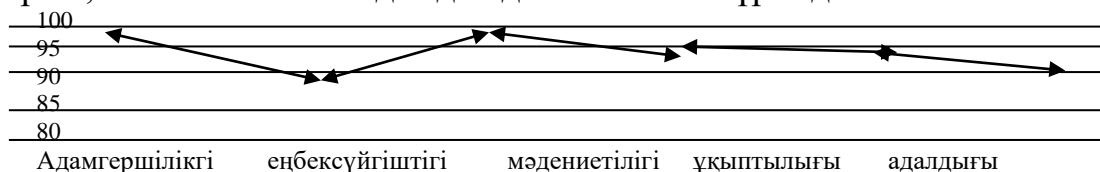
- оқушының өз бетімен жұмыс істеуі;
- уақытын үнемдеуі;
- білім-білік дағдыларын тест тапсырмалары арқылы тексеру;
- шығармашылық тапсырмаларды орындау;
- қашықтықтан білім алу мүмкіндігінің туындауы;
- қажетті ақпаратты жедел түрде алу мүмкіндігі;
- қарапайым көзбен көріп,қолмен ұстап сезіну немесе құлақпен есту мүмкіндіктері болмайтын табиғаттың таңғажайып процестерімен әртүрлі нәтижелерін көріп,сезінуге мүмкіндік береді;
- оқушының ой-өрісін,дүниетанымын кеңейтуге де ықпалы зор және керемет мүмкіндіктері оқушыларды таңқалдырады, шабыттандырады.

Шығармашылық тапсырмалар жанрдың шегімен шектелмеген, олар оқушыда мейірімді сезімдерді ояту үшін,адамның іс-әрекеттерін ойлап-сараптау қажеттілігін жасау мақсатында құрылған. Мысалы, 9 сыныпта «Адам көркі-еңбек» сабақтарын өткенде шығармашылық жұмыс орындауда, өлең шумақтарын құрастырып, ұйқасына мән беруде ойланып, еңбектің адам өміріндегі мәнін ашуға тырысады. 6 сыныпта «Өз мүмкіндігімізді таныық» сабақтарында Б.Соқпақбаевтың «Менің атым – Қожа» повесінен үзінді берілген. Осы үзіндіні сахналау кезінде оқушылар

өз сыныптастарының Арман деген оқушының бойындағы әртістік қабілетінің бар екендігі байқалды және өз қателігін түзетуге әрқашан мүмкіндік бар екенін түсінді.

Нәтижесінде, балаларға жағымды ойларға, сезімдерге берілуге мүмкіндік береді. Күнделікті сабақтарда өзін ашық көрсете алмайтын тұйық балалар да өздерінің ойларын, көргендерін қызығушылықпен ортаға салады. Мен сабақ беретін сыныпта төмендегідей тәрбие жүйесі қалыптасқан. Жүйедегі негізгі мақсат-оқу-тәрбие принциптерін басшылыққа ала отырып, «Өзін-өзі тәрбиелейтін», «Өзін-өзі дамытатын», «Өзін-өзі басқаратын» шығармашыл жеке тұлға тәрбиелеу. Осыны ескере отырып, 9 сыныпта төмендегідей диагностика жүргіздім:

Т.1 Сынып оқушыларының тәрбиелік деңгейлерінің көрсеткіштері

Яғни, адамға ең бірінші білім емес, тәрбие берілуі тиіс. Жастардың бойына адамгершілік ізгі қасиеттерді қалыптастырып, сіңіртіп, өзінің Отанына адал азамат етіп тәрбиелеу-басты парыз.

Іске асыру жолдары:

1. Оқытудың тиімді тәсілдері

Ойын, әңгіме, тренинг, рөлдік ойын, тестілік сабақ, рөлдік жаттығу

2. Жаңа технологиялармен жұмыс

Стратегиялар: «Миға шабуыл», «Ой талас», танымдық ойындар, «Түртіп алу», ұлттық ойындар, үйрете оқытылатын ойындар, «Эссе».

3. Оқытудағы тапсырмалар

Сұрақ-жауап, мақал-мәтел, нақыл сөздер, өлеңдер жаттау, ата-анамен қатынас, топтық жұмыстар, сурет салу, логикалық ойлау, есте сақтау, зейін, байқағыштыққа арналған жаттығулар.

Оқушыға берер пайдасы:

Еркін ойлауға мүмкіндік береді, ақыл ойын дамытады, ұжымда өзін ұстай алуға көмектеседі, тіл байлығын, сөйлеу мәнерін жетілдіреді, шығармашылық белсенділігі артады, ата-анамен үнемі байланыста болады.

Маған берер пайдасы:

Түрлі әдістерді пайдалану сабағымның нақты мәнін терең ашуға көмектеседі, оқушылар сабақты асыға күтеді, әр оқушының деңгейін анықтадым, оқушыларды ізденіске баулып, өз бетінше жұмыс істеуге үйреттім.

Көрнекті педагог В.Сухомлинский «Егер балаға қуаныш пен бақыт бере білсек, ол бала солай бола алады», - дейді. Демек, шәкіртке жан-жақты терең білім беріп, оның жүрегіне адамгершіліктің асыл қасиеттерін үздіксіз ұялата білсек, ертеңгі азамат жеке тұлғаның өзіндік көзқарасының қалыптасуына, айналасымен санасуына ықпал етері сөзсіз.

Қорыта айтқанда, оқушылардың рухани-адамгершілік құндылықтарын өзін-өзі тану арқылы қалыптастыру олардың бойында еліне деген сүйіспеншіліктің артуына үлкен ықпалын тигізеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. С.А. Назарбаева «Өмір әдебі: Әдеби эссе, толғаныстар».- Алматы, 2003.-104 бет
2. Жарықбаев Қ., Қалиев С. Қазақ тәлім-тәрбиесі.- Алматы, 1995
3. Сарбасова Қ.А., Шаушекова Б.Қ. Педагогика негіздері.- Қарағанды, 2004
4. Өзін-өзі тану республикалық ғылыми-әдістемелік журналы №5, 2017
5. «Отбасы өміріндегі әдеп және психология» И.В. Гребникова, И.В. Дубровина

Инновациялық технологияларды балабақшада қолдану

Кикымова А.А., КМҚК «Айгерім» бөбекжайы тәрбиеші

Қазақ балалар әдебиетінің атасы Ы. Алтынсарин атамыз да балаларды оқу және оқыту, тәрбиелеу ісінде ауыз әдебиеті шығармаларының маңызды орын алатындығын айта келіп: «Өмірге қажетті ауызекі сөйлеу дағдыларына жаттықпайынша, қай-қай тілде болса да, еркін, жүйелі сөйлеу мүмкін емес» - деген болатын. Мектеп жасына дейінгі баланың тағы бір ерекшелігі – олардың еліктеу, қиялдау қабілетінің басым болуы. Сол себепті әрбір ата-ана, тәрбиеші, логопед маманы баланың қойған сұрақтарына үнемі әрі дұрыс жауап берулері керек. Қазіргі заманда алға қойылып отырған маңызды мәселердің бірі – жан-жақты дамыған өнегелі, рухани ізденісі мол жас ұрпақ тәрбиелеу. Бізден берілетін тәрбиенің нәтижесі отбасымен балабақша тығыз байланыста болса ғана, мағыналы болып жан-жақты дамыған ұрпақ тәрбиелей аламыз. Қазіргі білім беру үрдісі өзгерді, саналы білім беруде жаңа көзқарастар пайда болды және біздің алдымызға жаңа міндеттер жүктеліп отыр. Осы міндеттердің бірі – білім берудің әдіс-тәсілдерін түрлендіріп, жетілдіріп отыру және жаңа инновациялық білім технологиясын пайдалану.

Қазіргі кезде жас ұрпаққа жаңаша білім беру жолында түбегейлі өзгерістер жүріп жатыр. Дарынды, шығармашылық тұлға қалыптастыру – білім мен тәрбие берудегі мемлекеттік істің ең маңыздысы. Адамзат баласының өз ұрпағын мектепке дейінгі оқыту мен тәрбиелеудегі ең озық тиімді ізденістерін, тәжірибелерін жалғастырып, тың жолдар іздеу педагогиканың озық үлгілерін жаңашылдықпен дамыту жалғаса бермек. Білім, тәрбие жұмысына жаңа әдістемелік амал-тәсілдерді, құрал-жабдықтарды, жаңа тұжырымдамаларды жасап, оларды қолдану инновация деп аталады.

Инновация – жаңалыққа талпыну, бұл сән немесе еліктеушілік емес, катал шындық, өмір қажеттігі. Мемлекеттік тілді жан-жақты меңгертуде ақпараттық технологиялардың мүмкіндігін тиімді қолдана білу, сабақ жүргізудің жаңа оқыту әдістерін әзірлеу – қазіргі кезеңде ең өзекті мәселелердің бірі. Үйретілетін тілдік үйретудің әдіс-тәсілдерінің де жетілдіріп жатқаны да белгілі.

Инновация дегеніміз – мазмұнды жаңашалау, ал жаңалық енгізу дегеніміз - инновациялық мазмұнды дамыту, жаңаны ұйымдастыру, ал "жаңаша" дегеніміз жаңа мазмұн, оны енгізудің әдіс-тәсілдерін, технологиясын қамтитын құбылыс деп түсінеміз.

Қазір педагогика ғылымында «оқытудың жаңа технологиясы», «оқытудың инновациялық технологиясы» деген ұғымдар кеңінен қолдануда.

Алдымен «технология» ұғымына тоқталайық. Бұл жерде ол «инновациялық педагогикалық технология» мәніне ие болып тұр. Оның мағынасын түсінуіміз үшін әлемдік педагогикалық тәжірибеде «технология» ұғымына көз жүгірткеніміз жөн. Ол «техника» сөзінен шыққан, оның екі мағынасы бар.

1. Өндірістік құралдарының жиынтығы
2. Бір істі орындағанда қолданылатын тәсілдер жиынтығы.

Енді инновациялық технологиялардың мектепке дейінгі ұйымдарда пайдаланылатын кейбіреуіне тереңірек тоқталайық. А.С.Макаренко айтқандай, «Бала өмірінде ойынның маңызы зор, ересек адам үшін еңбектің, жұмыстың, қызметтің, қандай маңызы болса, өскен соң жұмыста да көбінесі сондай болады. Сондықтан болашақ қайраткерді тәрбиелеу алдымен ойыннан басталады».

Шынайы білім беру практикасына инновациялық бағдарламалар мен технологияларды кезеңді енгізу, танымдық процесті жетілдіру келесі жағдайларды қамтамасыз етеді: білім сапасын арттырады; баланың жалпы дамуын алға жетелейді; қиындықтарды жеңуге көмектеседі; баланың өміріне қуаныш әкеледі; педагог пен тәрбиеленуші арасында өзара қарым-қатынасты жақсартады, олардың оқу процесінде ынтымақтастығына қолайлы жағдай туғызады; ғаламтор-ресурстар арқылы бірыңғай ақпараттық орта құру жүйесінде ата-аналарды ұйымдастыруға ықпал етеді; тәрбие жұмысында ақпараттық-коммуникациялық технологиялар қолдану арқылы әдістемелік материалдар жинағын құрады. Баланың білімге ізденісі, күштарлығы артады, оның бойында шығармашылдық, еңбекқорлық, ізденімпаздық қасиеттер қалыптасуына мүмкіндік туғызады. Мектепке дейінгі білім сапасын арттырудағы жаңа инновациялық технологияларды сараптай келе, мынадай қорытынды жасауға болады: – мектепке дейінгі жастағы балаларды тәрбиелеу және білім беру бағытында жаңа инновациялық технология түрлері көбейіп келуде, ол педагогтың кәсіби біліктілігіне тікелей байланысты болмақ – жаңа инновациялық технологияларды мақсатты түрде жүргізілгенде ғана жетістікке жетуге

болады; Мектепке дейінгі ұйымдардың білім беру үдерісіне инновациялық технологияларды ендіру әрбір баланың интеллектуалдық сұраныстарын барынша тиімді шешуге мүмкіндік беруде. Қазіргі заманғы ақпараттық технологиялар әрбір баланың шығармашылық қабілетін дамытуға айқын мүмкіндіктер береді. Сондай-ақ баланың танымдық іс- әрекеттері күшейіп, өзіндік жұмыстарды тез орындау мүмкіндіктері туғызады. Балалардың есте сақтау қабілеті әлсіз, қабылдау процестері тұрақсыз келеді, сондықтан олар затты қолмен ұстап, көзбен көріп, тіптен тістеп те жататын кездері болады. Осы орайды, «Егер айтып берсең, ұмытамын. Егер көрсетсең, мүмкін есіме сақтаймын. Егер еліктіре тартсаң, расымен, ұмытпаймын» деген ежелгі қытай ойшылы, философ Конфуцидің нақыл сөзі барша бүлдіршіндердің тәрбиешіге айтқан жолдауы деуге де болады. Осы орайда бүлдіршіндерге арналған «Е-Blocks» , «Даналық әліппесі», «Интерактивті дыбыстық картасы» сияқты бала қызыға да тамсана қарайтын плакат, кітаптар, дәптерлер шығарылуда. Онда баланың туғаннан бастап, жеке дамуы мен қалыптасуына мүмкіндік беретін, даналықтың қайнаркөзі болып табылатын рухани құндылықтарымыз - қобыз, сыбызғы, домбыра, күйлер, бесік жыры, халық әні, халық дүниетанымы, шешендік сөздер, халық ертегісі, халық даналығы, батырлар дастаны, бабалар батасы зерделеніп, таңдалып жинақталған. Сонымен бірге, инновациялық білім беру құралдарына: аудио, видео, құралдар, компьютер, интерактивті тақта, ғаламтор, мультимедиялық құрал, электрондық оқулықтар, мен оқу әдістемелік кешендер, инновациялық ақпараттық банк, инновациялық сайт және тағы басқалары жатады.

Қорыта келе, жаңа технологияны меңгеру педагогке оқу -тәрбие үрдісін жүйелі ұйымдастыруына көмектеседі. Оқытудың озық технологиясын меңгеру педагогтің кәсіптік шеберлігіне байланысты. Бұл әрбір ұстазды ойландырып, жаңаша жұмыс істеуге, жаңа ізденістерге жетелейді. Осы орайда Жүсіпбек Аймауытов «Сабақ беру үйреншікті жәй ғана емес, ол жаңадан жаңаны табатын өнер», -деп тұжырым жасайды. Сондықтан педагог өз оқу қызметіне психологиялық тұрғыдан қарап, әдістемелік шеберлікпен дайындалу керек. Оқу қызметінде интерактивті технологияларды қолдану педагог жұмысын өнімді, нәтижелі, ал балалардың білім алу әрекетін мәнді, қызықты, пайдалы етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Назарбаевтың «Қазақстан жаңа жаһандық нақты ахуалда: өсім, реформалар, даму» тақырыбындағы 2015 жылғы 30 қарашадағы Жолдауы.

2. МДҰ тәрбиелеу – оқыту жұмысында инновациялық енгізудің талаптары. Әдістемелік ұсыным Астана 2014

3. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. -Астана 2013ж .

4. Қазақстан Республикасының білім беру жүйесін 2010 жылға дейін Информатиканы оқытуда интерактивті тақтаны қолдану « Информатика негіздері » 2008 ж.-№ 5

5. Білім технологиялары -2010.-№ 5

«Өзін-өзі тану пәні» - баланың рухани байытудың негізі

*Қасымов Г.Б., №68 МИББ кешені
әдіскер*

*Абдильдина М.К, №68 МИББ кешені
тәрбиеші*

Қазіргі таңда келешек ұрпақтың рухани-адамгершілік құндылықтарын дамыту арқылы білім беру мәселесі алға қойылып отыр. Өскелең ұрпақ тәрбиесіне әкелген жаңалықтарға сәйкес қазіргі заманда адамның тұлғалық дамуына баса назар аударылып, жас жеткіншектерге берілетін білім негіздері олардың жеке даралық қабілеттерін жетілдіруге қызмет етеді.

Әр баланың жеке дара ішкі мүмкіндігі мен өзіндік қарымын дамытуға әсер ететін рухани-адамгершілік қағидалары жеке тұлғаның өзін-өзі дамытуының, өзін-өзі жетілдіруін, өзін-өзі жүзеге асыруының аса қажетті шарты болып табылады.

Қазіргі білім беру негізінде көтеріліп отырған «Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім берудің түп тамыры тереңде жатыр. Ол – халқымыздың ұлттық құндылықтарынан, салт-дәстүрден, рухани мұраларынан, ділінен, тағлымдық ой-толғауларынан бастау алады. Өзін-өзі таныған, өмірдің мәнін түсінген адам, өзін-өзі қадағалап, сынап, өзін-өзі тәрбиелеуге, өмірден өз орнын, өз бақытын табуға ұмтылады. Сондықтан өзін-өзі тану – адамның шындықты жаңа қырдан түсіну жағынан қарастыратын ілім, ол өз бойындағы болмысындағы бірегейлікке сәйкес келетін өзінің жеке құндылықтары жүйесін жалпыадамзаттық құндылықтар жүйесімен ықпалдастыруға бағытталған.

«Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білімі – ұлттық құндылықтарды іске асыру мен таратудың басты механизмі, өмірдің мәні мен өнегесі, тарихпен, ана тілімен, философиямен, әдебиетпен, дәстүрмен, психологиямен ұштасқан ұлттық-рухани білім мазмұны мен түрін қарастыру мектепке дейінгі кезеңнен бастау алуы тиіс.

«Халықтан асқан ұлы ұстаз жоқ» дейтін болсақ, ұлттық рухани мұралар – ұрпақтың рухани-адамгершілік азығын жетілдіретін негізгі өзегі болмақ. Рухани байлыққа апаратын жолдың бірі – білім, екіншісі – сол білімді пайдаға асыру. Адам алғаш білімнің құндылығына сүйене отырып, өз ортасын жақсы жағынан өзгертуге әрекет жасайды. Өйткені рухани жетілудің шыңына көтерілген адам өмірдің мәні мен мағынасын жай ғана

түсініп қоймай, жер бетінде ізгілік орнатуға күш салады. Қандай да болсын адамдықты, адамгершілікті бетке ұстаған қоғамның мақсаты- әр адамды рухани – адамгершілік байлық деңгейіне жеткізу.

Бүгінгі жас ұрпаққа білім беру ғана аз, оны жан-жақты дамыту, жетілдіру, жаңаша дағдыларға тәрбиелеу қажет. Әлемдік даму, ғылыми технология адамның ұшқыр ойлы, терең білімді, озық тәрбиелі болуын талап етеді. Сондықтан рухани-адамгершілік тұрғысынан білім беру әр тұлғаның азаматтық бейнесі жоғары болып, олардың кез келген ортада белсенділік көрсете алатынын қабілеттерін жетілдіруді көздейді.

Бүгінгі күні біздің елімізде ұлттық және азаматтық құндылықтардың негізінде жеке тұлғаны қалыптастыру және дамыту, жеке адамның рухани күш-қуат мүмкіндіктерін ашу, адамгершілік пен салауатты өмір салтын қалыптастыру үшін қажетті жағдайлардың барлығы да жасалуда. Тәрбиенің басты мақсаты әр адамның ішкі құндылығын, тұлғалық қасиетін ашып, бағалауға үйрету.

Баланың өзін-өзі тануы, бағалауы, «мен» деген болмысының қалыптасуын зерттегенде бала өзін өзгелермен салыстырғанда ғана, өзін-өзі танитыны байқалады. Баланың «мен өзім»деген бейнесіндегі жағымды жағдайларды сезініп, өз-өзіне ризашылықпен және сын көзбен қарауға тәрбиелеу қажет екені айтпасада белгілі. Балалардың рухани және тәндік психологиялық дамуы кеңейіп, өз құқылары мен міндеттері туралы түсініктерін кеңейтіп отыру қажет. Қоғам дамуының осы бір маңызды межесінде балаларымыздың табиғи мүмкіндіктерін ояту, қоршаған ортамен үйлесімді өмір сүру, өзін-өзі тану арқылы барша адамзатқа мейіріммен қарап, рухани бай болуы, яғни жаңа замандағы Абай атамыз насихаттаған «толық адамның» негізгі бейнесіне айналуы тиіс. Ұстаз шәкіртінің білімін шыңдаушы, білімнің биігіне қанат қағып, талай асуларды бағындыру жолындағы демеушісі әрі қолдаушысы екені бәрімізге аян. Әлемнің екінші ұстазы атанған ұлы бабамыз Әбу Насыр Әл-Фараби «Адамға ең әуелі білім емес, тәрбие керек, тәрбиесіз білім адамзаттың қас жауы» деген екен. Білім беру үрдісінде адамның үйлесімді даму міндеті тек әлемдік және ұлттық мәдениеттің үлгілерін құндылықты меңгеру арқылы ғана шешілетіні анық, өйткені тұлғаның бойында дүние танымдық және мінез-құлықтық бағдарламалардың қалыптасуы білім беру сапалы болғандығын білдіреді.

Осы орайда, жас ұрпақтың рухани мәдениетін арттырып, көркемдік әлемін байытуда, дүниетанымын қалыптастырып, салауаттылыққа тәрбиелеуде «Өзін-өзі тану» пәнінің орны ерекше. «Өзін-өзі тану» бағдарламасының негізгі мақсаты – адамның қоршаған ортаны біліп, өзінің ішкі жан дүниесіне үңіліп, өзін-өзі басқару негізінде адамгершілік-рухани әлеуметін көтеру. Жеке тұлғаның бойына имандылық нұрын ұялатуда, рухани баюына, қоғамда өзін-өзі табуына бұл пәннің мәні ерекше зор.

«Өзін-өзі тану» пәнінде білім беру процесін ұйымдастыруда пайдаланылатын әдістемелік тәсілдердің бірі «Шаттық шеңбері», «Ойын»,

«Өзіммен-өзім», «Тыныштық сәті». Бұл әдістемелік тәсіл ашық алаңда өткізіліп, балалардың еркін-еркін әрекет етіп, топта жақсы көңіл күй туғызатын, жаңадан өтіп жатқан материалдар бойынша игерген түсініктері мен іскерліктерін бекітуге арналған әдіс. Ойын әрекеттері мен жаттығулар жүргізу арқылы баланың жеке тәжірибесі негізінде оқу материалының мазмұны жүзеге асырылады. Балалардың ойын әрекеті қашан да олардың арасында белгілі бір өзара қарым-қатынастың пайда болуы және дамуымен байланысты. Ойында әр баланың ұстанымы белсенді болады: ол өзі ойнағысы келгенде және ойынға қызыққанда ойнайды, ойнауға керек жолдасты белсене іздейді, олармен белгілі қарым-қатынаста болады. Балалар ойынды өздері ойлап табады, ұйымдасады, өздері ойнайтын топ құрады, олардың құрамын да өздері өзгертеді. Балалар ұжымдық ойнау кезінде топтасады, сөйтіп олардың арасында жолдастық қатынастар қалыптасады. Мұндай ойындар мен жаттығулар, қызығы да құпиясы мол танымдық ойын тапсырмалар арқылы балалардың танымдық қызығушылықтары артады, ізденгіштікке, тапқырлық пен алғырлыққа, ұшқыр ойлай білуге, табандылыққа үйретеді, құрбыларымен жағымды қарым-қатынас жасау дағдыларын меңгертеді. «Әңгімелеу», «Әңгімелесу» тәсілдері арқылы баланың ой-өрісін, сөйлеуін дамыта отырып, шығарма арқылы адам бойында болуға тиіс құндылық қасиеттерін танып біледі. «Дәйексөз» тәсілі арқылы ұлттық құндылықтармен таныстыра отырып, сабақтағы негізгі ойды білдіреді.

Қорыта айтқанда, «Өзін-өзі тану» бағдарламасының мазмұнында ескеріліп, көзделген эмоционалдық тұрғыдағы ауқымды жүргізілген алуан түрлі іс-әрекеттер баланың адамгершілік рухани дамуының негізін қалауға және өмірлік дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді. Бұл білім мектеп жасына дейінгі, мектеп жасындағы балалардың бойында ең басты қажеттілік өзін-өзі дамытушылық қажеттілігін қалыптастыруы тиіс.

Қай қоғамда, қай мемлекетте болсын, қарым – қатынас адами құндылықтар, оның ішінде адамгершілік құндылықтар қалыптастыру кез – келген балабақшаның, мектептің міндеті болса, баланың өзін тануына, басқаны тануына, баланың болашақ дамуына «Өзін - өзі тану» пәні зор ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Елеусізова С. Қарым-қатынас психологиясы. – Алматы: «Рауан». 199
2. Н.Р.Аршабеков "Өзін-өзі тану: махаббат пен шығармашылық педагогикасы" халықаралық педагогикалық оқулар материалдары /"Бөбек" ұлттық ғылыми-практикалық білім беру және сауықтыру орталығы (31 қазан - 1 қараша, 2012 жыл). – Алматы, "Бөбек", - 2-ші басылым. - 2012.
3. «Өзіндік таным» педагогикалық, танымдық журнал, №3, 2006 ж.
4. Ғаламтор материалы, http://www.dzpd_uko.shym.kz

Воспитание учащихся на основе ценности общенациональной идеи «Мәңгілік ел»

*Майтанова С.Б., СОШ№36
педагог-психолог*

В Плате нации «100 шагов по реализации пяти институциональных реформ» 85-й и 89-й шаги посвящены идее «Мәңгілік Ел». Ясно определены цели и задачи по формированию социальных ценностей, официально имеющих национальный статус, данные ценности являются ориентирами развития каждого человека и всей страны в целом. Пришло время, когда национальная идея «Мәңгілік Ел» все больше проникает во все сферы повседневной жизни. Несомненно, основа данной идеи должна быть заложена в школе.

В школе № 36 города Караганды в рамках реализации идеи «Мәңгілік Ел» ведется целенаправленная воспитательная и образовательная работа. Воспитание в условиях реализации национальной идеи «Мәңгілік Ел», однозначно способствует формированию нового казахстанского патриотизма. Мы все прекрасно знаем, что воспитание подрастающего поколения - сложный процесс. Воспитательные задачи не решаются в короткий срок, в данном вопросе необходимы планомерность, непрерывность и самое главное системность. Несомненно, в организации воспитательной работы в школе большим подспорьем стали Концептуальные основы воспитания, разработанные Национальной академией образования им. И.Алтынсарина, в которых красной нитью проходит идея реализации ценностей «Мәңгілік Ел» в школах.

Так в чем же заключается особенность общенациональной идеи «Мәңгілік Ел», и какова ее роль в реализации основных задач воспитания? В первую очередь это система ценностей, формирующих казахстанскую идентичность, единство и общественное согласие.

Одна из первых ценностей – Независимость Казахстана и Астана.

Двадцать пять лет назад, никто и не мог подумать, что в степи раскинется современный мегаполис по своей инфраструктуре и архитектуре не уступающий мировым столицам с многолетней историей. Организовывая воспитательные мероприятия, мы стараемся делать акцент на то, что столица нашего молодого государства Астана является символом единства нашего народа. Благодаря идее «Мәңгілік. Ел» ценность нашей независимости приобретает новое осмысление в своей исторической значимости. В школе ежегодно организуются фотовыставки «Астана-символ Независимого Казахстана», учащиеся с удовольствием предоставляют свои фотоработы, хочется отметить что из года в год

уровень работ становится выше, каждый из участников старается представить самые лучшие виды нашей прекрасной столицы.

Следующая ценность **«Одна страна - одна судьба»**, характеризует общественное согласие и единение. Казахстан является многонациональным государством, и каждый из проживающих народов не чувствует себя ущемленным. Народ Казахстана всегда отличался своим гостеприимством и толерантностью. Школа №36 с казахским языком обучения, но, не смотря на это, наши учащиеся интересуются традициями и обычаями других национальностей, с интересом поют песни на русском языке, исполняют танцы различных народов. Каждый раз, говоря учащимися, о межнациональном согласии и мире мы обращаем внимание на то, что это великое наследие наших предков, которое необходимо ценить и уважать. Учащиеся нашей школы изучали деятельность Ассамблеи Народов Казахстана и ее влияние на общественную обстановку в Республике, целый ряд интересных исследовательских проектов по данной теме были подготовлены учащимися. В прошлом году в школе был проведен конкурс эссе на тему «Одна страна-одна судьба». Каждый из принимавших участие отметил, что уважение к обычаям и традициям народов проживающих на территории Республики, являются залогом мира и стабильности в нашей стране.

В продолжение темы звучит и третья ценность - **Светское общество и высокая духовность**. Нашу страну по праву называют «перекрестком цивилизаций», государственность в Казахстане имеет многовековую историю, и на протяжении тысячелетий светский характер органично сочетался с духовностью. Сегодня в Казахстане с уважением относятся ко всем представленным религиям, но в условиях террористических угроз как никогда необходимо проводить работу с учащимися формируя в них умение вести, открытый межконфессиональный диалог, соблюдать религиозную корректность, четко различать культуру высокой духовности и формы религиозного экстремизма. Данная проблема является одной из актуальных проблем мирового сообщества. В Казахстане также имеет место влияние некоторых нетрадиционных религиозных течений и организаций, которое направлено на обострение напряженности в казахстанском обществе, навязывание определенных норм религиозного поведения, чуждых традициям и обычаям жителей Казахстана. В этом направлении в школе проводится огромная работа, приглашаются специалисты Управления по делам религии, которые подробно учащимся рассказывают об отличительных особенностях нетрадиционных религиозных течений содержащих в себе элементы экстремизма.

Следующая ценность это **общность истории, культуры и языка**. Исторически сложилось, что история Казахстана – это история народа, для которого всегда на первом месте стояли традиции гуманизма, принципы объединения общества, дружбы и взаимопонимания с

соседними странами. Реальность нашего времени доказывает что именно общность и определяет культурную самобытность Казахстана. Прежде всего, это языковое многообразие нашей страны, в котором государственный язык выступает фактором консолидации и сплочения.

В школе обсуждаются проблемы актуализации трехязычия. Рассуждая на эту тему учащимися неоднократно приходили к выводу, что развитие языков необходимо для конкурентоспособности нашей страны и успешности каждого казахстанца.

Не менее важной в организации воспитательной работы в школе является седьмая ценность – **Национальная безопасность и активное участие нашей страны в решении общемировых и региональных проблем.**

Сегодня Казахстан является лидером ядерного разоружения. Ярким примером воплощения данной ценности является выступление Президента Казахстана, Лидера Нации Нурсултана Абишевича Назарбаева в Вашингтоне на Всемирном Саммите по ядерной безопасности: «Мы намерены занять достойное место в глобальной технологической цепочке производства ядерного топлива для мирных целей», отметил Нурсултан Абишевич.

Организуя работу в данном направлении, мы стараемся на примере исторических ошибок прошлых лет показать необходимость проведения работы по формированию мировой безопасности. Наши учащиеся готовили исследовательские проекты о Семипалатинском полигоне, изучали влияние радиации на природу и человеческий организм, они имели возможность близко познакомиться с последствиями неразумного обращения с ядерным оружием. В школе были организованы классные часы на тему «Небольшой Чернобыль-глобальные последствия», где учащихся знакомили с последствиями аварии на Чернобыльской АЭС.

В заключении мне хотелось бы отметить что мы понимаем, что успешная реализация ценностей «Мәңгілік Ел» в школе зависит, прежде всего, от педагога. В этой связи педагоги должны быть готовы к постоянному повышению профессиональных компетенций. Как сказал Вудро Вильсон, «Мы должны сами верить в то, чему учим наших детей».

В целом, идея «Мәңгілік Ел» выступает сегодня важным элементом новой идеологии воспитания, которая умело сочетает традиции и обычаи наших предков, а также имеет свои неповторимые особенности и формы развития евразийского типа культуры.

Исследование уровня адаптации первоклассников в КГУ СОШ №46

*Медведева Л.В., КГУ СОШ №46
педагог -психолог*

Поступление в первый класс – важный и трудный период в жизни детей.

Период приспособления (адаптации) ребенка к школе может длиться от 2-3 недель до полугода, это зависит от многих факторов: индивидуальные особенности ребенка, от имеющихся у него предпосылок овладения учебной деятельностью, характер взаимоотношений с окружающими, степень подготовленности ребенка к школьной жизни.

В силу разных причин дети имеют неодинаковый темп психического развития, поэтому подходят к возрасту поступления в школу с разным багажом жизненного опыта и разным уровнем развития психических процессов. Если психические возможности ребенка соответствуют предъявляемым в обучении требованиям, то говорят о его психологической готовности к школе. Если же такого соответствия нет, то обучение в школе может стать затруднительным, требовать слишком большого напряжения от самого ребенка, его родителей и педагогов.

С сентября по октябрь 2017-2018 учебного года исследования по адаптации первоклассников к обучению в школе проводились на основе мониторинга, единых методик, утвержденных ГорОО г. Караганды, согласно плану работы педагога-психолога СОШ №46.

С учащимися первых классов, в количестве 74 чел. было проведено психодиагностическое исследование с целью выявления уровня адаптации учащихся к школе: мотивации к обучению и отношение к школе.

Известно, что мотивы учения, являясь одним из компонентов учебной деятельности, выполняют функцию ее регулирования и поддержки. Учебная мотивация занимает важное место в мотивационной системе любого младшего школьника. Когда ребенок поступает в школу, у него преобладают широкие социальные мотивы (внутренняя позиция школьника). В начале обучения эти мотивы в сочетании с определенными познавательными интересами способствуют включению ребенка в учебную деятельность.

Известно, что такая широкая мотивация, определяемая новой социальной позицией, не может поддерживать учебу в течение длительного времени, постепенно она теряет свое значение. К концу первого класса среди всего многообразия мотивов главное место занимает мотив получения высокой отметки как источника других поощрений и залога эмоционального благополучия. Учебно-познавательные и другие широкие социальные мотивы (долг, ответственность, необходимость получить образование) не занимают ведущего места на протяжении всего младшего школьного возраста.

Для определения мотивации к обучению использовалась анкета Лускановой: учащимся предлагалось устно ответить на 10 вопросов, касающихся обучения в школе. В результате индивидуального опроса первоклассников в количестве 74 человек получены следующие данные: **95% (70ч) -высокая школьная мотивация** (высокий уровень учебной

активности и нормальная школьная мотивация. Т.е этих детей школа привлекает процессом учения); 5% (4ч.) – **средний уровень учебной мотивации** – положительное отношение к школе, но школа привлекает больше внеурочными сторонами; 0% (0ч.) – **низкий уровень школьной мотивации**.

В исследовании интеллектуальных способностей принимали учащиеся в количестве 74 чел. Ребятам необходимо было выполнить четыре субтеста: 1- словарный запас, 2-соотношение качественных и временных понятий, 3- логическое мышление, 4- математические способности; По результатам диагностики у 58% высокий уровень логического мышления, 32% средний и 9% низкий (*результаты первичной диагностики*). Словарный запас - 16% высокий уровень, 80%-средний, 4% низкий; Математические представления -47% высокий, 37% средний, 16% низкий; Логическое мышление - 48% высокий уровень, 27%-средний, 25% низкий; Соотношение качественных и временных переменных - 43% высокий уровень, 30%-средний, 27% низкий;

После проведенных наблюдений и диагностики учащихся в течение 1 четверти, с учащимися имеющими низкий уровень адаптации и с учащимися всего класса проводились занятия психолога по развитию их познавательных процессов и эмоционально-волевых качеств. Работа велась в традиционных направлениях - с детьми, педагогами и родителями.

Вывод: Процесс адаптации, в целом, проходит успешно. Большинство детей достаточно успешны в учебной деятельности. Атмосфера в классах благоприятна и доброжелательна. Требования, предъявляемые учителем, выполняются. Никто из учеников не обделен вниманием учителя, у всех равные возможности показать свои знания и умения. По полученным данным до 9% первоклассников показали низкий уровень выполнения отдельных заданий. Следовательно, они могут испытывать определенные трудности в обучении в связи с недостаточной сформированностью предпосылок учебной деятельности, конкретных учебных навыков.

Причины неподготовленности детей к школьной жизни могут быть самыми разными: некомпетентность родителей в данном вопросе, педагогическая и социальная запущенность детей, задержка их психического развития, гиперактивность, слабое здоровье и многие другие. Но все они говорят о том, как трудно ребенку успешно адаптироваться к взрослой жизни в современных условиях, когда в систему образования вносится много обновлений и перемен.

После проведенного исследования педагогом-психологом составлены рекомендации педагогам, родителям по развитию словарного запаса, логического мышления, повышению школьной мотивации учащихся 1-х классов, положительного отношения к школе, адаптации.

Литература:

1. Самоукина Н.В. «Практический психолог в школе» -М.: Просвещение, 2014.

2. Немов Р.С. «Практическая психология», -М.: Просвещение, 2011.
3. Абрамова Г.С. «Практическая психология»: учебник для вузов-4-е изд., перераб. И доп.-М.: Академический Проект, 2015.

«Мәңгілік Ел» құндылықтары арқылы отбасылық тәрбиені нығайту

*Муханбетжанова Н.Р., Акедилова К.К.
Ә. Бөкейхан атындағы №76 ЖББОМ*

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың бұйрығымен қыркүйек айының екінші жексенбісі «Отбасы күні» деп белгіленді. Мақсаты – отбасының құндылығын нығайту.

Отбасы – ұлттық құндылықтарды қалыптастырудың қайнар көзі. Отбасылық орта – бұл жақын орта, яғни ата – анасы, туған – туыстары. Отбасы құндылығы туралы сөз қозғағанда, тәрбие тақырыбының маңызы айқындала түседі. Отбасына өте маңызды жауапкершіліктер жүктелген. Мәселен, жас ұрпақты тәрбиелеу, олардың өмірлік мақсаттарын жүзеге асыру үшін қажетті жағдайлар жасау, өмірде өз орнын табуға көмектесу. Жас ұрпақ отбасында алғашқы ізгілік әліппесін ашады, адамгершілік тәлімін алады. Адамгершілік мәселелері сөзбен емес, іс – әрекетпен, отбасы мүшелерінің үлгісі арқылы берілсе ғана нәтиже береді.

Жақсы, өнегелі жанұяның адами қағидаларға құрылған тәрбие мектебінің үлгісі де өзінің лайықты нәтижелерін бермек. Ал, жанұяның адамгершілік – тәрбиелік потенциалы аз болған сайын, сол отбасында тәрбиеленген баланың да қандай болатыны айтпаса да түсінікті. Халқымызда «Отан – отбасынан басталады» деген сөз бар. Шындығында, қазақ елінің тарихи – мәдени, әлеуметтік және саяси өрлеу жолдары отбасынан айналып өтпегендігі тарихымыздан белгілі. Бұл отбасының тәлім – тәрбие, мәдениет және салт – дәстүрдің, жалпы ұлттық құндылықтардың сақтаушысы, қорғаушысы және ұрпақтарына аманаттаушы ретінде түсініледі.

Құндылықтар дегеніміз не? Жеке тұлғаның қоршаған ортада бағалайтын заттары не құбылыстары, өзіңізге ғана тән сеніміңіз. Құндылықтар көрсеткіші – бұл дұрыс, дұрыс емес, қайырымдылық, қатыгездік деген сеніміміздің қалыптасып қалған жүйесі. Бастапқы кезде сіздің бойыңызда құндылықтардың қалыптасуына ата-анасы ықпал етеді.

Өмір ең басты құндылық болып табылатыны анық. Адамдардың өмір сүру дүниесі құндылықтар дүниесін анықтайды. Басқаша айтқанда өмір болмаса, құндылықтар да болмайды. Адамдар қажетті құндылықтарды қабылдау арқылы өз өмірін сипаттайды. Отбасы құндылықтары берік болған сайын жас ұрпақтың рухани бай тұлға болып қалыптасуына мүмкіндігі мол.

Отбасылық құндылықтар – ана сүтімен бірге даритын қасиеттер, ата – ананы, туған – туысқандарды, жасы үлкендерді сыйлап, құрмет тұту, жасы кішілерге қамқор болу деп түсінуге болады. Отбасы – адамның рухани тірегі. [1]

Мемлекетімізді құрайтын халықтарды бір шаңыраққа топтастырып сан ғасырлық құндылықтарын ұлықтайтын Мәңгілік Ел ұлттық идеясы негізінде қазақ халқының салт – дәстүрлері жаңғыртылады. «Мәңгілік Ел» ұлттық идеясы бастамасын отбасынан, ошақ қасынан алады. Ұлттық салт – дәстүрі мен мәдениеті жоғары дамыған елдің өркениеті де жоғары болмақ. Олай болса, әр түрлі себептерге байланысты қолданыстан шығып жатқан ұлттық салт – дәстүрлерді қайта дәріптеп, өркениетті, дамыған елдердің қатарына қосылуымыз керек. Қазақ халқы ерте заманнан бері ұрпағының толыққанды, рухани бай адам болуы үшін бесік жырынан бастап, батырлар жыры, толғау, ертегілер тыңдатқан. Сол арқылы балалардың бойына ұлттық құндылықтарды дәріптеп отырған. Ата – бабамыздан мирас болып қалған ұлттық салт – дәстүрлерді қайта жаңғыртып, келер ұрпақтың бойына дарыту мемлекет пен отбасының және білім беру саласында жүрген әр маманның міндеті деп білемін.

«Бала тәрбиесі оның табиғи ортасы мен халқының салт-дәстүрі рухында тағылым болса, оның сана сезімінің дамып, жетілуі – де ұлты мен халқына қызмет ететін көкірегі ояу, тұлға болып өседі» деп ұлы ағартушы Ыбырай Алтынсарин тоқсан ауыз сөздің түйінін айтып кеткен.

«Отбасы шағын мемлекет» болғандықтан, ішкі заңдары болатыны белгілі. Дегенмен әр отбасының негізгі қағидасы: «Отбасындағы өзара сыйластық пен бала тәрбиесі» болуы керек. Қоғам мен отбасының, отбасы мен жеке тұлғаның арасындағы қарым – қатынастар тарихи даму үрдісінде өмір сүру салтының, қоғамдық қатынастарды дамытуға, жетілдіруге бағытталған. Отбасы құндылықтары салт – дәстүр, өнеге мен тәлім – тәрбие арқылы отбасы мен қоғамдағы өмір сүру салтының моделі ретінде жас ұрпаққа жеткізіледі. «Отбасында тыныштық болса – үйде тыныштық болады, үйде тыныштық болса – мемлекетте тыныштық болады, мемлекетте тыныштық болса – әлемде тыныштық болады» деп халық даналығында айтылғандай, отбасындағы адамдардың қарым – қатынасы, отбасы тәрбиесі ерекше орын алады. Демек, адамдар өздерінің басқалармен қарым-қатынасы арқылы қоғаммен үйлесіп, сәйкестенеді. Әркім өзінің жалпы қабылданған құндылықтар жүйесі, тағдыры, әдебі, мінезі арасындағы байланыстарды ұғынып, әрбір адамның басқалар алдында жауапты екендерін түсінеді. Адамдар өмір сүру барысында басқаларға зияны тимейтіндей жағдайда тіршілік етулерін түсінулері қажет. Яғни, әрбір отбасы өз балаларының дүниетанымдық көзқарасына әсер етіп, өмілік жолын анықтауда бағыт-бағдар беріп отыруы тиіс.

Қазіргі технологияның дамып, әлемдік жаһандану үдерісі кезінде материалдық қажеттілік бірінші орында. Әрбір адам жақсы өмір сүруге тырысып, сол үшін әртүрлі әрекет жасайды. Ішіп – жеу, әсем киімдер кию,

басында тұрақты баспанаң болуы керек. Сондықтан да, біраз ата – аналар бала тәрбиелеуде де тек «материалдық» қамтамасыз ету: киімі бүтін, қарны тоқ болса болды деп түсініп жүр. Алайда, ата – ананың міндеті баланың табиғи қажеттіліктерін ғана қамтамасыз етумен шектелмейді, рухани қажеттіліктермен сусындата отырып, дұрыс өмір сүруге бағыт – бағдар беруі керек. Материалдық және рухани байлықтың ара қатынасының тепе теңдігін сақтаумен байланысты. Абай Құнанбаевтың «ақыл, қайрат, жүректі бірдей ұста, сонда адам боларсың елден ерек» деген философиялық ойынан жақсы өмірдің бейнесін көруге болады. Адамның адамға қажеттілігі, оның бақытының кепілдігі іспеттес. [2]

Жас ұрпақтың бойында адамгершілік қасиеттерді қалыптастыру үшін, отбасының әр мүшесі, әсіресе, ата – анасы халық педагогикасы мен салт – дәстүрлерді білумен қатар, адамдық құндылықтармен терең сусындаған рухани бай адам болуы керек. Тек ата – аналармен бірлесіп жұмыс жасаудың арқасында ғана мұғалімдер балаларға үлкен адамдық бақытты бере алады. Рухани нәрдің бастауы кітап пен журналдарда екенін педагогтар тарапынан қолдау тауып, күнделікті сабақтарда айтылып отыруы керек.

Елбасымыз өзінің халыққа Жолдауында «Мәңгілік Ел» идеясының бастауы тым тереңде жатыр. Осыдан 13 ғасыр бұрын Тоныкөк абыз «Түркі жұртының мұраты - Мәңгілік Ел» деп өсиет қалдырған» – деп атап көрсетті. Елбасымыздың «Мәңгілік ел» идеясында «Мен барша халқымды жарқын болашаққа жол бастайтын адамзат баласының мәңгілік құндылықтары – ерік-жігер мен еңбексүйгіштік, мақсаткерлік қасиеттерді бойға сіңіруге шақырамын» деген сөзі жас ұрпақтың бойына рухани – адамгершілік құндылықтарды сіңіруге негіз бола алады. Ел болам десеңіз, бесігіңді түзеңіз. [3]

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану» №1. 2015
2. ҚР Президенті Н.Назарбаев Қазақстан халқына Жолдауы: Қазақ елінің ұлттық идеясы Мәңгілік ел. 17 қаңтар.2014 ж.
3. ҚР Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Нұрлы жол – болашаққа бастар жол» атты халыққа Жолдауы. 2014 жылғы 11 қараша.

Жантануға жақын бол

Шаяхметова З.О., «№36 жалпы білім беретін орта мектеп» КММ педагог- психолог

«Ұрпағы білімді халықтың болашағы бұлыңғыр болмайды» демекші, жас ұрпақты өркениет сатыларына мақсатты жетелеу бүгінгі күннің басты талабы.

Ерте заман қойнауынан бастау алған жантану ғылымы күнделікті өмірге қарқындап енуде. “Өзіңді өзің тани біл” деген Сократ тұжырымының өзектілігі де артып келеді.

Оқу - тәрбие үрдісіне қосар үлесі мол екенін педагогтар мойындап, психология ғылымына ден қойып, бет бұра бастады.

«Баланы жан-жақты етіп тәрбиелеу үшін оны жан-жақты білу керек» деген белгілі педагог К.Д. Ушинский. Оның көрегендігі педагогикалық іс-әрекеттің психологиялық қызметпен тығыз қарым-қатынаста екендігін дәлелдегендей.

Әр адамның өмірі өз қолында. Өз мақсатына жетуі үшін көп еңбектенуі керек. Осындай қажырлы еңбектің, қайсар білектің иегері, адам жанын түсіне білетін – психолог маманы. Күнде өзгеріп, күн сайын жаңа көзқарастар мен жаңа бағыт – бағдарға еретін жаңаша заманның мұғалімі заманауи тұрғыда дамудың жолын таба білетін дара тұлға емес пе?! Қиындықтан қашып, «ауырдың үстімен, жеңілдің астымен» жүрген адам мұндай мамандықтың сырын түсіне бермейді. Менің кәсіби ұстанымым: жаңа көзқарастармен өсіп келе жатқан жас ұрпақтың жан – дүниесіне үңіліп, асқан мейірімділікпен саналы тәртіп, салиқалы ой айтуға тәрбиелеуде, өз пікірімді зерделеп, ізгілік жолында еңбек етемін. Заманның соққан желінен жасқанбайтын қажырлылық қанымызда бар болғандықтан, жаңалықтарға төтеп беріп, адам ғұмыр бойы өзі көріп, білгендерін ой елегінен өткізіп, жақсысын өз бойына дарытуға тырысады. Адам баласы жас кезінде жаңалыққа құмар әрі әсершіл болады. Жақсы мен жаманды айыратын кезде ғана өз – өзін тәрбиелеудің қиындығын түсінеді. Міне, осы кезде психологтың шынайы көмегіне зәру болмай ма?!

Өмір болған соң адам басында қуаныш, реніш, қателесу, қайғы-қасірет, күйзеліс сияқты шытырман жағдайлар жиі кездесіп тұрады. Отбасында, жұмысында болып жатқан сәтсіздіктерді ешкімге тіс жарып, айтпай, іштей тынып жүре береді. Мұнысы да бір есептен дұрыс та шығар. Туысына айтса жүрегі ауырып, жаны қиналар. Жатқа айтса, басында болып жатқан жайт жалпақ жұртқа жайылып, жағымсыз жағдайда қалар. Енді не істеу керек? Осындай сәттері көпшілік психолог мамандарының ақыл-кеңесіне жүгінуін жадында сақтауы тиіс. Бүгінгі күні мектептерде психолог мамандары жұмыс істейді. Ал олардың өмірде ең маңызды іс атқаратынын көпшілік түсіне бермейді. Қоғамда, ата-ана мен бала, оқушы мен ұстаз, ата-ана мен ұстаз арасында түсінбеушілік жағдайлар жеткілікті. Түсінбеушілік әсіресе, жауқазындай жайнап өсіп келе жатқан жасөспірімдер арасында жиі көрініс береді. Қиналып келген адамды дәрі-дәрмексіз емдеуге болатын кездер де болады.

Сырт қарағанда жұрттың бәрі бақытты жандар сияқты. Бірақ, «тұяғы бүтін тұлпар жоқ, қанаты бүтін сұңқар жоқ» дегендей әр адамда бір уайым бары анық. Сол себепті психолог маманы адамдардың жан дүниесін зерттейтін ғылым. Адам- жеке тұлға десек, бір адамның жанына шипа

бергеннің өзі неге тұрады?! Осындайда әр адамның басында болған оқиғаға байланысты

«Жанымды менің кім ұғар?»

атты мына өлеңді тілге тиек еткенді жөн көрдім.

Жақын деп мынау жарыма,

Көкейде жатқан сыр айттым.

Тыныштық бер деп жаныма,

Тыңдамай мені мұңайтты.

Ержетіп қалды ұлым деп,

Онымен келді сырласқым.

Деді де ұлым күлімдеп,

-Емеспін, шеше, құрдасың.

Құрдасқа келіп сыр айтқым,

Келіп ем, құрбым көңілсіз.

Бекерге барып, құр қайттым,

Секілді болды өмір – күз.

Сырымды айттым, досым деп,

Ашып жан-сарай есікті.

Бекер-ақ бопты осым тек,

Өзгеге ол сыр жетіпті.

Сырласпақ болып әпкеммен,

Бір шетін сөздің бастап ем.

-Асығып барам, әттең мен,

Әйтпесе, сенен қашпап ем...

Деген соң қайттым жиналып,

Айналама қарап жалтақтай.

Кеттім ғой әбден қиналып,

Жанымды ұғар жан таппай.

Жаныңды ұғар жан тапқыңыз келсе, психолог маманына жүгініңіздер!

Жастың жанын жайқалтатын адалдығымен, мейірімділігімен, сүйіспеншілігімен шабыт сыйлай алады. Шын шабыт адамға өз - өзіне шынайы сенгенде немесе біреу сенім артқанда келеді. Жанары жұлдыздай жанған шәкірттердің жан сырын ұғынып, болашаққа жетелей алатын да шабыттандыратын да, ұстаз ұстанымы басым – психолог маманы. Мысалы, Абай ақынның: Адамның білсем, үйренсем деген ой-сезім, тілек-мүдделерін өсіру қажет, сол жолда қажымай, талмай еңбек ету керектігін түсіндіреді. Сондай-ақ, менің де әрдайым ұстанымым, жалықпай бағбанның тал еккені сияқты, шәкірт жүрегіне білім нәрін егуге тырысудамын. Жеткіншектердің ертеңгі күні ардақты азамат тәрбиеленіп шықса, күллі еңбегінің ақталғаны деп білемін. Осындай мақсатпен халықтың нұрлы ертеңі үшін, ел игілігі жолында атқарып отырған барша ұстаздар қауымына қажымай-талмай, еңбектеріне жемісті болсын дегім келеді.

Виды рефлексии на уроках информатики

Москаленко А.Н., КГУ «Гимназия №45»

Система преподавания и обучения требует от современного урока не только изложение учителем материала урока в виде лекции, но и задания, требующие применение полученных знаний на практике, в том числе творческого характера, а также знакомящих учащихся с актуальными проблемами, стоящими на данный момент перед обществом. [1, с. 8]. Часть знаний учащиеся получают путём самостоятельного поиска новой информации при решении поисковых задач. При этом для учащихся важно чётко осознавать цель, к которой они должны стремиться, что, в свою очередь, требует от них понимания критериев её достижения, а также анализа степени её реализации. Для этого на каждом из своих уроков я применяю рефлексию.

Рефлексия - это анализ, осознание собственной деятельности, подведение её итогов, самоанализ, позволяющий зафиксировать достигнутый результат и оценить свою работу. Она помогает учащемуся не только осознать пройденный до цели путь, но также и выстроить логическую цепочку, систематизировав полученный опыт, сравнив свои нынешние успехи с прошлыми. [2].

На своих уроках я часто использую рефлексию «Истина или ложь?». В соответствии с темой урока, как правило, это урок теоретический, например, История развития вычислительной техники, группы составляют 2-3 истинных и 2-3 ложных утверждения, озвучивают их, а остальные учащиеся должны понять, какое из утверждений – истинно, какое – ложно.

В 6-х классах на теме «Основные приемы форматирования текста. Шрифт. Абзацы. Отступы и интервалы» можно использовать рефлексию «Линия алфавита»: для этого потребуются добровольцы. Используя буквы в алфавитном порядке участникам необходимо выйти вперед и по очереди называть ключевые слова по заданной теме. Например, вы можете начать: А – Абзац; Б – Буквица; В – Вставка и т. д.

Рефлексия «Минутка» подходит для закрепления новых понятий, пройденных на уроке. Для данной рефлексии необходимо подготовить заранее конверты с ключевыми словами. Начинаем рефлексию с раздачи этих конвертов. Учащиеся достают по одному слову за раз, и в течение минуты объясняют ключевые слова сегодняшнего урока из ваших конвертов остальным участникам группы, не называя самого слова. Первый человек, отгадавший слово, выбирает следующее из конверта и объясняет остальным. Этот вид рефлексии хорошо подходит для завершения урока «Логика и логические операции. Таблицы истинности» в 8-х классах.

Рефлексия «Добавить детали». Для неё необходимо заранее подготовить одно нераспространённое, содержащее как можно меньше

подробностей, предложение. Работая в группах, учащимся необходимо сделать предложение более подробным для того, чтобы продемонстрировать приобретенные знания. Группу, чье предложение окажется наиболее точным и подробным, можно поощрить на усмотрение учителя. Например, если тема урока «Графическое представление табличных данных» в 7 классе, то возможно следующее предложение: *Диаграмма – это представление значений*. Учащиеся преобразовали предложение до такого вида: *Диаграмма – это визуальное представление числовых значений, способствующее более наглядному восприятию числовой информации*. [3, с. 79]

В 5-х классах на уроке «Какие важные устройства есть в компьютере?» удобно применять рефлексия «Тематические ключевые слова». Учителю необходимо заранее подготовить банк слов, среди которых будут как ключевые слова данной темы урока, так и слова, соответствующие другим темам. Из банка слов учащимся предлагается выбрать только те слова, которые имеют отношение к теме урока. Данный вид рефлексии способствует повторению новых терминов и может выполняться как в тетрадях, так и на постерах или на доске.

Вместо проведения в конце урока блиц-опроса по пройденной теме, можно воспользоваться рефлексией «А Б В Г». Для этого нужно заранее подготовить набор карточек так, чтобы у каждого учащегося в классе их было по четыре – с буквами А, Б, В и Г. Задавайте вопросы с четырьмя вариантами ответа, ученики должны показать карточку с правильным ответом. Призывайте их не смотреть на карточки-ответы остальных.

«Крестики-нолики» – ещё один интересный вид рефлексии, которую можно использовать и на практических занятиях. Учащиеся объединяются в две команды. Команда 1 (Нолики) выбирает число из таблицы. Затем учитель читает вопрос под этим номером. При правильном ответе Команда 1 ставит нолик в этом квадрате. При неправильном ответе Команда 2 (Крестики) получает шанс ответить на вопрос и поставить крестик в данном квадрате.

Результаты анкетирования учащихся 5-11 классов (63 ученика) показали: 23% опрошенных (15 учащихся) ответили, что они считают наиболее эффективными такие виды рефлексии, как «Истина или ложь?» и «А Б В Г», 44 % (28 учащихся) - «Тематические ключевые слова» и «Добавить детали», 33 % (20 учащихся) - «Крестики-нолики» и «Линия алфавита».

Использование рефлексии привело к повышению у учащихся самооэффективности, так как они видели свои реальные достижения, сравнивая себя на прошлых уроках с собой нынешним. Таким образом, у учащихся развивались навыки саморегулирования и метапознания, что способствует становлению их успешными учениками.

Үштілділік – заман талабы. Қазіргі заманғы білім беру жүйесіне үштілділікті енгізу

*Абдыкалыкова М.С., №13 жалпы білім беретін орта мектебі
қазақ тілі және әдебиетінің мұғалімі*

«Қазақстан бүкіл әлемде үш тілді пайдаланатын жоғары білімді ел ретінде танылуға тиіс. Бұлар: қазақ тілі-мемлекеттік тіл, орыс тілі-ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі – жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі».

Н.Ә.Назарбаев «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан»

Еліміздің болашақ бағдарының оң болуы үшін Елбасымыз «Бәсекелестік қабілет», «Үш тілде білім беру», «Компьютерлік сауаттылық», «Шет тілдерін білу», «Мәдени ашықтық» сияқты факторларға ерекше көңіл бөлуді ұсынады. ХХІ ғасырға лайықты ізгі қасиеттерге ие болу – бүгінгі таңдағы әрбір жеке тұлғаның алдында тұрған асыл міндет. Қазіргі кезде адамның кәсіби шеберлігіне, білім өрісіне, зиялылық және танымдылық деңгейіне жаңа технология дәуірінің өзі биік талаптар қойып отыр. Өткеннен сабақ ала отырып, болашақтың қоржынына өзіміздің халықтық қасиетімізбен, жаңарған болмысымызбен, терең ой-санамыз, сапалы дүниелерімізбен үлес қосу – жаһандану кезеңінің табалдырығында тұрған біздер үшін аса маңызды іс. Елбасының сөзімен айтқанда, «Білімді, көзі ашық, көкірегі ояу болуға ұмтылу – біздің қанымызда бар қасиет». Жас ұрпақтарды әмбебап, ғаламдық құндылықтарға тәрбиелеудегі ең басты міндеттердің бірі болып олардың әлемдік кеңістіктегі көршілес мәдениеттердің иелерімен жақсы қарым-қатынасқа, өзара біріккен шараға түсе білу қабілетін қалыптастыру.

Осы сұранысты қанағаттандыратын мамандарды дайындау үшін қазіргі кезде өзара байланысты және өзара тәуелді әлемде жас ұрпақты тәрбиелеудегі тиімді құрал болып саналатын көптілді білім беру жүйесіне үлкен көңіл аударылып жатыр.

«Әлемде жарыққа шығатын 10 млн кітаптың 85%-ы ағылшын тілінде етек жаюда. Ғылым, даму, ақпаратты технология – барлығы да ағылшын. Қазақстанда 3500 шет елдік компания жұмыс істейді. Олармен біз ағылшынша сөйлесеміз, осы тіл арқылы өндіріс күшімізді көтереміз», - деді Елбасы.

«Үш тілде білім беру» саясаты қазіргі таңда балабақшадан бастап, мектеп, арнаулы орта, жоғары оқу орындарында жүзеге асырылып жатыр. Балабақша, мектептен бастап, ағылшын тілін меңгеріп жатқан жеткіншектерге бұл үдеріс аса қиындық тудырмайтыны да анық. Елбасы Қазақстан халықтары Ассамблеясының 12 сессиясында сөйлеген сөзінде: «Қазақстандықтардың жас ұрпағы кем дегенде үш тілді білулері тиіс: қазақ, орыс, ағылшын тілдерін еркін меңгерулері қажет» деп, Еуропадағы мектеп түлектері мен студенттерінің өзара бірнеше тілде еркін сөйлесулері қалыпты үдеріске

айналғандығын баяндады. Сондықтан, кем дегенде үш тілді меңгеру – бүгінгі дәуір талабына айналып отырған қажеттіліктердің бірі болып саналады. Бүгінде елімізде ағылшын тілді мамандарды даярлау ісіне ерекше мән беріліп, ағылшын тілін үйрететін топтар, үйірмелер көптеп ашылуда. Оның жүзеге асырылуына «Тілдердің үш тұғырлылығы» мәдени жобасының септігін тигізіп отырғаны баршаға аян. «Қазақстан бүкіл әлемде үш тілді пайдаланып жоғары білімді ел ретінде танылуға тиіс. Бұлар, қазақ тілі – мемлекеттік тіл, орыс тілі – ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі – жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі» деп Елбасымыз өз жолдауында айтып кеткендей, ағылшын тілі бірінші дүниежүзілік әмбебап тілі болып табылады. Осы уақытта әлемдегі көптеген елдер ағылшын тілінде қарым-қатынас жасайды. ХХІ ғасырда қазақ елінің биік белестерге көтерілуі бағытында қазіргі заманда жаһандық тіл болғандықтан, ағылшын тілін меңгеру күн тәртібінің басты мәселелерінің қатарында тұр.

Көптілді білім – көп мәдениетті тұлғаны қалыптастырудың өзегі. Бүгінгі таңда көп тілді оқыту – жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемдік ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіндік беретін қажеттілік. Үш тілде оқыту – заман талабы десек, оның негізгі мақсаты: бірнеше тілді меңгерген, әлеуметтік және кәсіптік бағдарға қабілетті, мәдениетті тұлғаны дамыту және қалыптастыру. Қазақ тілі мемлекеттік тіл, ал орыс тілі мен шетел тілдерінің бірін білу тұлғаның ой-өрісін кеңейтеді, оның «сегіз қырлы, бір сырлы» тұлға болып дамуына жол ашады, ұлтаралық қатынас мәдениетін, толлеранттілігін және планетарлық ойлауының қалыптасуына мүмкіндік туғызады. Маманға шет тілін меңгеру кез-келген шетелдік ортада өзін еркін ұстап, жаңа кәсіптік ақпараттар легіне немесе жалпы ақпараттық ғаламшарға бейімделу мүмкіндігіне ие болады. Әр адамның түрлі әлеуметтік қызметтерінде жеткен жетістіктерінің нәтижелері түрлі болмақ, сол себептен шетел тілін оқытудың мақсаты тек нақты білім іскерліктерін біліп қана қоймай, сондай тілдік тұлғаны қалыптастыру болып табылады, оған шет тілі «өмір заңдылықтарында» және «нақты жағдаяттарда қарым-қатынас жасай алу үшін» қажет болмақ.

Елбасы «Қазақстан – 2050» стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында «Біз ағылшын тілін игеруде серпіліс жасауымыз керек» деген. Демек, ағылшын тілін білмей, заман талабына лайықты, бәсекеге қабілетті тұлға қалыптастыруға толық қол жеткізе алмаймыз.

Елбасының «Үш тұғырлы тіл туралы» идеясын іске асыруда Қарағанды қаласының №13 жалпы білім беретін орта мектебі де сырт қалған жоқ. 8 сыныпта «Физика» пәнінен өткізілетін факультатив биылғы оқу жылынан бастап ағылшын тілінде өткізілуде. Оқушыларға мұндай жаңашылдық өте қызықты, оқуға деген ынтасын оятуда. Өзім де осы мектепте орыс сыныптарында қазақ тілі пәнінің мұғалімі, аудармашы қызметін атқарғандықтан, қазақ және орыс тілін жетік білуге талпынудамын, ал

ағылшын тілін тиісті мамандардан үйренудемін. Сабақ беру барысында, әрине, үш тілділікті насихаттау, үш тілділікке үндеу мақсатында көптеген жаттығулар орындаймыз. Соның бірі, етек жайып, оқушылардың көңілінен шыққан «Полиглот» ойыны. Осындай қарапайым ойын тәсілі арқылы бастауыш сынып арасында үш тілге деген қызығушылықтарын оятуға болатыны аян. Сондай-ақ, мемлекет басшысы: «Компьютерлік сауаттылық, шет тілдерін білу, мәдени ашықтық сияқты факторлар әркімнің алға басуына сөзсіз қажетті алғышарттардың санатында. Сол себепті, «Цифрлы Қазақстан», «Үш тілде білім беру», «Мәдени және конфессияаралық келісім» сияқты бағдарламалар – ұлтымызды, яғни барша қазақстандықтарды ХХІ ғасырдың талаптарына даярлаудың қамы», - деп те атап өткен.

Мектебіміздің Ресурстық орталығында «Компьютерлік іс жүргізу» атты курсы басқа мектептерден келген 10-11 сыныптары арасында жүргізіледі. Курс мақсаты, Елбасымыздың «компьютерлік сауаттылық», «мемлекеттік тілде іс-құжатты сауатты жүргізу», «орыс тілін жетік білу» сияқты түсініктерімен үндес келеді. Курс тыңдармандары орыс және қазақ мектептерінен, бірақ сабақ екі тілде бірдей жүргізіледі. Не үшін деген сұрақ та туындауы мүмкін. Мұның себебі, біздің мақсатымыз, құжатты тек сауатты жазатын ұрпақ қана емес, құжатты мемлекеттік тілде сауатты жаза алатын, орыс тілін жетік білетін ұрпақ тәрбиелей білу. Әрине, ол он-оңай жүзеге асыратын іс емес, сырт көзге оңай көрінгенімен, ұзақ уақытты, көп күшті талап ететін дүние.

Үштілділік үдерісіне толықтай өтіп, әлемдік деңгейдегі даму кеңістігіне дендей ену – қазіргі қажеттіліктердің бірі. «Тілдерді қолдану мен дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасының» басты мақсаты – қазақ тілінің мәртебесін көтеру, мемлекеттік мекемелерде іс-қағаздарды қазақ тілінде жүргізу, ағылшын тілін меңгерту, орыс тілін жетік білу, яғни, үш тілде білім берудің сапасын арттыру.

Көптілді білім беру ісінде атқарылып жатқан жұмыстардан шығатын қорытынды менің ойымша мынадай:

- көптілді білім беру – бұл мектепте оқу пәндерін екі немесе одан да көптілде аудармасыз оқыту (ағылшынша, орысша не қазақша және «политілді»- қазақша, орысша, ағылшынша);

- Қазақстан Республикасының әр мектебінің түлегі үш тілді жетік біліп шығады;

- көптілді меңгеру еңбек нарығында да жоғары бағаланады;

- алыс және жақын шетелдерде тілдік көмекті керек етпейді;

«Тіл тағдыры – ел тағдыры», «Тілі бірдің –тілегі бір» демекші, ел бірлігінің негізі – тіл бірлігіне қол жеткізу жолында қызмет ету қазақстандықтардың ортақ парызы. Ендеше, өзге тілдің бәрін біліп, өз тілімізді құрметтейік.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Солташұлы Ы. Заман Талабы – көптілді болу. // Ақиқат. 26 қараша-2012 ж. № 11. 14-15 б;
2. <http://adilet.zan.kz/kaz/doc/> Қазақстан Республикасының Президенті - Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы, Астана қ., 2012 жылғы 14 желтоқсан.
3. <http://adilet.zan.kz/kaz/doc/> Қазақстан Республикасында тілдерді дамыту мен қолданудың 2011 - 2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.
4. <https://strategy2050.kz/> «Болашақ» халықаралық стипендиясының мерейтойлық форумы.

Саралап оқыту әдісін жаратылыстану сабағында қолдану арқылы оқушылардың білім сапасын көтеру

*Абугалиева С.Н., №82 ЖББОМ
бастауыш сынып мұғалімі*

Бүгінгі таңда оқушының өздігінен білім алуы үшін белсенді оқу іс-әрекетін ұйымдастыру оқу үрдісіне қойылатын негізгі талаптардың бірі.

Жаңартылған білім беру бағдарламасының негізгі бағыты оқушының алған білімді өмірде қолдана алуын қамтамасыз ету және сындарлы шешім қабылдауға мүмкіндік беретін тұлғалық қасиеттерді дамыту еді. Ол үшін әр оқушы өзінің мүмкіндігін, ерекшелігін толық көрсете алатындай оның тұлғалық дамуына жағдай жасалу керек.

Бастауыш сыныпта оқытылатын жаратылыстану пәні негізгі мектептегі «География», «Физика», «Биология», «Химия» пәндерінің негізі болып табылады. Жаратылыстану пәні – ғылымға бастар жол. Ал пән бойынша сынып оқушыларының бойынан мынандай белгілер байқалды:

- пәнге деген қызығушылықтың болмауы;
- берілген тақырыптарды ауыр қабылдауы;
- жиынтық бағалау нәтижесінің төмендеуі әсерінен пән бойынша білім сапасының төмен болуы;
- әр жиынтық бағалау нәтижесіне талдау жасағанда үлгерімі төмен оқушылардың дамымай бір орында қалуы;

Кез-келген сынып дайындық дәрежелері мен даму деңгейлері және оқуға деген көзқарастары мен қызығушылықтары әртүрлі деңгейдегі оқушылардан тұрады. Іс тәжірибемде байқағанымдай, тұлғалық және интеллектуалдық ерекшеліктері есепке алынбай жас категориясы бойынша бір сыныпқа жиналған оқушылардың білімді игеруі біркелкі, тең дәрежеде алдыға жылжуы мүмкін емес. Сондықтан, оқушылардың танымдық іс-әрекеттерін, жеке тұлғалық ерекшеліктерін ескере отырып, білім-біліктерін дамыту үшін, әр оқушының білім сапасын жоғарылату мақсатында жаратылыстану сабағында

саралап оқыту әдісін іс-тәжірибемде қолдана бастадым. Саралап оқыту тәсілін пайдалануда оқушы бағдарламаға сай білімді игеріп қана қоймай, әрі қарай білімін дамытуға мүмкіндік алды.

Сараланған тапсырмаларды сабақтың әр кезеңінде: жаңа сабақ, өткен сабақты қайталау және сабақты бекіту, тіпті, үйге тапсырма бергенде де пайдаландым. Әр оқушының дамуында өзіндік ерекшеліктері бар. Жаңа бағдарлама талабын негізге ала отырып, оқушының жанын жараламай, оқуға деген қызығушылығын арттыратындай жұмыс түрлерін ұйымдастырдым. Мысалы, пән бойынша үйге берілген тапсырманы сұраған кезде оқушының жауап беруге қиналатын іс-әрекетінен бастамауды, жұмысты оқушы өз білімін достарымен, мұғаліммен бөлісуді қалаған жағдайда ұйымдастыруды жөн көрдім. Оқушыларға тапсырма берілген соң «Бағдаршам» әдісін пайдаланады. Тапсырманы түсініп отырғандар жасыл түсті, сұрағы барлар сары түсті, түсінбей, орындамай отырғандар қызыл түсті көтереді. Тапсырманы жеңіл қабылдап, орындап отырғандарға қосымша тапсырма беріледі. Сұрағы барларға түсіндіріледі. Ал мүлдем түсінбей отырғандармен жеке жұмыс түрі ұйымдастырылады. Сабақ соңында «Сөйлемді аяқта», «Білім қоржыны», «Жетістік баспалдағы», «Бас бармақ», «Бес саусақ» және тағы да көптеген кері байланыс түрлері арқылы оқушылардың оқу материалын қаншалықты түсінгендігін анықтаймын. Келесі сабақтың бас кезінде сол тақырып бойынша қызықты ақпарат айтудан немесе қызықты жұмбақ шешкізуден бастаймын. Мысалы «Су» тақырыбын өткенде «Елеуішпен суды қалай тасуға болады?» деген сұрақ қою арқылы немесе судың қасиеттеріне байланысты бейнежазба көрсетіліп, «Судың қандай қасиеттерін байқадық?» деген сұрақтар арқылы өтілген материалды қайта еске түсіреміз. Осы уақытта қабілеті жоғары оқушылар сәл күрделі тапсырмаларды орындап жатады.

Жаңа сабақты түсіндіру кезеңінде де саралап оқыту әдісін пайдаланған абзал. Мұғалім жаңа тақырып өтпес бұрын оқушы дайындығын алдын-ала ойластыруы керек. Бұндай дайындық оқушының жаңа тақырып туралы өздігінен білім алуға мүмкіндік береді. Қабілеті жоғары оқушыларға «Ауа» тақырыбын өтпес бұрын үйде ауаның пайдасы туралы біліп келулері тапсырылады. Осындай іс-әрекетке бірте-бірте барлық оқушылар жұмылдырылады. Келесі баспалдақ-берілген тақырып бойынша реферат жазу. Бұл өте жақсы нәтиже береді. Себебі, табиғат туралы білімдерін тереңдетіп қана қоймай, қосымша әдебиетпен жұмыс жасауға үйренеді. Осындай жұмыстың нәтижесі оқушылардың ғылыми жобаға қызығушылықпен қатысуға көмегін тигізді. 1-сыныптың жаратылыстану пәнінен «Жануарлардың қандай түрлері болады» деген тақырып бойынша «Өрмекші үй жануарына жата ма немесе өрмекшінің пайдасы» тақырыбында бір оқушым облыстық «Зерде» балалар мен жасөспірімдер ғылыми жоба байқауына қатысып ІІІ орынға ие болды.

Саралап оқытуды сабағымда қолдана отырып, мынандай нәтиже көрсеткені байқалды:

-оқушылардың жаратылыстану пәні бойынша білім сапасының жоғарылауы;

-пәнге деген қызығушылығы артты; «Менің сүйікті пәндерім» тақырыбында алынған сауалнама нәтижесінде оқушылардың 84 % жаратылыстану пәнін белгілеген.

-оқушының іздену дағдысы қалыптасып, жауапкершілігі артуы;

-әр оқушының өз-өзіне деген сенімділігінің нығаюы.

Осыдан кіші мектеп жасындағы оқушыларға саралап оқытуды тиімді пайдалану арқылы білім сапасын арттыруға болатынын байқадым. Себебі, саралап оқыту әдісінің негізгі ұстанымы – үлгермеушілікті жою, яғни үлгерімі төмен оқушыларға қосымша түсіндіру жұмыстарын жүргізу болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1.Ж.Ж.Қожамқұлова «Жаңа ақпараттық педагогикалық технологиялар», Алматы, 2013ж.

2.Новикова Л.И. «Дифференцированный подход к учащимся в процессе обучения» «Начальная школа» №1, 2002г.

Бастауыш мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың теориялық негізі

*Алданазарова Ж.Е, «№ 102 мектеп-гимназия»КММ
бастауыш сынып мұғалімі*

Білім беру жүйесін жаңғыртудың басты бағыты ретінде оқушылардың өзін дамытуы және қоғам өміріне пайдалы үлес қосуы үшін ақпаратты өздігінен алу, талдау, құрылымдау және тиімді пайдалануын көрсетуге болады.

Функционалдық сауаттылық, яғни «адамның өмірдің және іс-әрекеттің түрлі саласында қолданбалы білім негізінде қалыпты тіршілік міндеттерін шешу қабілеті» – осы процестің өзегі болып саналады.

Осыған орай, білім беру ұйымдарындағы оқыту процесі оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға бағытталуы тиіс. Пәндік талаптарды жеке пәндердің құралдары арқылы жүзеге асыру мүмкін болса, білім берудің тұлғалық және метапәндік нәтиже талаптарын мектептің негізгі білім беру бағдарламасына енетін барлық оқу пәндері, курстары және модульдерінің бірлескен және келісілген әсері арқылы жүзеге асыруға болады.

Қазіргі ақпараттық қоғамда сауаттылық ұғымы қоғамның барлық топтарының негізі болып табылады. Оның үстіне сауаттылық ұғымы анағұрлым кеңейтіліп (ақпараттық, техникалық, музыкалық сауаттылық және т.б.) мәдениеттің атрибут мәртебесін иеленеді.[1]

Функционалдық сауаттылық – адамның сыртқы ортамен қарым-қатынасқа кіру қабілеттілігі және аса тез бейімделуі мен жұмыс істеуі. Тұлғаның оқу, ұғыну, қысқа мәтіндерді жасау және жеңіл арифметикалық амалдарды орындаудағы қарапайым сауаттылығына қарағанда тұлғалық сауаттылықтың айырмашылығы тұлғаның нақты мәдени ортада тіршілік ету үшін минималды қажетті болып саналатын әлеуметтік қарым-қатынас жүйесінде тұлғаның қалыпты жұмыс істеуін қамтамасыз ететін біліктілік, икемділік пен дағдылар атомарлық деңгейі, яғни функционалдық сауаттылық болып табылады.

Орта білімнің бір тұтас жүйесіндегі бастапқы кезеңінің ерекшелігі дәл осы сатыда оқу іс-әрекетінің негізгі икемділіктерін игеру, оқудың қажеттілігі мен ықыласына тиісті жағдай жасау болып табылады. Баланың психикалық дамуында бала орындайтын нақты осы іс-әрекет басқа жұмыстардың түрлері кешенінде (ойын, спорттық, мәдениеттік, еңбектік) жетекші рөл атқарады.

Психологиялық-педагогикалық зерттеулерден белгілі болғандай оқушының субъектілік қасиеттері пайда болуының негізгі көрсеткіші еріктілік болады. Оқу іс-әрекетінің біліктілігі, басқа танымдылық іс-әрекеттер түрлерінен айырмашылығы, оқу процесіне дейін және одан тыс қалыптаспауында. Сондықтан, бастауыш мектепте кез келген пәнге оқытудың мақсатты функциясының бірі, келешектегі функционалдық сауаттылықтың негізі ретінде алынатын, оқушылардың өзіндік оқулық іс-әрекеті дағдыларын қалыптастыру.[5]

Функционалдық сауаттылық феноменінің пайда болуы адамның сауаттылық компоненттерін: білімдерін, дағдыларын, қабілеттерін, іс-әрекет тәсілдерін, тәртіптік және көзқарас қасиеттерін игеруде уақыттың шектелуін кеңейтті.

Көп зерттеушілердің пікіріне сәйкес функционалдық сауаттылықтың компоненттерін игеру процесі іс жүзінде өмір бойы жалғасуы мүмкін.

Функционалдық сауаттылық халық пен мемлекеттің толық әл-ауқатына байланысты әлеуметтік-экономикалық құбылыс болып табылады. Шартты

түрде функционалдық сауаттылық В.В Мацкевич пен С. А. Крупниктің атағанындай, олардың нақтылауында жазылған: «Қазіргі еуропалық (азамат) білуі және меңгеруі қажет...» және әр елдің мәдени және өңірлік ерекшелігін ескере отырып қалыптасады.[4]

Заманауи педагогикалық теориясы мен тәжірибесінде «функционалдық сауаттылық» ұғымы тұжырымдамалық тұғыр (тәсілдеме) шеңберінде қарастырылады. Өмірде және іс-әрекетте қажетті әмбебап дағдылары болатын функционалдық сауаттылыққа және құзыреттілікке басымды мағына беретін Болон келісімінің жүзеге асуы қазақстандық жоғары білім беру жүйесін модернизациялаудың негізі болды.

Функционалдық сауаттылық, адам іс-әрекетінің көпаспектілік құзыреттілігі болғандықтан, сауаттылық құрылымын талдауға жеке тұлға (индивид) айналысып атқаратын түрлі іс-әрекеттер көзқарасынан жақындауға болады. Бұл ретте білім мен ептілік, біліктіліктен және тәжірибелік оқулық пен өндірістік-техникалық есептер шығару әдістерінен тұратын іс-әрекеттердің түрлерін кең мағынада түсінуге болады.

Адамның іс-әрекетінің құрамы мен тұлға қасиеттері өзара қатысты. Ю. Г. Фокин іс-әрекеттің құрамын төмендегідей сипаттайды: қажеттілікті сезіну; себепті қалыптастыру; іс-әрекетті жүзеге асыру әдісін таңдау; іс-әрекетті жоспарлау; іс-қимыл тізімі; іс-қимылды орындау.

Бұл ретте құрамдас деректердің тұлға қасиеттерімен байланысы дәлелденеді. Ю.Г. Фокиннің пікірі бойынша қажеттілікті сезіну және себепті қалыптастыру «қажеттілікті қанағаттандыратын, саналы таңдау адамнан нақты білгірлікті талап етеді. Іс-әрекет субъекті өзінің қажеттілігін қанағаттандыратын әдіс таңдауында «өзінің құндылық бағдарына, әлеуметтік көзқарасында не істеуге болатындығын, қайсы өнегесіз немесе заңға қарсы» екендігіне сүйенеді. Іс-әрекетті жоспарлау үшін «таңдалған әрекетті жүзеге асыру әдісінің заңдылықтарын және бұл ретте пайдаланылатын процестерді білу қажет». «Нақты іс-әрекеттің мақсатына жеткізетін және осы әрекетті жүзеге дұрыс асыратын саналы түрде таңдап алынатын операцияларымен белгіленетін білімдер жиынтығысыз» әрекеттерді орындау мүмкін емес. «Операцияларды жүзеге асыру үшін субъект нақты дағдыларды керек етеді».

В. Г.Онушкин мен Е. И. Огарёвтің көзқарасын есепке ала отырып, іс-әрекеттің табыстығын қамтамасыз ететін функционалдық сауаттылық келесі 4 компоненттен тұрады:

- 1) жалпы теориялық, арнаулы және қолданбалы қасиеттері бар білімдер;
- 2) іс-әрекет процесіне тартылған немесе сонымен түйіскен іс пен нақтылықтың нәрселік мәнісін түсіну;
- 3) қойылған мақсатқа сәйкес құралдарды таңдай білу және мақсаттың мазмұнына сәйкес іс жасай білу;
- 4) шеберлі іс-қимыл жасау және ой-пікірлерін айту дағдылары.[2]

Оқушылардың функционалдық сауаттылығы құрылымының компоненттері ретінде зерттеушілер мыналарды нақтылады: мотивациялық,

когнитивтік, әрекеттік және рефлексивтік компоненттер. Осымен функционалдық сауаттылық оқушылардың оқу-танымдылық құзыреттіліктерінің одан әрі даму негізін құрайды.

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын (жаратылыстанулық, математикалық, оқу және жазу, т.б.) қалыптастыруда басты рөл атқаратын, басты орында тұратын ұстаным – теория мен практиканың байланыста болуы ұстанымы. Оның мәні – оқушыларға теориялық білім беріп қана қоймай, сол білім, білік, дағдыларын күнделікті жаңарып, өзгеріп жатқан өмірде, кез келген жағдаятта емін-еркін қолдана білуін қамтамасыз ету. Ол үшін күнделікті оқыту үдерісінде әрбір пәннен берілетін теориялық білімді өмірдегі жағдайлармен байланыстырып, практикалық жағына бағыттап отыру керек.[3]

Сондықтан теория мен практиканың байланыста болуын қамтамасыз ету үшін әрбір пән бойынша берілетін білімнің мазмұны мен көлемін анықтағанда теориялық қағидалардың, заңдылықтар мен ережелердің, яғни ұғымдық-ақпараттық материалдардың бала өмірінде кездесетін түрлі проблемалық мәселелерді шешуге көмегі тиетіндей, бала оны қолдана алатындай практикалық маңызы ескерілуі тиіс. Сондай-ақ оқушылардың оқу материалын тек жаттап қана алмай, оның мән-мағынасын терең түсінуін қамтамасыз ету міндетті боп саналады.[4]

Сондықтан да олардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырумен қатар, мәдени-рухани дамуына, яғни оқушылардың жалпы мәдениетін көтеруге баса көңіл бөлініп, жеке бас гигиенасынан бастап, жалпы халықтық мәдениет туралы мәліметтер беруге дейін мән берілуі керек. Сондықтан әрбір пән бойынша берілетін білімнің мазмұны мен көлемін анықтағанда ұғымдық-ақпараттық материалдармен шектелмей, әдебиет, сәулет, өнер, ғылым салаларынан да белгілі бір деңгейде мағлұматтардың енгізілуін ескеру қажет.

Қорыта келе, бастауыш мектептегі оқыту үдерісінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруда жоғарыда аталған ұстанымдардың қай-қайсысының да қызметі ерекше. Себебі, бұл ұстанымдардың негізінде ұйымдастырылған оқыту үдерісі оқушылардың берілген білімді жүйелі, терең, берік, сабақтастықта және біртұтастықта, ғылыми білімдер жүйесін практикамен байланыста, жеңілден ауырға, қарапайымнан күрделіге, нақтыдан белгісізге қарай жүретін бағытта белсенді түрде әрі қызығушылықпен меңгеруін қамтамасыз ете алады. Сондықтан да осы әдістемелік құралда бастауыш мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың педагогикалық мүмкіндіктерін қарастыру барысында оларды тығыз байланыста, оқытудың мақсат-міндеттері мен мазмұнына тәуелділікте жүзеге асырудың маңыздылығын көрсетіледі.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. – Астана, 2010. – 57 б.

2. Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты// http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31248110

3. Қазақстанның жалпы білім беретін мектептердің 4 және 8 сынып оқушыларының оқу жетістіктерін бағалаудың ғылыми зерттеу нәтижелері. Ұлттық есеп. – Астана: ҰББСО, 2013. – 237 б.

4. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудағы мектеп және отбасының өзара іс-әрекетінің мазмұны мен түрлері. Әдістемелік құрал. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2013. – 38 б.

5. Қазақстандағы орта білім беру: бүгіні мен болашағы. Салыстырмалы-талдамалық құрал. – Астана: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2013. – 104 б.

Жаңартылған білім беру мазмұны -бәсекеге қабілетті ұрпақ келешегі

*Аманжолова С.Б., №53 мектеп-лицей
бастауыш сынып мұғалімі*

*«Білімді дамыта алмайтын елдің болашағы жоқ»
Н. Ә. Назарбаев*

Мемлекетіміздің білім беру үдерісіне енген жаңартылған білім беру бағдарламасы - заман талабына сай жан-жақты, білімді ұрпақты тәрбиелеуде үлкен маңызы бар тың бағдарлама болып отыр. Жаңартылған білім беру бағдарламасы туралы қазіргі уақытта көп мәлімет алып, әрі практикалық тұрғыда да үйренгенім де бар. Кәсіби тұрғыда жаңа сатыға қадам басып, білім жүйесіне енген жаңалықтың қыр-сырын біліп, жаңа білім беру жүйесіне келгенімізге қуаныштымын. 2016-2017 оқу жылында Қарағанды қаласындағы «Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы ұйымдастырған «Жаңартылған бастауыш білім беру бағдарламасы» атты үш апталық курста толық нұсқасын меңгерудің сәті түсті. Курста бізде өз білімімізді жетілдіріп, жаңаша оқу бағдарламасының қыр-сырын біліп, теориялық және практикалық тұрғыда жаңартылған білім мазмұнының қандай оқу жүйесі екенін әрі қандай оқытудың жаңа әдіс-тәсілдері бар екенін үйреніп қайттық. «Ұстазы жақсының ұстамы жақсы», - дейді ата-бабамыз. Әрине, болашақ ұрпақты тәрбиелеп, білімдар қылатын ол біз – ұстаз!

Қазақстан Республикасының Президенті Н. Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауында «Бәсеке басы – білім, ел басқаратын болашақ жастардың білімділігі мен біліктілігінде» деген. Бұл кімнің міндеті? Әрине, біздер, яғни білімді ұрпақ өсіретін ұстаздар! Ұстаздар ел басқаратын болашақ жастардың білімін қамтамасыз ету керек. Ел басқаратын, елдің қамын ойлайтын жастарды

дайындайтын ұстаз қандай болуы керек? Ұстаздың өзі шығармашыл, ізденімпаз, еңбекқор, мейірімді, білікті, білімді болған жағдайда ғана үлкен нәтижеге қол жеткізіп, алдында отырған әрбір шәкіртінің елінің қалаулы азаматы етіп, биік белестерден өткізеді.

Бүгінгі күні мемлекетіміздің өркениетке жету жолындағы өр талабына тұғыр боларлықтай ұрпақ оқыту, тәрбиелеу ісін жаңа сапалық өзгерістер деңгейіне көтеруді талап етіп отыр. Мектеп құрылымында болып жатқан өзгерістер, білім беру мақсаттарының алмасуы, оның дамытушылық сипаттарының бекітілуі, көпнұсқалық оқытуға көшу сияқты мәселелер орындаушылардан шығармашылық бастамалық, жұмыстың жоғары сапасын және кәсібилікті талап етеді. Қазіргі кезде біздің республикамызда білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуда. Бұл педагогика теориясы мен оқу-тәрбие үрдісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр.

Білім негізі бастауыш мектепте берілетіні анық. Сондықтан қазіргі таңда оқушыларға сапалы білім берудің тиімді жолдарын іздестіру өзекті мәселелердің бірі болып отыр. Оқушылардың өз-өзіне сенімін арттыру, олардың шығармашылығын дамыту, ой-өрісін дамытатындай логикалық ой тастау – ұстаздың ұшқыр ойына, шеберлігіне байланысты. Олай болса, қазіргі ұстаздар қауымының алдындағы үлкен мақсат: өмірдің барлық саласындағы белсенді, шығармашылық іс-әрекетке қабілетті, озық ойлы, тапқыр да нәзік, сезімтал, еркін және жан-жақты жетілген тұлға тәрбиелеу. Мақсатты білім беру - тұлға дамуын жүзеге асыратын мәселе. Адамзат баласының өз ұрпағын оқыту, тәрбиелеудегі ең тиімді ізденістерін, тәжірибелерін жалғастырып, тың жолдар іздеу, педагогиканың озық үлгілерін жаңашылдықпен дамыту жалғаса бермек.

Биылғы жылы мен 1-сынып оқушыларын қабылдап, ұстаздық міндетімді атқарып келемін. Алдыма келген әрбір шәкіртің жүрегінен жол тауып, олармен өткен әр сабағымды сапалы болуына ықпал жасаймын. Өзімнің теориялық білімім мен практикалық білімімді ұштастырып, оқытудың жаңа әдіс-тәсілдерін күнделікті сабағымда қолданамын. Әсіресе, қызығушылықты ояту, топтастыру, ой қозғау ассоциациясы, бес жолды өлең, эссе жазу және «Көңілді қалпақ», «Кір жайғыш», «Дұрыс, бұрыс», «Еркін микрофон», «Ыстық орындық», сияқты ойын әдістерін қолданамын. Бұл әдіс-тәсілдер сабағымның жүйелі өтіп, мақсатқа жетуімнің бірден бір негізі болады. Оқушылар да дағдыланып, топтық, жұптық, өздік жұмыстарын орындауда үлкен қызығушалық танытады.

Білім мазмұнын жаңарту тікелей шығармашылық ізденістегі мұғалімнің кәсіби шеберлігіне байланысты. «Мұғалім көп әдісті білуге тырысуы керек. Оны өзіне сүйеніш, қолғабыс нәрсе есебінде қолдануы керек», -деп Ахмет Байтұрсынов айтқандай, қазіргі заман талабына сай білім беру мәселесі сол қоғам мүддесіне сай болуы керек. Оқушыға тақырып түсіндіруде қиындықтар туған жағдайда ұстаз өз әдіс-тәсілін өзгерту керек. Үнемі үйреншікті

тәсілдерді қолданбай, жаңа әдіс-тәсілдердің көмегімен оқушыға білім нәрін жеткізу тиіс.

Жаңартылған білім мазмұнының артықшылықтары деп мыналарды айтар едім:

- Жаңа білім беру мазмұны (біз үшін үлкен-инновация)
- Үштілділік
- Критериалды бағалау

Жаңартылған білім мазмұны біз үшін үлкен жаңалық болды. Жаңа өмірге, жаңаша білімге қадам бастық. Бәсеге қабілетті болу үшін әрине үштілділіктің маңызы өте зор. Шәкіртіміздің білім деңгейін анықтаудың жаңаша бағалау жүйесі-критериалды бағалау.

Үштілділік. «Тіл – әр халықтың кешегі жүріп өткен жолын, бүгінге жалғасқан ғұмырының ертеңге апарар мүддесін бейнелеуші, яғни бар тарихының куәгері, деректі көзі» дейді С. Аманжолов. Әр адам ана тілін білуі шарт. Заман талабы үш тілді қазақ, орыс, ағылшын тілін жетік меңгеру.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Мұғалімге арналған нұсқаулық. 2015ж
2. Елбасының қанатты сөздері
3. ҚР орта білім мазмұнын жаңарту аясында қазақ тілінде оқытатын мектептердің бастауыш сынып мұғалімдерінің біліктілігін арттыру бағдарламасы
4. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру. Нұрсұлтан Назарбаев.

Диалогтық оқыту

*Амантаева Н.М., Жуманова С.А., №61 ЖББОМ
бастауыш сынып мұғалімдері*

*Балаға күштеп білім беруден гөрі, баланың білімге деген құштарлығын ояту
ең маңызды мақсат.*

К.Д.Ушинский

Баланың білім алуға деген құштарлығын ояту үшін қазіргі заманда мұғалім көп ізденіп, сабақтың тиімді өтуіне жұмыс жасауы қажет. Білім сапасы оқушының білімге деген құштарлығымен, қызығушылығына тікелей байланысты. Сабақ барысында оқудың белсенді әрекет әдістерін қолданудың нәтижелігін осыдан көруге болады.

Оқудың белсенді әдістеріне: пікір-таластар, өзін-өзі бағалау, тест сұрақтары және бірін-бірі тексеру, әңгімелесу, сұхбаттасу, сұрақ қою, жауап алу дағдылары, әңгіме түрлері жатады.

Диалог барысында оқушылар нәтижеге жету үшін күш-жігерін жұмсайтын және Мерсер (2000) сипаттағандай, білімді бірлесіп алуда немесе «пікір алмасу» барысында тең құқылы серіктестер болып табылады. Пікір алмасу оқушылармен диалог құру арқылы жүзеге асады. Өз тәжірибемде «диалогтық оқыту» тәсілін қолданамын. Оқушылар диалог әдісін қолдана отырып, мысалы: талқылау, білімді бірлесіп құру, түсіну мен дағдыларды қалыптастыру арқылы білім алады. Әрбір сабақта оқушыларға сұрақтар қою арқылы, түрлі ойлардың болатындығын, бір-бірінің түсінуіне көмектесетінін көрсетті. Сұхбаттасу арқылы өз ойларын дәлелдеуге тырысты. Оқушылардың қандай деңгейде екенін түсінуге көмектесті. Диалогтік тәсілдің оқушылардың ашылуына, ойын жеткізуіне, сөздік қорының молаюына көмектесетінін түсіндім.

2. диалогтік мәдениетін дамыту дегеніміз, яғни барлық сынып оқушыларының диалогқа түсе білуін дамыту деп түсінемін. Әр сабақта оқушыларды диалогқа түсуге баулу арқылы, бүкіл сынып оқушылар қамту арқасында қалыптасады деп ойлаймын.

3. Әңгіме

4. Сыныпта әңгіменің қандай түрлері болады? Оның қайсысын тәжірибеде қолданып жүрсіз?

Мысалы, дәреже дәреженің анықтамасы, одан шығатын тұжырымдамалар, қасиеттері туралы тапсырмаларды шешуде оқушылар ұжыммен өзара кеңесіп, талдап, талқылап ортақ шешімге келіп, түсіндірді. Кластерге түсіріп, тақырыптарын қорғады.

Оқушылардың өзара әрекет дағдыларын дамытудың тағы бір тәсілі – оқушылардың бір-біріне сұрақ қоюы.

5. Топтық талқылауды жақсартуға не ықпал етеді?

6. Зерттеушілік әңгіме туралы не айтасыз? Талқылау қандай бағытта жүреді?

7. Топтағы әңгімелесу сапасын қалай жақсарт аламыз?

Тәжірибеңізде қалай қолданып жатырсыз? Дәлелдеме арқылы жазып жіберіңіз.

3-апта, 4-күн материалдарын қараңыз, Сізге үлгі болары сөзсіз.

1. Диалогтік тәсіл қандай мақсаттарға жетуге бағытталған?

2. Сыныптың диалогтік мәдениетін дамыту дегенді қалай түсінесіздер?

3. Бүкіл сыныптың әңгімесін дамыту жолдары қандай?

4. Сыныпта болатын әңгіменің қандай түрлері болады деп ойлайсыздар? Оның қайсысын тәжірибеңізде қолданып жүрсіз? Мысал келтіріңіз.

5. Топтық талқылауды жақсартуға не ықпал етеді? Дәлелдеме келтіріңіз.

6. Зерттеушілік әңгіме туралы не айтасыздар? Талқылау қандай бағытта жүреді? Сөйлеушілер қандай қызмет атқарады?

7. Топтағы әңгімелесу сапасын қалай жақсарт аламыз?

Түйінді ойды жазарсыз:

Пәніңізді игертуде диалогті қалай қолданудамын. Оның мәні неде? Қандай пайдасы бар?

Оқыту тәжірибемдегі нақты өзгерістер (әңгімелесу, сұхбаттасу, сұрақ қою, жауап алу дағдылары, әңгіме түрлерінің қайсысы тиімді әрі маңызды болды, оқушылардың нәтижеге жету жолына қандай әсері болды?) Бастауыш сынып оқушыларының өсуіне, нәтижеге жетуіне сіздің пәндеріңіз үшін әсері қандай болды?

Нақты пәніңізге әсері туралы айтсаңыз болады, ал бұл жалпылама ой ғой. Мысалы: А, В, С деңгейдегі оқушылардың терминдерді қалай ұғынады? Қай жастағы оқушылар диалогта белсенді? Қандай деңгейдегі сұрақтарды қояды және оған қалай жауап береді? дегендей. МАН-дағы сұрақтан кейінгі кідірістің әсері, ол не үшін қажет? Сіздің тәжірибеңізде ол қалай жүзеге асуда? Соны жазып берсеңіз. Тіл сабақтарында бұл өте жақсы қолданылады, ал сіздің пәніңіз үшін маңызы қандай? Қалай қолданудасыз...

Теориядағы сөздерді келтіре отырып, қысқа, нақты, мәнді болса... Сізден жақсы ой шығады. Сыныпта сұрақ қою маңызды дағдылардың бірі болып табылады, себебі сұрақ дұрыс қойылған жағдайда сабақ берудің тиімді құралына айналады және де оқушылардың оқуына қолдау көрсетіп, оны жақсартта және кеңейте алады. Оқушылардың тақырыпты түсінуіне қол жеткізуі үшін мұғалімдер қолданатын сұрақтардың екі түрі - төмен дәрежелі және жоғары дәрежелі сұрақтар қолданылады. Кей кездері төмен дәрежелі сұрақтарды «жабық» немесе «дұрыс емес» сұрақтар деп те атайды. Олар жаттап алуға бағытталған және де оған берілген жауап бағаланады. Ал жоғары дәрежелі сұрақтар қойылғанда, оқушылар ақпаратты белгілі бір жолдармен қолдануға, қайта құруға, кеңейтуге, бағалауға және талдауға тиіс болады.

Тиімді педагогика аясында бұл сұрақтардың екі түрі де қолданылады, тек қойылатын сұрақтың түрі оның мақсатына қарай өзгеріп тұрады. Сұрақты оқушылардың білім алу қабілеттеріне сәйкес болатындай етіп құру қажет. Оқушының білім алуын қолдау үшін сұрақ қоюдың түрткі болу, сынақтан өткізу және қайта бағыттау сияқты түрлі техникаларын пайдалануға болады. Ол үшін сұрақ қоюдың түрткі болу, сынақталау, қайта бағыттау сияқты әр түрлі технологияларды пайдаландым. Оқушының оқуын сұрақтарға берген жауаптар негізінде бағалау мүмкін болды. Себебі, кейбір оқушылар осы сұрақтарға жауап бере отырып, есеп шығару мүмкіндігіне ие болса, кейбір оқушылардың сұраққа жауап бергеніне риза болуға тура келеді. Қабілеті әр түрлі оқушылар үшін сұрақтарды шектеп отырдым. Балаларды барынша

мұқият оқыту үшін сұрақтар қою техникасын анықтадым. Балалардың ойлау қабілетін барынша жоғары деңгейде дамыту үшін сұрауды қолдануға қатысты менің түсінігімде болған өзгерістер: бірден көп сұрақ қоймау, оқушыларға ойлауға уақыт беру, орынсыз сұрақтар қоймау, ойлауды дамыту үшін проблемалық сұрақтар пайдалану, оқушылардың жауап беру ниетін басатын сұрақтарды қоймау, оқушылардың алдыңғы жауаптарына сай сұрақтар құрастыру.

Роль внеклассной работы в формировании компетентностной личности в условиях современной системы образования

*Аскарова А.А., Алиева Г.У., КГУ «СОШ № 54»
учителя начальных классов*

Современный период характеризуется становлением в Казахстане новой системы образования, ориентированной на вхождение в мировое образовательное пространство. Правовой основой для этого процесса служат Конституция РК, Закон РК «Об образовании».

Обновление всех сторон жизни общества, необходимость выхода на передовые рубежи научно-технического прогресса, обеспечения высокой эффективности производства, наиболее полного развития творческого потенциала общества, привитие учащимся гуманистических идеалов, в том числе толерантности, коллективизма, взаимопонимания, ответственности, признания за другими права на уважение достоинства их личности – одни из главных задач современного образовательного процесса.

Понятие компетентности включает мотивационную, этическую, социальную и поведенческую линии, а также результаты обучения (знания и умения), систему ценностных ориентаций, привычки. Система ключевых компетенций составляет опыт личности младшего школьника и формируется путем усвоения социального опыта, заложенного в содержании начального образования: в области предметных и надпредметных знаний («Я знаю»), в области предметных и надпредметных умений и навыков («Я умею»), в области творчества («Я создаю»), в области эмоций и ценностей («Я стремлюсь»).

Одним из основных и эффективных способов формирования компетентности личности являются внеклассные мероприятия. Если деятельность учителя на уроке регламентируется едиными и обязательными учебными программами, то во внеклассной работе отношения между учителем и учащимися свободные. Именно во внеклассной работе, кроме деловых отношений, в силу вступают и отношения личностные.

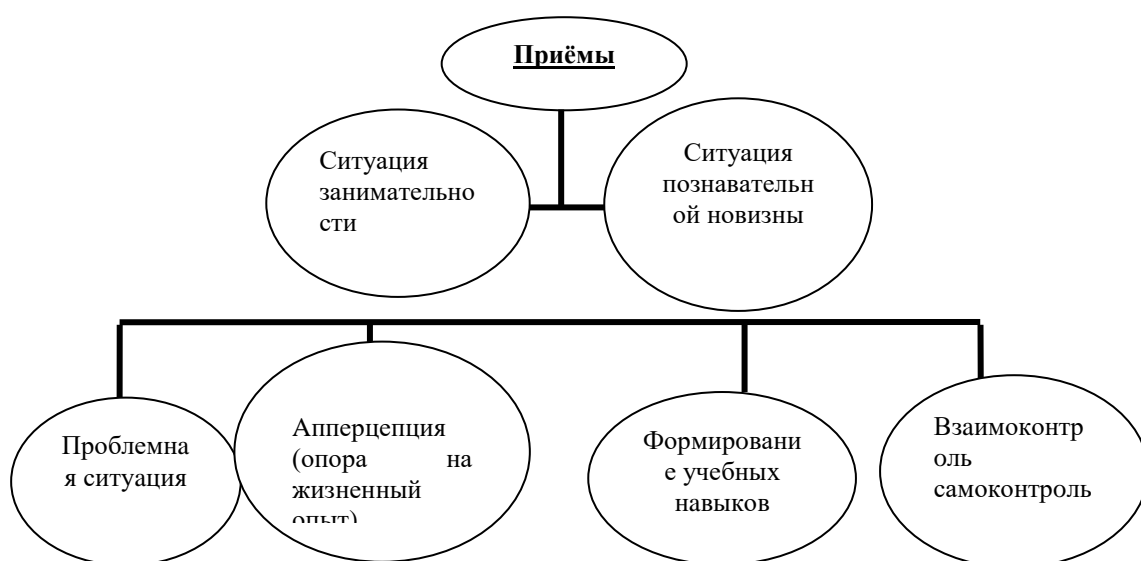
Младшие школьники с увлечением поют и танцуют, с удовольствием выступают на сцене, участвуют в концертах, конкурсах, выставках, викторинах. В свою очередь это обогащает воображение, расширяет значение, опыт и интересы ребёнка.

Посредством внеурочной деятельности педагоги имеют возможность:

- создания условий для формирования активной, инициативной позиции учащихся в учении, для возникновения у учащихся желания самим добывать знания;
- создания условий для развития у учащихся познавательного интереса, желания узнавать что-то новое и делиться своими знаниями с другими учащимися;
- развивать творчество;
- создания условий для формирования общеучебных (в том числе исследовательских и рефлексивных умений, умения работать с разного рода информацией);
- формировать у ребят навыки коллективной и организаторской деятельности;
- повышать педагого-психологическую культуру родителей посредством совместной деятельности;
- пропагандировать здоровый образ жизни.

При этом внеурочная деятельность должна быть построена соотносясь исключительно со склонностями и пожеланиями детей, а также их возрастными особенностями. При организации такой воспитательной работы, учитель становится не только носителем готовых знаний, но и организатором познавательной деятельности учащихся; помогает выдвигать и обсуждать предположения, принимать решения; поощряет инициативу каждого ребёнка, помогает ему самостоятельно продвигаться к цели.

Этому способствуют следующие приёмы:

1. Ситуация занимательности: мероприятие – путешествие; мероприятие – сказка; мероприятие – загадка;

мероприятие – суд; мероприятие – исследование; мероприятие – размышление; мероприятие – тренинг; мероприятие – экскурсия.

2. Ситуация познавательной новизны предусматривает формирование и совершенствование ряда интеллектуальных качеств личности и расширение кругозора ребёнка. Это достигается путём внесения дополнений в содержание материала за счёт:

- введения дополнительной лексики;
- увеличения масштаба использования пословиц, поговорок, фразеологических оборотов;
- расширение объёма работы с понятиями и терминами;
- увеличение объёма творческих работ.

Предлагается использовать следующие приёмы:

- Практическая деятельность (проект);
- Предметные мероприятия;
- Использование элементов интерактивных технологий.

3. Проблемные ситуации включают вызов состояния эмоционального подъёма, активности школьника, интереса к обучению, адекватной оценки учеником своих интеллектуальных возможностей. Этот метод способствует реализации двух целей:

-сформировать у учащихся необходимую систему знаний, умений, навыков;

-достигнуть высокого уровня развития школьников, развития способности к самообучению, самообразованию.

Решения заданий требует выражения в виде логического, доказательного, развёрнутого рассуждения вслух, учит воспроизводить ход мысли, называть результат. Задания направлены на развитие наглядно-образного и словесно-логического мышления, формируется умение оперировать имеющимися знаниями, наблюдениями.

Предлагается использовать следующие приёмы: постановка проблемных вопросов; проблемные задачи; проблемные задания; поиск истины.

4. Анперцепция (опора на жизненный опыт) способствует расширению кругозора учащихся, углубляет знания об окружающем мире, благоприятствует развитию самостоятельной личности, активизирует умственную деятельность детей, даёт возможность плодотворно использовать особенности младшего школьного возраста для полноценного развития речевых способностей учащихся.

5. Формирование учебных навыков: творческие работы; проектные работы; использование нестандартных заданий. При использовании данных приёмов создаётся тип продуктивного взаимодействия в системе «учитель-ученик», при котором максимально активизируется собственная,

самостоятельная, творческая деятельность учащихся, так как от совместного выполнения заданий с учителем он неизбежно проходит к самостоятельным познавательным действиям и к необходимости принятия индивидуальных решений.

6. Взаимоконтроль и самоконтроль: работа в парах; командные состязания; деловая игра; работа в группах.

Процесс воспитания в современной системе образования должен быть ориентирован на формирование таких профессионально-личностных качеств и способностей человека, которые скорее всего будут необходимы будущему специалисту, человеку и гражданину в реальной перспективе изменяющегося социума. [7, 33]

Литература:

1. Инструктивно-методическое письмо. Об особенностях преподавания основ наук в общеобразовательных организациях Республики Казахстан в 2017-2018 учебном году. – Астана, 2017
2. Гайдина Л.И., Кочерина А.В. Изучаем мир с увлечением. 1-4 классы.- М: 2007-224 с.
3. Корбакова И.Н., Терешина Л.В. Деятельностный метод обучения. 1-4 классы.- Волгоград-2008-118 с.
4. <http://class.slovarik.org/>
5. <http://festival.1september.ru/articles>
6. Селиванова Н.Л. Воспитание: тенденции развития теории // Вопросы воспитания. – 2009. – №1. – С.33 10.Фельдштейн Д.И. Приоритетные на

Бастауыш сынып оқушыларының ақпараттық мәдениетін қалыптастыру

*Әбдіғаннар Ж.С., «№44 НМ» КММ
бастауыш сынып мұғалімі*

Қазақстан Республикасының білім беру жүйесін ақпараттандыру Мемлекеттік бағдарламасы қазіргі ақпараттық-коммуникациялық технологияларға бағдарланған жаңа ұрпақтың ақпараттық мәдениетінің қалыптасуына объективті жағдай туғызуда. Бүгінгі білім саласында республикадағы білім кеңістігін әлемдік деңгейге жеткізуге ұмтылыс байқалады және мұғалім іс-әрекетін жаңаша түрғыда ұйымдастыруды талап етеді.

Елімізде болып жатқан әр түрлі бағыттағы өзгерістер егеменді еліміз жаңа ХХІ ғасырдың табалдырығын аттап, білім беру жүйесін дамытуда біршама табыстарға қол жеткізуде. Жаңа ғасыр бәсеке ғасыры болғандықтан, әсіресе болашағымыз біздің ұрпақтың ақпараттық мәдениетін қалыптастыру қоғамның өзекті мәселелерінің бірі болмақ.

Соңғы кездегі жеке пайдаланылатын компьютерлердің өндірісте, бизнесте кеңінен қолданыла бастауы жалпы көпшілікке кәсіби информациялық технологияларды пайдалана білудің аса қажеттігін көрсетті. Біздің қоғамымызда болып жатқан өзгерістер бастауыш білім беру саласының дамуына да өзгерістер енгізуге себепші болды.

«Ақпарат» («информация») термині information деген латын сөзінен шыққан, бұл сөз мазмұндау, түсіндіру, баяндау, көрсету, жалпы адам іс-әрекеті туралы мағлұматтың немесе басқару барысындағы өзгерістерді құрал арқылы біліп отыру деген мағынаны білдіреді [1].

Мәдениет - (латын тілі cultura - өңдеу, тәрбие, білім, даму) қоғамның, адамның шығармашылық күштері дамуының тарихи анықталған деңгейі, материалдық және рухани құндылықтар жиынтығы.

Ал ақпараттық мәдениет - адамға ақпараттық кеңістіктің қалыптасуына қатысуға және ол кеңістікті еркін бағдарлай алуға, ақпараттық өзара іс-әрекетке түсуге мүмкіндік беретін білім деңгейі. «Ақпараттық мәдениет - білім, дағдылар мен ережелер, ақпараттық қызмет саласында жасалған өзіне қажетті деректерді (құжаттарды) тұрған жеріне қарамай тауып, пайдалануға мүмкіндік беретін жалпы мәдениеттің бір бөлігі».

Бастауыш сынып оқушыларының бойына ақпараттық мәдениетті қалыптастыру – білім беру саласындағы өзекті мәселелердің бірі. Оқушының ақпараттық дайындық деңгейі мен оның ақпараттық мәдениетін қалыптастыруды төмендегі тәртіп бойынша ұсынуға болады:

- мектепке дейінгі ақпараттық дайындығы мен мәдениетін қалыптастыру;
- мектептегі ақпараттық дайындығы мен мәдениетін қалыптастыру; [2].

Бастауыш мектептің оқушысының ақпараттық мәдениетін қалыптастыруда оқу-тәрбие процесінде жүзеге асыруға болады. Яғни, орыс тілі, әдебиеттік оқу, қазақ тілі, дүниетану, математика пәндерінде ақпаратпен жұмыс істеуді дұрыс жүзеге асыру керек.

Сонымен қатар, оқушының ақпараттық мәдениетін қалыптастыру үшін мынадай алғышарттарды қанағаттандыру қажет деп есептеймін:

- материалдық-техникалық базаны қалыптастыру (мультимедиалық компьютер және интерактивті тақтамен жабдықталған сыныптар; жергілікті желі; Интернет желісі қосылған сынып; т. б.);
- бағдарламалық жабдықтау (бақылау және тесттік бағдарламалар; жаттықтырғыш бағдарламалар; ақпараттық-анықтамалық жүйе-мәліметтер қоры; электрондық оқулықтар; мультимедиалық бағдарламалар);
- оқу-әдістемелік қамту (бағдарламалық және ақпараттық жабдықтармен жұмыс жасау әдістемесі);
- жаңа бағдарламалық технологияны пайдалануға әдістемелік тұрғыдан даярлау.

Бастауыш білім беруде ақпараттық технологияларды қолдану компьютердің оқу үрдісіндегі функциялары мен орнын, оның көмегімен оқу әрекетін басқару ерекшеліктері арқылы сипатталады.

Компьютер және ақпараттық технологиялар арқылы жасалып жатқан оқыту процесі оқушының жаңаша ойлау қабілетін қалыптастырып, оларды жүйелік байланыстар мен заңдылықтарды табуға итеріп, нәтижесінде - өздерінің кәсіби потенциалдарының қалыптасуына жол ашуы керек.

Бүгінгі таңдағы ақпараттық қоғам аймағындағы оқушылардың ойлау қабілетін қалыптастыратын және компьютерлік оқыту ісін дамытатын жалпы заңдылықтардан тарайтын педагогикалық технологиялардың тиімділігі жоғары деп есептеймін.

Компьютер және ақпараттық технологиялар арқылы жасалып жатқан оқыту процесі оқушының жаңаша ойлау қабілетін қалыптастырып, оларды жүйелік байланыстар мен заңдылықтарды табуға итеріп, нәтижесінде - өздерінің кәсіби потенциалдарының қалыптасуына жол ашуы керек. Қорытындылай келе:

- Жаңа педагогикалық технологиялар, ақпараттық технологиялар арқылы бастауыш сынып оқушыларының ақпараттық мәдениетін қалыптастыру жалпы білім беретін мектептің педагогикалық тәжірбесін жетілдіруді көздейді;

- Оқу-тәрбие үдерісінде оқушыларды ақпаратпен жұмыс жасауда танымдық қызығушылығы танымдық қабілеті артады;

Менің ойымша мектептердегі бастауыш сынып оқушыларының ақпараттық мәдениетін қалыптастырудың жүйесін енгізіп, оны жүзеге асыру міндет.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ақпараттандыру туралы Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 24 қарашадағы № 418-V Заңы <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z070000217>)

2. Ошанова Н.Т. Білім беру жүйесінде коммуникациялық технологиялардың көмегімен оқушылардың дүниетанымдық көзқарастарын қалыптастыру \\\ Вестник КазНПУ им.Абая, Алматы: - 2005. - №2. - Б. 161-165.

«Кроссенс» как приём для развития креативного мышления

*Бабкина Т.Е., Пожидаева Е.А., КГУ СОШ №32
учителя начальных классов*

Школа в настоящее время предъявляет новые требования к процессу обучения школьников. В рамках обновленного образования мы должны осуществить переход от парадигмы знаний, умений, навыков к развитию личности обучающихся. Личности, которая способна видеть цель, добиваться осознанного получения знаний и применять их в жизненных ситуациях, быть

коммуникабельной, мыслить нестандартно и способной работать в сотрудничестве.[4,с.1]

При подготовке уроков мы задумываемся о том, как преподнести учащимся новые знания, чтобы разбудить в них желание и интерес добывать информацию. Совсем недавно мы познакомились с новым приёмом – «Кроссенс».

Название "кроссенс" означает "пересечение смыслов" и придумано по аналогии с словом "кроссворд", которое в переводе с английского означает "пересечение слов".

Он представляет из себя ассоциативную цепочку, замкнутую в стандартное поле из девяти квадратов для "Крестиков-ноликов". Девять изображений расставлены в нём таким образом, что каждая картинка связана с последующей, а центральная объединяет по смыслу сразу несколько. Связи могут быть как поверхностными, так и глубинными, но в любом случае это отличное упражнение для развития творческого и логического мышления. Основной смысл создания кроссенса – это головоломка, ребус, загадка, задание, которое предназначено для определённой аудитории. Именно в этом качестве оно интересно нам, педагогам. [2,с.12]

Подготовительный этап перед созданием кроссенса - это создание ассоциативной связи. Например, необходимо приготовить 4 картинки (снежинка, молния, часы, сердце) и разложить их перед учащимися. Учитель читает слова, а дети выбирают одну из картинок, изображение на которой связано, то есть ассоциируется, с названным словом».

Слова: любовь, гроза, зима, время.

После выполнения задания необходимо спросить учащихся о том, по какому принципу они выбирали картинки, и объяснить им, что они сделали этот выбор благодаря ассоциациям. Затем можно предложить придумать ряд ассоциаций к тем словам, на примере которых вы объясняли это понятие, чтобы показать, что зима ассоциируется не только со снежинкой. Далее предлагаем и другие слова: например, чайник – вода, чашка, кухня, мама, завтрак, тепло. [3,с.208]

На последующем этапе подготовки к составлению кроссенса вводятся задания с ассоциативными цепочками (определение темы урока). Данные ассоциативные цепочки можно составлять на любых уроках в начальной школе.

Тема данной подборки очевидна: все эти картинки связаны с магическим числом 7. Данную ассоциативную цепочку можно использовать на уроках математики, литературного чтения, познания мира, самопознания.

Технология кроссенса может использоваться на различных этапах учебной деятельности :создание проблемной ситуации, обобщение добытых учащимися знания, при изучении нового материала и даже в качестве творческого домашнего задания. Кроссенс, созданный учеником намного полезней, чем созданный учителем, так как показывает глубину понимания учеником заданной темы, способствует развитию образного и логического мышления, развивает способность самовыражения повышает мотивацию.

Пример кроссенса на тему: «Космос». Прежде чем познакомить с приёмом детей, мы предлагаем выполнить несложное задание в группах. Каждой группе предлагается набор картинок. Дети должны не только установить смысловые связи между картинками, но и составить последовательную цепочку.

Ассоциативная цепочка: телескоп- рассматриваем звёзды —> звезда – газовый шар, излучающий свет—> Солнце – это единственная звезда, вокруг которой вращаются планеты —> планета Сатурн – одна из этих планет, по форме напоминает летающую тарелку —> тарелка НЛО —>зелёный человечек - летает в этой тарелке —> космонавт – он также летает в космос —> ракета – на ней совершают полёт —>космос (понятие, которое связывает все эти картинки.

Пример кроссенса на уроке математики на тему

«Величины»:

Ассоциативная цепочка: отрезок - имеет разную длину —> линейка – прибор для измерения —> транспортир – это прибор, измеряющий градусы —> градусник – измеряет температуру тела , тоже в градусах —> бегущий человек – измеряется не только его температура тела, но и скорость движения —>секундомер – с его помощью измеряем скорость движения —> часы – у

них тоже есть циферблат, который показывает время в минутах, часах, которые находятся на Красной площади—> площадь – это величина, которую мы обозначаем буквой S —> величина (понятие, которое связывает все эти картинки.

Мониторинг оценки уроков с использованием кроссенсов, через анкеты в конце урока, показал следующие результаты:

Таблица 1. Мониторинг оценки уроков учащимися 4 - ых классов.

Мнения детей	% выбора
Интересно	100%
Классно	92%
Всё понятно	78%
Увидел то, чего никогда не видел	80%
Познавательно	90%
Нормально	60%
Скучно	0%

Таблица 2. Мониторинг познавательной активности учащихся.

Интеллектуальное развитие ребёнка	1 класс	2 класс	3 класс	4 класс
1. Умение работать с информацией.	---	25%	50%	70 %
2. Расширение кругозора.	8%	40%	60%	70 %
3. Развитие мышления.	10%	30%	60%	80%
4. Развитие эмоциональной сферы.	20%	35%	65%	75%

ами способствует развитию навыков работы с информацией, регулятивных и коммуникативных умений.

Созданные однажды кроссенсы могут быть применимы не раз на различных уроках с различными целями. И создавать их одно удовольствие, ведь данный приём помогает раскрыть новые грани понимания привычных вещей.

Литература:

1.Абрамова Ю.А.Кроссенс как средство развития логического и творческого мышления обучающихся:<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:R4fJ91ZWJ7kJ>

2. Бусленко В., Федин С. «Семейный кроссворд, и новая интеллектуальная игра «Кроссенс»»// Наука и жизнь, №12, 2002, с.12

3. Лакоценина Т.П. Необычные уроки в начальной школе. Часть 3. Ростов – на – Дону: ЗАД «Книга»; изд-во «Учитель», 2008. - 208 с.

Проектная деятельность – необходимый компонент саморазвития современного педагога

*Баирова А.Б., Саматова Е.В., КГУ СОШ №34
учителя начальных классов*

Основные задачи модернизации образования – повышение его доступности, качества и эффективности. Это предполагает значительное обновление содержания образования.

Государственный стандарт общего образования разработан с учетом основных направлений модернизации общего образования, которые включают: деятельностный характер образования; направленность содержания образования на формирование общих учебных умений и навыков, обобщенных способов учебной, познавательной, коммуникативной, практической, творческой деятельности; формирование ключевых компетенций – готовности учащихся использовать усвоенные знания, умения и способы деятельности в реальной жизни; обеспечение всеобщей компьютерной грамотности.

В настоящий момент обновляющейся школе потребовались такие методы обучения, которые бы способствовали: формированию активной, самостоятельной и инициативной позиции учащихся в учении; развитию общеучебных умений и навыков: исследовательских, рефлексивных, самооценочных; формированию компетенции, т.е. применения в практической деятельности; развитию познавательного интереса учащихся; реализации принципов связи обучения с жизнью.

Ведущее место в современной педагогической практике принадлежит методу проектов. Сегодня уже никого не приходится убеждать в важности и необходимости этого метода. [1] Главная идея метода проектов – направленность учебной деятельности школьников на результат, который получается при решении практической или теоретической, но обязательно лично значимой и социально детерминированной проблемы. Этот результат называется проектом, что в переводе означает замысел, план. Проектная деятельность обучающихся – это совместная учебно-познавательная, творческая или игровая деятельность, имеющая общую цель, согласованные методы, способы деятельности, направленная на достижение общего результата. [1] Непременным условием проектной деятельности является наличие заранее выработанных представлений о ее конечном продукте и как следствие этого об этапах проектирования и реализации проекта, включая его осмысление и рефлексию результатов деятельности.

Возможности метода проектов для развития личности и социализации школьников выявляются через анализ структуры деятельности учителя и школьника.

Основываясь на этом, можно выделить несколько групп умений, на которые проектная деятельность оказывает наибольшее влияние:

- исследовательские (генерировать идеи, выбирать лучшее решение);
- социального взаимодействия (сотрудничать в процессе учебной деятельности, оказывать помощь товарищам и принимать их помощь, следить за ходом совместной работы и направлять ее в нужное русло);
- оценочные (оценивать ход, результат своей деятельности и деятельности других);
- информационные (самостоятельно осуществлять поиск нужной информации; выявлять, какой информации или каких умений недостает);
- презентационные (выступать перед аудиторией; отвечать на незапланированные вопросы; использовать различные средства наглядности; демонстрировать артистические возможности);
- рефлексивные;
- менеджерские (проектировать процесс; планировать деятельность-время, ресурсы; принимать решение; распределять обязанности при выполнении коллективного дела).

Все сказанное справедливо и по отношению к учащимся начальных классов. [3] Именно в младшем школьном возрасте закладывается ряд ценностных установок, личностных качеств и отношений.

При организации проектной деятельности в начальной школе необходимо учитывать возрастные и психолого-физиологические особенности младших школьников.

Проблема проекта или исследования, обеспечивающая мотивацию включения школьников в самостоятельную работу, должна быть в области познавательных интересов учащихся и находиться в зоне их ближайшего развития. [1] Длительность выполнения проекта целесообразно ограничить одним уроком (может быть, сдвоенными уроками) или одной - двумя неделями в режиме урочных и внеурочных занятий. Кроме того, важно ставить вместе с младшими школьниками и учебные цели по овладению приемами проектирования как общеучебными умениями.

В процессе работы над проектом проводим с младшими школьниками экскурсии, прогулки-наблюдения, социальные акции. В этом контексте представляют интерес опросы, интервьюирование учениками отдельных лиц, для которых предназначен детский проект. [2] Если выполнение проекта проходит в режиме сочетания урочных, внеурочных и внешкольных занятий, то привлекаем родителей, объясняя, при этом, чтобы родители не брали на себя выполнение части работы детей над проектами, иначе губится сама идея

метода проектов. А вот помощь советом, информацией, проявление заинтересованности со стороны родителей - важнейший фактор поддержки мотивации и обеспечения самостоятельности школьников при выполнении ими проектной деятельности. В субботу с этой целью проводятся специальные родительские собрания-лекции, на которых родителям разъясняется суть метода проектов и его значимость для развития личности детей; рассказывается об основных этапах проектной деятельности и формах возможного участия родителей в ней, распространяются «памятки для родителей, чьи дети выполняют проект». Особого внимания в начальной школе требует завершающий этап проектной деятельности - презентация (защита) проекта.

После защиты проекта, изготовленные изделия демонстрируются одноклассникам, учителям, родителям, чьи потребности изучали дети, членам семей учащихся. Важно, чтобы дети ощутили потребность в исследовании, его значимости и почувствовали атмосферу праздника оттого, что они доставили радость людям.

Литература:

1. Выготский Л.С. Проблема обучения и умственного развития в школьном возрасте. – М., 1991.
2. Матяш Н.В., Симоненко В.Д. Проектная деятельность младших школьников. – М., 2004.
3. Олейник О.В., Кабанюк Л.П. Проектная деятельность: методика обучения. Проекты по русскому языку. 2-4 классы. – М.: ВАКО, 2014

Организация проектной и исследовательской деятельности младших школьников

*Бельченко Н.В., КГУ «СОШ №23»
Филонова Е.П., КГУ «СОШ № 83 им.Г.Мустафина»
учителя начальных классов*

Все начинается с детства. Эта гениальная в своей простоте истина известна каждому педагогу. Но, к сожалению, не всегда хватает сил и возможностей на последовательное ее воплощение в жизнь с получением конкретного результата. Для развития творчества у детей начальной школы - учитель главная движущая сила.

Современной школе требуются такие методы обучения, которые формировали бы активную, самостоятельную и инициативную позицию учащихся в учении; развивали бы в первую очередь общие учебные навыки: исследовательские, рефлексивные, самооценочные.

Вопросы проектно-исследовательской деятельности младших школьников рассматривали такие известные ученые и психологи, как Л. С. Выгодский, П. Я. Гальперин, В. В. Давыдов, А. Н. Леонтьев, Д. Б. Эльконин.

По мнению А. И. Савенкова существуют правила выбора темы исследования [4, с. 11]:

- тема должна быть интересна ребенку, должна увлекать его;
- тема должна быть выполнима, решение ее должно принести реальную пользу участникам исследования;
- тема должна быть оригинальной, в ней необходим элемент неожиданности, необычности;
- тема должна быть такой, чтобы работа могла быть выполнена относительно быстро.

Целесообразно в процессе работы над проектом проводить с младшими школьниками экскурсии, прогулки-наблюдения, встречи с интересными людьми. В этом контексте представляют интерес опросы, интервьюирование учениками отдельных лиц, для которых предназначен проект.

На подготовительном этапе работы над проектами и исследованиями предлагаются задания и упражнения для развития умения видеть проблемы, которые применяли на практике.

Используются такие задания и упражнения: посмотрите на мир чужими глазами. Одно из самых важных свойств в деле выявления проблем - это способность изменять собственную точку зрения, смотреть на объект исследования с разных сторон. Для этого выполняются следующие упражнения:

- продолжи неоконченный рассказ;
- составь рассказ от имени другого персонажа;
- опишите один день вашей воображаемой жизни) или, используя данную концовку;
- определи, сколько значений у предмета, найди как можно больше вариантов нетрадиционного, но при этом реального использования;
- назови, как можно больше признаков предмета.

Вслед за выявлением проблемы, идёт поиск её решения. Поэтому далее учимся выдвигать гипотезу, т. е. строить предположения. В этом процессе обязательно требуется оригинальность и гибкость мышления, продуктивность, а также такие личностные качества, как решительность и смелость. Гипотезы рождаются как в результате логических рассуждений, так и в итоге интеллектуального мышления. Гипотезы возникают как возможные варианты решения проблемы. Затем эти гипотезы подвергаются проверке в ходе исследования. Построение гипотез - основа исследовательского, творческого мышления. В умении выработать гипотезы используется следующее упражнение: давайте вместе подумаем, почему летом снег в горах не тает; почему многие дети любят компьютерные игры и т. д.;

Делая предположения, обычно используются следующие слова: предположим, допустим, возможно, может быть и др.

Ещё важным умением для исследования является умение задавать вопросы. Для этого используются следующие задания:

- показываем картинки с изображением людей, животных и предлагаем задать им вопросы;
- какие вопросы помогут тебе узнать новое о предмете, лежащем на столе?;
- игра «Найди загаданное слово».

Мы готовим детей к тому, что настоящее всегда продолжается в будущем, потому приучаем их к дальнейшим вопросам: что ещё может интересовать тебя в этой проблеме? Что ещё ты можешь предложить или сделать? Эти вопросы пробуждают любопытство, бросают вызов воображению ребёнка.

Также необходимо научить давать определения понятиям. Для того чтобы учиться определить понятие, применяется относительно простые приёмы: описание, сравнение своих описаний с описанием этих же предметов учёными-классиками или одноклассниками, различение (например, весна и осень - времена года, но чем они отличаются), обобщение.

Важным средством развития умений давать определения являются обычные загадки. Мы смотрим на них не просто как на забаву, а как на весёлое, но всё же вполне серьёзное задание. Составление и разгадывание кроссвордов также можно рассматривать как упражнение в определении понятий.

Исследование и познание мира не сводится к восприятию предметов и явлений, их чувственному отражению. Она предполагает выделение в предметах и явлениях общих существенных признаков. С помощью классификации люди не только упорядочивают опыт в значимые для них блоки, но и преобразовывают конкретные наблюдения в абстрактные категории. Например, предлагается детям популярное задание «четвёртый лишний». Предметы классифицируем по основному признаку, по цвету, по форме и т. д. Чем больше деления, тем больше продуктивность мышления. А это качество очень важно в творческой деятельности. Для формирования последних умений используются задачи на классификацию с явными ошибками. Такие задачи позволяют развивать и критическое мышление, что очень важно в исследовательской деятельности.

Ещё учимся наблюдать. Используются такие упражнения на развитие внимания и наблюдательности:

- перед детьми находится одна из любимых ими вещей. Рассматриваем вместе этот предмет внимательно и спокойно. Затем убираем предмет и просим вспомнить и назвать все его детали. Потом рисуем изученную вещь по памяти;

• парные картинки, содержащие различия. Хорошую возможность для развития способности к наблюдению и умению анализировать зрительные образы дают задания с намеренно сделанными ошибками.

И еще с ребятами учимся проводить эксперимент - важнейший из методов исследования. Самые интересные эксперименты - это, конечно, реальные опыты с реальными предметами и их свойствами. Учимся анализировать, выделять главное и второстепенное, делать выводы и умозаключения.

Проанализировав опыт своей работы, можно сделать вывод, что проектная деятельность в рамках школы учит детей:

- распознавать проблему и преобразовывать её в цель собственной деятельности;
- ставить цель (отдалённую по времени, но значимую) и разбивать её на тактические шаги;
- оценивать собственные силы и время, правильно распределять их;
- добывать информацию из различных источников, критически оценивать её, ранжировать по значимости и ограничивать по объёму;
- планировать свою работу;
- оценивать результат работы, сравнивать его с тем, что было заявлено в качестве цели работы;
- выявлять и анализировать допущенные ошибки.

При правильной организации проектная деятельность повышает познавательный интерес учащихся к учебной деятельности, способствует повышению их интеллектуального и творческого потенциала.

Литература:

1. Землянская Е.Н. - Учебные проекты младших школьников.- Начальная школа, 2005. № 9
2. Конышева Н.М. - Проектная деятельность школьников. Современное состояние и проблемы. - Начальная школа. 2006. №1.
3. Матяш Н.В., Симоненко В.Д.- Проектная деятельность младших школьников. М.: Вентана - Граф, 2004.
4. Савенков А.С. - Методика исследовательского обучения младших школьников - Самара, издательство «Учебная литература». 2004

«Айналадағы математика» жобасы арқылы бастауыш сынып оқушыларының танымдық қызығушылығын арттыру

*Бердикабулова С.Б., Ашыкбаева А.Ж., №76 ЖББОМ
бастауыш сынып мұғалімдері*

Қазақстанның әлемдік экономикаға ойдағыдай кіруі бағытындағы басты міндеттердің бірі – ғылым мен білім және жаңа технологиялар. Жаңа заман талабы математикалық білім беруді жетілдіріп, оның тиімділігін арттырудың нақты тетіктерін айқындау міндетін қояды», – деп Елбасы Н. Ә. Назарбаев математика пәнінің қоғамда алатын орнына айрықша баға берген болатын.

Математика – ғылымның бастауының негізі, ғылымның қан тамыры, адамзат тарихында тұрмыстық мұқтаждықты қанағаттандыру мақсатында пайда болған ең алғашқы ғылым. Олай дейтініміз, адамзат өзін айнала қоршаған ортадан күнкөрістік, тағамдық заттардың қорын жинағанда олардың мөлшерін білу үшін санауға мәжбүр болған.

Сандар – математика ғылымының түп қазығы. Санаудың нәтижесінен сан ұғымы қалыптасқан. Сонымен, сан – адамзаттың ақыл-ойының жалаң туындысы емес, тұрмыстық қажеттіліктерінен бастау алған ұғым.

Ғылым мен білімді меңгеру үшін ең бірінші адамның табандылығы, еңбекқорлығы, ынтасы болуы керек. Осы қасиеттер болғанда ғана адамда бәсекелестік туады. Айналаны зерттеу, бақылау жұмысы да осы сияқты табандылықты, шыдамдылықты, көп ойлануды, сондай-ақ еңбекқорлықты талап ететінін білеміз. Осындай қасиеттерді мектептегі бастауыш сынып оқушыларынан бастап, математика пәніне деген қызығушылықты арттыру арқылы жүзеге асыруға болады.

Осы мақсатта оқушылардың математика пәніне деген таланты мен қабілетін ашып, оларды оқытуда маңызды жобалар іске асырылуда. Білім беру саласында жоғары жетістіктерді анықтайтын және ынталандыратын бірқатар өңірлік, ұлттық, халықаралық сайыстар мен бағдарламалар жүргізіліп жатыр. Осыған орай біздің мектебімізде бастауыш сынып оқушыларының арасында «Айналадағы математика» жобасы бойынша бағдарлама құрылып, жоспар бойынша түрлі жұмыстар жасалып жатыр.

Мұндағы басты мақсатымыз – бастауыш сынып оқушыларының математика пәнін терең түсіну қабілетін дамыту, алған білімдерін сыныптан тыс жерде, кез-келген жағдайда тиімді пайдалана білуін қамтамасыз ету. Балалардың бір нәрсені құмартып, білуге талаптануынан таным ынтасының артатынын білеміз. Оқушылар жан-жақты танымдық қызығушылық сапаларын дамытатын басты нәрсе: ізденіс, жаңаға ұмытылу жұмысын жүргізу.

Математика күнделікті таңертеңнен кешке дейін, әр қадамымызда кездеседі. Үйдегі қолданатын заттары, мектептегі оқу құралдары, жиһаз түрлері барлығы математикалық өлшеулерден, геометриялық пішіндерден тұратынын аңғарып, алған білімін өмірмен ұштастыра білу керек. Таңертең тұра салып біз көзімізді сағатқа жүгіртеміз, автобуста жолақы төлеу кезінде, дүкенде сауда жасағанда ақшамен төлем жасап отырамыз. Математикасыз басқа пәндерді де игере алмаймыз. Жазда туған өлкемізде серуенге шықсақ, жаяу немесе көлікпен жүрсек те есеппен жүреміз.

Картамен жүретін жолымызды, арақашықтықты өлшеу үшін өлшем құралдарын қолданамыз. Ол үшін математиканы білу өте қажет.

Бізді қоршаған айналамызда математикалық объектілер өте көп. Оқушылар айналаны бақылап отырып, сандар, геометриялық фигуралар, өлшемдерге қатысты заттарды табады. Мысалы қазақтың киіз үйі. Математикалық тұрғыдан қарасақ қаншама геометриялық пішіндерден құрастырылған. Біз математикада есеп шығартып ғана қоймай салт-дәстүрлер мен әдеп-ғұрыптарды үйрете аламыз. Оқушыларға логикалық тапсырмалар орындату кезінде, айналадағы математиканы тапқыза отырып, оқыту мен дамытуға, ізденуге бағытталуына көп мән береміз. Сол себепті логикалық тапсырмалар жеке тұлғаның өзіндік ойлау қабілетін дамыту мен қалыптастыруына жұмыс жасайды. Назар аудару, елестету, есте сақтаудың түрлері, зейінді дамыту және ойша тұжырымдама жасау арқылы оқушылардың пәнге деген қызығушылығы арта түседі. Бастауыш сынып оқушыларының танымдық қызығушылығын дамытуға жағдай жасай отырып, баланы іздемпаздыққа және өзіне сенімді болуға ұмтылдыру, ақыл-ой деңгейін қалыптастыруға арналған тапсырмалар дайындалады.

Әр сабақ сайын тапсырмалар жеңілден күрделіге қарай өтіп, көлемі көбейіп, оқушылардың орындау жылдамдығы артады.

Қазіргі біздің технологиялар дамыған заманда математикасыз өмір сүру мүмкін емес. Ендеше, «Айналадағы математика» жобасының оқушыларға берері мол. Математика саласы барлық тұрмыста қажет дүние. Бастауыш сыныптан оқушылармен жүйелі жұмыс жасау арқылы, баланың бойындағы қорқыныш пен «қате жасап қоямын-ау» деген мазасыз ойлар төмендейді. Оның орнына сенімділік пен тұрақтылық дамиды.

Нәтиже: Осындай іс-әрекеттердің арқасында қоғам талап етіп отырған шығармашылық қабілеті жоғары, өз ойын жүйелі де ашық айта алатын, қоғамға еркін сіңетін, өндіріске белсене араласатын азамат қалыптасады. Баланың логикалық ойлау қабілеті, пәнге деген қызығушылығы, тапқырлығы, жүйелі ойлауы арта түседі.

Рас, математика жер қойнауындағы қазба байлықты ашпайды, машинаны жүргізбейді. Бірақ, математиканың құнды пікірлері мен әдістері арқылы құнды дүниелерімізді әлемге көрсету, жер қойнауындағы қазба байлықтың орнын анықтау математикалық білімнің жетістігін көрсетеді.

Бастауыш сыныптан бастап, математика арқылы құндылықтарымыз бен тарихи дүниелерімізді ұрпағымызға дарыта білсек, еліміздің келешегі жарқын болмақ.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Бұзаубақова К.Ж. «Мұғалімнің инновациялық даярлығын қалыптастыру», Алматы, 2002ж.
2. Жарықбаев Қ. Психология. – Алматы, 2002
3. Қосанов Б.М. Математика курсындағы шығармашылық жаттығулар: орындау технологиясы. – Алматы, 2005ж.
4. Мейірманқұлова Т. «Білім берудегі инновациялық технологиялар», Алматы, 2000ж.

Погружение в текст – основа формирования читательской компетентности младших школьников

*Берзан О.В., Лаптева Т.В., КГУ «Гимназия №1»
учителя начальных классов*

В обучении и развитии ребёнка огромную роль играет книга. Нельзя успешно обучать школьников, не вооружив их рациональными способами работы с книгой. Ещё труднее воспитать полноценного читателя. Именно поэтому воспитание настоящих читателей становится одним из приоритетов учителя, который в современных условиях образования становится не только носителем предметных знаний, но и помощником в становлении и развитии личности ученика, уважающий эту личность независимо от его знания или незнания.

Для этого учитель должен хорошо знать, как формируется читательская деятельность, и иметь необходимый тренировочный материал. В своей работе мы используем как широко известные в практике приёмы, способствующие воспитанию вдумчивого читателя: план, конспект, пересказ, работа с заголовком, так и новые приёмы: «Бюро прогнозов», «Сцепления», «Диалог с текстом».

1. «Бюро прогнозов». По данному заголовку и началу продолжи рассказ. Берегите зубы с детства!

Однажды Гриша пришёл в гости к Саше. Саша угостил друга орехами, но они не знали, как их расколоть. Щёлк – и орех раскололся.

– Во, какие у меня зубы, – похвастался Гриша и вынул из скорлупы вкусное ядрышко.

И я так могу, – не выдержал Саша. Положил орех между зубами, зажмурился, стиснул зубы изо всех сил и ...

После того, как у школьников сформированы отдельные приёмы внимательного чтения, можно переходить к выработке у них умения

беседовать с текстом - «диалог с автором». Этот приём работы с текстом очень интересен и детям и учителям, а главное - эффективен. [3, 25]

2. «Сцепления». Составьте пословицы из частей, которые «потеряли» друг друга.

Дерево ценят по плодам; так не будет и скуки; без труда не вытащишь; не сиди сложа руки; и рыбку из пруда; а человека по делам.

3. «Диалог с текстом» по рассказу Н. Сладкова «Звериная баня».

Текст «Звериная баня».	Диалог с текстом
1. Дикie звери тоже в баню ходят.	1. Зачем дикie звери ходят в баню? Какую баню они посещают?
2. И больше всех любят бегать в баню ... дикie свиньи!	2. Почему больше всех любят бегать в баню дикie свиньи?
3. Баня у них простая: без жара, без мыла, даже без горячей воды.	3. Как же выглядит эта баня?
4. Всего-навсего одна ванна – лунка в земле.	4. Почему у них такая странная баня?
5. В лунке – вода болотная.	5. Болотная вода в лунке?
6. Вместо мыльной пены – жижа.	6. Что такое жижа?
7. Вместо мочалки – пучки старой травы и мха.	7. Разве может быть мочалкой пучок старой травы и мха?
8. Вас бы в такую «баню» и не заманить.	8. Почему бы не искупаться разок и нам в такой ванне?
9. А кабаны так и лезут?	9. Почему кабаны лезут в лужу?
10. Вот до чего баню любят!	10. В чём прелесть природной бани?
11. Но ходят кабаны в баню совсем не за тем, зачем ходим мы.	11. Согласны.
12. Мы зачем ходим в баню?	12. Мыться.
13. А кабаны ходят...	13. Пачкаться!
14. Мы грязь с себя мочалкой смываем, а кабаны нарочно грязь на себя намазывают.	14. Почему мы грязь с себя смываем, а кабаны нарочно грязь на себя намазывают? А вам приходилось намазывать на себя грязь?
15. И чем больше вымажутся – тем хрюкают веселей.	15. Почему грязь приносит веселье кабанам?
16. Уж теперь-то сквозь грязевой панцирь никакие кусаки до их шкуры не доберутся: ни комары, ни	16. Главная мысль произведения.

Данные приёмы работы с текстом направляют учащихся к детальному изучению прочитанного текста, его пониманию, осмыслению до чтения, во время чтения и после прочтения. Ребёнок осознаёт себя грамотным читателем, способным к творческой деятельности, а это и есть главная цель обучения литературному чтению в начальных классах.

Литература:

1. Граник Г.Г., Бондаренко С.М., Концевая Л.А. Как учить работать с книгой. – М.: НПО «Образование», 1995. – 226с.
2. Методические рекомендации по суммативному оцениванию. Литературное чтение. 2 класс. г. Астана. 2017. - 50с.
3. Ресурсы интернета

Проблемы преемственности начальной и основной школы

*Бондаренко Н.Ф., Салихова С.Р., КГУ «Гимназия №93»
учителя начальных классов*

Перевод из младшей школы в среднюю – переломный момент в жизни ребенка, так как осуществляется переход к новому образу жизни, к новым условиям деятельности, к новому положению в обществе, к новым взаимоотношениям со взрослыми, со сверстниками, с учителями. Это интересный и сложный этап в жизни школьника. Какие эмоции принесет ребенку этот период, радость или огорчение, во многом зависит от учителей средней школы, и в первую очередь, от классного руководителя. Поэтому необходимость психолого-педагогического сопровождения пятиклассников очевидна.

Мы твёрдо уверены, что нужно, просто, во главу угла поставить ребёнка (не только его успеваемость, а его здоровье, успешность, личностный рост) и вместе находить пути решения. Будущий классный руководитель должен быть знаком со своими будущими учениками и их удачами и проблемами задолго до окончания начальной школы. И не забывать, что адаптационный период в 5 классе очень труден для наших учеников.

Основные условия преемственности в работе учителей начальной школы и классных руководителей среднего звена:

1. Как можно раньше определить классных руководителей будущих 5-ов.
2. Посещение в 4-х классах классными руководителями – внеклассных мероприятий.
3. Проведение родительского собрания.
4. Ознакомление с возрастными особенностями младших школьников.

5. Изучение системы внеклассной работы и работы с родителями.

Ошибочным мнением педагогов среднего и старшего звена является признание того, что в пятом классе нужно приучать школьников к нелегкому учебному труду, а создание ситуации успеха, равно так же как и использование игровых моментов на уроке, - это удел начальной школы. Такое мнение приводит к большому разрыву в организации учебного процесса в начальном звене и средней школе. Пятиклассники еще очень нуждаются в позитивных отзывах педагога. Ситуация успеха и эмоциональные переживания, связанные с ней, продолжают оставаться действенными мотивами для успешного обучения.

Пятиклассники обычно очень тяжело переживают, когда рушатся традиции, которые они вместе с учителем создавали и хранили на протяжении четырех лет. Это организация и проведение дней именинника, олимпиадных недель, консультаций слабоуспевающим, выпуск тематических классных газет, совместные поездки за город, написание писем болеющим детям и так далее.

Вдумчивые педагоги, понимая значимость этих традиций в жизни детей, стремятся сохранить их и продолжить в пятом классе с последующей трансформацией в соответствии с возрастными особенностями в более важные и необходимые для учеников мероприятия.

Основные направления воспитательной работы:

- ☐ Формирование патриотического сознания
- ☐ Духовно-нравственное развитие
- ☐ Воспитание межнациональной толерантности и общественного согласия
- ☐ Правовое воспитание
- ☐ Формирование ценностного отношения к здоровью и здоровому образу жизни

- ☐ Поддержка инициатив молодежи
- ☐ Мероприятия по формированию классного коллектива

Основываясь на возрастных закономерностях развития личности и особенностях формирования коллектива в этом возрасте вся воспитательная деятельность направлена на:

- ☐ Укрепление навыков взаимодействия со сверстниками
- ☐ Формирование поведенческих навыков на основе конкретного опыта
- ☐ Формирование толерантности и утверждение уникальности каждого ребёнка

- ☐ Развитие группового взаимодействия
- ☐ Формирование объективной самооценки
- ☐ Развитие внутриклассного самоуправления

Не следует забывать, что пятиклассники - народ эмоциональный. И во многом школьную жизнь они воспринимают через призму собственных эмоций. Отношение к предмету определяется личностным отношением к учителю, а не наоборот. Если нравится учитель, то нравится и предмет. Это

уже в более старшем возрасте школьники будут способны оценить интеллектуальный багаж педагога, его достижения и знания. А пока для них важны забота и внимание со стороны учителя.

Важной составляющей воспитательной работы является развитие традиций класса.

Основные мероприятия этого направления:

- ☐ День именинника
- ☐ Моя родословная (фильм о моей семье)
- ☐ Традиции моей семьи (цикл внеклассных мероприятий)
- ☐ Мой родной край (поездки, экскурсии, походы)
- ☐ Мои увлечения (творческие работы, проекты, стенгазеты)
- ☐ Выставка достижений учащихся (итоговые родительские собрания)

Основные формы классных часов:

- ☐ Беседы
- ☐ Дискуссии
- ☐ Ролевые игры
- ☐ Интеллектуальные игры
- ☐ Самопрезентации
- ☐ Посещение театров, музеев, выставок
- ☐ Фестиваль талантов
- ☐ КВН
- ☐ Творческие вечера
- ☐ Походы, экскурсии
- ☐ Коллаж идей
- ☐ Проведение малой ассамблеи

Наши классные часы:

- ☐ Семь Я
- ☐ Что в жизни главное?
- ☐ Я и мои родители
- ☐ Мой любимый город
- ☐ Все профессии важны
- ☐ Кто Я, какой Я? ☐ Письмо в будущее
- ☐ Возвращение к истокам
- ☐ Мама, папа, я – здоровая семья
- ☐ Семейные старты

Рекомендации по преемственности при переходе из начальной школы в среднее звено учителям-предметникам и классным руководителям:

☐ Внимательно изучить личные дела и характеристики класса и учеников-выпускников начальной школы совместно с первым учителем.

□ Использовать методы активизации и приемы дифференцированного обучения, способствующие развитию индивидуальных способностей учащихся.

□ Принимать участие в заседаниях учителей начальных классов с целью анализа содержания программы, преемственности методов и приемов обучения и воспитания младших подростков, единства требований к знаниям, поведению учащихся.

□ Организовывать коррекционные занятия с группами учащихся по снижению фона тревожности, возбудимости, агрессии.

□ Организовывать проведение индивидуальных консультаций психолога и социального педагога с детьми и их родителями по проблемам адаптации к обучению в среднем звене или по возникающим любого рода проблемам и вопросам обучения, поведения и воспитания детей.

□ Продолжать начатую в начальной школе работу по формированию классного коллектива и самосознания учащихся, используя активные формы работы с детьми.

Данная форма сотрудничества различных ступеней образования позволила бы предупреждать многие педагогические и психологические проблемы, реально осуществлять профилактику детской дезадаптации. Практические пути ее разрешения, несомненно, способствовали бы продвижению в этом направлении, накоплению опыта и помогли бы детям, учителям и родителям преодолеть трудности переходного периода.

Литература:

1. Ванцян А.Г. Решение проблемы преемственности между начальным и основным звеном школы.// «Вестник образования».- 2007, № 9, с.45-50.

2. Выготский Л.С. Проблема возраста.// Собр. соч. В 6-ти т.- М., 1984 г.

3. Добрякова О.С. О преемственности в работе начальной и средней школы.// Начальная школа.-2000, № 12, с. 21-24.

4. Квитова Л.Ф. Проблема преемственности – это проблема педагогического партнёрства и сотрудничества.// Начальная школа: плюс до и после. - 2007, № 2, с. 72-77.

5. Князева Т.Н. Проблемы преемственности обучения в начальной и средней школе.// Начальная школа.-2004, № 2, с. 29-31.

Информационная компетентность современного педагога

*Вторыгина С.Н., Морозова Е.В., КГУ «СОШ №15»
учителя начальных классов*

В настоящее время значительно увеличилась роль информационных технологий в жизни людей. Современное общество включилось в процесс, называемый информатизацией. Этот процесс включает в себя доступность любого гражданина к источникам информации, проникновение информационных технологий в научные, производственные, общественные сферы (электронное правительство, банкинг, коммерция, здравоохранение и др.). Одним из приоритетных направлений процесса информатизации современного общества является информатизация образования.

Сегодня школьное образование Казахстана находится на этапе внедрения обновлённого содержания. Современный человек за месяц получает и обрабатывает столько же информации, сколько человек XVII века за всю жизнь. Для того, чтобы подготовить школьника для жизни в таких условиях, необходимы новые качества – метапознания, метакомпетенции. В связи с этим возрастают требования к профессиональной компетентности учителя.

Понятие «профессиональная компетентность» многогранное. Оно включает в себя: методологическую, информационную, коммуникативную, социальную, культурологическую компетентности. В условиях информатизации образования возрастает роль информационной компетентности современного учителя.

Информационная компетентность включает две группы базовых компетенций:

1) компетенция работы с информацией: сознавать потребность в информации; находить, каким образом можно восполнить пробел в знаниях; разрабатывать стратегии поиска информации, отбирать, сравнивать и оценивать информацию; систематизировать, обрабатывать и воспроизводить информацию; синтезировать существующую информацию, создавая на её основное знание;

2) компетенции пользования информационными технологиями: использование стандартного программного обеспечения; использование технических устройств (компьютер, орг. техника, цифровой диктофон, видеокамера, проектор); осуществление информационного поиска в Интернет; налаживание общения посредством Интернет-технологий.

Компетентность в использовании информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) строится на базовых ИКТ-навыках и включает в себя правильное и творческое применение технологий для работы, досуга и коммуникации. Обучающиеся развивают навыки по ИКТ в процессе обучения по всем учебным предметам, находя, создавая и работая с информацией, сотрудничая и обмениваясь информацией и идеями, оценивая и затем совершенствуя свою работу, используя широкий спектр оборудования и приложений. [1].

Начальная школа – фундамент, от качества которого зависит дальнейшее обучение ребёнка, его готовность к овладению современными

компьютерными технологиями и умение использовать полученную информацию для дальнейшего самообразования.

Информационные технологии в современной школе нужно рассматривать как один из методов обучения. Он способствует:

- усилению образовательных эффектов;
- повышению качества усвоения материала;
- осуществлению дифференцированного подхода к детям с разным уровнем готовности к обучению;

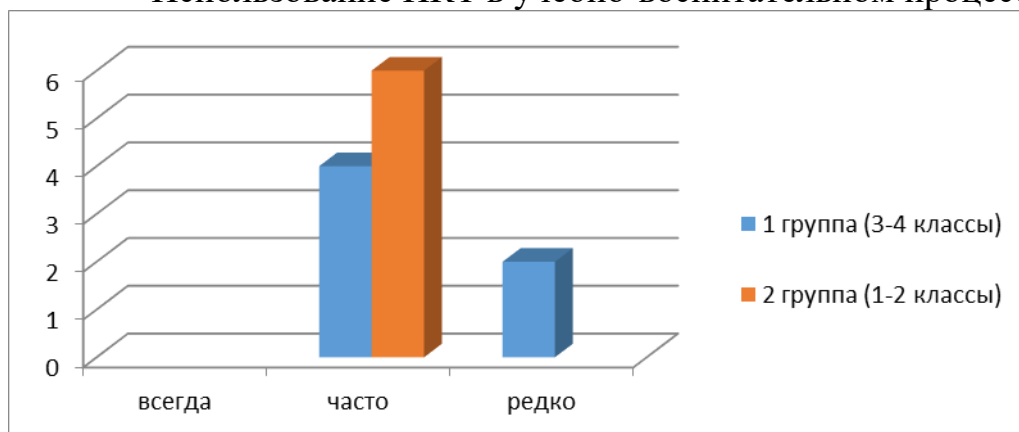
Внедрение ИКТ возможно как на уроках, так и во внеурочной деятельности и осуществляется через:

- Создание презентаций, флипчартов к уроку.
- Работу с Интернет – ресурсами.
- Использование готовых обучающих программ.
- Разработку и использование собственных авторских программ.

В настоящее время помимо выше перечисленного, мы в своей работе систематически используем ЦОРы по разным предметам на разных этапах урока [4]. Они позволяют детям быть не только пассивными зрителями, но и активными участниками учебно-воспитательного процесса.

Нами было проведено анкетирование «Использование ИКТ в учебно-воспитательном процессе» среди учителей начальных классов своей школы. Приняли участие 2 группы педагогов (12 человек): работающие в 3-4 классах и 1-2 классах (по обновлённому содержанию образования). Результаты свидетельствуют о том, что учителями 2 группы ИКТ применяются чаще.

Использование ИКТ в учебно-воспитательном процессе.

Несмотря на интерес и потребность к информационным технологиям со стороны детей, родителей и учителей, не следует забывать о здоровьесберегающих технологиях. Чрезмерное их использование приводит к нарушениям органов зрения, снижает умственные способности. Всё хорошо в меру!

Информационные технологии уверенно завоёвывают все новые позиции в мире. Учитель – это что-то вроде связующего элемента между

информационным потоком, учеником и родителями. Но чтобы стать этим элементом, учителю необходимо уметь владеть новыми образовательными технологиями и современными методиками, идти в одном направлении и в ногу со временем. Только такой учитель способен увлечь учеников разнообразными формами работы и достичь желаемого результата.

Литература:

1. Об особенностях организации образовательного процесса в общеобразовательных школах Республики Казахстан в 2017-2018 учебном году. Инструктивно-методическое письмо.
2. Полякова Р.Ф. Развитие информационной компетенции учителя.
<http://novaya-shkola.ru/pedagogam/sredne-obsche-obrazovanie/kabinet-direktora/razvitie-informacionoi-kompetenci-uchitelja.html>
3. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. – М.: Народное образование, 1998.
4. <https://bilimland.kz/kk>
5. <http://school-collection.edu.ru/> - единая коллекция цифровых образовательных ресурсов.

**Работа по формированию читательской активности на уроках
литературного чтения в начальной школе**

*Гелашивили М.В., ОКШДС № 77
учитель начальных классов*

Обновления, происходящие в сфере образования за последние годы, на одно из первых мест ставят вопрос формирования грамотности чтения. И это не просто вопрос вливания в мировую образовательную систему. Он особенно актуален в Казахстане. Часто дети, которые учатся в классах с русским языком обучения, дома разговаривают на казахском языке и наоборот. Второй проблемой, влияющей на грамотность чтения, мы считаем низкий уровень читательской активности. Современные методы работы с детьми младшего школьного возраста предполагают активные формы работы. Именно они развивают творческие способности и коммуникативные навыки учащихся, которые, в свою очередь, повлияют на читательскую активность детей и повышают уровень грамотности чтения.

Творческая группа учителей нашей школы применяет на уроках литературного чтения различные формы работы для развития творческих способностей и коммуникативных навыков. В данной статье мы предлагаем систему работы к урокам литературного чтения в этом направлении.

Творческая работа будет эффективной и заинтересует учащихся, только если они будут хорошо понимать смысл задания, порядок выполнения и

ориентироваться в терминологии. Поэтому учителю необходимо организовать подготовительную работу.

На уроках ведется планомерная работа над составлением словаря литературных терминов. Его можно вести в рабочих тетрадях. В этот словарь учащиеся записывают все новые понятия. Например, кто такой литературный герой, что такое басня, былина, эпос, миф, гипербола, метафора, монолог, олицетворение, портрет, персонаж, притча и т. д. Так в речь учащихся постепенно вводятся новые термины. И учителю важно требовать, чтобы дети не просто выучили их, а хорошо понимали и активно применяли в речи. Для этого учитель совместно с учащимися составляет схемы и таблицы и приводит сведения по теории литературы в систему. Например:

Виды сказок	
Волшебные	Наличие очевидной фантастики, волшебства, чуда; столкновение с волшебной силой; наличие волшебных персонажей, предметов.
Сказки о животных	Действующие персонажи – животные (хитрая лиса, трусливый заяц); большое количество диалогов; быстрая смена действий.
Бытовые	Необычайные происшествия из жизни людей.

К каждому виду работы у учащихся должна быть точная инструкция о выполнении задания. Однако, алгоритм не должен «загонять» ребенка в строгие рамки. Памятка, в данном случае, это руководство к действию, план работы, который ведет ребенка, позволяя раскрыть творческие способности.

В качестве примера приводим несколько постепенно усложняющихся видов заданий.

Монолог-поздравление (алгоритм составления):

Обращение: «Милый друг!», «Дорогой, Никита!» и т.д.

С чем поздравляешь?

Почему ты поздравляешь?

Что ты желаешь?

Монолог-оправдание:

Как зовут героя?

В чем он оправдывается?

Причины, по которым он так поступил.

Выводы, которые сделал для себя герой.

Монолог-рассуждение:

Я думаю, что...

На это у меня есть веские доказательства:

Во-первых –

Во-вторых –

Памятка для написания аннотации.

Постарайся заинтересовать будущих читателей этой книги.

Начать аннотацию можно по-разному:
В этой книге рассказывается о ...
Этот рассказ о ...
Писатель... рассказывает о ...
Главный герой этой книги– ...
Удивительные события происходят в ...
Любишь ли ты читать о ...

План создания рекламы книги:

1 шаг. Составить обложку книги.

2 шаг. Написать аннотацию.

3 шаг. Кому может быть интересна эта книга?

4 шаг. Подготовить информацию об авторе книги.

5 шаг. «Слоган – великая сила» [1, с. 67]

Подобные памятки помогают детям не только правильно составлять предложения и текст и выражать свои мысли. Выполняя такую работу, дети начинают видеть героев произведений и события с нескольких точек зрения, что повышает интерес к прочитанному. И к следующим произведениям учащиеся относятся уже с большим интересом. Еще одним способом повышения интереса к чтению я считаю повышение интереса к личности автора. К сожалению, в учебниках для начальной школы дается только краткая информация об авторе. Жизнь и творчество автора всегда взаимосвязаны. Понять, почему автору была интересна именно эта тема, как случилось, что он смог взять на себя ответственность нести в мир ту или иную идею, можно только изучив его биографию. Учащиеся начальной школы еще плохо знакомы с историей. Поэтому, перед прочтением произведения, необходимо рассказывать детям об исторических событиях, которые пережил автор. Надо помочь детям увидеть в авторе личность, тогда его произведения будут интересны.

Задача учителя в мире информационных технологий, настойчиво прививать интерес к чтению. Формирование активного читателя – трудоемкая работа, требующая от учителя системного, многоуровневого подхода уже в начальной школе.

Литература:

1. Гелашвили М.В., Жанабекова Г.А. Формы работы по формированию читательской активности и грамотности на уроках литературного чтения в начальных классах. Материалы I городской научно-практической конференции «Новые подходы в преподавании русской литературы в школе и вузе», 12.01.2017, Караганда

CLIL (Content and Language Integrated Learning) - предметно-языковое интегрированное обучение на уроках обучения грамоте и математики в начальной школе

*Гарбар Е.Н., Швец Т.В., КГУ «Гимназия №93»
учителя начальных классов*

«Будущее казахстанцев за свободным владением казахским, русским и английским языками. В результате все наши выпускники будут владеть тремя языками на уровне, необходимом для жизни и работы в стране и в глобальном мире», - Н. А. Назарбаев Послание народу Казахстана.

В современном образовании одной из главных целей педагогов является социализация ребенка в межнациональном и межкультурном пространстве. При этом уже с самого младшего возраста иностранный язык может являться инструментом овладения новыми знаниями и умениями. Важнейшим условием усвоения любого иностранного языка является реальная коммуникация. Преподавание иностранного языка при помощи CLIL-технологии позволяет не только интегрировать между собой несколько школьных предметов и улучшать владение иностранным языком, но и развивать коммуникативные умения учащихся. Авторы статьи хотят отметить, что CLIL-технология активно внедряется в учебный процесс с начальной школы во многих западных странах (Люксембург, Канада, Голландия, Испания, Австрия и др.), но в Казахстане подобные случаи единичны и не носят системный характер, не смотря на то, что данная технология позволит реализовать политику трехязычия[1].

CLIL (Content and Language Integrated Learning) - предметно-языковое интегрированное обучение. Данная технология изначально предполагает преподавание других, неязыковых, предметов на иностранном языке. Эффективность такого метода заключается в том, что ребенок использует иностранный язык в реальной жизни для приобретения новых знаний не только на уроках иностранного языка, но и в рамках других школьных предметов. Другой вариацией внедрения CLIL-технологии является интеграция в программу по иностранному языку элементов неязыковых школьных предметов. Таким образом, учащийся не только усваивает термины, понятия, целые темы или модули какого-либо школьного предмета при помощи иностранного языка, но и углубляет при этом свои языковые знания и закрепляет навыки общения на иностранном языке[2]. Поэтому, если CLIL-технология и применяется в начальной школе, то только в рамках занятий по иностранному языку с интеграцией в эти занятия элементов других школьных предметов. В данной работе мы предлагаем рассмотреть некоторые методические возможности CLIL - технологии в процессе преподавания предметов начальной школы, а именно первого класса. Обучение языкам не ограничивается изучением грамматических правил, т.е. начинающим изучать

неродной язык не столь важно знать, что такое «сказуемое», «подлежащее», «морфология», «синтаксис» и т.д. Ребенок начинает говорить, еще не зная этих грамматических «премудростей», не умея читать и писать, даже строить правильные предложения. Он просто произносит слова, значение которых начинает понимать, и вступает в общение с окружающими. Со временем его словарный запас расширяется, он научается говорить так, что его понимает все большее число окружающих его людей. И лишь затем учится читать и писать. Именно это ложится в основу изучения неродных языков в школе[2]. Коммуникативный подход, прежде всего, фокусируется не на правильности языковых структур, а на таких параметрах, как осознание возможных вариантов развития диалогов, достижение общей коммуникативной цели, развитие навыка перефразирования[4]. Содержательным отличием обновленных учебных программ является наличие «сквозных тем» между предметами как внутри одной образовательной области, так и при реализации межпредметных связей [4]. При изучении сквозной темы по обучению грамоте «Путешествие» предлагаем использовать следующие конструкции для построения диалогов:

1. Қайдай келікте саяхат жасауға болады?	На каком виде транспорта можно путешествовать?	What type of transport can be used for travelling?
2. Сен кіммен саяхатқа барар едің?	Кого ты бы взял с собой в путешествие?	Whom will you take on your trip?
3. Саяхатқа қайда баруға болады?	Куда можно отправиться в путешествие?	Where can you go on a trip?
4.Саяхатқа қандай заттар қажет?	Какие вещи нужны для путешествия?	What things should you take on a trip?
5. Саяхатқа қайда баруды армандайсың?	Куда ты мечтаешь отправиться в путешествие?	Where do you want to go?
6. Саған саяхатқа шыққан ұнай ма?	Тебе нравится путешествовать?	Do you like to travel?
7.Қазақстандағы танымал туристік орындарды ата	Назови популярные туристические места в Казахстане	Name the popular tourist places in Kazakhstan.
8. Сен қандай жерлерде саяхатта болдың?	В каком путешествии ты уже побывал?	Where have you been yet?

При построении диалогов ориентируем обучающихся на вариативность ответов: на вопрос, заданный на любом из трех языков, можно ответить также на любом языке. При изучении сквозной темы «Моя семья и друзья» предлагается использовать возможные речевые шаблоны:

1. Менің отбасымда .... адам бар.	Моя семья состоит из.. человек	There are ... (3) people in my family.
2. Анамның аты -	Мою маму зовут....	My mother's name is...
3. Әкемнің аты -	Моего папу зовут....	My father's name is...
4. Менің әпкем бар (сіңлім, ағам).	У меня есть старшая (младшая) сестра (брат)	I have got an elder sister (a younger brother).
5. Отбасым ... (саяхатқа шыққанды, спортпен айналысқанды, ән айтуды) жақсы көреді	Всей семьей мы любим... (петь, путешествовать, заниматься спортом)	My family likes to travel (sing, do sport).
6. Менің отбасым ... көшесінде, ... үйде, ... пәтерде тұрады.	Моя семья живет по адресу: .....улица, ...дом, ...квартира	My family lives on <i>Bukhar Zhyrau</i> street, 58, flat 21.

Поскольку CLIL-технология подразумевает использование иностранного языка при изучении неязыковых предметов, предлагаем при изучении в математике темы «Пространственные фигуры» использовать в уроке названия данных фигур на трех языках

	конус	cone	конусы
	куб	cube	текше
	шар	ball	сала
	параллелепипед	parallelepiped	параллелепипед
	цилиндр	cylinder	цилиндр
	пирамида	pyramid	пирамида

Обобщая все вышесказанное, можно сказать, что процесс глобализации вынуждает людей с ранних лет приобщаться к знаниям и культуре не только своей страны, но и других стран. Требуется сформированное дивергентное мышление и, как следствие, высокий интеллектуальный потенциал подрастающего поколения. Многие авторы отмечают, что при применении

дивергентного подхода в использовании CLIL-технологии уже на начальной ступени обучения педагогам необходимо грамотно использовать и интегрировать существующий методический материал в учебных пособиях издательств Кембридж и Оксфорд - "Super Safari", "Eyes Open", "Super Minds". Все эти пособия содержат учебно-методический материал, соответствующий базовому подходу CLIL и формирующий у учеников начальной школы основные компетенции - учебно-познавательные, социальные, культурологические.

Литература:

1. Салехова Л.Л., Данилов А.В. CLIL-интегрированное предметно-языковое обучение: концептуальная идея, преимущества, модели // Казанская наука. 2015. № 12. С. 226-229.
2. Зарипова Р.Р., Салехова Л.Л., Тюкарева М.Н. Интегрированный предметно-языковой подход (CLIL) в обучении математике// Международный журнал экспериментального образования. – 2015. – № 11-4. – С.506-509; URL: <https://www.expeducation.ru/ru/article/view?id=8624>
3. Учебная программа для начальной школы (1 класс) в рамках обновления содержания среднего образования. – Астана2016.– 30 с.
4. Об особенностях организации образовательного процесса в общеобразовательных школах Республики Казахстан в 2017-2018 учебном году: Инструктивно-методическое письмо. – Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2017. – 370 с.

Современная система оценивания обучающихся

Голева О.И., Симонова С.А., КГУ «СОШ №23»

учителя начальных классов

В современном Казахстане идет становление новой системы образования, ориентированной на мировое образовательное пространство.

Одной из целей Государственной Программы развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 годы является «Формирование в общеобразовательных школах интеллектуального, физически и духовно развитого гражданина Республики Казахстан, удовлетворение его потребности в получении образования, обеспечивающего успех в быстро меняющемся мире» [1, с.2].

В настоящее время в Казахстане полным ходом идёт процесс обновления системы образования и ее содержания. Он сопровождается кардинальными изменениями в теории и практике преподавания. Существенным изменением является характер оценивания знаний и умений учащихся. Контроль знаний учащихся по прежнему остаётся важной частью процесса обучения и

представляет собой процесс соотношения достигнутых результатов обучения с запланированными целями обучения. Теперь оценивание представляет собой четкую систему критериев, по которым выставляются баллы.

Оценивание, основанное на критериях, существенно отличается от сравнения одного ученика с другим. Выполнение работы учеником оценивается относительно критериев. Критерии оценивания заранее известны и педагогам, и учащимся. Ученики больше не получают привычных отметок, которым ранее приписывалась лишь невинная роль простого отражателя и фиксатора результата оценки. На практике такая отметка становилась для ребенка источником радости или горя. Теперь проверка усвоенного материала строится таким образом, чтобы у учащихся повышалась мотивация для изучения программного материала. Кроме того, такое оценивание знаний и умений позволяет учащимся более успешно учиться, так как снижается психологическое давление оценки над учеником.

Критериальное оценивание включает в себя два вида оценивания: формативное и суммативное.

Формативное оценивание направлено на улучшение возможностей обучения, форм и методов преподавания [3, с.172]. Это оценивание, которое проводится на каждом уроке, а это означает, что учитель и ученики могут влиять на качество образования на каждом этапе обучения. Кроме того, форма проведения такого оценивания приемлема для всех участников учебного процесса, учителя и учащегося.

Формативное оценивание предполагает:

- понимание учащимися целей обучения;
- систематическую обратную связь учителя с учениками;
- активное участие учащихся в процессе собственного познания;
- знание и понимание учащимися критериев оценивания;
- изменение подходов к преподаванию с учетом результатов оценивания.

Существует множество техник проведения формативного оценивания, которые позволяют повышать мотивацию к обучению, снижать уровень напряжения учащихся на уроке.

Суммативное оценивание позволяет производить оценку учащихся более объективно. Оценивание деятельности учащихся на уроке становится демократичным, так как ученик является субъектом своего обучения, а учитель не играет роль "судьи" при выставлении оценок. Оно также является средством диагностики проблем обучения, предусматривая и обеспечивая постоянный контакт между учителем, учеником и родителями.

Оценивание выполненных работ учащихся идет не в сторону уменьшения баллов, как при прежнем оценивании, а, наоборот, в сторону увеличения. Даже за часть выполненного задания ребенок может получить баллы. Например, выполняя суммативную работу за раздел по математике в первом классе, в которой максимальное количество баллов равно 14-ти, ученик

набравший 7 баллов получит оценку «удовлетворительно», что соответствует среднему уровню учебных достижений. Тогда как в традиционной системе оценивания за такое количество допущенных ошибок он получил бы отметку «2». Плюсом суммативного оценивания является то, что ученик, родитель и учитель заранее знают все критерии, по которым будет вестись оценивание. После проведения суммативной работы педагог предоставляет рубрику для родителя, формативный отзыв, который определяет зону ближайшего развития их ребёнка, указывая на имеющиеся пробелы в знаниях. В перспективе новая система должна максимально мотивировать учеников.

Таким образом, с современной точки зрения, оценка – это эффективное педагогическое средство развития личности ребенка. Оценивание выполняет развивающую и мотивирующую функции, а также способно формировать адекватную и позитивную самооценку ребенка.

Литература:

1. Государственная Программа развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 годы.
2. «Индустриальная Караганда» 21 января 2017 года
3. Руководство для учителя. Программа курсов повышения квалификации педагогов общеобразовательных школ Республики Казахстан.
4. Амонашвили Ш.А. «Основы гуманной педагогики. Книга 4. Об оценках» ООО «Амрита», 2012

Формирование функциональной грамотности учащихся начальных классов на уроках литературного чтения

Голова И.А., КГУ СОШ № 60

Учитель начальных классов

Школьное образование Казахстана переходит на обновленное содержание. Новая государственная программа обучения ориентирует учителя на развитие функциональной грамотности учащихся.

В рамках реализации Плана Нации – «100 конкретных шагов», инициированного Президентом Республики Казахстан Н. А. Назарбаевым, запланированы 5 шагов в сфере образования, направленных на повышение качества человеческого капитала на основе стандартов стран ОЭСР. Шаг 76: Поэтапное внедрение 12-летнего образования, обновление стандартов школьного обучения для развития функциональной грамотности. [1, С.4] В Послании Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана от 27 января 2012 года «Социально-экономическая модернизация - главный вектор развития Казахстана» отмечено: «Образование должно давать не только знания, но и умения их использовать в процессе социальной адаптации» [2]. Поэтому эта тема актуальна в наше время. Задача учителя

начальных классов – научить обучающихся мыслить, уметь применять знания в быту, при общении. Очень важно развить коммуникативные способности, способность общаться, контролировать эмоции, управлять своим поведением.

Одним из уровней представления результатов образования является функциональная грамотность, определяемая как способность личности на основе знаний, умений и навыков нормально функционировать в системе социальных отношений, максимально быстро адаптироваться в конкретной культурной среде.

Основы функциональной грамотности закладываются в начальной школе, где идет интенсивное обучение различным видам речевой деятельности – письму и чтению, говорению и слушанию. Функциональная грамотность формируется посредством каждого школьного учебного предмета. Формированию функциональной грамотности на уроках в начальной школе помогут задания, соответствующие уровню логических приемов.

При обучении родному языку делается акцент на текстоведение, актуализируется коммуникативный подход и учитываются особенности поликультурной среды. Например, при формировании умения ставить перед собой цель вначале учащиеся под руководством учителя приобретают опыт целеполагания на уроках. Затем организуется их мотивация, знакомство с понятием цели деятельности и алгоритмом целеполагания. Далее учащиеся начинают уже самостоятельно применять изученный способ постановки учебной цели на предметных уроках и во внеурочной деятельности, рефлексировать свой опыт, основываясь на согласованном общем способе, уточнять и корректировать свои действия, осуществлять самоконтроль. Здесь, собственно, у учащихся и формируется функциональная грамотность, отрабатывается, закрепляется требуемое умение.

Базовым навыком функциональной грамотности является читательская грамотность. В современном обществе умение работать с информацией (читать, прежде всего) становится обязательным условием успешности. Развитию осознанности чтения необходимо уделять самое пристальное внимание, особенно на первой ступени образования.

Под грамотностью чтения понимается способность учащихся к осмыслению письменных текстов и их рефлексии, а также использования их содержания для достижения собственных целей, развития знаний и возможностей для активного участия в жизни общества. Оценивается не техника чтения и буквальное понимание текста, а понимание и рефлексия на текст, использование прочитанного для осуществления жизненных целей. В частности, сюда входят способности свободно использовать навыки чтения и письма в целях получения информации из текста и в целях передачи такой информации в реальном общении, общении при помощи текстов и других сообщений.

На сегодня универсальным инструментом сравнительной оценки эффективности школьного образования признано рассматривать исследования

PISA. Значительное место в ней занимает сегодня изучение уровня читательской грамотности.

PISA оценивает читательскую грамотность на переходе из основной школы в среднюю, в профессиональную или в самостоятельную жизнь, то есть на этапе перехода от использования чтения как средства обучения к использованию чтения как средства для реальной жизни.

Выделим уровни развития функциональной грамотности.

- Уровень 1 (знание, понимание)

Задания данного уровня содержат вопросы непосредственно по содержанию текста.

- Уровень 2 (применение, анализ, синтез)

Здесь широко применяются методы критического мышления: чтение с остановками, прогнозирование событий, составление «толстых вопросов», задаваемых и учителем, и учениками.

- Уровень 3 (оценка)

Составление постеров, туристических проспектов, синквейна, что помогает учащимся интерпретировать, систематизировать, критически оценивать информацию.

Например, работая с текстом Е. Пермяка «Некрасивая ёлка» в 4 классе, используя чтение с остановками.

Вопросы первого уровня:

Кто участвовал в беседе? О чем говорили деревья? Из-за чего возникло волнение? Что рассказал сказочник?

Вопросы и задания второго уровня:

Почему деревья перевели разговор на ёлку? А вы любите ёлку? Почему? Для чего сказочник рассказал о судьбе деревьев? Поможет ли его рассказ? Почему так думаете?

Выберете одну из пословиц и попробуйте ее объяснить через содержание текста:

Встречают по одежке, а провожают по уму.

Добрые умирают, а дела их живут.

От судьбы не уйдешь.

Скромность всякому к лицу.

Какой вывод можете сделать?

Вопросы и задания третьего уровня:

Кого из героев вы бы отнесли к отрицательным, а кого к положительным героям? Почему?

Составить синквейн к тексту.

Только ответственно походя к занятиям с учащимися мы выполним главную цель формирования функционально грамотной личности, т.е. формирования в организациях образования интеллектуального, физически и духовно развитого гражданина РК.

Литература:

1. Инструктивно-методическое письмо «Об особенностях организации образовательного процесса в общеобразовательных школах Республики Казахстан в 2017-2018 учебном году», Астана 2017

2. Послание Президента Республики Казахстан Н.Назарбаева народу Казахстана от 27 января 2012 года «Социально-экономическая модернизация - главный вектор развития Казахстана».

3. Яруллов А. Познавательная компетентность школьников. // Школьные технологии. - 2004. - № 3.

От традиций к инновациям

*Гумерова Н. Н., СОШ № 82
учитель начальных классов*

Каждый учитель должен помнить, что в школе ребенок не только учиться, в школе он живет. Школьная жизнь должна быть такой, чтобы в ней всегда действовала система ответственности человека за человека, ответственности перед обществом. Самоуважение, сверенное с основными коллективными ценностями и обусловленное ими, не позволит человеку ловчить и подличать, лицемерить и обманывать, быть жестоким и бесстыдным, выполняющим или не выполняющим требования морали только из собственного корыстного расчета. Человек с высоким чувством личного достоинства уважает себя и не позволит себя оскорбить, но он уважает и каждого другого человека и не позволит себе оскорбить и унижить его.

Пробуждение с первых шагов жизни у ребенка уважения к себе есть основа воспитания целостной личности, в которой гармонично сочетаются высокие нравственные качества.

Работая по технологии RWCT я увидела, как эта методика плодотворно влияет на детей на уроках, решила перенести RWCT на воспитание личности в классном коллективе. СОЛ – самоорганизация личности натолкнули меня заставить работать ученика над самим собой.

1. Мои главные задачи:

- а) выработать у себя умение самостоятельно учиться и правильно мыслить;
- б) изучать основы наук;
- в) всесторонне развивать свои потенциальные силы и способности для будущей трудовой и общественной деятельности.

2. Я фактически всегда и всему учусь сама. Педагоги могут только помогать овладевать умением учиться и управлять моим развитием и поведением.

3. Прежде всего, надо формировать у себя:

- а) привычку к постоянной занятости каким-либо полезным делом;
- б) стремление всегда обдумывать и организованно выполнять намеченное и в процессе этого выполнения приобретать нужные знания и умения;

в) трудоспособность и трудолюбие

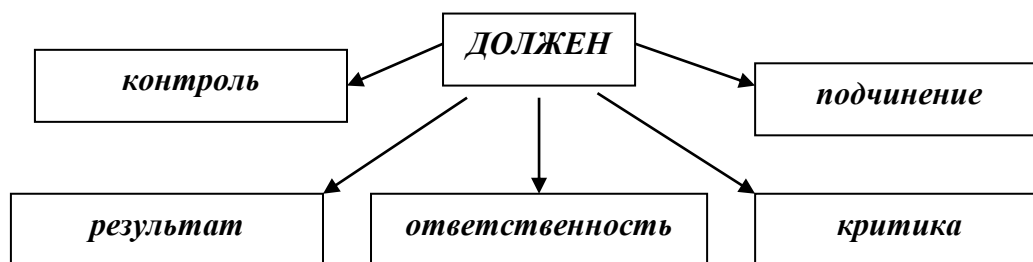
4. Самый верный способ приобрести авторитет у окружающих – это быть им полезным. Люди уважают доброту, отзывчивость, трудолюбие, организованность, исполнительность, активность, добросовестность, соблюдение культуры взаимоотношения.

«Любое дело начинается с любви к детям. Все начинается с любви». Сокровенные слова, которые должны дойти до каждого, затронуть его душу. Забота человека о человеке – основа организационного и морального единства школьного коллектива. Найти себя, найти свое место в жизни. Главная задача, перед каждым ребенком следующая: сотвори себя сам (С³). Так коротко мы называем формулу, по которой начинаем взрослеть с первого класса.

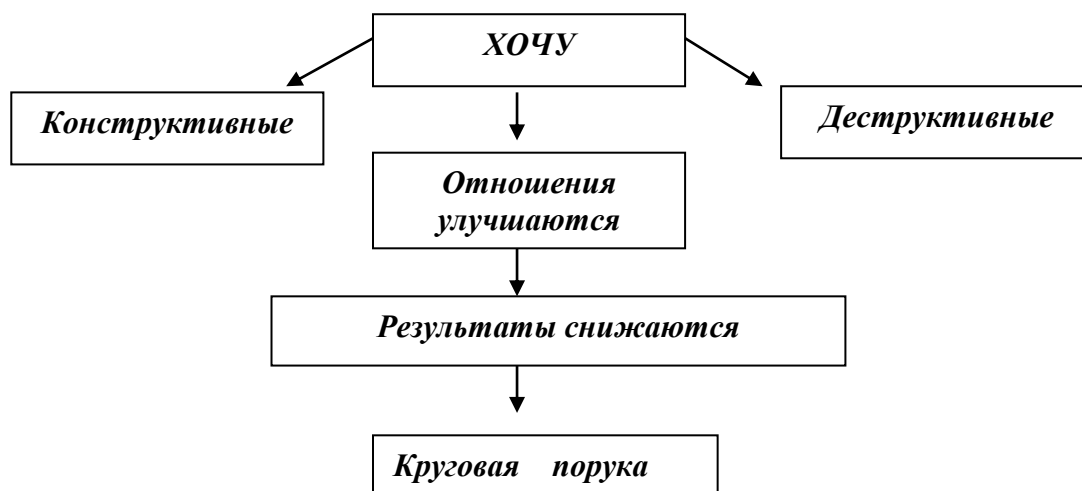
В воспитательных планах отражены мероприятия, которые очень нравятся детям, так как отбирались ими в течение многих лет.

В коллективе возникают отношения между детьми, учителем и детьми, родителями и учителем, родителями и детьми. Отношения строятся таким образом:

Формальные отношения

Неформальные отношения.

Сотрудничество строится на доверии ребенка к взрослому человеку.

СОЛ – сотрудничество, выживание в любых условиях, подготовка к жизненным ситуациям.

Дело учителя – просто определить, опираясь на свой опыт и зрелую мудрость, каким путем должна прийти к ребенку дисциплина жизни. Сотрудничество – залог успешной работы классного руководителя.

Литература:

1. Варга, А.Я. Структура и типы родительского отношения. Диссертация на соискание учёной степени канд. психолог. наук. – Москва, 1986.
2. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. М., 1968.

Развитие функциональной грамотности младших школьников на уроках естественно - научного цикла

*Демиденко М.Г., Гайнутдинова Ж.Т., КГУ «Гимназия №93»
учителя начальных классов*

Естественно-научная грамотность – способность использовать естественно-научные знания, выявлять проблемы и делать обоснованные выводы, необходимые для понимания окружающего мира и тех изменений, которые вносит в него деятельность человека, а также для принятия соответствующих решений. Естественно-научное образование младших школьников способствует развитию их природной любознательности, расширению кругозора, развитию научного понимания и целостного видения окружающего мира. С 2016 года в рамках обновлённого содержания среднего образования в начальной школе введён новый предмет «Естествознание», в рамках которого осуществляется подготовка учеников начальных классов к дальнейшему изучению предметов естественно-научного цикла и формированию умений применять полученные знания для объяснения и описания природных тел, процессов и явлений в повседневной жизни.

Предмет введён в программу начальной школы по нескольким причинам:

- его последовательное изучение способствует формированию и развитию первоначальных представлений об устройстве окружающего мира;
- предмет направлен на развитие навыков научного исследования: ставить вопросы и находить способы их решения, строить гипотезы, проводить исследования, анализировать полученные данные;
- изучение естествознания направлено на овладение научными знаниями и формирование умения мыслить нестандартно, подготовку учащихся к решению вопросов, связанных с современными жизненными реалиями.

Навыки основаны на эмпирическом подходе — знания расширяются, и понимание происходит в процессе проведения наблюдений и экспериментов. Так, например, при изучении темы «Развитие и прорастание растения»

учащимся на основе самостоятельно проведённого опыта даётся задание проследить за проращением семени и записать результаты наблюдения:

«В ходе исследования ты посадил семена. Нарисуй то, что увидел через 3 дня, через 6 дней. Результаты наблюдений зафиксируй в таблице»

--	--

через 3 дня

через 6 дней

Навыки научных исследований интегрированы в уроки и показаны в рубрике «Исследуй». Так, при изучении темы «Космос» предлагается задание: Отгадай зашифрованные слова. Используй этот код.

КОД

							
Н	Ч	О	Ы	С	А	Л	Е

Нарисуй то, что было зашифровано.

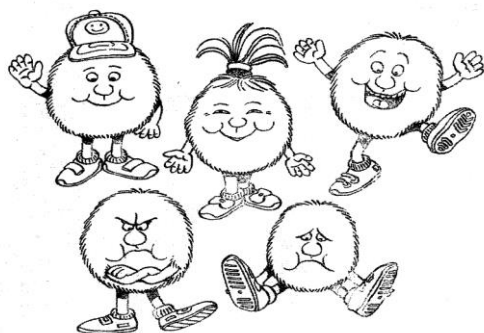

Каждый урок строится таким образом, чтобы поощрять учащихся осознанно учиться на практике, и предлагает учителю различные способы передачи функции обучения в руки самих учеников. Приёмы метода активного обучения способствуют развитию анализа, синтеза и оценивания. Все разделы учебника предполагают использование различных стратегий преподавания и обучения, которые включают в себя:

- стимулирующее и развивающее обучение учащихся с помощью тщательно подобранных заданий и видов деятельности;
- моделирование стратегий решения проблем на примерах, понятных первоклассникам;
- выслушивание индивидуального мнения каждого учащегося и признание важности использования уже имеющихся знаний с целью их развития;
- поощрение исследовательской деятельности детей;
- оказание поддержки в обучении школьников посредством оценивания;

Помимо этого, в конце каждого урока проводятся разные формы рефлексии учащихся с целью получения обратной связи для учителя и научения учащихся анализу собственной деятельности. Например, можно в качестве рефлексии в конце урока для первоклассников выполнить следующее задание:

Посмотри на "пушистиков". У них разные настроения. Раскрась "пушистика", у которого такое же настроение, как у тебя.

На каждом уроке познания мира учащиеся 3-4 классов ведут наблюдения за погодой. Результаты наблюдений отмечают в таблице:

Дата	облачность	температуру воздуха	направление ветра	осадки
	●	+10°	→	дождь

Когда такая работа проводится ежеурочно, то после серии уроков ученики строят диаграмму, на которой видно, как изменялась погода за определённый период времени (например, неделя, месяц, четверть). Данный вид работы проводится в группах. Затем проходит демонстрация работ.

Учащимся предлагаются задания практического характера по составлению плана знакомой или незнакомой им местности, с использованием условных обозначений. Работа на уроке по составлению плана местности может проходить в игровой форме, как урок – путешествие, в ходе которого ученики составляют «зашифрованное письмо», используя знания сторон горизонта, условные обозначения на плане местности. Затем составленные схемы передаются в другие группы, где учащиеся пробуют прочесть маршрут путешествия. Спикер группы выступает с рассказом о результате работы группы. Выполняя задания с географической картой, природными полезными ископаемыми, практические задания с глобусом, создавая свой макет по теме «Космос» у учащихся формируется естественно - научная грамотность.

При изучении темы «Растения» проходит работа с гербарием. Учащиеся в ходе урока самостоятельно делают выводы о корнях, стеблях, семенах растений. Так, теоретические знания и практическая работа способствуют формированию естественно-научной грамотности.

Использование активных форм обучения, связи теоретического и практического материала с жизнью будут способствовать формированию функционально-грамотной личности.

Литература:

1.Естествознание: Руководство для учителя. Пособие для учителя 1-го класса общеобразовательной школы /С. Н. Кузнецова, Д. Н. Сапаков, И. Н.

Васева и др. — Астана: АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2016. — 5-9 с.

2. Инструктивно-методическое письмо: Об особенностях организации образовательного процесса в общеобразовательных школах РК в 2017-2018 учебном году/ Астана, 2017.

3. Гин А.А. Приёмы педагогической техники: Свобода выбора. Открытость. Деятельность. Обратная связь. Идеальность. - М.: Вита-Пресс, 2005.

Метод проектов - направленность учебно-познавательной деятельности

*Дружинина Е.Н., КГУ «СОШ № 82»
учитель начальных классов*

В нашей школе проводятся различные формы работы по целенаправленному развитию и учету интересов, склонностей и способностей учащихся, основанные на их самостоятельной деятельности как на уроках, так и во внеурочное время.

На занятиях у учащихся формируется политехнический кругозор, они знакомятся с новой техникой, современными технологиями обработки материалов, учатся ориентироваться в мире профессий. Приобщаются к духовной и моральной культуре, формируются чувство прекрасного умение понимать, ценить красоту не только искусства, но и окружающего мира. Воспитываются чувства гордости и уважения к бесценному наследию народа. Стремление к прекрасному, естественно для человека и создание своими руками красивых изделий - одна из его духовных потребностей. «Если не творчески, то зачем?» - спрашивает И.П.Иванов. Этому педагогическому принципу придерживаюсь и я. Стремлюсь научить школьников думать, анализировать, выдвигать цели, творчески подходить к решению любых задач, ценить прекрасное. Подлинным творцом является тот, кто своими действиями достигает чего-то нового и ценного. Для учащихся новым и ценным являются их проекты, где они проявляют свое творчество, нестандартное мышление, эрудицию.

Работая с проектными работами у учащихся появляется дополнительный шанс исследовать, придумывать, по новому решать проблему, создавать его и оценивать в реальных условиях. В каждом классе есть ученики с различными способностями. Более сильные ученики могут сделать больше исследований, предложить больше различных идей и фантазий. Менее способным ученикам требуется помощь. В качестве помощника я назначаю более сильного ученика, который одновременно помогая другому - сам

продолжает совершенствоваться. В тематике проектных заданий я учитываю вопросы разного характера.

Над одной и той же темой проекта может работать и группа учащихся. Это увлекает школьников, объединяет их творческую деятельность, представляет простор для воображения и успешного воплощения задуманного. Примером индивидуальной работы являются проектные работы, которые стали призерами городского, областного, республиканского уровней.

Работая над проектом учащиеся в состоянии выполнить довольно сложное

задание, при этом главное найти оригинальное решение. Поиск идеи - это не просто. Это первый этап в работе над проектом. Учащийся проявляет свою фантазию, воображение, стараясь, чтобы его идея была лучше, неповторима и выражала его мечты.

Следующий этап в работе над проектом - это исследование темы. Поиск материала в библиотеке, в Интернете, из общения с окружающими.

Исследуемая работа анализируется, из всего потока выбирается нужное. Далее учащиеся работают над созданием проекта. Выполняются различные варианты и выбирается лучший. Учащиеся мастера придумывать новые средства исполнения, находят неожиданные сочетания работ. Метод проектов помогает учащимся приобретать разнообразные знания и навыки по преобразованию материалов, энергии и информации, изучать технику и культуру, уточнять свои профессиональные планы.

Самостоятельную творческую деятельность учащихся развивает подготовка информации в виде слайдов по разным темам. Дети с удовольствием, желанием участвуют в подготовке к занятиям.

Знакомство в яркой и доступной для детей форме с народным искусством происходит на кружковых и факультативных занятиях.

Учителю необходимо проявить терпение и настойчивость, чтобы поддержать интерес к работе и желание продолжить работу, чтобы вселить в учащихся уверенность в том, что он может сделать нечто красивое, дарящее радость и ему самому, и окружающим.

Работа с одаренными детьми в нашей школе осуществляется в рамках научного общества учащихся «Поиск». Включение элементов научно-исследовательской работы в образовательный процесс начальной школы активизирует познавательный интерес учащихся, способствует повышению их интеллектуального уровня и творческого потенциала.

Повышается количество учащихся, которые участвуют в конкурсах научных проектов. Вместе с количеством участников повышается качество научных проектов и призовые места.

Учебный год	Кол-во уч-ся	школьный этап участ	областной уровень /МАН /	областной уровень /Зерде/	Респ. уровень
2015-2016	2	2	1	1	
2016-2017	4	3	1	1	
2017-2018	6	5	1	1	1
Место	12	7	Лучший проект (3)	2 место 2 место	2 место

Литература:

1. Гузеев В.В. "Метод проектов" как частный случай интегральной технологии обучения.//Директор школы. –1995.— № 6, — с. 39 – 47.
2. Долгушина Н. Организация исследовательской деятельности младших школьников.// Начальная школа. – 2006. – №10. – с. 8-11.
3. Кондратьева Е.П. Проект: проблемы, поиск, опыт. Учебно-методическое пособие для слушателей курсов повышения квалификации учителей начальных классов. – Чебоксары, 2007.

Топтық жұмыс арқылы оқушылардың танымдық – шығармашылық белсенділіктерін дамыту

*Жаканова М.А., № 82 ЖББОМ
бастауыш сынып мұғалімі*

Бала жаны жаңалыққа құмар, білмегенін білгісі келіп, бегісіз нәрсені ашуға тырысатын болғандықтан, бастауыш сынып мұғалімі олардың осы талпынысын дамытуға көңіл бөлуі тиіс. Оқушылардың сүйіспеншігін арттыру мақсатында сабақ барысында тиімді әдіс-тәсілдерді енгізіп, оны ұйымдастыру формасын түрлендіріп отыру – мұғалімнің шеберлігі, ұйымдастырушылық қабілеті маңызды.

Қоғамдағы өзгерістерге сәйкес оқушыларға бүгінгі таңда тиянақты білім беріп, танымдық қабілетін дамыту, танымдық белсенділігін арттыру үшін олардың әр пәнге қызығушылығын өздігінен даму дағдыларын қалыптастыру, ізденімпаздыққа, шығармашылыққа тәрбиелеу – басты міндеті. Бастауыш сынып оқушыларын жан-жақты дамытып, қоғам құрылысына белсене қатысуға әзірлеу мектепте оқыту және тәрбиелеу арқылы жүзеге асады.

Топтық жұмыстарды ұйымдастыруда ұжымдық танымдық іс-әрекеттердің әртүрлі формаларын мен түрлері жүйесінде топтық жұмыс және оның әртүрлілігі маңызды орын алады. Топтар арасындағы бәсекелестік арқылы көп білуге талпынады.

Топтық жұмыс барысында оқушының бойында оқушылық кезеңіне ғана емес, кейін де пайдасын тигізетін әлеуметтік өзара әрекет ету дағдысы, қарым-

қатынас дағдысы, проблемаларды шешу дағдысы қалыптасады, танымдық белсенділігі артады.

Оқушылардың танымдық әрекет белсенділігін қалыптастыруда олардың қабілеттерін дамытуға, танымдық қабілеттерінің оянуына ықпал етіп, ізденіс, талабын ұштауға білім деңгейін жетілдірудің маңызы ерекше. Оқу үрдісі оқушылардың танымдық әрекеті негізінде жүзеге асады, ал танымдық әрекеті негізінде оқушылардың танымдық белсенділігі қалыптасады. Белсенділіктің ең жоғары көрінісі оқушылардың алған білімдерін өмірде пайдалана білуі болып табылады. Танымдық белсенділік оқушының оқуға, білуге деген ынта-ықыласының құштарлығының ерекше көрінісі. Сабақ барысында оқушының бойында танымдық белсенділік пайда болса, сонда оқушыларда ақыл-ой қабілеттерінің зеректігі, зейіндік, байқағыштық, ойлау мен сөйлеу дербестігі, қызығушылығы т.б. дамиды.

Танымдық белсенділік дегеніміз – оқушының оқуға, білімге деген ынта-ықыласының, құштарлығының ерекше көрінісі. Мысалы: мұғалімінің юаяндап тұрған материалын түсіну үшін, оқушының оны зейін қойып тыңдауы, алған білімін кеңейтіп толықтыру үшін, өздігінен кітап оқуы, бақылау, тәжірибе жасау, жазу, сызу сияқты жұмыстар істеуі керек. Өйткені өтілген материалды саналы қайталауда, жаңадан білім алуда, оның жолдары мен дағдыларына үйренуде белсенділіксіз мүмкін емес. Бастауыш сынып оқушыларының танымдық қызығушылығын дамытудың негізгі факторы олардың білімі мен дағдыларының дәрежесі ғана емес, сонымен бірге, баланың маңызды психикалық қызметтерін, ақыл-ой жұмысының тәсілдерін қалыптастыруға мүмкіндік беретін оқу процесін жолға қою керектігі саналады. Оқушының шығармашылық қабілеті де оның ойлау мен практикалық әрекеттері арқылы ғана дамиды. Ойлауға үйренетін сабақтарды дамыта оқыту сабақтары деп білеміз.

Шәкірттің қабылдауы негізінен, мұғалімнің сабақты жүйелі түрде жүргізуіне байланысты. Оқушылардың жаңа материалдарды қабылдауына негіз болатындай даярлық жұмыстары жүргізіледі. Оқушылардың топтастыру дұрыс әрі нақты әрекеттер негізінде іске асады. Баланың өзіндік танымы негізінде қабылданған білім, дағды, ептілік әлдеқайда нәтижелі әрі жемісті болады.

Қазіргі кезде интерактивті тақталарды оқу үрдісінде қолдану қолдану қолғаалына бастады. Бұл бастауыш білім беруді жетілдірудің, оның ішінде математикалық білім, дағдыны жетілдірудің келешегі. Сонымен бірге бастауыш мектептерге арналған мультимедиялық оқулықтарды жасау және пайдалану қолға алына бастады. Танымдық белсенділікке байланысты шығармашылық қолдану барысында оқушының сабаққа деген қызығушылығы артып, дамиды. Шығармашылық тапсырма ретінде біз оқушыдан ұдайы тек ақпарат өндіру емес, шығармашылықты талап ететін тапсырмаларды қарастырамыз. Себебі тапсырмалар белгісіздіктің кіші және үлкен элементтерінен және бірнеше дұрыс жауаптардан тұруы мүмкін.

Шығармашылық тапсырма кез-келген интерактивті әдістің мазмұны мен негізін құрайды. Оның айналасында жариялылық пен ізденім паздықтың негізі пайда болады. Шығармашылық тапсырмалар оқу барысына үлкен мағына беріп, оқушыларды ынталандырады.

Қорыта келе, топқа бөліп оқытқанда оқушылардың талпынысы артады, әр оқушы өзін жеке керекті тұлға ретінде сезінеді және өз үлесін қосуға талпынады. Бір адамның айтқанын гөрі бірнеше адамның айтқаны есінде тезжатталады. Топтық жұмыс оқушы белсенділігін арттыруда үлкен жетістікке жеткізеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Назарбаев Н.Ә Қазақстан болашағы – қоғамның идеялық бірлігінде. – Алматы, Кітап, 1993.
2. Жанпейісова М.М. Оқытудың белсенділік түрлері.- Алматы, 2002.
3. Дьяченко В.К Новая педагогическая технология учебно-воспитательного процесса. Усть-Каменогорск – 1999.

Бастауыш сыныптарда ұжымдық шығармашылық іс – әрекетті ұйымдастыру

*Жакашова А.Т., «№ 61 ЖББОМ» КММ
бастауыш сынып мұғалімі*

Білім сапасын арттыру бүгінгі күннің өзекті мәселелерінің бірі болып отыр. Осы мәселені шешу – білім беру мазмұнын жаңашаландырумен, оны үрдісін ұйымдастыру технологиясы мен әдістерін жетілдіру. Сондай-ақ, білім беру мақсаты мен нәтижесіне ерекше мән берумен тығыз байланыстыру үшін танымдық, ұжымдық, шығармашылық әрекеттің ролі зор.

Бүгінгі күні білім беру саласына танымдық, ұжымдық, шығармашылық даму деп оқушының алған білімі мен дағдыларын тәжірибеде, күнделікті өмірде қандай да бір практикалық және теориялық проблемаларын шешу үшін қолдана алу қабілетін айтады. Демек, танымдық, ұжымдық, шығармашылық даму ұғымы «білім, біліктілік, дағды» сияқты ұғымдармен қатар, оқушылардың шығармашылық іс-әрекеттері мен құндылық бағдарларының жүйесінде көрінеді.

Танымдық әрекет – оқушының ізденіп, білім алуына бағытталған белсенді ақыл-ой қызметі. Оқушылардың оқу-танымдық іс-әрекет белсенділігі оның жеке бас ерекшелігіне ғана қатысты емес, сонымен қатар мұғалімнің теориялық сауаттылығы мен шеберлігіне байланысты.

Профессор Ж. Қараев танымдық белсенділікке мынадай анықтама берген. Танымдық іс-әрекет белсенділігі деп, мотивациялық-тұлғалық, мазмұндық-амалдық және процессуалды-жігерлік бөліктерінен тұратын тұлғаның интегралдық құрылымын, сипаттамасын айтамыз.

Оқушының оқу-танымдық іс-әрекеттерін, ұжымдық және шығармашылық қабілеттілігін қалыптастыру үшін әр оқушының өзіндік қабілетін, танымдық үрдісін білу қажет. Оның ішінде есте сақтау, зейін, ойлау және тағы басқа да танымдық үрдістерінің даму деңгейлерін мектеп психолгының көмегімен анықтап алынды. Таным – бір-бірімен ажырамас, тығыз байланыстағы екі компоненттің қатынасын көрсететін күрделі үрдіс. Бірінші компонентке баланың қабылдаған мәліметтері, қоршаған ортадағы болып жатқан құбылыстар және әлі де алынатын, талданатын, қорытындыланатын ақпараттар жатады. Яғни, баланы не қызықтырады, ол қоршаған ортадан нені нені танығысы келеді, бала ақпаратты қалай алады: таным түрлері (ойлау, есту, көру т.б.) құралдары туралы айтылады. Бала ақпаратты қалай қорытады: жас ерекшелігіне байланысты жүйелеу, жинақтау, реттеу, ұмыту және тағы басқа.

Екінші компонент – адамның ақпаратты қатынасы. Мұнда оқушыда кез-келген ақпаратты алғаннан кейін немесе мәтінді алғаннан кейін сол себепті мұғалім берілетін ақпараттарға жағымды қатынас туындатып, білімнің негізін қалайды. Мұғалім оқушының оқу-танымдық құзіреттілігін қалыптастыру үшін, танымдық үрдіс (ойлау, есту, зейін, қиял) деңгейлерін анықтау қажет. Оқу-танымдық құзіреттіліктерін мұғалімнің шеберлігіне байланысты төрт деңгейде қалыптастыруға болады.

I деңгей-қарапайым өзіндік жұмыстар. Білім алушы қарапайым тапсырмаларды мұғалім берген берген үлгісіне қарап орындауға дағдыланады.

II деңгей-жылжымалы (вариативті) өзіндік таным. Оқушы мәліметтерді өз бетінше талдап, жинақтайды. Жинақталған анықтамалардың тиімділігін іріктеп, салыстырмалы түрде қорытынды жасайды. Кездескен қиындықтардан шығу жолын іздейді.

III деңгей-өзіндік ізденушілік әрекет. Оқушы анықтамаларды салыстырып қана қоймай, өз бетінше мүмкін болатын жауаптарды іздестіреді, яғни зерттеу мәдениеті қалыптасады.

IV деңгей-тұлғалық өзіндік таным. Оқушы жеке тұлғалық қажеттілігі мен қызығушылығын өzteу үшін өзіндік таным әрекетіне көшеді. Мұғалім бағыт-бағдар беруші болып есептеледі.

Қазақ тілі сабағында оқушының оқу-танымдық құзіреттілігін қалыптастыру үшін, ең алдымен қазақ тіліне деген қызығушылығын арттырудың жолдарын іздестіруіміз керек. Сондықтын, тіл үйренушілердің тілге қызығушылығын, олардың ойлау, еске сақтау қабілеттерін дамыту негізіне бағытталған, яғни оқу-танымдық құзіреттіліктерін қалыптастыруда қазақ тілінде жаттығулар жиынтығын дұрыс пайдалану маңызды рөл атқармақ. Жаттығулар тапсырмасы бірнеше топқа бөлінеді: фонетикалық, грамматикалық, лексикалық, сөйлеу алды, сөйлеуге арналған, оқуға арналған. Сөйлеу дағдысын дамытушы жаттығуларда оқушының жас ерекшеліктері ескеріледі.

Лексикалық материалды еске сақтауға арналған тәсілдің бірінен мысал келтірейін:

Сөздерді мағынасына қарай топтастыру (классификация)

(классификация) жүйелеу - дегеніміз ойлау операциясы; ол заттардың сипаты мен сынына қарай топтастыру. Алдымен сөздерді тақырыпқа сай бөлеміз, тапсырма әрине оңайдан қиынға қарай жүйеленеді. Тіл үйрену процесіндегі оқушының оқу-танымдық құзіреттіліктерін қалыптастыруда ойлау дағдысын дамытудың маңызы зор. Ойлау дағдысын дамытуға салыстырмалы тәсілді қолданамын.

Қазақ тілі сабағында оқушының оқу-танымдық құзіреттілігін қалыптастыру – көптеген ізденістерді, жаңа оқыту технологияларын қолдануды керек етеді. Мен өз сабақтарымда М. Жанпеисованың «Модульдік оқыту технологиясын» , «Сын тұрғысынан ойлау» технологияларын қолданып жүрмін.

Бұл оқыту технологияларыныңсының ерекшелігі тұлғаның танымдық қабілеттерін дамытуға, сондай-ақ тұлғаның шығармашылығын арттыруға, дарынды балалармен жүйелі жұмыс істеуге мүмкіндік береді.

Тіл үйренуде ұтымды әдістердің бірі - деңгейлік тапсырмалар беру. Деңгейлік әдістің маңыздысы – оқушының шығармашылықпен белсенді жұмыс істеуін дамытады, әр оқушыны өздігінен үйренуге баулиды, өткен грамматикалық, лексикалық тақырыптарды жүйелі игеруге дағдыландырады, ой еңбегімен айналысуға жетелейді, яғни оқу-танымдық құзіреттілігі қалыптасады. Қазақ тілі сабағында белгілі бір модульдік тақырып бойынша сұхбаттасу бөлімінде мәтінмен оқушылар әр түрлі деңгейлік тапсырмалар орындау арқылы танысады. Мысалы: Мәтіннің тақырыбын оқып шығып, оны оймен байланыстырыңыз. (2 топ) 1-ші топ оқушылары тақырыпты сурет арқылы оймен байланыстырып көрсетсе, ал 2-топ оқушылары тақырыпты сөз тіркестері айтылымдар арқылы оймен байланыстырып көрсетеді.

Немесе, 1-топ мәтіннен таныс сөздердің, сонымен бірге мағынасын оңай түсінуге болатын сөздердің астын сызып, және оларға сүйене отырып, мәтін мазмұнын болжап біліңіздер деген тапсырма беруге болады.

Оқушының оқу танымдық құзіреттілігін қалыптастыруда мәтінді зерттей оқудың маңызы зор. Зерттей оқу кезінде оқушыларға келесідей жаттығулар беремін:

- Мәтіннен өзіңізге маңызды, жаңа деп табылатын ақпаратты көшіріп жазыңыз;

- Мәтінді мағыналық бөліктерге бөліп, оларға тақырып қойыңыз;

- Мәтіннің мазмұнына байланысты бір-біріңізге сұрақтар қойыңыз;

- Мәтіннің мазмұнына және мәселесіне қатысты сурет салыңыз;

- Мәтіннен алынған келесі сөйлемді түсіндіріңіз;

- Мәтінге басқа қандай тақырып берер едіңіз?

Шығармашылық тапсырмалар оқушылардың сөйлеу дағдысын ғана қалыптастырмайды, ол оқушыларды ойлауға, өз пікірін айтуға, өз талғамын

қорғауға үйретеді, яғни оқушының оқу-танымдық құзіреттілігін қалыптастыруға, танымдық белсенділіктерінің артуына мүмкіндік береді.

Танымдық қызығушылығының белсенді дамуы нәтижесінде, өзін-өзі келешекте де дамыта алатын, қазіргі жағдайға бейімделген жеке тұлға қалыптасады. Демек, қазіргі жас шәкірттеріміз – еліміздің болашағының тұтқасын ұстайтын азаматтар.

Қорыта айтсақ, өнегелі ұстаздың ең басты қасиеті оқушының жеке тұлға ретінде жан-жақты дамыған, адамзатқа қызмет етуге даяр абыройлы дәрежеге жеткізу.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ерназарова З.Ш. Қазақ тілін оқытудың төрт деңгейлік бағдарламасы.
2. Қазақ тілі әдістемесі / Республикалық ғылыми әдістемелік журналы, №4, 2007 ж.
3. Әтежанова Г. Педагогикалық құзырлықты қалыптастырудағы жаңа формация. №4, 2008 ж
4. Саралап дамыту технологиясы арқылы оқудың білім деңгейін арттыру, 2007 ж.

Бастауыш мектептегі жаңартылған білім мазмұнындағы әдіс-тәсілдерді қолдану

*Жаппарова А.Ж., «№ 137 НОМ» КММ
бастауыш сынып мұғалімі*

*«Балаға білім ұшқынын сыйлау үшін,
мұғалім жарық сәулесімен өзі нұрлана білуі керек»
Ш.А.Амонашвили*

Бастауыш сынып – оқушының жалпы білім үдерісінің ең маңызды баспалдағы. Төрт жыл ішінде ол бағдарлама бойынша пәндерді игеруімен қатар білім алуға үйрену керек, яғни шығармашыл оқушыға айналу қажет. Әрине бұл маңызды, жауапкершілігі мол оқушы өмірінің кезеңі - ұстаздың қолында. Мемлекетте болып жатқан өзгерістер тікелей білім мазмұнының жанаруын әкелді. Жаңартылған білім мазмұны бұл білім мен тәрбие берудегі жаңа әдіс-тәсілдер және оқушылардың жетістіктерін бағалау жүйесінің өзгеруі. Жаңартылған білім беруді жүзеге асыру ең алдымен жеке тұлға қалыптастыру мен дамыту болып табылады. Білім беру жүйесіндегі өзгерістер келесіден құралады:

- сабақ үдерісінде белсенді әдіс – тәсілдерді қолдану;
- ынтымақтастық орта орнату;
- пәнаралық байланыс;
- қалыптастырушы мен жиынтық бағалау.

Білім мазмұнының жаңарту аясында ұстаз жоғары деңгейдіге құзыреттілікке ие болу керек, атап айтсақ ол арнайы құзыреттілік, әлеуметтік құзыреттілік ақпаратты құзыреттілік және коммуникативті құзыреттілік. Ұстаз істеу керек:

1. нәтижеге жету үшін оқу мақсаттарын құрастыру;
2. оқу материалын игеру үшін оқу үдерісін ұйымдастыру;
3. оқу үдерісіне қажет ақпаратпен қамтылуы;
4. оқушылардың дамуына жағдай жасау;
5. оқушыларды өздігінен білім алуына дайындау;
6. оқу мақсаттарына жету үшін нәтижелерді бағалау.

Белсенді оқыту әдістерінің ерекшеліктері– қажетті оқу материалдарды игерудеге оқушылардың ойлау мен шығармашылық іс-әрекеттері, оқу және танымдық қызығушылықтары, ақыл-ой еңбегі .

Белседі оқу әдістері – бұл әдістер жүйесі бағытталған:

- сыни ойлау;
- ойын қызметі;
- шығармашылық оқу әрекеті;
- интербелсенділік;
- жұптық, топтық жұмыс түрлері.

Әдістерді қолданған кезде сабақтың кезеңдерін ескеру қажеттілігі туындайды. Атап айтсақ:

1. Сабақтың басы / «Ыстық орындық», «Сенен сұрақ менен жауап», «9 сурет», «Өрмекші торы», «Санды ата» , «Суреттер галереясы» , «Ара» және т.б./

2. Сабақтың ортасы /»Джигсо», «Өткеншек», «Автобус аялдамасы», «Кемпірқосақ», «Фишбоун», «Жұптас-ойлан-бөліс», «Ойлаудың алты қалпағы» және т.б. /.

3. Сабақтың аяғы / «Бес жолды өлең», «Сәттілік баспалдағы», "Кімнің гүл шоғы жақсы" , «Егін жина», «Тұра бағыт бойымен», «Дұрыс жауапты таңда» және т.б./.

Сабақтың әр кезеңінде әдіс-тәсілдерді мұқият таңдап қолдану қажет. Бастауыш сынып оқушыларының сабаққа деген қызығушылықтарын арттыру келесі әдістерді қолдануға болады:

1. Сабақта ертегілер кейіпкерлерін шақырып орындатуға болады. Мысалы: сабаққа қонаққа әртүрлі кейіпкерлерді, аңдарды шақырып өткізуге .

2. Математика сабағында «Санды ата» ойынды өткізем. Бұл ойын оқушылардың қызығушылықтарын арттырады. Мен оқушылардың біреуне доп тастап кез келген санды атаймын. Мысалы «4», допты ұстап алған оқушы бұл саннан аз сандарды мысалы 1,2,3 атайды немесе үлкен 5,6,7 және т.б.

3. «Тұра бағыт бойымен» тақтаға есептер жазамын. Астында жауаптар жазылған қағаздан жасалған кемелер олардың желкендерінде сандар жазып қоямын, ол сандар есептің жауаптары. Оқушылар жауаптарын жылдап жабыстыру қажет. Ең жалдам аяқтаған команда жеңеді.

4. "Кімнің гүл шоғы жақсы" тақтаның сол жағына есептер жазылған гүлдер, он жағына гүл салатын құмыра жабыстырамын. Оқушыларды екі топқа бөлемін. Олар гүлдегі жазылған есептерді алып қатесін тексереді, дұрыс болса құмыраға іледі қате болса қоқысқа тастайды. Сонымен кім құмыраға көп гүл жинайды сол топ жеңеді.

5. «Егін жина». Бұл ойынды топтарға бөліп орындауға болады. Тақтада алмаға толы алма ағашы ілулі тұрады. Оқушылар алманы алып артында жазылған тапсырманы орындайды дұрыс боса өз тобына апарады. Кім көп алма жинайды сол топ жеңеді.

6. Келесі ойын оқушыларға өте ұнайды «Дұрыс жауапты таңда». Тақтаны екіге бөлемін бір жағында тапсырма екінші жағында жауаптары жазылған. Оқушы тапсырманы орындайды және оны жауабымен сәкестендіреді.

Сабақ барысында белсенді әдістерді қолдану ретінде «Өткеншек» әдісін атап айтуға болады. Бұл әдіст ереже сұрағанда, көбейту кестесін тексеруде өте қолайлы әдіс. Оқушыларды 1, 2- ке санатып екі топқа бөлемін, «1» - лер ішкі шеңберге тұрады «2» - лер сыртқы шеңберге оқушылар бір-біріне қарап тұрады. Мұғалімнің белгісімен ішкі шеңбер сұрақ қояды, сыртқы жауап береді.

Сабақты қорытындылау кезінде «Бес жолды өлең» /Синквейн/ таптырмайтын көмекші. Бұл форма бір жағынан еркін шығармашылық екінші жағынан бір ережеге бағынады. Ережесі: бірінші жолда зат есім, екінші жолға синквейн тақырыбын ашатын екі сын есім, үшінші жолда іс -әрекетті сипаттайтын үш етістік, төртінші жолда оқушы құрастырған төрт сөзден тұратын сөйлем және соңғы жолда тақырыпқа қатысты синоним сөз.

Белсенді әдіс-тәсілдерді қолдану оқушыға да мұғалімге де қызықты. Әрине кез келген әдіс-тәсілдерді қолдануда оң және теріс жақтары болады.

Белсенді әдіс-тәсілдерді қолдануды оң жақтары:

➤ Оқушылардың уәждерін және оқушылардың жақсы жақтарын дамытады;

➤ Оқушылар өздігінен жұмыс жасауға үйренеді;

➤ Пәнге деген қызығушылықтары артады;

Белсенді әдіс-тәсілдерді қолданудағы теріс жақтары бастауыш сыныптың ерекшеліктерін байланысты болады:

➤ Эмоцияларын бақылай алмай шулап кетулері;

➤ Рөлдерді бөлген кезде қиындықтар туады.

Бұл кемшіліктерді жою үшін:

➤ белсенді әдіс-тәсілдерді бірте-бірте енгізу қажет;

➤ оқушыларды ынтымақтастықта жұмыс істеуге тәрбиелеу;

➤ бір-екі әдістен көп қолданбау /көп әдістерді алуға болмайды/.

Қорыта келгенде белсенді әдіс-тәсілдерді қолдану оқу үдерсін жақсартатыны сөзсіз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ «Мұғалімге арналған нұсқаулық» - Алматы, 2015.

2. Орақова А.Ш., Жартынова Ж.А., Қойлық Н.О., Карнилова И.Б., Ким В.Н. «Интерактивті оқыту әдісін қолданып сабақты жоспарлау және басқару» - Алматы, 2014.

3. «Интерактивные методы обучения в школе» автор А.Алексеева

Оқытудың жаңа тұрғылары бойынша оқу үрдісін ұйымдастыру және басқару

Жаркенова С.А., «№40 негізгі мектебі» КММ

Қазіргі мектеп оқушыларының логикалық ойлау қабілеті, өздігінен іздену деңгейі төмен. Оқушылар тек қана тыңдаушының рөлін ғана емес, ізденушінің рөлін де атқару қажет. Оқушылардың білуге деген қызығуын арттыру үшін:

- оқушылардың өздерінің ізденістерін ұйымдастыру қажет;
- өткен сабақ пен жаңа сабақты байланыстырып отыру қажет;
- оқушылардың білімі мен білігін тексергенде әр түрлі жұмыс формаларын пайдалану керек;
- сабақта жаңа әдістермен белсенді сабақ түрлерін пайдаланған жөн.

Жалпыға жаппай орта білім беру кезеңінде мұғалім оқушылардың бәрін бірдей жақсы оқытуға міндетті. Сондықтан қазіргі кезде мектептерде жаңаша оқытуға көшу жүйесі жасалынды, пән мұғалімдерінің алдында тұрған жауапты міндет- оқушылардың білім деңгейлерін барынша жетілдіру.

Басқа әрекеттер сияқты сабақтағы ойын әрекеті де белгілі бір мақсатқа негізделіп, оқушылар оның қажеттігін сезінулері керек. Ол үшін мұғалім оқушылардың психологиялық ерекшеліктерін ескеріп, ойынның мақсаты, міндеті, мазмұны мен жүрісін анықтап алуы қажет. Оқу ойындарының мазмұны қызықты, балаларды тартатындай болуы және әрбір ойын әрекеті оқушылар үшін құнды, белгілі бір қорытынды алумен бітуі қажет.

Оқыту үрдісі педагогикалық үрдістің басты құраушысы болып табылады. Оқыту үрдісі мұғалім және оқушының бірлескен әрекеті ретінде оқыту мен оқудың бірлігін көрсетеді. Қазіргі таңда оқыту:

1. екі жақты сипатта;
2. мұғалім мен оқушылардың бірлескен әрекеттері;
3. жоспарлы ұйымдастыру мен басқару;
4. тұтастығы және бірлігі;
5. балалардың жас ерекшелігіне сәйкестігі;
6. олардың даму мен тәрбиесін бақылау, басқару белгілеріне ие.

Мұғалім мен оқушының бірлескен әрекетінде мынадай кезеңдер айқындалады:

- оқушының оқуға қызығушылығын ояту;
- оқушының білім, білік, тәжірибесін айқындау;
- жаңа тақырыпты меңгеруін ұйымдастыру
- өткенді пысықтау;
- оқытудың нәтижелілігін айқындау.

Әр кезеңде мұғалім мен оқушының өз міндеттері бар, бірақ екеуінің де мақсаты ортақ.

Білім, білік, дағдыны меңгерудегі мұғалім мен оқушының бірлескен әрекеттерінің негізгі кезеңдерін сызба түрінде төмендегідей көрсетсе болады:

қабылдау (тапсырма, мәселе қою, өзектігі, ынталандыру) — түсіну (ұғыну логикалық, сезінушілік) — меңгеру (білім, білік, дағды) — бекіту (қайталау есте сақтау) — қолдану (теориялық, тәжірибелік, сөз арқылы) — қорыту (дәлелдер, теориялық ұғымдар, тәжірибелік әрекеттер, шығармашылық әрекеттер) — диагностикалау.

Оқыту үрдісі қызығушылық оятудан басталуы керек. Осы кезеңде балалардың айналадағы заттар, құбылыстар туралы түсініктері, ұғымдары қалыптаса бастайды.

Жаңа тақырыпты айқындағаннан-ақ білімді қабылдау үрдісі басталады. Бұл кезеңде мұғалімнің оқушы алдындағы борышы — осы жаңа білімнің алдағы өміріне қажеттілігіне көзін жеткізу.

Жаңа тақырыпты түсіну- ол қабылдаудан дерексіз ойлауға, теориялық білімді меңгеруге жол ашады. Оқушы көп нәрсені түсінбей есте сақтауы да мүмкін, бірақ бұл жол дамуға жеткізбейді. Жалпы айтқанда, түсіну үрдісі белгілі бір әрекеттердің орындалуын қажет етеді: сараптау, жалпының ішінде маңыздыны табу, салыстыру, дерексіздендіру, нақтылау, дәйек, дәлел келтіру, қорыту. Бала тақырыпты жақсы түсінсе, білім білік дағдыға айналып жақсы меңгеріледі. Меңгеру нәтижесі болып- заттардың, құбылыстардың, үрдістердің мән мағынасы туралы оқушыларда ұғымдар туралы түсінік қалыптасуы табылады.

Қорыту кезеңінің мақсаты- білім, білік, дағдыны жалпы бір жүйеге келтіру.

Оқыту үрдісінің соңғы кезеңі- оның нәтижелілігін анықтау. Диагностикалау - балалардың білім, білік, дағдыны қаншалықты меңгергенін көрсетеді, оқытудың сапасын, кемшіліктерді анықтауға көмектеседі.

1. Білім алу көзіне қарай.

Білім көзіне тәжірибе, көрнекілік, сөз, кітап, бейне материалдары жатады. Осы топтастыруға практикалық, көрнекілік, сөздік, бейне, кітаппен жұмыс тәсілдері жатады.

2. Қызметіне немесе негізгі дидактикалық мақсатына орай:

- 1.білім алу;
2. білік, дағдыны қалыптастыру;

3. білімді қолдану;
4. шығармашылық әрекеттер;
5. бекіту;

Практикалық	Көрнекілік	Сөздік	Бейне	Кітаппен жұмыс
Тәжірибе жүргізу, жаттығу, дидактикалық ойындар	Иллюстрация, көрсету, бақылау	Түсіндіру, жеткізу, әңгіме, нұсқау беру	Оқу, зерттеу, мазмұндау, жоспар құру	Көру, компьютер мен жұмыс, бақылау

3. Танымдық әрекеттердің түріне қарай:

1. түсіндірме-иллюстративтік;
2. репродуктивтік;
3. ішінара-ізденіс;
4. зерттеушілік әдістерін жатқызуға болады.

4. оқушылардың белсенділігіне қарай:

1. белсенді;
2. енжар.

Оқу тәрбие үрдісіне электрондық оқыту ресурстарын енгізу, электрондық оқулықтарды пайдалану, мультимедия мүмкіншіліктерін әр пәнді оқытуда қолдану. Демонстрациялау әдісін компьютер негізінде жабдықтау. Оқытатын және модельдейтін бағдарламалар енгізу қажеттілігі туындады. Осылардың негізінде оқу-тәрбие үрдісін ақпараттандырудың жұмыстары басталды. Ақпараттық технология және жүйелік бірігу әртүрлі мүмкіндіктерге жол ашады.

Ақпараттық технологиямен жүйелік кірігуді жобалаудың негізгі міндеті-оқушыларды білімге, ізденушілікке, баулу қызықтыру. Ол үшін оқушылар міндетті түрде ақпараттық технологиялардың, ресурстарын қолдана білуі керек. Оқушы өзінің жеткен жетістіктеріне қуанып, қанағаттана алуы керек. Пәндерді оқытуда ақпаратты технологияны пайдалану, оқушының ақпаратты тез қабылдап, тез түсінуіне, уақытын үнемдеуіне жол ашады. Оқушы жаңа нәрсеге қызығады, өзін-өзі бағалайды.

Бүгінгі мұғалімге тек пән мұғалімі ретінде қабылдау олқылық көрсетеді. Мұғалім қоғам айнасы.

Білімділік аспект: оқушылардың оқу материалын қабылдауы, нысандардың байланысы мен қарым-қатынасын зерделеу.

Дамытушылық аспект: оқушылардың танымдық қызығушылығын, жүйелеу, сараптау, салыстыру дағдыларын дамыту, оқушылардың шығармашылық іс-әрекетін арттыру

Тәрбиелік аспект: ғылыми көзқарастарын тәрбиелеу, өздігінен және топпен жұмыс істеуге дағдыландыру, жолдастық сезімге, өзара көмек беруге тәрбиелеу.

Компьютердің көмегімен оқушы өз бетінше, сондай-ақ өзге оқушылармен топтасып бірге жұмыс істеуге мүмкіндік алады.

Компьютерлік технологияларды қолдану өздігінен сабаққа дайындалу деңгейін арттырады; оқу процесін жүргізуді қызықты етеді; шығармашылық жағынан бұрын болмаған кәсіби дағдыларды қалыптастыратын жаңа мүмкіндіктер туғызады; осыларға қоса, мемлекет мектептерге қойып отырған әлеуметтік тапсырыс деңгейіне де сәйкес келеді.

Қорыта келгенде, сабақтарды ақпараттық технологияны пайдалана отырып, түрлендіріп өткізу арқылы жан-жақты дамыған терең білімі бар, бәсекеге қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыруға болады. Қазіргі заманның талабы сол. Сондықтан ұстаздар үнемі ізденіп, шығармашылықпен жұмыс істеп білім деңгейін үнемі жоғарылатып отыруы қажет. Сонда ғана оқушылар әрбір пәннің мазмұнын жүйелі меңгеріп, олардың пәнге деген қызығушылығы арта түседі, өз бетінше оқып үйренуге дағдыланады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Иманбекова Б., Әбдіреймова К, Маз\заржанова Қ. «Сабақ – оқытудың негізгі формасы». Алматы, 2003 жыл.
2. Қоянбаев Ж.Б. Қоянбаев Р.М. Педагогика. Астана, 1998 жыл

Бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығы мен логикалық ойлауын дамыту

*Жашикеева А.К., «№36 ЖББОМ» КММ
бастауыш сынып мұғалімі*

Бастауыш сынып – оқушының логикалық ойлауын дамытудың негізгі кезеңі деп есептеледі. Логиканың негізін салған Аристотель. Ол «Біз қалай қорытамыз?» деген сұраққа жауап іздей отырып, ойлау ережелерін зерттеді. Аристотель алғаш рет логиканы жүйелі түрде реттеп, ойлау түрлерін талдап берді: түсіну, пікір, ой қорыту. Осылайша логика пайда болды. Осы логика ұғымына тоқталсақ:

Түсіну: Берілген тапсырманың мазмұнын терең түсініп оқып, белгілі бір мақсат қою.

Пікір: Түрлі амалдар тауып, алдындағы есептің жолын таба алатын өзіндік ойлау формасы.

Ой қорыту: Бір немесе бірнеше пікірлердің көмегімен жаңа пікір туғызу, қорыту, нәтижеге жету.

Балалардың ойлауын дамыту туралы М. Жұмабаевтың сөзімен алсақ: «Ойлау жанның өте бір қиын, терең ісі. Жас балаға ойлау тым ауыр, сондықтан басқыштап іс істеу керек. Оқулықтағы берілген тапсырмалар, суреттер баланың жанына дұрыс әсер ететіндей, оқушының оқуға, білімге деген ынта-ықыласы, құштарлығы болуы керек».

Ал оқушылардың ойлауын дамытып, дұрыс ой түйіп, өздігінен сапалы, дәлелді шешімдер қабылдай білуге үйрету – математика сабағының міндеті. Қазіргі білім жүйесінде ақпараттық коммуникативтік технологияларды қолдану арқылы сабақ барысында оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру және дамыту – басты міндет болып отыр. Елбасы Н. Назарбаевтың «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту мақсатында ұлттық жоспарды қабылдау міндеті қойылған. Ал осы функционалдық сауаттылық дегеніміз – адамның өмір бойы білім алуына ықпал ететін қабілеттілік пен даналық. Яғни, өмір бойы іздену, жаһандану дәуіріндегі заман ағымына қарай ілесіп отыру деген ұғым. Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру – оқушының логикалық ойлау қабілеттерін дамытудың үйлесімді жолы. Функционалдық сауаттылықтың негізгі міндеті – мұғалім баланы оқыта отырып, оның еркіндігін, белсенділігін, шығармашылық тұрғыда ойлауын қалыптастырып және де баланың өз бетінше шешім қабылдауға дағдыландырып отыру. Функционалдық сауаттылық оқушының белгілі ортада өмір сүруі үшін қажетті деп саналатын және білім, білік дағдыларының жиынтығы. Ол тек білім мен білік әлеміне барудың жолы ғана емес, ұлттық әлеуметтік дамуының өлшемі.

Сыныптағы оқушылардың білім деңгейі бірдей емес. Олардың ішінде математиканы сүйіп оқитын, оған деген ынтасы зор оқушылар да бар. Мұғалім оқушыларға міндетті емес тапсырмаларды үнемі орындатып отыруы тиіс. Логикалық жаттығуларды орындау баланың ақыл-ойын, қиялын, ой ұшқырлығын дамытады. Бұл оқушылардың түрлі мазмұндағы есептерді шығаруда, есептің шартын құра білуге жетелейді.

Мұғалімнің негізгі мақсаты – логикалық ойлауды қалыптастыру арқылы оқушыны өздігінен оқытуға үйрету. Логикалық ойлау арқылы оқушының пәнге деген қызығушылығы артады. Білсем, үйренсем дейді, тіпті математикаға қабілеті жақсы, зерек оқушылардың өздері логикалық есептерді құрастырады. Ол үшін оқушы білім негіздерін мұғалімнің басшылығымен іздестіре отырып, өздері жаңадан жаңалық ашулары керек. Оқу үдерісі осылай ұйымдастырылған жағдайда оқушылардың логикалық ойлау қабілеті кеңейіп, оқушылардың сабаққа деген ынтасы артып функционалдық сауаттылығы дамуына жол ашады, оқушының ақыл-ойы қалыптасады, сана-сезімі, тұжырымды дәйекті және дәлелді түрде жеткізе білуі, кез келген құбылыс пен үрдісті талдау қабілеті дамиды, іскерлігі қалыптасады. Логикалық ойлауды дамытудың маңызды шарты – оқушылардың табандылығы мен инициативасы болып табылады.

Оқушының математикалық ойлау қабілеті дамуы үшін түрлі тапсырмаларды орындауы тиіс:

1. Өз бетінше есеп шығарудың сан қилы жолын іздестіру.
2. Пәнге қызығып, оған көңіл қойып тереңдете оқып үйрену.

3. Сабақ барысында қолданылатын ойындарға, математикалық сайыстарға, жарыстарға, интеллектуалды ойындарға қатысу.

Логикалық ойлау кейінірек бейнелік ойлаудың негізінде қалыптасады. Дамыған көрнекі схемалық ойлау баланы логика табалдырығына жеткізеді. Екіншіден, логикалық ойлауды игеріп болғаннан кейін, бейнелік ойлау өзінің мәнін ешбір жоғалтпайды.

1. Логикалық есептердің келесі түрі өлшеумен байланысты. Бөтелке, стаканда, банкада, сүт, лимонад, су бар. Су мен сүт бөтелкеде емес. Лимонад құйылған ыдыс банкада емес. Банкаға құйылған лимонадта, су да емес. Стакан банка мен сүт құйылған ыдыстың қасында. Қандай сұйық қай ыдысқа құйылған?

Шешуі: Сүт банкаға, лимонад бөтелкеге, , су стаканға. Логикалық есепті сызба түрінде қарастыруға болады.

2. Логикалық есептердің кең тараған түріне халықтық есептерде жатады. «100 қаз». Бір топ қазға қарсы келе жатқан жалғыз қаз «Сәлеметсіздерме жүз қаз» деп сәлем береді. Сонда топ қаздың басшысы: «Біз жүз қаз емеспіз, егер біз қанша болсақ, сонша қаз оның жарытсы, ж/е сені қоссақ, сонда ғана 100 боламыз» Сонда топ қаздың саны нешеу болған?

Шығарылуы: $x + x + x + x + 1 = 100$

$2x + x = 99$ $17x = 396$. $x = 36$. Ж/бы: 36 қаз.

3. Логикалық есептердің бір түрінде басқатырғыштар түрінде беріледі. мысалы:

Тор көздерді арифметикалық төрт амалдармен толтырып көлбеуінен де, тігінен де, көлденеңнен де тек 21 санын есептеп шығару керек.

Басқатырғыш «21»

Қане есепке қалайсыңдар?

$$3 * 8 * 6 * 2 * 9 * 2 = 21$$

$$9 * 1 * 7 * 5 * 3 * 4 = 21$$

$$5 * 8 * 2 * 5 * 3 * 1 = 21$$

$$7 * 9 * 7 * 6 * 1 * 7 = 21$$

4. Алгоритмді мәселе есепке пайдалану.

Кейінгі 2-3 жылда шығарылған бастауыш сынып математика оқулығында кейбір мәселе есептерге алгоритмді қолданып шығару жолдары көрсетілген. Бұл да оқушының шапшаң графикалық тірек сызба арқылы логикалық ойлауын жетілдіруге бағытталған жаңаша әдіс-тәсіл. Бұрын орта буын оқулықтарында ғана кездесетін, енді бастауышта да қолдануға ұсынып отыр.

5. Бейнені құрастыру. «Лего» конструктор

Ойынның логикалық мәні. Қиылған әр түрлі геометриялық фигуралардан белгілі бір бейнені құрап жасауға үйрету. Түстердің үйлесімділігін сезінуге, сурет салу, жапсыру кезінде заттардың құрылысын көзге елестете білуге, ойлау мен қиялды дамытуға әсер ету.

Қажетті көрнекіліктер. Тіктөртбұрыштар, үшбұрыштар, үлкен-кіші көлемдегі дөңгелектер, әр түрлі көлемдегі төртбұрыштар, балалардың іс-әрекетін бағыттауға арналған үлгі суреттер.

Ойын ережесі:

а) Қиылған пішіндерді қарау, талдау, қандай бейне жасауға болатынын балаларға ойланта білу;

ә) бейнені белгелі бір затқа ұқсата құрастыру;

б) егер оның бір немесе бірнеше бөлшегін өзгертсе, басқа қандай бейне шығаруға болады?

Ойынға басшылық:

Ұстаз желкенді қайық, ақ-қара т. б. формалар мен түр-түстерде жасалған қиықтардан жапсырып жасалған үлгілерді көрсетіп, олардың құрылысына, неше бөліктен тұратынына, қандай пішіндерден құралғандығына және түстеріне назар аудартады. Осындай пішіндердің барлық түрі, көлемі жағынан да әр түрлісі өз қолдарында болу керек.

Тапсырма:

Алдарында жатқан қағазда және тақтада ілінген үлгілерде бірнеше фигуралар бар (пішіндер).

Осы пішіндерден қандай бейне құрап жасауға болатынын ойланыңдар.

Осы және басқа фигураларды құру арқылы баланың бейнелік, бейнелі логикалық т. б. ойлау түрлері қалыптасады.

Заттар мен құбылыстардың ара қатынасы, олардың кеңістікте орналасуы т. б. көптеген ұғымдарды меңгеруіне мүмкіндік туады.

Осы сияқты көптеген фигураларды жасау арқылы оқушылардың логикалық ойлаудың қалыптасып келе жатқанының белгісі. Жасалған фигуралар үй тұрмысында қолданылатын заттар, құрақ көрінісі т. с. с. көптеген оқушылардың шығармашылығы арқылы функционалдық сауаттылығы дами бастағанын көруге болады.

Қорыта айтқанда, осындай есептерді шығару оқушыны шығармашылықпен жұмыс істеуге бағыттайды, логикалық ойлау қабілеті арқылы өзіне деген сенімі, пәнге деген қызығушылығы мен функционалдық сауаттылығы артады. Өткен ғасырда пайда болып, бүгінде қолданыста жүрген функционалдық сауаттылық туралы әр педагог әр түрлі ой қорытып жүр.

Функционалдық сауаттылықты жүзеге асырудың басты міндеті – оқушылардың теориялық білімдерін практикалық тұрғыда қолдануымен қатар тәуелсіз еліміздің келешегіне үлкен жауапкершілікпен қарауға үлестерін қосу.

Сөзімнің соңында логикалық есептерді шығаруда шығармашылық жұмыс істеу әрбір оқушыға тиімді дер едім. Ең бастысы шығармашылықпен жұмыс істеген адамның өзіне және өз ісіне деген сенімі, жауапкершілігі артады, іскерлік дағдысы қалыптастырады. Математиканы оқып – үйрену есеп шығаруды үйрену үшін ғана емес, кез-келген проблеманы шеше білу, өз қабілетіңізді жетілдіре алу үшін қажет. Қазақстанның одан әрі Мәңгілік Ел болып өркендеуі үшін, жан – жақты дамуы үшін оқушылардың

функционалдық сауаттылығын дамыту арқасында талай асулардан өту үшін және мұғалімдер қажымай еңбек етіп, функционалдық сауаттылығы бар тұлға тәрбиелеп шығарымыз деп тынбай ат салысып келеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Бастауыш сынып әдеби журналдары
2. «Бастауыш мектеп » 2016.2017 №5,№8, №11
3. «Тәрбие құралы» журналы 2015,2016,2017 №3,№6, №8
4. «Білім берудегі инновациялық технологиялар » Алматы 2016 жыл

Использование таблиц, диаграмм для повышения математической грамотности на уроках в начальной школе

*Жертовская М.В., Довгелевич Н.М., КГУ «Школа-лицей №66»
учителя начальных классов*

В современном образовании идет внедрение новой концепции обучения, где обучающийся помещается в центр образовательного процесса, и делает его активным участником. Современное общество — это огромный поток информации. Поток информации широк и разнообразен. Поэтому очень важно умение ориентироваться в этом потоке информации. Для более успешной адаптации в информационном пространстве в обязательный государственный стандарт образования включены умения работать с информацией: поиск информации, её анализ и обработка, распространение, предоставление в рациональной форме. Это составляет информационную культуру человека, которая закладывается в начальной школе в период овладения элементами лингвистической и математической грамотности. Если рассмотреть содержание начального курса математики, представленное в программе по математике, которая разработана на основе содержания общего стандарта образования, то можно увидеть, что содержание представлено не только традиционными для начальной школы разделами, но и новым и разделами «Множества. Элементы логики», «Математическое моделирование». В результате освоения данной образовательной линии выпускники начальной школы должны научиться:

- читать несложные таблицы, диаграммы, схемы, графики;
- понимать смысл представленной информации;
- извлечение информации;
- заполнение несложных готовых таблиц, схем, диаграмм
- интерпретировать информацию, обобщать данные;
- строить графики движения.

Исходя из приоритетности целей и задач обучения наряду с системно-деятельностным подходом на первый план в образовательном процессе

выходят информационно-коммуникационные и интерактивные технологии обучения. Эта новация раскрывает практическое применение данных технологий на уроках математики в начальной школе. В начальном курсе математики можно познакомить учеников с различными типами и моделями диаграмм. В своей работе использую диаграммы для составления простых и составных задач. Эту работу с детьми можно проводить фронтально, в парах, индивидуально, а также в группах. Работа с графиками, диаграммами позволяет детям самим выбирать цвет работы, размер, самим задавать различные параметры. Совместная работа сплачивает детей, возникает сопереживание за свой результат, свою команду, дети объединяют свои усилия.

Приведу пример интегрированного урока в 3 классе по математике «Решение экологических задач» на разных этапах урока.

Этап урока составление и решение простых и составных задач на нахождение суммы, разностное сравнение и т.д.

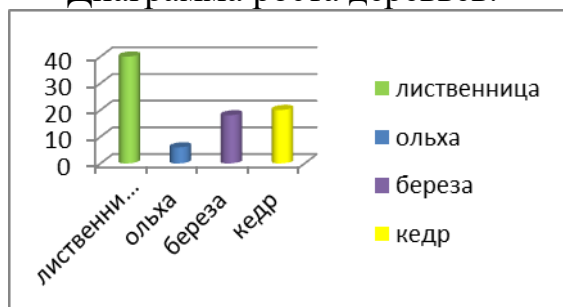
Реши задачу. Данные отобрази при помощи столбчатой диаграммы.

При благоприятных условиях сосна достигает 50 м, а лиственница на 10 м меньше, чем сосна, кедр в 2 раза ниже, чем лиственница, береза на 2 м меньше кедра, ольха составляет $\frac{1}{3}$ от высоты березы. Вычисли высоту каждого дерева

Дети решают задачу, а при помощи полученных данных составляют диаграмму:

- 1) $50 - 10 = 40$ (м) - лиственница
- 2) $40 : 2 = 20$ (м) - кедр
- 3) $20 - 2 = 18$ (м) - береза
- 4) $18 : 3 = 6$ (м) - ольха

Диаграмма роста деревьев.

- Какие еще вопросы можно задать по данной диаграмме? (самое высокое дерево, самое маленькое, на сколько больше, меньше, во сколько раз больше меньше, и т.д.)

Данные задания можно предлагать учащимся 3-4 классов в ходе формирования общих навыков работы с информацией в виде таблиц и диаграмм.

В результате выполнения подобных заданий младшими школьниками, мы видим результативность данной работы. Учащиеся учатся понимать

информацию, предоставленную различными способами, а также, осваивают опыт анализа собственной деятельности, через составление, чтение диаграмм, таблиц, что позволяет повысить интерес к математике, формирует математическую грамотность учеников, развивает умение систематизировать учебный материал, устанавливать причинно-следственные связи.

Литература:

1. Типовая учебная программа по предмету «Математика» для 1-4 классов уровня начального образования утвержденная приказом Министерства образования и науки РК от 08.04.2016г. №266.

2. Интернет ресурс: <https://multiurok.ru>

Проектная деятельность учителя и ученика в начальной школе

*Жубекова Г.К., ОСШ № 56
учитель начальных классов*

Ни для кого не секрет, что дети гораздо эффективнее запоминают материал, когда они его добывают сами. У моих учеников появилась мотивация, они стали более самостоятельны, когда были вовлечены в творческую, поисковую деятельность. Я увидела исследовательскую жилку. Они стали больше общаться между собой, спорить, а в споре дети приходили к единому выводу. И получали удовольствие от собственной работы.

Проект – работа, направленная на решение конкретной проблемы.

В проектной и исследовательской деятельности у детей формируются активные познавательные способности. Существуют следующие виды проектов.

Информационный проект включает сбор данных о каком - либо явлении или объекте с целью представления информации с предварительным анализом и обобщением.

Исследовательский - включает в себя:

- аргументирование актуальности выбранной темы;
- определение задач исследования;
- научное подтверждение гипотезы с дальнейшей ее проверкой;
- обработка и анализ полученных результатов.

Творческий проект предполагает свободный и нестандартный подход к его выполнению и предоставлению результатов.

Ролевой – игровой проект ученики участвуют в качестве героев литературных произведений, выдуманных персонажей с целью определения различных деловых или общественных отношений через игровые ситуации.

Практико - ориентированный проект направлен на решение общественных задач, затрагивающий интересы участников проекта.

Можно выделить формы проектов:

- **по количеству учащихся:** индивидуальные, парные, групповые, коллективные;
- **по продолжительности:** краткосрочные (1-2 урока), средней продолжительности (до 1 месяца), долгосрочные (более 2-х месяцев)
- **по месту проведения:** урочные, внеурочные;
- **по теме:** в рамках одного учебного предмета, межпредметные, свободные (выходят за рамки школьного обучения)

Ряд проектов, которые мы вместе с детьми разрабатывали в течение нескольких лет, получились результативными только после изучения методики проведения проектной работы.

Первый проект был по форме долгосрочным. Активная работа по исследованию образа Алдара Косе в казахских народных сказках началась на занятиях школьного кружка «Читаем в радость». Учащиеся познакомились с казахскими народными сказками с участием Алдара Косе. При анализе образа Алдара Косе, между детьми разгорелся спор: одни утверждали, что Алдар Косе – отрицательный герой, другие – что положительный. В ходе исследования дети встретились с разными проявлениями Алдара Косе: Алдар Косе – обманщик, Алдар Косе – защитник, Алдар Косе – бездельник. Сделать вывод о его сущности решили обратиться к толковым словарям, из которых узнали интересное толкование имени Алдар Косе. Изучая литературу, дети узнали о древних обычаях и обрядах. Самым интересным этапом работы стал опрос учащихся других начальных классов. Дети из других классов с удовольствием отвечали на вопросы. Например: какой характер Алдар Косе, кто его окружает, чем она занимается, как выглядит и другие. Все ответы учащиеся заносили в сводную таблицу. В процессе совместного обсуждения результатов проекта мы подошли к выводам, что Алдар Косе – это добрый и очень интересный персонаж. Он был своевременно создан народом. А главное, народ создал его веселым, но нельзя назвать его исключительно положительным персонажем. Алдар Косе все же был обманщиком. Результаты проекта были оформлены в форме плаката. Презентация проекта прошла в форме театрализованного представления. Приглашены родители учащихся. Работая над этим проектом, ученики в процессе познания каждый раз занимали позицию исследователей, что стимулировало их творческую деятельность.

Включение методов исследования в проектную работу: «Растения весной», вызвало познавательный интерес у учащихся, способствовало развитию инициативы, активности и самостоятельности младших школьников. Объектом внимания были деревья. Детям было любопытно узнать: на каких деревьях раньше других появляются листочки и почему? Цель данного проекта - ответ на этот вопрос. Учащиеся начали свои наблюдения, чтобы найти ответ на этот вопрос. В класс принесли ветки

различных деревьев, поставили в воду. Все свои наблюдения ребята записывали в тетрадях для наблюдений. Так же учащиеся отмечали изменения, происходящие у деревьев, с которых были срезаны веточки. Помимо этого искали дополнительную информацию о деревьях из литературных источников и статей в интернете. В результате эксперимента, дети пришли к выводу, что первые листочки появились у ивы. Дети так же отметили, что листьев у нее ещё нет, а на голых веточках виднеется множество желтых пушистых комочков. Из сделанных наблюдений отметили, что вслед за ивой появляются множество листочков на ветках тополя. Веточки ивы и тополя пустили корни. Поступило предложение посадить эти веточки с корешками на школьном дворе. В ходе работы над этим проектом учащиеся проявляли инициативу и самостоятельно принимали решения. У них выработалась привычка к свободному самовыражению.

С мая 2016 года мы участвуем в проекте «Вечная память героям войны». В рамках данного проекта с детьми был проведен ряд классных часов, посвященных Великой Победе, «Уроки памяти» - на этих уроках дети читают рассказы и стихи о войне, «Школьная летопись героев войны» дети собирали материал о людях, прошедших и переживших войну, их воспоминания, копии писем и документов, фотографии. Конкурс рисунков «Дети войны», конкурс чтецов «Слава тебе, победитель - солдат», инсценирование военной песни. Группа учащихся в программе Windows Movie Maker создала презентацию «Мы помним о них». Итогом проектной работы была организация большого школьного мероприятия «Взвейся, огонь Победы».

На уроках познания мира, мы особое внимание уделяем темам экологической направленности. В третьем классе, дети работали над проектом «Крик природы». В процессе работы над проектом хорошо развиваются функциональная грамотность и мышление. Учащиеся находили различные проблемы, которые встречает на своем пути природа? Проект дает возможность определить готовность учащихся начальных классов помогать природе, заботиться о ней. Работа над проектом планировалась в несколько этапов:

1. Обсуждение проблемы: природа и мы? Как губит человечество природу и кому от этого плохо?
2. Выдуманные истории от лица природы.
3. Оформление альбома «Природные зоны Казахстана»
4. Составление презентации «Крик природы».

Опираясь на опыт по проведению проектной деятельности, можно указать на преимущества применения проектного метода в образовательном и воспитательном процессе. Задействованы в процессе все учащиеся.

Сильные учащиеся с высокой мотивацией обучения при выполнении проектов проявляли свои интеллектуальные и лидерские качества.

Учащиеся, со слабой мотивацией к учебной деятельности при выполнении проекта, пусть даже на вторых ролях, охотно были

заинтересованы выдвинутой проблемной ситуацией, что повысило их уверенность в своих возможностях.

Если с раннего возраста младших школьников подключать в проектную деятельность, то у учащихся будут развиваться пытливость ума, мышление, будет улучшаться память. Учащиеся смогут оценивать результат своей работы, видеть проблемные ситуации и решать их. С возрастом эти особенности улучшаются, закрепляются и становятся необходимыми для того, чтобы стать успешным и конкурентоспособным членом общества.

Литература:

1. Конышева Н. М., Проектная деятельность школьников // Начальная школа, № 1, 2006.

2. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: учеб. пособие / сост. Е. С. Полат. – М.: Изд. Центр «Академия», 2002.

3. Основные аспекты проектной деятельности в образовании. Справочные материалы / сост. С. Г. Толкачёва. – Гомель: УО «ГГОИПК», 2007.

4. Павлова М.Б. и др. Метод проектов в технологическом образовании школьников./ Под ред. И.А.Сасовой. – М.: Вентана-Графф, 2003.

Оқытудағы математикалық сауаттылық

*Жунусбекова У.Ж., №66 мектеп-лицейі
бастауыш сынып мұғалімі*

Жалпы, сауаттылық адамның білімділігіне қатысты ұғым екені белгілі. Оқу, жазу, санау біліктіліктері қалыптасқан, грамматикалық тұрғыда таза, қатесіз жаза табылады. Математикалық құзыреттілік – нәтижелерді түсіндіру, талдау және түрлендіру, сөйлей, оқи алатын, сондай-ақ дұрыс есептей білетін адам сауатты ретінде танылады. Бүгінгі күн талабына сай жан-жақты дамыған, белсенді, өмірге талпынысы, қызығушылығы бар адамды мектеп табалдырығынан дайындап шығарудың ең бір тиімді тәсілі ол – оқытудағы математикалық сауаттылық. Математикалық сауаттылық – математиканың әлемдегі рөлін анықтау және түсіну, әр түрлі формада берілген сандық ақпараттарды оқу, талдау, түсіндіріп беру, дұрыс негізделген математикалық пайымдаулар айту, есептерді шығарудың тиімді тәсілдерін табу, орындау, өзін-өзі тексеру, өмірмен байланыстыру, математикалық білімді өмірлік жағдаяттарда кездесетін түрлі мәселелерді шешуде еркін қолдану болып діру, математикалық модель құрастыру, қатынастарды анықтау, шынайы өмірде пайда болған мәселелерді шешу үшін математиканы дәлме-дәл қолдану қабілеттілігі. Міне, осы қабілеттілікті оқушы бойына сіңіру бүгінгі пән мұғалімінің басты міндеті. Осы міндетті жүзеге асыруда төменде ұсынып отырған 2 сыныпта өткізілген сабақ әзірлемесі мұғалімнің әдістемелік және

теориялық тұрғыда математикалық сауаттылықты үйретуіне жауап береді деп ойлаймын. Бәсекеге қабілетті ұрпақ қалыптастыру үшін оқушы логикасы мықты болу керек. Сондықтан қазіргі таңда логикалық бағыттарға басымдылық беріле бастады. Бұл, әрине, жаңартылған білім беру бағдарламасының маңызды ерекшеліктердің бірі. Ұсынылып отырған сабақ әзірлемесінде білім саласының жаңаша міндеттері айқын көрініс тауып, атап айтқанда, мектеп оқушыларының математикалық сауаттылығы оқушының пәнді терең түсіну қабілетін дамытуға, алған білімін сыныптан тыс жерде, кез келген жағдайда тиімді пайдалана білуін қамтамасыз етуге, яғни, оқушылардың мектепте алған білімдерін өмірде тиімді қолдана білуіне бағытталды.

Тақырыбы: «Математикалық қоржын»

Мақсаты: 1. Оқушылардың математикалық сауаттылығын қалыптастыру, математика пәніне қызығушылығын, ынтасын, зейінін арттыру, алған білімдерін тереңдету.

Міндеттері: 1. Ой-өрісін кеңейту, логикалық ойлау қабілеттерін дамыту.

2. Ұйымшылдыққа, топ болып жұмыс жасауға, өздіктерінен іздене білуге, ой қорытындысын жасай білуге, шапшаңдыққа, жинақылыққа үйрету.

3. Оқушылардың мақсатқа жету барысында жауапкершіліктерін жетілдіру, өз күшіне деген сенімін арттырып, жетістіктерге жетуге тәрбиелеу.

Әдістері: Жеке, топтық жұмыстар, белсенді оқыту, шығармашылық жұмыс.

Ресурстар: флипчарттар, слайдтар, қоржын, постерлар, геометриялық шаблондар, АКТ қолдану (видео)

Барысы:

1. Сәлемдесу. - Сәлеметсіздер ме, құрметті қонақтар! «№66 мектеп-лицейдің 2А сыныбы оқушыларының қатысуымен өткелі отырған облыстық «Айналамыздағы математика» педагогикалық жобасы аясындағы «Математикалық қоржын» атты сыныптан тыс шараны тамашалауға қош келдіңіздер!

Мұғалім: - Ортаға оқушыларды шақырайық.

Мұғалім: - Балалар, алдымызда қандай мереке келе жатыр?

(ҚР ның тәуелсіздігі күні)

-Қазақстан республикасы тәуелсіздік алғанына биыл неше жыл?

- (26 жыл)

-Иә, балалар, тәуелсіздігіміздің ұлық мерекесіне біздің еліміздің әрбір азаматы өзінің тартуын жасайды. Олай болса, сендердің, бүгінгі сабақта көрсеткен білімдерің - өздеріңнің болашаққа жасаған алғашқы қадамдарың болып, тәуелсіздік күніне тартуларың болсын. Мерекеге тартуымызды жасау үшін тарту-тапсырмалар орындаймыз.

Ол үшін алдымен топқа бөлінейік, балалар.**(Топқа бөліну)**

Мұғалім: - Менің қолымдағы не, балалар? (Қоржын)

-Ертеде ата-бабаларымыз бір-біріне деген сый-сыяпатын осындай қоржынға салып сыйлайтын болған.

Мұғалім: -Балалар, қазір менің қолымдағы қоржыннан сөздер жазылған қағаздарды кезекпен ала отырып топ құраймыз.

1-топ. «Қазақстан қалалары»

2топ. «Қазақстан өзен-көлдері»

3-топ. «Қазақстан таулары»

Топтың «Алтын ережесін» еске түсіру.

Танымдық ойынның мақсатын баяндау.

Мұғалім: - Олай болса, балалар, бірінші тарту-тапсырмамызға назар аударайық.

1. Ширату. 10 сұрақ оқылады, жауап нақты әрі жылдам болуы керек.

2- тарту-тапсырма. Цифрограмманы шешу.

(Жұмыс әр топтың алдына беріледі) Шарты: Берілген өрнектің мәніне сәйкес әріптерді дұрыс орналастырса, ертегінің аты табылады.

3-тарту-тапсырма. «Жанды сұрақтар»

Видеоматериалмен жұмыс.

(Видеодан 3 топқа 3 ата-ана есеп оқиды.Балалар жауабын тауып айтады.)

1- есеп. Аулада ит пен тауықтар жүр. Барлығының аяғы 10. Аулада қанша ит, қанша тауықтар жүр? (1 ит, 3 тауық)

2-есеп. Анасы балаларына 8 кәмпиттен берді. Кешке үлкен баласында 3 кәмпит, ал кіші баласында 1 кәмпит қалды. Кәмпитті кім көп жеді? (Үлкен баласы 5 кәмпит, кіші баласы 7 кәмпит жеді. Кәмпитті кіші баласы көп жеді.)

3- есеп. Перизат өзен жағасында қыдырып жүріп, 4 үйректі, 2 қазды, 1 қоңызды, 4 көбелекті және көршінің итін көрді. Перизат барлығы неше құс көрді? (6 құсты көрді)

4- тарту-тапсырма. «Математика біздің айналамызда»

Мұғалім: -Математика ғылымы біздің күнделікті өмірімізбен тығыз байланысты. Мысалы: (балалардың мысал келтірулері керек.) Заттың ұзындығын өлшеуде, асханада, дүкенде, аялдамада ... т.б. Дүкенге барғанда мен ойша қанша жұмсағанымды және дүкеншінің маған қанша қайтаратынын есептеп тұрамын.т.с.с. -Олай болса, қазір әр топ жеке тапсырма орындайды. Тапсырманы орындауға 5 мин. уақыт беріледі.

1- топ. Математика және әдебиет. (Математиканың тіл, әдебиет саласындағы қажеттілігін көрсетеді)

1. Бір тал кессең, (**он тал ек.**)

2. Білекті бірді жығар, (**білімді мыңды жығар**)

3. Екі жақсы қас болмас, (**екі жаман дос болмас**)

4. Жүз сомын болғанша, (**жүз досың болсын**)

5. Жеті рет өлше, (**бір рет кес**)

6. Бес саусақ (**бірдей емес**)

7. Бір кісі қазған құдықтан, (**мың кісі су ішеді**)

2-топ. Математика және өнер. (Математиканың өнерде қажеттілігін практикалық жұмыс жасау арқылы дәлелдейді)

Геометриялық денелерден бұйым құрастырып шығара отырып, оның қолданылуын айту. Шаблондар беріледі. Сол шаблондардан денелерге ұқсас бұйымдар жасап, қолданылуын түсіндіріп, көрсетеді. Мыс: конус пішінді бас киім (Сәукеле жасап, безендіру, түрлендіру)

3-топ. Математика және ақпараттану. Берілген мәліметтерді талдай отырып, диаграмма құрастыру.

Постерлерін қорғау. Топтық жұмысты марапаттау.

5-тарту-тапсырма.

Мұғалім:- Балалар, қазір «Қоржын той» ойынын ойнайық.

Той болған соң, сый-сыяпатсыз болмайды. Бүгінгі сабаққа ата-аналарың сендерге арнайы тартуларын салып, қоржын беріп жіберген екен. Бірақ, бұл жай қоржын емес, бұл **«Білім қоржыны»**. Сондықтан қазір, сендер тағы бір мәрте білімдеріңді көрсетсеңдер, мына қоржындағы тәтті сыйлықтарды аласыңдар!

-Қазір әрқайсысың жеке келіп, менің қолымдағы өрнектердің мәнін табасыңдар.

(Өрнектердің артында жазылған әріптерден балалар: **Тәуелсіз Қазақстан жасасын!**- деген сөз құрастырып шығады.)

-Жарайсыңдар, балалар!

Қорытындылау.

Мұғалім:- Білімді, интеллектуалды азаматтарсыз, озық ғылымсыз зайырлы елдің болашағы жоқ. Балалар, келешекте еліміздің тәуелсіздік туын биікке көтеретін, сендерсіңдер! Сендердің бүгінгі сабақта көрсеткен білімдерің өмірлеріңе мәңгілік азық болып, **«Білім қоржындарыңа»** құйыла берсін!

-Назарларыңызға көп рақмет!

Пайдаланылған әдебиеттер:

1.Глазырина Л.Л. Математика пәні бойынша бастауыш сынып оқушыларының логикалық және есептеу дағдыларын дамытуға арналған тапсырмалар жинағы. Көкшетау. «Келешек-2030» баспасы. 2010 ж.

2. Математикадан дидактикалық ойындар және қызықты жаттығулар. Атамұра. 1998 ж.

3. Бастауыш мектепке арналған тестілер жинағы. Астана, 2002 ж.

Оқушылардың математикалық сауаттылығын арттыру

*Жунусбекова Н.Б., Баешова Ж.У., Ә.Бөкейхан атындағы №76 ЖББОМ
бастауыш сынып мұғалімдері*

Елбасымыз Н.Ә. Назарбаев қазіргі мұғалімнің қоғамдағы орнын бағалай отырып: «Сіздер мен біздер тек болашақ буынды ғана емес, жалпы азаматтық қадір-қасиеттердің мән-маңызын түсінетін, жаны да, тәні де таза білімді патриот азаматтар буынын тәрбиелеуге міндеттіміз» деген еді. Ұстаздық қызметті ерекше ұлықтаған халқымыз өзінің ең қымбаттысын – балаларын оқытып, тәрбиелеуді бізге мұғалімдерге тапсырған. Сондықтан кездесетін қиындықтарға қарамастан білім сапасын арттыру, баланы тәрбиелеу – мұғалімдер қауымының міндеті. «Адамның адамшылығы... жақсы ұстаздан» деп Абай атамыз айтқандай, біз қандай болсақ, алдымыздағы шәкірттеріміз сондай боп шығарын түсінеміз. Шынында да, бала болашағы – біздің қолымызда. Қызығы да, қиындығы да мол ұстаздық жолдан мүдірмей өтсек, біздің де биік шыңға шыққанымыз.

Заман талабына сай білім беруде жаңалыққа жаны құмар, шығармашылықпен жұмыс істеп, оқу мен тәрбие ісіне еніп, оқытудың жаңа технологиясын шебер меңгерген жан болғанда ғана білігі мен білімі жоғары жетекші тұлға ретінде ұлағатты ұстаз саналады деп ойлаймыз.

Елбасымыз: "Біз білім-ғылым саласында бәсекеге қабілетті болмасақ, өз мақсатымызға жете алмаймыз. Барлығы мектептен басталады, деген. Сондықтан бәсекеге қабілетті шәкірт тәрбиелей отырып, біз оларды күнделікті өмірге дайындауымыз керек. Алған білімін өмірде қолдана алатындай, есте қаларлықтай етіп, үйрету қажет. Мәселен, оқушы математикалық сауаттылықты мектепте оқи отырып қана қоймай, күнделікті өмірінде қолдана білсе, оның оқудағы жетістігі болып есептеледі.

Математика – дәлдіктің ғылымы. Математика - заманауи техниканың, жаңа технологияның негізі. Математика-физиканың, химияның, география мен тарихтың да негізі. Барлығы математикамен тығыз байланысты. Математика дегеніміз – тек сандар ғана емес: мұнда басқа да керемет нәрселер аз емес екендігін оқушыға таныта білу керек. Қоршаған ортаның барлығы математикалық пішіндерге ұқсас екендігін оқушы көзін жеткізу. Мысалы: отырған партаның, қолындағы кітабының, дәптерінің, алдындағы тақтаның, өшіргішінің геометриялық фигуралар екенін байқату. Оқушы айналадағы заттардың барлығын бақылай отырып, кез келген пішінге ұқсата алады. Геометрия нысандарын, өлшемдерін, олардың қасиеттеріне қарамастан, заттардың салыстырмалы жай-күйін зерттейді. Геометрия тек қана сандар, олардың қасиеттері, өзара келісімі туралы ғана емес, ақылға қонымды сұрақтар қоюға, талдауға, қорытынды жасауға, яғни логикалық ойлауға үйретеді. Оқушылар айналасын тани отырып, келесі сұрақтарға жауап ала алады.

1. Геометриялық пішіндер не үшін қажет?
2. Қандай геометриялық пішіндер айналадағы өмірде жиі кездеседі?
3. Геометриялық пішіндердің түрлі комбинациясы не береді?
4. Геометрия мен сыртқы әлем арасындағы байланыстар қандай?
5. Бізді сыныпта, үйде, көшеде қоршап тұрған қандай ұқсастықтар бар?

6. Геометриялық пішіндерден қалай үлгі жасауға болады?

Оқушы геометриялық фигураларды салыстыра біледі; қоршаған ортадағы заттардың пішініне ұқсастығын сәйкестендіреді және оны өмірде қолдана білуге үйренеді.

Ғалымдардың бала тәрбиесіндегі зерттеуіне қарағанда, балаларға 3 жастан бастап ақша таным тәрбиесін жүргізу үйлесімді көрінеді. Мұнда бастысы әрқайсы жас салыстырмасы бойынша тәрбиелеу жоспарын ұтымды жасай білуіміз керек екен. 3 жастағы баланы түрлі-түсті ақшаларды айырып тани білуге жетелеу. Мұнда ақша құнын, қағаз ақша, теңге ақшаны түрі бойынша жеке-жеке түсіндіру, қолына ұстатып сездіру тиіс. 4 жастағы балаға әдеттегі қарапайым заттарды. Мысалы: қарындаш, ойыншық, азық-түлік сияқтыларды ақшамен сатып алуды үйрету. (Әрине бұл кезде ата-анасы баласымен бірге болуы керек. Бір жағы баланың үйренуіне екінші жағынан саудагерлердің жас баланы алдап кетуінен сақтану үшін) 5 жастағы балаға ақша еңбектің бодауы арқылы келетінін әрі ақшаға зат айырбастаудың дұрыс жолын үйрету. 6 жастағы балаға ақша беріп санату, қағаз, құмыра сияқты ұсақ-түйек заттарды сатып ақша табуды үйрету. “Өзім еңбектеніп тапқан ақша” деген ынталануды қалыптастыру. 7 жастағы балаға заттардағы жапсырылған бағаны көріп түсінуге әрі қолындағы ақшамен салыстырып, өзінің сол затты сатып ала-алмайтынын ұқтыру. 8 жастағы балаға қолындағы ақшасын жұмсау жоспарын жасай алатын, дүкеншімен баға таластырып, саудаласатын деңгейге жеткізу. 9 жастағы балаға ұсақ ақшаны үнемдеп жұмсауды, тек өзіне қажетті заттарды сатып алу дағдысын үйрету. 10 жастағы балаға сауда жарнамаларын бағамдай алатын, бағасы арзан, сапалы бұйымдарды таңдай алатын әрі бағасы тиімді, арзан затты таңдау ұғымын қалыптастыру. 12 жас және 12 жастан жоғары балаларды ересектер арасында сауда-саттық, делдалдық қимылдарына дербес араласатын дәрежеге жетуге жетелеу. Сабақ барысында оқушыға баға, жалпы саны, құнын табуға арналған тапсырмалар берілуі тиіс. Сондықтан, математикалық сауаттылық күнделікті өмірмен байланысты болуы қажет. Оқушы салыстырмалы түрде заттардың арзан, қымбат екенін, үнемдей отырып, сапалы заттар алуға үйренуі қажет. Сабақ кестесінде, асханада, дүкенде, аялдамада т.б. Дүкенге барғанда оқушы ойша қанша жұмсағанын және дүкеншінің қанша қайтаратынын есептеп тұрады. Математика біздің өмірімізді тәртіпке келтіреді.

Оқу мазмұнындағы білім мен іскерліктің адамның интеллектуалдық өрісін байытудағы, ақиқат дүниенің біртұтас жүйе екендігі жөніндегі ғылыми көзқарасты қалыптастырудағы, алған білімді өмірмен қоғамдық тәжірибемен байланыстырудағы құралдардың бірі – пәнаралық байланыс. Математика мен қазақ тілінің арасындағы байланыстар: грамматикалық және математикалық ережелердің пайдалануы, математикалық терминдер енгізу арқылы тіл байлығының арттырылуы, сөйлем құрастыру барысында үлгілеудің моделдеудің пайдалануы, сөйлем құрау ауызша және жазбаша

сөйлеу тілінің дамытылуы, өлең жолдарындағы буын сандарының теңдігі, математикалық тілдің қалыптастырылуы.

Математика мен дүниетанудың байланысы: дүниедегі құбылыстарға дәл де әділ баға бере білу, өзіндік пікір айту, және оны дәлелдеу өз көзқарасын білдіру, математикалық есептердің мазмұны арқылы өзін қоршаған ортамен табиғатпен және қоғаммен баланы қарым-қатынасқа келтіру, айналадағы дүниеде танып білген жинақтаған деректермен мағлұматтарды математика сабақтарда пайдалану, еліміздің әлеуметтік экономикалық дамуын байлығын шаруашылық түрлерін ғылым мен мәдениетін табиғатын сипаттайтын фактілерді деректерді мәлеметтерді және анықтағыш материалдарды пайдалану.

Математикамен дене тәрбиесіндегі байланысы: баланың кеңістікті болжауы және сәйкес түсінікті пайдалануы, уақыт аралығы жайындағы түсініктемелерді қалыптастыру, баланың қимыл қозғалысындағы реттік тәртіп және дәлдік, қозғалмалы ұлттық ойындарды қолдануы. Оқушылар білімді толық игеруі, біліктіліктерді мен дағдылардың қалыптасуы, кеңістікті елестетулері, ойлау қабілеттерінің арттыруы, математикалық ұғымдарды меңгеру проблемалар мен өзектес, сабақтас мәселелері.

- Математика сіздің өміріңізге қалай әсер етеді?
- Күнделікті өмірде математикалық терминдерді қолданасызба?

• Зат сатып алу үшін де математиканы білу қажетпе? - деген сауалдарға оқушы толық жауап ала алатындай жағдай жасаған жөн.

Математика - менің өмірім. Математика ғылымы өмірмен байланысты қиын және өте қызық пән екендігімен ерекше. Әр түрлі әдіс-тәсілдермен әрі өмірмен байланыстыра өтілген әр сабақ оқушы санасына қонымды, әрі кейінгі өміріне азық болары сөзсіз.

Мектебіміз "Айналадағы математика" жобасы бойынша жұмыс жасауда. Бұл таңдаулы курс бастауыш сынып оқушыларының математикалық сауаттылығын дамытуға, алған білімін күнделікті өмірде қолдана білуіне, логикалық ойлауына, қоршаған ортаны математикамен байланыстыра алатынына көп септігін тигізеді. Бұл жобаны іске асыру мақсатында бастауыш сынып оқушыларымен интеллектуалды ойындар, пәндік олимпиадалар, ғылыми жобалар жұмыстары ұйымдастырылуда. Оқушылардың математика сабағына қызығушылығы артып, білім сапасының жоғарылауына көп септігін тигізді. Оқушылардың математикалық сауаттылығын арттыруға бағытталған жұмыстардың нәтижесі оқушы алған білімін өмірде қолдана білуінде көрінеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Оспанов Т.Қ, Құрманалина Ш.Х., Құрманалина С.Қ. Бастауыш мектепте математика оқыту әдістемесі. Астана 2005ж.

2. Бейсенов Ж. Орта мектепте математиканы оқыту әдістемесіне арналған оқу құралы. Шымкент 2003

3. Кенебаева М. Бастауыш және негізгі мектепте математиканы дамыта оқытудағы сабақ мәселелері. Астана 2005

4. Жұбаназарова Н. Бастауыш мектеп оқушының математикалық ойлау іс-әрекетін дамыту. Алматы. 2005

Роль формативного оценивания на процесс обучения первоклассников

*Зинькив Е.С., Мареева Н.В., КГУ «Гимназия №1»
учителя начальных классов*

Формативное оценивание оказывает большое влияние на ученика, на его отношение к школе, учителю, предмету, желанию самостоятельно получать знания. Мы предположили, что оно сможет повысить мотивацию, внутреннюю потребность учиться, поэтому нашей задачей стало создать непрерывную взаимобратную связь между учеником и учителем, что создаст возможность учителю отследить процесс продвижения учащихся к целям их обучения и поможет корректировать учебный процесс.

В работе с первоклассниками мы применяем следующие техники формативного оценивания:

Этапы урока	Техники формативного оценивания		
Изучение нового материала	«Сигналы рукой»	«Светофор»	«Измерение температуры»
Закрепление, тренировка, отработка умений	«Карусель», «Продолжи фразу»	«20 секунд»	Игра «Верите ли вы, что...»
Творческие работы учащихся, сочинения, эссе	«Две звезды и желание» (взаимооценивание)	«Выбери одну фразу»	«Десять плюсов и один минус»
Контроль знаний	Мини-тест «Блиц-опрос»	Элективный (выборочный тест)	Формативный тест
Обратная связь	Письменные и устные комментарии, «Эссе», напиши отзыв	Словесная оценка «Пять пальцев», «Фейерверк»	Формативный блиц-опрос
Рефлексия	«Лестница успеха», «Дерево успеха»	«Рефлексивная мишень»	«Чудо - яблоки»

При составлении звуковых, графических схем предложений используем на уроке самооценивание. Зная критерии оценивания (разрабатываются совместно с детьми), ученики критично подходят к оцениванию своей работы. После выполнения работы в прописи, дети подчеркивают зеленым карандашом правильно написанные буквы, затем обмениваются прописями и оценивают работу своего товарища. Взаимооценивая друг друга учащиеся учатся отмечать сильные и слабые стороны работ других ребят, анализируют собственный прогресс. Так, прием «Две звезды и пожелание» учит детей видеть положительные стороны и отрицательный момент в работе, что способствует личностному росту, не оставляя внутреннего негатива.

По результатам наблюдений мы выделили положительные моменты применения формативного оценивания: учащиеся научились работать в группе и парах, научились видеть достижения и ошибки, правильно воспринимать критику других членов группы, частично научились ставить цели на уроках, повысилась объективность объективно оценивать себя и товарищей.

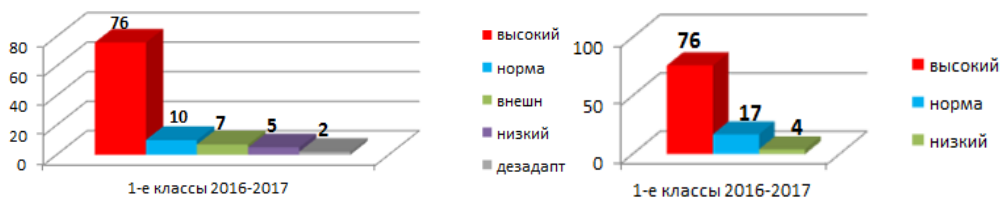
На уроках обучения грамоте в 1 классе систематически организуем взаимооценивание учащихся на основе взаимоконтроля при чтении текста. При работе над текстом ребята читают текст своему "соседу" по парте, и дают оценку прочитанному, используя сигнал "Светофора". Зеленый – читал на отлично, желтый – хорошо и красный, если чтение твоего соседа по парте было не очень хорошим. Далее отвечают на вопрос: можно ли ему прочитать текст для всего класса? После чтения вслух идет обсуждение оценки всеми учащимися. Первоклассники уже знают критерии оценивания при чтении любого текста. Данный вид оценивания позволяет эффективно развивать навыки устной речи и объективное оценивание собственных достижений цели.

Для выяснения понимания прочитанного предлагаем составить «Тонкие и толстые вопросы», после ответа на которые, ученики называют самый сложный вопрос, самый интересный вопрос, вопрос, требующий размышления, что позволяет развивать критическое мышление.

Работа в парах является одной из эффективных форм формативного оценивания. При организации формативного оценивания работы в парах ученики понимают, что они несут равную ответственность за выполнение задания и его результат.

На этапе «Рефлексия», учащиеся пишут мини-эссе и составляют свой отзыв о прочитанном, сочиняют стих – синквейн. Это позволяет не только отследить степень усвоения материала, но и позволяет ребенку оценить свои возможности. Данный вид работы позволил повысить внутреннюю мотивацию и интерес к обучению, учащиеся с удовольствием выполняют данные виды работ и достигают высоких результатов.

В начале учебного года, а затем и по окончании второй четверти психологом гимназии, была проведена анкета для определения школьной адаптации (автор Н. Г. Лусканова). После проведенного исследования были получены следующие результаты:

Результаты уровня учебной мотивации учащихся 1-х классов (октябрь, январь)

По результатам диагностики следует что, в 1-х классах возросло процентное соотношение нейтрального и позитивного отношения к школе, что

позволяет судить об успешной адаптации первоклассников в целом и благоприятном психологическом климате в классах.

Литература:

1. О. И. Можаяева, А. С. Шилибекова, Д. Б. Зиеденова Руководство по критериальному оцениванию для учителей начальной школы: Учебно-метод. пособие /АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы». Астана, 2016.

2. Р. Х. Шакиров, А.А. Буркитова, О.И. Дудкина. Методическое руководство

– Б.: «Билим», 2012.

Реализация подхода lesson study для повышения качества обучения

*Зинькив Е. С., Умербаева Т. Н. КГУ «Гимназия №1»
учителя начальных классов*

Задачей современного педагога является помощь в получении учащимися знаний, которые пригодятся им в самостоятельной жизни после окончания основного среднего образования. Для создания модели «успешного» ученика, современное образование проводит ряд изменений и в первую очередь старается создать модель «успешного» педагога.

Исследуя преподавательскую деятельность из урока в урок, каждый учитель должен задуматься, в какой степени эффективны его уроки в первую очередь для учащихся. Работая с коллегами по методу «Lesson study» стало понятным насколько анализ и наблюдение за собственной практикой преподавания и обучения эффективен для планирования урока. Для совершенствования навыков наблюдения в гимназии была создана группа, преподающих в первых классах гимназии. Приняв участие в работе фокус – группы через организацию Lesson Study, мы посчитали возможным повысить свои образовательные возможности, усовершенствовать собственные навыки наблюдения и преподавания. Целью нашего наблюдения было отсмотреть на сколько формативные приемы оценивания влияют на повышение мотивации учащихся первых классов и развивают у них рефлексивные навыки.

После проведения цикла последовательных уроков, на основании данных исследования были разработаны рекомендации для учителей начальной школы:

1. Чтобы повысить эффективность урока необходимо более тщательно планировать урок – цели, стратегии, рефлексии.

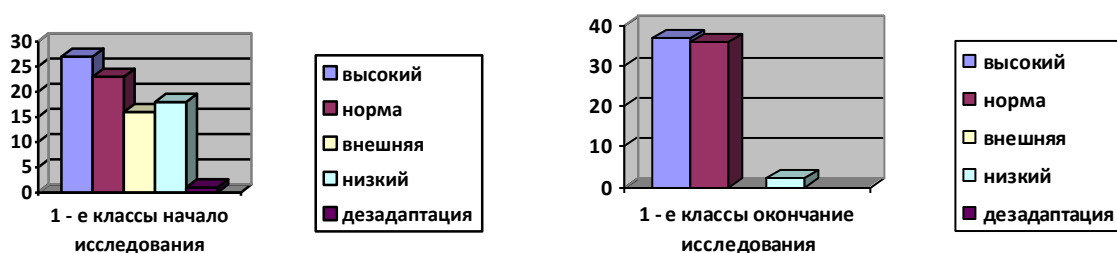
2. При планировании обратить внимание на количество заданий, так как перегруженность заданиями, стратегиями отрицательно влияет на качество обучения.

3. Использовать стратегии формативного оценивания такие как «Светофор», «Две звезды и одно пожелание», «От кулака до пяти пальцев» и

другие, учитывая возрастные категории учащихся, для развития устной речи и рефлексивных навыков.

4. Продумывать и формулировать вопросы высокого порядка для достижения целей – на знание, понимание, применение, анализ, синтез, оценку.

Кроме того, исследования, направленные на определение уровня мотивации первоклассников, которые были проведены психологом школы до начала работы фокус – группы и по её завершению, выявили положительную роста высокого и нормального уровня мотивации. Произошел рост высокой мотивации с 27 учеников до 37, с 23 учащихся до 36 нормальной мотивации, а также наблюдается тенденция снижения внеучебной стороны и низкого уровня мотивации с 16 учащихся до 0 внеучебной стороны и с 18 учеников до 2 низкого уровня мотивации. Результаты представлены в диаграмме:

Анализируя серию последовательных уроков, мы с учителями пришли к выводу, что активная работа учеников на уроке, их успех или неудача, зависит, прежде всего, от учителя. Если каждый учитель осознает, что он творец на своем уроке, если он будет чётко продумывать цели к уроку, структурировать его проведение, используя стратегии для достижения цели, будет ориентировать урок на каждого ученика, индивидуально подбирать задания для каждой категории учащихся, он добьется определенных результатов. Каждому педагогу необходимо вовлекать в работу и учеников с низким уровнем мотивации, давая, таким образом, возможность им раскрыться, почувствовать свою значимость во время занятия. Мы на примере увидели, если на уроке чаще внимание обращать на эту категорию детей, оказывать им поддержку, учащиеся данной группы будут включаться в работу на уроке. Мы считаем, что определение этого момента является одним из главных для нас в ходе работы нашей группы.

На основе наблюдения мы сделали выводы: активность ученика зависит от окружения, поддержки учителя, осуществлении индивидуального подхода к учащимся, правильно продуманных и составленных заданий на каждом этапе работы и определения целей для каждого ученика. При таком подходе урок будет обязательно ярким, насыщенным, интересным, который принесёт удовлетворение не только ученикам, но и учителю.

С внедрением в учебно-воспитательный процесс современных технологий учителя все более осваивают функции консультанта, советчика,

воспитателя. Это требует от них специальной психолого-педагогической подготовки, так как в профессиональной деятельности учителя реализуются не только специальные, предметные знания, но и современные знания в области педагогики и психологии, технологии обучения и воспитания.

Необходимо помнить, что обязательное условие роста профессионального мастерства – это понимание, анализ и размышление над тем, что мы делаем. Для таких целей конструктивное обсуждение урока с коллегами может быть очень полезным, так как способствует формированию мобильной личности, умеющей приспосабливаться к различным жизненным ситуациям и ориентированной на глобальное мировое пространство.

Литература:

1. Ж.М.Мамерханова, З.К.Разбекова. Использование подхода «Lesson Study» в период проведения «Практики в школе». Караганда: РИО ИПК ПР.-2015

2. Dudley, P. Lesson study in England: from school networks to national policy. Lesson study в Англии: от школьных сетевых сообществ до государственной политики. 2008 г.

3. Dudley, P. Каким образом Лессон Стади определяет основное содержание знаний и обучения учителя для создания значительных перемен в профессиональной практике. 2011 г

Из опыта применения элементов трёхязычия на уроках в третьем классе

*Зинькив Е.С., Корель М.В., КГУ «Гимназия №1»
учителя начальных классов*

В Государственной программе развития образования и науки РК на 2016-2019 годы, которая была утверждена первого марта этого года, говорится об использовании трёхязычного обучения. Стоит отметить то, что не сразу все классы подвергнутся переменам. В данном случае предполагается поэтапный переход учеников на новый формат обучения в периоды: 2016 год — 1 класс; 2017 год — 2, 5, 7 классы; 2018 год — 3, 6, 8, 10 классы; 2019 год — 4, 9, 11, 12 классы. [2].

Мы работаем по старой программе содержания образования (преподаем в 3-их классах), но так как наши дети в будущем перейдут к новому формату обучения, то уже сейчас, мы решили ввести в свою практику трёхязычие.

На уроках математики, русского языка, познания мира, литературного чтения есть возможность повторить и закрепить слова, изучаемые на уроках казахского и английского языках.

В рамках проведения недели начальной школы мы решили поделиться своим опытом с коллегами.

На открытом уроке математики, показали возможности работы над темой, вводя элементы трёхязычного обучения.

Структура урока включает в себя привычные этапы: стадия вызова, стадия осмысления (презентация, основная часть), стадия размышления и рефлексия.

На уроке запланировали активное использование словаря математических терминов, оперирование числительными на казахском, английском и русском языках.

Так, наш урок начался с устного счета, на повторение таблицы умножения и деления. С этого момента уже пошла дифференциация:

1. для учащихся уровня А примеры задавались на русском языке, ответ должен был прозвучать на русском ответить, затем перевести на казахский и английский языки (по выбору учащегося);

2. учащиеся уровня В слушали вопрос на русском языке, но ответить нужно было сразу на казахском или английском языках по выбору;

3. учащиеся уровня С задавался пример на казахском и английском языках, что побуждало детей сразу ответить на языке вопроса.

Работа с геометрическими фигурами включала в себя использование терминов названия геометрических фигур, деление фигур по форме (с углами, без углов, обговаривание количества углов).

На этапе устного счета активным словарем служили такие формулировки:

Көбейту /умножить/ multiply

divide/ бөлу/делить

Тең/равно/equally

Трапеция/трапеция/trapeze

Үшбұрыш –треугольник-triangle

Прямоугольник –тіктөртбұрыштың-rectangle

Квадрат –төртбұрыш-square

Овал-дөңгелек-oval

Круг-сопақ-circle

Геометриялық фигураларды ата/geometric shapes

Төртбұрыштың көлемі/the area of a rectangle

На этапе «Презентация», учащимся предложили найти значение выражений и прочитать получившееся слово. Учащиеся, быстро справившиеся с заданием читали пример на казахском, английском, русском языках.

7·6+4   10+9·7   7-63:9+14   49:7+14   5·7+12   56:7-7   7·4+4

73	32	47	1	21	14	46
л	ь	а	д	щ	о	п

На этом же этапе при отгадывании слова, вводим новый термин: площадь/көлемі /area.

В основной части урока, при выполнении заданий, учащиеся применяют в своих ответах термины на русском, казахском, английском языках, что

способствует развитию активного использования словарного запаса.

На стадии размышления и рефлексии некоторые вопросы ставим на казахском или английском языках. Ответы принимаются на любой языке по желанию ученика.

При планировании урока с элементами трёхязычия, следует учитывать, что учебный материал урока должен соответствовать принципу научности, доступности и быть посилен для учеников. Такой урок привлекателен для детей еще и тем, что ученик может проявить себя, используя знания другого языка.

Предупреждение перегрузки детей обеспечивалось за счёт быстрой смены видов деятельности, речевой активности и музыкальной физминутки на английском и казахском языках.

Результат трёхязычия это – проявление самостоятельности учащихся, повышение своего образовательного уровня, переключение на разнообразные виды деятельности, совершенствование устной речи, активизация познавательной деятельности, развитие навыков устного, письменного переводов.

Литература:

1. Назарбаев Н.А. Новый Казахстан в новом мире // Казахстанская правда. — 2007. — 1 марта. — № 33 (25278).

2. Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан 2016 — 2019 годы. Астана, 2016 год. [ЭР] — Режим доступа

Диагностика математической грамотности младших школьников

*Зобнина И.Е., КГУ «Школа-лицей № 101»
учитель начальных классов*

В современном мире на первое место выходит потребность быстро реагировать на все изменения, происходящие в окружающей жизни, умение самостоятельно находить, анализировать, применять информацию. Приоритетной становится функциональная грамотность, так как это «способность человека решать стандартные жизненные задачи в различных сферах жизни и деятельности на основе прикладных знаний». [1, 27]

Исходя из этого, учителя школы-лицея № 101 совместно с филиалом «АО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПК» проводили опытно-экспериментальную работу по развитию функциональной грамотности младших школьников. Третий этап этой работы был направлен на развитие математической грамотности. В рамках опытно-экспериментальной деятельности проведена стартовая диагностика математической грамотности младших школьников.

Математическая грамотность – способность человека определять и понимать роль математики в мире, в котором он живет, высказывать

хорошо обоснованные математические суждения и использовать математику так, чтобы удовлетворять в настоящем и будущем потребности, присущие созидательному, заинтересованному и мыслящему гражданину [2, с.7].

С целью диагностики стартового уровня школьников, была проведена тестовая работа. Для конструирования тестовых заданий использовали комбинаторный подход, объединяющий уровневую таксацию Б.Блума, систему критериального оценивания учебных достижений учащихся, процедуру обработки результатов тестирования М.М.Жампеисовой.

Тест состоял из 20 заданий, которые расположены по принципу «возрастающей трудности» учебного материала и включает задания для проверки усвоения простейших знаний, так алгоритмических, системных-метапредметных знаний.

Задания распределились следующим образом:

Знание, понимание – 2 задания, что составило 20%

Применение, анализ – 6 заданий, что составило 60%

Синтез, оценка – 2 задания, что составило 20%

Ориентирами для определения критериев оценивания послужила шкала оценок М.М.Жампеисовой:

задания III уровня соответствуют уровню «знанию» и «пониманию»;

задания II уровня – «применению» и «анализу»;

задания I уровня – «синтезу» и «оценке»

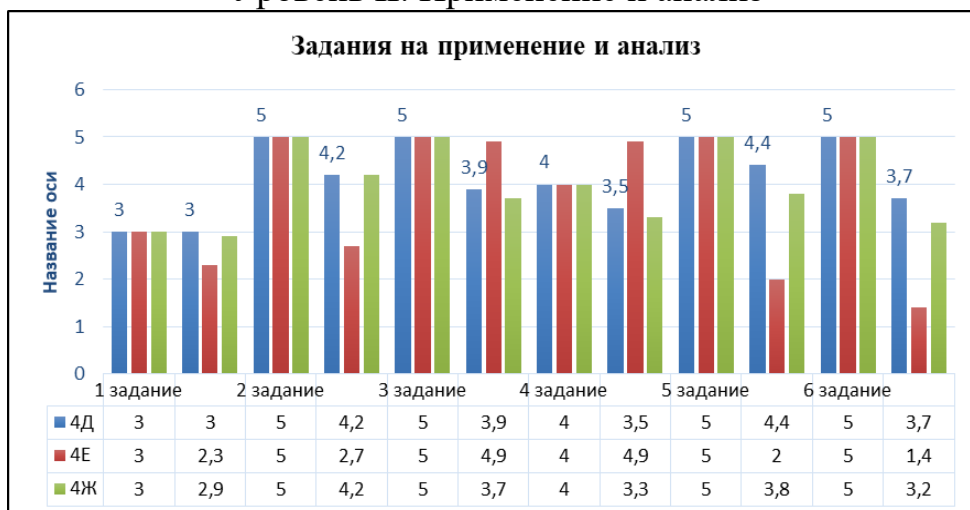
Если ученик справляется с заданиями только III («облегченного») уровня, развитие его познавательных способностей находится в пределах минимальных требований к уровням «знание», «понимание». Ученик, справляющийся с заданиями II находятся на уровнях «применение» и «анализ», что соответствует стандарту образования, с заданиями I уровня - уровень «синтез» и «оценка», что условно приравнивается к «сверхстандарту» уровня усвоения.

Результаты диагностики Уровень III: Знание и понимание

Отставание от максимального количества баллов является незначительным, что говорит о выполнении программного материала в полном объеме (90-95%).

Результаты диагностики Уровень II: Применение и анализ

Средний показатель уровня усвоения по 4 Д и 4Ж классам составляет 75 – 85%, что соответствует выполнению стандарта образования.

Сложными заданиями для учащихся 4 Е оказались задания №5, №6. Разброс ответов составил от 0 до 5 баллов. Уровень усвоения материала составил 28-38%. Данный факт говорит о низком уровне умения применять изученный материал в новых ситуациях. Так же можно предположить, тот факт, что работа выполнялась не в рабочих бланках, а в тетрадных листах (концентрация внимания учащихся).

Результаты диагностики Уровень I: Синтез и оценка

Самый низкий показатель в 4Е классе. Разброс от 0 до максимума (56.,126.) баллов. Уровень усвоения материала составил 48% (синтез) и 75% (оценка). Так как указанные задания были связаны с умением ориентироваться в пространстве и работать с таблицами, то низкий результат говорит о низком уровне развития функциональной грамотности по математике, в частности перевод теста на язык математики с помощью вербальных и невербальных средств (таблицы, схемы, знаки и др.)

Выводы: Основная цель - подготовка школьника к свободному использованию математики в повседневной жизни - не достигается из-за отсутствия должного внимания к практической составляющей обучения. Анализ результатов позволил выявить характерные недочеты математической подготовки учащихся. К ним относятся: недостаточное усвоение ряда вопросов, имеющих широкое практическое применение; низкий уровень теоретических знаний, что коррелирует с результатами международных исследований TIMSS, PISA.

Исходя из сказанного, на уроках математики необходимо применять задания, направленные на обучение учащихся понимать информацию, представленную различными способами – составлением графических и символических моделей для установления количественных и причинно-следственных связей; задания на формирование совокупности умений работать с информацией.

Литература:

1..Перминова Л.М. Минимальное поле функциональной грамотности (из опыта С.Петербургской школы)/Педагогика. – 1999. - №2. - С.26-29.

2.Международная программа PISA. Примеры заданий по чтению, математике и естествознанию. – М.: Центр качества образования ИСО РАО,2003. – 99 с.

3.Развитие математической грамотности учащихся на основе заданий исследования PISA, TIMSS.Методическое пособие. –Астана: НАО имени И.Алтынсарина, 2014. –41с.

Применение активных методов обучения в рамках обновления содержания образования в начальной школе

*Илющенко Л.В., Колодкина Н.К., КГУ СОШЛ №53
учителя начальных классов*

Если вы хотите изменить что-то малое в своей жизни - измените отношение, но если вам нужны большие перемены - меняйте мышление.
Альберт Эйнштейн

Система образования Республики Казахстан целенаправленно переходит на обновление содержания образования. В учебный процесс внедряются

активные методы обучения, в ходе которых предполагается, что учащиеся смогут самостоятельно развивать функциональную грамотность, активно «добывать» знания и творчески подходить к решению проблем.

В Послании Президента Н. А. Назарбаева народу Казахстана «Новые возможности развития в условиях четвертой промышленной революции» говорится о том, что «ключевым приоритетом образовательных программ должно стать развитие способности к постоянной адаптации к изменениям и усвоению новых знаний. [1]

Целью начального образования в рамках обновления является развитие личности ребенка, выявление его творческих возможностей, сохранение физического и психического здоровья. Проблема активности личности в обучении – одна из актуальных как в психологической, педагогической науке, так и в образовательной практике. Известно, что до 70% личностных качеств закладывается в начальной школе. И не только базовые навыки, такие как: умение читать, писать, решать, слушать и говорить, нужны ребенку в жизни. Каждому человеку, вступающему в этот сложный и противоречивый мир, необходимы определенные навыки мышления и качества личности. И задача педагога так построить процесс обучения, чтобы помочь раскрыться духовным силам ребенка. Учителю необходимо не только доступно все рассказать и показать, но и научить ученика мыслить, привить ему навыки практических действий. [2]

Как показывает практика, несмотря на старание педагога, успешно обучаются всего лишь 10% учащихся. Китайская пословица гласит: «Скажи мне – и я забуду; покажи мне – и я запомню; дай сделать – и я пойму». Почему так происходит? Только 10% людей способны запомнить и понять то, что они читают. И только, когда мы говорим и участвуем в реальной деятельности, только тогда мы запоминаем на 90%.

Для этого необходимы новые педагогические технологии, эффективные формы организации образовательного процесса, активные методы обучения.

Активные методы обучения – это методы, которые побуждают учащихся к активной мыслительной и практической деятельности в процессе овладения учебным материалом.

В нашей педагогической практике наиболее эффективными активными методами обучения являются следующие:

Например, в начале урока, с целью создания положительного настроения детей на работу используем упражнения «Здороваемся глазами», «Поздоровайся локтями», «Ладонка», «Атомы». Для выяснения образовательных целей учеников, их ожиданий и опасений применяем метод «Фруктовый сад». После выполнения данного упражнения у учеников систематизируются сформулированные цели.

Современные технологии предполагают, что ученик должен не только осознать содержание материала, но и осмыслить способы и приёмы своей работы, уметь выбрать наиболее рациональные. На этапе завершения урока

применяю такие методы, как «Ромашка», «Две звезды и пожелание», «Письмо самому себе», «Рефлексивный экран», «Итоговый круг», «Что я почти забыл?», «Ресторан», «Комплименты», «Ромашка». Данные методы рефлексии помогают ученику не только осознать пройденный путь, но и выстроить логическую цепочку, систематизировать полученный опыт, сравнить свои успехи с успехами других учеников.

Используя на уроках активные методы обучения пришли к выводу, что у учеников повысилась заинтересованность, вовлеченность в учебную, проектную, исследовательскую деятельность.

Уроки с использованием активных методов обучения интересны не только для учащихся, но и для учителей. Поэтому очень важно активно разрабатывать и внедрять в урок свои авторские активные методы в соответствии с индивидуальными особенностями своего класса, потому как они:

- формируют положительную учебную мотивацию;
- повышают познавательную активность обучающихся;
- активно вовлекают всех школьников в образовательный процесс;
- стимулируют самостоятельную деятельность;
- помогают эффективно усваивать большой объем учебной информации;
- развивают творческие способности, нестандартность мышления, коммуникативно-эмоциональную сферу обучающегося;
- раскрывают личностно-индивидуальные возможности каждого обучающегося и определяют условия для их проявления и развития.

Литература:

1. <http://www.kazpravda.kz/news/prezident1/poslanie-prezidenta-respubliki-kazahstan-nursultana-nazarbaeva-narodu-kazahstana/>
2. Образовательная программа курсов повышения квалификации педагогических кадров по предметам начальных классов в школах с русским языком обучения в рамках обновления содержания среднего образования Республики Казахстан. Руководство для учителя. Центр педагогического мастерства АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2015.
3. <http://www.edu54.ru>. Вернер П.Г. Применение активных методов на уроках в начальной школе.
4. <http://www.openclass.ru> Шевелева В.С. Активные методы обучения организации самостоятельной работы над темой.
5. <http://tatianakhromov.ucoz.ru>. Хромова Т.Н. Активные методы обучения.

Познавательная активность и самостоятельность на уроках русского языка

*Исангулова А.А., КГУ ОСШ № 64
учителя начальных классов*

Личность формируется в процессе различных видов деятельности и в общении с окружающей средой, людьми. Главным видом деятельности учащегося является познавательная, цель которой — формирование основ мировоззрения, воспитания сознательного отношения к учению, развитию познавательной самостоятельности, культуры умственного труда.

В реальном процессе обучения, этот вид деятельности, чаще всего связан с другими видами деятельности, например деятельностью преобразовательного характера, в результате которой ученик может изменять окружающую его действительность. Наиболее ярко проявляется связь этих видов в трудовом обучении, поскольку главной его задачей является овладение обще трудовыми, практическими умениями и навыками.

Познавательную деятельность школьников нельзя сводить только к мыслительным процессам, поскольку она включает в себя не только процессы мышления, но и внимание, память, волю и др. В ней выражается его отношение к окружающему, так как характер деятельности зависит не только от особенностей уровня мышления ученика, но и от мотивов учения, потребностей, познавательных интересов, побуждений, склонностей и т. д. Поэтому на результаты учения каждого школьника существенное влияние оказывают причины социального характера. Причины: общение с учителями, одноклассниками, друзьями, родителями, взаимоотношения, в которые вступает каждый ученик в процессе учебной деятельности и которые влияют на формирование установок, мотивов, целей и ценностного отношения к процессу познания.

Главным условием формирования познавательной активности школьников являются: содержание и организация урока. Отбирая материал и продумывая приемы, которые будут использованы на уроке, учителю надо оценивать их с точки зрения возможности возбудить и поддерживать интерес к предмету.

Эффективность процесса обучения как русскому языку так и литературе в наше время определяется многими факторами, но главная роль принадлежит учителю.

Класс не представляет собой однородную массу. Безусловно, имеется часть учащихся, у которых интерес к математике зародился еще до ее изучения. Таким ученикам нужны разнообразные задания. Во время выполнения упражнений тренировочного характера для них всегда надо иметь в запасе более сложные задания. В качестве сложных задач удобно предлагать

задачи со звездочками из учебника, чтобы не тратить время на запись их условий.

Качество урока зависит от многих факторов, но прежде всего от учителя, от его способностей обеспечивать максимальную возможность для развития у ученика его творческих задатков и способностей. И на это должны работать все элементы учебно-воспитательного процесса.

Самостоятельная работа учащихся – многообразные виды индивидуальной и коллективной учебной деятельности школьников, осуществляемой ими по заданиям, без непосредственного участия учителя. Выполнение этих заданий требует от учащихся активной мыслительной деятельности, самостоятельного решения различных познавательных задач, использование ранее усвоенных знаний.

Мы живем в такое время, когда высокие требования к жизни, к организации воспитания и обучения заставляют искать новые, более эффективные психолого-педагогические подходы, нацеленные на приведение методов обучения и воспитания в соответствии с требованиями. В этом смысле особое значение приобретает проблема внедрения эффективных приемов самостоятельной работы в учебно-воспитательный процесс. Именно умение самостоятельно работать вырабатывают у ребят желание быть уверенными в себе, самостоятельными, эрудированными, неординарно-мыслящими. В наше время нужны именно такие люди.

На всех этапах развития познавательной деятельности школьников важное место занимает работа с книгой. В последние годы объём понятия «книга в учебном процессе» заметно расширился. Помимо учебников, сборников упражнений, есть различный дидактический материал, тетради с печатной основой, отдельные программированные пособия, произведения художественной литературы, теснейшим образом связанной с учебными задачами, разнообразная дополнительная литература, словари и справочники, различные виды периодических изданий. Однако из всех перечисленных видов учебных пособий не только важнейшее, но и определяющее значение для структуры познавательной деятельности ученика имеет учебник как основное пособие. Творческие учителя всегда ищут и находят оригинальные формы и методы, чтобы заинтересовать детей учёбой. Самое главное – необходимость прочтения текста, объём параграфов большой, а дети не привыкли читать научный текст. Но совсем другое дело, когда материал разбиваем на кусочки и изучаем каждый кусочек отдельно. Это намного легче, не давит объём. Да и разбивает на кусочки ребёнок сам, никто не навязывает ему своё мнение, т.е. налицо полная свобода.

Литература:

1. Абдухаирова А.Т. Приемы активизации мыслительной деятельности// Педагогика, 1998, № 8 [1, с 23]
2. Бабанский Ю.К. Рациональная организация учебной деятельности. М., 1981. [3, с 86] .

3. Сенько Ю. В. , Меллер Е.Н. Обучение и познавательная активность учащихся. – М., 1989 [2, с 36]

4. Спутник классного руководителя // Москва просвещение. - 1985. [3, с 13]

5. Яковлева Е. С. К описанию языковой картины мира // Русский язык за рубежом. – 1996. [4, с 47]

Қалыптастырушы бағалау - оқушының оқу жетістігінің нақты өлшемі

Исатаева З.О., №73 негізгі орта мектебі

Қазіргі білім аймағындағы түбегейлі өзгерістер оқыту әдістерін тиімді пайдалана отырып, оқу мазмұнын жаңарту болып табылады. Демек оқушының алған білімінің нәтижесі – баға. Олай болса бұл өзгеріс бағалау жүйесіне де әсер етпей қоймады. Дәстүрлі білімдегі "таңбалап" бағалау көптеген кемшіліктерге ие. Ал қазіргі танда қолданысқа енгелі отырған бағалау үрдісін қайта қарастырудың өзектілігі осы күні білімдегі заманауи стратегиялық міндеттермен, білім сапасына қойылатын халықаралық стандарттарды және заман талаптарын ескеріп, білім сапасының деңгейін арттыру қажеттілігімен, білім беру нәтижелері объективтілігін және қазақстандық мектеп түлектерінің ел сыртындағы бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ету мақсатымен, білім алушылардың оқу жетістіктерінің бағасына және оны бағалаута бірыңғай талаптарды әзірлеу қажеттілігімен анықталуда.

Төмендегі кестеге назар салсақ:

Дәстүрлі білімдегі "таңбалап" бағалау	Қалыптастырушы және жиынтық бағалау
Аз мәліметті болып табылады. Критерийлері анық көрсетілмеген діктен нақты білім деңгейін көрсете алмайды;	Оқу материалын меңгергендегі жөнінде объективті ақпарат алу, білім алушының кемшілік терін дер кезінде анықтау, мұғалім – оқушы арасында кері байланысты орнату.
Оқушының оқуындағы жетістіктерді сырттай, мұғалім және мектеп тарапынан бағалау болып табылады.	Бағаның нақты бір оқушыға, оның білім мазмұнын меңгерудегі кемшіліктерін анықтауға және өзіндік орнын барынша тиімді толықтыруға бағытталғаны.
Бағалау барысында оқушының өздігінен қалыптасуына толық мүмкіндік бермейді.	Мұғалім бұл бағалау әрекеті арқылы пәнді меңгерудің мақсатын нақты анықтай алады.

Көбінесе баланы «жазалау мақсатында қолданылып кетеді немесе бала мен оның ата-анасына «қысым көрсету» құралы болып та кетіп жататыны анық .	Оқушының өткен тақырыптарды біртұтас, үйлесімді сурет түрінде елестетуіне ,нәтижені бақылаудың сәйкес тәсілдерін өзі анықтай білуіне,жоғары деңгейге жетуге ынталануына ықпал ете алады.
	Әр оқушының дайындық деңгейін, оқудағы жеке ілгері басуын критерийлік бағалау жүйесімен анықтау, тек оқушылардың білім алуға деген мотивациясын ғана емес, мектептегі білім беру үрдісінің де сапасын көтеруге мүмкіндік береді.

Еліміздегі жаңартылған білім бағдарламасы бойынша ене бастаған бағалаудың бір түрі – қалыптастырушы бағалау. Бағалаудың бұл түрінің қалыптастырушы болып аталатындығы – бағаның нақты бір оқушыға, оныңбілім мазмұнын меңгерудегі кемшіліктерін анықтауға және өзіндік орнын барынша тиімді толықтыруға бағытталғаны. Мұғалім бұл бағалау әрекеті арқылы пәнді меңгерудің мақсатын нақты анықтай алады. Оқушының өткен тақырыптарды біртұтас, үйлесімді сурет түрінде елестетуіне, нәтижені бақылаудың сәйкес тәсілдерін өзі анықтай білуіне, жоғары деңгейге жетуге ынталануына ықпал ете алады. Қалыптастырушы бағалаудың мақсаты - оқу материалын меңгергендігі жөнінде объективті ақпарат алу, білім алушының кемшіліктерін дер кезінде анықтау, мұғалім - оқушы арасында кері байланысты орнату.

Қалыптастырушы бағалаудың ерекшеліктері - оқушының күнделікті білім сапасы, білім алудағы олқылықтарды күнделікті түзеу, оқушының қиындық тудыратын сұрақтарын анықтау және оны жою, оқушының бағалаудан алған жағымсыз әсерінің азаюы, психологиялық жайлы ортаның болуы, бағалаудың әділдігі, анықтылығы және ашықтығы, өзін-өзі бағалау дағдылары.

Тиімділігін танытып отырған қалыптастырушы бағалаудың маңызды компоненттерінің бір түрі - өзін-өзі бағалау және өзара бағалау.

Өзін-өзі бағалау - өз қабілетіне, мүмкіндігіне, мінез-құлқына, ішкі жан-дүниесіне, басқа адамдардың ортасында өз орны тағы басқа бойынша өзіне баға беруі болып табылатын адам санасының құрамдас бөлігі. Өзін-өзі бағалау арқылы адамның мінез-құлқы реттеледі, өзіне сыни көзқараспен қарауға үйренеді. Бағалау арқылы оқушыны сенімділікке, ойлануға, шығармашылыққа тәрбиелеуге баулиды.

Мұғалім бағалауынан өзін-өзі бағалауға көшу айтарлықтай қиындық тудыратын қадам және өзінің сыныптастарын бағалауда осы үдерісті жеңілдетуге мүмкіндігі бар. Сыныптастарын бағалау маңызды рөл атқарады, себебі ол ынталандыру деңгейін көтереді, оқушыларға өз тілінде сөйлеуге

мүмкіндік береді, сынды қабылдауға ықпал етеді, өзіне және мұғаліммен пікірталасқа түсуіне сенімділігін арттырады, сондай-ақ мұғалімдерге үдерістен шектелуіне және жай ғана бақылауына мүмкіндік береді.

Өз тәжірибемнен тоқтала кетсем:

Тапсырма :Мәтінді оқы. Ат қой.

Тақырыбы:.....

Сәуленің әжесі бар. Әжесі Сәулеге шәлі тоқып берді. Шәлі жылы.

Ол әдемі және сәнді. Сәуле шәліні басына тартты. Ол қуанды.

• Мәтінде не туралы айтылған? Дұрыс жауапты белгіле.

A

B

C

D

• Шәліні кім тоқыды?

A) анасы

B) әпкесі

C) әжесі

D) тәтесі

• Шәлі кандай?

A) жылы

B) үлкен

C) ұзын

D) кішкентай

Мәтін арқылы автор не айтқысы келді деп ойлайсыз?

Бағалау критерий: Білім алушы мәтіннің тақырыбын анықтайды.

Автордың ойын болжап айтады.

Дескриптор: Білім алушы – мәтіннің тақырыбын анықтайды;

-мәтін деп негізгі акпараттарды табады;

-мәтіннің мазмұнына сүйеніп, автордың ойын тұспалдайды.

Әр бөлімшені өткеннен соң осындай тапсырмалар бере отырып, оларға критерийлер мен дескриптор қоя отырып бағалаймын.

Қалыптастырушы бағалауды тәжірибелеріне енгізе отырып, оқушыны емес, оқу жұмысын бағалау, жұмыс жоспарын құрған кезде кері байланыстың тиімділігін ескере отырып, оқу сапасы артады. «Қалыптастырушы бағалау-оқушылармен үздіксіз кері байланыс ағыны» «анық және орынды комментарийлер – оқушыға өзінің білмейтін тұстарын анықтап ары қарай жылжу үшін кандай мәліметтер керек екенін сезінуге көмектеседі» деген болатын.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1.«Назарбаев Зияткерлік мектептері» Дербес білім беру ұйымы Педагогикалық өлшеулер орталығы. «Оқушылардың оқу жетістіктерін критериалды бағалау» Мұғалімдерге арналған әдістемелік ұсыныстар.

2.Шакиров Р. Х., Буркитова А. А., Дудкина О. И «Оценивание учебных достижений учащихся» Методическое руководство. Бишкек 2012г

3.Қалыптастырушы бағалауға арналған тапсырмалар жинағы 1-сынып Астана 2016

4.Мұғалімге арналған нұсқаулық 2016ж Астана

Бастауыш сынып оқушыларын ойын арқылы тәрбиелеудің ғылыми-теориялық негіздері

*Кабдуова А.Е., «№102 мектеп-гимназия»КММ
бастауыш сынып мұғалімі*

Балалар болашақ қоғам иесі болғандықтан, дүниежүзілік мәдениетті танытын,өзінің төл мәдениетін білетін, сыйлайтын рухани дүниесі бай,жоғары саналы болуы міндетті. Ғасырлар бойы жинақталған тәжірбиесін,мәдениетін жас буынның бойына саналы сіңіру,қоршаған ортадағы қарым-қатынасын мінез-құлқын өмірге деген моральдық көзқарасын,бағытын дұрыс қалыптастыру тәрбиеге байланысты.[1]

Тәрбие жөніндегі Аристотельдің пікірлері кейінгі дәстүрлерде педагогикалық ой-пікірлердің дамуына үлкен әсер етті.Қазақстанда ХІХ-ХҮ ғасырларда өмір сүрген қазақ ақын жыраулары (Асан Қайғы,Жиембет, Бұқар,Махамбет және т.б.)өз толғауларында адамгершілік тәрбиелік мәні мол қанатты сөздерді,ұлттық дәстүрлерді жақсылықпен жамандық туралы сыршерткен.Ізгі ниетті жан болуға шақырған.Адамгершілік тәрбиесі туралы Я.А.Каменский: «Егер егістікті отамайтын болсақ,егістікке қауіп төндіретін арам шөп өседі» Гере ағаш бұтақтары кесіліп отырмаса жабайыланады. Я.А.Каменский өз пікірлерін білдіре отырып, адамгершілік тәрбиесіне зор мән берген; «Балалардың қандай болып туары ешкімге де байланысты емес,бірақ тәрбие беру арқылы олардың жақсы болып шығу - біздің қолымыздағы нәрсе деген болатын».

Д. Локтың педагогикалық пікірлерінде гуманизм және адамды силап құрметтеу элементтер орын алады.Оның пікірінше адамгершілік тәрбиенің нақты тәсілдері мен құралдары мынандай қағидаларға негізделуі тиіс: табиғатқа сәйкестігі,бала табиғатын жеке зерттеу және оларда даралық қатынас орнату: тәрбиедегі қаталдықты балаға сүйіспеншілікпен білдірумен ұштастыру.

И. И. Гербарт пікірінше, адамгершілік тәрбиенің мақсаты -мінез-құлықты қалыптастыру. Бұл тәрбие негізінен оқу арқылы жүргізіледі.Осыған байланысты адамгершілік тәрбиесі де оқу сияқты баланың салалы

қызуғушылықтарымен адамгершілікті елестеулеріне негізделеді деп есептеді.Тәрбиеші тіптен тәртіпсіз баланың өзінен жақсы сапаларды ойын арқылы іздестіруі тиісті деген идеясына біздер қосыламыз.

Адамгершілік тәрбиесі туралы ой-пікірлер,толғаулары осы күнде де өз жалғасын тауып келеді.Олай болса қазақтың ұлттық ойындарын үйрету арқылы жас ұрпақ адамгершілік асыл қасиеттеріне: ар-ұят,сыпайыгершілік сақтауға, еңбекті қадірлеуге, қайырымдылық, рақымдылық, жолдастыққа, жерін елін сүюге тәрбиелеу проблемалары Т. Қуанышев, Г.Нұрқанова, А.Асарбаева, Ә. Наурызбайқызы, А.Табілдиев, А.Тұрабаев т.б.Зерттеулерін де қарастырылды.[2]

Баланың бүкіл өмірі ойыншықпен байланысты екенін білеміз.

Ойыншық-әдейі балалар ойынына арналып жасалған зат. Біздің ойымызша,психологиялық, педагогикалық тұрғыдан қарастыратын болсақ,ойыншық баланың өмірінің мәнін толықтыруға соның негізінде тезірек есейюге ықпал тигізеді (ой-өрісін кеңейтеді, бейнеленген заттармен өмір құбылыстарына деген ықпалын тәрбиелейді,дербестігін дамытады, өзара қарым-қатынастарын өз іс-әрекеттерін үйлестіру қабілеттерін дамытады).

Сонымен бастауыш сынып жасындағы баланың дамуымен тәрбиесінде біріншіде ойынға ерекше мән беріледі, себебі ойын бала өміріндегі негізгі іс-әрекеттің түрі болып табылады, екіншіден жеке тұлғаның қалыптасуын еріртік қасиет саналады дамытудың құралы боп табылады.Ойын адамгершілік тәрбиенің негізгі әдісі. Оған қысқаша мынадай сипаттама береміз.

Үлгі ету-адамгершілік тәрбиенің негізгі әдісі. Адамгершілікке тәрбиелеудің әдісі ретінде басқа әдістермен бірлікте ойын барысында елеулі рол атқарады.

Түсіндіру-барысында балалардың тәртібіне қойылатын талаптарды, үйрету, тікелей нұсқау беру түрінде өтеді.

Сендіру - баланың санасына,сезіміне,еркіне мақсат көздей отырып,ойын арқылы жағымды әдеттерге,қасиеттерге баулиды.

Адамгершілікке тәрбиелеуде баланың ойын – әрекетін мақұлдау әдістері қолданылады.Мұнда педагогиканың адамдарға барынша талап қою және оны барынша құрметтеу сияқты жалпы қағидаларына сүйенеді.

Мақұлдау баланың жақсы іс істесек деген тілегін тудырады,бірақ бұл тілек күйінде ғана қалып қоймай,баланың ой –әрекетіне, мінез –құлық тәрбиесіне ауысуын қамтамасыз ету керек.

Мақұлдау қарапайым түрі іс-әрекет дұрыстығын қолдау.Кінәлау-ықпалды әдіс, кінәлау әділ болмаса баланы ренжітіп жасытады.Бұл да мақұлдау сияқты дер кезінде қолданылмаса,балада нашар мінез-құлықтың айналуына себеп болады, кінәлаудың түрлері-ескерту, сақтандыру, сөгу.

Ескерту баланың жасаған кемшілігін оңай жөндеуге болатын кезде қолданылады.Бірақ оны жиі қолданылса,тәрбиелік ықпал күшін жояды, себебі бала оған үйреніп кетеді.[3]

Балалар бұл қағидаларды күнделікті өмір сүру барысында және ойынды қабылдап, дағдыланады. Дегенмен, адамгершілік, қағидаларды ережелер моралдық өлшемдер мәңгілік, бірақ та кейбір адамдар да нақты байқалады, ал біреулер бұл қағиданы ескермеу мүмкін. Ал, бірақ мұндай бала жеке тұлға субъект ретінде өзін ойын кезінде танытуға ұмтылатын, өзін іс-әрекетте қалыптастыруға бағыттайды.

Бастауыш сынып мұғалімдерінің оқу-тәрбие жұмысының негізгі саласы сабақ. Сабақ үстінде оқушылардың біліктілігі, іскерлігі, дағдысы, дүниетанымы дамиды. Негізгі бетбұрыс оқушы білімінің сапасын арттыру, ол дегеніміз түпкі нәтижижені көре білу, яғни оқушыға берген біліміміздің қайтарымын көру. Сол үшін сабақта сыныптағы оқушының барлығын қызықтыратын ойындар қолданамыз. Бес саусақ бірдей емес, яғни әр оқушының сабаққа қызығушылығы, дүниетанымы, даму ерекшелігі әртүрлі. Сондықтан оқушылардың осы топтарына әртүрлі деңгейде талап қоюға тура келеді. Ал ойын элементтері кез-келген оқушының қызығушылығын тудырады. Тіпті нашар оқитын оқушының өзі ойын арқылы берілген тапсырмаларды асқан қызығушылықпен, белсенділікпен орындайды. Оқушылардың қызығушылықтарын туғызатын ойындардың бірі дидактикалық ойындар.

Ойын элементтерін пайдалана отырып, мұғалім оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын, зейінін арттыру мақсатында әртүрлі заттарды қолдану арқылы сұрақтар қойып, затты көрсетіп, түсіндіріп ойын сюжетін құрастырады.

Бастауыш сыныптың тіл сабақтарында дидактикалық ойындарды жаңа тақырыпты түсіндіру барысында, қайталау, пысықтау, жаттығу сабақтарында да пайдалануға болады. Бастауыш сынып оқушылары әлі де ойын баласы, сондықтан мұғалім оларды жалықтырмай әртүрлі ойын түрлерімен сабақты қызықты өткізуге тырысуы қажет. Ойындар оқушылардың ой-өрісін дамытып, ойлау қабілетін арттырумен қатар, үйретілген, өтілген тақырыптарды саналы да берік меңгеруге үлкен әсер етеді. Ойындар оқушылардың шығармашылық ойлау қабілеттерін жетілдірумен қатар, сөздік қорларын молайтып, сауатты жазуға да баулиды. Оқушылар ойын ойнау барысында үйренген сөздерін айтып қана қоймай, оның қандай мағынада қолданылатынын да біледі. Ойын оқу пәндерінің мазмұнымен тығыз байланыста жүргізілгенде ғана дұрыс нәтижелер береді. Ойынды тиімді пайдалану сабақтың әсерлігін, тартымдылығын күшейтеді, оқушылардың сабаққа ынтасымен қызығушылығын арттырады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Көркем әдебиет дидактикалық материал. Алматы. Аруна баспасы.
2. Мухина В.С. Психология дошкольника. Алматы. 1986 жыл.
3. Тіл дамытудың ғажайып әлемі. Алматы. Аруна баспасы.

Математикалық сауаттылық

*Жуманбаева А.А., Какимова Ж.М., Ә. Бөкейхан атындағы №76ЖББОМ
бастауыш сынып мұғалімдері*

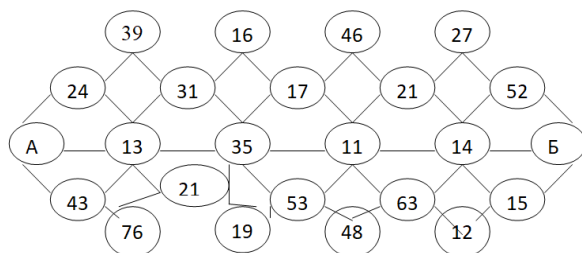
«Елбасы Қазақстанның әлемдік экономикаға ойдағыдай кіруі бағытындағы басты міндеттерінің бірі – ғылым мен білім, жаңа технологиялар бәсекелестіктің шешуші факторы екендігін атап көрсетті. Осы ғылым мен білімді меңгеру үшін ең бірінші адамның табандылығы, еңбекқорлығы, ынтасы болуы керек. Осы қасиеттер болғанда ғана адамда бәсекелестік туады. Ғылыми зерттеу жұмысы да осы сияқты табандылықты, шыдамдылықты, көп ойлануды, сондай-ақ, еңбекқорлықты талап етеді. Осындай қасиеттердің арқасында мектептегі математика пәні сүйіп оқитын пәндерінің біріне айналды. Қазыргі кезеңде білім беру саласында әлемдік білім кеңістігіне ұмтылуға байланысты жасалынып жатқан талпыныстар мен шығармашылық қабілеттерін дамытып, білімі мен біліктіліктерін өмірдің жаңа жағыдайын пайдалана білуге үйрету қажеттілігінен туындайды. Бүгінгі мектеп оқушыларға білім беріп қоймай, сонымен бірге оқушылар білімді өз бетінше алып, меңгеру, алған білімін өмірде қолдана білуге жұмыс жасайды. Бұл – функционалдық сауаттылықты қалыптастыру ісі болып саналады. Математика – барлық ғылымдардың логикалық негізі, демек математика оқушының дұрыс ойлау мәдениетін қалыптастырады, ойын шыңдай түседі және әлемде болып жатқан жаңалықтарды дұрыс қабылдауға көмек береді. Математика білім мазмұнының ең алғашқы бастамасы бастауыш буыннан басталады, осыны ескере отырып, бастауыш сыныпта «Айналадағы математика» факультатив сабағын тандап, бағдарлама жасалып жас ерекшеліктерін ескере отырып, жылдық оқу жоспарын жасадық.

Математикалық сауаттылықты қалыптастырудың негізгі мақсатты: оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру, ойлау мәдениетін және логикалық есептерді шығару арқылы математикалық сауаттылықты меңгерту.

Міндеттері: қоршаған ортаны танып білуге ықпал ететін ғылым екендігі туралы түсінік қалыптастыруға әсерін тигізу, математика пәніне деген қызығушылықтарын қалыптастыру.

Факультатив сабағын оқыту барысында әр түрлі әдіс-тәсілдерді қолдана отырды. Жеті модуль идеясын қолданылып мынадай стратегияларды іс-әрекетте қолданылды. «Жұптық әңгіме», «Миға шабуыл», «Мозайка», «ДЖИКСО», «Жұптас, ойлан, бөліс» т.б. әдіс-тәсілдер қолданылды. Оқушылардың шығармашылық ізденістерін, өз бетінше жұмыс істеу белсенділігін арттыру барысында логикалық ойлау қабілетін дамытуға болады. Оқу жоспарындағы тақырыптар көбіне тәжірбие жасау, ізденуге жоба жасауға арналған. Мысалы: 4 сыныпта факультатив тақырыптар «Сандардың

шығу тарихы», «Ұлы ғұламалар», «Қазақтың бұрынғы өлшем бірлігі», «Тез санай білесің бе?» т.б. қызықты тақырыптар алынған. Осы тақырыптарды меңгеру барсында оқушылардың сабаққа тұрақты қызығушылығын, белсенділігін, өмірге талпыныстарын көруге болады. Сабақ барысында оқушылар не білетінін және қандай ақпарат қосу керектігін анықтап отырады. Сонымен бірге оқушының өзін-өзі жоспарлау, әрекеттеу, бақылау, бағалау сапасы артады. Бұл оқушылардың қажеттілігіне және креативтік тапқырлықта ойлауға айналады. Ауызша есептеуді жетілдіруге логикалық есептерді түрлендіре отырып шығарды.

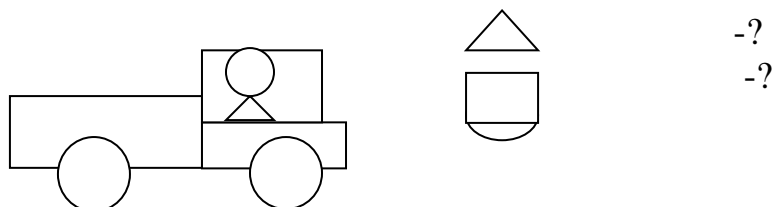
А әрпінің дөңгелекшелерінен Б әрпінің дөңгелекшелеріне дейін а) 250;
ә) 350 қосындысына лайық жету керек.

Жауап: а) А - 24, 13, 31, 16, 17, 35, 53, 11, 21, 14, 15 - Б

ә) А - 43, 76, 21, 19, 53, 48, 63, 12, 15 - Б

Балалардың аңғарымпаздығын, сезімталдығын, қырағылығын, нақты тура шешім қабылдай білуін бақылауда да көптеген есептер ұсынылып отырды.

Фигуралардан зат құрау, санын есептеу:

Зерттеу жұмыстарын жүргізу арқылы қазақтың өлшем бірліктерін оқып білуде Мұрат Айзере, Оразалинова Улдана, Рақыш Малика өз жұмыстарын қорғап, сыныптастарымен ой бөлісті.

Сурет 1. 4 Б сынып оқушысы Мұрат Айзере қазақтың өлшем бірлігін қолдануда

Нәтижесінде оқушылар таным әдістерін, зерттеушілік, шығармашылық, ұқсастық пен айырмашылықты таба білуге, нәрселерді салыстыруға, сәйкестендіруге, елестету тәсілдерін меңгерумен қатар білімдерін шындай түсті. Қорытындысында факультатив сабақтардың нәтижесінде мектепішілік, қалалық «Айналадағы математика» конкурстарына оқушылар өз жұмыстарын қорғап, жүлделі орындар иеленді. Атап айтсақ, Мұрат Айзере «Қазақтың ұлттық өлшем бірлігі», Рахыш Малика «Сандар сыр шертеді», Сатпекова Сағыныш «Сиқырлы фигуралар» тақырыптарын бойынша қорғаған т.б. көптеген оқушыларымыз бар. Оқушылармыздың сабаққа қызығушылығы, қиындықты жеңе білуі бұл мұғалімнің үлкен еңбегі.

Пайланылған әдебиеттер:

1. Қосанов Б.М Математика курсындағы шығармашылық жаттығулар – Алматы, 2005
2. «Тағлым» Республикалық журналы 2017, №4

Современные подходы к обучению в начальной школе

*Каликбергенова Г. Б., Омарова М. М., Рахимова Г. Т.
КГУ «Школа – лицей № 101»
учителя начальных классов*

В Послании Президента Н.А.Назарбаева отмечено: «*Необходимо уделять большое внимание функциональной грамотности наших детей, в целом всего подрастающего поколения. Это важно, чтобы наши дети были адаптированы к современной жизни.*» [1] Значит, общество нуждается в личностях, обладающих приёмами самообразования, способных принимать самостоятельные решения, готовых к сотрудничеству. Президент также отметил, что для создания собственной передовой системы образования потребуется пересмотреть подходы к обучению и росту квалификации педагогов. [1], следовательно, обновление содержания образования в Казахстане требует от современного педагога помощи учащимся в самостоятельной добыче новых знаний. В связи с этим возникла необходимость применения новых образовательных технологий, основанных на исследовательской деятельности на уроках.

И сегодня в начальной школе всё больше внимания уделяется деятельностному, практическому содержанию образования, применению приобретённых знаний и умений в реальных жизненных ситуациях. Поэтому большое распространение получила технология проблемно-диалогового обучения (ТПДО), так как она более эффективна. При системном применении данной технологии- повышается уровень успеваемости учащихся, формируется самостоятельность, креативное мышление. ПДО способствует

развитию познавательной активности детей, осознанию знаний, обеспечивает более прочное усвоение учебного материала. Самое большое преимущество данной технологии состоит в том, что она носит универсальный общепедагогический характер, т.е. реализуется на любой ступени обучения и на любом предмете. Эта технология делится на два этапа:

1) Постановка учебной проблемы- этап формулирования темы урока или впропра для исследования.

2) Поиск решения – этап формулирования нового знания. На данном этапе учитель побуждает учеников выдвигать и проверять гипотезы, т.е. обеспечивает «открытие» знаний путём проб и ошибок.[2,с 15]

При применении ТПДО для открытия новых знаний используют два вида диалога:

Таблица 1 «Виды диалога»

	Побуждающий	Подводящий
Структура	Вопросы или побудительные предложения, провоцирующие, подталкивающие мысль ученика	Система посильных ученику вопросов и заданий, подводящих его к открытию мысли
Признаки	Скачок к неизвестному, догадка – переживание учеником броска, риска. Возможны неожиданные ответы учеников. Может быть остановлен с появлением нужной мысли ученика	Пошаговый ход, жесткое ведение мысли ученика, последний вопрос на обобщение. Переживание учеником открытия в итоге. Почти невозможны неожиданные ответы учеников. Не может быть остановлен, идет до конца.

По мнению психолога Мельниковой Е.Л. существуют следующие различия в диалогах:

«Побуждающий диалог - это бульдозер. Он подталкивает ребенка к прыжку через пропасть. Это рискованно, в полете легко сбиться с курса и попасть не туда. Подводящий диалог – локомотив, который от станции к станции, медленно, но верно везет своих пассажиров к пункту назначения.» [3, с 26]

Формы подводящего диалога:

1. **Анализирующее коллективное наблюдение.** Детям дается двухсторонний материал для сравнения (два столбика или две строки) слов или примеров. Затем задаётся обобщённый вопрос: «Что заметили? Что хотите сказать?» Выслушивая ответы детей, учитель «цепляется за более интересные реплики и развивает их. В коллективном наблюдении очень важно подобрать

дидактический материал, продумать систему вопросов и заданий. Выбрать эффективные приёмы для обнаружения признаков нового понятия продумать систему фиксации (на доске, в тетради) того, что будет совместно обнаружено. Заканчивается анализирующее наблюдение обобщением в виде схемы – опоры, плана, словесной формулировкой и чтением вывода в учебнике. [4]

2. Фронтальная дискуссия заключается в том, что дети высказываются, выдвигают версии, которые фиксируются на доске, затем обсуждаются. Только после этого дети приходят к правильному ответу, подводят итог, обосновывают выдвинутые версии. Фронтальной дискуссии способствует работа в группах, где дети спорят, отстаивают своё мнение и приходят к единому мнению, фиксируют его на листе, затем идёт обсуждение выдвинутых группами версий.

Проблемно-диалогические уроки способствуют возникновению у школьников интереса к новому материалу, формированию познавательной мотивации. Достигается понимание учениками материала, так как до всего додумался сам. [5,32]

Для того, чтобы сформировать проблему помогают такие приёмы, как «открытые вопросы», «рефлексивные задачи», «провокации», «ситуации риска», «ловушки». Если дети неожиданно сталкиваются с препятствиями, то ни удивляются и у них появляются вопросы. Раз появился вопрос – начинает работать мышление. Если не удаётся удивить учащихся, то может не получиться проблемной ситуации, и дети останутся равнодушным к тому, что происходит на уроке.

Эта технология очень интересная. Главное научиться строить подводящий или побуждающий диалог, организовывать проверку и подтверждение гипотез. Конечно, это затрачивает много времени и сил. Но, если мы хотим сформировать познавательную мотивацию, научить детей решать проблемы, самостоятельно добывать знания, прочно усваивать материал, надо сначала перестроить себя.

Литература:

1. Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана. От 10 января 2018 г.
2. Анцибор М. М. Активные формы и методы обучения. –Тула, 2002.
3. Мельникова Е.А. Проблемный урок в начальной школе, или Как открывать знания с учениками. Пособие для учителя. - Москва, 2002. АПКИ ПРО.
4. Зимняя И. А. «Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования»- Москва, 2003.
5. Примерные образовательные программы начального образования.- Астана, 2010.

Функционалдық сауаттылық - білім сапасын жетілдірудің негізгі бағдары

*Калиякбарова Ж.Ж., №53 МЛ
бастауыш сынып мұғалімі*

Ресми дерек бойынша, мектеп жасындағы балалардың 40 пайызы әдеби мәтінді түсінуге қиналатындығы дәлелденген. Бұлар мектептен білім алса да, қызмет жасауға келгенде қарапайым жазу үлгісін білмейтіндігін көрсеткен. Тіпті олар әр түрлі жағдайда кездескен бланкіні толтыра алмай, ондағы ақпараттың мәнісін түсіне алмапты. Бір қызығы, олар теледидарда не айтылып жатқанын, жалпы айтқанда, күнделікті өмірдің есебін білмейтін болып шыққан. Соның салдарынан жұмыссыздық, өндірістегі апат, жазатайым оқиғалар, жарақат алулар көбейіп кеткен. Жалпы, барлық зерттеушілердің болжамы бойынша адамдардың сауатсыздық деңгейінің төмендеуі, оларға дұрыс білім беріп, тиянақты оқытпаудан, оқырман болуға үйретпеуден болған көрінеді. Сақтанбау, ұқыпсыздық, байқаусыздық, апаттар: мұның бәрі ережені дұрыс оқымағандықтан, түсінбегендіктен, санаға сіңірмегендіктен орын алып отыр.

Қазақ маманы С. Раевтың ойынша, сауатсыздық дерті адамға кішкентай кезінен бастап жұғады екен. Әсіресе бүлдіршінді жазу мен оқуға баули бастаған 1-ден 3-сыныпқа дейінгі аралықта пайда болады. Яғни, үшінші сынып оқушысы ешқашан кітапханаға бармаса, оқулықтан басқа ешқандай кітап оқымаса, тағы бір ертеңгі сауатсыздың дүниеге келгені. Ғалымдардың айтуынша, 8-сыныптан бастап оқушылардың 60 пайызының өз бетімен жазып-оқуға деген ынтасы жоғалады екен. Тіпті түлектердің үштен бірінің оқуға мүлдем құлқы болмайтын көрінеді. Елбасы дұрыс айтады, «білім беру тек қана оқытумен ғана шектелмей, оны керісінше, әлеуметтік адаптация процесіне бейімдеу қажет».

Бүгінгі күн талабына сай жан-жақты дамыған, белсенді, өмірге талпынысы, қызығушылығы бар адамды мектеп табалдырығынан дайындап шығарудың ең бір тиімді тәсілі ол – оқытудағы математикалық сауаттылық. Математикалық сауаттылық мәселелері оқу процесіндегі толығымен орындалмай отырғандығын көрсетеді. Математикалық сауаттылық проблемалары осы күнге дейін аз айтылып жүрген жоқ. Егер әрбір мұғалім әр сабақта математикалық сауаттылықты қалыптастырып, үнемі көңіл бөліп отырса, білім сапасы әлдеқайда жақсарар еді.

Бастауыш сыныптарда оқушылар сандық өрнектермен арифметикалық амалдарды орындаумен шектелсе, алгебра, геометрия, тригонометрия әлеміне енген сайын басқа жаңа талаптар қойылады. Бастауыш сыныптарда 0,1,2,3,4,5,6,7,8,9 және «+», «-», «*», «/» секілді таңбалармен қатар I, V, X, M, L, C тәріздес Рим цифрларын білумен шектелеміз. Ал енді алгебрада латын, грек әріптерін үйренуге тура келеді. Міне, осы әріптерді дұрыс жаза және оқи білу математикалық сауаттылық білдіреді. Оқушылар геометрия ұғымдарымен

бірінші сыныптан таныс болады, кейін жаңа жазулар мен сызулар кездесуі мүмкін және оқытуда арнайы заңдылықтар сақтау қажет. Мұғалім оқушыны математика пәнінің қыр сырына үйрету үшін оған математикалық сауаттылықты сақтау жөнінде күнделікті қатаң талаптар қойып, орындалуына мұқият зер салуы керек. Сонда оқушы математикалық өрнектерді оқуда, жазуда және сызбаларды сызуда сауаттылық көрсетіп, тәртіпке бейімделеді де, есептерді де алгоритм немесе логика бойынша тез, әрі сауатты шеше алады, сабаққа да ынтасы арта түседі.

Сауаттылық қызметі – алған білім, білік, дағдысын күнделікті іс-әрекетте пайдалану біліктілігі. Оқушылардың танымдық әрекет амалдарын меңгеруін есепке алып, алгоритмдік есептерден эвристикалық типтегі есептерге көшу кезінде оқу-зерттеулік есептер көбейе түсетін өзара байланыс түрі өте тиімді. Математикалық сауаттылықтың дамуы оқушының жалпы сөйлеу мәдениетін дамытып, қазіргі қоғамда тұлғаның ұтымды сөйлеу коммуникацияларын қалыптастырады. Математикалық сауаттылықты қалыптастырудың бастауыш сынып оқушылары үшін сыныптан тыс жұмыстар арқылы олардың қызығушылықтары мен сауаттылығын дамыту.

Математикалық сауаттылықты қалыптастыру дағды мен іс-әрекет негізінде өздігінен ізденетін, өздігінен шешім қабылдайтын, нарық заманында өмір сүріп, адал еңбектенетін, бәсекелестікке қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыруға септігін тигізеді.

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру – оқушының логикалық ойлау қабілеттерін дамытудың үйлесімді жолы.

Олай болса, функционалдық сауаттылық оқушының белгілі ортада өмір сүруі үшін қажетті деп саналатын және білім, білік дағдыларының жиынтығы. Ол тек білім мен білік әлеміне барудың жолы ғана емес, ұлттық әлеуметтік дамуының өлшемі. Оқушылардың функционалдық сауаттылықтарын дамыту үшін оқушылардың сапалы есептерді өз бетінше шығаруына көп көңіл бөледі. Сапалы есептер оқушының логикалық ойлау қасиетін шыңдайды және пәнге деген қызығушылығын арттырады. Сабақта әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолдана отырып, оқушылардың ой-өрісін дамытуға, есептер шығару кезінде қызығушылығын арттыруға, теориялық білімдерін практикада қолдана білуге үйретеді.

Сапалы есептер шығару барысында оқушылар қажетті көлемдегі білімді игеріп қана қоймастан, өз бетінше шешім қабылдауға және болашақта мамандық таңдауына ынталандырылады. Сабақта сапалы есептер шығару арқылы алған білімдерін оқушылар күнделікті өмірмен байланыстырып отырады, өйткені оқушы ойлауға да ойлануға да қабілетті.

Президентіміз Н. Ә. Назарбаев өз Жолдауында: «Қазақстан - 2050» Стратегиясы – барлық салықаны қамтитын және үздіксіз өсуді қамтамасыз ететін жаңғыру жолы. Ол – елдігіміз бен бірлігіміз, ерлігіміз бен еңбегіміз сыналатын, сынала жүріп шыңдалатын үлкен емтихан. Стратегияның мүлтіксіз орындап, емтиханнан мүдірмей өту, ортақ парыз, абыройлы міндет!»

дейді. Осы ортақ парызды, абыройлы міндетті кім қалай түсінеді, кім қалай орындайды. Елбасымыздың Жолдауын мұғалімдердің негізгі орындау міндетіне: пән сабақтарында болашақ Қазақстанның нағыз азаматының функционалдық сауаттылығын дамыту болып отыр.

Ортақ Отанымыз – Қазақстанның одан әрі Мәңгілік Ел болып өркендеуі үшін, жан-жақты дамуы үшін оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту арқасында талай асулардан абыроймен өтеміз деп және мұғалімдер тек қана адал салиқалы еңбек етіп, функционалдық сауаттылығы бар тұлға тәрбиелеп шығарымыз деп үде етеміз.

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру қазіргі таңда оқыту жүйесіне қойылып отырған әлеуметтік сұраныс талаптарымен сай келу үшін бастауыш сыныптардан бастап оқушының оқу, жазу сауаттылығын, жаратылыстану ғылымындағы сауаттылығын, математикалық сауаттылығын, компьютерлік сауаттылығын, денсаулық мәселесіндегі сауаттылықты, құқықтық сауаттылығын қалыптастыруға бағытталған арнайы жұмыс арқылы оң нәтижелерге қол жеткізуге болады

Создание ситуации успеха как эффективное средство формирования положительного отношения младших школьников с невысокими учебными возможностями к процессу учения

*Козинская Т. А., Субханкулова Н. В., Кальчинская В.А.
КТУ «СОШ № 25», учителя начальных классов*

Успех в учении – единственный источник внутренних сил, рождающий энергию для преодоления трудностей, желания учиться.
В.А.Сухомлинский

В настоящее время в образовательном процессе присутствуют негативные тенденции: падение интереса к знаниям, снижение познавательной активности, пропуски уроков обучающимися, конфликтные ситуации, возникающие в процессе учения. Постоянное состояние повышенной тревожности обучающихся приводит к нарушению здоровья детей, влияет на их успеваемость.

Для младших школьников с невысокими учебными возможностями успех играет особую роль, являясь важнейшим стимулом учения. Успех в учении - единственный источник внутренних сил ребёнка, рождающий положительную мотивацию, энергию для преодоления трудностей школьника.

На базе этого состояния могут формироваться устойчивые чувства удовлетворения, формируются новые более сильные мотивы деятельности, меняется уровень самооценки, самоуважения.

Успех (по А.Белкину) - переживание состояния радости, удовлетворения обучающегося и учителя от результата своей деятельности, который либо совпал с ожиданиями и надеждами педагога, либо нет, а иногда превзошёл их. В основе ожидания успеха у школьника лежит огромное стремление понравиться учителю, похвала родителей и учителя. (2,с.30)

Наличие интереса является одним из главных условий успешного протекания учебного процесса и свидетельством его правильной организации. Отсутствие интереса у школьников является показателем серьёзных недостатков в организации обучения.

Мотивация обучающихся и их интерес являются основными факторами в обучении.

Проблема повышения мотивации обучения требует от учителя нового подхода.

В связи с этим, особое значение приобретает создание специальных ситуаций, способствующих достижению обучающихся с невысокими учебными возможностями даже незначительных успехов в различных видах учебной деятельности. Такая работа позволяет обеспечить постепенное продвижение и развитие каждого ребёнка в зависимости от его индивидуальных особенностей.

Методы и приёмы создания ситуации успеха:

- учёт уровня усвоения (степени понимания) изученного материала;
- доступное объяснение учебного материала;
- обязательное использование занимательной наглядности;
- дидактические игры;
- парные и групповые творческие задания;
- индивидуально – дифференцированный подход (личностно-ориентированный подход);
- комплекс поощрительных мер за любые положительные достижения в учёбе;
- создание оптимальной благоприятной образовательной среды.

В наших силах организовать процесс обучения таким образом, чтобы каждый ребёнок чувствовал себя комфортно, уверенно, был мотивирован на успешную учебную деятельность.

Эффективное сочетание в начальной школе учебной и игровой видов деятельности, а также использование некоторых психологических методов способствуют успешному применению следующих приёмов формирования положительного отношения к процессу обучения.

Раскроем подробнее содержание некоторых из них:

«Шкала настроения» - детям раздаются жетоны разного цвета со стилизованным выражением лиц, с помощью которых ребята оценивают свои успехи и достижения во время и по окончании урока.

«ШКАЛА НАСТРОЕНИЯ»

«Весёлая коллекция» - ученикам предлагается собрать «Весёлую коллекцию» (небольшие яркие картинки из детских книг и журналов – сказочные персонажи, герои стихотворений, рассказов, и тд.), т.е. каждый ребёнок в зависимости от своих успехов и по своему выбору к концу учебной недели может собрать большое количество ярких картинок.

«ВЕСЁЛАЯ КОЛЛЕКЦИЯ»

«Помоги сказочному или мультипликационному герою» - дети работают над индивидуальными карточками с заданиями разного уровня, объединённые общей темой – оказание помощи в выполнении задания сказочному или мультипликационному герою, получение похвалы, поощрения от его имени.

Словесная поддержка педагога - использование фраз типа: «Постарайся приложить усилия, и у тебя получится это задание», «Не расстраивайся, в следующий раз тебе удастся выполнить задание быстрее и качественнее», «Я сейчас подскажу тебе, как правильно выполнить задание, а в следующий раз ты всё сумеешь сделать сам», «Я очень рада, что ты смог преодолеть себя и сделал это задание».

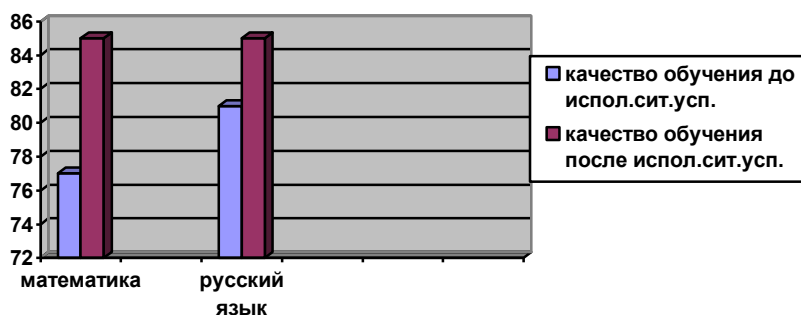
Элементы аутотренинга – «Я буду стараться, и у меня получится», «Мне будет трудно, но я не подведу свою группу или учителя», «Мне нравится, что меня хвалят, и я постараюсь всё выполнить быстро и правильно».

Установка на позитивное решение проблемы - на этапе организации учебного процесса хоровое проговаривание фраз: «Вместе мы преодолеем все трудности», «С помощью учителя или других ребят мы выполним все задания», «Мы всегда найдём решение».

Создание ситуаций успеха в педагогическом процессе оказывает влияние не только на настроение учащихся, но и на качество обучения. Каково же это влияние?

Результаты исследования демонстрируют зависимость качества обучения от ситуации успеха. По математике происходит повышение качества обучения с 77% до 85%, по русскому языку – с 81% до 85 %.

Диаграмма роста качества знаний при применении ситуации успеха

Таким образом, при условии постоянного стимулирования успешности обучения младших школьников с невысокими учебными возможностями, отмечается значительная позитивная динамика в формировании устойчивой положительной мотивации к учебной деятельности.

Из всего сказанного можно сделать вывод о том, что создание ситуации успеха – это эффективное средство формирования положительного отношения к процессу учения.

Литература:

1. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. – К.: Рад. шк., 1988.
2. Белкин А.С. Ситуация успеха. Как её создать? М.: "Просвещение", 1991.
3. Бирюков С.М. Изучение мотивов учебной деятельности младших школьников. // Начальная школа, 1999.

Развитие познавательной активности учащихся в процессе обновленного содержания образования

*Колодкина Н.К., Илющенко Л.В., СОШЛ №53
учителя начальных классов*

Модернизация системы образования требует от современного учителя инициативы, творческой деятельности, готовности к инновационным преобразованиям школы на основе гуманистической парадигмы. Педагог сегодня призван научить учащихся самостоятельно мыслить, воспитать умение отстаивать свои взгляды, убеждения, сформировать у школьников потребность в самообразовании и самовоспитании, подготовить их к успешной самореализации в различных видах деятельности. Главной функцией познавательной активности и самостоятельности является формирование высококультурной личности, так как только в самостоятельной интеллектуальной и духовной деятельности развивается человек. Современному человеку необходимы не только знания и развитое мышление, но и умение применять эти знания в нестандартных ситуациях, а также в решении возникающих проблем, отсюда следует, что развитие познавательной активности в учебном процессе просто необходимо. [1].

Одна из важных задач обновлённой программы – «Научить учиться», учиться на протяжении всей жизни, что будет способствовать развитию новой конкурентоспособной, всесторонне гармонично развитой, функционально грамотной личности.

Обновление структуры образования заключается в преодолении репродуктивного стиля обучения и переход к новой развивающей, конструктивной модели образования, обеспечивающей познавательную активность и самостоятельность мышления школьников.

Существуют следующие приемы формирования познавательного интереса у учащихся: создание на уроке ситуаций занимательности, занимательные аналогии, сопоставление научных и житейских толкований отдельных природных явлений, ситуации новизны, актуальности, приближение содержания к самым важным открытиям в науке, технике, к достижениям современной культуры, искусства, литературы, к явлениям общественно-политической внутренней и международной жизни, метод познавательных игр, создания ситуаций познавательного спора, анализ жизненных ситуаций, ситуаций успеха у школьников. [2].

Лучшим средством развития личности является такая организация деятельности, которая побуждает учащихся к самостоятельной и активной деятельности.

Ниже приведены примеры из педагогического опыта по стимулированию учебно-воспитательного процесса, которые в течение продолжительного времени показывают положительный результат активизации учебно-познавательного интереса учеников начальной школы.

К ним относятся различные методы и приёмы, способствующие повышению активно-познавательной деятельности: постановка проблемных вопросов, применение мультимедийных средств обучения, дидактические игры и игры, несущее воспитательный аспект, стратегии критического мышления и т.п.

Постановка проблемных вопросов.

Постановку проблемных вопросов можно использовать в основном на уроках изучения нового материала и первичного закрепления, а также комбинированных уроках;

Например, на уроках русского языка по теме: «Одушевлённые и неодушевлённые имена существительные» можно предложить следующее задание: разделите слова на 2 группы.

Конь, машина, волк, автобус, самокат, лось, ролики, вертолет.

Возможные вопросы на этапе предоставления ответов: На какие группы вы разделили? Почему вы так разделили и т.д. Важно при этом принимать любой ответ ребёнка, т.е. даже тот, который не соответствует вашей задумке, связанной с объяснением темы, но имеет под собой верное исполнение и доказательную базу(например, ваша задумка – это деление на одушевлённые имена существительные конь, волк, лось и неодушевлённые

машина, автобус, самокат, ролики, вертолёт. А ребёнок нашёл другое решение, связанное с фонетическим явлением: односложные слова (конь, волк, лось) и трёхсложные (машина, автобус, самокат, ролики, вертолёт). Набор слов тот же, а видение разное. Но это и ценно, что ребёнок учится находить иные варианты или несколько.

Игры.

Игра – это самый эффективный метод обучения, который позволяет углубить знания учащихся, повысить интерес к предмету, развивает коммуникативные и информационные навыки.

Например, на любом уроке можно использовать игры- путешествия, где дети отправляются на различных видах транспорта по определённому маршруту, выполняя различные задания, игру «Юные сыщики», где учащиеся ищут спрятанные задания в классной комнате и при их выполнении складывается основа урока, связанная с групповой работой. Это развивает у них познавательный интерес и стремление активно участвовать в учебном процессе.

При опросе домашнего задания или на этапе обобщения и закрепления используются такие виды стратегии «Авторский стул», «Снежный ком», игры «Все знающая шляпа», «Мешочек с именами» и т.п.

Все вышеперечисленные методы и многие другие, применяемые из урока в урок, положительно влияют на познавательную активность учащихся и позволяют им стремиться к новым знаниям.

Литература:

1. Константинов Н.А. История педагогики. Учебник для студентов педагогических институтов. – М.: Просвещение, 1974. – 447с.
2. Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2016-19 годы; Астана, 2016 г.

Применение информационно-педагогических технологий в начальной школе

Кох Г.Г., СОШ № 82

Государственный стандарт образования Республики Казахстан нацеливает учителя на необходимость «сместить акценты на развитие умений самостоятельно добывать, анализировать, структурировать и эффективно использовать информацию (компетентности) для максимальной самореализации личности и её активного участия в жизни общества» [1].

В связи с этим возникает необходимость в освоении новых педагогических технологий и методов. Позволяющих учащимся самостоятельно найти необходимую информацию и способствующих

максимальному развитию предметных компетенций. Использование информационно-педагогических технологий максимально отвечает поставленным выше целям.

Основные принципы использования информационно-педагогических технологий по Е.В. Ширшову:

-*наглядность*, обеспечивающая осознанность и осмысленность воспринимаемой учебной информации, формирование представлений и понятий;

-*информативность*, поскольку средства обучения являются непосредственными источниками знания, т.е. носителями определенной информации;

-*компенсаторность*, облегчающая процесс обучения, способствующая достижению цели с наименьшими затратами сил и времени [2].

Применение данных технологий необходимо, и мотивировано это тем, что они:

- позволяют эффективно организовать групповую и самостоятельную работу на уроке;
- способствуют совершенствованию практических умений и навыков учащихся;
- позволяют индивидуализировать процесс обучения;
- повышают интерес к урокам;
- активизируют познавательную деятельность учащихся;
- развивать творческий потенциал учащихся.

Методическая система является реальным механизмом для достижения таких приоритетов современного начального общего образования, как системная организация поисковой самостоятельной деятельности, сохранение и поддержка индивидуальности ребенка, реализация межпредметных связей, формирование общеучебных умений и навыков, в том числе информационно-коммуникативных.

Проектная и исследовательская деятельность является неотъемлемой частью образования, одним из направлений модернизации современного образования. В ходе работы над проектами, дети учатся планировать и оценивать результат своей деятельности, разрабатывать алгоритм его достижения, выявлять пробелы в своих знаниях и умениях, осуществлять информационный поиск, делать аргументированные выводы, соотносить свои действия с интересами других людей, продуктивно взаимодействовать с окружающими людьми, получая в диалоге необходимую информацию, представлять свою точку зрения в публичном выступлении. Всё это направлено на формирование ключевых компетентностей учащихся и позволит каждому из них успешно реализовать себя в школьной жизни и жизни в обществе[3].

Уроки с использованием информационных технологий имеют ряд преимуществ перед традиционными уроками.

Они более интересны для учащихся, следствием чего, как правило, становится более эффективное усвоение знаний; улучшается уровень наглядности на уроке.

Позволяют облегчить труд педагога: подбор заданий, тестов, проверка и оценка качества знаний, тем самым на уроке освобождается время для дополнительных заданий (за счет того, что материалы заранее заготовлены в электронном виде).

Возможность продемонстрировать явления, которые в реальности увидеть невозможно. С помощью анимации, звука, фотографической точности моделировать различные учебные ситуации, имеют возможность представления в мультимедийной форме уникальных информационных материалов (картин, рукописей, видеофрагментов); визуализации изучаемых явлений, процессов и взаимосвязей между объектами.

Информационные технологии предоставляют широкие возможности для индивидуализации и дифференциации обучения, причем не только за счет разноуровневых заданий, но также и за счёт самообразования учащегося.

Необходимо учитывать, что такой урок отличается от традиционного урока. Единую структуру подобного урока выделить сложно, так как каждый урок индивидуален, что определяется рядом причин: спецификой предметной области, содержанием конкретного урока, привязкой к аппаратным средствам информационных технологий, дидактическими возможностями программных средств, типом и качеством электронных ресурсов, компетенцией педагога.

Разработка урока с использованием информационных технологий возможна лишь при наличии электронного ресурса. Учебные электронные ресурсы можно разделить на три группы, в зависимости от выполняемой функции.

1. Иллюстрация учебного материала (таблицы, схемы, опыты, видеофрагменты);
2. Поддержка учебного материала (задания, тесты и т.д.);
3. Источник учебного материала (электронный учебник, разработка задания для самостоятельной работы учащегося).

Самыми интересными и эффективными уроками являются уроки разработанные педагогом с учётом особенностей конкретного ученического коллектива и для конкретных учащихся. В процессе создания такого урока возникает уникальный образовательный ресурс, в который вложены не только знания, умения и опыт педагога-разработчика, но и частичка его души. Именно такие уроки будут наиболее интересны детям, а значит, и наиболее эффективными.

Яркая, необычная форма подачи учебного материала способствовали более прочному усвоению новых знаний у детей и вызвали у меня огромное желание создавать и применять подобные уроки в рамках различных

школьных предметов. Осознанность чтения проверяется при помощи разнообразных викторин, кроссвордов и тестов. На уроках русского языка мы используем возможности специальных программ, которые позволяют проверить знание словарных слов, проводим тестирования по изучаемым темам. На уроках математики появилась возможность наглядного иллюстрирования одной из сложнейших тем – задач на движение. Видя наглядно, куда и как движутся объекты, дети лучше понимают, о каком из видов движения идёт речь в задаче. Также для уроков математики разработаны программы устного счёта, проверки таблицы умножения, которые дают возможность проверить знания отдельных учеников, либо использовать программу фронтально. Данные возможности применяются и во внеурочной деятельности: классные часы в нетрадиционных формах, викторины, праздники. Использование всего вышеперечисленного в учебно-воспитательном процессе повышает интерес детей к обучению и делает процесс обучения увлекательным, интересным и запоминающимся.

Все сказанное должным образом влияет на формирование таких компетентностей, как информационная (готовность работать с информацией), коммуникативная (готовность к общению с другими людьми), социальная компетенция и толерантность (готовность к сотрудничеству с другими людьми), самообразование (готовность к постоянному совершенствованию). И как результат уровень обученности в начальной школе растёт, при этом процент качества знаний остается стабильным.

Литература:

1. ГОСО 2010.
2. Ширшов Е.В. дидактические основы использования информационно-педагогических технологий//Вестник МГУ, - М.,2009.
3. Бухтиярова И.Н. Метод проектов и индивидуальные программы в продуктивном обучении. // Школьные технологии. 2001. №2. С.108-115.
4. Хуторской А.В. Технология проектирования ключевых и предметных компетенций//Интернет-журнал “Эйдос”, 2005, <http://www.eidos.ru/journal/2005/>

Внеурочная работа с младшими школьниками: путь к формированию познавательного интереса

*Крюкова А.А., КИДС №33
учитель начальных классов*

Перемены в школьном образовании, предусмотренные программой развития образования и науки РК первоначально направлены на абсолютное изменение в понимании их целей. На сегодняшний день в приоритете стоит

развивающая функция, формирование и развитие личности учащихся младших классов. Одной из стратегических задач современной казахстанской школы является сформированная потребность и способность школьников к непрерывному образованию и самообразованию путем самостоятельного приобретения знаний. И решение этой задачи напрямую зависит от постоянного формирования у каждого ученика познавательного интереса, устойчивых познавательных мотивов к обучению, стремления углубляться в сферу познания. Задача школы – конкурентноспособный выпускник, который смог показать успехи не только в годы школьного обучения, но и сможет реализовать свой внутренний потенциал в дальнейшем профессиональном образовании.

Почему эта тема актуальна для меня, как для учителя начальных классов и классного руководителя?

«Познавательный интерес – это избирательная направленность личности, обращенная к области познания, к ее предметной стороне и самому процессу овладения знаниями» (Г.И. Щукина) [1, с. 285]

Работая по обновленной программе образования в первом классе, я столкнулась с проблемами, связанными с познавательной активностью школьников. Контингент учащихся моего класса неоднородный. Детей с повышенным и высоким уровнем развития познавательных процессов и познавательной активности мало. У значительной части детей наблюдается пониженный и низкий уровень развития познавательных процессов, учебной мотивации, познавательной активности. Это затрудняет усвоение ими учебного материала, вызывает заметное отставание от сверстников в общем развитии, делает их недостаточно успешными в учебной деятельности. В то же время, и эти дети, и дети с высоким уровнем развития познавательных процессов и познавательной активности могут обладать определённым потенциалом, задатками творческих способностей в конкретной области, которые необходимо выявлять и помогать развивать.

Формирование познавательного интереса и развития творческих способностей учащегося является важным фактором достижения целей учебно-воспитательного процесса, общего развития ребенка, успешной его социализации. А для этого необходимо создать условия для развития познавательного интереса детей, раскрытия их индивидуальных, творческих способностей через использование эффективных форм и методов работы.

Большие возможности для этого представляет внеурочная деятельность, в которой всем учащимся предоставляется возможность проявить себя, включаясь в разные виды деятельности, в том числе те, которые имеют для них большой личностный смысл.

Целью внеурочной деятельности младших школьников является создание условий для проявления и развития ребенком своих интересов на основе свободного выбора

В числе задач, решаемых внеурочной деятельности, есть, в том числе, следующие:

выявление интересов, склонностей, способностей, возможностей детей;
создание благоприятных условий для развития ребенка, для удовлетворения потребностей и интересов детей;
развитие творческого мышления, творческих способностей.

В отличие от урочной системы обучения во внеурочной деятельности: – добровольный характер участия обучающихся во внеурочной деятельности; – отсутствие строгой урочной регламентации, касающейся времени, места, формы их проведения; – отсутствие строгого учета знаний, умений и навыков; – большая самостоятельность и инициативность обучающихся в выполнении внеурочных поручений [2, с. 18].

Любой вид деятельности человека содержит в себе познавательное начало, поисковые творческие процессы, способствующие преобразованию действительности. И если ребенок будет ориентирован познавательным интересом, то и работать как во внеурочной деятельности, так и на уроках он будет с большим пристрастием, более эффективно [3, с. 84].

Таким образом, познавательный интерес соединяет интеллектуальные, волевые и эмоциональные стороны интереса, которые очень важны для развития личности [4, с. 43].

Примером интересных заданий во внеурочной деятельности являются игры, способствующие развитию познавательного интереса:

«**Лови ошибку**». Ученики получают текст со специально допущенными ошибками. Нужно их отыскать и объяснить, как должно быть правильно.

«**Осколки**». Учащиеся получают текст, составленный из обрывков фраз. Нужно составить из них связные предложения. Такой текст может быть представлен в виде 2 столбиков: первый начало фразы, второй - ее конец.

«**Реставрация**». Учащиеся получают текст или рисунок с пропусками, недостающими элементами. Необходимо заполнить пробелы.

Предлагая подобные задания, учитель делает внеурочную деятельность более насыщенной, интересной и познавательной.

Развитие познавательного интереса во внеурочной деятельности можно назвать аккумулятором всех значимых для личности процессов, объединенных участливым отношением её к избранной области познания, к учебной деятельности. Вследствии чего познавательный интерес станет серьёзным препятствием равнодушию, безразличию учащегося к учению. Любому внутреннему процессу познавательный интерес придаёт долю личностного участия, увлеченности, мыслительной и эмоциональной активности. Сопровождая весь процесс деятельности учащегося от начала до её результата, познавательный интерес способствует становлению его как субъекта учения, активного и самостоятельного.

Литература:

1. Актуальные вопросы формирования интереса в обучении / под ред. Г.И. Щукиной. – М.: Просвещение, 2004.
2. Отрадная Е.М. Роль внеурочной деятельности в начальной школе // Воспитание школьников. – 2012. – №4.
3. Дейкина А.Ю. Познавательный интерес: сущность и проблемы изучения / А.Ю. Дейкина. – М.: 2012.
4. Щукина Г.И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся. М.: Педагогика, 2008.

Бастауыш сыныпта жаңа технологияларды пайдалану арқылы оқушылардың танымдық белсенділігін арттыру

*Малыбаева К.Р., ЖББ №77 МБК
бастауыш сынып мұғалімі*

Бастауыш сыныптағы берілетін білімді үздіксіз білім берудің баспалдағына жатқызады. Мұғалімнің негізгі ұстанған мақсаты — білімнің жаңа үлгісін жасап, белгілі бір көлемдегі білім мен білік дағдыларын меңгерту, оқу мен тәрбие үрдісін ұйымдастырудың сан түрлі жаңа әдіс — тәсілдерін іздестіру, жаңа технологияларды сабаққа тиімді пайдалана білуі, бір сөзбен айтқанда — оқу үрдісін дамыту.

Әр мұғалім өз ісінің шебері бола білу қажет. Оқу процесінде жаңа технологияларды тиімді пайдалануы, өз шеберлігіне байланысты таңдап алуы, сыныбындағы оқушылардың жас ерекшелігін ескеруі, шығармашылық ізденісі олардың танымдық белсенділігінің артуына жол ашады. Барлық бала дербес болуды қалайды. Білім үдерісінің нәтижелі болуы мұғалімдердің оқушы өздігінен меңгеріп, таныта білген білім дағдылары мен амал, көзқарастарын зейін қойып, зерделей білген білім модельдері аясында ғана жүзеге асырылады [2, 33-б].

Оқушы оқу үдерісінде белсенді қатысқанда ғана материалды терең меңгеруге қол жеткізеді [2, 35-б] делінген. Жаңа технологиялардың ерекшелігі оқушылардың жұппен, топтық, жекелеме жұмыс кезінде шығармашылықпен жұмыс жасауына және ізденуіне мол мүмкіндік ашады.

Жалпы алғанда жаңа технологиялардың 50-ден астам түрлері бар. Бір сабақтың үстінде барлығын қолдану міндетті емес. Осылардың көбісі білім беру жүйемізге еніп, тәжірибемізде пайдаланылып келеді. Өткізген сабағымызда сын тұрғысынан ойлау технологияларын көбірек қолданамыз. Сын тұрғысынан ойлау баланың сұрақтарға жауап іздеуі, талқылау, өз ойын білдіру, ситуацияға сәйкес бағалауы, ойын тұжырымдау, ой шақыру, талдау жасауын шыңдайды. Әдебиеттік оқу сабағында «Миға шабуыл стратегиясы», «Топтастыру», «Қосжазба күнделігі», «Sinkuein немесе бес жолды өлең

стратегиясы» оқушының сабаққа деген белсенділігін, білуге деген құштарлығын арттырады. Қазақ тілі сабағында «Білу» бөлімі бойынша өткен ережелер мен анықтамаларды еске түсіру, қайталау жұмыстары жүргізілсе, «Қолдану» бөлімінде ережелерге сүйеніп жаттығу жұмыстарын орындайды. «Талдау» бөлімі бойынша берілген тапсырма немесе анықтама төңірегінде қорытынды ойларын жазып, жаңадан ережелер құрастыруға үйренеді. Жинақтау бөлігіне келгенде сабақ бойына өтілген ақпараттарды байланыстыра отырып қорытындылайды.

Александрдің болжауынша [2, 29-б] күнделікті жүргізілетін ойталқылар арқылы оқушылардың дамып келе жатқан идеяларымен жұмыс жасауға, түсінбеген мәселелерін жеңе білу мүмкіндігіне ие болғанымызға қуаныштымыз. Меңгеруге қажетті білімді ал үшін балалардың өздеріне тер төгуіне тура келеді. Оқушы үшін мұғалім ақпарат көзі болуы міндетті емес. Оқушы мен мұғалім бірлесе жұмыс жасай отырып, мұғалім оқушыларына табылған немесе қолжетімді ақпараттардың қажеттісін таңдап алуға, іздестіру тәсілдері туралы сыни тұрғыдан көмектесе алатындығын алға тартуға болады. Математика сабағында кестелермен, сызба, диаграммамен, қысқаша жазулар, белгілермен жұмыс жасау кезінде де ақпараттық технологиялардың тигізер үлесі көп.

Топпен, жұппен немесе жеке оқушылармен жұмыс істеудің тәсілдері мен әдістерін таңдау оқу процесінде оқушы белсенділігіне қол жеткізудің бірден бір жолы болып табылады. Технологияға білімді сапалы түрде меңгеру процесін басқару және білім сапасын тексеру блоктары, кері байланыс жүйесі енеді. Кері байланысты мұқият түрде жан-жақты жасау керек. Ең бастысы, оқу материалын оқушының меңгеруі. Педагогика ғылымында білім сапасы бірінші орынға шығады.

Оқыту технологиясының ерекшеліктері:

1. таланттылар, дарынды оқушылар өздерінің қабілеті мен икемділігін одан әрі бекіте түседі, әлсіздер оқуға ниет білдіріп, сенімсіздіктен арылады;
2. оқушылардың оқуға деген ынтасы артады;
3. білім дәрежесі бірдей топтарды оқыту ісі жеңілдейді;
4. түрлі құралдар арқылы оқушылардың білім, іскерліктерін жиі тексеру;
5. үлгермеушілерді анықтау және іріктеу;
6. олармен қосымша жұмыстар өткізу, материалдарды қайталау. Осы жұмыстардан кейін оқушылардың білім, іскерліктерін тағы тексеру;
7. оқушылардың жаңа материалды меңгермеу себептерін зерттеу және анықтау.

Қорытындылай келе, оқушы тұлғасының дамуына, қабілетінің артуына жаңа технологиялар айтарлықтай ықпал жасайтыны сөзсіз және бұл қазіргі таңдағы білім беру жүйесінің дамуындағы елеулі бағыт. Сондықтан да болар қазіргі кезде біздің ұстаздар да осы жаңа технологиялар элементтерін өздерінің тәжірибелерінде тиімді пайдаланып жүр.

Оқушыларды шығармашылықта дамыту – бүгінгі күннің талабы. Осы талап тұрғысынан алғанда оқу-тәрбие үрдісін ұйымдастырудың сан түрлі әдіс-тәсілдерін іздестіру, жаңа технологияларды тиімді пайдаланудың маңызы ерекше [1,13-б]

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Бастауыш мектеп, №5-6, 2017ж.
2. Мұғалімге арналған нұсқаулық (үшінші деңгей), 2012ж.
3. Педагогика. - Алматы, 2003.
4. <https://www.tarbie.kz/25230>
5. astrahanka.akmoedu.kz/

Бастауыш сынып оқушыларын мәнерлеп оқуға баулу

*Маханова М.Е., Омарова Н.А., «№12ЖББОМ» КММ
бастауыш сынып мұғалімдері*

Бастауыш сынып оқушылары алғаш мектеп табалдырығын аттап, сауат ашуға ұмтылған кезден бастап әрбір үйренген дыбыстың таңбасын жазып, оқып дағдыланады.

Бастауыш сынып мұғалімдері алдындағы оқушының оқуға қаншалықты төселгенін арнаулы есеп жүргізу арқылы бақылап отыратыны белгілі. Балалар саналы түрде түсініп, дұрыс оқуға төселгенде мәтінді қиындықсыз, бір-шама жылдамдықпен оқиды. Мәтіндегі сан алуан оқиғалар, құбылыстар, іс-әрекеттер бірден оқылмайтынын түсінеді. Мәнерлеп, әсерлі оқуға талаптанады. Оқу үлгісінің түрлерін мұғалім көрсетіп, үйретеді.

XIX ғасырда көптеген лингвисттер дауыс ырғағына көп көңіл бөлген. Кейінірек, мәнерлеп оқу өте ерекше өнер деп қарастырылды.

Мәнерлеп оқу дегеніміз – қарапайым сөйлеу тіліне жақын, еркін оқу. Қарапайым сөйлеу деп күнделікті тұрмыс-тіршілігімізде бір-бірімізбен қарым-қатынас жасағанда алуан түрлі дауыс құбылысына түсіріп сөйлеуді айтып жүрміз. Өйткені, адамдар бір-бірімен сөйлескенде әртүрлі оқиғалар, хабарлар, көріп-білгендері туралы әңгімелейді және сол әңгімелерін өте шебер, әсерлі жеткізеді.

Қазақ тілі синтаксисінде онға тарта тыныс белгілері бар. Тіліміздегі сөйлемдерді сауатты жазу - осы тыныс белгілерін дұрыс қоюға тікелей байланысты. Ал оқу кезінде де осы тыныс белгілерінің жеке-жеке мағыналарын түсініп, дұрыс оқу қажет.

Сауатты оқи білу – сөздердің, дыбыстардың, дауыс ырғағының дұрыс айтылуы, мәнерлеп оқу.

Ұлттық тәрбиемізде ұлағатты бабаларымыз балалары тіл дыбыстарын дұрыс меңгеру үшін тілі шығар-шықпастан-ақ өлең мен жырға, ертегі мен аңызға, жұмбақ пен жаңылтпашқа құлақтарын қанықтырып өсірген. Сонда дыбыстау мүшелері жетіліп, тіл дыбыстарын дұрыс айту дағдысы қалыптасады деген.

Оқу дағдысын дұрыс қалыптастыру – оқу пәнінің негізгі міндеттерінің бірі. Оқулықтағы материалдар оқу дағдысының түсініп оқу, дұрыс оқу, тұтас оқу, шапшаң оқу, мәнерлеп оқу сияқты негізгі сапаларын жүйелі жүргізуге, сонымен бірге тыңдай білу, түсінгенін айта алу, ауызша және жазбаша тіл дамытуды жетілдіруге кең мүмкіндік жасайды.

Сонымен баланың ішкі дүниесін дамытуда басты құралдардың бірі – әр түрлі тақырыптарға жазылған әдеби, тарихи т. б. кітаптар.

Кітап – білімнің қайнар көзі. Балалар кітап арқылы халықтың бостандығы мен бақыты үшін күрескен қажырлы адамдардың, батырлардың ерлік істерімен танысады. Ақыл-ой елегінен өткізеді. Кітап жас ұрпаққа өткен шежірелерден сыр шертіп, оның болашағын анықтайды.

Кітап оқуға, білімге деген сүйіспеншіліктің негізін қалайды.

3-сыныптың «Әдебиеттік оқу» пәнінде «Құстар айтысы» деген сыныптан тыс оқуға арналған үнді ертегісін сыныпта мәнерлеп оқуға даярлау үшін мұғалім не істер еді.

1. Балалар алдында мәнерлеп оқудың үлгісін көрсету үшін алдымен іштей бір оқып алады.

2. Мәтіннің мазмұн-мағынасына сай қай жерге логикалық кідіріс, психологиялық кідіріс, грамматикалық кідірістер жасау керектігін белгілеп алады.

а) Логикалық кідірістер қойып оқуға құстардың ақылдасу сөздері, келісімге келген жерін оқу;

ә) психологиялық кідірістерді құсбегінің жүгіріп келе жатып ойлаған ойын, қарға мен көгершіннің сөздерін оқу кезінде қою;

б) грамматикалық кідірістерді тиісті тыныс белгілерінің мағыналарына қарай отырып дұрыс қоя білуді қамтамасыз ету.

3. Ертегінің ішінде балаларға түсініксіз сөздер мен сөз тіркестерін теріп жазып түсіндіру үшін сөздік жұмысын жүргізу:

Құсбегі – жыртқыш құстарды аң аулауға баулып үйрететін аңшы немесе құс аулайтын адам.

Ынтымақ – бірлік; Жанжалдасу -таласу, керісу.

Алауыздық -бірінің айтқанына бірі көнбеу.

4. Шығарма мазмұнын мәнерлі оқу мен әңгімелеу арқылы балаларды ауызбіршілікке, ұйымшылдыққа, адамгершілікке тәрбиелеу жағына баса назар аудару.

5. Балаларды ойландыру үшін проблемалық сұрақтар қою.

Мәнерлеп оқу, сауатты жазу икемділігі мен дағдылары оқушылардың бел-гілі бір теориялық білімі негізінде дамиды деп қарастырылған.

Атап айтсақ, өз мектебімізде бастауыш 2-4 сынып оқушыларымен «Оқу шаттығы» жобасы аясында өткен «Арайлы, алтын күз!» тақырыбындағы мәнерлеп оқу сайысы, «Кітап – өмірлік серігің» атты жарнама, яғни онда жаңылтпаштар айту және Қожанасыр ертегілерінен үзінділер жарнамаланды. «Шешендік өнер – құнды қазына» атты шешендік сөздер сайысы да тартысты, өте қызықты өтті.

Мұндай ісшаралар оқушыларды кітап оқуға баулу және мәнерлеп оқуға, көркем сөзді игеруге, өз тілінде қолдануға қалыптастыру мақсатында көптеп өткізілуде. Міндеті: ұлтымыздың сарқылмас қазынасын сақтап қалуға баулу.

Сонымен қатар 3-4 сынып оқушылары арасында өткен мәтінді оқу және түсіну сапасын бағалауға арналған І қалалық «Бәріміз кітап оқимыз!» байқауына 3 «А» сыныптан Марланқызы Сабина қатысып, жоғары жетістік көрсеткені үшін І дәрежелі дипломмен және жоғары дәрежеде дайындағаны үшін сынып мұғалімі грамотамен марапатталды.

3-4 сынып оқушылары арасында негізгі пәндерден ұйымдастырылған қалалық олимпиадада қазақ тілі пәнінен 4 «А» сынып оқушысы Зайтов Әбілқайыр жоғары жетістік көрсетіп «Тіл білгірі» номинациясын иеленді.

Мәнерлеп оқу икемділігі мен дағдысын арттыруда К. Бозжанова мыналарды ескеру қажет дейді.

Біріншіден, оқушының дұрыс және мүдірмей оқуын қамтамасыз ету. Олай етпеген жағдайда оқушының мәтінді толық түсінуін қамтамасыз ету мүмкін емес. Сонымен бірге, сабақта қолданылатын әдіс, тәсіл оқудың техникасын жетілдірумен бірге баланың кітапқа, оны оқуға ынтасын арттыратындай, ал көптеген жағдайда бір мәтінді әлденше рет жалықпай оқуға дағдыландыра-тындай болуы керек.

Екіншіден, оқу сабағында оқушының ойлау қабілетін, қызығушылығын, бір затты екіншісімен салыстырып, бірін екіншісіне қарама-қарсы қойып байқаушылығын, т. б. қасиеттерін дамыту керек.

Үшіншіден, оқушының шығармашылық қиялына әсер ете білу керек.

Ғалым педагогтардың пікірінше, мәнерлеп оқуды меңгерту арқылы оқушылар әдеби шығармалардың сөз өнері екендігін, ана тілінің байлығын, өткірлігін, адамның жан-дүниесін тебірентерлік құдіретті күшін, эмоциялық қасиетін, көркемдік формаларын толық ұғынып, бағалай білуге үйренеді.

Пайдаланған әдебиеттер:

- 1.«Әдебиеттік оқу» әдістемелік құралы А.Т.Мадиева, 2006ж
2. «Мәнерлеп оқу» көмекші оқу құралы С.Желдербаева, 2013ж
- 3.«Педагогика» Ж.Б.Қоянбаев, 2004ж

Қазақстанның жаңартылған білім моделі: мәселелер мен шешімдер жолында

*Мукушева Ж.Н., М.Жұмабаев атындағы №39 гимназия
бастауыш сынып мұғалімі*

Қазақстан өз тарихында жаңару мен жаңғырту кезеңдерін бастан өткеріп жатыр. Елбасы өзінің Қазақстан халқына Жолдауларында ел дамуындағы маңызды мәселелерге тоқтала отырып, білім берудің бәсекеге қабілетті болуына ерекше басымдық береді. Күнде өзгеріп жатқан ғаламда уақыт талабынан қалмай, бәсекеге қабілетті болу үшін бүгінгі білім беру жүйесіне түбегейлі өзгерістер керек. Білім саласындағы басты өзгерістердің бірі ретінде білім мазмұнының жаңаруын айтуға болады. Бұл - уақыт талабынан шығуға деген талпыныстан туған жауапты қадам. Фундаментальды білімнен функционалды білімге ауысу кезеңінде әрине, көзқарастар қайшылығы орын алатыны айқын. Дегенмен бүгінгі күннің талабы осы. Қаншалықты күрделі үдеріс болғанымен, бірақ осы өзгерістер, түбегейлі жаңарулар - қажеттілік. Білім мазмұнының жаңаруы өзге ұлт өкілдеріне қазақ тілі мен әдебиетін оқытудың жаңа механизмдерін, озық тәсілдерін қалыптастыруға мүмкіндік беріп отыр. Бүгінгі біздің дөңгелек үстел басындағы сұхбатымызға жаңарған білім мазмұны бойынша өзге ұлт өкілдеріне қазақ тілі мен әдебиеттің оқытатын пән мұғалімдері қатынасып отыр. Еліміздегі білім беру саласы жаңа жүйеге көшу барысында ұлтымыздың болашағына тірек болар азаматтардың білім деңгейі жоғары, ой өрісі дамыған, өз ойын еркін жеткізе алатын, туындаған мәселелерді шеше білетін және шынайы өмірге бейім жаңашыл ұрпақ тәрбиелеуді басты фактор ретінде қарастырып отыр. Сонымен қатар мемлекеттік тілдің зор әлеуетін сезіну міндеттілік деп танылып, ұлтаралық келісім кепілі ретінде әрбір білім алушы оны құрметтеуі парыз.

Көңіл қойып, ой түйетін маңызды сәттер ерекше: шиыршықты оқытудың мазмұны, жаңа бағдарлама бойынша әр сабаққа қысқа мерзімді жоспар құрастыру, аудармасыз оқытудың тәсілдері, төрт дағды бойынша (айтылым, тыңдалым, жазылым, оқылым) оқып үйренген тренингтер біздің педагогикалық білімімізді тереңдете түсті. Білім алудан еш жалықпадық. Өзге ұлттың баласы неге қазақ тілін білмейді деген сауалдың жауабын тренеріміздің «Мұғалім өзіне де, оқушыға да талап қоя білгенде ғана білімде сапа болады», - деген пікірінен тапқандаймыз. Жалпы оқушылар бағдарламаны өте жақсы қабылдап жатыр. Оларға қолданған тренингтер мен әдіс-тәсілдер өте қызықты әрі ұнайды. Сабаққа күнде қызығушылықпен келеді. Шамалары келгенше жауап беруге тырысады. Жалпы оқушылар жаңа бағдарламаны дұрыс қабылдау үшін қазақ тілі сабақтарында оқыту әдісін дұрыс таңдау - ең басты мақсаттардың бірі. Мен бағдарламаның практикалық мазмұнына тоқталғым келеді. Қазақ тілі сабағында сөздік құзыреттілікті

дамыту үшін мынадай әдіс-тәсілдерді қолданамыз: сұрақ-жауап, түсінігін айтқызу, көрнекілік, кітаппен жұмыс, суретпен жұмыс, аудио-бейне тәсілдері, интерактивті әдістер. Жаңа бағдарламаны балалар әр түрлі деңгейде қабылдап жатыр. Бұл балалардың балабақшадан келген дайындық деңгейлеріне де байланысты.

Сабағымызда әдіс-тәсілдері, яғни стратегияларды шеберлікпен тиімді қолдану қажеттігін өзіміз де әлі үйреніп жатырмыз, бұрынғы дәстүрлі сабақтардағыдай дайын идеяларды ұсынып, өзіміз түсіндіріп, сыныпты басқарып жатқан жоқпыз, оқушылардың өздеріне білім мен идеяларды құруыларына мүмкіндік беріп жатырмыз. Білім, дағды, іскерліктің қалыптасуының бастамасы–бастауыш саты. Келешекте арнаулы мамандықтарға талпынудың іргетасы да осы бастауыштан басталмақ. Жас бүлдіршіндердің ой-қиялын біліммен нұрландыратын, дуниетанымын кеңейтетін – ұстаз шеберлігі. Бұл бағдарлама алдымен, сабақ мақсатынан бастап өзгергендігінде. Сабақтың мақсатын қоя отырып, «мен осы сабақтан не күтемін; менің оқушыларым сабақ соңында қандай жетістікке жетеді; осы мақсатқа жеткізетін әдіс-тәсілдерді қалай қолданамын; нәтижесінде өз мақсатыма жеттім бе, менің оқушылардан күткеніме олар жетті ме?» деген мәселеріне көңіл аударамын. Тілді үйренуде жетістікке жету білім мен түсінік бірлескен уақытта ғана қолжетімді болады. Яғни ішкі түсінік, қажеттілік қалыптаспайынша тіл меңгеру қиынға соғады. Қазіргі уақытта үш тілді қатар алып жүру қажеттілігі туындап отыр. Орыс тілінде оқытатын мектептердегі қазақ тілін оқытудың негізгі бағыттары - тіл үйренудің төрт дағдысына баса назар аудартуы. Мен де әріптестерімнің пікірлеріне қосыламын. Жаңарған білім беру бағдарламасы оқыту үдерісінде айтылым, тыңдалым, оқылым, жазылым әрекеттері арқылы жүзеге асырылуда. Сабақ барысында сөздік жұмысы, мәтінмен жұмыс жасау, жағдаяттық тапсырмаларды орындау, постерлермен жұмыс істеу, сахналық қойылымдар дайындау тағы басқа белсенді әдістерді қолданған кезде, оқушылар белсенділік танытып, ізденімпаздық, шығармашылық қабілеттерін көрсетеді. Бұл дәстүрлі әдістерден қарағанда оқушылардың білімге қызығушылығын арттыруда үлкен септігін тигізеді, оқушылар өз ойларын айқын айтуға үйренеді. Бағдарламада тілдік дағдыларға ерекше назар аударылған. Тілдік дағдылар дегеніміз - ол өмір сүруге қажетті дағдылар. Адам тындайды, оқиды, сөйлеседі, жазады. Аталған дағдылар адамның өмір сүруі бойында еш қиындықсыз кәдеге жарауы тиіс. Қазақ тілінің оқу бағдарламасы мен оқу жоспары аясында оқушылардың аудио-бейне материалдарға қатысты сұрақтарды тындап, жауап беруге мүмкіндіктері бар. Қазақ тілі оқулығында, түрлі талаптарға сай тапсырмалар берілген. Бұл тапсырмалардың бәрі оқушылардың жас ерекшеліктеріне сай және біртіндеп келіп, күрделенеді. Аталған жаттығулар не сабақты бастауда ынталандыратын, не идеяны жинақтау мүмкіндігі ретінде орны бар. Жаңа идеялар ұсынуда және жаңа мүмкіндіктерді көруде, мәселелерді шешуде ұжымдық оқыту технологиясының маңызы зор. Оқылым,

жазылым, тыңдалым және айтылым дағдылары бір-бірімен өзара тығыз байланыста кешенді түрде оқытылады. Критериалды бағалау жүйесі бұрынғы дәстүрлі бағалауға қарағанда қалыптастырушы және жиынтық бағалау болып ерекшеленеді. Критериалды бағалау мұғалімдер мен оқушылар және ата-аналарға да өте тиімді бағалау түрі, өйткені мұғалім үшін – сапалы нәтижеге әкелетін критерийлер құрастыруға, өз іс-әрекетін саралап және болашаққа жоспарлай алатын мәліметтер алуға т.б., оқушылар үшін – табысқа жетелейтін бағалау критерийлерін түсінуге, өзін және өзгелерді бағалау арқылы кері байланысқа түсіп, түсінбегенін түзетуге мүмкіндік алады, сыни ойлауына, еркін ойын айтуына, өзінің білімін көрсетуге т.б., ата-аналар үшін – оның оқуындағы табыстылықты бақылауға, оқуына қолдау көрсету үшін бағыт алуына мүмкіндік туғызады.

Қалыптастырушы бағалау жүйесі оқушылардың бейімделуіне қолайлы. Балалардың жас ерекшелігіне байланысты дәстүрлі бағалау жүйесінен гөрі қалыптастырушы бағалау әдісі олардың белілі бір уақытқа дейін қарапайым үлгілерді үйренуіне қолайлы болатын сияқты. Оқулықтарда функционалдық білім беру мүмкіндіктері толығымен ескерілген. Оқулық ортақ сегіз тақырыптан тұрады. Тақырыптар бір-бірімен лексика-грамматикалық жағынан тығыз байланысқан. Мазмұндары жеңілден күрделіге қарай принциптері бойынша құрастырылған. Белсенді сөздік қоры әр сабақта арта түседі. Оқулыққа қосымша №1,2,3 жұмыс дәптері, аудиодиск (тыңдалым материалдары бойынша) қосымша берілген. Әрине, бұның бәрі күнделікті өмірде кездесетін белсенді сөздер болғандықтан, ауызекі сөйлеу тілін дамытуда орасан мүмкіндік береді. Оқыту мазмұнын құрайтын құралдарының негізгісі бұл-оқулық. Осы мақсатта оқулықтар мазмұны да оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға ықпал ететіндей ғып дайындалған. Яғни білім, біліктерін өмір жағдайларында қолдана алуға мүмкіндік беретін дағдыларды (тыңдалымайтылым, оқылым және жазылым) тілдік сауаттылығын қалыптастыру көзделіп отыр. Оқулықтармен қоса электронды оқулықтар бар. Алдағы уақытта осы бағдарламадағы міндеттерді орындай отырып, қазақша сауатты сөйлеу дағдыларын қалыптастыруды және меңгерген сөйлесім әрекеттерін кез келген ортада қолдана білуге үйретуді жоспарлаймын. Алдағы уақытта жаңа бағдарламамен жұмыс істеу қызықты бола түсетін шығар. «Ұстаздық еткен жалықпас, үйретуден балаға» демекші бағдарлама мазмұнының өзіндік ерекшеліктері күн сайын ашылып отырар. Тек болып жатқан жаңалықтарды тұтандырып, балалардың санасына жеткізе білсек, арманымыз асқақ, үмітіміз зор болар.

Білім мазмұнын жаңарту – білім беру бағдарламасының құрылымы мен мазмұнын, оқыту мен тәрбиелеудің әдістері мен тәсілдерін қайта қарастыру болып табылады. Ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтарды бойына сіңірген, кез келген өмірлік жағдайда функционалдық сауаттылығы мен бәсекеге қабілеттілігін көрсете білетін тұлғаның үйлесімді қалыптасуына және

зияткерлік дамуына қолайлы білім беру ортасын тудыру – жаңартылған білім мазмұнын енгізудің нәтижесі болуы керек.

Бүгінгі күні оқушылардың оқу жетістіктерін бағалау – оқу үдерісінің маңызды да салмақты бөлігі болып табылады, оқыту үдерісін басқарудың түйінді кілті бағалауда деп те айтуға болады. Бағалау - оқыту нәтижесін анықтау үшін қолданылатын тәсіл, оқушының берілген тақырыпты меңгерудегі кемшіліктерін жоюда, оның үлгерімінің нәтижелі болуына ықпал ететін фактор. Сондай-ақ, мектеп тәжірибесіндегі бағалау баға қоюмен ғана шектелетін тәсіл емес, ол материалды меңгеру, меңгермеу фактісімен қатар оның себептерін анықтауға мүмкіндік беретін оқытудың маңызды құрамды бөлігі болып табылады. Қазақстан өз тарихында жаңару мен жаңғыру кезеңдерін бастан өткеріп жатыр. Елбасы өзінің Қазақстан халқына Жолдауларында ел дамуындағы маңызды мәселелерге тоқтала отырып, білім берудің бәсекеге қабілетті болуына ерекше басымдық береді.

Күнде өзгеріп жатқан ғаламда уақыт талабынан қалмай, бәсекеге қабілетті болу үшін бүгінгі білім беру жүйесіне түбегейлі өзгерістер керек. Білім саласындағы басты өзгерістердің бірі ретінде білім мазмұнының жаңаруын айтуға болады. Бұл - уақыт талабынан шығуға деген талпыныстан туған жауапты қадам. Фундаментальды білімнен функционалды білімге ауысу кезеңінде әрине, көзқарастар қайшылығы орын алатыны айқын. Дегенмен бүгінгі күннің талабы осы. Қаншалықты күрделі үдеріс болғанымен, бірақ осы өзгерістер, түбегейлі жаңарулар - қажеттілік. Білім мазмұнының жаңаруы өзге ұлт өкілдеріне қазақ тілі мен әдебиетін оқытудың жаңа механизмдерін, озық тәсілдерін қалыптастыруға мүмкіндік беріп отыр.

Жалпы айтқанда, жаңарған білім беру бағдарламасымен жұмыс істеу барысында кездесетін қиындықтарды әріптестермен өзара келісіп шешеміз. Оқушылар мектепке қалыптасу үстінде болғандықтан, олардың үйренуіне түсіністікпен қарауға және дағдыландыруға көмектесіп жүрміз.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Президенттің Қазақстан халқына жолдауы Астана 28.04.
2. Қазақстан мектебі, қазақ тілінің маманының кәсіби ерекшелігі.
3. Ж.Жонтаева «Оқу бағдарламасының мазмұнын жаңарту».
4. Білімді ел. 16 тамыз.2016 ж. №18.82

Развитие читательской грамотности

*Мусина С.В., Клишина Л.А., Григорьева И.В.
Школа-гимназия №95, СОШ №83 им. Г. Мустафина, СОШ №32
учителя начальных классов*

В современном мире наряду с традиционным понятием «грамотность» появилось понятие «функциональная грамотность».

Конечно, основы функциональной грамотности закладываются еще в начальной школе, так как на этом этапе идет интенсивное обучение письму и чтению, говорению и слушанию; формирование приемов математической деятельности у младших школьников, реализующей компетентностный подход в обучении. [2, с 24]

Базовым навыком функциональной грамотности является читательская грамотность. Умение работать с текстом, с информацией – это обязательное условие успешности.

Поэтому нам очень важно организовать работу по восприятию текста: учить детей выделять главное, существенное, учить планомерному и систематическому анализу при восприятии текста. [3, с.14]

Организовать чтение с целью поиска информации для решения конкретной задачи или выполнения определенного задания нам помогает работа в программе «Развитие критического мышления через чтение и письмо».

Строя уроки в логике проекта, стараемся не давать готового ответа, а помогаем процессу поиска.

Одним из способов организации чтения с целью поиска информации является Таблица «З-Х-У» («Знаю - Хочу знать - Узнал»). Так на уроке познания мира по теме «Вода. Свойства воды» учащиеся продумывали вначале, что знают по проблеме, затем они составляли вопросы и искали ответы на вопросы.

Почувствовать жизнь героев, проникнуться их переживаниями помогает стратегия «Дебаты». При анализе произведения Е. Пермяка «Надёжный человек» ребята оправдывали поступок Андрюши или осуждали его поступок. Данные занесли в дискуссионную карту (Хорошо/Плохо). Таким образом, учащиеся учились делать утверждения и обоснованно защищать их, даже, если другие имели противоположные утверждения.

Еще один эффективный способ организации чтения с целью поиска информации является «Характеризующая карта» - графический организатор.

Дети подчеркивали в тексте глаголы, которые использует Крылов, описывая действия Вороны. Выделили главные слова: «взгромоздилась, собралась, призадумалась и т.д.» Эта форма работы очень удачно подходила для характеристики образа героя басни И.А. Крылова.

Сформировать функциональную грамотность, на наш взгляд, помогают так называемые «Толстые вопросы». Так на уроке литературы использовались вопросы: Хотелось бы тебе дружить с героем? Как бы ты поступил? Что хорошего и что плохого в его поведении? Такие вопросы учат оценивать поступки героев.

Если выстроить систему вопросов по таксономии Блума, то можно рассмотреть вопросы анализа произведения в следующих группах, они формулируются с использованием глаголов:

	Логические приемы	глаголы	Примеры с уроков	% примен в уроке
Удовлетворительный уровень мышления	Знание	определи, повтори, отметь, перечисли, подчеркни	Какие ассоциации возникают, когда слышите слово «щедрый»?	5%
	Понимание	опиши, объясни	- Какой вы увидели яблоню? Найдите слова, доказывающие это.	10%
	Применение	продемонстрируй, зарисуй	- Какой сейчас вы увидели яблоню? Найдите, в каком предложении заключена главная мысль?	15%
Высокий уровень мышления	Анализ	оцени, сравни, противопоставь	- Что хорошего и что плохого в этих поступках мальчика?	15%
	Синтез	предложи, составь	- Какие вопросы у вас возникают после чтения отрывка?	15%
	Оценка	сравни, оцени, проведи мониторинг	Счастье - брать или счастье - отдавать? А вы в жизни встречались с данными ситуациями?	10%

Если анализировать % соотношение уровней вопросов, можно увидеть ведущую идею урока и уровневое развитие учащихся.

Уже со второго класса ребята учатся сами задавать так называемые «толстые» вопросы и отвечать на них.

Так, познакомявшись с произведением «Щедрое дерево», размышляя о счастье, ребята составили и записали вопросы:

Почему долго не приходил мальчик к яблоне?	Анализ
Зачем ему нужна была лодка?	Применение
Будет ли счастлив?	Синтез
Почему «яблоня была счастлива, но не совсем»?	Анализ
Вернётся ли к ней мальчик? Вернулись бы вы и зачем?	Синтез. Оценка
Почему он все требовал для счастья, но ничего не делал сам?	Анализ

В целом на уроке «толстые вопросы» занимали 70%. Естественно, результаты развития учащихся на этом уроке высокие, об этом говорят эссе, творческие работы.

При знакомстве с произведением «Про мимозу» С. Михалкова, дети рассуждали, анализировали, высказывали своё мнение, искали даже альтернативное решение, сложившейся ситуации. В конце урока придумали своё завершение стихотворения, написали свободное письмо.

Ева В. написала так: «Витя – это ленивый мальчик. Он любит только вкусно поесть и сладко поспать. Он живет в своё удовольствие и не умеет

проявлять заботу к другим людям. Если он не поменяется, то никогда не найдет друзей, не познает радость общения».

Такая работа дает учащимся опыт построения собственной жизни и поступков, способствует социализации их в обществе.

Для формирования грамотного чтения используем различные модели обработки и представления информации: рисунок, выражение, таблица, диаграмма, уравнение, чертеж, схема. [1,с.13]

a	5	7	9	10	14
a+6					

Ребята учатся «читать» информацию. А также существуют задания, где учащиеся составляют модели самостоятельно. Например, построение схем, кратких записей к задачам.

Для развития функциональной грамотности также используем прием «Составление кластера», например, к слову «Треугольник». Обучающиеся выписывают все слова, которые у них ассоциируются с данным словом. Сначала данную работу они выполняют самостоятельно, основываясь на тех знаниях, которые они имели на начало урока. Затем читают текст и продолжают работу по составлению кластера. Эта работа позволяет сделать кластер более полным.

Хотим отметить, что, благодаря проекту «Развитие критического мышления через чтение и письмо», ребята научились самостоятельно находить нужную информацию, анализировать её, находить разнообразные аргументы, принимать продуманные решения в повседневной жизни.

Развитие функциональной грамотности можно представить в виде цветка. Как любому растению необходим уход, полив, тепло, свет, так и маленькой личности, которая приходит к учителю на урок, необходимы знания, умения и навыки. Поливать этот цветок нужно чётко продуманной работой, используя современные педагогические технологии. Только тогда он зацветет. Только тогда появятся замечательные, благоухающие бутоны (образованные, успешные, сильные, способные к саморазвитию люди).

Как без полива цветок зачахнет, так и без грамотной компетентной работы педагога нельзя сформировать, добиться развития функциональной грамотности младших школьников. [1, с.5]

Литература:

1. Н. И. Захарова Внедрение информационных технологий в учебный процесс. – Журнал «Начальная школа» №1, 2008.
2. Л. Н. Зеленина На уроке главное – увлечённость. - Начальная школа Казахстана №6, 2007.
3. Лайма Спиргене. Развитие критического мышления через чтение и письмо– “Библиотека в школе”, № 12–2001 и № 22–2001
4. О. Н. Хижнякова Современные образовательные технологии в начальной школе. – С. 2006.

Формирование функциональной грамотности через исследование текста

Мусина С.В., Эйхгорн Н.В., ШГ № 95
учителя начальных классов

Проблема функциональной грамотности актуальна уже многие годы. На современном этапе обучения вводится новый формат контроля (ЕНТ, ПИЗА). Частью этой проверки является чтение текста и умение отвечать на вопросы по содержанию. С данным заданием сможет справиться только функционально грамотный человек, который умеет пользоваться различными видами информации, анализировать, «решать стандартные жизненные задачи в разных сферах жизни деятельности».[1, с.32]

Мы - учителя начальной школы, понимаем, что четвероклассник, как выпускник первой ступени обучения, должен уметь решать учебно - практические и учебно - познавательные задачи.

Основой функциональной грамотности является читательская грамотность. Умение работать с текстом, с информацией – это обязательное условие успешности.[2, с.134] Поэтому каждый урок: будь то литературное чтение, русский язык, математика, познание мира должен развивать функциональную грамотность.

Курс по «Развитию математической и читательской грамотности» выводит ученика на новую траекторию развития.

На данных занятиях мы проводим комплексные проверочные работы, где определяем умения ученика переносить знания, полученные на уроках, на другие учебные ситуации.

Детям предлагаем познавательно – информационные тексты и тестовые задания, связанные с содержанием данного текста. Таким образом, проверяем знания по литературному чтению, русскому языку, математике и познанию мира, но главное, определяем уровень сформированности «грамотного читателя».[3, с.215]

Так, на примере произведения «Цирк», учащиеся, ознакомившись с текстом, самостоятельно выполняют задания, которые можно разделить на три группы по форме ответа. Приведем примеры по одному из заданий.

1. С выбором ответа, где требуется отметить верные из нескольких предложенных:

✓ отметить, где эпитеты подобраны неверно (литературное чтение, 2 балла)

	могучий тяжелоатлет		могучий клоун
	смешной клоун		смешной гимнаст
	дрессированный тигр		дрессированный артист
	яркий прожектор		яркое выступление
	круглый отличник		круглый медведь

	отважный дрессировщик		отважный оркестр
--	-----------------------	--	------------------

2. Задание с кратким ответом, где необходимо самостоятельно найти ответ и вывод записать в краткой форме.

Установи соответствие между словами и частями речи в предложении:
Успех нового искусства способствовал возникновению передвижных разборных цирков – шапито (русский язык, 2 балла)

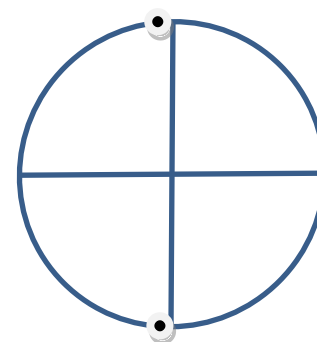
Имя существительное	Имя прилагательное	Глагол

3. Задания с развернутым ответом, где требуется записать решение задачи или обоснование выбора одного из вариантов решения.

Семья Пятёркиных (папа, мама, четвероклассница Полина и шестилетний Антон) в воскресенье планировали посещение цирка. Папа решил купить билеты в жёлтом секторе цирка и не выше 5 ряда. Изучи данные таблицы цен билетов, рассчитай и запиши сумму, необходимую для покупки этих билетов. (математика, 5 баллов)

выход на арену

Таблица цен билетов		
	синий	красный
Сектор	1-9 ряды	10-14 ряды
зелёный	2700 тенге	2600 тенге
синий	2300 тенге	2200 тенге
жёлтый	2500 тенге	2400 тенге
красный	2500 тенге	2400 тенге
Детям до 5-ти лет вход бесплатный (место не предоставляется)		

жёлтый

зелёный
главный вход

Помимо основных заданий, есть такие, которые имеют более высокую сложность (отмечены*). Они выполняются по желанию и требуют от ребенка «рождения» новых знаний и более активного привлечения опыта.

*Запиши фамилии авторов и названия произведений, в которых рассказывается о цирке. (литературное чтение, 3 балла).

*Радиус зрительного зала цирка в 2 раза больше радиуса манежа и на 12 м меньше радиуса фойе. Узнай, чему равен диаметр здания цирка и сделай рисунок. (математика, 4 балла)

Выполнение заданий оцениваем в баллах (учитываем полноту и правильность выполнения) и заносим в индивидуальную карту ответов.

Область знаний	Зад №1		Зад №2		Зад №3		Зад №4		Зад №5		Зад №6		Итого	
	макс	уч	макс	уч	макс	уч	макс	уч	макс	уч	макс	уч	макс	уч
Лит чт	1		1		1		2		2		4		11	
Русск.язык	2		2		4		2		4		2		16	

Матем.	5		4		3		4		4		6		26	
Познание	1		3		2		3		6		4		17	

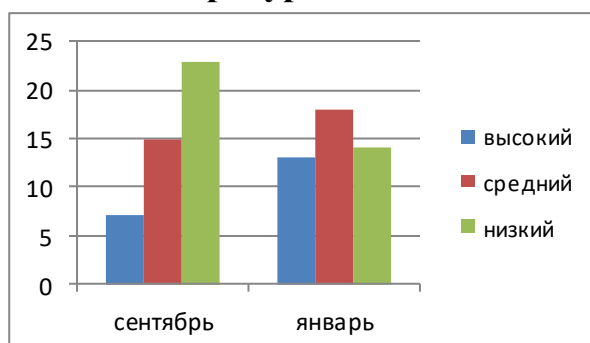
Ученик самостоятельно суммирует набранные баллы и видит свой результат.

А чтобы обеспечить положительную мотивацию, мы ориентируем ученика на успех, отмечаем даже незначительные его продвижения, поощряем, выделяем его сильные стороны и пишем комментарии к выполненной работе по каждому предметному блоку.

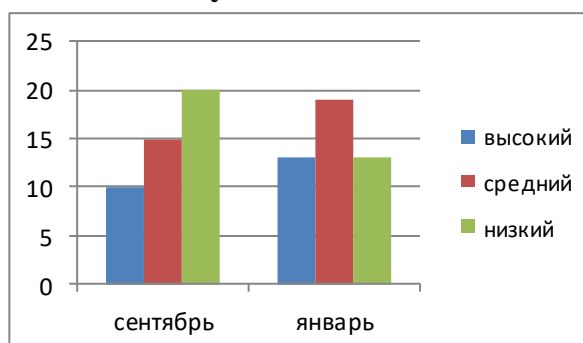
Если выстроить диаграмму результатов работы по вводному тексту «Кто чем поёт?» В.Бианки, который проводился в сентябре и тексту «Цирк» (январь), то можно увидеть динамику развития по всем предметным блокам.

Рисунок 1. Сравнительная диаграмма результатов работы с текстом «Кто чем поёт?» В.Бианки, сентябрь и «Цирк» (январь) в 4 а и 4 б классах. (45 человек)

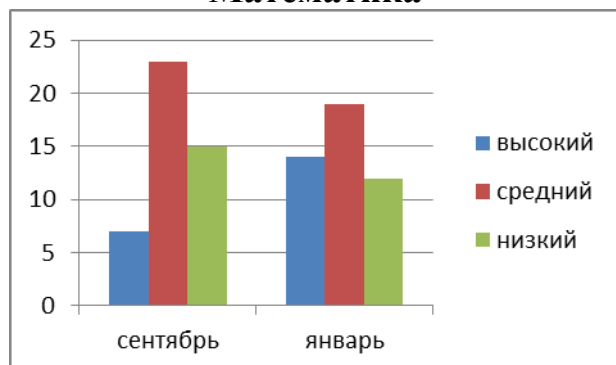
Литературное чтение

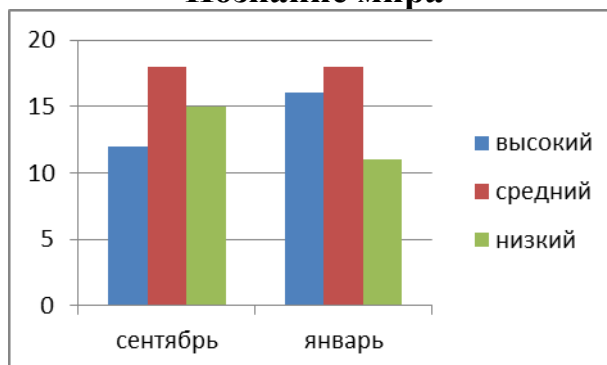
Русский язык

Математика

Познание мира

А это значит, что данный курс «Развитие математической и читательской грамотности» развивает вдумчивого читателя, работает на повышение функциональной грамотности учащихся и помогает приобрести опыт работы в новых информационных условиях обновленного содержания образования.

Литература:

1.«Особенности формирования функциональной грамотности учащихся основной школы при освоении дисциплин общественно-гуманитарного

цикла.» Методическое пособие. – Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2013. – 40 с.

2.Горелик И.Ф. Характерные черты личностно-ориентированного урока. Завуч, 2000, № 6 с. 130-137

3.Никульшина Е. Учимся выделять главное «Школа профессионального развития».- Алматы: Казахстанская Ассоциация по Чтению. Верена, 2006.- 268с.

Оценивание в обновлённом содержании образования (начальная школа)

*Новгородцева Н.В., Диденко Н.И.,
Пилипчук И.Л., КГУ "Гимназия № 97"
учителя начальных классов*

Оценка результата учебного труда ребенка существовала во все времена и во всех типах школ. Учеба без оценки подобна работе без зарплаты, выстрелу без мишени, баскетбольному поединку без кольца. Но как зарплата, мишень и баскетбольное кольцо определенным образом нормированы, так и оценка деятельности ученика обязательно должна быть выражена в конкретной форме и по определенному алгоритму. [1] Для чего же нужно оценивание в школе? Современное обновлённое содержание образования чётко отвечает на этот вопрос, предъявляя к оцениванию определённые требования:

✓ Современное оценивание должно связать преподавание, оценивание и обучение.

✓ Оно основывается на задачах системы образования

✓ Должно быть объективным, валидным, надёжным и прозрачным, доступным, понятным, открытым.

✓ Давать информацию по продвижению как ученику, так и учителю, родителю.

✓ Оценивание инициирует и определяет направление развития школы, педагогического коллектива и обучающихся. [2]

Опираясь на всё вышеизложенное и исходя из практических наблюдений. Добавив ко всему сказанному то, что мы слышим от родителей и трудности, с которыми встречается учитель и ученик в процессе преподавания, мы определили для себя следующую проблему: многим ученикам начальной школы сложно разобраться в оценивании и объективно увидеть свои успехи и проблемы. Детям свойственно стремление видеть часть айсберга. Это связано с возрастными особенностями малышей, их неопытностью в учебной деятельности. Кроме того, многие родители не могут чётко пояснить ребёнку как оценить свою деятельность, а только требуют от него высоких результатов. Они поверхностно относятся к оцениванию и это передаётся детям. В первом классе, когда перевод баллов в отметку был весьма лояльным

многие ученики и родители не обращали внимания на формативное оценивание, так же этому способствовало то, что оценивание началось только во втором полугодии и отметки, в основном, были хорошими. В этом году коридор оценивания был изменён, и родители вынуждены были обратить внимание на то, как усваивается материал, над чем можно поработать дополнительно, что вызывает затруднения у ребёнка. Учителя работают с этой информацией постоянно, но иногда, их рекомендации остаются без внимания.

Нами была проведена серия уроков с предварительной подготовкой и последующим анализом в Lesson Study во 2 «Б» классе для выявления влияния различных видов оценивания на мотивацию учащихся при овладении учебным материалом. Нами применялись различные стратегии оценивания и преподавания. На их фоне мы выделяли проблемы возникающую в процессе формативного оценивания в начальной школе. Наша группа столкнулась с тем, что дети часто необъективны к себе и своим товарищам. Что оценивание больше носит внешний характер. Ребята хотят похвалиться дома перед родственниками, выделиться на фоне одноклассников, порадовать домашних, когда мы (педагоги) стремимся научить их тому, что оценивание - это руководство к действию. Никак не карательная мера, а возможность увидеть свои проблемы и получить помощь от товарищей, учителя или родителей.

После первого урока мы увидели, что ученики В и А пытаются завышать свои результаты при самопроверке, а при взаимопроверке занижать результат товарища. Они не искали свои недочёты, а желали "угодить" всем и себе. Когда ученик С старался быть объективным и не боялся ошибок. Потом проводилась работа с детьми. Где на уроках мы старались выработать у детей чувство уверенности, показать, что за большее или меньшее количество ошибок никто не наказан, никого не ругают, а только помогают. Хочется отметить, что данная работа проводилась всегда, но сейчас были сделаны более усиленные акценты на понимание учениками и родителями причины оценивания. Второй урок показал, что дети легче относятся к данной работе, даже ученик уровня С стремился помочь товарищам в усвоении темы. Но учащиеся уровня А и В с большой осторожностью "откровенничали". К третьему уроку мы добились стремления детей к объективности действий. Ребята старались выявить свои проблемы, некоторые даже стремились спланировать пути их решения. Из проведённой работы мы сделали следующие выводы:

- ✓ Необходима глубокая и планомерная работа по разъяснению роли оценивания для родителей в первую очередь, а также для детей. И начинать её надо с первых дней ребёнка в школе.

- ✓ Наши небольшие продвижения в этом вопросе помогли повысить качество знаний от первой ко второй четверти на 25% (от 57% до 82%).

- ✓ Объективное отношение к себе- серьёзная проблема с которой встречается ученик и она мешает признать ему, что не всегда всё получается.

✓ Надо использовать различные техники формативного оценивания. По нашему мнению наиболее подходящие приёмы для оценивания: приём взаимооценивания с опорой на образец (по нему легко детей обучать взаимооцениванию), приём самооценивания с прогнозированием "Решение-решение" (здесь видны сомневающиеся и неуверенные в своих знаниях дети), фронтальное самооценивание самостоятельной работы при помощи карточек "Да"- "Нет" (быстрое и наглядное).

Наша работа не завершена, но мы хотели поделиться своими наработками.

Литература:

1) Глухова Ирина Викторовна Безотметочное оценивание знаний учащихся в начальной школе <http://открытыйурок.рф>

2) Руководство по критериальному оцениванию для учителей общеобразовательных школ Астана 2016

3) Lesson Study: теория и практика применения Пит Дадли (Великобритания) Астана, 2013

Виды формативного оценивания на уроках самопознания

*Новикова Т.И., Бабкина Т.Е., СОШ № 32
учителя начальных классов*

Современный урок должен заложить основу для будущего, готовит ребёнка к жизни в меняющемся обществе. Современный урок – это и большой потенциал для решения новых задач. Эти задачи мы решаем так, что не всегда приходим к ожидаемому результату. Сейчас в рамках обновления содержания образования большое значение отводится оцениванию ученика на уроке. Все мы знаем, что уроки самопознания не оцениваются. Но как же узнать насколько ученики поняли материал, как повысить мотивацию, познавательную активность на уроках самопознания? Для реализации этих вопросов на уроках самопознания используем формативное оценивание. Применение методов формативного оценивания на уроках помогло нашим ученикам научиться оценивать свою работу на уроке и своих товарищей. У детей появился интерес к учебе, к предмету, научились помогать друг другу, повысилась познавательная активность на уроке.

Слово «оценивание» происходит от латинского слова, обозначающего «сидеть рядом», поскольку характерным признаком является то, что один человек тщательно наблюдает за тем, что говорит или делает другой, либо, в случае самооценивания, размышляет о своих собственных знаниях, понимании и поведении. [1, с 112]

Начали мы свою работу в классе, применяя активную форму обучения, рассадив детей по группам. Состав групп мы меняем каждый урок, так дети

научились общаться друг с другом. Группы делим так, чтобы в ней были сильные, средние и слабые ученики. Вместе с ребятами составили правила работы в группах, распределили роли. Важной ролью в группе стали эксперты и оценщики. Они получают листы оценивая. На них написаны виды работ, которые нужно оценить на уроке. Ученики выполняют задания и заполняют листы оценивания. Эта форма работы им очень понравилась.

Формативное оценивание помогает определить возможности каждого ученика, выявить трудности в обучении, помочь учащимся в достижении наилучших результатов, своевременно корректировать учебный процесс. [2, с 56]

Использование формативного оценивания при работе в группе дает возможность детям раскрыться, получать помощь и помогать, предлагать свои идеи, оценивать возможности свои и окружающих ребят. «Лишь те, кто учатся, способны научиться тому, как улучшить свое обучение, а именно: реагировать на информацию, получаемую в результате обратной связи, что потребует понимания, мотивации и желания действовать» [3, с 56]

На уроках самопознания мы применяем следующие техники формативного оценивания:

- «Словесная оценка». Даём устную обратную связь на уроке. Эту технику можно применять на любом этапе урока.
- «Светофор». Мы используем сигнальные карточки: зеленый, желтый, красный цвета. Зеленый цвет означает, что «Мне всё понятно», желтый цвет – «Мне нужна консультация», красный цвет – «Мне нужна помощь».
- «Незаконченное предложение». Учащимся предлагаем закончить предложение, например: на уроке мне было важно и интересно..., сегодня я на уроке я понял...

На уроках наши ученики составляют кластеры, постеры, синквейны. Такие виды работы любимы многими учениками, повышается активность и появляется интерес. Здесь же проводим самооценивание и взаимооценивание работ учащихся. После того, как ученик оценит свою работу на уроке, учитель даёт свою оценку индивидуальную для каждого ученика. Результат, полученный учеником, сравнивается с его же прошлым результатом, и тем самым показывается динамика его развития. Для этого используем словесную оценку. Например: «Сегодня у тебя более аккуратная работа», «Какой сегодня уверенный ответ!». При этом постоянно поощряем малейшее продвижение учеников вперёд, принимая во внимание усилия и старания ученика.

Используя вышеназванные формы оценивания, мы научились видеть каждого ученика. Также поняли всю важность и значение оценивания в учебном процессе.

Хотим также отметить положительные моменты оценивания для обучения, то есть то, чему научились ученики в процессе обучения:

- ✓ работать в группах и парах;
- ✓ сопереживать друг другу;

- ✓ видеть положительные и отрицательные стороны своей работы на уроке;
- ✓ позитивно воспринимать критику своих товарищей;
- ✓ ученики могут проследить, насколько они поняли тему на каждом этапе урока;
- ✓ оценивать себя и других;
- ✓ прогнозировать свое дальнейшее обучение на уроках.

Мы провели урок самопознания в четвёртом классе на тему: «Кто я». Урок построили через призму шести шляп Эдварда де Боно, так мы рассмотрели тему урока. В начале урока мы познакомили детей с презентацией о теории шести шляп, что означает каждый цвет шляпы. Потом весь класс разделили на шесть групп, группы сами по желанию выбирали шляпы по цвету. После этого мы объяснили задание каждой группе, дети принялись за его выполнение. Дети на уроке при выполнении этого задания применяли свои знания для развития мыслительного процесса, соотносили образы своих мыслей с жизненными ситуациями. После выступлений спикеров было предложено оценить друг друга с помощью метода оценивания «Две звезды, и одно пожелание».

После этого ученики получили оценочные листы, и каждый ученик оценил свою работу в группе и работу своих товарищей, затем совместно с учениками подвели итог работы.

Среди своих учеников мы провели анкетирование. Ребятам было предложено два вопроса. Первый вопрос: какие уроки вам нравятся?

Результаты представлены в таблице.

	русский язык	математика	познание мира	самопознание
До внедрения изменений в урок	36%	48%	66%	72%
После применения формативного оценивания	62%	78%	87%	89%

Второй вопрос: какие виды работ на уроках самопознания вам нравятся больше всего?

Самые популярные ответы представлены в таблице.

Самооценивание и взаимооценивание	72%
Составлять кластеры, постеры	69%
Работа в группах	65%
Составлять вопросы к произведениям	56%

Важнейшей целью учителя является воспитание ученика, который может учиться самостоятельно. Каждый день, планируя свои уроки, мы думаем о

каждом ученике, что для них будет интересным, что вызовет трудности, как это повысит их интерес, т. е мотивацию и, в следствие, интерес к учебе.

Оценивание для обучения может помочь учиться на ошибках, понять на определенном этапе что получается, а над чем еще предстоит учиться.

Все изменения, которые мы вносим в урок при планировании для того, чтобы у детей повысился интерес к предмету, научить детей самим добывать знания, и применять, их в дальнейшем вне школы. Современный урок зависит от личности и профессионализма учителя. На уроке учитель для каждого ученика должен создать ситуацию успешности, раскрыть ученика, чтобы ему захотелось учиться, лучше усваивать знания. Урок, прежде всего, должен быть актуальным и интересным, с использованием новых технологий. Учитель и ученик - это одно целое: они учатся вместе, помогают друг другу.

Литература:

1.Руководство для учителя. Программа курсов повышения квалификации педагогических работников Республики Казахстан, АОО "Назарбаев Интеллектуальные школы", 2014, с.189.

2.Форматвиное оценивание в начальной школе. Практическое пособие для учителя/Сост. О. И. Дудкина, А. А. Буркитова, Р. Х. Шакиров.– Б.: «Билим», 2012. – 89 с.

3. Дайана Халперн Психология критического мышления, 4-е международное издание. - СПб.: Питер, 2000 - 512 с.

Проектная деятельность ученика и учителя в начальной школе

Нугуманова Г.У., Чабан Л.В., Гусева Т.М., КГУ СОШ №32

В Послании народу Казахстана Президент Н. А. Назарбаев «Новые возможности развития в условиях четвертой промышленной революции» ставит перед нами четкие 10 задач. Седьмая задача: «Человеческий капитал – основа модернизации» касается нового качества образования. Это внедрение новых единых стандартов программ, переход на обновленное содержание образования.

Приоритетной задачей в настоящее время является создание таких условий, которые будут способствовать развитию личности каждого ученика.

Тема «Проектная деятельность ученика и учителя в начальной школе» сейчас актуальна. В современных условиях обучения необходима переориентация, о чём говорится в стандартах обучения нового поколения школьников. В современной школе вместо усвоения знаний по трафарету, умений и навыков, требуется еще и развивать личность ученика, развитие его творческие способности, чтобы ребёнок мог сам мыслить самостоятельно и делать выводы. Не секрет, что проектная деятельность позволяет учащимся

самим приобретать знания, что невозможно при традиционных методах обучения.

Также проектная деятельность формирует ключевые компетентности учащихся. Этот метод активно используется педагогами, позволяет им решать ряд важных задач обучения – этим конечно же повышает интерес к изучаемому предмету, развивает учебную мотивацию, требует углубления знаний по данной теме. Также проектная деятельность формирует ключевые компетентности учащихся, подготавливая их к реальным условиям жизни, обеспечивая применение этих знаний, т.е функциональную грамотность. Проектная деятельность помогает учащимся развивать высокую степень самостоятельности, инициативу у учащихся к их получаемым знаниям. Учащиеся сами на практике приобретают опыт исследовательской и творческой деятельности, осуществляя межпредметную интеграцию знаний, умений и навыков.

Метод проекта – это одна из технологий, которая развивает критическое и творческое мышление, познавательные навыки детей. Метод проекта развивает умение самостоятельно мыслить и учит детей ориентироваться в информационном пространстве.

При проектной деятельности предполагается взаимодействие учителя, учащихся, родителей. Чтобы правильно организовать проектную деятельность в начальной школе учителю необходимо учитывать обязательно возраст и психо-физиологические особенности младшего школьника.

Также учитель должен знать принципы, на которых должна строиться любая проектная деятельность школьника. Дидактические принципы – это основные положения, которые определяют содержание, формы и методы учебной работы школы, руководящие положения, основные правила, установки для какой-либо деятельности. К принципам дидактики относятся такие принципы, как принцип сознательности и активности, принцип наглядности, принцип систематичности и последовательности, принцип прочности, принцип доступности, принцип научности, принцип связи науки с практикой.

Проект – это «продукт», созданный как результат проектной деятельности; это разработанный план решения задач с предоставлением сроков его реализации, описанием исследований, обязательным изложением выводов и рекомендаций.

Для разработки проекта нужен алгоритм: проблема – цель – результат.

Сначала нужно выявить проблему, и наметить цель, - затем установить наличие имеющихся ресурсов и определить недостающие;

- поставить задачи;
- наметить этапы работы;
- выбрать способы решения задач на каждом этапе;
- обязательно, определить в какие сроки должны быть выполнена работа.

Но чтобы приступить к проектированию с младшими учениками, учитель должен учесть, что большинство детей этого школьного возраста еще не имеют постоянных увлечений. Их интересы часто меняются. Поэтому, если определились с темой проекта, приступать к выполнению проекта надо немедленно, пока интерес ребёнка к теме проекта не угас.

Структура проекта такова: введение, основная часть, заключение.

В введении необходимо указать тему, цель, задачи, гипотезу, и конечно способы ее проверки.

В основной части описывается поэтапное решение задач. Мы можем предложить детям использовать фразы – клише:

Я начал работу с того, что ...

Потом я приступил к ...

Я завершил работу тем, что ...

В ходе работы я столкнулся с такими проблемами ...

Я отклонился от плана ...

План работы был нарушен, потому что ...

Мне удалось достичь цели проекта, потому что ...

В заключении нужно подвести итоги работы, обязательно перечислив, что удалось и что не удалось, сделать выводы, сформулировать рекомендации.

Работая в проектной деятельности, мы развиваем у наших учащихся важнейшие общеучебные, познавательные умения и навыки, такие как: рефлексивные, поисковые, оценочные, умения работать в сотрудничестве, менеджерские, коммуникативные, презентационные.

Каждый ребенок имеет право не участвовать ни в одном проекте, но в то же время может и быть участником в нескольких проектах одновременно, и в разных ролях. Ребенок может выйти из проекта в любой момент и начать свой собственный, новый проект. Он имеет право работать над проектом сколько угодно.

Успех проекта = Профессионализм учителя + Работа ребенка + Поддержка и помощь родителей. А для этого учителю необходимо: владеть всем арсеналом исследовательских, поисковых методов, уметь организовать самостоятельную работу детей; уметь организовать и проводить дискуссии, не навязывая свою точку зрения; устанавливать и поддерживать деловой, эмоциональный настрой в группах; уметь интегрировать содержание различных предметов для решения проблем проекта.

Наша начальная школа уже шесть лет работает по внедрению метода проекта. За это время нами были разработаны исследовательские проекты: «Кактусы в моей жизни» (Доплер А.), «Имена нашего класса» (Доплер А.), «Значение цвета» (Люфт А.), «Зачем нужны духи?» (Землякова В.), «Грибы» (Халанский В.), «Полезная и вредная пища» (Задорожный Д.), «Собака это хорошо или плохо?» (Федина А.), «Молочные продукты» (Селютин О.), «Полезные и вредные продукты» (Гузева К.).

Все работы заслушиваются на Малой научной школьной конференции в стенах школы. Жюри оценивает работы. Дети получают грамоты и возможность показать свою работу дальше, участвуя в Региональных научных конференциях.

Литература:

1.Послание Президента Республики Казахстан Н.Назарбаева народу Казахстана Новые возможности развития в условиях четвертой промышленной революции.- Караганда. Индустриальная Караганда, 11 января 2018г.

2. Кабанюк Л.П., Олейник О.В. Проектная деятельность. М:-ВАКО, 2014г.

3.Феоктистова В.Ф. Исследовательская и проектная деятельность младших школьников. – Волгоград : Учитель, 2011 г.

Бастауыш мектептегі оқушылар мен мұғалімдердің жобалық әрекеттері

*Омарова З.К., № 82 ЖББОМ
бастауыш сынып мұғалімі*

Жобалау – «proicere» деген латын сөзі. Бұл сөз «жоспарлау, дайындау» сияқты мағынаны немесе жоспардың жүзеге асырылуын білдіреді. «Жоба» ұғымы педагогика саласында ғана емес экономика, басқару, зерттеу салаларында да кеңінен қолданылатыны белгілі. Заманауи білім беруде түрлендіру объектісі, мақсаттық бағыты және нәтижелері жағынан айырмашылыққа ие жобалаудың үш түрі басым:

- Әлеуметтік-педагогикалық жобалау. Бұл түрі әлеуметтік ортаның өзгеруіне немесе әлеуметтік мәселелерді педагогикалық құралдар арқылы шешуге бағытталады.

- Психологиялық-педагогикалық жобалау. Жобалаудың бұл түрінің мақсаты адамды және білім беру үрдісі кеңістігіндегі тұлғааралық қарым-қатынасты қайта өзгерту.

-Білімдік жобалау. Білімдік жобалау білім сапасын және білім беру жүйесіндегі инновациялық өзгерістерді жобалауға бағытталған.

Жобалық оқытудың мақсаты тиісті деңгейде жүзеге асқан жағдайда оқушы төмендегі әрекеттерге қол жеткізе алады:

- Өзіне қажетті білімді өз бетімен түрлі ақпарат көздерінен ала алады.
- Алған білімдерін танымдық және практикалық міндеттерді шешу үшін пайдалана біледі.
- Топтасып жұмыс жасау нәтижесінде коммуникативтік дағдыларға ие болады.

- Оқушы бойында зерттеу дағдылары (проблеманы анықтай білу, ақпарат жинақтау, бақылау, эксперименттер жүргізу, гипотеза құру, жалпылау) дамиды.
- Жүйелі ойлау қабілеті дамиды.

Бастауыш мектеп оқушысының жасы – баланың ой-санасының дамуы үшін анағұрлым жағымды кезең болып табылады. Нақты осы кезеңде баланың бойында өзіне және өзін қоршаған дүниеге деген саналы көзқарасы қалыптасады. Жобалық әрекет тұлғаның өзіндік дамуымен байланысты болып келетін келесі шеберлік түрлеріне әсер етеді.

Зерттеулік	Бағалау	Ақпараттық	Тұсаукесерлік	Рефлексиялық
Тың ойларды ортаға салу және қандай да бір проблемадан шығудың түрлі жолдарын таңдай білу шеберлігі	Оқушы өз әрекетінің нәтижесін бағалай алады және оны басқалардың жұмыс нәтижесімен салыстыра біледі	Қажетті ақпаратты іздеуді өз бетімен жүзеге асыру, жетіспеген мәліметтерді анықтау шеберлігі	Балалар жобалық жұмыстарын сыныптастары алдында қорғай алады. Қойылған сұрақтарға жауап бере біледі.	Мен нені үйренуім керек? сұрағына жауап бере білуі.

Көбіне оқушылар экологиялық тақырыптарға байланысты жұмыстар алады. Оқушылардың зерттеушілік қабілеттерін дамыту мақсатында 3-сыныпта «Мен зертеушімін» аптасына 1 сағат таңдау курсы бағдарламасы жүргізіледі. Бұл бағдарлама оқушылардың танымдық көзқарастарын кеңейтіп, зерттеушілік әрекетін ұйымдастыруға көмектеседі. Ұсынылып отырған бағдарлама 4 бөлімнен тұрады: кіріспе сабақтар, жаттықтыру сабақтары, зерттеушілік практикасы, зерттеушілік жобаларды қорғау және бағалау. Осы бағдарлама нәтижесі: Мектепшілік ХІ оқу- зерттеу жұмыстары сайысына 3-сынып оқушысы Рымжан Айзере «Су-тіршілік нәрі» тақырыбында, Задаева Айым «Қара сабынның керемет қасиеті» тақырыбында, 4-сынып оқушылары Оразалиева Фатима «Сарымсақтың пайдасы» және Ғабит Назерке «Сәбіз және оның пайдасы» тақырыбында жобалар жазып, қорғады. Жұмыстарды облыстық фестивалға да ұсынып, орындарға ие болдық.

№	Оқушы аты-жөні	тақырыбы	алған орны	қайда қатысты?
1	Рымжан Айзере	«Су-тіршілік нәрі»	Диплом	«Мен зерттеушімін» облыстық фестивалі

2	Задаева Айым	«Қара сабынның керемет қасиеті»	Диплом	XI мектепішілік «Ғылым және жаңа ұрпақ-2017» ғылыми тәжірибелік конференция
3	Задаева Айым	«Қара сабынның керемет қасиеті»	Мадақтама	«Мен зерттеушімін» облыстық фестивалі

Жобалық әдіс бастауыш сынып оқушыларын өзіндік дамуға ынталандырады. Оқушылардың бойында түрлі ақпарат көздерінен нақты бір тақырыпқа материал іздеу қажеттілігін дамытады. Табылған материалдың өз жұмысы үшін маңыздылығын бағалауға мүмкіндік береді.

Әр мұғалім оқушының өзіне деген сенімділігін арттырып, өзара қатынасты жақсартып, ата-ана – оқушы - ұстаз байланысын жоғары ұстап, шығармашылықпен жұмыс істеуі – бүгінгі заман талабы.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Мен зерттеушімін» таңдау курсының бағдарламасы
2. Ғаламтордан алынған ақпарат

Заманауи мектепте оқыту сапасын арттырудың негізгі шарттары

*Омарова С.Ж., № 82 ЖББОМ
бастауыш сынып мұғалімі*

Қазіргі педагогикалық ғылымда білім беру сапасын арттыру мәселесі маңызды болып табылады. Мектепте білім беру жүйесінде қолданатын түрлі аспектілерді көптеген ғылыми зерттеулер алдыңғы қатарға қояды. Аталған аспектілерді жүйелей келе авторлар білім беруде ынталандыру ортаны қалыптастыруды, түрлі инновациялық технологиялар мен тәсілдерді қолдануға ерекше мән береді.

Т. А. Носованың [2]ойынша білім беруде сапаның артуының қайнар көзі сыныпта ұйымдастыру және ынталандыру орта орнату. Біріншіден білім беру ортасы ол білім беру процесінің ажырамас бөлігі. Екіншіден баланың білім алуға деген қажеттілігін қамтамасыз ету оқыту іс-әрекетті барынша тиімді игеруге мүмкіндік туғызады, яғни баланы білім алуға үйретеді. Үшіншіден сыныпта ұйымдастыру және ынталандыру орта орнату – үздіксіз үдеріс, білім беру процесінің ажырамас бөлігі ретінде білім беру сапасына әсер етеді. [2, 156]

Жоғарыда аталған автордың зерттеулеріне сүйенсек тиімді оқытудың негізгі сипаттамасы мынадай:

- Белсенділік, ресурспен толығымен жабдықтау (пәндік, әдістемелік, мазмұндық) оқушыға жан-жақты ықпал етіледі және кері байланыс орнатылады;
- Білім беру процесінің қатысушыларына қолайлы жағдай туғызу. Жағымды көңіл-күй, өзара әрекетке қанағаттану, қателесуден қорықпау және дамуда ілгері жүру;
- Вариативті және икемді; субъектінің қолданатын ресурстарды тандап, жаңа әдіс-тәсілдерді ойлап табу;
- Ашықтық, субъектінің іс-әрекетінің салдарынан қоршаған ортаның өзгеруі;

Оқыту нәтижесі тиімді болу үшін мұғалім оқушыны және оның іс-әрекетін біртұтас ретінде қабылдауы тиіс. Яғни оқыту субъектісі түрінде. Мұғалімнің рөлі түпкілікті өзгереді: ол дайын білім білім беріп қана қоймай, оқу іс-әрекеттің ұйымдастырушысы болады. Онымен қатар қазіргі білім беру саласында оқушылардың іс-әрекеттерін белсенді ететін тиімді әдіс-тәсілдерді қолдану тиіс.

Оқыту сапасын арттырудың тағы бір шарты оқушылардың танымдық қызығушылығын қалыптастыру[1;3]. Танымдық қызығушылықтың құндылығы: қызығушылықтың әсерінен тұлғаның психикалық процестері жандандырылып, интеллектуалды ләззат алуға мүмкіндік туғызады. Сондықтан танымдық қызығушылық тұлғаның белсенділігінің түрткісі болады.

Авторлардың біразы (Т.А.Носова мен В.А. Слостенін) оқыту процесінде және сыныптан тыс уақытта мұғалім мен оқушының арасында серіктестік атмосфера мен психологиялық жайлылықтың орнауы оқыту сапасының артуының бір шарты деп байқаған. Расында жеке іс-тәжірибеге сүйенсек сабақ барысында серіктестік атмосфера оқушыға жағымды әсер етіп, белсенділікке баулиды, оқуға ынталандырады.

Сонымен білім берудегі сапаның көтерілу проблемасын қазіргі таңда жүйелік тәсілдеме жағынан қарастыру керек. Білім беру процесі үздіксіз болғандықтан, оның қасиеттерін өзара байланыста және өзара шарттылықта қарастырылуы тиіс.

Сондықтан мектепте білім сапасының тиімді арттыруы үшін жүйелі жағдай құру керек:

-теориялық деңгейде:

- Білім сапасының арттыру процесін жүйелі түрде іске асыру;

- Критерий жүйелері мен білім беру процесінің сапалық көрсеткіштерін бір тұтас ретінде және оның жеке жақтарын (жағдайын, үдерісін және нәтижелерін) әзірлеу;

-іс-тәжірибе деңгейінде:

Білім беру процесінің сапасын көтеруіне жағдай туғызу:

- Мұғалімнің кәсіби дайындығы, оның нәтижеге бағытталған іс-әрекеті;
- Ұстазға әдістемелік көмек көрсету;
- Мұғалім мен оқушының жұмыс орнын материалдық-техникалық базамен қамтамасыз етілуі (компьютер, интербелсенді тақта т.с.с.)
- Сыртқы ресурстарының қол жетімділігі. Оқушылардың сабақта және сабақтан тыс іс-әрекетінің тұтастығы.

Оқыту процесінің сапасын көтеру үшін:

- Субъект-субъект түрінде оқыту: оқушы – оқыту субъектісі, мұғалім – оқушының оқу іс-әрекетінің ұйымдастырушысы;

- Ынталандыру орта орнату;
- Қазіргі оқыту технологияларды және АҚТ қолдану;
- Оқытуда проблемалық іздену әдістерін қолдану;
- Жағымды көңіл-күй орнату;
- Оқыту процесіне барлық оқушыларды қамту;

Оқытудың нәтижесінің сапасын көтеру үшін:

- Оқытуды жоспарланған білім деңгейінің жетістігіне бағыттау (төмендегі қасиетке ие болған білім: толық және терең, шапшаң және икемді, нақты пен жалпыланғандық, ықшам және кең, жүйелі пен бірізді, зерделі және берік);

- Білім мен білікпен ынтымақтастықта жеке қасиеттерін қалыптастыруға бағытталған оқыту (күзиреттілікті қалыптастыруға бағытталған)

- Пәндік іс-әрекет пен әмбебап оқыту іс-әрекетін мақсатты түрде қалыптастыру

Жалпы алғанда қазіргі Қазақстандағы мектептер көптеген теориялық, әдістемелік және тәжірибелік қиындықтарға толы. Бұл жағдай білім беру сапасының процестеріне теріс әсер етеді, себебі ресурстардың басым бөлігі жоғарыда аталған мәселелердің шешуіне жұмсалып отыр. Бірақ, білім беру жүйесінің ілгері дамуы, жоғарыда аталған көкейкесті мәселелерді шешпей мүмкін емес.

Демек білім берудегі өзгерістердің нәтижесі аталған іс-әрекетке білім берудегі барлық субъектілерін кіріктіру – қазіргі мектеп түлектерінің оқыту сапасының артуының бірден бір шарты болып табылады. Ендеше өскелең ұрпақтың тұрмыс сапасы, интеллектуалды және кәсіби ресурстарының дамуы, оқыту сапасы мектептегі білім берудегі өзгерістерге тікелей тәуелді.

Пайдаланылған әдебиет:

1. Зайцева И.А. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся. М.: Педагогика, 1988, 2006

2. Носова Т.А. Проблемы проектирования организационно-стимулирующей среды как фактор повышения качества образования младших школьников //Современная высшая школа: инновационный аспект. 2011. № 4. С. 15-17.

3. Сластенин В.А. Качество образования как социально-педагогический феномен //Педагогическое образование и наука. 2009. № 1. С. 4-11

Развитие речи обучающихся в начальной школе

*Полынцева Н.А., Нуркенова Б.Т., КГУ «Школа – лицей № 66»
учителя начальных классов*

Речь – средство коммуникации, главная и основная умственная деятельность каждого человека. Устная и письменная речь является показателем развития обучающегося. Всестороннее развитие речи стало основой обучения по обновлённой системе образования в Республики Казахстан. Процесс слушания и говорения стал главным при проведении уроков.

Вся работа на уроке подчинена изучению фонетики, морфологии, элементов лексики и синтаксиса. Основа содержания уроков по обновлённой системе образования - обогащение словарного запаса, правильное и точное употребление каждого слова, словосочетания и предложения, орфографически грамотное письмо.

К началу обучения в школе ребёнок свободно произносит слова, овладевает устной речью, но не задумывается над порядком слов в предложении. Письменно изложить свои мысли для ребёнка сложная задача, так как монологическая речь наиболее трудна. Ученик не владеет нормами и не знает, как сделать её более развёрнутой. Построение каждой фразы на письме является предметом обдумывания. На начальной стадии овладения письменной речью необходимо владеть не только пониманием значения, но правильным написанием каждого слова. Обучение написанию слов в современном обучении строится на высоких требованиях: чёткость структуры высказывания, обоснованность мысли, выражение отношения к предмету, точность в употреблении слов, конструкции предложений, выразительных средств языка.

Работая над развитием речи, учитель учитывает мотивационную сферу обучающегося. У ученика должно появиться желание рассказать о своих впечатлениях, о том, что он увидел и пережил. Для этого каждый ребёнок должен сделать на уроке своё «открытие». Поэтому часто используется на уроке работа в парах, группах, группах сменного состава. Это позволяет развивать в каждом ученике творческое начало. Для этого использую выделение дополнительной лексики вовремя словарно – орфографической

работы, используя пословицы, загадки, поговорки, фразеологические обороты на различных этапах урока, расширяю время работы с терминами и понятиями.

Обновлённое содержание образования способствует расширению кругозора, углубляет знания об окружающем мире, способствует личностному росту каждого ученика, активизирует умственную и речевую деятельность, даёт возможность для полноценного речевого развития способностей ученика начальных классов. Проведение каждого урока базируется на определённых принципах:

- Усвоение опознавательных признаков орфограмм.
- Умение подбирать родственные слова.
- Индивидуальные конверты звуковых слов.
- Составление звуковых схем.
- Составление словосочетаний и предложений по заданной схеме.
- Составление словосочетаний и предложений по системе картинок.
- Нахождение слов с орфограммами.
- Письмо по памяти.
- Письмо с комментированием.
- Письмо с проговариванием.
- Звуковые и зрительные диктанты.

Это позволяет предупредить ошибки, определённые языковые затруднения.

Опыт работы показывает, что овладевают навыками речи и грамотного письма те учащиеся, которые много и осознанно читают. С первых дней внедряю на уроках диалоговое обучение. Ученик становится сам активным участником познания, не просто усваивает знания, а «добывает» их с помощью мышления. Ученики сами составляют ребусы, кроссворды, кластеры, постеры по определённому заданию. Для развития и интереса и навыка осознанного чтения рекомендую следующие упражнения:

- Чтение текстов, в которых одинаковые начало и концовка.
- Чтение и составление предложений по теме нарастания «Снежный ком».
- Чтение за диктором.
- Чтение собственных кластеров.
- Чтение таблиц и распространение их по смыслу.

В процессе занятия деятельность меняется. Чтобы дети хорошо говорили вовлекаю их в «в роль увлекательного рассказчика». Внимание детей акцентирую на таких аспектах, как логичность, связанность, полнота содержания, правильность синтаксических конструкций, лексическое богатство. В ходе такой работы формируются умения:

- раскрывать тему высказывания;
- собирать материал;
- раскрывать основную мысль;
- высказывать мнение;
- совершенствовать написание;

- выражать свои мысли точно, грамотно, ясно и ярко.

Всё это позволяет развивать речь, предупреждать ошибки, развивает орфографическую зоркость, повышает интерес к учению, позволяет решить учебные задачи.

Литература:

1. Андреев А. «Читать быстро» - М.:2000
2. Голуб И.Б. Ушаков Н.Н. Путешествие по стране слов. – М. Просвещение,2001г.
3. Матюхина М.В. «Мотивация учения младших школьников»

Проект «Геоград» как средство развития естественнонаучной грамотности младших школьников

Привалова Е.Н., КГУ «Школа-лицей № 101»

заместитель директора

Бахтина О.Б., Закржевская Е.Д., КГУ «Школа-лицей № 101»

учителя начальных классов

Под естественно-научной грамотностью понимается «способность использовать естественнонаучные знания, выявлять проблемы и делать обоснованные выводы, необходимые для понимания окружающего мира и тех изменений, которые вносит в него деятельность человека, и для принятия соответствующих решений» [2]. Для определения уровня развития естественно-научной грамотности совместно с преподавателями АО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Карагандинской области

была проведена диагностика 224 учащихся 4-х классов школы-лицея № 101. Ученикам предложили задания разного уровня:

- узнавание жизненных ситуаций,
- понимание окружающего мира,
- компетентности применения научных знаний для объяснения естественнонаучных явлений,
- умение формулировать выводы на основе очевидных фактов и доказательств;
- интерес к естественнонаучному знанию.

Анализ полученных результатов показал, что из предложенных заданий выполнены с высоким процентом правильных ответов задания на уровень «Знание» и «Применение». Данные задания нацелены на проверку понимания и использования основных понятий, принципов естествознания при решении задач, объяснении явлений природы.

Наибольшие затруднения вызвали задания уровней «Анализ», «Синтез». Учащиеся в данных заданиях должны были продемонстрировать причинно-следственные связи, сопоставлять и делать заключения.

Для коррекции и развития мыслительных операций были запланированы мероприятия в рамках областного проекта «Геоград». В частности, проведен открытый урок в третьем классе по теме «Песок. Глина. Соль». Одной из задач урока было включить детей в поисково-познавательную деятельность через опытно-экспериментальную работу. Ребята пробовали себя в роли геологов, собирали информацию и заполняли таблицу о свойствах и использовании полезных ископаемых. Они отметили, что без песка и соли невозможно изготовление стекла. А современные здания, которые являются гордостью Казахстана, Байтерек, Назарбаев центр, выставка ЭКСПО и многие другие построены с использованием новых технологий, стены которых изготовлены из стекла. Ученики работали в группах, проводили эксперименты на растворимость полезных ископаемых в воде и их способность пропускать воду. На уроке при работе с дополнительной информацией была затронута экологическая проблема Аральского моря, была показана презентация Аральского моря до трагедии и после. Ребятам было предложено проблемно-поисковое задание, что они могут сделать, чтобы эта катастрофа не повторилась в другом месте.

Известно, что не всякая деятельность интересует младших школьников: привлекают ребят самостоятельный поиск, исследования. Реализация проекта «Геоград» осуществляется в том числе через внеклассную работу, обеспечивающую возможность участия и раскрытия школьниками своих потенциальных творческих способностей. В 4-ом классе ученики объединились в туристическое агенство «101 Саяхат». Перед детьми была поставлена проблемно-поисковая задача провести мониторинг стран, которые пользуются наибольшей популярностью у казахстанских отдыхающих, и разработать внутренние туристические маршруты для развитие казахстанского туризма. Кульминационным моментом урока было создание детьми информационных баннеров с описанием флоры и фауны природных районов Казахстана: Баян-Аул, Боровое, Каркаралинск, Балхаш, Улытау. В рамках внеклассного мероприятия обсуждалась проблема туристического вандализма. Четвероклассники выработали правила поведения туристов и путешественников на природе и создали информационный листок. Таким образом, ученики 3-4 классов прошли весь мыслительный путь от «знания» до «оценки».

Проектная деятельность вызывает у учащихся большой интерес. Учениками 4 класса был выполнен проект экологической направленности «Из отходов – в доходы». Ученики изучили информацию об условиях, необходимых для жизни растений, о пользе, которую приносят растения людям, и представили её в виде диафильма. Ребята провели исследование, сколько деревьев будет спилено для изготовления картона и бумаги для уроков технологии на одного ученика, всего класса и целой параллели. Данные заносились в таблицу.

Вид материала	Экономное использование		Неэкономное использование	
	Бумага	картон	бумага	картон
1 ученику в месяц	1 набор	1 набор	2 набора	2 набора
1 ученику в год	9 наборов	9 наборов	18 наборов	18 наборов
1 классу 1 месяц	33 набора	33 набора	66 наборов	66 наборов
1 классу в год	297 наборов	297 наборов	594 набора	594 набора
На класс граммы в год	29700	59400	59400	118800
Количество деревьев на класс в год	0,5 дерева	2 дерева	1 дерево	4 дерева

Из всей изученной информации ученики сделали следующие выводы: для того чтобы растения не исчезли из нашей жизни, каждому человеку необходимо научиться бережному отношению к миру растений, а для этого знать, что ему угрожает. Чтобы показать, как неэкономно расходуются бумага и картон, они заменили мусорное ведро коробкой из-под ксероксной бумаги и складывали в нее обрезки бумаги. За неделю собралась полная коробка. Из обрезков этой бумаги ребята сделали поделки в разной технике. Затем они показали одноклассникам, что можно сделать из обрезков бумаги.

По примеру учеников 4-го класса для экономного расходования природных ресурсов в учебных кабинетах собирается макулатура, которая сдается библиотекарями школы-лицея для приобретения книг и учебников. Такая форма внеурочной деятельности учащихся по естественно-научному направлению развивает такие качества как инициативность, коммуникабельность, способность творчески мыслить и находить нестандартные решения, а также мыслительные операции от «знания» к «оценке».

Работа в проекте «Геоград» рассчитана на 3 года. Для определения динамики развития естественно-научной грамотности учащихся начальной школы в мае 2018 года будет проведена повторная диагностика.

Литература:

1. «Инструментарий международного исследования PISA-2018/компьютерный формат»: Сборник – АО «Информационно-аналитический центр»: Астана, 2016 – 126 стр.

2. Международное исследование PISA. Методическое пособие – Астана: НЦОСО, 2012, 114 с.

3. Национальный план действий по формированию функциональной грамотности школьников на 2012-2016 гг // www.edu.aov.kz/fileadmin/user_upload/news/prezentacija_k_vvstupleniiu_ministra.pptx

Проектная деятельность в начальной школе

Пуртова А.С., КГУ «ОСШ №51»

«Единственный путь, ведущий к знаниям – это деятельность»
Б. Шоу

Создание проектов в начальной школе – трудно ли это? Да! Но при желании – это возможно.

Проект – по своей сути это задание, план действий, решение проблемных задач, в результате решения которых получается что-то новое. Успешно выполненный проект – это желание трудиться, идти вперед к успеху.

Метод проекта – это совместная деятельность учеников и учителя.

Преимущество проекта в том, что нет ограничений во временных рамках урока, он плавно перерастает во внеурочную деятельность и объединяет многие области наук.

Проанализировав свою педагогическую деятельность, я выявила ряд проблем:

- это низкий уровень саморегуляции;
- отсутствие навыка использования полученных знаний в жизненных ситуациях;

С этого и началась моя работа и изучение по теме «Проектная деятельность в начальной школе».

Конечно это длительный и сложный процесс, который требует большого времени и внимания, как со стороны учителя, так ученика и родителей. Но сам процесс может увлечь ребенка и стать для него интересным, а полученный результат – его успехом.

Участвуя в проектной деятельности, юные ученые экспериментируют, проявляют интерес к познанию мира. Участники проекта развивают коммуникативные навыки, лидерские качества, умение работать в команде.

Очень уместны слова китайской пословицы: «Скажи – и я забуду. Покажи – и я запомню. Вовлеки – и я научусь».

Основная идея метода проекта – это активизация познавательной деятельности, развитие критического мышления.

В начальном звене метод проекта позволяет охватить большое поле деятельности учащихся – это и игровая, и познавательная, и творческая деятельность.

В итоге учащиеся получают конечный результат, сделанный своими руками, который в дальнейшем могут использовать в своей жизни.

Проектную работу организовываю с первого класса. В основном это краткосрочные проекты. При выборе темы учитываю возможности своих учеников.

На начальном этапе работу выполняем группой, так как работа в группе позволяет сплотить участников проекта, наблюдать за работой других, где-то даже направлять и исправлять. Это и есть социализация учащихся – основная цель проектной деятельности.

Опыт показывает, что верно организованная проектная деятельность гарантирует успех.

Из практики.

Изучая «Алфавит», для того, чтобы обобщить полученные знания, учащимся предлагаю разработать индивидуальный мини-проект – презентовать одну из букв.

Учащиеся выполняют работу по разработанному плану:

- определение звука данной буквы при письме;
- порядок буквы в алфавите;
- творческое представление буквы (в виде стихов, загадок, рисунков, сочинений и т.д.);
- презентация (представление буквы в виде аппликации, вышивки и т.д.)
- рефлексия (проводится на завершающем этапе проектной деятельности, анализ деятельности, плюсы, минусы.)

У нас есть определенные достижения в работе над проектами на тему: «Моя любимая семья», «Мой дружный класс».

Учуь сама, учу детей и родителей.

Дети с удовольствием участвуют в таких проектах, вместе с детьми и я погружаюсь в этот творческий процесс. Ученики и учитель в роли творцов, которые в постоянном поиске каждый раз совершая новые подвиги. С каждым годом все больше и больше растет заинтересованность детей в проектах.

Заключение:

В ходе наблюдения за учащимися, можно с утверждением сказать, что во многом благодаря проектной деятельности дети стали активнее, самостоятельнее, дружнее, повысилась мотивация.

Совместная деятельность учителя с учениками и есть создание ситуации успеха, которая способствует формированию у ребенка положительного отношения к проектной работе.

Главная задача нас учителей правильно организовать совместный поиск ответов на интересующие вопросы и решение задач поставленных перед учащимися.

Надеюсь, проведенная мною работа поможет моим ученикам использовать все знания и умения в дальнейшей жизни.

Проектно-исследовательская деятельность в начальной школе как средство формирования функциональной грамотности

Сабитова Т.Х., Кульбаева С.А., КГУ «СОШ № 82»

В Послании Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана от 27 января 2012 года «Социально-экономическая модернизация - главный вектор развития Казахстана» отмечено: «Образование должно давать не только знания, но и умения их использовать в процессе социальной адаптации». В связи с этим Главой государства указана необходимость дальнейшего развития функциональной грамотности школьников.

Главная идея проектно-исследовательской деятельности - направленность учебно-познавательной деятельности на результат, который получается при решении практической, теоретической, но обязательно лично и социально-значимой проблемы. Этот результат называется проект.

Под проектом понимается обоснованная, спланированная и осознанная деятельность, направленная на формирование у школьников функциональной грамотности. Проектно-исследовательская деятельность - это совместная учебно-познавательная, творческая или игровая деятельность, имеющая общую цель, согласованные методы, способы деятельности, направленная на достижение общего результата, которая способствует развитию самостоятельности, целеустремленности, ответственности, настойчивости, толерантности, инициативности, в процессе работы над проектом дети приобретают социальную практику, адаптируются к современным условиям жизни. Другими словами функциональная грамотность выступает как способ социальной ориентации личности, интегрирующей связь образования с многоплановой человеческой деятельностью.

Проект с точки зрения учащегося – это возможность делать что-то интересное самостоятельно, в группе или самому, максимально используя свои возможности; это деятельность, позволяющая проявить себя, попробовать свои силы, приложить свои знания, принести пользу и показать публично достигнутый результат.

Учебный проект с точки зрения учителя – это дидактическое средство, позволяющее обучать проектированию, т.е. целенаправленной деятельности по нахождению способа решения проблемы путем решения задач, вытекающих из этой проблемы при рассмотрении ее в определенной ситуации.

Формирование функциональной грамотности учащихся в процессе написания проектов зависит от многих факторов обновления самого

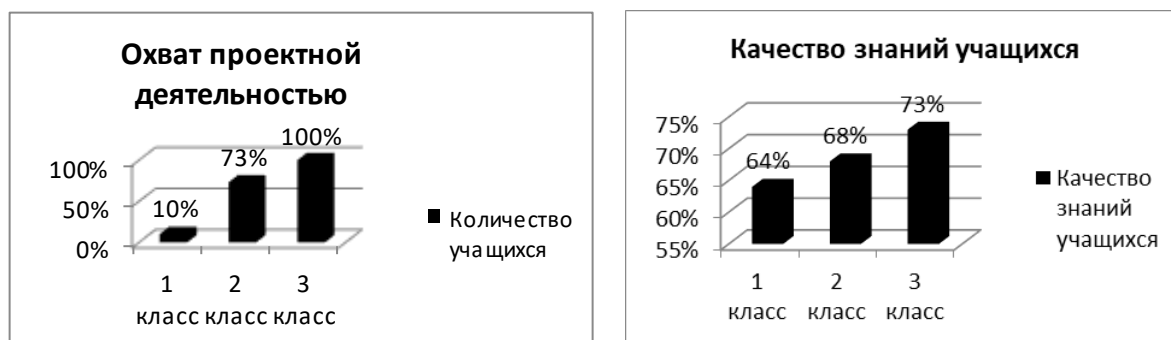
содержания образования, мониторинга способностей учащихся применять полученные знания в ученых и практических ситуациях, а также обеспечения материально-технических, психолого-технических и технологических условий обучения школьников.

У учащихся младшего школьного возраста наглядно-образное мышление, любопытство, интерес к окружающему миру подталкивают учащихся к выбору темы на основе конкретного содержания предмета. Дети не способны к длительной самостоятельной работе без участия взрослых, их поддержки, помощи, анализа и нацеливания на следующий этап работы. Поэтому специфика исследовательской работы в начальной школе заключается в систематической направляющей, стимулирующей и корректирующей роли учителя. Главное для учителя – увлечь детей, а также их родителей в исследовательской деятельности, вселить уверенность в своих силах. Они вместе делают фотографии, выполняют несложные исследования по наблюдению, помогают подбирать информацию для теоретического обоснования проектов, помогают ребенку готовить защиту своей работы.

Результаты выполненных проектов должны быть "осязаемыми". Если это теоретическая проблема, то конкретное её решение, если практическая – конкретный результат, готовый к использованию на уроке, в школе, во внеклассной работе, дома. Необходимо, чтобы этот результат можно было увидеть, осмыслить, применить в практической деятельности. Результатом проекта может быть атлас, видеофильм, журнал, коллекция, гербарий, костюм, макет, модель, справочник, экологическая программа, книга, поделка. Все чего добился ребенок собственным трудом, применением имеющихся у него знаний это и есть завершающий этап проектной деятельности – презентация (защита проекта), где учащиеся докладывают о проделанной ими работе. Целью проведения презентации является выработка или развитие презентативных умений и навыков: демонстрировать понимание проблемы проекта, собственную формулировку цели и задач проекта, выбранный путь решения, анализировать ход поиска решения, аргументировано излагать свои мысли, идеи, анализировать свою деятельность, предъявляя результаты рефлексии, анализа групповой и индивидуальной самостоятельной работы, вклада каждого участника проекта, самоанализ успешности и результативности решения проблемы.

Когда нами был предложен данный вид работы первоклассникам, многие побаивались и не соглашались, но увидев работу заинтересовавшихся учеников, тоже захотели попробовать себя. К концу 3 класса в проектно-исследовательской работе себя попробовал каждый и не один раз. Результатами данной деятельности можно назвать следующее: развитие самостоятельности, повышение познавательной активности, расширение кругозора, обогащение словарного запаса, а это в свою очередь привело к повышению качества знаний.

Таким образом, обучение учащихся самостоятельно добывать, анализировать, структурировать и эффективно использовать информацию для максимальной самореализации и полезного участия в жизни общества выступает ведущим направлением модернизации системы образования Республики Казахстан. При этом доминирующее значение имеют общеучебные знания и умения (информационные, интеллектуальные, организационные, коммуникативные), которые определяют содержательно-деятельностную и потребностно-мотивационную составляющие функциональной грамотности.

Итак, благодаря использованию метода проектов повышается способность использовать постоянно приобретаемые знания, умения и навыки для решения широкого диапазона жизненных задач в различных сферах человеческой деятельности, общения и социальных отношений, происходит соединение теории и практики; укрепляется чувство социальной ответственности, как следствие повышается качество знаний, а, кроме всего прочего, дети на занятиях испытывают истинную радость. Поэтому необходимо уделять большое внимание функциональной грамотности наших детей, в целом всего подрастающего поколения. Это важно, чтобы наши дети были адаптированы к современной жизни»

Литература:

- 1.Белобородов Н.В. Социальные творческие проекты в школе. М.: Аркти, 2006.
- 2.Джужук И.И. Метод проектов в контексте личностно-ориентированного образования. Материалы к дидактическому исследованию. – Ростов н/Д.,2005.
- 3.Землянская Е.Н. Учебные проекты младших школьников. // Начальная школа. – 2005. - №9.
- 4.Послание Президента Республики Казахстан Н.Назарбаева народу Казахстана от 27 января 2012 года «Социально-экономическая модернизация - главный вектор развития Казахстана».

Математика сабағында дидактикалық ойындар арқылы бастауыш сынып оқушыларының ойлау қабілетін арттыру

Садикова И.К, Шалабаева М.Б., Ә.Бөкейхан атындағы №76 ЖББОМ бастауыш сынып мұғалімдері

Бала ойын барысында тұлға ретінде дамиды, оның өз-өзімен және оны қоршаған адамдармен қатынасының табысты болуына байланысты психикалық қасиеттері қалыптасады. Ойын болмысы ерекше құбылыс: ортақ іс-әрекет қызметтестігі ұжымдық табыс әкелетін ортақ қуаныш және ортақ жеңіс реніші кезіндегі бірлесуі. Ойында мұғалім мен оқушылар арасында ерекше қатынас түрі құрылады және ол өз алдында шығармашылық іс-әрекет ретінде ойын табиғаттың өзімен айқындалады.

Әйгілі голландия зерттеушісі Йохан Хейзинганың пікірінше, «кез-келген ойын, ең алдымен, еркін іс-әрекет болып табылады. Бұйрық бойынша ойнау, ойын емес». Ойын бұл «тұрмыстық шектеуден шығып, өзіндік бағыты бар, уақытша іс-әрекет саласына ену».

Дидактика бұл ежелгі грек сөзі, яғни *didacticos* - үйретуші, *didascalos* - мұғалім деген мағынаны білдіреді. Дидактика білім беру мен оқытудың теориялық негіздерін зерттейтін педагогика ғылымының саласы. Дидактикалық ойындар балалардың ойын әрекетіне тән құрылым элементтерінің бірі: ойын негізі төрт қағида бойынша жүзеге асады: мотив, мақсат, ойын іс-әрекеті, нәтиже. Дидактикалық ойындарда балалардың алдына қандай да бір мақсаттары мен міндеттер қойылады, оларды шешу үшін назарды жұмылдыру, ерікті зейін қою, ой-күшін жұмсау, ережені ой елегінен өткізе білу, іс-әрекеттердің жүйелілігі, қиыншылықтарды жою керек болады.

Оқушы алдымен ойынға қызығады, одан кейін онсыз ойынға қатысуға болмайтын материалға қызығады. Оқушының оқу пәніне деген қызуғушылығы пайда болады. Оқыту үрдісінде дидактикалық ойындардың құндылығы, оқыту мақсаттарына сәйкес жасалып, білім беру, тәрбиелеу және жамыту үшін қызмет атқарады. Бастауыш сыныптың математика сабағында дидактикалық ойындарды қолдана отырып, берік және саналы білім, дағды мен икемдіктерге жетуге болады. Ойын барысында оқушылар көптеген математикалық әрекеттер, жаттығулар орындағанын, санауға жаттыққанын, есептер шығарғаннан және сол сияқтыларды байқамай қалады. Баланың зейіні ойынға қадалады, сонымен қатар ол математикалық сипаты бар білімдерін жаңа жағдайға бейімдейді. Дидактикалық ойын балаға жақын болғандықтан оның қиялын оятып, көңіл-күйін жоғарлатады.

Ойынның бала өмірінде үлкен орын алатынын ертеден — ақ дәлелдеген. Тіпті, 18 ғасырда Ж.Ж. Руссо былай деп жазған: «баланы жақсы тану және түсіну үшін, оны ойын кезінде бақылау керек» деген.

Тәрбиелік үрдістегі ойынның маңызы туралы кеңес педагогтары А.С Макаренко, Н.К Крупская және т.б арнайы зерттеу еңбектерінде терең де жан-жақты айқын талдау жасаған.

Ал, Қазақстан зерттеушілерінің ішінде дидактикалық ойынды зерттеген ғалымдар Н.К Ахметов, Ж.С Хайдаров. Көрнекті педагог М.Жұмабаев: «бала еш уақытта іссіз отыра алмайтын болғандықтан, балаға ылғи пайдалы іс беріп отыру керек. Сыныпта отырғанда балалардың тез шаршауы оның ақылының жұмыссыз қалуынан, әсіресе тек отыруда, ауаның бұзылуынан. Сондықтан сабақ уақытында сабақты дидактикалық жарыс – ойын түрінде өткізсе, балалар сергіп, өздерін еркін ұстайды», деп ойынның қызғылықты жаттығудың балалардың оқу әрекетін жандандырып, оқуға деген ынтасын арттыратын маңызды құрал екенін атап көрсетеді.

Бастауыш мектеп жасындағы балалар еліктегіш, жаңалыққа жаны құмар келеді. Сондықтан әр сабақтың мазмұны мен мақсатына, балалардың жас ерекшеліктеріне байланысты ойын элементтерін пайдаланса, балалардың сабаққа деген ынтасы артып, танымдық қызығуы, ізденімпаздық дағдылары жетіледі. Сонда ойынның негізгі мақсаты баланы қызықтыра отырып, жаңа білімді меңгертіп, танымдық белсенділігін арттыру болса, мұғалімнің міндеті сол ойын түрлерін тиімді пайдалану арқылы балаларды өздігінен ойлай білуге, ой белсенділігі мен тіл байлығын арттыра түсуге, әр түрлі танымдық дағды мен шеберлікті меңгертуге қол жеткізу болып табылады. Яғни, оқу үрдісіне «ойын» элементтерін балаларға берілген білім берік меңгерту құралы болса, екіншіден балаларға берілген білім сапасын көтеріп, танымдық қызығушылығын арттыру болып табылады.

Кейбір дидактикалық ойындарда математикадан оқу материалы, яғни жаңа білім, білік, дағды беретін танымдық мағлұматтар, сол сияқты математика сабақтарында алған білім, білік, дағдыларды бекітуге, кеңейтуге, тереңдетуге, дамытуға бағытталған материалдар бар. Мысалы «Санамақ», «Ондық» ойындар тақырыбын оқыту барысында натурал сандар қатарының бастапқы сандарының қасиеттері мен таныстыру материалы ретінде пайдалану. Демек, дидактикалық ойындарды сабақта немесе сабақтан тыс жұмыстарда пайдаланудың әдістемелік ерекшелігі – олардың мазмұнының жүргізілу тәсілдерінің пәнді оқытудың білімділік, дамытушылық, тәрбиелік мақсатында сәйкестігі деп тұжырымдауға болады. Сондықтан да дидактикалық ойындарды математика сабақтарында пайдалануға, сәйкестендіруге, әдістемелік құрал ретінде пайдалануға болады деп ойлаймыз.

Бала бойындағы білімділікті, қабілетті дер кезінде танып, оның өз мүмкіндігіне сенімін арттыруда математика сабағындағы ойын есептерінің маңызы ерекше. Сондықтан да ұлттық ойындарды мән мағынасына қарай жеткіншектерге жан-жақты терең білім беруде орынды қолдана білу

артық емес. Халқымыздың тұрмысы жан-жануарлармен тығыз байланысты болғандықтан төрт түлік малды халқымыздың сүйіп, қалай өсіргендігін мына санамақ ойын есебінен көруге болады.

«Түйе, бота маң басқан,
Төрт аяғын тең басқан.
Шанаққұлақ бес ешкі,
Төрт қозылы екі қой» (17)

Баланың жас ерекшелігіне, зейініне сай әдейілеп ұйымдастырылған логикалық ойын, ребус, сөзжұмбақ, әзіл-есептер, жұмбақ-есептер баланың ой-ақылын, дүниетанымын кеңейтеді. Мінез-құлық, ерік-жігерін қалыптастырады және де сабаққа қызығушылығын арттырады.

Мысалы, үстел үстінде 3 қияр, 2 сәбіз және 5 апельсин тұрған. Үстел үстінде барлық көкенистер қанша? (бес көкенис, апельсин жеміске жатады).

Екі стаканға бірдей су құйдың. Оның біреуін тарелкеге төңкердің. Қай стаканда су көп. (бірдей) Осындай тапсырмалар математика сабақтарында дидактикалық ойындарды үнемі пайдалану, оқушылардың сабаққа деген ынтасын аттырып, шапшаң ойлауға, өз еркін айта білуге дағдыландырады.

Сабақта ойындарды қолданған кезде балалар өздерін еркін сезініп, өз ойларын қысылмай жеткізіп, бір-бірімен тіл табысып, тез ұғынысады.

Қорыта айтқанда, баланың дамуына ойынның атқаратын қызметі айырықша. Ойындар арқылы баланың бойына ойлау, сөйлеу, қабылдау, есте сақтау үрдістерін дамытып, сонымен қатар баланың ақыл-ойы дамиды. Елестетуін бекітеміз, кеңейтеміз, белсендік сөздік қорын дамытамыз.

Жалпы ойынның қандай түрі болмасын, атадан –балаға, ұрпақтан-ұрпаққа ауысып отырады. Тапқыр, алғыр, шымыр, епті, қайратты, қажырлы бала өсіруді армандамайтын ата-ана жоқ. Сондықтан ойынның өзі бала үшін біліктің, тәлімнің қайнар көзі болып табылады. Менің ойымша сабақта ойындарды қолдану сабаққа өзгеше нәр беріп, жаңартып тұрады. Ал балалар ойнай да білсін, ойлай да білсін!

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Сүйінханова Б. Ойын түрлері. Бастауыш мектеп 2003жыл.
2. Тилеуболдиева Б. Ойын - бастауыш сынып үшін ең басты құрал. Алматы 2001жыл.

**Бастауыш сынып оқушыларының математикалық сауаттылығын
дамыту**

Сапархан Д.Қ., №35ЖББОМ

Қазіргі кездегі шапшаң жүріп жатқан жаһандану үрдісі әлемдік бәсекелестікті күшейте түсуде. Оқушылардың жалпы білімін көтеру кең ауқымды мәселе болып отыр. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытудың жалпы бағдары Қазақстан Республикасында білім беру мен ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында көрсетілген. Ондағы басты мақсат – жалпы білім беретін мектептерде Қазақстан Республикасының зияткерлік, дене және рухани тұрғысынан дамыған азаматын қалыптастыру, оның физикалық құбылмалы әлемде әлеуметтік бейімделуін қамтамасыз ететін білім алудағы қажеттіліктерін қанағаттандыру. Бұл жауапкершілік артатын үлкен мақсатты шешу үшін ең алдымен оқыту мазмұны жаңартылып, ол әрбір оқушының жеке басының қасиеттері мен қабілеттерін дамытып, шығармашылығын ұштайтындай болып ұйымдастырылуы қажет. Ендеше, бүгінгі күні ұстаз алдындағы басты міндет – бастауыш сынып оқушыларының шығармашылығын, өзін-өзі дамыту тетіктерін ізденушілігін дамытып, әрқайсысына жеке тұлға ретінде қарап, олардың өздеріне деген сенімін, білімге ынтасын арттыру. Ол үшін мұғалім білім алушының бойына алған білімін практикалық жағдайда тиімді және әлеуметтік бейімделу үдерісінде пайдалана алатындай негізгі құзыреттіліктерді сіңіруі керек.

XXI ғасырда барлық елдер бірінші орынға білім беру сапасын қояды. Оның өлшемі тек сауаттылық деңгейімен (жазу, оқу, есептеу) өлшенбейді, оның критерийі – функционалдық сауаттылық. Бұл проблемаларды шешуде жаңа технологиялардың атқаратын орны бөлек. Жеке тұлғаның басты функционалдық сапасы белсенділік, шығармашылық пен ойлауға қабілеттілік және стандартты емес шешімдер қабылдай алуы, өзін-өзі дамытуға, өздігінен оқуға, өз білгенін іске асыру болып табылады. Осы тұрғыда оқушылардың функционалдық сауаттылығы өмірден алатын білім, білік және дағдылары адам жұмысының әртүрлі саласындағы алуан түрлі тапсырмаларды шешудің, еңбек өнімділігі мен әлеуметтік-экономикалық дамудың тұтас алғандағы әлеуметтік қатынастардың оқушының меңгеретін білім мазмұнымен байланысы арқылы қалыптасады, осы аталғандарды қалыптастыруды математика элементтерімен тығыз байланыстырып қарауға болады. Бастауыш сынып оқушыларының математикалық сауаттылығын дамытудың мақсаты: бүгінгі күн талабына сай, жан-жақты дамыған, белсенді, өмірге талпынысы, тұрақты қызығушылығы бар, алған білімді іс-әрекетте еркін қолдану дағдысы қалыптасқан тұлға қалыптастыру.

Математикалық сөйлеу және жазу мәдениетіне қоршаған ортаны және олардың заңдылықтарын баяндау, оны оқып үйренудің оқушылардың дүниенің ғылыми бейнесін меңгерудігі басты құралы ретінде көрінеді.

«Математикалық сауаттылық» – ауызша, жазбаша қабілеттерін қалыптастыру арқылы оқушының «математикалық сауаттылықты» меңгере білу қабілетін шынайды.

Оқушылардың математикалық сауаттылығының қалыптасуы «математикалық құзыреттіліктің» даму деңгейлерімен (танымдық салалармен) сипатталады:

- білу (еске түсіру);
- қолдану (байланыстарды орнату);
- ойлау (пайымдау).

Математикалық құзыреттілік – нәтижелерді түсіндіру, талдау және түрлендіру, математикалық модель құрастыру, қатынастарды анықтау, шынайы өмірде пайда болған мәселелерді шешу үшін математиканы дәлме-дәл қолдану қабілеттілігі.

Оқушылардың дайындық деңгейіне қойылатын талаптар: «Алған білімдері мен біліктерін практикалық қызметтерінде және күнделікті өмірлерінде:

– қажеттілігіне қарай анықтамалық материалдарды және қарапайым есептеуіш құралдарды пайдаланып, формулалар бойынша тәжірибелік есептеулер жүргізу;

– ең қарапайым математикалық моделдерді құрастыру және зерттеу;

– нақты байланыстарды функцияның көмегімен суреттеу және зерттеу, оларды график түрінде беру; нақты үдерістердің графиктерін түсіндіру;

– диаграмма, графиктер, статистикалық сипаттағы ақпараттарды, сандық мәліметтерді танып білу, талдау;

– оқып игерілген формулалар мен фигуралардың қасиеттері негізінде қарапайым тәжірибелік жағдайларды зерттеу (моделдеу);

Математикалық құзыреттіліктің деңгейлері (танымдық салалар):

Білу (еске түсіру):

Терминдерді, сандарды қасиеттері бойынша суреттеу және есептеу; график пен кестеден мәліметтерді алу; құралдарды қолдану; классификациялау, математикалық объектілерді танып білу.

Ақпараттарды дәстүрлі қалыпта қабылдау; белгілі деректерді, стандартты тәсілдерді және әдістерді тікелей қолдану; таныс алгоритмдерді пайдалану;

Нәтижелі шешу тәсілін тандау; математикалық ақпаратты талдау және көрсету; модельдеу; тізбекке байланысты тапсырмаларды орындау; стандартты есептерді шешу. Ақпараттың бір түрінен келесісіне ауысу; тапсырманы шешуге арналған әртүрлі әдістерді қолдану; алынған шешімді интерпретациялау;

Ойлау (пайымдау, тұжырымдау):

Объектілердің арасындағы тәуелділікке талдау жасау; қорытындылау, әртүрлі шешу жолдарын синтездеу; дұрыс / бұрыс айтылғандарды дәлелдеу; стандартты емес есептерді шешу. Күрделі мәселелер; ойлау және интуиция; шығармашылық тұрғыдан келу; шешу амалын өңдеу; қамту; негіздеу.

Ендеше, ұлтық мазмұнды есептерді шығару – бұл адамның ойлау қабілетін дамытып, логикасын жетілдіріп, тез ойлауға, алғырлыққа,

тапқырлыққа тәрбиелеп, халқының өткен өміріне көз жібертеді. Ұлттық мазмұнды логикалық есептерді шығару үшін: Есептің шартымен танысып, оны элементар шарттарға ажыратып, қандай талаптар қойылғанын анықтап есепке толық талдау жасау, берілген есепті схема түрінде жазу, есепті шығару тәсілін іздеу, табылған тәсіл бойынша есепті шығару, есептің нәтижесін тексеру, есепті зерттеу, есептің жауабын тұжырымдау керек. Оқушылар үшін белсенді ойлау жағдайын тудыру үшін танымдық мәні бар, ізденуге жетелейтін өздігінен жұмыс жасауға қолайлы жағдай туғызатын есептерді таңдай білудің маңызы зор. Қазіргі таңда осындай, оқушылардың танымдық ой-өрісін дамытып, өмірге бейімділігін арттыратын экономикалық мазмұнды есептер шығарудың және экономикалық тәрбие берудің қажеттілігі арта түсуде.

Оқушыларымның математикалық сауаттылықтарының қуантарлықтай жақсы деңгейлері былтырғы оқу жылында әртүрлі бақылауға қатысқандағы жетістіктеріміздің дәлелі деп айта аламын. Мәселен, мектеп аттестациясында оқушылардан алынған тестілеуінде менің сыныбымның жалпы білім көрсеткіші 86% құраса, оқушылардың оқу жетістіктерін сырттай бақылауда нәтиже 92% көрсетті.

Әр оқу жылында оқушыларым көптеген математикалық сайыстарға белсенді қатысып отырады. Соның бірі, «Дарын» мектебінің ұйымдастыруымен өткізілген ХІХ аймақтық олимпиададан бастауыш сынып оқушылары арасындағы өткен математикалық олимпиадада оқушыларым қатысып, Талғатбеков Мұхамедәли 1 дәрежелі орынға иеленді. Айтжанова Амира 3 орынға ие болды. Дауатова Балнұр «Шытырмандар қалашығы» атты қалалық интеллектуалдық математикалық жарыстан 2 дәрежелі дипломмен марапатталды. Міне, осындай жарыстарға қатысу оқушыларды тез ойлай білуге, аңғарымпаздыққа, ой ұшқырлығына жетелеуде логикалық есептердің орны ерекше. Осындай бағыттағы жұмыстарды күнделікті сабақ барысында қолдану арқылы ғана біз оқушылардың алған математикалық білімдерін тиімді пайдалана алатын, өмірдегі кез келген жағдаяттарда дұрыс шешім қабылдайтын, өзін математикалық тұрғыда сауатты екенін дәлелдей алатын функционалдық сауатты тұлға тәрбиелей аламыз деген ойдамын. Себебі, біздің заманымыз ғылым мен техниканың ғарыштап дамыған кезеңі, сондықтан біз ұстаздар сол заманмен бірдей қадам басуға міндеттіміз, оқушылардың функционалдық математикалық сауаттылығын арттыруда белсенді жұмыс үстінде болуымыз шарт.

Пайдаланылған әбиеттер:

1. Бастауыш мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру әдістемесі. Әдістемелік құрал. – Астана: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2013. – 41 б
2. Кордеминский Б.К. «Математическая смекалка». 9-е изд., стер. // М: Наука. Гл. физ-мат. Лит., 1991 г., 576 стр.

Бастауыш сыныптардағы тіл дамыту жұмыстары

Сатывалдинова Г.А., «102 мектеп-гимназия» КММ

Білім беру жүйесі - сабақтастығы бар білім беру бағдарламалары мен әртүрлі деңгей мен бағыттағы мемлекеттік білім беру стандарттары жүйесінің, оларды әртүрлі ұйымдастыру құқықтық формадағы, типтегі және түрдегі білім беру мекемелерінде іске асырушы тармақтардың, сонымен бірге білім беруді басқару органдары жүйесінің жиыны.

Білім беру жүйесі қоғамның әлеуметтік-экономикалық дамуында жетекші роль атқарады, сондай-ақ оны әрі қарай айқындай түседі. Ал білімнің қалыптасып, дамуының жалпы шарттары философияның негізгі мәселесі – рухтың материяға, сананың болмысқа қатынасы тұрғысынан зерттелетін ілім таным теориясы деп аталады. Таным теориясының басқа ғылыми теориялардан түбірлі айырмашылығы – ол білімнің қалыптасуы мен негізделуінің жалпы ұстанымдарын, объективтік қатынастарды қалыптастырады.

Орыс педагогі К. Д. Ушинский айтқандай, қазіргі заман талабына сай, әр мұғалім, өз білімін жетілдіріп, ескі бірсарынды сабақтардан гөрі, жаңа талапқа сай инновациялық технологияларды өз сабақтарында күнделікті пайдаланса, сабақ тартымды да, мәнді, қонымды, тиімді болары сөзсіз. Бұл жөнінде Қазақстан Республикасы «Білім туралы» Заңының 8-бабында «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» деп атап көрсеткен. Елбасымыз Н. Ә. Назарбаев жолдауында айтқандай: «Болашақта өркениетті дамыған елдердің қатарына ену үшін заман талабына сай білім қажет. Қазақстанды дамыған 50 елдің қатарына жеткізетін, терезесін тең ететін – білім». Сондықтан, қазіргі даму кезеңі білім беру жүйесінің алдында оқыту үрдісінің технологияландыру мәселесін қойып отыр. Оқытудың әртүрлі технологиялары сарапталып, жаңашыл педагогтардың іс-тәжірибесі зерттеліп, мектеп өміріне енуде.

Мектеп жасындағы балаларды сөйлеуге үйретудегі басты мақсат- сөздік қорды байыту. Балалардың күнделікті өмірде қолданатын сөздерінің құрамына жаңа сөздердің мағынасын түсіндіре отырып, олардың сөздік қорын молайту көзделеді. Қоршаған ортаны танып - білудегі заттар мен құбылыстар, адамдар өмірі мен тіршілігі, табиғат құбылыстарының ерекшелігі мен өзгерістеріндегі жаңа сөздерді меңгертіп отыру басты міндеті болып табылады. Сөздік қорды дамытуда ескерілетін мәселелер: Балалардың белсенді сөздік қорындағы сөздердің мағынасын қаншалықты түсінетінін айқындау.

Бұл қазіргі кезеңдегі білім беру жеке адамды қалыптастыруға және дамытуға бағытталса, оқушылардың жеке тұлғалық қасиетін қалыптастыру-адам дамуының негізгі қаланатын бастауыш сатыдан басталады деген сөз.

Бастауыш мектеп кезеңіне 6-10 жас аралығында балалар жатады. Бұл кезде баланың қабылдау қабілеті жетіліп, таным процесі дамиды. Ақыл-ой әрекетінің жетілуі нәтижесінде сөздік материалды есте сақтау мүмкіншілігі жоғарлайды. Сөйлеудің коммуникативтік функциясын қолдана алады. Тыңдау, әңгімелену, пікірталас сияқты қарым-қатынас түрлерін игереді.

Бастауыш мектеп жасындағы балалардың жеке басының дамуына өзгелермен қарым-қатынас жасау белсенділігінің әсері көп. Қарым-қатынас қоғамда үлкен рөл атқарады. Қатынасыз оқу үрдісі, жеке адам дамуы, адамдар арасындағы қатынас және басқа іс-әрекет мүмкін емес.

Сондықтан бастауыш сыныпта ана тілін құрметтеп өскен әр оқушы тіліне деген құрметпен қарайтын саналы азамат болып өседі. Ана тілін дұрыс меңгермеген оқушы бар алған білімін дұрыс жеткізе алмай қиналады. Білгенін не сөз тауып айтып бере алмай, не ойын қағаз бетіне түсіре алмай қиналады.

Ана тілін оқытудағы негізгі мақсат-баланың ой-өрісін, тіл байлығын дамыту. Ол үшін бала айналадағы затты, құбылыс-болмысты танып білуі тиіс, соған байланысты оның тіл байлығы да артады. Баланың өмірде көргені, танығаны көп болса, оның тілі де байи түседі. Оқушының тіл байлығы ауызша түрде де, жазбаша түрде де қатар дамытылуы тиіс.

Оқушылардың сөздік қорын дамыту үшін өздіктерінен жазба жұмыстарын, шағын шығарма, суретке қарап әңгіме жазу, мақал-мәтел, шешендік сөздерді жаттау, әр түрлі тақырыпқа шағын баяндама жазу сияқты жұмыстарды жаздырту керек. Оқу мен жазуды үнемі байланысты түрде жүргізу арқылы оқушыларды сауатты жазуға, мәдениетті сөйлеуге үйретуге болады.

Бастауыш сынып мұғалімдері баланың тілін дамыту мақсатында «Кім жылдам?», «Орнын тап», «Тез алмастыр», «Кім тапқыр?», «Ойлан тап» сияқты дидактикалық ойындарды, сол сияқты сөзбен ойналатын ұлттық ойындарды ойнатумен бірге халқымыздың өнері, салт-дәстүрлері туралы әңгімелесу, жұмбақтар, жаңылтпаштар, санамақтар, тыйым сөздер, бата-тілектерді жатқа айтуға үйрету бала тілін дамытып, сөздік қорларының молаюына көмектеседі.

Тіл дамыту жұмысы, негізінен, мынандай төрт бағытта жүргізіледі: бірі-мәдени, әдеби сөйлей білу нормаларына үйрету, яғни орфографиялық дағдыны меңгерте отырып, оқушыға мәнерлеп оқу дағдыларын қалыптастыру. Екіншіден, лексикалық жұмыстар жүргізу арқылы оқушылардың сөздік қорын дамыту, тілдің лексика және фразеология бөлемдерінен кеңірек білім беру көзделеді. Үшіншіден, жаңа сөздер үйрету, сөздерді үйрете отырып, жаңа сөздер жасайтын формаларды меңгерту арқылы сөз бен сөздерді байланыстырып, сөйлем құратып үйрету, сөйлемнің құрлысын білдіру арқылы синтаксистік лексикадан білім беру. Төртіншіден, оқушының ойын жазбаша дұрыс, сауатты жазу, әрі сөйлей білуге үйрету мақсат етіледі.

Халықтық мақал-мәтелдер, ертегілер, аңыз әңгімелер балаларды ұлттық тәрбиеге баулыса, көркем әдебиет олардың дүниетанымын өрістетеді. Көркем әдебиетінің мәні адамның қиялын қозғап, ізгілік ұғымдар мен сезімдерді оятып, өмір шындығын терең тануға әсер етеді. Оқушылардың кітап оқуға қызығушылығын дұрыс арнаға түсіре білу мұғалімге тікелей байланысты. Мұғалім сыныптан тыс оқу жұмысын ұйымдастырып, ол сабақтарда халық ауыз әдебиетін, көркем шығармалардың түрлі жанрын оқыту арқылы балалар әдебиетінің тандаулы өкілдерімен, олардың бағалы туындыларымен таныстырады. Балаларға кітаптың атын, түр-түсін білдіріп, автор жөнінде мәлімет береді. Кітапты дұрыс оқу, ұқыпты ұстау, кітап бетін бүктемей, белгі салып шимайламау жөнінде әңгімелер өткізіледі. Бұдан әрі оқушылар оқыған кітаптарына талдау жасап, әңгімелеуге үйренеді. Талдау барысында балалар шығарманың кейіпкерлері, олардың іс-әрекеті туралы пікір алысады, кейіпкерлерге мінездеме береді. Пікір алысуға сынып оқушылары түгел қатысып, өз ой-пікірлерін айтулары керек. Әңгімелесу барысында білімділік, таным-тәрбиелік мәні бар шығармалардың мазмұны ашылады. Әр оқушының өздігінен кітап оқуын, оқуға қызығушылығын бақылау, қадағалау, оған бағыт беру жұмысын жүргізу кезінде мұғалімнен ерекше талап ететін мәселенің бірі-оның мейірімділігі, бала қасиетін тани білуі, қайырымдылығы, сенімділігі.

Қорыта келгенде, театр балалардың көркем қабілеттіліктерінің жетілдіріп қана қоймай оларды тұлға аралық қарым-қатынасқа, өнерге деген қызығушылықтарын арттырады. Сонымен бірге сахнаға бейімделген балалардың бойында өзіне деген сенім артып, алғашқы қол шапалақтауларды сезіне алады. Қалай десекте театр - балалар үшін мереке, демалыс орны. Ал осындай бақытқа жол ашу біздер, тәрбиешілер үшін үлкен табыс.

Сонымен қатар осындай қауырт жұмыс түрлерін өткізе отырып әр ұстаз өз оқушыларының бойларынан мынандай қасиеттерге қол жеткізе алады. Олар оқушы өз ойын логикалық жағынан дұрыс, анық жеткізе білуге баулу, болашақта оның саяси жағынан да, әлеументтік-экономикалық жағынан да дамыған қоғамда өз орнын дұрыс таба білетін зерделі азамат болып шығуына ықпал етеді.

Пайданылған әдебиеттер:

1. «Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы», Егемен Қазақстан 2012 жылғы
2. М.Жұмабаев. Педагогика. Алматы. 1992ж
3. Т.С.Сабыров «Оқыту теориясының негіздері» Алматы/1993ж/

Самооценивание и взаимооценивание – составной компонент формативной оценки учащихся начальных классов в рамках обновленного содержания образования

*Семенюк Л.А., КГУ «Гимназия № 93»
Шигабутдинова Л.А., КГУ СОШ № 34
учителя начальных классов*

В государственной Программе развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 годы отмечено: «Образование признано одним из важнейших приоритетов долгосрочной Стратегии «Казахстан - 2030». [1] В рамках обновленного содержания образования особое внимание уделяется новой методологии оценивания, которая сосредоточена на помощи в преодолении индивидуальных затруднений обучающихся в процессе обучения, проверке уровня сформированности умений и способов деятельности.

Второй год обучение учащихся проходит в рамках обновленного содержания образования. Мы убедились, что самооценивание и взаимооценивание, как составной компонент формативной оценки – это инструменты, которые значительно улучшают процесс обучения:

- «Цветовой сигнал» или «Смайлики»: зелёный – всё понятно или выполнил без ошибок, жёлтый – были затруднения или допустил ошибку, красный – не понятно или не справился с работой.
- «Волшебная линейка»: после выполнения самостоятельной работы обучающиеся оценивают свой результат по шкале, которую чертят на полях в тетради и отмечают крестиком, на каком уровне, по их мнению, выполнено задание.
- «Знаковый символ»: «!» выполнил без ошибок, «+» допустил ошибку, «>» не справился с работой.

Урок полезен, все понятно.	
Лишь кое-что, чуть-чуть неясно.	
Еще придется потрудиться.	

Учащиеся получают четкие ориентиры, что надо сделать, чтобы качественно повысить свою успеваемость, видят собственное развитие и прогресс. Навык самооценивания у учащихся формируется из оценки по целому ряду критериев. В этом случае они учатся видеть свою работу как сумму многих умений, каждая из которых имеет свой критерий оценивания

- Оценка работы своей группы:

Все ли члены группы принимали участие в работе?	Дружно ли вы работали? Были ссоры?	Тебе нравится результат работы группы
Да, все работали одинаково	Работали дружно, ссор не было	Мы работали слаженно и у нас все получилось

Нет, работал только один	Работали дружно, спорили, но не ссорились	У нас были затруднения, но мы справились самостоятельно.
кто- то работал больше, кто- то меньше других	Очень трудно было договариваться, не всегда получалось	У нас были затруднения, мы справились с помощью учителя

- Приемы взаимооценивания на уроках в начальной школе.

Критерии оценки	Активно работал в группе	Выполнял свои обязанности	Соблюдал культуру общения
Оцениваю себя сам			
Оценка товарища			

Критерии:

++ все получилось;	-- были затруднения, но справился	- не получилось работать в группе
--------------------	-----------------------------------	-----------------------------------

Навык взаимооценивания помогает выявить достоинства и недостатки работы малой группы, соотнести их с критериями и посоветовать, что можно изменить. С целью рефлексии своей деятельности и работы малой группы второклассники, используя критерии само - и взаимооценивания, заполняют таблицу достижений SWN, где S- сильные стороны, W- пробелы (области, требующие улучшения) N- следующие действия(что дальше).[2с. 24]

S	W	N

В результате такой совместной деятельности, второклассники:

- Учатся слышать друг друга
- Высказывать свое мнение и аргументировать свое предположения
- Договариваться и приходить к совместному решению
- Допускать возможность существования других точек зрения

Использование само - и взаимооценивания включает следующие преимущества:

- Учащийся получает представление о целях и предполагаемых результатах своей учебной деятельности по предмету;
- Учащийся заранее может оценить свои сильные и слабые стороны;
- Учитель превращается из суровой судьи в заинтересованного помощника и консультанта;
- Открытость, прозрачность процесса обучения;
- Снижение тревожности ученика;

Таким образом, для учащихся использование само - и взаимооценивания является основой для осознанной работы по преодолению пробелов по предмету, для повышения уровня учебных достижений. Учебная деятельность приобретает форму активного исследования. [2,с.31]

Литература:

1. Государственная Программа развития образования Республики Казахстан на 2011 – 2020 гг.
2. Формативное оценивание: само- и взаимооценивание: методические рекомендации в помощь педагогам /Онищенко Е.А., Утегенова Б.М.- Астана:АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» Центр Педагогического мастерства, 2014.- 34с.
3. Ресурсы Интернет

Целеполагание как один из важнейших этапов урока

*Сердалина Б.Н., Хасенова А.Т., КГУ «Гимназия №93»
учителя начальных классов*

Обновленное содержание образования направлено на изменение роли ученика, который должен сейчас стать исследователем, добывающим знания самостоятельно, работая в группе с другими детьми или самостоятельно. При этом, открытие нового знания или новых приемов работы осуществляется по формуле: от действия – к мысли. Ведущая роль в этом процессе принадлежит целеполаганию. Целеполагание – это важнейший компонент учебной деятельности, который оказывает непосредственное влияние на формирование у школьников умения учиться и развивает его самостоятельность. При постановке целей урока нужно проектировать деятельность учащихся и учителя. При этом нужно обратить внимание, что цели, которые ставит перед собой учитель, и цель урока, озвученная детям, созвучны, но неодинаковы. Более развернутой формулировкой отличается цель урока для учителя.

Чтобы ученик сформулировал и ставил себе цель, его необходимо столкнуть с ситуацией, в которой он обнаружит дефицит своих знаний и способностей. Цели должны быть достаточно достижимыми, осознанными учащимися, перспективными и гибкими, то есть должны реагировать на изменившиеся условия и возможности их достижения. Только в этом случае цель воспринимается им как проблема, требующая решения и только тогда ученик осознает смысл учебной задачи и примет ее как лично для него значимую, его деятельность станет целенаправленной и мотивированной. Также необходимо определить, как и с помощью чего их реализовать.

Для того, чтобы цели учителя стали целями учащихся, необходимо использовать приемы целеполагания, которые выбирает учитель. Приемы целеполагания можно разделить на две группы: визуальные (тема-вопрос, работа над понятием, ситуация яркого пятна, группировка, исключение, домысливание, проблемная ситуация) и аудиальные (подводящий диалог, собери слово, исключение, проблема предыдущего урока).

Рассмотрим несколько приемов целеполагания, которые мы применяли на уроке русского языка в 3 классе по теме «Одушевленные имена существительные». Во время проведения стартера, на доске записаны слова «учебник», «стол», «девочка», «мыло», «окно», «дорога», «вечер», «травы». Слово «девочка» выделено, синим цветом. Задаем учащимся следующие вопросы:

- что вы заметили, глядя на записанные слова? (слово «девочка» выделено синим цветом)

- что общего у этих слов? (все они относятся к одной части речи, записаны в единственном числе и т.п.)

- чем отличается это выделенное слово от других? (оно отвечает на вопрос кто?)

- кто сможет определить цель нашего урока?

Таким образом, нужно подвести к тому, чтобы каждый учащийся определил цель лично для себя, цель достижимую и посильную.

При переходе к следующему этапу считаем действенным применение приема «проблемная ситуация». Проводим игру «Кто или что?», когда учащиеся в парах задают вопрос к слову и определяют, является ли это слово одушевленным, делают выводы и формулируют правило. (Имена существительные, отвечающие на вопросы кто? – одушевленные, что? – неодушевленные)

На этапе закрепления полученных знаний эффективен прием «Группировка». Учащимся предлагаются слова, которые нужно сгруппировать. Цель, которую ставят дети, - научиться классифицировать одушевленные и неодушевленные имена существительные.

Легко заметить, что практически все приемы целеполагания строятся на диалоге, поэтому очень важно грамотно сформулировать вопросы, учить детей не только отвечать на них, но и придумывать свои.

Обучать ребенка приемам целеполагания следует с первого класса, с самых первых шагов. Систематическая и целенаправленная работа по формированию умения целеполагания приведет к тому, что каждый ученик на уроке – участник, активный деятель, каждый чувствует себя соиздателем общего творения и учебная деятельность приобретает форму активного исследования.

Литература:

1. Голубчикова, М.Г. От творчества учителя к творчеству ученика: путеводитель по продуктивному обучению: / Учеб.пособие / М.Г.Голубчикова. – Изд. 4-е, дополн. и перераб. – Иркутск: Изд-во Иркут.гос.пед.ун-та, 2007. – 127с.

2. Косогова, А.С. Становление педагога: монография./ А.С.Косогова. - Иркутск: Изд-во Иркут.гос. пед. ун-та, 2001. – 178с.

3. Хуторской, А.В. Современная дидактика: Учеб.пособие. 2-е изд. перераб./ А.В.Хуторской. – М.: Высш. шк., 2007.- 639с.: ил.

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруды оқу, жазу, сөйлеу арқылы дамыту

*Серікова А.Т., №25ЖББОМ
бастауыш сынып мұғалімі*

*«Бар ғылымның бастауы – мектеп, сондықтан біздің мақсатымыз -
білім сапасын жақсарту»
Н. Ә. Назарбаев*

Мемлекет басшысы Н.Ә. Назарбаев 2012 жылғы 27 қаңтардағы «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» атты Қазақстан халқына жолдауында «функционалдық сауаттылықты арттыруды» Үкіметке негізгі тапсырма етіп жүктеген болатын. Жалпы, функционалдық сауаттылық дегеніміз – оқушылардың әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге белсене араласуы, яғни бүгінгі жаһандану дәуіріндегі заман ағымына, жасына қарамай ілесіп отыруы, үнемі білімін жетілдіріп отыруы. Бұл тақырыптың негізгі мазмұны сындарлы оқытуға негізделеді. Білім беруді жаңарту оқушы білімін ғана емес, оларды қолдану дағдыларын, атап айтқанда функционалдық сауаттылығын қалыптастырады. Оқушылардың бойында өзіндік білім алу, талдау, құрастыру, қоғамдық өмірде өзін-өзі жан-жақты таныту үшін білімін пайдалана білу дағдыларын қалыптастырады және қоғамға пайда келтіреді. Жалпы айтқанда, жаңа бағдарлама мазмұнына негізделсек, сапалы оқытудың негізгі мақсаты - сабақ сапасын көтеру, оның түрлерін жетілдірудің жолдарын іздеу, іздене отырып оқушының пәнге қызығушылығын арттыру, танымдық ізденпаздығын белсендіру болып табылады. Ол баланың шығармашылық қабілетін оятып, танымдық қасиеттерін дамытады. Қазіргі негізгі мақсат – оқушының пәнді терең түсіну қабілетін дамыту, алған білімін сыныптан тыс жерде, кез-келген жағдайда тиімді пайдалана білуін қамтамасыз ету, яғни оқушылардың мектепте алған білімдерін өмірде тиімді қолдануға үйрету. Бастауыш сынып оқушыларының оқу, жазу сауаттылықтарын қалыптастыруда, ең алдымен, балалардың ойлауы мен сөйлеуі маңызды орын алады. Мәтінді дұрыс, мәнерлеп және шапшаң оқуды меңгеруі, шығарма авторының көзқарасын түсіну, мәтінді оқырман ретінде қабылдауға тәрбиеленеді, көркем-шығармашылық қабілеттері дамиды. Сөз өнеріне деген қызығушылығы артып, тілдік эстетикалық талғамы қалыптасады. Сөйлеу әрекетінің түрлері жетіліп, ұлттық және жалпыадамзаттық құндылық пен рухани адамгершілікке тәрбиеленеді. Сөйлеу қызметінің барлық түрлерін меңгерген сауатты жазу және сауатты оқу жетілген, шығармашылық қабілеттері мен тілдесімдік дағдылары дамыған, ауызша және жазбаша сөйлеу әрекеттерінде қолдана

алатын, өз ана тіліне деген құрметі мен құндылығын сезіндіру тұлға болып қалыптасуына ықпал етеді. Ресми дерек бойынша, мектеп жасындағы балалардың 40%-ы әдеби мәтінді түсінуге қиналатындығы дәлелденген. Бұлар мектептен білім алса да, қызмет жасауға келгенде қарапайым жазу үлгісін білмейтіндігін көрсеткен. Тіпті олар әртүрлі жағдайда кездескен бланкіні толтыра алмай, ондағы ақпараттың мәнісін түсіне алмапты. Соның салдарынан адамдардың сауатсыздық деңгейінің төмендеуі, оларға дұрыс білім беріп, тиянақты оқытпаудан, үйретпеуден туындаған. Сол себептен, жалпы білім беретін мектептерде Қазақстан Республикасының зияткерлік, дене және рухани тұрғысынан дамыған азаматын қалыптастыру, оның әлемде әлеуметтік бейімделуі қажет. Әсіресе, бастауыш сыныпта сөйлеуге, жазу мен оқуға баулиды. Осы баспалдақтан бастап, болашақ елдің болашағы қалыптасады деген сөз. Қорытындылай келе, баланың танымдық қабілеттері мен танымдық үдерісін дамытуға, жағымды қызығушылық қалыптастыруға, белсенді сөздік қорын, ауызша және жазбаша тілін дамытуға өзім де көп жетістікке қол жеткізуге болады. Оқушы білімді өз бетімен меңгеріп, өз болжамдарына күмәнмен, сыни тұрғыдан қарайды. Әлем, тіршілік, жаратылыс туралы өзінің түсінігін тереңдетіп, кеңейтуге ұмтылу оқу үдерісіне мұғаліммен бірге араласып отырады. Тіпті өзінің және сыныптас достарының білімін бағалауда да өз үлесін қоса алады. Ол үшін бағалау өлшемдеріне сүйене отырып, топпен, жұппен немесе жеке жауап берген балалардың еңбегін формативті бағалау оқушының әрі қарай ынталанып оқуы үшін үлкен ықпал етеді, сондықтан функционалдық сауаттылықты қалыптастыру қазіргі таңда оқыту жүйесіне қойылып отырған әлеуметтік сұраныс талаптарына сай келу үшін бастауыш сыныптарда оқушының оқу, сөйлеу, жазу сауаттылығын қалыптастыруға бағытталған арнайы жұмыс арқылы оң нәтижеге қол жеткізуге болады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары.
2. Мұғалімге арналған нұсқаулық
3. Білім беру мекемесіндегі мұғалім қызметінің ұйымдастырылу бағыттары (әдістемелік нұсқау)
4. Оқытуда интербелсенді әдістерді қолдану. Алматы, 2012ж. А.Қ.Әлімов

Развитие математической функциональной грамотности средством факультативного курса «Занимательная математика»

*Серченя О.Н., Ерыгина А.А.
КГУ «Опорная школа (ресурсный центр)
на базе средней школы №23 п. Молодежный»
учителя начальных классов*

Дети любят решать задачи, которые им не по плечу.

Для них это единственная возможность расти.

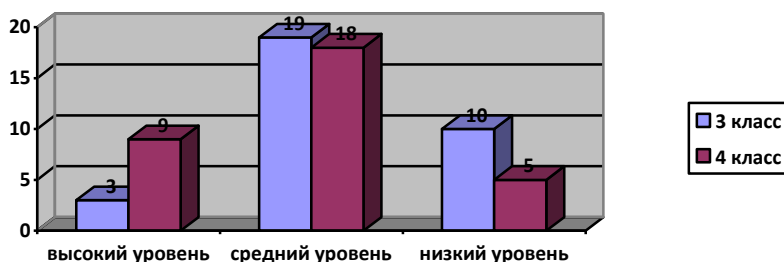
Джанни Родари.

Современное общество предъявляет новые требования к системе образования: Казахстану нужны люди, умеющие творчески мыслить, принимать нестандартные решения. В связи с этим в июне 2012 года №832 Постановлением Правительства РК утвержден Национальный план действий по развитию функциональной грамотности школьников на 2012-2016 годы, который включает комплекс мероприятий по содержательному, учебно-методическому, материально-техническому обеспечению процесса развития функциональной грамотности школьников[3].

В сегодняшнем быстроменяющемся мире функциональная грамотность становится основой для активного участия человека в социальной, культурной, политической и экономической сферах, также становится важным базовым фактором, влияющим на « обучение в течение всей жизни» [1].

В наше время большое внимание уделяется развитию математического образования. Фундаментом высокого уровня математического образования является математическая грамотность, т.е. способность школьников определять и понимать роль математики в окружающем его мире, применять её в жизненных ситуациях. Еще К.Д. Ушинский отмечал, как важно серьезное занятие сделать для детей занимательным. Советовал включать игры в серьезный учебный труд. С этой целью в 3-4 классах в 2013-2014 учебном году введен факультативный курс «Занимательная математика». Нами разработана программа курса, рассчитанная на 34 часа в год. Цель курса - выявление и развитие функциональной математической грамотности учащихся. Задачами курса являются развитие воображения, математического, творческого и логического мышления. Поэтому для определения уровня развития способности действовать в уме школьный педагог-психолог в I четверти 3 и 4 классов проводил диагностику А.З. Зака «Определение уровня развития мышления». Из диаграммы видно, что в 3 классе большинство детей имели средний или низкий уровень мышления, а в 4 классе количество учащихся с низким уровнем уменьшилось вдвое.

Определение уровня мышления А.З.Зака

По нашему мнению причиной повышения уровня мыслительных вычислений является целенаправленная работа на занятиях факультативного курса. Ведь в программу включены разные по содержанию и сложности игры, задачи – шутки, задачи на смекалку, ребусы, головоломки, кроссворды, логически-поисковые задачи, которые помогут детям ориентироваться в реальной жизни, больше узнать нового и интересного о математике, воспринимать и анализировать информацию. Так как в настоящее время много внимания уделяется международному мониторинговому исследованию TIMSS, нами используются в качестве тренажеров задания TIMSS. Много интересных заданий предлагаем ребятам со счетными палочками. Работая с ними, дети строят и преобразуют простые и сложные фигуры по условиям. Головоломки предлагаем детям в определенной последовательности: составить два равных треугольника из 5 палочек. Составить два равных квадрата из 7 палочек. Составить 2 квадрата и 2 треугольника из 9 палочек. Далее усложняется характер задач на формирование фигур. Например: в фигуре, состоящей из 9 квадратов, убрать 4 палочки, чтобы осталось 5 квадратов.

Также используем загадки с математическим сюжетом. Они способствуют развитию самостоятельного мышления, умению доказывать правильность суждения, владению умственными операциями, т.к. отгадывание загадок - это мыслительный процесс. Но не достаточно только отгадать. Каждая загадка - это еще и логическая задача, решая которую ребенок должен совершать сложные мыслительные операции.

Предлагаем детям поиграть в игры-головоломки. Сущность игры состоит в том, чтобы воссоздать на плоскости силуэты предметов по образу или замыслу. «Танграм» - дети выкладывают силуэты животных, человека, предметы домашнего обихода. «Колумбово яйцо» - силуэты птиц, самостоятельно придумывают фигуры воинов, балерин. «Пифагор» - силуэты животных. Эти игры способствуют развитию пространственных представлений, сообразительности, смекалки, требуют умственного и волевого [2].

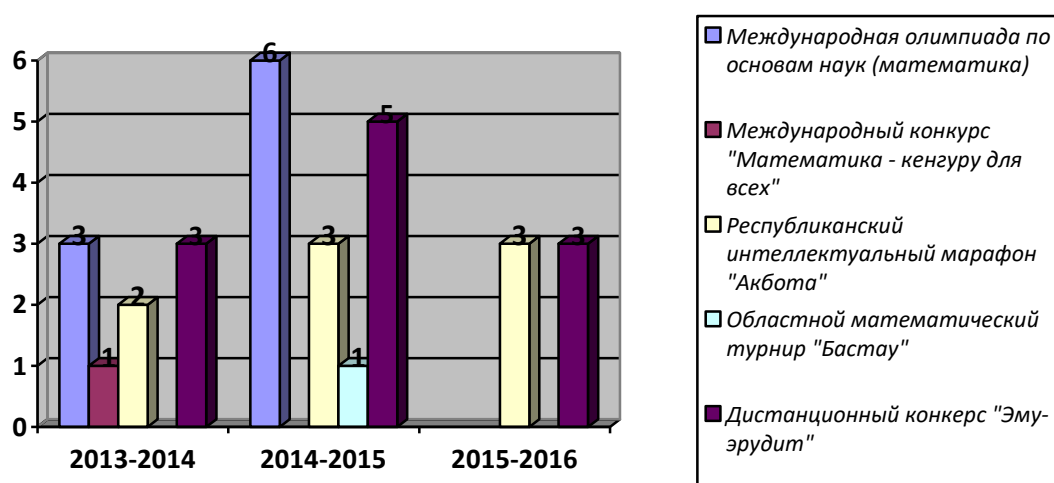
Разрабатывая программу, мы ставили цель не только повысить математическую грамотность учащихся, но и привлечь родителей к повышению их интереса к изучению математики. В начале 3 класса мы проводили анкетирование среди родителей на тему «Математика в семье». Анализ анкетирования показал, что дома математикой занимаются 27% родителей; 15% родителей используют и могут предложить другим детям для развития умственных способностей занимательные задания по математике; и только 7% понимают роль занимательного материала в развитии математических способностей ребенка.

Для повышения математической грамотности родителей мы проводили родительское собрание на тему «Развитие математических способностей у детей средствами занимательной математики», приглашали родителей на

занятия и вместе решали занимательные задания, задачи логического характера. Дома родители вместе с детьми делали мини-проект книжек-малышек «В мире занимательной математики». Ребята с родителями придумывали задания с числами, составляли ребусы, примеры со звездочками. Выходом мини-проектов была их совместная защита на предметной неделе по математике. К концу года 36% родителей стали больше интересоваться математикой, стали приобретать для детей развивающие игры.

Результатом нашей работы являются стабильные показатели призовых мест учащихся в международных, республиканских и областных олимпиадах и конкурсах по математике.

Количество призовых мест в олимпиадах и конкурсах по математике различного уровня

Мы считаем, что регулярное использование заданий занимательного характера способствует развитию математического и логического мышления, самостоятельности, инициативы ребенка, расширяет математический кругозор, повышает интерес к изучению математики, позволяет ориентироваться в простейших закономерностях окружающей их действительности и активно использовать математические знания в повседневной жизни.

Литература:

1. Инструктивно-методическое письмо: Об особенностях преподавания основ наук в общеобразовательных организациях Республики Казахстан в 2015-2016 учебном году. Астана.2015 .
2. Тарабарина Т.И., Елкина Н.В. «И учеба, и игра: математика. Ярославль.2001
3. <http://collegy.ucoz.ru/publ/29-1-0-17362>

Бағалау – оқу мен оқытуды жақсартудың аса маңызды факторы

*Смагулова Л.Т., Нуранова Г.М., № 54 ЖББОМ
бастауыш сыныптың мұғалімдері*

Елбасы Н. Ә. Назарбаев: «Еліміздің ертеңі бүгінгі жас ұрпақтың қолында, ал жас ұрпақтың тағдыры ұстаздың қолында», - деген ұлағатты сөзі кімді болса да толғандырмай қоймайды. Білімді, озық ойлы, дарынды, талантты ұрпақ – заман дамуымен жаңашылдықты қабылдай отырып, үлесін қосады, өйткені олар бүгінгі еліміздің жарқын болашағы емес пе?! Осындай дарынды, талапты жастарды біліммен сусындататын – Ұстаз.

Қазіргі уақытта мұғалім болу – үлкен шыдамдылықты қажет етеді. Жақсы ұстазды балалар да, ата-аналар да тани біледі. Әр баланың бойындағы күш-қуатын, дарындылығына көз жеткізе отырып, анықтау, дұрыс бағалай білу-ұстаздың басты міндеті. Сол кезде ғана біздің еліміз басқа тәуелсіз елдермен терезесі тең болады. Ол үшін – білімді ұрпақ болу керек, өйткені – болашақтың бүгіннен нұрлы болуына ықпал ететін – білім.

XXI ғасыр – білім ғасыры. XXI ғасырда білімді дамыта алмаған мемлекет тоқырауға ұшырайтыны сөзсіз. Білім негізін – мектептен жүйелеу керек. Мұғалімдер жаңа бағытта жұмыс жасайды. Қазіргі уақытта түрлі ақпараттың көптігі мұғалімнің ізденуін, өз білімін жетілдіруін қажет етеді. Әр мұғалім өз ісіне немқұрайлылықпен қарамауы керек, өз пәні бойынша біліміне, өзіне педогогикалық дағды қалыптастырмаса, әдістемесіне өзгерістер енгізбесе бір сарынды сабақтардан бала жалығады. Себебі, қазіргі заман – әр адамнан өзгерісті талап етеді. Өзгеріс-үздіксіз ізденіс пен еңбектің арқасында келеді. Өзіндік даму жоспарын жасау кезінде:

1. Мен осы уақытқа дейін қандай өзгеріс жасай алдым?

2. Мен бүгін қандай өзгеріс жасап жатырмын?

3. Мен болашақта қандай өзгеріс жасай аламын, оған қалай қол жеткіземін? - деген сұрақты қойып, саралай білуі қажет.

Оқушы қызығушылығының оянуы мұғалімнің сабақ беру шеберлігін көрсетеді. Сабақ барысында мұғалім оқушы қабілетін ашады, мүмкіндіктерін көреді, оқушы білімін жақсарту үшін кедергілерді анықтау арқылы нәтижеге жетеді. Тақырыпқа қызыққан оқушы-өзі іздене бастайды, керекті мәліметті өзі іздеп табады. Егер оқушыны бағалау кезінде «Қолыңнан келеді!», - деген ынталандыру сөзін қолдансаңыз, ішкі ынтасы артады. Осы арқылы оқушы өзінің «орындай алмаймын» деген ішкі үрейінен арылады.

Сабақ процесі кезінде мұғалім тақырыпты қызықты, әсерлі жеткізе отырып оқушыдан кері байланыс алады. Сабақ соңында оқушыны бір жауабы үшін емес, бірнеше жауабы үшін бағалау керек. Сонда оқушының танымдық қабілетін анықтай аласыз. Мұғалімнің де басты міндеті-жай үйрету емес, тапсырманы түрлендіріп беру арқылы оқушының ойлау қабілетін дамыту. Берілген тапсырмалар қарапайым сұрақтан күрделенсе нәтижеге жетуге

болады. Жеке, жұптық, топтық жұмыстарды орындау кезінде оқушылардың бір-біріне деген сенімдері артады, жағымды көңіл-күй сыйлайды, өз әрекеттеріне, өзгелердің көзқарастарына баға беру арқылы рефлексия жасауға дағдыланады. Оқушыларды бағалау және олардың өзара бір-бірін бағалауында қолданатын бағалау түрлерін түрлендіріп отырған дұрыс. Күнделікті сабақ барысында бағалау әдістері сол күнгі білім алу процесінде болған ілгерілеуді немесе бүкіл сыныптың кері байланысын көрсетуге арналған визуалды құрал. Өзара және өзін-өзі бағалау оқудың күтілетін нәтижелері оқушыларға түсінікті әрі анық болуы керек, сол арқылы оқушылар олардың біраз немесе барлық бағалау критерийлеріне жеткендігін анықтап, нені жақсарту керектігін белгілей алады. Бағалаудың тағы да бір тиімді түрі-оқушыларды өлшемді бағалау үрдісі. Берілген жүйе бойынша оқушының оқу жетістігін алдын-ала қатысушыларға нақты, ұжымдасып жасалған өлшемдермен салыстыру үшін тиімді. Бұл бағалау арқылы оқушыны жақсы оқуға жетелейміз, біліміндегі кедергілерді анықтаймыз. Бұл үрдіс-оқу тапсырмасының дұрыс орындалу жолдарын айқындайтын нақты көрсеткіштерінен тұрады, осы көрсеткіш бойынша бағалау оқушының белгілі мақсатқа қаншалықты жеткен дәрежесін анықтайды.

Оқыту үшін бағалау әр түрлі формада іске асады, оқуды бағалауға дейін оқушы кеткен кемшіліктерін түзей алады және өзін-өзі бағалайды кері байланыс жасайды, мұғалімде балаға деген сенімділік қалыптасады. Бағалау ынталандыру, мақсатқа жету. Оқушылардың үнемі бағаланып отыруы педагогикалық қызмет пен саралаудың басқа да түрлерін қолдану оқушылардың қажеттіліктеріне қарай үнемі түзетіліп отырылады.

Оқуды (жиынтық) бағалау оқушының белгілі мерзімде (тоқсан, жарты жылдық, жылдық) аяқтаған кездегі білімдерін анықтау үшін керек. Сол арқылы оқушының пікірін, ойын біліп, түсіндіріп, қорытынды шығарамыз. Сабақ кезінде оқушының жетістігін қолпаштап отыру қажет, себебі, оқушы бағалаудың түрлерімен күнделікті сабақта танысып дағдыланса, бірте-бірте құрдастарының да білімін бағалап, қорытынды жасай алады.

Бағалау – сынақтан жоғары. Оқыту үшін бағалау – оқушыға, оқушы жетістіктеріне қатысты. Оқушыларға сабақ барысында бағалау парақтарын қайталай түсіндіру арқылы қалыптастырамыз. Ол үшін бағалаудың мынадай бағалау парақтарын пайдалануға болады: қадағалау-оқушының жылжуын, жетістігін көрсетеді, рубрикатор-сапаны көрсетеді, өзі-өзі бағалау-сынақ тест арқылы әлді, әлсіз жақтарын анықтайды, құрдастарын бағалау – білімдерін сыни тұрғыда бағалайды, топтық бағалау – топ мүшелерінің жиынтық бағалауы арқылы бағаланады. Тарау аяқталғанда немесе тақырып біткен кезде оқушы білімін бағалау үшін сынақ (тест) алу да тиімді. Сынақ (тест) тапсырмалары жоғары сапалы, теорияны практикамен ұштастыруға негіздеу керек. Дұрыс құрылған сынама бағалау кезінде қиындық туғызбайды. Қайта келесі сынамада нені қамту керектігіне сілтеме береді. Дұрыс тізбектелген сынақ алу нәтижесінде оқушы қабілетінің күшті, әлсіз жақтары анықталады.

Оқушының алғашқы білім деңгейін анықтау үшін-бастапқы, оқушының пәнге деген қабілетін анықтау үшін-қабілеттілікті тексеру, оқушының оқуына қандай көмек қажеттігін анықтау үшін-диагностикалық, белгілі бір тарауды аяқтағанда-қорытынды сынақ алынып, бағаланады. Оқушының ойлау қабілетіне еркіндік беріп, жетелеп, бақылап, дер кезінде кемшілігін дұрыстау үшін дұрыс жол көрсетіп, дұрыс бағаласақ білім өз нәтижесін бере алады.

Қазақтың ұлы педогогі Ыбырай Алтынсарин: «Егер балалар бірдеңені түсінбейтін болса, онда оқытушы оларды кіналауға тиіс емес, оларға түсіндіре алмаған өзін кіналауға тиіс. Ол балалармен сөйлескенде, шыдамдылық етуі керек...», -деген философиялық ойын үнемі жадымызда ұстағанымыз жөн.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Мұғалімдерге арналған нұсқаулық ІІІ деңгей.
2. Н.Ә. Назарбаев Қазақстан халқына жолдауы «Нұрлы жол-болашаққа бастар жол».
3. «Ізденіс» газеті.

Развитие функциональной грамотности младших школьников через активные методы обучения

*Смолькина Е.В., КГУ «СОШ № 82»
учитель начальных классов*

В Послании народу Казахстана Глава государства Н. А. Назарбаев выделил следующее: «Чтобы стать развитым конкурентоспособным государством, мы должны стать высокообразованной нацией. В современном мире простой поголовной грамотности уже явно недостаточно. Необходимо уделять большое внимание функциональной грамотности наших детей, в целом всего подрастающего поколения. Важно, чтобы наши дети были готовы к изменениям в современной жизни».

Современный урок, насыщенный активными методами обучения и информационно-коммуникативными технологиями – это, на мой взгляд, возможность создания благоприятной среды для развития функциональной грамотности учащихся. На развитие функциональной грамотности учащихся влияют следующие факторы:

- ✓ содержание образования (национальные стандарты, учебные программы);
- ✓ формы и методы обучения;
- ✓ система диагностики и оценки учебных достижений, обучающихся;
- ✓ программы внешкольного, дополнительного образования;
- ✓ модель управления школой (общественно-государственная форма, высокий уровень автономии школ в регулировании учебного плана);

- ✓ наличие дружелюбной образовательной среды, основанной на принципах партнерства со всеми заинтересованными сторонами;
- ✓ активная роль родителей в процессе обучения и воспитания детей.

Среди перечисленных выше факторов, одним из главных, на мой взгляд, является формы и методы обучения. Так как каждый учитель индивидуален и его формы, и методы обучения индивидуальны. Один и тот же урок, по одной и той же технологии, по одной и той же методике, но разные учителя - результат всегда будет разным.

Учителям начальных классов необходимо научить детей «добывать» знания в самостоятельном поиске, уметь анализировать, контролировать и оценивать свою работу и работу одноклассников, представлять доказательное решение, уметь признавать ошибки и исправлять их, уметь сотрудничать. Все более значимым становится приобретение учащимися знаний в самостоятельном поиске. Цель учителя не в том, чтобы ученик знал как можно больше, а в том, чтобы он умел действовать и решал проблемы в любых ситуациях.

Для решения этих задач каждый педагог просто обязан искать для себя и своей деятельности такие методы и технологии обучения, которые позволяют действительно работать «на результат».

В своей педагогической практике применяю активные методы обучения. Активный метод обучения – это форма взаимодействия учащихся и учителя, при которой учитель и учащиеся взаимодействуют друг с другом в ходе урока и учащиеся здесь не пассивные слушатели, а активные участники урока. Активный метод стимулирует внутреннюю мотивацию, вызывает у всех участников, обучающихся и учителя, только положительные эмоции, способствует:

- ✓ повышению самостоятельности и активности;
- ✓ формированию навыков поисковой и исследовательской деятельности;
- ✓ получению прочных знаний по предмету при упорной работе над решением поставленной задачи, доказательствах и защите своей точки зрения;
- ✓ развитию организаторских навыков;
- ✓ осознанию единства и целесообразности совместной деятельности;
- ✓ повышению стремления к коллективному анализу, рефлексии.

В атмосфере активного обучения учителю зачастую отводится роль посредника, поддерживающего учеников в их учебе и развитии навыков, скажем, в оценивании данных, обсуждении, принятии взвешенных решений, независимой работе и работе в команде. Важно участие учеников в процессе обучения.

Активные методы применяю на разных этапах урока. В качестве примера приведу фрагмент урока естествознания во 2 классе. Тема урока «Чего боятся микробы?» Цель урока: познакомить с микробами и ответить на вопрос: чего же боятся микробы? На уроке была групповая, парная работа. В начале урока

использовался приём «Большой палец» для определения психологического настроения учащихся. Для того чтобы узнать тему урока ученикам были предложены разгадать пиктограммы. В течение урока работали с микроскопами и лупами, искали информацию о микробах в дополнительной литературе (словаре, энциклопедии), смотрели видеоролики о разновидностях и делении микроба на ноутбуках. Приём «Карусель»: 2 группы выполняли задание: из пластилина слепить модель деления клетки микроба и рассказать остальным 2 группам. Учащимися был сделан вывод: микробы боятся мыло и воду. Чтобы не болеть надо соблюдать правила личной гигиены. В конце урока применила приём «Незаконченное предложение». При помощи приёма «Три лица» учащиеся оценили своё эмоциональное состояние после урока. На уроке применялось ИКТ.

При такой работе ни один ученик не остаётся без внимания. Групповая работа заставляет работать всех на равных, происходит взаимообучение учащихся. Использование на уроках активных методов в форме игры позволяет расслабиться, уметь выслушать одноклассника, проявить инициативу и попытаться самому высказать свою идею. А учитель видит достижения учащихся и их недостатки. Учащиеся любят такого рода занятия. Использование активных методов обучения позволяет урок сделать более интересным и эффективным.

На уроках русского языка и математики применяю приём «Горячий стул» для проверки правил, например по теме «Состав слова», «Части речи», «Компоненты при сложении, вычитании» и т.д.

Из жизненного опыта мы все знаем, что есть вопросы, на которые легко ответить "да" или "нет", но гораздо чаще встречаются вопросы, на которые нельзя ответить однозначно. Тем не менее, мы нередко оказываемся в ситуациях, когда человек, задающий вопросы, требует от него однозначного ответа. Поэтому для более успешной адаптации во взрослой жизни детей необходимо учить различать те вопросы, на которые можно дать однозначный ответ (тонкие вопросы), и те, на которые ответить столь определенно не возможно (толстые вопросы). Толстые вопросы – это проблемные вопросы, предполагающие неоднозначные ответы. Можно применять при изучении любой темы. Например, тема «Воздух»

Тонкие вопросы: Можем ли мы увидеть воздух? Чистый воздух имеет запах? Можем ли мы попробовать воздух на вкус?

Толстые вопросы: Дайте объяснение тому, что такое воздух? Как человек может почувствовать движение воздуха? Почему вы считаете, что воздух обладает какими – либо свойствами?

«Две звезды и пожелание» это метод поощрения, конструктивной оценки одноклассников как при работе в группе, так и индивидуально.

Очень часто после изучения какой-либо темы по любому предмету пишем с ребятами синквейн. Например, тема «Однокоренные слова. Мой учитель» писали синквейн к слову «учитель».

Учитель.
Заботливый, мудрый.
Учит, вдохновляет, уважает.
Я уважаю своего учителя.
Друг.

Синквейн позволяет мне, как учителю, сразу решить несколько задач. Изменить атмосферу в классе, сделать её творческой, проверить как ученики запомнили важнейшие понятия темы.

Каждые из этих методов позволяет эффективно решать конкретные задачи того или иного этапа урока.

Все методы и формы работы, используемые учителем, должны быть направлены на развитие познавательной, мыслительной активности, которая в свою очередь направлена на отработку, обогащение знаний каждого учащегося, развитие его функциональной грамотности.

Литература:

1. Методы Активного Обучения и преподавания

2. Национальный план действий на 2012-2016 годы по развитию функциональной грамотности школьников. Послание народу Казахстана от 27 января 2012 г. Н. А. Назарбаев.

3. Степихова В.А. Педагогические мастерские в опыте учителей. – СПб., 2002-119с.

Бастауыш сыныптарда оқу үрдісіндегі критериалды бағалаудың маңызы

*Төлеуханова Б.Т., Абдугали Р.М., №81 ЖББОМ
бастауыш сынып мұғалімдері*

Жалпы білім беретін мектептердегі білім алушылардың оқу жетістігін бағалауды қазіргі тәжірибеге еңгізудің негізін критериалды бағалау жүйесі анықтайды. Бұл бағалау рәсімдерінің сапалылығын, олардың халықаралық стандарттарға сәйкестігін және әр білім алушының оқудағы қажеттілігін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Қазақстан үшін ұсынылып отырған жаңа критериалды бағалау жүйесі білім алушының дамуын. Оның қызығушылығын және оқуға деген ынтасын арттыруға бағытталады. Анық құрастырылған бағалау критерийлерінің көмегімен мұғалім де, білім алушы да

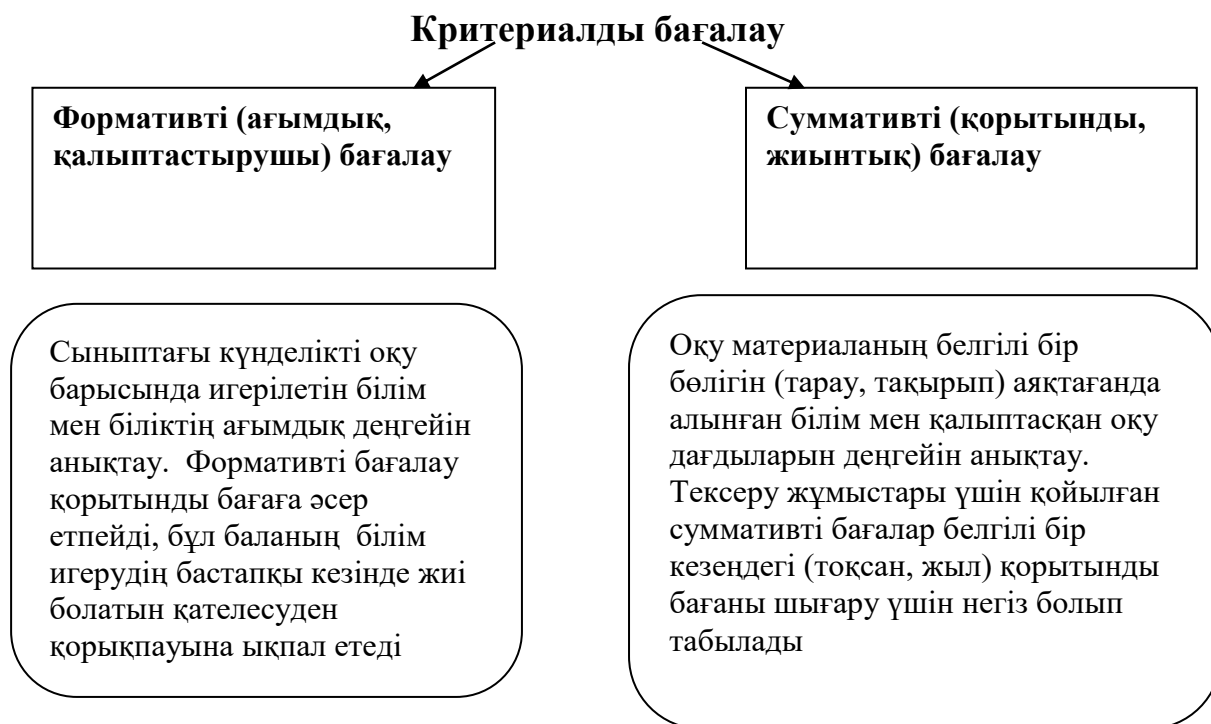
Білім алушы оқытудың қай сатысында ?

Олар білім алуда неге талпынады?

Бұған жетуге көмектесу үшін не істеу керек? Екенін түсінеді

Критериалды бағалау жүйесінің мақсаты бағалау критерийлерінің негізінде білім алушылардың оқу жетістіктері туралы шынайы ақпарат алу және оқу үдерісін жетілдіре түсу үшін оны барлық қатысушыларға ұсыну болып табылады.

Қазіргі таңда оқу жылы барсында оқудың ілгерілеуі, үлгерімі туралы мәліметті жинау үшін бағалаудың екі түрі жүзеге асырылады, қалыптастырушы және жиынтық бағалау.

Критериалды бағалауды заман талабына сай оқу үрдісінде пайдаланып жүргенімізге екі жыл уақыт болды. Тәжірбиемізбен бөлісетін болсақ оқушыларға арнайы қалыптастырушы бағалау тапсырмаларын дайындаған жағдайда мұғалім оқу үдерісіндегі оқу бағдарламасындағы барлық оқу мақсаттарын қамтуы тиіс. Онымен бірге мақсатына сәйкес бағалау критерийлері және дескрипторы міндетті түрде болуы қажет. Сонымен бірге мұғалім тапсырмаларды өз оқушыларының жеке ерекшеліктерін ескере отырып құрастырады. Әр тапсырмаға дескрипторлар анықталады. Мұғалім бағалау кезінде оның шешімі анық болу үшін тапсырмалардың дескрипторлары нақты болуы қажет. Төменде өз тәжірбиемізден бір қалыптастырушы бағалау тапсырмасын ұсынып отырмыз.

2-тапсырма

Сурет бойынша 2-3 сөйлем құрастырып жаз

Дескриптор: *Білім алушы*

- «я», «ю» әріптері бар сөздерді қатесіз жазады;
- сурет бойынша «я», «ю» әріптері бар сөздерді қатыстырып, сөйлемдер құрастырады;
- сөйлемдерді сауатты жазады.

Ал жиынтық бағалауға келсек, жиынтық бағалау барысында (бөлім\ортақ тақырыптар бойынша жиынтық бағалау), тоқсан соңында (тоқсандық жиындық бағалау) жүргізіледі. Жиынтық бағалауда міндетті түрде оқу мақсаты, мақсатқа сай бағалау критерийлері көрсетіледі.

Жиынтық бағалаудың тапсырмасынан үлгі.

Ия жаңартылған білім беру біздің еліміздегі оқу үрдісіне алғашқы еңгізгенде сан түрлі пікір айтылғаны рас. Бірақ осы бағдарлама бойынша жұмыс жасау барысындағы көзіміз жеткен дүние ол осы оқушыларды бағалау жүйесі. Өзіміздің ұстаздық тәжірибімізден байқағанымыз балалар бұрынғыдай баға үшін оқымайды, ал сабақта берілген бағалау критерийлеріне қол жеткізуге тырысады. Ал бағалау критерийі ол міндетті түрде оқу

мақсатымен байланыста болады, ал оқу мақсатына қол жеткізген бала сол күнгі тақырыпты меңгергені.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Бастауыш сыныпта критериалды бағалау» Мұғалімге арналған нұсқаулық. Астана 2016ж

2. «Жиынтық бағалауға арналған әдістемелік ұсыныстар». Дүниетану пәні 2 сынып.

Бастауыш сыныпта оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту

Туксанбаева Г.Т., Смағұлова А.З., №56 негізгі орта мектеп

Елбасымыз Н. Ә. Назарбаевтың 2012 жылғы 27 қаңтардағы Қазақстан халқына Жолдауында мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту мақсатында бес жылдық ұлттық жоспар қабылданғаны баршамызға белгілі. Ұлттық жоспардың мақсаты - Қазақстанда білім сапасын жетілдірудегі, оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі атқарылатын іс-шаралардың жүйелілігі мен тұтастығын қамтамасыз ету болып табылады. ЮНЕСКО-ның анықтамасына сүйене келе сауаттылық деген сөз тұлғаның оқу, түсіну және күнделікті өмірге қатысы бар қарапайым қысқа мәтіндер құрастыра алуы екен. Сондай-ақ сауаттылық деп әлеуметтік қатынастар жүйесінде қалыпты өмір сүруін қамтамасыз ететін минималдық дағдылар жиынтығы. Белгілі бір жағдайларда бұл дағдылар жиынтығы әр түрлі деңгейде болатындығына байланысты қазіргі білім беру тәжірибесінде «функционалдық сауаттылық» термині қолданылады. Бұл терминнің анықтамасы - адамның сыртқы қоршаған ортамен қарым-қатынас орната алуы және ол ортаға жылдам бейімделуі. Оқушылардың функционалдық сауаттылық мазмұны келесі құзыреттіліктерден көрінеді:

- оқу, жазу сауаттылығы;
- жаратылыстану ғылымындағы сауаттылық;
- математикалық сауаттылық;
- компьютерлік сауаттылық;
- денсаулық мәселесіндегі сауаттылық;
- құқықтық сауаттылық

Функционалдық сауаттылықты дамытудағы білім мазмұнының жаңғыруы – сындарлы оқыту теориясына негізделеді. Сындарлы оқытудың мақсаты – оқушының пәнді терең түсіну қабілетін дамыту, алған білімін сыныптан тыс жерде, кез келген жағдайда тиімді пайдалана білуін қамтамасыз ету.

Нәтижеге бағытталған білім (НББ) жағдайында оқу дайын оқу материалына бағдарланбайды, қажетті ақпаратты өз бетімен іздестіру оны қажетті жерде қолдана алуға бағдарланады.

Компетенциялар – іс-әрекетке және оқушылардың алған білім-біліктерін күнделікті өмірдегі жағдаяттарды дұрыс пайдалана білуге басым бағыт береді. Бұл білім сапасын жетілдіруге мүмкіндік жасайды.

Компетенттілік – оқушының алған білім мен біліктерін күнделікті өмірде практикалық және теориялық мәселелерді шешуге қолдана білу қабілеттілігі.

Декомпозиция – мақсатты нақтылау.

Сабақтың мақсаты, нәтижесіне жету де проблеманың бірі. Мақсат анық, нақты, мазмұны толық болу керек. Мақсат мүмкіндік пен сұраныстың қанағаттануын көздеу керек. Мақсатта оқушының да іс-әрекеті көрініп тұру керек. Әдебиеттерді шолу – кіші мақсаттардың бірі. Интеллект – (лат.-таным, ұғыну, таңдау), жеке тұлғаның ақыл-ой қабілеті. Ақыл-ой сезімі адамның таным іс-әрекетімен байланысты. Адамның шындықты тануға деген ақыл-ой сезімі таңданудан басталады. Таңдану адамды әрбір нәрсенің, құбылыстың, оқиғаның мән-жайын жан-жақты танып, оны тереңірек түсінуге жетелейді. Оның «ізденімпаздық» әрекетін тудырады. Іздену барысында адам түрлі болжам, теориялық тұжырымдар жасайды.

Нәтижеге бағытталған білім (НББ) жағдайында оқу дайын оқу материалына бағдарланбайды, қажетті ақпаратты өз бетімен іздестіру оны қажетті жерде қолдана алуға бағдарланады.

Ғылыми-жаратылыстану білім беру саласы оқушылардың бойында табиғат құбылыстары және заңдылықтары жайлы ұғым қалыптастырады; табиғатты танып-білудің ғылыми әдістерімен таныстырады. Ол адамға табиғаттың бір бөлігі ретінде тек табиғат әлемін түсінуге ғана емес, сонымен қатар бұл құбылмалы әлемде дүниетанымдық, мәдени және білікті тұлғаның қалыптасуына, жүйелі-құнды жеке тұлғалық тәрбие беруге бағытталған.

«Жаратылыстану» білім саласының пәндерін оқытудағы басты компоненттерінің бірі ғылыми-жаратылыстану сауаттылығы, яғни тұлғаның функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға бағытталуы тиіс.

Жаратылыстанулық білім, білік, дағды қалыптастыру бастауыш мектепте «Дүниетану» пәні арқылы жүзеге асырылады. «Дүниетану» пәнінде кіріктіру ұстанымы «адам – табиғат – қоғам» ретінде ғана емес, «адам – заттар», «адам – қоғам», «адам – табиғат әлемі», «адам – адамдар», «адам – отбасы», «адам – оның шығармашылық әрекеттері», «адам – туған елінің тарихы», т. б. арқылы да жүзеге асады. «Дүниетану» пәнін оқыту үдерісі кіріктіру ұстанымына негізделсе, бастауыш сынып оқушысы «адам – табиғат – қоғам» жүйесіндегі өзара байланысты ұғынады, экологиялық мәдениеттің қарапайым білік, дағдыларын игереді, өзінің табиғаттағы әлеуметтік өмірдегі, қоғамдық ортадағы орнын түсініп, жеке тұлға ретінде өзін-өзі, өзінің мүмкіндіктері мен қабілеттерін сезінетін болады.

Бүгінгі күн талабына сай жан-жақты дамыған, белсенді, өмірге талпынысы, қызығушылығы бар адамды мектеп табалдырығынан дайындап шығарудың ең бір тиімді тәсілі ол – оқытудағы математикалық сауаттылық.

Мысалы, «Алматыкітап» баспасының 3-сыныпқа арналған «Дүниетану» оқулығындағы «Математиканың Дүниетанумен байланысы» атты тақырыбында оқушылар «Математика» пәнінен алған білімдерін еркін қолдана алады. 1 жылда 12 ай, 1 айда 30-31 тәулік, 1 тәулікте 24 сағат т.с.с. Сағат пен күнтізбелер адамдардың уақытты анықтауына көмектеседі.

Ұзындық өлшемі арқылы әртүрлі заттардың ұзындығын, ауыл мен қалалар арасын, үйлердің, таулардың биіктіктерін тағы басқаларды өлшеуге болады. Сызғыш пен өлшеуіш әртүрлі заттардың биіктігін, ұзындығын, енін дәл өлшеуге көмектеседі.

«Өзін-өзі тану» пәнінің де «Дүниетану» пәнімен ықпалдастығы анағұрлым жоғары. Пәнді зерделеу кезінде келесі бір пәннің заңдары, теориялары мен әдістерін қолдану – оқушы санасында дүниенің тұтас бейнесін қалыптастырады. Оған дәлел, «Өзін-өзі тану» пәніндегі «Көп біріксе - береке», «Бұлақ сылдыры» т.б. әңгімелер мен мәтіндер оқушылардың танымдық қабілеттерін дамытып қана қоймай, олардың қоршаған ортаны зерттеу қызығушылықтарын арттырып, тұлғаның бойындағы өзіне беймәлім қырларын ашуға үлкен көмегін тигізеді. Нәтижесінде оқушы бұрынғы алған білімін пайдалана отырып, жаңа жағдайларды ойлайды, салыстырады, бағалайды, жеке бөлшектерден, дара ұғымдардан тұтас дүние жасай алады. Функционалдық сауаттылық оқушылардың сыртқы ортамен қарым-қатынас жасау қабілеті, оқушылардың өзгермелі өмірге бейімделуінің шарты, оқушылардың жеке бас қабілеттерін дамытудың тетігі, оқушылардың әлеуметтік дағдыларын дамытудың негізі, әлеуметтік-мәдени дамуының өлшемі, білім, білік, дағдыларының құзыреттілікке ұласу жолы.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Әдістемелік нұсқау хат , Астана-2014ж.
2. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлтық іс-қимыл жоспары (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымдағы № 832 Қаулысы).
3. ҚР білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.-Астана, 2010ж.
4. Оразахынова Н., Кенжебаева Г. М. - «Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру жолдары» ғылыми мақаласы, 2012. [- Б. 42-47].
5. Б.Баймұханов, З.Бекбаева «Оқушылардың математикалық тапсырмаларды орындаудағы дербестігін арттыру» Алматы, 2006ж.

Формирование функциональной грамотности у младших школьников в условиях новой образовательной программы

*Турсунова М.О., КГУ «Школа-гимназия № 102»
учитель начальных классов*

Президент Казахстана поставил цель — войти в 30 наиболее развитых стран. Главная задача в школьном образовании — поднять качество обучения. Важным становится не то, что знает человек, а что он умеет и как он умеет применять знания. То есть значение приобретет не количество знаний, а функциональная грамотность.

Если человек способен находить новые пути решения задачи, если он может на основе разрозненных данных построить работающую модель, то он является функционально грамотным.

В нашем государстве вопросу функциональной грамотности уделяют большое внимание. Правительством Республики Казахстан был принят Национальный план действия по развитию функциональной грамотности школьников. В школе на современном этапе ученик поставлен в центр учебного процесса. Внимание акцентируется на развитии ученика, формировании его мотивационной сферы и независимого стиля мышления.

В очередном послании глава нашего государства подчеркнул «Необходимо также уделять большое внимание функциональной грамотности наших детей, в целом всего подрастающего поколения. Это важно, чтобы наши дети были адаптированы к современной жизни» [3]. Проект Государственного стандарта ориентирован на реализацию модели компетентностного образования, упор делается, во-первых, на создание принципиально новой модели образования, которая ориентирована на результат. Во-вторых, нужно создать условия для реализации концепции «Обучение в течение всей жизни» [4].

Формированию функциональной грамотности на уроках в начальной школе помогут задания, соответствующие уровню логических приемов. Одной из основных задач, поставленных перед казахстанскими учителями является следующее: «Чтобы стать развитым конкурентоспособным государством, мы должны стать высокообразованной нацией. В современном мире простой поголовной грамотности уже явно недостаточно. Наши граждане должны быть готовы к тому, чтобы постоянно овладевать навыками работы на самом передовом оборудовании и самом современном производстве. Необходимо также уделять большое внимание функциональной грамотности наших детей, в целом всего подрастающего поколения. Это важно, чтобы наши дети были адаптированы к современной жизни» [2].

Одной из актуальных проблем новой образовательной программы является формирование мыслительной деятельности учащихся на уроках. Научить школьников учиться, подготовить их к самообразованию, самостоятельному овладению знаниями, сформировать потребность в чтении, осмысленном освоении нового материала - основная задача сегодняшнего дня.

С развитием и ростом интереса к новым информационным ресурсам, интерес к чтению резко падает, теряется осмысленное чтение. В связи с этим необходимо развивать функциональной грамотности учащихся.

Функциональная грамотность – тот уровень образованности, который может быть достигнут учащимися за время обучения в школе, и предполагает способность человека решать стандартные жизненные задачи в различных сферах жизни и деятельности на основе преимущественно прикладных знаний.

В современном, быстро меняющемся мире, функциональная грамотность становится одним из базовых факторов, способствующих активному участию людей в социальной, культурной, политической и экономической деятельности, а также обучению на протяжении всей жизни.

Если ранее функциональная грамотность не включалась и не значилась в конечных результатах общего среднего образования, то сейчас общие ориентиры развития функциональной грамотности определены в Государственной программе развития образования Республики Казахстан на 2011 - 2020 годы. [1]

На современном этапе развития образования одной из главных задач является развитие профессиональной компетентности учителя, обеспечивающей реализацию педагогического процесса, инициирующего и формирующего функциональную грамотность учащегося.

При условии использования в своей работе передовых педагогических технологий, мы выполним главную цель формирования функционально-грамотной личности, т. е. формирования в организациях образования интеллектуального, физически и духовно развитого гражданина РК. Таким образом, формирование функциональной грамотности учащихся на современном этапе развития школьного образования и планируемого перехода на 12-летнее образование зависит от обновления самого содержания образования, создания учебных программ, учебников, пересмотра программ повышения квалификации и переподготовки учителей, мониторинга способностей учащихся применять полученные знания в ученых и практических ситуациях, а также обеспечить адекватные материально-технические, психолого-технические и технологические условия обучения школьников.

Литература:

1. Государственная программа развития образования в Республике Казахстан на 2011-2020 годы / www.edu.gov.kz/ru/zakonodatelstvo.
2. Н.А. Назарбаев. Послание народу Казахстана от 27 января 2012 года «Социально-экономическая модернизация – главный вектор развития Казахстана»
3. Национальный план действий по развитию функциональной грамотности школьников на 2012 – 2016 годы от 25 июня 2012 года № 832
4. Руководство для учителя (Второе издание) АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2015 г.

Оқытудың инновациялық технологияларын тиімді пайдалану

*Тусенова М.К., Бакирова Д.А., Ә. Бөкейхан атындағы №76 ЖББОМ
бастауыш сынып мұғалімдері*

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті - ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған технологиялардың, жаңа әдіс-тәсілдердің оқушылардың оқуға деген қызығушылығын арттырудағы маңызы – білім беру үшін қажетті жағдайлар жасау, оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді халықаралық ғаламдық желілерге шығару», -деп білім беруді одан әрі дамыту көзделеді. Бұл қойылған міндеттерді шешу үшін мектеп ұжымының, әр ұстаздың күнделікті ізденісі мен шығармашылығы арқылы барлық өзгерістерге батыл жол ашар жаңа тәжірибеге, жаңа қарым-қатынасқа өту қажеттігі туындайды.

Әрбір ұстаздың негізгі мақсаты- сабақ сапасын көтеру, түрін жетілдіру, оқушының сабаққа деген қызығушылығын арттыру, ізденуін, танымын қалыптастыру. Осыған орай жаңа экономикалық және әлеуметтік- мәдени жағдайдарда білім беру жүйесінің алдында тұрған мақсат –білім беру сапаларын арттыруға, стратегиялық міндеттерді шешуге бағытталған түбегейлі қайта өзгертулер педагогикалық процеске жаңа талаптар жүктейді. Білім сапасын арттырып, жоғары дәрежеге жеткізу мақсатында жүзеге асырылуы мемлекетке қызмет ететін, аса жауапкершілік жүктелген мұғалім тұлғасымен өлшенеді. Мұғалім, ең алдымен, өз пәнін жақсы меңгеруі керек. Ол ғылымның негізін, қазіргі кездегі жағдайын, ғылымның даму қарқынын және өмірмен, тәжірибемен байланысын терең түсінуі керек. [2, 22 б.]

Оқытудың парадигмасы өзгерді. Білім берудің мазмұны жаңарып, жаңаша көзқарас пайда болды. Осыған байланысты ұстаздар алдында оқытудың әдіс-тәсілдерін жаңартып, жаңа технологияларды меңгеру, оны тиімді қолдана білу міндеті тұр.

Бастауыш білім-үздіксіз білім берудің баспалдағы. Бүгінгі білім беру ісінің мақсаты – тек білім, білік, дағдыларын меңгеру ғана емес, өзін-өзі дамытуға ұмтылатын, ақылды, алғыр, ой-өрісі дамыған, ақпарат көздерін қолдана алатын, қабілетті, талантты жастарды тәрбиелеу.

Жаңа технологияны жүзеге асыру, тиімділігіне қарай қолдану үшін, ұстаз алдында отырған оқушылардың жас ерекшелігін ескере отырып, педагогикалық мақсатты- өзінің шеберлігіне, мүдесіне байланысты таңдап алады. Жаңа технологияны іс жүзінде қолдануда мұғалім белсенділігі, шығармашылық ізденісі, мамандығына, балаға деген сүйіспеншілігі, оларды бағалауы бірінші кезекте болуы керек.

Сабақта жаңаша әдіс-тәсілдерді қолданып, жағымды психологиялық ахуал ұйымдастыра білсек, оларда көтеріңкі көңіл күй орнап, белсенділіктері артып, оқуға құштарлықтары пайда болады. Себебі, олардың өз-өздеріне деген сенімдері артады.

Осы заманғы кез келген оқыту технологиясы оқыту үдерісін ұйымдастыру кезеңінде технологияның бар мүмкіндіктерін шығармашылықпен қолдануға баса назар аударуда. Оқыту технологиясын – оқыту үдерісін ұйымдастыру, басқару және бақылау деп түсіну қажет. Педагогиканың қазіргі жаңалықтарын пән ерекшелігіне қарай қолдана білсек, ұтарымыз көп. Өйткені, жеке тұлғаға бағытталған білімнің нәтижесіз болмайтындығы бүгінгі таңда тәжірибе жүзінде дәлелденгені анық. Нәтижеге бағытталған білім бүгінгі заман талабы, қажеттіліктің қайнар көзі болса, сол нәтижеге жету жолында іздену әрбір ұстаздың азаматтық борышы.

Осы орайда өз тәжірибемізде оң нәтижеге қол жеткізу үшін мынадай мақсат қойдық: заман талабына сай білімді, білікті, дүниетанымы кең, шығармашылық қабілеті дамыған жеке тұлға қалыптастыру.

«Ұстаздың қолында адам өмірінің келешектегі тұтас тағдыры тұр» деген екен В.Г. Белинский. Қоғамның ұстаздар алдына қойып отырған басты міндеті- сапалы біліммен қатар, жан-жақты білімді, ой-пікірі қалыптасқан, өмірге араласа алатын, алған білімді қолдана алатын, мақсат қойып оны жүзеге асыра алатын тұлға қалыптастыру. Оқу - танымдық үдерістің негізгі мұраты – Абай айтқан «толық адам» болмысын жасауды міндет ету. [1, 46.]

Өз салаңның кәсіби маманы болу үшін – оқу үдерісіне сай шеберлік қажет. Педагогикалық шеберлік – дарынды талант емес, үйрену, ізденудің нәтижесі.

Біз өз сабақтарымда Блум таксономиясын қолданамыз. Аталған таксономиясының әдіс-тәсілдері, стратегиялары оқушының сабақты жақсы меңгеруіне және олардың еркін ойлап, шығармашылық қабілетінің дамуына, ойын жеткізе білетін тұлға болып қалыптасуына әсерін тигізері анық.

Блум таксономиясы «білу, түсіну, қолдану, талдау, жинақтау, бағалау» кезеңдерінен құралады. Алты кезеңде СТО технологиясының түрлі стратегиялары қолданылады. «білу» кезеңінде әдісті пайдалана отырып, алдыңғы білім еске түсіріледі, сақтайды, ойлайды. Мысалы, қызығушылықты ояту кезеңінде топтастыру, ой шақыру, даралық пен ұқсатық, т.б. мағынаны тауда ЖИГСО – I, II, өзара оқыту, жұптасып оқыту, ой бөлісу, қорытынды шығару, кубизм, INSERT, Вен диаграммасы, сәйкестік кестесі, бес жолды өлең, әлемді шарлау, пікірталас, сұрақ қою т. б. «Түсіну» кезеңінде жаңа білімді түсінгенін анықтау үшін диалогтік байланысқа түсу үшін тақырыптың негізгі ойын көрсете алатындай сұрақтар беру арқылы болжау жасату. Кезеңді жүзеге асыру үшін топтық, жұптық жұмыстар жүргізуге болады. «Қолдану» кезеңінде алған білімді қолдана білуге, шеше алуға, мысалы, «қатемді тап», «тақырыпқа сай сөйлем құра», қолдануға болады. «Талдау» кезеңінде топтық талқылауға «кубизм» әдісі арқылы зерттеу, салыстыру, тақырыптағы негізгі

ойды анықтауға бағыт беріледі. «жинақтау» кезеңі шашылған дүниеден жаңа дүние құрауға мүмкіндік береді. «Бағалау» кезеңінде материалдың өзі үшін қажеттігін анықтайды, саралайды, ой бөліседі, бір-бірін бағалайды. Бұл стратегияда сөйлеу шеберлігі артып, өз ойын жүйелі, тиянақты жеткізуге дағдыланады. Сабақ барысында оқыту мен оқудағы жаңа тәсілдер диалогтік оқыту арқылы оқушылар бір –біріне сұрақтар қойып, оқушы мен оқушы арасындағы байланыс орнайды.

«Венн диаграммасы» стратегиясын қазақ тілінен сөз таптарын, дүниетанудан тау жыныстарын, математикадан мәтін есептердің ұқсастықтары мен айырмашылықтарын тауып, есте сақтауға септігі мол.

«Баланы тәрбиешінің дәл өзіндей қылып шығармай, келешек заманына лайық қылып шығару керек», -деп ұлт жанашыры М. Жұмабаев айтқандай, жаңа заманның жаңа адамын тәрбиелеу, озық және бәсекеге қабілетті ұлттық білім беру – аса зор міндет. [3, 41б.]

Әр сабақ – мұғалімнің шығармашылық жұмысы. Сондықтан да әр сабақты оқушының есінде қалатындай түрлендіріп отыған дұрыс. Қазіргі ғылым мен техниканың дамыған заманында оқушылардың білім деңгейін тереңдету, ғылыми тұрғыда дамыту, сөйлеу шеберліктерін арттыру, өз бетімен ізденуге, ақпараттық құралдарды білімін толықтыру көзі ретінде пайдалана білу мақсатында жаңа технология әдістерін тиімді пайдалану – ұстаз шеберлігінің белгісі

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан мектебі № 2, 2017ж
2. Білім берудің жаңа технологиялары . Шардарбекова Д.Н.
3. Оқу бағдарламаларының мазмұнын жаңарту\ Білімді ел, 2016. Жонтаева Ж.

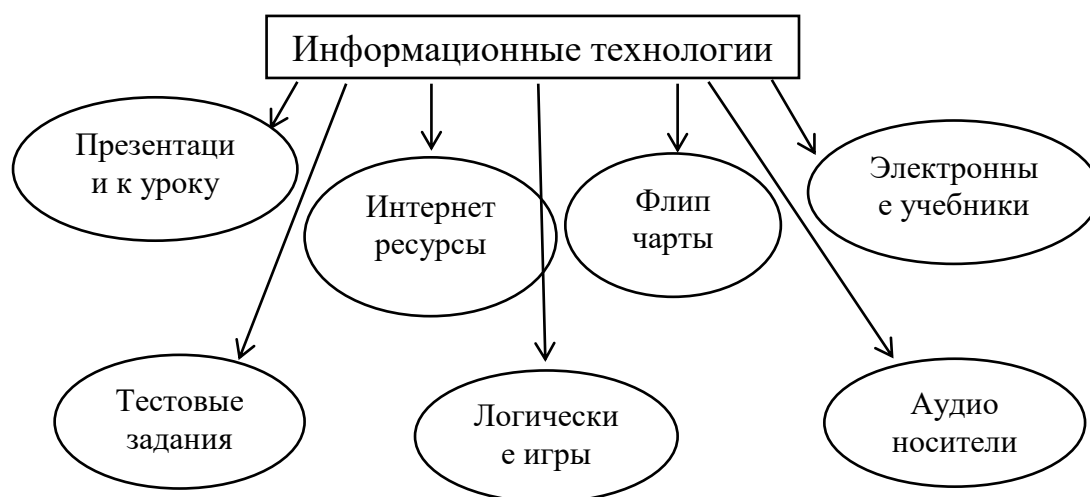
Информационные технологии в процессе обучения – современный подход к обучению в начальной школе

*Туякова Р.С., Алтынбекова Г.Ж., ОК ШИДС № 68
учителя начальных классов*

В современном Казахстане идет становление новой системы образования, ориентированной на мировое образовательное пространство. Этот процесс сопровождается существенными изменениями в педагогической деятельности учителей. Качественные изменения в любой области нашей жизни, а тем более в образовании невозможны без формирования нового взгляда учителя на свое место и роль в учебном процессе. В наше время главная задача школы заключается не столько в том, чтобы обогатить школьников знаниями, сколько научить их самостоятельно добывать знания, научить учиться. То есть можно говорить о том, что современная жизнь требует от человека хорошо

развитых познавательных способностей (восприятия, внимания, памяти, мышления, воображения). Без осмысления, нами учителями, новых целей и задач в обновлённом содержании и технологии обучения, новых форм оценивания с учетом компетентностно-ориентированного подхода в обучении это сделать наверно практически невозможно. Огромная роль в достижении этой цели отводится начальной школе, так как именно в этот период происходит интенсивное развитие умственных способностей учащихся. В современном мире трудно представить обучение в школе без применения информационных технологий [1]. Младший школьник зачастую удивляет взрослых умелостью обращения с новейшими моделями телефонов или компьютерных игр, которые, кстати, наиболее значимое место занимают в жизни детей. Основная цель обучения в начальной школе - научить каждого ребенка за короткий промежуток времени осваивать, преобразовывать и использовать в практической деятельности огромные массивы информации. Помочь учителю в решении этой непростой задачи может сочетание традиционных методов обучения и современных информационных технологий, в том числе и компьютерных. Обновленная программа образования предполагает, что обучение должно быть активным, проводиться в условиях созданной коллаборативной среды, должна осуществляться дифференциация обучения должны устанавливаться и закрепляться межпредметные связи [2]. Кроме перечисленного обязательным является использование ИКТ, диалоговое обучение, осуществляться методы исследования, что стимулирует потребности современного школьника. Учитель в условиях обновления программы образования призван совершать кропотливый труд при подготовке каждого урока. Новизну ожидают от него ученики, и это происходит, если смоделированы такие условия, при которых личность ребенка получает наибольшее развитие, что способствует обеспечению условия гармоничного развития ученика как личности.

Мы, учителя начальной школы, должны помнить о том, что «Скажи мне, и я забуду. Покажи мне, - я смогу запомнить. Позволь мне это сделать самому, и это станет моим навсегда"- древняя мудрость. Каждый современный урок, включающий в себя развитие знаний, отработку навыков, как закрепление или формирующий новые знания, всегда должен привлекать внимание ребенка, помочь каждому принимать активное участие на уроке. Применение информационных технологий активизирует положительную мотивацию обучения, познавательную деятельность обучающихся. Нельзя не сказать об эстетическом и эмоциональном уровне, когда дети слушают музыку, используется анимация. Это дает больше возможностей использовать большой дидактический материал, что повышает объем выполняемых заданий. Также дает возможность для дифференцированного обучения с применением разноуровневых заданий. Рассмотрим некоторые основные виды работ применяемых на уроках.

Информационные технологии развивают умение учащихся ориентироваться в информационных потоках окружающего мира. Хотелось бы остановиться отдельно на электронных ресурсах, которые может применить учитель. Это электронные учебники, которые в последнее время неплохо себя зарекомендовали. Электронный учебник (ЭУ) – учебное электронное издание, содержащее системное и полное изложение учебного предмета, в соответствии с образовательной программой. Если сравнивать недочеты первых учебников, надо отметить, что при составлении электронных учебников, хотелось бы, чтобы после подачи нового материала обязательно было бы применять задания закрепляющего характера. Например, тестирование (открытые и закрытые тесты), обобщающие задания по разделам, что даёт положительный результат при проведении суммативных работ.

Сейчас повсеместно широко используют учителя презентации к урокам, так как они более доступны учителю. Электронные презентации – это набор слайдов, оформленные высококачественными графиками, познавательными картинками, различными элементами и анимациями, со звуковым сопровождением. Звук и красочное изображение значительно улучшает восприятие информации детьми. Где переделывая под свой урок, где составляя самостоятельно, можно применять этот ресурс. Это помогает систематизировать урок. Презентации можно использовать на протяжении всего урока (скелет урока) или применять на отдельных этапах урока для актуализации учебного процесса. Наиболее авангардным выступает создание флипчартов, которые дают учителю гораздо больше возможностей для работы на всех этапах урока, будь то объяснение нового материала, отработка навыков или повторение и обобщение. Такой вид работы, конечно, предполагает оснащение кабинета необходимыми ресурсами.

В связи с оснащением школы, улучшением материально-технической базы, в школе появились интерактивные доски. Это дало возможность учителям шагать в ногу со временем, возникла необходимость прохождения

курсов по работе с интерактивной доской. Учителя нашей школы после прохождения курсов ИКТ для работы с интерактивной доской, стали применять этот вид технологий. Наиболее часто используют в работе метод «шторка», который стал одним из простых в использовании средств развития познавательной активности. Метод работы с применением «Лупа» также широко используется на уроках, что особенно заинтересовывает, активизируют мыслительную деятельность, развивают интеллектуальные способности учеников. Ребенок продвигается в общем развитии, легче воспринимает информацию, что вносит радость в жизнь ребёнка, создает благоприятные условия для лучшего взаимопонимания учителя и учащихся и их сотрудничества в учебном процессе. Надо отметить также использование электронных энциклопедий, дающих возможность для поиска информации по ключевым словам. Как говорит древняя мудрость, «надо научить человека ловить рыбу, а не кормить». В огромном информационном потоке ребенок должен научиться искать, а затем получать нужное, уметь выделить главное. Говоря о новых требованиях к современному уроку, надо помнить о продуктивности выполненной работы на уроке, об использовании видов групповой работы, работы в парах и других методиках, которые помогут использовать учителю средства информационных технологий. Эффективность и продуктивность выполненной работы, мобильность, объективность оценивания – это возможности работы с интерактивной доской.

Учителю необходимо помнить о характере учебного материала, структуре урока, временных затратах, возможностях, интересах и способности ребенка. Этот этап работы называется диагностика. Использование и подбор различных вариантов проведения урока, выбор наиболее оптимального - это прогнозирование. Создание методической структуры урока, выбор форм организации учебной деятельности обучающихся, средств обучения и т. д.- это планирование урока. Только в совокупности всех этих звеньев подготовки к уроку, можно достигать поставленных целей.

Литература:

1. www.strategy2050.kz;
2. Государственная программа развития образования в Республике Казахстан на 2011-2020 годы / www.edu.gov.kz/ru/zakonodatelstvo.

Развитие творческих способностей детей в рамках общенациональной идеи «МӘНГІЛІК ЕЛ»

*Финько О.В., КГУ «Основная школа № 44»
учитель начальных классов*

Национальной идеей, воплощающей в себе патриотические качества граждан нашей страны, является патриотический акт «Мәңгілік Ел». В

общенациональных ценностях заключается идейная основа «Нового Казахстанского Патриотизма».

Сейчас в современном образовании особое значение занимает патриотическое воспитание школьников, возрастает роль школы в воспитании граждан Республики Казахстан, нашего подрастающего поколения. Поэтому очень важно на этапе становления личности, направить педагогические усилия на то, чтобы вырастить детей, любящих свою семью, свой народ, свою Родину, настоящего гражданина страны в которой он родился, человека творческого и талантливого.

Особое место в творческом развитии личности ребёнка, особенно на ранних стадиях ее развития, занимает патриотическое воспитание.

Поэтому, развитие творческих способностей детей в рамках общенациональной идеи «Мәңгілік Ел», в современном образовании является актуальной.

Где, и в какой форме наиболее удачно, можно реализовать эту идею в учебном процессе. Это уроки литературного чтения, изобразительного искусства, трудового обучения, познания мира, внеклассные мероприятия, творческие проекты

Например, богатый учебный материал несёт предмет «Литературное чтение», он способствует патриотическому воспитанию учащихся. Изучение биографии писателей, устное народное творчество (пословицы, поговорки, загадки, песни, в которых находится отражение патриотизма), а также произведения о современных героях и подвигах.

При изучении произведений патриотического содержания, которые предложены программой, необходимо продумывать задания творческого содержания:

- Рассказать эпос сказку, былину, от имени персонажей «участников событий».
- Рассказать сюжет меняя личные качества героев (герои становятся антигероями и наоборот)
- Включить в сюжет дополнительные персонажи.
- Сравнить произведения (это творческая работа, носит и исследовательский характер), например, сравнение былины «Илья Муромец» и героического эпоса «Ер Торгын». Сравнение качеств героев и участие в событиях.

Большие возможности в подборе таких заданий, дают нам стратегии критического мышления. Технология критического мышления способствует формирует новый стиль мышления, для которого характерны гибкость, открытость, креативность, самостоятельность, толерантность. К таким приёмам можно отнести: “Корзина идей”, “Ключевые слова”, “Нарисуйте счастье”, “Написание синквейна” и др.

Синквейн позволяет учителю решить сразу несколько задач. С одной стороны, он создает в классе творческую атмосферу, с другой – позволяет проверить, как учащиеся усвоили важнейшие понятия темы, ну а если это тема патриотического содержания, то решается и воспитательная задача.

Один из эффективных приемов для развития творческих способностей детей-это сочинительство, написание эссе. Это свободное письмо на заданную тему. Тем патриотического содержания, подобрать можно очень много и на разных предметах:

«Что ты чувствуешь, когда на долго уезжаешь из дома», «Я и моя семья», «Моя Родина, место, где я родился», «Почему нужно беречь природу?». Например, эссе, написанное после изучения произведения М. Абылкасимовой, «Родная земля», дети написали эссе «Я и моя Родина».

«Моя Родина. Какая она? Это место, где я родилась, где я сказала первые слова, где я научилась ходить, где мои школьные друзья. Я думаю, что меня окружают, очень хорошие люди. Дома, мои любимые родные, в школе, весёлые одноклассники и добрые учителя. Возле нас живут добрые и весёлые соседи. Они всегда помогают друг друга. У нас в посёлки живут люди разных национальностей. Казахи, русские, украинцы, поляки. А вот я наполовину китаянка. Но мы все всегда дружно живём. Вот оно то место, где мне уютно и хорошо. Моя станция Михайловка. Это и есть моя Родина»

Одна из идей «Мәңгілік Ел» — это общность Истории, Культуры и Языка. Изучение национальной культуры помогает более глубокому осмыслению истории своего народа, формирует в детях национальное самосознание. Поэтому первая задача школы – передать будущим поколениям человеческий опыт в его национальной форме. При изучении национальных традиций, обрядов, обычаев школа помогает учащимся сохранить свою национальную самобытность. Поэтому в патриотическом воспитании обращение к народной культуре, народным праздникам, памятникам старины, образцам народных промыслов, фольклору необходимо. Большие возможности в этом направлении дают нам уроки изобразительного искусства, трудового обучения, написание творческих проектов, конкурсы буклетов, реклам, видеороликов «О милой Родине, с любовью», созданных детьми (Рис. 1, 2). Проведение внеклассных мероприятий: «Наурыз», «Масленица», «Дружный хоровод» с привлечением родителей (Рис. 3,4).

Рис. 1 – Защита буклетов

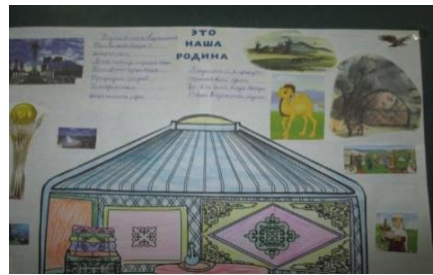

Рис. 2 – «С любовью к Родине»

Рис. 3 – «Масленица»

Рис. 4 – «Наурыз»

Правильно подобранные задания на уроках и во внеклассной работе помогают нам в воспитании патриотических качеств ребёнка и положительно сказываются на развитии творческих способностей, воображении и фантазии учащихся.

Казахстан – наша общая и единственная Родина, и живем мы на священной земле предков. Приумножать мощь государства, крепить независимость, беречь родные просторы – наш общий долг. На это нацелены и Стратегия «Казахстан-2050», и ежегодные Послания Лидера нации.

В этом заключается тысячелетний смысл нашей общенациональной идеи Мәңгілік Ел, нашей Вечной Родины.

Литература:

1. Послание Главы государства народу Казахстана от 11 ноября 2014 г.
2. «Нұрлы жол — болашаққа бастар жол».
3. Искусство преподавания: концепции и инновационные методы обучения, А.К. Мынбаева, З.М. Садвакасова, Алматы, 2012 г.
4. Заир-Бек С.И., Муштавинская И.В. Развитие критического мышления на уроке: пособие для учителя. — М.: Просвещение, 2004.

О системе работы по развитию функциональной грамотности младших школьников на уроках математики

*Чернушенко Н.Е., КГУ «Школа-лицей № 66»
учитель начальных классов*

В системе образования происходят изменения, касающиеся содержания обучения, методики преподавания, системы оценивания. Все изменения направлены на создание идеальной образовательной среды. Такую среду характеризует качественный результат интеллектуальной деятельности, который воспроизводится стабильно. В условиях непрерывного роста и увеличения информационного потока, высокой степени развития технологий это сделать невозможно без развития функциональной грамотности школьников уже с первого класса.

Существует много определений того, что понимается под функциональной грамотностью. Функциональная грамотность – это способность человека использовать навыки чтения и письма в условиях его взаимодействия с социумом, то есть это тот уровень грамотности, который дает человеку возможность вступать в отношения с внешней средой и максимально быстро адаптироваться и функционировать в ней. [1]

Сегодня младшие школьники должны уметь ориентироваться в информационном потоке, анализировать его, вычленять главное, уметь делать выводы и умозаключения. Перед ними остро встает задача научиться добывать знания самостоятельно, творчески перерабатывать известное. Это и является одним из видов функциональной грамотности, которая необходима для успешной адаптации человека в жизни.

Выделяют несколько форм функциональной грамотности: компьютерная, общая, бытовая, коммуникационная, информационная и т.д. Однако, большая часть исследователей опирается на три главные формы, которые отражены в исследованиях PISA. К ним относятся следующие области функциональной грамотности: грамотность в чтении, математическая и естественнонаучная грамотность. В работе остановимся на математической грамотности, т. к. ее изучением занимались в рамках работы над областным проектом «Математика вокруг нас». В исследованиях PISA математическая грамотность исследуется по четырем областям: «Пространство и форма», «Измерения и отношения», «Неопределенность и данные», «Количество». На уроках и внеклассных занятиях по математике, проводимых в рамках проекта в начальной школе применяем задачи, которые отражают эти области.

1. В области «Пространство и форма» для того, чтобы младшие школьники легко различали форму и ориентировались в пространстве полезно использовать задания «Тетрамино» и «Пентамино». Тетрамино – это фигура, сложенная из 4 одинаковых квадратов, а пентамино – из 5 квадратов. Ученики знакомятся с базовыми формами «кирпичиков» (рис.1), а затем им

предлагают разделенные на квадраты фигуры, в которых они должны найти «тетрамино» одного вида или разного, при этом не должно оставаться пустых или лишних клеток. Уровень сложности заданий меняется в зависимости от возраста и уровня подготовленности класса.

Рисунок 1. Фигуры тетрамино (а). Раздели на две одинаковые детали тетрамино (б).

В этой же области много заданий вида сосчитай геометрические фигуры. К ним относятся задания «Сосчитай все треугольники», «Посчитай четырехугольники» и др.

Рисунок 2. Образцы заданий для счета геометрических фигур.

Для формирования умения ориентироваться в пространстве можно использовать задания на положение предметов по отношению друг к другу. При этом ученики должны учитывать положение «слева» и «справа» не относительно себя, а от объекта на рисунке.

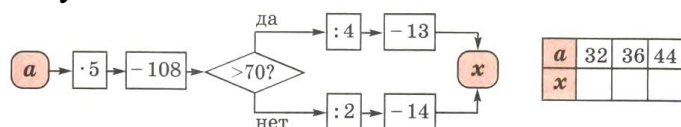
Рисунок 3. Задание для ученика 1 класса: раскрась три цветка справа от девочки и два слева от нее.

2. В области **«Измерения и отношения»** хорошо зарекомендовали себя задания на установление зависимости между переменными, отработка умения решать уравнения, неравенства. Здесь широко применяются упражнения на составление таблиц и графиков. В начальных классах являются важными умения отбирать информацию, выполнять арифметические действия и применять их для решения задач. Вызывают большой интерес задания типа «Семейное дерево», «Подбери голову манекену», «Составь меню для школьной столовой», в которых ученикам необходимо уметь решать комбинаторные задачи с помощью «дерева возможностей» или заполнять концептуальные таблицы.

При решении двойных неравенств в 4 классе широко используем числовые лучи, чтобы показать все области решения данного неравенства. А для отработки вычислительных навыков, их быстроты и правильности, развития скорости реакции полезной можно назвать работу с линейными и циклическими блок-схемами. Ребятам необходимо пройти по стрелкам, выполнить вычисления, оценить ответы и найти верное решение. Эти задания формируют внимание, развивают память младших школьников.

Рисунок 4. Линейная блок-схема.

3. В области «**Неопределенность и данные**» представлены задания статистического характера. К ним относится работа с диаграммами, таблицами.

С первого класса ведется систематическая работа с множествами объединить предметы по указанному признаку (форма, цвет, размер, материал, назначение), составить диаграммы Венна по задаче. В 3-4 классах примером работы с данной областью формирования функциональной грамотности является работа с диаграммами круговыми или столбчатыми, по которым они определяют не только количественные показатели, но и отношения между объектами исследования. Полезным упражнением является заполнение динамических таблиц, т.е. таких таблиц, которые показывают динамику изменения какой-либо величины.

Таблица 1. Решите задачу и составьте таблицу зависимости величин **s** и **d** от времени **t**. (**s** – расстояние, пройденное велосипедистом, **d** – расстояние до Темиртау)

Из Караганды в Темиртау выехал велосипедист. Он ехал со скоростью 12 км/ч. Расстояние от Караганды до Темиртау 60 км.

t ч	0	1	2	3	4	5	t
s км							
d км							

4. Область «**Количество**» - самая широкая, т.к. она напрямую связана с арифметикой. Здесь ребятам предлагаются задания на вычисление площади и объема, приближенные вычисления, счет и многое другое.

Рисунок 5. Вычислите при помощи палетки приближенную площадь фигуры.

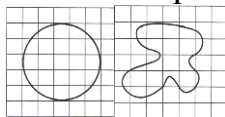

Рисунок 6. Найди длину шпагата.

Рисунок 7. Замени рисунки цифрами. Одинаковые рисунки – одинаковые цифры.

$$\begin{array}{r}
 \text{☺} \text{♥} \text{✕} \text{✕} \\
 - 3 \text{☺} \text{♥} 6 \\
 \hline
 2 \ 1 \ 2 \ 4
 \end{array}$$

Систематическое использование на уроках математики заданий из четырех областей математической грамотности, расширяет кругозор младших школьников и позволяет им уверенно ориентироваться в окружающей их действительности и активнее использовать математические знания в повседневной жизни.

Литература:

1. Л.Рожденственская, И. Логвина. Формирование навыков функционального чтения»

2. А. Калинина, Е.Кац, А.Тилипман Математика в твоих руках.
3. Л. Петерсон Математика 4 класс. Часть 1-2.

Проектная деятельность учителя и учащихся – формула для развития компетентности младших школьников

*Чура Е.Л., Сабитова Т.Х., КГУ «СОШ № 82»
учителя начальных классов*

В современном мире умение мыслить самостоятельно, опираясь на знания и опыт, ценится гораздо выше, чем эрудиция. Поэтому качество образования сейчас во многом связано с умением приобретать новые знания применяя их в реальной жизни.

Важной составляющей информационной компетентности учеников является преобразование информации из одной формы в другую и выбор наиболее удобной для себя формы. Это могут быть тесты, таблицы, схемы, иллюстрации.

В ГОСО 12-летнего среднего общего образования вводится три уровня овладения компетенциями соответственно трем уровням образования.

По завершении каждого уровня образования учащийся должен демонстрировать владение указанным минимальным набором видов деятельности, составляющих введенные компетенции. Мы рассматриваем информационную компетенцию.

Таблица 1 – Этапы формирования информационной компетенции

Аспект	
Планирование информационного поиска	
1 уровень (Начальные классы)	<ul style="list-style-type: none"> - делит информацию на известную и неизвестную - указывает, какой информацией для решения поставленной задачи из представленного списка обладает, а какой нет; - пользуется справочником, энциклопедией, ориентируется в книге по содержанию, а на сайте по ссылкам;
Извлечение первичной информации	
1 уровень (Начальные классы)	<ul style="list-style-type: none"> - проводит наблюдение/эксперимент по плану в соответствии с поставленной задачей; - получает информацию от человека, задавая вопросы; - извлекает информацию из источников, содержащих художественные образы;
Извлечение вторичной информации	
1 уровень (Начальные классы)	- извлекает и систематизирует информацию по двум и более заданным основаниям (источник: 1-2 простых по составу источников, содержащих избыточную информацию)
Первичная обработка информации	
1 уровень	- систематизирует извлеченную информацию в рамках

(Начальные классы)	простой (по 1 признаку) заданной структуры; - переводит простую(односоставную) информацию из географического представления или формализованного (символизированного) представления в тестовое и наоборот
Обработка информации	
	- точно излагает полученную информацию; - указывает на недостаточность информации или свое непонимание информации; - находит вывод и аргументы в предложенном источнике информации
Использование логических операций при обработке информации	
1 уровень (Начальные классы)	- воспроизводит объяснение, оценку, аргументации; - детализирует или обобщает информацию в соответствии с заданием; - выделяет сущности понятия, объекта, явления, делит их на главные и второстепенные.

По мнению многих психологов и педагогов (В. В. Давыдова, Д. Г. Левитес, В. В. Репкин, Д. Б. Эльконин и др.), эффективность использования проектного и исследовательского метода во многом обусловлена позицией учителя, его направленностью на создание личностно-ориентированного педагогического пространства, демократическим стилем общения. Для продуктивной проектной деятельности младшим школьникам необходима еще и особая готовность, «зрелость», заключающаяся в следующем.

1. Сформированность у учащихся ряда коммуникативных умений, лежащих в основе эффективных социально-интеллектуальных взаимодействий в процессе обучения, к которым относится:
  - Умение спрашивать (выяснять точки зрения других учеников, делать запрос учителю)
  - Умение управлять голосом и договариваться
  - Умение выражать свою точку зрения
2. Развитие мышления учащихся, определенная «интеллектуальная зрелость». Развитие аналитико-синтетических действий.
  - Сформированность алгоритма сравнительного анализа.
  - Умение вычленять существенный признак, соотношение данных.
  - Наличие у младших школьников таких качеств мышления, как гибкость, вариативность, самостоятельность.
3. Опыт развернутой, содержательной дифференцированной самооценочной деятельности, которая способствует формированию умений адекватно оценить свою работу и работу одноклассников; обоснованно и доброжелательно оценивать как результат, так и процесс решения учебной задачи.

Начиная работу над проектом, учитель пробуждает в учащихся интерес к теме проекта. Тема учебного плана и тема проекта – это разные вещи. Тема проекта должна быть сформулирована естественным для детей языком. Это

может быть рассказанная сказка, притча. Тема должна быть не только близка и интересна, но и доступна, т.к. это младшие школьники.

Затем на этапе погружения в проект учитель очерчивает проблемное поле. Из проблемы проекта, полученной в результате проблемизации, вытекает цель и задачи проекта. Задачи проекта – организация и проведение определенной работы для поиска способов его решения. Таким образом, погружение в проект требует от учителя глубокого понимания всех психолого-педагогических механизмов воздействия на учащихся.

На втором этапе организуется деятельность детей на этом же этапе происходит планирование работы, оно может быть параллельным и последовательным. После того, как спланирована работа, пора действовать. И это уже третий этап. Ребята все делают сами. Степень самостоятельности зависит от того, как мы их подготовили. Когда детям не хватает знаний, каких-то умений, наступает благоприятный момент подачи нового материала. Учитель контролирует: нормально ли идет ход деятельности, каков уровень самостоятельности.

Этап презентации как одна из целей проектной деятельности и с точки зрения ученика, и с точки зрения учителя, бесспорно, обязателен. Он необходим для завершения работы, для анализа всего сделанного. Для успешной работы на этапе презентации нужно научить детей сжато излагать свои мысли, логически связно выстраивать сообщения, готовить наглядность. На этапе презентации учитель обобщает, резюмирует, дает оценку. Важно, чтобы учебный и воспитательный эффекты были максимальными.

«Подводные камни» проектного метода:

- 1) Всегда существует опасность переоценить результат проекта и недооценить его процесс.
- 2) Главная опасность при выполнении исследовательского проекта – это превращение в реферат.
- 3) При организации системы проектов в школе не всегда удастся обеспечить содержательное единство тем.

В школе много лет проходит проектная деятельность и результат этой работы на практике доказал, что проектное обучение дает учителю возможность поиска, воспитания и обучения талантливых и творчески развитых детей.

Таким образом, продуманная и целенаправленная работа над проектом позволяет ребенку из большого объема информации выбрать нужную и полезную, а также приобретать социально-нравственный опыт и заставляет думать, познавая окружающий мир.

Литература:

1. А.Л.Андреев Компетентностная парадигма в образовании: опыт философско-методического анализа. // «Педагогика», 2005, №4
2. О.В.Чуракова Ключевые компетенции как результат общего образования. Метод проектов в образовательном процессе. Дидактические

материалы для обучения педагогов/Серия «Компетентностно - ориентированный подход к образованию: образовательные технологии». вып.1. «Профи», 2002

3. Закон Республики Казахстан «Об образовании»

4. А. В Хуторской Ключевые компетенции и образовательные стандарты //Интернет-журнал «Эйдог»,2000

Современные подходы к обучению орфографии в начальных классах

*Шараева Н.В., КГУ «Школа – лицей № 101»
учитель начальных классов*

На протяжении многих лет учителя находятся в поиске методов, средств, которые помогут ученикам стать грамотными.

С чего начинается формирование орфографии по теме? Конечно, с изучения правила. Почти все могут выучить правило и рассказать наизусть при фронтальном опросе. Для закрепления можно использовать карточки, слова с пропущенной орфограммой, и большинство детей справятся с заданием. При выполнении тематического диктанта по пройденной теме уже больше учащихся допускают ошибки. Но при написании изложений и сочинений возникает основная проблема: мы видим большое количество допущенных ошибок. Можем сделать вывод, то ученики не замечают орфограммы, не видят их. Возникает вопрос: почему дети, зная правило, применяя его на практике, допускают ошибки? Если проанализировать те задания, которые мы даем на закрепление материала, которые предлагает нам учебник, то увидим, что каждый раз орфограмма была ученику указана, пропущено место, где нужно вставить орфограмму. Поэтому ребенок не искал ее, не задумывался о выборе. В результате, он просто не замечает орфограммы.

Для решения данной проблемы необходимо приучать детей выполнять орфографическую работу. Письмо выполняется с проговариванием всех орфограмм. Работа речевого аппарата в процессе проговаривания создает своеобразный запоминательный образ слова, многократное повторение которого вслух и про себя способствует более прочному запоминанию его написания. При этом рекомендуется предложить установленный алгоритм работы

1. найти орфограмму;
2. определить ее тип;
3. наметить способ решения задачи в зависимости от типа орфограммы;
4. определить последовательность «шагов» решения задачи;
5. выполнить намеченную последовательность действий;

6. написать слово в соответствии с решением орфографической задачи. [3; 45].

Письмо с «окошками» - не знаешь точно, не пиши, спроси у учителя, справься в словаре, а потом запиши слово. Однако, введение приема требует последовательно проводимой кропотливой работы, учета индивидуальных особенностей учеников. Кроме того, детей не только научить особому способу письма, нужно еще приучить им пользоваться.

Использование приема «Лови ошибку» Впервые идея была описана в книге А.А. Гина «Приемы педагогической техники». При объяснении нового материала или желая заострить внимание учащихся на проблемном месте в слове, педагог намеренно допускает ошибку (одну или несколько). Можно заранее оповестить детей о ее наличии. Обнаружив неточность, учащиеся вносят коррективы, оглашают правильный вариант, доказывают правильность выбора орфограммы.

Письмо по памяти проводится с целью закрепления правописания слов с различными орфограммами, заполнение которых основано на зрительном восприятии. Как орфографическое упражнение, оно ценно тем, что требует от учащихся тщательной подготовки. Они заучивают наизусть текст в несколько строк, запоминают слова на ещё не изученные правила, самостоятельно записывают, проверяют. Такой вид диктанта развивает орфографическую зоркость, умение видеть «опасные» места.

Выборочные слова- вывески. Детям предлагается выбрать те трудные в орфографическом смысле слова из словаря учебника, которые могут стать вывесками на улицах города. Например, Магазин «Подарки», кинотеатр «Победа», дежурная аптека, экскурсионное бюро, стоянка автомобилей и др. Ребята представляют, что читают вывески, которые сияют пульсирующим неоновым огнем. Так словарные слова воспринимаются очень живо и прочно запечатлеваются в сознании.

К работе со словарными словами необходимо активнее привлекать ребят, давать им возможность самим составлять упражнения, находить нужный материал по теме урока. Ученики с удовольствием составляют «Диктанты для друга» по разным темам, используя слова из словаря. Учащимся, допустившим ошибку в словарном диктанте в слове корова, предлагается подобрать группу слов по теме «Животные». Каждый из учеников пробует себя в роли учителя в проведении словарных диктантов. Аналогичную работу ученики проводят и с другими словами: Называют слова, объясняют их орфограммы, затем записывают их в тетрадь. Такой вид работы детям очень нравится, они с нетерпением ждут, когда наступит черед быть «учителем».

Лото «Ромашка». У каждого ученика карточки со словами. К доске прикрепляется ромашка с 30 лепестками, на обратной стороне которой написаны слова. Вынимаем по одному лепестку и читаем слово: например Лёд. Все внимательно читают слова на своих карточках и, если встретят родственное слово слову лёд, закрывают его фишкой. Игра считается

законченной, если кто-нибудь закроет все слова. Он поднимает руку и можно его проверить. Проверить так, выигравший ученик читает первое слово, остальные отыскивают ему родственное, оно должно быть закрыто фишкой и называют их. Потом можно обменивать карточки и играть дальше.

Слова на лепестках:

Гора, писать, рука, ветер, дуб, белый, лёд, сад, ель, волк, рыба, лететь, учить, клей, говорить, бинт, трус, город, бегать, коса, гриб, пила, холод, лук, храбрый, даль, груз, хлеб, плакать, работа.

Использование данных приемов на уроке систематически позволяет оптимизировать учащихся к более качественному усвоению материала и формированию орфографии.

Литература:

1. http://dep_mpmnk.pnzgu.ru/files/dep_mpmnk.pnzgu.ru/posobiya/lekcii_solo_veychik.pdf
2. Расщепкина Н. Ю. Доклад "Современные подходы к обучению орфографии" 2015
3. Львов М.Р. Правописание в начальных классах. – М.: 1990
4. <https://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/dlya-kompleksov-detskii-sad-nachalnaya-shkola/2014/02/18/sovremennye-podkhody-k>
5. <https://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/russkii-yazyk/2012/11/18/sovremennye-podkhody-k-obucheniyu-orfografii-v-nachalnoy>
6. М.С.Соловейчик, Н.С.Кузьменко. «К тайнам нашего языка» Методические рекомендации.1-4 класс». Смоленск. Ассоциация XXI век. 2006 г.

Интеграция самопознания в учебные предметы

*Шарипова А.М., КГУ СОШ №83 им.Г. Мустафина
Учитель начальных классов и предмета «Самопознания».*

«Тому, кто не постиг науку добра, всякая наука приносит вред.
Величайшее недомыслие - учить наших детей науке о звёздах раньше, чем
науке об их собственных душевных достижениях.»

Мишель Монтень

Современное образование и современный учитель – это белка в колесе бесконечных рейтингов, отчетов, подготовок к ЕНТ и т.д. И эта гонка превращает учителя в механизм, а исконно творческий процесс обучения в исполнение механических функций. Результат на лицо: все без разбора нововведения в системе образования только пугают педагогов и подвергаются резкой критике с их стороны. И если методика критического мышления активно внедряется в учебный процесс школы руководством (проводятся

коучинги, семинары и т.д.), то программа нравственно-духовного образования «Самопознание», к сожалению, еще многими воспринимается как «говоришня», после которой дети все равно ведут себя «неправильно». То воспитание совершенно отделили от обучения. При этом воспитательному процессу уделяется хоть и немало времени, но он сузился до рамок формальных бесед с детьми, отчитывания, в лучшем случае с ребенком поработает школьный психолог. Но между тем наши коллеги совершенно забыли, что можно донести до детей знания совершенно другим путем, не «вдалбливая» и не требуя методичного заучивания.

Учить и воспитывать никогда не было лёгким делом. Сейчас особенно. В нашем огромном, очень сложном и противоречивом обществе. Обучение – это процесс, напоминающий восхождение на гору с препятствиями на пути, которые нужно преодолевать. Не преодолев определенный этап восхождения, есть риск застрять и скатиться вниз. При восхождении на гору нам помогают наши умения и познания, ведь как сказал В.Сухомлинский: «Чтобы дарить ребёнку искорку знаний, учителю надо впитать море света».

«Самопознание» - один из немногих предметов, который прививает духовность и нравственность подрастающему поколению. Но так как уроки самопознания проходят раз в неделю, то это капля в море. Но выход есть всегда, и в данной ситуации это - интегрированные уроки. Интегрированные уроки «самопознание - познание мира», «самопознание – литературное чтение», «самопознание-история» и т.д. помогают вникнуть в изучаемый материал, делают его более доступным для понимания. Они позволяют от изолированного рассмотрения различных явлений действительности к взаимосвязанному комплексному изучению.

Ю. К. Бабанский писал: «Говоря о воспитании долга и ответственности, надо помнить, что не наказания, наставления и запугивания вызывают действительные мотивы учения, а подлинная убежденность, весомость и доходчивость аргументов». Тут учителю необходимо нести знания от сердца, искренне. А когда человек, постигая какое-либо знание, заинтересовываясь этим знанием, делает для себя маленькое открытие, поняв его, состояние «Эврика!» - это целое счастье. Вот такое знание он запомнит на всю жизнь. Для успешного усвоения материала ученик должен запоминать огромное количество правил и текстов. Зачастую это превращается в «сухую зубрежку». Но из курса «Общей психологии» мы знаем, что при этом задействуется только одна ступень памяти: произвольная память. Но забывается другая, более эффективная непроизвольная (или эмоциональная) память. Человеку свойственно запоминать быстро и надолго именно события и факты, окрашенные яркими эмоциями в его сознании. А что нам более всего приятно, что мы воспринимаем с радостью? Конечно доброе и светлое! Потому что это есть наша истинная природа.

«Ваши оценки – это и мой успех», - так говорит каждый учитель своим ученикам. Но ребенок только тогда захочет учить и приложит к этому

старания, когда будет искренне заинтересован в этих знаниях, когда поймет свою причастность к тому, что он изучает, увидит взаимосвязь любой науки с природой и жизнью. Он поймет, что является не просто обязанным выучить и запомнить, но личностью, способной творить, ответственной за свои мысли и поступки, несущей собой свет. Тогда эта наука и «попадет в его сердце». И исчезнут риторические вопросы типа «зачем я это изучаю, ведь в жизни мне это не пригодится». Знание оживет. Можно потратить пару минут от урока на вдохновение учеников, и в следующий раз оно вернется в виде грамотных решений и более точных пересказов. Т.е. учитель «оживляя» знания, может решить при этом сразу 2 задачи:

- 1) ассоциация «сухого» правила или факта с живым жизненным примером позволяет легко запомнить изучаемый материал.
- 2) тот же живой положительный пример, врезаюсь в память ученика, обязательно, и не раз прокрутится в его памяти, освежив мгновение истины, озвученной когда-то учителем.

А самое ценное для нас – это чтобы наши ученики стали хорошими людьми, живущими по совести, людьми с верными устремлениями и внутренним стержнем.

Бастауыш сыныпта оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту

*Шармаганбетова С.Ж., «№61 ЖББОМ» КММ
бастауыш сынып мұғалімі*

Ұлт болып ұйысып, ел болып еңсемізді тіктеген кезеңде алған ісіміздің бірі де, бірегейі де ұрпақ тәрбиесі. Қазақ халқының сан ғасырлар бойы қалыптасқан тілі мен мәдениеті мойын ұрып, ұрпағымызға төл тәрбие, ұлттық тағылым беру бүгінгі күннің негізгі ісі. Шәкірттердің тәрбиесі мен білімі әуелі отбасында, сосын мектеп қабырғасында қаланатыны сөзсіз. ХХІ ғасырда ел тізгінін қолға алатын болашақ ұрпақтың қоғам дамуына ат салысатын, білікті, білімді азаматтар болып шығуы – маңызды іс. Бүгінгі қазақ мектептеріндегі оқу-тәрбие жұмысының сапасын қазіргі кезеңге сай қалай жақсарту керек десек, ең басты сабақ формалары мен оның құрылымын жетілдіру, оқытудың жана әдіс-тәсілдерін жетілдіру.

Өмірімізге еніп жатқан жаңалықтар келешек ұрпақтың еркін дамуын, жан-жақты білім алуын, белсенді әрі шығармашыл болуын талап етеді. Осыған байланысты оқыту мазмұнын, түрін, әдісін таңдай білу қажеттілігі туады. Бастауыш сыныптардан бастап өмірге дайындау, тәрбиелеу бірінші орынға қойылған. Баланың бойындағы қабілеттерді ашу және одан әрі дамыту, оқыту қажеттігін тауып отыр. Ұстаз бағдарлама көлемінде білім беріп қана қоймай пәндер арқылы баланың дамуын қамтамасыз етуі қажет. Дамыта, тереңдете оқыту оқулық мазмұны мен оны оқыту әдістерімен жүзеге асады.

Бастауыш сынып оқушылары қағілез, ұғымтал, жаңалыққа әрдайым құмар келеді. Сондықтан осы кезден бастап баланың қызығушылығын дамытып, тілдік қарым-қатынасқа түсудің мәдениетін меңгертуіміз керек. Әр пәннің оқушының дүниетанымы, өмірлік тәжірибесі үшін маңызы зор болмақ. Әйтсе де оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту барысында қазақ тілі пәнінің орны да айрықша.

Бастауыш сыныпта жүргізілетін негізгі жұмыстың бір түрі – оқушылардың тілін дамыту жұмыстарын тереңдету. Төменгі сынып оқушыларының келешекте алатын білім мен тәрбиесінің деңгейі де көбінесе осы бастауыш сыныптарындағы тілі мен ойының даму дәрежесіне байланысты болып табылады. Оқушылардың тілін дамыту жұмыстарын тереңдете жүргізу сауат ашудың бірінші сабағынан басталып, оқудың барлық кезеңдерінде үзбей жүйелі жүргізілуі әдістеріне тоқталатын болсақ оның ішінде қазақ тілін жүйелі, толық сөйлеуге қиналып жүрген балалардың ойын дамытудың негізгі қайнар бұлағы – баланың өзінің қоршаған ортасы, басынан өтіп жатқан түрлі оқиғалар мен өз тәжірибесі. Баланың тілінің дамуына да байқағыштықтың орны ерекше, өз ойларын, білімдерін белгілі бір жүйемен мазмұндауға пікірлерін негіздей білуге дағдыландырудың маңызы зор, сонымен қатар ой қорытындысын шығара білуге дағдыландыру.

Бала тілін дамытудың негізгі мақсаты – баланы өзі үшін сөйлеуге үйрету. Сөйлеудің адам үшін қажеттілігін ұғындыру, ана тілінің қадір-қасиетін түсіндіріп сүюге тәрбиелейді. Халқымыз бала тілінің өткір де тапқыр болуына қатты көңіл бөлген, суырып салушылық қабілетін дамыту элементтерін баланың жас күнінен үйретіп, дағдыға айналдырған.

Тіл дамыту жұмыстарын тереңдетіп жүргізудің екінші бір ұшы ол баланың бойындағы жағымды қасиетін дамыта отырып олардың танымдық қабілетін дамытып жалғастыру. Баланың тілі дамуы деген оның сөздік қорының молаюы. Сөздік жұмыстарына ерекше мән беріп, шығармашылыққа үнемі баулу міндет. Шығармашылыққа баулуды мынадай қағидаларға сүйену қажет.

1. Баланың сөздерді саналы түрде қолдануына көмектесу қажет
2. Баланың сөздік қорын дұрыстап толықтырып отыру
3. Өздігінен ойын, танымын арттырып кітаппен жұмыс жасай білуге дағдыландыру
4. Өз ойын, яғни кітаптан оқығанына белгілі бір қорытынды жасай білуге баулу

Сонымен қатар жаттығу жұмыстарын, шығармашылық тапсырмаларды орындау барысында

- ой қозғау
- ой түрткі
- ой шақыру

әдістерін ұтымды қолданылғанда оқушы өзін әр қырынан ашып көрсетеді.

Күз мезгілі туралы шығарма жаздыратын болсақ, жоғарыдағы әдістер арқылы оқушыға ой түрткі саламыз. Шығарма жазуда жаттанды сөздерді қолдануды шектеп, табиғат көрінісіне басқаша көзбен қарау тапсырылады. Мәселен, «Сабаққа келе жатқанда немесе саябаққа барғанда күздің қандай көрінісін көрдің, ол саған қалай әсер етті?» - деген жанды сұрақтар баланың ойын қозғап, табиғаттан алған әсері мен ішкі сезімін ұштастыра отырып, шығармашылықпен жазып шыққанын көріп бағаладық.

Сонымен қатар, өлең жолдарын, мақал-мәтелдерді өз қалауыңмен аяқта деген сияқты тапсырмалар оқушылардың танымдық деңгейін арттырып, шығармашылық қабілеттерін дамытады. Мәтінді аяқтау тапсырмасы берілсе, оқушы тілдік материалдарды дұрыс таңдай білу, логикалық ойын дұрыс жеткізуге және байланыстырып сөйлеуге машықтанады. Қазақ тілі сабағында мұғалім дұрыс бағыт бере отырып, оқушының өзін-өзі жеке тұлға ретінде сезіне отырып, шығармашылық деңгейге көтерілуіне жағдаят туғызу қажет.

Тіл дамыту жұмыстарын тереңдете жүргізу әдістері ең алдымен орыс тілінде сөйлеп келген балалардың қабілетін дамыту, тілге деген қызығушылығын ояту, яғни сұрақтарға жауап беру, оқығанын текстке жуықтатып айтып беру, сурет бойынша ауызша баяндау жұмыстарымен шектеліп қана қоймай, сөйлеудің дыбыстау мәдениетін жетілдіру. Ауызша сөйлеудің ерекшеліктерімен танысу: интонация (дауыс ырғағы) түсініксіз сөздерді табу, тексттен басты мәселені біліп алу, басты кейіпкерді табу, міне осының барлығы тіл дамыту болып есептеледі.

Баланың тілін дамыту үшін бірінші кезекте сөздік қорын байытуды көздеймін. Сөздік қорды байыту үшін айналадағы өмірді бақылатып, табиғат құбылыстарын байқатып, сол көрген-білгендерін айтқызып отырамын. Сөздік қорын молайтудың бір жолы диалог түрінде сөйлестіру. Бұл әдістің балаға тиімділігі: бала өз ойын, көрген-түйгенін жүйелі түрде сөйлем құрып айтуға үйренеді. Сонымен қатар, шығармашылыққа баулып, тілін жетілдірудің бір түрі ол жазбаша тіл дамыту жұмыстары: диктант, мазмұндама, шығарма жазу. Оқушылар естіген немесе оқыған әңгімелерін үлгісіне еліктеп, сөздерді ойдан шығарып жазуға ұмтылады. Балалардың барлығы шығарма жазуға қабілетті емес, алайда көргенін өзіне түсінікті түрде өмір тіршілігіне сай шағын болса да тілдеріне тиек етіп жазып шыға алады.

Бұл жұмыстарды жүргізгенде ойымда халқымның тіл байлығын ұрпағымның бойына сіңіруді мақсат еттім. Бәсекені талап ететін жаңа әлемде осы ұрпағымыз көштің соңында қалмауы үшін де оқу-тәрбие жұмыстарының алатын орны ерекше. Елімізде жарияланған рухани жаңғырудың да көздеген мақсаты жастарымыздың дүние жүзілік бәсекеге қарсы тұра білуі екенін еске салсақ, жоғарыда айтылған әдістер рухани жаңғыруымызға өз үлесін қосатынына кәміл сенемін.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Қ.Бозжанова. Бастауыш мектеп оқушыларының оқу дағдысын қалыптастыру. Алматы 2005.

2. Бастауыш мектеп 2000-2004.
3. С.Рахметова. Қазақ тілін оқыту методикасы.
4. «Мектеп» №12,13 2007.

Развитие функциональной грамотности учащихся младших классов на уроках математики

Шерер Н.П., СОШ №32
учитель начальных классов

В настоящее время в Казахстане одной из важных задач современной школы – это формирование функционально грамотных людей. Что такое «функциональная грамотность»? Функциональная грамотность – это способность человека вступать в отношения с внешней средой, быстро адаптироваться и функционировать в ней. Основы функциональной грамотности закладываются в начальной школе, где идет интенсивное обучение различным видам речевой деятельности – письму и чтению, говорению и слушанию.

Математическая грамотность – это способность человека понимать роль математики в мире, в котором он живёт, высказывать обоснованные математические суждения и использовать математику так, чтобы удовлетворять в настоящем и будущем потребности, присущие созидательному, заинтересованному и мыслящему гражданину.

Три составляющие математической грамотности:

- ✓ умение находить и отбирать информацию;
- ✓ производить арифметические действия и применять их для решения конкретных задач;
- ✓ интерпретировать, оценивать и анализировать данные

Учащиеся, овладевшие математической грамотностью, способны:

- ✓ распознавать проблемы, которые возникают в окружающем мире и могут быть решены средствами математики;
- ✓ выражать эти проблемы на языке математики;
- ✓ находить решение этих проблем, используя математические факты и методы;
- ✓ анализировать использованные методы решения;
- ✓ объяснить полученные результаты с учетом поставленной проблемы;
- ✓ формулировать и записывать результаты решения.

Особое значение сегодня придается формированию логической грамотности у учащихся и основным средством её формирования являются уроки математики. Главной задачей уроков математики являются - интеллектуальное развитие ребенка, важной составляющей которого является словесно-логическое мышление.

Роль математики в развитии логического мышления очень велика. Причина столь исключительной роли математики в том, что это самая теоретическая наука из всех изучаемых в школе. В ней высокий уровень абстракции и в ней наиболее естественным способом изложения знаний является способ восхождения от абстрактного к конкретному. Как показывает опыт, в младшем школьном возрасте одним из эффективных способов развития мышления является решение школьниками нестандартных логических задач.

Кроме того, решение нестандартных логических задач способно привить интерес ребенка к изучению математики.

В учебниках по обновлённой системе образования уже включены задания на развитие логического мышления.

Один из примеров из учебника математики 2 класса [1, с.25]

Задача: На берегу реки сидели четыре друга – Саят, Мирас, Ваня и Ануар. Известно, что Мирас не самый высокий, но он выше Саята и Ануара, а Ануар ниже Саята. Назови имена мальчиков.

В любой задаче заложены большие возможности для развития логического мышления. Наибольший эффект при этом может быть достигнут в результате применения разных форм работы над задачей.

1. Работа над решенной задачей.

Это путь к выработке твердых знаний по математике. В методике работы на этой ступени выделяются следующие этапы:

1 этап – ознакомление с содержанием задачи;

2 этап – поиск решения задачи;

3 этап – выполнение решения задачи;

4 этап – проверка решения задачи.

2. Решение задач разными способами.

Это умение свидетельствует о достаточно высоком математическом развитии.

Задача: В упаковке 10 синих, 20 зелёных и 30 красных воздушных шаров. Сколько всего шаров было в упаковке?

Эту задачу можно решить разными способами. Запиши их.

3. Представление ситуации, описанной в задачи и её моделирование:

а) с помощью отрезков.

Задача: Лена встречала гостей. Лиза пришла раньше Миши, Витя позже Зины, Миша раньше Зины, Сергей позже Валеры. Кто пришёл первым? Кто пришёл позже всех? В каком порядке приходили гости? (обозначь на отрезке)

б) с помощью рисунка.

Задача: На ветке было 7 ягод рябины. Снегирь склевал 3 ягоды. Сколько ягод осталось?

Рисунок к задаче:

4. Разбивка текста задачи на значимые части.

5. Решение задач с недостающими или лишними данными.

Работа над такими задачами воспитывает у детей привычку лучше осмысливать связи между искомым и данными.

Задача: В первой корзинке грибы. Это на 13 грибов больше, чем во второй корзинке. Сколько грибов в двух корзинках?

6. Самостоятельное составление задач учениками.

Задача: Составь краткую запись/схему и реши задачу.

.....18 штук

.....?, на 24 штуки больше.

7. Изменение вопроса задачи.

Задача: У Светы 19 орхидей, а у Нины на 4 орхидеи меньше. Сколько орхидей у Нины? Измени вопрос так, чтобы задача решалась в два действия.

8. Составление и решение обратных задач.

9. Выбор выражений, которые являются решением задачи.

Задача: На урок рисования принесли 24 желтых и 17 синих листов бумаги. При изготовлении мозаики истратили 28 листов цветной бумаги. Сколько листов цветной бумаги осталось?

1) $24-17=7$ (л) 2) $28-7=21$ (л)	1) $24+17=41$ (л) 2) $41-7=34$ (л)	1) $24+17=41$ (-л) 2) $41-28=13$ (л)	1) $24+17=41$ (-л) 2) $28-24=4$ (л)
--------------------------------------	---------------------------------------	---	--

10. Выбор способа записи решения задачи (выражением, уравнением, по действиям, с пояснением)

11. Выбор решения из двух предложенных (верного и неверного).

12. Изменение условия задачи так, чтобы задача решалась другим действием.

Моя работа по использованию эффективных приемов и методов с целью формирования функциональной грамотности младших школьников представляет собой систему обучения. Доказательством тому являются такие показатели, как позитивная динамика учебных достижений по математике.

1 класс	2 класс	2 класс
Качество знаний год – 75%	Качество знаний 1 четверть – 78%	Качество знаний 2 четверть – 81 %

Таким образом, систематическое использование на уроках математики специальных задач и заданий, позволяют ученикам быть функционально грамотными и более уверенно ориентироваться в простейших закономерностях окружающей их действительности и активнее использовать математические знания в повседневной жизни.

Литература:

1. Математика. Учебник для учащихся 2 класса общеобразовательной школы. А. Б. Акпаева, Л.А. Лебедева, М. Ж. Мынжасарова. – Алматы: Алматыкітап баспасы, 2017.

2. Аблова В.С. Формирование элементов логической и алгебраической грамотности//Начальная школа.-1991.-№ С 24-34.

3. Лавриненко Т.А. Как научить детей решать задачи: Методические рекомендации для учителей начальных классов. - Саратов: Лицей, 2000. - 64с.

Новые системы оценивания учащихся в начальной школе

*Эккерт С.А., Юдина Н.В., КГУ СОШ №13
учителя начальных классов*

Большинство классификаций методов обучения чаще всего предполагают проверку знаний учащихся, оценку характера их деятельности. Мы знаем, что цель проверки и оценки знаний учащихся – это обеспечить повышение качество знаний, уровня их развития.

Актуальность темы нашего исследования бесспорна, так как создание условий, позволяющих в рамках образовательных учреждений решать специальные задачи развития, - первостепенная задача любого учебного учреждения.

Цель исследования: обобщить и дополнить сведения о методах оценивания знаний учащихся на современном этапе обучения.

Традиционная система оценивания страдает определенной степенью расплывчатости, произвольностью норм выставления отметки, зависит от внешней оценки, мало способствует эффективному обучению, повышает уровень тревожности среди детей. Возникает непонимание между учениками и учителем. При традиционной системе оценивается только конечный результат, а не процессуальное, содержательное движение ученика к цели. Следовательно, необходимо внедрять такие приемы, при которых будет отслеживаться весь процесс обучения, а не конечный результат. С этой целью нами были разработаны листы оценивания, по которым учитель сможет проследить сильные и слабые стороны обучения, а также скорректировать дальнейшую работу.

Естествознание **I ЧЕТВЕРТЬ** **СОР № 2**

СУММАТИВНОЕ ОЦЕНИВАНИЕ ЗА РАЗДЕЛ «Живая природа»		Дата.
Подразделы: 2.1 Растения 2.2 Животные	Цели обучения: 2.2.1.7 объяснять важность бережного отношения к растениям 2.2.2.2 различать представителей классов животных: насекомые, рыбы, земноводные, пресмыкающиеся, птицы и млекопитающие.	

Критерий оценивания	№ задания	Дескриптор	Балл/ Ф.И. уч-ся									Кол-во выпол-х заданий	% усвоения
		Обучающийся											
Определяет и объясняет причины бережного отношения к растения	1	Определяет картинку, изображающую нанесение вреда растениям;	1										
		записывает причину (-ы) необходимости ухода за растениями;	1										
Определяет классы животных	2	определяет класс млекопитающих;	1										
		определяет класс птиц;	1										
		определяет класс рыб;	1										
		определяет класс земноводных;	1										
		определяет класс пресмыкающихся;	1										
		определяет класс насекомых.	1										
Всего баллов:			8										
Набрал(а) баллов:													
%													
Примерная оценка													

Математика

II ЧЕТВЕРТЬ

СОР № 3

3	Обозначение множества и его элемента. Знаки $\in$ и $\notin$	4.4 Комбинации объектов 5.2 Математический язык	2.4.4.1 Составлять варианты комбинаций «по три» из предметов окружающего мира 2.5.2.2 Использовать заглавные буквы латинского алфавита для обозначения множества, его элементов - строчные буквы; принадлежности и непринадлежности элемента множеству знаки $\in$ и $\notin$.	
---	---	---	--	--

Критерий оценивания	Дескриптор	Балл										
											Кол-во выпол-х заданий	% усвоения
Создает комбинации, используя по три элемента любого множества	определяет количество способов (6 способов);	1										
	перечисляет комбинации (не менее трех);	1										
Составляет и обозначает множества из заданных элементов	объединяет элементы в два множества	1										
	обозначает их заглавными латинскими буквами;	1										
Определяет предметы принадлежащие пересечению множеств, не принадлежащие ни одному из этих множеств	обводит (зелёную машину), принадлежащую пересечению множеств;	1										
	отмечает (ключ), не принадлежащий ни одному из множеств.	1										
Всего баллов		6										
Набранное кол-во баллов												
%												
Оценка												

Данные таблицы помогают видеть все западающие зоны по определенным суммативным работам, что позволяет наметить дальнейшие пути работы и сделать процесс оценивания объективным и последовательным.

Литература:

1. Учебная программа для начальной школы (1-4 классы) в рамках обновления содержания среднего образования – Астана, 2016. – 41 с.

2. Методические рекомендации по суммативному оцениванию и сборник заданий формативного оценивания по предметам начальных классов (2 класс) для слушателей курсов АО «НЦПК «Өрлеу».

Функциональная грамотность на уроках обучения грамоте

*Якупова Т.К., СОШ № 82
учитель начальных классов*

Одной из самых острых проблем на сегодняшний день является потеря интереса к чтению. Такие методы, как передача знания от учителя к ученику в ходе учебной деятельности, приводящие к усвоению материалов, не прибегая к использованию новых инновационных технологий, не отвечают требованиям, предъявляемым учащимся, уровень которых возрастает с каждым днём.

На уроках грамоты в первом классе я поставила перед собой цель: научить детей правильному, беглому, осознанному, выразительному чтению, а главное, любви к книге. Для осуществления этой цели я ставила перед собой задачи: способствовать процессу формирования функциональной грамотности: учить детей формулировать вывод, обосновывать свои рассуждения, отстаивать свою точку зрения; развивать творческие способности и исследовательские умения учащихся, их воображение и речь, воспитывать интерес к чтению.

Для решения своих задач я использую материал по развитию речи для учащихся первого класса «АБВГДейка». В этом пособии использованы задания различного уровня сложности, также учащимся предоставляются задания на выбор, соответствующие их индивидуальным способностям. У учащихся, выполняющих задания данного методического пособия, развивается не только внимание, умение анализировать и делать выводы, но также дети знакомятся с такими понятиями как ассоциация, ритм и рифма.

Например, на уроке обучения грамоте я часто беру такое упражнение как «Угадай букву»:

Не видел друга друг давно.

А увидав воскликнул букву: «О!»

Дети объясняют выбор буквы так: «Первая строка заканчивается словом давно, в слове давно последняя буква О, значит и вторая строка должна заканчиваться на букву О». Также часто я использую работу с чистоговорками. Учащимся эта работа очень нравится, мы составляем их на ходу. Первый вариант для ребят с низким уровнем мышления и словарным запасом:

МА-МА-МА вот и кончилась _____ (зима, вода)

Необходимо только по смыслу выбрать слово.

Второй этап – по опорным словам определить ключевое слово.

Глазки – сердцевина - жёлтая.

Реснички – лепестки – белые.

Дети анализируют: лепестки белые, похожие на реснички. У цветка жёлтые сердцевинки, как глазки.

Стоят в поле сестрички жёлтый глазок, белые реснички (ромашки).

Третий этап – сочинить самим небольшое стихотворение.

Например, рифма: Сова. Вот такое стихотворение получилось у ребят: Прилетела совушка, умная головушка. Такие задания учат детей думать, размышлять, анализировать, развивают речь, сообразительность, обогащают словарный запас.

Для совершенствования техники чтения я использую упражнения, направленные на развитие чёткости произношения (дыхательная гимнастика, скороговорки, чистоговорки, звуковые разминки), задания на формирование навыка правильного чтения («Опиши предмет», «Повтори, что сказал учитель»), логические упражнения («Что общего в этих словах», «Назови одним словом»), также на своих уроках постоянно использую чтение в парах, групповое чтение, чтение с убыстрением темпа.

Данные упражнения я включаю в подготовку к чтению нового текста, помогая освоить правильное произношение, безошибочность чтения и понимания отдельных слов и предложений.

В начале учебного года я проверяла навык чтения учащихся вслух по следующим параметрам способа чтения:

- читают по слогам и целыми словами,
- не читают.

В результате проверки выяснилось, что 30% учащихся в классе читают по слогам или целыми словами, остальные читать не умеют. В конце I полугодия результаты изменились. Количество читающих повысилось до 60%. Этому способствовало использование всей системы упражнений, что способствовало совершенствованию навыка чтения.

В результате у учащихся улучшается устойчивость внимания, увеличивается словарный запас, идёт стабильный рост темпа чтения, уменьшается количество учащихся, допускающих ошибки при чтении. Сформированность навыка чтения повлияла на общее развитие речи (учащиеся чаще используют в своей речи распространённые предложения, эпитеты, сравнения), на повышение навыка чтения.

Литература:

1.Архипова Е.В. «Основы методики развития речи учащихся», М.: Вербум, 2004

2.Селюнина Н.А. «Дидактический материал по развитию речи и творческих способностей учащихся для 1 класса «АБВГДейка», г. Серебрянск, ВКО 2012г.

3.Интернет ресурсы: collegy.ucoz.ru, infourok.ru

Мектеп жасына дейінгі балалардың сезім тәрбиесі

*Абеун.К.А., № 42 «Тілек» балабақшасы
тәрбиеші*

Педагогикада мектепке дейінгі әсіресе сәбилік жаста ерекше назар аударатын тәрбие түрі-сезім тәрбиесі. Сезім тәрбиесі әр түрлі: ақыл-ой, эстетикалық, елжандылық, дене, адамгершілік т.б. тәрбие түрлерімен қоса жеке тұлғаның дамуына негіз болады. Соған байланысты сезім тәрбиесін мектепке дейінгі педагогиканың құрамды бір бөлігі деп айтуға болады.

Сезім тәрбиесі алдымен қоршаған ортадағы болмысты қабылдау мен түйсікке негізделеді. Айналадағы қоршаған ортаны, заттар мен құбылыстарды көру, есту қабылдау арқылы өзіндік үрдістер: ес, қиял, ойлау пайда болады. Бір нәрсені еске түсіру үшін алдымен оны көру не есту керек. Бұрынғы тәжірибедегі алған әсерлері бұл үрдісте жаңа мазмұнды көрінеді. Бұған дейін қабылданған фактілерді сөздің көмегімен қорытындылады.

Балабақшасындағы сезім тәрбиесі ақыл-ой тәрбиесінің негізі болып табылады, ол баланың сезімдік тәрбиесінің дамуын және баюын қамтамасыз етеді, заттардың қасиеті мен сапасы туралы түсінігін қалыптастырады. Сезім тәрбиесі – түйсік пен қабылдаудың дұрыс бағытта дамуы. Дүниені тану- түйсінуден, қабылдаудан басталады. Түйсігі мен қабылдауы мол адамның қоршаған дүние жайлы көзқарасы кең, жан-жақты келеді.

Сезім тәрбиесі – ақыл-ой дамуының негізі және эстетикалық тәрбиенің құрамдас бөлігі.

Сезім тәрбиесі баланың көру, есту, тату, сипау, дәм, иіс сезімдерін тәрбиелейді. Осы алтауы бізді сыртқы ортамен таныстырады. Яғни олардың түсі, түрі, дәмі, иісі және басқа сындарын адам жанына осы алты сезім береді.

Сыртқы сезім адамның жан тұрмысы үшін аса қымбат болғандықтан, баланың бұл сезімдерін аса жақсы тәрбиелеу керек. Біріншіден, бұл сезімдерің сау және берік болуына, екінші сол сезімдердің өткір, терең, дұрыс болуына жағдай жасау керек.

Мектепке дейінгі балалық шақта баланың сезімі едәуір дәрежеде тереңдей және нығая түседі. Мектепке дейінгі ересектердің жақын адамдарын мазасыздық пен күйініштен қорғауға бағытталған шынайы қамқорлықпен белгілерін бақылауға болады.

Мектепке дейінгі ересектерге тән жағдай оның құрдастарының тұрақты достығы, алайда ауыспалы достасудың да көптеген жағдайлары сақталады. Балалар арасындағы достықта негізгі мән сыртқы жағдайға берілмейді, олардың бірін-бірі ұнатуына, құрдасының қандай да бір қасиеттеріне, оның білімі мен іскерлігі жағымды көзқарас алады.

Мектепке дейінгі балалық шақта сезімдердің дамуындағы басты бағыттардың бірі- баланың ақыл-ойының дамуына байланысты келетін саналылығының арта түсуі. Бала қоршаған дүниені танып, өз қылықтарының салдарымен танысып, ненің жақсы және ненің жаман екенін түсіне бастайды.

Сезім үрдістерінің дамуы мектепке дейінгі жаста үдемелі сипап алады, сондықтан да ол мектепке дейінгі педагогиканың даму тарихында басты мәселесімен Я.К.Коменский, О.Декроли, И.Г.Песталоци, М.Монтессори, Ф.Фребель т.б. сияқты атақты ғалымдар айналысқан.

Баланы дамыту мен тәрбиелеуде сезім тәжірибесінің рөліне ең алғаш баға берген Я.А.Коменский. «Аналар мектебі» еңбегінде сөзбен тәрбиелеуді іс-әрекетпен тәрбиелеуге қарсы қоя отырып, сыртқы дүние құбылыстарын барлық сезім мүшелерінің қатысуы арқылы қабылдауға мән берген.

И.Г.Песталоци «Көріп қабылдау әліппесі» деген еңбегінде баланың сезім тәжірибесіне баса назар аударады.

Ф.Фребель «Сыйлықтар» атты еңбегінде заттың түрін, түсін, көлемін т.б. сапаларын қабылдау ерекшеліктерін танытуды көздеген.

М.Монтессори сезім тәрбиесінің жүйесін жасаған. Дидактикалық жүйенің алдына қойған мақсаты- түрлі түсті бояу ерекшеліктерін, пішін мен көлемді балалардың ажырата білуін жетілдіру еді.

Е.И.Тихеев сезім мүшелерінің жетілдіру жұмысын бала тілінің дамуымен, қоршаған заттар дүниесін таныстырумен байланыстырады. Сезім тәрбиесінің негізгі әдісі ретінде «Серуендерді», «Дидактикалық ойындарды» ұсынды. Баланың сезім үрдістерінің дамуына мүмкіндік тудыратын іс-әрекеттің тиімді түрлері- көркем сурет салу, саздан, ермексаздан мүсіндер жасау, салынған суреттерді, өрнектерді қиып, желімдеу, педагогикалық басшылықпен ұйымдастырылған бірлескен дидактикалық ойындар.

Қазіргі кезде, тәжірибе көрсеткендей, мектепке дейінгі педагогика саласында сезім тәрбиесі Монтессори мен Декроли және басқалардың педагогикасына сүйенеді, соның негізінде сезім тәрбиесі проблемасын шешуді қарастырады.

Мектепке дейінгі балалық шақта заттардан, табиғат құбылыстарынан, өнер шығармаларынан балада пайда болатын әдемілік сезімінің дамуы да осыған ұқсас жолдан өтеді. Үш-төрттегі мектепке дейінгі жастағы балалар үшін әдемі зат болып ашық бояулы жалтырылған ойыншық, бойға қонымды костюмше тағы басқалар саналады. Мектепке дейінгі үлкен жасқа жеткенде бала әдемілікті ырғақтылықтан, бояулармен жүргізілген сызықтардың үйлесімділігінен, музыка әуенінің дамуынан, бидің мәнерлілігінен таба бастайды. Мектепке дейінгі ересек жастағылар да әсерлі толғанысты табиғат құбылыстарының, көрністерінің, мерекелік шерулердің әдемілігі тудырады. Бала неғұрлым төңіректегіні жақсы

бағдарлай білсе, соғұрлым көркемділік сезімін туғызушы себептер де жан-жақты және күрделі бола бастайды.

Сезімдік тәрбие мазмұнына заттын сапасын сипап байқату арқылы ажыраты білу және оларды тегіс, кедір-бұдыр, жұмсақ, қатты, қою, сұйық, ауыр, жеңіл, жылы т.б. деп дұрыс атай білуді дамыту жатады. Иіс пен дәм түйсігін дамыту да сезімдік тәрбиенің бір қыры болып табылады.

Сезім тәрбиесінің әдістемесіне келсек, ол түйсік пен қабылдауды дамыта отырып, дұрыс бағыттағы мазмұнды қызмет барысында жүзеге асады. Өнімді іс-әрекет (сурет салу, мүсін жасау, құрастыру) түйсік пен қабылдауды дамытып қана қоймай, сонымен бірге пішінді, түсті, кеңістікті бағдарлауды қажетсінуді туғызады. Мысалы, қандай да бір заттың суретін салу үшін оның белгілі бір геометриялық пішінмен ұқсастығын анықтап алу керек. Үлгі бойынша құрылыс тұрғызу үшін оны бөліктерге бөліп, бөлшектердің ішінен керектілерін теріп алуға тура келеді.

Мектеп жасына дейінгі балалардың сезімдік эталондарды игеруі балабақшада тәрбиелеу мен білім бағдарламасында көрсетілген геометриялық пішіндермен, түстермен танысудан басталады. Мұндай танысу негізінен көпшілік қабылдаған үлгілерден басталады да, тиімді әс-әрекеттердің көптеген түрлерін меңгеру үрдісінде өтеді. Мектеп жасына дейінгі бала сурет салуда, құрастыруда, тапсырманы мозайкамен орындағанда қажетті үлгілерді пайдаланады. Мысалы, бала сурет салғанда спектр түстерін тандап алады, кубиктерді құрастырғанда әр түрлі шамадағы үшбұрыштың, төртбұрыштың шаршы, кішкене бөлшектерін қолданады.

Балаларды айналамен, әсіресе, табиғатпен таныстыру кезінде сезімдік тәрбиеге мол мүмкіндік туады. «Қоғамның ғылыми-экономикалық, әлеуметтік жағынан дамуы – халық ағарту жүйесінде түбегейлі өзгерістер енгізіп, мектепке дейінгі тәрбие ісін жақсарту, баланың жеке басын дамыту, оларды ізгілікке баулып, өзіндік іс-әрекетін, шығармашылық ойын жинақтай білуге, білімге қызығушылыққа баулу ісіне баса көңіл бөлініп отыр», - деп атап көрсетілген «Қазақ балабақшаларында тәрбиелеу, оқыту мазмұнын жаңарту тұжырымдамасының» жобасында. Сондай-ақ балабақшада күн ережесін дұрыс өткізу, балалардың жеке даму ерекшелігін ескеру, бір нәрсеге талаптануына баса назар аудару, бағыт беру оқу-тәрбие жұмыстарында ескерілмейтіні дұрыс айтылған.

«Мен бақшаға барамын»

Мен бақшаға барамын.
Ойнаймын, ән саламын.
Тәрбиеші әпкелер,
Досы барлық баланың.

Араздықты білмейміз,
Тамақты да бір жейміз.
Жаман бала секілді,
Жұлқысып біз жүрмейміз.

Достарым көп басқа да,
Көңілдіміз бақшада.

Достарым көп басқа да,
Көңілдіміз бақшада.

Пайдаланылған әдебиеттер :

- 1.М.Сәтімбекова, Ә. Әмірова, Ж. Сердалиева – «Сәбилердің сезімін тәрбиелеу»
- 2.В.С.Мухина. «Мектеп жасына дейінгі балалар психологиясы» - Алматы «Мектеп» 1986.

Қимылды ойын – баланың негізгі әрекеті

*Абитаева А.М., №42 «Тілек» балабақшасы
дене нұсқаушысы*

*«Ойнай білмеген, ойлай да білмейді,
Ойын да озған өмірдеде озады»*

Ойын әрекетінің негізгі түрі – қимылды ойын. Ойынды қолданумен бірге ойлануға, шығармашылығын байытуға бағыт алады. Баланың ойын кезіндегі қимыл-қозғалысы дене бітімін жетілдірсе, іс-әрекеттегі амал – тәсілдері ой –сананың дамуына ықпал етеді.

Балабақша табалдырығын енді ғана аттаған баланың сымбатты да жарасымды, көрікті мүсінін қалыптастырумен, жан – жақты қимыл қозғалыс әрекеттерінің мезгілінде дамып жетілуіне, жалпы баланың тән мәдениетін қалыптастыруда қимылды ойынның алатын орны ерекше. Өйткені балабақша қабырғасында балалардың денсаулығын нығайтып, мүсін тұлғасының дұрыс жетілуіне, жігерлі де қайратты болып өсуіне, жеке басына тән қасиеттерінің қалыптасуына берік негіз қаланады. Сондықтан да бала организмнің қызметін жетілдіру, денсаулығын сақтап, нығайту, жүйке – психикасын дұрыс қалыптастырып, ширақ, жігерлі, икемді және сымбатты етіп өсіруге қимылды ойын мен спорт жаттығулар көп ықпалын тигізеді.

Алғашқы кезде топтағы әрбір баланың қозғалыс деңгейін байқауға арналған ұйымдастырылған оқу іс-әрекетін өткізген дұрыс. Күннің жылы кездерінде балалар қимыл қозғалыс негіздерінің барлық түрін меңгеретінін білуі қажет. Жауын – шашында секіртпемен, шығыршықпен және доппен ойнайтын ойындар, асық ойындарын ойнатуға болды. Би жаттығулары мен қарапайым акробатиканы мүмкіндігінше спорт залда өткізген дұрыс.

«Ойын мектеп жасына дейінгі баланы дене шынықтыруының негізгі тұтқасы болуы тиіс»- деп жазады Е.А. Аркин. Ойындар арқылы бала өзіне пайдалы қозғалыс әрекеттерін меңгереді және оған жаттығады.

Қимылды ойындар балалардың өздерінің білімдері мен ептіліктерін ойындардың құбылмалы жағдайларында нақтылы қимылдық тапсырмаларды орындау үшін қолдануына мүмкіндік береді.

Күш, ептілік, жылдамдық, төзімділік сияқты сапалар қимылды ойындар процесінде, әсіресе жарыс элементтерімен өткізілгенде өседі және жетіледі.

Ойындар балалардың өз әрекеттерін жолдастарының әрекеттерімен үйлестіріп, жеке мүддесін ұжым мүддесімен біріктіре білуіне, шыдамдылыққа, өзін-өзі ұстай білуге, топтың, команданың жетістігіне деген жауапкершілік сезімін тәрбиелеуге көмектеседі.

Қимылды ойындар шартын орындаудың міндеттілігі балаларды тәртіптендіреді, еркінділікке тәрбиелейді. Ойын мақсатына жету үшін қимыл тәсілдерін өз бетінше таңдап ала білудің қажеттілігі өзіндіктің, ынталануының, жеке басының және басқа сапаларының қалыптасуына жағдай жасайды.

Көптеген қимылды ойындардың танымдық мәні бар, өйткені олар хайуанаттарға, құстарға еліктеуімен, адамдардың әрекеттерін жаңғыртумен байланысты және т.б.

Қимылды ойындарда тәрбиешінің балалармен араласуға кең мүмкіншілігі бар. Тәрбиеші ойынның мазмұнын, оның шартын әңгімелейді. Балалар жаңа сөздердің мәнін біледі. Сөзге белсене араласу, сондай-ақ мазмұнын және әнді айта жүріп ойнауларын қалыптастырады.

Ойындарда жағымды сезімдерді: қуанышты сезу, ләззат, сергектік досқа көмектесу пиғылы, ойдан құрай білу, өнертапқыштықты дамытуға талпыну керек.

Мектеп жасына дейінгі балаларға дене тәрбиесін беру мақсатында өткізілетін ойындарды шамамен жеке екі түрге бөлуге болады:

1. Қимылды ойындар: сюжетті және сюжетсіз;
2. Спорттық ойын элементтері бар ойындар; городки, баскетбол, теннис үстелі, бадминтон, футбол, хоккей және басқалар.

Белгілі бір сюжеті және белгіленген шарты бар қимылды ойындар анағұрлым күрделірек болады. Мұнда ойнаушылардың творчестволық әрекеттері орындайтын рольдеріне («Аққу-қаздар», «Соқыртеке» және басқа) байланысты болады. Творчестволық рольдік қимылды ойындардың шарты балалардың ойын кезіндегі мінез-құлықтарын реттейді, ойындардың өзінің жүргізілу барысын нақтылайды.

Өзге ойындарда бекітілген сюжет болмайды. Олар ойнаушылардың әлдебір нақтылы қимылдық тапсырмаларды («Маған қарай жүгіріңдер», «Шағын қақпаға қарай» және басқа). Сюжетсіздерге «Ловишка», «Горелки» сияқты, сондай-ақ жарыс сәтіндегі ойындық эстафеталар жатады.

Спорттық ойындардың элементтері бар ойындар мектеп жасына дейінгі орта және ересек жастағы балалардың кейбір спорттық ойындар техникасының негіздерін меңгерулерімен байланысты. Олар баланың

спорттық ойындарға (городки, баскетбол, теннис үстелі, бадминтон, футбол, хоккей) қатысу үшін қажетті әрекеттер тәсілдерімен қимылдау тәжірибесін байытады.

Қорыта келгенде, ойын балалардың негізгі іс-әрекеті ретінде психологиялық, анатомиялық-физиологиялық, педагогикалық маңызы зор қызметтер атқарады. Ойын баланың даму құралы, таным көзі, білімдік, тәрбиелік, дамытушылық мәнге ие бола отырып, адамның жеке тұлға ретінде қалыптасуына ықпал етеді. Ойынды әрбір адам ойнап өседі, ойынды көп ойнаған адамның дүниетанымы кең, жаны таза, жүрегі нәзік, нағыз сезімтал тұлға болмақ.

Пайдаланылған әдебиеттір:

1. Нүсіпбекова И.И. Педагогикалық сыр-сандық, 2009ж
- 2.Т.И. Осокина - «Балалар бақшасындағы дене шынықтыру», «Просвещение» баспа бөлімі 1978 ж.
- 3.М.Т. Тұрыскелдина «Дене тәрбиесі» әдістемелік құрал, Алматыкітап 2003 ж.
- 4.В.П. Богославский, Н.Т. Белякова, аударған Қ. Дәуітов, «Дене шынықтыру», Алматы «Мектеп», 1986 ж.

Формирование мотивации к коррекционно - развивающим занятиям

*Абулхаирова А.К., КГКП «Я/сад №63«Мөлдір»
педагог-психолог
Залевская И.П., КГКП «Я/сад №63«Мөлдір»
логопед*

Любой педагог знает, когда ребенок приходит на логопедические занятия, встает вопрос: как повысить мотивацию, активизировать деятельность дошкольника на логопедических занятиях, создать положительное эмоциональное состояние ребёнка в процессе занятия. Поэтому целью логопеда, является создание таких условий, при которых образовательный процесс вызывал бы у ребенка интенсивное и внутренне побуждение к знаниям, умственному труду.

Первостепенная задача логопеда – всеми способами помочь ребёнку поверить в себя и в свои возможности, почувствовать себя успешным. На занятиях необходимо оценивать не конечный результат, а приложение усилий на пути к нему. Стараться находить даже совсем маленькие достижения, хвалить ребёнка. Сложность проведения занятий состоит в исключительно индивидуализированном подходе к каждому ребёнку. Очень важно найти «ключик» к каждому ребёнку, помочь ему раскрыться. Хвалить ребёнка можно только при условии действительно совершенных стараний и усилий. При каждом удобном случае подбадривать, делать

акцент на том, что получается. Необходимо тщательно осуществлять подбор материала, учитывая индивидуальные особенности каждого ребёнка и ближайшей зоны его развития.

Результативным обучение становится только в том случае, когда дети сами проявляют познавательную активность. Поэтому одной из важных задач коррекционной работы является поиск методов для развития мотивации у детей.

Необходимо комплексное воздействие: формирование мотивации достижения, общеучебной мотивации и частно - предметной мотивации к логопедическим занятиям как к учебному предмету, то есть изучение и формирование мотивации детей должно проводиться в мультимодальном аспекте. Работа должна проводиться всеми специалистами логопедических групп и родителями параллельно с деятельностью психолога в тесном контакте.

Роль психолога. Для успешной коррекции речевых нарушений необходимы не только логопедические занятия, но и комплексное психотерапевтическое воздействие на личность ребенка в целом, в особенности на его самооценку.

Осознание ребенком своего дефекта может привести к формированию у него «комплекса неполноценности», стеснительности, робости, неуверенности в себе, т. е. заниженной самооценки. Эти негативные черты личности затрудняют общение ребенка с окружающими. При отсутствии необходимой помощи, дефекты речи могут сохраняться долгие годы, а низкая самооценка будет являться помехой при обучении. Чтобы избежать этого, необходимо формировать в ребенке правильное отношение к себе и к своим силам еще в том возрасте, когда ребенок только начинает замечать свои успехи и неудачи.

Задачи психолога:

1. Развитие коммуникативной функции речи, техники вербальной и невербальной коммуникации;
2. Повышение самооценки ребенка;
3. Обучение его способам снятия мышечного и эмоционального напряжения; Укрепление эмоционально- волевой сферы стабилизировать эмоциональный статус, преодолевать поведенческий негативизм, тревогу, страхи и т.п.
4. Выработка навыков владения собой, путем проигрывания различных ролей и ситуаций («искусство быть собой», «искусство быть другим»);

Роль логопеда в повышении мотивации к логопедической помощи.

Речь не является обособленной функцией. Ее правильность и выразительность зависит от многих факторов, улучшая что-то одно, совершенствуется работа всего организма в целом. Если ослабленный, заторможенный ребенок приобретет уверенность в себе и хотя бы

частично избавиться от сомнений и страхов, то в более короткие сроки будет происходить и постановка, и автоматизация звуков, ребенок станет меньше уставать на занятиях, заметно активизируется его мышление, он будет способен к усвоению более большого объема информации, чем раньше.

Незаменимыми помощниками логопеда и психолога на протяжении всего периода коррекционного обучения должны стать родители. Необходимо всегда напоминать родителям, что специалисты являются только попутчиками в ежедневных, скрупулёзных занятиях родителей с ребёнком.

Для детей с нарушениями речи наиболее значимыми субъектами являются их родители. Поэтому участие родителей в коррекционном процессе формирования мотивированного отношения к учению является особенно ценным.

Однако не каждый родитель способен оказать требуемое воздействие на своего ребенка. Это зависит от его позиции по отношению к ребенку и его дефекту.

Как показывает практика, участие родителей в коррекционно-развивающем процессе наиболее эффективно, если оно осознано, хорошо спланировано, долгосрочно, начато на ранних этапах этого процесса и проходит в доброжелательной, доверительной атмосфере, созданной педагогами.

Привлечение родителей к активному участию в обучении их детей осуществляется нами с первых дней пребывания ребенка в логопедической группе. В течение учебного года проводятся:

- тематические родительские собрания, семинары-практикумы
- индивидуальные консультационные занятия (с приглашением родителей)
- домашние задания
- индивидуальные и групповые консультации родителей
- проектная деятельность
- стендовая информация

В результате совместной деятельности всех участников образовательно-воспитательного процесса родители постепенно из пассивных зрителей превращаются в активных участников, начинают очень ответственно относиться к выполнению детьми домашних заданий, между взрослыми и детьми возникает больше доверия, взаимопонимания, значительно улучшаются их взаимоотношения.

Так же, формирование мотивации к коррекционным занятиям у детей осуществляется через личностно-значимую для них деятельность путем возбуждения интереса к занятию, создания чувства зачарованности, любопытства, учитывается то, что ведущей деятельностью в этом возрасте является игра, на занятиях создаются

игровые ситуации, вводятся сюрпризные моменты, приглашаются сказочные герои...

Мотивация к коррекционным занятиям, ее комплексное развитие – это условие успешного дальнейшего обучения. Ребенок должен быть активным, взаимодействовать с родителями, сверстниками и поддаваться воздействию педагога. Это не только потребность сегодняшнего образования, но и каждого ребенка как личности.

Литература:

1.Безруких М.М. Чему и как учить ребёнка до школы. - М.: Вентана-Граф, 2004.

2.Божович Л.И. Проблемы развития мотивационной сферы ребенка// Изучение мотивации детей и подростков.- М.: Педагогика,1972

3.Борисова Е.А. Занятия – это скучно? ... Нет, интересно! // Логопед. - 2008. №2.

4.Овчарова Р.В. Технологии практического психолога. М, 2001

5.Особенности психического развития детей 6-7-летнего возраста / Под. ред. Эльконина Д.Б., Венгера А.Л. -М., 1988.

Мектеп жасына дейінгі балалардың балабақшаға бейімделуі бойынша жүргізілетін жұмыстар

Адамбекова М.Ш., №114 «Бақыт» балабақшасы КМҚК

Ерте балалық шақ – қарқынды даму кезеңі. Баланың осы кезеңде жинақтаған тәжірибесі көбінесе оның болашақ үлкен өмірін айқындайды. Әрине, ата-анадан басқа өз баласын білетін және жақсы көретін жоқ шығар. Алайда, уақыты келгенде оған тек жақын адамдарымен қарым-қатынас жасау жеткіліксіз болады: жаңа жаңа әсерлер, достар керек. Содан бала балабақшаға келеді. Балаға мектепке дейінгі мекемеде жайлы, жақсы болу үшін, бейімделу мәселесін кешенді түрде шешу керек. Мұндай жағдайда педагог-психологтың алатын ролі де маңызды.

Бейімделу түсінігінің астарында адамның жаңа ортаға енуі және оның жағдайына икемделуі жатыр. Бұл кезең – мектепке дейінгі баланың өміріндегі қиын кезеңдердің бірі және ол әртүрлі өтуі мүмкін.

Бейімделудің ұзақтығы мен сипаты баланың жас ерекшелігіне байланысты.

Баланың өмір сүру жағдайы қаншалықты өзгерсе, соншалықты ол бейімделу сипатына ықпал етеді: күн тәртібі, тамақтану ерекшеліктері және т.б. Бұл жағдайлардың бірден өзгеріске түскендегі эмоционалдық күйзелістің алдын алу мақсатында ата-аналарға баласы топқа келмей тұрып осы жас кезеңіндегі балалардың күн тәртібі, тамақтану сипаты және т.б. туралы айтылады, үйде де оындай жағдайды ұстанулары туралы өтініш жасалады.

Жаңа жағдайға үйрену жүйке жүйесінің ерекшеліктеріне де байланысты. Кейбір балалар айғайлап жылайды, тамақтан, ойыншықтан

бас тартады, алайда балабақшаға келген алғашқы күндері ғана оылай жасайды. Уақыты келгенде бала тынышталып, тамаққа тәбеті де ашылады. Мұндай қалыптағы бейімделу баланың балабақшаға қалыпты үйренуін айқындайды.

Басқа балалар сырт көзге салмақты болып көрінеді, ішкі қобалжуын білдіреді. Олардың өз инициативалары жоқ, аз сөйлейді, ойнамайды. Мұндай күйзелген эмоционалды жағдай ұзаққа созылуы мүмкін. Дәл оындай тыныш және назардан тыс қалған балаларға педагог-психолог бірінші кезекте көңіл бөлуі қажет. Мұндай балаларға көмек көрсету үшін маман олардың эмоционалды ерекшеліктеріне бақылау жүргізеді.

Бейімделу – бұл нәтижесі жағымды, әрі жағымсыз болуы мүмкін үрдіс. Психологтар мен педагогтар сәтті бейімделуге қажеттілерді анықтайды, олар: ішкі жайлылық (эмоционалды қанағаттану) және сыртқы адекватты мінез-құлық (ортаның талаптарын оңай әрі нақты орындау қабілеттілігі).

Баланың балабақшаға бейімделу мәселесін шешу бірнеше бағыттардан құралады.

Ата-аналармен жұмыс. Мұны шартты түрде бірнеше кезеңдерге бөлуге болады.

Бірінші кезең – алдын алу. Жұмыс көктемде жаңа оқу жылы басталмай тұрып басталады. Педагог-психолог болашақ тәрбиеленушінің ата-анасымен және баланың өзімен танысады. Бала туралы, отбасы, баланың балабақшаға келгенде жәрдем беретін тәрбие шарттары туралы алғашқы мәліметтерді жинақтайды. Ата-аналармен сауалнамалар жүргізеді, оның барысында «Бала балабақшаға келуге дайын ба?» екендігін талдайды.

Үлкендер балаларын балабақшаға бере отырып өз балалары үшін алаңдайды. Педагог-психологтың міндеті - оларды тыныштандырып, дайындық кезеңнің маңыздылығын ескерту. Ол балабақшамен танысу экскурсиясын өткізеді, топты, жатын бөлмелерін, ойыншықтарды көрсетеді.

Екінші кезең – таныстыру. Бірінші кезекте ата-анамен диалог негізінде өзара қарым - қатынасқа түседі. Педагог-психолог олармен жеке кеңестер беру кезінде кездеседі. Сұхбат барысында анамнез мәліметтері жинақталады, ата-аналар балабақшаға келген алғашқы күндегі әсерлерімен бөліседі. Осы кезде педагог-психолог бейімделу кезеңі қалай өтіп жатқандығы, балабақшаға келу баланың мінез-құлқына қалай әсер еткендігі жайлы хаттама толтырады.

Педагог-психолог ата-аналарды балалардың өз-өзіне қызмет көрсетуінің қалыптасуы туралы ақыл-кеңестер береді, балабақшада баланың дербестігінің дамуына жағдай жасалатындығы жайында айтады.

Ата-аналар үшін ата-аналар бұрышында және ақпарттық стендтерде ақпараттар дайындалады: «Балабақшаға шақыру», «Мен балабақшаға

барғым келеді», «Балалармен кімдер жұмыс жасайды», «Балалардың еркелігі», «Баланың дербестігі» және т.б.

Үшінші кезең – тәжірибелік кезеңде үлкендерді балабақшаның білім беру әрекетіне араластыру керек. Олар педагогикалық үрдістің бақылаушылары емес қатысушылары болуы тиіс. Балаларға балабақшаға келгеніне бір ай толғанда ата-аналармен танысу тренингін өткізіледі. Тренинг барысында ата-аналар өздерінің баланы балабақшаға апарған кездегі бастан кешірген күйзелістерімен бөліседі, көңіл күйлерін бағалайды, өзекті мәселелерді талқылайды, кейбіреулер білім туралы пікір алмасады. Топтың ата-аналар ұжымы бірігеді, ал бұл өз кезегінде ата - аналарға сенімді болуға, аз қобалжуға септігін тигізеді.

Педагог-психолог, тәрбиешілер және педагогикалық үрдістің басқа қатысушылары ақыл-кеңестер, жиналыстар, ата-аналар клубын, тренингтер, балалармен бірлескен ойындар өткізеді.

Оқу жылының ортасына қарай ата-аналармен балаларының темперамент типін анықтау үшін сауалнама жүргізіледі. Табиғи темпераменттің ерте балалық шақта байқалатындығын есте ұстаған дұрыс, соңынан баланың мінез-құлқы ереже нормалардың әсерінен өзгереді. Баланың темпераментін біле отырып педагогтар өздерінің педагогикалық қызметінде оны ескереді, тәрбиеленушілерді жақсы түсінеді.

Темперамент типін анықтау үшін И.В. Осинаның «Мектеп жасына дейінгі балалардың темпераменті мен зейінінің өзара байланысы» мінездемелерін қолданған жөн.

Сәбилерді қабылдайтын топ педагогтарымен жұмыс. Қыркүйек айының алғашқы күндерінен бастап олармен кеңес өткізіледі. Ол тәрбиешілерді 3 жастағы балалардың ерекшеліктерін, бейімделуін еске салады, баламен және оның ата-анасымен танысу кезінде туындайтын жағдайларға көңіл аударады.

Бұдан әрі топ педагогтарымен кеңес өткізу практикалық сипатта болады. Онда маман тәрбиешілерді топ балаларының және олардың ата-аналарының жеке ерекшеліктерімен таныстырады, бейімделу барысында туындайтын мәселелер мен жағдаяттарды келісе отырып шешеді.

Оқу жылы ішінде мұндай кеңестер бірнеше болуы мүмкін: «Баланың әдеттері», «Бейімделу кезіндегі баланың тамақтануы», «Бейімделу және қарым-қатынас ортасы», «Ұлдар мен қыздар балабақшаға барады». Білім беру үрдісінің барлық қатысушылары жылына үш рет медициналық - педагогикалық кеңеске қатысады. МДҰ педагогтары мен мамандары бұл кездесулерде алдағы оқу жылының жұмыс жоспарымен бөліседі, аралық қорытынды жасайды, алдағы уақытқа мақсат қояды.

Топта эмоционалды қолайлы атмосфера жасау дегеніміз балада жағымды көңіл күй қалыптастыру, балабақшаға баруға ынтасын арттыру. Ол үшін топта жылулық пен жайлылықты орнату қажет.

Бейімделу кезеңінде уақытша балаға топқа өзінің сүйікті ойыншығын беру, баланы көтеру, әлдилеу сияқты «үйдегі» тәрбие тәсілдерін сақтаған

дұрыс. Сонымен қатар бейімделу тобында балаларға бақылау жүргізеді. Бақылау хаттамасында баланың үлкендермен, басқа балалармен қатынасқа түсу ерекшеліктері, баланың ойын, сабақ кезіндегі мінез-құлқы жазылады.

Бейімделу кезеңіндегі ойын әрекетін ұйымдастыру «бала – үлкен», «бала – бала» арасындағы эмоционалды байланысты қалыптастыруға бағытталады.

Ойын-сабақтарды педагог-психолог апта сайын 15 минут ұзақтықта өткізеді.

Бала өмірінде мектепке дейінгі білім беру мекемесіне бейімделудің маңыздылығы мен қажеттілігі зор, бала мен оның ата-анасына жан-жақтан көмек көрсетілу керек. Жұмыс барысында балалар мен ата-аналарға қызықты оларда жағымды эмоциялар тудыратын жұмыс түрлерімен әдіс – тәсілдерді таңдап алу маңызды.

Педагог – психологтың осындай жұмыс жүйесін тәжірибеде қолданса, балалардың бейімделу кезеңі жеңіл өтеді, ата-аналардың алаңдауы да аз болады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Дошкольное воспитание. - 1997. - №4. – 24 бет.
2. Н.В. Крюхина. Организация и содержание работы по адаптации детей в ДООУ. Практическое пособие Москва 2005
3. Интернет ресурстар.

Ойын түрлерін бала тәрбиесінде қолданудың тиімділігі

*Адилова Э.К., «Балбөбек» балабақшасы ҚМКҚ
орыс тілі мұғалімі*

Балабақша балалары болашақ иесі болғандықтан дүниежүзілік мәдениетті танытын, өзінің төл мәдениетін білетін, сыйлайтын, рухани дүниесі бай, саналы ойлайтын деңгейі жоғары білікті болуы міндетті. Ата-бабаларымыздың ғасырлар бойы жинақтаған тәжірибесін, мәдениетін, жасөспірімдер бойына саналы сіңіріп, қоршаған ортадағы қарым-қатынасын, мінез-құлқын, өмірге деген көзқарасын, бағытын дұрыс қалыптастыру тәрбиеге байланысты.

Мектепке дейінгі мекемелерде адамгершілік тәрбиесі, тәрбиелеу және білім беру үрдісінде әр түрлі іс-әрекеттер арқылы жүзеге асырылады. Олармен ойынның әр түрін ұйымдастыра отырып, бір-біріне деген қайырымдылық, мейірімділік, жанашырлық, достық, жолдастық сезімдерді тәрбиелеуге болады. Ал, балаларды қоршаған ортамен таныстыру, тіл дамыту, табиғатпен таныстыру, бейнелеу өнері сабақтарында өлі-тірі табиғатқа деген сүйіспеншілік, үлкендердің еңбегіне қызығу мен сыйластық сияқты адамгершілік сапалары қалыптастырылады.

Қазақ ауыз әдебиетіндегі, әсіресе, балалар фольклорын дамытушы негізгі бір сала- балалар ойыны. Ойын-балалар өмірінің нәрі, яғни оның рухани жетілуі мен табиғи өсуінің қажетті алғы шарты және халықтың салтын үйренуде, табиғат құбылысын тануда олардың көру, есту, сезу қабілеттерін, зейінділік пен тапқырлықтарын дамытады. Адам өркениетке бейім болуы үшін балалық шақты бастан кешуі міндетті. Егер ойын мен қызыққа толы балалық шақ болмаса, ол мәңгілік жабайы болып қалған болар еді. Бала денесінің дамуы мен ой-дүниесінің өркен жаюы ойынға тікелей тәуелді екендігін атап көрсеткен жөн.

Ойын- мектеп жасына дейінгі балалардың негізгі іс-әрекеті. Өйткені, ойын үстінде баланың бір затқа бейімділігі, мүмкіндігі және қызығуы анық байқалады. Ойын мазмұны мен түріне қарай: мазмұнды- бейнелі, қимыл-қозғалыс, дидактикалық, құрылыс, кейіптендіру ойындары болып бөлінеді. Мазмұнды-бейнелі ойында балалар ойын мазмұнын түсінікті етіп жеткізуге тырысады, оған қажетті құрал-жабдықтарды табуға талпынады, оларды дайындау үшін еңбектенеді, ал еңбек, ұжымдық іс-әрекетке біріктіреді және шығармашылық іс-әрекетке бағдарлайды, балалардың өзара қарым-қатынасын реттеп, олардың бойында адамгершілік сапаларды қалыптастырады. Бала алған рөлдеріне сай кейіпкердің киімін киіп, қимылын, дауыс ырғағын мәнерлі жеткізуге тырысады, көркемдік сабақтардан (ән-саз, бейнелеу өнері сабақтары) алған білімдерін пайдаланады, қуыршақты ұйықтату үшін бесік жырын айтып әлдилейді, бейнелеу өнері сабақтарында жасаған ыдыс, үй жиһаздарын, қағаздан құрастырған заттарды ойын құралы ретінде пайдаланады. Мазмұнды-бейнелі ойынның ерекшелігі: оны балалардың өздері жасауында, ал ойын қызметі айқын өнерпаздық және шығармашылық сипатта болады. Бұл ойындар қысқа да, ұзақ та болуы мүмкін.

Баланың өмірге қадам басардағы алғашқы қимыл-әрекеті- ойын, сондықтан да оның мәні ерекше. Қазақ халқының ұлы ойшылы Абай Құнанбаев: «Ойын ойнап, ән салмай, өсер бала бола ма?» деп айтқандай баланың өмірінде ойын ерекше орын алады.[1,14 б.] Жас баланың өмірді тануы, еңбекке қатынасы, психологиялық ерекшеліктері осы ойын үстінде педагогтар ғана емес, философтар, тарихшылар, этнографтар және өнер қайраткерлері мен бала тәрбиесін зерттейтін ғалымдар да шұғылданды. Көптеген балалар жазушылары бала ойынының психологиялық мәнін және ойынға тән ерекшеліктерді көркем бейнелер арқылы суреттегені де мәлім.

Сондықтан да педагогикада бала ойынына ерекше мән беріледі, өйткені ойын үстінде қалыптасатын балалық шақтың түйсігі мен әсері адамның көңіліне өмірбақи өшпестей із қалдырады. Бала ойын арқылы өзін толқытқан қуанышын немесе ренішін, асқақ арманын, мұрат-мүддесін бейнелесе, күні ертең сол арман қиялын өмірде жүзеге асыруға мүмкіндік алады. Сөйтіп, бүгінгі ойын, бейнелі әрекет- ертеңгі шындық ақиқатқа айналатын кезі аз емес.

Жалпы ойынның қандай түрі болмасын, атадан балаға, ұрпақтан-ұрпаққа ауысып отырады. Халық ойындары өмірлік қажеттіліктен туады да, психологиялық жағынан денсаулық сақтауға негізделеді. Тапқыр да алғыр, шымыр да епті, қайратты да қажырлы бала өсіруді армандамайтын отбасы жоқ. Демек ойынның өзі бала үшін біліктің, тәлімнің қайнар көзі болып табылады. Балаларға ұлттық ойындарды үйретіп, оған өзгеше әр беріп, жаңартып өткізіп отыруды ата-аналар, тәрбиешілер бір сәт те естен шығармағандары абзал. Өйткені, жас өскін бүлдіршіндер ойнай да, күле де, ойлай да білсін!

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Асарбаев А. Қазақтың ұлттық ойындарын бастауыш мектеп тәрбие жұмыстарында пайдалану// әдістемелік оқу құралы.- Алматы, 1993.
2. Бабаев С, Құдияров А. Педагогика. – Алматы: Дарын, 2004.
3. Мектепке дейінгі мекемелерде балалардың ойынын басқару-М.А.Васильева.

Үштілдік-заман талабы

*Азанбай А.Р., "Бәйтерек" балабақшасы КМКҚ
тәрбиеші*

Тіл – қай ұлтта, қай елде болса да қастерлі, құдіретті. Бүгінгі нарық заманы бізден бәсекеге қабілетті болуымызды, дамыған отыз елдің қатарынан көрінуіміз үшін білімді де озық ойлы азаматтарды тәрбиелеуімізді талап етеді.

Әлемдегі жоғары дамыған елдердің санатына енуді көздеген халықтың басты мақсаты да сауатты ұрпақ тәрбиелеу. Сауатты ұрпақ тәрбиелеу дегеніміз өз ана тілінде еркін сөйлей алатын, оны терең меңгерген ұрпақ. Ал, ана тілін жақсы білмейінше, сауатты сөйлеп, сауатты жазып, тіл байлығын мол қолданбайынша, шын мәніндегі мәдениетті адам бола алмайсың.

Мемлекеттік тілді және басқа тілдерді үйрену арқылы балалар мен жастардың әлем және ұлттық мәдениетті игерулеріне, өз халқы мен басқа халықтардың дәстүрлері мен мәдениетін зерттеуіне және қабылдауына жағдай жасау керек, яғни полимәдениетті тұлға қалыптастыру керек. Сонда ғана Мәңгілік ел боп қалыптасамыз.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаев Қазақстандағы тілдердің үш тұғырлығы туралы ойды алғаш рет 2006 жылы Қазақстан халқының Ассемблеясында айтқан. 2007 жылғы «Жаңа әлемдегі жана Қазақстан» жолдауында Елбасы «Тілдердің үштұғырлығы» - «Триединство языков» мәдени жобасын кезендеп іске асыруды ұсынды. Тілдердің үштұғырлығы идеясында Елбасы оған нақты анықтамасын

берген, қазақ тілі – мемлекеттік тіл, орыс тілі – ұлтаралық қатынас тілі, ал ағылшын тілі – жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі.

Ағылшын тілі – бүгінгі заманымыздың кілті, ақпараттық технологияның, компьютер технологиясының кілті деуге болады. . Бұл сайып келгенде, шет тілін, соның ішінде ағылшын тілін балабақша қабырғасынан бастап жоғары оқу орындарында оқыту әдістемесінің жаңа бетбұрыстарды қажет екендігін тудырады . Үштілді оқыту – жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашылатын, әлемдік ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіншілік беретін бүгінгі күнгі ең басты қажеттілік. Қарапайым тілмен айтқанда, қазақ тілді дамыту керек, орыс тілін қолданамыз және ағылшын тілін үйренеміз.

Елбасының үштұғырлы саясаты аясында шетел тілін үйрену, оның қолданыс аясын кеңейту бүгінде кезек күттірмейтін өзекті де келелі мәселелердің бірі болып отыр. Алайда «Өзге тілдің бәрін біл, өз тіліңді құрметте»,-деп ақын жырлағандай, өз тілінде еркін сөйлеп, өз тілін құрметтейтін тұлғаны баулысақ, өзге тілді қадірлейтін тұлғаны баулитынымызға көз жеткіземіз. Сондықтан да «Мемлекеттік тілді үйрету балабақшадан басталуы тиіс. Бұл - заман талабы»,- деген елбасының қағидасына сүйене отырып, қазіргі таңда балабақшадан бастап мектеп табалдырығын аттаған сәттен ана тілін меңгертуге, сауаттылыққа күш салынууда. Осы орайда ауыр жүк артылып отырған мұғалімдер мен тәрбиеші- ұстаздардың бәсекеге қабілетті тұлғаны тәрбиелеудегі еңбегі зор.

Біздің балабақшамыз "Бәйтерек" -те әр- түрлі жұмыстар атқаруда . Балабақша тәрбиеленушілерінің тәрбиелі, білімді, өнегелі болуы үшін өзін-өзі тану бағытында жұмыс жасалып жатыр. Және де Үш тілділікте қолға алынды.Күнделікті оқу -қызметінде тереңнен мақсаттар қойып қос тілділікке баса назар аударып, өзін -өзі тану компонентерін қосып балаларымызды білім нәрімен сусындатып жатырмыз. Өскелең ұрпақ біздің болашағымыз. "Тәрбие тал бесіктен" демекші біз ең бірінші білімді ,тәрбиелі ұрпақты болу отбасы және балабақшадан басталады. Ақын Абай айтпақшы " Сенде бір кірпіш дүниеге, кетігін тапта бар қалан" сол білімді ұрпақ қылып тәрбиелеудің кірпішін мына біздер тәрбиешілер қалаймыз.Балабақшамызда 4 жастан бастап ағылшын тілі оқу қызметі енгізілді. Оқу қызметі аптасына бір рет болады. Балалар өте қатты қызығушылықпен қатысады. Оқу қызметі әр -түрлі әдістермен өткізіледі. Ойын арқылы, театр арқылы, интерективті тақта арқылы балалардың сөздік қорларын дамытып, ағылшын тілін түсіне білуге ықпал ету. Үш тілділік біздің "Мәңгілік ел" болып қалыптасуымыздың бірден бір бағыты. Ұрпағымыз үш тілділікті білсе, ел экономикасы көтеріліп, жаһандық экономикаға жол ашылады, әр мемлекетпен ынтымақтастықта , татулықта арласа алатын боламыз.

Балаларды азаматтыққа және ұлтжандылыққа , рухани-адамгершілікке тәрбиелеу мақсатында мерекелер өткізу, халықаралық пони турнирі,

"Зерек бала"облыстық зияткерлік сайысы, облыстық балалар шығармашылығы фестиваль - байқаулары, әр-түрлі театр қойылымдары т.б балалардың көкірек көздерін ашып, білімділікке жетелеп, оқу процесін күшейтеді.Білімді ұрпақ тәрбиелеу жолында аянбай қызмет етеміз!

Біздер елімізбен мақтанамыз. Бұл еркіндік оңайлықпен келген жоқ. Қазақ елі еркіндікке жету үшін қаншама қиын - қыстау кезеңдерді бастан кешірді. Мындаған жылдық тарихы бар. Қазақстан тәуелсіздік алды. Тәуелсіздікке қол жеткізгеннен гөрі, оны ұстап тұру әлдеқайда қиын. Бұл – әлем кеңістігінде ғұмыр кешкен талай халықтың басынан өткен тарихи шындық. Ол үшін өзімізді үнемі қамшылап, ұдайы алға ұмтылуымыз керек. Байлығымыз да, бақытымыз да болған мәңгілік тәуелсіздігімізді көздің қарашығындай сақтай білуіміз керек. Әрбір күніміз мерекелі, әрбір ісіміз берекелі болсын! Дамуымыз жедел, келешегіміз кемел болсын! Жарқын іспен күллі әлемді таң қылып, жасай берсін, елдігіміз мәңгілік!

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Б.И.Иманбекова.Тәрбиеге жетекші. [Алматы](#), 2004. – 224 бет. [145-146 б.]
2. «Тәрбие құралы». Республикалық ғылыми — педагогикалық журнал № 5, 2009 жыл
3. Ақиқат. 2011жыл, №5. «Қазақ тілін білу - әншейін бір ұран емес», Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқы ассамблеясының ХҮІІ сессиясында сөйлеген сөзі
4. Назарбаев Н.Ә. (Қазақстан халқына жолдауы). Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан. Астана, 2007
5. Хасанұлы Б. Тілдік қатынас негіздері,А, 2008ж

Жас ұрпақ ертеңгі еліміздің болашағы

Айгирова Б.А., «Бәйтерек» бөбекжайы ҚМҚК тәрбиеші

Қоғамда болып жатқан әлеументтік экономикалық өзгерістер мен еліміздің білім беру саласының әлемдік білім беру саласына, соның ішінде бүлдіршіндерімізді ертеңгі қазақстанымыздың болашағы бал тілді балаларымызды мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқыту уақыт талабына сай көптеген өзгерістер жаңа талаптар енгізілуде.

«Болашақ ұрпағымызды тәрбиелегенде оларға жастайынан имандылық пен сауаттылық қасиеттерін сіңіре білсек, тәрбиелей білсек, сонда ғана рухы биік дамыған адамзат өсіре аламыз»-деп елбасымыз Н.Ә Назарбаев айтқандай жас ұрпақ ертеңгі еліміздің тірегі, болашақ қоғам тірегі »[1, с 36]. Мектеп жасына дейінгі балаларды дамыту мәселесі мемлекеттік саясаттын ажырымас бөлігі.

Мектепке дейінгі кезең бала бойына адамгершіліктің негізін қалайтын кез. Отбасы құндылығы біздің мемлекетіміз ұстанып отырған басты саясат. Мемлекет басшысы Н.Ә Назарбаевтың « Қазақстан жолы - 2050» халыққа арналған Жолдауында да отбасылық құндылықтарды сақтау, бала тәрбиесі мәселесін дәріптеу, ата- аналардың, қоғамымыздың балаларды шынайы қамқорлыққа алу мәселелері тұрақты сөз болып келеді.

Отбасы- адам баласының өсіп өнер, қаз тұрар, қанат жағар ұясы, алтын бесігі. Ол бала үшін бір үлкен әлем, осы үлкен әлемде бала алғаш өмірмен қарым қатынас жасап, өмірді сүюді, қиындыққа көнуді, қуануды қайғыға ортақ болу керек екенін ұғынып өседі. Баланың отбасындағы тұлғалық қасиетін жетілдіретін жағдайдың бірі отбасылық ішкі және отбасылық тысқары атқарылатын еңбек. Отбасындағы күнделікті тұрмыс қажеттілігін қамтамасыз етуден туындайтын еңбек баланы әлеуметтік қатынасқа түсіріп, оны ересек өмірге тәрбиелейді. Сондай еңбектің барысында баланың жауапкершілігі артып, еңбек ету қажеттілігін түсінетін болады. Отбасы тәрбиесі кешенді педагогикалық мақсаттылық арқылы іске асады. Сондықтан кез келген педагогикалық тәрбие отбасымен тығыз қарым- қатынас жасамай іске аспайды. Балабақшадағы оқу -тәрбие ісінде басты мақсаты ата- анамен тығыз байланыста жұмыс жүргізу болып саналады. Ата ана және балабақша болашақ азаматтың денсаулығын жастайынан сақтау үшін, оның тәнінің дұрыс түзіліп қалыптасуына, салауатты өмір салтын нығайтуға ерекше мән бергені бүгінгі күннің өзекті мәселесі болып келеді. Бүгінгі күн заман талабына сай оқу тәрбие үрдісінде ұйымдастыру әр баланы жеке тұлға ретінде қабылдап, тәрбие ісіне ата- ананы тікелей қатыстырудың оң нәтиже беретінін өмір мен тәжірибе дәлелдеп отыр.

Сондықтан осы бағытта ата- аналармен талмай еңбек етіп өз алдарына мынадай мақсат міндеттерін қойып отыр. 2017- 2018 жылына бекітілген жұмыс жоспары бойынша қыркүйек айында « Бәйтерек» балабақшасының «Айналайын» тобында «Отбасындағы дәстүрлер» атты ата- аналар жиналысын өткіздік. Мақсаты мен міндеттері: Күнделікті отбасындағы дәстүрлерді қолдана отырып баланың бойына адамгершілік қасиеттерін сіңіру. Үлкенге құрмет, кішіге қамқор және айналамызға қамқорлықпен қарау. Ата- ананың бала тәрбиесіне деген жауапкершілігін мейлінше арттыру, ата- анамен бірлесе отырып, бала тәрбиесіне байланысты мәселелерге көңіл аудару, жан- жақты дамыған тұлғаны адамгершілік, рухан жағынан тәрбиелеу. Бұл жиналыста баяндама оқылып, ата- аналарға түрлі жарыстар ұйымдастырылып, жаднама таратылып, кеңестер беру арқылы жұмыс іске асырылады. Сонымен бірге, педагог тәрбиешілер де тек балалармен, ата аналармен жұмыс жүргізіп қоймай өз білімдерін жаңаша толықтыруға талпынады. Тәрбиедегі негізгі мақсат білімді, кәсіби мамандырылған, рухани дүниесі бай және адамгершілігі мол, қоғамдық өмірдің барлық аясында ұлттық құндылықтарды бағалауға,

дамытуға қабілетті тұлғаны қалыптастыру. Бала тәрбиесі отбасынан басталады десек те, ғылымға негізделген әдіс тәсілдермен берілетін тәлім тәрбиенің негізгі балабақшада қаланады. Балабақшадағы тәрбие бала табиғатына ерекше әсер етіп, оның даму белестерінде өзіндік іс қалдырады.

Балабақша-балалардың тәрбие, білім алып өздерінің шығармашылық мүмкіндіктерін іске асыруға жағдай туғызатын орта. Бұл жерде әр бүлдіршіннің күнделікті өмірі есте қалатындай болу үшін жағдай жасалған. Бала жүрегінде елбасына деген сүйіспеншілік сезімін оятып, құрметтеу бағытында Елбасының өмір жолынан үлгі ала отырып «Саған арнаймын ел басы» атты оқу қызметімде балаларды Отанын, халқын сүйуге, сезімдерін оята білуге, өзгелерге көмектесе білу, достыққа тәрбиелеу. Бала дегеніміз болашақ. Балаларды қалай тәрбиелесек, болашағымыз солай болмақ. Келешегіміздің азаматтарын білімді, тәрбиелі, мәдениетті, кішіпейіл де қарапайым етіп тәрбиелеу өз қолымызда.

«Адамға бірінші білім емес, тәрбие берілуі керек, тәрбиесіз берілген білім адамзаттын қас жауы, ол келешекте барлық өміріне апат әкеледі» деген дүниежүзілік білім мен мәдениеттің екінші ұстазы атанған данышпан, ойшыл, энциклопедист ғалым Әбу Насыр Әл-Фараби.

Біздің балабақшамызда еліміздің болашағы балаларымызға тәрбиенің үлкен де қажетті бөлігі имандылық адамгершілік тәрбиесіне жеткілікті көңіл бөлінеді деп айтсақ артық болмайды. Баланы тәрбиелеу мен оқыту үрдісі дегеніміз қазіргі заман талабына сай бекітілген стандарт талаптарына сүйене отырып баланың сан қилы іс- әрекеттерінің тиімді ұйымдастыруын, әлеуметтік ортаның әсері, адамдардың қарым қатынасы, тілді меңгеруді, қабылдауы мен түсінуі берілетін білім саласы бойынша өз іс- тәжірбиемде ашық іс әрекеттімде «Қолғап» ертегісін сахналау арқылы балалардың бойына достық, бауырмашылдық, бірлік, татулық қасиеттерін дарыту, сіңіру.

Мақсаты: Ертегінің мазмұны арқылы сүйіспеншілік құндылығының мағнасын ашу. Ойлау, есте сақтау, ертегінің мазмұның түсініп, сүйіспеншілікпен кейіпкерлердің іс- әрекетін бағалауға үйрету, ойлау есте сақтау, ертегіге деген қызығушылығын аттыру арқылы өзгелерге көмектесу білу қасиеттерін дамыту, ертегі арқылы достыққа тәрбиелеу, бірлікке, татулыққа, ұжым болып жұмыс жүргізуге тәрбиелеу, бәріне деген сүйіспеншілік, өзгелерге көмектесе білу, достық. Балалар ертегіні қызығушылықпен тамашалап, өз ойларымен, алған әсерлерімен бөлісті. Осындай ертегіні сахналау арқылы баланың ой өрісін дамытып, сөз қорын молайтуға ықпалы көп. Ақын ағамыз Мағжан Жұмабаев: «Бала бір нәрсеге ұмтылса, сол нәрсеге баланың денесі, жаны, ақылы, сезімі, қайраты- бәрі жұмсалады» дегендей, балабақшада алған баланың әсері оның алдағы уақытта адамгершілігі мол адамзат болып қалыптасуының негізгі тұтқасы болмақ [2, с 135].

Пайдаланылған әдебиетер:

- 1.Тәуелбекова Р. Бала тәрбиесіндегі халықтық педагогика. Алматы, 1994
- 2.Педагогикалық ізденіс Алматы, 1990
- 3.Бала тәрбиесі журналы

Балалардың бойына экомәдениетті қалыптастыруда дәстүрлі емес әдістер мен технологияларды қолдану

Аймагамбетова Б.М., Тажикенова Г. К., №145 «Балапан» б/б тәрбиешілер

Балалардың жеке тұлға болып қалыптасуына тәрбиенің табиғаттың қатысында, табиғат арқылы берілуіне байланысты екендігін бүгінде ғылыми педагогикалық зерттеулер дәлелдеп отыр. Табиғатпен қарым – қатынас, балалардың ойлау, есте сақтау, бақылағыштық қасиеттеріне, сана сезімдерінің жылдам өсіп жетілуіне, түйсігіне тағы басқа оңды әсер ету мүмкіндігі шексіз. Себебі, адам табиғи тірі ағзалардың бірі. Адам өзінің болмысымен игерген білім жүйесі нәтежиесінде өзін кейінгі өмір кезеңдерінде көрсете алады.

Технологиялар мен жылдамдықтар ғасырында туған табиғатынды бақылауға уақыт тапшы болып жатады. Балалардың табиғатпен қарым-қатынасының аздығынан барлық тіршілікке деген сыйластық пен адамгершіліктің жетіспеушілігі байқалады.

Адамзаттың болашағы мен адамдардың жоғары деңгейдегі адамгершілік қасиеттердің қалыптасуына біз педагогтар үлкен маңызды рөлді атқарамыз. Халық даналығы осы жөнінде «не ексең, соны орасың» деп айтып кеткен. Көптеген жылдар бойына балаларға табиғаттың әр бір құбылысы адамзаттың мүддесіне арналған делінген. Балалар балабақшадан бастап орман - ол отынның көзі деп біліп, адамдар оларды құрылыста, қағаз жасауда қолданатынын, орманнан адамдар саңырауқұлақ, жеміс-жидектер, жаңғақтар сияқты тағамдарды ала алатынын білді. Құстар да өте пайдалы олар құрт - шіркейлердің көзін жояды. Жерді баптап күту қажет сонда ғана өте жақсы өнім ала аламыз. Осылайша барлық табиғаттан жақсы, нәтижелі өнім ала аламыз.

Балаларды табиғатты саналы қорғауға тәрбиелеу, балалар бойында экомәдениеттілікті қалыптастыру ерте жастан тәрбиелеу қажет. Табиғатты аялау, қоршаған ортаны қорғау мектепке дейінгі жаста қалыптаса бастайды.

Мектепке дейінгілерді табиғатпен таныстыру арқылы эмоционалды тәрбиесінің мәселесімен біздің балабақша бес жыл көлемінде жұмыс жасап келеді. Дәстүрлі емес әдістер мен технологияларды іздену нәтижесінде, біз

мынадай бағдарламаларды қолдандық: Н. Н. Вересовтың «Біз — жерлестерміз», С. А. Козлованың «Мен — адаммын» (балалар бойында қоршаған ортаға зиян келтірмеу саналы сезімдерін тәрбиелеу — адам тұлғасының бұзылуы оның рухани әлемінің бұзылуы); Н. А. Авдееваның және Г. Б. Степанованың «Біздің айналамыздағы өмір» (балалар экологияның мазмұны жөнінде ақпарат алады, эмоционалды – жағымды қатынас негізінде тірі табиғатқа деген жауапкершілік пен қорғаушылық сезімдері қалыптасады); Ж. Л. Васякина-Новикованың «Өрнектер» (балалар бойында ғаламшарлық ойлауды дамытады: Жерді мекендеушілерге, әлемге және өзіне деген саналы қарым-қатынасты қалыптастырады. Табиғат құндылығы және адамдар бірлігі жөнінде экологиялық түсініктері, жануарлардың, өсімдіктердің, адамдардың, өмірге қажетті құбылыстарын білуге көмектеседі.

Біздің балаларымызға не жетіспейді деген тақырыпта ойлана келе, мынадай шешімге келдік, олардың тұратын баспанасы, отбасы бар, олар ата-ананың махаббатына, қамқорына, назарына бөленген, біз мынадай қорытындыға келдік, мектепке дейінгілер қоршаған ортаға, адамдардың сезіміне, тәртіптеріне, міндеттеріне немқұрайлы қарайды.

Балалармен жұмыс жасау жоспарының бірінші бөліміне эмоционалды-адамгершілік және танымдылық мақсаттар қойылып, кейін оқытушылық мақсат қойылды. Мектепке дейінгілер тез есінде сақтайды және тез меңгереді, мысалы, қар ұшқындары адам қолында тез ериді және суға айналады, қар ұшқындары әдемі, әр түрлі өрнектермен безендірілген, оларды балалар бақылай алады. Балаларға табиғат жайлы білімді беріп қоймай, табиғаттың құбылыстарын (қардың жаууы, күннің шығуы, шөптің көктеуі, құстардың ән салуы, тамшылардың сыңғыры, желдің шуылы) тамашалай алуға баулу қажет. Осы дағдылар баланың ішкі әлемін жандандырады, қоршаған ортаны терең тануға, интеллектісі мен мәдениетін арттыруға септігін тигізеді. Сондықтан балалармен жұмыс жүргізуде экологиялық ертегілердің алатын орны ерекше.

Экологиялық ертегілер — табиғат құбылыстары, жануарлар, өсімдіктер, қоршаған әлем туралы білімді жеткізудің ең қолжетімді тәсілі. Ойын формасындағы ертегілер мектеп жасына дейінгі балаларға қажетті білімді мәжбүрлемей-ақ береді. Қысқалылығы, сюжеттің қарапайымдылығы, нақтылығы және ертегі соңындағы қорытынды, ал кейде кішкентай бүлдіршіндермен диалогты қолдау үшін сұрақтар экологиялық ертегінің құрылымының сызбасы болып табылады. Мектеп жасына дейінгі балалармен жабайы жануарларды бақылау немесе саяхатқа шығуға мүмкіндік туа бермейді. Ал экологиялық ертегі балалардың қиялын дамытуға мүмкіндік береді. Сондай-ақ ертегілер арқылы табиғатқа деген сүйіспеншілікті оятып қана қоймай, оларды сақтау қажеттілігін сезінуге тәрбиелейді. Сондықтанда бұл бағыттағы менің мектеп жасына дейінгі балалармен жұмысымның мақсаты келесідей болды:

- мектеп жасына балалардың табиғатқа деген жауапты және жанашырлық қатынасты қалыптастыру;
- тірі ағзаға аландау.

Осы мақсатқа орай мен алдыма төмендегідей міндеттерді қойдым:

- адамгершілікке тәрбиелеу, тұтастай алғанда қоршаған ортаға қамқор қатынасқа тәрбиелеу;
- табиғат әлеміне танымдық қызығарсын дамыту;
- табиғат нысаналарына эмпатия сезімін дамыту;
- экологиялық ертегілер арқылы балалардың экологиялық мәдениетін қалыптастыру;
- қарапайым тілмен балаларға экологиялық ғылыми білімнің элементтер жүйесін қалыптастыру.

Табиғат пен баланың өзі үшін қауіпсіз және экологиялық сауатты алғашқы іскерліктер мен дағдыларды қалыптастыру.

Күтілетін нәтиже:

- қоршаған табиғи әлемді эмоционалды қабылдау;
- табиғаттағы мінез-құлықтың экологиялық норманы игеру.

Мектеп жасына дейінгі балалардың табиғат нысаналарына деген зейінің және қызығушылығын аудару үшін мен экологиялық ертегілердің тізімін жасадым. Ол ертегілер неғұрлым әсерлі және әртүрлі болғаны жөн, себебі мектепке дейінгі жастағы балалардың жас ерекшеліктеріне сәйкес болуы керек. Бұл жас кезеңінде балаларға қызықты, әсерлі болса ғана естерінде қалады.

Тізімді жасамас бұрын мен оларды іріктедім. Жыл бойында балаларға экологиялық ертегілер айтылып, талдау жасалынды: “Ерте заманда бір өзен өмір сүріпті”, “Адамдар өзенді қалай ренжітті”, “бір тоғанның тарихы”, “бір тамшы айнала айналып жүріпті”, “Міне мұржа, оның астында түтін”, «Ули ұлудың таңғажайып оқиғалары», «Ергежейлілер» және т.б.

Қорытата айтқанда қазіргі экологиялық тәрбие беру-адыңғы кезектегі мәселе барып отыр. Экологиялық тәрбие отбасынан, балабақшадан, бастауыш сынып жасынан басталады. Себебі, олардың бойында айналадағы өзін қоршаған, ортаға табиғатқа деген сүйіспеншілігі, бүлдіршін жасынан қалыптасады. Сондықтан туған табиғатты, туған ел мен жерді құрметтеуге жастарды бүлдіршін жастан баулыған дұрыс.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Что должны знать о живой и неживой природе дети разных возрастных групп детского сада. 1998 год «Рауан»
2. Қазақстан мектебі. 2007-№ 1. 29 бет. 2007-№ 3. 39 бет, 2007- № 4. 36 бет, 2004- № 7. 21 б.
3. Бастауыш мектеп. 2009- № 9. 7-9 беттер, 2005-№ 9. 34-35 б.

Тәрбиелеу өнерін үйрену керек

*Айнабекова А.Ж., «№6 «Алданыш» балабақшасы» КМҚК
директор*

*Өскелең ұрпақты тәрбиелеудегі негізгі рөлді отбасы атқарады. Ал мемлекет бақылап отыру керек. Балабақшадан бастап мектепте де ... біз оқытып қана қоймай, сонымен бірге тәрбиелеуіміз керек.
Н.А. Назарбаев*

Тәрбиешілер үшін жаңа топ балаларымен жұмыс баламен және оның отбасымен жан-жақты танысудан басталады. Бұндай таныстыққа кейде бір ай да аз болады. Кейде нақты бір жағдайларда өзінің қиындықтары да кездесіп отырады. Ал балалардың өзіндік ерекшеліктері ерте жастан-ақ көріне бастайды. Сондықтан балаларды жалпы тұтас түрде емес, олардың жеке ерекшеліктерін тереңірек зерттей білу керек [3, с.56].

Отбасымен танысу қиындықтары мынада, яғни зерттеу нысанасы үлкендер болғандықтан, олар өз мінез-құлқы мен тәртібінің талдауға түскенін қаламайды. Үлкендермен қарым-қатынас аз болғандықтан, тәрбиешінің мұндай толық зерттеу жүргізуге мүмкіндігі де жоқ.

Тәрбиешілер әдетте мынадай мәліметтер жинайды: мекенжайы, жұмыс орны, қызметі, телефон номерлері. Егер ата-аналар баланы қай уақытта әкелу керек, қай уақытта әкету керек, қалай киіндіру керек, не әкелу керек және тағы да басқа сияқты балабақшаның қалыпты талаптарын орындаса, тәрбиеші ата-аналарды мазалай қоймайды, бірақ балабақша өміріне қатысу, топты жабдықтау үшін ата-аналардан көмек сұрайды.

Отбасымен жұмысты жоспарлаудағы қателіктердің бірі – ата-аналардан алынған сауалнама қорытындысын зерттемей, мектепке дейінгі мекеме алдында тұрған жалпы міндеттерге негізделіп құрылуында.

Ата-аналармен жұмыс барысында педагогикалық ұжым мен ата-аналардың тәрбиелеу күшін біріктіру керек. Сондықтан ата-аналармен жұмысты жоспарлау барысында тәрбиешінің ата-анамен танысу кезінде жинақталған әрбір ата-ананың, әрбір отбасының өзіндік ерекшеліктері де ескерілу керек [2, с.124].

Бұндай сипаттаманың негізгі құрамы қандай? Тәрбиелеу бірлігі ретінде отбасы туралы түсінікті беру үшін оған не кіреді?

Мектепке дейінгі мекеме педагогикалық ұжым, соның ішінде тәрбиеші алдында бірінші кезекте отбасы тәрбие күшін анықтау мәселесі тұр.

Алдымен ата-ананың мектепке дейінгі мекемеге деген қарым-қатынасы анықталады. Көптеген жылдардағы тәжірибе мен арнайы зерттеулер арқылы ата-аналардың мектепке дейінгі мекемемен танысқанға дейін балабақша туралы әртүрлі көзқараста болатындығын көруге болады.

Кейбір ата-аналар үшін балабақша қоғамдық-пайдалы еңбекке кіру керек кезде, қиын жағдайдан шығу жолы. Бұл ата-аналар санаты арасынан қалыптасып қалған отбасы өмірінде болатын өзгерістен қорқатындарды да жиі кездестіруге болады. Ұлына немесе қызына бар сүйіспеншілігін беріп отырған отбасы бұл мейірімді бөтен қолға тапсыру керектігін ойлап алаңдаушылық білдіреді. [1, с. 243].

Тәрбиешімен алғашқы кездесуде жиі кездесетін көңіл-күйлерге таң қалуға болмайды. Мейірімді ана жүрегінде не болып тұрғанын, әкенің басында не тұрғанын түсіну қиын емес: қызының немесе ұлының тәрбиешісі қандай адам, мейірімді ме, жұмсақ па, суық па, қатал ма? Олардың баласына қалай қарайды екен? Қатал сөздермен баласының жүрегін ауыртар ма екен? Баласының қандай жақсы екенін тәрбиеші түсіне ме екен?

Баланың жаңа өмір жағдайына бейімделуіне үлкендердің де көңіл-күйі әсер ететіні қалыпты нәрсе. Тәрбиеші үлкендер мен баланың әртүрлі мінез-құлқы көріністерін дұрыс анықтау үшін бұны жақсы түсіну керек. Ал бұл педагогке өзінің әдіс-тәсілдерін анықтау үшін керек. Ата-аналарды бірінші күннен бастап тыныштандырып алу өте маңызды, тәрбиеші балабақша балалар үшін нағыз үйдегі жағдайды құруға тырысатындықтарына, өзінің әрбір сөзіне ата-ананы сендіру керек.

Ата-аналардың тағы да бір бөлігі баланың балабақшаға баруын баланың өміріндегі қажетті кезеңдердің бірі деп қабылдайды. Мектепке дейінгі мекеменің тәрбиелеу мүмкіндігі жоғары бағаланады. Ата-ана баласының балабақшада болған алғашқы күні барлық назарын өздері күткен нәрселерін тексеруге бағыттайды. Тәрбиеші бұл ата-аналардың алғашқы күнгі балабақшаға деген кейбір сыни қарым-қатынастарын ескеру керек, олардың шағымдарын мұқият тыңдап, сабырлы түрде бәрін дұрыс түсіндіру керек.

Ата-аналардың үшінші санатына тәрбиелік қызметтің бәрін мектепке дейінгі мекеме атқаруға міндетті деп санайтындар жатады. Әдетте бұндай ата-аналар педагогке көп шағымданады. Өкінішке орай, көптеген ата-аналар баланы педагогикалық тұрғыда дұрыс тәрбиелей білмейді, бұған өзіне есеп те бермейді. Балалардың үйдегі тәрбиесіндегі кемшіліктері педагогтер мен құрбы-құрдастарымен қарым-қатынаста көрініп жатады. Осы кемшіліктер, бір жағынан, баланың балабақша тәртібіне бейімделуін, екіншіден, балалармен және ересектермен қарым-қатынасқа түсуін қиындатады. Тәрбиешіге үлкен қиындықтар әкелуіне осындай екі отбасының өзі де жеткілікті екені түсінікті жағдай. Бірақ бұл кезеңде ата-аналардың көптеген кемшіліктерін кешіріп, олармен қарым-қатынасты ушықтырмай басса, табысқа жететін ұмытпау керек. Ең негізгі қиындықтар әлі алда. Тәрбиешілер әрбір отбасын тереңірек зерттеп, олардың ерекшеліктерін мұқият есепке алып, олармен өзара түсіністік табуға тырысса ғана қиындықтарды жеңе алады.

Сонымен қатар, жалпы өзінің баласының тәрбиесіне, мектепке дейінгі тәрбиеге немқұрайлы қарайтын ата-аналардың тағы бір тобы кездеседі. Бұндай ата-аналарды тәрбиешілер жақындап келіп мазаламаса, олар өздері біліп тәрбиешіге тақалмайды да. Тәрбиеші бұндай ата-аналарға баланың материалдық қамтамасыз етілуін ғана емес, сонымен қатар оның тәрбиесіне де көңіл бөлу керектігін түсіндірсе, онда әке мен ананың өзіне педагогикалық ағарту жолын көрсетуде маңызды қадам жасағаны болмақ [4, с.8].

Қандай жағдайда болса да міндет біреу: ата-анаға мектепке дейінгі мекеме рөлі және тәрбиешінің жеке тұлғасы туралы дұрыс көзқарас қалыптастыруда көмек көрсету. Осыдан отбасымен тығыз, сенімді қарым-қатынас орнай бастайды. Отбасын зерттеуде ондағы тәрбие принциптерін де анықтай білу керек.

Ата-аналар үшін мазасызданған алғашқы күндер өткен соң, олар балабақша тәртібіне және талаптарына үйренеді әрі ол тәртіпті күнделікті әдетке айналдырады. Одан кейін тәрбиешіге әрбір отбасы ерекшеліктерін толық зерттеп шығу оңайға түседі

Зерттеудің ұтымды жоспарын қалай жасау керек? Мүмкін болатын нұсқалардың бірін ұсынамын.

1. Отбасы құрамы, ата-анасының кәсібі және білім деңгейі.

2. Жалпы отбасы жағдайы. Отбасы мүшелері арасындағы өзара қарым-

қатынас ерекшеліктері: жайлы, жылы шырайлы, ұйымшыл; құбылмалы, қарым-қатынастары қарама-қарсы; отбасындағы әрбір адамның жеке ерекшелігі.

3. Бала тәрбиесіндегі ата-ананың рөлі (ата-ана үшін тәрбиедегі ең маңызды нәрсе не, қандай сапаны бірінші кезекке қояды?)

4. Ата-ананың негізгі қамқорлығы неге бағытталған: денсаулық, ақыл-ойын дамыту, адамгершілік тәрбие?

5. Баланың жеке тұлғасын қалыптастыруда мектепке дейінгі балалық шақ рөлін қалай түсінеді?

6. Психологиялық-педагогикалық білім деңгейі және практикалық дағдылары: белгілі бір білімінің болуы және оны толықтыруға дайындығы; білімінің шектеулігі және оны толықтыруға құмарлығы; білім деңгейі төмен және тәрбие мәселесі туралы ойламауы.

7. Балаға тәрбие жүйесінің әсер етуі:

✓ барлық үлкендердің тәрбиеге қатысуы, келісімді іс-әрекет;

✓ жүйесіздік, тәрбиелеудегі даудың болуы, тәрбиелік қызметті бір ғана

адамның орындауы;

✓ балаға мақсатты түрде әсер ету тәрбиесінің болмауы.

8. Отбасында бірлескен іс-әрекеттер түрін ұйымдастыру:

✓ баланы үйдің барлық шаруаларына араластыру;

✓ үлкендердің міндеттерін бөліп алуы, кейбір міндеттерді балаға жүктеу;

✓ отбасы шаруаларын орындауда үлкендердің бастарының бірікпеуі,

✓ отбасындағы басымдылықтың жиі ауысып тұруы, отбасы өміріндегі барлық оқиғалардан мектепке дейінгі баланы оқшаулау.

Тәрбиеші бұл жоспарды отбасын зерттеудің түрлі әдіс-тәсілдерін қолдана отырып жүзеге асырады. Сол тәсілдердің бірі – бақылау.

Бақылау келесі мәселелерді айқындауға мүмкіндік береді:

✓ мектепке дейінгі ұйым тәрбиелеу үрдісінде ата-ана үшін ең маңызды нәрсе не және балабақша міндетін қалай түсінеді? (бұл туралы тәрбиешіге айтылған ата-ананың өтініші мен шағымдарынан білуге болады);

✓ баланың ата-анасымен қимай қоштасуы арқылы баланың балабақшаға деген көңіл-күйін және сонымен қатар баламен ата-анасының қарым-қатынасын білуге болады (жылы, бірқалыпты, қатал);

✓ кешкі кездесу қалай өтеді, ата-аналарды алдымен не қызықтырады:

балабақшада кезекті бір күнін қалай өткізгендігі туралы ма, не жегені ме немесе оны біреулер ренжіткенін, бала өзін қалай ұстағанын, кіммен ойнағанын, кіммен ұрысқанын білгісі келе ме?

Баланың ата-анасымен кездесуін бақылауға ерекше күш және қосымша уақыт жұмсау керек емес. Бұндай бақылау тәрбиешіге әрбір отбасын тез әрі жақсырақ түсінуге көмектеседі.

Барлық ата-ана әрбір адамға тән барлық жақсы қасиеттерді өзінің баласының бойынан көргісі келеді, соны армандайды. Баласы ересектер өміріне қандай мінез-құлықпен барады? Бұл бізге байланысты. Біздің балаларымыздың ертеңгі күні – біздің қолымызда. Оның бақытты болғанын қалайсыз ба, ендеше оның бойына әлемді толық сезіне алатын жақсы мінез-құлықтарды тәрбиелеп дарытыңыз.

Әрбір балаға жеке тұлғаның бойында болатын кез келген жағымды мінезді қалыптастыруға болады. Адам мінезін жасау – қандай жауапты іс!

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Агавелян М.Г., Данилова Е.Ю., Чечулина О.Г. МДҰ педагогтердің ата-аналармен өзара қарым-қатынасы - М.: ТЦ Сфера, 2009.

2. Мектепке дейінгі ұйымдарда ата-аналармен жұмыс формалары мен заманауи модельдері: әдістемелік ұсынымдар. – Астана, 2013.

3. Виноградова Н.Ф. «Воспитателю о работе с семьей» М., «Просвещение» 1989.

4. Загик Л.В., Иванова В.М. «Воспитатели и родители» М., «Просвещение» 1985.

Қазақтың ою-өрнектерімен таныстыру арқылы балалардың сезімдік-эмоциялық қиялын дамыту

Алиева А.Р., №6 «Алданыш» балабақшасы КМҚК тәрбиеші

Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мазмұнына қойылатын талаптардың бірі – баланың шығармашылық ойлау мәдениетінің негізі ретінде оның сезімдік-эмоциялық саласы мен қиялын дамыту. Бұл талаптарды шығармашылық оқу әрекеттерде қазақтың ұлттық ою-өрнектерін таныстыру арқылы жүзеге асыруға болады. Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласында «Біз жаңғыру жолында бабалардан мирас болып, қанымызға сіңген, бүгінде тамырымызды бүлкілдетіп жатқан ізгі қасиеттерді қайта түлетуіміз керек» дейді. Балаларды Қазақстанның қасиетті ұлттық құндылықтарының бірі қолданбалы өнер нәрселерімен таныстырғанда безендірілген ою-өрнектеріне ерекше мән беремін.

Қолданбалы өнер – қазақтың этномәдениетінің негізгі бөлімдерінің бірі. Жазу-сызу болмаған уақытта көшпенді халықтар өз өмірі мен тұрмысының ерекшеліктерін қолданбалы өнер бұйымдары арқылы көрсеткен. Бұл өнерден біз ата-бабаларымыздың өмірі туралы мәліметтер алуымызға болады. Қазақ халқының дәстүрлі бұйымдарында: қару-жарақтарында, киіз үй бұйымдарында, зергерлік бұйымдарда, төсеніштерінде, ыдыстары мен киімдерінде ою-өрнекті кеңінен қолданылған [1, с 45].

Ою-өрнек – көне халық өнерлерінің бірі болып табылады. Бұл өнердің пайда болу тарихы көне дәуірлерден басталады. Ою-өрнек атауы және оның түрлері халықтың тұрмысына байланысты өзгеріп және жаңарып отырған. Бүгінгі таңда ою-өрнек өнері қазақ халқының ерекшелігін көрсететін өнерлерінің біріне айналып отыр.

Біздің мақсатымыз өсіп келе жатқан ұрпаққа бірнеше мыңжылдықтар бойы сақталып келе жатқан өнер түрін жеткізу.

Алдымен оқу әркетіне қонаққа келген әже балаларды ою-өрнектермен әшекейлендірілген бұйымдармен: киіз үй, сырмақ, текемет, аяққап, кесе, басқұр, торсық, білезік, ертоқым, т.б. таныстырып шығады, ол бұйымдардың барлығынан бастырып немесе жиекпен өрнектеліп сырылып жасалған ою-өрнектің бірнеше түрлерін көруге болады. Содан кейін ою түрлерін қарап, оның мағынасын түсіндіреді. Мысалы, «мүйіз» – барлық ою-өрнектің негізі, қазақ ою-өрнегінің ең көне түрі. Мүйізді ою-өрнектердің ұсақ және ірі түрлері болады. Ұсақ түрі ағаштан, сүйектен, мүйізден жасалған өнер туындыларына пайдаланылады. Ірі түрлері сырмақ, текемет, алаша, кілемдерді безендіргенде қолданылады. Мүйізді элементтердің мынадай түрлері бар: «аймүйіз», «қосмүйіз», «сыңармүйіз», «қырықмүйіз», «маралмүйіз», «өркешмүйіз», «қошқармүйіз». «Қосмүйіз» –

бұл элемент қойдың, ешкінің, сиырдың мүйіздерін бейнелейді. «Қосмүйіз» оюы жиһаздар мен қару-жарақтарды безендіргенде қолданылады. Бүгінгі күні «қосмүйіз» оюы қалыңдықтың баскиімі сәукелеге, ер адамдардың баскиімі айырқалпаққа, камзолдардың алдын және етік қонышына да салынып жүр. «Арқармүйіз» – бұл «қошқармүйізге» ұқсайтын ою, бірақ ол көбірек иілген және тарамдалған. Онымен кілемдер, тұскиіздер, сырмақтар, киімдер, жиһаздар, үй тұрмысындағы заттар әшекейлендірілген. Балалар ою-өрнектермен әшекейленген бұйымдарды, ондағы ою түрлерін қызығушылықпен қарап шығады. Оюдың суретін салу әдіс-тәсілдері түсіндірілгеннен кейін балалар ойып жасалған бейнені оюмен әшекейлейді [2, с 68].

Балалар дайын бұйымдарды қызықтап қана қоймай, өздеріне таныс ою элементтерінен әртүрлі өрнектер жасаса, шығармашылық өнерге қызығушылығы арта түседі.

«Атамның тақиясы» тақырыбында өтілген ұйымдастырылған оқу қызметіне қонаққа Айсұлу келеді де балалардан атасының туған күніне тақияны әшекейлеп беру үшін көмек сұрайды. Балалар «тақия» деген не, ол не үшін керек, оны қалай әдемілеп безендіруге болады деген сұрақтар қояды. Айсұлу «Тақия – ер адамдарға арналған баскиім» екенін айтып, оны қандай өрнектермен безендіруге болатынын көрсетеді. Балалар түйенің ізіне ұқсас «түйетабан» оюы және құстың қанатын еске түсіретін «құсқанаты» оюмен тақияға айнала жапсырып, әшекейлеп береді [3, с 253].

Ересек топтарда қолданбалы өнердегі ою-өрнектермен танысу «Шеберге қонаққа бару» қоршаған ортамен танысу оқу әрекетінде кеңейе түседі. Қазақ халқының ою-өрнек өнері түрі көп:

- ✓ көкөніс өрнек (жапырақ, үш жапырақ, шыршық, гүл, ағаш және т.б.),

- ✓ зооморфтық өрнек (жан-жануарлардың табиғи және фантастикалық бейнелері, қошқар мүйіз және оның түрлі нұсқалары: қос мүйіз, қыңыр мүйіз, сынық мүйіз, сондай-ақ табан, өркеш, қаз мойын және т.б.),

- ✓ геометриялық өрнек (сүйір, шаршы, тұмарша, жұлдызша, көпбұрыш, балдақ, қармақ және т.б.),

- ✓ космогониялық өрнек (дөңгелек, төрт құлақ, шұғыла және т.б.) түрлерімен танысады.

Ою-өрнекке сонымен қатар симметрия заңдылығы да сақталу керек. Ою-өрнек қию үшін алдымен қағаздағы үлгісі жасалынып алынады. Ою-өрнекке ерекше өң беретін оның түсі екенін де естен шығармау керек. Қазақ ою-өнерінде шеберлер мынадай түстерді қолданған: қызыл, көк, сары, жасыл, ақ және қара. Бұл түстер әртүрлі белгілерді берген:

- ✓ көк – аспанның түсі,

- ✓ ақ – тазалықтың белгісі,

- ✓ сары – данышпандықтың, адамгершіліктің және қайғының белгісі,

- ✓ жасыл – жастықтың, көктемнің белгісі.

Түстердің бір-біріне үйлесуін колорит дейді. Ою-өрнектегі бір элементтің қайталануын бір қалыптылық дейміз. Ою-өрнекті жасағанда симметрия заңымен қоса бір қалыптықты да сақтау қажеттігін де түсіндіреміз.

«Киімдерге арналған оюлар» сурет салу оқу әрекетінде алдымен «Оюларды құрастыр» дидактикалық ойынында балалар дизайнерлер болады, содан кейін құрастырған оюларын қиып алған киім бейнесіне бастырып, ою-өрнектер туралы алған білімдерін бекіте түседі.

Қоршаған табиғат және ұлттық мәдениет бейнеленген қазақ халқының қолданбалы өнеріндегі ұлттық мақтанышымыздың қайнар бұлағы болған ою-өрнектер баланың жеке тұлғасын жан-жақты дамытуда бай білім көзі болып табылады. Қазақ оюларының беретін мәнін де балаларға түсіндіре отыру керек:

- ✓ түйенің ізіне ұқсас «түйетабан» оюы – жолың болсын,
- ✓ құстың тұмсығын еске түсіретін «құстұмсық» оюы, құстың қанатын еске түсіретін «құсқанаты» оюы – еркіндік пен бақытты,
- ✓ малдың мүйізін еске түсіретін «мүйіз» оюы – үйдегі тоқшылық пен молшылықты білдіреді.

Аналар мерекесі қарсаңында балалар аналарына арнап ою элементтері

арқылы хат жазды. Бұндай ерекше сыйлыққа аналар қатты қуанып, таң қалды. Ал балалар аналарына бұл оюлардың мәнін, және оның не білдіретінін түсіндіріп берді.

Түрінде де, түсінде де, мәнінде де үлкен астар жатқан қазақтың әрбір ою-өрнегін балаға қызықты әрі ойын түрінде түсіндіру арқылы олардың:

- өз халқын мақтан тұтуға,
- қазақ өнерін, тарихын, мәдениетін тануға қызығушылығын оятуға,
- қазақ халқының өнері туралы қарапайым түсінік, ондағы әдемілікке,
- туған елге деген сүйіспеншілікке,
- тұрмыстық затқа эстетикалық талғаммен қарауға,
- тағы да білсем, үйренсем деген жағымды эмоция тудыруға,
- түстерді таңдай білуде талғампаздыққа тәрбилеуге,
- сұлулықты сезіне білуге баулуға,
- баланың шығармашылық ойлау мәдениетінің негізі ретінде оның сезімдік-эмоциялық саласы мен қиялын дамытуға болады.

Халықтың әсемдік талғамы мен танымына, эстетикалық көзқарасына сай қазақ халқының өмір-тіршілігінде айрықша орын алған ою-өрнек өнері ғасырдан-ғасырға, ұрпақтан-ұрпаққа жалғаса дамып келе жатқан өнер түрі.

Ұлтық рухымыз асқақтатын осы өнер түрі жас ұрпақтың бойында мәңгі қалуға тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2016 жылғы 13 мамырдағы №292 қаулысы)

2. Төленбаев С., Өмірбекова М. Қазақтың ою-өрнектері. – Алматы: Қазақстан: «Қағанат» ЛТД, 1993.

3. Омирбекова М.Ш. Традиционная культура казахов. – Алматы: ОАО «Алматыкітап», 2004.

Особенности формирования самооценки у дошкольников с помощью подвижных игр

*Алиева Т.В., Синютин С.Н., КГКП я/с «Куаныш»
воспитатели*

Самооценка - оценка личностью самой себя, своих возможностей, качеств и места среди других людей; один из важнейших регуляторов поведения личности.

В старшем дошкольном возрасте на этапе предшкольного образования начинает складываться самооценка – обобщенное и дифференцированное отношение ребенка к самому себе. К 7 годам формируется способность к адекватной, критичной самооценке в конкретных видах деятельности, в то время как адекватность самооценки по личностным качествам несколько запаздывает в своем развитии. Содержательные представления о себе носят ценностный характер (содержат определенную оценку – позитивную или негативную своих качеств) и скорее предвосхищают, чем констатируют индивидуальность ее направляющих функций: появляется конфликтность, настороженность в отношениях со сверстниками.

Формирование заниженной самооценки. Заниженная самооценка обнаруживает себя в следующих симптомах – тревожность и неуверенность ребенка в своих силах и возможностях, отказ от трудных заданий, феномен «выученной беспомощности». Формирование завышенной самооценки обнаруживает себя в таких особенностях поведения как доминирование, демонстративность, неадекватная реакция на оценку учителя, игнорирование своих ошибок, игнорирование неудач.

Нормально развивающемуся ребёнку свойственно положительное отношение к себе, уверенность в своих силах и самоощущение «Я - хороший». Однако дошкольник более объективно может оценить результат деятельности сверстника, нежели разглядеть недочёты в своей работе. На фоне эмоциональной зависимости от оценок взрослого у ребёнка развивается притязание на признание, выраженное в стремлении получить одобрение и похвалу, подтвердить свою значимость.

Чтобы дошкольник научился понимать, почему результаты его деятельности оцениваются так или иначе, следует создавать ситуации, которые ставили бы его перед необходимостью реалистически оценивать свои способности.

В дошкольном детстве наиболее ярко выражена потребность в фантазировании и движениях. Потребность в фантазии удовлетворяется в сюжетно-ролевых играх, а потребность в движении наилучшим образом реализуется в подвижных играх.

Учёт индивидуальных особенностей детей :

В каждой возрастной группе есть, по крайней мере, три типа детей, которые по-разному ведут себя во время любой деятельности, в том числе игровой, и соответственно требуют разного подхода.

Дети первого типа очень активны, подвижны, склонны к сильному возбуждению. Они охотно принимают любую новую игру, с энтузиазмом включаются в неё и стремятся взять на себя активную роль. Для таких детей наиболее трудным оказывается выполнение правил, сдерживающих их спонтанную активность: дожидаться своей очереди, не двигаться до определённого сигнала, уступать главную роль или привлекательный предмет другим. Часто они не обращают внимания на сверстников и заняты демонстрацией собственных возможностей.

С детьми этой группы можно организовать игры, в которых необходимо выполнить достаточно сложные для дошкольника действия («Черепашка-путешественница») либо совершать простые действия, от точности и аккуратности выполнения которых будет зависеть результат игры («Водонос», «Городки»). При проведении игр необходимо показать дошкольникам важность соблюдения правил и постараться сделать так, чтобы они получили удовлетворение от их выполнения.

Дети второго типа более робкие, осторожные. Они обычно не сразу понимают суть игры и не слишком охотно переключаются на новую для них деятельность. Сначала они держатся напряжённо, без интереса наблюдают за действиями сверстников. Ни в коем случае не надо заставлять такого ребёнка брать на себя активную роль, пока он не будет готов к этому. Наблюдая за игрой и принимая в ней сначала пассивное участие, он постепенно заражается от взрослых и сверстников интересом к игре и через некоторое время начинает сам проявлять инициативу. Конечно, это становится возможным при поддержке и одобрении (но ни в коем случае не принуждении!) воспитателя.

Для этих детей будут привлекательны игры с простыми действиями, в которых результат зависит от сосредоточенности и ловкости от внимания. Чтобы заинтересовать детей, вместо дежурных слов «А сейчас мы будем играть в...» можно «нарисовать» яркую картину предстоящего действия. Иногда полезно сыграть на самолюбии детей, выразив сомнение в их силе и ловкости (но в конце игры не забыть признать ошибочность своих

сомнений, похвалив смелость, быстроту и точность движений каждого ребёнка).

В результате детское самоощущение проходит несколько этапов: «Я хочу, но боюсь»; «Я попробую – вдруг получится»; «У меня получилось! Я хочу попробовать ещё раз»; «Меня похвалил воспитатель, значит, у меня действительно хорошо получилось»; «Я хочу поиграть в другие игры, вдруг я выиграю»; «Я выиграл, значит, я многое могу! У меня всё получится!».

Дети третьего типа вялые, пассивные, они не могут действовать наравне со сверстниками. Даже при многократном повторении игры они из-за страха перед своей неумелостью не справляются с заданием.

Такие дети нуждаются в личном контакте со взрослым, в его внимании, поощрении. Коллективная подвижная игра с ними не эффективна. Для нормального психического и личностного развития этих детей их необходимо сначала включать в игры с двумя-тремя медлительными детьми, а затем в это игровое сообщество добавлять одного-двух ровесников поактивнее. В дальнейшем надо не усложнять содержание игр, а постепенно наращивать их темп.

Как правило, у таких детей занижена самооценка и педагогу потребуется больше времени, чтобы ребёнок в своём самоощущении перешёл от мысли «Я хочу, но боюсь» к осознанной уверенности «Я могу! У меня получится!».

Беседа о восприятии победы и поражения

В подвижных играх сверстники вступают в сложные взаимоотношения, в которых переплетены моменты взаимной поддержки и соревнования. При этом, с одной стороны, ребёнок хочет «быть как все», а с другой – «лучше, чем все». Стремление «быть» как развитие детей, потребность в признании «быть лучше, чем все» проявляется в желании выиграть.

В своём стремлении выиграть дети могут столкнуться с трудностями и неудачами. Это приведёт к разочарованию, вызовет отрицательные эмоции. Поэтому целесообразно провести с дошкольниками несколько бесед на тему «Сегодня – побеждённый, завтра – победитель». Цель таких бесед – подвести детей к выводу: «Невозможно победить, не рискуя проиграть!». Можно рассказать о некоторых спортсменах и знаменитых людях, которые, прежде чем прославиться, испытали горечь поражений.

Чтобы помочь каждому ребёнку занять достойное место в коллективе, преодолеть неуверенность, вызвать желание выполнять не только второстепенную, но и главную роль в игре, полезно ввести правила поведения:

- каждый ребёнок имеет право участвовать в игре;
- ведущего выбирают дети с общего согласия всех участников игры;
- при обсуждении кандидатур надо объяснить, почему выбирают именно этого ребёнка (роль ведущего нужно заслужить);

- дети должны самостоятельно решать спорные вопросы, организованно заканчивать игру;
- если кому-то из участников не хочется больше играть, он должен сказать товарищам по игре и ведущему о причине своего ухода;
- все участники игры обязаны с уважением относиться друг к другу, считаться с мнением товарищей, проявлять требовательность к нарушителям правил;

Литература:

1. Большой энциклопедический словарь.
2. Агафонова И. Н. Программа «Уроки общения для детей 6-10 лет «Я и мы». СПб, 2003.
3. Алямовская, В. Г. Профилактика психоэмоционального напряжения /В. Г. Алямовская // Современный детский сад. – 2007. - №1. - С.21-25.
4. Доронина, М. А. Роль подвижных игр в развитии детей дошкольного возраста /М. А. Доронина // Дошкольная педагогика. – 2007. - №4. – С.10-14.
5. Емельянова, М. Н. Подвижные игры как средство формирования самооценки /М. Н. Емельянова // Ребенок в детском саду. – 2007. - №4. - С.29-33.

Мектеп жасына дейінгі балалардың үштілділік бағдарламасы аясында мемлекеттік тілді меңгеруі

*Алишинбаева Ш.Ж., «Лесок» жеке меншік балабақшасы
қазақ тілі мұғалімі*

«Қазақстан әлемде жоғары білімді, халқы үш тілді де: қазақ тілін – мемлекеттік тіл ретінде, орыс тілін – ұлтаралық қатынас тілі ретінде және ағылшын тілін – жаһандық экономикаға нәтижелі өтудің көмекші тілі ретінде еркін меңгерген ел болып танылуы керек».
«Мемлекеттік тілді үйрету балабақшадан басталуы тиіс.
Бұл заман талабы».

Н.Ә. Назарбаев, «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан»

«Елбасының «Үш тұғырлы тіл» жобасы ел болашағын баянды етуден туған, алысты көздеген мақсат деген сөздерін ойға түйген біз балабақшадағы жас сәбилердің тәрбиесіне үш тілділікті барынша кірістіруді болашақ алдындағы міндетіміз деп білеміз. Еліміздің ертеңі болып саналатын жас ұрпақты дұрыс бағытта тәрбиелеп, олардың бойына бар жақсылықты сіңіру балабақшадан басталатыны бәрімізге мәлім.

Баланы тәрбиелеу тек ата-анаға ғана тән емес, қоғамның да тәрбиеге қосар үлесі зор. Бала отбасында тәрбие алып өсіп-өніп жетіледі де, ал қоғамда белгілі бір тұлға болып қалыптасады. Кез келген ата-ана

баласының жақсы тәрбиеленіп, өмір сүруіне ықпал жасайды. Ол үшін баланы шамалары жеткенше мектепке дейінгі мекемеге, яғни, балабақшаға беруге тырысады. Балабақшада арнайы білімдері бар мамандырылған тәрбиешілер мен ұстаздар жұмыс жасайды.

Мектепке дейінгі білім беру орындарында мемлекеттік тілді оқыту өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Тілді ерте жастан үйрену балалардың дүниетанымының дамуына оңтайлы әсер етеді.

Балабақшаларда қазақ тілін оқыту Қазақстан Республикасының білім беру мемлекеттік стандартына сай және жеткіншектерді көптілді тұлға етіп тәрбиелеуге, ана тілінің құндылықтары, мемлекеттік және басқа да тілдерде әлеуметтік қарым-қатынасқа бағытталған.

Мемлекеттік тілді оқыту мақсаттары:

- практикалық (белгілі бір көлемде тілдік материалды меңгерту, тілдік күзінеттілікке сәйкестікті қалыптастыру, қазақ халқының, еліміздің мәдениетімен таныстыру)
- жалпытәрбиелік (тәрбиеленушілерге қазақ халқының әдет – ғұрпына, салт–дәстүріне, мәдениетіне деген қызығушылықтарын және сыйластығын тәрбиелеу.)
- жалпыдамытушылық (балалардың интеллектуалдық және эмоционалдық тұлғалық сапаларын дамыту, шығармашылықтарын дамытуға жағдай жасау).

Қарағанды қаласындағы «Лесок» жеке меншік балабақшасында қазақ тілін тәжірибелі маман жоғарғы деңгейдегі жоғарғы санатты қазақ тілі мұғалімі Алшинбаева Шекер Жолдыбайқызы жүргізеді. Балабақшада қазақ тілін оқыту арнайы кабинетте жүргізіледі. Кабинет тілді үйренуге қажет материалдармен жабдықталған. Оқу - әдістемелік әдебиетпен, тіл дамытуға арналған көрнекі құралдармен, лексикалық материалдар, оқытуға және сергіту сәттеріне арналған видео материалдармен жабдықталған.

Пәнді оқыту әдістемесі бойынша сабақ балалардың жас ерекшелігі мен жеке қабілеттерін ескере отырып ұйымдастырылады. Қазақ тілін оқыту бір жылға құрылған тақырыптық - перспективтік жоспарға сай жүзеге асырылады.

Қазақ тілін оқыту сабақтарының саны мектепке дейінгі оқытудың мемлекеттік стандартындағы оқу жүктемесіне сай жүргізіледі.

Мектепке дейінгі ұйымда қазақ тілін оқытудың әдіс-тәсілдері:

- Сөздік әдістер: әңгімелеу, мазмұндау, көркем әдебиет.
- Көрнекілік әдістер: саяхат, бақылау,
- Ойын әдісі: викторина, саяхат, жағдаят т.б

Қандай да бір педагогтың кәсіби іс-әрекетінің нәтижесі, ата-ананың көмегінсіз жүзеге асырылмайды. Бұл мәселеде ата-анамен оқытушының бірігіп жасаған жұмысы басты роль атқарады. Мәселен әр топта «Изучаем казахский язык» «Қазақ тілін үйренеміз» деген тақырыпта сөздік жұмысы мен жаттайтын тақпақтары көрсетілген үйде ата-анасымен қайталап, бекітуге ұсынылатын материалдар бар.

Жеке меншік «Лесок» балабақшасында 7 орыс тілде тәрбиеленетін топтарда қазақ тілі оқытылады. Барлық топтардағы өткізілетін сабақтар перспективтік – тақырыптық жоспарға сай жүргізілуде. Оқушылардың білім деңгейін дамыту мақсатында балабақшада өткізіліп жатқан барлық іс-шаралар мен ертеңгіліктерде балалармен қазақ тілінде тақпақтар жатталып және әндер орындалуда. Сонымен қатар, үш оқушы ІІІ Республикалық «Новогодний переполох» атты фестивалінің мәнерлеп оқу сайсына қатысып, қазақ тілінде өлең оқып Ибрагимова Даша жүлделі 1 орын, Валитов Тагир және Аскарова Дильназ Гран при ұтып алды. Бұл көрсеткіштер жүйелі жүргізілген жұмыстың нәтижесі деуге болады. Сондай-ақ, қазақ тілі пәні бойынша мұғалімдерге арналған Республикалық қашықтық олимпиадаға қатысып, Қарағанды облысы бойынша жүлделі ІІІ орынды жеңіп алдым. Ұстаз ретінде өз сабақ үлгілерімді әр түрлі деңгейдегі байқауларға жіберіп, әдіс алмасу жұмысына белсене араласамын. Республикалық «Тіл – ең асыл қазына», «Балабақша – балғындардың бақыты» атты байқауынан сертификат алсам, «Мектепке дейінгі білім беру мекемелердегі үздік заманауи сабақ» атты Республикалық оқытушылар сайсына қатысып, жүлделі ІІІ орынға ие болдым.

«Тілі бірдің – тілегі бір», «Тіл тағдыры – ел тағдыры» екендігін жадымызда ұстай отырып, ел бірлігінің негізі – тіл бірлігіне қол жеткізу жолында қызмет ету парыз. Ендеше жас ұрпақтың қазақ тіліне деген сүйіспеншілігін, өзге тілдерді оқып білуге деген қызығулары мен ұмтылыстарын арттыру арқылы олардың Отанға деген махаббаттарын оятып, өз тағдырын ел тағдырымен мәңгілікке байланыстыратын ұрпақ болып қалыптасуына қол жеткізу – басты міндетіміз деп білемін.

Пайдаланылған дебиеттер:

1. Н.Ә. Назарбаев «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан».
2. Б.С.Омар, А.Т.Садық «Қазақ тілі» мектеп жасына дейінгі балаларды қазақ тіліне оқыту ерекшеліктері әдістемелік нұсқаулығы.

Жас ұрпақ бойына патриоттық тәрбиені қалыптастыру

*Аманбаева Р.Р., «Ертөстік» бөбекжайы
тәрбиеші*

Тәрбие – жеке тұлғаны мақсатты қалыптастыру процесі. Бұл арнайы ұйымдастырылған, басқарылатын және бақыланатын, соңғы нәтижесі қоғамға қажет және пайдалы тұлға қалыптастыру болып табылатын тәрбиешілер мен тәрбиеленушілердің өзара іс-әрекеті.

Патриоттық тәрбиенің басты мақсаты – еліміздің тәуелсіздігі мен егемендігін, тыныштық пен бейбітшілікті сақтайтын, еліміздің рәміздеріне құрметпен қарайтын, әлемдік деңгейде бейбітшілік пен өркениеттілікке өз

үлесін қосатын, намысты қаһарман, қайсар, жігерлі жас ұрпақты тәрбиелеу. Еліміздің болашағы-жас ұрпақты тәрбиелеуде бірінші бесік-отбасы, ата-ана тәрбиесі болса, екінші бесік –білім беру мекемесі. Мектепке дейінгі кезеңдегі тәрбие - адам қалыптасуының алғашқы баспалдағы болса, бүлдіршіндеріміздің бойында рухани-патриоттық сана-сезімді қалыптастыру бағыты бойынша тәрбие беріп, ел болашағына өз үлесін қосуда. Мектепке дейінгі мекемеде балалардың ойын еркін жеткізуде , рухани патриоттық тұрғыдан білім алуына, тәрбиеленуіне барлық жағдай жасалған. Халқымызда «баланы жастан» деген дана сөз бар. Біздің алдымызда тұрған басты міндет – тәуелсіз Қазақстанның әр жас жеткіншегінің жүрегінде Отанына, жеріне, еліне деген ыстық сезім, шынайы сүйіспеншілік ұялату. Сондықтан біз адамзаттық көзқарасы қалыптасқан, әлеуметтік белсенділігі жоғары отаншыл ұрпақ тәрбиелеп өсіруге аса көңіл бөлуіміз керек.

Балалардың елін, жерін сүйетін патриоттық сезімдерін аша түсіп, ой-өрісі жетілгендігін; осы жақсы қасиеттердің жас ұрпақтың бойында қалыптасқандығы болашағынан көрінері анық.

Еліміз өзінің тәуелсіздігін алғалы ана тіліміз мемлекеттік тіл мәртебесіне ие болып қанат жайып келе жатыр. Егемен ел атанып, өз алдымызға дербес мемлекет болғаннан кейін жасөспірім буынға дұрыс тәрбие беру, олардың патриоттық сезімін ояту, елге қызмет етуге, мемлекеттің іргесін нығайтуға баулу, тілдің дәрежесін көтеру біздің негізгі мақсатымыз. «Ана тілің – арың бұл, Ұятың боп тұр бетте. Өзге тілдің бәрін біл, Өз тіліңді құрметте», – деп Қадыр ақын жырлағандай, өз ана тілімізді жетік меңгеру, ана тілінде таза сөйлеуге үйрету, халқымызда ғасырлар бойы қалыптасып, сақталып келе жатқан наным-сенімдерін, дәстүрін, әдет-ғұрыптарын өсіп келе жатқан, жас ұрпақтың бойына сіңіру барысында, мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамытуда үлкен нәтиже береді. Мектепке дейінгі жастан бастап біздің елдің болашақ азаматы, тұлғасының іргетасын қалау қажет. Балаларды Отаншылдық қасиеттерге тәрбиелеу, баланың өнегелік даму міндеттерінің бірі.

Мектепке дейінгі ересектер тобындағы балалардың бастапқы патриоттық тәрбиесі дегеніміз – бұл балабақшадағы тәрбиешінің алдын-ала мақсатталған жұмысының қортындысы, яғни балалардың жас ерекшеліктеріне сай Отан туралы білім деңгейіне байланысты танымдық әрекетін қарастыру арқылы жүргізіледі және сабаққа деген эмоционалдық қарым – қатынасын, Отанда болып жатқан оқиғаларға, қоғамға пайдалы іс әрекетке назар аудару, міне, осылардың бәрі тәрбиешінің жұмысына бағытталады.

Патриоттық сезім, адамгершілік – жеке бастың, ұлттың, Отанның мақтанышы деп-, бекер айтпаған. Сондықтан жеке тұлғаның елжандылық сезімін қалыптастыру мәселесі – мектепке дейінгі білім беру мен тәрбиелеуде жүзеге асырылуы керек. Біздің тәрбиеміз ұрпағымызды әдепті, қайырымды, елгезек, еңбексүйгіш, адал және шыншыл, ұлтшыл,

намысшыл, ел қорғаны болатын, халқына адал қызмет ететін ұрпақ тәрбиелеу.

Қазақстан Республикасының Мемлекеттік рәміздерді құрметтеу – әрбір азаматтың міндеті. Жеке тұлғаны тәрбиелеу, бала бойына өз елінің ажырамас бір бөлігі ретінде саналылықты қалыптастыру, адамгершілікті, руханилықты, патриотизмді және ұлттық мәдинетті құрметтеу сезімдерін, әрбір бала өзінің қоршаған ортасын, айналадағы құбылыстарды, өзінің және өзгенің мәдениетін тану арқылы жетілетіні ақиқат. Бүгінгі мектеп жасына дейінгі мекеменің басты міндеті- білім беру мен тәрбиелеу үрдісінде ұлттық азаматтық игіліктерді, мәдени мұраларды насихаттай отырып, балалардың патриоттық сезімін қалыптастыру. Осы жағдайларға басшылық ете отырып, оқыту жоспарларында балалардың туған Отанына деген сүйіспеншілікке сай білім жүйесі ұсынылады.

Білім мазмұны іріктеу барысында балалардың жасына байланысты, логикалық тапсырма беру; оның тәрбиелік маңыздылығын, сонымен қатар балалардың басқа жағдайларға деген қызығушылығын қарастырған жөн. Балалар өмірге жақын, түсінікті материалды оңай үйреніп, меңгеруге қабілеті. Туған Отанға деген махаббат тәрбиесі, бұл менменшіл мақсат немесе қасиетті тәрбиелеу емес, бұл тек мектепке дейінгі ересек балаларда-күрделі, яғни «ұлт», «ел», «Отан» деген түсініктерді қалыптастырудағы ең керекті педагогикалық және жоғары адамгершілік сезімге тәрбиелеу әдісі болып саналады.

Ойын түріндегі сабақ – балалар ең жақсы көретін сабақтың бір түрі. Олар мектеп жасына дейінгі балаларға өте қызықты, оларға қуаныш әкеледі. Сабақтың сапалы әр түрлі болып өтуіне байланысты тәрбиешінің әр түрлі қолданған әдіс – тәсілдері жатады, себебі олар балаларға үлкен әсер етеді.

Жүргізілетін сабақтың мазмұны итермелейтін оқиғаға айқын болуы керек, тек осындай жағдайда сабақтың жинақтылығы және мақсаттылығы дамып, балалардың патриоттық тәрбиесі сақталып отырады. Әрбір сабақта дидактикалық және тәрбиелік міндеттерді анықтап отырған жөн. Ересек балалардың патриоттық сезімі одан әрі мақсатқа жету үшін топ тәрбиешілерімен ән – күй жетекшісінің бірігуімен іске асады. Бала сезіміне ән – күй, би арқылы өте үлкен әсер етуге болады. Балаларға ойынның тигізетін пайдасы туралы бірер сөз: Балалар ойын кезінде толғанады, олардың ойындағы толғаныстары үнемі шынайы, олар бейнелейтін әрекетіне немқұрайлы қарамайды.

Пайда болған толғаныстар баланың сана сезіміне кіріп, соның нәтижесінде бала шынайы тәрбиелік сезімге бөленеді. Мысалы: сюжетті рөлді ойындарды бала үлкен адамгершілікпен ойнайды, себебі бала үлкен адамдардың рөлін тандап алады және бала бойында жаңа бір бейне туып, қалыптасады. Ойын – балалардың әлеуметтік сезімін қалыптастырады. Ойынның көмегімен олар үлкендердің өмірі жайлы, елде болып жатқан оқиғаларды, қоғамдық мүдделерді және қоғамда болып жатқан қарым-

катыныстарды меңгере алады. Балалардың патриоттық тәрбиесінің маңызды болуына мынадай ойын түрлерін жатқызуға болады: «Қала бойынша саяхат», «Қазақстан бойынша саяхат», «Барлаушылар», «Ұлттық киімдер» т.с.с. сонымен бірге жалпы ересек балаларда патриоттық тәрбие жүйесін жасау мақсатын пайдалана отырып, бейнелеу өнерінің әрекетін кең қолданған дұрыс. Балалардың патриоттық тәрбиедегі бейнелеу өнерінің мәні мынамен анықталады: бала сурет салып отырғанда өзі қайтадан белгілі бір жағдайларға кірісіп отырғандай сезеді, толғанады, қайтадан бейнелейді, онда шаттану, қызғану, жақсы көру, шабытттану сезімдері пайда болады.

Ересек топта балалар бойында патриоттық сезімдері өз Отаны туралы түсініктерді қалыптастыруға баса назар аудару керек. Бұл кезеңде бала өзі тұратын жерінің – ауа райының, қаласының аты-жөнін, оның көрікті жерлерін, тарихи мекендерін, біраз біліп қалады.

Балалармен туған ел, отан туралы әңгімеде нем құрайлық көрсетуге болмайды. «Отансыз адам – ормансыз бұлбұл», «Туған жердің күні де, түні де ыстық» – деген мақал – мәтелдердің терең мағыналарын жеке түсіндіргенде поэзияның атқарар рөлі ерекше деуге болады.

Халықта «Ағаш түзу өсу үшін оған көшет кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған.

Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, яғни адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өз-өзіне сенімділікті тәрбиелеуде отбасы мен тәрбиешілер шешуші рөл атқарады. Балаларға отансүйгіштік, азаматтық тәрбие беруде, ертеңгіліктер, ұлттық ойындар, патриоттық әндер, және тағы басқа іс – шаралардың маңызы зор. Ендеше жас ұрпаққа ұлттық, патриоттық тәрбие беру басты мақсатымыз екенін ұмытпайық.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Бала тәрбиесі № 2 2006ж, № 4 2008ж
2. Бала мен балабақша № 9 2010ж
3. “Өзіндік таным” № 2 2007 № 5 – 6 2006ж
4. Бастауыш мектепке оқыту № 4 2007ж
5. Аймауытов Ж. Тәрбиеге жетекші Орынбор, 1924ж
6. Сатыбаев С. Халық әдебиетінің тарихы негіздері – Алматы: 1992ж

Дені сау ұрпақ – жарқын болашақ

*Аманбай З.Б., №6 «Алданыш» б/б КМҚК
дене шынықтыру нұсқаушысы*

Халқымыздың болашағы балалар денсаулығын нығайту және қорғау еліміздің даму стратегиясының негізгі міндеттерінің бірі болып табылады.

Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың «Қазақстан 2030» стратегиялық даму бағдарламасында «Салауатты өмір салтының ынталандыру әрқайсымыздың дене тәрбиесімен айналысуымызға, дұрыс тамақтануымызға, есірткі, темекі мен алкогольді тұтынуды қойып, тазалық пен санитария шараларын сақтауымызға бағытталған» - делінген. Қазақстан азаматтарының денсаулығын нығайту, салауатты өмір салтын ынталандыру туралы Елбасының жолдауын егемендігің кілтін ұстап жастардың болашағына апаратын, алтын сүрлеу десе болады. [1.с.56-58]

Білім мен тәрбие беру саласының алғашқы сатысы балабақшалардағы дене тәрбиесі маңызды орын алады. Балалардың денсаулығын нығайтуға бағытталған, денсаулық- зор байлық, табиғат арқылы әркім өз денсаулығын қорғайды. Табиғаттың әрбір бөлшегі адамзат баласы үшін асқан байлық, қайталанбас қазына, адам өмірінің қорғаушысы, қорғаны. Денсаулық, салауатты өмір салты – бақытты, үбірлі өмірінің міндетті шарты; өзінің денсаулығына жауапкершілікпен қарау адамның ішкі табиғи қажеттілігі болуы тиіс. Дене тәрбиесі мен салауатты өмірді, денсаулықты, салауатты және табиғи факторларды пайдалану жолдарын халық педагогикасымен тығыз байланыстыра отырып, батыл да, жүректі, елжанды, парасатты діні сау, бақытты азамат тәрбиелеуде жетістерге қол жеткізіп келеміз.

Денсаулық – тән, рухани және әлеуметтік игіліктің жиынтығы денені үнемі шынықтыру, шынықтыру, сананың сапа деңгейін көтеру, интелект мөрісін биіктету, рухынды шындау – бәрі де денсаулыққа қызмет етеді десек қателеспейміз. Балабақшадағы жұмыс санитариялық – гигиеналық нормаларды сақтау, тамақтануды дұрыс ұйымдастыру, балаларды шынықтыру жүйесін, дене шынықтыру - сауықтыру іс – шараларын дамыту, балабақшада жайлы көңіл- күй жасау арқылы асырылады. Балалардың белсенді қимылдық әрекеттеріне ерекше көңіл бөлінеді. Топтарда қимылдық белсенділік кестесі жасалған. Ұйымдастырылған дене шынықтыру күн тәртібіне және басқа балалардың жас ерекшеліктерімен жеке даму қасиеттеріне қарай өздігінен орындайтын қимылдық ойындар белгіленген. Балалардың қызығушылық ой – өрісін дамыту, жаз маусымында бала бақшаға жаңа келген балалардың үйрену кезеңін жылдамдату үшін, олармен түрлі ермектік ойындар, сахналық қойылымдар өткізіледі. [2.с.123-124]

Таңертеңгі жаттығулар, ұйымдастырылған оқу қызметі, дене шынықтыру күнделікті спорттық және таза ауадағы ұлттық қимылдар, ойындар, ата- аналармен бірлесіп өткізілген іс – шаралар балалардың дене бітімінің дұрыс қалыптасуына ,шыдамдылық және өз – өзіне сенімді болуына , көңіл – күйінің көтеріңкі болып, белсенділік танытуына ықпал тигізеді. Жылдың басынан әр топтарға жоспар құрып, сол құрылған жоспар бойынша іс – шаралар өткіземін. Сондай –ақ әр топта аптасына үш сағаттан өтетін дене тәрбиесі балалармен «Көңілді эстафета» жарысын және ұлттық ойындар ойнатып тұрамын, балалар түрлі спорт ойындарына

белсене қатысады. Жазғы сауықтыру іс –шараларын өткізе отырып, балалардың денсаулығын шынықтыру мақсатында үрмелі бассейнге суға түсіреміз және де балалардың денсаулығын нығайтуда денсаулық жалаушалармен жүргіземіз. Біздің жұмыс жасалып келеді. Салауатты өмір салтын қалыптастыру бағытында кішкентай бүлдіршіндердің денсаулығын нығайту мақсатында «Денсаулық күніне» ата – аналармен бірлесіп «Әкем, шешем және мен, спортшымыз шетінен» атты көңілді жарыс өткізілді. Бұл сайыста балалармен қатар ата – аналар да өз өнерлерін көрсетті. Сонымен қатар «Күзгі спортакыяда», «Көңілді достар», «Кім жылдам» деген топ арасындағы эстафеталық жарыстар өткізіледі.

Денсаулық - салауатты өмір кепілі. Осы салауатты өмір кепілін, оның қыр - сырын білу міндет. Дені сау ұрпақ, қоғамның қуаты демекші, қай халықтың болсада болашағы балалардың денсаулығы. Сондықтан дені сау, салауатты өмір салтын ұстанатын жас ұрпақ тәрбиелеу өз қолымызда.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Валеология денсаулық және өмірлік дағдылар 2010ж.
2. Бала тәрбиесі 2008ж.

Технология пәнінің жаңаша оқытуда, көркем өнер пәнінің маңызы мен жаңаша оқыту әдіс-тәсілдері

Аманбеков Ж.Ж., №53 МЛ

Технология пәнінен жаңаша оқытудың әдіс-тәсілдері Адамға ең бірінші өмірлік қажеті - еңбек екенін уақыт дәлелдеуде . Адам өмірі үшін аса қажетті, әрі өмір бойы тоқтаусыз білім беретін пән «Еңбекке баулу»бүгінгі технология оқу пәні үнемі жетілдіруде. Біздің елімізде еңбекке үйрену –Ы. Алтынсарин 1887-1888 жылдары орыс –қазақ мектебін алғаш ашқанда басталған . Оқушыларды кәсіпкерлікке, қазіргі заман талабына сай басқару, білу, ұйымдастыру, іске асыру жұмыстарына бейімдеу басшылыққа негіз болады.

Болашақ кәсіпкер:

- өз өндірісінен түскен қаржыны жұмсай алатын жеке меншік иесі;
- азаматтық нарыққа қатыса алады;
- өз өндірісінде жұмыс беруші, ұйымдастырушы;
- жұмыстың сапасына жауап беруші.

Ұжымның жұмыс нәтижесінде өзіне пайда келтіретін әдіс-тәсілдерді қамтамасыз етуді шешу

- мектептің материалдық –технологиялық базасына, аймақ ерекшелігіне байланысты. Сонымен бірге оқушыларды кәсіби еңбекке баулу мүмкіншіліктерін зерттеу арқылы іске асыру технологиясын жасау.

Ата-ана, ауыл әкімшілігі мектеп ұжымымен бірігіп, жастарды кәсіпкерлікке баулуға бағытталған оқу-тәрбиелік шығармашылық орта құруы қажет.

Еңбек тәрбиесі - барлық тәрбиенің қайнар көзі.

Еңбек тәрбиесі арқылы киімді пішу, тігу қолөнер шеберлігін меңгерту арқылы ұрпақты адамгершілік рухында тәрбиелей аламыз. Өйткені, оқушы алған теориялық білімін іс жүзінде қолдана отырып, оны өмірімен, өзінің іс-әрекетімен байланыстыра білгенде ғана, өзіне де пайдасын тигізе алады. Технология сабағы арқылы оқушыны іскерлікке, ұқыптылыққа, әдемілікті сезініп, қабылдауға үйретеміз. Біздің негізгі ұстанымыз: «Сөзден - іске көшу».

Еңбек тәрбиесі арқылы киімді пішіп тігу, көркемдеу қол өнер шеберлігін меңгеру арқылы жас ұрпақты адамгершілік рухында тәрбиелеуді басшылыққа ала отырып жұмысты жүргіземіз. Оқушылар әр түрлі тігілген бұйымдарды зерттей отырып, баға берумен келешек кәсіби ісіне қажетті эстетикалық, ұлттық, этикалық және т. б. бағалы қасиеттерін өз бойларына қалыптастырады.

Еңбек сабағында оқушылардың іске икемділігі мен іскерлігіне, өнерге, шеберлікке деген бейімділігін дамыта отырып қалыптастырамыз. Оқушылар отбасында да тұрмыстың әр түрлі өнімді еңбегіне қатысады. Баланың бойындағы сапалық қасиеттері, еңбекке қызығушылығы, табиғатты қорғауы, ұқыптылығы арқылы еңбек адамын көру. Қазіргі кезде білім беру кеңістігінде инновациялық үрдістердің бағыттарының бірі - мектепке бағдарлау болып табылады. Оқушылардың қызығушылықтары, қабілеттері толық ескеріліп, сол қажеттілікке сай тиімді жағдайлар жасалып, білім беріледі. Оқыту мәселелерін бастамас бұрын, жас ұрпақты ұлттық рухта тәрбиелеуге ерекше мән беру керек.

Сабақ - оқыту мен тәрбиелеу үрдісінің негізгі формасы. Ендеше сабақтың мәнді өтуі мұғалімнің шеберлігіне байланысты. Инновация –оны жеке түсініп, оқу үрдісіне енгізу - оқушылардың саналы да сапалы білім алудың бірден бір шарты. Инновациялық әдіс-тәсілдерді енгізу жаңа білім берудің бірден бір шарты деп айттық. Саралап оқыту - оқушылардың туа біткен ақыл-ой қабілетінің жеке дамуының жан-жақтылығына негізделген білім беру жүйесі.

- оқытудың дәстүрлі емес сабақ түрлері мен жаңа әдіс-тәсілдерін қолдану

- сабақтарда пайдаланатын негізгі әдістер оқушылардың көңіл күйіне, ынтасына, қабілетіне қарай, топпен, жеке оқушылармен жұмыс істеу, ойын элементтерін пайдалану т. б.

Технология - пәні география, бейнелеу өнері, тарих, музыка пәндерімен тығыз байланысты. Электронды кәсіптік бағдарлау жүйесі - қазіргі заманға сай ақпараттық-коммуникациялық технология негізінде жасалып, оқушының өзіне қажетті мамандықты тандап, оның

ерекшеліктері жөнінде тұтас ақпаратты ұсына отырып, өз мүмкіндігі бойынша қалаған мамандығын анықтауға көмектеседі.

Оқушыларды кәсіптік бағдарлау ақпараттық үрдісі, ұдайы кәсіптік білім жөніндегі ақпараттарды талдауды және қорытындылауды қажет етеді. Бүгінгі еңбектің сипаты, мазмұны өзгеріп, жаңа талап пен міндеттерді қажет еткенімен, еңбекті құрмет тұту – халықтар дәстүрінде ежелден қалыптасқан.

Балаларды еңбекке тәрбиелеу - қол еңбегі сабағынан басталады. Адам баласы туа сала емес, көре-көре, жүре-жүре жетіледі. Бір адам еңбекке өте қабілетті болып өссе, енді бірі керісінше болады. Баланың жас шағында еңбек тәрбиесін дұрыс алуы немесе одан шет қалуы оның келешек өміріне үлкен әсер етеді.

Баланың еңбек тәрбиесін меңгеруі, қоғам үшін ғана емес, оның жеке басы, өз тіршілігі үшін де қажет. Еңбекке сүйетін адамның өмірінде реніш болмайды. Олар үнемі көтеріңкі көңіл-күйде жүреді. Отбасына еңбек тәрбиесін жүргізгенде, баланы белгілі бір мамандыққа бейімдей даярлауды ескерген жөн.

Егер бала отбасында еңбек тәрбиесін дұрыс алып шықса, мектепке іскерлікке үйрену оңайға түседі. Өйткені, отбасында алған еңбек дағдылары балаға түрлі мамандықты үйренген кезде жәрдемдесіп, оны игеруді оңайлатып отырады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Әбдіғалиева.Ш «Мектептегі технология». Кенжеахметұлы С «Алматыкітап»М. Махамадиева
2. Тәжімұратов Д «Шебердің қолы ортақ»

«Мәңгілік ел»- жарқын болашағы, жас ұрпақтың қолында

*Аманжол А., «Бәтерек» бөбекжайы
тәрбиешісі*

Бабаларымыздың аманаты еткен ұланғайыр жерімізді, тілімізді, дінімізді, өскелен жас ұпақтар жеткізу, өздерін «Мәңгілік ел» - бір тұлғасы екенің сезіндіру біздің басты міндетіміз. «Мәңгілік ел» болашағы жарқын болуы үшін жастар ұрпақтың патриоттық сезімін ояту оларды сәби кезінен басталады. Ең алдымен білімді, ұлттық құндылықтар мен заманауи игіліктерді өз бойына біріктіріп, ұштастыра білетін, өз елінің нағыз жанашыр азаматтары ретінде қалыптасып тәрбиелеу біздің міндетіміз. Адамгершілік тұрғыдағы құнды қасиеттерге ие болу, рухани бай тұлғаны қалыптастыру оның сәби кезінен бастау алатыны белгілі. Халықта «Ағаш түзу, әдемі болып өсу үшін оны көшет кезінде баптау керек, ал қисық ағаш болып өскенде оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған. Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық яғни

адамгершілік құнды қасиеттерді саналарына сіңіріп, жаһандану заманында өз елін қорғайтын, үлкенді сыйлайтын тұлға тәрбиелеу.

Еліміздің мұратына айналған «Мәңгілік ел» идеясы - халықтың әлауқатын жақсартып, ынтымағын арттыратын, елді дамудың жаңа сатысына жетелейтін жаңа қадам. «Мәңгілік ел» идеясының маңыздылығын Елбасы Н.Назарбаев «Қазақстан жолы - 2050: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты жолдауының негізі етіп алып. Басты мақсат – Қазақстанның ең дамыған 30 мемлекеттің қатарына қосылуы. Ол – «Мәңгілік Қазақстан» жобасы, ел тарихындағы біз аяқ басатын жаңа дәуірдің кемел келбеті... Өткен тарихымызға тағзым да, бүгінгі бақытымызға мақтаныш та, гүлденген келешекке сенім де «Мәңгілік Ел» деген құдіретті ұғымға сыйып тұр» деген болатын. Халықты бір мақсатқа, бір мүддеге, бір болашаққа үндеген Елбасының бұл жолдауында ел халқына үлкен жауапкершілік жүктелген.

Мәңгілік елге айналу үшін тәуелсіздікті сақтап, елдігімізді нығайту басты мақсат болып табылады.

«Мәңгілік ел» болашағы жарқын болу үшін жас ұрпақтың бойына адамгершілік қасиеттері мектепке дейінгі жаста қалыптаса бастайды. Осыған байланысты қазіргі білім беру мекемеде жұмыс істейтін мамандар балаларды тәрбиелеуде «Мәңгілік елдің» азаматты ретінде сезімге, өз Отаның мақтан тұту сезімін қалыптастыру міндеттелген. Аталмыш міндеттерді шешу үшін мектепке дейінгі жастағы балаларда азаматтық-отансүйгіштік қасиеттерін қалыптастыруға бағытталған тиімді педагогикалық жүйені құру мақсатын қою қажет [1, 115]. Қазіргі таңда балаларды Отансүйгіштікке тәрбиелеу мәселесі көкейтесті мәселелерінің болып тұрғаны баршамызға мәлім. Тәуелсіз елдің болашақ ұрпақтарын адамгершілік құндылықтарын бойларына сіңіріп, отанға деген жанашыр, иманды, рухани бай патриоттық тұлғаны тәрбиелеуде мектепке дейінгі мекемелерде Өзі-өзі тану бағдарламасынаң алатын орыны ерекше.

Әр мектепке дейінгі білім беру мекемеде өскелең жаса ұрпақты Отан сүйгіштіктікке тәрбиелеу «Мәңгілік ел» болашағы жарқын, берік болу үшін мынадай жұмыстар жүргізіліп, жүзеге асырылады. - рухани-адамгершілік, әлеуметтік, эстетикалық, танымдық, еңбек, отбасылармен, интеллектуалдық жұмыс істеу және т.б. Осы жұмысты жүзеге асыру үшін «Мәңгілік ел»- жарқын болашағын тәрбиелеуде жүйелі жұмысты ұйымдастырылады. Балаларды өз отбасын, Отанның, балабақшаны, көшені, қаланы сүйуге, табиғатты аялауға тәрбиелеу; басқа халықтарды сыйлау, олардың дәстүрлерін сыйлау сезімін қалыптастыру.

Өз тарихын білмеген, болашағы жоқ, дегендей өз шығу тегін, халқының дәстүрін білмеген жас ұрпақты болашақты болжау мүмкін емес. Сондықтан болашақ ұрпақты өткен тарихпен танытыра отырып, «Мәңгілік ел» - жарқын болашағы, жас ұрпақтың қолында екенің ұғындыру.

Қортындылай келе Елбасы Н.Ә.Назарбаев «Қазақ баласын ұлтжандылық, отаншылдық сезімде тәрбиелеу, білім берудің мектепке дейінгі жүйесінен дейінгі барлық ұйымдардың міндеті. ХХІ ғасырда өз ұлтын сүйген, бірлікте болған халық қана тұтастығын сақтап қалады» деп атап өткен. Өскелең ұрпақ - болашақ «Мәңгілік ел» азаматы. Олар өзімізді қоршаған ірі өркениет орталықтарын, түрлі мәдениетті меңгеріп, өзін сыйлата алатын, рухани дүниесі бай, интеллект деңгейі жоғары, білімді де білікті жаһандану заманына сай болып тәрбиеленуі шарт. Еліміздегі мектеп жасына дейінгі тәрбие мен оқытудың сапасын арттыру мақсатында, сондай-ақ әлемдік деңгейдегі білім жүйесіне сай болу үшін шет ел тәжірибелерін оқып, зерделеп, ұтымды жақтарын өз әдістерімізге тәжірибе арқылы енгізу бүгінгі күннің талабы. Бала тәрбиесіне жауапкершілікпен қарайтын білікті маман әрқашан өз ісін шығармашылық ізденіспен жетілдіріп, баланың отбасымен, ата-аналармен де тығыз байланыста жұмыс жасайды бұл Тәуелсіз Қазақстан Республикасы мемлекетінің болашақ партиясын тәрбиелеудің шарттарының бірі болып табылады. Сондықтан да «Мәңгілік Ел» идеясы – Қазақстанның лайықты дамуының болашағы, ұрпақ алдындағы жауапкершілік, алдағы онжылдыққа қойылған міндеттерді шешу, бұл біздің Еліміздің жарқын болашағы болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Бала мен балабақша» журнал. Алматы - №,2017ж
2. Заманауи әлеміндегі ғылым мен білім. 2016ж
3. Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту стандарты. – Астана, 2015.

Халық өнері арқылы балалар шығармашылығын дамыту

*Аманова.А.А., № 6 «Алданыш» б/б КМҚК
тәрбиеші*

Халықтың сәндік- қолданбалы қолөнері мектепке дейінгі жастағы балаларды өнерді сүйюге тәрбиелеуде, ең маңызды құрал болып табылады. Халықпен жасалған өнер - бір орында тоқтамай, өміршендігімен, терең мазмұндылығымен, талайды тамсандырып, таңдандырып келеді.

Халық өнері арқылы жинақталған ұғым, жалпы сұлулық, әдемілік, эстетикалық арман-мұрат, халық даналығы ұрпақтан - ұрпаққа жалғасын табуда, Сәндік-қолданбалы қолөнері өзінің даму барысында, халықтың күнделікті өмір-тіршілігімен, дәстүрімен, салтымен өмірдің кейбір ерекшеліктерімен тығыз байланыста болады.

Әрбір халық өмір мен табиғат жағдайларының ықпалында бола отырып, қолөнерін дамытуға өзінің ізгі ой-мақсаттарын жүзеге асыруға жағдайлар жасай алады. Сонымен өңдеп шығарудың әдістері, оның

орындалуын бақылау, суреттер өзгешелігі, ою әшекейлер мен түс шешімінің технологиясы қалыптасады. Әрбір бейненің халықтық өзіндік маңызы, бейнесі бар.

Қазақ халқының өмірінде - ұлттық сәндік қолданбалы қолөнері ерекше роль атқарады, себебі ол ертеден тереңге тамырын жайған өнер [1. с. 79].

Қазақтың сәндік – қолданбалы қолөнері негізінен тұрмысты әшекейлуге қолданылады. Қазақтың әрбір киіз үйінде әртүрлі заттар, үй тұрмысы мен шаруашылыққа безендіру мұқтаждығына керекті заттар болуы тиіс. Мысалы қолдан жасалған әйелдерінің әшекей бұйымдары, үй жабдықтары, ыдыстар, ат әбзелдері, ер тоқым, ұршық, белбеу; т.б. сондай-ақ балалардың әдемілікке деген талғамын оятуды, адамдардың өз қолымен жасаған туындылардың әдемілігін түсінуді, өзгешілікті айыра білуді, ойлап шығаруды түпнұсқаны сақтауды, нәзік талғам мен жоғары шеберлікті меңгеруге үйретті. Нәресте өзінің сәби күнінен бастап, осындай сұлу, өзіндік ерекшелігі бар заттар бейнесі қалыптасқан ортада өмір сүрді [2. с. 18].

Балаларға эстетикалық тәрбие беруде, сәндік-қолданбалы қолөнерін пайдаланудың ерекше маңызына мән бергендер қатарында қазақ ағартушылары Ш. Уалиханов, Ы. Алтынсарин, А. Құнанбаев болды. Қазақтың тұңғыш ағартушысы Ы. Алтынсариннің жүргізген оқу-ағарту жүйесі өзіне зор ықылас тудырды, ол бұқараның білім алуына кең жол ашылуынын, сәндік-қолданбалы қолөнерінің өзгешелігін балалардың санасына жеткізуге, халық шеберлерінің пайда болуына, бір затты жасауға өзіндік үлес қосуға, қазақ халқының тұрмыс-дәрежесін әрлендіруге шақырады.

Балалар өскен сайын, балабақша мен үйдегі оқиғаларға байланысты әрбір баланың ықыласына қарай, оларға шығармашылық тапсырмаларды көптеп беру керек.

Олар мыналар:декорацияны әшекейлеу, әшекейлі тапсырма қағаз, үйлерді, ертегі кейіпкерлерінің киімдері, сурет қоршауы және т.б.

Балалардың өнерге деген талаптарын қалыптастыру. Балалармен жұмыстың міндеттері:

Мектепке дейінгі жастағы топ балалардың ұлттық ойыншыққа деген қызығушылығын дамыту, ұлттық ыдыстар, таныс бейнелерді тануды үйрету, олардың айқындылығын, сәнділігін көре білуді, оларға сүйсінуді, бірнеше элементтерді жасауды және түр-түстерін ажыратуға үйрету. Бұрыннан білетін ұлттық ойыншықтарды танып, атын атай білуді үйрету. Олардың өздеріне тән белгілері жөнінде түсінігі болуды, бейнелеу амалдары (ою элементтері, олардың бояулары, пішіндердегі орналасуы), халықтық ойыншықтардың екі-үш-түрлерін ажырата білуді (дымково, филимоново), қазақ үйінің ерекшеліктерін білуді (киіз, киімдер,камзол, тақия), тұрмыстық заттар (ыдыстар) туралы.

Тәрбиешінің міндеті-әртүрлі бейнелерді көрсету, және салт-дәстүрді құрметтеу; яғни әртүрлі сипаттағы ерекшеліктер мен өзгеше композицияларды құра білуге үйрету. Балалар өскен сайын, балабақша мен үйдегі оқиғаларға байланысты әрбір баланың ықыласына қарай, оларға шығармашылық тапсырмаларды көптеп беру керек.

Балалардың белсенділігін арттыру барысында дене қимылын суреттеу пайдаланылады (қолдар қозғалысы). Ою-өрнектің түрлерін көрсете отырып, бала қолының ұшын оған тигізіп көреді де, осындай немесе оған ұқсас үлгіні, бірақ басқа түспен, басқа эшекеймен тауып алады. Ою-өрнектердің күрделі түрінен, біртіндеп ұсақ түріне оның безендірулеріне өте бастайды. Бұл жұмыстар бейнелеу суретінде, аппликацияда, мүсіндеуде жалғасын табады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Тәрбиешілерге арналған әдістемелік құрал 2007ж.
2. Отбасы және б/б №8, 2010ж.

Воспитание подрастающего поколения на ценностях «Мәңгілік Ел»

Антропова А.В., Солянова О.Ю.

Происходящие сегодня в стране политические и социально экономические изменения оказали серьезное влияние на все стороны жизни и деятельности людей. В обществе сформировались новые установки и ценности, появились непривычные критерии оценок явления, происходит вытеснение духовных потребностей. Вечные ценности: Добро, Истина и Красота постепенно отодвигаются на задний план. Фактически наблюдается потеря значимости таких жизненных ценностей как гражданственность, патриотизм, семья, любовь, дружба.

Пора нам понять: что источник возрождения культуры в народных традициях, потеря этого и привела общество к отсутствию культуры, необоснованной озлобленности, к отсутствию способности слушать друг друга. В нашем обществе достаточно много невоспитанных людей. Мы не знаем как себя вести в транспорте, на улице в общественных местах, имеем смутное представление о правилах хорошего тона, о вежливости и о культуре поведения. Думаем, что основная причина кроется в том, что наше общество потеряло свой главный стержень – патриотизм. Любовь к Родине большой начинается с любви к Родине малой, и воспитывается она с раннего детства.

Следовательно, сегодня перед нами, работниками дошкольных организаций стоит проблема нравственного оздоровления, которая требует от ДОО активизации всех форм и методов духовно-нравственного воспитания детей, возрождения воспитательной работы с семьей по педагогическому просвещению родителей, и реализации совместной

воспитательной деятельности семьи и детского сада по приобщению детей к национальной культуре.

Какие моральные качества, мы хотим видеть у наших детей?

Новая инициатива Главы государства «Патриотический акт «Мәңгілік Ел», принятая на XXIV сессии Ассамблеи народа Казахстана, является уникальной программой идентичности единства казахстанцев. Патриотический акт и закреплённые в нём главные общенациональные ценности, созданные казахстанским народом, выступают важнейшим фактором единства нации.

За годы развития суверенного Казахстана созданы главные ценности, которые объединяют всех казахстанцев и составляют основной фундамент будущего нашей страны.

Эти ценности - опыт Казахстанского Пути, выдержавшие испытание временем.

Во-первых, это Независимость Казахстана и Астана.

Во-вторых, национальное единство, мир и согласие в нашем обществе.

В-третьих, это светское общество и высокая духовность.

В-четвертых, экономический рост на основе индустриализации и инноваций.

В-пятых, это Общество Всеобщего Труда.

В-шестых, общность истории, культуры и языка.

В-седьмых, это национальная безопасность и глобальное участие нашей страны в решении общемировых и региональных проблем, ЭКСПО 2017.

Соблюдая эти ценности, мы всегда выигрывали, усиливали нашу страну, умножали наши успехи. Именно в этих государствообразующих, национальных ценностях заключается идея Нового Казахстанского Патриотизма".

У дошкольных учреждений в этом процессе своя роль. Детство - это время когда возможно подлинное, искреннее, погружение в истоки национальной культуры - это самый благодарный путь возрождения забытых ценностей. Воспитанность не появляется сама собой, как думают родители. Воспитанность это - результат длинной и постоянной работы с человеком, который учится на положительных примерах родителей, учителей, сверстников и всего общества.

Духовное развитие детей предполагает введение в педагогический процесс всего богатства народной культуры по разным направлениям дошкольной программы, с учетом возрастных особенностей детей.

Смысл чувства патриотизма к Родине, начинается с восхищения, которое видит перед собой ребенок, и это вызывает отклик в его душе. И хотя много впечатлений он еще не осознает, но и впечатления, пропущенные через восприятие ребенка, играют большую роль, в становлении личности патриота. И наша задача - выбрать из множества

впечатлений, которые получает ребенок. Самые доступные: природа и мир животных, труда людей, традиции дома (детского сада, родного края), общественные события, и т.п. Исходя из этого, работа над морально-патриотическим воспитанием в детском саду включает в себя целый комплекс задач:

- воспитание у ребенка любви и привязанности к своей семье, дому, детскому саду, улице, городу;
- формирование бережного отношения к природе и всему живому;
- воспитание уважения к труду (человеку-труженику, результатам его труда);
- развитие интереса к традициям и промыслам казахов и народов, проживающих в Казахстане;
- формирование элементарных знаний о правах человека;
- расширение представлений о городах Республики Казахстан;
- знакомство детей с символами государства (герб, флаг, гимн);
- развитие чувства ответственности и гордости за достижения страны;
- воспитание уважительного отношения к защитникам Отечества, традициям государства, общественным праздникам;
- формирование толерантности, чувства уважения к другим народам, их традициям.

Взрослея, ребенок знакомится с детским садом, улицей, селом, а затем со страной, ее столицей и символами государства. Любой регион, город и даже небольшой аул уникальны. Каждое место имеет свою природу, традиции и стиль жизни. Выбор имеющегося у ребенка дошкольного возраста материала позволяет формировать у дошкольников представление о том, что Родина, родное село, село имеет свою историю, традиции, памятники.

Чтобы воспитать в детях любовь к своей земле, растениям и животным, которые ее населяют, воспитать желание общаться с природой, охранять ее, необходимо сформировать активную позицию - не равнодушного наблюдателя, а активного культурного участника процесса решения экологических проблем, существуют специальные наблюдательные прогулки, прогулки, игры, путешествия.

Пути и средства патриотического воспитания ,требуется использовать постоянно, на всех стадиях и в течение всего времени ,которое ребенок находится в детском саду. Главное - чтобы мы смогли зародить у него это удивительное чувство - быть гражданином родины.

Задача педагогов дошкольной организации образования посеять ростки нравственной чистоты в душу каждого воспитанника. Воспитывать истинных патриотов, любящих и знающих родной язык, традиции, обычаи, историю своей родины, которые сохраняют и бережно передадут накопленные знания будущим поколениям.

Процесс формирования личности будет плодотворнее и результативнее, если семья, ДОО и другие социальные институты объединят свои усилия по приобщению дошкольников к национальной культуре. Именно родная культура, как отец и мать, должна стать неотъемлемой частью души ребенка, началом, порождающим личность. Мы уверены, что соприкосновение с историческим прошлым Казахстана духовно обогащает ребенка, воспитывает гордость за свой народ, поддерживает интерес к его культуре.

Использование подходов отраженных в «Методическом руководстве по внедрению Патриотического акта «Мәңгілік Ел» в использование т подходов отраженных в «Методическом руководстве по внедрению Патриотического акта «Мәңгілік Ел» в образовательный процесс дошкольных организаций посеяли ростки нравственной чистоты в душу каждого воспитанника, знакомство с родным национальным искусством, его обычаями, праздниками, его песнями и сказками пробудили в детях гордость за свой народ и веру в его большое будущее. И позволяет формировать подлинно гражданственные и патриотические позиции у дошкольников, что затем ляжет в основу личности взрослого человека–гражданина своей страны.

Литература:

1. Государственный общеобязательный стандарт дошкольного воспитания и обучения Республики Казахстан (постановление Правительства Республики Казахстан от 13 мая 2016 года № 292).
2. Общенациональный план мероприятий по реализации Послания Главы государства народу Казахстана от 14 декабря 2012 года «Стратегия «Казахстан – 2050: новый политический курс состоявшегося государства».
3. Послание Главы государства народу Казахстана от 11 ноября 2014 г. «Нұрлы жол - болашаққа бастар жол».
4. Методический материал по разъяснению Патриотического Акта «Мәңгілік Ел».

Поликультурное воспитание детей дошкольного возраста через народное художественное творчество

*Артеменко Е.Ю., КГКП детский сад «Ертөстік»
воспитатель*

Человек всегда стремится вносить в свою жизнь красоту. Красивые вещи воспитывают вкус, развивают творческое воображение. Значительную роль в развитии поликультурной личности стоит отвести художественному творчеству. Формировать позитивный интерес к обычаям, традициям разных национальностей, уважение к национальному

достоинству. Художественное творчество помогает расширению знаний об изобразительном искусстве своего народа.

Особое место в национальной культуре страны занимает народное искусство. Оно отражает самобытность, поэтичность, фантазию, образное мышление. Воспевает лучшие черты народного характера это гуманность, смелость, преданность, долг Родине, честность, силу, оптимизм.

Народ веками стремился через художественное творчество выразить свое отношение к жизни, любовь к природе, красоту. Изделия декоративно-прикладного искусства раскрывают перед детьми богатую культуру народа, помогают усвоить обычаи, передаваемые от поколения к поколению, учат любить и понимать прекрасное, приобщают к труду.

Развитию интереса к изобразительному искусству способствуют занятия, на которых дошкольники рисуют сюжеты сказок, национальные костюмы, приобщаются к произведениям народных мастеров, передают различные орнаменты, эскизы элементов росписи, воспитывают поликультурную личность.

Художественное творчество вводит детей в богатый мир предметов и образов, цвет красок, разнообразием форм, яркое орнаментальное построение. Это вызывает эмоциональный отклик, активизирует творческую деятельность, желание по-своему отобразить увиденное в рисунке, аппликации. Все это формирует поликультурную личность, воспитывает интерес и любовь к искусству своего народа и людей других национальностей. Осуществление этой задачи зависит от организации учебно-воспитательного процесса в дошкольных организациях.

Эта работа должна быть направлена на ознакомление детей с народным орнаментальным творчеством. Обучать детей воспроизведению мотивов орнамента в разных видах изобразительной деятельности на занятиях по лепке, аппликации и рисованию. Воспитатель развивает умение дошкольников видеть, понимать и оценивать красоту декоративного творчества, воспринимать содержание орнамента, его особенности. У детей формируется чувство ритма, симметрия, гармония, совершенствуется умение передавать соотношение между элементами по форме, величине, пространственному изображению на бумаге, что способствует развитию изобразительных способностей каждого ребенка.

Проведение учебно-воспитательной работы зависит от степени подготовленности воспитателя, знанием и пониманием разных видов и форм народного искусства, особенностей его развития. Перед воспитателем ставятся следующие задачи: познакомиться с художественным опытом народных мастеров, научиться его осмыслить. Изучить формы современного народного творчества, выявить художественные традиции искусства других народов и национальностей. Научиться отбирать образцы народного искусства отвечающие задачам дошкольного воспитания. Следует опираться на дидактический принцип «от близкого к далекому» при первоначальном ознакомлении детей с

наиболее близким искусством своего народа, а затем и других национальностей проживающих в Казахстане. Уметь применять полученные знания и навыки на занятиях и в самостоятельной художественной деятельности.

Планировать последовательность проведения занятий по ознакомлению детей с образцами декоративно-прикладного искусства того или иного народа и отображать мотивы народных орнаментов в аппликации и рисовании. Искать пути применения полученных знаний, умений и навыков. Следовательно, начинать работу нужно с изучения декоративно-прикладного искусства того или иного народа, особенностями украшения народного костюма, изделий быта с его формой и материалом из которого они изготовлены. Как знакомить детей с художественным творчеством?

Знакомить нужно используя литературные произведения, музейные коллекции, посещение выставок, просмотр слайдов используя интернет.

Уделить внимание национальным героям-батырам, песням, приданиям, загадкам, пословицам, сказаниям, сказкам разных народов. В них прославляется добро и трудолюбие, они учат храбрости, дружбе и неприемлимость к трусости. Правильный отбор сказок их чтение, рассматривание иллюстраций является важным средством приобщения детей к искусству, культуре, обычаям того или иного народа. Рассматривая иллюстрации к сказкам, воспитатель должен обращать внимание на специфику костюма персонажей, предметов быта и их орнаментальное оформление.

Работа по обучению детей отражающих мотивы народного орнамента. Следует включать последовательность таких задач как подготовка наглядного материала для занятия по изобразительности. Для воспроизведения образцов необходим учет программных требований по овладению детей умениями декоративного рисования в конкретной возрастной группе. Определять последовательность использования разных методических приемов обучения в активизации знаний, умений и навыков, приобретенных на занятиях.

Необходимо обучать детей самостоятельному художественному творчеству выполнению работы на основе образца, показа воспитателя, комбинирования элементов, цветов, форм используя композиционные приемы. В работе привлекают ребенка цвет узора, симметрия и ритм чередования. Вызывает у ребенка желание воспроизвести увиденное. Помогать ему создавать узоры для украшения изделий быта, костюмов. Самым доступным видом восприятия и изображения является аппликация – древнейший способ художественного оформления изделий из войлока, кожи, меха, сукна, бересты, бумаги. Существенным в орнаменте является цвет. Народные мастера хорошо знали о воздействии цвета на зрение и психику людей. Они учитывали, что тот или иной цвет в сознании человека ассоциируется с определенным явлением, настроением и

переживанием. Красному цвету всегда отдавалось предпочтение он связан с радостью, весельем, торжеством и счастьем. Этот цвет, цвет солнца, источник всего живого на Земле.

Все, что ребенок испытывает от восприятия произведения искусства оставляет глубокий след в его мыслях и чувствах, помогает ему правильно оценивать явления жизни, которое может проявляться в его поступках, поведении, отношении к окружающим.

Литература:

1. Арбат Ю.А. Добрым людям на загляденье.-М.: Детская литература, 1964.- 173с
2. Богатеева З.А. Мотивы народных орнаментов в детских аппликациях: Кн. Для воспитателя дет.сада.-2-е изд.-М.: Просвещение, 1986.- 207с.
3. Методика обучения изобразительной деятельности и конструирование.- М.: Просвещение, 1991.- 256с.

Реализация трехязычного образования в дошкольном возрасте

*Асмакович Е.П., КГКП детский сад «Алпамыс»
воспитатель*

Президент страны поставил высокую планку перед отечественным образованием. Нурсултан Назарбаев поручил правительству внедрять триязычие на дошкольном уровне " ..... на уровне дошкольного образования обеспечить повсеместное внедрение триязычия. Так мы можем построить логическую систему овладения языками. Азы будут изучать на уровне детского сада, в школе базовый уровень.....".

Полиязычие - основа формирования поликультурной личности. В этой связи понимание роли языков в современном мире с особой остротой ставит перед педагогами вопрос о результативности обучения языкам и повышения уровня языковой подготовки детей. Для современного Казахстана владение тремя языками - это обязательное условие собственного благополучия. Наше подрастающее поколение должно уверенно общаться с мировым сообществом, быть на высоком уровне в своей деятельности на любом поприще. Сегодня в современном мире происходит переход от национальной культуры к глобальной, главным языком которой является английский язык. Поэтому возникла необходимость заложить основы полиязычного общения с дошкольного возраста, именно в этом возрасте сильно проявляется познавательная активность, развивается мотивация, а в дальнейшем необходимость, потребность пользоваться им как средством общения.

Этот новый социальный заказ повлиял на пересмотр целей образования в целом на обучение английскому языку в детском саду.

Дошкольный возраст является благоприятным для начала изучения

иностранных языков в силу своих психофизических особенностей. Всё, что ребёнок учит в это время, надолго запоминается, прекрасно развивается долговременная и оперативная память. Ребёнок способен запомнить языковой материал целыми блоками, но это происходит только в том случае, когда у него создана соответствующая установка и ему очень важно запомнить тот или иной материал. До последнего момента целью обучения была выработка определённых умений и навыков. Сегодня в современном обществе востребован новый тип личности, обладающий определёнными компетенциями: социальной, толерантной, коммуникативной, информационной. Общение на другом языке должно быть мотивированным и целенаправленным. Нам педагогам необходимо создать у детей положительную психологическую установку на иноязычную речь. Способом создания такой положительной мотивации является игра. Игры не должны быть эпизодическими и изолированными. Необходима сквозная игровая методика, объединяющая и интегрирующая в себе другие виды деятельности в процессе обучения языку. Игра является и формой организации, и методом проведения занятий, на которых дети накапливают определённый запас английской лексики, заучивают много стихов, песенок, считалок и т. д. Обучение триязычию и общение на нём начинается с усвоения и запоминания определённого количества слов. Активное овладение языками требует постоянного обогащения словарного запаса, т. к. слово это единица языка представляющая собой строительный элемент для построения предложений. Каждый ребёнок живёт в определённой социально - культурной среде, слыша вокруг себя один или несколько языков. Всё, что выучил ребёнок в период дошкольного детства, он запомнит на всю жизнь, если образование, полученное в дошкольном возрасте, перерастёт закономерно в последующую ступень образования в школе и т. д. Активной социальной средой влияющей на языковое развитие дошкольников является семья, наиболее тесная и ближайшая среда ребёнка. Мир каждой семьи удивителен, его жизнь протекает внутри своей культуры. В результате большинство детей, примерно с четырёх лет начинают осознавать свою национальную принадлежность, ориентируясь на национальность родителей и язык семейного общения. Одним из важнейших факторов совершенствования полиязычия в Республике Казахстан является достаточно высокий уровень образования родителей. Поэтому необходимо знакомить детей всех национальностей с разнообразием жизненного уклада, встречающегося в нашем городе, это способствует воспитанию толерантности, любознательности, а также развитию различных форм сотрудничества. В нашем детском саду в каждой группе созданы национальные уголки под названием "Моя Родина", целью которого является знакомство дошкольников с бытом, традициями, ремёслами народов Казахстана. Традицией нашего детского сада стало оформление творческих работ родителей вместе со своими

детьми, которые используются в течении всего учебного года, это оформление приёмных к каждому празднику, фотовыставки на тему: " Мой город", " Осенняя ярмарка", " День Независимости", а также выставки и конкурсы поделок. Всё это способствует сплочению семьи , а также закрепление знаний о родном крае. Так мы связываем жизнь детей и их семьи с общественной жизнью страны. И если мы педагоги дошкольных учреждений приложим усилия к процессу интегрированного сотрудничества, к решению задач по улучшению качества обучения и воспитания подрастающего поколения в духе взаимоуважения, толерантности к этносам, то развитие речевой активности детей в языковом пространстве в Казахстане будет на высоком уровне.

Содержание образования по развитию полиязычности языков в нашем детском саду реализуется в организованной учебной деятельности "Коммуникация" в образовательной области намечена цель: воспитание полиязычной личности дошкольника освоившего базовые ценности родного языка, способного общаться с окружающим миром вербальным и невербальным средствами.

Для расширения активного словарного запаса дошкольников мы проводим режимные моменты с использованием лексических форм на трёх языках. Обучение строится с учётом возрастных особенностей детей дошкольного возраста. Правильно организованное обучение триединству языков в детском саду поможет решить задачи воспитания, и развития детей и подготовит их к жизни в современном полиязычном мире.

Подводя итог, можно констатировать, что развитие речевой активности детей в поликультурном языковом пространстве возможно, если мы будем:

1. Развивать умение и навыки детей в устной речи (диалогической и монологической).
2. Использовать зрительную, слуховую и моторную наглядность, которая мобилизует разные виды памяти и стимулирует разные анализаторы.
3. Строить обучение на казахском и английском языках, как процесс вхождения в культуру носителей языка, начиная с детского фольклора (песни, стихи, рифмовки, традиции и обычаи).
4. Создавать необходимые условия для усвоения материала, различными методами и приёмами используя современные технологии.
5. Овладеть особенностями произношения специфических звуков казахского и английского языков. (Воспитывать интерес к изучению казахского и английского языков, любовь к Родине, к родным и близким. уважение к старшим.)

Обучение языкам на начальном этапе способствует приобщению детей к общемировой культуре, помогает становлению личности.

Литература:

1. Гусева Л. П. Играем, учим, мастерим - мы английский знать хотим.

Ростов на / Д: Феникс, 2009. Денисова Л.Г. Использование игровых элементов на начальном этапе обучения английскому языку. - 1984г.

2. Замченкова Т.В. английский для дошкольников. - М: ВАКО. 2008.

3. Протасова Е.Ю. , Проскурина З.А. Особенности обучения детей дошкольного возраста в условиях многоязычия. - М: Центр " Школьная книга", 2005.

4. Развитие триединства языков в дошкольных организациях.

Cyberleninka.ru "artikle/n.... yazikov-v.....obrazovaniya.

Қазіргі жағдайда мектепке дейінгі балалардың тілдік құзіреттілігін арттыру

Асылбекова А.С. Мажкенова А.Т., №146 «Балауса»б/б. КМҚК

Балабақшадағы балаға берілетін бүгінгі тәрбиенің ең өзек алатын жері – ол ата-бабадан қалған асыл мұра. Біз, яғни болашақ ұрпақ тәрбиесімен айналысатын қазақ халқымыздың таусылмас бай асыл мұрасына жүгінсек, ұрпағымыз біздің іс-тәжірибемізге, ой-санамызға, парасатымызға жүгінуі тиіс. Біздің балабақшамыздағы жүргізіліп жатқан жұмыс бағыты балаларды ата-бабадан қалған салт-дәстүрлерге, адамгершілікке баули отырып, жаңа дәуір технологиясын табысты игеру. Алға қойған мақсатымызды ойдағыдай жүзеге асыру үшін біз ең алдымен өзіміздің ана тілімізді толық меңгеруіміз керек. Бүгінгі таңда тіл туралы көп айтылады. Ана тілін қастерлеген адам өз халқының тарихын, тұрмыс жағдайын, тыныс-тіршілігін жақсы біледі.

Тіл білген адам-мәдени, рухани жан азығы мол адам. Адамның ойы оның тілінен көрінеді, ал тілдің сөзі адам психологиясын байытатын құрал. Сондықтан балабақшадан бастап өз ана тілімізде сөйлеп, өз халқымыздың қадір-қасиеті рухани құндылығымызды біліп өсек, болшақ ұрпақ өз тілін қадір тұтады. Тіпті өмірде болып жатқан жаңалық та, басқа өзгерістер біздің сана-сезімімізге өз деңгейінде келіп жетіп, жалғасын табады. Бала бойына Отанына деген сүйіспеншілік қасиет сәби шағынан бастап сіңеді. Тіліміздің құндылығы бала жүрегіне сақталады.

Тіл- ұлт мәдениетінің қайнар көзі. Әр халықтың ұлттық дәстүрінің, сана-сезімінің, сөйлеу, ойлау тәсілінің, мінез-құлықтың, мәдениеті мен әдебиетінің айрықша белгілері тіл арқылы бейнеленеді. Сондықтан баланы дұрыс сөйлей білуге үйретудің маңызы зор.

Тіл дамытудың негізгі міндеттерінің бірі-балалармен сөздік жұмыс жүргізу ісі. Біз балалармен сөздік жұмысын жүргізе отырып, оларды айналасындағы заттармен таныстырып, атын атай білуге, өмірдегі, қоршаған ортадағы түрлі құбылыстар жайындағы ұғым, түсініктерін қарым-қатынас жасай білуге үйретеміз. Балалардың сөздік қорын дамытуда ойын, тапсырма жаттығулардың орны ерекше.

Тіл мәдениеті дамыту жұмыстарын қазақ халқының ғасырлар бойы жинаған ауыз әдебиеті негізінде ұйымдастыру тиімді мәселе. Өйткені, ұрпақтан ұрпаққа мұра болып келе жатқан халық шығармашылығы-ғажайып ертегілер, мақал-мәтелдер, жұмбақтар, жаңылтпаштар тәрбие әліппесі, өнер көзі. Тіл мәдениетін тәрбиелеуде жұмбақтар үлкен рөл атқарады. Жұмбақтар баланы байқағыштыққа, тапқырлыққа баулып, ой қиялын ұштастыруға көп әсер етеді.

Ойыншықтар, жануарлар, тағамдар, тұрмыстық заттар т.б. туралы жұмбақтарды қоржынға жасырып отырса, балалардың сөздік қорлары молаяды. Баланың тілін дамыту жұмысының негізгі мазмұны – сөздің жалпы ұғым беретін жағын меңгеруге көңіл бөліп, ойлау қабілеттерін дамыту, өз ойын еркін жеткізуін, қоршаған орта мен айналасындағы адамдармен еркін қарым-қатынасқа түсу, сөйлеу қабілеттерін қалыптастыру.

Балабақшадағы тәрбиелеу мен оқыту ісінің бір ерекшелігі көрнекіліксіз іске аспайды. Баланың адамгершілік қасиеттерінің қалыптасуы осы мектепке дейінгі жас шағында қалыптасады. Бала тәрбиесі ана сүтінен басталып, үлкендердің ықпалы өмір бойы қалыптасатын күрделі құбылыс. Тәрбиенің ең алғашқы бастамасын бала өз отбасынан алса, жалғасы балабақшамен байланысады, яғни бала тәрбиелене отырып білім алады. Мектеп жасына дейінгі балалар түсінгенін, қабылдағанын, естігенін, көргенін, қиялын, ойын тіл арқылы жеткізеді. Сондықтан бала тілі өз ана тілінде дамуы үшін ұлттық санасын оята отырып қазақ салт-дәстүрлерінің озығымен тәрбиелеу керек. Сонымен қатар Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартына сай коммуникативті – тілдік құзіреттілік саласы бойынша жұмыс атқарып жатырмыз. Яғни, ауызша қатынастың алуан түрлі құралдарын ана тілінде және басқа тілдерде қарым-қатынас пен өзара іс-әрекет құруда пайдалануға мүмкіндік береді.

Коммуникативтік –тілдік құзіреттілігін арттыруда байланыстырып сөйлеу де балалар тілек және ойын білдіру үшін сөздерді қоладанады, қарым-қатынастың негізгі түрі –диалогты меңгереді, 2-3 сөйлеммен пікірін жеткізе алады, түрлі сөз таптарын эпитеттер мен теңеулерді қолданып, монолог жасайды. Сөзімді қортындылай келе, коммуникативтік-тілдік құзіреттілігін арттыруда, қазіргі талап – жан-жақты үйлесімді, жетелеген жаңа адамды тәрбиелеу. Балабақша мен ата-аналар ынтымақтастықта жұмыс жүргізсе, балаларға тиісті көңіл бөліп, олармен санаса білсе, келешектің шын жанашыры, елдің арқа сүйер азаматтары тәрбиеленіп шығары сөзсіз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

- 1.Т.Г. Казакова «Мектепке дейінгі тәрбие» Алматы-2000.
- 2.Р.А. Қарашулақова «Балабақшадағы тіл дамыту» Қарағанды-2008.
- 3.Т.А.Маркова «Детский сад и семья» Москва-1998

Арнайы білім қажеттілігі ететін балалармен түзету жұмыстарындағы дәстүрден тыс ойындарды қолданудың тиімділігі

*Аубакирова М.С., №6 «Алданыш» балабақшасы КМҚК
әдіскер*

«Адамға ең бірінші білім емес, тәрбие берілуі керек, тәрбиесіз берілген білім адамзаттың қас жауы». Әл-Фараби.

Тіл қарым-қатынас құралы. Адамның ой-өрісін, мәдени дәрежесін, ақыл-парасатын, рухани байлығын көрсететін айна. Тіл мәдениетінің өзектілігі әрқашан ескеріліп, қай халық болса да бұл мәселені айналып өткен емес. «Өнер алды - қызыл тіл» - деп қазақ халқы да сөйлеу шеберлігіне үлкен мән берген. Бүгінгі таңда өзекті мәселелердің бірі - балалардың тіл мәдениетін көтеру, өз ойын айқын жеткізе алатын азамат тәрбиелеу [1, с.12]. Балабақшамыздағы сөйлеу тілінде кемістігі бар балаларды жеке тұлға болып дамуы мен алған білімін іске асыруда, тіл мәдениетін, әдебін қалыптастыруда, түзету жұмыстарында дәстүрден тыс ойындардың алатын орны ерекше. Балалардың тілдерін ойын ойната отырып дамытсақ, ой-өрісін жетілдіріп, қолға алған заттың қасиетін түсініп, оның бірнеше функционалды түрлері барын, өзгешеліктерін түйсінулері дағдыланылады. Баланың танымын алғашқы күннен бастап дамыту құралы да, балада оқу мен білімнің, тәрбиенің негізін қалыптастыратын да ойын әрекеті болып саналады. Қай ғалымды алмайық өздерінің ойын туралы еңбектерінде «Ойын баланың жетекші әрекеті» деген сипаттама береді. Өйткені ойын баланы ақыл-ой жағынан да, алға жетелеп дамытады, баланың ойын өрбітіп, бойын өсіреді [2, с.185].

«Бүкіл әлемдегі сияқты, Қазақстан мектепке дейінгі білім берудің жаңа әдістеріне көшу керек» Н.Ә.Назарбаев 2017 жылғы жолдауында айтылғандай, жолдауға қолдау көрсетіп, бүлдіршіндеріміздің түзету жұмыстарында дәстүрден тыс ойындар қолданып, талпыныстарын, қызығушылықтарын жүзеге асырып, логопедтеріміз алдыға қойған мақсаттарына жетуде. Мысалға: «Марблс тастары» ойынында балалар тастарды ұстау арқылы саусақ ұшы ұсақ маторикалары дамып, әртүрлі түсті тастарға қызығып танымдық өрістері өркендейді, түр-түсті ажыратуға жаттығады. Ойынның бірнеше түрін түрлендіре отырып ойнауға болады. Мәселен Марблс тастарымен сауат ашу оқу қызметінде әріптерді дауысты-дауыссыз екенін ажыратуға көмектессе, сурет салу оқу қызметінде табылмас құрал, балалардың қиялын дамытып, әртүрлі қызықты бейнелерді қағаз бетіне Марблс тастарының көмегімен жасауға болады. «Мозайка», «Тортты әшекейлейік», «Шыршаны безендір», «Ғажайып қапшық», «Лабиринт», «Судоку», «Үлгі бойынша сал», «Бұлт пен жаңбыр» ойындарын ойнау арқылы балалардың саусақ ұшы ұсақ

маторикасы дамып, көру-қозғалысын үйлестіріледі, сезімталдығы, қиялы дамиды.

«Банчемс» конструктор ойыны ұстауға жеңіл, қабылдауы тез, түрлі-түсті шариктер, балаға зияны жоқ, тез жабыстырылып қалатын ойын түрі. Баламен түзету жұмысы кезінде Банчемс конструкторы, баланы еркіндікке, шығармашылыққа шақырып, ойын барысында бала алдына қойған мақсатына жете алады, саусақ ұшы ұсақ маторикасы дамиды, ойнай отыра бала саусақтарына массаж да ала отырады. Логопед маман қасында ойнап отырған баламен не жасағанын, қалай жасағанын сұрап отырып, түзету жұмысын жақсартып отырады. Банчемс конструкторы түрлі-түсті жабыстырғыш қасиетімен, бала ойындағы барлық сүйікті кейіпкерлерін, көлік түрлерін, үй жануарларын ойынды пайдалана отырып, батырларды, әдемі әшекейлерді жасай алады.

«Кинетикалық құм» ойыны. Баланың шығармашылығын, оқыту және танымпаздық үдерістерін дамытуда қолайлы инновациялық құрал болып табылады. Оның көмегімен бала ойынның қызығына бар ынтасымен беріледі. Баланың кинетикалық құммен ойнауы барысында ең алдымен эмоциясы көтеріледі. Кинетикалық құм қолға ұстағанда, алақанға жағымды, салқын, сусымалы, қысқылап, жаншығанда, саусақ ұштарымен уқалағанда жағымды сезімдер оятады. Құмды алақан арасына салып есуге, домалатуға, жалпайтуға, саусақ ұштарымен қысқылауға, үзуге, қайта жапсыруға, арнайы стекалармен кесуге, бір ыдыстан екінші ыдысқа салуға, әртүрлі пішіндер, мүсіндер жасауға, арнайы кеспе пішіндермен кесуге болады. Осы әрекеттер барысында өлең шумақтарын, тақпақтарды қоса айту баланың қызығушылығын одан әрі арттырады. Бұл баланың тілін дамытуға орасан үлесін тигізеді. Сонымен қатар баланың жан-жақты дамытуда таптырмас құрал. Құрылыс ойынын да құммен ойнай жүзеге асыруға болады. Бала ойын барысында әрдайым көтеріңкі көңіл-күйде болады. Қасындағы досымен бірлесе жұмыс жасайды, ойнай отыра ойларын, түйсіктерін дамытады. Құмның жұмсақтығынан денелеріне жағымдылығы сонша, бала өзінің қиялындағы елестерге беріліп, ойдан кейіпкерлер ойлап тауып, қызығушылықтарын артады.

Қорыта келе: ойын арқылы бала айналасындағы нәрседен өзіне қызықтысына ықыласы ауып, тандап алады. Баланың бір ерекше қасиеті сөйлеуден еш жалықпайды. Ойын бала тілінің дамуына ықпалын тигізіп, таным белсенділігінің дамуына жол ашады. Қай бала болмасын ойынмен өседі, өйткені бала табиғатының өзі тек ойынмен байланысты. Ойын үстінде бала еш нәрсеге тәуелсіз. Ол өзін еркін ұстайды. Ал еркіндік дегеніміз барлық дамудың баспалдағы, бәрін білуге деген талпынысы мен құлшынысы. Баланың білуге деген құштарлығы, сөйлеуі ойын үстінде қалыптасады.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Балабақшадағы балалардың тілін дамыту әдістемесі, Алматы – 1985 жыл.
2. Джеки Сильберг 500 пятиминутных развивающих игр. Минск 2004.

Профессиональное развитие педагогов как средство повышения эффективности работы детского сада

*Аугалиева Р.А., Детский сад № 42 «Тілек»
директор*

Работая директором детского сада в течение всего периода своей деятельности, я задумывалась и задумываюсь над вопросом «Как поднять эффективность работы детского сада?» С каждым годом спрос общества к образовательному процессу в детском саду повышается. Если мы раньше ограничивались организацией учебно-воспитательного процесса, а также проведением мероприятий внутри сада, то сейчас работа детских садов города Караганды, начиная с 2012 года, оценивается с помощью рейтинга городского отдела образования. В рейтинг садов включены три раздела: управление, методическая работа и достижения воспитанников.

Для повышения эффективности работы педагогов, а также чтобы в общем рейтинге садов показать хорошие позиции, с 2013 года мы в своем саду ввели рейтинговую оценку деятельности педагогов. Работа воспитателей оценивается отдельно, других специалистов педагогов отдельно. Показатели рейтинга с каждым годом совершенствуется, прибавляются новые показатели. Но в целом работа педагогов оценивается по трем разделам: методическая работа, общественная работа, достижения детей.

В разделе «**Методическая работа**» оценивается участие педагогов в научно-практических конференциях, семинарах, в профессиональных конкурсах различного уровня, публикации статей в республиканских журналах, внедрение проектов в учебно-воспитательный процесс, выпуск учебно-методических пособий, проведение открытых занятий внутри сада, а также на городском, областном уровнях.

В разделе «**Общественная работа**» оценивается участие педагогов в различных непрофессиональных конкурсах, фестивалях, спортивных соревнованиях, а также активность участия педагогов во внутренних мероприятиях в роли ведущих или пресонажей на утренниках, работа с родителями, благоустройство территории детского сада.

В разделе «**Достижение воспитанников**» оцениваются результаты участия воспитанников в различных конкурсах, фестивалях музыкального, танцевального, спортивного, интеллектуального характера.

Рейтинговая оценка деятельности внутри детского сада активизировала педагогов: стали активно участвовать во всех внутренних,

городских, областных мероприятиях. Педагоги наши являются победителями различных конкурсов, соревнований, педагогами нашего сада написана много статей, выпущены учебно-методические пособия. Благодаря активности наших педагогов, результативности работы с родителями воспитанники сада за эти годы стали победителями различных как интеллектуальных, так и музыкальных, танцевальных, спортивных конкурсов и фестивалей.

По завершению учебного года на итоговом педсовете делается подробный анализ деятельности педагогов, награждаются победители и активные педагоги в той или иной номинации, делаются рекомендации для повышения результативности.

С этого учебного года для повышения эффективности работы педагогов одним из ключевых показателей является проектная деятельность. Наш детский сад, как и все сады Караганды под руководством учебно-методического центра развития образования Карагандинской области написал стратегию развития на 2016-2019 годы. В стратегии развития нашего сада мы указали три стратегических направлений: профессиональный рост педагогов, обновление содержания учебно-воспитательного процесса и патриотическое воспитание воспитанников на идеях патриотического акта «Мәңгілік ел».

Для повышения профессионального роста педагога взяли проект «Тәлімгер мектебі». Также для повышения профессионального роста педагогов организован кружок английского языка, руководителем которого является учитель английского языка Омарова Б.К. Для обновления содержания учебно-воспитательного процесса используются следующие проекты: «Жас оқырман», «Жас полиглот», «Шымыр бала», «Әсемдік - әлемді құтқарады». Для выполнения третьего стратегического направления, патриотического воспитания воспитанников на идеях патриотического акта «Мәңгілік ел» используется проект «Қазақстан – ортақ үйміз». Для для укрепления связи с семьей, для эффективного использования ресурса родителей используется проект «Жас отбасы».

По каждому проекту проводится работа по утвержденному плану, собираются материалы для освещения в СМИ, проводятся семинары на городском, областном уровнях.

Руководитель проекта «Тәлімгер мектебі» воспитатель высшей категории Оразалина А.Р. проводит работу с молодыми педагогами по утвержденному плану, оказывает методическую помощь, также в один раз в год показывает открытое мероприятие для всех педагогов. В январе 2018 года совместно с преподавателем КарГУ имени Е.А.Букетова Бейсенбековой Г.Б. был проведен городской семинар «Жас тәрбиешінің кәсіби мәдениеті».

Руководителем проекта «Қазақстан – ортақ үйміз педагог-психологом Тукуновой Б.Ж. и ответственными воспитателями проведены два семинара областного масштаба «Ұлт тәрбиесінің негізі - «Қазақ елі» и «Болашаққа

бағдар – рухани жаңғыру». Также в рамках этого проекта между воспитателями нашего детского сада, студентами КарГУ имени Е.А.Букетова и колледжа «Болашақ» был организован интеллектуальный конкурс на знание истории Казахстана «Тарих – ғасырлар куәсі».

В рамках проекта «Жас отбасы» совместно с родителями проводятся различные семинары, конкурсы, фестивали, спортивные соревнования, эстафеты. Родители активно участвуют в мероприятиях, такие совместные мероприятия укрепляют связь с семьей воспитанников. Так к международному дню семьи в мае был организован фестиваль «Менің сүйікті отбасым!», целью которого была пропаганда ценностей семьи.

Участие в проектах, рейтинговая оценка деятельности повысила творческую активность педагогов, а также помогло сформировать положительный имидж детского сада. В течении многих лет наш сад признан успешным: стабильный творческий коллектив, эффективное взаимодействие с родителями и социумом, позитивное общественное мнение в городе, хорошие достижения воспитанников и выпускников детского сада. Но в условиях конкуренции перед нами стоит задача в укреплении позитивного имиджа, чтобы родители были удовлетворены материально-технической базой детского сада, качеством предоставляемых образовательных услуг, а дети, с удовольствием посещая наш детский сад, получали возможность во всестороннем развитии и, чтобы в саду работали творческие, любящие педагоги – настоящие мастера своего дела. Всегда надо помнить, что идут туда, где их действительно ждут, остаются там, где их любят и уважают, где им искренне рады.

Таким образом, чтобы детский сад стал престижным, нужно, чтобы педагоги были заинтересованы в постоянном профессиональном росте. А для этого нужна мотивация педагога, мотивация в профессиональном росте, т.е. процесс побуждения педагога к активной педагогической деятельности, направленной на получение нового качественного результата и сфокусированной на достижении личного смысла в профессии. Эффективность управления в большей степени зависит от того, насколько успешно осуществляется процесс мотивации. Заинтересовать людей работой – это значит реализовать планы детского сада. Если заинтересовать педагогов в профессиональном развитии – значит надолго обеспечить успех в развитии своего детского сада.

Литература:

1. М. М. Поташник "Управление профессиональным ростом учителя в современной школе. Методическое пособие. (7 Бц), 448с., 2009. Пособие для учителей и руководителей школы".
2. Справочник руководителя образовательного учреждения № 10, 2014г.

Развитие чувства юмора у дошкольников

*Афанасьева Ю.Н., КГКП я/с №23 «Ақниет»
методист*

Мы живем в мире информационно-коммуникативных технологий, поэтому становятся такими важными проявления обычных человеческих чувств: удивления, сочувствия, радости, симпатии и т.д. Точнее, мы очень быстро замечаем их дефицит по отношению к себе и сами не всегда отдаем отчет в проявлениях собственных социальных эмоций.

Чувство юмора — одна из таких эмоций, ее высшее проявление — на стыке нравственных, эстетических и интеллектуальных чувств. Поэтому каждый человек с чувством юмора уникален. И так трудно воспитать чувство юмора у ребенка. Кажется, что с ним нужно родиться. Но все же, можно попробовать.

Самое главное здесь в том, чтобы самому взрослому оптимистично воспринимать все ситуации общения с ребенком и не позволить формироваться чувству юмора в ситуациях, связанных с насмешками и иронией. Потому что такой юмор ранит и способен поразить обе стороны.

Педагог сам должен хорошо владеть тем искусством, которому он хочет обучить детей, т.е. у него должно быть хорошо развито **ЧУВСТВО** юмора. Ведь именно поэтому Жан Поль, первый теоретик юмора, уподобляет его «птице, которая летит к небу вверх хвостом, **НИКОГДА** не теряя из виду землю», — образ, материализующий оба аспекта юмора. Поэтому для человека, обладающего хорошим **ЧУВСТВОМ** юмора, характерны социальная смелость и независимость, образность и метафоричность мышления (достаточно высокий уровень развития знаково-символической функции сознания), парадоксальность мышления (умение обнаруживать нелепости и доводить ситуацию до абсурда), гибкость в изменении точки зрения, творческая интуиция. Эти же качества педагог формирует и в детях. [1]

В основе развития чувства юмора у дошкольников выступает понимание педагогом того, что юмор это отражение противоречивости явлений, соединяет в себе серьезное и смешное одновременно; характеризуется преобладанием позитивного момента в смешном.

Условно работу по развитию чувства юмора у дошкольников можно разделить на 3 этапа.

На первом этапе у воспитанников ДО нужно сформировать предпосылки к развитию чувства юмора. К ним относятся:

- условия, связанные с развитием взаимоотношений детей и коммуникативной природой юмора (доброжелательность и умение сопереживать, умение видеть во всем хорошее, оптимистический взгляд

на мир, социальная гибкость, отсутствие страха перед ошибкой, перед тем, что что-то делается неправильно, социальная смелость и независимость.

Для выполнения *первой группы условий* для детей нужно создать определенную психологическую атмосферу: она должна быть жизнеутверждающей и жизнерадостной. Этому способствуют двигательные, дыхательные и психогимнастические упражнения, наполненные ощущением «двигательной радости». Например, «Дикопляс» и «Топотун», которые выражаются в выплеске неуправляемой двигательной активности; «Покажи страху язык» и «Улыбка джунглей»; «Шевеление ушами» и «Игра бровями»; «Солнечное свечение»: нужно воплотить в движении и эмоциях выражения «лучистые глаза», «лицо осветилось улыбкой», «весь светится от радости», «светлая душа» (например, через образ «светлячка», «искринки радости», «солнечного зайчика», «солнышка, улыбающегося всем в лицо», и т.д.).

Кроме того, в жизни детской группы могут появиться традиции:

- «утра радостных встреч» (после выходных дней); «минутки веселой пантомимы»;
- «часа чтения юмористических рассказов»; организации конкурсов «фантазеров» и т.д.

• условия, связанные с развитием интеллекта (чувство «хорошей формы», образность языка и метафоричность мышления, способность к отчуждению, умению видеть себя со стороны, способность видеть вещи под неожиданным углом зрения, легкость ассоциирования, раскованность мышления, прогнозирование событий на основе понятого).

Вторая группа условий связана с развитием интеллекта воспитанников. Это предполагает, что дети научатся видеть противоречия и прогнозировать их, воспринимая смешные тексты, ситуации или иллюстрации, оценивать эти противоречия как целостность — одновременно как нечто серьезное и смешное. Для этого нужно воспользоваться методами и приемами, рекомендованными в технологии «ТРИЗ». Ее суть заключается в предоставлении возможности детям выявлять противоречивые свойства предметов, явлений и разрешать их на основе приобретения умений и навыков творческого мышления и воображения.

Педагоги обучают воспитанников системе рассуждений с помощью следующих приемов: постановка проблемы многофункционального использования вещи («Придумайте, что можно сделать со старой газетой»), выявление противоречий в том или ином явлении («Вода» что хорошо и что плохо), разрешения противоречия через изменение предметов («Что может быть большим и маленьким одновременно?»). В дальнейшем используют методы ассоциации (подобрать музыку к настроению), фокальных объектов (придумать что-либо новое,

видоизменяя или улучшая привычный объект «веселый дом»), синектики (объединения разнообразных элементов, аналогии «Чем похож мяч и арбуз»)

На втором этапе работы основное внимание уделяется развитию у детей пониманию юмора и способности моделировать смешные ситуации, создавать смешные рассказы и т.д.

Сначала работы детей знакомят со специальными текстами и ситуациями, вызывающими смех и улыбку. На их материале отрабатываются методы и приемы, которые использовались на первом этапе и добавляются следующие: методы обучения детей стратегиям решения проблемных задач (Лиса и шуба. Чем похожи? Чем не похожи?), методы аналогии (по форме «ручка – карандаш, палка», по цвету, функциональная аналогия «дует – ветер, вентилятор, пылесос», по свойству, структурная), метод «гирлянд и ассоциаций» (отталкиваясь от исходного слова, дети с помощью педагога составляют цепочку слов с опорой на предметные картинки). При этом детей учат приемам, относящимся к моделированию эффекта смешного.

На третьем этапе работы проводятся специальные занятия с дошкольниками. Вводятся специальные игры и упражнения, ориентированные на развитие чувства юмора у детей («перевертыши», «нелепицы»), на занятиях по развитию речи, логических задач с подвохом. В процессе проведения таких занятий особое внимание детей обращается на то, что смех с радостью может противостоять печали, может защищать человека от злости. [2]

В ходе выполнения данных заданий дифференцируются представления детей о нормах социального поведения и способах проявления социальных эмоций. Особое внимание детей следует обращать на то? Что смех вместе с радостью может противостоять печали – это светлый и жизнерадостный смех; может защитить человека от злости, стараясь сделать его жизнь добрее и радостнее- это жизнеутверждающий и добрый смех. Настоящее чувство юмора не возможно без сопереживания и эмпатии, с одной стороны, а с другой – без высокого уровня развития интеллекта.

Литература:

1. Микляева Н.В. Поделись улыбкою своей. М., 2010
2. Образцова Т.Н. Юмористические игры для детей . М., 2006

«МӘҢГІЛІК ЕЛ» құндылықтары арқылы жас ұрпақты тәрбиелеу

*Ахмет Г.К., «Мерей» бөбекжайы КМҚК
тәрбиеші*

Балабақшадағы өскелең ұрпақтар – Мәңгілік ел азаматтары! Бүгінгі таңда ғаламдану үдерісінде Европалық өмір салтына еліктеу басым болып

барады. Әлемдік жаһандану үдерісінің ұлттық мәдениетке, дәстүрлі ұлттық құндылықтарға тигізетін кері ықпалы күшейді. Қоғамымызда осындай өзгерістердің үдеуі салдарынан жас буын жат елдің мәдениетіне еліктеп, сан ғасырлық ата дәстүрлерімізді, ұлттық құндылықтарымызды ұмыта бастады. Осыған орай жас ұрпақты ұлттық құндылықтарымызды бағалауға, оларды сақтай отырып, келер ұрпаққа жеткізуге тәрбиелеу бүгінгі күннің өзекті мәселесі.

Елбасымыз Н. Ә. Назарбаев өзінің 2014 жылғы 17 қаңтардағы Жолдауында «Қазақ Елінің Ұлттық Идеясы – Мәңгілік Ел!» деп атап көрсеткеніндей, ендігі ұрпақ Мәңгілік Қазақтың Перзенті болмақ.

Қай қоғамда да педагог ұрпақ тәрбиесіне жауапты тұлға екенін ескерсек, қазіргі қоғамдағы педагогтардың міндеті – жас ұрпақтың бойында ұлттық сананы қалыптастыру.

«Мәңгілік Елдің» жас ұрпағына тәрбие мен білім беру балабақшадан, отбасынан бастау алады, сондықтан қазіргі таңда оларды жалпы тәрбиенің өзегі әрі ең бағалы қасиеттері – адамгершілік, достық, береке-бірлік, еңбекшілдік, әдептілік, әділдік, көпшілдік және Отаншылдыққа баули отырып тәрбиелеу қолға алынған. Дәстүрлі әрі дұрыс тәрбиенің отбасынан бастау алатындығын ескере отырып, біздің балабақшада ата-аналармен тығыз қарым-қатынас орнатылған.

Бұл жұмыстың бір бағыты ретінде тобымның тәрбиеленушілері және ата-аналарың қатысуымен жүргізіліп отырған «Асыл қазына» стратегиялық даму жобамды атап айтар едім. Жобамды үш жылға жоспарлап, «Өзін-өзі тану» пәнімен ықпалдастырудамын. Жалпы білім беру үдерісіне енгізілген Сара Алпысқызы Назарбаеваның теңдесі жоқ «Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім беру бағдарламасы айқын бастама болып табылады. «Өзін-өзі тану» пәні арқылы бала тәрбиесіне он ықпал жасаумен қатар біз ұлттық білім беру үлгісін қарастырамыз. Негізгі бағыт – ұлттық-адамзаттық құндылықтарымызға негізделіп, өз Отанын, табиғатын сүйетін, салт-дәстүрін құрмет тұтатын, рухани дамыған, Мәңгілік Ел тізгінін ұстайтын азаматтар тәрбиелеу. Өсіп келе жатқан жас ұрпаққа балабақшадан бастап адалдық, қайырымдылық, мейірімділік, қонақжайлылық, сүйіспеншілік және ұлттық мәдениетімізді, салт-дәстүрімізді, әдет-ғұрыптарымызды, ұлттық ойындарымызды балалардың бойына сіңіріп тәрбиелесек, адами асыл қасиеттер үлгісінің санасына сіңуіне септігі тиер деп ойлаймын.

Күн тәртібіндегі тәрбие үдерісінде қонақжайлылық, меймандостық, сыпайылық, кеңпейілділік, өнерпаздық, шешендік, ақынжандылық сияқты ұлттық қасиеттерді қалыптастыруға мүмкіндік беретін әдіс-тәсілдерді қолдануға тырысамыз. Балабақшада ұйымдастырылған оқу қызметінің

құндылығы да осында. Балаларға көрсетілетін көрнекіліктерден де ұлттық мәдениетіміздің мәйегін аңғартатын дүниелер көрініп тұрса дейміз.

Үлгілік оқу бағдарламасының негізгі міндеттерінің бірі мектепке дейінгі жастағы балалардың халықтың салты мен дәстүріне деген құндылықтарын, рухани – адамгершілік бағдарын қалыптастыру жүктелген.

Осы орайда мысалы: «Таным» саласы, «Қарапайым математикалық ұғымдарды қалыптастыру» бөлімінің ұйымдастырылған оқу қызметінде 3-санын таныстыру барысында үш жүзбен таныстырып, қәне, осы жүздердің билерін атап берейік деген ұсыныспен билерін таныстырамын. Егер 4 санымен таныстырсам төрт түлік мал немесе төрт құбыламен таныстырамын. Төрт құбыласы тең дегенді қалай түсінесіңдер? деп сұрақ қоя отырып, төрт құбыласы тең деп отбасындағы тату бірлікті, сыйластықты, үлкендерге құрмет, кішілерге ізет көрсетуді айтатынын түсіндіремін. 5 санын таныстыру үшін ұлы ақын, данышпан Абай Құнанбаевтың «Ғылым таппай мақтанба?» өлеңіндегі бес асыл істі саната атап айтқызамын.

Мектепке дейінгі мекемелерде жас ұрпаққа біртіндеп туған қаласы, біздің көп ұлтты Отанымыз туралы түсінік бере отырып, ойындар және түрлі іс әрекеттер арқылы ұлттық құндылықтарымызды білсе, өз Отанын сүйеге, ұлттық құндылықтарын: тіл тазалығын сақтауға, салт-дәстүрлерді құрметтеуге, өз ұлтының ұлттық ерекшеліктерін тануына өз септігін тигізеді деп ойлаймын.

Тәрбиеші күнделікті бала бойында патриоттық сезімді дамыта білу керек. Құрғақ сөзбен «сенің патриот болуың керек» дегенімізден түк те шықпайды. Осы жерде мектепке дейінгі мекеменің тәрбиешісінің өзі нағыз патриот болуы керек деп есептеймін.

Қорыта келгенде, балабақшадан бастап болашақ ұрпаққа ұлттық құндылықтарды дәріптеу- ұлтжанды тұлға қалыптастыру жолындағы әрбір педагогтың міндеті деп білемін.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1.Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігінің №499 бұйрығымен (12.09.2016ж) бекітілген мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік бағдарламасы

2. Заманауи білім журналы №1. 2015ж.

3. Мен – Адаммын. Жеке тұлғаның рухани-адамгершілігін дамытуға арналған әдістемелік құрал. Алматы 2000 ж. Құрастырушы: Игенбаева Б.Қ.

4.Бала тәрбиесі журналы №3. 2008ж.

МӘҢГІЛІК ЕЛ

*Аширбаева Р.А., «Алтын сақа» балабақшасы
тәрбиеші*

Ұлттық идея ең алдымен туған жер, отанға деген сүйіспеншілік негізінде ұлттық менталитет, ерте заманнан бері келе жатқан ұлттық құндылықтар арқылы жинақталған этностық ұғым.

Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев қазақстан халқына жолдауында: «Мәңгілік ел ата-бабамыздың сан мың жылғы асыл арманы екенін білеміз. Ол арман тұрмыс жағдайы, ұрпағы ертеңіне сеніммен қарай алатын бақытты ел болу еді. Қазақ мәңгілік ғұмырын ұрпақтың мәңгілік болашағын баянды етуге арнады. Ендігі ұрпақ мәңгілік қазақтың перзенті. Ендеше, қазақ елінің идеясы-Мәңгілік ел», - деді.

Мәңгілік ел идеясында өскелең ұрпақ тәрбиесіне аса зор мән берген. Осы тұрғыда идеяны қалыптастыру үшін ең алдымен ұлағатты тәрбие мен сапалы білімнің қажеттілігін анық көрсетілген. «Ел боламын десек - бесігінді түз», - деп Б.Момышұлы атамыз айтқандай, мектепке дейінгі білім беруде жас ұрпақтың бойына сіңіретін тәрбие ең алдымен ұлттық құндылықтарға негізделіп жүргізілген абзал. Оның ішіне рухани адамгершілік қасиеттерімен отаншылдық сезімнің ұдайы дамып отыру бағытындағы іс-әрекеттер кіріктірілуі тиіс. Балалардың бойына осы қасиеттерді сіңіру жолында балабақшамызда көптеген іс шаралар, ертеңгіліктер, ата-аналармен тренингтер өтеді. Мұхтар Шаханов ағамыздың: «Бала жүрегі – кішкентай күй сандық. Сол сандықтың кілтін тапсаң ғана ашылады» - деген сөзі еріксіз санамды тербейді. Әр баланың жүрегінен жол таба білу – сол сандықтың кілті емес пе?! Күнделікті таңертең балабақшамызға келген балаларымыз әнұранды шырқайды. Бұл да болса біздің балаларға берген патриоттық тәрбиеміз.

Біздің мақсатымыз рухани-адамгершілік, отанға деген патриоттық сезімдерін ояту. Балабақша қабырғасынан бастап, отан, ел, жер-ана ұғымдарының киелілігін білдіру, ұлттық құндылықтардың оның ішінде салт-дәстүр, әдет-ғұрыптардың тарихын бойына сіңіріп өсіру ең басты қағида болуы қажет. Атақты ақын М.Шаханов айтқандай төрт ана үшін кересуге белді бекем буған ұрпақ елі үшін аянбайды. Қазіргі кездегі күрделі мәселенің бірі болып отырған ана тілі де бала үшін асыл қасиет екенін баланың санасына сіңіруіміз міндет.

Елбасы айтқан ана тіліміз Мәңгілік елдің мәңгілік тіліне айналуы үшін бірқатар маңызды іс-шараларды жүзеге асырып, оның нақты нәтижесінен қорытынды шығаруымыз қажет. Балабақшадағы өткізілетін танымдық, тәрбиелік шаралар тек ана тілінде өткізіліп, ана тілінде жүзеге асыруымыз үшін айқын басымдылықты мемлекеттік тілге беруіміз керек.

Мектеп жасына дейінгі балаларды қазақ тілінде еркін сөйлетуге бағытталған танымдық шараларға ойлау, көру көрнекілік құралдарын

көптеп пайдаланған жөн. Әсіресе қазақ тілінде басты қасиеттар мен құндылықтарды сәбилердің өздеріне айтқызып, олардың сәби жүрегінен шыққан пікірлеріменде санасқан жөн. Бала тілі бал, оларда әртүрлі пікірлер, ойлар айтады, қиялын жеткізеді. Ана тілімізге байланысты балабақшамызда «Тілге құрмет-елге құрмет» атты жас ерекшеліктеріне байланысты ертегіліктер өтті. Ондағы мақсатымыз балаларға қазақ тілін жан-жақты жетілдіру, тілге деген жанашырлық, құрметтеуге үйрету, баулу. Ал тәрбиеші оны дамытып баланы жігерлендіріп, ынталандырып, алға жетелеу арқылы қанаттандыру керек. Ана тіліміз баршамыздың рухани тірегіміз екенін сәби көңілдеріне ойларына сіңіре отырып, олардың тіл байлығын дамыту бағытындағы шараларда қателікке бой алдырмауымыз керек. Тіл жөнінде де біздің балабақшамызда тілдер мерекесіне арналған ертегіліктер және іс-шаралар өткізіледі. Барынша ана тіліміздің тазалығын сақтаудың жолын бойларына сіңіре беру қажет. Ұйымдастырылған оқу қызметі барысында балаларға көркем сөздер, мақал-мәтелдер, жаңылтпаштар, нақыл сөздер жаттатып қана қоймай мағынасына терең ойлауға баулу басты міндетіміз. Балаларды портиоттыққа тәрбиелеу мақсатында ашық ұйымдастырылған оқу қызметін өткіздік. Ал, күннің екінші жартысында «Вариативтік компонент» оқу қызметін өткіземіз. Біздің мақсатымыз балалардың бойына ұлттық құндылықтарды сіңіре отырып, ұлтжандылыққа, отанын сүюге тәрбиелеу. Күнделікті балалармен нақыл сөздерді жаттату міндетті ісіміз болуы қажет. Ойын бөлмесі мен жатар орындарында мағыналы сөздер, ғұламалардың айтқан сөздерін көрнекілік ретінде іліп қою, ұлттық құндылықтарға байланысты суреттер салғызу, оқиғаның мағынасын ашқызу барлығы бала бойындағы ұлттық тәрбиені дамытудың құралы болып саналады. Сонымен қатар бірлікке тәрбиелеу, бір-бірінің ынтымақтастықта жұмыс істеуге, біркелкі тәрбиелеу біркелкі орта қалыптастыру бағытындағы іс-шаралар Мәңгілік ел идеясындағы басты құндылық екенін ескеріп отыру қажет. Тәрбие мен білімді тәрбиеші ретінде тәжірибемен ұштастырып отыру да өз нәтижесін береді. Әр мағыналы іске балаларды үнемі қатыстырып, көшбасшылыққа ұмтылудың іргетасын балабақшадан бастау Елбасымыз көрсеткен Мәңгілік ел идеясын жүзеге асырудың басты құралы екенін ұмытпағанымыз абзал. Тарихи оқиғалар, әсіресе отаншылдыққа бағытталған ізгілікті істердің мазмұнын үнемі тәжірибемен ұштастыра отырып бала бойына сіңіру қазіргі қоғамдағы өзекті мәселе. Бала әр нәрсеге қызығушылықпен қарайды, осыған байланысты баланы ұлттық қасиеті жоғары, маңызын жоғалпаған дәстүрдің озық үлгілерімен таныстырып, сусындатып, оның маңына ашатын іс шараларды көптеп өткізу керек. Мәңгілік ел идеясы ең алдымен болашақ ұрпақ үшін екенін ескерсек, еліміздің мәңгілік болуы жолында халқымыздың үлденуі басты орында. Оған ең алдымен ұрпақтың құнды тәрбиесі мен сапалы білімі жол ашады. Сондық да танымдық шаралардың барлығы осыған бағытталуы керек. Төл тарихымыздың ақтандақ тұстарын балабақша тәрбиеленушілеріне жасына сай түсіндіріп,

бойына сіңіру қажет.Бабалар ерлігін, даңқты істерін үнемі насихаттап отыру қажет. Тарихи тұлғалар жайында айту, электронды құралдар арқылы көрсету, тарихи оқиғаға байланысты ойларын айтқызу,қиялын шарықтату отаншылдыққа баулудың мағналы жолы.Бұл тұрғыдан да балабақшамызда тарихи драма «Ақтабан шұбырынды,алқакөл сұлама» қазақ халқының тарихындағы ащы қасіретті сахналады.Ондағы ойымыз балалардың санасына еркіндік пен ерлік рухын сіңіру және шыңдау.Азат ел атанып, өз алдына дербес мемлекет болу оңайлықпен келмегенін жас ұрпақтың санасына сіңіру. Сонымен қатар 9 мамыр жеңіс күніне байланысты соғыс ардагерлерімен кеш ұйымдастырылды және көріністер қойылды.Мақсатымыз балаларды адамгершілікке,отанын сүюге, оны қорғай білуге баулу.Ұлт перзенттері бардың басын қосып, халық бірікпей тірлік болмайтынын түсіндіру.Тарихи тұлғаларға еліктеуге, ұлы Абай атамыз айтқандай «болмасаңда ұқсап бағуға» тырысуға бағыттау өз нәтижесін береді.

Балалардың ұлттық санасын оятуға, бойындағы мәліметтерін дамытуға байланысты шаралар өткізгенде барынша нақты іс әрекеттер жасалуы керек.Ұлттық киім құнды жәдігерлер туралы үнемі айту, оларды қызықтыру, оны шынайы өмірмен байланыстыру т.б әрекеттерді жиі қайталап отыру қажет.Балаларды бір-біріне сұрақ қойдыртып, диалогқа шақыру, ынтымақтастық орта қалыптастыру олардың келешек білім алуына, даярлануына ықпал етеді.Әсіресе кері байланыс міндетті түрде болуы қажет. Мысалы: «не үйрендің?», «Қайсысы саған ұнады?», «сеніңше қалай болуы керек?», деген сұрақтар жиі-жиі қойылып отыру керек. Бір қарағанда, тәрбиеші тірлігі диқан мен құс сияқты болғанымен, табиғат кезеңіне қарсы жүзіп өз дәнін шашатын диқан, балапанын баптаған құс сияқты. Бірақ нәтижесі бірден көзге көріне қоймайды. Көп жылдар өте, кезінде алдында бүлдіршін болған азамат асқар таудай өсіп, еліміздің мақтанышына айналса - міне, нәтиже. Міне, бұл біздің жетістігіміз.

Ертеңгі болашақтың тізгінін ұстар азамат ету – біздің басты мақсатымыз.

Қорыта келгенде елбасымыз айтқандай Мәңгілік ел болашағы-білімді ұрпақ, саналы жастар. Осы тұрғыда ұстаз қауымының атқарар ісі көп, оны парыз деп білуіміз керек.Алдымызда ұлттық құндылықты боына сіңірген, отан сүйгіш, елі мен жерінің қамы үшін аянбайтын, білімді, иманды, еңбекқор ұрпақ тәрбиелеу, оларға бағыт бағдар беру міндеті тұрғанын жадымыздан шығармау керек.Балалар-еліміздің бүгіні мен ертеңі.Мемлекетіміздің басты байлығы,әрі тірегі.Сондықтан балаларға тиісті дәрежеде жағдай жасап,денсаулықтарын жақсартып,өмірлерін гүлдендіріп,саналы тәрбие мен сапалы білім беру сіздер мен біздердің басты мақсатымыз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

- 1.Мұғалім KZ №1 2017ж
- 2.Бала мен балабақша №12 2017ж

Мектеп жасына дейінгі балалардың үштілдік бағдарламасын меңгеруі

Аширбекова Ф.С., ҚМҚК «Бәйтерек» бөбекжайы тәрбиеші

Мақалада мектеп жасына дейінгі балаларда тілді оқыту қажеттіліктері туралы мәселелер қарастырылады.

Болашақта өзін және балаларын асырау үшін қазіргі таңда Қазақстан балалары үшін үш тілді білу қажет. Осындай оймен Қазақстан Республикасының Президенті Назарбаев «Тәуелсіздік. Келісім. Болашағы біртұтас ұлт.» Тақырыбымен ҚХА-ның XXIV сессиясында бөліскен болатын, деп хабарлайды «ҚазАқпарат» ХААА.

«Мен бар сеніммен айтамын, балалаларды бала кезінде оқыту қажет. Үштілділік- бұл балаларымыз үшін қажетті. Олар бар әлемнің балалары: бастысы мемлекеттік тілді білу қажет, орыс тілін- араласу үшін, ал ағылшын тілі- бұл халықаралық тіл, халықаралық ғылымның, жаһанданудың, Интернеттің тілі.»- деп Н.Назарбаев мәлімдеді.

Елбасымыздың айтуынша үштілділікті енгізу қазақстан балаларын болашаққа дайындау болып табылады, ал мектеп жасына дейінгі балаларды оқыту бұл шетел тілін меңгеру үшін нағыз кезең болып есептеледі. Психологтардың айтуынша тілдік материалды меңгеру осы жас маңызды, себебі бұл кезеңде олар дами бастайды: фонематикалық есту бұл сәби кезеңде күшейеді және ол тілді меңгеру кезінде негіз болады. Еліктеу мүмкіндіктері- бұл сіздің басқа адамға еліктеу мүмкіндігіне байланысты. Еліктеу механизмі бізде бірінші айда қосылады және өмірлік басым икемдікті меңгеруге негіз болады. Үштілділік жоспарын іске асыру мақсатында балабақшадағы балалардың ана тілге деген сүйіспеншіліктерін арттыру, орыс, ағылшын тілдерін жетік білуге баулу басты орында. Сондай-ақ, өз туған ана тіліне қоса, өзге де тілдерді бағалай білуге баулу біздің басты ұстанымдар қатарына саналады. Бүгінгі таңда біздің «Бәйтерек» балабақшасында балаларды кішкентай кезеңінен бастап, бүлдіршіндер үшін ұйымдастырылып жатқан жұмыстар аз емес. Сондай-ақ біздің балабақшада ағылшын және орыс тілдері де бірге жүргізіледі. Бүлдіршіндердің зейінін ашу тілдік қорларын дамыту мақсатында түрлі ойындар, ұйымдастыру іс –әрекеттері жүргізіледі. Сабақ барысында билингвальдік компоненттерді қолданамыз. Балалар амандасу, қоштасу, сергіту сәттерін үш тілде айтады.

Біздің балабақшадағы тіл дамыту сабағындағы сергіту сәтінің мысалын келтірейік «Саусақ жаттығуы»:

№	Мемлекеттік тілде	Орыс тілінде	Ағылшын тілінде
1	<p>Бір үйде біз нешеуіміз? (жұдырық көрсетеді)</p> <p>Кел, санайық екеуіміз.</p> <p>Бас бармақ – әке, (бас бармағын көрсету)</p> <p>Балан ұйрек – шеше, (екінші саусақ көрсету)</p> <p>Ортан терек – аға, (ортаншы саусақ көрсету)</p> <p>Шылдыр шүмек – мен, (төртінші саусақты көрсету)</p> <p>Кішкентай бөбек – сен! (кішкентай саусақты көрсету)</p> <p>Бір үйде біз нешеуіміз?</p> <p>Бір үйде біз бесеуіміз! (алақаның көрсету)</p>	<p>Этот пальчик - дедушка (показать большой палец)</p> <p>Этот пальчик – бабушка (указательный палец)</p> <p>Этот пальчик – папа (средний палец)</p> <p>Этот пальчик – мама (безымянный палец)</p> <p>Этот пальчик – Я! (мизинец)</p> <p>Вместе дружная семья! (хлопают в ладоши)</p>	<p>Tommy-Thumb — Большой Том, «Сам» (бас бармақ).</p> <p>Petter-Poin-ter — Питер-указка (сұқ саусақ).</p> <p>Tobby-Tall — Длинный Тоби (ортанғы саусақ).</p> <p>Rubby-Ring — Руби с кольцом (шылдыр шүмек саусағы).</p> <p>Baby-Small — Малютка (кішкентай бөбек саусағы).</p> <p>This the father, so strong and stout, This the mother with children all about, This is the brother so tall you see, This is the sister with her dolly on her knee, This is the baby still to grow, And this is the family, all in row.</p>

Осылайша ана тілін меңгере отырып, біз ымға, екпінге, ырғаққа, айтушының сөзіне еліктейміз. Егер шетел тілін сіз осылайша еліктеп оқымасаңыз, бұл сусыз бассейнде жүзумен тең келеді! Еліктеу мүмкіндіктері- бұл сіздің басқа адамға еліктеу мүмкіндігіне байланысты. Еліктеу механизмі бізде бірінші айда қосылады және өмірлік басым икемдікті меңгеруге негіз болады. Фонематикалық есту және еліктеу қабілеттіктер кез- келген жаңа туған нәрестеге тән қасиет. Аз не көп дәрежеде барлық өмір бойы, кейде ұйқылы кезеңде де сақталады.

Ойын, бұл ең негізгі қызмет түрі болып саналады, ол оқу қызметі кезінде басты құрамды қалыптастыру үшін мүмкіндік береді: мақсатты көре білу және сәйкесінше әрекет ету, өзінің әрекетіне баға беру және оны қадағалай білу.

Оқу кезінде үзіліс болған жағдайда да шетел тілін бала кезде оқыту бос уақыт өткізу деп есептемеу қажет. Мектеп жасына дейін меңгерілген тіл тез қалпына келеді деген мәліметтер бар. Балалар алған білімдерін

мектепке барғанда тәжірибе кезінде алады. Осы кезде оларда ең бастысы-тілді меңгеруге қызығушылық қалаптасады, біршама білім жиналады, сәйкесінше тілді меңгерген кезде кез- келген бағдарламаны меңгеруді жеңілдетеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың "ҚазАқпарат" ХААА сұхбаты.
2. 2011- 2020 жж. Қазақстан Республикасының білім беруін дамытудың мемлекеттік бағдарламасы, Астана 2010.
3. П.П. Блонский. Есте сақтау және ойлау- М., 1979
4. Л. С. Выготский. Ойын және оның бала даму психологиясында ролі// Психология мәселелері, 1966, № 6. В.А.Ганзен."Біртұтас объектілерді қабылдау"- Л., 1976.
5. В.Дмитриева "Мектеп жасына дейінгі кезеңде баланың ой- өрісіе дамыту".

Казахские народные сказки и традиции в нравственном воспитании дошкольников старшего возраста

*Әбдірахман Г.С., КГКП Ясли-сад № 6 «Алданыш»
воспитатель*

На сегодняшний день перед всеми педагогами стоит сложная задача – воспитать культурную, творческую личность, которая может найти себя и свое место в суровой и непостоянной реальности. А создать нравственную основу для воспитания и развития будущих граждан нашей страны можно с помощью черпания знаний из народных истоков [1].

Как говорил В.А.Сухомлинский, сказка неотделима от красоты, способствует развитию эстетических чувств, без которых немислимо благородство души, сердечная чуткость к человеческому несчастью, горю, страданию. Ведь благодаря сказкам, ребенок познает мир не только умом, но и сердцем. Интересен его опыт по созданию комнаты сказок, где дети не только учились, но и воплощали свои мечты.

В свое время К.Д.Ушинский увидел в народных сказках первую попытку создания народной педагогики. Сказки имеют свои характерные особенности. И прежде всего – это народность. Казахские народные сказки стали первыми учебниками в жизни ребенка. Они имеют огромное воспитательное значение. В сказках всегда идет борьба между добром и злом, прославляется трудолюбие, честность, высмеивается лень, зависть, корысть, в сказках всегда побеждает разум и справедливость. В сказках воплощены присущие народу нравственные черты, такие как, любовь к Родине и долг перед ней, верность в дружбе. Сказки выражают характер казахского народа, его психологию, жизненные позиции.

Помимо сказок у казахского народа есть сокровищница интересных традиций, которые создавались веками[2]. И они играют немаловажную роль в воспитании детей. В них плавно переплетаются правила, нормы, принципы поведения человека[3]. Казахские традиции сопровождают человека с его рождения и до смерти. Традиции формируют нравственные формы поведения и они передаются от предков к потомкам, их детям в рассказах, сказках, легендах, пословицах, наизданиях. Из поколения в поколение передается уважение к старшим, к родителям, забота о младших, любовь к детям, гостеприимство, милосердие, защита слабых, взаимопонимание между сверстниками [4].

Мы видим, как педагогика аксакалов проявляется в разнообразных формах – и это значит, что есть преемственность поколений вековых нравственных семейных традициях народа.

И после осмысления важности, значимости казахских народных сказок и традиции в воспитании ребенка, как никогда, мы педагоги, должны углубленно познакомить детей с нравственными ценностями казахского народа, с культурой, обычаями. Ведь в этом есть потенциал – нравственное начало.

Дошкольный возраст – исключительный важный период детства в становлении личности. И в нашем детском саду проводятся мероприятия, занятия, утренники, посвященные празднику Наурыз, где опираясь на народный фольклор, обрядовые и праздничные традиции, происходит приобщение к казахским национальным традициям.

Формирование знаний и представления о казахских народных сказках и традициях в нашем детском саду происходит благодаря грамотной работе педагогов, которые обеспечивают применение жизненного опыта и деятельности детей на всех этапах приобщения к традициям и сказкам. И это все это взаимодействует в системе «Педагог – Ребенок – Родитель».

Нашими педагогами разработаны серии занятий, направленные на приобщение детей дошкольного возраста к казахским народным сказкам и традициям.

Общими усилиями педагогов и семьи мы сможем вырастить активную, деловую, конкурентоспособную, творческую личность. И нам, педагогам предстоит работа – воспитать и привить подрастающему поколению все лучшие человеческие качества, чтобы оно в будущем смогло приумножить общественное богатство, во благо своей Родины использовать ценности духовной и нравственной культуры нашего народа, которое адаптировано к правилам рыночной экономики.

Человек, который верит в сказку, однажды в неё попадает, потому что у него есть сердце...

Литература:

1.Борисова Н. «О нравственном воспитании дошкольников»//
Дошкольное воспитание №5 2009г.

2.Жумабекова З. Этнопедагогика: традиции и обычаи народа в воспитании детей»//Қазақстан мектебі №8 2010г.

3.Кенжеахметұлы С. «Казахские народные традиции и обряды» - Алматы 2002г.

4.Маханева М.Д. «Нравственно-патриотическое воспитание детей старшего дошкольного возраста» Москва 2004г.

Мектепке дейінгі балаларға үштілді білім берудің инновациялық тәсілдері

Әбілқайыр А.Б., №134 «Гауһар» балабақшасы КМҚК тәрбиеші

Үштілділік-заман талабы. Қазіргі таңда жаңарған заманға сай білім саласында көп тілді меңгерту өзекті мәселелердің бірі болып, соған жан-жақты назар аударылуда. Елбасы өзінің «Жаңа әлемдегі- жаңаҚазақстан» атты Жолдауында: «Тілдердің үштұғырлылығы мәдеи жобасын кезеңдеп жүзеге асыруды қолға алуды ұсынамын. Қазақстан бүкіл әлемге халқы үш тілді пайдаланатын мәдениетті ел ретінде танылуға тиіс. Бұлар-қазақ тілі-мемелекеттік тіл, орыс тілі-ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі-жаһандық экономикаға ойдағыдай кіру тілі» [2].деп баса айтқан болатын. Сонымен бірге Елбасымыз: «Қазақ тілі үш тілдің біреуі болып қалмайды. Үш тілдің біріншісі, негізгісі, бастысы, маңыздысы бола береді»-дегенді баса атап айтты. Қазіргі таңда әлемдегі дамыған елдердің қатарына ену үшін билік «үш тұғырлы тіл»саясатын қолға алу болып тұрғаны баршамызға аян. Ақпараттық техниканың қарыштап дамыған заманында үштілді үйрену меніңше қиындық тудырмайды. «Үштілділік - нақты тұлға, ұжым, халықтың белгілі бір қоғамда қарым-қатынас үдерісінде қажет болған жағдайда үш түрлі тілді алма-кезек қолдану құбылысы» [1, 48 б.]. ,Б. Хасанұлы анықтама бергендей, бүгінде оны қолдануға жан-жақты күш салынуда.

Осы орайда құрылған «Тілдерді қолдану мен дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасының» басты мақсаты:

- Қазақ тілінің мәртебесін көтеру;
- мемлекеттік мекемелерде іс-қағаздарды қазақ тілінде жүргізу;
- ағылшын тілін меңгерту;
- орыс тілін жетік білу;
- әр ұлттың тілдерін дамыту, оларды сақтап қалуға мүмкіндік жасау;
- тілдер гармониясының бірлігіне жол ашу[3].

Елбасының үштұғырлы саясаты аясында шетел тілдерін үйрену, оның қолданыс аясын кеңейту бүгінде кезек күттірмейтін өзекті мәселелердің бірі болып отыр. Біз – балабақша ұжымы ынтымақтастық орталығын құруды жөн көрдік. Өйткені, балабақшамыздың ерекшелігі: өз

ұлтымыздың балаларымен қатар, өзге ұлт өкілдерінің балаларына да есік ашып, мемлекеттік тілдегі оқу-тәрбиеге ынталандырудамыз. Мемлекеттік мәртебе алған ана тіліміздің абыройын асқақтату, біздің балабақшамыздың есігін ашқан әрбір өзге ұлт баласына тіл үйретіп қана қоймай, қазақтың ұлттық құндылықтарымен қатар, барлық ұлттың салт-дәстүрлерін таныту, әр баланы отансүйгіш, елжанды жеке тұлға етіп қалыптастыру – ынтымақтастық шағын орталығымыздың басты мақсаты.

Мектепке дейінгі мекемедегі тәрбиеленушінің меңгеруіне түсінікті, әр түрлі тіл материалдарын қолдана отырып, мектеп жасына дейінгі баланың тілдерді үйрену уәждемесінің жоғары деңгейін қалыптастыруға жағдай құру Шет тілін оңтайлы үйреніп, түйсінуге және сөйлеу аппараты дамуы мен қалыптасуы кезінде, мектепке дейінгі кіші жаста, яғни 3 жастан бастап балаларды тіл үйренуге тарту. Баланы тіл құралымен басқа тіл мәдениетіне және өз мәдениетін сезінуін қалыптастыру, өз тіліне деген мақтаныш сезіміне тәрбиелеу. Мектепке дейінгі балаларға үштілді білім берудің инновациялық тәсілдерді қолдану үлкен маңызы зор.

Инновациялық білім беру құралдарына: аудио-видео құралдар, компьютер, интерактивті тақта, интернет, компьютер – мультимедиялық құрал, электрондық оқулықтар мен оқу-әдістемелік кешен және тағы басқалары жатады.

Біздің, №134 «Гауһар» балабақшамызда балаларға қазақ, орыс сонымен қоса ағылшын тілін үйрету басты назарға алынып отыр. Балалар ағылшын ұйымдастырылған оқу қызметінде белсенділік танытып, қызығушылықпен қатысады. Балаларға ағылшын тілін үйрету барысында аудио- видео құралдары арқылы өлеңдер, сергіту сәттері, тақпақтар үйрету өте қолайлы. Балалар видео құралдарынан тақырыпты еркін меңгеріп, тез қабылдайды және өте қызығушылықпен қарайды. Күнделікті оқу қызметінде үштілділік компоненті қолданылып, күнделікті тақырыпқа қатысты сөздер қазақ тілінде, орыс тілінде және ағылшын тілінде қайталанып үйретіледі. Үйрету барысында инновациялық тәсіл «Кім тапқыр?», «Кел, сайысайық!», «Тілдер сөйлейді» ойындары, «Матрица» сынды әдістер, «MEDIA» нұсқаушы, электрондық оқулықтар мен инновациялық сөйлейтін қаламдар өз алдына үш тілді меңгерулеріне айтарлықтай маңызы айрықша. Тәрбиеленушілерді ойната отырып, үш тілде жүргізілген сұрақ-жауаптар олардың коммуникативтік құзыреттіліктері мен функционалдық сауаттылықтарын арттыруға негіз болды.

Инновациялық тәсілдерді шағын орталықта кеңінен пайдалану оқу қызметтерін жоғары дәрежеде жүзеге асыруға мүмкіндік туғызары анық. Бұл жағдайда тәрбиеші әр оқу қызметтерін өткізу барысында мультимедиялық құралдарды жиі пайдалана білуі тиіс.

Ал мультимедиялық құралдар арқылы тәрбиеші уақытты тиімді және ұтымды пайдаланары айқын. Мультимедиялық құралдар ,біріншіден, балалардың қызығушылығын арттырады, екіншіден зейін қойып көрумен

қатар түсінбеген жерлерін қайта көруге, тыңдауға және алған мағлұматты нақтылауға мүмкіндік береді, сонымен қатар бүлдіршіннің білім алу кезеңінде оқу іс-қызметінде белсенділігін арттыра түседі. Балалардың зейіні әдемі түстерге, әдемі ойыншықтарға, әдемі суреттерге, яғни, әдемілікке, әсемдікке әуес болады. Кез келген сабақта әр түрлі әдемі, ұнамды, жағымды суреттер, сызбалар, тәсілдер арқылы графикалық иллюстрациялар негізінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану тәрбиеленушілердің танымдық белсенділігін арттырып қана қоймай, логикалық ойлау жүйесін қалыптастыруға, шығармашылықпен еңбек етуіне жағдай жасайды.

Қазіргі таңда, басты назарда болып отырған мәселе бала тәрбиесінде инновациялық тәсілдерді қолдану мен үштілділікке үйрету болып отыр. Осы мәселе барысында біз күнделікті оқу қызметтерінде, серуенде, ойын барысында қарапайым ағылшын тіліндегі сөздерді қайталап, аудио арқылы әндер тыңдап, видео арқылы ағылшын тіліндегі сергіту жаттығуларын орындату арқылы балалардың қызығушылықтарын арттырып, ағылшын тіліне балалардың ынтасын арттыру біздің міндетіміз.

Балаларға үш тілді қатар меңгерудің маңызы зор. Осы жобаның құрылымымен ұйымдастырылған оқу қызметтері барысында әрбір баланың жүйелі ойлауына және шығармашылықпен еңбектенуіне асыл қасиеттерді игеруіне жол ашады. Баланың жалпы азаматтық, жан-жақты дамыған тұлға және ішкі жан-дүниесі қалыптасып өзін-өзі танып, оның негізінде айнала қоршаған ортаға деген өз көзқарасын дамытатын білім беру өте қажет деп есептелінеді.

Қазіргі қоғам алдында тұрған өзекті мәселелерді шешуде, яғни жан-жақты көп мәдениетті, шығармашыл, көп тілді білетін әлеуметті бейімделген тұлға қалыптастыру үшін ұстаз өзі де шығармашыл тұлға болуы тиіс. Сондықтан жаңа стандарт негізінде баланың танымын қалыптастыру бағытында педагогтардың өз білімі мен кәсіби деңгейін жетілдіру кезек күттірмес мәселе. Олай болса келешек ұрпағымыздың жан жақты, терең білімді, яғни интеллектуалды деңгейін жоғары болуына қойылатын талап зор. Заман талабына сай жаңашыл тұлға тәрбиелеу нәтижелі жұмыс жасау алға қойған басты мақсатымыз.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Әлметова Ә.С. «Қазақ тілі сабағында студенттердің сұхбаттық тілдесім мәдениетін қалыптастырудың ғылыми-әдістемелік негіздері» пед. ғыл. доктор. дисс автореф. Алматы, 2007.-48б.

2. - Н.Ә.Назарбаев: «Қазақстанның әлемдегі бәсекеге барынша қабілетті 30 елдің қатарына кіру стратегиясы» - Егеменді Қазақстан газеті. 19/І-2010. №16

3. Қазақстан Республикасындағы «Тілдерді қолдану мен дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы».

Психологиялық-педагогикалық ойындардың түзету жұмыстарындағы маңыздылығы

*Балабекова Н.К., №6 «Алданыш» балабақшасы КМҚК
психолог*

Қазақстан Республикасы Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті (2016ж.) мектепке дейінгі ұйым түлегінің моделін былай көрсетеді, яғни бала: дене бітімі дамыған, білуге құмар, белсенді, эмоциялық елгезек, үлкендермен және құрдастарымен қарым-қатынас жасау құралдары мен өзара іс- қимыл тәсілдерін меңгерген, өзі, отбасы, қоғам, мемлекет, әлем және табиғат жөнінде алғашқы түсініктері бар, мектепке оқуға қажетті біліктер мен дағдыларды игерген болу керек.

Баланың танымын алғашқы күннен бастап дамыту құралы да, балада оқу мен білімнің, тәрбиенің негізін қалыптастыратын да- ойын әрекеті болып саналады [1, с.12].

Қай ғалымды алмайық өздерінің ойын туралы еңбектерінде «Ойын баланың жетекші әрекеті» деген сипаттама береді. Өйткені ойын баланы ақыл-ой жағынан да, алға жетелеп дамытады, баланың ойын өрбітіп, бойын өсіреді.

Орыс педагогі В.А. Сухомлинский: «Ойын баланың алдынан өмір есігін ашып оның шығармашылық қабілетін дамытады, ойынсыз ақыл-ойдың қалыптасуы да мүмкінде емес»- десе, ғалым Е.А. Покровский өзінің балалардың ойындарына арналған еңбегінде әрбір халықтың ойын туралы түсінігіне сипаттама береді.

Бала мен балалар ұжымының дамуында мектеп жасына дейінгі іс-әрекетінің негізгі түрі ойын -орасан зор рөл атқарады. Ойын балалар үшін айналадағыны танып, білу тәсілі. Ойын мен ойын әрекеті мазмұнын әлеуметтік сипаты баланың қоғамда өмір сүретіндігімен байланысты. Ол алғашқы айлардан бастап-ақ маңайындағылармен қарым-қатынас жасауға ұмтылады, соның арқасында жасау құралы күш қуаты тілді біртіндеп меңгереді. Балалар ойындарының тәрбиелік маңызын жоғары бағалай келіп А.С. Макаренко былай деп жазады: «Ересек адам үшін еңбек етудің маңызы қандай болса, бала өмірінде ойынның маңызы сондай болады. Бала ойынды қалай ойнаса, өскен соң да жұмысты солай атқарады» дейді. Қазіргі заманауи қоғамның негізгі міндеттерінің бірі – білімді, тәрбиелі, өмірге риза ұрпақ тәрбиелеу болып табылады. Бұл міндеттерді орындауда ойындардың атқаратын рөлі зор [2, с.18].

Ойын – балалардың негізгі іс-әрекетінің бір түрі. Бала зейіні қажет ететін, әдейілеп ұйымдастырылған ойындар оның ақылын дүние-танымын кеңейтеді, мінез-құлқын, ерік-жігерін қалыптастырады. Ойын арқылы бала өмірден көптеген мәліметтер алады, өзінің психологиялық ерекшеліктерін қалыптастырады. Өз бойындағы қорқынышы мен сенімсіздігін жоя алады, білімі мен біліктілігін толықтырып қоғамға сіңісіп кете алады. Сонымен

қатар есте сақтау қабілетінің жақсаруына, бір-біріне көмектесуіне, ортақ тәртіпке қалыптасып, әділ, шыншыл болуына септігін тигізеді.

Мен өз жұмысымда «Өзіңді көрсет», «Ырылда, арыстан, ырылда», «Сықыршы», «Ойыншықтар дүкені» ойындарын ойната отырып балалардың ұялшақтығын және тұйықтықтығын, өзін-өзі жоғары немесе төмен бағалауына қолданамын. «Мейірімді жануар», «Ойыншықты сұрап ал», «Көжектер», «Мен көріп тұрмын», «Итеріспек», «Қағаздан жасалған доп», «Айдахар өз құйрығын ұстайды» балалардың агрессивтілігін, ашуын жеңе білуіне арналған осы ойындармен жұмыс жасаймын, «Ағаштар тербеледі», «Желкек биі», «Зіл темір», «Шар», «Жел мен кеме», «Ақылға қонымсыз сұрақтарға тез жауап бер» алаңдаушылығын төмендетуге арналған ойындарды алдыма мақсат етіп аламын. Қорқынышын жеңуге: «Қорқынышты түс», «Мүсінші мен қорқыныш», «Найзағай», «Гав есімді мысық» осындай ойындарды қолдана отырып, жеңу мәселесін жүзеге асырамыз. «Әуе шары», «Аспанға самғап ұшады» балаларды сергіту демалуға арналған ойындарды қолданамыз «Театр маскалары» жүйке жүйесін демалтуға, бұлшық еттерін басу және қобалжуын, шаршауына арналған ойындарды қолданып, түзету-дамыту жұмыстарын өткіземіз.

Ойын– адамның өмір танымының алғашқы қадамы. Жас сәбидің өмірі, қоршаған ортаны таниды, еңбекке қатынасады, ойын барысында өздерін еркін сезінеді, ізденімпаздық, тапқырлық әрекеті (сезіну, қабылдау, ойлау, зейін қою) ерік арқылы байқалады [3, с.265].

Ойындар- сөздік, рөлдік, жылжымалы, балалардың өзін-өзі бағалауына, сенімділіктерін қалыптастыруға арналған ойындар болады. Сонымен қатар басқа балалармен қарым – қатынас орнатуына мүмкіндік туғызады.

Ойындар арқылы тұйықтық, ұялшақтық, беймазалық, өзін-өзі бағалай алмауы, сенімсіздік сияқты қасиеттерді жоюға болады.

Жалпы ойынның қандай түрі болмасын атадан балаға, ұрпақтан ұрпаққа ауысып отырады. Ойындар өмірлік қажеттіліктен туады. Психологиялық жағынан денсаулықты сақтауға негізделеді. Тапқыр да алғыр, шымыр да епті, қайратты да қажырлы бала өсіруді армандайтын отбасы жоқ. Демек ойынның өзі бала үшін біліктің, тәлімнің қайнар көзі болып табылады. Ойындарды ойната отыра балалардың бейімделуі жеңіл өтеді. Өртүрлі түзету жұмыстарында ойындарды қолданамыз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Отбасы және балабақша журналы» №1, 2002ж.
2. «Отбасы және балабақша журналы» №2, 2009ж.
3. Ушинский К.Д. Адам тәрбие құралы ретінде. М.:Педагогика, 2001ж.

Мектепке дейінгі ұйым мен ата-аналар арасындағы өзара ықпалдастықты ұйымдастырудың ерекшеліктері

Балгабекова Н.Ж., №6 «Алданыш» балабақшасы КМҚК тәрбиеші

Қазіргі заманғы қоғамда келер ұрпақты тәрбиелеу ереше алаңдаушылықты туғызып отыр. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында ата-аналар мен өзге де заңды өкілдер: балаларға өмірі мен оқуы үшін салауатты және қауіпсіз жағдайлар жасауға, олардың ой-өрісі мен дене күшін дамытуды, имандылық тұрғысынан қалыптасуын қамтамасыз етуге міндетті, яғни баланың ең алғашқы педагогі – ата-анасы болып табылады деп жазылған. Ата-ана бала бойына физикалық, интеллектуалдық және адамгершілік қасиеттерді ерте жастан сіңіруі керек әрі мемлекеттің білім беру орталықтарымен қарым-қатынас жасап, бірлесіп әрекет ету керек.

Бірлесіп жұмыс жасау – бұл ешкім баға бермейтін, бұйыра алмайтын, «тең негіздегі» байланыс [3,с.123].

Өзара ықпалдасу – бұл бірлескен қызметті ақылдаса отырып, ортақ пікірге келу арқылы дұрыс ұйымдастыру тәсілі. Балабақша мен жанұя бала дамуына бір текті орта жасауға тырысуы керек. Мектепке дейінгі білім беруді дамытудың қазіргі заманғы үрдістері бір маңызды критеримен, оның сапасымен біріктіріледі, бұл ата-аналардың педагогикалық мәдениеті мен педагогтердің кәсіби құзыреттілігінің деңгейіне тікелей байланысты. Біздің тәрбиеленушілеріміздің білімінің жоғарғы деңгейге жетуі үшін, ата-аналар сұраныстары мен балалардың қызығушылықтарын толық қанағаттандыру, балаға біріңғай білім беру кеңістігін құру тек мектепке дейінгі және отбасылық қарым-қатынастың жаңа жүйесі болған жағдайда ғана мүмкін.

Мектепке дейінгі мекеме мен отбасы арасындағы қарым-қатынас мәселесі кейінгі уақытта ең маңызды жағдайлар санатына қосылып отыр. Қарапайым отбасының өзгеруі (қаржылық және әлеуметтік бөліну, көптеген жаңа технологиялық жаңалықтар, білім, ақпарат алудың жан-жақты, кең ауқымды мүмкіндіктері) өзара әрекеттесудің жаңа нысандарын іздеуге мәжбүр етеді. Ата-аналарға балабақша тек қана бала тәрбиесіндегі көмекші ғана екенін естен шығармау керектігі ескертіледі, сол себепті бала тәрбиесіне байланысты барлық жауапкершілікті педагогтерге аудара сала тәрбиелік-оқыту процессінен алшақтап кетуге болмайтынын естен шығармағандары жөн [1,с.265].

Біздің тобымызда жыл сайын тәрбиеленушілер ата-аналарымен бірлескен іс-әрекеттің жоспары құрылып отырады. Іс-шара жоспары балабақшаның жылдық жоспарына сәйкес, ата-аналар талаптары мен қызығушылықтарына, педагогтердің мүмкіндіктеріне сәйкес құрылады. Педагог ата-аналармен күнделікті катынасқа түседі, сондықтан отбасының

балабақшаға деген көзқарасының қандай болатыны осыған байланысты [4,с.32].

Жеке дара тәсіл баламен жұмыс істеу барысында ғана емес, ата-аналармен де жұмыс жасау барысында қолданылады. Тәрбиеші, ата-анамен сөйлесу барысында жағдайды сезіне білуі керек, баланың анасының немесе әкесінің көңіл-күйін сезіне білуі керек. Бұл жерде адамгершілік қасиетпен бірге педагогикалық біліктілік қосылады, ата-ананы тыныштандырып, жағдайды сезініп және балаға кез келген жағдайда қалай көмектесу керек екенін бірге ойланып шешіп, ата-анаға қажет болған жағдайда ақыл-кеңес беріп отырғаны дұрыс. Көп ата-аналардың көздері ашық, көкірегі ояу жандар, олар баласына қандай, қалай тәрбие беру керек екенін жақсы біледі. Сол себепті тәлімгерлік немесе педагогикалық білімді насихаттау бүгінгі таңда оң нәтиже бермей жатуы әбден мүмкін. Күрделі педагогикалық жағдайларда отбасын қолдау және қолдау көрсету атмосферасын құру әлде қайда тиімді болады. Ата-аналармен жүргізілетін кез келген тіпті кішкентай іс-шара мұқият дайындықты қажет етеді. Бастысы бұл жұмыста – саны емес сапасы. Жай, толыққанды дайындалмаған ата-аналар жиналысы немесе семинар-практикумдар мектепке дейінгі мекеменің мәртебесіне кері пікір қалыптастыруы мүмкін. Балабақша бүгінде ұялы жүйе сай даму үстінде болуы шарт, ата-аналардың әлеуметтік құрамының өзгеруіне және олардың білім беру қажеттіліктері мен білім алу қажеттіліктері тез арада жауап беру керек [2,с.12].

Балабақшаға келіп жүрген балалардың ата-аналарын бірнеше топқа бөлуге болады. Бірінші топ – бұл жұмыстан қолы босамайтын, үнемі үлгермей жүретін ата-аналар, олар үшін балабақша ауадай қажет. Бірақ соған қарамастан олар балабақшадан балаларын тәрбиешілердің жақсы қарағанын ғана емес, толық қанды дамығанын, денсаулығын сауықтырғанын, оқытып және білім бергендерін, балаларымен күнделікті қызықты шаралар ұйымдастырғанын талап етеді. Бұл ата-аналар тобы семинар, тренингтерге, кеңестерге қызығушылық танытып қатысып отырады деп айта алмаймыз. Бірақ дұрыс ұйымдастырылған іс-шараларға, конкурстарға үйде баламен бірге тапсырылған жұмысты жасап әкеледі, отбасы болып қатысатын іс-шараларға егер де белгіленген уақыт оларға ыңғайлы болса келіп қатысып отырады. Екінші топ – бұл ыңғайлы жұмыс кестесі бар, үйде ата-әжесі бар ата-аналар. Бұндай отбасының балалары балабақшаға келмей-ақ қоюларына болады, бірақ ата-аналар баланы толыққанды балалар қарым-қатынасынан, өз құрбыларымен ойнаудан, даму мен білім алудан айырғысы келмейді. Педагогтің міндеті – бұл ата-аналар тобын байқаушыны күйінде қалдырмай, оларды балабақша жұмыстарына тарту болып табылады. Үшінші топ – бұл отбасында аналар жұмыс істемейтін топ. Бұл ата-аналарда балабақшадан өз құрбыларымен қызықты қарым-қатынаста болғанын, көпшілік ортада өз-өзін ұстай білу шеберліктерінің дамығанын, күн тәртібін ұстанғанын, білімдерін дамытып, тәрбие алғандарын талап етеді. Бұл жағдайдағы тәрбиеші міндеті осы

топтың ішінен өзіне көмекші болатын, ата-аналар комитетінің мүшесі болатын жігерлі, ширақ аналарды таңдап алу. Осы ата-аналар тобына тәрбиеші ата-аналар жиналысын, мереке ертеңгіліктерді ұйымдастыруда, конкурс, көрмелер ұйымдастыруда иек артып, көмек сұрап отыруы шарт.

Ата-аналармен жұмысты жоспарлау үшін, оларды жақсы білу шарт. Сол себепті ата-аналардың әлеуметтік құрамына баланың балабақшаға келгенінен не күтетініне талдау жасаудан бастау керек. Осы тақырыпта сауалнама жүргізу, әр ата-анамен жеке әңгіме жүргізу, ата-аналармен жұмысты дұрыс бағытқа қоя білуге оң әсерін тигізеді, отбасымен жұмыстың қызықты түрлерін ұйымдастыра білуге көмектеседі. Жыл сайын топ тәрбиешілері ата-аналар арасында «Отбасының әлеуметтік жағдайы» тақырыбында сауалнама жүргізеді. Сауалнама нәтижелерін талқылай келе келесі жағдайлар анықталды: егер бұрын ата-аналар мемлекет қызметкерлері мен жұмысшылар деп бөлінсе, жалпы қоғамдық өзгерістер талабына сәйкес кәсіпкерлер, жұмыссыздар, толық емес отбасылар және көп балалы отбасылар деп бөлінген топтар пайда болды. Балалардың «Менің үйім», «Менің отбасым» тақырыбындағы салған суреттеріне қарап, жүргізілген сауалнама бойынша отбасындағы балаға деген қарым-қатынас анықталады.

Мектепке дейінгі ұйым мен ата-аналардың арасындағы ықпалдастықты тиімді іске асырудың негізгі жағдайлары баланың отбасын, оның жағдайын, мүмкіндіктерін зерделеу. Мектепке дейінгі ұйым бүгінгі күні үнемі дамуда, жүйелі икемделгіш, ата-аналардың әлеуметтік құрамының өзгерісін, олардың білімдегі қажеттіліктері мен тәрбиедегі сұраныстарын жылдам сезінетін болуы тиіс. Осыған байланысты балабақша мен отбасының арасындағы жұмыстың түрлері мен бағыттары өзгеріп отыруы қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Беспалова А.И., Исханова У.К : Семейное право – Алма-Ата, 1984.
2. Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі №319 «Білім туралы» Заңы.
3. «Мектепке дейінгі ұйымдарда ата-аналармен жүргізілетін жұмыстың түрлері» әдістемелік ұсынымдары – Астана, 2017.
4. Миклякова Н.В. Создание условий эффективного взаимодействия с семьей. Москва 2006.

Үштілдікті мектепке дейінгі мекемелерде оқыту

*Бапахова Р.Ж., «Алтын сақа» балабақшасы КМҚК
әдіскері*

Тіл – дүние танудың кілті. Тіл мәдениетін игеру – әр баланың сәби шағынан басталып, әрі қарай біртіндеп жетіліп отыратын үрдіс. ҚР

Президентінің «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты Жолдауында «Тілдердің үштұғұрлылығы» атты мәдени жобаны кезең-кезеңімен іске асыруды ұсынған болатын. Содан бері ҚР білім беру саясатында айтарлықтай оң өзгерістер орын алуда. Кешегі 2018 жылдың 10 қаңтарындағы жолдауында да «... біздің барлық түлектеріміз елімізде және жаһандық әлемде өмір сүріп, жұмыс істеуі үшін қажетті деңгейде үш тілді меңгеретін болады. Сонда ғана нағыз азаматтық қоғам құрылатын болады" – деді. [№6,16.]Білім мен ғылым, экономика, бизнес, жалпы бәсекелестік қарыштап дамып отырған бүгінгідей жаһандану кезеңінде Елбасы алдымызға үш тілді білу қажеттілігін қойып отыр.

XXI ғасыр – жаңа технологиялар мен ғылымның дамыған заманы. Осыған байланысты мектепке дейінгі мекемелерде мемлекеттік тілді үйренумен қатар шет тілдерін үйренулеріне жақсы жағдай жасалынған. Мектепке дейінгі мекемелерде үштілділікті үйрету кіші топтан басталады. Тілді дамыту жүйесі кешенді жүргізіледі, сондықтан баланың санасында адамзат тілдерінің әр алуандағы туралы түсінікті және оларға деген құрмет сезімін дұрыс қалыптастыру керек. Үштілділікті оқытудың болашағы үлкен, алайда ол үздіксіз әрі қолжетімді болған жағдайда. Жаңа дәуірге аяқ баса отырып, біз әрбір баланың болашағын, оның өмірге деген дайындығына, әлеуметтік бейімделуіне зор мән беруіміз керек. Елбасымыз қазір үштұғырлы тіл саясатын, яғни қазақ, орыс және ағылшын тілдерін балабақша, бастауыш мектептен бастап үйретуді ұсынды. Ендігі жерде оқу қызметін өткізудің мақсаты:

- Балалардың жас ерекшеліктеріне сәйкес лексика түрімен таныстыру;

- Балаларды шет елдердің балаларға арналған халық ауыз әдебиетімен таныстыра отырып, тәрбиелеу.

Үштілділікті оқыту балаға ертеңгі күні үлкен өмірге араласқанда оның бәсекеге қабілетті тұлға болып қалыптасуына көп көмектеседі. Шет тілін үйреніп жүрген балалардың тілі тез дамуы үшін оны қоршаған адамдар да осы тілде сөйлесіп, араласуы қажет. Сондықтан кішкентай бүлдіршіндерге балабақша қабырғасынан бастап тіл үйретудің маңызы зор. Жетістіктеріміз ең бірінші балаларды мемлекеттік тіліміз, өз ана тілімен салыстыра отырып, шет тілін игертуге бағытталған.

Үштілділікті оқыту барысында мнемотехникалық әдіс балалардың сөздерді есте сақтау үшін өте қолайлы. Сонымен қатар дыбыстық және көру қабілеттері де дамиды. Және сөйлейтін суреттерді пайдалану әңгіме құрастырғанда, өлең, логоритмикалық жаттауда жеңілдетеді және есте сақтау процесін тездетеді. Сөйлейтін суреттер, сипаттау сызбалары балалардың шет тіліне деген қызығушылықтарын тудырады.

Мнемотехникалық әдістің міндеті: шет тіліне тән дыбыстардың дұрыс айтылуын жаттықтыруы, сөз қорының байытуы, бекітуі, сөйлеудің грамматикалық дұрыстығын жүзеге асыруы және тілдің дамуы. Ойыншықтарға арналған сызба бойынша балалар олардың түрін, түсін,

көлемін, мөлшерін атап беруге үйренеді. Сызбаларды тәрбиеші балалардың жас ерекшеліктеріне қарай және әрбір жаңа тақырып бойынша жасап, қолдануға болады. Сонымен бірге мнемотехникалық әдіс – өлеңдерді, логоритмикалық жаттығуларды жаттаудың, әңгімелерді сипаттаудың әдістемесі деп айтуға болады. Мектепке дейінгі жастағы балаларға өлеңдер жаттауда сөйлейтін суреттерді қолданған қолайлы. Өлеңдерді мәнерлеп жаттауға, шығармаға сай ырғақты сақтауды үйретеді. Өлеңді оқып болғаннан кейін міндетті түрде әңгіме өткізіледі.

Шет тілін оқытуда балалардың өзіндік ерекшеліктері болады. Ол балалардың өздерінің жасындағы психофизиологиялық дамуында негізделеді. Психологтардың айтуынша мектепке дейінгі жастағы балаларының қабылдауы, есте сақтау қабілеті және зейіні еріксіз түрде болып отыр. Балалар өздерінің қабылдауларын басқара алмайды, өз бетінше белгілі затты анализдей алмады. Балалардың есте сақтау қабілетіне көзбен көрген нәрсесін есте сақтап қалу тән, алайда балабақшадағы бала өзінің қабылдап отырған нәрселерін кейін қайта еске түсіруі керектігі жайлы ойламайды.

Балалардың көңіл аударуының ерекшелігі, түр сипаты тартымды, бояуы қанық заттар арқылы оянады. Қабылдап отырған нысанға деген қызығушылық сақталып отырған жағдайда, затқа, материалдарға деген көңіл аударулары сақталады. Көптеген негізге алынатын тілдік дағдылар мен іскерліктері әзірге мектепке дейінгі ұйымдардағы балаларға жеткіліксіз болып отыр.

Қазіргі заман талабына сай біз және біздің балаларымыз ағылшын тілін оқып, білуіміз қажет. Жаңа талаптарға сай оқытуда жаңа ойлар, жаңа әдістемелр қажет. Сондықтан, үштілділікті оқытуда жаңа талаптарды, ерекшеліктерді ескере отырып, біздің балабақшаның ағылшын тілі мұғалімдері Г.С.Каримова мен Т.В.Башта «Ағылшынмен болашаққа» атты мектепке дейінгі мекемелерге арналған авторлық бағдарламасын, жұмыс дәптерін дайындап, шығарды. Бағдарламаның өзектілігі, шетел тілін білу қазіргі жаһандану заманының айырылмас бөлігі болып отыр. Осыған орай, шетел тілін мектепке дейінгі білім беру мекемелерінен бастап оқыту көкейкесті мәселе болып отыр. Ересек адамдарға қарағанда балалардың миының ақпаратты қабылдауға деген қабілеті айтарлықтай жоғары. Яғни, бұл факторларды бланы оқытуда қолданған абзал. Екінші жағынан, балалардың оқыту үдерісі кезінде тез шаршағыштық мәселесі де бар. Алайда, жоғарыда айтылған бағдарлама ҰОҚ барысында баланың жас ерекшелігіне сай ойын және таным әрекетін қолдану баланың физикалық және психикалық денсаулығына зиян келтірместен тиімді оқытуды ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Сол себептен ағылшын тілі мұғалімдері ҰОҚ және вариативтік компонент ретінде ойын амалдарын және интерактивті құралдарды қолдана отырып ағылшын тілін оқытудың икемді жүйесін ұсынды.

Сонымен қатар, балабақшада үштілділікке байланысты жыл сайын іс-шаралар өткізіліп отырады. Мерекелік ертеңгіліктерде ағылшын тілінде балалардың жас ерекшеліктеріне сәйкес тақпақтар, көріністер, әндер орындалады. Бұл балалардың тілді тез үйренуіне тиімді. 2017 жылдың көктемінде «Балауса» балабақшасымен «Үштілділік - тұғырым» атты КВН өтті. Балалар үш тілде қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде білімдерін ортаға салды.

Балабақшада 2017 жылдың қарашасында «Болашақ» маңызды білім беру колледжінің студенттерімен бірге үштілділікке байланысты практикалық семинар өтізілді. Семинарға келген қонақтар болашақ педагогтер мен жұмыс істеп жүрген педагогтердің заман талабына сай үш тілді қалай меңгеріп жатқанының куәсі болды.

Егемен еліміздің ең басты мақсаты өркениетті елдер қатарына көтерілу болса, ал өркениетке жетуде жан-жақты дамыған, рухани бай тұлғаның алатын орны ерекше. Қазіргі білім берудің басты мақсаты да сол жан-жақты дамыған тұлға қалыптастыру болып отыр. Ал мақсатқа жетудің алғашқы қадамы мектепке дейінгі білім беретін ұйымдардан бастау алып жатқаны сөзсіз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Егемен Қазақстан» газеті, №6, 10 қаңтар 2018ж.
2. «Ағылшынмен болашаққа» авторлық бағдарлама, Башта Т.В., Каримова Г.С., 2016ж.
3. «Тілдердің үштұғырлығы» мәдени бағдарламасы.

Ересек топтағы балалардың жас ерекшеліктері

Батенова Ж.Р., Рыскулова А.И., №42 «Тілек» балабақшасы

Әрбір ата-ана өз перзентінің әдепті, саналы, иманды да ибалы, Отанының сүйікті және кішіпейіл азаматы болып жетілуін қалайды. Ата-ана перзентінің жақсы азамат болып жетілуі үшін өз отбасында балаларын тәрбиелеудің нәзік жақтарының заңдылықтарын білу шарт. Сыйластық, түсіністік, үлкен жауапкершілік сезімдері бар отбасы-бақытты отбасы. Бақытты отбасына ғана ата-ана және олардың өзара қатынасы мазмұнды, берілген тәрбие сенімді және негізді.

Бала тәрбиесінің алғашқы алтын қазығы-туған ұясы, өз отының басындағы тәрбиесі, тілі. Қазақтың: «Баланың бас ұстазы-ата-ана», «Балапан ұяда не көрсе, ұшқанда соны іледі»-дегендей, ес кіріп, тілі шыға бастасымен-ақ баланы байсалды, ұғымпаз, тілалғыш етіп баулыған жөн.

Төрт бес жас аралығындағы балалардың даму кезеңінің-тиышталу кезеңі деп атауға болады. Себебі бұл кезде бала дағдарыстан шығып, мінез құлқы өзгеріп, көңгіш, тыныш бола бастайды. Достарға деген қажеттілігі жоғарлап, қоршаған ортаға деген қызығушылығы артады.

Бұл жаста баланың келесі танымдары ояна бастайды:

Өз бетінше жұмыс істеуге құлшынысы арытады. Бала барлық әрекетті өзі жасағысы келеді. Өз бетінше жұмыс істеудің кері әсрі, өзінің құқықтарын мәлімдеу, өз ережелерін тағайындау болып табылады.

Этикалық түсінігі. Бала үлкендердің әрекетіне қарай, басқа адамдардың эмоциясын түсіне бастайды, жанашырлық, этикалық түсініктің негіздері туындай бастайды.

Шығармашылық қабілеттілігі. Қиялының дамуы белсенді фазаға енеді. Бала ертегі, қиял әлемінде өмір сүреді. Қиял әлемде бала, нгізгі кейіпкер бейнесінде болып, басқа балалардың алдында басымырақ болғанын көздейді.

Қорқыныш. Қиялданудың нәтежиесінде балада қорқыныш, үрей пайда болады. Үлкен әлем саханасында бала өзін емін еркін сезіне алмай, қорқыныш сезіміне тап болады. Баланың қиял әлемі әр түрлі қорқыныш сезімдері туғызуы мүмкін.

Құрбыластарымен қарым-қатынас. Балада өзімен жасты балаларға қызығушылығы артып, отбасылық әлемнен үлкен әлемге бет алады. Бірігіп ойнау қиындай бастайды, себебі сюжеттік рольдік ойындар көбейеді (аурухана, дүкен т.б). Балалар бір-бірімен достасады, ұрысады, татуласады, ренжиді, қығанады, бір-біріне көмек көрсетеді. Құрбыларымен қарым-қатына күшейе түседі, жолдастарының дұрыс көзқарасына ие болғысы келеді.

Белседі әуестік. Балаларды көрген нәрселері туралы үлкендерге әрқашан сұрақтар қоюға итермелейді. Балалар әр уақытта кез-келген сұрақты талдауға дайын болады.

Ата-ана отбасында бір ереже ұстану қажет және балаға сол ережені бұзбауға үйрету керек. Ережелер тым көп болмау қажет, себебі оның ұстану қиынға соғады.

Мүмкіндік бойынша тыйым салудың орнына альтернативті жағдайларды ойластыру керек. Мысалы: «Саған қабырғаға сурет салу болмайды, бірақ мына қағазға сурет салуға болады». Тыйым салу баланың сана-сезімінде кінәлі сезімі пайда болып, бала ашуланшақ бола бастайды. Балаға өздеріңіздің сезімдеріңізді айтыңыздар, ол баланың басқа адамның сезімін түсінуге ықпал жасайды. Қиындық туғызған этикалық жағдайларды талдауға дайын болыңыз.

Ата-ана келесі ұстанымдарды ұстана білу керек. Баланың арын асыра түсуге болмайды. Баланың міндетті түрде өздігінен орындайтын жұмыстары болу қажет. Сіз тек осы жұмыстардың орындалуын қадағалауыңыз керек.

Қаншалықты тиянақты, әрі жылдам орындаса да, балаға жүктелген жұмыстарды өзіңіз орындамауға тырысыңыз. Балаңызды тындауды үйреніңіз. Шыдамды болыңыз, балаңыздың сөзің бөліп, оның ойын өзіңіз аяқтауға тырыспаңыз және баланы асықтырмаңыз. Өз нұсқаңыз дұрыс екенін дәлелдермен түсіндіріңіз.

Баланың кез-келген қалауын орындауға асықпаңыз. Балаға өзінің іс-әрекетін түсіндіруді үйретіңіз. Яғни бала ең алдымен ойланып, содан соң ғана шешім қабылдауын үйрету керек. Ең жақсысы өзі сенімсіздік танытқан мәселелерді ата-анасымен кеңесуге болатынын білуі қажет.

Баланы қоршаған әлемді таныта білуге дағдылаңыз. Баланың жан-жақты дамуына қолайлы қауіпсіздік жағдай жасаңыз. Балаңызды тым еркелетпеңіз. Онымен өзіңізбен тең дәрежедегі адам ретінде сөйлеңіз. Есінде болсын, сізді сөйлеген сөзіңізді, іс –әректіңізді балаңыз қайталайды.

Балаға өз бетінше жеке басының тазалығын қадағалуды және әртүрлі жағдайларда өзің қалай ұстау керектігін түсіндіріңіз. Жақсы іс-әрекеті үшін сөзбен немесе сыйлықпен мадақтап көтермелеңіз. Бала кішкентайынан бастап ата-анасын, үлкендерді, жақындарды сыйлау ерекшелігін білуі тиіс. Ешқандай баланың икемсіздігін күлкіге айналдырып және де қорқынышына күлмеңіз. Қайта, керсінше, баланың қорқынышын бірге шешіп, сенімді қарым-қатынас орнатыңыз.

Қаншалықты уақытыңыз аз болса да, баланың жан-жақты дамуына көңіл бөліңіз. Есінде болсын, балаңыз – сіздің ең басты байлығыңыз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Жумабаева Ф.Н. «Мектепке дейінгі педагогика [Мәтін]: оқу құралы/ Ф.Н. Жумабаева. – Астана: Фолиант, 2008.-33б
2. Новицкая, М.Ю. Наследие. Патриотическое воспитание в детском саду./М.Ю.Новицкая. – М.Ю.Новицкая. – М.: Линка-Пресс, 2003.-200б.
3. Гражданское воспитание в ДОУ. / авт.-сост. Е.А. Позднякова. – Волгоград: учитель, 2008.-148б.

Мектеп жасына дейінгі балаларда геометриялық бейнелерді қалыптастырудың ерекшеліктері

Батырбекова Л.Д., № 42 «Тілек» балабақшасы тәрбиеші

«Бала – біздің болашағымыз» - десек, сол баланың болашақта өз орынын таба алатын, берік кірпіш болып қалануына балабақшадан басталатын тәрбие мен оқыту ата-ана тәрбиесімен бірлесе, ұштаса жатуы керек, жалпы баланы оқытудан жалықпаған жөн. Мөлдір бұлақтың көзін ашып, тұнығына қану үшін қаншама қиындықты да, қызықты еңбек пен тер төгу керек .

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында Қазақстан Республикасының барлық азаматтарының білім алу құқықтарының теңдігі, әрбір азаматтың интеллектуалдық дамуы, психикалық – физиологиялық және жеке ерекшеліктері ескеріле отырып, халықтың барлық деңгейдегі білімге қол жеткізуі сөз етіледі.

Білім беру ісінің жаңартылуы бұл ең алдымен барлық деңгей бойынша балаға деген көзқарастың өзгеруі. Өйткені бала - өзіндік ішкі құрылымы бар тіршілік иесі. Сондықтан білімнің көп деңгейлік жаңа модулінде оқушылар үшін де даралық ерекшеліктері мен ақыл – ой қабілетінің даму деңгейін зерттеу аса маңызды мәселердің бірі болып табылады [1].

Жалпы баланың жеке басының қалыптасуы және ақыл-ойының дамуы әртүрлі іс-әрекеттер процесінде жүзеге асырылады. Әртүрлі жемісті және жеміссіз әрекеттер процесінде балаларда қоршаған орта туралы, яғни заттардың түсі, формасы, шамасы, кеңістікте орналасуы жайлы түсінік қалыптасады. Олардың саны және әртүрлі белгілері мен қасиеттері туралы білімдері дамиды.

Қоршаған заттардың ең бір қасиеті олардың формасы болып табылады. Зат формасы геометриялық пішіндерде жалпылаған бейнені алады. Геометриялық пішіндер эталон болып табылады, оларды қолдана отырып, адамдар заттың формасымен оның бөліктерін анықтайды.

Мектеп жасына дейінгі балаларда қарапайым математикалық түсініктерін қалыптастырудың, оның ішінде геометриялық пішіндерді қалыптастыру ерекшеліктерінің аса қарқынды дамуына Қазақстанның көрнекті ғалымдары Н.Құлжанова, М.Сәтімбекова, М.Сансызбайқызы., Б.Рысбайқызы., Құрманалина Ш.Х., Т.Бәсенов т.б. үлес қосты.

Қазақ халқының сәулет өнерін зерттеуші ғалым Т.Бәсенов геометриялық пішіндер мен жазық денелердің қайдан пайда болғанын айта келіп, бәрі де еңбек тәжірибесінен шыққан, өмір қажеттілігінен туған деп тұжырымдайды.

Кішкентай балаларды оқытудағы негізгі бағыт – біртіндеп нақтылы, эмпирикалық білімнен тұжырымдылыққа өтуді жүзеге асыру болып табылады. Сенсорлы тәжірибе – негізінде қалыптасқан эмпирикалық білім – мектепке дейінгі жастағы балалардың ойлау және математикалық дамуының болашағы және маңызды жағдайы.

Оқыту процесінде дамуға басшылық жасай отырып, оқытудың назарын меңгеретін материалдың мазмұнына ғана емес, орындау әдісіне де көңіл бөлген жөн. Педагог тәрбиешінің міндеті - бала іс-әрекетін ұйымдастыру. Себебі, бала тек қана әрекет үстінде ғана жетіледі.

Геометриялық фигураларды қалыптастыруда педагог оқытудың сан алуан әдіс-тәсілдерін қолданады. Яғни практикалық, көренекілік, сөздік және ойын әдістері. Геометриялық пішін бейнелерін қалыптастыруда ойын өз бетінше дербес оқыту әдісі болып жүзеге асады. Бірақ оның практикалық әдіс тобына кіргізуге болады. Себебі, мұнда түрлі практикалық әрекеттермен әрекет ету көзделген. Мысалы, бөлшектен тұтас жасау, санау, беттестіру, топтау, жалпылау, салыстыру [2] . Әдісті таңдауда түрлі факторлар әсер етеді. Сол кезеңде шешілетін бағдарлама міндеттері балалардың жас және жеке ерекшеліктері дидактиканың құралдары болып табылады.

Балаларда математикалық қабілетін дамытуда алғашқы кезеңде элементтерді немесе объектілерді белгісі бойынша бөліп алу немесе біріктіру, бір бүтін етуді қалыптастыруға арналған тапсырмалар беріледі.

Көптеген психологиялық және педагогикалық зерттеулерде заттардың құрылымын, өлшемін, пішінін тану тек қана көру поцесінде ғана емес сонымен қатар белсенді түрде сипап сезу жолдарымен де жүзеге асырылады деп дәлелденген. Заттың құрылымын оның формасын және өлшемін тану тек көзбен көру процессінде қабылданбайды, сонымен қатар оны ұстап көріпте білуге болады. Сондықтан затты қабылдауда және оның формасын анықтауда басты рөлді тексеру алады. Бірақ, мектепке дейінгі балаларда зат формасын тексеру неғұрлым төмен деңгейде бақыланады, көбінесе жай қараумен шектеледі және сондықтан ұқсастығы жақын пішіндерді ажыратпайды (тікбұрыш және төртбұрыш, үшбұрыштар). Пішінді көру тек оны толығымен қабылдауды қамтамасыз етпейді, сонымен қатар оның ерекшелігін білуге мүмкіндік береді. Балалар тұрақтылық, тұрақсыздық және тағы басқа қасиеттерді саналы түрде түсіне бастайды.

Жаңа геометриялық фигуралармен таныстыруда білетін фигуралармен салыстыру арқылы таныстырады: тік бұрыш пен шаршы, шар кубпен, цилиндр шармен және кубпен. Фигураларды қарастыру және салыстыру белгілі бір ретке келтіреді: «Мынау не?, Қандай түс?, Өлшемі қандай?, Неден жасалынған?, Немен ерекшелінеді?, Несімен ұқсас?»). Белгілі бір сұрақтар балаларды фигураларды салыстыра білуге қалыптастырады. Фигураларды беттестіру олардың ерекшеліктерін байқатады. Саусақтарының ұштарымен фигура бойынша жүргізу оларда жаңа әсер қалдырады. Ересектер тобында сонымен қатар геометриялық фигуралар қандай затқа ұқсастығын көре білуін дамытады. Ойын жаттығулары пайдаланылады: «Тура осындай пішіндей зат тап», «Мен айтқанды тап» т.б. Сонымен қатар сипап сезу тәсілдері әрқашанда қолданылады. Мұнда мынадай сұрақтар қоюға болады: «Табақша дөңгелек екенін қайдан білдің?, Заттар несімен ұқсас?, Орамалдың үшбұрышты екенін қайдан білдің?» Балалар шарттарына байланысты жалпылайды. Оқу жылының аяғында 2-5 бөліктен тұратын заттардың пішінін сипаттауларын талап етеді. Сабақтан тыс уақыттарда көзбен заттарды бөлікке бөле білулері мақсатында ойындық жаттығулар пайдаланылады. Бұл үшін әртүрлі кубиктар, мозайкалар, қиылған суреттер, ойыншықтар қолданылады. «Қиылған бөліктері бойынша таны!» деген сияқты ойындар жүргізіледі [3].

Мұндағы барлық жұмыс геометриялық пішіндерді өзара салыстыруға және олардың түрліше модельдердегі ұқсастықтар мен айырмашылықтарды табуға негізделеді. Алдымен екі, одан соң үш және төрт пішінді – шаршыны, тіктөртбұрышты, үшбұрышты және ромбыны өзара салыстырамыз. Үлгі ретінде геометриялық пішінді пайдалана отырып, әр-түрлі пішінді пайдалана отырып, әр-түрлі пішінді заттарды

салыстыруға көп көңіл бөлу керек. Баланың осы кезде заттардың ерекшеліктерін толық және жекелей көрсете білу дағдыларын қалыптастырып, олардың пішінін талдауға, заттардың арасындағы күрделі байланыстар мен қатынастарды түсіне білуге үйрету қажет.

Баланың алуан түрлі өзіндік әрекетін ұйымдастыруда оны заттың күрделі пішінін көру және сипап байқау, ауыз екі сипаттамасы бойынша бағалау қабілетін дамыту көзделеді [4]. Балаларда геометриялық пішіндер әртүрлі өлшемде болатыны туралы көріністердің тұрақын білу үшін, оларға белгілі геометриялық пішіндерді көрсетеді. Олардың әрқайсысына үлкен өлшемдегідей және кіші өлшемдегі аналогиялық пішінді таңдайды. Пішіннің қалпын салыстыра отырып, балалар пішіндер формасы бойынша бірдей, бірақ өлшемі бойынша әртүрлі болатынын біледі. Келесі жаттығуда балалар әртүрлі өлшемдегі үш-үштен өсу немесе кему ретімен қояды.

Одан кейін балаларға бірдей емес пішіндер жиынтығын алады. Олар өздерінің жиынтығын қарай отырып, кімде қандай пішін және қанша екенін айтады. Сонымен қатар балаларды пішіндер санын салыстыруға жаттықтырады: «қандай пішін сенде көп, ал қандайы көп? Төртбұрыш пен үшбұрыштар сізде тең бе?». Бұл тапсырманы орындай отырып бала пішін санын салыстырады, бірдей сәйкестіктерді қарайды. Тұра осындай пішіндерді түсі бойынша салыстыру және топтастыру жаттығуы ұйымдастырылады, ал одан кейін түсі мен өлшемі ажыратылады. Аналогиялық сабақты балалар жаңа пішінді білген сайын қайталауға болады.

Бала геометриялық пішіндердің ерекшеліктерін анықтау үшін олармен түрліше әрекет етеді. Мысалы, оған шар мен текшені, шар мен цилиндрді, цилиндр мен текшені салыстыруды ұсынайық. Бала әрбір пішінді қолмен ұстап, көзбен көреді, жиегін айналдыра сипаттайды, үстел үстін домалақтайды, бір қолынан екінші қолына алады, түрліше жағдайға қойып, қайсысы орнықты, қайсысы қозғалғыш екенін байқайды [5]

Бала алдымен пішіндерді түсіне, одан соң пішіні мен шамасына қарай топтастырады. Заттардың пішінін анықтауда геометриялық пішіндер маңызды рөл атқарады. Сондықтан балаларды негізгі геометриялық пішіндермен ұдайы таныстырып заттың өлшеміне қарамастан, пішінін атауға үйрету керек. Ересектердің үйретуімен баланың геометриялық пішіндер жайындағы түсінігі арта түседі. Бала енді оларды басқа заттармен теңестірмей, тек салыстырады, сөзбен жеткізеді, цилиндр стақанға, төртбұрыш терезеге ұқсайды және т.с.с. Ең соңында, геометриялық пішіндер үлгі ретінде алынып, олармен айналадағы заттардың бәрін салыстырады. Мысалы, доп, алма – бұл шар, тәрелке, табақша, дөңгелек - бұл шеңбер, үстелдің беті шаршы. Геометриялық пішіндер үлгі қызметін атқарып, оларға ұқсас заттар іріктеледі.

Геометриялық пішіндердің қасиеттері мен қатынастарын тану баланың көзқарасын кеңейтеді. Геометриялық ойлау және кеңістік көрініс дамуында пішінді тудыру әрекеті үлкен мағынаға ие. Алуан түрлі

жаттығулар арқылы балаларда геометриялық пішіндер мен олардың қасиеттері қалыптасады. Оларда бақылау, талдау, жалпылау, басты ерекшелік біліктілігін қалыптастырады және бірер уақытта мақсатқа бағытталған тұрақтылық сияқты қасиеттеріне тұлғаны тәрбиелейді. Сондықтан мектепке дейінгі жаста геометриялық пішіннің перцептивті және интеллектуалды жүйелі формасын білетін болады.

Жалпы айтар болсақ баланың жан-жақты дамуы үшін туғаннан бастап оған тәрбие мен біліммен сусындандырған жөн. Баланың болашақта жеке тұлға болып қалыптасуы үшін тек тәрбие ғана емес, сонымен қатар білім өте маңызды.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының «Білім беру туралы заңы» - А, 2007 ж
2. Книга по математике для детей и воспитателей/ Козлова В.А.. - 2-е изд.,дораб.. - М.: Школьная Пресса, 2002. - 87с.: ил.. - (Дошкольное воспитание и обучение. Приложение к журналу "Воспитание школьников"; (Вып.18
3. Айджанова Д.К., Бейсенбаева С., Искакова А., Попова Т.Н., Саймасаева Г.А. Методическое пособие. Инновационная технология «Step by step» в дошкольных учреждениях Казахстана. 2000.,301 б.
4. Основы геометрии для дошкольников: Формы, размеры, пространство: Тестовое задание и упражнения для подготовки к школе/ Шевелев К.В.. - М.: ГНОМ и Д, 2001. - 29с. - (Опыт работы практического педагога)
5. Калашникова Т.М., Новогренко Г.Н., Беспалова Р.Х. «Бала ойынының тілі» білімдік-ойын курс бағдарламасы. - Астана, 2010. — 66 б.

Қазақстанның жаңартылған білім моделі: мәселелері мен шешімдер жолында

*Береке Р.Ұ., № 77 ЖББМБКі
тәрбиеші*

Ағылшын тілін бірінші сыныпта оқыту

Ағылшын тілін үйрену қажеттілігі қазіргі заманғы қазақстандық қоғамның ағылшын тілін халықаралық қарым-қатынас тілі ретінде еркін меңгерген мамандарға деген сұранысына байланысты туындап отыр.

Жаңартылған білім бағдарламасына бойынша 1-сыныптан бастап ағылшын тілін үйрену көптілді және көпмәдениетті тұлғанын қалыптасуына ықпал ететіні сөзсіз. Шетелдік және отандық жетекші лингвист ғалымдардың зерттеулері көрсетіп отырғандай, 6-7 жас шет тілін үйрену үшін ең қолайлы, өйткені тілдерді қабылдау қабілетінің өте жоғары деңгейде болуы осы жастағы балалардың психологиялық ерекшеліктерінің бірі болып табылады.

Сабақ әдістемелік тұрғыдан сауатты ұйымдастырылған жағдайда шет тілін үйрену төменгі сынып оқушысының интеллектуалдық және шығармашылық дамуына ықпал етеді.

Ағылшын тілін оқытудың бірінші сыныптағы негізгі ұстанымдары (принциптер)

1. Бұл курс аталған жастағы оқушылардың мүмкіндігіне толықтай бейімделген болуы шарт және шектеулі тілдік материал шеңберінде олардың тілдік қабілеттерінің: тыңдау, сөйлесу, оқу және жазу (алфавиттен бастап қарапайым сөйлеу үлгілеріне дейінгі) барша төрт қырын да ашып, қалыптастыруы тиіс.

2. Жазуға дағдыландырудағы жүйелілік балаға әуелі үлгі бойынша әріптерді жазуды (үлгілерді қоршау жолымен) үйретеді, онын кейін оны біртіндеп әріптерді өзбетінше жазуға баулуды көздейді, онан соң дәл сондай тәсілмен сөздер жазуға үйретеді.

3. Баланың оқу машығын жетілдіру ағылшын тілін оқытудың аса маңызды, сонымен қатар аса күрделі элементі болып табылады. Оқуға баулудың түрліше жолдары бар. Соның ішіндегі кеңестік әдістеме жасап шығарған мейлінше дәстүрлі жол тіл үйретуді бастапқыда сөздер мен сөздік құрылымдарды тек қана ауызша, құлаққа естілу үлгісінде зерделеу, оларды транскрипция түрінде жазып бастау, яғни тек дыбыстық деңгейде үйрету болып саналады. Содан соң ғана әріптермен танысу басталады, нәтижесінде құлаққа таныс сөздерді оқу мен жазуға үйрету кезегі келеді.

4. Лексиканың шектеулі жиынтығы – оқытудың алғашқы сатысында аса қажетті шарттардың бірі. Оныңыз алфавитте келтірілген, сондай-ақ түр-түсі, санаулары, ойыншықтары, дене мүшелері, т.с.с. жағынан мәндес топқа жататын басқа да сөздерден тұрады. Жаңа құрылымдарды зерттеген кезде балалардың жадын ауырлатпайтын, бұрыннан жатталған сөздер ылғи да «алдан шығып» отырады. Мұғалімдер өздерінің classroom English жоспарын қажеттілікке және оқушылар тобының қабілетіне қарай іске қоса алады

5. Сабақ үстінде тек қана үйретілетін тілде сөйлесуді – ең алғашқы күннен талап ету, тіпті оқушы барлы-жоғы біренеше сөз ғана білетін кезден бастау өте-мөте қажетті! Өзара қарым-қатынас қол басындай қуыршақтармен сахнада ойнау арқылы немесе басқа да қолда бар құралдарды пайдалану, ойындар мен жаттығулар арқылы жиі жасалуы керек. Оқушыларды белсендіру үшін шағын әндер мен ұйқастар кең қолданылады, өйткені бұл жастағы балалар тілдің әндей әуезін өте тез қабыладап, мимикалық акцентті қапысыз үйренгіш келеді. Әндер мен ұйқастар сабақта өткен материалды оқушылар жалықпайтындай осындай тәсілмен тағы бір пысықтатуға лайықтап таңдалады. Әндер мен тақпақтар арқылы есте сақтау процесі жылдамдайды, сабақтар оқушының тіл үйренуге деген қабілеттілік мотивациясын арттыратындай тартымды бола түседі.

Коммуникативтік бейімді қалыптастыру

Тыңдау

Сөзді құлақпен қабылдай білушілікті қалыптастыру визуальды тіректер негізінде жүзеге асырылады. Білімдік мәтінді тыңдап болған соң оқушылар мына тапсырмаларды орындай алуы тиіс: аталған затты (нәрсені) нұсқап көрсету, суретін салу, сөз етіп отырған картинаны таңдап алу, суретті бояп "yes/no" тестін орындап шығу.

Мәтінді ұсыну шарттары мынадай:

баяу айтылған сөзді 1 минуттай мөлшерде тыңдату, екі есе ұзақ мәтінді үйренетін тіліміздің диктор-орындаушысы арқылы тыңдату. Тыңдау тәсілін тілдік материалды ұсынған кезде оқу-үйрену құралы ретінде пайдалану, сондай-ақ оқу үшін берілген мәтінді көзге көрнекті түрде қабылдау да естіген сөзді түсіну қабілетін қамтамасыз етеді.

Сөйлеу

Сөйлей білу бейімін қалыптастыру оқушылардың диалогикалық және монологикалық сөз үлгісін үйренуіне жол салады. Диалогикалық сөйлеуге үйретудің мақсаты оқушылардың функционалдық диалог-үлгілер негізінде элементар деңгейде ауызша (инициативалы және реактивті) сұхбат құра білу қабілетін қалыптастыру, сонымен қатар мұғалімнің сұрағына (реактивті) жауап беру болып табылады. Монологиялық сөзге үйрету материалды көз алдында тұрған нәрсе бойынша сөйлеу арқылы жүзеге асырылады, яғни адамдар мен нәрселерді бейнелеумен шектеледі. Бұл арада оқушының сөйлеу қарқынына (темпіне) айрықша назар аудару керек болады, сөйлеу темпін тілдік материалды хормен қосылып және екі бала қосылып айту арқылы арттыру керек.

Жазу

Жазуға үйретудің негізгі мақсаты графикалық және орфографиялық дағдыларды қалыптастыру, сондай-ақ оқушыны жазбаша сөзбен коммуникативтік бейімдер меңгертуге даярлау болып табылады. Оқу-үйренудің алғашқы жылының соңында оқушылар ағылшын алфавитінің барлық әріптерін, бас әріптері мен кіші әріптерін графикалық тұрғыда қағазға қатесіз түсіруге машықтануы, лексикалық минимумның барлық сөздерін орфографиялық тұрғыда дұрыс жаза алуы, қысқа мәтіндік тапсырмаларды көрнекті үлгіге сүйене отырып қағазға түсіре білуі керек.

Оқу

Бұл кезеңдегі оқуға үйретудің негізгі мақсаты оқушылар бойында оқу техникасының дағдыларын қалыптастыру, ал келешекте оқығанынан белгілі бір ақпарат алу бейімін шыңдау болып табылады, өйткені оқу техникасын меңгеру сапасы баланы оқыған мәтінінің мазмұнын ұғынуға жетелейді. Дауыстап оқыған кезде оқушылар өздеріне таныс тілдік материалдарға құрылған жаңа сөздерді, сөйлемдер мен шағын мәтіндерді дұрыстап оқи білуі керек. Мәтін сөздерінің таныс болуының маңызы зор: оқуға кіріспес бұрын оқушылар берілген мәтіндегі барша сөздермен дерлік таныс болғаны (бұл сөздерді мың-сан рет тыңдауы және айтуы, олардың

жазылуын білуі, карточкадан бірден тануы, суреттер бойынша тез табуы, т.с.с.) керек.

Оқушылардың бағдарлама материалын жемісті меңгеруі үшін аталған қағидаттарға сәйкес мынадай педагогикалық технологиялар қолданылады:

Ойын технологиялары

Ойын - оқушылармен дидактикалық қарым-қатынас жасаудың әмбебап нысаны. Ол білім берудің ең көне нысаны болып табылады, өйткені қатысушылардың жасына шектеу қойылмайды, ойыншыларға өздерін оқу үдерісінің субъектілері ретінде сезінуге мүмкіндік береді.

Мұғалім ағылшын тілінің әр сабағында ойын әдістерін пайдалануға тиіс. Төменгі сынып оқушыларының жасы мен психологиясының ерекшеліктерін ескере отырып, бұл тәсілдер ең тиімді болып табылады.

Ағылшын тілін үйретудің бастапқы кезеңінде оқу ойындарының тілдік (фонетикалық, лексикалық, грамматикалық), рөлдік және динамикалық түрлерін араластыра пайдаланған жөн.

Денсаулық сақтау технологиялары

Сабактың барысында мұғалім оқу-тәрбие режимінің физиологиялық негіздерін сақтауға тиіс (еңбекке қабілеттілік уақытын, шаршағыштықты, оқу жүктемесін ескеру, дене шынықтыру минуттарын, динамикалық (қозғалыс) ойындарын өткізу).

Ақпараттық-коммуникативтік технологиялар

АКТ қолдану мұғалімге жеке тұлғаға бейімделу көзқарасын қолдануға, көрнекі-безендіру материалын түрлендіруге мүмкіндік береді, ал ол өз кезегінде төменгі сынып оқушыларының танымдық белсенділігін арттыруға бағытталған. Санитарлық-гигиеналық нормалар бойынша мультимедиялық құралдармен (компьютер, интерактивті тақта және т.б.) жұмыс жүргізуге 5 минуттан аспайтын уақыт беріледі.

Білім материалын оқушылардың жас ерекшелігіне сәйкес келетін жүйелі түрде беру балалардың күнделікті өмірінің салаларына байланысты сөздерді, сөйлемдерді түсіну мен қолдануды көздейді (өзі, отбасы, досы, сүйікті ойыншықтары, ойындары, жануарлары, түсі, ыдыс-аяқ бұйымдары, киімі туралы әңгіме).

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Smiles 1, Jenny Dooley-Virginia Evans, Pupil's book for Kazakhstan, Express Publishing 2016

2. Smiles 1, Jenny Dooley-Virginia Evans, Activity book for Kazakhstan, Express Publishing 2016

3. «2017-2018 оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы орта білім беретін ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы» Әдістемелік нұсқау хат

4. ҚР Білім және ғылым министрлігінің 2016 жылғы «21» шілде №463 бұйрығының 1-қосымшасы «Бастауыш білім беру деңгейінің 1-4 сыныптар үшін «Ағылшын тілі» пәні бойынша оқу бағдарламасы».

Заманауи білім беру үрдісінің жаңашылдығы және үштілді маманның кәсіби біліктіліктерін қалыптастыру

Блялова А.К., Акишева Қ.Қ., №63 «Мөлдір» балабақша ҚМҚК

Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев «Үш тілді – мемлекеттік тіл, орыс тілі және ағылшын тілін меңгергеніміз өте дұрыс. Соның ішінде біздің мемлекеттік тіл қатар келе жатыр. Біз осылай үш тұғырлы тілді қолдансақ, түбінде жолымыз ашық болады», - деп баса айтқан болатын. Елімізді бүкіл әлем халқы үш тілді бірдей пайдаланатын мемлекет ретінде тануы үшін де үш тұғырлы тілдің маңызы зор. Халқымыздың рухани дамуы жолында да көптілділіктің берері көп. Мемлекеттік тілдің мәртебесінің көтерілуіне ширек ғасыр бойы сүбелі үлес қосып келе жатқан облысымыздағы тіл жанашырларының да еңбектерін ерекше айтуымыз керек.

Қазақстан Республикасының 2018 жылға дейінгі білімді дамыту тұжырымдамасында «Мектепке дейінгі тәрбие – үздіксіз білім берудің алғашқы сатысы. Ол баланың жеке бас ерекшелігін ескере отырып дамытатын орталық» [1,2] делінген. Сондықтан Білім беру жүйесінің алғашқы баспалдағы мектепке дейінгі тәрбие ұйымы болғандықтан тәрбиешілерге мәдениетті, білімді, белсенді жеке тұлға тәрбиелеу міндеті жүктеледі. Әлемдік білім кеңістігінде мектепке дейінгі педагогикалық мәселелерін шешуде тәрбиелеу мен білім берудің жаңаша жетілдірілген әдіс-тәсілдерін іздестіру, үнемі жаңалыққа жол ашу бағыттары қарастырылуда. Сондықтан да қазіргі кезде болып жатқан тарихи – әлеуметтік өзгерістер, ғылымдағы жаңалықтар бүгінгі ұрпақ тәрбиесіне, оның ішінде, мектепке дейінгі жастағы сәбилердің дамуына, тәрбиелеуіне жаңаша көзқараспен қарауды қажет етеді.

Демек, біздің қоғамда, бүгінгі таңда жас сәбидің өмірін толыққанды ұйымдастыру үшін балабақшаның орны ерекше. Міне, осындай жеке тұлғаны қалыптастыруда мақсатқа жеткізетін сара жолдың бірі жаңаша балабақшада оқу-тәрбие жұмысын ұйымдастырып жүргізу. Ол кейінгі жылдары педагогика ғылымында жиі пайдалана бастаған жаңа ұйымдардың бірі- инновациямен Үш тілді қатар үйретумен байланысты [2,3].

Дегенмен, «Үш тұғырлы тілдің» мәнін, маңызын, халық пен болашақ ұрпаққа беретін үлкен пайдасын көпшілік ұғына алмауда. Одан бөлек, Президентіміз 2020 жылға қарай мемлекеттік тілді меңгергендердің қатары 95 пайызға дейін жететініне кепілдік беріп отыр. Міне осы мәселені ұжым болып өз жұмысымызда дұрыс пайдаланып, нәтижесін тәрбиелеп отырған бүлдіршіндерімізбен көрсете білуіміз керек. Қазақ халқы табиғатынан еліктегіш, қабылдағыш халық. Кеңес заманында орыс тілі-заманның кілті болды. Бұл-заман талабы еді. Орыс тілін үйреніп, орыстардың өзін жаңылыстыратын жағдайға жеттік. Енді алдағы асу – ағылшын тілі. Адам

көп тіл білген сайын оның көкірек көзі ашылып, өмірінің көкжиегі кеңіп, өрісі ұлғая түсетін болады [4].

Ана тілін жақсы біліп тұрып, өзге тілде жетік сөйлесе – бұл сүйініш, мақтаныш; ал ана тілін білмей тұрып, өзге тілде сөйлесе – бұл күйініш, өкініш. Ал біздің мақсат – ағылшын идеологиясын сіңіріп, ағылшын болып өмір сүру емес, ағылшынның тілін ғана үйрену емес пе? Балаларымызды әлемге қанат жайған ағылшын тілімен қаруландыру ғана емес пе? Кейбір адамдар ағылшын тіліне қарсылық білдіріп жатады. Ал ағылшын әлем мойындаған жаһандану тілі. Бұл-бұзылмас заңдылық. Біздің балабақшада алты топ бар, үшеуі мемлекеттік тілде, үшеуі орыс тілінде тәрбиеленеді. Орыс тілді білім алатын бүлдіршіндер қазақ тілін және ағылшын тілін қоса оқиды, ал мемлекеттік тілде білім алатын балалар ағылшын тілінде білімдерін кеңейтеді.

Сонымен қатар ағылшын тілінде қосымша «ABC, s Friends» вариативті компонент және «Hr.Greenky» атты үйірмелерге қатысады. Ұйымдастырылған оқу іс-әрекетінде жұмыстың барлық қалыптары қолданылады. Шет тіліне үйретуде ең басты тәсіл ойын болып табылады. Біз - балабақша ұжымы ынтымақтастық балабақшасын құруды жөн көрдік. Өйткені, балабақшамыздың ерекшелігі: өз ұлтымыздың балаларымен қатар, өзге ұлт өкілдерінің балаларына да есік ашып, мемлекеттік тілдегі оқу-тәрбиеге ынталандырудамыз [5].

Балабақшамызда барлық мерекелерінде балалар өз алған білімдерін көрсетіп отырады, өлең, тақпақ қана айтып қоймай, ағылшын тілінде ертегілерден үзінді көрсетіп, бір-бірімен диалог жүргізеді. Мемлекеттік мәртебе алған ана тіліміздің абыройын асқақтату, біздің балабақша есігін ашқан әрбір өзге ұлт баласына тіл үйретіп қана қоймай, қазақтың ұлттық құндылықтарымен қатар, барлық ұлттың салт-дәстүрлерін таныту, әр баланы отансүйгіш, елжанды жеке тұлға етіп қалыптастыру – ынтымақтастық балабақшасының басты мақсаты.

Сонымен қатар балабақшамызда өтетін «Тіл күні», «Тәуелсіздік мерекесіне» арналған концерттерде балаларымыз үш тілде өз өнерлерін көрсетіп, әр ұлттың дәстүрі мен салтын анық көрсетіп жатады.

Балабақшада жүргізілетін сан – салалы жұмыстар білім сапасының өсуіне және де тәрбиешілердің шыңдалуына ықпалын тигізеді. Педагогтарды жаңа заман талабына сай жолдармен оқытуға бағытталған әдістемелік жұмыс, олардың білімдерінің жоғарлауына, балалармен жұмыс жүргізу барысында жаңа тәсілдер таңдауға, зерттеу және шығармашылық потенциалдарын анықтауға мүмкіндік туғызды, ал ең маңыздысы өздігімен кәсіби деңгейлерін жоғарлатып, мамандықтарына деген қызығушылықтарын арттырады. Сонымен қатар инновация тек қана педагогтардың кәсіби шеберліктерін жоғарлату емес, әр педагогтың әлеуметтік және рухани деңгейінің жоғарлағандығын көрсетеді.

Сонымен қатар, негізгі ұстанымымыз: Қазақстан кеңістігіндегі үштілділік бұл өтпелі кезеңнің талабы болып отыр. Егер осы үштілділік

тиімді жұмыс істесін, үштілділік біздің мемлекетіміздің болашағына жұмыс істесін десек, онда үштілділікте басымдылық мемлекеттік тілге берілуі керек. Қалған екі тіл сол мемлекеттік тілмен таласпай, керісінше, сол мемлекеттік тілдің әрі қарай дамуына қызмет етуде құрал ретінде пайдаланылу керек.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Балабақша меңгерушісі және әдіскері №5 (2012)
2. Әбдуәли Т. Үштұғырлы тілден түңілмейік // Астана, №31. 2017
3. Отбасы және балабақша №6 (2014)
4. Өзін-өзі тану №10 (2016)
5. Тәңірбердіқызы Т. Ағылшын тілі мемлекеттік тілмен бәсекелес емес // Мектепке дейінгі баланы тәрбиелеу, №48. 2014

Реализация и значимость трехязычного образования

*Богданова О.И., КГКП детский сад «Алпамыс»
воспитатель*

Языковая политика нашей республики предусматривает изучение трех обязательных языков: родного казахского, русского, английского.

Это насущная необходимость в современном мире. Наряду со знанием родного казахского языка дошкольники должны овладеть необходимым уровнем знаний по русскому языку, научиться основам русской речи, овладеть нужным словарным багажом на занятиях, ещё находясь в детском саду, чтобы успешно продолжить обучение русскому языку в школе.

Основы речевого развития дошкольников закладываются уже в детском саду: именно здесь дети впервые сталкиваются с литературным языком, с необходимостью правильного произношения слов, выражения своих мыслей.

В речи детей существует множество проблем: бедность речи, недостаточный словарный запас, неспособность построить краткий или полный ответ на вопрос, монотонность речи, плохая дикция, неспособность пересказать текст своими словами и т.д. Поэтому главная задача воспитателя в развитии речи дошкольников – это обеспечение правильного усвоения детьми достаточного лексического запаса, образование правильных синтаксических конструкций и логических связей в предложении, активизировать употребление слов, образование различных форм слова.

На сегодняшний день мы видим, насколько остро стоит проблема задержки речевого развития у детей. Для оказания реальной и полноценной помощи по развитию речи детей нам нужно использовать педагогические технологии на занятиях по развитию речи, а именно:

- индивидуальную работу с детьми (описание игрушек, картинок, составление совместных рассказов с взрослыми, затем самостоятельно);
- дидактические игры (занятия должны носить игровой характер: поставленные задачи ребенок решает с помощью набора развивающих игр, так же дети могут играть с мячами, веревками, резинками, камушками, орехами, пуговицами, палками и т. д. По виду деятельности дидактические игры могут быть как игры-путешествия, игры-поручения, игры-предложения, игры-загадки, игры-беседы, игры-диалоги, словесные игры);
- словарную работу (закрепление правильного произношения всех звуков русского языка, обогащение и активизация словаря, закрепление грамматических конструкций и развитие связной речи);
- применение информационных технологий (использование интерактивной доски, аудио и видео техники);
- театральные постановки (составление сказки по схеме, научить детей придумывать сказку по наглядной модели, самостоятельно придумывать ее содержание, развивать воображение и фантазию);
- использование скороговорок и чистоговорок (четкое произношение свистящих и шипящих звуков: с-сь, з-зь, ц. ш, щ, ч, звуков л-ль, р-рь в словах. Например : Зоя азбуку взяла, букву З в ней назвала.);
- использование наглядности (1 – метод иллюстрации: плакаты, картины, зарисовки на доске; 2 – метод демонстраций: приборы, кинофильмы и т. д.);
- заучивание стихотворений на русском языке;
- экскурсии, походы на природу (через познавательную деятельность происходит обогащение словарного запаса, развитие связной речи детей);
- совместную деятельность педагога с родителями (речевая среда – это, прежде всего, речь родителей, родных и близких);
- проведение физкультурных минуток (дети делают разминку, сопровождая ее хоровым чтением стишков);
- проведение фонетических минуток (выработка правильного произношения звуков на основе «звукоподражания»).

Важную роль играет развитие устной связной речи детей на русском языке, умение построить рассказ на определенную тему, умение высказать свои мысли и наблюдения. Каждая лексическая тема сопровождается картинками – сюжетными или предметными. По этим картинкам я провожу беседы, дети составляют рассказы. Беседа преследует разные цели: подвести детей к усвоению нового звука и буквы; познакомить с новыми словами, новой конструкцией предложения; сформировать навыки связанного рассказывания .

На занятии по теме «Зима» я провела беседу по картинке в форме вопросов и ответов: Чем покрывается земля, когда приходит зима? Лёд какой? Снег какой? Снежинка какая? Погода какая? Дети здесь строили предложения, опираясь на опорные слова. Далее, на вопросы: Если зимой

много снега, то зима какая? Если часто бывают метели, то зима какая? – составляли уже целые предложения, затем целый рассказ.

Для развития связной речи обязательно нужно пополнять тематический словарь детей. Например, на занятии по теме «Игрушки» с помощью дидактической игры «Волшебный мешочек» дети узнают свойства, цвет, размер игрушек, переводя с казахского языка на русский и с русского на казахский.

Важнейшим средством закрепления словарного материала, развития умения активно пользоваться им в составе речевых моделей являются специальные лексические упражнения.

К таким упражнениям можно отнести:

1. «Подбор слов на заданную тему». По заданию воспитателя дети вспоминают слова на определенную тему, называют их, составляют с ними предложения. Так, например, если в младшей группе по теме «Мебель» дети могут сгруппировать слово кресло, диван, кровать, стул, то в средней группе к этой теме добавляются другие: скамейка, шкаф и т. д.

2. «Подбор глаголов к существительным». Здесь можно использовать картинки или экранные изображения. По указанию воспитателя дети называют изображенный на картинке предмет и отвечают на вопросы: что он (она) делает? Что они делают?

3. «Подбор прилагательных к существительным»:

Хлеб (какой?)... Стол (какой?)...

Конфета (какая?)... Кровать (какая?)...

4. «Сравнение предметов по их признакам и действиям».

Молоко белое, а масло...

Птица летает, а человек...

5. «Определение качества предмета по вопросу»: Огурец зеленый. Помидор

6. «Подбор слов по вопросам воспитателя»:

Существительных: Кто учит? Кто водит машины? Что у тебя?

Прилагательных: Какой у тебя друг? Какая подруга? Какая игрушка?

Глаголов: Что делают дети? Что ты делал вчера?

Наряду с работой над развитием речи, расширением тематического словаря, я стараюсь вести большую работу по отработке навыков четкого произношения русских слов. Например, при изучении темы « Наш дом» дети повторяют чистоговорку:

Жи-жи-жи, жи-жи-жи – в нашем доме этажи.

Жа-жа-жа, жа-жа-жа – подо мной два этажа.

На занятие на тему «Овощи» проговаривают такое звуковое упражнение:

Цу-цу-цу, цу-цу-цу – дали нам по огурцу.

Цы-цы-цы, цы-цы-цы – мы помыли огурцы.

При изучении темы «Дикие животные»:

Ча-ча-ча – сидит зайчик у врача.

Шубка овечки греет лучше печки.

Особое внимание нужно уделить правильной расстановке ударений в словах.

Неоценимое значение для развития речи играет индивидуальная работа с детьми во время объяснения, закрепления материала.

Немаловажную роль в усвоении русского языка играет подготовка и проведение утренников к различным датам.

Заучивание стихотворений, пословиц, поговорок, инсценирование сказок, исполнение песен, дидактические игры, физкультурные минутки, звукоподражание – всё это благотворно сказывается в быстрейшем усвоении русской речи.

Республика Казахстан проводит вполне понятную и ответственную языковую политику. «Наша молодёжь должна знать казахский, русский и английский языки». Это требования Президента страны, мы, педагоги, должны претворять в жизнь, начиная с детского сада.

Литература:

1. Комарова Т. С. Информационно-коммуникативные технологии в дошкольном образовании. – Москва 2011.
2. Короткова Э.П. Обучение рассказыванию в детском саду.- М., 1978.
3. Развитие речи детей дошкольного возраста : Пособие для воспитателей дет сада .Под ред. Ф.А.Сохина – 2-е изд., испр- М.: Просвещение, 1979.

Детский сад и семья

*Бровкина О.В., мини-центр ОСШ№64
воспитатель*

«Ваше собственное поведение – самая решающая вещь. Не думайте, что вы воспитываете ребёнка только тогда, когда с ним разговариваете, или поучаете его, или приказываете ему. Вы воспитываете его в каждый момент вашей жизни, даже тогда, когда вас нет дома» А. С. Макаренко.

Казахстан – современное, развивающееся государство, внедряющее новые технологии, новые методы развития. Это касается, конечно, и дошкольного образования. Так как воспитание детей, формирование личности ребёнка с первых лет его жизни – это не только одна из самых актуальных проблем всего человечества, но, и, безусловно, основная обязанность родителей.

Семья для ребёнка – дошкольника – это основное звено, которое связывает его жизнь с обществом. Именно семья значительно влияет на формирующуюся личность ребёнка не только примером взрослых, но и образом жизни этой семьи. Через ячейку общества – семью

осуществляется приобщение ребёнка к культуре, традициям, обычаям страны, в которой он родился.

Семья, в которой существуют нравственно – ценные взаимоотношения между взрослыми, детьми и взрослыми, где каждый может оказать друг другу помощь и окружить заботой и вниманием – счастливая семья. Доброе отношение к людям, общественные интересы взрослых – залог того, что у ребёнка уже в раннем возрасте сформируется система духовных ценностей.

В выходные и праздничные дни, утром и вечером – родители постоянно воспитывают своих детей. В беседе с детьми, особенно старшего дошкольного возраста, наблюдая за ними, можно сразу заметить, как влияет семейная обстановка на личность ребёнка, на его умственное, нравственное развитие. На ребёнка, в частности, на его психику и поведение, могут влиять и разнообразные явления окружающей его жизни.

Нынешние рыночные отношения, происходящие в обществе изменения, несомненно, требуют от семьи пересмотра своих воспитательных стратегий [1. с170]. Родители пользуются знаниями и умениями, опираясь на опыт старшего поколения. Могут найти ответ на интересующие вопросы в свободно доступных в наше время средствах массовой информации, спросить совета у воспитателей. Но, безусловно, этих знаний недостаточно. Каждой семье нужны дополнительные знания о психологических особенностях дошкольного возраста[2. с21].

Детский сад помогает родителям в воспитании детей. Оно осуществляется на основе разработанной программы, важной для всестороннего развития ребёнка на каждом возрастном этапе.

Заботясь о здоровье и всестороннем воспитании детей, мы, педагоги, несомненно, с каждой семьёй, стараемся и стремимся сделать каждого ребёнка счастливым.

В своей работе я использую разнообразные методы изучения семьи: беседы с родителями, папки – передвижки,

консультации, наблюдения, анкетирование. Родительские собрания мы стараемся проводить на интересующие родителей темы, часто вовлекая последних например, на обыгрывание каких – либо ситуаций. Конечно же, большую роль играет участие родителей на утренниках. Безусловно, это вносит положительную «нотку» в сотрудничество детского сада и семьи. Каждое участие родителей в жизни детского сада мы отмечаем Дипломами, Благодарственными письмами, Грамотами[3. с153].

Педагог дошкольного учреждения выступает не только как воспитатель детей, но и как воспитатель родителей. Очевидна важность сотрудничества детского сада и семьи во всестороннем развитии ребёнка.

Таким образом, только благодаря совместной работе, каждый ребёнок получит всестороннее развитие и правильное воспитание.

Литература:

1. «Материалы XIV региональной научно – практической конференции» Караганда 2012;
2. Н. Ф. Виноградова « Воспитателю о работе с семьёй»;
3. «Материалы XVI региональной научно – практической конференции» Караганда 2014.

Казахские народные сказки – источник народной мудрости

*Буллер И.В., КГКП « Ясли-сад№6 «Алданыш»
воспитатель*

Сказка – вид народной повествовательной литературы, одна из форм выражения народом действительности, она воплощает идеал трудового народа на ранних стадиях его исторического развития. Люди каждой эпохе и общества выдвигают свои идеалы, поэтому наделяет своего героя идеалами определенных общественных отношений.[2, ст.9]

Казахские сказки делятся на три основных вида: волшебные сказки, сказки о животных, бытовые сказки. Волшебные сказки, одна из самых древних форм сказок. Казахские волшебные сказки: «Ер - тостик», «Кула - мерген», «Вышедший из – под земли Желиси - батыр», «Красавица Кунгей» и др. созданные в условиях борьбы человека с природой, выражают фантастические и мифические понятия казахского народа. [1, ст.28]

Из большой системы образов и персонажей в казахских волшебных сказках особо выделяются охотники – стрельцы, охотники – богатыри, младший сын, старик – волшебник и др. в действиях и поступках положительных героев волшебных сказок народ выразил свои представления о прекрасном и возвышенном, свои мечты. Волшебная сказка идеализирует своих героев волшебных сказок народ выразил свои представления о прекрасном и возвышенном, свои мечты. Волшебная сказка идеализирует своих героев, предписывает им всевозможные испытания, одаривает их достоинствами, положительными чертами, неизменными успехами, окружает их помощниками (чудесный конь, золотоголовый олень, орёл, великан Каронус). При достижении своих целей героям казахской сказки приходится встречаться с различного рода фантастическими существами, чудовищами, олицетворяющими собой силы природы или социальные силы (одноглазое чудовище, семиглавое страшило, многоголовая змея, людоеды и др.) они выступают непримиримым врагом человека, они злые, коварные и стараются любыми путями погубить героя. Извечная тема волшебных сказок – борьба двух, четко противостоящих друг другу сил – добра и зла. В них, как правило, не торжествует зло, а побеждает добро. [5, ст.31]

Если в ряде ранних волшебных сказок фантастические чудовища рисовались безобразными уродами, коварными и злобными, жадными и

ненасытными, хвастливыми и самонадеянными, то в появившихся позднее волшебных сказках такими же качествами наделяются и родные, и классовые враги героя. Почти во всех таких сказках насмешливое отрицательное отношение народа – сказочника к царю, хану. Сказки «Девять задир, один пискун», «Проданный сон» пронизаны острыми социальными мотивами.

Со временем волшебная сказка стала выразительницей нравственных и эстетических идеалов народа. Именно для волшебной сказки характерен герой с умом, находчивостью, с помощью волшебных сил, добрых помощников преодолевающий трудности, препятствия, ищущий правду и справедливость.[3, ст.16-17]

Часто в казахских сказках песни, оживляющие события, украшающие, усиливающие эмоциональное воздействие рассказа, помогающие глубже раскрыть образы, делающие сказку красочной и лирической.[5, ст.43]

Многокрасочные и поэтические, казахские волшебные сказки составляют одну из существующих сторон богатой сказочной эстетики, которая сложилась в течении веков и тесно связана с судьбой и историей народа.

Сказки о животных составляют значительную часть казахского сказочного эпоса и принадлежат к одному из древнейших видов устного народного творчества. Повествуют сказки о животных и о происхождении людей и растений. В казахских сказках почти нет мотива зверя – кормильца, зато много изображений зверей, птиц – благородных помощников человека. В жизни кочевника исключительная роль коня помощников выступают – белая змея, лань, баран, верблюд, собака. Позднее слагались сказки, где повадки животных приводились для характеристики и поведения людей.

Множество сказок о животных, адресованных детям, наносят познавательный, дидактический характер, в них особенно много юмора.[4, ст.12]

Казахские сказки о животных имеют тесную связь с богатой сказочной традицией казахского народа, раскрывают отношения людей к окружающей живой природе.

Богатый жанр казахских сказок – бытовые сказки – отражает жизнь казахского народа и в далеком прошлом и в реальной действительности недавнего прошлого. В отличие от волшебных сказок о животных, бытовые сказки поражены реальной повседневной жизнью народа, в них подробнее выражены думы и чувства, интересы и стремления прошлого, острее проявлены ненависть к носителям зла. [4, ст.18] Темы социальных, бытовых сказок многообразны, это полезные советы, жизнь и быт семьи, умные люди, злодеяния ханов, воры и обманщики.

Из сказок о мудрости, об умных людях можно выделить «Аяз - би», в которой рассказывается, как благодаря своему уму бедняк. В целом же создание народом на протяжении веков сказки являются важным жанром устного народного творчества казахов.[3, ст. 22]

Литература:

1. «Использование народных сказок в нравственном воспитании детей старшего возраста» Л.А.Сидорова. Чебоксары, 2001г.
2. «Казахская литература» И.Смирнова, Алматы 2000г.
3. «Народные сказки» В.Б.Захаров. Алматы 2003г.
4. «Сказки народов мира» Под ред. М.М.Сулейменова. Алматы 2002г.
5. Хрестоматия по детской художественной литературе казахских авторов Г.А. Карбушева. Алматы «Рауан» 1990г.

Использование ИКТ в работе с детьми с особыми образовательными потребностями

*Буравлева Е.В., Харитонова Т.А., КГКП я/с №53 «Алмагуль»
воспитатели*

«Важно продолжить работу по развитию цифровых образовательных ресурсов, подключению к широкополосному Интернету и оснащению видеоборудованием наших школ. Необходимо обновить программы обучения в техническом и профессиональном образовании с привлечением работодателей и учетом международных требований и цифровых навыков. Нужно продолжить реализацию проекта «Бесплатное профессионально-техническое образование для всех» [1, с 15]

Двадцать первый век – век современных инновационных технологий и новейших информационных ресурсов. Применение информационно – коммуникативных технологий в воспитательно-образовательном и коррекционном процессе в дошкольной организации - одна из актуальных задач для современной дошкольной педагогики. Процесс современного обучения предполагает владение компьютером, умение работать на интерактивной доске в дошкольной организации. В связи, с чем особенно важно создание системы работы с использованием компьютера для развития ребенка, формирования у него психологической готовности к жизни и деятельности в обществе, широко применяющем информационные технологии.

Классические образовательные программы предоставляют огромные возможности для развития и воспитания детей. Однако приходится констатировать, что применяемые методы и средства обучения дошкольников с особыми образовательными потребностями в ДО не позволяют раскрыть заложенный в них потенциал. Внедрение информационно – коммуникативных технологий эффективный способ решения этого вопроса. Прежде всего, следует помнить, что недостаточно приобрести современную технику, важно уметь работать с ней так, чтобы она приносила пользу. В частности, надо уметь воспользоваться возможностями нового оборудования в ходе непосредственно

образовательной деятельности с детьми. В отличие от обычных технических средств обучения детей с ООП ИКТ позволяют не только познакомить ребенка с большим количеством готовых, отобранных, соответствующим образом организованных знаний, развивать интеллектуальные, творческие способности, но и, что особенно важно и актуально в дошкольном возрасте, формировать умение самостоятельно приобретать новые знания. В образовательном процессе ИКТ способно влиять на всестороннее развитие детей с ООП. На практике, мы используем презентации и демонстрация видеofilмов в образовательной области «Познание», которые дают возможность не только увидеть, но и услышать звуки природы, общественной жизни, животного и предметного мира. Используем развивающие игры («Что лишнее?», «Цепочка», «Назови одним словом и т.д.) которые способствует развитию речи детей. Интернет ресурс позволяет принимать участие детям и воспитателям в творческих конкурсах по различным направлениям. [2, с 9]

Организация сюрпризных моментов в организованной учебной деятельности благодаря современным технологиям для детей стали более доступны, красочны и ярки. Например: в образовательной области «Коммуникация» в разделе «Развитие речи» используем электронные наглядности (презентации), что способствует качественному образованию детей. Так же в нашей дошкольной организации имеется свой персональный сайт, на котором размещается информация о нашем учреждении, полезные советы и последние новости жизни детского сада, что позволяет привлечь даже самых занятых родителей к активному включению в образовательно-воспитательный процесс своего ребенка.

Использование ИКТ в воспитательно-образовательном процессе дошкольников с ООП позволяет:

- ✓ С помощью экрана представить информацию в образном виде, понятном дошкольникам с ООП;
- ✓ Возможности презентации (движения, звук, мультипликация) позволяют удерживать внимание ребенка с ООП более продолжительное время;
- ✓ Решение проблемных задач, поощрение детей компьютером за правильное решение стимулируют их познавательную активность;
- ✓ Дает возможность обеспечить индивидуальный подход к каждому ребенку;
- ✓ Активная работа за компьютером, выполнение заданий на интерактивной доске вселяют в ребенка с ООП уверенность в себе, в то, что он многое может. [3, с 48]

Использование ИКТ позволяет развивать у дошкольников с ООП умение ориентироваться в информационных потоках окружающего мира, на практике овладевать способами работы и обмена информацией с помощью современных технических средств. Включение ИКТ в воспитательно-образовательный процесс предоставляет педагогам возможность перейти от объяснительно – иллюстрированного способа обучения к

деятельностному, при котором ребенок становится активным субъектом, а не пассивным объектом педагогического воздействия. Это способствует формированию компетентностно развитой личности, развивать креативное мышление, умственное и речевое развитие.

В последнее время существенно изменилась скорость восприятия информации за счет концентрации внимания на зрительных образах. Современные дети отлично адаптируются в цифровом мире. Их сознание способно воспринимать большой объем визуальной информации в виде картинок, рисунков, ярко оформленных текстов, быстро сменяющихся слайдов. Новые информационные технологии позволяют строить познавательный процесс на основе зрительного (графика, анимация, текст), слухового (звук, видео) и осязательного (клавиатура, интерактивная доска) восприятия.

Кроме того, для такого устройства должны быть доступны интерактивные задания, развивающие игры – одним словом, ресурсы, которые нужны педагогу для работы с воспитанниками. Это особенно актуально, если воспитатель вынужден пользоваться только готовыми заданиями.

Не все новые виды интерактивного оборудования могут похвастаться такой полезностью. Разработка методик их применения - вопрос времени, но проблемы с ресурсами оказываются в т.ч. в ходе образовательной деятельности с дошкольниками. Кроме того, такие доски распознают одновременно несколько касаний, дети могут работать у доски вдвоем или втроем, что позволяет организовать групповые формы занятий на интерактивной доске.

Постоянная смена видов деятельности и обилие наглядной информации – неотъемлемая часть образовательного процесса в дошкольной организации, но современного ребенка дошкольного возраста все труднее привлечь и удивить традиционными средствами: картинками, игрушками, разрезными моделями, складными кубиками. Дети, уже знакомые с компьютером, требуют при организации занятия особого внимания и особых средств воздействия. Но при использовании ИТК на занятии, педагогу необходимо помнить, современные средства обучения не должны заменить традиционные средства, а позволяют их грамотно дополнить.

Применяя ИКТ в коррекционной работе с детьми с ООП, мы ставим перед собой, возможность оптимально решить задачи:

- ✓ формировать положительного эмоционального фона в процессе ОУД;
- ✓ воспитывать самостоятельность, ориентацию на положительный результат;
- ✓ развивать высшие психические процессы – память, внимание, мышление, воображение, восприятие;
- ✓ обучать основам практической деятельности на ПК.[4, 50]

Необходимо помнить, что ни одна компьютерная технология, как бы она ни была эффективна, не заменит живого общения с детьми. Компьютерные технологии в ОУД не цель, а инструмент педагога, средство, активизирующее воспитательно-образовательный и коррекционный процессы. Так, применение презентаций, видеороликов на занятиях позволяет работать с материалом, соотносимым с реальными жизненными условиями, а также моделировать такие ситуации, которые нельзя или сложно увидеть в повседневной жизни. Что позволить наиболее эффективно организовать учебную деятельность детей с ООП. Корректировать особенности их развития, дать наиболее полные знания и представления об окружающем мире, тем самым решить поставленные задачи в ГОСДВО.

Литература:

- 1.Послание президента Назарбаева народу Казахстана «Новые возможности развития в условиях четвертой промышленной революции»
2. Вренев Е. П. Использование компьютерных технологий в работе коррекционного педагога ДОУ / Вренева Е. П. // Коррекционная педагогика, 2008. - № 4. - С. 50-53.
3. Деревяго Т. Н. Влияние современного информационного поля на развитие личности ребенка с проблемами в развитии. //Логопедия сегодня, 2013. - № 2. - С. 9-15.
4. Никольская И.А. Информационные технологии в специальном образовании / Никольская И.А. // Коррекционная педагогика, 2004. - № 2(4). - С.47-50.
5. Соколенко Г. В. Информационные технологии в образовании учащихся с ограниченными возможностями здоровья. // Коррекционная педагогика: теория и практика, 2013. - № 4. - С. 83-87.

Информационная компетентность современного педагога

*Габриэль М.В., Ключева Е.И., К ГКП № 63 «Мәлдір»
воспитатели высшей категории*

Информационные технологии в наше время развиваются стремительно. У современного педагога есть проблемы в формировании и развитии информационной компетентности. Поэтому актуальным становится целеноправленное формирование информационной культуры человека, начиная с первых ступеней образования, обучения и социализации личности. Информационно-коммуникативные технологии не могут заменить традиционные образовательные технологии, но органично сочетаются с ними и эффективно усиливают воспитательный, развивающий, образовательный эффект и поднимают образование на новую ступень. Информационная культура-это умение целеноправленно

работать с информацией и использовать для её получения, обработки и передачи, используя компьютерную информационную технологию, современные технические средства и методы.

Информационная культура педагога проявляется в следующем.

- в умении использовать различные технические устройства (от телефона до компьютера и компьютерных сетей.
- в способности владеть информационными технологиями.
- в умении поиска информации из газет, из компьютерных коммуникаций.
- в знании различных методов обработки информации.
- в умении представлять информацию в понятном виде.

Современные дети родились и живут в информационном обществе, где информационно-образовательная среда формируется и функционирует, начиная с первого звена непрерывного образования дошкольных образовательных учреждений, главная задача которых заложить потенциал обогащённого развития личности ребёнка и подготовить его к жизни в информационном обществе. Формирование и совершенствование информационной культуры детей должно проходить под руководством квалифицированных педагогов. Поэтому необходима специальная целенаправленная подготовка. Которая включает в себя владение специалистом умениями интеграции новых информационных технологий, методами и приёмами профессиональной деятельности, умениями для эффективного достижения образовательных целей с использованием компьютерной техники.

Педагог должен:

- обеспечить педагогически обоснованный выбор форм, средств и методов работы исходя из психофизиологической и педагогической целесообразности, используя современные образовательные технологии, включая информационные, а так же цифровые образовательные ресурсы.
- вести поиск, разрабатывать и использовать в образовательном процессе электронные учебные материалы (обучающие игры, программы, мультимедийные презентации, слайд-шоу, оценочно-диагностические средства образования, тексты)
- применять современные информационно-педагогические технологии продуктивного дифференцированного, развивающего обучения, реализовывать компьютерный подход к образованию воспитанников.
- уметь пользоваться текстовым редактором (печатать текст, копировать, менять шрифт, цвет и т. д.): создавать таблицы и презентации, освоить слепой 10-пальцевый метод печатания, создавать электронные таблицы и работать с ними.
- использовать мультимедийное оборудование в своей профессиональной деятельности.
- реализовывать возможности интернета для повышения

педагогического мастерства, изучение передового педагогического опыта, взаимодействие с родителями детей.

- учитывать специфику развития интересов потребностей детей, а так же их потребности в поисковой творческой деятельности.

Всё перечисленное должно базироваться на осознании роли информации в обществе, знании законов информационной среды и понимании своего места в ней, владение новыми информационными технологиями.

Овладение информационной культурой-необходимое условие эффективного образования и последующей успешной профессиональной деятельности педагога, развития творческого потенциала его личности, профессиональная подготовки и повышение квалификации.

Литература:

1. Сергун П.П. Информационная культура человека в 21 веке// журнал: Правовая культура - 2014.

2. Семенцова О.В. Создание информационно-образовательной среды школы// Фестиваль педагогических идей - 2014.

3. Чурашева О.Л. Информационная культура современного человека// журнал: Теория и практика общественного развития - 2014.

Дошкольное образование: инновационный опыт, проблемы и перспективы

*Галле Н.В., КГКП детский сад «Алпамыс»
воспитатель*

Сформированная в Казахстане в течение многих десятилетий система дошкольного образования в настоящее время претерпевает серьёзные изменения. Изменения были необходимы в связи с пониманием важности именно дошкольного образования для дальнейшего успешного развития и обучения каждого ребенка, обеспечения качественного образования детей дошкольного возраста.

Инновационная деятельность в образовании имеет свои особенности. Первая особенность заключается в том, что субъектами инновационного процесса являются дети, родители и педагоги.

Часто причиной болезней человека является стресс, который он получил в младенчестве или раннем детстве. И трудно представить себе более стрессовую ситуацию в жизни ребенка, чем отрыв от привычной домашней обстановки и приход его в детский сад. Негативный опыт адаптации к дошкольному учреждению может отразиться и на физическом, и на психическом здоровье ребенка, и на адаптации к школе, а, возможно, скажется и в более поздние возрастные периоды. Поэтому сегодня любой уважающий себя и свое дошкольное учреждение руководитель должен

задуматься над тем, как проходят мероприятия адаптационного периода у него в учреждении и существуют ли они вообще.

1 июня начинается прием малышей во вторую младшую группу. Сегодня мы спокойно ожидаем этого дня. А совсем недавно мы находились в состоянии тревожного ожидания: опять будут слезы детей, беспокойство, а порой и агрессия родителей, нервозность воспитателей, рост заболеваемости. Перед моими глазами проплывают картинки из жизни группы в период адаптации: плачущие дети, бесцельно слоняющиеся по группе, где убраны почти все игрушки (за исключением резиновых зайцев и собак); воспитатель с общим полотенцем для утирания слез; полное отсутствие образовательной работы с детьми; выжидательная позиция воспитателей (все должны поплакать, переболеть и привыкнуть); формальное, «на глазок» ведение документации периода адаптации; отсутствие прогноза и анализа периода адаптации; нервные и настороженные родители за дверью группы. И как результат всего этого - большое количество детей со средней и тяжелой степенью адаптации, и наша обреченность при росте заболеваемости. Но так не должно быть! Детский сад не должен быть источником стресса для детей. Необходимо изменить существующее положение дел и создать новую систему мероприятий, которая снизит напряжение и нервозность, как детей, так и взрослых (родителей и педагогов). Возникла необходимость в инновации, обновлении и изменении, т.к. остро встала проблема периода адаптации, появились явные противоречия между желаемыми и реальными результатами.

Первое, с чего нужно начать, - это с полного изменения предметно-игровой среды второй младшей группы. Группу нужно обеспечить современными красочными игрушками, их должно быть много, дети должны свободно ими пользоваться, не спрашивая: «Можно?».

Второе - это кадры. Работники второй младшей группы - это лицо дошкольного учреждения, его визитная карточка. Почему-то так сложилось, что статус воспитателей второй младшей группы ниже статуса воспитателей других групп. Необходимо этот статус поднять. Для педагогов нужно провести семинар-практикум «Адаптация в жизни ребёнка». Мы видим, что проявление нехарактерных невротических симптомов у ребенка тревожит и пугает родителей. Они же отдают малыша в «чужие руки» и не знают, что с ним происходит в течение дня. Мы понимаем, что без тесной связи с родителями мы вряд ли добьемся каких-то положительных результатов. Я предлагаю проводить родительское собрание-практикум для родителей, которые только собираются привести своих малышей в детский сад. На собрании рассказывать родителям о периоде адаптации (просто и доступно), дать практические советы, как подготовить ребенка к дошкольному учреждению, как сделать момент расставания наиболее безболезненным, приводить примеры из опыта работы, попросить родителей набраться

терпения на период адаптации (часто именно у взрослых не хватает выдержки и сил), предложить приблизить домашний распорядок к распорядку детского сада, попросить не пугать детей детским садом и воспитателями и многое другое. Родителям раздать памятки «Несколько советов, которые помогут безболезненно оставлять малыша утром в группе», «Распорядок дня», «Ваш ребенок поступает в детский сад», где будет содержаться информация о времени работы детского сада, распорядке, правилах оплаты за содержание ребенка в дошкольном учреждении, указан телефон детского сада, имена и фамилии воспитателей, помощника воспитателя, заведующей, медсестры и другие сведения.

В первые дни пребывания ребенка в детском саду предложить родителям побыть вместе с ним в группе. Это, конечно, несколько усложняет работу воспитателей, но это будет лучше ребенку. Кроме этого разработать комплекс специальных игр (игры с воспитателем, подвижные игры, пальчиковые, дидактические), игр-занятий, элементов театрализованной деятельности, общения и других видов организованной деятельности, вводить их постепенно это помогает малышу научиться находиться рядом с другими детьми, слышать воспитателя, отзываться на его обращение. Каждую неделю добавляются новые виды деятельности (речевое развитие, конструктивная деятельность, физическое развитие и пр.). Я считаю, что особое значение в период адаптации имеет музыкальная и элементарная игровая деятельность. Музыка снимает напряжение у детей, расслабляет их. А игры дают возможность ребенку «прикрыться» взятым на себя образом, как бы защититься от окружающей его неизвестности.

Только комплекс мероприятий для родителей, детей и педагогов, обязательный анализ периода адаптации, выявление причин каждого конкретного случая средней и тяжелой степени адаптации обязательно даст положительный результат в воспитании и развитии ребёнка.

Эстетическое воспитание детей с нарушением речи через изобразительность

*Голик О. В., КГКП «Ясли-сад № 6 «Алданыш»
воспитатель*

Уже с раннего возраста у ребенка должно развиваться чувство прекрасного, высокие эстетические вкусы, умение понимать и ценить произведения искусства. Получая первые художественные впечатления, дети приобщаются к искусству, овладевают разными видами художественной деятельности, среди которых большое место занимают рисование, лепка, аппликация, конструирование. Изобразительная

деятельность интересна, увлекательна для дошкольников, так как она имеет возможность передать свои впечатления об окружающей действительности при помощи карандаша, красок, пластилина, глины, бумаги. Все это вызывает у ребенка чувство радости и удовлетворения от своего собственного участия [1, с 56].

Эстетическое воспитание – сложный и длительный процесс, особенно в условиях работы с детьми с нарушением речи. Недоразвитие речи, а чаще и общее недоразвитие, накладывает отпечаток на формирование у детей сенсорной интеллектуальной и аффективно-волевой сферы, отличается недостаточная устойчивость внимания, ограниченные возможности его распределения. У детей снижена вербальная память, страдает продуктивность запоминания. Они забывают сложные инструкции, элементы и последовательность знаний. У наиболее слабых детей низкая активность припоминания сочетается с ограниченными возможностями развития познавательной деятельности [3, с 102].

Так, предложенная логопедам тема, например, «Овощи», закрепляется на занятиях по ознакомлению с окружающим (экскурсия в овощной магазин), при чтении художественной литературы, на лепке, аппликации, рисовании (по произведению Тувима «Овощи»). Кроме этого при планировании изобразительной деятельности происходит объединение различных видов занятий в тематические блоки. Например, тема: «Праздник на джайляу» в старшей группе, может включить в себя занятия лепкой (фигуры людей, животных, посуду), орнаментальную роспись вылепленных изделий, аппликационные или живописные изображения пастбища, гор, неба, юрт.

Таким образом, несколько занятий с различными видами изобразительной деятельности могут завершаться составлением коллективной объемно-пространственной композиции с последующей сюжетно-дидактической, и далее – и далее сюжетно-ролевой игрой.

Сталкиваясь с трудностями при работе с этими детьми, мы обратились к позиции обновления детского сада, с формулированной в проекте концепцией дошкольного воспитания, выделяя в них гуманизацию целей и принципов образовательной работы. Чаще используем коллективные работы на самые разные темы, совместное творчество детей, а так же детей и взрослых. Предлагаем выполнять работы не на безликих белых листах, а на фоновой бумаге, а иногда с готовыми сюжетами, особенно в аппликации. Так же нами используются коллажи, объемная аппликация, оригами. Так, скомканный в руках ребенка квадратный лист папиросной бумаги станет великолепной розой, а скомканный клочок газеты – кудрявым барашком, салфетка – облаком на голубом небе. Широко используем метод сотворчества (воспитатель + дети) по системе семейного воспитания, то есть с опорой на взаимодействие, так как в нем участвуют дети разных уровней развития. Формы участия детей II уровня и III уровня различны. Ребенок III уровня может, во-первых, показать ребенку II

уровня, как нужно выполнять то, или иное задание, во-вторых, объяснить его дополнительно на словах и, в-третьих, проконтролировать действие. То есть, обучение другого, соединится с собственным обучением. Что касается ребенка II уровня развития, то он может использовать работу товарища в качестве поэтапного образца, а так же заимствовать способы и приемы работы. Итоги работы по изодетельности дают желаемые результаты, и кроме этого, у детей формируются отношения сотрудничества в форме деловых и личных контактов. [2, с 256].

Изодеятельность, как занятие, решает образовательно-воспитательные задачи. Закрепление их идет на ручном труде, а расширение и усложнение усвоенного программного материала производится в рамках вариативной части, в свободное время по интересам детей, учитывая их творческий потенциал.

Все это позволяет успешно решить поставленные задачи воспитания и развития, сформировать необходимые знания и умения, а наиболее эффективные приемы коррекции являются пригодными для предупреждения возможных осложнений в последующем школьном обучении.

Литература:

1. Дошкольное воспитание, 2011 год №10
2. Миронова С.А. «Развитие речи дошкольников на логопедических занятиях» 2007г.
3. Семья и детский сад, 1999год.

Современные технологии обучения и воспитания детей в дошкольном учреждении

*Гофман М.А, Сыздыкова Д.К., КГКП я/с «Алтын сақа»
воспитатели*

Процесс реорганизации системы образования не стоит на месте. Вот уже несколько лет, предъявляет высокие требования к организации дошкольного воспитания и обучения, интенсифицирует поиски новых, более эффективных психолого-педагогических подходов к этому процессу.

Инновационные процессы на сегодняшний день затрагивают в первую очередь систему дошкольного образования, как первоначальную ступень развития потенциальных способностей ребёнка. Реорганизация дошкольного образования, переход на новый качественный уровень не может осуществляться без разработки инновационных технологий.

В современной жизни происходят изменения в образовательных процессах: содержание образования усложняется, акцентируя внимание педагогов дошкольного образования на развитие творческих и интеллектуальных способностей детей, коррекции эмоционально-волевой

и двигательной сфер; на смену традиционным методам приходят активные методы обучения и воспитания, направленные на активизацию познавательного развития ребенка. В этих изменяющихся условиях педагогу дошкольного образования необходимо уметь ориентироваться в многообразии интегративных подходов к развитию детей, в широком спектре современных технологий.

Можно выделить следующие причины появления инноваций в дошкольном образовании: научные исследования; социокультурная среда – потребность дошкольных образовательных учреждений в новых педагогических системах; творческая вариативность педагогов; заинтересованность родителей в достижении положительной динамики в развитии детей.

Одним из самых актуальных веяний в современной дошкольной педагогике является внедрение экспериментов. Данная тенденция позволяет в полной мере удовлетворить любознательность современных детей.

Ниже представлены опыты и эксперименты, которые можно проводить вместе с детьми для расширения их представлений о мире, для интеллектуального и творческого развития ребенка.

Как проткнуть воздушный шарик без вреда для него? Ребенок знает, что если проколоть шарик, то он лопнет. Наклейте на шарик с двух сторон по кусочку скотча. И теперь вы спокойно проткнете шарик через скотч без всякого вреда для него.

"Подводная лодка" №1. Подводная лодка из винограда

Возьмите стакан со свежей газированной водой или лимонадом и бросьте в нее виноградинку. Она чуть тяжелее воды и опустится на дно. Но на нее тут же начнут садиться пузырьки газа, похожие на маленькие воздушные шарики. Вскоре их станет так много, что виноградинка всплывет.

Но на поверхности пузырьки лопнут, и газ улетит. Отяжелевшая виноградинка вновь опустится на дно. Здесь она снова покроется пузырьками газа и снова всплывет. Так будет продолжаться несколько раз, пока вода не "выдохнется". По этому принципу всплывает и поднимается настоящая лодка. А у рыбы есть плавательный пузырь. Когда ей надо погрузиться, мускулы сжимаются, сдавливают пузырь. Его объем уменьшается, рыба идет вниз. А надо подняться - мускулы расслабляются, распускают пузырь. Он увеличивается, и рыба всплывает.

"Подводная лодка" №2. Подводная лодка из яйца

Возьмите 3 банки: две пол-литровые и одну литровую. Одну банку наполните чистой водой и опустите в нее сырое яйцо. Оно утонет.

Во вторую банку налейте крепкий раствор поваренной соли (2 столовые ложки на 0,5 л воды). Опустите туда второе яйцо - оно будет плавать. Это объясняется тем, что соленая вода тяжелее, поэтому и плавать в море легче, чем в реке. А теперь положите на дно литровой банки яйцо.

Постепенно подливая по очереди воду из обеих маленьких банок, можно получить такой раствор, в котором яйцо не будет ни всплывать, ни тонуть. Оно будет держаться, как подвешенное, посреди раствора.

Когда опыт проведен, можно показать фокус. Подливая соленой воды, вы добьетесь того, что яйцо будет всплывать. Подливая пресную воду – того, что яйцо будет тонуть. Внешне соленая и пресная вода не отличается друг от друга, и это будет выглядеть удивительно.

Как достать монету из воды, не замочив рук? Как выйти сухим из воды? Положите монету на дно тарелки и залейте ее водой. Как ее вынуть, не замочив рук? Тарелку нельзя наклонять. Сложите в комок небольшой клочок газеты, подожгите его, бросьте в пол-литровую банку и сразу же поставьте ее вниз отверстием в воду рядом с монетой. Огонь потухнет. Нагретый воздух выйдет из банки, и благодаря разности атмосферного давления внутри банки вода втянется внутрь банки. Теперь можно взять монету, не замочив рук.

Цветы лотоса: вырежьте из цветной бумаги цветы с длинными лепестками. При помощи карандаша закрутите лепестки к центру. А теперь опустите разноцветные лотосы на воду, налитую в таз. Буквально на ваших глазах лепестки цветов начнут распускаться. Это происходит потому, что бумага намокает, становится постепенно тяжелее и лепестки раскрываются.

Литература:

1. Детство: Программа развития и воспитания детей в детском саду. /Под редакцией Бабаевой Т.И., Михайловой З.А., Гурович Л.М. – СПб.: Детство-Пресс, 2000.

2. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.

Нравственно-патриотическое воспитание детей дошкольного возраста в условиях реализации национальной идеи «Мәңгілік Ел»

*Грабова В.П., КГКП я/с «Балақай»
методист*

Важнейшим периодом в жизни человека в дошкольном возрасте, для формирования основ и заложения личности культуры, для освоения моральных и нравственных ценностей общества создаются предпосылки познания нравственных ценностей общества, воспитания гражданских чувств.

В современной образовательной организации одним из приоритетных направления является нравственно- патриотическое воспитание. Согласно ГОСО[1] в образовательной области «Социум» целью является: воспитание любви к Родине, уважения к старшим, позитивного поведения

и доброжелательного отношения к окружающим. Перед педагогом ставятся следующие задачи: соблюдение традиций и обычаев, знание и уважение истории, быта казахского народа; расширение представления о том, что Казахстан наш общий дом, а так же уважение традиций, культуры других народов; формирование интереса к различным видам труда и творчества; воспитание основ безопасного поведения в быту, обществе и природе.

По инициативе управления образования с февраля месяца 2016 года я/с «Балакай» реализует проект «Айбар». Согласно стратегии развития детского сада в проекте «Нравственно-патриотического воспитания детей дошкольного возраста в условиях реализации национальной идеи «Мәңгілік Ел» разработана классификация, определены цели, задачи, основные направления работы, составлен план поэтапной реализации проекта, работа организована по принципу «От простого к сложному», ведется систематически и последовательно через модель интеграции пяти образовательных областей.

В работе по реализации образовательной области «Здоровье» педагоги используют авторские методики и разработки, проводят спортивные состязания «Бір отбасы, бір ел» в рамках реализации проекта «Профилактика и коррекция плоскостопия», закрепляют с детьми новые формы закаливания. Разработано и утверждено методическим советом отдела образования методическое пособие: «Организованная учебная деятельность – одна из форм физкультурно-оздоровительной работы в детском саду». Открытый многофункциональный корт на территории детского сада силами родителей позволил более качественно проводить третий час физкультуры на свежем воздухе.

За истекший период времени заболеваемость в детском саду снизилась, что свидетельствует о результативности работы по данному направлению. Работа с родителями по ЗОЖ, применение новых форм совместной деятельности, коллективный семейный туризм подняли на новый уровень работу по здоровьесберегающим технологиям и укреплению здоровья ребенка в детском саду.

В образовательной области «Познание» включены мероприятия и работа, направленная на изучение истории Казахстана, родного края. Проведение исторических реконструкций и инсталляций, посвященных Государственным праздникам: Дню Независимости Республики Казахстан, Дню Первого Президента РК, Дню благодарности, Дню Ассамблеи народа Казахстана. в рамках этой работы в детском саду работает единственный в области Зал дружбы, открыт Уголок Первого Президента РК, проводится ежегодный флешмоб в День благодарности и праздничное шествие 1 декабря.

Главным результатом работы по этому направлению является воспитание чувства гражданственности и патриотизма у дошкольников.

Реализация деятельности проводится через учебную деятельность, интеграцию системы дополнительного образования, работу с родителями.

Программы по этнопедагогике и полиязычию помогают инструкторам по физической культуре и воспитателям использовать национальные подвижные игры разных народов.

Эффективно процесс нравственно-патриотического формирования происходит при комплексном использовании средств патриотического воспитания дошкольников: народного искусства, фольклора, детской литературы, музыки, игры и т.д. В образовательной области «Творчество» через реализацию программы по поликультурному развитию личности дошкольника. Используются различные формы вовлечения родителей в образовательный процесс. Участие родителей в создании предметно-развивающей среды, организация различных конкурсов: это занятия по этнопедагогике, совместные научные и творческие проекты с родителями «Тайказан», «Куклы народов мира», «Ремесла Казахстана», Театрально - музыкальный айтыс «Қазақстан – достық мекені» проект «Как я провел лето» и т.д.

Результатом работы по данному направлению является развитие интереса к народам, проживающим на территории Казахстана, формирование уважения и толерантности к разным национальностям и их культуре.

В образовательной области «Коммуникация» работа в рамках проектной деятельности по полиязычию. Это работа по программе триязычия со второй младшей группы, по УМК для второй младшей группы, разработка электронных пособий и игр для развития триязычия, недели казахского, русского и английского языков. Результатом работы в данном направлении становится развитие языковой компетентности и мотивации к дальнейшему языковому обучению в школе.

В образовательной области «Социум» военно-патриотическое воспитание дошкольников. Ежегодно в детском саду для реализации данного направления проводятся конкурсы военно-патриотической песни, конкурсы инсценированных театральных постановок, совместное проведение управлением ЧС Дня ГО, встречи с пожарными и сотрудниками ЧС, встречи с ветеранами ВОВ и тружениками тыла, Парад войск детского сада, возложение цветов к мемориалу «Вечный огонь», совместная военизированная игра с родителями «Сарбаз». Результатом деятельности в данном направлении является воспитание будущих защитников отечества, чувства гражданственности и любви к своей Родине.

Результат реализации проекта:

Областной фотоконкурс «Я патриот Казахстана» в номинации «Память поколений»- второе место.

В областном конкурсе видеороликов «Бала дегенбірбақыт» среди педагогических работников Карагандинской области- второе место.

Приняли участие в выпуске информационно методического сборника материалов «Патриотическое воспитание: традиции, преемственность, опыт» куда вошел сценарий театрально-музыкального айтыса на тему «Қазақстан – достық мекені», посвященный Дню Независимости РК.

Принимали активное участие в проведении областных семинаров: Областной семинар на тему: «Нравственно патриотическое воспитание детей дошкольного возраста в условиях реализации национальной идеи «Мәңгілік Ел». Дети старшего дошкольного возраста показали и поделились запасом знаний в организованной учебной деятельности: «Покорители космоса - наши земляки!» и научно познавательной игре «Ғарыш айлағы». Показали свои умения в музыкально-спортивной композиции и национально-спортивной игре «Ардақты атамекенім, Отаным – Қазақстаным».

Детскими лабораториями игровой научной экспериментальной деятельности Гном «Изо студия» и «Мода» проведены мастер классы: «Через тернии к звездам» и «Космическая мода»

На встрече участников реализации проекта «Айбар» в учебно-методическом центре Карагандинской области получили положительную оценку за творческий отчет с демонстрацией видео презентации о проделанной работе за истекший период времени.

Воспитателем Абдикаликовой М.Т. и Абдрахмановой А.К. дети в парадной форме в торжественной обстановке в организованной учебной деятельности на тему: «Любимый народом Президент» закрепляла знания детей о Первом Президенте Республики Казахстан, дети проявляли себя в чтении стихотворений о Родине, поздравляли всех с предстоящими праздниками, дарили пожелания.

В группах созданы и периодически обновляются и дополняются игры и уголки по патриотическому воспитанию. Для разностороннего развития ребенка и организации содержательно образовательной деятельности - созданы условия для самостоятельной продуктивной деятельности: конструирования, рисования, лепки, создания разного рода поделок, макетов.

Размещены по принципу гибкого зонирования с учетом детских интересов, индивидуальных потребностей и дифференцированного подхода.

Эффективность работы по гражданско-патриотическому воспитанию возможна лишь при условии постоянной консолидации всех участников образовательного процесса и создания развивающей среды патриотической направленности.

Только тесное взаимодействие педагогического коллектива, детей, родителей и всех заинтересованных структур может привести к успешному решению поставленных задач.

Литература:

1. ГОСО дошкольного воспитания и обучения РК №292 МОН РК Астана 2016 год.
2. Белая К.Ю. 200 ответов на вопросы заведующей дошкольным садом. - Москва. Изд. АСТ. 1997.
3. Петрова В.И., Стульник Т.Д. Нравственное воспитание в детском саду Москва 2008 год.

Применение современных игровых пособий в дошкольных организациях

*Григорьева А.Н., КГКП ясли- сад №23 «Ақниет»
воспитатель*

Развивающие игры в детском саду - неотъемлемая часть воспитательного процесса. Игра - особенная форма познания окружающего мира, которая позволяет ребенку в самой упрощенной форме узнать об окружающем мире и получить новый опыт. Для детей дошкольного возраста игра имеет самое главное значение: игра для них это учеба, труд, а также серьезная форма воспитания. Игра для детей дошкольного возраста является способом узнать как можно больше об окружающем мире. [4]

Цель воспитателя - обогащать игровой опыт каждого ребенка, повышая тем самым влияние игры на его развитие. В настоящее время появилось очень много разработок и методик с применением новых развивающих игр. Игра, была и остается основным видом деятельности в дошкольном возрасте. Именно через игру ребенок познает окружающий мир. Поэтому необходимо, что используемые игровые пособия были интересны современному ребенку и отвечали всем стандартам образования. На сегодняшний момент нам хотелось бы представить самые последние игровые пособия, которые мы применяем в своей практике:

1. Логические блоки Дьеныша - Первое впечатление, которое появляется у любого человека, что это самый обычный набор строительного материала. Но, это обманчиво, так как благодаря этому пособию развиваются логическое, математическое и пространственное мышление. еще одна уникальность данного пособия заключается в возможности его применения на практике с детьми раннего дошкольного возраста. [3]

В данном пособии сорок восемь объемных геометрических тел и все эти фигуры разные, нет ни одной повторяющейся. Фигуры различаются по цветам, форме, размеру и толщине. Исходя из характеристик данного пособия мы можем предложить детям много интересных аналитических задач на сравнение, обобщение, классификацию, умение кодировать и

декодировать информацию. Благодаря использованию данного игрового пособия дети научатся:

- Находить и называть свойства объектов, сходство и различия. Высказывать свое мнение и подкреплять его своими доводами, доказывать и отстаивать свою точку зрения.

- Понимать и осознавать пространство.

- Самостоятельно решать задачи учебного и практического плана.

- Идти к поставленной цели, справляться с возникшими трудностями, проявлять самостоятельность в выборе решений.

- Выполнять мыслительные операции, мыслить логически

- Развивать интеллектуальные и творческие способности, воображение и фантазию, навыки моделирования и конструирования.

2. Развивающие игры Воскобовича

Самые первые игры Воскобовича появились еще в 90-х. «Геокоонт», «Игровой квадрат» (сейчас это «Квадрат Воскобовича»), «Складушки», «Цветовые часы» сразу привлекли к себе внимание педагогов и заняли особенное место среди игровых пособий того времени. С каждым годом ассортимент разнообразия игр рос и вышли новые, такие как «Прозрачный квадрат», «Прозрачная цифра», «Планета умножения», а также серии «Чудо - головоломки», «Математические корзинки». Следом появились и методические сказки. На сегодняшний момент многие игровые пособия пережили «второе рождение», их производят с учетом современных требований. К достоинствам развивающих игр В.В. Воскобовича можно отнести такие качества как многофункциональность, можно решать большое количество образовательных задач. Благодаря этим играм ребенок:

- Знакомится и запоминает буквы и цифры,

- Приобретает навыки количественного и порядкового счета,

- Учится складывать буквы в слоги, слоги в слова. Получает первые навыки чтения;

- Узнает и запоминает цвет или форму;

- Учиться ориентироваться в пространстве;

- Тренирует мелкую моторику рук;

- Развивает речь, мышление, внимание, память, воображение. [2]

3. Это различного вида конструкторы. Из них хотелось бы выделить конструктор «ТИКО». Это Трансформируемый Игровой Конструктор для Обучения. Он представляет собой набор из ярких плоскостных фигур выполненных пластмассы, которые соединяются между собой шарнирами. В результате для ребенка становится наглядным процесс перехода из плоскости в пространство, от развертки - к объемной фигуре и обратно. В игре с конструктором «ТИКО», ребенок запоминает не только названия и облик плоскостных фигур (треугольники равносторонние, равнобедренные и прямоугольные, квадраты, прямоугольники, ромбы, параллелограммы, трапеции, пятиугольники, шестиугольники и восьмиугольники, малышу

открывается мир призм, пирамид, звезд Кеплера. Внутри больших фигур конструктора есть отверстия, которые при сборе игровых форм выступают в роли окна или двери. Сконструировать можно огромное количество игровых фигур: начиная от дорожки и дома для кукол заканчивая животными, рыбами и птицами. Все зависит от разновидности набора этого конструктора. Наиболее актуальными для применения в дошкольных организациях являются наборы:

«Малыш» - который включает небольшие детали, удобные для маленьких ручек ребёнка. Из этого набора можно собрать большое количество разнообразных фигур. Это может быть мебель для кукольного дома или дороги, гаражи для детских автомобилей.

«Геометрия» - для сборки геометрических тел и позволяет составлять орнаменты и паркетные. Такого вида конструкторы очень редки и данная модель может пригодиться не только для детских игр при конструировании и показа эскизов национальных орнаментов. Дети самостоятельно могут попробовать свои силы в этом и сконструировать элементы некоторых орнаментов.

«Грамматика» - в данный набор входят все буквы русского алфавита и знаки препинания. Этот набор можно использовать при моделировании слов, целых предложений. В настоящее время вышла серия «Английский язык».

«Арифметика» - содержит цифры и математические знаки и позволяет составлять примеры на арифметические действия. [1]

Литература:

1. www.rantis.spb.ru/tiko.htm - сайт производителя конструкторов «ТИКО»

2. Демидова Н. В. «Развивающие игры Воскобовича». Образовательные проекты «Совёнок» для дошкольников. – 2013. – № 5.

3. Петрова И. В. Сенсорное развитие детей раннего и дошкольного возраста: Методическое пособие. М: ТЦ Сфера, 2012.

4. Т. И. Ерофеева, Л. Н. Павлова, В. П. Новикова «Математика для дошкольников» - М.; Просвещение 1992г.

Мектепке дейінгі естіяр жастағы балалардың тілінің және жан-жақты дамуындағы дидактикалық ойындардың рөлі

Даткина А.А., «Алтын сақа» балабақшасы КМҚК тәрбиеші

Мектеп жасына дейінгі балалардың ақыл- ой жағынан дамытудың негізгі мақсаттарының бірі-сөйлеу қабілеттерін дамытып, сөздік қорларын, тіл байлықтарын дамыту болып табылады. Балалардың ойлау қабілеттері мен сөйлеу қабілеттерін ойлап, ой еңбегіне тәрбиелеу тәрбиеші

педагогтарға оңай емес. Ол үшін тәрбиешілер балаларға үйрету кезінде педагогикалық әдістемелерді, әр-түрлі дидактикалық ойындар кеңінен қолданылады. Бұл ойындарда жаңа материалдарды қайталау, дамытып бекіту жүйелері іске асырылады.

Сонымен қатар балалар білім аулада ойындарды қайталау арқылы жақсы қасиеттерді үйреніп, бойларына сіңіреді. Дидактикалық ойындардың бағдарламалық мақсаты, мазмұны, ережелері болады. Сонымен бірге тіл дамытудағы ойындарда бір топ сөздер қолданылады. Оның мақсаты – осы сөздерді бала игеру керек. Тәрбиешінің мақсаты балалардың жиілігіне тура келетін сөзбен айтуға аудару. Барлық балаларды тәрбиеші ойынға қызықтырып, белсенді араластыра алуы керек. Тәрбиеші дидактикалық ойындарда балалардың зейінін қажетті нәрсеге аударып, естерінде сақталуы үшін берілген заттар, олардың аттары туралы түсінік қалыптастырады.

Біз егер заттың атын бекітетін болсақ, сол затты балаларға көрсету керек, ал заттың сапасын бекітетін болсақ, оның түрі түсі анық көрініп тұруы керек.

Мектепке дейінгі мекемелерде ойынға қажетті заттар, балалардың жас ерекшеліктеріне сай қолданылатын жабдықтардың ашық түстерде, түрлі бояуда, әдемі болған жөн. Сонымен бірге заттар саны балалардың бәрін ойынға тарту үшін жеткілікті етіп алынады.[4, 56-б]

Қоршаған ортаны тануда дидактикалық ойындарда табиғаттың табиғи заттары (жеміс- жидектер, гүлдер, тастар, құмдар, т.б.) өсімдіктер мен хайуанаттардың бейнеленген суреттері, үстелде ойналатын ойындар мен арқылы ойыншықтар пайдалынады. Балалар дидактикалық ойындар арқылы қоршаған ортаның қасиеттерімен танысады. Мектепке дейінгі естіяр жастағы балаларға, заттардың салыстыра және олардың бөлшектерін тани білуге арналған дидактикалық ойындарды ойнатуға болады.

«Қай ағаштың жапырағы екенің айт», «Затты сипаттау арқылы тану», «Мынаның не екенін тап», «Мынау не?» т.б. сөз арқылы ойнайтын дидактикалық ойындары таныс жабдықтар арқылы ұйымдастырылады.

Жылдың екінші жартысында мектепке дейінгі естіяр жастағы балалар дидактикалық ойындарды бірте-бірте күрделендіру керек. Мысалы: заттарды ең алдымен сыртқы түрлі бойынша, содан соң ұстап көру арқылы, одан әрі баланың сипаттамасы бойынша, ең соңында жұмбақты шешуге берілген сұрақтар жөніндегі жауаптар бойынша тану. Өсімдіктер арқылы ойналатын дидактикалық ойындар кезінде балалардың оларға мұқиятты түрде қараушылығын тәрбиелеу қажет. Серуен кезінде баланың табиғи заттармен ойнаулары кеңінен қолданылады. Балалар құммен, сумен, қармен, ұсақ тастармен түрлі ойын ойнаған кезде табиғи

жабдықтардың сапа қасиеттерімен танысып, сезіну тәжірбиесін молайта түседі. Осындай (қар, су, құм т.б.) табиғи заттармен әр-түрлі ойындар барысында әңгіме жүргізіледі.

Еңбек әрекеттеріне байланысты ойындар да жұмыс күшімен ой күші жұмсалады. Балалар үлкендердің еңбегін түсінеді.

Мысалы: «кім не істеді?», «Кімге не керек?», «Жанұя» ойыны кезінде балалар тамақ жасауды, керекті құралдарды қалай пайдалану керектігін, тамақ пісіруге не керектігін біледі. Сонымен қатар мамандыққа байланысты суреттерді сипаттап айта алды.

Иә, адам сөйлесу, араласу арқылы көп біліп, мәдениетті тәрбие алады, ал балаларда осындай байлықтар игеру жолдары ойын арқылы жүзеге асады. Бұған Н.К.Крупскаяның «Ойын-мектеп жасына дейінгі балалар үшін оқу; ойын-олар үшін еңбек; ойын –олар үшін тәрбиенің басты формасы»-деген мәнді сөйлемдерге салды. Сондықтан сөздік дидактикалық ойындардың негізгі мақсаты балалардың тілін, оның ішіндегі ана тілін дамыту. [1, 89-б]

Балалар бақшасы- балалардың көп уақыт өткізетін орны, сондықтан балабақшада мектепке дейінгі жас балалардың тілін дамыту, көркем сөзге сүйіспеншілігін арттыру, көпшілікпен сөйлесе білуге үйрету, ойын анық, түсінікті тілмен жеткізе білу талап етіледі.

Дидактикалық ойындар ережесі бар ойындар. Бұл ойындарды кейбір зерттеушілер (А.В.Беляева, В.И.Григорьев) қолданылған материалдар сипатына қарай үш түрге бөледі.

- 1.Сөздік дидактикалық ойындар.
- 2.Сюжеттік-рөлді ойындар.
- 3.Үстел үсті ойындар.

Балалар алған білімдерін сөздік дидактикалық ойындар мен жаттығулар арқылы бекітеді. Сөздік дидактикалық ойындардың көбісі көрнекілік құралдарсыз өтеді. Балаларды оқытуда барлық әдіс-тәсілдерді қолданудың қажеті жоқ. Ойлау қабілетін тәрбиелеуде сөздерді талдауға, оны түсінуге, байланысын атауды қалыптастыруға, сөзге деген қызығушылықтарын арттырып, дұрыс сөйлеулеріне көңіл бөлу керек. Ойындарға естияр жастағы балалар ықыласпен қатысады, өздері жұмбақ құруды өте жақсы көреді тамақ әзірлеуде, үй жиһаздарын жинастыруда, т.б. іс-әрекетеріде, жұмбақтарды шешу барысында тәрбиеші балаларға заттардың қасиетін түсіндіруге күнделікті қолданып жүргеннен басқа ерекшеліктері мен айырмашылықтарын білдіреді және әрекет барысында оны көп адамдар жасай ма соны түсіндіреді. [2, 44-б]

Дидактикалық ойындар естияр жастағы балалардың білімін бекітіп, кеңейтеді, дамытып жаттықтырады. Сонымен бірге олар қортындылайды.

Сұраққа жауап беретін сөздік ойындар тиімді. Бұл балалар бақшасында, ата-аналар балалармен бос уақытарында жұмыстар жасағанда, әсіресе тіл кемістігін бар балалармен, яғни тілі әлі дұрыс жетілмеген балалармен тәрбиеші жеке жұмыс жасайды. Сонда сұрақ қоя отырып, жауап алатын сөздік ойындар, сурет, мазмұнды суреттер қолданылады. Ата –аналарына да жекеше жұмыс жасатуларына кеңес беру қажет.

Балалардың дыбысты есту қабілеттерін дамытуда дидактикалық ойындардың маңызы зор. Ойындарда балаларға ауызды жыбырлатып айтатындай сөзді айтқанын табу, сыбырлап айтқан сөзді табу талаптары, қойылады. Мысалы: «Тапшы, кім айтты?», «Тапшы мен не айттым?», «Жаңғырық», «Пойыз» ойындары. Жалпы айтқанда дидактикалық ойындардың бала өмірінде маңызы зор. Балалар осы ойындар арқылы білім алып, тәрбиеленеді, ақыл –ой қабілеттері, сөйлеулері дамиды. Естияр жасындағы балалар тобында басшы рөлді балалар өздері ойнайды, өз қиялдарымен ойынның нұсқасын өзгертулері мүмкін. тәрбиеші тек сырттай бақылап, ойынын ұйымдасқан шығармашылық түрде өтуіне көңіл бөледі.

Сонымен естияр жастағы балалардың дидактикалық ойындар тілін дамытып қана қоймай, олардың жан-жақты дамуына көп көмек тигізеді. [3, 21-б]

Пайдаланылған әдебиеттер:

- 1.Бородич А.М. «Методика развития речи детей». -1981
- 2.Бондаренко А.К «Д/и в детском саду». -1992
- 3.Сороокина А.И. «Д/и в детском саду». -1973
- 4.Усоцова Е.И. «Д/и в воспитании и обучении до школьников».-1976

Мектеп жасына дейінгі балаларға инновациялық технологиялар арқылы дәстүрден тыс шығармашылық ерекшеліктерін қалыптастыру

Дахина F.E., Аринбаева Ш.Қ., «Балақай» балабақшасы КМҚК тәрбиешілер

Мектеп жасына дейінгі балалардың эстетикалық талғамын, қиялын, шығармашылық қабілетін құрастыратын шығармашылық құзыреттілігін меңгерген бала тұлғасын дамыту, инновациялық технологиялар арқылы дәстүрден тыс шығармашылық ерекшеліктерін қалыптастыру

Тәжірибелік білім мен біліктілікті ұлғайту, балалармен жұмыс барысында жаңа жобаларды енгізу, сурет педагогымен интегралды

сабақтар өткізу. Ата-аналармен бірігіп жұмыс жасау, жаңа әдіс – тәсілдерді қолдану.

Қарапайым нәрсенің жаңаша қызметін ойлап шығарып, оларды бейнелеу өнеріне жаратып, таңқаларлық сурет салуға қолдану- бұл сондай тамаша!

Бейнелеу өнерінің дәстүрден тыс түрлерінің ішінде «көкеніс бастырмасы», жіп графикасы, бір басылымды сурет (монотипия), граттаж - тырнау, «сиқырлы» эбру әдісі-судың бетіне салынатын қызықты суреттер, аборигендік нүкте әдісімен сурет салу, тұзбен сурет салу, түрлі-түсті күрішпен-аппликациялар, тамшурмен сурет салу әдісі, нүктелер әдісі, пластилинография+аппликация әдісі, витраж, аборигендік нүкте әдісі, нейрографика әдісі, воскография әдісі, батик әдісі, сабынды көпіршіктер әдісі, қапталдау әдісі (торцевание) бар. Сурет салу барысында, осы аталған барлық әдістер балаларға өте ұнайды. Мұндай сабақтарда олар «әрекет етеді», жаңа нәрсені туындатады, өз әрекетінің нәтижесін көреді. Баланың аталмыш әдістермен жасаған жұмыстарының қайбірі де ерекше, бір-біріне ұқсамайтын әдемі, кез келген жоғары мақтау мен мадақтауға лайықты. Бейнелеу өнері шеберханасында жұмыс екі негізгі бағытпен жүргізіледі.

Бірінші бағыт балаларды бейнелеу өнерінің жадығаттарымен жұмыс істеудің жаңа әдістерін үйретуге байланысты.

Екінші бағыт балалардың қиялын, елестетуін, тілін дамытуға байланысты.

Бейнелеу өнерінің шеберханасы да дәстүрден тыс әдістеріне байланысты әрекет екі бағыттың мазмұнын біріктіріп қамтиды және көркем-шығармашылық іс-әрекеттің бірнеше ерекшелігі бар.

Біріншіден, мұндай сабақтар балалар мен ересектер арасында мазмұнды, құнды қарым-қатынастың негізін қалайды.

Екіншіден, көркем-шығармашылық іс-әрекет қуанышты, көтеріңкі көңіл-күй тудырады, жағымды эмоциялық жағдайды қамтамасыз етеді.

Үшіншіден, дәстүрден тыс сурет салу әдістері балалардың ұсақ қол қимылын дамытады, сондықтан оқу жылының басынан бастап-ақ оларды әр сабақта қолдану өте пайдалы. Баланың саусақтары бірден икемге көніп кетпейді, қылқаламмен дәл, нақты сызықты бірден түсіре алмайды. Ұсақ және дәл қимылды дамыту балаға тек өз ағзасын сенімді басқару үшін ғана керек емес. Қолдың ұсақ қимылы дамиды және оның бақылағыштық, талдаушылық, бұйырғыштық қабілетін дамытады.

Достық, татулық, бірлік ұғымдарын түсіндіру, өзара татулық сезімдерін дамыту, достықты қадірлей білуге тәрбиелеу.

Бейнелеу өнері – дәстүрден тыс әдістеріне байланысты әрекет, екі бағыттың мазмұнын біріктіріп қамтиды және шығармашылық қабілеттерін дамытады.

Оқу жылына перспективті тақырыптық жоспар құрылды. Жұмыс жоспарына тәрбиешілер; арнайы ойындар, көркем суреттерді қарастыру,

атақты қылқалам шеберлерімен таныстыру, балалардың жұмыстарынан «Төрт суретші» альбом құрастыру, сурет салу маманымен; интегралды сабақтар, қылқалам шеберлерінің өнер туындыларымен таныстыру, ата-аналармен бірігіп балалардың жұмыстарынан көрме ұйымдастыру қамтылды. Бейнелеу өнерінің дәстүрден тыс түрлерінің ішінде «көкөніс бастырмасы», «жіп графикасы», «бір басылымды сурет (монотипия)», «граттаж», «сия тамшысы» графикасы, «үрлеу» арқылы, «сиқырлы дақ», «жіп» графикасы, саусақпен, поролонмен, далаппен, нүктелер арқылы, тіс пастасы, мәуесекпен (тіс щеткамен), тамшуырмен (пипетка), ПВА желім мен тұз сияқты сиқырлы әдіспен сурет салу балаларға өте ұнайды.

Инновациялық білім беру құралдары уақытты тиімді және ұтымды пайдалануға мүмкіндік туғызады. Біріншіден, балалардың қызығушылығын арттырады, екіншіден, зейін қойып көрумен қатар, түсінбеген жерлерін қайта көруге, тыңдауға және алған мағлұматты нақтылауға мүмкіндік береді, сонымен қатар, бұлдіршіннің білім алу кезеңінде оқу қызметіне белсенділігін арттыра түседі.

21-ғасырдың баласы қандай болуы керек? Баланың өзін-өзі толық ашуына қалай көмектесуге болады? Оның шығармашылық өсуіне қандай жағдай туғызуға және өмірді бар қырынан тануға деген ұмтылысын қалай қанағаттандыруға болады? Баланың болашақта жетістікті, табысты болуы үшін біз не істеуіміз керек?

Осы және де басқа сұрақтар тәуелсіз Қазақстан Республикасының педагогтары мен ата-аналарын толғандырып отыр. Қазіргі уақытта алдыңғы қатарлы елдерде бала бойында шығармашылық, икемділік, ерекше ойлау, шексіз қиялдау және күтпеген ерекше шешімдер қабылдау сияқты қасиеттерді тәрбиелеуге негізгі көңіл бөлініп отыр.

Баланың бойында шығармашылықты және жоғарыда аталған қасиеттерді дамытуға бейнелеу өнерінің дәстүрден тыс түрлері өз ықпалын тигізеді. Ол көркемдік-шығармашылық әрекетінің негізі және оның дамуы болып табылады.

Бала кез келген әрекет барысында ғана емес, иек дамытушы әрекет барысында дамиды. Егер бала үлкендердің көрсеткенін қайталап қана отырса, мұндай әрекет репродуктивті қалыпта болғандықтан нәтижесі төмен болады. Керісінше, егер бала әртүрлі, ылғи өзгеріп отыратын жағдайларға белсенділікпен, шығармашылықпен, қызығушылықпен қатысса, ол үнемі дамиды.

Шығармашылық үрдісте интуиция, қиял, сонымен қатар тұлғаның мүмкіншіліктерін ашуға деген қажеттілік маңызды рөл атқарады. Сондықтан үй жағдайында, балабақша мен мектепте де балалардың көркемдік-шығармашылық әрекетіне кең көлемді жағдай туғызу керек.

Балалар сурет салғанды өте ұнатады. Бірақ қарындашпен, фломастермен, бормен, қылқаламмен ғана емес, өзінің сүйікті ісіне олар өзге де заттарды пайдаланады. Мысалы, алақан, саусақ, табандарымен, әртүрлі таяқшалар, жіптер, мәсуек, далаппен сурет салуды қызық көреді.

Қарапайым нәрсенің жаңаша қызметін ойлап шығарып, оларды бейнелеу өнеріне жаратып, таңқаларлық сурет салуға қолдану- бұл сондай тамаша!

Бейнелеу өнерінің дәстүрден тыс түрлерінің ішінде «көкөніс бастырмасы», жіп графикасы, бір басылымды сурет (монотипия), граттаж сияқты «сиқырлы» әдіспен сурет салу балаларға өте ұнайды. Мұндай сабақтарда олар «әрекет етеді», жаңа нәрсені туындатады, өз әрекетінің нәтижесін көреді. Баланың аталмыш әдістермен жасаған жұмыстарының қайбірі де ерекше, бір-біріне ұқсамайтын әдемі, кез келген жоғары мақтау мен мадақтауға лайықты.

Бала жұмыстарын талқылағанда үлкендер жомарттық танытуы тиіс. Мұндайда тәрбиешілер, ата-аналар, жақындар тарапынан көңіл бөлу мен қолдау, бала үшін маңызды екенін естен шығармау керек.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Т.А.Ильина. Педагогика. - Алматы, 1977.
2. Қ.Б.Сейталиев. Тәрбие теориясы. - Алматы, 1976.

Рухани жаңғыру – бүлдіршіндердің негізі болашаққа бағдары

Дүйсенбай Н.С., «Бақыт» №114 балабақшасы» КМҚК

Мен еліміз мықты, әрі жауапкершілігі жоғары ұлт болы үшін болашаққа қадам бұқаралық сананы дамытуда көзқарасымды ортаға салуды жөн көрдім.

Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мазмұны терең, ұлттық мүддеміз бен рухани құндылықтарымызды жандандыруға бағытталған мақаласы елім дейтін әрбір қазаққа ой салып, еліміздің болашағын айқындау бағытын ұстанып отыр. Еліміздің рухани кемелденуін негізге алған Елбасы мақаласында айтылған кемеңгерлік ойлар мен идеологиямызды нығайтуға қатысты ұсыныстар қазақ қоғамына ерекше серпіліс туғызғанын айрықша атап өткен жөн.

Мақаланың «Білімінің салтанат құруы» деп аталатын бөлімінде Елбасы «Білімді, көзі ашық, көкірегі ояу болуға ұмтылу- біздің қанымызда бар қасиет» деп, озық білім мен ғылымды игерген елдің келешегі зор болатынын, халықтың әл - ауқатының, экономикасының және басқа да салаларының тек білім мен ғылымның дамуы арқылы осы бір ауыз сөзімен ашып беріп отыр.

Сондықтан болар, мемлекет жүктеген міндеттер бойынша бүгінгі заманға сай, әлемдік деңгейдегі білім мен ғылымды игеруге барынша жағдай жасалғаны. Бұл ел мен жердің қасиетін бағалайтын ұлт болашағына сеніммен қарап, Ұлы даламыздың ұлағатын бойына сіңірген, туған топырақтың қадірін біліп, ауылын қадірлейтін және сол ауылдың

зиялысына айналатын тұлға ретінде қалыптастыру саясатын жүргізу болып табылады.

Сол себепті біз, ұстаздар қауымы осы аталған Елбасы бағдарламасын рухани кеңістігіміздің жаңаша жаңғыруының жарқын нышаны деп қабылдап отырмыз.

Қазақстандық патриотизімді әр баланың бойына сіңірудің өмірлік принциптері балабақшадан басталады. Халықты рухани жаңғыруға, руханиятқа, білім мен ғылымға үндеуі- үлкен көрегендік және ұлттың алға басуының кепілі. Бұл тәуелсіз еліміздің бақытты болашағы мен алаңсыз келешегі үшін рухани байлықтың кемел болғаны өте маңызды үрдіс болып табылады. Осыны ескере келе біздің мақсатымыз балаларды Отанды сүюге, туған жерін құрметтеуге, өз елін, тарихын білуге, жалпы адамзаттық құндылықтарды жалпы адамзаттық терең көзқарастарды сіңіру арқылы таным белсенділіктерін арттыруға бағыттау. Тәрбиенушілердің қабілеті: жалпы адамзаттық, мәдени аралық білімдері мен сыни ойлау, зерттеушілік дағдылары дамыған, отансүйгіш тұлға етіп қалыптастыру болып табылады.

Оқу қызметінде балалардың бойына мыналар қамтылады: жауаптылық, достық, ашықтық, оқуға қабілеттілік, жоғарғы адамгершілік құндылықтары бар, зияткерлік жеке тұлға ретінде тәрбиелеуге бағытталған.

Балаларды жалпы адамзаттық құндылықтарды қалыптастыру ол тәрбиешілердің үлесімен жүзеге аспақ.

Еліміздің ертеңгі болып табылатын Қазақстан жастарына патриотизм мен адамзаттық рух беру жолдары ұмыт қалмайды. Ал патриотизм Қазақ халқының мәдениетінен, тілінен салт- дәстүрінен бастау алып, қазақ елінің бүгінгі күні қол жеткізген жетістіктерімен жүзеге асуы тиіс.

Алдағы уақытта алған білімдері мен отбасылық тәрбиесі ғажайып түрде үндесе білген, ұлттық идеологиясы мықты ел болуымыз үшін бәріміз тек жақсылыққа ғана ұмтылып, барлық қасиеттерімізді ізелендіріп, санамызды рухани тәрбие беру, ізгілік беру ортасын құруымыз қажет. Құнды қасиеттерге ие болу үшін рухани тұрғыда үнемі жетілдіріп барынша дамытып отыруға тиістіміз

Педагогтардың яни біздің білім беру өзекті мәселеміз жас ұрпаққа – рухани тәрбие беру, ізгілікті білім беру ордасын құру. Құнды қасиеттерге ие болу, рухани бай алам болып қалыптастыру оның өмірге келген сәтінен басталуы керек.

Баланың жастайынан мейрімділік, адамгершілік қасиеттерін бойына сіңдіру біздің қолымызда.

Бала өмірінде күнделікті ойын барысында, оқу қызметінде бала жадына құю біздің берген білімізде. Күнделікті балаларға сөйлеуді дамыту, көркем әдебиет қызметтерінде жалпы жоғарғы адамгершілік қасиеттер қамтылады.

«Еліміздің күші жылуында- сәбиіміздің күші оның жылуында» демекші келе жатқан ұрпаққа дұрыс, саналы, тәрбие мен білім беруіміз тиіс.

Балаларды «Өзін-өзі тану» пәні арқылы жастайыннан отансүйгіштікке, әдептілікке, мейрімділікке, ұқыптылыққа, адамгершілік принциптерін болып саналады.

Рухани жаңғыру арқылы Қазақстан әлемі ел болып, адамгершілік құндылықтарымызды жадымызда ұстап, балаларымыздың бақытты жарқын болашақта өмір сүруіне тілекшімін.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. ҚР Президенті Н.Назарбаевтың «Болашаққа бағдар мақалаасынан.
2. Қазақ энциклопедиясы /1995-473 б.
3. Ұлттық рухани қалыптасуы /1982ж.
4. Ә.Бөкейханов -Алматы екінші кітап.

Эмоциональное воздействие народной игры в процессе нравственного воспитания

*Елышева Н. А., КГКП «Ясли-сад №6 «Алданыш»
инструктор по физической культуре*

Нация, которая не ведает своей истории, рискует уйти в небытие. Еще Цицерон говорил: «Не знать истории- значит всегда быть ребенком». «Мәңгілік Ел» является уникальной исторической миссией всех казахстанцев. [2, с. 201]

Народные подвижные игры являются традиционным средством педагогики. Испокон веков в них ярко отражался образ жизни людей, их быт, труд, национальные устои, представления о чести, смелости, мужестве. Желание обладать силой, ловкостью, выносливостью, быстротой и красотой движений. Проявлять смекалку, выдержку, творческую выдумку, находчивость, волю и стремление к победе. Многие передовые представители культуры (К.Д.Ушинский, Г.А. Виноградов) призывали повсеместно собирать и описывать народные игры, чтобы донести до потомков национальный колорит обычаев, оригинальность самовыражения народа, своеобразие языка.

По содержанию все народные игры лаконичны, выразительны и доступны ребенку. Они вызывают активную работу мысли, способствуют расширению кругозора, уточнению представлений об окружающем мире, совершенствованию всех психических процессов, стимулируют переход детского организма к более высокой ступени развития. Именно поэтому игра признана ведущей деятельностью ребенка- дошкольника.

В играх, не имеющих сюжета и построенных лишь на определенных игровых заданиях, также много познавательного материала, содействующего расширению сенсорной сферы ребенка, развитию его

мышления и самостоятельности действий. Так, например, в связи с движениями водящего и изменением игровой ситуации, ребенок должен проявить более сложную, т.е. мгновенную и правильную реакцию, поскольку лишь быстрота действий приводит к благоприятному результату («Тақия тастамақ», «Орамал»).[3 с 54]

Большое воспитательное значение заложено в правилах игры. Они определяют весь ход игры, регулируют действия детей и поведение, их взаимоотношения, содействуют формированию воли. Они обеспечивают условия, в рамках которых ребенок не может не проявить воспитываемые у него качества. Например: в игре «Балапандар», коршуны должны ловить лишь отставших цыплят и только после слов: «Мы идем с ней погулять, чудеса повидать». Игра требует внимания, выдержки, сообразительности и ловкости, умения ориентироваться, проявления чувства коллективизма, слаженности действий [1, с.89].

В народных играх много юмора, шуток, соревновательного задора, движения точны и образны, часто сопровождаются неожиданными веселыми моментами, любимыми детьми считалками и потешками. Они сохраняют свою художественную прелесть, эстетическое значение и составляют ценнейший, неповторимый игровой фольклор.

В казахских народных играх особой группой выделяются конные игры. С незапамятных времен на различных праздниках и торжествах проводились игры именно с участием лошадей. В этих играх испытывались сила, смелость, удаль участников. Воспитывались нравственные основы личности. Например: игра «Көкпар» (Козлодрание). Это групповое спортивное состязание (дода). Участвуют 10-15 джигитов. На игру выходят при полной упряжке лошади и в скаковых доспехах. Участникам для игры выделяется козленок, а то и теленок. По правилам игры на полном скаку көкпар поднимают с земли и стараются отвезти к порогу почетного аксакала или уважаемого человека. Соперники стремятся перехватить и отвезти к своим почитаемым людям. В победители выходит сильный джигит- наездник и крепкий, хороший скакун. [1 с 120]

В наше время очень известна и хорошо развита игра байга (конные скачки). Обычно количество игроков не ограничивается. До начала игры устанавливают дистанцию скачки. В начале игры все выстраиваются на старте, по сигналу ведущего начинаются скачки. Первый, достигший финиша- становится победителем. Обычно различают несколько видов этой игры:

- Той- жарыс (участвуют 1-2 годовалые жеребята)
- Құнан- жарыс (участвуют 2-3 летние жеребята)
- Топ –байга (3-4 летние и другие)
- Аламан - байга (марафон, состязание на длинной дистанции).

Детские казахские подвижные игры делятся и по возрастному признаку, определяющемуся по наличию основных видов движений , рекомендованных для каждой возрастной группы. Но, так как в играх

кроме преобладающих движений есть и другие движения, то отдельные игры могут быть рекомендованы и использоваться в группах смежных возрастов. [3, с.12].

В младших группах, берутся игры, задача которых в основном стимулировать движения, вызвать у детей желание бегать, прыгать.

В средней и старшей группе включаются игры с усложнениями. Увеличивается высота для спрыгивания. Подбираются игры, упражняющие в прыжках в глубины, в высоту, в длину, с разбега и с места и т.д. Дети с удовольствием меряют свои силы в беге, ловкости, участвуют в командных играх. Это игры «Балапандар» «цыплята», «Такия тастамак» «Тюбетейка неведимка», «Октау тартыс» «Перетяни-ка», «Айгөлек», «Ақ қасқыр байланган қасқыр» «Белый лютый- серый лютый».[1 с 141]

Народные подвижные игры являются лучшим средством воспитания личности ребенка и их следует широко использовать как на занятиях , так и в повседневной жизни.

Литература:

1. Интернет ресурсы www.adilet.gov.kz
2. «Казахские народные игры». программа Кайнар
3. «Казахские народные игры». Алтыбақан

Мектепке дейінгі білім берумен тәрбиелеудің заманауи құндылықтары

Еркинова Т.Е., №6 «Алданыш» балабақшасы КМҚК тәрбиеші

Елімізде туындалған заманауи әлеуметтік-экономикалық жағдай қоғам өмірінің барлық саласында мазмұнды өзгерістің болуын тапа етуде, соның ішінде білім саласында да.

Мектепке дейінгі білім беруде мектепке дейінгі тәрбиелеудің трансформациясы болып жатқанын әлемдік тенденцияның сараптамасы көрсетті. Бұл жан-жақты даму, оның ішінде баланың шығармашылық дамуы үшін мектеп жасындағы дәлелденген синтезді байланыстыру. Сондықтан мектепке дейінгі оқыту мен тәрбиелеу саласында мемлекет Басшысының қойған тапсырмаларының негізінде балалардың субъекті рөліне бағдарланған технологиялық, жеке-әрекетінің парадигміне негізделген мектепке дейінгі оқыту мен тәрбиелеудің әдістерін және мазмұнын критериялды қайта қарастыру бойынша көптеген жұмыстар атқарылып жатыр [1, с.26].

Осыған байланысты , біздің алдымызда мектепке дейінгі оқыту мен тәрбиелеу жүйесін жаңашылдандыруға дайындауды қамтамасыз ететін бірнеше тапсырмалар қойылған. Олар:

1. Бала бақшада әрбір баланың сапалы және қолжетімді білім алуына құқықты жүзеге асыратын интегративті және инклюзивті білім беруді құру.

2. Мектепте олардың табысты оқуының негізі сияқты, балада психикалық және физикалық толық дамуы үшін тең алғашқы мүмкіндіктерді қамтамасыз ету.

3. Заманауи педагогикалық технологияларды енгізу (ертерек бейімдеу, денсаулық сақт айтын технология, түзету технологиясы, танымдық-зерттеу қызметі, жеке-бағдарлау технологиясы), соның ішінде ақпараттық-коммуникативтік технология.

4. Педагогтың шығармашылық потенциалын арттыру.

Сонымен, инновациялық сипатын өзгерту біздің балабақша қызметіне қол жеткізілген нәтижелерге зерттеу көзқарас дегенді білдіреді. Заманауи мектепке дейінгі білім берудің инновациялық сипатының құндылығы және заманауи педагогикалық технологияларды енгізу, оның ішінде ақпаратты-коммуникативтік технологияны енгізуге, балабақша мен отбасының интеграция күші жағдайында оның әлеуметтік құзіреттілігің дамуына бағытталған [2, с.12]. Осыған байланысты, мектеп жасына дейінгі тәрбиелеу мен білім беру нәтижесі балада мынадай түйінді құзіреттің қалыптасуы болуы керек:

Коммуникативтік- түсінікті болу мақсатында қарым-қатынас жасай алу шеберлігі. Әлеуметтік- басқа балалармен, жақындарымен бірге айналысып, өмір сүре алу шеберлігі. Ақпараттық- ақпаратты «тоқтата тұру» және жүйелеу шеберлігін меңгеруі, ақпараттың әртүрлі түрлерімен жұмыс істеуі. Нәтижелі- жоспарлау шеберлігі, бастаған істі соңына дейін жеткізу, өзінің жеке өнімін жасауына ықпал ету. (суреттер, қолдан жасалған бұйымдар, құрастырулар)

Адамгершілік- жалпы қабылданған норма мен тәртіп бойынша қоғамда өмір сүру қабілеті мен қажеттілігі, дайындығы. Салауатты өмір салтына қабілеті мен қажеттілігі, дайындығы. Жобалау қызметін ұйымдастыру негізінде балалармен бірлескен әрекетті моделдеу, білім беру процессінде мектеп жасына дейінгінің түйінді құзіреттің қалыптасуына бағытталған ақпараттандыру тәсілін пайдалану. Денсаулық сақтайтын технологияны пайдалану: олардың негізгі мақсаты тәрбиеленушілерде салауатты өмір салты, өзіне және жақынына алғашқы медициналық көмек көрсету шеберлігі туралы түсінікті қалыптастыру үшін жағдай жасау болып табылады, сонымен қатар өзінің денсаулығын сақтау үшін қажетті шебер мен дағдыны, білімді дамыту және қалыптастыру. Сауықтыру және дене шынықтыру жұмыстарының жүйесі «Мектеп жасына дейінгі баланы шынықтыру және сауықтыру бойынша кешенді жұмыстар» Бағдарламасында толығырақ айқындалған. Түзету технологиясы: олардың мақсаты мектеп жасына дейінгі балада психоэмоционалдық кернеуді шешу болып табылады. Түрлері: ертегі терапия, түс терапиясы, музыкалық терапия. Танымдық- зерттеу әрекеті: негізгі мақсаты белсенді қатысушысы

болатын бала болатын сараптамалық әрекетті құру болып табылады. Сараптау барысына баланың тікелей қатысуы оған процессті және қорытындыны ырысты көруге жағдай жасайды. Жеке-бағдарлау технологиясы: бұл технологияның мақсаты – бала мен тәрбиеші арасында гуманистік, серіктестік демократиялық қарым-қатынасты құру болып табылады, сонымен қатар, тәрбиеленушінің жеке дамуы үшін жағдай жасауды қамтамасыз ету. Жеке-бағдарлау тәсілі кезінде баланың жеке тұлғасы білім алудың басында тұрады. Мектеп жасына дейінгі балада ертерек бейімдеу технологиясы мектеп жасына дейінгі балаларда әлеуметтік және технологиялық құзіретті қалыптастыруға бағытталған.

Осылайша, тәрбиеленушілердің дамуына осы тұжырымдаманың мақсатын жүзеге асыруды басқару педагогикалық ұжымның инновациялық білім берудің моделіне қолайлы жағдай жасау, мектеп жасына дейінгі балаларда білім беруге тиімді және олайды процессті ұйымдастыруға ықпал ету, баланың балабақшаға келген уақытынан жан-жақты дамуына жәрдемдесу.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Балабақша: тәрбиелеу және оқыту» №9. 2016ж.
2. «Отбасы және балабақша» журналы №6. 2013ж.

Инновационный менеджмент в управлении дошкольной организации

*Есимова Н.Е., КГКП д/сад «Алпамыс»
директор*

Основной целью развития образования в Казахстане является повышение его качества, доступности и эффективности. Казахстанская система образования является важным фактором занятия достойного места нашей страны в ряду ведущих стран мира, ее международного престижа как страны, обладающей высоким уровнем культуры, науки, образования.

Президент Республики Казахстан Н.А. Назарбаев в своем послании народу Казахстана «Построим будущее вместе!» сказал: «Качественное образование должно стать основой индустриализации и инновационного развития Казахстана».

Современные инновационные процессы достаточно сложны и неизбежны. Они имеют место в любой области управления. Изменяющиеся запросы общества к качеству дошкольного образования должны мотивировать руководителя и административный корпус дошкольной организации к использованию современных, актуальных образовательных комплексных программ, технологий, методик и менеджмента.

Внедрение инноваций - трудный и долговременный процесс для любой организации. Но без нововведений невозможно функционировать и

развиваться в современном обществе, для которого характерна конкуренция организаций, учреждений, фирм.

Инновационный менеджмент в детском саду – это совокупность принципов, методов и форм управления. Менеджмент в управлении современной дошкольной организации предполагает:

- управление всем коллективом, который осуществляет внедрение нововведений (программно-методическое обеспечение).
- подбор специалистов – заместителей руководителя (методист, заместитель директора по административно- хозяйственной части), владеющих современными методами управления и исследования, способными эффективно работать на рынке нововведений;
- проведение единой менеджментовой политики – координация деятельности всех структурных подразделений;
- создание последовательного распределения обязанностей для комплексного решения проблем в ходе перехода на новый этап развития дошкольной организации;

Для эффективного менеджмента так же необходимо:

- постановка цели и выбор стратегии для достижения поставленных задач;
- планирование и внесение корректировок по результатам мониторинга;
- обязательное исполнение намеченных этапов плана;
- подведение промежуточных и итогового результатов;
- анализ изменений по результатам выполненных задач.

Организация комплексного сопровождения индивидуального развития детей в условиях дошкольной организации требует разных подходов к образовательному процессу, его планированию и разработке программно-методического обеспечения деятельности детского сада.

В нашем детском саду эта задача решается через выполнение требований ГОСО, эффективного функционирования дополнительного образования, разработанного здоровьезберегающего комплекса мероприятий. Данная работа координируется методической службой детского сада и позволяет обеспечивать рост педагогического мастерства каждого педагога, развивать творческий потенциал, осуществлять педагогический процесс с учётом потребностей воспитанников и запросов родителей. Структурными составляющими методической службы в нашем детском саду наряду с традиционными педагогическим и методическим советами, проводятся обучающие тренинги, онлайн семинары. Ведется работа по проекту «Школа молодого педагога», проводятся профессиональные конкурсы среди педагогов детского сада – «Талантливый педагог – талантлив во всем», «Лучшая методическая разработка», «Мир в котором я живу»

Наш педагогический коллектив имеет определенный положительный опыт в организации основного и дополнительного образования. В детском саду функционируют такие кабинеты, как изо студия, кабинет психологической разгрузки, кабинеты английского, казахского языков,

физкультурный зал, бассейн, физио кабинет, кабинеты логопеда, дефектолога.

В полном объеме используется вариативный компонент ГОСО. В группах младшего дошкольного возраста через вариативный компонент решаются задачи по обучению и закреплению материала по программе «Сенсомоторное развитие детей младшего дошкольного возраста».

В группах среднего и старшего дошкольного возраста педагоги работают по проекту «Ранняя профориентация детей дошкольного возраста», реализована программа «Мир профессий» - позволяющая провести раннюю профориентацию дошкольника. В своей работе, педагоги детского сада «Алпамыс» используют различные формы и методы ознакомления дошкольников с профессиями, учитывая их возрастные и индивидуальные особенности.

В старших группах с этого учебного года запущена экспериментальная работа по теме: Робототехника, моделирование и легоконструирование в образовательном процессе ДО». Основная задача данной работы – помочь ребенку научиться общаться, наблюдать, анализировать, презентовать свои решения и, самое главное, найти собственный путь развития в современном мире высоких технологий. Данную стратегию обучения и развития в дошкольной организации можно реализовать в образовательной среде с помощью LEGO-конструкторов. Образовательная робототехника приобретает все большую значимость и актуальность в настоящее время.

В нашем детском саду работа строиться так, что бы создавалась возможность включить в образовательное пространство детского сада всех педагогов. Все специалисты (музыкальные руководители, хореограф, физинструктор, инструктор по плаванию, преподаватели из деятельности, преподаватели казахского, английского, русского языков, психолог, логопед, дефектолог) работают в тесном контакте с воспитателями, и друг с другом. Их цель работы это выполнять основные задачи «Стратегии развития детского сада». В работе с детьми педагоги используют такие педагогические технологии как: технология личностно-ориентированного обучения, информационно-компьютерные технологии, технологии развивающего обучения, ТРИЗ, здоровьесберегающие технологии, экологические технологии, технология гендерного подхода, дифференцированное обучение.

Процесс сотрудничества и взаимодействия всех участников образовательного процесса– руководитель, административный блок, педагогический коллектив, дети, родители, направлен на достижение значимых целей и оптимального результата деятельности организации.

Применение современного менеджмента в управлении нашей дошкольной организацией повлиял на эффективность ее работы. Показателем стали высокие рейтинговые результаты среди других дошкольных организаций города.

Георг Кристоф Лихтенберг - видный немецкий писатель, публицист сказал «Будущее должно быть заложено в настоящем. Это называется планом. Без него ничто в мире не может быть хорошим» это мудрое изречение вполне может быть подтверждением того, что работа по разработанному плану, нововведения в современном образовании, в системе управления детским садом не просто дань моде, а необходимость, продиктованная самой жизнью.

Литература:

1. Ансофф И. Стратегический менеджмент. Классическое издание./Пер с англ. Под ред. Петрова А. Н. -СПб.: Питер, 2009. - 344.: ил. - (Серия «Теория менеджмента»)
2. Белая К.Ю. Инновационная деятельность в ДОУ. - М.: ТЦ Сфера, 2004.
3. Едакова И. Б. Организационно-педагогические условия повышения эффективности педагогического процесса дошкольного образовательного учреждения: Автореф. дис. канд. пед. наук. – Магнитогорск, 2009г.
4. Яковлева Г. В. Управление инновационной деятельностью в современном дошкольном образовательном учреждении // Теория и практика управления образованием. – 2015.
5. Урмина И.А. Инновационная деятельность в ДОУ. – М.: Линка-Пресс, 2009.

Нравственно-духовное становление дошкольников на базе общенациональной идеи «Мәңгілік ел» в детском саду «Бәйтерек»

*Есмаханова М.В., КГКП я/с «Бәйтерек»
методист*

*«...Созданы главные ценности, которые объединяют всех казахстанцев и составляют фундамент будущего страны.....национальное единство, мир и согласие в нашем обществе, светское общество и высокая духовность...»
(Президент РК Н.А.Назарбаев)*

Чтобы государство успешно развивалось, воплощая в жизнь планы и мечты, обществу нужна национальная идея. И она прозвучала в Послании Президента Н.А. Назарбаева народу Казахстана «Казахстанский путь-2050: единая цель, единые интересы, единое будущее». Лидер нации провозгласил национальную идею «Мәңгілік Ел», которая рождена всем тысячелетним историческим опытом казахского народа, казахстанским путем, пройденным за годы независимости. «Мәңгілік Ел» - это новая идеологическая концепция страны, направленная на объединение, сплочение и согласие казахстанского народа [1].

В «Плане нации - 100 шагов по реализации пяти институциональных реформ», 85 и 89 шаги посвящены идее «Мәңгілік Ел» в виде задачи по созданию проекта патриотического акта и задачи внедрения ценностей «Мәңгілік Ел» в действующие учебные программы дошкольного и школьного образования.

Нравственно-духовное образование «Самопознание» – стержень образовательного процесса в детском саду.

Интеграция нравственно-духовного образования «Самопознания» в жизнь детского сада – цель и основная наша задача. Проведение интегрированных занятий расширяет возможность педагогического влияния на воспитуемого, позволяет формировать целостное представление о нравственно-ценном опыте предшествующих поколений.

Выделенное метапредметное содержание предмета «Самопознание» проходит сквозной линией через все образовательные области, получая всякий раз конкретное преломление, и объединять их в единое, целостное содержание (Таблица №1)

Семь принципов «Мәңгілік Ел» отражают общечеловеческие ценности: любовь, ненасилие, истина, внутренний покой, праведное поведение, которые мы раскрываем в наших сердцах, в сердцах воспитанников и родителей. Общечеловеческие ценности составляют единое целое во всем, чему мы учим будущее поколение Казахстана, воспитывающихся в условиях нового независимого мышления, воплощая мечту страны «Мәңгілік Ел» [1].

В реализации идей «Мәңгілік Ел» важна роль педагога, его самосовершенствование и саморазвитие. Детский сад «Бәйтерек» работает в тесном сотрудничестве с Национальным Научно-Практическим, Образовательным и Оздоровительным Центром «Бөбек» г.Алматы, ЦУП ФАО

В процессе взаимодействия используются следующие эффективные формы и методы работы:

- Экологическая акция «Зеленая страна»
- Родительские собрания: «Вместе мы сильнее!», «Добро пожаловать!», «Воспитываем добротой!»
- Благотворительная акция «Дари добро!»
- Спортивный досуг «Здоровье – главное богатство!»
- Выставка совместного творчества «Осень золотая в гости к нам пришла»
- Благотворительная акция «Протяни руку помощи»
- День открытых дверей «Мы рады Вам!»
- Выставка «Моя Родина – Казахстан!»

В детском саду ведется большая работа, посвященная 20-летию Ассамблеи Народов Казахстана: спортивный конкурс «Толағай» с участием родителей и детей, тематические утренники и выставки «От сердца к

сердцу, к дружбе и согласию», которые с детства воспитывают толерантность и терпимость к разным народностям.

Стало доброй традицией детского сада проводить совместные благотворительные акции. Одна из таких акций «Все в твоих руках» посещение детьми, родителями и педагогами детского дома «Құлыншақ». Целью такой благотворительной акции является привлечение родителей к мероприятиям в детском доме с целью дальнейшего усыновления детей. И мы очень рады, что у нас есть результат. Одной семье стало больше!

Главный результат заключается в раскрытии и усвоении детьми, педагогами и родителями общечеловеческих ценностей.

Литература:

1. Послание Президента Республики Казахстан народу Казахстана «Казахстанский путь-2050: Единая цель, единые интересы, единое будущее» Н.А.Назарбаева 17.01.2014г.

2. Назарбаева С.А. Этика жизни-Алматы, 2001г.

3. Государственный общеобязательный стандарт дошкольного воспитания и обучения- 2013г.

4. Амонашвили Ш.А. Как любить детей/ Основы гуманной педагогики. В 20 кн. Кн.2.-М.: Амрита, 2012.

Использование игр и игровых упражнений в работе по внедрению триязычия

*Естаева Ж.Е., Менкаилова С.И., Казбекова М. А.
КГКП «Ясли- сад «Алданыш»*

*Будущее казахстанцев – за свободным владением казахским, русским и английским языками.
из Послания народу Казахстана президента Назарбаева Н.А. 2018г.*

Задача необходимости обучения детей триязычию, в том числе и детей дошкольного возраста, поставлена нашим президентом Н.А.Назарбаевым уже несколько лет назад. Над ее реализацией работают многие ученые, специалисты, педагоги. Нашим детским садом тоже накоплен небольшой опыт в этом направлении.

Свою работу мы начали с постановки конкретных целей. Их несколько, прежде всего, это:

1. воспитание образованного человека, говорящего на трех языках;
2. формирование у детей позитивного отношения к извоку;
3. обеспечение стимулирующей доброжелательности атмосферы занятий и регулярности их проведения.

Проанализировав существующие методики, разработки занятий по изучению иностранных языков, опираясь на опыт коллег и свой небольшой

опыт мы определили для себя главную задачу: воспитание у детей мотивации к изучению языков, убеждения: без знания языков нельзя стать по-настоящему образованным, грамотным человеком.

И, конечно же, в своей работе мы учитываем возрастные особенности и динамику развития детей.

Мы хорошо понимаем, что одних ОУД по изучаемому языку недостаточно, очень и очень мало. Поэтому создаем ситуации общения на трех языках в досуговой деятельности детей: на различных праздниках, в том числе, праздниках, посвященных Дню языков народа Казахстана (опыт проведения и сценарии этих праздников нами обобщен в методическом пособии «Развитие триединства языков в досуговой деятельности ДО», утвержденном методическим советом отдела образования г.Караганды), а также на Конкурсах выразительного чтения, в театрализованных играх.

Стараемся сделать своими союзниками коллег, родителей воспитанников с целью закрепления языкового материала и фразовой речи в игровой деятельности детей. При участии в различных играх каждый ребенок способен внести свой посильный вклад в коммуникацию: одни только слушают и понимают, другие говорят короткими предложениями, третьи – развернутыми предложениями.

Переходя к решению задачи по формированию у детей триязычия, мы уже имели некоторый опыт развития у детей билингвизма. Нами были разработаны рабочие тетради «Қазақша үйренейік», «Юный полиглот», по которым мы работаем уже пятый год. В основе всех заданий, которые мы предлагаем детям в рабочих тетрадях, лежат разнообразные игры, так как у детей дошкольного возраста большая потребность в них. Игры лучше всего способствуют развитию детей. В процессе игры растет и развивается личность ребенка, формируются первоначальные навыки умственной деятельности, в том числе и коммуникативные навыки. Выполняя задания, дети имеют возможность непринужденно общаться друг с другом, с учителем на изучаемых языках.

У каждого ребенка появляется возможность поверить в свои силы, каждый получает эмоциональный настрой на успех.

Детям нравится выполнять различного рода звуковые упражнения. Это всевозможные песенки, чистоговорки, рифмовки, кричалки на трех языках, использование которых позволяет ребенку овладеть правильным произношением, в частности, выразительной, благозвучной, красивой речью, в целом. Этот же материал мы используем для практического овладения языками, которое заключается в обучении целыми предложениями, т. к. дети лучше усваивают ту фразу, которая сопровождается соответствующими движениями, жестами, интонацией.

Дошкольники обучаются в процессе различных видов деятельности. Подбор различных заданий, игр и игровых упражнений создает условия для накопления пассивного словаря и дальнейшей его трансформации в

активный словарь. Кроме того, разнообразный характер предлагаемых детям заданий позволяет избегать переутомляемости дошкольников.

Широкий спектр игр, игровых упражнений, способствует решению различных образовательных задач, таких как закрепление и расширение знаний об окружающем, навыков счета, формирование умения ориентироваться во времени и пространстве, развитие логического мышления, внимания, памяти и т. д.

Проведение с детьми таких всем известных игр, как «Угадай кто (что) это?», «Чего не стало?», «Послушай и назови» и т.д. использование ИКТ повышает интерес и желание детей играть. Особенно нравятся детям игры через флипчарт. Задача же взрослых, играя с детьми, не забывать свою главную задачу: развивать коммуникативно-языковые знания детей, закреплять словарь изучаемых языков. Ни дети, ни взрослые не должны быть пассивными учатниками, должен идти активный процесс учения с увлечением.

Интересно проходит игра «Умные пазлы», которая способствует формированию у детей коммуникативных навыков, закреплению названий определенных групп животных и птиц (домашних и диких, обитателей зоопарка и домашних любимцев), умения составлять простые предложения; развитию диалогической речи, зрительной памяти, внимания, усидчивости, моторики рук; воспитанию культуры речи, интереса к изучению языков.

Она включает в себя 4 игровых поля и пазлы с изображением животных и птиц, предполагает несколько вариантов развития устной речи на казахском, русском, английском языках, как каждого языка в отдельности, так и развития трехязычия в целом. Все варианты игры разработаны в соответствии с основным дидактическим принципом «от простого к сложному». Наиболее наглядно это отражают варианты 1, 2, 3.

Таким образом, использование игр в различных видах деятельности детей позволяет им :

- быстро запомнить новые слова;
- развивает фразовую и диалогическую речь;

А главное, благодаря наглядности и простоте подачи материала, дети могут развивать устную речь как на родном, так и на изучаемых языках с наименьшими затратами сил и времени.

Литература:

1. Государственная программа функционирования и развития языков на 2011 -2020 годы. – Астана, 2011

2. Королевство трех языков. В пяти книгах. ТОО «Шикула и К». Шымкент.-2011.

3. Коростелев В.С. Обучение иноязычному общению на начальном этапе Иностранные языки в школе. – 1992.- №1.

Халқымыздың тарихы мен салт-дәстүрлерін, асыл мұраларымызды біліп оны қастерлеу әрқайсымыздың парызымыз. Халық педагогикасын оқу-тәрбие процесіне енгізіп, жас ұрпаққа ізгілікті тәрбие беру ең басты да маңызды міндетіміз. Ол-даналыққа толы мақал-мәтелдер, түн ұйқысын төрт бөлген ананың ыстық махаббатқа толы әлдиі, бесік жырлары, балдырғанның балдай тіліне арналған тәтті тақпақтар, жұмбақтар мен жаңылтпаштар, қиял ғажайып ертегілері мен жырлары, думаны мол балалық шақтың қызығы – ұлттық ойындар, мерекелер. Осы құндылықтарды балалардың жас ерекшеліктеріне қарай және оларды жалықтырып алмайтындай етіп, сана сезіміне әсер ету арқылы қызықтыра отырып, бойларына сіңіру, әрі олардың тілдерін дамыту үлкен жауапкершілікті талап етері хақ. Өйткені жастайынан балаларға ертегі тыңдатып, халық ауыз әдебиетімен сусындату келешек ұрпақтың ойының ұшқырлығына, тілінің байлығына, сана – сезімінің өсіп дамуына көп әсерін тигізеді.

Кіші топтағы балаларға қысқаша қызықты ертегілер, өлең-жырлар, жұмбақтар, мақал-мәтелдер, жаңылтпаштар, санамақтар, сұрамақтарды пайдалана отырып, тілін, ой-өрісін, дүние танымын, қиялын дамыту маңызды. Мысалы балалар бесік, тұсау кесер жырлары өте жақсы көреді. «Әлди -әлди», «Қуыр - қуыр қуырмаш», «Бала, бала балпақ» сияқты халық өлеңдері ойнақы тілмен, қайталама сөзімен балаларды баурап, сөз өрнегіне баулайды. Мұндай шығармаларды балалар қызығып тындайды, баланың тіліне жеңіл, жаттауға оңай, әрі олар қызықты болғандықтан сүйсініп жаттайды. Жаттау арқылы баланың тілі жетіледі. Ал тілінің дамуы - баланың бойында қабылдай, ести білу сияқты процестердің бірте - бірте қалыптасуына негіз болады.

Осындай өлең-жырларды үйреткенде де балаларға ерінбей –жалықпай қуыршақты алып, оны бөлеп, немесе әлдилеп отырып айтқызса бала есінде сақталуы тез болмақ. Бұдан балалардың сөздік қоры көбейеді. Балалар түбек, шүмек, қол бау, жөргек сияқты сөздердің мағынасын түсінеді. Сонымен қатар балаларға туыстық қатынас жөнінде түсініктер беріледі: әже, ата, ана, әке, әпке, аға, сіңлі, қарындас. Халық ауыз әдебиеті үлгілерінің соның ішінде балаларға арналған өлең жырлардың, мақал - мәтелдердің кез келгенін алсақ та баланың тілін дамытумен бірге тәрбиілік жағынан маңызы бар екені сөзсіз. Қазақтың мақал- мәтелдері негізінен елдікті, ынтымақты, бірлікті, адамгершілікті, инабаттылықты қамтиды. «Менің Отаным Қазақстан», «Отбасы», «Балабақша» тақырыптарын өткенде:

Туған жер - алтын бесік.

Өз үйім өлең - төсегім.

Отан - оттан да ыстық.

Отанын сүйген - отқа жанбайды, суға батпайды. – деген мақал - мәтелдерді және т.б. пайдаланамыз. Мұндай мақалдар балаға туған жері ыстық оны қадірлеп, аялай білу керек екенін, шынайы отан сүйгіштік – патриоттықа тәрбиелейді .

Сондай-ақ, балаларға кіші жастан бастап, тілге жеңіл, қысқаша құрылған жұмбақтарды үйрету, олардың ойларының ұшқыр, сана-сезімінің жетіле түсуіне көп әсерін тигізеді. Балалар көбінесе жануарлар туралы жұмбақтарды шешуге қызыға ат салысады. Балаларға жануарлар атрибуттарын кигізу арқылы қай жануарды жұмбақтап тұрғанын тапқызуға да болады.

Сәбилерді рөлге бөліп сұрамақтар айтқызу да, балалардың ой-өрісінің жетілуіне, сөздік қорының молайып, тілінің дамуына көп әсерін тигізеді. Сұрамақ айтқыза отырып, оның соңын санамаққа ұластырып жіберсе, әрі оны әртүрлі ойын үстінде қолданса балалардың есте сақтау қабілеттері артып, тілдерінің дамуына әсер етеді. Бала тәрбиесінде санамақ үлкен орын алады. Бұл жөнінде Ә.Табылдиев былай дейді: «Санамақтарды халық негізінен , жас балаға сан үйрету мақсатыме шығарған. Санамақ әрі сан үйретеді, әрі дүние танытады, әрі баланың қисынды ойлауы мен математикалық ойлау қабілетін дамытады». Мысалға санамақты бала тындап қана қоймай, оны қайталайды, сол арқылы сандарды таниды, жаңа бір ұғымдармен танысып, дүниетанымын кеңейтеді. Балаға сол сияқты саусақ ойыны да қызықты: «Бір дегенім - білім, екі дегенім – елім» деп келетін дыбыстық үйлесімге құрылған ұйқасты сөздер баланың сөздерді, санды жаттауына жеңілдік туғызады.

Баланың ойының ұшқыр, қиялының өткір зерек болып, тілінің бай, еркін тілді болуына ертегілердің тигізер әсері мол. Ертегілерді әңгімелеуде де бір ғана сурет қолданумен шектелмей әр түрлі көрнекі құралдар пайдаланып, дауыс әрғағын келтіре отырып әңгімелеп отырса, бала есінде тез сақталып, қайталап, әңгімелеп беруге де оңай болады деген ойдамын. Балалардың естіп, білген ертегісін есінде сақтап, жүруі үшін, ертегіні қайта-қайта әңгімелей беру оларды жалықтырады, сондықтан балалардың естіген ертегісін қуыршақ театрын қолдану арқылы естерінде сақтауға да жақсы әдіс-тәсілдердің бірі.

Балаларға қуыршақ қойылымына қатысқан өте ұнайды .Олар өздеріне таныс “Үйшік”, “Қоянның үйшігі”, “Бауырсақ”, “Жеті лақ”, “Шалқан” ертегілерін кіші топ балаларына шеберлікпен көрсетеді. Ертегілердегі кейіпкерлер сөзін нақышына келтіріп айтқандары, ертегіні қазақ тілінде сахналағандары, оларды қуаныш сезіміне бөлеп, қазақ тіліне деген қызығушылығын арттырады.

Балабақшадағы бүлдіршіндерді ұлттық қасиетке баулуда ата-бабаларымыздың күнделікті тірлігінде пайдаланған тұрмыстық ерекшелігі мол дүниелермен таныстырудың тәрбиелік мәні зор. Киіз үймен

таныстыруда, киіз үй туралы өлең оқылып оның жабдықтары, олардың ерекшеліктері, ою өрнектері туралы мағлұмат беріледі. Сонымен қатар өзіміздің әсем де, әдемі көз тартарлық ұлттық киімімізді білуіне, әрі оны сүйсіне кие білуге баулу да маңызды. Өртүрлі қуыршақтарды алып, оларға ұлттық киімдерді атын атай отырып, киіндіріп үйрету де балалардың сөздік қорын молайтады.

Ұлттық киімді киіп, қазақтың киіз үйінің ішінде балалардың өздері үйреніп білген мақал-мәтелдерін, жұмбақ, жаңылтпаш, санамақ, сұрамақ, өлең-жырларын айтқызып, ұлттық ойындар ойнатып, өздері білетін ертегілерін сахналатып мерекелік ертеңгілік ұйымдастырсақ, қазақтың салт-дәстүрін көрсетіп, ата-аналардың көмегімен мерекелік думанға айналдырсақ, балалардың халық педагогикасына деген қызығушылықтары одан әрі арта түсетіні сөзсіз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

- 1.Ш.Ахметов. Қазақ балаларын халық дәстүрлері арқылы тәрбиелеу.
- 2.Ә.Әміров. «Балаларды адамгершілікке тәрбиелеу»
- 3.К. Ісләмжанұлы. Рухани уыз. Қазақ балалар фольклоры.
- 4.«Отбасы және балабақша» №5, 2012ж.

Инновациялық әдіс –білімді ұрпақ кепілі

*Жамкеева А.Н., КМҚК № 134 «Гауһар» балабақшасы
тәрбиеші*

«Біз өзіміздің болашағымызды, жеке балаларымыздың болшағын қандай күйде көргіміз келеді осыны айқындап алатын уақыт жетті» [1, 17 б.] деп көрсетілген Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың 2030 жылға арналған стратегиялық бағдарламасында. Сондықтан еліміздегі ұлттық қоғамды кемелдендіру ел болашағы-жас ұрпақты жаңа инновациялық әдісте рухтық тәлім және білім негіздерімен қаруландырып, қалыптастыру қажет. Білім мен тәрбие ажырамас егіз ұғым.Ұлы данышпан Әл-Фараби «Тәрбиесіз берген білімнің күні қараң» [3, 78 б.] деген сөзі осынын дәлелдесе керек. Қоғам талабы – заман талабы, өйткені «Әр адам - өз заманының баласы», сәбиді есті, саналы, сергек етіп тәрбиелеу отбасы мен қоғамдық тәрбие орындарының бірден бір парызы.Сондықтан қазіргі балабақшадағы оқу-білім беруге арналған инновациялық қызмет-мектепке дейінгі білім беру ұйымдары педагогтарының кәсіби дамуының ең басты факторы болып отыр. «Инновация» термині латын тілінен алынған, ол — «жаңару, өзгеру» дегенді білдіреді. Бұл түсінік ХІХ ғасырдағы зерттеулерде пайда болып, белгілі бір мәдениеттің кейбір элементтердің бірінен екіншісіне енгізу дегенді білдірді. Педагогикалық процесте инновация оқыту мен тәрбиенің тәсілдері, түрлері мақсаты мен мазмұнын,

педагог пен бала бірлескен қызметін ұйымдастыруға жаңалық енгізуді білдіреді

Әлемдік ақпараттық білім деңгейін көтерудің тиімді жолы – білім беру саласын толықтай ақпараттандыру. Елбасы Н. Назарбаев «Болашақта еңбек етіп, өмір сүретіндер- бүгінгі жас ұрпақ, ұстаздар оларды қалай тәрбиелесе, Қазақстан сол деңгейде болады. Сондықтан педагогқа жүктелетін міндет ауыр» [2,] деген болатын. Заман талабына сай білім беруде жаңалыққа жаны құмар, шығармашылықпен жұмыс істейтін, оқу мен тәрбие ісіне белсене қатысатын, оқытудың жаңа технологиясын шебер меңгерген, білігі мен білімі жоғары педагог бола алады. Қазақстан Республикасы ғылыми-техникалық прогрестің негізгі белгісі-қоғамды ақпараттан -дыру болатын жаңа кезеңге енді. Оқытудың ақпараттық технологиясы- бұл ақпарат пен жұмыс жасау үшін арнайы тәсілдер, педагогикалық технологиялар, бағдарламалық және техникалық құралдар мен кешендер (кино, аудио және видеокұралдар, телекоммуникациялық желілер және т.б) Инновациялық әдістердің ең негізгісінің бірі – интерактивті оқыту әдісі. Негізгі қағидасы-педагогикалық қарым-қатынас диалогы арқылы жеке тұлғаны қалыптастырып дамыту. Интерактив-ағылшынның «өзара әрекет» деген сөзінен шыққан. Демек, интерактивті оқыту әдістері тұлға -аралық қарым-қатынасқа негізделіп отырып, жеке тұлғаны дамытуға бағытталған. Сонымен бірге сапалы білім алудың алғы шарттары болып табылатын таным белсенділігі мен ізденіс белсенділігін қалыптастырып қана қоймай, әрі қарай дамытады. Теориялық білімді өмірмен ұштастыру үшін компьютердің қажет екені даусыз. Қазіргі қоғамда ақпараттық мәдениет пен ақпараттық білім беруді ұйымдас тыру аса маңызды. Оқу тәрбие үрдісінде балалар -дың танымдық белсенділіктерін ақпараттық технология арқылы дамыту. Ұйымдастырылған оқу қызметінің бір сарындылығы баланы тез шаршатады. Сондықтан іс-әрекет формаларын түрлендіріп отырған дұрыс. Жаңа тақырыпты меңгерту кезеңінде балаға өтілетін материал төңірегінде ақпарат беру, оның практикалық бағыттылығын түсіндіру, тақырып бойынша бақылау мен диагности -калау формалары жүзеге асады. Тәжірибелік іс-әрекетте кейбір зертханалық жұмыстар көрсету мүмкін болмайды. Тығырықтан шығу үшін виртуалды зертхананы пайдалануға тура келеді. Қазіргі таңда көптеген интерактивтік бағдарламалық бөлімдер, қозғалмалы объектілер құруға мүмкіндік беретін векторлық және графикалық жабдықтар көптеп шығып, қолданыс табуда. Осындай құралдардың бірі –мультимедиялық оқулықтарды балабақшаларда кеңінен пайдалану оқу іс-әрекеттің жоғары дәрежеде жүзеге асыруға мүмкіндік туғызары анық. Бұл жағдайда тәрбиеші әрбір оқу іс-әрекеттерін өтер алдында жиі көрнекіліктер ауыстырмаған болар еді. Ал мультимедиялық оқулықтар арқылы тәрбиеші уақытты тиімді және ұтымды пайдаланары айқын. Мультимедиялық оқулықтар біріншіден балалардың қызығушылығын арттырады. Екіншіден зейін қойып көрумен қатар

түсінбеген жерлерін қайта көруге мүмкіндік береді., сонымен қатар білім алу кезеңінде баланың белсенділігін арттыра түседі. Мультимедиялық оқулықтар балаларға таптырмас құрал. Себебі, бұл кезеңдегі балалардың зейіні әдемі түстерге, әдемі ойыншықтарға, әдемі суреттерге яғни әдемілікке, әсемдікке әуес болады.Сапалы білім, саналы тәрбие беру үшін педагогтың үздіксіз ізденуі, шындалуы, шығармашылықпен айналысуы, білімін жетілдіруі қажет. Сондықтан ғалымдар жаңа технологияны ойлап табуда. Өйткені, жаңа оқыту технологиялары заман талабына сай білім беру бағытын өзгертеді. Өздігінен білім алуға, логикалық пайымдауға талдай, қорытындылай алатын коммуникативті тұлғаны қалыптастыруға мүмкіндік туғызады.«Күрделі заманда жас ұрпаққа ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет»- деп, Елбасы атап көрсеткендей, білім беру жолында ақпараттық технологияны оқу үрдісіне оңтайландыру мен тиімділігін арттырудың маңызы зор.Жаңа ақпараттық технологияларды білім беру жүйесінде қолданудың ең маңызды факторы, негізгі қозғаушы күші- адам, сол себепті білімнің негізгі ұстанымдары іске асырылады. Осыған байланысты адамның шығармашылық әлеуетін дамыту үшін қажетті жағдай жасалуы керек.Мектепке дейінгі білім беру үрдісінде ақпараттық қатынастық технология құралдарын қолданудағы мақсатымыз баланың танымдық қызығушылығын қалыптастыру болып табылады. Біздің заманымыз жаңа технология мен компьютер заманы. Соңғы жылдары біздің өмірімізге түбегейлі өзгеріс енгізді. Сонымен бірге педагогтың де рөлі өзгерді. Ол енді жоғарғы деңгейдегі жаңашыл ұстаз болуы тиіс. Оған қойылатын талап та жоғарғы деңгейде болады. Жаңа технологияның дамуының арқасында балалардың дамуына да үлкен үлес қосылды.Балада танымдық қызығушылықтың болуы- олардың оқу іс-әрекеттерге белсенді, білімінің сапалы болуына басқа да іс-әрекеттерге жағымды әсерін қалыптастыруға мүмкіндік береді. Жаңа технология үрдісінің талабы- балаға білім беруде мақсатқа жету, іс-әрекеттері арқылы ойлау дағдыларын, таным белсенділігін арттыра отырып, баланың жан-жақты дамуына және жаңалықты тез қабылдауына әсер ету. Біздің балабақшамыздың негізгі мақсаты- балаларға сапалы білім саналы тәрбие беру арқылы, денсаулығы мен физиологиялық дамуын қорғау және нығайту. Тәуелсіз еліміздің ертеңі-жас ұрпақтың рухани байлығы, мәдениеті, саналы ойлау қабілеті мен біліміне байланысты болады. Осы орайда егенменді еліміздің білім беру жүйесінде әлемдік деңгейге жету үшін жасалып жатқан талпыныстар оқытудың әр түрлі әдес-тәсілдерін қолдана біліп, терең білімді, ізденімпаз, барлық іс-әрекеттерінде шығармашылық бағыт ұстанатын, сол тұрғыда өз болмысын таныта алатын жеке тұлға тәрбиелеу ісіне ерекше мән берілуде. Бізден берілетін тәрбиенің нәтижесі отбасымен балабақша тығыз байланыста болса ғана, мағыналы болып жан-жақты дамыған ұрпақ тәрбиелей аламыз. Осының негізінде біз тек баланы ғана емес, ата-ананы да жұмыстандырып, бірге

тәрбиелеуіміз қажет. Қазіргі білім беру үрдісі өзгерді, саналы білім беруде жаңа көзқарастар пайда болды,және біздің алдымызға жаңа міндеттер жүктеп отыр.Осы міндеттердің бірі- білім берудің әдіс- тәсілдерін түрлендіріп,жетілдіріп отыру және жаңа инновациялық білім технологиясын меңгеру. Ал технологиялық білім дегеніміз-білім, біліктілік, интеллектуалдық кәсіптік әдіс -тәсілдерді қолдану.Жаңа технология бойынша білімді үнемі бүгінгі жас ұрпақ тәрбиеленушілерге меңгертіп отырсақ,балалардың жаңаша көзқарас үрдісі дамиды. Білім берудің алғашқы деңгейі балабақшадан басталады.Біз күнделікті оқу қызметін Тәй-тәй технологиясының элементтерін пайдалана отырып, орталықтарға бөліп ұйымдастырамыз,бұл технологияның тиімділігі балалардың қай салаға жақын екендігі айқындалып,ата-анамен байланыс нығаяды. Сонымен қатар түрлендіріп қойылым ойындарын көптеп қолданамыз, бұл ойын ның мақсаты бала белгілі –бір бейнені орындай отырып,өзіне деген сенімділік пайда болады. Баланың жан-жақты дамуында дамытушы ортаның маңызы зор. Монтессори технологиясын қолдану арқылы балалардың қол моторикасын дамытып,өз беттерінше жұмыстар атқарып, қиыншылықтарды жеңе білуге,еркін ойлауға тәрбиелейміз. Жаңа технологияның әдіс-тәсілдерін тиімді пайдалану және оны ұйымдастыруға ақпарат құралдары да,талапқа сай болу қажет. Қазіргі таңда ешбір жас ұрпақ білімсіз болып қалмауы тиіс.Міне,жаңа технологияның тиімділігі баланың жан-жақты күзирет- тілігін дамытып,білімді ұрпақ тәрбиелейді.Әрбір технологияның өзіндік ерекшелігі бар.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың 2030 жылға арналған стратегиялық бағдарламасында
2. Елбасының білім және ғылым қызметкерлерінің ІІ съезінде
3. Педагогиканы оқыту әдістемесі — 2011 жылы Алматы қаласы Ә. Мұханбетжанова. Б— 356.

Нравственно-патриотическое воспитание

*Жукова А.И., КГУ «Основная школа №37»
воспитатель класса предшкольной подготовки*

Нравственно-патриотическое воспитание является неотъемлемой частью всей деятельности воспитателя класса по формированию у детей гражданственности и патриотизма. Невозможно воспитать чувства собственного достоинства, уверенность в себе, а, следовательно, полноценную личность без уважения к истории и культуре своего Отечества, к его государственной символике. Нельзя быть патриотом, не чувствуя личной связи с Родиной, не зная, как любили и берегли ее наши

предки. Прежде, чем человек будет сопереживать бедам и проблемам Родины, он должен приобрести опыт сопереживания как человеческого чувства. Восхищение просторами страны, ее красотами и богатствами возникает, если научить ребенка видеть красоту вокруг себя.

Мы воспитываем у детей интерес и любовь к родному краю, народам Казахстана, языку, традициям и обычаям казахского народа. Постепенно ребенок знакомится со школой, своей улицей, городом, а затем и со страной, ее столицей и символами. Но никакие воспитательные процессы не дадут положительного результата, если воспитатель сам не будет восторгаться страной, своим народом, своим городом. Отбор соответствующего материала позволяет формировать у детей представление о том, чем славен родной край, родной город, аул.

Быть гражданином, патриотом — это непременно быть интернационалистом. Мы воспитываем любовь к своему Отечеству, чувство гордости за свою страну. Проблема толерантного воспитания актуальна сегодня, потому что именно в последние несколько лет происходят существенные изменения в политической, экономической и культурной жизни страны. Толерантность воспитывается посредством развития хороших манер, привычек, культуры. В нравственно-патриотическом воспитании огромное значение имеет пример взрослых, в особенности же близких людей. На конкретных фактах из жизни старших членов семьи (дедушек и бабушек, участников Великой Отечественной войны, их фронтовых и трудовых подвигов) мы прививаем детям такие важные понятия, как "долг перед Родиной", "любовь к Отечеству", "ненависть к врагу", "трудовой подвиг" и т.д. Мы подводим ребенка к пониманию того, что мы победили потому, что любим свою Отчизну, Родина чтит своих героев, отдавших жизнь за счастье людей. Их имена увековечены в названиях городов, улиц, площадей, в их честь воздвигнуты памятники. Важно, чтобы дети как можно раньше увидели "гражданское лицо" своей семьи. Знают ли они, за что их дедушка и бабушка получили медали? Знают ли знаменитых предков?

Привлечение семьи к патриотическому воспитанию ребенка требует от воспитателя особого такта, внимания и чуткости к каждому ребенку, к каждому родителю. Каждый народ, каждое время, каждая эпоха оставляют в истории свой след, свои вехи. Время идет, рождаются новые традиции, складываются новые обычаи. Но без наследия прошлого и настоящего не может быть будущего. Современные дети растут в эпоху, разительно отличающуюся от времени их родителей: другие ценности, идеалы, правила. Но из поколения в поколение передается любовь к ближнему, широта души и другие качества, присущие народам, живущим в Казахстане.

Чтобы сформировать элементы гражданственности и патриотизма нами проведены следующие мероприятия:

1. Праздник 1 сентября – «Урок знаний» - «Моя Родина - Казахстан» -

2. Родительское собрание «Учимся понимать себя и других» - 08.09.2017г. На этом собрании мы говорили о правилах поведения в школе, общественных местах, о доброте, о сострадании.
  3. Беседа с детьми: «Школа вежливости».
  4. Концерт «Осенний бал».
  5. КВН «Мир вокруг нас».
  6. Круглый стол с родителями и детьми: «В каких городах мы побывали» - Родители и дети делились впечатлениями о красоте городов Казахстана.
  7. Новогодний утренник «В гостях у сказки».
- Дети участвовали в инсценировке различных сказок.
8. Совместно с родителями эстафета «В дружбе - сила».
  9. Проведение народного праздника «Масленица».
  10. Выставка совместных с родителями работ по изо деятельности «В семье единой».
  11. Концерт «Наурыз - праздник обновления».

Итак, нравственно-патриотическое воспитание в классе дошкольной подготовки - это процесс формирования сознательного человека, который любит свою Родину, землю, где он родился и рос, который гордится историческими свершениями своего народа и его культурой.

Литература:

1. Ыбырай Алтынсарин «Таза Бұлақ», Астана қаласы 2011 жыл,
2. Методическое пособие: «Қуырмаш», Алматы кітап баспасы 2011г.,
3. Урунтаева Г.А. «Дошкольная психология», М.: 2000.
4. Алёшина Н. В. «Патриотическое воспитание дошкольников»

Казахские семейные традиции, как основа духовно- нравственного воспитания дошкольников

*Жумабаева А.А., КГКП я/с «Мерей»
педагог-психолог*

В условиях социально-политического обновления общества одно из важных мест занимает проблема воспитания духовно-нравственных качеств человека. Одним из решающих факторов в осуществлении этой задачи является семья, ибо она обитель, откуда человек вступает в общественную жизнь. Богатую историю имеет казахский народ, на протяжении длительного развития жители степных просторов накопили богатый опыт семейного воспитания подрастающих поколений, создали обычаи и традиции, в которых соединяются нравственный опыт народа, правила, нормы и принципы поведения человека. В соответствии со своеобразными особенностями социально-экономических, культурно-исторических, природно-климатических условий у казахов сложились свои требования к семейному воспитанию детей.

В этой ситуации как никогда возникает необходимость основательного, более глубокого знакомства детей с духовными ценностями своего народа, с его нравственной культурой, с народными семейными традициями, в потенциале которых заложено нравственное и духовное начало.

Нравственное воспитание подрастающего поколения - тема актуальная во все времена, но особое значение она приобретает сейчас, в период обновления общества. Говоря о будущем подрастающего поколения страны, Н.А.Назарбаев подчеркнул: «. В воспитании нового поколения целесообразно обращаться к самому простому, понятному и в то же время глубокому нравственному и духовному в жизни каждого народа - к традициям. Именно традиции позволяют человеку «не потеряться», а приспособить свой образ жизни к стремительным изменениям современного мира». Идею воспитания детей в духе прогрессивных народных традиций поднимали в свое время многие выдающиеся просветители, общественные деятели казахского народа - Ч.Валиханов, Ы.Алтынсарин, А.Кунанбаев, Х.Досмухамедов, А.Байтурсынов, Ж.Аймаутов, М.Жумабаев, С.Торайгыров, М.Ауезов и др.

Анализ этнопедагогических трудов казахстанских ученых К.Б.Жарикбаева, К.С.Калиева, С.А.Узакбаевой, А.А.Калыбековой и многих др., позволил выявить высокую степень значимости казахских семейных традиций в нравственном и духовном становлении, их определяющую роль в формировании нравственных норм поведения личности. Однако, несмотря на значительное количество работ по проблемам нравственного воспитания, вопросы совместной работы школы и семьи по формированию нравственных норм поведения у детей дошкольного возраста средствами казахских семейных традиций не нашли должного освещения в педагогических исследованиях и остаются малоизученными.

Народные семейные традиции - один из важнейших каналов осуществления преемственности поколений, уникальный инструмент передачи от поколения к поколению определенных установленных норм и правил поведения и взаимоотношения людей в повседневной жизни. Они оказывали большое воспитательное влияние на развитие и формирование подрастающего поколения и играли ведущую роль в выработке мировоззрения, определяя поведение ребенка, как в семье, так и в обществе.

Подход к изучению воспитательных возможностей казахских семейных традиций потребовал отбора основополагающих направлений народной системы воспитания, способствующих тесному приобщению детей к народной культуре, формированию на этой основе нравственных норм поведения, среди которых можно выделить следующие: уважение к старшим, почитание предков, забота о представителях старшего поколения; проявление любви и заботы в разумном сочетании с требовательностью по отношению к детям (семейные традиции, связанные

с различными этапами в жизни ребенка); приобщение к трудовой деятельности на основе воспитания таких качеств, как трудолюбие, ответственность, нравственное отношение к ценностям, созданным трудом человека; милосердие, отзывчивость и коллективная взаимопомощь; проявление гостеприимства; заботливое, ответственное и бережное отношение к окружающему миру природы; верность роду, общине, следование единым правилам общежития, уважительного отношения к обществу.

Из всего выше сказанного, можно сделать вывод, что формирование нравственных норм поведения у детей средствами казахских семейных традиций - это целенаправленный, организованный процесс приобщения детей к общечеловеческим ценностям культурного наследия казахского народа, в результате которого у дошкольников формируется система знаний и представлений о правилах поведения в соответствии с нормами и правилами народной системы воспитания, формируются умения и навыки их использования в практической деятельности, развивается потребность в самовоспитании на основе стремления соответствовать нравственным образцам и идеалам народной педагогики казахов. Это все говорит о высокой значимости и главной роли, которое отводится семье

Знания о нравственных нормах, ценностные ориентиры, правила поведения в обществе ребенок усваивает прежде всего на примере родителей, в процессе взаимоотношений в семейном коллективе. Таким образом, с учетом вышесказанного, совершенствование процесса формирования нравственных норм поведения у детей во многом зависит от повышения уровня педагогической культуры современных родителей (как основного условия эффективности семейного воспитания), что в целом связано с поиском новых источников усиления воспитательного потенциала семейной микросреды, то есть в вопросах воспитания детей в семье должны появиться новые устойчивые ценностные позиции, которые необходимо искать прежде всего в истоках народной педагогики, в частности в казахских семейных традициях.

Задачи приобщения родителей детей выполняются в процессе педагогического просвещения, которое должно осуществляться педагогами. Именно детский сад может педагогически целенаправить, обогатить, усилить положительные влияния, как бы включить их в систему своей воспитательной деятельности, используя профессиональные педагогические кадры учебно-воспитательного учреждения.

Таким образом, казахские семейные традиции, составляющие сущность народной системы воспитания, их содержание и воспитательные возможности необходимо использовать в дошкольном и семейном воспитании детей в современных условиях, что будет способствовать более осознанному и прочному усвоению общечеловеческих нравственных ценностей, что обеспечит эффективное формирование устойчивых нравственных и духовных норм поведения у детей.

Литература:

1. Антология педагогической мысли Казахстана /Сост.К.Б.Жарикбаев, С.К.Калиев. -Алматы: Рауан,1995. - 512с.
2. Калиев С.К. Казак этнопедагогикасынын, теориялык негіздері мен тарихы. - Алматы: Рауан, 1998. -128б.
3. Кожамметова К.Ж. Казахская этнопедагогика: методология, теория, практика. - Алматы: Ғылым, 1998. - 317б.
4. Назарбаев Н.А. Идейная консолидация общества - как условие прогресса Казахстана. - Алматы: ФПИ «Казахстан XXI в.», 1993. - С.10.

Балабақшада жаңа ақпараттық технологиялар арқылы білім сапасын арттыру

Жумашева Ж.М., КМҚК «Толағай» балабақшасы

XXI ғасыр –бұл ақпараттық қоғам дәуірі, технологиялық мәдениет дәуірі, айналадағы дүниеге, адамның денсаулығына, кәсіби мәдениеттілігіне мұқият қарайтын дәуір. Елбасының «Жаңа әлемдегі Жаңа Қазақстан» атты жолдауында «Біз бүкіл еліміз бойынша әлемдік стандарттар деңгейінде сапалы білім беру қызметін көрсетуге қол жеткізуіміз керек» -делінген. Жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану арқалы балалардың оқу материалдарын толық меңгеруіне оқу материалдарының тиімді ұсынылуына мүмкіндік беру. Жаңарту барысында маңызды қадамдар жасауда. Соның бірі 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік білімді дамыту бағдарламасына сәйкес енгізілген электронды қазақ үйі. Электронды қазақ үйі білім берудің мазмұнды да сапасы да жүйесі болып табылады.

Ақпараттық технологиялар түрлі білім беру технологияларын біріктіреді: коммуникациялық, электрондық, компьютерлік оқыту технологиялары болып табылады.

Электронды қазақ үйді ұйымдастырылған оқу қызметінде пайдалану балаларға:

- өтілген және ұмытылып қалған Абай атамyzдың 45 қара сөздерін, әртүрлі термелерді еске түсіреді.
- Өлеңдерді бірге айтады.
- Күй арқылы балалардың бойына Елге, Жерге, Отанға деген сүйіспеншіліктерін оятады.

Басты мақсатым –мемлекеттік тіл мәртебесін арттырып қолданыс аясын кеңейте отырып, күнделікті өмірде пайдаланып, мемлекеттік тілде сөйлесе нұр үстіне нұр емес па? Біздің балабақшада электронды қазақ үйі кеңінен қолданысқа ие. Электронды оқулықтың бұл түрі арқылы баланың білімге, әнге, күйге деген құштарлығын оятуға болады. Үш жастан асқан бала бұл электронды оқулықтың мазмұнын бірден игере алады.

Электронды оқулықтың бұл түрі арқылы балаңыз даналыққа жол ашатын, әліппеден бастап, ертегі, жұмбақ, жаңылтпаш, мақал –мәтел мазмұндарымен сусындатылады. Мен оқу қызметінде, оқу қызметінен тыс уақыттарда қолданғанда балалардың білімге құштарлығының, ойлау жүйесінің артатындығы байқалды. Бала қазақ тілін жетік меңгеріп шығады (бала жұмбақ, жаңылтпаш, мақал –мәтелді күнделікті өмірде қолданатын болады). Менің ойымша электронды оқулықтың басты ерекшелігі –ол қазақтың ежелгі ұлттымыздың мәдениеті қазақ үйі көлемінде жасалғандығында. Елбасымыздың өзі осы қазақ үйге өте қызығушылықпен қарап Ақордаға алғызған болатын деседі. Сонда Елбасы былай айтқан екен: «Бұл электронды қазақ үйі әрбір қазақтың шаңырағында тұруы тиіс, бала ғана емес, үлкендерге де керек дүние екен» - деп қызығушылық танытыпты. Электронды тәрбиелеу құрылғысы – өткен мен келешектің алтын көпірі. Тұлпардың тұяғын, сұңқардың қанатын талдырар ұланғайыр даланы бағзыдан мекен еткен қазақ халқы ұлықтауға лайық. Осы бағалы өнерімізді келешек ұрпаққа қалдыру біздің басты міндеттіміз. Электронды қазақ үйінің жалпы таныстырылымы: бұл құрылғы төрт бөлімнен тұрады. Бірінші бөлім –ертегілер. Бала санасына адами қасиеттерді сіңіріп, қазақтың бай фольклорлық мұраларымен сусындатып, тілдік қоры мен әдеби жасампаздық қуатын арттырады. Әрбір ертегінің айтылу мәнері балалардың құлақтарына жағымды, түсінікті естіліп есту қабілеттері дамиды, қызығушылықтары артады екен. Жұмыс барысында ертегіні осы электронды қазақ үйі арқылы тыңдата отырып мен өзім театр түрлерін пайдалануыма көп мүмкіндік туады. Яғни қуыршақ, саусақ, үстел үсті т.б. театр түрлерін кеңінен қолданып отырамын. Сонда балаларға түсінікті болатынын сезіндім.

Екінші бөлім –балалар әні. Қазақ әндерін жаттауға, ән үйренуге тиімді. Балабақшадағы музыка оқу қызметі арқылы балалардың музыкалық қабілетін арттыру, қазақ халқының ғасырлар бойы қалыптасқан ән-күй өнерін бүлдіршіндердің бойына сіңіру осы балабақша қабырғасынан басталады. Осыған орай елімізде тәуелсіздік таңы атқан күннен бастап халқымыздың алдағы күндеріне тірек, тұтқа болар білімді де, жан-дүниелері өз халқының ән-күйлеріндей әдемі азаматтар дайындау ең басты мақсатқа айналды. Ол баланы ерте бастан әсемдік әлеміне дыбыс арқылы жетелей отырып, сұлулық, ізгілік, адамгершілік қасиеттеріне тәрбиелеу болып табылады. Балабақшада бүлдіршіндердің жас ерекшеліктеріне қарай әр оқу қызметінен қызықты да мазмұнды өткізуге болады. Мен

балалардың дыбыс сенсорлық ерекшелікті айыра білу үшін түрлі ойындарды ойнатып, жан- жануарлар мен аң-құстардың дауыстарын арнайы дыбыс жазғыш құралдары мен ұнтаспадан тыңдатамын. Сол кезде әсем әуен сазын тыңдай отырып, оларды әсерлене тыңдаған баланың ойлау, есте сақтау қабілеті арта түседі. Сонымен бірге, қазақ халқының әндерінің сөздерін жаттатқызып, оларды тыңдата отырып, балалардың тәрбиешімен бірге орындауына көңіл бөлу қажет.

Үшінші бөлім –күйлер. Онда ұлттық аспаптарымыз домбыра, жетіген, қобыз, сыбызғымен орындалған күйлер енгізілген. Одан соң қазақтың домбыра, жетіген, сыбызғы секілді ұлттық аспаптары туралы молынан хабардар ете отырып, әртүрлі күйлерді, оның ішінде балалардың көңіл-күйін көтеретін, сезімге бөлейтін күйлерді тыңдатуға тырысамын. Өз халқының әсем де, әдемі, адамды бірде шалқытып, бірде тәтті бір мұңға бөлейтін күйлерінен әсер алған балалардың бал-бұл жанған жүздерін көру – ұстаздың мақсатының орындалғаны.

Төртінші бөлім –дәстүрлі ән, термелер, бесік жырлары және Абай атамның 45 қара сөзі. Елге жаңалықтар көптеп келіп жатыр ғой. Ал мына электронды аппараттарды қолдану әуелі сәнге енді. Кітапты да осыдан оқиды, рухани тәрбиені де осыдан алатын ұрпақ өсіп келе жатыр. Ал осы ертегілер мен жырлар қазақтың жас ұрпағын ұлттық дәстүр жолына түсіретін қасиетті ізденіс болса екен - деген тілегім бар. Балабақшада қазақ халқының дәстүрлі әндері мен терең философияға толы, адамгершілікке, имандылыққа, қайырымдылыққа жетелейтін терметолғаулары, бесік жырлары мен ұлы Абай атамның 45 қара сөзі туралы жатық, түсінікті тілмен әңгімелеу арқылы бүлдіршіндердің санасына сіңіру, қазақ өнеріне деген сүйіспеншіліктерін ояту аса маңызды. Осы

электронды оқулықты кеңінен пайдалана отырып бүлдіршіндерге рухани тәрбие беру ісін барынша жолға қою – бүгінгі күні балабақша тәрбиешілерінің кезек күттірмейтін міндетіне айналып отыр. Бұл Электронды қазақ үйі оқулығында балаларды ойната отырып, қазақ халқының ұлттық дәстүрлерін, ертегі-аңыздарын, ән-күйлерін және тағы басқа құндылықтарын балаларға үйрету, түсіндіру жолдары айқын көрсетілген. Сонымен бірге бүлдіршіндердің тілдік қорын молайту, ең бастысы олардың ұлттық рухын көтеру, өз халқына деген сый-құрметін арттыру басты мақсат етіп алынған.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Журнал «Мөлдір бұлақ» №8.2016ж;
2. Журнал «Балапан» №6. 2013ж;
3. Қ.Ыдырысов «Балаларға базарлық» 2007ж.

Использование песочной терапии в работе педагога - психолога в детском саду

*Жусупова Д.С., КГКП « Детский сад «Ертөстік»
педагог-психолог*

Детский сад посещают дети с различными психологическими особенностями. В эту категорию входят дети, которые чувствуют дискомфорт при необходимости вступать в контакт со сверстниками и взрослыми, не уверены в своих силах, застенчивы, замкнуты, испытывают разнообразные страхи.

На сегодняшний день в связи увеличением количества детей с повышенной тревожностью, немаловажное значение для их развития играет песочная терапия. Именно посредством песочной терапии можно воздействовать на ребенка в преодолении его внутренних переживаний, корректировать эмоционально-поведенческие нарушения, а также стимулировать ребенка, развивать его сенсомоторные навыки и снижать его эмоциональное напряжение.

Всем нам хорошо знакомый песок кажется абсолютно простым и понятным. Однако на самом деле это удивительный и таинственный материал. Дети могут часами возиться в песке, строить песчаные замки или же просто наблюдать, как он пересыпается с ладони на ладонь. Песок может быть таким разным. Сухой и легкий или тяжелый и влажный он с легкостью способен принять любую форму. Все эти замечательные свойства песка, дающие такой простор для творчества и фантазии, можно успешно использовать в терапевтических целях.

Игры на песке — это форма естественной деятельности ребенка, поэтому мы используем песочницу в развивающих и обучающих занятиях. Строя из песка разные фигуры, придумывая различные истории, взрослые в наиболее

органичной для ребенка форме передают знания и жизненный опыт, рассказывают о событиях окружающего мира. На «песочном» занятии дети раскованы, веселы и воодушевлены: они создают собственный мир, и делать это бесконечно приятно.

Песочная терапия - возможность самовыражения, это интересно и доступно для детей. Песок, вода и несколько маленьких фигурок людей, животных или предметов способны помочь человеку раскрыться, выразить свои чувства и эмоции, которые порой так трудно передать с помощью слов. Кроме того, песочная терапия способна помочь нам разобраться в себе, справиться с комплексами. При этом терапевтические сеансы дают ощущение защищенности и полной свободы.

С помощью песочной терапии психологу удастся вытащить на свет то, что сидит в ребенке как заноза. Это способ особого общения: в игре человек признается себе самому в чем-то важном или неприятном, а потому скрываемом. Этот метод можно использовать в работе с детьми дошкольниками со следующим спектром проблем:

- различными формами нарушений поведения,
- сложностями во взаимоотношениях со сверстниками
- тревожностью, страхами,
- сложностями, связанными с изменениями в семейной ситуации
- заниженной самооценкой.

Игра с песком в одних случаях, выступает в качестве ведущего метода коррекционного воздействия (как, например, при наличии у ребенка эмоциональных и поведенческих нарушений), а в других случаях, в качестве вспомогательного средства, позволяющего стимулировать ребенка, развивать его сенсомоторные навыки, снизить эмоциональное напряжение. Песочницу используют и в качестве психопрофилактического, развивающего средства, в процессе игры с песком развивается и речь ребенка.

Часто дети затрудняются в выражении своих переживаний из-за своей застенчивости и замкнутости. Поэтому эта техника может оказаться весьма полезной. Невербальная экспрессия с использованием разнообразных предметов, песка, воды, а также конструктивных и пластических материалов для них наиболее естественна, что становится особенно при наличии у ребенка определенных речевых нарушений. Каждая выбранная фигурка воплощает какой-либо персонаж, который может взаимодействовать с другими героями. Ребенок сам придумывает, о чем они говорят или что делают; иногда он может пригласить психолога присоединиться к игре и выступать от лица какого-либо персонажа. Во всех этих случаях ребенок чувствует себя хозяином своего маленького мира и то, что прежде таилось в глубине детской души, выходит на свет; персонажи игры приходят в движение, выражая наиболее актуальные для ребенка чувства и мысли [3].

Таким образом, значение песочной терапии имеет благотворное влияние на развитие личности ребенка. Творческое отношение к себе, к своей жизни способствует развитию ребенка, открывает то, что было закрыто, раскрепощает его, освобождает энергию, закованную комплексами, закрепляет уверенность в себе, направляет ребенка на его собственный путь с использованием его собственных сил. Почувствовав пульс своего сердца, ребенок приобретает самый верный ориентир и компас для своей жизни.

Литература:

1. Гранина И.В. Песочная терапия в психотерапии. Екатеринбург, 2009
2. Медведева Е.А. Учебно-методическое пособие к изучению дисциплины «Артпедагогика и арттерапия в специальном образовании» - М.:Издательство «Спутник +».2010.-165 с.
3. Штейнхардт Ленор Юнгианская. Песочная терапия.-СПб Питер 2001. 230с

Көптілді тұлға тәрбиелеу-жарқын болашаққа бастар жол

*Жұмадильдинова А.Қ., "Мерей" б/ж
қазақ тілі мұғалімі*

Мәңгілік Ел болуға нық қадам баса, рухани жаңғыру жолында түрлі жа-налықтар мен озық технологияларды қоғам дамуының барлық саласына енгізген еліміз қарқынды өркендеп, жедел даму үстінде. Ал,адами капиталдың жеті-луі негізінде, еліміз үшін бүгінгі күнмен тірлік ететін адам емес, болашақты кеңінен ой елегінен өткізіп, келешекті кемел ойлай білетін, дүниедегі өзгеріс-тердің себеп-салдарына өзіндік көзқарас танытып, талғаммен таразылай, жалпы адамзаттық өлшеммен қабылдай алатын тұлға қажет. Сондықтан бүгінгі Мәңгі-лік Елдің перзенті, тәуелсіз мемлекеттің тұлғасы ретінде өзін өркениетті және тарихи субъект ретінде танытып, өсіп-дамуы кезінде өз елінің және адамзат да-муының тарихын қабылдай, өзі үшін, халқы үшін, мемлекеті үшін, адамзат болашағы үшін жауапкершілік жүгін сезінетін, ғаламдық мәселелерді шешуде мәдениаралық қатынастың қажеттілігін жете түсінетін, адамның азаматтық құқық- ықтарын мойындайтын және саяси бостандыққа ұмтылатын, қоғамда гуманизм идеалын жасау үшін басқа адамдармен ынтымақтастықты қалыптастыратын за-манның иесі болуы шарт. Осы орайда, көп тілді меңгеру кез-келген адамды кең өріске, тың өмірге бастайтын жол есептелмек. Кезінде халқымыздың «Жеті жұрттың тілін біл, жеті түрлі білім біл» деген аталы сөзі дәл бүгінгі дамыған дә-уір талабына сәйкес айтылғандай. Көптілділік мәселесі-Қазақстан үшін ғана емес, бүкіл әлемнің алдында тұрған көкейкесті мәселелердің бірі, бүгінгі жа-һандану

және киберкеңістікке қадам басқан заманда бір адамның бірнеше тілді меңгеруі қажеттілікке айналуда.

Көптілділік, полилингвизм-нақтылы коммуникативтік жағдайдың әсер етуі-мен белгілі бір әлеуметтік ортада, мемлекетте бірден үш, одан да көп тілде сөй-лей білуі. Елбасымыз Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев Қазақстан халықтары Ас-самблеясының кезекті сессиясында: «Қазақстандықтардың жас ұрпағы кем де-генде үш тілді білулері тиіс: қазақ, орыс, ағылшын тілдерін еркін меңгерулері қажет»-деп, Еуропадағы мектеп түлектері мен студенттерінің өзара бірнеше тілде еркін сөйлесулері қалыпты жағдайға айналғандығын мысалға келтірген. Осы орайда, көптілді білім беру дегеніміз-оқу үрдісі барысында екі не одан да көп тілде білім беру. Көптілді білім-көп мәдениетті тұлғаны қалыптастырудың өзегі.Бүгінгі таңда көп тілді оқыту-жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін сам-ғауына жол ашатын, әлемдік ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіндік беретін өзекті үрдіс.Қазақ тілі-мемлекеттік тіл, ал орыс тілі мен шетел тілдерінің бірін білу тұлғаның ой-өрісін кеңейтеді, оның «сегіз қырлы, бір сыр-лы» тұлға болып дамуына жол ашады, ұлтаралық қатынас мәдениетін, тол-леранттілігін және планетарлық ойлауының қалыптасуына мүмкіндік туғызады. Жас ұрпаққа ерте жастан шетел тілін оқытудың мақсаты тек нақты білім беріп қана қоймай,тілдік тұлғаны қалыптастыру болып табылады, болашақта шет тілі «өмір заңдылықтарында» және «нақты жағдаяттарда қарым-қатынас жасай алу үшін» қажет болатынын түсіндіре, көптілді өз еркімен меңгеруіне ықпал етуіміз керек. Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев үстіміздегі жылдың басындағы "Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері" Жолдау-ында да «Қазақстанның болашағы- жас ұрпақтың қазақ,орыс және ағылшын тілін еркін меңгеруінде»деп, "Тілдік тұлға" мәдени жобасын іске асыруды жеделдету тиістігіне ерекше мән бере,білім саласының барлық кезеңдерінде "Үш тұғырлы тіл" саясатын басшылыққа ала, оқытуды талап етті. Сонымен қатар, халқымызды топтастырып отырған мемлекеттік тіл - қазақ тілін оқытудың сапасын арттыру қажеттілігіне ерекше назар аударады. Сондықтан, қазақ тілін тереңдетіп оқыту, сонымен қатар көптілділікті меңгеруді жолға қою-бүгінгі таңдағы білім жүйесінде педагогикалық үрдістің негізгі бағыттарының бірі. Әлемдік білім беру іс-тәжірибесінде көптілді білім беру жаңалық емес,атап айтқанда, АҚШ пен көптеген Еуропа елдерінде, бұл бағытта жетістікке қол жеткізген. Бірақ, қазақс-тандық білім беру жүйесінде көптілді білім берудің халықаралық іс-тәжірибе-сінде қолданыс тапқан модельдерін енгізу-педагогикалық өзекті мәселе, өйткені ол жаңа жағдайларда шығармашылық тұрғыдан іске асырылуы тиіс.Бұл өзекті мәселелерді жүзеге асыру үшін, Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті орта білім стандарттары талаптары деңгейінде үш тілде білім меңгерген, көптілді коммуникативтік құзырлылықтары қалыптасқан, көп мәде-ниетті, рухани-адамгершілік қасиеттері дамыған тұлғаны тәрбиелеу талап етілу-де. Көптілді білім

беруде оқу-тәрбие үрдісінің жүйелі жүргізілуінің нәтижесі мыналардан тұрады:

- көптілді тұлғаның коммуникативтік және ақпараттық құзыреттілігінің болуын;

- көп мәдениетті, рухани-адамгершілік, ұлтаралық қатынастар мәдениетінің жоғары деңгейде жетілуін;

- ұлттық және жалпықазақстандық құндылықтарды қастерлейтін, тілдерді меңгеруге тұрақты қызығу танытатын, отансүйгіштік және азаматтық сана-сезімдері дамыған тұлғаның қалыптасуын қамтамасыз етеді.

Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мем-лекеттік жалпыға міндетті стандартының «Коммуникация» білім беру саласында мектепке дейінгі ұйым педагогтарының алдына қойылған міндет - тілдің негізгі құндылықтарын меңгерген, ана тілінде және өзге тілде әлеуметтік-мәдени қарым-қатынасқа дайын, сөздік және сөздік емес құралдардың көмегімен қор-шаған ортамен қарым-қатынас жасауға қабілетті көпмәдениетті жеке тұлға қалыптастыру десек, баланың балабақшаға келген күндерінен бастап, мемлекеттік тіл және басқа тілдерді меңгеруіне жол аша тәрбиелеу-біріншіден тіл маман-дарының еншісінде. Тілдерді үйрету әдістемесін таңдау барысында, балалардың жас ерекшеліктерін ескере,"Мәңгілік Елдің перзенті-көптілді тұлға!" тақырыбында ұзақ мерзімді жоба жоспарлап,"Мерей"бөбекжайымыздағы күнделікті ұйымдастырылатын оқу қызметі және түрлі іс-шаралар барысында басшылыққа ала жүйелі жұмыс жүргізіп, мектепке дейінгі жастағы баланың тілді меңгеруіне жан-жақты жағдай жасаудамыз. Көздеген мақсатымыз, өмірден өз орнын таба алатын, қарым – қатынаста өзін еркін ұстап, кез-келген ортаға тез бейімделетін, белгілі бір ғылым саласында білімі мен білігін көрсете алатын, тілдік құзырет-тілікті игерген көпмәдениетті тұлға қалыптастыру.

Ақпараттық технологиялар көмегімен, түрлі дидактикалық ойын барысында сөздіктерді үш тілде қолдану арқылы балалардың есте сақтауына жағдай жасап, өзара тілдесуде танысқан сөздер мен сөз тіркестерін жиі айтып пайдалануына бағытталған орта қалыптастыруды әдетке айналдырдық. Әр тілге тән әрбір дыбыстың артикуляциясына қарай дұрыс айтылуын қадағалау негізінде жекеле-ген жұмыстар жүргізіледі. Бұл оқу қызметінен тыс уақытта үш тілде жүргізілетін жалпы дамытушы лексикалық жаттығулар (шаттық шеңбері және сергіту сәті өлеңдері, түрлі санамақтар,ойындар,тілдік және фонетикалық жаттығу, диа-логты әңгіме, тақпақтар мен ұйқас өлеңдер т.б.) түрінде қарастырылады.Сондай-ақ, балалармен театр әрекеті барысында сүйікті ертегілерден үзінділер сахналауда кейіпкерлер диалогін пайдалану-тілдік белсенді қарым-қатынас жасауға, грамматикалық тұлғада сауатты сөйлеу дағдысын қалыптастыруға зор мүмкіндік туғызады. Көптілділіктің ерте қалыптасуы балалық шағындағы сөйлеу тілінің қалыптасып,сөздік қорының молаю кезеңімен тығыз байланысты болған-дықтан, ата-аналардың қолдаулары

ерекше қажет. Бірнеше тілді балаға меңгер-туде, оны көптілді азамат ретінде тәрбиелеуде «Бір адам-бір тіл» деген қағиданы әр баланың ата-анасына мойындату мақсатында кеңестер жүргізіліп, "Полиглот" айдарымен тақырыптық сөздер мен сөз тіркестерін, қысқа сөйлемдерді үш тілде жариялап, баланың отбасында да ата-анасының көмегімен қайталап айтуына, жаттап, есте сақтауына мүмкіндіктер жасауды да ұмытпадық.

«Тәрбие басы-тіл» десек, ой-сана, дүниетаным тіл арқылы қалыптасып, тіл арқылы жарыққа шығатынын ескере, стратегиялық бағыттағы жобамызды іс жүзіне асыру-"Көптілді тұлға" тәрбиелеуіміздің басты кепілі.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1."Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру" тақырыбындағы Н.Ә.Назарбаевтың мақаласы Астана. Ақорда. 12 сәуір, 2017ж.

2."Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндік-тері". Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың Жолдауы, Астана. Ақорда. 10 қаңтар, 2018ж.

3.Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы, Астана. 2010 ж.

4."Мектепке дейінгі ұйымдарда тілдердің үштұғырлығын дамыту" әдістемелік құралы. Астана, 2013ж.

5.ҚР «Білім туралы» Заңы (баптары бойынша түсіндірмелерден) және оны жүзеге асыру жөніндегі құжаттар. Алматы. - «Дастан» баспасы.

ЛЕГО конструкторлары-мектеп жасына дейінгі балалардың интеллектуалды дамуының тамаша құралы

Зикирина А.М., «Алпамыс» балабақшасы

21 ғасырда мектепке дейінгі балаларға арналған білім беру жүйесіне жаңа ойындар мен ойын-сауықтар енгізілді. Қазіргі заманғы балалар белсенді ақпараттандыру, компьютерлендіру және робототехника дәуірінде өмір сүреді. Өмірдің өзі мектепке дейінгі білім беру жүйесінен жаңа инновациялық тәсілдерді талап етеді. Ең тиімді инновациялық бағдарламалардың бірі - мектепке дейінгі мекемелерде ЛЕГО конструкторлар және робототехника. Ересек топта құрастыру оқу-қызметінің мақсат-міндеттерін орындай отырып, балалардың әрі қарай жеңілден-қиынға қарай білімін толықтырамын деп өзіме мақсат қойдым. Шығармашылық қиялын, ұсақ-түйек заттар жасауды көрнекіліктерді қолдану арқылы және ойдан шығару, өзінің көз алдына елестету арқылы жасау іскерлігін; толық меңгергеннен кейін оқу-қызметіме ЛЕГО конструкторларын қолдана бастадым.

ЛЕГО конструкторымен жұмыс кеңістіктік ойлауды дамытуға ықпал етеді, өйткені көлемді дизайн жазықтықта қандай да бір үлгіні

шығарғаннан әлдеқайда күрделі. Бұл жағдайда бала болашақ дизайнның жалпы көрінісіне ғана емес, сондай-ақ оның әрбір бөлшегіне де назар аударады.

Мектеп жасына дейінгі балаларды жобалау барысында математикалық қабілеттерін дамыту, мәліметтерді қайта санау, тақтайша немесе блокқа арналған түймелерді бекіту, бөлшектердің қажетті санын және олардың ұзындығын есептеу. Құрылыс сөйлеу дағдыларын дамытады: балалар ересектерге түрлі құбылыстар мен нысандар туралы сұрақтар қояды.

ЛЕГО-дизайн өз тәжірибесінен үйренуге тамаша мүмкіндік береді. Қарапайым дизайнерлерден балалар бірте-бірте күрделілігіне көшеді, содан кейін алғашқы механизмдер мен бағдарламаланатын конструкторлар пайда болады.

«Робототехника» бағдарламасы.

Бағдарлама мектеп жасына дейінгі жастағы балаларға өте қолайлы. Робототехника балалардан жинау мен бағдарламалау технологиясын білуді талап етеді. Бағдарламалық жасақтамасы бар компьютерді пайдаланатын балалар робот модельдерін басқарады.

Бағдарламаның мақсаты: робототехниканы пайдалана отырып, мектеп жасына дейінгі балалардың техникалық шығармашылығын дамыту. робототехникаға, информатикаға қызығушылықты дамыту, жауапкершілікті, тәртіпті тәрбиелеуге;

Коммуникативтік қабілеттердің жоғары мәдениетін дамыту. Міндеттерді әзірлеу: шығармашылық қызметті дамыту; әртүрлі жағдайларда оңтайлы шешім қабылдауда өзін-өзі қамтамасыз етуді дамыту, назар аудару, оперативті жады, қиял, ойлауды қалыптастыру.

Робототехника балаларға өз идеяларын жүзеге асыруға құрастыруға және қиялдауға көмектеседі. Балалар соңғы нәтижені көріп, қуана-қуана жұмыс істеуге үйренеді.

«ЛЕГО конструкторлар және роботтық техника өте маңызды, себебі:

Мектеп жасына дейінгі балалардың интеллектуалды дамуының тамаша құралы.

Мектепке дейінгі балаларды ойын режимінде тәрбиелеу, тәрбиелеу және дамытуды біріктіруге мүмкіндік беру;

ойынды ғылыми-зерттеу және тәжірибелік жұмыстармен біріктіріп, қайтадан қамтамасыз ету.

ЛЕГО құрастыру арқылы танымдық-зерттеушілік, конструктивті және техникалық шығармашылықты дамыту.

Мектепке дейінгі мекемелерде ересек топта ЛЕГО конструкторлары бүгінгі күні таптырмас материал болып табылады.

Педагогикада ЛЕГО-технологиясы интеграцияланған қағидаттарға негізделген, ол ойын және тәжірибе элементтерін біріктіреді. Лего ойындары - баланы нақты әлемде зерттеу және бағыттау тәсілі болып табылады.

Лего ойнағанда міндеттерге қол жеткізу үшін мынандай мақсаттар қойдым:

1. Балалардың қиялын және шығармашылығын дамытуға бағытталған проблемалық жағдай туғызу. Өз қалауымен жасаған құрылысты мадақтау.
2. Ғимараттардың үлгілерін талдауды үйрету. Балаларға көмектесу, құрылыстағы объектінің тұтас және бөлінген идеясын қалыптастыру. ассоциативті байланыстарды орнату мүмкіндіктерін дамыту.
3. Балалардың бірлесіп жұмыс істеу қабілетін дамыту және ұжымдық жұмысты ұсыну.
4. Лего конструкторынан модельдеу арқылы қоршаған әлеммен таныстыру.

ЛЕГО конструкторлармен бөлшектерді санау нәтижесінде математикалық қабілеті дамиды. Монтаждау, қажетті бөлшектер санын, олардың пішінін, түсін, ұзындығы есептеу жүргізіледі. Балалар симметрия және ассиметрия, кеңістікті бағдарлау сияқты көрсеткіштермен танысады. Сонымен қатар, құрылыс баланың сенсорлық және интеллектуалдық дамуына тығыз байланысты: табысты ой процестерді (талдау, синтез, жіктелуі, көз көру өткірлігін, түсті қабылдау, пішінін, өлшемін)

Болашақта көптеген тақырыптарды оқып-үйренуге болатын әңгімелерімді айтып, ойлап табуға қолдана алатын конструкторларды қолдануды жоспарлап отырмын.

Роботтық техника- негізінде ойын технологиялары жатыр, бұл оның көпшілік қызығушылығына ие болуына негіз болып отыр. Ойын оқытуды ұйымдастырудың тиімді әдісі мен тәсілі болып табылатыны сөзсіз, оның үстіне ол балаларды білім алу үдерісін байқамай-ақ үйренуге мүмкіндік береді.

Әлеуметтік маңызы:

-Робот техникасын оқыту баланың жеке тұлғасын әлеуметтендіруге септігін тигізеді, өз құрдастарымен және педагогтермен жеке тұлға ретінде қарым-қатынас жасауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, «қауіп тобының» балаларын қызықтырады.

Қоғамдық салалардың барлығын ақпараттандыру, оқу үдерісін қарқындандыру негізгі жалпы білімді жаңғыртып, оның рөліне жаңаша көзқараспен қарауды талап етеді. Қазақстан Республикасында білім беру мен ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасының мақсаты экономиканың орнықты дамуы үшін білім берудің және ғылымның бәсекеге қабілеттілігін арттыру, адами капиталды дамыту болып табылады. Жоғарыда аталған мақсаттарды іске асырудағы ең маңызды міндеттердің бірі қазіргі ғылымның ықпалдасқан салаларын дамыту және оларды заманауи мектептің білім беру үдерісіне кіріктіру болып табылады. Осыған байланысты оқушыларға ғылыми-техникалық білім берудің робот техникасы сияқты саласының өзектілігі артады.

«РОБОТ ТЕХНИКАСЫ» ПӘНІН ОҚЫТУДАҒЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТӘСІЛДЕР

Ғылыми әдебиетке жасалған шолу көрсетіп отырғандай, «Робот техникасы» элективті курсы балабақшадан бастап университетке дейін барлық деңгейде жаратылыстану және техникалық білім беру сипатына айтарлықтай әсер етіп отырған дамушы сала болып табылады. Робот техникасын балалардың қызығушылығы мен ынтасын оятатын тартымды оқу ортасындағы қызықты әрі тәжірибелік жаттығуларды ұсына алатын бірегей оқу құралы ретінде танылуда. Робот техникасын оқытудағы басты мақсат - жеке тұлғаның ақпараттық біліктілігінің негізін қалау, яғни оқушыларға ақпаратты жинау әдістерін, сондай-ақ оны пайымдау және тәжірибеде қолдану технологияларын меңгеруге көмектесу.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Білім беру робототехникасы» курсы бағдарламасы.- Томск: 2012 ж
2. Жас техниктің энциклопедиялық сөздігі. - М: «Педагогика», 1988ж
3. Ойын-сауық индустриясы. Бірінші робот. Мұғалімдерге арналған кітап және жобалар жиынтығы. LEGO Group, аударма.
4. Филиппов С.А. Балалар мен ата-аналарға арналған робототехника. - Санкт-Петербург: Ғылым, 2010.

Формирование поликультурной личности ребенка

*Зинькив Л.С., КГКП № 16 д/с «Алтынай»
воспитатель*

В современном Казахстане заложены основы для формирования целостной казахстанской модели инновационного образования, эффективно интегрирующей все уровни обучения – от детского сада до высшего образования и науки. Повсеместное внедрение трехязычного обучения даст возможность молодому поколению казахстанцев быстрее социализироваться в обществе, познакомиться с передовыми достижениями и тенденциями в науке и технике.

Известно, что возможности раннего возраста в овладении иноязычной речью поистине уникальны. К.Д.Ушинский писал: «Дитя приучается в несколько месяцев так говорить на иностранном языке, как не может приучиться в несколько лет». Ребенок, который в дошкольном возрасте впитывает как губка в себя все новые знания, в процессе игры запоминает новые слова и выражения. Именно в этом возрасте формируется основа фундамента базовых знаний, именно в этом возрасте информация усваивается лучшим образом.

Для создания условий овладения навыками общения дошкольников на казахском языке как государственном, на русском — как языке межнационального общения, на английском языке как иностранном, в детском саду «Алтынай» обучение дошкольников проходит

разнообразным способом речевого общения и развития навыков социокультурного взаимодействия. Это проходит в несколько этапах.

Первый этап заключается в создании предметной среды, которая позволяет стимулировать речевое развитие с учетом культурных и этнических особенностей. Для этого оборудованы помещения, имеются аудио, видео материалы, книги на изучаемом языке.

Следующим этапом является развитие навыков общения и выражения своих мыслей разнообразными способами и средствами. Для этого идет постоянный контакт взрослого с ребенком, в процессе взаимодействия происходит развитие связной речи.

Свободное владения языковыми нормами общения на государственном, русском, английском языках в различных видах деятельности дошкольников в рамках требований к лексико-грамматическому и фонетическому развитию для своей возрастной группы будет заключительным этапом.

Так, например, на праздник единства народа Казахстана дети инсценируют сказки на казахском, русском, английском языках. С целью приобщения детей к казахской национальной культуре проводятся национальные праздники: «День независимости», «День города», «Наурыз».

Изучая язык, ребенок знакомится с другой культурой, учится понимать и принимать других. Воспитание поликультурной личности — такой же длительный процесс, как и воспитание других человеческих качеств.

В ходе своего поликультурного становления педагог и дети проходят несколько ступеней и уровней:

- Толерантность;
- Понимание и принятие другой культуры;
- Уважение культуры и утверждение культурных различий.

Важным аспектом обучения является создание мотивации или фаза вызова интереса. Создаются ситуации, в которых ребёнок «перевоплощается» в действующее лицо. Речь идет о приемах, «симулирующих» ситуации реального речевого общения, т. е. игровой технологии. С помощью компьютерных технологий демонстрируются сканированные картинки, видеофильмы, презентации, музыкальные фонограммы.

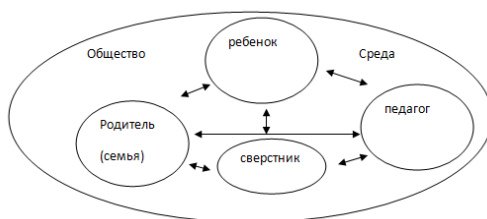
Для успешного овладения детьми поликультурной языковой активностью необходимо:

- затрагивать личность ребёнка в целом, вовлекать в ОУД его эмоции, чувства и ощущения, стимулировать его речевые, когнитивные, творческие способности;
- создавать атмосферу, в которой ребёнок чувствует себя комфортно и свободно; развивать у него желание практически использовать поликультурную языковую активность;

- активизировать дошкольника, делая его главным действующим лицом в ОУД, активно взаимодействующим с другими участниками этого процесса;

- создавать ситуации, в которых педагог не является центральной фигурой.

При обучении иностранным языкам, в частности говорению, целесообразно использовать такие способы и приемы, которые позволяют учитывать психофизиологические особенности мышления дошкольников и способствовать развитию логико-вербального мышления детей через активизацию образного мышления. Развития речевой активности детей происходит в тесном поликультурном языковом пространстве в процессе интегрированного сотрудничества педагогов и семьи, влияния общества и среды.

Схема развития речевой активности

Полиязыковое обучение иностранным языкам на начальном этапе способствует качественному изучению нескольких языков в будущем, что позволит продолжить свое образование в зарубежных странах, сделать выбор в мировом образовательном пространстве.

Литература:

1. Ушинский К.Д. «Родное слово». Собр.соч.Т.2, 1985.
2. Выготский Л.С. Психология развития ребенка. – М., 2004.
3. Футерман З.Я. Иностранный язык в детском саду. – Киев, 1984.

Использование тактильных книг в процессе изобразительной деятельности со слабовидящими дошкольниками

*Зорина Т. Д., детский сад «Ертөстік»
учитель изобразительного искусства*

Рисование является одним из важнейших средств познания мира и развития эстетического восприятия, так как оно связано с самостоятельной практической и творческой деятельностью ребёнка. Рисуя, ребёнок развивает определённые способности: зрительную оценку формы, умение ориентироваться в пространстве, чувство цвета. На занятии по изобразительной деятельности решаются не только традиционные задачи по формированию изобразительных умений и навыков, но и специфические задачи по коррекции и развитию эмоциональной и

познавательной сферы ребёнка. Рисование оказывает разностороннее влияние на формирование всей личности ребенка. Прежде всего, оно, являясь одним из средств отражения предметного мира, способствует развитию познавательной деятельности. В основе создаваемого ими изображения, лежат впечатления, полученные детьми из окружающей жизни, непосредственным путём через восприятие предметов и явлений, выделение их свойств и качеств: формы, величины, строения, цвета, фактуры.

Ребенку необходимо иметь ясное представление о тех качествах и свойствах предметов, которые ему следует передать в рисунке. Образовывать представления надо путем восприятия предмета, т. е. через непосредственное чувственное познание. Процесс рисования включает припоминание зрительно воспринятого предмета, поэтому обучение детей с нарушением зрения изобразительной деятельности невозможно без целенаправленного совершенствования зрительного восприятия и формирования зрительных образов. При нарушении зрения у дошкольников страдает целостное, восприятие действительности. Особенно важное значение при обучении рисованию приобретает работа по формированию специальных приемов использования нарушенного зрения, при обследовании предмета, изучении его качеств и свойств. Для овладения анализирующими способностями необходимо наличие у детей умений видеть и понимать окружающее. Для формирования таких умений надо дать детям возможность всесторонне пронаблюдать, обследовать предмет с помощью всех анализаторов, так как это помогает уточнить образ. Анализируя детские рисунки по представлению и с натуры, можно заметить, что именно, выполненные с натуры точнее и конкретнее передают основные признаки предметов. Это подчеркивает значение наблюдений за предметами в обогащении представлений о предметном мире и развитии способов зрительной ориентации у детей с нарушением зрения. Таким образом, коррекционное значение занятий по рисованию становится весьма очевидным и значимым. Рисованию всегда предшествует предметно-практическая деятельность, в процессе которой осуществляются обогащение и коррекция чувственного опыта, уточнение образов предметов окружающего мира. Приступая к обучению детей с нарушением зрения рисованию, для успешного овладения изобразительными навыками следует использовать иные, специфические приемы и методы. Обучение детей с нарушением зрения изобразительной деятельности только на основе общеобразовательных принципов, приемов и методов, без учета специфических трудностей овладения навыками в условиях зрительной патологии не всегда обеспечивает успешность в развитии анализирующего восприятия, преодолении недостаточности предметно-практической деятельности, развитии способностей к рисованию.

Одним из источников, формирования целостной картины мира, может стать тактильная книга. Тактильные книги помогают решать не только образовательные, развивающие, но и коррекционные задачи. Страницы тактильных книг с рисунками представляют собой объёмные картинки-конструкции, для создания которых используются самые различные, подручные и натуральные природные материалы. Основная цель тактильных книг - формирование целостной картины мира и познавательного интереса у детей дошкольного возраста. Эти книги незаменимы, необходимы для работы с детьми, имеющими нарушения зрения. Очень важный этап развития компенсаторных возможностей слепых и слабовидящих детей – это восполнение недостатка зрения тактильными ощущениями. Одним из инструментов развития осязания и является тактильная книга. Она предназначена для наглядно-практического восприятия ребенком предметов окружающего мира. Работа с книгой подразумевает активное и эмоциональное общение ребёнка и взрослого. В чем уникальность и ценность тактильных книжек? С их помощью ребенок получает знания не только о форме предмета, но и его фактуре. Основная задача тактильной книги – дать слепому ребенку и любому другому реальные представления об окружающем его мире и сделать это наиболее интересными, простыми и доступными для него способами, что делает ее незаменимой в анализе предметов окружающей действительности, а затем помочь ребенку изобразить эти предметы. С ее помощью можно изобразить даже такие крупные и мелкие предметы, которые невозможно обследовать руками в настоящем виде. Яркие цвета, четкие цветные контуры и контрасты привлекают ребенка использовать остаток зрения и упражнять совместную работу глаз и рук. Наличие в книге пуговиц, молний, шнурков помогает детям развивать мелкую моторику рук. Тактильные книги разделяются на два вида: дидактические книги – в помощь обучению, предметные, тематические, игровые и ассоциативные – книги-сказки, сюжетные.

Часто при самостоятельном просмотре книги, дети акцентируют своё внимание не столько на сюжете, сколько на рассматривании понравившихся поверхностей, поэтому при проведении занятий с детьми необходимо учитывать этот момент. Очень важно при создании рукодельных книг продумывать детали, позволяющие незрячим детям воспринимать издания достоверно: четкость воспроизведения персонажей, колорит и фактуру материала, насыщение книг элементами, развивающими моторику рук, несущими глубокий познавательный эффект.

Работа с книгой подразумевает активное и эмоциональное общение малыша и взрослого, иначе ребенок механически перелистывает страницы, не останавливаясь на их рассматривании, либо воспринимает сюжет фрагментарно. Только многократное обследование аппликационных изображений приводит к полноте, отчетливости, прочности

формирующихся у ребенка представлений. Читая книгу, ребенок может узнать сказку, познакомиться с животными, с предметами домашнего обихода, с различными инструментами. Когда ребенок нащупывает мелкие предметы и поверхности из различных материалов, на ум его ассоциативно приходят настоящие предметы и вещи, которые создаются при помощи ткани, дерева, камней, поделочной массы, меха и др. Некоторые материалы издают звуки: они шелестят, шуршат или хрустят. Ребенок может искать предметы, спрятанные в углублениях или кармашках книги, и, найдя какой-либо предмет, испытывать радость.

Можно сделать следующий вывод: тактильные книжки совершенно необходимы для занятий с детьми дошкольного и младшего школьного возраста. Детям, которые освоили бы эти книжки в раннем возрасте, стало бы легче и интереснее учиться в школе. Их мир изначально мог бы стать интереснее и богаче. Книжки, изготовленные своими руками, обязательно помогут детям узнать много нового, развить навык осязания, а главное, тактильные книжки доставят радость совместного общения и творчества.

Литература:

1. Мамайчук И.И. «Психологическая помощь детям с проблемами в развитии»
2. Плаксина Л.И. «Развитие зрительного восприятия у детей с нарушением зрения в процессе предметного рисования»
3. Тактильные книги для детей. Стандарты для тактильных книг.
<http://gbs.spb.ru/Izdat/tact1.htm>

Восприятие музыки как один из способов пробуждения интереса к познанию

*Игнатович И.А., КГКП «Ясли-сад №6 «Алданыш»
музыкальный руководитель*

Музыкальное воспитание является одним из средств формирования личности ребенка. Дать знания, развить навыки и умения – не самоцель. Гораздо важнее – пробудить интерес к познанию. Восприятие музыки является ведущим видом деятельности.

В старшем дошкольном возрасте дети слушают более сложные, чем ранее, музыкальные произведения, в которых преобладает выразительное начало. Определяя общий характер произведения, ориентируются уже на несколько средств выразительности, воспринимают его музыкально – мелодическую сторону. В этом возрасте значительно обогащается индивидуальная интерпретация музыки, что ведет к появлению у них внемузыкальных образов и ассоциаций, и дети начинают слышать процесс развития музыкального образа в произведении. В группах старшего дошкольного возраста наряду с общими задачами развития музыкального

восприятия могут быть поставлены и специальные задачи: формирование необходимого объема теоретических сведений о музыке, эмоциональной отзывчивости на музыку, умении ее слышать, анализировать и интерпретировать. Форма преподнесения музыкального материала – максимально доступная и интересная – не всегда в виде готовой информации. Необходима своего рода активизирующая и развивающая «поисковая ситуация», в ходе которой дети самостоятельно «добывают знания». Она может включать вопросы, предваряющие слушание музыки и ориентирующие музыкальное восприятие; постановку той или иной задачи, которая решается прослушиванием музыкального произведения; совместный со взрослым анализ музыкальной пьесы. Тем самым, дети самостоятельно открывают для себя признаки того или иного жанра, размышляют о роли различных выразительных средств в создании музыкального образа. Музыкальный опыт у детей накапливается и обобщается благодаря знакомству с новыми произведениями. [1, с.45].

В старшем дошкольном возрасте дети получают также представление о делении музыки на вокальную и инструментальную; знакомятся с различными формами исполнения вокальной музыки (соло, ансамбль, хор). Не столь важно скрупулезно подсчитать количество частей в пьесе – гораздо существеннее, чтобы дети, получив представление о ее форме, лучше восприняли контраст настроений, почувствовали и пережили характер музыкального образа.

В работе со старшими дошкольниками, один из ведущих методов – сравнение. Сравниваются контрастные по настроению пьесы, ярко контрастные музыкальные темы.

В старшем дошкольном возрасте у детей формируется способность слышать процесс развития музыкального образа. Но способность эта проявится только в том случае, если при прослушивании будет обращено внимание на изменение характера образа, динамику его развития. Исключительно важен подбор репертуара. Это должны быть произведения, имеющие программное содержание, зримодейственные, театральные, произведения камерной и симфонической музыки. Перед прослушиванием предложить детям подумать, о чем может рассказать музыка, которая сейчас прозвучит; обратить внимание на развитие музыкального образа, задать вопросы («Послушайте внимательно, изменится ли настроение музыки»; «Если изменится, то как?»; «Где меняется – в середине, в конце?». Заметим: ориентировка на процесс развития музыкального образа не имеет ничего общего со стремлением «объяснить» любое музыкальное произведение, обязательно «снабдив» его сюжетом: «Вот здесь птички поют, а вот здесь бабочка полетела». Педагог отбирает только те произведения, которые содержат яркую динамику, яркую сюжетную основу. Такая музыка помогает «увидеть», по словам Д. Кабалевского, что «происходит» в музыке, а впоследствии «перенести» умение слышать

динамический характер музыкального образа на музыкальные произведения, не обладающие столь яркой театральностью.

В старшем дошкольном возрасте продолжается работа и над интонационно - мелодической ориентацией музыкального произведения. Наряду с прослушиванием, пропеванием мелодии и ее анализом, моделированием движением руки ее направления, педагог часто дает детям задание самостоятельно подобрать мелодии на музыкальных инструментах. Все большее количество произведений после прослушивания и анализа он «передает» в другие разделы программы – «Музыкальное движение» и «Игра на детских музыкальных инструментах», что будет способствовать более глубокому пониманию и запоминанию музыки [2, с.12]

Самые яркие, любимые детьми музыкальные произведения могут быть включены в сценарии праздничных утренников. Праздники в детском саду - это незабываемая страница в жизни ребенка, богатый источник его впечатлений. Высокохудожественная музыка способна оставить заметный след в душе ребенка. При этом, важно сохранить единство стиля. Для того чтобы дети запоминали музыку, которую они слушали, чтобы у них появлялись любимые произведения, необходимо возвращаться к прослушанным пьесам, решая при повторении более сложные задачи. Одна из эффективных форм «повторения пройденного» - музыкальная викторина, которая позволяет педагогу определить, в какой мере дети овладели материалом, какие произведения запомнили, а к каким сочинениям нужно вернуться. Дети очень любят играть в «музыкальные загадки» [3, с.88].

Только тогда, когда музыка на занятии перестанет быть звуковым фоном, когда постоянно меняющийся характер, настроения, выраженные в ней, дети будут чувствовать и осознавать, выражать в своей исполнительской и творческой деятельности, приобретенные навыки и умения пойдут на пользу музыкальному развитию. Это будет способствовать и решению главной задачи музыкального воспитания детей – развитию эмоциональной отзывчивости на музыку, привитию интереса и любви к ней.

Литература:

1. Радынова О.П. Слушаем музыку М.Просвещение 1990.
2. Девятова, Т. Н. Звук-волшебник : материалы образоват. прогр. по муз. воспитанию детей ст. дошкол. возраста / Т. Н. Девятова. – М. : Линка-пресс, 2006. – 205 с.
3. Ветлугина А. Музыкальное воспитание в детском саду.//М.,1978.

«Мен –өз елімнің патриотымын» жас ұрпақты тәрбиелеу

*Ильяс И.О., КМҚК «Толағай» балабақшасы
тәрбиеші*

Еліміздің болашағы, ертеңгі жарқын да, бақуатты өмірі – бүгінгі жастардың қолында екені ақиқат. Ал сол үміт күтіп отырған жастарымызға әлемдік ғылым мен өркениет деңгейіне сәйкес келетін тәрбие беру ісі жолға қою, олардың бүгінгі таңда өріс алып озық технологиялық үрдістерге төтеп бере алатындай кәсіби біліктілігі мен білімділігін, іскерлігін арттыру – ең алдымен ұстаздар қауымының басты міндеті болыр табылады.

Елбасымыз қазақстандық алдына «Мәңгілік ел» идеясын іске асыру міндетін қойып, оның табысты орындалуында әсіресе жастарға үлкен сенім артып отыр. Ал «Мәңгілік ел» дегеніміз, Әл-Фараби атамыз айтқандай, бұл ғұмыры мың жылға созылып, ешқашан тұғыры таймайтын алдыңғы қатарлы алпауыт ел деген сөз екен. Ғұлама ғалымның тізбелеп көрсеткен, оны іске асыру ұстанымдарының ішінде қазіргі жастарға еңбек қажеттісі – ақыл мен ой-сананың, оның ішінде, сана еркіндігінің сақталуы болуы тиіс. Ол үшін, әрине, бәрімізге ортақ мақсат-мүддеміз – тәуелсіздігімізді көзіміздің қарашығындай сақтау қажет. Ұлттық рухымыздың, салт-сана, әдет-ғұрпымыздың сақталуы – мың өліп, мың тіріліп жеткен тәуелсіздігіміздің сақталып, Мәңгілік елге айналу міндетінің орындалғаны деп қорытынды жасауға болады. Демек, Елбасының Жолдауында айтылған «Мәңгілік ел» болудың алғышарты мемлекеттік тілдің баянды болуында жатыр. Біз Елбасымыз нұсқап отырған осы бағытта жастарға үлгі бола білуіміз қажет.

Өзектілігі: Жаңғыру заманында патриоттық тәрбиенің дұрыс бағытта ұйымдастырылуы тиіс деп ойлаймын. Ол үшін әр педагогтің өзі саяси сауатты, ұлттық санасы қалыптасқан, өз елінің патриоты болуы тиіс. Сонда ғана өскелең ұрпақты сапалы біліммен сусындатып, саналы тәрбие беруге қабілетті болмақпыз.

- Ұлы жазушымыз Мұхтар Әуезов те: - Салтымыз мықты болса, халқымыз да мықты болмақ. Қасиетті қазақ елінің рухы халықтың салт-дәстүрінде, наным-сенімінде, әдет-ғұрпында, - дейді. Осы орайда бір айта кететін жағдай ғасырлар бойында көмескі тарта бастаған біраз салт-дәстүрімізді қайта жаңғыртып қалпына келтіру, насихаттау – жалғыз тарихшыларымыздың ғана міндеті емес, баршамыздың қасиетті борышымыз болуы тиіс деп ойлаймын. Ал осы ұлттық салт-дәстүрімізді сақтап қана қоймай, ұрпақтан-ұрпаққа жалғастыру, жастарымыздың бойына сіңіру – Мәңгілік ел идеясының түп-тамыры блып табылады.

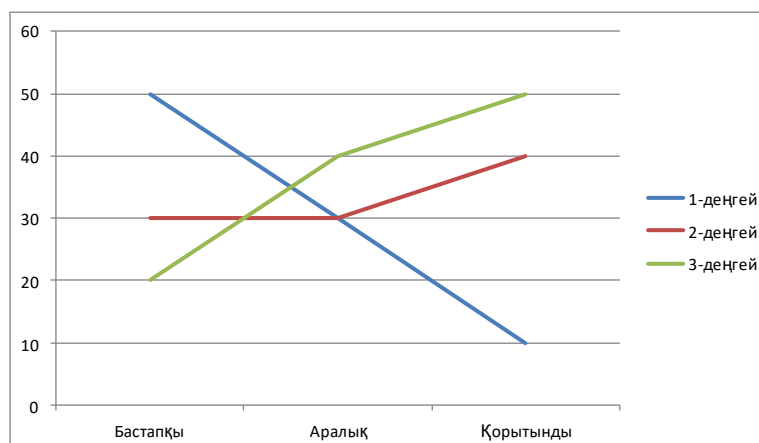
Біз өзіміздің ұлттық мәдениетіміз бен дәстүрлерімізді осы әралуандыығмен және ұлылығымен бірге қорғауымыз керек, мәдени игілігімізді бөлшектеп болса да жинастыруымыз керек, - деген болатын.

Біз мұны бізге, Қазақстан халқына, оның ішінде жастарға өсиет ретінде қабыладуымыз керек. Өйткені, қазақ мәдениеті мен салт-дәстүрі дүние жүзі халықтарының мәдениеті мен салт дәстүрінен еш кем емес, тіпті көш ілгері деп ойлаймыз, сол себепті, оның тұнып жатқан асыл маржандарын толықтай жинақтап бүгінгі өскелең ұрпаққа аманаттау – парыз болып саналады.

Қазақстан 2050 стратегиясының маңызы мен мақсатын түсіндіру арқылы мәңгілік ел идеясының маңызын түсіндіре отырып, білікті ел тарихын білуді, еліміздің мемлекеттік рәміздерін қастерлеуге, отанымыздың байлығын қоғауды үйретуді, тілімізді, дінімізді сақтауға, білімді ұрпақ болуға тәрбиелеудемін. Балаларды Тәуелсіздігімізге орай «Отан, Отан бәрінен биік екен атты», «Отан, туған жер, ел туралы» мақал-мәтел сайысыатары өтті. «Мен, Қазақстанның патриотымын!» атты ашық ұйымдастырылған оқу қызметі өткізілді. «Менің – Тәуелсіз елім Қазақстан» қалалық сайысқа қатысты. Педагогтар арасында «Ел патриоты болу- менің азаматтық борышым» атты іс-шара ұйымдастырылды. Ата-аналармен интерактивті тақтада «16 Желтоқсан – Тәуелсіздік күні», «Тәуелсіздік таңы –атқан күн», «Мен өз Отанымның патриотымын», «Патриоттық тәрбие- тәрбие негізі» тақырыбында іс-шара, ақыл-кеңестер, қабырға газеті шығарылып, шаралар өткізілді. «Мәңгілік ел идеясы –ұрпақ болашағы» презентация көрсетілді. «Менің отбасым- менің Отаным» тақырыбында көрме ұйымдастырылды. Сонымен қоса балабақшада апта сайын күннің 2-жартысында «Мен - өз елімнің патриотымын» вариативтік компонент бөлімі бойынша балаларға білім беріледі.

«Атамекен» вариативтік компоненті бойынша балалардың 2016-2017 оқу жылы мониторингта көрсеткен деңгейі

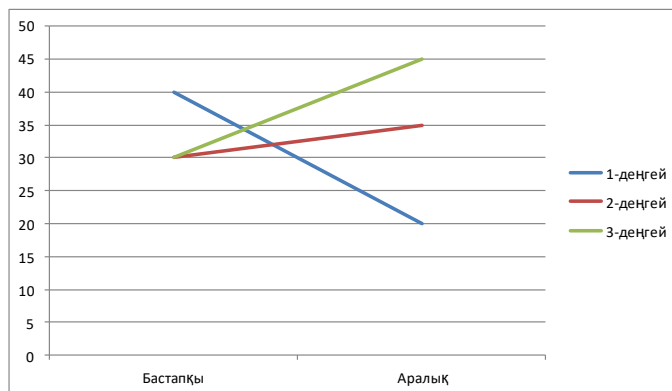

Халқымыздың жас ұрпақ тәрбиесінде ұлттық игіліктер мен азаматтық құндылықтар, рухани мұралар сабақтастығын сақтау керек. Ата-бабадан қалған мәдени мұралар мен тарихи асыл қазынамызды кейінгі жастардың бойына сіңіру – әрбір азаматтың міндеті деп білемін.

Жас бүлдіршіндерді туған жерін, Отанын сүйе білуге тәрбиелеу, оның бойына өз халқына тән асыл қасиеттерді дарыту – ұстаздардың, ата-

аналардың, барша халықтың аса жауапкершілікпен атқаратын ұлы міндеттері деп тану қажет. Мына төменде көрсетілген мониторинг 2017-2018 оқу жылы балалардың ортаңғы топқа келгендегі көрсетіп отырған көрсеткіштері.

«Мен - өз елімнің патриотымын» вариативтік компоненті бойынша балалардың 2017-2018 оқу жылы мониторингта көрсеткен деңгейі

Сол себепті, «Мәңгілік ел» идеясын іске асыру мәртебесі барша қазақстандықтарға, оның ішінде бүгінгі жас ұрпаққа бұйырып отыр. Туған жерін, ата-анасын, білім нәрімен сусындатқан ұстаздарын қадірлейтін, ана тілі- қазақ тілі, ата тарихын, мәдениетін, салт- дәстүрін жетік білетін, халықтар достығын қастерлейтін, ел бірлігін сақтайтын ұрпақ тәрбиелеуді- басты мақсатқа алуымыз керек деп ойлаймын.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Назарбаев Н. Ел Президентінің Қазақстан халқына жолдауы, 2014
2. Нысанбаев Ә., Қазақстан Ұлттық энциклопедиясы, -Алматы: Жазушы, 1909-720 б.
3. Кенжалин Ж. Ұлт рухын ұлықтаған ұрпақпыз. – Алматы, 2005. – 46-47 беттер.

Мектепалды даярлық тобында ойын технологиясын пайдалану

*Искакова А.Б., Ю.Н.Павлов атындағы №35 ЖББОМ
МАД тәрбиешісі*

Еліміз тәуелсіз ел болғалы бері ауқымды өзгерістер жүріп жатыр. Қай заманда болсын әр халық ұрпағын жан-жақты жетілген, білімді, сауатты, адамгершілік жағынан жағымды, үлкенді құрметтейтін азамат болып өссін деп армандаған. Қандай халықтың даму стратегиясын алып қараса да, онда жас ұрпақты елін сүйетін патриот, саналы, тәрбиелі етіп шығару-оның ең басты бағдарларының бірі. Қазіргі жас-ертеңгі халық тағдырын шешетін азамат. Үздіксіз өзгеріп тұрған заман адамнан сол заман талабына сай білім алып, жаңа істерді меңгеруді талап етеді. Білім беру мекемелерінің

алдында тұрған күрделі міндет-қалыптан тыс шешімдерді қабылдай алатын, қоғамда өз орнын табатын жеке тұлғаны тәрбиелеп шығару.

Бүгінгі таңда Қазақстан Республикасында мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеу мен оқыту мәселесінің өрісі кеңейіп келеді. Балаларға берілетін білім мазмұнын игерту және оларды тұлғалық жағынан үйлесімді қалыптастыру басты бағыттардың бірі. Әсіресе мектепалды даярлық тобындағы балаларды оқу іс-әрекетін меңгеруге даярлау ерекше мәнге ие болып отыр.

Қазақстан Республикасының 2011-2020 жылға дейінгі білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасында көрсетілгендей, мектепалды даярлықтың негізгі мақсаты 5-6жасар балалардың дене дамуы мен психикалық саулығын қорғау және нығайту, ақыл-ойын жетілдіру, олардың бойында қарапайым білім негіздері, іскерлік пен дағдылардың алғы шарттарын қалай отырып, бастауыш мектепте білім алуға бастапқы мүмкіндіктермен қамсыздандыру. Осыған орай, оқу-тәрбие процесін жаңалықтармен қамтамасыз ету барысында ғана біз балалардың қабілеттерін арттырып, оқуға деген қызығушылықтарын оятып, өздеріне сенімді, саналы да білімді азамат етіп тәрбиелей аламыз.

Ойын әрекетінің мектепалды даярлық топтарында жетекшілік рөлі сақталуы керек. Ол балаларды оқуға, үйренуге ынталандырады. Барлық өткізілетін сабақтар барысында ойын түрлері қолдануы тиіс. Ойын-мектепке дейінгі балалар әрекетінің негізгі түрі.

Бес жасар баланың психологиясы қандай? Бес жасар бала – ойын баласы. Бұл жаста оның зейіні тұрақсыз, үнемі қозғалыста, секіріп, жүгіріп жүргенді жақсы көреді. Халқымыздың ұлы ақыны Абай атамыз: "Ойын ойнап, ән салмай өсер бала бола ма?" дегендей баланың өмірге қадам басардағы алғашқы қимыл-әрекеті-ойын.

Оқытудың ойындық әдісі ерте кезден бастап бүгінге дейін қолданылып, жалғасып келеді. Ойын біріншіден, білу және үйрену, екіншіден, баланың ойнай отырып өзіндік білім алуы өмір тәжірибесін жинақтауға көмектеседі.

5 жасар баланың зейіні оқудан гөрі ойынға көбірек ауып тұратын болғандықтан, біз оқыту әдістемемізге түрлі ойындарды қосу арқылы оқушының ойнай жүріп, білім алуына жағдай туғызуға тырысамыз.

Бүгінгі мектепалды даярлық тобында оқитын баланы қандай ойындар түрлерімен қызықтыруға болады? Қазіргі заманда білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болды. Жаңа ғасыр жаңа білім беруді жүктеп отыр.

Педагогтердің алдына қойып отырған басты міндеттердің бірі - оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және жаңа педагогикалық инновация технологиясын меңгеру. Қазіргі кезеңде еліміздің білім беру ұйымдарында оқыту процесін ізгілендіру үшін көптеген жұмыстар жасауда. Оларды ғылыми тілмен айтқанда,

инновациялық процесс деп атайды. Яғни педагогика ғылымында жаңа әдістерді, тәсілдерді, құралдарды, бағдарламаларды пайдалануды атайды.

Бұрынғы оқытуда қолданылып келген ойындардың кейбір түрлері балаға қызықсыз болып қалды.

Бүгінде бесіктен белі шыққан бүлдіршіндерге дейін замануи құралдың тілін жетік меңгерген. Бұрынғы "аттың құлағында ойнайды" дегенді "ұялы телефон мен интернеттің құлағын ұстаған" деген теңеу басқан тәрізді. ХХІ ғасыр-компьютер ғасыры. Қазіргі балалардың сабаққа деген қызығушылығын арттыру үшін инновациялық білім беру құралдарын қолдану тиімді.

Мектепалды дарлық тобында инновациялық білім берудің қандай түрлерін қолдануға болады? Ол- видео, аудио құралдар, компьютер, интернет, интерактивті тақта, инновациялық сайттар және т.б.

Әр тәрбиеші сабақ өткізген кезде балаларға сапалы білім беру үшін жаңа технологияларды пайдалана отырып, сонымен қатар компьютерді, интерактивті тақтаны қолдану арқылы білім берсе, балалардың қызығушылығы арта түсері анық.

Көп мұғалімдердің байқағанындай сабақ балаларға қызықты, мағыналы болады және оны жылдам есте сақтайды. Интерактивтік тақтада бір уақытта бірнеше материалдарды қолдануға болады: бейне, дыбыс, сурет, мәтін және т.б.

Бұл жетістіктер туралы өз сабағында интерактивтік тақтаны пайдаланатын тәрбиешілер ғана айта алады.

Мектепалды даярлық тобында оқитын баланың мұндай тақта біріншіден, баланың ынтасын күшейтеді, екіншіден, зейін қойып көрумен қатар түсінбеген жерлерін қайта көруге мүмкіндік алады. Интерактивтік тақта балаларға арналған таптырмас құрал болып табылады. Өйткені, балалардың зейіні әр түрлі әдемі түстерге, әдемі суреттерге, әсемдікке әуес болады.

Мысалы, сауат ашу сабағында әріп элементтерін салу барысында слайд шоулар көрсетуде тақтаның маңызы зор. Көркем әдебиеттен "Үй жануарлары мен олардың төлдері" тақырыпта өтетін сабақта интерактивтік тақтадан жануарлардың дыбыстарын тыңдай отырып, естігендерін оңай қайталайды, төлдерінің қалай дыбыстайтынын тез меңгереді.

Математикадан балаларға 1-ден 20-ға дейін санауды үйретуде әнге қосып айтатын санамақтарды көрсету де тиімді.

Қай сабақтан болса да интерактивті тақтаны орынды қолдану оқыту сапасын арттыруға көмектесетіні анық. Осы жерде бала білімін бағалау туралы сөз қозғасақ. Педагог сабақ кезеңдерінде бағалаудың бірнеше тәсілін қолдана алады. Қазір бағалаудың жаңаша түрлері ұсынылып жатыр. Интерактивті тақтадан ертегі кейіпкері немесе сүйіп көретін мультфильм кейіпкері "Жарайсың, балақай!" деген мадақтау айтса, баланың сабақтағы белсенділігі артатыны сөзсіз.

Ойын тек әрекет емес, балалардың да, үлкендердің де қызығушылық ермегі, адамды рахат пен қанағат сезіміне бөлейтін іс-әрекеті. Ойынның түрлері де, мазмұны да сан алуан, оның өзгеріп отыруы балалардың жас және дара ерекшеліктеріне байланысты. Мысалы, сюжеттік-рөлді, қимыл-қозғалыс, дидактикалық, ұлттық, спорттық, дамытушы, логикалық т.б. ойындардың түрлері сабақтарымызда кеңінен қолданылады. Әрқайсының өзіндік мәні, ерекшеліктері, мазмұны, ережелері, тәртібі, білімдік, тәрбиелік, дамытушылық функциялары бар.

Сабақ барысында дидактикалық ойындарды көп қолдануға тырысамын. Ойынның пайдасы-баланың ой-өрісінің қалыптасуын, дамуын мақсат етіп қояды және нақты міндеттерді шешеді. Дидактикалық ойындарды сабақтарда қолдана отырып, мен қандай нәтижеге жеттім? Балалардың логикалық ой-өрісі, таным, есте сақтау қабілеттері кеңейіп, сабаққа деген қызығушылықтары артты.

Баланың тілін, сөздік қорын дамытуда да, әсіресе үйден орысша сөйлеп келген балаларға тіл үйренуде де дидактикалық ойынның берері мол. Ұлттық ойындарымыз балаларды өз халқын сыйлауға, туған тілін құрметтеуге үйретеді, балалар бойына бір-бірімен қарым-қатынас кезінде өзара кішіпейілдікпен қарау, әдеп сақтау, сыпайы сөйлесу қасиеттерін дарытады.

Балаға бір рет кездескен ойынның бәрі жаналық, бәрі де ғажап дүние.

Ойын арқылы бала білім алады, тәрбиеленеді, қоғамды құрметтеуге үйренеді, ынтымақтасып жұмыс істеуге дағдыланып, ұтылуға емес, ұтуға тырысады. Ойын баланың психикасында сапалы өзгерістер туғызады, ойын арқылы оқу әрекетінің негіздері қаланады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасындағы білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. Астана, 2010.
2. ҚР мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартының мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту бөлімі.
3. Сабақтың бекіту, қорытындылау кезеңдерінде ойын технологиясын қолдану. 2011 қараша-желтоқсан Тәжит М.
4. Мұханбетжанова Ә.М., Мұханбетчина А.Г. Мектеп жасына дейінгі балалардың іс-әрекеттік құзыреттілігі. //Ізденіс. Алматы, №1 (1), 2009., 247-249б.
5. Дидактикалық ойындардың тәрбиелік мәні, баланың психологиясындағы өзгерістерді бақылау. 2012 наурыз – сәуір Тәжит М.

Использование некоторых методов и приёмов ТРИЗ-технологии в работе с дошкольниками

*Исмагулова М.М., КГКП я/с №12 «Ертегі»
воспитатель*

Мой опыт работы показал, что применение элементов ТРИЗ - Теории Решения Изобретательских Задач в развитии дошкольников в корне изменяет стиль работы воспитателя, раскрепощает детей, учит их думать, искать решение проблем. Я нахожусь уже в конце трудового пути, мне будет, приятно поделиться находками которые есть в моём арсенале. Сейчас я работаю, с детьми старшей группы, стараюсь строить все виды деятельности детей в рамках логического мышления, которые бы способствуют развитию каждого ребёнка группы во всех видах деятельности.

Основная задача использования ТРИЗ - технологии в дошкольном возрасте – это привить ребенку радость творческих открытий. [1,2]

Сказки, игровые, бытовые ситуации – вот та среда, через которую ребенок научится применять тризовские решения. Набор методов и приёмов ТРИЗ - технологии чрезвычайно богат. Поэтому я остановлюсь только на некоторых методах и приёмах. Пожалуй, я не открою ничего нового, если скажу, что лучше всего дети учатся, играя. В моей копилке различные развивающие игры, творческие задания по системе ТРИЗ. [2] Игра «Хорошо-плохо», игра «Наоборот», игра «Назови, что лишнее и почему?» цветок, луна, солнце. Игровое упражнение «Назови правильно». На какой планете мы с вами живём? Значит, мы ...(земляне). А кто живёт на Марсе? Как назвать тех, кто живёт на Луне? Игры – разминки: Без чего дома не построишь? Без чего хлеба не испечёшь? Где сухого камня не найдёшь? Может ли страус назвать себя птицей? У человека — одна, у сороки — две, у лисы ни одной. О чем речь? (О букве О). Какаямышь сыра не любит? (Компьютерная). Кто мама ветра, кто его друзья, о чем шепчет ветер, о чем спорит ветер с солнцем?

Игра «Кто без кого не может быть?»

Не может быть доктора без ...(больного)

Не может быть учителя без ...(учеников)

Не может быть художника без ...(картин)...

Чтобы максимально использовать возможности игры, следует чётко знать и соблюдать принцип постепенного усложнения материала в одной и той же игре. [2] Например, первым шагом в игре «Чем похожи?», является формирование у детей умения выделять различные признаки объектов, смотреть на объекты с различных точек зрения. Целесообразно задать детям вопрос: «Есть ли что-то общее между предметами, о которых мы говорим?». «Чем похожи слон и мышь?», «Чем похожи самолёт и птица?» Следующим шагом в развитии игры будет формирование у дошкольников умения различать существенные и несущественные признаки, что впоследствии это свяжется с основными и вспомогательными функциями. Далее следует переходить к обучению детей системному анализу, системному мышлению и параллельно с этим знакомить воспитанников с понятиями «противоречие», «функция», «ресурсы». Советский

исследователь, основатель технологии ТРИЗ, Генрих Саулович Альтшуллер, разработал концепцию системного оператора, обучая детей системному мышлению. [1] Я опробовала несколько методов и приёмов, известных в ТРИЗ-технологии, часто применяю их, но особенно мне нравится работать по методу «Системный оператор» – это одно из первых упражнений развития системного логического мышления, позволяющее видеть объект одновременно в структурном, функциональном, временном аспектах. Объясняю ребёнку, что, прежде всего Система – это Он. Пример: Сейчас ты весел, здоров, всё у тебя хорошо. Но вот ты порезал руку. Она болит, если правая – ты не сможешь писать, рисовать. Получается (рука) изменилась, и ты весь, как Целое, тоже изменился – не рисуешь, как прежде. Итак, мы вооружаем детей многоэкранным всеохватывающим инструментом видения причинно-следственных зависимостей, называемым системный оператор.

Схема системного оператора рассматривается в следующем порядке.

Прошлые системы(4,5,6)	Задать вопросы от системы (1,4,7) к надсистеме: где, куда, откуда? (2, 5, 8)		
	5. Семена яблока	2. Яблоневый сад	8. Старый сад
	4. Ростки	1. Яблоня	7. Пень
	6. Части росточка	3. (Части яблони) Ствол, ветки, листья, корни.	9. Труха
	В подсистеме выясняется, из каких частей состоит система(1,4,7)		
Будущее системы (8,7,9)			

Воспитателю системный оператор помогает определить объём знаний, который дети уже усвоили; организовать подачу нового материала в системе - от простого к сложному; помочь детям применять знания в жизненных ситуациях.

Чтобы дети освоили и полюбили игры с системным оператором, предлагаем несколько советов: [2]

- прежде чем начать учить детей системному анализу, многократно потренируйтесь в составлении и заполнении экранов, попробуйте сами мыслить системно; объекты для анализа сначала следует выбирать знакомые, заполняя экраны, желательно пользоваться картинками, рисунками, символами. Получаются различные варианты, так как единой схемы и не должно быть. Владея инструментами творчества, дети и взрослые могут легче найти общий язык, понять друг друга.

Литература:

1. Альтшуллер Г.С. Найти идею. Введение в теорию решения изобретательских задач. – Новосибирск: Наука, 1991.

2. Страунинг А. М. Методы активизации творческого мышления, Дошкольное воспитание. – 1997. - №3. – С. 46-55; 1997. - №4. – С. 13- 24.

Трехязычие в игровой форме на оуд английского языка

*Казбекова М. А., КГКП « Ясли- сад «Алданыш»
учитель английского языка*

Нынешний мир диктует новые правила, где без знания английского языка и других иностранных языков просто невозможно обойтись. «Человек столько раз человек, сколько языков он знает», — говорил А.П. Чехов. Трудно усомниться в точности этого афоризма. Изучая иностранный язык, мы учимся воспринимать этот мир с точки зрения культуры и менталитета страны изучаемого языка. Полиязычие способствуют формированию толерантности, позволяет посмотреть на жизнь другими глазами, расширяет кругозор и жизненные перспективы. Сейчас одним из важных условий успешной профессиональной карьеры является знание английского и других иностранных языков, которые помогают облегчить нам жизнь во время путешествий, командировок, помогают почувствовать себя своим среди чужих. Также изучение и знание иностранных языков имеет огромное количество дополнительных «бонусов», такие как, смотреть фильмы и читать литературу в оригинале, а некоторых знание языка может и вовсе спасти от покупки футболки с неприличной надписью на груди.

Наукой доказано, что процесс изучения языка тренирует память, развивает мышление, и способствует развитию интеллектуальных способностей.

Примерно лет пятнадцать назад мы прекрасно обходились без новомодных гаджетов: мобильных телефонов, навигаторов и даже компьютеров. Сейчас мы не можем представить свою жизнь без них. Знание иностранных языков - необходимость современного мира.

До недавнего времени изучение иностранных языков было в основном ориентированно только на школьников (учащихся 5 классов). Сейчас зная, что английский язык это язык международного общения, многие родители стремятся, как можно раньше начать знакомить своих чад с английским языком. Тем более что дошкольный возраст признан психологами одним из лучших периодов для раннего обучения второму языку. Раннее детство дает колоссальные возможности для умственного и физического развития. Именно на раннем этапе ребенок может быстро, эффективно и без особых усилий усвоить иностранные языки, а языковая база, усвоенная, в дошкольном возрасте помогает школьникам продолжить дальнейшие и успешное овладение иностранными языками.

Дошкольники еще не могут долго сосредоточиться на одном задании. У детей данного возраста еще нет чувства ответственности, и обязательности академических занятий, их внимание очень трудно удержать. Поэтому они с большим удовольствием занимаются тем, что им интересно: играют и поют. Началом любого обучения в раннем возрасте ведущей деятельностью является игра. «Ребенок, играя, всё время стремится идти вперед, а не назад. В играх дети всё как бы делают втроём: их подсознание, их разум, их фантазия «работают» синхронно» А.Н. Симонова. При помощи игры развивается воображение и речь. В этом возрасте память у детей образная и произвольная, ребенок отлично запоминает материал, который был эмоционально окрашен и был связан с игрой. Игры на уроках английского языка являются неотъемлемой его частью. Это хорошее средство, которое помогает добиться сразу нескольких целей: активизации лексики, грамматики, отработки произношения и развития навыков устной речи, развивает память, внимание, воображение и сообразительность, развитие творческой активности, инициативности и креативности детей, а также снимает эмоциональное напряжение и монотонность в ходе урока. Играть можно не только на уроках, но и во время прогулки, на утренниках и в любое свободное время. Игра на занятиях английского языка не только организует процесс коммуникации, но также максимально приближает его к естественному общению. Игровая деятельность вызывает интерес и повышает мотивацию к дальнейшему изучению языка. Задача учителя, как говорит А. Франс, это - «пробудить любопытство детей, чтобы в дальнейшем его удовлетворить».

Вот пример нескольких игр, которые можно использовать на уроках английского и других языках: «Parts of body», «Traffic light», «Let's lay the table», «Puzzle», итд.

При запоминании новых слов можно предложить поиграть в игру «Repeat», сначала сказать слово на родном языке, а потом повторить его на английском языке.

«**Parts of body**» учитель приносит с собой фигурку Шалтай Болтая и просит детей помочь ему собрать Шалтай Болтая, собирая его дети называют все части тела сначала на английском, а потом на казахском и русском языках.

«**Traffic light**» учитель называет цвет сначала на английском языке, дети находят указанный ведущим цвет у себя на одежде, демонстрируют данный цвет, а затем называют этот цвет на казахском и русском языках. Выигрывает тот, кто назвал цвет на двух языках.

«**Let's lay the table**» перед детьми ставится стол с различными продуктами (овощи и фрукты, различные продукты). Дети должны выполнить команды учителя: Take an apple. Put the apple on the table. Take some cheese. Put the cheese on the plate.

Pass me some sugar, please. Here you are. Thank you. Not at all.

«**Puzzle**» Сначала детям показывают то, что должно получиться. После этого детали головоломки разъединяются, смешиваются и предлагают детям собрать пазл. Если есть возможность, можно устроить конкурс между детьми кто быстрее соберет пазл. После того, как дети собрали картинку, они называют то, что там изображено на английском языке, а также и на других языках. Также можно дополнительно можно выучить и запомнить несколько полезных фраз: **Give me please; Show me please; Take a...** Помимо игр на уроках, для закрепления лексических тем можно использовать различные песни, рифмовки которые отлично помогают детям в изучении английского языка. Обычно песни имеют несложные слова и простой мотив, это дает отличную возможность нескучному и легкому запоминанию лексического и грамматического материала.

Использование игр дает прекрасный результат, мотивирует их, позволяет сосредоточить их внимание на основной деятельности – непринужденного общения во время игры.

Таким образом, игры развивают сообразительность, внимание, обогащают и закрепляют словарный запас детей раннего возраста, сосредотачивают. Игра позволяет ребенку выучить новый материал, вспомнить пройденный и пополнить свои знания.

В конце хотелось бы процитировать нашего главу государства Н.А. Назарбаева «Я абсолютно убежден, детей надо учить тогда, когда они дети. Трехязычие – просто необходимость для наших детей. Они дети всей планеты: государственный язык должны знать, русский язык – наш язык общения, английский язык – мировой язык, мировой науки, инноваций, интернета». Внедрение трехязычия в образование это – подготовка наших детей к будущему, формирование толерантности и поликультурной личности. Целью трехязычного и полиязычного образования является формирование компетентной личности ребёнка, который готов к социокультурному взаимодействию на государственном и других языках. Формировать человека, который способен жить в многонациональной и поликультурной среде, который умеет жить в мире и согласии с людьми разных национальностей и вероисповеданий.

Литература:

1. Государственная программа функционирования и развития языков на 2011-2020 годы.- Астана, 2011
2. Исмагилова Л.Р. Полилингвизм как компонент экономической культуры. дис. ... канд. соц. наук. Казан.гос. фин-экон. институт, Казань, 2005.
3. Английский язык. С.В. Литвененко
4. Английский для маленьких. М.З. Биболетова

Үштілді білім беру – мектепке дейінгі жастағы баланың коммуникативтік-тілдік біліктілігін қалыптастыру құралы ретінде

*Калиакпарова Н.А., КМҚК №134 «Гауһар» балабақшасы
ағылшын тілі мұғалімі*

Әлем күннен күнде түрлене келе, көптеген тілдердің алуандығымен таң қалдырады; сол себептен бала бір тілден аса, яғни бірнеше тілдік ортаға тап болатын жағдайлар көбеюде. Қоғам қазіргі білім беру жүйесіне түпкілікті айрықша мақсат қояды. Бүгінгі күні мектепке дейінгі мекемеде уақыт өте келе балабақшадан жоғарғы оқу орны мен ғылымға интеграцияланатын білім берудің инновациялық моделі қалыптастырылуы қажет.

Мектепке дейінгі мекемелерде инновациялық технологиялар мен жаңашыл білім беру технологияларын енгізу баланың ары қарай мектепте, колледжде, ЖОО-да оқуын сапалы және сәтті білімін жалғастыруда потенциал қалыптастырады. Бұл өз кезегінде қазіргі заманғы ұрпақтың бүтіндей болашағына әсер етеді.

Мектепке дейінгі мекеменің жалпыға бірдей білім беру стандарты күтілетін нәтиже ретінде баланы мектепке дайындығымен қатар, оқуға деген дайындығын қарастырады. Соның ішінде «Коммуникация» саласы баланы көптілділікке, тіл білуге деген құштарлыққа, ана тілінде немесе шет тілінде әлеуметтік-мәдени қарым-қатынасқа түсуге, айналадағы адамдармен вербалды немесе вербалды емес құралдар арқылы сөйлесуге деген құштарлығын дамытуды көздейді. Мектепке дейінгі жас тіл үйретуді бастаудың ең қолайлы кезі, себебі бұл кезде баланың назарының концентрациясы тиімді, логикалық ойлау қабілеті жоғарырақ, және есте сақтауға арналған жады әлдеқайда көлемдірек.

№134 «Гауһар» балабақшасында ағылшын тілі оқу қызметі стандартқа, оқу кестесіне сай өткізіледі. Оқу қызметі кезінде түрлі әдіс–тәсілдер қолданылады. Балабақшада тіл үйренуде ақпараттық және коммуникациялық әдістер кеңінен қолданылады, оның ішінде компьютерлік құрылғылар, мультимедиялық құралдар, аудиолар және т.б. Оқу қызметінде АКТ қолдану мотивацияның 2 түрін дамытады: өзіндік мотивация, яғни берілген материал баланың қызығушылығын тудырады, және бала осы тілді біліп, үйреніп түсіне алатынын көрсету арқылы баланы мотивациялау. Бұл баланың өзінің жетістіктеріне қанағаттануын, өз күшіне сенімділігін тудырып, баланы әрі қарай сол жетістіктерін жетілдіріп, жоғары сатыға көтеруге ынталандырады. Менің пайымдауымша, ертегіні не болмаса әңгімені тыңдау, немесе танымдық фильмдер көру оқытатын бағдарламалардан анағұрлым қызығырақ. Балалар тілдің мағыналық (семантикалық) негізін тез ұғып, өздері сөйлей бастайды. Әсіресе оқытуда баланы тілдік ортаға толық жайғастыру әдісі қолданылса бұл тиімдірек болады. Бұл әдісте ағылшын тілімен жиі және терең байланыста болу

көзделеді. Оқыту құралдары жайлы сөз қозғағанда, мектепке дейінгі жастағы балаларға арналған компьютерлік ойындар туралы айтып кеткен де жөн. Олар балаға жеңіл әрі қызықты формада ағылшын, орыс, қазақ тілдерінде сөздерді, сөз тіркестерін, есте сақтауға ақыл-ойын және компьютерлік біліктерін дамытуға көмектеседі. Баланың соқыр сезімі өте алғыр, қазір нәтижесі айқын білінбесе де, бір-екі жыл ішінде баланың ерекше дамыған тілдік (лингвистикалық) қабілеттерін көретінімізге кәміл сенімдімін. Сол себепті №134 «Гауһар» балабақшасында осы тақырыпта жоба бастадым. Осы жоба аясында балалармен АКТ көмегімен ұйымдастырылған іс-әрекеттер жүргізіліп басталды. Ағылшын тілі ұйымдастырылған іс-әрекеті барысында балаларға ұнтаспалар, видеолар, оның ішінде мультфильмдер көрсетілу көзделуде.

Баланың сөздік қоры бірнеше ондық сөзге жеткенде ұйымдастырылған іс-әрекетті ағылшын тіліндегі аудиоертегілермен түрлендіруге болады. Бастапқы кезеңде кішкентай әңгімелер тыңдатылған жөн. Бұл әңгімелер балаға түсінікті болуы шарт. Өйткені бала материалды түсінбесе, оның қызығушылығы төмендейді. Ал қызығушылықсыз өткен іс-әрекет құнды әрі тиімді болуы екіталай. Аудиоертегілерді тыңдау барысында балаларға көрнекілік құралдар көрсетіп, сонымен қатар сөздерді қайталу ұсынылады. Аудиоертегілерді тыңдауды неғұрлым қызықты ету үшін тағы бір әдісті қолдану-балаларға ертегінің суретін салғызу. Бірақ ертегіні тыңдау барысында сол ертегіні бірден салу тек бала сол ертегінің сюжетін білген жағдайда ғана мүмкін. Бала ертегіні бұрын естімеген болса, сол ертегіні екінші немесе үшінші рет тыңдалуында ғана балаларға қарындаштар мен қағаз берген жөн. Өйткені ертегіні тыңдау барысында бала сурет салу баланың түпкілікті біліктеріне әсер ететін үдеріс. Бұл түпкілікті біліктіліктеріне бір уақытта ақпаратты қабылдау мен сол ақпаратты өңдеп шығару жатады. Сурет салу кезінде балада естіген-білгенімен ассоциативті байланысы пайда болады[2, 146.]. Суреттегі сюжетпен ассоциацияланып, ағылшын тіліндегі сөздер ерікті, тіпті еріксіз түрде де баланың есінде қалады. Мұндай ағылшын тілі іс-әрекеті кезінде әр балаға көңіл бөліп, бір уақытта тыңдауды әрі сурет салуды білетіндігіне көз жеткізген абзал. Төрт-бес жастағы балада тыңдалған ақпаратты өңдеу, яғни сол сәтте сурет салу біліктілігі болмайды. Бірақ ертегілерді үнемі тыңдап, оларды лезде өңдеуге бейімделген бала бір уақытта естіп, оны тыңдап-түсініп әрі естіген ақпаратын түрлендіруді үйренеді.

Видеофильмдердің басты мақсаты- мектеп жасына дейінгі балалардың коммуникативті оқыту әдісі арқылы ағылшын тілін үйрету болып табылады. [3, 56.]. Сөздік қор (лексика) мен грамматикалық материал ойын түрінде енгізіледі. Тек сөздер ғана емес, сонымен қатар бұл сөздің қай жерде қолданылатынын, қандай әрекет орындауға болатыны айқын көрсетіледі, бұл баланың сөзді тез жаттап, баланың ағылшын тілінде сөйлеу біліктілігін арттырады[1, 216.].

Фонетикалық материал (дыбыстар, екпін, ритм, интонация) еліктеу, яғни имитация арқылы жаттықтырылады. Ағылшын тілі өз ана тілі болып табылатын адамның ұйымдастырылған іс-әрекетке қатысқаны фонетикалық материалдың жақсы меңгерілуіне септігін тигізеді. Бірақ балабақшада мұндай мүмкіндіктің болмауын ағылшын тілінде мультфильмдер көрсетумен алмастырылады. Балалар мультфильм көруді өте ұнатады және сол мультфильмді бірнеше рет көруден жалықпайды. Балада «бұл сөздерді не үшін жаттаймын» деген сұрақ туындамайды[4, 17 б.]. Оған мультфильм көру өте қызықты болғандықтан, ол кейіпкерлердің фразаларын қызығушылықпен қайталайды. Бұл балаға жаңа сөздерді үйренуге ғана көмектеспейді, сонымен қатар ағылшын тіліне тән дыбыстарды игеруге көмектеседі. Балаға мультфильм ұнаған жағдайда бірнеше рет қайталап көру бірте-бірте оның жатталуына септігін тигізеді. Ағылшын тілін үйретуге қажетті роликтер ретінде 2-3 жастағы балаларға арналған арнайы анимацияланған өлеңдер мен мультфильмдер таңдаған жөн(мысалы Мэйзи тышқаны-Maisy Mouse туралы роликтер), өйткені бұл мультфильмдердің тақырыптары балаға түсінікті, яғни санау, жануарлар аттары және тағы да басқа.

Тіл үйретуде дәстүрден тыс әдістердің бірі – театралды-ойындық қызмет. Бұл баланы ешбір қысымсыз диалогтық сөйлеуін дамытуға, мимика, жест, қозғалыс арқылы ипровизациялауына, коммуникативтік мәселелерді шешуге көмектеседі. Мұндай әдіс №134 «Гауһар» балабақшасында ағылшын тілі вариативтік бөлімінде кеңінен қолданылады. Баланың мультимедиялық құралдар арқылы көрген ертегілерін сахналау оқу қызметі мен вариативтік бөлімнің байланысын ұштастырады.

Театр қызметі –сөйлеудің ең нақты моделі. Театрды диалогтық сөйлесуге үйретудің формасы ретінде де қарастыруға болады. Сонымен қатар, бұл ойын, ал ойын – баланың тұлғалық даму механизмінің басты құралы. Ертегі қойылымын балалар ойын ретінде қабылдап, бір-біріне әлдебір кейіпкерді қалай дұрыс ойнау керектігін көрсетіп, бір-бірінің сөздерін жаттап та алады. Театрдың мағызды аспектәсәнәі бірі – балаларды түрлі эмоцияға бөлеуінде. Осындай тәсілмен берілген ақпарат жылдамырақ қабылданып, шет тілдерін үйренуге деген құлшынысын ұлғайтады. Оған қоса, бала оқу қызметінде көрген ертегілерін театр арқылы өзі ойнап шығады.Образды сомдау шығармашылық шеберлікті қажет етеді. Шынайы орта жасалынады. Мысалы, тәрбиеленуші әнші рөлін сомдаса топқа микрофон әкелу т.б. Артықшылығы тәрбиеленушілердің қызығушылықтары мен ынтасын арттырады, ұялшақ, тұйық балалардың өзіне деген сенімділігін қалыптастырады. Себебі балалар мұндай әрекет кезінде өздерінің емес басқаның рөліне енетіндіктен жауапкершілікті сезінбейді және еркін болады.

Тіл білу –әлемдік үрдіс, яғни ол мәдениетаралық тіл табысудың бірден бір көзі. Біздің бүгінгі мектепке дейінгі жастағы балалар – ертеңгі күнгі

еліміздің басқарушылары, иелері. Бала бойында азаматшылдық пен патриоттық сезімдерді қалыптастыру ана тілге деген сүйіспеншілік пен өзге тілдерге деген құрметтен басталады. Жақсы жағдай жасалған ортада бала жасы неғұрлым кіші болса, соғұрлым шет тілдерді жақсы игеру мүмкіндігі көбірек.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Земченкова Т.В. Английский для дошкольников.-М.:ВАКО, 2008г.
2. Коньшева А.В., Английский для малышей. – СП. КАРО, 2010г.
3. Шишкова И.А., Вербовская М.Е., Английский для самых маленьких: Учебник. – М.: ЗАО «РОСМЭН-ПРЕСС», 2008г.
4. Губанова Н.Ф., Театрализованная деятельность дошкольников: 2–5 лет. Методические рекомендации, конспекты занятий, сценарии игр и спектаклей. - М.:ВАКО, 2011

**Балабақшадағы көптілділік мәдени тұлғаны қалыптастыру
құралы ретінде**

*Калибекова А.О., «№33 «Алтын бесік» балабақшасы» КМҚК
әдіскер*

*«Қызыр бүкіл әлемде халық үш тілді
пайдаланатын жоғары білімді
ел ретінде танылуы тиіс»
Н.Ә.Назарбаев*

Қоғамда көптілділік қалыпты жағдайға айналды. Бүгін педагог алдында құзыретті мәдениетті тұлға қалыптастыру мақсаты тұр. Туған және мемлекеттік тілді, шет тілін үйрету жан-жақтылығын дамытуда төзімділікпен әлемге көз қарастық қалыптастыруға серіктестігін тигізеді. Шет тілдерді білу қазыргі заманның қажеттілігі. Ағылшын тілі халықаралық тіл болғандықтан әр ата-ана баланың алғашқы күнінен санасына салуға тырысады. Мектепке дейінгі шақта психологтардың тұжырымына сүйенсек, өзге тілді үйретуге қолайлы мезгіл. Ерте жес кезінен құзыреттілікті қалыптастырудың маңызы зор. Дамып келе жатқан бала өз ойын, сезімін, алдарына қойған мақсат, міндеттерін шығармашылықпен шешеді. Көптілділік – полимәдениетті тұлғаны қалыптастырудың негізі. Көптілді меңгеру – мемлекетіміздің халықаралық байланыстарын дамытуға мүмкіндік беретін тұлғааралық және мәдени қарым-қатынастардың аса маңызды құралы. Еліміздің басқа мемлекеттермен қарым-қатынасы артып отырған шақта көптілді еркін меңгерген, келешекте білімін түрлі саладағы қарым-қатынас жағдайында пайдалана алатын адамды мектеп дейінгі шақтан оқытып тәрбиелеп шығару – қазіргі кездегі педагогтардың міндеті.

Балалардың көптілділік және полимәдениет дамуы жүйеде жүзеге асады:

1. Ұйымдастырылған оқу іс-әрекетінде: қазақ тілі, орыс тілі, ағылшын тілі.

2. Мақал-мәтелдер, жұмбақтар, дидактикалық ойындарды іс-әрекет кезінде ғана қолданбай, бос уқыттада қолданыста.

3. Дамытуға инновациялық технологияларды қолдану.

4. Тілді үйренуде ата-аналарды жұмылдыру.

Қызметті ұйымдастырудағы нысандар:

1. Фонетикалық және сөйлеу жаттығулары;

2. Тақпақтар;

3. Ойындар, ролдік ойындар, театр;

4. Сурет, құрастыру, мүсіндеу;

Балаларға жағымды орта жасау үшін әр баланың белсенділігін қолдау керек. Олардың жетістіктерін бағалап, кемшіліктеріне көз жұма қарап, ең кішкентай жетістіктің өзі бағаланып отыру қажет. Балалар ерте жастан оқыту өте дұрыс, бұл оның болашақта оқуға мотивация береді. Мектепке дейінгі шақтан басталған тілдерді үйренуге деген қызығушылық кейін мектеп табалдырығында қиыншылыққа мойымайды. Мектепте тілді үйренуде жоғары деңгейде болуына негіз.

Көптілді орта қалыптастыру мақсатында үш тілде оқытатын мамандандырылған оқу орындары ашылып, бүгінгі таңда оның саны жыл асып қарқынды көбеюде. Көптілділік – заман талабы. Бұл заман өз халқының мәдениетін басқалармен салыстыру арқылы әлем суретін әр алуан әрі тұтас көруге, ұлттық мәдениеттің барлық ерекшеліктерін және құндылықтарын сезінетін, патриоттық сезімнің оянуына мүмкіндік тудырды. Көптілді үйретудің қай қырын алып қарасақ та жүргізілетін жұмыстардың басты мақсаты – білім берудің сапасы мен нәтижелігін арттыра отырып полимәдениетті тұлғаны қалыптастыру болып табылады. Осы орайда студенттеріміз үш тілде еркін сөйлеуге, әртүрлі сайыстарды үш тілде өткізе алатын деңгейге жеткізуге талпыныс жасауда. Жас өскіннің өз болмысын тануға, көркем сөз әлемін тануға өз ұлтының салтын, құндылықтарын өзге елмен салыстыра отырып онымен мақтануға, тереңде жатқан талап-тілегін, қабілеттерін дамыту, сол арқылы оған толыққанды өмір сүру үшін рухани күш беру – бүгінгі қазақ тілі мен әдебиеті пәндері мұғалімдерінің басты мақсаты. Бұл мақсаттың орындалуы үшін оқыту мазмұнының жаңартылуы, әдіс-тәсілдің озығы өмірге келуі, ол тәсілдер әрбір оқушының қасиеттерін, қабілеттерін дамытып, шығармашылығын, талантын ұштайтын болып ұйымдастырылуы қажет.

«Өзге тілдің бәрін біл, өз тіліңді құрметте», -деп ақын жырлағандай, өз тілінде еркін сөйлеп, өз тілін құрметтейтін тұлғаны баулысақ, өзге тілді қадірлейтін тұлғаны баулиты нымызға көз жеткізудеміз. Сондықтан да «Мемлекеттік тілді үйрету балабақшадан басталуы тиіс. Бұл – заман талабы», - деген Елбасының сөзіне сүйене отырып, қазіргі таңда балабақшадан

бастап мектеп табалдырығын аттаған сәттен ана тілін меңгертуге, сауаттылыққа күш салытуда. Осы орайда ауыр жүк артылып отырған тәрбиеші-ұстаздардың бәсекеге қабілетті тұлғаны тәрбиелеудегі еңбегі зор демекпін.

Пайдаланылған әдебиеттер:

- 1.Тілдерді қолдану мен дамытудың 2011-2012 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы .
- 2.«Тілдердің үштұғырлығы» мәдени бағдарламасы.
- 3.Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.

Ойын стречинг жаттығуларының бала денесінің физикалық дамуына әсері

Касимова С.К., «Бақыт» №114 балабақшасы» КМҚК

Қазақстан Республикасы Президенті Н.А. Назарбаев Қазақстан халқына арналған «Қазақстан-2050 жолдауында: «Біз қоғам құру барысында, біздің азаматтардың денсаулықтары өмір бойы сау болу деңгейін жоғарылатуымыз қажет және оларды табиғи орта қоршауы тиіс».

- Бүгінгі ұрпағымыз қоғамымыздың ертеңі екенін ұмытпай, олардың денсаулығын сақтап, шынықтыру мәселесі алда тұрған алдыңғы қатарлы мәселелердің бірі. Кейінгі кездерде көп балалардың дене тірек –қимыл ауруларының көп бола бастағанын байқаймыз. Бұл баланы жас кезінен бастап, физикалық және психикалық дұрыс дамымауынан, дене шынықтыру жаттығуларының орындалмауынан, дене қимыл-қозғалысы дұрыс қалыптаспайды.

Мектепке дейінгі мекемелерде бала денесін шынықтыру үшін түрлі жұмыстардың жүргізілуі, тірек –қимыл ауруларының алдын-алуға бірден-бір себеп болмақ. Сондықтанда балабақшада түрлі денсаулық сақтау технологияларын қолданамыз.

Денсаулық сақтау технологияларының кешенді жүргізудің басты мақсаты:

Мектепке дейінгі балалардың қимыл-әрекеттерін жетілдіре отыра, оның ағзасын суыққа төзімді болуға жаттықтыру. Балалардың ағзасын сауықтыруға, балаларды эмоциялық, жеке тұлғалық, танымдық тұрғыда дамытуға септігін тигізетін жағдай жасау үшін ересектердің күшін жұмылдыру.

Бала дене қимылын дамытуда балабақшада дене шынықтаруда инновациялық денсаулық сақтау технологияларының бірі дене шынықтыру жаттығулары кезінде ойын стречингтерін қолданылады.

Стретчинг - созылу. Стретчинг алғаш Швецияда пайда болып, 20 жыл ішінде бүкіл әлемге белсенді түрде таратылды. Стретчинпен айналысқанда сіз денеңіздің жоғары жұмыс істеу қабілеттігіне ие боласыз және жүрек жүйесінің жұмысын жақсартатынына көздеріңізді жеткізе аласыз.

Ойын стречингі- бала денесін дамыту құралы болып есептеледі. Ойын стречингі- бұл дене бұлшық етін жетілдіру үшін, ойын түрінде алынған жаттығудың түрі. Дене бұлшық етінің қозғалғыштығы, иілгіштігі, созылғыштығы артып, адамның жұмысқа қабылеттілігі, жалпы дене қимыл-қозғалысының белсенділігі арта түседі. Стречинг әдісін қолданудың негізгі мақсаты бала денін сауықтыру және дамыту болып табылады. Оқу қызметін ұйымдастыру барысында жүргізілетін жаттығулардың, жағдаяттар мен тапсырмалар бір-бірімен тығыз байланыста тематикалық ойын және сюжетті ойын түрінде жүргізіледі. Балалардың түрлі – қоршаған ортадағы өмір сүріп жатқан бейнелерді шығармашылық іс-әрекет арқылы бейнелеп көрсетіледі.

Ойын стречингі жүргізілу әдіс-тәсілдері терең сауықтыру әрекеттері дене бітімі бұзылуының алдын-алу дене бұлшық еттерін, омыртқа және қол-аяқты жиырылу тәсілімен, баланың барлық ағзасына әсер ететіндей жүргізілуі тиіс. Өз денесімен ырғағала қимыл қозғалыс жасау, қауіпсіз әрі тиімді болады.

Балаларда өз денесін басқара алмаушылық бұдан басқа да балалар өзін мықты, әдемі, өзіне сенімді сезініп, ішкі бостандықты орнатып, қимыл әрекет дағдыларын меңгере бастайды. Стречинг жаттығулары денені дамытып қана қоймай, адамның психикалық мүмкіндіктер шегін кеңейтеді. Стречинг жаттығуларымен және қалыпты физикалық жаттығулардың айырмашылығы стречинг қысымдылық танытпайды, басымшылық көрсететін қимылдардан болғызбайды. Стречинг сабақтарының жаттығуларында мәжбүрлеу емес, жүйелілік жетістікке жету кілті. Ойын стречинг әдісі жас ерекшелігіне шектеу жасамайды, 4 жастағы балалардан бастауға болады. Дененің барлық бұлшық еттерін толықтай қозғалтатын балаларға жақын және түсінікті болатын, аңдардың имитациялық әрекеттері сюжетті –рольдік ойын, ертегі сценарийлері негізделген құралдарымен өткізіледі. Оқу қызметінде, ойын кезінде ойын-ертегі түрінде балалар түрлі жануарлар мен насекомдарға айналып, қиын жаттығуларды қызықты түрде орындайды.

Стречинг өткізілу кезіндегі ережелер:

- жаттығулар алдында қыздырыну;
- жаттығуды жаймен ырғақпен орындау;
- арқаны түзу ұстау, денені тіктеу, бүкірею қозғалғыштықты азайтады;
- еркін демалу;
- созылу дененің екі жағына бірдей системалық және симметриялық түрде бірге орындалуы тиіс .

Стречинг балаларды тығыз байланыста болып, ашық жарқын көңілді етеді. Сабақ кезінде эмоциональды талпыныс, физикалық рахат алып, дене шынықтыру барысына қызығады.

Ойын стречингісі оқу қызметін ұйымдастырудың негізгі принциптері:

- Көрнекілік – физикалық жаттығуларды көрсету.
- Тиімділігі - Жаттығуларды қарапайымнан танымалдылықтан, танымайтынға баланы дайындық сатысын есептей отырып, оқыту.
- Жүйелілігі- сабақтың жиілігі оқу жүктеу жаттығулар саны өсуі, техника және орындалу күрделенуі.
- Дағдыларын бекіту –жаттығуды бірнеше рет орындау.
- Жекелеген дифференциалды қадағалау- жас ерекшеліктерін ескеру баланың денсаулығы жағдайына қарау.
- Танымдылығы – жаттығудың орындаудың пайдасы бар екендігін түсіну.

Мектепке дейінгі мекемеде дене шынықтыру сауықтыру жұмысында ойын стречингісінің түрлі формаларын кіргізуге болады. Таңғы жаттығуларды орындаушылармен ойын стречинг элементері ұйымдастыруда дұрыс, көңілді көңіл-күй, денені тіктеуден басталады.

Ойын стречингі тәсілдері емдеу дене шынықтыру жаттығуларынан басқаша ойын ережесімен балаларға тиімді релаксация, тыныс алу жаттығулары өзгешеленеді. Бұл жаттығулар жалпы физикалық дайындық үшін, дәрігерлер тиым салмайды. Жаттығуды орындауда аса қажетті құралдар, материалдық шығынды қажет етпейді.

Ойын стречингі сабағын өткізу барысында мынадай міндеттер шешіледі:

- Балаларды ойын стречингісінің түрлі имитациялық түрлерін үйренеді.
  - Физикалық сапасын арттырады: бұлшық ет мықтылығы, шапшаңдық, жылдамдық, төзімділігі, психикалық сапа, зейін, қабылдау, елестету, ой мүмкіндіктері арта түседі.
  - Адамгершілік сапасы, балалардың сабаққа деген қызығушылығын артады.
  - Балалардың қалыпты психоэмоциональды жағдайы жақсарады.
- Стречинг балаларды тығыз байланыста болып, ашық жарқын көңілді етеді.
- Дене шынықтыру жаттығулары барысында физикалық рахат алып, пластикалық қозғалғыштығы арта түседі.

Бүгінгі таңда ата-аналармен біз педагогтар біріге отырып, жас буынның адамгершілік қасиеті мен дене тәрбиесі қатар ұштастырып тәрбиелеп жатсақ, бұл ұлт болашағы үшін баға жетпес байлығы болмақ. Адам баласы денсаулықтың қадірін білгенде ғана өмірдің мәнін біледі деп білемін.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ахутина Т.В. Здоровосберегающие технологий обучения. Школа Здоровья. 2000г.

2. Маханева М.Д. Работа ДООУ с семьей по воспитанию здорового ребенка. 2005г.
3. Тәрбие мен оқыту жаңа типтік үлгі бағдарламасы. 2016г.
4. Зуев Е. И. «Волшебная сила растяжки»
5. Сулим Е.В. «Занятия по физкультуре в детском саду: игровой стретчинга», Москва 2012г.
6. Москвитина Н. «Круговая тренировка» «Спорт в школе» №18 (325), сентябрь 2003г.

Өзге ұлт балаларына қазақ тілін үйретуде күн тәртібі сәттерінің маңызы

*Касымова Ж.Е., «Балбөбек» балабақшасы
қазақ тілі мұғалімі*

Тіл – қазынаң, тіл – тағдырың...

Қазақ тілін үйрену мен үйретудің қаншалықты маңыздылығын бүгінгі таңда өмірдің өзі-ақ көрсетіп отыр. Әрине, мектепке дейінгі ұйымдағы оқу-тәрбие жұмысында тілді үйретудің, үйренудің санқилы тәсілдері мен әдістері қолданылып жатса, соның бәрі қайткенде тілді тез әрі сапалы игереміз деуден туған талпыныстың қамы.

Кейінгі кезде шетел тіліне қызығушылықтың өсуін педагогтардың тиімді әдістеме өңдеуге деген ұмтылысынан ғана емес, ата-аналардың өз балаларын екінші тілге үйретуді ерте бастау тілегінен көрінеді. Сондықтан «Екінші тілге үйретуді қай жастан бастау керек және қандай үлгіде жасау керек?» деген сұрақ оңай емес.

Әңгімелесу, көрсеткіштер талдауы бойынша: екінші тілге баланы үйретуді 11 жастан кеме емес жастан бастау керек, бірақ ең қолайлысы-5-8 жастан бастау керек.

Екінші тілге үйрету әдістемесі баланың даму ерекшеліктеріне сүйене отырып оқытады. Балалардан мектеп мұғалімдері оқушыдан нені талап етсе, біз де соны талап ету – ол зиян.

Егер бала-билингв (екітілді) үйден тысқары жерде басқа тілде сөйлейтін балалармен қарым-қатынас жасаса, ол - бұл да зерттелген – бір тілді балаға ұқсамай, басқа өмірге енеді.

Егер ата-ана қоршаған ортаның тілдерін жақсы білетін болса, олар балаға қатынас жасау құралын меңгеруге, дұрыс сөйлеуге үйретіп, үйден тысқары жердегі алынған мәліметтерді өз ана тілінде түсіндіріп айтып береді.

Бірақ баламен сөйлескен тіл ғана негізгі емес, сонымен қатар ата-аналар өздері бір бірімен сөйлесетін тіл де негізгі орын алады. Сондықтан бала екі тілді де жақсы меңгеру үшін үйде ата-аналар қоршаған ортадағы тілден бөлек тілде сөйлесулері керек. [3, 146]

Тіл меңгеру өздігінен орындала салатын оңай шаруа емес. Оған мұғалім мен баланың екіжақты ықылас-ынтасы керек. Сондықтан балабақшадағы қазақ тілі мұғалімдерінің алдына қазақ тіліне тән дыбыстарды дұрыс айтуға жаттықтыру, сөздік қорларын байыту, тіл мәдениетін жетілдіру, байланыстыра сөйлеуге дағдыландыру, тілді үйренуге деген қызығушылықтарын арттыру мақсаты қойылған.

Балаларда тілдік ортаның жоқтығы және қазақ тілі сабақтарының сабақ кестесі бойынша өткізілетіндігі қазақ тілін үйретуді ҰОҚ тыс жағдайда ұйымдастырудың аса қажеттілігін тудырады. Олай болса, мектеп жасына дейінгі балалардың қазақ тілінде сөйлеу дағдыларын меңгеруіне, белгілі бір тақырыпта диалогтар құра білуге, қарапайым сөйлемдер құрастыруға жаттықтыру арқылы оқып-үйренуді көздейтін түбегейлі жаңа тәсілі ретінде күн тәртібі сәттерінің маңызы ерекше. Сондықтан мемлекеттік тілді үйретуде күнделікті күн тәртібі сәттерін пайдалансақ, оқытудың тиімділігін арттыруымыз сөзсіз. Бұл әрекет тиімді жүзеге асуы үшін қазақ тілі мұғалімі мен тәрбиешінің арасында тығыз байланыс болуы керек. [2, 106]

Күн тәртібі сәттерінің негізінде мемлекеттік тілді меңгертуге бағытталған қарым-қатынас іс-әрекетін ұйымдастыра отырып, баланың өзіне айтылған сөзді баланың сезінуіне түрткі болу керек. Бала педагогты бар ынтасымен тыңдай отырып, сөздік нұсқау бойынша қарапайым тапсырмаларды орындай бастайды. Балада тілдік еліктеу пайда болады, практикалық іс-әрекетпен баланың сөздік қоры байланысып, сөздік қоры дамиды. Мектеп жасына дейінгі шақтағы балаға айналасындағы заттар қызықты болады, сондықтан ол өзіне таныс емес дыбыстарға эксперимент жасауға ұмтылады, ол дыбыстарды дұрыс айтуға талпынып, оны әртүрлі комбинацияда қолдануға тырысады.

Мектеп жасына дейінгі балалармен күн тәртібі сәттерін сөз ете отырып, төмендегі жаднаманы есте ұстау қажет:

- баланың зейінін өзіңе аудару;
- не істейтіндерін айту (мысалы, киінеміз). Баланың іс-әрекетін педагог айтып отырады. Әр іс-әрекет түрі 1-2 апта талқыланады;
- тәрбиеленуші балалардың біреуіне не істеп жатқанын айтуды ұсыну (бала өзінің іс-әрекетін айтады);
- балаға күн тәртібі сәттерін қалай орындайтынын айтуды ұсыну;
- мектеп жасына дейінгі ересек топ балаларымен апта бойы әртүрлі күн тәртібі сәттерін сөз ету;
- күн тәртібі сәттерін сөз етудің бір түрі ретінде көркем сөз қолдану.

Мектеп жасына дейінгі бала күн тәртібі сәттерінде қоршаған ортадағы заттар мен құбылыстарды ұғынып және бақылау негізінде ҰОҚ алған білімдерін қолданып, сөздік қорларын нақтылайды және кеңейтеді, сөздік үлгілердің жеткілікті қорын құрады. [4, 216]

Мектеп жасына дейінгі баланың балабақшада алған білімі жүйелі түрде бекітіліп, дамытылып отырылса, оның барлық өмірінде сақталады.

Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстанның болашағы - қазақ тілінде» деген қанатты сөзін нысана етсек, онда мемлекеттік тілді оқыту, оны толыққанды меңгерту басты мақсатымызға айналуы тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қ.Қадашева «Қазақ тілін оқыту әдістемесі» Алматы, 2002ж.
2. «Қазақ тілі мен әдебиеті орыс мектебінде» журналы, 2000 – 2006ж.ж.
3. Н.Қ.Мухамадиева, Н.Ә.Үстемір «Қазақ тілін оқыту әдістемесі» Алматы, 2002ж.
4. Ойнайық та ойлайық. – Алматы: Ана тілі, 1996ж.

Инклюзивті білім беру саласындағы әлеуметтік педагогиканың рөлі

*Касенбекова Ж.С., «Мерей» бөбекжайы КМҚК
тәрбиеші*

*Мен бүгін
Ерекше бір сезіммен ояндым,
Сәулелі шуақты ақ таңға боядым,
Жүректе қуаныш, бойда күш тасыған,
Өмірімнің мәніне айналған,
Бүлдірішіндерді көремін тағы да қасымнан*

Мынау менің балабақшам... Мынау менің кішкентай бөбектерім... Әр күні олардың сүйкімді жүзін көргенде еріксіз күлімсіреймін. Өйткені олар мені қуана қарсы алады. Қуанышын жасыра алмай еркелей алдыма келеді. Бір үйдің үміті, шырағы, аяулысы, ардағы, еркесі, бұзығы, қызығы деп өзім келесі тақырыптын мәселесін туралы жазғым келеді.

Қазіргі таңда білім беру жүйесінде мүмкіндігі шектеулі балаларға көбірек көңіл бөлінген. Бұл балаларға қатысты біздің алдымызда тұрған негізгі міндет-олардың әлеуметтік ақталуы мен бейімделуіне, қоғамдағы толыққанды өмірге дайындалуына жағдай жасау және көмек көрсету.

Біздің «Мерей» бөбекжайымызда мүмкіндігі шектеулі балалар қабылданады. Біздің мекеме арнайы арнаулы ортаталық болмаса да, әр топта мүмкіндігі шектеулі балалар бар. Біздің тәрбиешілер мүмкіндігінше көңіл бөлуге тырысады. Менің өз тәжірибиемде де тобымда мүмкіндігі шектеулі балалар тәрбиеленген. 2013 – 2014 жылы біздің бөбекжайымызда бір немесе екі бала ғана болса мүмкіндігі шектеулі балалар болса қазіргі таңда балалардың саны өсіп келеді. Инклюзивті білім беру саласында тәрбиешінің рөлі ерекше. Бөбекжайымызда даму мүмкіндігі шектеулі балалармен тәрбиешілер көптеген жұмыстар жасалады. Бұл саладағы тәрбиеленушілерге ерекше назарда аударылады. Дамуы шектеулі балалардың кейбіреулерінде өзіндік қабілет ,ерекшелік бар .мысалы

кейбіреулері би билеуге , спортқа , сурет салуға қызығады ,осындай қызығушылығы мол балаларды әрі қарай дамыту әрбір тәрбиешінің міндеті. Бұл балалар ерекше назарда , оларды өздерінің қабілетіне қарай түрлі жарыстарға қатыстырамыз. Ата –анасы да баласының дамуы мен тәрбиесіне белсене қатысып , жеткіншек алдында жауапкершіліктері артады.Тәрбиеші ата –анамен тікелей байланыста болып , баланың білім алуына үлес қосады.

Қорыта айтқанда мүмкіндігі шектеулі балаларды аранайы мекемеге емес барлық толық білім алып жетілуіне көмектесуге балабақшаларда , мектептерде болы қажет.Барлық балалардың мұқтаждықтарын ескеретін,ерекше қажеттіліктері бар балалардың білім алуын қамтамасыз ету керек.

Сөз соңында айтарым, біздің қоғамымызға инклюзивті білім беру жүйесі қажет. Сондықтан да инклюзивті оқыту арқылы бала бойындағы қабілетті дер кезінде байқауға, ақыл-ойын дамыта отырып, дарындылығын ұштауға болады. Бұндай мүмкіндікке қол жеткізе білсек, бала болашағына жол ашқанымыз деп білемін.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасындағы Білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. Астана. 2010 ж.
2. Қазақстандағы инклюзивті білім // egov.kz мемлекеттік порталы.
3. Ахмедалиева, Д. У. Мүмкіндіктері шектеулі балалармен жұмысты ұйымдастыру // Әлеуметтік педагог. - 2010.-№1. - . 15-17б
4. Инклюзивті білім беру жағдайында даму мүмкіндігі шектеулі оқушыларды психологиялық-педагогикалық қолдау қызметінің ұйымдастырылуы // «Открытая школа» журналы. № 7(128) 09. 2013ж

Нравственно – патриотическое воспитание дошкольников посредством ознакомления с произведениями казахских поэтов

*Крих М.И., КГКП «Ясли-сад №6 «Алданыш»
воспитатель*

Родина - самое драгоценное и святое, что есть в жизни человека. Трудно рассказать о величии красоте родной страны, о любви к ней обычными словами. Не потому ли так много песен о Родине сложил наш народ, такое множество прекрасных стихотворений посвятили ей поэты – ведь стихи идут от сердца к сердцу, поэтому могут передавать самые возвышенные и искренние чувства [1, с 5]. Их строки всегда волнуют нас, на долго, иногда на всю жизнь, остаются в душе и в памяти. Поэты разных национальностей, живущих на необъятных просторах Казахстана, воспевают в своих стихах Родину [2, с 32-33]. Стихи о ней

передают сильные, искренние, патриотические чувства. Вот какими возвышенными словами, говорит о Родине – Отчизне неизвестный поэт Кабдыкарим Идрисов в своем стихотворении «Мой край»:

Казахстан – это край и отар, и пшеницы.
Край, и степи, и горы, вместивший в границы.
Край заоблачных пиков, джайляу широких,
Неуёмных и пенистых речек протоки,
Край батыров, героев порывистых край
Лишь о нём мои думы и строки.[3, ст. 31]

В стихах об Отчизне мы услышим голоса и других замечательных поэтов: Е.Утетлеуова «Казахстан», «Дедушка Алатау», У.Турманжанова «Родина». Каждый из них по – своему говорит о любви к родной стране, к её священной земле, о преданности ей, о восхищении её величием, о благодарности за силу, которую влияет Родина в душе человека, о готовности отдать жизнь за её счастье и процветание. Родина для нас – это не только весь Казахстан, но и каждый город, посёлок, аул, дом – словом, то место, «где нам посчастливилось родиться» [4, с.23]. Мы часто называем его «малой родиной», именно ей посвящены стихотворные строки А.Оразкына «Родной аул», К.Идрисова «На джайляу», М.Алимбаева «Почему чинары высоки», М.Алимбаев «Сын степей».

Снова в родном краю....
Эти тропинки я знал.
Здесь, подражая коню,
На хвостинке скакал[3, с.37].

(А.Оразкын «Родной аул»)

Читая стихи поэтов о родных нашей страны, вы можете совершить удивительное путешествие по ней. Увидеть разнообразные картины прекрасной природы. Например, цветущие сады г. Алма – Аты в стихотворении А.Орразакына «Апорт», описание ковров из ярких весенних тюльпанов а казахской степи у О.Аскара «Тюльпан», а про бескрайние поля золотой пшеницы в замечательном стихотворении М.Жаманбалинова «Лето». Читая стихотворение М.Алимбаева «Родник» вы можете представить, как журчит родник, услышать шум дождя можно в стихотворении Н.Жанаева «Дождик, дождик поливай!».

Расширить свои познания о быте, культуре, обычаях и традициях казахского народа вы можете через следующие произведения. Услышать песню акына можно в стихотворении М.Алимбаева «Дедушка Бауржан». Побывать в юрте у гостеприимной апы при ознакомлении с произведением К.Баянбаева «Приходите в гости» [5, стр. 102]. Отведать верблюжьего молока – шубата, прочитав «Шубат» Н.Жанаева, попить крепкого ароматного чая вместе с А.Оразкыным «Самовар». Вкусить мягкого белого хлеба с К.Баянбаев «Калач», а сытного, вкусного плова с Н. Жанаевым «Вкусный плов».

Драгоценным источником волшебной «живой воды» для людей, во все времена – и в наше время тоже – была народная мудрость. Она передавалась от поколения к поколению, от отца к сыну, учила человека честности, доброте, великодушию, верности своему слову и долгу. Мудрость народа – общее богатство, которое щедро дарит нам Родина. В стихотворных произведениях казахских поэтов вы найдёте глубокие и остроумные мысли, изречения и наказы: Е.Утетелеуов «Пожелание дедушки», М. Алимбаева «Дети Земли», «Всё хорошее», «Кто, если не ты?», Г.Каирбеков «Зерно пшеницы», А.Табылдиев «Цветок и плод».

Чтобы подняться, словно гора,
Крепче гранита будь
Мудрости, света, Любви и добра –
Истинный выбери путь.[4,с.56]

(Е.Утетелеуов «Пожелание дедушки»)

В своих стихотворениях поэты делятся с нами воспоминаниями о детстве в родном доме, домашнем тепле и семейном счастье: К.Баянбаев «Юрта», Ж.Омирбеков «Мой праздник», М.Алимбаева. Почаще всего они пишут о том, на ком держится и дом, и счастье человека – о матери, её материнской любви и заботе о своих детях (У.Раджаб «Мамочка», К.Баянбаев «Мама», И. Алтынсарин «Кто это?»).

Много искренних, волнующих нас слов сказали поэты Казахстана о родной земле, о богатстве её природы, о душевной красоте народа. Главное, зародить в ребёнке это великое чувство – быть гражданином своей страны.

Литература:

1. Введение в историю Казахстана. Г.Н.Тройнина
2. «История Казахстана» А.Абдикимов (с древних времен до наших дней) Алматы, 1994г.
3. «Казахская литература» И.Смирнова, Алматы 2000г.
4. «Моя страна - Казахстан» Орынбай Жанайдаров. Алматы, издательство «Балауса» 2002г.
5. Хестоматия по детской художественной литературе казахских авторов Г.А.Карбущева. Алматы «Рауан» 1990г.

Мектепке дейінгі балалардың үштілділікті оқыту арқылы музыкалық қабілеттерін дамыту арқылы үштілді оқыту ортасына жағдай жасау

*Қасқатаева Д.Е., «Балақай» б/б КМҚК
музыка жетекшісі*

Әлемде қанша ұлт, нәсіл болса, соларды бір - бірінен даралап тұратын басты бойтұмары – туған тілі. «Әр халықтың ана тілі – білімнің кілті», - деп Ахмет Жұбанов тілдің адамзат өміріндегі маңызын аша

түскен. «Елбасының «Үш тұғырлы тіл» жобасы ел болашағын баянды етуден туған, алысты көздеген мақсат. «Үш тұғырлы тіл» – қазақ, орыс, ағылшын тілдерін қатар қойып, жарыстыру емес. Керісінше, бұл әр тілді өзіне лайықты орнымен қажетіне қарай лайықты пайдалану деген сөз. Балабақшадағы бүлдіршіндердің тәрбиесіне үштілділік бағдарламасын музыка сабағына кірістіріп, әрі қарай дамыту. Себебі осы жас ұрпақтарымыз біздің болашағымыз болып саналады. Сәби кездерінен балаға бар білімін, мейірімін берсек, ертеңіміз жарқын болатынына сенімді боламыз.

«Бала өмірге келмей жатып ананың құрсағында жатқаннан бастап тәрбиеленеді» деген, балалардың тәрбиесіне айтылған сөздердің астарында терең мағыналы сөздер жатқаны рас. Әр ата-ана бала тәрбиесін әр кезде бастауға болады деп санайды. Айтылған сөздердің әрқайсысында шындық бар. Баланы тәрбиелеу – зор адамгершілік, сабырлық, имандылық, отанына деген сүйіспеншілікті талап етеді. Сәбиді тәрбиелейге тек қана ата-ана емес, сондай-ақ тәрбие беруге қоғамның да қосар үлесі зор. Сәби отбасында өсіп – өніп жетіліп, қоғамда белгілі бір тұлға болып қалыптасады. Әр ата – ана баласының жақсы тәлім тәрбие алуына ықпал жасайды. Бала жақсы дамуы үшін балабақша мекемелеріне берулері қажет. Балабақшадағы арнайы мамандардан сабақ алып, әр сабақ бала тәрбиесіне керек. Отбасындағы тәрбие мен бақшадағы тәрбиенің айырмашылығы осында. Бала өз ортасында қарым – қатынасуды, әртүрлі балалармен араласып, тіл табысуды үйренеді, ойын арқылы жетіледі. Балалар әр сабақта ойын арқылы тез қалыптаса бастайды, яғни жетіледі.

Балабақшада «Үштілділік – мектеп жасына дейінгі балаларға жан-жақты мәдениеттілік тәрбие беру құралы» үштілділік бағдарлама аясында балаларды музыка сабағында үштілділік элеменеттерін қолдана отырып бейімдеу, қалыптастыру. Балалар сабаққа келгеннен бастап үштілділікті қолданамыз, яғни біз балалармен үш тілде амандасудан бастаймыз. Балалардың үлкенге қарап қайталау арқылы, әртүрлі көрнекіліктер, дидактикалық ойын, әндер арқылы үштілділікті дамытамыз. Сәбилер музыка сабағындағы қабілеттерін дамытуға тырысса, олар әріқарай өзін жан – жақты қырынан көрсете алады. Балаларды әсем әлемге балабақшада неғұрлым кеңінен жақындатуға тысамыз. Жалпы бала музыка сабағында жеке басының дамуына көп ықпал етеді. Анығырақ айтсақ: балалар музыка тыңдай білуге үренеді; сол музыканы ішкі жан дүниесімен сезінуді, мәнерлеуді үйренеді. Балалар музыканың сипатын ажырата алады, (қандай әуен екенін, тез немесе баяу, не туралы екенін) талқылай алады; ән айтуды үйренеді, олар әр дыбыстың дұрыс айтылуы мен дұрыс тыныс алуды да үйренуге тырысады; Музыкалық қимыл – қозғалыс, бұл жерде балалар би қимылдарымен танысып, әр мерекелік шараларға арналған билермен танысады, сол қимылдарды дұрыс істеуге, музыканың ырғағын тыңдап, қимылды музыкамен біріп істеуге, орындауға тырысады; қимыл –

қозғалысты ойын, бұл жерде балалар ойын арқылы тез дамуға, денесін босатып, әр сабақтан ляззат алуға тырысады.

«Тілі бірдің – тілегі бір», «Тіл тағдыры – ел тағдыры» демек балалар музыка сабағында үш тілде ән айтуды үйренеді. Балалармен әр әннің мазмұнын талқылап, әуеннің қандай екенін анықтап алғаннан бастап әнді үйрене бастаймыз. Балабақшадағы әр сабақтың педагогтарымен бірігіп жұмыс істейміз. Бала ән арқылы өзінің ойын жеткізе алуына ықпал жасаймыз. Қазіргі кезде әр педагогтың алдындағы мақсаты үштілділікті қалыптастыруға әрекет жасау. Өз тілімен қатар, орыс тілі және ағылшын тілін жетік меңгеруге талпынуға балаларды қалыптастырып үйрету. Ағылшын тілі халықаралық тіл болып есептелгеннен кейін, оны білеп, үйрену міндетті түрде балаларға қажет. Келешекте бала тұлға болып қалыптасуына зор ықпал етеді. Музыка сабағындағы үштілділікті әр елдің музыкасымен қатар, әндерін және композиторларымен таныстыру болып саналады. Баланы эстетикалық сезімін дамыту яғни әр ұлттың салтымен таныстыру, және балалармен өзге ұлттардың әуендерін тыңдау болып саналады. Психологтардың айтуынша сәби кезден бастап баланы тілдерге үйрету және бейімдеуге жақсы кезең болып саналады. Мектепке дейінгі жастағы балалардың үштілділікті қалыптастыру өте маңызды. Балалар әртүрлі мәселелерді өз бетінше және шығармашылық түрде шешу қабілетін дамытады және шығармашылық қабілеттерімен өз ойларын, сезімдерін білдіруге қабілетті.

Балабақшадағы музыка сабағындағы үштілділік мақсаты: көп ұлтты мәдениетке тәрбиелеу, баланың құзыретті тұлғасын дамыту, мемлекеттік және басқа тілдердегі әндерді орындауға, әр елдің композиторларымен, әуендерін тыңдап, ажыратуға бейімдеу.

Балаларды үштілділікке үйретіп, дамуы жүзеге асырылады:

1. Ұйымдастырылған білім беру қызметінде: қазақ тілін, ағылшын тілін, орыс тілін қолдану.

2. Мақалдарды, жұмбақтарды, сөздерді дидактикалық ойындарда қолдана отыру.

3. Негізгі құзыреттерді дамытатын инновациялық технологиларды пайдалану.

4. Балаларға тілдерді үйретуге және дамытуға ата – аналарды шақыру.

Ұйымдастыру нысандары: Сөйлеу және фонотекалық жаттығулар; ойындар, рөлдік ойындар, қойылымдар; ән айту, музыка тыңдау, би билеу.

Ұлы Абай атамыз «балаға мінез үш алуан адамнан жұғады, бірінші ата-анасынан, екінші ұстазынан, үшінші құрбысынан»-деген екен. Әр балаға өз отбасында туған тілінде сөйлеуге дағдыланса, сол тәрбиені алатын бала өзге тілдерді де меңгере алады емес пе. Сондықтанда бала өз ана тілін жетік біліп, еркін сөйлеп, айтар ойын еркін жеткізсе, онда ол сәби басқа өзге елдің тілін де меңгере алатынына, болашаққа жолы ашық болады.

Қорыта келетін болсақ қазақ, орыс және ағылшын тілдеріне ие болу

қазіргі қоғамда тұлғаның жеке және кәсіптік қызметінің ажырамас бөлігі болып табылады. Балалардың ертеңі және болашағы осы үштілділік болып саналады. Қоғамда қалыптасып тұлға болу үшін әр сәбидің тәлім - тәрбиесі балалық шағынан басталуы керек. Елдің өрісі биік, дүниетанымы кең, бүгінгі ұрпаққа ұлттық рухани қазынаны әлемдік ой – пікірмен, сапалы білім мен тәрбие беру қажет. Әрбір педагогтың мақсаты – тілдердің үштұғырлықты әрбір сәбидің жүрегіне жеткізіп, дамыту.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Алматы кітап «Музыка әдістемесі»
2. «Интернет желісі» Тәрбие.орг сайтынан Балабақшаға сазды эстетикалық тәрбие беру.
3. Ибраева Ж. М. «Көптілділікті іске асыру- бүгінгі күннің талабы».
4. Ахметова Т.Ш., Колбина Е.В. «Дидактические материалы по музыкальному воспитанию дошкольников» - Алматы, 2003ж.
5. Журнал «Музыкальный руководитель» - Москва №1-2012г.

Нравственно-патриотическое воспитание детей дошкольного возраста через ознакомление с историей и культурой родного края при взаимодействии с родителями

*Ложкина А.В., КГКП Ясли-сад № 6 «Алданыш»
воспитатель*

Семья и детский сад – два главных института социализации детей. Воспитательные функции у них различны, но их взаимодействия необходимы для всестороннего развития личности ребёнка. Взрослую жизнь во многом определяет опыт детства. Самые главные люди, из его окружения, это семья, которые находятся рядом с беззащитным доверчивым малышом в начале жизненного пути [1, с. 13]. Таким образом, нравственно-патриотическое воспитание детей одна из основных задач дошкольного образовательного учреждения. Важным условием является тесная связь с семьёй. Старинная мудрость напоминает нам: «Человек, не знающий своего прошлого, не знает ничего».

В дошкольном учреждении всегда уделяется большое внимание воспитанию у детей нравственных качеств личности, коллективизма, гражданственности, любви, уважительного отношения к истории своей Родины [2, с. 61]. Цель патриотического воспитания подрастающего поколения состоит в том, чтобы посеять и взрастить в детской душе семена любви к семье, родному дому, к истории и культуре страны, тех, кого зовут соотечественниками [3, с. 22].

В реализации задач по патриотическому воспитанию оказывают большую помощь инновационные технологии: музейная педагогика и проектные технологии. Наш детский сад внедряет различные технологии.

В частности, используем метод проектов. Один из наших проектов «Мини музей в детском саду», в результате которого были созданы три мини музея: этнографический «Убранство юрты», «Караганда малая Родина», исторический «Они не успели состариться». Почему мы создали мини музей? В Караганде есть только краеведческий музей, да и в том дети не бывают. Мы провели беседу и выяснили, что большая часть дошкольников, ни разу не были в музее. Причины разные. Во-первых, многие родители считают, что им ещё рано посещать музеи: «Малы и ничего не поймут». И во-вторых, родителям не приходила в голову идея такой экскурсии. Поэтому наш коллектив решил создать свой «музейный комплекс». Конечно, в условиях детского сада невозможно создать экспозиции, соответствующие требованиям музейного дела. Поэтому мы создали «мини-музеи», они отражают и возраст детей, для которых они предназначены, и размеры экспозиций, и определённую ограниченную тематику. Ко дню города Караганды, педагоги создали мини музей «Караганда малая Родина». Его значимость достаточно высока, так как здесь дети не только рассматривают открытки и карты, подлинные предметы и вещи, слушают рассказы о возникновении своего города, его названии, песни о родном городе, задают вопросы, читают стихи, участвуют в беседе. Ведь патриотические чувства возникают из социального опыта, воплощённого в продуктах материальной и духовной культуры, который усваивается ребёнком на протяжении детства.

Создавая мини музей «Они не успели состариться» был разработан проект.

Педагогам пришло время задуматься над тем, как возродить потерявшуюся в последние годы актуальность, работу по формированию военно-патриотических, духовно-нравственных чувств детей.

В этой связи особую значимость приобретает знакомство с жизнью и достопримечательностями нашего города, с героями и участниками Великой Отечественной Войны наши земляки. Огромное значение в нравственно патриотическом воспитании имеет пример взрослых, в особенности близких людей. Необходимо прививать детям важные понятия такие, как «любовь к Отечеству», «долг перед Родиной», «трудовой подвиг», «ненависть к врагу» на конкретных фактах из жизни старших членов семьи (прабабушек и прадедушек, участников ВОВ, их фронтовых и трудовых подвигов). Важно подвести детей к пониманию, что мы победили потому, что мы любим свою Отчизну, Родина чтит своих героев, отдавших жизнь за счастье людей. Их имена увековечены в названиях улиц, площадей, в их честь воздвигнуты памятники.

Под рубрикой «Чтим великий День победы» мы запланировали: экскурсию к памятнику Нуркена Абдирова, провести занятие «Они не успели состариться» (познакомить с казахстанскими героями не вернувшимся с ВОВ), конкурс чтецов «Подвиг народов в памяти

потомков» (стихи о Родине на казахском и русском языках, в котором примут участие дети, родители и педагоги детского сада).

Ко Дню независимости Республики Казахстан с помощью родителей было создано слайд шоу о Республике Казахстан, её достопримечательностях, о прошлом и настоящем, её молодой столице Астана. Педагоги, в сотрудничестве с родителями, организовали экскурсию в столицу нашей Родины Астана. По приезду устроили выставку рисунков «Моя Астана» (дети родители, дети воспитатели).

У казахского народа есть замечательная пословица: «Отанды жақсы көру Отбасы ошағынан басталады – Любовь к Родине семейного очага зарождается». Для малыша Родина начинается с родного дома, улицы, живёт он и его семья, в семье начинает «расти» будущий гражданин своей страны.

Воспитание у подрастающего поколения любви к Родине, гордость за неё необходимо всегда, как бы ни менялось современное общество. Для того, чтобы привить детям любовь к своей Родине, городу нужно показать их с привлекательной стороны. Именно от того, каким предстанет перед ними их родной город, какие эмоции и чувства возникнут в их душе, настолько будет обогащена детская фантазия, в итоге зависит становление его гражданской позиции и патриотизма.

Начиная эту работу прежде всего задала себе вопрос: Достаточно ли хорошо я знаю свой город? Отвечая на него, я поняла, что невозможно привить детям чувство любви к родному городу, если сама не прониклась этим чувством. Проанализировав свои знания о городе, я поняла важность гражданско-патриотического воспитания, с одной стороны, и недостаточный уровень знаний детей о своём городе с другой стороны. Я поставила перед собой цель: воспитывать из маленьких граждан патриотов своей Родины. Для достижения цели я провела следующую работу:

- * Организовала развивающую среду для целостного восприятия детьми малой Родины. Создала папку с фотографиями детского сада, его территории, ближайшее окружение. Разработала дидактические игры и пособия к ним.

- *Формировала любовь к родному городу, интерес к его прошлому и настоящему.

- *Развивала желание как можно лучше узнать свой город, знакомила с достопримечательностями Караганды.

- *Развивала эмоционально-ценностное отношение к семье, дому, улице, городу.

- *Способствовала становлению и сплочению детского и родительского коллектива.

- *Воспитывала чувство гордости за своих земляков.

- *Воспитывала бережное отношение к городу, природе, архитектурным памятникам.

- *Побуждала детей сохранять красоту города для будущих поколений.

Литература:

1. Белоногова Г., Хитрова Л. Педагогические знания – родителям/Дошкольное воспитание. 2003. N1.С.82 – 92
2. Буре Р.С., Островская Л.Ф. Воспитатель – дети, М., 1985
3. Воспитание нравственных чувств у старших дошкольников./Под ред. А.М. Виноградовой, М., 1991.
4. Жариков А.Д. Растите детей патриотами. М., 1980. Знакомим детей с малой Родиной. Полякова Т. В.
5. Патриотическое воспитание детей 4-6 лет: Методическое пособие, М., 2007

Мектепке дейінгі ұйымдарда ақпараттық-коммуникативті технологияларды қолдану

*Лукпанова А.Ш., № 23 «Ақниет» б/б КМҚК
қазақ тілі мұғалімі*

Соңғы жылдары қоғамның өміріндегі дербес компьютерлер мен ақпараттық технологиялардың рөлі мен орны түбегейлі өзгерді. Технология мен ақпаратқа шебер және тиімді ие адамның ойлауының жаңа, басқа да, тәсілдері бар, пайда болған мәселелерді бағалауға, олардың ұйымдастыруға түбегейлі түрлі тәсілдері де бар.

Ақпаратты өндеуге арналған құралдар ретінде компьютерлік, мультимедиялық пішіндер мұғалімдердің, ата-аналардың және мектеп жасына дейінгі балалардың бірлескен қызметі үшін қажетті қуатты техникалық құралдарға айналуы мүмкін.

МДҰ - да ақпараттық технологияларды енгізудің негізгі шарттарының бірі-компьютердің техникалық мүмкіндіктерімен таныс, олармен жұмыс істеу дағдысына ие мамандарымен жұмыс істеу, мектепке дейінгі жастағы балаларды жаңа ақпаратқа қалай енгізу керектігін білетін компьютерлердің санитарлық нормалары мен ережелерін ұстану. Қазіргі уақытта мұғалімдердің компьютерлік сауаттылығын арттыру, оларды бағдарламалық білім беру кешендерімен жұмыс істеу, жаһандық компьютерлік желінің ресурстары басты міндет. Болашақта олардың әрқайсысы балалармен сабақтарды сапалы жаңа деңгейде дайындау және өткізу үшін замануи компьютерлік технологияларды пайдалана алатын ол Ғаламтор.

Мультимедиялық-проекторды, компьютерді пайдаланып сабақ жүргізетін мұғалімнің ғаламтормен байланысы бар екені, дәстүрлі технологиялар шеңберінде әрекет ететін әріптесінен сапалы артықшылығы бар екені анық. Компьютерлік технологияларға ие болу субъектінің мазмұны туралы ақпараттар ағыны электрондық бұқаралық ақпарат

құралдарында және Ғаламтор желісінде қол жетімді деректерге байланысты әдіснамалық мәселелерді арттыруға мүмкіндік береді.

Бүгінгі күннің өзекті мәселелерін ескере отырып, мектепке дейінгі ұйымда қызметкерлері осы бағыттағы жұмысты ұйымдастыру қажет деп қорытындылады.

Біздің мекемеде мұғалімдердің АКТ сауаттылығын жетілдіру үшін келесі пішіндер: педагогикалық шеберлік, шеберлік - класы, оқу семинарлары, оқыту семинарлары, жұптық жұмыс, тақырыптық семинарлар қолданылады.

МДҰ - да үздік оқытушылардың тәжірбиесін көтеру мақсатында педагогикалық шеберлік апталары ұйымдастырылады. Шеберлік апталығының аясында мұғалімдер ашық сабақтар өткізеді, онда білім беру және тәрбие беру үдерісінде ақпараттық технологияларды енгізу бойынша үздік тәжірбие ұсынылады. Озық тәжірбиені зерделейтін кез - келген мұғалім үшін нәтиже маңызды емес, сонымен қатар ол қол жеткізілетін әдістер мен тәсілдер. Бұл сіздің мүмкіндіктеріңізді өлшеуге және жұмысыңызда табысты тәжірбиені енгізу туралы шешім қабылдауға мүмкіндік береді.

Мұғалім өзінің тәжірбиелі әріптесінің жұмысына қатыса алады және балалармен жұмыс істеуде цифрлық білім беру ресурстарын қалай пайдалануға болатынын анық көре алады. Шеберлік - класты өткізгенде ақпараттық технологияларды пайдалана отырып, балалармен жұмыс істеу әдістері мен тәсілдерді оқыту мақсатында жүргізілді.

Ашық сабақта мұғаліммен тікелей байланыс орнатуға, қызығушылық тудыратын сұрақтарға жауап алуға, тәрбиешінің шығармашылық лабораториясына енуге, педагогикалық шығармашылықтың куәгері болуға мүмкіндік береді.

Кәсіби тұрғыдан қиындықтарды жеңу және сапалы жаңа деңгейге жету «автономды режимде» нәтижелі емес. Сондықтан, «оқытылған» мұғалімдердің жаңа технологияларды игеруге және қолдануға көмектесетін адамдармен үнемі араласуы қажет. Осы мақсатта біз қолданамыз:

- педагогикалық тәлімгерлік пен шеберханалар;
- оқыту семинарлары;
- жұптық мұғалімдердің жұмысы.

Ақпараттық - коммуникативтік технологияларды мұғалімнің оқыту-тәрбие беру жұмысында, сондай - ақ МДҰ - ның әдістемелік жұмысында да қолдануға болатындығын атап өту маңызды. Мектепке дейінгі ұйымда әдістемелік жұмыстар, педагогикалық кеңестер, семинарлар, кеңестер, мұғалімдерді аттестаттау кезінде, ата - аналар жиналысында мультимедиялық презентациялары қолданылады.

Мультимедиялық презентациялар-педагог кадрлармен жұмыс жасаудың заманауи әднстерінің бірі болып табылады, көптеген мәселелерді шешуге ықпал етеді, атап айтқанда:

- дәл, қолжетімді және айқын ақпарат беру мүмкіндігі, бір мезгілде түрлі анықтамалық ақпарат нысандарын пайдалану: аудио - бейне, мәтінді анимация;

- МДҰ - да тәрбие жұмысының барлық түрлерінде және бағыттарында ақпараттық технологияларды енгізудің жылдам тәсілі.

Мультимедиялық презентациялар арқылы шешілуі қажет мақсаттар мен міндеттерге байланысты оларды 4 түрге бөлуге болады:

- Ақпараттық презентациясы. Бұл тезистерде, кестелерде және диаграммаларда қамтылған анықтамалық ақпаратты беру.

- Сүйемелдеу презентациясы. Оқиға немесе оқиғаны қолдану үшін жасалған бұл - презентация, әдетте, кішігірім мәтіндерді, көптеген фотосурет материалдарды, диаграммаларды немесе алгоритмдерді қамтиды.

- Баяндама презентациясы. Тұсаукесердің бұл түрі алдыңғы нұсқаға сәйкес келеді, бірақ слайд - шоу кезінде жасалған жұмыстың тиімділігін ерекше көңіл бөлінеді.

- Жарнамалау презентациясы. Педагогтар материалдарды өз беттерінше зерттеу үшін жасалған презентациясы өзіне тән барлық элементтерді қамтуы мүмкін, тармақталған құрылымы бар және барлық жағынан аймақтарды көре алады. Әдіскердің міндеті - слайдтардың орналасуына назар аудару керек.

Жобалар жасау үшін келесі алгоритм жасалады.

- Тыңдаушылар санаты анықтау.

- Презентация түрлерін таңдау.

- Презентацияны құру үшін қажетті материалдарды (мәтін, эпиграф, кесте, фотосурет материалдары) қажет болған жағдайда оқиғаның өзі (сауалнама, әдістемелік әзірлемелер, альбомдар, әдебиеттер, оқу құралдарын көрмесі және т.б.) іріктеу және жүйелеу керек.

- Презентацияның өзін құрастыру.

- Презентацияға мәтіндік сценарий әзірлеу.

- Педагогикалық әзірлеушілердің негізгі ақпараттық құзыреттілігін арттырудың дамыған жүйесі өз нәтижелерін берді, атап айтқанда, мұғалімдер:

- мәтіндік және кестелік құжаттарды құруға (топтық құжаттарды, диагностиканы т.б. өз бетімен рәсімдеу) қабілеттіліктері;

- олар дидактикалық және педагогикалық бағдарламаларды электрондық жүйеде пайдалану;

- оқу үрдісінде ақпараттық технологияларды белсенді пайдалану;

- ғаламтордан бар ақпаратты табу;

- мультимедиялық презентациялар жасау үшін Power Point бағдарламасын қолдану;

- ақпараттық технологияларды пайдалана отырып, сабақтарды қалай жасау керектігін білу;

- балалар мен ата - аналар арасында жұмыс істеуде компьютерлік технологияны қолданудың өз әдістері мен тәсілдерді үйрену.

Осылайша, компьютерлік бағдарламаны МДҰ-да іске асыру арқылы компьютердің білім беру мен оқытуды едәуір әр тараптандыруға және баланы жан-жақты дамытуға мүмкіндік беретін тиімді техникалық құрал екенін сенімді түрде айтуға болады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының 2011-2020 жылдарға арналған білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасы

2. Н.Ә. Назарбаев Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан. Қазақстан халқына жолдауы.

Интерактивті технологияны қолдану арқылы мектеп жасына дейінгі балалардың қызығушылығын дамыту

Магруппова К.Ж., КМҚК №134 «Гаяһар» балабақшасы тәрбиеші

Интерактивті әдістер қазіргі білім беру үрдісінде кең қолданысқа ие болып отыр. Бұл ХХІ ғасыр - ақпараттық қоғам дәуірі, технологиялық мәдениет пен интерактивті ресурстармен жұмыс жасайтын ғасыр. Білім беру үрдісін ақпараттандыру жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану ғасыры. Сол білімді мықты тұғырлы етіп ұйымдастырумен қалыптастыру үшін интерактивті оқытудың білім беру ісіне тигізер ықпалы мол. Сондықтан ұстаздар оқытудың қазіргі педагогикалық технологиялардың мән- мағынасын терең түсініп, өз тәжірибесінде қолданудың маңызы өте зор. Қазіргі заман ағымы болашақ ұрпақтың ой - өрісінің шындалуын, жеке тұлға ретінде қалыптасуын талап етуде [1, 23б.]. Осы орайда ұлы педагог Ушинскийдің «Бала балқытылған алтын», - деген қанатты сөзді еске түсіреді.

Ж.Аймауытов «сабақ беру үйреншікті жай ғана шеберлік емес, ол жаңадан жаңаны табатын өнер»- деген, яғни оқу үрдісін жаңаша ұйымдастыру, балалардың әрекеті арқылы ойлау дағдыларын жетілдіруге, шығармашылық қабілеттерін дамытуға негізделуі қажет.

Елбасы Н.Ә.Назарбаев халыққа жолдаған жолдауында «Біздің міндет жаңа технологияларды, идеялар мен көзқарастарды пайдалана отырып, білім мен бәсекеге қабілетті ұрпақ тәрбиелеу» деп ұстаздар қауымының алдына жаңа міндеттер қойды. Білім беру жүйесінде электронды оқулықтарды пайдаланып, үлкен табыстарға жетуге болады. Электронды оқулықтарды пайдалану барысында бала екі жақты білім алады: біріншісі- пәндік білім, екіншісі-компьютерлік білім. Электронды оқулықтарды пайдалану баланың өз бетінше шығармашылық жұмыс жасауына, теориялық білімін практикамен ұштастыруына мүмкіндік береді [3, 5б.].

Электронды оқулыққа оқу технологиялары жинақталған. Мысалы: ойын арқылы оқыту, блокты оқыту, тірек- сигналдар арқылы оқыту, т.с.с. Электронды оқулық арқылы бала көптеген қосымша материал ала алады, осы алған мәліметтерін компьютерден көргендіктен есінде жақсы сақтайды, өз бетінше жұмыс жасау қабілеті қалыптасады. Осылайша жас ұрпақты оқытуда инновацияны пайдаланудың – шығармашылық жетістіктің негізгі көзі болып табылады. Оқытудың интерактивті әдістері: интерактивті сабақ, видео-аудио материалдарды қолдану, компьютерлік оқыту, рольдік ойындар (оның ішінде бейнежазбаға талдау жасату арқылы), тренингтер, кейс-стади (case-study – нақты, практикалық жағдаяттарға талдау жасату), (нақты жағдаяттарды (Fullstudies), іскери ойындар, шағын топтардағы жұмыс, топтық дискуссия, миға шабуыл жасау, жағдаяттық ойындар, жобалау әдісі, портфолио, проблемалық тапсырмалар, жарыстар, әркім-әркімді оқытады, мозайка, бағаланатын дискуссия, деңгейлік тапсырмалар т.б.

Әрине, бұл әдістерді қолдану баланың жай дәрісінен гөрі көп уақытты талап етеді.

Алайда, «оқыту пирамидасына» байланысты, нақ осы кезде ғана білімді жетік меңгеру жүзеге асады. Интерактивті әдістерінің мақсаттары:

1. Ақпаратты қабылдап, бағалай алуы;
2. Ақпаратты талқылауға қатыса алуы;
3. Шешім қабылдай алуы;
4. Өз пікірлерін топтың басқа мүшелеріне жеткізе алулары;
5. Ортақ мақсаттарға жету үшін топ мүшелерімен бірлесе әрекет ете алулары қажет.

Жағымды атмосфера тудыратын, қатысымдықты ұйымдастыратын интерактивті әдістердің үдерісі ұстаз тарапынан өзге тілді ортаға енгізу кезеңінде жүзеге асырылатын « коммуникативтік шабуыл» өзара әрекеті арқылы сипатталады[2, 8б.]. Ондай әдістерге «Сұхбат», «Дөңгелек үстел» (дискуссияға үйрету кезінде), «Ассоциациялар», «Сөйлеу минутасы», «Рефлексивті шеңбер», «Тірек сызба», «Сергіту жаттығулар», «Фразаны аяқта», т.б. жатады.

Интерактивті оқыту – адамдар қарым-қатынасының ынтымақтастықты негізіне құрылады. Жұпқа, топқа, ұжымға бөлініп бір мақсатқа жету үшін бір-бірімен түсінісіп, ортақ сөйлеу әрекеті іске асырылады. Оқытудың өзара әрекетінің түрлері мен тәсілдері тіл үйренушілердің қарым-қатынас жасауға, ақпаратпен алмасуға белсенді және үздіксіз жұмылуын қамтамасыз етеді. Жаңа технологияларды күнделікті сабақ үрдісінде пайдалану үшін, әр ұстаз алдында отырған баланың жас ерекшелігін ескеріп, өзінің шеберлігіне орай таңдап алады. Міне, осындай оқытудың жаңа технологияларының бірі интерактивті оқыту әдісі [5, 18б.].

Әдетте мұндай қарым-қатынас балалар әлдебір мәселені талқылап соның шешімін табуға талпынған маңызды. Себебі интерактивті оқытудың

басты мақсатының өзі - балалардың өз бетінше ой қорытып жауап табуға үйрету. Интерактивті технология өзара қарым -қатынастың мол ауқымын қамтиды.

Білім берудегі интерактивті технология мұндағы интерактивті сөзі - «inter» - бірлесу, «act» - әрекет жасау ұғымын білдіреді. Сабақ барысында баланың топпен жұмыс жасауға қатыспауы мүмкін емес, бірін-бірі толықтыратын, сабақ барысында барлық балалардың қатысуын ұйымдастыратын оқыту әдісі.

Интерактивті әдісімен оқытқанда, баланың:

- ақыл-ойы дамиды,
- еркін ойлауға мүмкіндік береді,
- шығармашылық белсенділігі артады,
- ұжымдық іс-әрекетке тәрбиеленеді,
- тіл байлығы жетілдіріледі,
- жан-жақты ізденушілігі артады.

Жаңа технологияларды күнделікті сабақ үрдісінде пайдалану үшін, әр ұстаз алдында отырған баланың жас ерекшелігін ескеріп, өзінің шеберлігіне орай таңдап алады. Міне, осындай оқытудың жаңа технологияларының бірі интерактивті оқыту әдісін мен өз тәжірибемде қолданып келемін. Мысалы «Құрманғазы» тақырыбында өткен сабақта «Адай» күйін көз жұмдыра тыңдатып, баланың ойын, түсінігін сұрап, басқа жолдастарының жауаптарымен салыстырып, содан соң бейнеклипті көрсеттім. Сабақтың жаңа ақпаратты қабылдау бөлімінде оқушылар тақтада берілген тапсырманы көріп, түсініп, жауабын тауып, тапсырманы толық, дұрыс орындауға тырысады. Тапсырманы орындауға барлық бала қатысады. Әсіресе тұйық, өз ойын жеткізе алмайтын, өздеріне сенімсіздеу балалардың өздері жазбаша жұмысты қызыға орындайды. Өйткені интерактивті тақтаның келесі бетінде ол тапсырманың дұрыс жауабы беріледі, сол арқылы бала өзінің жауабын салыстыра тексеріп, өзін-өзі бағалайды. Топпен жұмыстану барысында белсенділік көрсете отырып, топтау, Венн диаграммасына түсіру, сәйкестендіру әдістерін интерактивті тақтада орындап, уақытты үнемдеуге болатынын көруге болады. Сабақты бекіту бөлімінде активпультті пайдаланып, уақытты үнемдеу, оқушының шапшаңдық қабілетін, өз білімінің нәтижесін көруді дағдыландыруға болады [4, 126].

Біз осы әдісті пайдалана отырып, балалардан білімін жетілдіре алдық. Топпен жұмыстану барысында белсенділік көрсете отырып топтау, Венн диаграммасына түсіру, сәйкестендіру әдістерін интерактивті тақтада орындап, уақытты үнемдеуге болатынын көруге болады. Сабақты бекіту бөлімінде активпультті пайдаланып, уақытты үнемдеу, баланың шапшаңдық қабілетін, өз білімінің нәтижесін көруді дағдыландыруға болады.

Бүгінгі таңда өскелең ұрпаққа сапалы білім беру барысында осы аталмыш технология нәтижелі жетістік, балалар бірінші болып интерактивті

тақтаның педагогикалық мүмкіншіліктерін аса жоғары бағалап, оны іс жүзінде тиімді қолдану тәсілдерін үздіксіз зерттеу үстінде. Шынында да, интерактивтік тақта сабақты түрлендіруге көмегін тигізіп, яғни оқытудың барлық кезеңінде, әсіресе балабақшада оқытуды қызықты да әсерлі өткізуге ықпалын тигізеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Г.Кертаев.Оқытудың кейбір әдістері. Алматы,1991.
2. Б.Р.Айтмамбетова . Жаңашыл педагогтар идеялары мен тәжірибелері. Алматы,1991.
- 3.Абраменко Н.К. Подготовка ребенка к школе. Минск, 1972.
- 4.Джеральдина Чейпи. Готовность к школе. М., 1992.
- 5.Оспанбекова Н.Ж.,Чанбаева М.Қ. Болашақ мұғалімдерді дайындауда ақпараттық технологияларды пайдалану. Алматы. 2013.

**Мектепке дейінгі мекемеде ойын технологиясын қолданудың
маңыздылығы**

*Мадешова А.А., №42 «Тілек» балабақшасы
тәрбиеші*

Мектепке дейінгі жас - ерік-жігер, әлеуметтік құзыреттілік қалыптасатын бірегей шешуші кезең. Ойын түрінде оқыту қызықты, ерекше болуы тиіс, бірақ, ойын-сауық емес.

Мектепке дейінгі балаларды осындай тәсілмен оқытуды жүзеге асыру үшін, әзірленетін ойындық білім беру технологиясы анық белгіленген және қадамдық сипатталған жүйесі бар әр түрлі ойындар болуы қажет. Педагог осы жүйені пайдалана отырып, нәтижесінде баланың сол немесе өзге де заттық мазмұны бар деңгейді меңгеретініне сенімді болуы қажет.

Әрине, баланың бұл жетістік деңгейі диагностикалауды талап етеді, ал педагог пайдаланылатын технология диагностикаға сәйкес материалдарды қамтамасыз етуі тиіс.[1, 176]

Педагогикалық ойын технологиясы - педагогикалық процесті әртүрлі педагогикалық ойындар түрінде ұйымдастыру. Бұл педагог қызметінің дәйегі бойынша: іріктеу, әзірлеу, ойындарды дайындау; балаларды ойын қызметіне қатыстыру; ойынды қорытындылау.

Ойын технологиясының тұжырымдамалық негіздері:

1. Балалармен бірлескен ойын нысаны, ойын тәсілдері мен жағдайлары көмегімен, баланың қызметін ынталандыру және қызығушылығын ояту негізінде құрылады.

2. Педагогикалық ойындарды іске асыру мынадай ретпен жүзеге асырылады. - дидактикалық мақсат ойын міндеттерінің түріне қойылады, білім беру әрекеті ойын ережесіне бағынады; - оқу материалы оның құралдары ретінде пайдаланылады ; дидактикалық тапсырмаларды табысты орындау ойын нәтижесіне байланысты.

3. Ойын технологиясы білім беру процесінің белгілі бір бөлігін, яғни біріктірілген жалпы мазмұнын, сипатын қамтиды.

4. Ойын технологиясына білім беру саласындағы интегративтік қасиеттерді қалыптастыратын дәйекті ойындар мен жаттығулар жатады. Сондай-ақ, ойын материалы білім беру үдерісі мен оқу материалын игеру тиімділігін арттыруы қажет. [2, 396]

Ойын технологиясының басты мақсаты - мектепке дейінгі және балалардың даму деңгейін толыққанды мотивациялық негізін қалыптастыру үшін, дағдылар мен қызмет шарттарына байланысты жұмыс істеу.

Оның міндеттері:

1. Білім мен дағдыны меңгерудегі қажеттілікті түсінуде, баланың жеке белсенділігінің жоғары деңгейге жетуі.

2. Баланың белсенділігі мен қызметінің нәтижелілігін арттыратын құралдары таңдау.

Бірақ, кез келген педагогикалық технология сияқты, ойын технологиясында мынадай талаптарға сәйкес келуі тиіс:

1. Технологиялық жүйе - логикалық өзара байланысты функционалдық элементтердің технологиялық процестің сипаттамасына бөлінуі.

2. Ғылыми база - білім беру мақсаттарына жету үшін, белгілі бір ғылыми тұжырымдамаға сүйенуі.

3. Жүйелілік – технологияның барлық бөліктерінің өзара байланысы, тұтастығы, логикасының болуы.

4. Басқарылуы - құралдар мен әдістерді түзету мақсатында, оқу процесін кезеңдік диагностикалау, қайта жоспарлау мүмкіндігінің болжануы.

5. Тиімділігі - белгілі бір стандартты оқытудың тиімді нәтижелері бойынша кепілдік беруі.

6. Жаңадан өндірілуі - басқа білім беру мекемелерінде қолданылуы. [3, 236]

Ойын технологиясы балабақшаның тәрбие және білім беру тараптарымен оның негізгі міндеттері шешімімен тығыз байланысты.

Ойын технологиясы балаға: өзіне аса маңызды әлеуметтік рөлдерді

"тәлімгерлер мүмкіндігін "; оқытылатын құбылысқа қатысты (қанағаттандыруға бағдарланған танымдық қызығушылықтарын және шығармашылық қуаныш); "шынайы өмір" уақытында біраз өмір сүруді береді.

Ойын технологиясының мәні ойын-сауық және демалыс ғана емес, егер дұрыс басшылық жасалатын болса, оқыту тәсілі; шығармашылық қызметті іске асырушы; әдіспен емдеу; ең бастысы баланың ортаға әлеуметтенуінің бірінші қадамы болып табылады.

Ойынның тәрбиелік және оқыту мағынасы мынаған тәуелді:

- ойын қызметінің әдістемесін білуіне;

- ойын түрлерін ұйымдастыру немесе басшылық жасау кезінде педагогтың кәсіби шеберлігіне;
- жас және жеке мүмкіндіктеріне.

Педагогикалық ойынның ойын технологиясындағы басты белгісі - нақты қойылған оқыту мақсаты мен оған сәйкес келетін педагогикалық нәтижелері сипатталатын оқу-танымдық бағыттары. [4, 196]

Педагогикалық ойындар әр түрлі болып табылады. Олар түрлі болуы мүмкін:

1. Қызмет түрі бойынша - қозғалыс, зияткерлік, психологиялық және т. б.;
2. Педагогикалық процесстің сипаты бойынша - оқыту, жаттығу, бақылау, танымдық, тәрбиелік, дамытушы, диагностикалық.
3. Ойын әдістемесінің сипаты бойынша - ережелі ойындар; ойын барысында ережелері белгіленетін ойындар; ойын шарттарына байланысты ережесі белгіленетін ойындар.
4. Мазмұны бойынша - музыкалық, математикалық, логикалық және т. б.
5. Ойын жабдығы бойынша – үстел үсті, компьютерлік, театрландырылған, сюжеттік-рөлдік, режиссерлік және т. б.

Ойын технологиясының басты компоненті - педагог пен балалардың тікелей және жүйелі қарым-қатынасы.

Оның мәні:

- тәрбиеленушілерді жандандырады;
- танымдық қызығушылығын арттырады;
- эмоциялық өрлеуді тудырады;
- шығармашылықтарын дамытуға ықпал етеді;
- нақты тұжырымдалған ойын шарттары оқу уақытын барынша шоғырландырады;
- материалды игеруге байланысты ойын іс-әрекеттер есебінен туындаған қиындықтар немесе жеңілдетілген ойын міндеттерінің деңгейін педагогқа стратегиясы мен тактикасын ауыстыруға мүмкіндік береді.

Ойын сабақтар өте жанды, эмоциялық қолайлы психологиялық жағдайда, ізгілікті, еркіндікті, теңдікті талап етеді. Пассивті балаларды оқшаулауды қажет етпейді. Ойын технологиясы арқылы балаларда өзіне деген сенімділік пайда болады. Тәжірибе көрсеткендей, мектепке дейінгі балалар ойын жағдайға жақындатылған шынайы өмір сүру жағдайларын, кез-келген қиындықтарға әрекет ете отырып, материалды оңай меңгереді. [4, 336]

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Касаткина Е. И. Игра в жизни дошкольника. - М. , 2010.
2. Касаткина Е. И. Игровые технологии в образовательном процессе ДОУ. //Управление ДОУ. - 2012. - №5.
3. Карпюк Г. А. Реализация права ребенка на игру. //Старший воспитатель. - 2007 - №6.

4. Пенькова Л. А. , Коннова З. П. Развитие игровой активности дошкольников.

5. Источник: <http://doshvoznast.ru/metodich/konsultac158.htm>

Мектеп жасына дейінгі балалардың инновациялық технологиялар арқылы компьютерлік сауаттылықтарын дамыту

Мақан А.Б., «Балақай» б/б КМҚК тәрбиеші

Мектеп жасына дейінгі білім – ол барлық білім бөлімінің фундаменті, бұл жаста баланың ең әуелгі жеке тұлға ретіндегі, болашақ мінез құлық дамитын кезеңі.

Мектеп жасына дейінгі білімнің міндеті жеке тұлға ретінде дамуға барлық максималды түрде шарттардың ашылуын қадағалау. Даму үшін білімді жеке тұлға ол адам, өмірдегі жалпы кедергілерді шеше білу, ол үшін барлық білім, дағдыларды қолдана отырып шеше білу, қандай қиындық, кедергілер болса да, адам болып қалу. Бала өзінің құқығын білуі керек, сонымен қоса өзінің қандай дәрежеде екенін, өз күшіне сенуі керек. Егер өзіне сеніммен қарап, өз білім дағдыларын орынды қолдана білсе, ол мектеп жасына дейінгі ұйымнан мектепке көшуге жеңілдетеді. Мектептегі дағдыларға дайындалып барады.

Дүниежүзінің арнайы мамандарының ойынша, мектеп жасына дейінгі жас физикалық, психикалық баланың даму жасы, жеке тұлға болып қалыптасу кезеңі, қалыптасу кезеңі қандай болса, әрі қарай өмір сатысымен солай жүреді. Қазіргі таңда даму сатыларының өте жақсы дамығанын айта аламыз, Қазақстанда мектеп жасына дейінгі тәрбие жүйесі жақсы дамыған, әр түрлі қызықты бағдарламалар және өз қалаулары бойынша балалардың таңдай алуы.

Білім берудің мазмұны, әлеуметтік-мәдени феномен сияқты, өзіндік білім жүйесі болады, әлеуметтік тәжірибені көрсететін. Осы мазмұны арқылы мәдениетімізді дамытады. Бұл білім мазмұны сонау тарихи заманнан жүйелі болған. Қазіргі даму сатысы біздің жас ұрпақтарымыздың жауапты негізгі сатысы. Білім мазмұны ол әлеуметтік тәжірибе, өсіп келе жатқан ұрпаққа жаңа дамыған білім беру, бұл мәселе үнемі осыған дейінгі ұрпаққа дейін де қаралған.

Мектепке дейінгі ұйымда педагогикалық ортада инновациялық дағды өзін өзі танудағы мотивация ретінде, білім жүйесіндегі жақсы меңгеру ретінде қарастырылады. Мектепке дейінгі ұйымның педагогтары қолданатын негізгі құрылғылар (жеке тұлға ретінде технологиясы, жалпы педагогикалық М.Монтессори, білім бөлімі технологиясы...) тәрбиелеу және білім беруге дәстүрден тыс қолданылуы. Мектепке дейінгі тәрбиелеудегі ұйымдастырушылардың негізгі міндеті – шығармашылық

тұрғыда тәрбиелеп, дәстүрлі тәжірибе мен әлеуметтік тәжірибені біріктіріп қолдана білу. Сол мақсатта өте кең тұрғыда жұмыс жүйесі, олар облыстық конкурстар, семинарлар, консультациялар ұйымдастырылады.

Бағдарлама бойынша баланың дамытатын ортасы негізгі бөлімдерден ол «Денсаулық», «Таным», «Коммуникация», «Шығармашылық», «Әлеуметтік орта» әр баланың жан жақты дамуына ықпалын тигізеді. Жаңа стандарт бойынша мектеп жасына дейінгі ұйым баланың дамуына, негізгі жалпы мәдениетке, ұлттық құндылықтар, мектепке дайындық ретінде білімдерін толықтыру, жоғары дәрежеге жету, эмоционалды, физикалық және әлеуметтік дамуы. Стандарт педагогтың дәрежесіне өзіндік шарттары бар, олар балада әлеуметтік рухты қасиеттерін, өзін өзі дамытуға, терең ойлау мен дағдыларға бейімделуі, жалпы адамгершілік қасиеттерін, басқа мәдениетке, басқа ұлттарға сыйластықпен қарауға үйретеді. Педагогтың жұмысы оның орындалудағы жауапкершілігіне байланысты, тәжірибесінің нәтижелі болғанын көрсетеді.

Біздің балабақшада әр топта өзіндік ғылыми тәжірибелері(ГНОМ) бар. Біз «Компьютер шеберханасы» атты тәжірибемен жұмыс жасаймыз. Ол тәжірибеде компьютер құрылғыларымен танысып, жұмыс жасауға үйретеміз. Әр жас ерекшелігіне қарай электронды ойындар ойнайды. Ересек топта электронды қарапайым ойынды өздері жасайды. Суреттерді бояйды, жазуларды жазып қызығады. Әр тәжірибенің өзіндік ерекшеліктері бар.

Барлығына белгілі бала екі ортада дамиды, тәрбиеленеді ол – отбасы да және мектепке дейінгі ұйымда. Отбасы, негізгі отбасылық әдет ғұрып, салт дәстүрмен таныстыратын тәрбиенің ұйымшыл ортасы. Мектеп жасына дейінгі ұйым баланың жан жақты дамуына мүмкіндік беретін орта.

Мына жаһандану заманында жаңашыл адамға бірнеше шарттар қойылады: іздену, онымен анализ жасау, алынған мәліметті жағдайды шешуге қолдану (информарциялық компетенция); адамдармен қарым қатынас жасай білу (коммуникативті компетенция); алға мақсат қоя білу, оны жоспарлау, өзіндің шешім қабылдай алу, барлық іс әрекетті орындау.

Бұрын педагог бала үшін мәлімет беретін ең бірінші адам болса, ал қазір жаңашыл заманда мәліметті барлық жерден алуға, оқуға болады. Қосымша ақпарат беретін мәлімет көздері бар, сондықтан педагогтың негізгі мақсаты қосымша мәліметтерді қолдана отырып, балаларға ізденуге үйрету, барлық сұрақтарға жауап бере білуі керек.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Педагогика» - М.Жұмабаев, Алматы «Ана тілі»
2. Отбасы және балабақша №2. 2013ж
3. Мектепке дейінгі тәрбие №5 2013ж
4. «Тәрбие сағаты» журналы №4 2009ж

Балалардың табиғаты көрнекілікті талап етеді

Мақсым А.Е., КМҚК «Толағай» балабақшасы

Мультимедиа- бұл оқу барысында қолданылатын таным құралы. Мультимедиа қызығушылықтың, қарым-қатынас жасаудың, нақты білімнің жинақталуы мен ақпараттық сауаттылықтың көзі болып табылады. Слайд, презентация және бейне презентация көптен бері қолданылып келе жатқан тәсілдердің бірі. Ал қазіргі таңда компьютер жарық әсерлерін туғызу үшін дыбыс пен бейне баян қолданып қана қоймай, анимация және интерграцияны бір мультимедиялық презентация етіп жасауға болады.

Заманауи компьютерлік технологиялар білім саласында жетістіктерге жетуге мол мүмкіндіктер туғызып отыр. Балалардың жасын ескерсек, оларды схема немесе тек суретпен қызықтыра алмайсың, тіпті ол ғылыми-танымдық болса да олардың табиғатына ойын жақын. Ақпараттың көрнекілігі баланың көру, есту, механикалық және эмоционалдық қабылдау қабілеттерін қолдану арқылы ақпаратты игеру мүмкіншілігін арттырады.

Мектеп жасына дейінгі балалармен жұмыс жасау барысында мультимедиялық технологияларды қолдану маған әртүрлі жағдаяттар жасап, олардан шығу жолдарын ойластыру арқылы балалардың ойлау қабілетімен қоса, логикасын, шапшаңдағын арттыруға мүмкіндік береді. Мультимедиялық бағдарламаға қосылған ойын технологиясы менің тәрбиеленушілерімнің ақпаратты қабылау белсенділігін арттырады. Мектепке дейінгі мекемелерде компьютерді қолдану керек, себебі баланың қызығушылығы артып, жан-жақты дамиды. Енді өзіміздің балабақшамызда бар, әрі өзге ұлт өкілдеріне мемлекеттік тілімізде үйретуде жиі қолданатын мультимедиялық технологияларға тоқталып кетсем бе деп отырмын.

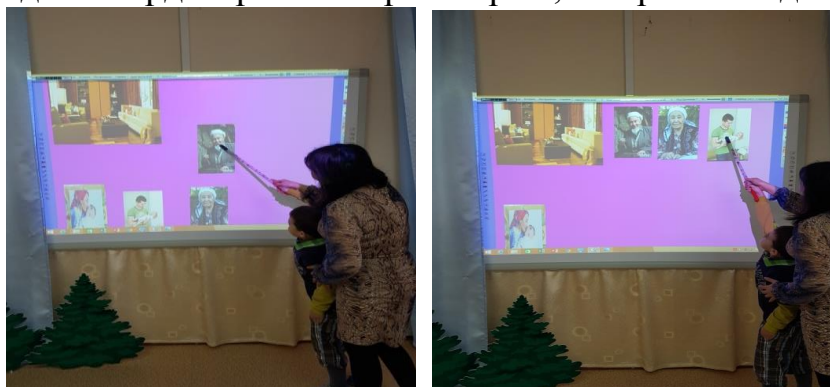
Мультимедиялық презентацияларды қолдану

Заманауи презентацияның негізі – түрлі жарқын бейнелер арқылы ақпаратты қабылдауды жеңілдетеді. Презентацияның түрі мен оны қолдану әрине педагогтың оқу қызметінің мақсаты мен мазмұнына байланысты. Мен де қазақ тілін үйретуде түрлі слайдтар жасап қолданамын. Жаңа сөздерді үйреніп, дыбыстарды дұрыс дыбыстауға арналған таптырмас құрал. Мәселен, электронды ойындар. Олардың түрлілігі соншалық, балаларды өзіне елтіп, баурап алады. «Ертегілер елінде» деп аталатын ойында түрлі ертегілерден сұрақтар қойылады. Егер дұрыс жауап берген болса, ертегідегі аталған кейіпкердің суреті шығады. Ол үшін балабақшамыздағы мультимедиялық компьютерлер көмекке келеді. Оқу қызметі барысында топпен жұмыс істеуде немесе жеке жұмыс кезінде жеке жұмыс жасау үшін мультимедиялық компьютерлер көмегімен тәрбиеленушілерімізге арнайы дайындаған электронды ойындарымыз таптырмас құрал.

Интерактивті тақтаны қолдану

Интерактивті тақтаны қолдану көрнекі қимыл-қозғалысты көріп, елестету арқылы, логикалық ойлаудың қарапайым элементтері қалыптасады. Балабақшада ақпараттық коммуникативтік технологияны қолдану арқылы педагогтардың шығармашылық қабілеттері артып, тәрбиеленушілеріне де оң әсер етеді. Мәселен, төменде көрсетілген «Кім үлкен» ойынында балалар отбасы мүшелерін жасына қарай орналастырады. Оларды орналастыра отырып, аттарын атайды.

«Бал-бала» қуыршағы.

Балабақшамыздағы Отандық «бал-бала» қуыршақтары да қазақ тілін үйретуге зор үлес қосуда. Балалар ойыншықпен ойнап қана қоймай, қуыршақтың айтқан сөздерін қайталау арқылы сөздік қорлары байып, қазақ тілін үйренуге қызығушылықтары арта түседі. Мәселен, «Көңілді қонжық» белгілі сұрақтаға жауап беріп, қазақ тілінде 1-ден 10-ға дейін санап, тақпақ айтып, ән айтады. Тіпті, қазақтың ұлттық тағамдарын айтқанда бала түгіл өзінің де тәбетін ашылады. Ал ол өзге ұлт өкілдеріне қазақ тілін үйретіп қана қоймай, ұлттық тағамдарымыз бен ұлттық құндылықтарымызға деген қызығушылығын арттыра түспек.

Компьютер мен мультимедиялық құралдарды қолдану педагогтың креативті сапасын дамытып, кәсіби деңгейін арттырады. Балаларға оқу қызметін қызықты, жан-жақты етіп дайындаған сайын, олардың жеке тұлға болып қалыптасуына да септігі тигізеді. Осыған орай білім алу саласында ақпараттық технологиялар көмегімен педагогикалық жұмыстың жаңа қырлары ашылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Құлжанова Н. Ойын мақсатын талдау және ойын мәні. Қазақстан мектебі.-2001.-№1.
2. Езопова С.А. Предшкольное образование, или Образование детей старшего дошкольного возраста: инновации и традиции//Дошкольная педагогика.-2007-№6№ -С.8-10.
3. Захарова И.Г. Информационные технологии в образовании: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений.-М., 2003

Моделирование сказок как средство развития связной речи детей дошкольного возраста

*Мариниченко И.М., КГКП Ясли сад №33 «Алтын бесік»
воспитатель*

Мир детства - самый удивительный и неповторимый в жизни каждого человека ,а дошкольный возраст интерес больше всего.. Для ребенка хорошая связная речь-залог успешного обучения грамоте и развития. У детей старшего дошкольного возраста речь должна быть чистой, без нарушений звукопроизношения, в этом возрасте и заканчивается процесс овладения всеми звуками. В этом возрасте возрастает речевая активность: они не только задают вопросы сами ,но и отвечает на поставленные вопросы взрослого, но и делиться о своих наблюдениях и впечатлениях.

К сожалению ,сегодня у многих детей к пяти годам уровень речевого развития ниже положенной нормы. В силу возрастных особенностей развития ,у дошкольников уровень передачи эмоциональных состояний героев недоразвит ,восприятие различных оттенков речи не соответствует возрасту.

Овладение родным языком ,развитие речи является одним из важных приобретений ребенка в дошкольном возрасте и рассматривается в современном дошкольном воспитании как основа воспитания и обучения.

Связная речь-это такая речь ,которая отражает все существенные стороны своего предметного содержания. Основная функция связной речи-коммуникативная. Она в двух основных формах-диалоге и монологе. Каждая из этих форм имеет свои особенности ,которые определяют характер методики их формированию. Развитие этих форм связной речи играет важную роль в процессе речевого развития ребенка и занимает

центральное место в общей системе работы по развитию речи в дошкольном учреждении. Обучение связной речи можно рассматривать и как цель, и как средство практического овладения языком.

В старшем дошкольном возрасте дети способны активно участвовать в беседе, достаточно полным ответом отвечать на поставленные вопросы, дополнять и поправлять ответы других, формулировать вопросы.

Работая с детьми старшей группы, часто сталкиваемся с тем, что у них плохо развита связная речь, они с трудом рассказывают о событиях своей жизни, не могут пересказать литературные произведения. Из всех существующих приемов обучения рассказыванию – является метод моделирования. А самая благодатная почва, имеющая неограниченные развивающие и воспитывающие возможности – это сказка.

Сказки учат доброму отношению к людям, показывают высокие чувства и стремление. Они вводят детей в круг необыкновенных событий, превращений, происходящих с их героями. К.И. Чуковский писал, что цель сказочника – «воспитывать в ребенке человечность – эту дивную способность человека волноваться чужим несчастьем, радоваться радостями другого, пережить чужую судьбу, как свою»

В действиях и поступках сказочных героев противопоставляется трудолюбие – ленивость, добро-злу, храбрость-трусости. Детей всегда симпатизируют, те кому свойственны: отзывчивость, любовь к труду, смелость. Они радуются, когда торжествует добро, облегченно вздыхают, когда преодолевают трудности и наступает счастливая развязка.

Каждый воспитатель должен владеть искусством рассказывания сказки, т.к. очень важно передать своеобразие жанра сказки.

В педагогической практике целесообразно использовать учетно-проверочные занятия, на которых ставятся различные развивающие задачи (описать игрушку, рассказать по картине, написать письмо другу) с целью того, как дети усвоили программу обучения связной речи.

В течении года намечена последовательность чтения сказок, с усложнением содержания и соответствием временам года.

Цель:

Обучать составлению репродуктивно-творческих импровизаций по содержанию знакомых сказок и их драматизации, организовать работу по развитию словесного творчества детей.

Задачи:

-Развивать звуковую культуру речи детей, работать над звукопроизношением, обогащать словарь, развитие грамматического строя, связной и выразительной речи.

-обучать детей построению полных и выразительных ответов по содержанию прочитанной сказки;

- развивать мышление и воображение, память.

-уметь создавать воображаемые образы и отбирать заместители для обозначения персонажа сказки;

- уметь понимать сказку на основе построения наглядной модели;
- воспитывать умение отличать сказочные ситуации от реальных.

Знакомство со сказкой включает в себя следующие виды:

-выделение в литературном произведении эпитетов, сравнений и их активное использование детьми при описании предметов, пересказе сказок, сочинении истории;

Описание предметов с указанием их наглядных признаков : цвет, форма , величина, материал ;и ненаглядных-грустный ,веселый и т.д. специальные игры и упражнения по использованию антонимов и синонимов.

-обеспечение детей построению полных и выразительных ответов на вопросы по содержанию прочитанного; описание картинок ,игрушек ,персонажей сказок по вопросам воспитателя ,выразительного чтения детям стихов ,игры-драматизации по произведениям детской литературы с индивидуальными ролями ,требующими от детей интонационной и мимической выразительности.

-развитие умственных способностей-задание на развитие мышления и воображения:

1. уметь обирать условные заместители для обозначения персонажей сказки и узнавать различные сказочные ситуации по показу на заместителях (использование двигательных моделей)

2. развитие умение использовать готовую пространственную модель (наглядный план сказки)при пересказе знакомой сказки. Сначала использовать готовую пространственную модель, затем самостоятельно строить пространственные модели при пересказе ,сочинении сказок.

Сказка-то самое зерно, которое дает отросток любви к чтению. Именно она способно разбудить в сердцах детей радость, восторг. Так, давайте дадим им такую возможность . Сказка всегда будет путеводной звездой в жизни каждого из нас! Да здравствует сказка!

Литература:

1. Алексеева М.М Речевое развитие дошкольников(1999г)
2. Бородич А.М методика развития речи детей.(1995г)
3. Гербова В В занятие по развитию речи в старшей группе детского сада (2003г)
4. Рождественская В.И. Воспитание правильной речи у детей дошкольного возраста (2002г)
5. Швайко Г.С. Игры и игровые упражнения для развития речи (1981г)

«Атамұра» вариативтік компоненті арқылы мектеп жасына дейінгі балаларды ұлттық құндылықтармен таныстырудың маңыздылығы

Махамбетова С.С., №23 «Ақниет» б/б КМҚК тәрбиеші

Егеменді ел болып , тілімізді , діліміз бен дәстүрімізді иеленген осы ширек ғасырлық уақытта мектеп жасына дейінгі білім беру саласында толағай өзгерістер болды .

Халық дүниеге келген жас нәрестенің болашағын ойлап ,бар жақсылықты ойлап , баланың жолына бағыттап ,көркем сөздерді , мақал – мәтелдерді , жаңылтпаштарды , салт – дәстүрлерді күнделікті тәрбиеде пайдаланып отырған .

Ұлттық тәрбие халықтың өмір –тіршілігімен , кәсібімен , ұлттық тәрбие дәстүрімен қоғамнан қоғамға жалғасып , дамып , ұрпақтан – ұрпаққа ауысып отырған .

Ата – баба мұрасын қаймағы бұзылмаған өмір тәжірибесінен алынған қалпында қолдану ұрпақ үшін өте пайдалы болмақ .

Халық зердесіне терең үңілер болсақ, ұрпақ тәрбиесі қай елдің, қай кезеңнің болсын толғақты мәселесі болып отырғаны баршамызға мәлім. Бұл көкейкесті мәселе ғасырлар бойы тек халықтың өткен тәжірибесіне сүйенгенде ғана сәтті шешімін тауып отырғаны тағы белгілі. Ол – халықтың кәсібімен, салт-дәстүрімен, тілімен, тарихымен, өнерімен біте қайнасып, дамып, жетіліп ұрпақтан-ұрпаққа ауысып отыратын қастерлі мұра.

Сондықтан да, бүгінгі таңда егемен еліміздің болашағы, өскелең ұрпаққа тәлім-тәрбие берудің алғашқы сатысы -балабақшадағы оқу тәрбие үрдісін халықтық педагогика негізінде ұйымдастырудың тәрбиелік те, білімділік те үлесі өте зор болып отыр. Қазақ халқының бала тәрбиесі жөнінде атам заманнан жиып терген өте мол тәжірибесі бар. Халық өз бойындағы ең жақсы қасиеттерін жеткіншек ұрпаққа күнделікті тұрмыста үйретіп, бала бойына сіңіріп отырған дана халық. Сол халық мұрасын қаймағы бұзылмаған қалпында, жас ұрпақтың бойына сіңіру басты мақсатымыз Осы мақсатты негізге ала отырып, балабақша кешенінде «Атамұра» вариативтік компонентін жүргізуді қолға алдық. «Атамұра» вариативтік компоненті ІІ кіші топтан бастап өткізіледі. ІІ кіші топпен ортаңғы топта айына екі рет, ал ересектер тобында аптасына бір рет күннің екінші жартысында тұрақты түрде жоспарға сай өткізіліп отырылады.

«Атамұра» вариативтік компонентінің мақсаты:

- Мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық қабілетін халық мұрасымен таныстыру арқылы дамыту негізінде ұлтжанды тұлға тәрбиелеу.

Міндеттері:

- Балаларды қазақтың салт-дәстүрлері жайлы түсінігін қалыптастыру;

- Ұлттық қолөнер түрлерімен таныстыру арқылы шығармашылық қабілетін дамыту;

- қазақтың халық ауыз әдебиеті жанларымен таныстыру арқылы тілдік қорын дамыту;

- қазақтың тұрмыстық заттары жайлы білімін жетілдіру.

Өзектілігі – халық мұрасымен таныстыру арқылы ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген ұрпақ тәрбиелеу .

Ең бастысы, білім берудің базалық мазмұнын жүзеге асыру балаға тұлғалық-бағдарлық және жеке ерекшеліктеріне қарай қарым-қатынас жасау мен балабақшадағы тәрбиелеу мен оқыту үдерісіне тиімді ұйымдастырылып, жүзеге асырылғанда ғана баланың жеке басының даму сапасы жоғары деңгейге жететіндігін естен шығармауымыз керек.

«Атамұра» вариативтік компонентін жоспарлап ұйымдастыру келесі кезеңдерден тұрады:

- Халық мұрасымен таныстыру арқылы бабалар жәдігерлерін бойына сіңірген ұрпақ тәрбиелеудің жолдары қарастырылады;

- Балалардың жасына сай іріктелген ұлттық салт – дәстүрлер мазмұны жинақталады;

- Халық ауыз әдебиетінің балалар жанрлары (ертегілер, жаңылтпаштар, мақал-мәтелдер, өтірік өлеңдер, төрт түлік жырлары және т.б) іріктеліп жинақталады;

- Балалардың жас ерекшелігіне сай ұлттық қолөнеріміздің туындылары жайлы көрнекіліктер әзірленеді;

- Қазақ халқының ұлттық ойындарының картотекасы әр топ балаларының жас ерекшелігіне сай топтастырылады.

Аталмыш кезең жұмыстары дайын болғанда мектепке дейінгі ұйым педагогтары ұлттық салт-дәстүр мазмұнын балалардың жас ерекшелігіне сай іріктеп, топтан-топқа жеткіншектер мүмкіндіктеріне сай күрделендіріп отырады.

II кіші топта балалардың жас ерекшелігіне сай халық мұрасы жайлы қысқа түсініктер берілсе, ортаңғы және ересектер тобында ауқымды материалдармен таныстыру жұмыстары жүргізіледі.

Қорыта келгенде уақыт талабынан туындап, білім беру жүйесінде болып жатқан өзгерістер үзіліссіз тәрбие негізі саналатын мектепке дейінгі мекемелерге отбасы тәрбиесіне де қозғау салып, баланы тәрбиелеу, қарапайым білім негіздерін меңгерудің мазмұнын жаңартуды, осы заман талабына сай үйлесімді деңгейді қайта құруды міндеттейді.

Өйткені, болашақ қоғам қажетін өтерлік, ел иелігіне берік, іс тетігін шеше білетін, бойында ұяттық сана-сезім, ұлттық психология нышандары орныққан, ғылым мен техника жетістіктерінен хабардар білікті, парасатты жастарды қалыптастырып өсіру отбасы, балабақшадан басталатын үзіліссіз тәрбиелеумен, оқытумен жүзеге асатын ұзақ үрдіс.

Қазіргі уақытта өз ұрпағының өнегелі, өнерлі, еңбек сүйгіш, ата – дәстүрін сақтайтын етіп тәрбиелеу халқымыздың ғасырлар бойы жинаған тарихын зерттеп, оның қажеттілігін оқу – тәрбие үрдісіне, күнделікті

өмірде пайдалану қажеттілігі туып отыр. Осы негізде «Атамұра» вариативтік компонентін жүргізуді қолға алдық .

Міне, осы ретте біздің балабақшаның барлық топтарында «Атамұра» вариативтік компоненті жоспарлы түрде жүргізілуде. Бұл жеткіншектеріміздің халық мұрасымен толыққанды танысуына жол ашты. Үздіксіз жүргізілген вариативті компонент жұмысы негізінде төмендегі нәтижелерге қорл жеткіздік.

- Балаларды қазақтың салт-дәстүрлері жайлы түсінігін қалыптасады;
- Ұлттық қолөнерге деген танымдық қызығушылығы артады;
- қазақтың халық ауыз әдебиеті жанларымен танысу арқылы тілдік қоры дамиды;
- қазақтың тұрмыстық заттары жайлы түсінігі қалыптасады;

Пайданылған әдебиеттер:

1. ҚР МЖМБС 2016ж. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту.
2. А. Шашақова. Халық тәлімі – тәрбие бастауы.- А.; Рауан,1994.
3. «Майғаранов Ш. «Мектеп оқушыларын рухани дамыту мәселелері». Алматы 2000.
4. Мұсабаева Н. «Рухани-адамгершілік тәрбие-білімнің тізімі. Өзіндік таным» 2003.

Инновациялық технологияларды мектепке дейінгі мекемелерде пайдаланудың тиімділігі

Мейрманова Д.Б., Аманбек А., №42»Тілек» балабақшасы

Бүкіл дүние жүзілік білім беру кеңістігіне кіру үшін қазіргі кезде Қазақстанда білімнің жаңа жүйесі құрылу үстінде. Бұл үрдіс педагогика теориясы мен оқу-тәрбие үрдісіне нақты өзгерістер енгізіп қана қоймай, елімізде болып жатқан түрлі бағыттағы білім беру қызметіне жаңаша қарауды, қол жеткен табыстарды сын көзбен бағалай отырып саралауды, мұғалімдер мен тәрбиешілер іс-әрекетін жаңаша тұрғыда ұйымдастыруды талап етеді.Қазіргі кезде жас ұрпаққа қоғам талабына сай тәрбие мен білім беруде инновациялық іс-әрекеттің ғылыми-педагогикалық негіздерін меңгеру — маңызды мәселелердің бірі болып табылады, яғни білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес. Жаңа технологияны меңгеру мұғалім мен тәрбиешінің интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына да барынша көмектеседі. Мектеп жасына дейінгі балаларды дамыту мәселесі қазіргі таңда мемлекеттік саясаттың ажырамас бір бөлігіне айналып отыр. Бала болашағымыз десек, сол балаға жүйелі білім беріп, ынта-ықыласын дұрыс бағыттауды, қабілет-қасиеттерін

дамытуды балабақшадан бастауымыз керек. Мектепке дейінгі білім беру стандарты мектепке дейінгі тәрбие мен мектепалды даярлық топтарында педагогикалық үрдісті ұйымдастыруда жаңашыл әдіс-тәсілдерді пайдалануға мүмкіндік береді. Балабақшада жаңа педагогикалық технологияларды пайдаланудың басты мақсаты: оқыту мен тәрбиелеуде инновациялық ойын технологиясының элементтерін пайдалана отырып, жан-жақты, білімді, құзыретті тұлға тәрбиелеу.

Қазіргі таңдағы білім берудің инновациялық технологияларына тоқтала кетсек, денсаулық сақтау технологиясы, ойын технологиясы, әуенді кесте технологиясы, дамыта оқыту технологиясы т.б. технологиялар көптеп саналады. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту ұйымдары баланың денсаулығы мен оның дене бітімінің қалыптасуына үлкен үлес қосады. Сондықтан қазіргі таңда адамдардың даму жағдайында оның денсаулығын қалыптастыру барынша маңызды болып отыр. Денсаулық сақтау педагогикалық технологиясы мына төмендегілермен тығыз байланыста болады: мектепке дейінгі мекемелермен; ондағы балалардың күнделікті қатынасуы, тәрбиешілердің жұмыс бағдарламасы, педагогтың кәсібі құзіреттілігі, балалардың денсаулық көрсетілімі. Балабақшада баламен педагог осы бағытта бірлесіп жұмыс жүргізеді. Ал, ойын технологиясының ерекшелігі: ойындық іс-әрекеттің психологиялық механизмі жеке бастың өзіндік талап-талғамдарына сүйенеді. Баланың бойындағы білімділік, танымдық, шығармашылық қасиеттерін аша түсуді көздейді. Ойын — балалар үшін оқу да, еңбек те. Ойын айналадағы дүниені танудың тәсілі. Сонымен қатар, ойын балаларға өмірде кездескен қиыншылықтарды жеңу жолын үйретіп қана қоймайды, олардың ұйымдастырушылық қабілеттерін де қалыптастырады. Ойын-әлеуметтік қызмет. Ол баланың жасына қарай өзін қоршаған ортаны танып білуге құштарлығын арттырады. «Әуенді кесте» технологиясы мектепке дейінгі (5-6,7 жастағы) ұйымдардың ересек және мектепалды дайындық топтарына сауат ашу және жазу негіздеріне арналған оқу құралы «Біз мектепке барамыз» бағдарламасы негізінде құрастырылған.

Аталған педагогикалық технологияларды балабақшада балалардың жас ерекшеліктерін ескеріп, әр сатыға балалардың қабылдау мүмкіндіктерін ескерген жағдайда ғана пайдаланған жөн. Мектепке дейінгі балалардың есте сақтау қабілеті әлсіз, зейіні тұрақсыз, қабылдау процестері де тұрақсыз болып келеді. Сондықтан олар затты қолмен ұстап, өз көзімен көргенді ұнатады. Осыған сәйкес, мектепке дейінгі балалардың оқу іс-әрекеттеріне көрнекілік, ойын технологиясын кеңінен қолданған дұрыс. Тәрбиеші – бала бойына білім нәрін себетін басты тұлға.

Мектеп жасына дейінгі бүлдіршіндердің қызығушылығын қалыптастыруда ақпараттық- коммуникациялық технология құралдарын оқу үдерісіне енгізу де - маңызды мәселелердің бірі. Біріншіден, бұл әрекет құрылымын жоспарлау, ақпаратты іздеу, ақпараттық модельдер құру және әрекетті жабдықтау (сабақтың негізгі мазмұны жеңіл әрі тиімді түрде

қабылданады) сияқты дағдылар мен біліктердің жиынтығы болатын ескере отырып, ойлаудың операциялық стилінің қалыптасуына өз септігін тигізеді. Екіншіден, мектеп жасына дейінгі бүлдіршіндердің білімді интерактивті әдіс арқылы қабылдау дағдыларын меңгеріп, содан кейін ақпараттық-коммуникациялық технология құралдарын өзінің іс-әрекетінде басты құралы ретінде пайдаланады. Үшіншіден, сабақты ақпараттық-коммуникациялық технология құралдарын қолдану арқылы өткізу ойынға оңай ұласады да, балаларда оқуға деген эмоционалдық жағымды қатынас пайда болады. Ескеретін жағдайлар: Зерттеулерді талдау негізінде оқыту үдерісіне аталған құралдарды яғни интерактивті оқыту технологиясын сауатты жоспарлаған тәрбиеші педагогикалық үдерісте мектеп жасына дейінгі бүлдіршіннің жас ерекшелігіне сай, психикасы мен денсаулығына кері әсері болмайтындай етіп қолдану керек. Сабақта ақпараттық технологиялар қолдану кезінде барлық қауіпсіздік ерекшеліктерін ескере отырып, жүргізу тәрбиешіге жоғары жауапкершілікті жүктейтіні анық. Бұндай тұжырым балабақшадағы оқу үдерісінде бүлдіршіндердің ақпараттық қажеттілігін, қызығушылығын туғызатындай ұйымдастыруда аталған құралдарды қолданудың дидактикалық алғышарттарын құруды талап етеді. Ақпараттық-коммуникациялық технология құралы балабақшадағы оқу үдерісінде қолданылуы үшін басқа оқу құралдары тәрізді дидактикалық талаптарға сәйкес болуы тиіс. Ақпараттық - коммуникациялық технология құралдары арқылы кері байланысты ұйымдастыру баланың әрекетіне бақылау мен түзету енгізуімен, әрі қарай жұмыс жасауға нұсқау беруімен, ақпаратты түсіндіретін анықтама алуға мүмкіндік беруімен анықталады. Сонымен, интерактивті тақтаны пайдалану сабақтың негізгі тапсырмаларын білуді жеңілдетеді, заттар жөніндегі мәліметтерді, деректерді есте берік сақтауға ықпал жасайды. Балалар өтетін тақырыппен жұмыс жасауға әуес, ынталы келеді. Сондықтан да, интерактивті тақтамен жұмыс жасау балалардың белсенділігін дамытуға әсер етеді, олардың назарын белгілі бір бағытқа жұмылдырады. Білімді игеру үстінде баланың ақыл-ойын дамытуға, ғылыми білімді игертуге, деректерді есте сақтауға әрбір оқу іс-әрекеті үстінде интерактивті тақтаны пайдалану қажет-ақ.. Өйткені, берілген тақырып бойынша жаңа оқу іс-әрекетті түсіндіру, өткен материалды қайталау не бекіту кезінде пайдалану әрбір оқу іс-әрекеттің әсерлігін және мазмұнын арттырып, балаға қызықты, жалықтырмай игеруге септігін тигізеді. Интерактивті технологияны қолдану арқылы тәрбиеші мен бала арасында екіжақты байланыс орнайды. Тәрбиеші өзінің көздеген мақсатына тиімді жолмен жетсе ғана, баланың тұлға болып қалыптасу жолындағы негізгі қасиеттерін бойына қалыптастыра алады.

Ендеше, бала өміріне немқұрайлы қарамай, балаға қазіргі заман талабына сай, мағыналы да мазмұнды білім берсек қана, біздің бүлдіршіндеріміздің болашағы жарқын болары сөзсіз.

Пайдаланылган әдебиеттер:

1. Исаева З.А., Мынбаева А.К., Садвакасова З.М. Активные методы обучения. – Алматы, 2005.
2. Бұзаубақова К.Ж. Жаңа педагогикалық технология. Тараз, ТарМУ, 2003.
- 3.«Отбасы және балабақша» журналдары, 2012 жыл, 2013 жыл.
4. Ә.Иржанова. Жаңа стандарт негізінде бала танымын қалыптастыру. Республикалық ғылыми-педагогикалық журнал «Тәрбие құралы» №5, 2010 жыл. 39-41 б.
5. А.З.Сисенова «Ақпараттық технология-бүгінгі күн талабы» атты мақаласы.

Лэпбук, как инновационное средство в обучении и воспитании детей дошкольного возраста

*Мереимбаева Д.Х., КГКП я/с № 23 «Ақниет»
воспитатель*

На сегодняшний день перед педагогами дошкольного образования стоит задача поиска новых форм работы с детьми. Воспитатель заинтересован в выборе нестандартных образовательных технологий, которые помогут детям проявить свои способности.

Педагоги КГКП я/с № 23 «Ақниет» решили изучить и использовать в своей работе что-то новое и интересное, создав учебное пособие – Лэпбук или Умная книга.

Лэпбук (тематическая или интерактивная папка) является одним из средств обучения сегодняшних дошкольников.

Лэпбук (lapbook) в дословном переводе с английского языка значит «наколенная книга» или «книга на коленях» (lap – колени, book - книга) (1)

Это яркая книжка с кармашками, куда вложены материалы на одну лексическую тему. Лэпбук помогает ребенку систематизировать знания; по своему желанию организовать информацию по изучаемой теме; лучше понять и запомнить, а также повторить пройденный материал.

В рамках одной группы можно изготовить воспитателем вместе с детьми либо детьми совместно с родителями лэпбуки на различные темы, например: «Времена года», «Правила дорожного движения», «В гостях у сказки», «Зимующие птицы», «Перелетные птицы», «Домашние животные» и т.д. Тем самым создается копилка «Умных книжек», которые можно использовать во время организованной учебной деятельности или в свободной время.

Одним из удобств лэпбука является его компактное хранение, простота в изготовлении. Каждый лэпбук уникален, так как нет правильного или неправильного метода изготовления.

Лэпбук – это уникальный инструмент образования, который изготовлен вручную и его содержание напрямую зависит от того, какую цель ставит перед собой воспитатель, какой аспект он хочет более детально осветить и при этом какие материалы он хочет использовать в своей работе.

Чтобы сделать лэпбук, надо сначала выбрать тему. Тема может быть любая в зависимости от интересов детей и их возраста. Но главное, чтобы она была интересная и познавательная. После того, как выбрали тему, надо написать план, ведь лэпбук – это не просто книжка с картинками. Это учебное пособие. Поэтому надо продумать, что он должен включать в себя, чтобы полностью раскрыть тему. Затем надо сделать макет лэпбука, для этого понадобится:

- распечатанные или самостоятельные нарисованные шаблоны;
- лист плотной бумаги формата А3 или 2 листа А4, для изготовления самой папки. Для этого подойдет любая картонная папка. После этого на папку изнутри надо наклеить листы для фона. Снаружи обложку оклеиваем цветной бумагой, или цветной самоклейкой и украшаем по своему усмотрению;
- ножницы, клей-карандаш, цветные карандаши, фломастеры, разноцветные ручки, скотч;
- фантазия (2).

Теперь надо придумать, как в лэпбуке будет представлен каждый из пунктов плана, то есть нарисовать макет. Формы представления могут быть любые: тексты, рисунки, картинки или фотографии, игры. Все, что придумали, разместить на разных элементах: в кармашках, блокнотиках, мини-книжках, книжках-гармошках, вращающихся кругах, конвертиках разных форм, на карточках и так далее (3).

Кстати, совершенно необязательно выполнять все задания, заложенные в лэпбук, за один раз или за один день. Многие из них рассчитаны на длительную работу, изучения дополнительной информации и проведение собственных исследований.

Ведь лэпбук – это не просто книжка-игрушка. Это способ оформления самостоятельного исследовательского проекта. Поэтому папку недостаточно просто склеить. По ней надо заниматься. Такая необычная подача материала обязательно привлечет внимание ребенка, и он еще не раз возвратится к этой папке, чтобы полистать – поиграть в нее, а заодно, незаметно для себя самого, повторить пройденный материал.

Когда в группе имеются лэпбуки на различные темы, то можно сказать, что у детей есть свой «остров сокровищ», где каждый ребенок может находить что-то новое пролистывая пройденные Умные Книги.

Лэпбуки можно рассматривать на коленях – это очень удобно и практично.

Когда в процесс образования уже внедрено новое учебное пособие – лэпбук, часто тема следующего лэпбука определяется в ходе беседы с

детьми, с учетом их мнения, выявления того, что им наиболее интересно. Дети активно участвуют в обсуждении и в выборе тем и направлений «умных книг».

Таким образом, лэпбук – это кладезь знаний и умений, он актуален и эффективен. Работая с лэпбуком дети не получают знания в готовом виде, а добывают их сами.

С помощью данного пособия развивается индивидуальность детей, поощряется их любознательность и интерес к новому, неизвестному, дети получают шанс участвовать в процессе изготовления лэпбука, выявляются и устраняются их пробелы в знаниях. Дети, в свою очередь, реализуют свои мечты и интересы, удовлетворяют свои потребности и в итоге они растут как личности.

Опираясь на практический опыт можно выделить следующие положительные стороны использования лэпбука в детском саду:

- вовлеченность в игру одновременно всех детей группы;
- содержание материалов доступны дошкольникам;
- развивает самостоятельность, инициативность, творческий потенциал;
- расширяет кругозор детей;
- помогает закрепить и повторить пройденный материал;
- содержит в себе, как методический, так и практический материал;
- развитие мелкой моторики рук;
- увеличение словарного запаса детей;
- изучение и повторение пословиц, поговорок, загадок – развитие устной речи.

Литература:

1. Кашицева О.А. Что такое лэпбук. <http://konkurs-dlya-pedagogov.info/seminar-praktikum-dlya-pedagogov-cto...>
2. Мартынова Н.Т. Лэпбук как вид совместной деятельности взрослого и детей. <https://infourok.ru/proekt-lepbuk-prednaznachen-dlya-sovmestnoy-deyateln...>
3. Пестова Э.Г. Лэпбук. <http://nsportal.ru/detskiy-sad/materialy-dlya-roditeley/2016/01/06/lepbuk>

Ойын балалардың өмірін ұйымдастыру негізі және сөздік қорын дамыту негізі

Мизамбаева Г.Б., №12 «Ертегі» балабақшасы тәрбиеші

Мақалада баланың тілін дамыту сөздік қорын молайту, ойын арқылы ынталандыру нәтижесінде қоршаған ортамен тығыз байланыстыра отырып дүние танымын арттыру туралы түсініктер ұсынған.

Балабақша ішінде өткізілген мерекелерде әрбір бала өлең тақпақтарын, анық мәнеріне келтіріп айтуына, әр балаға жеке көңіл аудара отырып тілдерін жетілдіру.

Ойындар-тарихи жинақталған қоғамдық құбылыс. Ойын өзін-өзінді тану, демалу, шынығу және ортақ әлеуметтік тәрбие құралы ретіндегі спорт түрі болып саналатыны белгілі. Балабақшадағы тәрбиелеу-оқыту жұмысында балалардың тілін дамыту, сөздік қорын дамыту, ауызша сөйлеуге үйрете отырып, үйренген сөздерін күнделікті өмірде еркін қолдану, әрі оны күнделікті іс-әрекеткезіндегі тілдік қарым-қатынаста қолдана білуге жаттықтыру ісіне ерекше мән берілген.

Балабақшадағы тәрбиелеу-оқыту жұмысында балалардың тілін дамыту, сөздік қорларын дамыту, ауызша сөйлеуге үйрете отырып, үйренген күнделікті өмірде еркін қолдану, әрі оны күнделікті іс-әрекет кезіндегі тілдік қарым-қатынаста қолдана білуге жаттықтыру ісіне ерекше мән берілген. Мектеп жасына дейінгі кезеңіндегі балалармен сөздік жұмысын жүргізу ісі-тіл дамытудың негізгі бір міндеттері болып есептелінеді.

Балабақша - тәрбие бесігінің бірі, сондықтан да қазіргі заманға сай халқымыздың ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып келе жатқан салт-дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарын адамгершілік дүниеміздегі қымбат қазыналардың бірі ретінде бағалауымыз керек. Адам баласы дүниеге келген күннен бастап, үнемі салт-дәстүрлер аясында болады. Сондықтан да бала тәрбиесінде халықтың тұрмыстық салт-дәстүрлердің туу себептерін, даму ерекшеліктерін, орнығу заңдылықтарын ашып көрсетудің тәрбиелік мәні зор. Мектепке дейінгі мекемелердегі балалардың жас ерекшеліктеріне сай ата-баба дәстүрлері мен халықтық педагогиканың басшылыққа алып, тәрбие жұмысын ғылыми негізде ұйымдастыра отырып, ұтымды жүргізе білуіміз қажет.

Біз балалармен сөздік жұмыстарын жүргізе отырып, олардың айналасындағы заттармен таныстырып, атын атай білуге, қасиеті мен сапасын, түр-түсі және пішінін ажырата білуге, өмірдегі, қоршаған ортадағы түрлі құбылыстар жайындағы ұғым, түсініктерін дамыта отырып, белсенді түрде тілдік қарым-қатынас жасай білуге үйретеміз.

Мектеп жасына дейінгі балалардың сөздік қорларын дамыту ісінде тәрбиешінің:

- балалардың сөздік қорларын дамыту;
- жаңа сөздерді меңгерту;
- үйренген сөздерін тиянақтап, анықтап, әрі байыптап отыру басты міндет болып саналады.

Осы аталған міндеттерді тәрбиеші үнемі сөздік жұмысын жүргізуде басшылыққа алып отыруы тиіс. Балалардың сөздік қорын дамыту ойын, тапсырма, жаттығулардың орны ерекше. Ойын арқылы бала айналасындағы нәрседен өзіне қызықтысына ықыласы ауып, таңдап алады. Қай бала болмасын ойымен өседі, өйткені бала табиғатының өзі тек

ойынмен байланысты. Ойын үстінде бала еш нәрсеге тәуелсіз. Ол өзін еркін ұстайды. Ал еркіндік дегеніміз барлық дамудың баспалдағы, бәрін білуге деген талпынысы мен құлшынысы. Баланың білуге деген құштарлығы, сөйлеуі ойын үстінде қалыптасады.

Әрбір ойын, сабақ, еңбек, серуен т.б. тәлім-тәрбие жұмысында баланың ой өрісін, қабылдау, зейін, сезім әрекетін, ауызша сөйлеу тілін, сөздік қорын дамыту, бағдарлама тақырыптарына сәйкес өмірге қажетті білім-дағдыларын меңгерту, тәжірбие қолдана білуге үйрету, әдептілік, әдемілік, ізеттілік, мейірімділік, еліне халқына сүйіспеншілік, эстетикалық, сезімталдық қасиеттерін жетілдіру, еңбекке белсенділігін арттыру көзделеді.

Сөздік қорын дамыту ісін ұйымдастыру жұмысында ойын сабағы ең негізгі орын алады. Тәрбиеші бақылау, заттарды қарау, сурет қарау, жұмбақ шешу және құрастыру, саяхат, ойын-сабақтарын ұйымдастыру барысында балалардың сөздік қорларын дамытады. Айналадағы өмірді бақылату, көрсету, әңгімелесу, дербес шығармашылыққа үйрету-осының бәрінде айрықша орын алатын, балаға білім берелік ойын-жаттығулар, сөздік-дидактикалық, әдеби-музыкалық ойындар ойнату, яғни қажетті шағын мазмұнды көріністер жасату, дербес жаттығулар орындату, көрнекілік өзгерістерді, заңды байланыстарды бақылап көру, қабылдау, сезіп-түсіну, көрген-білгенін ойынмен бейнеленіп көрсету арқылы ой-өрісін кеңейтіп, білім-дағдыларын теңдете түседі.

Дидактикалық ойындар. Дидактикалық ойындар оқу әрекеті барысында балалардың қызығушылықтарын арттыру мақсатында қолданылады. Мектеп жасына дейінгі ұйымдардың барлығында да, оқу әрекеті ойын түрінде өткізіледі. Оқу әрекеті барысында қолданылатын ойын түрлерін жас ерекшеліктеріне қарай қолданады. Баланың көп уақытын ойынмен өткізуде емес, ойын кезінде баланың тілінің дамуы, психикалық өзгерістердің болуында алайда баланың 3-4 жасында жаңаша өзгеруге, түрленуге деген қабілеті байқалады. Ал, 4-5 жастағы бала өз ойынан шығаруға, яғни түрлі жағдайларға байланысты бейімделіп отыруға үйренеді. Арнайы ойын-сабақ және сабақ мазмұнына қарай танымдық, дамытушы ойындарды, тапсырмаларды қолдану, балаларды заттарды бір-бірімен салыстыруға, оларды қасиетіне қарай ажыратуға және оны танып білуге үйретеді. Сөйтіп бала топтағы жасына сәйкес бағдарламалық міндетті меңгереді. Ойын ұйымдастыруда тәрбиеші өзі жетекші бола отырып, балаларды ойнай білуге, ойын ережесін сақтауға, әрі оларды ойната отырып, ойнауға бағыттайды, заттың атын немесе қасиетін есінде сақтап қалуға жол ашады, ойынға қызықтыра отырып, зейін, қиялын дамытады.

Сонымен қатар балалардың сөздік қорын дамыту жұмысына ойындарды қолданумен қатар, «Пішіндер көрмесі», «Өрнекті есінде сақта», «Көңілді таяқшалар», тәрізді жаттығу тапсырмаларды да пайдаланып отыру өз нәтижесін береді. Бұл аталған жаттығу, тапсырмалар балалардың

сөздік қорын дамыта отырып, таным белсенділіктерін және саусақ бұлшық етін дамытады.

Ойын арқылы балалардың сөздікқоры дамып ауызша сөйлеу машығын игереді. Таныс белсенділіктері қалыптаса түседі. Сабақта еркін сөйлеп қызықты өту үшін ертегіні өзіміз бастап, балалар сөйлеу арқылы жалғастырады. Бұл жерде балалардың сөйлеу дағдысы дамиды. Мысалы үй жануарларымен таныстырғанда оларға адамның қамқорлығын айтуға болады. Тек қана суреттер көрсетумен шектелмей, суреттегі бейнеленген сурет бойынша сөйлесу. Мысалы: сиыр шөп жеді. Мысық сүт ішті. Қимылмен саусақпен, қолмен ойындар ойнау арқылы сөйлеуге бейімделеді. Мектепке дейінгі мекемелерде қазақ тілінде сөйлеп өз ойын дұрыс жеткізуді дағдыларын жаңа технологиялар арқылы жетілдіру.

Баланы жеке тұлға ретінде қалыптастыруды тілді дамытып оқытуды «өне бойы, өмір серік» - етіп алғанымыз жөн.

Жас бала-жас бір шыбық. Жас күнінде қай түрде иіп тастасаң, өскенде сол иілген күйінде қатып қалмақ. Теріс иіліп қалған шыбықты артынан түзеймін десең, сындырып аласың.

Әдебиет:

1. «Балабақшаның өмір баспалдақтары» 2011 Жармағамбетова А.С.
2. «Педагогикалық кеңес» Астана 2015.
3. «» Амирбаева А.Ж. 2010

Работа по развитию одаренности детей начинается с детского сада «Бәйтерек»

*Митренко Т.В., КГКП детский сад «Бәйтерек»
психолог*

*«Одаренность человека - это маленький росточек,
едва проклюнувшийся из земли и требующий к себе
огромного внимания. Необходимо холить и лелеять,
ухаживать за ним, сделать его благороднее,
чтобы он вырос и дал обильный плод».*

В.А. Сухомлинский

Проблема одаренности в настоящее время становится все более актуальной. Это, прежде всего, связано с потребностью общества в неординарной творческой личности. Неопределенность современной окружающей среды требует не только высокую активность человека, но и развитие его умений, способности нестандартного поведения. Этому вопросу в республике РК уделяется огромное внимание, создаются необходимые условия для развития одаренности детей.

Система деятельности по организации работы с одарёнными и талантливыми детьми в КГКП детского сада «Бэйтерек» строится следующим образом:

1. Выявление одарённых и талантливых детей: анализ особых успехов и достижений ребенка. Диагностика потенциальных возможностей детей. Использование метода экспертных оценок, наблюдения. Применение психологических тестов (методика для родителей и педагогов А.И. Савенкова «Карта одаренности»; анкета для родителей, авторы В. Шебека, А. Буллах; тест креативности Торренса и др.)

2. Психолого–педагогическое сопровождение одарённых дошкольников, которое предполагает:

- составление индивидуального маршрута развития;
- создание комфортной развивающей среды, помогающей гармоничному эмоциональному и социальному развитию одарённых детей;
- осуществление психологического просвещения родителей на тему одарённости;
- содействие профессиональному и личностному совершенствованию педагогов по работе с одаренными детьми.

3. Помощь одарённым дошкольникам в самореализации их творческой направленности: индивидуальные творческие задания, работа в детской лаборатории, организация проектной деятельности. Участие в интеллектуальных играх, конкурсах исследовательских работ, научно-практических конференциях. Вовлечение воспитанников в систему дополнительного образования в со авторстве работы со Школой Искусств №2,(рекомендации родителям о посещении детьми кружков, студий). Дети с признаками одаренности в нашем детском саду имеют возможность раскрыть и реализовать свои способности в кружках, студиях, секциях, организованных в ДУ.

4. Контроль над развитием познавательной деятельности одарённых и талантливых детей: система мониторинга достижения планируемых результатов в образовательной области «Познание». Контроль над участием детей данной категории в конкурсах разного уровня.

5. Поощрение одарённых детей: награждение дипломами, грамотами за участие в Республиканских, Областных, городских конкурсах, публикации в СМИ.

6. Работа с родителями одарённых детей: совместная практическая деятельность одарённого ребёнка, родителей и воспитателя. Беседы, тренинги, индивидуальные консультации специалистов ДУ. Поддержка и поощрение родителей талантливых детей (вручение грамот и благодарственных писем на родительских собраниях).

7. Работа с педагогическим коллективом: обучающий семинар по вопросам работы с одарёнными детьми: «Методики выявления одаренности детей», «Одаренные дети - гордость нации» консультации «Специфика организации образовательной среды с одаренными

дошкольниками», «Технология проектирования в детском саду», «Не талантливых детей не бывает. Подбор и накопление в библиотечном фонде литературы, необходимой для самообразования, систематический обзор новых поступлений, использование возможностей Интернет. В работе педагогов детского сада применяются самые разнообразные методы и формы их проведения: конкурсы, КВН, интеллектуальные игры, в реализации стратегии развития детского сада созданы и реализуются разнообразные проекты.

8. В соавторстве педагогов и педагога-психолога детского сада разработана и успешно реализуется авторская программа «Психолог и Я», которая дает возможность воспитанникам достигать больших высот в своем развитии.

Опыт работы дошкольного учреждения КГКП «Бәйтерек» показывает, что при создании в детском саду и в семье, где воспитывается одаренный ребенок, благоприятных условий, при слаженной совместной работе за период дошкольного детства ребенок может пройти путь от первых проявлений склонностей до яркого расцвета способностей, одаренности.

Литература:

1. Государственная программа развития образования в РК на 2011-2020гг. 7.12.2010.
2. «Балапан» бағдарламасы 2010-2020гг. 28.05.2010г (20.12.2013г).
3. Белова Е.С. Одаренность малыша: раскрыть, понять, поддержать / Е.С. Белова. - М. Академия, 1998. - 251 с.

Театрландырылған іс- әрекет арқылы үш тілді меңгерту

Мукушева Б.К., «Бақыт» №114 балабақшасы» КМҚК

Бала - бала болған кезде оқыту керек..

Үштіліділік - біздің балаларымыз үшін қарапайым қажеттілік.

Олар – бүкіл ғалам балалары ...

Н. Назарбаев

Алғаш рет үштіліділік идеясын мемлекетіміздің басшысы Н.А. Назарбаев 2006 жылдың қазанында өткен Қазақстан халқының Ассамблеясында көтерген болатын.

Ал 2007 жылы «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты жолдауында «Үш тұғырлы тіл» жобасын кезеңмен жүзеге асыруды бастауды ұсынған болатын. Заманауи шындық мынадай, Қазақстанда өмір сүретін бала жан – жақты даму үшін үш тілді білуі керек. Ата – аналар балаларының ересек өмірде сұранысқа ие болуы үшін оларға жақсы білім беруге міндетті екендерін түсінеді. Ал бүгінгі күні Қазақстанда жақсы білімнің кепілі – ол аз дегенде үш тілді білу, яғни қазақ тілі, орыс тілі, ағылшын тілі.

Үштілділік – ол нақты тұлға ұжым мен халықтың белгілі бір қоғамда қарым -қатынас үдерісінде қажет болған жағдайда үш түрлі тілді алма – кезек қолдану құбылысы болып табылады. Біз үштілділікті тәуелсіз еліміз үшін ерекше мәні бар құбылыс деп бағалаймыз. Себебі ол жас ұрпақтың білім кеңістігінде ойын емін еркін жеткізуі арқылы болашаққа самғауына жол ашатыны сөзсіз.

Әлемнің, тілдердің, мәдениеттердің көптүрлілігі қазіргі кезде мәдени аралық өз – ара қарым – қатынас философиясын анықтайды. Бұл жерде тілдің көптүрлілігі мәдени мұраның анағұрлым құнды элементтерінің бірі ретінде қарастырылады.

Тілдерді білу негізгі біліктерге жатады, оны меңгеру әрбір қазақстандық үшін ережеге айналуы тиіс. Осыған орай үш тілде оқытуды мектепке дейінгі ерте жастан бастау қажеттілігі туындап отыр. Демек, мектепке дейінгі ұйымдардың алдында жаңа міндеттер қойылды, оның бірі – екі немесе одан көп тілді балаға ерте меңгерту.

Қазіргі уақытта мектепке дейінгі ұйымдарда көптілділік белсенді енгізіліп жатыр. Бүгінгі таңда педагогтардың алдында жан-жақты мәдениетті тұлғаны қалыптастыру міндеті тұр:.

Көп мәденилік және көптілділік білім берудің мақсаттары:

- Мемлекеттік тілде және басқа тілдерде әлеуметті мәденилік өз – ара қарым – қатынасқа түсе алатын құзыретті бала тұлғасын қалыптастыру, көп мәдениеттілікке тәрбиелеу,
- Көпұлтты және көп мәдениетті ортада белсенді өмірлік іс – әрекетке бейім, басқа мәдениеттерді құрметтейтін және түсінетін, ұлты, діні, нәсілі басқа адамдармен тату және бейбітшілікте өмір сүре алатын адамды қалыптасатыру.

Міндеттері:

1. Мектеп жасына дейінгі балалардың қазақ тілінде мемлекеттік тіл ретінде, жалпы қолданыстағы орыс тілінде және халықаралық ғылым тілі болып саналатын - ағылшын тілінде қарым-қатынас жасау дағдыларын меңгеруге жағдай жасау
2. Мектеп жасына дейінгі балаларды тілдік қарым – қатынастың әр – түрлі тәсілдеріне үйрету және әлеуметтік мәдени қатынас дағдыларын дамыту

Ана тілін және мемлекеттік тілді білу, шет тілін меңгеру жеке тұлғаның ой-өрісін кеңейтеді, оны көп қырынан дамуына әсер етеді, толеранттылық орнатуды қалыптастыруға және әлемді кеңінен тануға ықпал етеді. Мектепке дейінгі білім беру ұйымында баланың көп тілдік дамуы оқу және оқудан тыс әрекет барысында іске асырылады.

Оқытудың бастапқы кезеңінде балалардың сабақта қызығушылығы ерекше маңызды екендігін ескере отырып, біз осы мәселені қазақ, орыс, ағылшын тілінде театрдың көмегін қолдана отырып шешуге тырыстық. «Балалық шақтың ертегілік әлемі» деген сөйлем - бос сөз емес. Әр баланың өмірінде туғанынан бастап өзінің мейірімді кейіпкерлерімен, сиқырлы

айналуларымен және сиқырлы заттарымен ертегілердің алатын орны ерекше. Театрландырылған іс – әрекет әдетте бала тілін дамытудың тиімді құралы болып табылады.

Театр ерте заманнан бастап өзіне балаларды тартады. Таңқаларлық оқиға оларды баурап алып, мүлдем ерекше қызық әлемге әкеледі. Олар өте әсершіл және эмоционалдық ықпалға оңай беріледі. Театрландырылған іс – әрекет қиял мен ойдан шығаруды дамытады. Өнердің бұл түрі балаларға үлкен қуаныш әкеледі, олардың көңіл-күйін көтереді, оның тәрбиелік маңызы зор.

Пән бойынша театрализация балабақшаның оқу-тәрбие үрдісіне енеді. Ол мектепке дейінгі балалардың шығармашылық энергиясын және инициативасын шығаруға көмектеседі. Сахналау ұйымдастырылған оқу қызметін жандандырады әрі ерекшелендіреді.

Қойылымды дайындау мен өткізу балалардың тілді үйренуге деген қызығушылықтарының артуына, білім сапасының жақсаруына, сөйлеу дағдыларының дамуына, оқылған лексиканың қайталанып, бекітілуіне, (үш тілде) сөздік қордың кеңеюіне ықпал етеді. Кейіпкерлердің сөздерін күннің екінші жартысында жаттауға болады. Репетиция кезінде мәтіннің анық және мәнерлі айтылуына және сонымен қатар қимылдар мен мимикаларды дұрыс беруге жаттығады.

Кейіпкерлердің сөздерін мәнерлі айту бойынша жұмыс барысында баланың сөздік қоры белсендіріледі, тілдің дыбыстық мәдениеті жетіледі, диалогқа түсу дағдысы, грамматикалық құрылысы жақсарады.

Музыкалық сүйемелдеу, әндер мен билер, ғажайып декорация, әсем костюмдер, атрибуттар қойылымды әрлендіреді. Қойылым сценарийі 25 минуттан аспауы керек, өйткені шет тілін ұзақ уақыт қабылдау баланы шаршатады. Қойылымда педагог ертегішінің немесе жүргізушінің ролін орындауына болады. Әрбір қойылымды нақты ойластырған жөн, сонда ғана ол көрермендердің көңілінен шығады және актерлердің өзіне де қуаныш әкеледі.

Біздің балабақшада «Үйшік», «Шалқан», «Бауырсақ», «Қасқыр мен қой» және т.б. халық ертегілерін үш тілде сахналау қолға алынып жүр, оған 5-6 жастағы балалар қатысты. Театрлық іс – әрекет балалардың өзге тілді үйренуіне деген ынтасын арттыруға әсерін тигізіп, үш тілде өткізілетін театрландырылған іс – әрекет қазақ, орыс және ағылшын тілдерін жеңіл және тартымды меңгеруге мүмкіндік берді.

Осыған орай, өз тәжірибемізге сүйене отырып келесідей тұжырым жасадық:

- Театрлық қойылымдар – тіл үйренуге қозғаушы күш, ол шынайылыққа жақын тілдік ортаны құруға көмектеседі.
- Тіл үйретудің бастапқы кезеңіндегі бағдарламалық лексикалық – грамматикалық материалдың белсендірілуіне мүмкіндік туғызады (қазақ, орыс және ағылшын тілінде).

- Балалар тілдік конструкциялар және формулаларды тез меңгереді, басқа түрдегі коммуникативті тапсырмаларды орындауда автоматты түрде оларды қолданады.
- Мектепке дейінгі балалар тілді сезінуді анағұрлым тез қабылдайды.
- Ертегіні сахналауға дайындық дыбыстық дағдылардың дамуына мүмкіндік береді: балалар басқа қатысушылардың сөзін ауызша қабылдайды.
- Театрландыру мектепке дейінгі мекеменің оқу-тәрбие үрдісіне көптілділікті енгізуге ықпал етеді.

Сонымен, Б.М. Тепловтың сөздерімен айтсақ: «Театр – бұл сиқырлы әлем. Ол сұлулықтың, адамгершіліктің және әдептіліктің сабағын береді. Ол неғұрлым бай болса, балалардың рухани дүниесінің дамуы соғұрлым тиімді болады ...»

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» жолдауы.
2. «Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011–2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы» 07.12.2010 ж. № 1118.
3. Мухитова М.О. Вопросы реализации трехязычия в учебном процессе. Республиканский журнал «Білімдегі жаңалықтар» № 3 (55) 2016, стр. 12.

Бала өміріндегі қазақ халық ертегісінің маңызы

Мустафаева А.М., «Бақыт» №114 балабақшасы» КМҚК

Ел басымыз Нұрсылтан Әбішұлы Назабаев айтқандай: « Еркін елде өскен ұрпақтың рухы әрдайым биік болуы тиіс. Жас ұрпақ жалын жүректі, өршіл намысты, биік рухты болса – ол елдің еңсесінде биік болады. Өршіл намышыл жас отаншыл, патриот келеді, халқына, өз ұлтына адал қызмет етуге ұмтылады». Ал осындай ұрпақ тәрбиесі кішкентай балабақша есігінен бастау алады.Болашағы жарқын, заманауи ұрпақ тәрбиесі тәрбиешілердің қолында екені белгілі.

Бала барлық адамзаттың болашағы, болашаққа жарқын әрі нық қадам басар ел өткен тарихын ұмытпағаны абзал.Ал тарихтың бір ұшын, мәдениет, тұрмыс – тіршіліктің бір бөлігін өзінде сақтайтын ол ертегі.

Қазақ халық ертегілері бала бойна батырлық, адалдық, жанашырлық, сүйіспеншілік, әсемдік қасиеттерін сіңіріп қана қоймай өткеннен де сыр шертеді. Аңыз әңгімелермен таныстырғанмен қатар тарихта қалған бір оқиғаны айтқандай болады.

Балалардың тіл байлығын, ой - өрісін дамытуға, қиялын шарықтатып, ауыз әдебиет үлгілері - ертегілер, жұмбақтар, жаңылтпаштардың тигізетін

пайдасы зор. Адамдардың қиял дүниесінен туындаған ғажайып оқиғалы ертегілер, батырлық жырлар, өмір тәжірибесінің қысқаша қорытындысы – мақал - мәтелдер, ойға түрткі салатын сыр сандықты жұмбақтар, қиыннан қиыстырылған тақпақ – жаңылтпаштар - бәрі де балабақшада кеңінен пайдаланатын дүниелер. Бұл дүниелерді тыңдаған балалардың елін сүюге, батылдыққа, адамгершілік құндылықтарды бойына сіңдіріп өспек.

Балабақшада ауыз әдебиет үлгілері үйретуді бағдарламаға енгізе отырып, оларды үйретуді міндеттейді. Халық ауыз ертегі, әңгіме мазмұнын жүйелі байланыстырып, әңгімелеп беруге үйрету, ертегі мазмұнында кездесетін кейіпкерлердің іс - әрекетіне сай образды сөздер мен диалогтарды, кейбір өлең шумақтарды бұлжытпай жатқа айта білуге, екі адамның диалогында кездесетін сұрақ, сөздерді дауыс екпінін дұрыс қойып, мәнерлі айта білуге тәрбиелеу болып табылады.

Халқымыздың тұрмысын салт-дәстүрін, арман үмітін, өткен өмірін кеңінен танытатын ауыз әдебиеті үлгілерінің көлемді саласының бірі – ертегілер. Ертегілер халық арасында өте ерте заманда, тіпті жазу сызу өнері болмаған кездің өзінде ауыздан ауызға тарап айтыла берген. Күні бүгінге халқымыз дейін ұрпақтан ұрпаққа ауызша да, жазбаша да жеткізіп келеді. Қандай ертегіні алсақ та, көркемдік ерекшелігі бар, белгілі бір сюжетке құрылады, оқиға желісінің басталуы, аяқталуы, өзіндік шешімі болады. Ертегі баяу басталып, оқиға желісі күрделене түседі. Ертегі кейіпкерлер арасындағы қайшылықтар өрістей келе, әділдік үстемдік құрып, зұлымдық жеңіліс табумен аяқталып отырады. Адамдардың сезіміне құрылған мысал, көріністер баларды ойландырып тастайды, кейіпкерлердің қылықтарына күліп мәз болады. Жағымсыз кейіпкерлердің жаман әрекеттерінен естігенде ондай болмауға тырысады.

Ертегі желісінің айтылу шеберлігіне қарай әр-түрлі болып бөлінеді:

1. Қиял - ғажайып ертегілер
2. Хайуанаттар жайындағы ертегілер
3. Тұрмыс - салт ертегілер
4. Аңыз ертегілер.

Мектеп жасына дейінгі балаларға жас ерекшелігіне сай осы аталғандардың екі түрі көп үйретіледі. Кіші топтарда ертегіні балаларға түсіндіру, көрсету тәсілі қолданылады. Ересектер тобында оқығанды тыңдату мен әңгімелеп беру қатар жүргізіледі. Ертегіні әңгімелеуге үйрете отырып, оқылған ертегіні шыдамдылықпен тыңдай білуге үйрету болып табылады. Баланың қиялын шарықтатып, бала шақтың болашағын елестетіп, келешекке сеніммен қарауға тәрбиелейтін ең әсерлі ертегілер – қиял-ғажайып ертегілері. Қиялдап «Ұшқыш кілем» ойлап шығарған болса, жылдар өте келе, «Зымыранның» өмірде бар екенін тілге тиек етіп, жұлдыздар мен планеталарды еркін аралайтын алыптар туралы ертегілер

шығарды. Тұрмыс-салтқа байланысты ертегілер халықтың тарихына байланысты туындаған. Әр заманның адамдар арасындағы айырмашылықтар сөз болады, ақылды кедей мен сараң бай, қанағатсыз саудагер, ақымақ хан мен данышпан шаруаның іс-әрекеттері, мінез-құлықтарын сипаттайды. Батырлар ертегілерде елін қорғап, халқын қадірлеген ерлердің таңғажайып істері, олардың ерліктері мен еңбектері, адамгершілік іс-әрекеттері кейінгі ұрпаққа үлгі-өнеге етіп баяндалады. Күлдіргі ертегілер, негізінен, Алдар көсе мен Жиренше шешеннің, Қожанасырдың есімдерімен байланысты. Балаларды ертегіміен таныстыру, оқыту тәрбиелеу істерінде ерте кезден қолданып отыру арқылы балаларды еркін сөйлеуге, түсініп, мәнерлеп айтуға дағдыландыру.

Балаларға ертегілерді меңгертуде балабақшада көптеген жұмыстар жүргізіледі. Ертегіні балаларға алдымен түсіндіріу, көрсету тәсілімен балалардың санасына жеткізу. Одан соң балаларға сол ертегіні сахналауға үйрету. Осы орайда жас ерекшелігіне сай ұйымдастырылған оқу қызметінде, мерекелік іс-шараларда, ойын-сауықтарда балалар ертегені мазмұндап айтып, жеке рольдерге бөліне отырып сахналық көріністер көрсетеді. Ертегіні басталған жерден ақ оқиғасын балаға жалғастыртып айтқызу қызықты, ұшқыр қиялды болып келеді де, ойын бірден қызықтырып, жетектеп әкетеді. Балаларға кішкентайлар тобынан қызығушылық тудыратын ертегілер: «Бауырсақ», «Үйшік», «Алтын жұмыртқа», «Батыл әтеш».

Есейе келе тыңдалатын ертегілер: «Алдар көсенің басынан кешкендері», «Қасқыр, аю, түлкі», «Түлкі мен тырна», «Түлкі, қойшы, аю», «Түлкі мен құмыра» «Жыл басына талас» т.б ертегілерін толық сахналап, жеткізе білді.

Балалардың ертегідегі кейіпкерлерін қимылдарын бейнелеп немесе сөйлеген сөз мәнерімен айта отырып, ертегіні ұғынып алады. Ертегіден соң балаларға ертегі кейіпкерлерін өз қиялымен суреттеп беруді ұсынғанда, салған суреттерімен әсірелеп береді. Қиял-ғажайып ертегікейіпкерін оқу үрдісінде жаңа технологияларды пайдалана отырып, мысалы «мнемотехника» әдісімен аңдарды сипаттағанда (құлағы, денесі, құйрығын) өз қиялында қалай ойласа солай суреттеп береді. Осындай тәсілдерді қолдана отырып, баланың тіл байлығын, шығармашылығын, іздемпаздығын, танымдылығын, есте сақтауын дамыта түсеміз. Балабақшаға тілі дұрыс қалыптаспаған балалар ертегі арқылы құрдастарымен диалогтық қарым-қатынасқа түседі. Балалардың эстетикалық талғамы күшейіп, байланыстырып сөйлеу мәдениеттілігі жетіледі.

Оқу әрекетінің жыл басымен салыстырғанда жыл аяғында баланың тұлдік даму құзыреттілігін байқаймыз:

- әдеби шығармалардың мазмұнын тыңдайды және түсінеді;
- бейнелі сөздерді қолданады;
- таныс ертегілерді сахналауға қатысады;
- әдеби шығарма кейіпкерлерінің дауыс ырғағы мен мәнерлігін сақтайды;

- сюжетті эмоционалды қабылдайды, кейіпкерлерге жанашырлық танытады;

- тақпақтарды, өлеңдерді мәнерлеп оқиды.
- әдеби жанрларды атайды;
- көркем мәтінді тыңдайды, кейіпкерлерге жанашырлық танытады;
- мәтіннің мазмұнына сәйкес ойын әрекеттерін орындайды;
- шағын сахналық қойылымдарды ұжыммен көрсетуге қатысады;

Ертегілер тек балабақшада естігенімен емес, отбасында да әженің, ата –ананың ертегі оқу, ертегілерді теледидардан көру, ертегі айтысу тәрбиелік жұмыстарды ұйымдастыру қажет. Әсіресе, бүлдіршіндер мен балдырғандар ертегіні тыңдап қана емес оларды өздері де қайталап айтуы, театыр қойылымдары қойылған дұрыс.

Ертегіні тек тыңдап қоймай бала өзіне ой түйгенін көрсетуге мүмкіндік беру қажет. Сонда ғана балалар оқылған ертегілерді жан дүниесімен сезініп, дұрысы мен бұрысын анықтап өзі шешім қабылдай алады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Білім Кз. Білімділер сайты. 2011ж.
2. Бала тәрбиесі журналы. 2014ж.
3. Ғабдуллин М «Қазақ халқының халық ауыз әдебиеті» 1990ж.
4. Мектепке дейінгі тәрбие журналы 1983ж.

Театрально - игровая деятельность с использованием методики «Куклотерапия» как эффективная форма работы с дошкольниками в условиях инклюзивного образования

*Мякишева И.В., КГКП «Ясли-сад № 6 «Алданыш»
воспитатель*

Театрально - игровая деятельность с использованием метода психологии «Куклотерапия» является эффективным, ярким эмоциональным средством, формирующим эстетический вкус дошкольников, правильное восприятие моральных, нравственно-духовных ценностей и понятий, а также служит для развития речевых способностей детей с особыми образовательными потребностями. Театрально - игровая деятельность помогает воздействовать на развитие детей различными средствами: словом, действием,

изобразительным искусством, музыкой. В своей практике, я использую метод - «Куклотерапия», реализуя его через театрализованную деятельность. Театрализация художественных произведений и ситуаций из жизни с применением такого метода, помогает более эмоциональному и глубокому восприятию их содержания, коррекции нежелательных проявлений в поведении детей, развитию и укреплению эмоционально-волевой сферы, коммуникативных навыков, развитию речи, воспитанию нравственно-духовной личности. [1, с.73].

На практике, я убедилась, что активное участие детей в таком импровизированном театре, с применением методики куклотерапия: способствует развитию речи и обогащению словарного запаса детей – обогащает речь образными сравнениями, литературными оборотами, делает её более эмоциональной и выразительной. Художественные произведения, которые проигрываются через театрализованную деятельность, с использованием «Куклотерапии», помогают воспитанию глубины чувств и эмоциональной отзывчивости дошкольников нашей группы. Сопереживая, дети интуитивно, с помощью чувств, постигают то, что они еще в силу возраста и своих ограниченных возможностей не всегда могут осмыслить разумом. Как известно, память чувств самая сильная и остается с человеком на всю жизнь. С действиями любимых героев из художественных произведений, дети могут сверять и свои собственные поступки, в этом им помогает театрализованная деятельность, а в частности применение в ней метода «Куклотерапия». Такой метод, помогает детям справляться со стрессовыми нагрузками. А проигрывание сказочных ситуаций, особенно конфликтных, способствует решению спорных вопросов, которые иногда кажутся детям неразрешимыми в реальной жизни. Учитывая подлинный интерес своих воспитанников к театрально – игровой деятельности, а в частности к кукольным персонажам данной методики, стараюсь использовать ее еще с одной целью – учебно - развивающей. Обыгрывая любимые художественные произведения, дети в нашей группе учатся не только пересказывать, но и получают ряд новых для них навыков, умений и знаний необходимых в дальнейшем для успешной подготовки к обучению в школе, а также пригодятся на занятиях по ознакомлению с художественной литературой, драме и самопознанию. Проводя коллективные инсценировки знакомых художественных произведений, посредством методики «Куклотерапия», мои воспитанники легко вживаются в образы любимых героев, стараются передавать не только их слова и действия, но и характеры, голоса, мимику, манеру разговора, характерные эмоции. Это дает возможность развивать у дошкольников творческие способности. Кроме того, во время театрализованной деятельности, с применением данной методики, дети учатся регулировать силу и высоту своего голоса, развивают речевое дыхание, интонационную выразительность речи. Важнейшей задачей в работе с детьми логопатами, является воспитание правильного

звукопроизношения, с этой целью во время наших игр с детьми, я включаю большое количество динамических артикуляционных упражнений и логоритмик. Выполняя их, дети моей группы, в должной мере вырабатывают точность и скоординированность движений языка и губ, переключаемость с одного артикуляционного уклада на другой. С этой же целью, также включаю в свою работу во время театрализованной деятельности различные психогимнастики и разнообразные мимические упражнения. В процессе совместных с детьми театрализованных игр, посредством методики «Куклотерапия», стараюсь реализовывать задачу трехязычия, как одного из основных факторов обновления содержания образования, что создает условия для овладения государственным языком, а также воспитания интереса к иностранным языкам у детей. Таким образом, мои воспитанники, живо реагируют на содержание совместной театрализованной деятельности с применением данного метода психологии, они охотно разговаривают с куклами, дают им советы, делятся впечатлениями со своими сверстниками, даже самые замкнутые и застенчивые дети. Всё это также способствует развитию навыков разговорной и диалогической речи, коммуникативных способностей, социализации детей в окружающем мире. К сожалению, у современных детей, все чаще встречаются недостатки в выражении эмоционально - смыслового высказывания, отмечаются признаки гипомимии, проявляющиеся в трудностях выражения на лице эмоциональных состояний, а также неясность, торопливость речи с ошибками в произношении и данная проблема остается актуальной на сегодняшний день. Поэтому, метод «Куклотерапии» в процессе театрализованной деятельности, весьма успешно помогает справиться с проблемами такого рода. Он корректирует и совершенствует произносительную сторону речи, развивает правильное речевое дыхание, артикуляционную моторику голоса, учит умению пользоваться средствами выразительности голоса и эмоциями, развивает внимание, пантомимику, координацию, тренирует память, учит свободному владению голосом, дыханием, мимикой, жестами, выразительной интонацией. Также, дети учатся общению друг с другом, приобретают необходимые коммуникативные навыки. Инсценировка художественных сюжетов, способствует получению новых знаний, развитию всех высших психических процессов и творческих способностей дошкольников.

Литература:

1. Урунтаева Г. А. Практикум по детской психологии. М.: 1995г.

Үш тілділік – заман талабы

*Насыпханқызы А., ҚКМК №134 «Гаяһар» балабақшасы
тәрбиеші*

Тіл – қай ұлтта, қай елде болса да қастерлі, құдіретті. Бүгінгі нарық заманы бізден бәсекеге қабілетті болуымызды, дамыған отыз елдің қатарынан көрінуіміз үшін білімді де озық ойлы азаматтарды тәрбиелеуімізді талап етеді. Әлемдегі жоғары дамыған елдердің санатына енуді көздеген халықтың басты мақсаты да сауатты ұрпақ тәрбиелеу. Сауатты ұрпақ тәрбиелеу дегеніміз өз ана тілінде еркін сөйлей алатын, оны терең меңгерген ұрпақ. Ал, ана тілін жақсы білмейінше, сауатты сөйлеп, сауатты жазып, тіл байлығын мол қолдан байынша, шын мәніндегі мәдениетті адам бола алмайсың. Мемлекеттік тілді және басқа тілдерді үйрену арқылы балалар мен жастардың әлем және ұлттық мәдениетті игерулеріне, өз халқы мен басқа халықтардың дәстүрлері мен мәдениетін зерттеуіне және қабылдауына жағдай жасау керек, яғни полимәдениетті тұлға қалыптастыру керек. «Елу жылда ел жаңа...» демекші, еліміз тәуелсіздікке қол жеткізгеннен бері әлемнің көптеген дамыған елдерімен мәдени, экономикалық, саяси және әлеуметтік жағынан байланыс жасап келеді. Бұл қатынастардың оң нәтижелі болуы, ел мен елдің, халық пен халықтың өзара ынтымақтастығы, өзара түсіністігі, яғни тіл білуінен. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаев Қазақстандағы тілдердің үш тұғырлығы туралы ойды алғаш рет 2006 жылы Қазақстан халқының Ассемблеясында айтқан. 2007 жылғы «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» жолдауында Елбасы «Тілдердің үштұғырлығы» «Триединство языков» мәдени жобасын кезеңдеп іске асыруды ұсынды. Тілдердің үштұғырлығы идеясында Елбасы оған нақты анықтамасын берген, қазақ тілі – мемлекеттік тіл, орыс тілі – ұлтаралық қатынас тілі, ал ағылшын тілі – жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі. Елбасының 2011 жылғы «Болашақтың іргесін бірге қалаймыз!» атты жолдауында 2020 жылға дейінгі еліміздің әлеуметтік – экономикалық дамуының нақты жоспарын айқындап берді[4]. Елбасының бұл жоспары Қазақстанның әлемдік дағдарыстың қашан аяқталуын күтпей өзіндік даму стратегиясын алдын ала белгілеуі деп айтар едім. Президентіміз тек экономиканы ғана емес, сонымен қатар ғылым мен білім, денсаулық сақтау салаларын барынша дамытуға көп көңіл бөлгендігін ерекше атап өтті. Осы жолдауда білім мен ғылымның модернизациясын жалғастыру қажеттігін меңзеді. Үштілділік жөніндегі сөз Елбасымыздың “Тілдердің үштұғырлығы мәдени жобасын кезеңдеп жүзеге асыруды қолға алуды ұсынамын. Қазақстан бүкіл әлемге халқы үш тілді пайдаланатын мәдениетті ел ретінде танылуға тиіс[1, 56.]”

Бұлар - қазақ тілі - мемлекеттік тіл, орыс тілі - ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі - жаһандық экономикаға ойдағыдай кіру тілі” деген салиқалы үндеуінен бастау алған болатын. Сонымен қатар Нұрсұлтан

Әбішұлы: “Мектептерге ағылшын тілінен шетелдік оқытушыларды тарту қажет. Кез келген ортанқол мектептің балаларға ең жоғары деңгейде шет тілін оқып үйренуіне жағдай жасайтындай дәрежеге қол жеткізуіміз міндет” - деп етекше атап көрсеткен. Білім министрі 2019 жылға дейін елімізде үш тілді білім беруге көшуде еш кедергі болмауы керек деп санайды. 2019 жылға дейін жоғары сыныптарды осы жүйеге көшіретінін айтты. Бір айта кететіні, мектепте жоғары сыныптарға техникалық мамандықтар пәнін (химия, физика, биология, информатика) ағылшын тілінде өткізе отырып, оқушының әлемдік оқудағы үдерістерге ықпалдасуына жағдай жасайтынын тілге тиек етті. Ал, еліміздегі орыс мектептеріндегі «Қазақстан тарихы» пәні қазақ тілінде және де қазақ мектептеріндегі «Дүниежүзі тарихы» пәнінің орыс тілінде жүргізілетінін айтып өткен болатын. Бұл Қазақстанның барлық мектептерінде де осылай жүретінін меңзеген болатын. Осылайша еліміздің білім алушы әр перзенті үш тілді еркін меңгеретін болады. «Бұндай ықпалдасу оқушы үшін міндетті. Осылайша, ол жоғары оқу орындарында да ағылшын тілінде оқытылатын техникалық пәндерге бейімделе бастайды», - деген болатын министр Е. Сағадиев[2, 126.].

Ағылшын тілі – бүгінгі заманымыздың кілті, ақпараттық технологияның, компьютер технологиясының кілті деуге болады. Бүгінгі әлемде мыңдаған адамдар шетел тілін, соның ішінде ағылшын тілін жұмыста немесе оқуда пайдаланады және ана тілі ретінде меңгереді. Қазіргі замандаағылшын тілі «21 ғасырдың», халықаралық бизнес, қазіргі ғылым мен технологиялар тілі мәртебесіне ие болды[3, 36.]. Ағылшын тілін оқып – үйренемін деушілердің саны күннен – күнге көбеюде. Бұл сайып келгенде, шет тілін, соның ішінде ағылшын тілін мектеп қабырғасынан бастап жоғары оқу орындарында оқыту әдістемесінің жаңа бетбұрыстарды қажет екендігін тудырады. Қазіргі уақытта,ағылшын тілін меңгерудің талабы жоғары болғандықтан, ағылшын тілін тереңдетіп үйренуге арналған арнайы мектептер, гимназиялар, колледждер көптеп ашылуда. Бүгінде осы үштілділікті қолдау, қолдану мақсатында біз, мұғалімдер өз үлесімізді қосуға, оқушыларға аталған жаңа талаптарға сай білім беруге бір кісідей ат салысамыз. Үштілді оқыту – жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашылатын, әлемдік ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіншілік беретін бүгінгі күнгі ең басты қажеттілік. Қарапайым тілмен айтқанда, қазақ тілді дамыту керек, орыс тілін қолданамыз және ағылшын тілін үйренеміз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ақиқат. 2011жыл, №5. «Қазақ тілін білу - әншейін бір ұран емес», Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқы ассамблеясының ХҮІІ сессиясында сөйлеген сөзі

2. Ақиқат. 2013 жыл, №1. «Қазақстан – 2050» стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы.

3. Жарықбаев Қ. Аталы сөз.— Алматы: Жалын, 1980.
4. Назарбаев Н.Ә. (Қазақстан халқына жолдауы). Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан. Астана, 2007

Нетрадиционные техники в аппликации как вариативная форма в организации дошкольного образования

*Нечаева Г.А., мини-центр при КГУ «Основная школа №37»
воспитатель*

Аппликация – наиболее простой и доступный способ создания изображения.

В дошкольном возрасте процесс познания у ребёнка происходит эмоционально-практическим путём. Каждый дошкольник — маленький исследователь, с радостью и удивлением открывающий для себя окружающий мир. Ребёнок стремится к активной деятельности, и важно не дать этому стремлению угаснуть, и наоборот: способствовать его дальнейшему развитию.

Аппликация развивает у малышей мелкую моторику, пространственное мышление и творческие способности, а также способствует формированию представлений о размере, цвете, форме предметов. Она помогает развитию и формированию зрительных восприятий, воображения, памяти, чувств и других психических процессов. Формируются такие свойства личности, как настойчивость, целенаправленность, аккуратность, трудолюбие. Аппликация развивает декоративное чувство, способствует развитию колористического чувства и композиционных навыков у детей, так как дает им возможность перед наклеиванием попробовать по-разному расположить вырезанные фигуры и выбрать наилучший вариант их размещения. А так как дети младшей группы еще не могут хорошо обращаться с ножницами, то им интересно будет заняться аппликацией с использованием нетрадиционных техник.

Нетрадиционные техники расширяют изобразительные возможности детей, что позволяет им в большей мере реализовать свой жизненный опыт, освободиться от неприятных переживаний и утвердиться в позитивной позиции "творца". Ведь разнообразие предоставляемых детям изобразительных материалов, отход от традиционных, привычных способов создания работ, поиск новых творческих решений способствует развитию детского творчества, активности, воображения.

В процессе аппликации ребенок испытывает разнообразные чувства: радуется созданному им красивому изображению, огорчается, если что-то не получается, стремится преодолеть трудности или пасует перед ними. Он приобретает знания о предметах и явлениях, о средствах и способах их передачи, о художественных возможностях изобразительного искусства.

Создание условий, при которых ребенок эмоционально реагирует на краски, цвета, формы, выбирая их по своему желанию, является необходимым в творческом процессе. Таким условием является использование современных техник изобразительного творчества.

Педагоги, работающие в мини-центрах, сталкиваются с проблемой разновозрастной группы.

Как уложиться во временные рамки режимного процесса, учитывая задачи воспитания и обучения каждого возраста дошкольников? И в этом может помочь использование нетрадиционных техник в аппликации. Начинают ОУД с детьми старшего возраста. Детям задают вопросы поискового характера. Затем включаются дети среднего возраста. Используется художественное слово, идет показ приемов выполнения аппликации. Во время проведения физкультминутки подключают и младшую подгруппу детей. Тема ОУД единая, способы выполнения аппликации могут быть различными.

Для использования нетрадиционных техник аппликации нами проведены:

1. Родительское собрание на тему: «Нетрадиционные техники в аппликации как вариативная форма в организации дошкольного образования», мастер-класс для родителей: «Квиллинг».
2. 2. Выставка совместных с родителями работ по изо деятельности: «Золотая осень».
3. 3. Занимательные игры с бумагой (знакомство с разными видами бумаги).
4. 4. Выставка совместных с родителями работ по изо деятельности: «Независимый Казахстан».
5. Выставка совместных с родителями работ по изо деятельности: «Елочные игрушки».
6. Физкультурный праздник «На что похож мой листок?» - 05.01.2018г.
7. Выставка совместных с родителями работ по изо деятельности: «Моя любимая мамочка».
8. Конкурс совместных с родителями работ по изо деятельности: «Мы встречаем Наурыз».

Данные мероприятия способствуют расширению изобразительных возможностей детей, привлечению родителей к совместной деятельности

Литература:

1. Косминская В.Б., Халезова Н.Б. Основы изобразительного искусства и методика руководства изобразительной деятельностью детей: Лаб. практикум. – М.: Просвещение, 1987.
2. «Зерек бала» - Программа воспитания и обучения детей младшего дошкольного возраста (от 3 до 5 лет) – Астана, 2009г.
3. «Біз мектепке барамыз» - Программа воспитания и обучения детей старшего дошкольного возраста (от 5 до 6 лет) – Астана, 2009г. – 133 с.

Мектеп жасына дейінгі балаларға ағылшын тілін үйрету

*Нуркенова З.А., №146 «Балауса» б/б КМҚК
ағылшын тілі мұғалімі*

Ағылшын тілі бағасы шексіз, ол қоршаған ортаны тану және қарым-қатынас құралы ретінде қолданылады. Мектеп жасына дейінгі балалардың ағылшын тілін үйренуге деген қызығушылығын ояту оңай, және дәл осы кезеңде балалардың ағылшын тілін үйренуге деген ынтасының іргетасын калаған дұрыс. Ең алдымен ағылшын тілін үйретпес бұрын оған деген махаббатын оятқан жөн, осы тілде сөйлейтін мемлекеттердің салт-дәстүріне деген сыйластығын қалыптастырып, содан соң грамматикалық және лексикалық білім береміз. Сондықтан сабақта әртүрлі грамматикалық, лексикалық және тілдерге қатысты ойындар өткізу тиімді. Мектеп жасына дейінгі балалар үшін ағылшын тілін үйрену бірте-бірте қалыптастару процессі ретінде өтеді және әртүрлі ойындар сипатында, шет тілін үйренуде ешқашан бірден күрделі кезеңнен басталған емес, әсіресе балабақша балалары үшін. Ең алдымен балалар бұл процеске физикалық және рухани тұрғыда дайын болу керек. Балалар үшін ең ыңғайлы кезең 5 жасынан басталады. Бірінші кезекте бала өзге елдің бала дүниесіне қызығуы тиіс. Сондықтан да, бала назарына ересек адамның өмір-салты емес, балалар әлемі ұсынылады. Көпір, дәл осы көпір арқылы бала ағылшын тілін ойын, қызығушылық арқылы меңгереді. Бұл жерде барлығы ортақ болады, өзге тіл, өзге әдет сөздерінің мәні өз күшін жоғалтады. Мұнда тек жүргізуші және ойыншы болады.

Ойын түрі бала үшін қызықты, эмоционалды және мағыналы болып көрінеді. Ойында бала тек сабақ барысына қатысты жайттарды ғана емес, сонымен қатар өзге елдің балалар әлемін тани бастайды.

Бала санасында ойында ат салыса отырып келесі кезекте болашақта бұданда қиын кезеңге өтетінің түсіне бастайды.

Ойын балаға қарым-қатынас тұрғыдан көп әсер етеді. Ойында бала ашылады. Ағылшын тілі мұғалімімен де сонымен қатар, өзімен жасты балалармен де қарым-қатынасын қалыптастырады. Бұл орайда бала үшін қоршаған ортамен қалай және қандай қарым-қатынас орнату керектігінің сыры ашылады.

Ойын мәні баланың сан түрлі тапсырмаларды орындаумен ғана шектелмей, сонымен бірге сол тапсырмалардың күрделілігін анықтап, соған орай шешімдерін табуға дағдыландырады. Бұл балалар үшін практика ретінде өтіледі де, баланың дұрыс қалыптасуына әсерін тигізеді.

Ойын бала үшін мынандай жағымды қасиеттер қалыптастырылады: жеке тұлғалық, ұйымдастырушылық, шығармашылық жұмыстарын дамыту және ұйымшылдық. Сонымен қатар сипаттау қасиетін қалыптастырып, оны түйіндеуде дағдыланады. Балаға қайта таң қалу, қуану, шаттану унайды. Бұл баланың ойынға деген қызығушылығы артады.

Дидактикалық ойын: «Көлеңке»

Мақсаты: Өтілген тақырыптар бойынша лексиканы игеруді бақылау және оқыту. Ойынға қатысушы ойыншылар саны маңызды емес.

Көрнекіліктер: Балаларға карточкалар мен қарындаштар таратылады.

Ережесі: «Жануарларға өзінің көлеңкелерін табуға көмектес. Оларды сызып байланыстыр. Кейін жануарларда көрсетілген түстер бойынша суретті боя». Мұғалімнің нұсқауымен балалар сурет салуды бастайды. Жануарларды дұрыс бояп және дұрыс сызып көрсеткен бала жеңімпаз болады.

The body. Clothes.

Дидактикалық ойын: «Шалтай – Болтай»

Мақсаты: «Дене мүшелері» тақырыбы бойынша лексиканы игеруді күшейту.

Көрнекіліктер: Шалтай-Болтайдың қиылған дене бітімінің суреттері.

Ережесі: балаларға ағылшын тілінде, кейін орыс тілінде өлең оқылады.

Humpty – Dumpty sat on a wall.
Humpty – Dumpty had a great fall.
All the king's horses
And all the king's men
Cannot put Humpty – Dumpty
Together again!

Аудармасы шамамен былай болады: Балалар, патшаның барлық атты әскері және де патшаның адамдары Шалтай-Болтайды жинай алмады, ал біз жинай аламыз. Кейін жүргізуші орнына қойылуы қажет дене мүшесін дауыстап айтады. Осылайша бірте-бірте Шалтай-Болтайдың дене бітімі жиналады. Ойынның қорытынды кезеңінде балалар жатқа айта алатын, орыс тілінде өлең оқылады немесе мұғалімнің соңынан қайталау арқылы, кейін есінде сақталғаны бойынша ағылшыншы да өлең оқылады.

Ойын екі түрлі нұсқамен өтілуі мүмкін:

1. Мұғалім Шалтай-Болтайдың қиылған дене-бітім суреттерін дайындап, қиындыларды (бет-әлпет бөліктерін қосқанда) магниттік тақтаға немесе фланелеграф жабысатындай етіп жасауы керек.

2. Балалар Шалтай-Болтайдың қиындыларын жабыстыру арқылы немесе картоннан жасалған қиындыларды дәптерге кезектестіріп жинайды.

Тілдік ойын: «Ең ілтипатты ергежейлі»

Мақсаты: өтілген тақырыптар бойынша лексиканы игеруді бақылау және оқыту.

Көрнекіліктер: түрлі-түсті ергежейліге арналған қалпақтар.

Ережесі: түрлі-түсті қалпақтарды қию арқалы, екі бала ергежейліге айналады.

Өз кезегінде ойында мынадай шарттарға сай болу керек:

- Әр ойын баланың дамуына кері әсерін тигізбеуі қажет;

- Әр ойын тапсырмалары керекті дәрежеде қиыншылығымен ерекшеленіп, баланы ойландыруы тиіс;

- Ойын қажетті мөлшерде әзіл-ысқақты да керек етеді;

Ойында әр сөз және әр фраза қайталанатын. Себебі қайталану бала үшін үлкен рөл атқарады. Әр қайталаған сайын бала сөздің және фразаның мағынасын жеті түсінуге мүмкіндік алады.

Егерде ауқымды тапсырмаларды дұрыс қолданып, керекті күш жұмсалса, ойын өзге тілді тануға деген қызықты және керемет саяхатқа айналуы мүмкін.

Ойын балаға игеріп жатқан тілдің әлемін тануға бірден- бір оңай жолы болып табылады. Дәл осындай жолдар практика тұрғыдан жетекшіге баланың сөздік құрамын дамытуға мүмкіндік алады, диалогтік және монологтік сөйлеу қабілетін дамытады және жұмыс барысында жүргізушінің көрнектілік құралдарын қолдануы да маңызды.

Бұл қадамдар, ойын мәні-баланың ағылшын тілін үйренудегі дәрежесін мектепке дейінгі үлкен жастағы балалардың дәрежесімен теңестіріп және одан жоғары дамыту маңызды орын алады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Агурова Н.В. Гвоздецкая Н.Д. Английский язык в детском саду./ Н.В.
2. Агурова, Н.Д.Гвоздецкая – М., 1963,70с.
3. Аркин Е. А. Ребенок в дошкольные годы./ Е.А. Аркин - М., 1968, 120с.
4. Бурова И.И., Буров А.В. Учим английский играя/ И.И. Бурова, А.В. Буров - С.-П.,2004, 50с.
5. Вронская И.В. 105 Занятий по английскому языку для дошкольников/ И.В.

Заманауи технологиялар арқылы мемлекеттік тілді игеруді арттырудың әдіс-тәсілдері

*Нуртаева Г.Қ., «Бәйтерек» балабақшасы КМҚК
қазақ тілі мұғалімі*

Дамыған ел қатарына қосылу, білім беру және экономика жағынан бәсекеге қабілетті ел болу қазіргі заманның әр мемлекеттің алдындағы тұрған басты міндеттердің бірі болып отырғандығы белгілі. Біздің елбасымыздың да халыққа жолдауларындағы әрбір сөзінде айтылатын ойда осында жатыр. Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев: «Ұлттық бәсекелестік қабілетті бірінші кезекте оның білім деңгейімен анықталады. Қазіргі кезеңдегі басты мәселенің бірі жаңа технологиялардың даму кезеңінде болашақ ұрпақтың дамуы, тәрбие мен білім алуында ұстаздардың атқаратын ролі ерекше. Егеменді еліміздің болашағы оның әлемдік

өркениеттегі өз орны ең алдымен білім мен тәрбиенің бастауы ұстаз қолында», -деп атап көрсеткен[1.12-б.].

Жаңа технологияны, әдіс - тәсілдерді тиімді қолдану білім сапасын көтеретіндігін қолдай отырып, балабақшамызда қазақ тілі мәртебесін көтеру мақсатында қолданып жүрмін. Ең басты мақсатым: жаңа технологиялық әдістерді қолдана отырып, балаларға сапалы да терең білім беру, олардың ойлау дағдылары мен есте сақтау қабілеттерін жетілдіре отырып, қазақ тілінде еркін сөйлеу дәрежесін көтеру. Ең тиімді әдістерінің бірі :

әдістемесі. Бұл әдістемелерді компьютер технологиясы арқылы қолдану қажет деп санаймын. Себебі, әр сабақ сайын тақырыпқа сай көрнекі құралдар, түрлі суреттер , кестелер, сабақты көркемдеп отырса, балалардың сөздік қоры біршама толығады деп сенімдімін. ХХІ ғасыр ақпарат ғасыры болғандықтан адамзатқа компьютерлік сауаттылық қажет. Қазіргі заман талабы – жаңа ақпараттық және оқытудың жаңа технологияларын меңгеру. Қазіргі кезде сабақта ақпараттық технологияларды бәріміз кеңінен қолданамыз. Қазақ әдебиетінің классигі, ұлы атамыз Абай Құнанбайұлы: «Шәкірттерің жақсы оқу үшін, оның оқуға деген ынтасы және қызығушылығы зор болу керек», - деген [2.67-б.]. Расында да, тек ғана жігерлі, әр нәрсені үнемі білгісі келген, шыдамдылығын көрсеткен адам ғана мақсатына жетеді. Қазақ тілі пәнін оқытуда да ақпараттық технологияларды қолданудың мүмкіндіктері өте мол. Осындай ақпарат құралдарын пайдалана отырып, балалардың білімін, дағдыларын, ойлау қабілеттерін, шығармашылық ізденісін бақылау арқылы біршама нәтижеге жетуге болады.

Мәңгілік елдің мәңгілік тілі - қазақ тілі. Қазақ тілін меңгеру, түсіну, құрметтеу әрбір отандастарымыздың міндеті, борышы. Осы борышты орындау үшін тіл үйренушілерге еш қаражат жұмсамай,

уақытын үнемдей отыра мемлекеттік тілді меңгеруге қашықтықтан білім беру технологиясы арқылы мүмкіндік ашуға болады деп санаймын.

Алдымен тілді үйренуді балабақшадан бастап үйрету, ол баланың санасына басты тіл қазақ тілі екендігін және оны меңгеру біздің міндетіміз екендігі санасына құйылады. Білім мен тәрбие елімізде балабақша ордасынан бастау алады. «Тәрбие тал бесіктен басталады» деп қазақ даналығын ұстанған басшымыздың ұстанған саясатында терең мән бар. Балабақшалардың көптеп ашылуы, ондағы білім мен тәрбиенің жүйесін бала жас ерекшеліктеріне құрылуы, мамандардың арнайы жаңа заман талабына сай білім алуда. Мектепке дейінгі мекемелерде жаңа технологиялармен жабдықталған, электронды оқулықтар, құралдардың көмегімен балаларға заманауи білім беріледі. Осындай бағытты ұстанып жұмыс жасап отырған қаламыздағы «Бәйтерек» балабақшасының қазақ тілі кабинетінде интерактивті тақта, интернет желісіне қосылған компьютер, электронды құжат тасушы оқу құралдары т.б. орнықтырылған. Қазақ тілін үйретуде арнайы сайт құрылып онда қазақ тілі маманының жылдық жоспарына сәйкес жүргізілетін қазақ тілі оқу әрекетінің жұмыстары енгізіледі.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Қазақстан - 2050» ҚР-ның Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы.
2. Қазіргі заманның ұстазын қашықтықтан оқыту технологиясы бойынша кәсіби дайындаудағы педагогикалық инновациялар // VIII Международная научно-методическая конференция «К экономике знаний через инновации и образование». Алмата, 2006.
3. Әрінова Б.А. Мемлекеттік тілдің коммуникативтік сипатын арттырудағы оқу мәтіндерінің ролі. // Білім - Образование. - 2004. - №3 - Б. - Б. 87.
4. Орынбаев А. Мәтін және оның сөйлеуге үйретудегі үлгілік қызметі. // «Қазақ тілі мен әдебиеті» № 4/2010. – 89-95 бб.
5. Түсіпова. А.Ж. Компьютер жаңа оқытудың технологиясы.

Ендігі ұрпақ-мәңгілік қазақтың перзенті

*Ныгыметова З.Т., "Бәйтерек" балабақшасы КМҚК
әдіскер*

Біздің елімізде ғасырлар бойы ел мүддесінің мұраты мен мұқтажы жолында құрбан болған ірі тұлғалардың аңсап өткен тәуелсіз таңы елімізде арайлап атты. Кемеңгер көшбасшы Нұрсұлтан Әбішұлы бастаған Қазақстан халқы аз уақытта ауыз толтырып айтарлықтай талай табыстарға

қол жеткізді. Әлем жұрты таң қалатындай, тамсанатындай, қызыға қарайтындай биіктерді бағындырды. Тәуеліздігімізді алғалы бері елбасымыздың салихалы саясатының нәтижесінде экономикамыз нығайып, дамудың жаңа жолына түстік. Қазір Қазақстан экономикалық, әлеуметтік және саяси жедел жаңару жолында дегенге ешбір күмән жоқ. Бір кездері кеңестік жүйенің құрсауында болған қазақ елі әлемге танылып, ата-бабаларымыздың сан жүздеген жылдар бойы аңсаған тәуелсіздігі берік орныққалы, ісіміз ауқымды жолмен алға басып келеді. Мәселеміз шешіліп, тағдырымыз өсіп келеді. Соның бір айқын дәлелі, халқының берекелі болашағына жасалған тағы бір жарқын қадам - Қазақстан - 2050 стратегиясын жүзеге асырудағы «Мәңгілік ел» жобасы. Елбасы алғы сөзін "Қазақстан ХХІ ғасырдың басында тәуелсіз әрі өзіне сенімді болып отыр. деп бастады. Биылғы жолдаудың атының өзі бүкіл қазақ елін бір мақсатқа, бір мүддеге, бір болашаққа жұмылдыруға бағытталған. Елбасының бұл жолдаудағы биік мақсаттардың барлығы жастар үшін жасалып жатқандығы белгілі. Себебі, ел ертеңі жастардың қолында емес пе?

Президент ұлттық тіліміз, руханиятымыз, дәстүрлеріміз сақталғанда ғана уақыт үніне ілесе алатынымызға көңіл бөлген болатын Елбасымыз: «Мәңгілік Ел» идеясы оқу бағдарламасына енуі керек, - деп айтқандай, бұл идея қазақстандық бірегейлік бағытындағы ең маңызды құжатқа, екінші конституцияға айналып келеді.

Білім берудің негізгі бағыттарының бірі тәрбие жұмысы болып табылады. «Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында ұлт Көшбасшысы Н.Ә. Назарбаев: «Бала тәрбиелеу – болашаққа ең үлкен инвестиция. Біз бұл мәселеге осылай қарап, балаларымызға жақсы білім беруге ұмтылуымыз керек», - деп көрсеткен болатын.

Ұстаздарға көрсетілер құрмет қандай болса, қойылар талап та сондай, - дегендей, бүгінгі заман талабына сай, білімді, білікті, өздігінен тығырықтан шығар жол таба білетін, жалпы бәсекеге қабілетті білімге ие болатын өскелең ұрпақ тәрбиелеуді қажет етіп отырғандықтан, біздің мақсат - өз тәжірибемізге өзгеріс енгізу. Өзгеріс енгізу - өз жұмысымыз жайлы ойлану, мониторинг жасау, саралау, зерттеу, кәсіби біліктілігімізді арттыру, қысқаша айтқанда біз мәңгі ізденісте болуымыз қажет.

Біздің "Бәйтерек" балабақшасы 2014 жылдан бастап өзін-өзі тану рухани адамгершілік құндылығы бағдарламасы бойынша жұмыс жасап келетінін айта кеткім келеді. Балалардың рухани-адамгершілік қасиеттерін қазақстандық патриотизмді және «Мәңгілік Ел» жалпыұлттық идеясын өмірде жүзеге асырып келеміз. Біз ескіні аялай отырып, жаңаға жетуді көздейміз. Күнделікті өткізген оқу қызметімізге биік мақсаттар қоя отырып, балаларды соған ұмтылдыруға, жан – жақты білімді болып, адами құндылықтарды бойына сіңіріп, үш тілді еркін игерулеріне атсалып жүрміз. Балабақшамызда әр тәрбиеші әртүрлі жаңа технологияларды, түрлі

әдіс-тәсілдерді қолдана отырып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастырамыз. Бір сөзбен айтқанда, ұлттық идеямызды балабақшада тәрбиеленіп жатқан бүлдіршіндерге жете жеткізу үшін қажырлы жұмыс атқарып жатырмыз. Себебі, өскелең ұрпақтың санасына, өмір салтына сіңген құндылық пен сенім «Мәңгілік ел» орнатудың қозғаушы күші болары сөзсіз. Балабақшамызда 3 жастан 6 жасқа дейінгі балаларды тілге, математикаға, Қазақстан халқының мәдениеті мен ұлттық мәдениетті оқытуға бағытталған оқыту кешендері: 1) сөйлейтін қаламы бар «Даналық әліппесі»; 2) сөйлейтін қаламы бар «ZEREK»; 3) Интерактивті дыбыстық картасы», сонымен қатар жетекші отандық және шетелдік инновациялық әдістер мен технологияларды одан әрі тереңірек зерттеуін, бейімделген технологияларды анықтау, білім беруді жаңғыртумен байланысты әлемдік білім беру деңгейіне сәйкес болуды дамытуға алға міндет қойып отырмыз.

Балаларды азаматтыққа және патриотизмге, рухани-адамгершілік және көшбасшылық қасиеттері бар азамат және патриот қалыптастыру мақсатында білім беру ұйымдарында . іс-шараларын кең ауқымда ұйымдастырылуы оқыту процесінің тәрбиелік мәнін күшейтеді.

Қазақтың мәңгілік ғұмыры ұрпақтың мәңгілік болашағын баянды етуге арналады. Ендігі ұрпақ – мәңгілік қазақтың перзенті. Ендеше, қазақ елінің ұлттық идеясы – «Мәңгілік ел». Н.Назарбаев өз тәуелсіздігімізді көздің қарашығындай сақтау арқылы Мәңгілік ел бола алатынымызды айқын сеніммен айтқан болатын. Елбасының «Мәңгілік ел» идеясы баршамызды бір мақсатқа, ортақ мүддеге жұмылдыратын ұранға айналуы тиіс. Осыдан әрқайсымыз ой түйіп, Тұңғыш Президентіміз айтқандай Қазақ елінің, қазақ тілінің мәңгілік болуына аянбай еңбек етуіміз керек. Елбасы белгілеп берген «Қазақстан-2050» стратегиясы ұлттың ұлы бағдары.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. "Қазақтан жолы - 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ" атты халыққа арнаған жолдауы. "Егемен Қазақстан" газеті, 2014ж
2. Сатай Сыздықов. "Мәңгілік ел". "Бұл көне тарихтан тіл тартқан идеяның жаңа дәуірмен ұштасуы". "Егемен Қазақстан" газеті 2014ж
3. Құттыбаева С.Ж. Қазақстандық патриотизм мен толеранттыққа тәрбиелеу-мұғалімнің басты борышы. // Тарих Қазақстан мектебінде. .

Баланы сөйлеуге үйрету, тілін дамыту

Омарбекова А.А., «№40 негізгі мектебі» КММ

Тіл мәдениетін меңгеру – адамның сәби шағынан іске асатын, келе - келе біртіндеп жетіліп отыратын нәрсе. Олай болса, тілді ұстарту отбасында, қоғамдық мекемелерде, мектепке жүйелі жүргізілетін тәрбие

процесінде іске асады. «Баланы сөйлеуге үйрету, тілін дамыту» мәселесі мектепалды барлық сабақтарында жүзеге асырылады,

Сөйлеу тілі мен сөздік қоры молая бастаған сайын, бала айналадағы адамдармен, өзі қатарлас балалармен белсенді қарым-қатынас жасайды. Өмірде кездесетін түрлі іс-әрекет жайын білуге құмарта түседі. Өзі түсінген түрлі жайттар туралы әңгімелейтін болады.

Мектепке дейінгі балаларға тәрбие мен білім беру жұмыстарын ұйымдастыруда олардың сөйлеу, тілін дамыту, байланыстырып сөйлеу мәдениетін жетілдіруге, құрастыра сөйлеуге, сөздік қорының молаюына баса көңіл бөлген жөн.

Мектепалды даярлықта тәрбиелеу-оқыту жұмысында балалардың тілін дамыту, сөздік қорларын дамыту, ауызша сөйлеуге үйрете отырып, үйренген сөздерін күнделікті өмірде еркін қолдану, әрі оны күнделікті іс-әрекет кезіндегі тілдік қарым-қатынаста қолдана білуге жаттықтыру ісіне ерекше мән берілген.

Мектеп жасына дейінгі кезеңдегі балалармен сөздік жұмысын жүргізу ісі- тіл дамытудың негізгі бір міндеттері болып есептелінеді.

Біз балалармен сөздік жұмысын жүргізе отырып, оларды айналасындағы заттармен таныстырып, атын атай білуге, қасиеті мен сапасын, қарапайым математикада түр-түсі және пішінін ажырата білуге, өмірдегі, қоршаған ортадағы түрлі құбылыстар жайындағы ұғым, түсініктерін дамыта отырып, белсенді түрде тілдік қарым-қатынас жасай білуге үйретеміз. Сонымен қатар «Сауат ашу» деген бөлімде сөз дыбыстарын дұрыс айтуға үйрету, сөйлем, сөз, буын (бөлігі), дыбыс (дауысты, дауыссыз) ұғымдарды практикалық тәсілмен меңгертіледі.

Мектеп жасына дейінгі балалар негізінен өте қарапайым түрде әңгімелейді және тек жай сөйлемдермен немесе көмекші сұраққа бір сөзбен ғана жауап береді. Сондықтан тәрбиешілердің бұл мәселеге ерекше көңіл бөлгендері дұрыс. әңгімелеуге үйреткенде мыналарды ескеру қажет:

1. балалардың қойылған сұраққа дұрыс, толық жауап беруі;
2. тәрбиеші қолданған күрделі сөйлемдерді қайталау;
3. өздеріне сөйлемдер құрату;
4. сөйлемге қажет сөздерді ойлап тауып айтуға үйрету;
5. сөз жасау, сөзге түрлі жалғау-жұрнақтар қосып айтуға үйрету;
6. суретті көрсете отырып және суретсіз (белгілі оқиғаға) әңгіме құрату.

Сөйлеуге үйретудің негізгі әдістерінің бірі – тәрбиешінің балаларды жетекші сөздер арқылы әңгімеге қатыстыра білуі.

Балалардың сөздік қорын дамытуда ойын, тапсырма, жаттығулардың орны ерекше. Соның ішінде ойын – баланың шын тіршілігі. Ойын арқылы бала айналасындағы нәрседен өзіне қызықтысына ықыласы ауып, таңдап алады. Баланың бір ерекше қасиеті сөйлеуден еш жалықпайды. Ойын бала тілінің дамуына ықпалын тигізіп, таным белсенділігінің дамуына жол ашады. Қай бала болмасын ойынмен өседі, өйткені бала табиғатының өзі

тек ойынмен байланысты. Ойын үстінде бала еш нәрсеге тәуелсіз. Ол өзін еркін ұстайды. Ал еркіндік дегеніміз барлық дамудың баспалдағы, бәрін білуге деген талпынысы мен құлшынысы. Баланың білуге деген құштарлығы, сөйлеуі ойын үстінде қалыптасады.

Сөздік қорды дамыту ісін ұйымдастыру жұмысында ойын сабағы ең негізгі орын алады. Тәрбиеші бақылау, заттарды қарау, сурет қарау, жұмбақ шешу және құрастыру, саяхат, ойын-сабақтарын ұйымдастыру барысында балалардың ақыл-ойы дамиды, оқуға қызығушылығы белсенділігі, шығармашылығы артады, тұлғалық қасиеттері қалыптасады.

«Ойнайық та, ойлайық» бағдарламасы бойынша әр бес білім беру саласына байланысты ойындарды тандап алуға болады.

«Денсаулық» білім беру саласы бойынша:

«Екі және үш» ойыны

Мақсаты: ес, зейін, ойлау, қозғалыс белсенділігін дамыту.

Барысы: Балалар араласып жүгіріп жүреді. Тәрбиеші «Екі!» деп белгі бергенде-жанында тұрған кез-келген баламен жүпкұрайды, қолдарынан ұстап, белгіленген жерге жүгіріп барады (жалауды алады). Егер тәрбиеші «Үш» деп айтса, балалар үштік жасап, белгіленген жерге жүгіріп барады.

«Қатынас» білім беру саласы бойынша:

«Сөйлемді толықтыр» ойыны

Мақсаты: ойлау жылдамдығын, сөйлеу белсенділігін дамыту.

Барысы: Балалар кілемге отырады немесе шеңбер бойына тұрады, тәрбиеші ойынережесін түсіндіреді.

«Мен сөйлемнің бірнеше сөздерін айтамын, ал сендер оны жаңа сөздер мен толықтырыңдар, сол кезде аяқталған сөйлем шығуы тиіс».

Мысалы, тәрбиеші: «Далада .... жауып тұр» деп айтады. Балалар «қар, жаңбыр, бұршақ және т.б.» толықтыруы тиіс.

«Таным» білім беру саласы бойынша:

«Кім байқамап» ойыны

Мақсаты: Балаларда геометриялық пішіндер туралы түсініктеме қалыптастыру, кеңістікте геометриялық текшелерді таба білуін дамыту.

Барысы: Балалар шеңбер бойында тұрады, тәрбиеші геометриялық пішінде айтып балаға допты лақтырады, бала допты қағып алып, айтылған пішіндегі затты атайды да, допты кері лақтырады. Мысалы, тәрбиеші «тікбұрыш» деп атайды, бала сурет деп жауап береді.

«Шығармашылық» білім беру саласы бойынша:

«Суреттерді жандандыру» ойыны

Мақсаты: қиялды, шығармашылық ойлауды, қолдың ұсақ моторикасын дамыту.

Барысы: тәрбиеші балаларға геометриялық пішіндердің суреті салынған парақтарды таратады. Балалардың міндеті бөлшектерден сурет құрастырып салу.

«Әлеуметтік орта» білім беру саласы бойынша:

«Мадақтау» ойыны

Мақсаты: ойлауды, сөйлеуді, бір-біріне жақсы нәрсе айту іскерлігін дамыту.

Барысы: Балалар қол ұстасып, шеңбер болып тұрады. Шеңбер бойынша көршісінің көзіне қарап, мақтау (бірнеше мейірімді іс-сөздер) айтукерек. Мадақтауды қабылдаған бала міндетті түрде алғысын айтады: «Рахмет, өте қуаныштымын!». Егер бала қиналып жатса, онда тәрбиеші көмектеседі.

Сонымен қатар сөздік қорын дамытуда жүргізілетін жұмыстың бір түрі – санамақтар. Санамақтарды халық негізінен балаға сан үйрету мақсатымен шығарылады. Санамақтар сан үйретеді, әрі дүниені танытады, баланың қисынды ойлауы мен математикалық ойлау қабілеттерін дамытады.

Ал жұмбақ-баланың ойлау қабілетін арттырады. Жұмбақтың шешуін табу арқылы жан-жануарлардың, киім кешек т.б. заттардың аттарын есте сақтау қабілетін күшейтеді. Жұмбақтардың жауабын табу арқылы бала ойы бірте-бірте толық береді.

Бала тілін дамытуда мақал-мәтелдердің алатын орны ерекше. Балаға айтатын ақыл-насихат, өнеге, өсиет әсерлі, әрі ойда қалатындай мәнді болады. Қазақтың мақал-мәтелдерінің көбі елдікке, ынтымаққа, бірлікке, адамгершілікке, инабаттылыққа баулып, жақсы мен жаманды, ерлік пен елдікті слыстыра сөз етіп, адам өмірінде неден үйрену, неден жирену керектігін аңғартады.

Тіл дамыту жұмыстары шығармашылық мәнді жүргізіліп, дұрыс ұйымдастырылса, ол оқушының күнделікті өмірдегі құбылыстарды жан-жақты түсіне білуіне, үйренуіне, білгенін ауызекі қолдана білуіне жағдай жасайды.

Оқушының тілін дамыту жұмысы-ол баланың жалпы ойын дамыту деген сөз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

- 1.«Ойнайық та, ойлайық» бағарламасы.
- 2.Мектепалды даярлық Республикалық ғылыми-әдістемелік журнал.
- 3.Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту Республикалық педагогикалық журнал.

Мектеп жасына дейінгі бүлдіршіндердің танымдық ойлауын дамыту

*Омарова А.С., №6 б/б «Алданыш» ҚМКҚ
тәрбиеші*

Жаңа қоғамдық ертеңгі болашағын оқыту мен тәрбиелеу бесіктен, баланың нәрестелік шағынан басталады, үздіксіз ұдайы даму барысында қалыптасады. Бұл білім беру жүйесінің барлық буындарына үлкен

міндеттер жүктейді. Білім беру жүйесі қоғамның әлеуметтік-экономикалық дамуында жетекші рөл атқарады, сондай-ақ оны әрі қарай айқындай түседі. Сондықтан да егеменді еліміздің білім беру жүйесінде әлемдік деңгейге жету үшін жасалынып жатқан талпыныстар оқытудың әр түрлі әдіс-тәсілдерін қолдана отырып терең білімді, оқу барысында танымдық әрекеттерді бағыт ұстанатын, сол тұрғыда өз болмасын таныта алатын жеке тұлғаны қалыптастыру ісіне ерекше мән берілуде. Бұл ретте мектеп жасына дейінгі балалардың оқу-танымдық әрекетін қалыптастырудың білім, біліктерін жетілдірудің әлеуметтік мәні зор [2,с.6].

Қазыргы заманда мектеп жасына дейінгі балалардың бойында оқу қызметін меңгерту олардың танымдық белсенділігін дамытудың басты бағыты болып саналады.

Танымдық белсенділікті психологиялық-педагогикалық құбылыс ретінде анықтау, бұл мектепалды даярлық кезеңіндегі балалардың тұлғалдық сапасының ерекшелігіне талдау жасауға, мектепке дейінгі білім беру мекемелердің тәрбиелеу және оқыту үрдісінде оны қалыптастыру жағдайлары мен құралдарын қарастыруға мүмкіндік береді.

Тәрбиеші мектепке дейінгі балаға күшті педагогикалық әсер етеді, ол өзара әрекет үрдесінде кешенді әдістер мен тәсілдер көмегімен танымдық белсенділікті қалыптастырады, балалардың психикалық: ойлау, қабылдау, ес, зейін, сөйлеуді, өзіне сенімділікті және ынталылықты дамыта отырып, олардың белсенді танымдық іс-әрекет пен шығармашылыққа бой алуына көмектеседі [1,с.12].

Балалардың танымдық белсенділігін дамыту мәселесі ұстаздардан теория және практикада жаңалықты іздеуді талап етеді, бүгінгі жағдайдағы анықтаушы мағынаға ие, оқытудағы белсенділік принципін жүзеге асыруға бағытталған оқудың мазмұнын, формасын, әдістері мен тәсілдерін, жағдайлары мен құралдарын әлі де жақсарту үшін жаңа мүмкіндіктерді іздестіруді керек етеді. Себебі меңгерілген білімнің сапасы мен беріктігіне тек балаларды оқыту, дамыту және тәрбиелеудің нәтижесі ғана емес, сонымен қатар мектепалды даярлық балаларының өзіндік танымдық іс-әрекеттеріне қатынасының қалыптастыруымен тәуелді болып келеді. [3, с.7].

Мектепке дейінгі ұйымдардағы тәрбиенушілердің барлығы бірдей емес. Олардың арасында қалыпты дамыған және дамуы кешеуілдеген балалар да бар. Бір қарағанда, психикалық дамуы кешеуілдеген мектеп жасына дейінгі балалар құрбы-құрдастарынан соншалықты ерекшеленбейді. Ата-аналар балаларының өз бетінше тым кеш жүре бастағанына, затарды кеш ұстағанына, оның тілінің кеш шығуына мән бере қоймайды.

Шамадан тыс қозғыштық, зейінің тұрақсыздығы, тез шаршағыштық, мінез-құлық деңгейі оқу жоспарындағы орындау барысында байқалады.

Мектепке дейінгі балалардың МДҰ бағдарламаларын меңгеруіндегі айқын проблемалар мыналар болып саналады: материалды дұрыс

қабылдамайды, сабақта белсенді емес, көңілі әр нәрсеге алаңдаулы. Танымдық даму деңгейі мөлшермен салыстырғанда анағұрлым төмен болып келеді. Мектепке барған кезде алғашқы клиникалық көрініс анағұрлым айқын бола түседі. Мектеп бағдарламаларын меңгеруге көптеген күрделі мәселелер туындайды. Бірқатар балалар сабаққа үлгермейді, олар үлгерімі төмен мектеп оқушыларының 50 пайызға жуығын құрайды. Психикалық даму кешеуілдеген балаларға тән негізгі белгі-танымдық даму деңгейінің төмен болуы [4, с. 213].

Дамуы кешеуілдеген баланың танымдық құзыреттілігін қалай қалыптастыруға болады? Бұл санаттағы балаларда ақыл-ой, эмоциялық және тұлғалық тұрғыда ауытқулар байқалады. Осыған байланысты мұндай балалардың танымдық құзыреттілігін қалыптастыру үшін келесі міндеттерді шешу керек: танымдық іс-әрекетін белсендіру, ақыл-ойының даму деңгейін арттыру, оқу іс-әрекетін тұрақтандыру, эмоционалдық-тұлғалық дамудағы кемшіліктерді түзету, әлеуметтік бейімделу.

Баланың танымдық белсенділігін дамытуда ойын технологиясының пайдасы зор. Сюжеттік-рөлдік, дидактикалық, үстел-баспа және компьютерлік ойындар айналадағы болмыс туралы балама түсініктерді қалыптастырады. Мысалы «Отбасы» сюжеттік-рөлдік ойынына үйреткеннен кейін балалар анасына көмектесуді үйренеді (ыдыс жуу, үстелді сүрту, сыпыру); дамытушылық ойындар баланың әртүрлі заттардың түсін, пішінін, және көлемін айыруға, жыл мезгілдерін және т.б. үйретеді. Осылайша біз баланың дербес іс-әрекетін ұйымдастыруға үлкен мән береміз, ол үшін барлық қажетті жағдайларды жасаймыз. Нәтижесінде, бала өзінің танымдық қызығушылығын жүзеге асыра алады және оларды қалыптастыруға үйренеді.

Демек, өсіп келе жатқан жас ұрпақты өмірге дайындау, мектеп жасына дейінгі балалардың оқу-танымдық әрекетін қалыптастырудың мәні мен маңызы арта түседі.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Отбасы және балабақша. №3,2005ж
2. Бала мен балабақша. Республикалық педагогикалық журнал №2,2006ж
3. Отбасы және балабақша. №5,2008ж
4. Мектепке дейінгі білім. №5,2009ж

Ана тілім – ата – бабам мұрасы

*Оразалина А.Р., № 42 «Тілек» балабақшасы
тәрбиеші*

*Тіліміз – бірлігіміздің тірегі,
Халқымыздың ұлттық байлығы.*

Халқымыз: «Үш байлығыңды – елің мен жеріңді және тіліңді құрметте» деп бекерге айтпаған. Міне, сондықтан да қазақ өзінің өсіп – өнген жеріне, тауы мен тасына, өзен мен көліне, сай - саласына дейін ат қойып, айдар тағып отырған, тарихын тасқа қашаған. Сөйтіп, өзінің болмыс – бітімін, ежелден келе жатқан далалық дүниетанымын, тілі мен ділін, мәдени ерекшелігін, рухани құндылықтарын, болашақ ұрпаққа аманаттай білген.

Тіл – адаммен бірге пайда болып, қатар жасасып келе жатқан қоғамдық құбылыс. Әр адам өз ойын біреуге тіл арқылы жеткізсе, біреудің ойын түсінеді. Ақын С.Торайғыров ана тілімізді: «Сүйемін туған тілді – анам тілін,

Бесікте жатқанымда – ақ берген білім», - деп бекер жырламаған. Ана тілі әр адамға ананың ақ сүтімен, әлдиімен, бесік жырымен құлаққа сіңіп, атадан балаға жетіп отыратын ұлы күш. Біздің осындай халықтық қасиетті мұрамыз – ана тіліміз. Тіл адамдардың бір – біріне пікір алысып, қарым – қатынас жасайтын құралы болғандықтан тілдің қоғамдық, тәрбиелік қызметі де ерекше. Тілді де, тіл мәдениетін игеру де баланың сәби шағынан іске аса бастайтын, біртіндеп жетілетін процесс.[1, 26]

Елбасы Н.Назарбаевтың Қазақстан – 2050»: «Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты Жолдауында: «Енді ешкім өзгерте алмайтын бір ақиқат бар! Ана тіліміз Мәңгілік елімізбен бірге Мәңгілік тіл болды. Бұл мәселені даудың тақырыбы емес, ұлттың ұйытқысы ете білгеніміз жөн. Біздің тіліміз мемлекеттің барлық жүйесінде қолданылуы үшін біз өзімізді өзіміз қамшылауымыз керек және осыған өзіміз атсалысуымыз қажет» деген болатын. Елбасының «Қазақстанның болашағы – қазақ тілінде», «Ана тілі – бәріміздің анамыз, өйткені ол – ұлтымыздың анасы» деген сөзі бар.

Болашақтың базары да, келешектің – кемеңгері де балалар емес пе? Саналы, өскелең ұрпақ тәрбиелеу әрбір педагогтың міндеті. Баланың ой – ой өрісін дамытуға, олардың қиялына қанат бітіріп, тіл байлықтарының молаюына мектеп жасына дейінгі ұйымдағы педагогтарының сіңіретін еңбегі орасан зор. Кеше ғана аяғын аттап басқан жас сәбидің алғашқы рет қоғаммен араласуы балабақшадан басталады. Қазіргі өмірдің өзінен туындап отырған талаптарды орындау, жаңашылдыққа жаршы болу үзіліссіз тәрбие негізінің бастау бұлағы – мектепке дейінгі ұйымдардан басталған орынды. Отбасының, балабақшаның да мақсат мүддесі, ол болашақ ұрпақ тәрбиесі. Бала тәрбиесі отбасынан бастау алды десек те, бала тілін ұстартып, байланыстырып сөйлеуге үйрету, ғылымға негізделген әдіс – тәсілмен берілетін тәлім – тәрбие ісі көбінесе балабақшадан басталып, жан – жақты педагогикалық өрісін табады.[4, 13]

Тіл дамытудың негізгі міндеттерінің бірі – балаларға сөздік жұмысын жүргізу ісі. Алғашқы кездегі тілдік, логикалық жаттығулар балалардың білім машықтарына, жас ерекшелігіне сай, оларға белгілі таныс жайттарға негізделгені жөн. Балалармен диалог түрінде сөйлесу барысында олардың

ой – өрісін, дүниетанымын дамытарлық сұрақтар беріп, сөзді, сөйлемді дұрыс айтуларына әрдайым назар аударып отыру қажет. Біз балалармен сөздік жұмысын жүргізе отырып, бұл орайда: қайда тұратыны, үйінің нөмірі, көше аты, отбасы, үйде немен шұғылданатыны, ойыншықтары, ұнататын ойындары, білетін әңгіме, ертегі, тақпақтары жайында әңгімелесіп, балалардың байланыстырып сөйлеу деңгейін байқау, оларды сөйлемді дұрыс айтуға үйрету көзделеді. Балаларды сонымен қатар айналасындағы заттармен таныстырып, атын атай білуге, өмірдегі, қоршаған ортадағы түрлі құбылыстар жайындағы ұғым, түсініктерін дамыта отырып, белсенді түрде тілдік қарым – қатынас жасай білуге үйретеміз.

Тіл дамыту жұмыстарын қазақ халқының ғасырлар бойы жинаған ауыз әдебиеті негізінде ұйымдастыру тиімді тәсілі. Өйткені ұрпақтан ұрпаққа мұра болып келе жатқан халық шығармашылығы – ғажайып ертегілер, мақал мәтелдер, жұмбақтар, жаңылтпаштар, тәрбие әліппесі, өнер көзі.

Халық баланың тілін ширату үшін, оған сөз үйретіп, дүниетанымын дамыту мақсатында жаңылтпаштар ойлап шығарған. Балбөбектің тілі шығып, балдырған жасында сөздік қоры молая бастаған кезде, кейбір дыбыстарды айта алмай немесе қинала айтады.

Тілін мүкістендірмей, мүдірмей сөйлеу үшін, қиналып айтатын дыбыстары бар сөздерді бала неғұрлым жиі – жиі дыбыстап айтып, жаңылмай жаттықса, сөйлегенде де мүдірмей, өз ойын толық жеткізетін болады. Жаңылтпаштарды жаттап, жаттыға айту арқылы баланың ана тілін ардақтау, сөз қадірін білу сезімі қалыптасып, ой – қиялы дамиды, тәлім алады.

Тілі шыға бастаған жас бөбекпен, тілі шыққан балдырғандардың тілінде көбінесе «Р» дыбысы мен «И» дыбысын, «Ш» дыбысын «С» дыбысымен шатастыру байқалады. «Р» дыбысын айту алғаш көптеген бөбектерге қиын сияқты болып көрінеді. Сондықтан жаңылтпаштар да көбінесе сол «Р» дыбысы мен «И» дыбысын қатар айтуға құрылған: Мысалы:

Үйір – үйір үйректі,
Үйірге кім үйретті?
Үйір-үйір үйректі,
Үйірге өзім үйреттім.

Жаңылтпаштар көбінесе әрі тіл ширату, әрі дүние таныту, әрі білім беру, тәрбиелеу мақсатында жазылады. [2, 17]

Балалар бақшасында өтетін тақырыптық және мерекелік, той – думандық кештердің бір кезеңінде жұмбақ айту мен жұмбақ айтысуды ұйымдастыра білу керек.

Жұмбақтардың дүниетанымдық, ой дамытарлық мәнімен қатар, тәрбиелік мәні де ерекше. Өйткені жұмбақ айтысу, жұмбақтарды жаттау кезінде тәрбиеленуші өзінің білім дәрежесін байқап, көп білуге талпынады.

Мақалдар – нақыл, өсиет түрінде айтылатын философиялық ой түйіндері, сөз мәйегі. Мақалдар, көбінесе өлеңдік өрнекпен, сабырлы, салмақты ырғақпен айтылады. Балалар бақшасында тіл ұстарту, тіл ширату ұйымдастырылған оқу қызметінде балдырғандарға мақал, мәтел туралы түсінік беріліп, оларды қолданудың қажеттілігі туралы айтылады. Мысалы: «Әке – тірегің, ана – жүрегің» деген мақалдың мәні, мазмұнды ондағы жеке сөздердің мағынасы туралы сұрақ – жауап тәсілін қолданып, педагог балдырғандарға ана, әке туралы тақпақтарды жаттатып, айтқызады. Осыған қарап мақал – мәтелдерді ұлтаралық, жалпы адамзаттық әдеби мұра деуге де болар еді. Баланың өмір тәжірибесі аз, сондықтан оған айтатын ақыл – насихат, өнеге – өсиет әрі әсерлі, әрі ойда қалатындай мәнді болу керек.

Мен әлемдегі ең бай, ең сұлу тілдердің бірі – қазақ тілінің құдыретіне әрдайым сенемін. Тіліміз – бірлігіміздің тірегі, халқымыздың ұлттық байлығы.» Ұлттың тілі – ұлттың ділі» демекші, қандай ұлт пен ұлыс болмасын, ең басты байлығы – ана тілі.

Тіл халықтың жаны, сәні, дәлірек айтқанда, тұтастай кескін – келбеті. Адамды мұратқа жеткізетін тіл мен ата - дәстүрі. [3, 3]

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Үйелмен және балабақша 1992
2. Халық тағылымы Ә.Табылдиев 1992
3. Тіл дамыту 2009 Алматы Ғ.З. Таубаева., К.М. Метербаева
4. Елбасы Н.Назарбаевтың Қазақстан – 2050»: «Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты Жолдауында:»

Балалардың сөйлеу дағдысын қалыптастыру

Оразбекова Т.К., №134 "Гаяһар" балабақшасы КМҚК тәрбиеші

Тіл – ұлт мәдениетінің қайнар көзі. Әр халықтың ұлттық дәстүрінің, сана сезімінің, сөйлеу, ойлау тәсілінің, мінез-құлқының, мәдениеті мен әдеп ниетінің айрықша белгілері тіл арқылы бейнеленеді. Тіл өнерінің құнын халқымыз өте биік бағалап, «Өнер алды – қызыл тіл» деген.

Егеменді еліміздің талабына сай мемлекеттік тілді меңгеру, қазіргі заманға сай білімді де, тәрбиелі ұрпақ тәрбиелеу педагогтар еншісінде. Мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеу дағдысын дамыту мәселесі бағдарламаға сай дидактикалық ұстанымдарды басшылыққа алып жүргізіледі. Әсіресе, баланы мектепке даярлауда олардың байланыстырып сөйлеуін, сөздік қорын байыту, өз ойларын басқару, түсіндіре білу жақтарына баса көңіл бөлінеді. Берілетін білім мен тәрбиелеу әр уақытта баланың өз ана тілі арқылы іске асады [1, 256.].

Мектепке дейінгі тәрбиелеу және оқыту мәселелерімен айналысқан Н.Құлжанова, Б.Баймұратова, А.Бақреденова, Х.Қожахметова,

А.Меңжанова, Ә.Әмірова, Қ.Меңдаяхова және т.б. ғалымдардың еңбектерін талдау барысында балалардың сөйлеу дағдысын қалыптастыру мәселесінің әр қырынан анықталған.

Б.Баймұратованың пікірінше, балалар жеке заттарды біліп қана қоймай, оларды жіктеп, топтап айта білуге, әр заттың қайдан, неден жасалатынын, қалай пайда болатынын түсінуге тырысатындығын айтады.

Сәбилердің дүниетанымын кеңейтіп, ойын өрістетіп, тіл байлығын жетілдіруде балабақша тәрбиешілерінің ролі ерекше. Балабақшада балаларды дұрыс сөйлей білу мәдениетіне айнала қоршаған ортамен, сондай-ақ көркем әдебиетпен таңыстыру арқылы жүзеге асырылады. Әрбір ұйымдастырылған оқу іс-әрекетінде дидактикалық ойындарды қолдану арқылы балалардың сөйлеу дағдысын қалыптастырып, қиялын шарықтатып, ойлау қабілетін ұштауға болады.

"Сөз-сөзден туады, сөйлемесе қайдан туады?" демекші. Қазіргі уақытта балалардың сөйлеу тілі кеш шығып, түсініксіз болуда. Сонымен бірге, отбасында екі тілде сөйлеуде бұл баланың сөйлеу тілін бұрмалап, кешеуілдеп шығуына әсер етеді. Баланың сөйлеу тілі оның психикасына да әсер етеді. Өзінің достарының арасында тұйықталып, аз сөйлеуге тырысады. Қоғамда өзін қолайсыз сезініп шеттетіліп қала береді. Сондықтан да ерте жастан бастап сөйлеу тілін түзету ұтымды болады.

Балалардың сөздік қорын дамытуда ойын, тапсырма жаттығулардың орны ерекше. Соның ішінде ойын баланың шын тіршілігі. Ойын балалар үшін айналаны танып, білу тәсілі. Ойындар мазмұнына қарай, өзіне тән ерекшеліктеріне қарай сюжетті-рольді ойындар, дидактикалық ойындар, құрылыс ойындары, қимылды ойындар және ұлттық ойындар болып бөлінеді. Ойын баланың тілін дамуына ықпалын тигізеді. Мысалы: Біз қазір ойын ойнаймыз. "Ненің құйрығы?", "Мен, сен, ол" "Кімде не бар?" т.с.с.

Балалардың сөйлеу дағдысын қалыптастыруда тапсырмаларды құру барысында балалардың жас ерекшеліктеріне, сөйлеу тіл мүмкіндіктеріне, - тапсырмаларды қалай түсінетініне назар аудару қажет. Тапсырмаларды ауызша және көрнекілік арқылы беруге болады.

Сөйлеу мәнерінің қалыптасқан үлгісі - тілдік тәсілдер мен сөз шеберлігін дәл орнымен қолдану деген сөз. Балабақшадағы тәрбиелеу және оқыту жұмысында балалардың тілін дамыту, сөздік қорларын дамыту, ауызша сөйлеуге үйрете отырып, үйренген сөздерін күнделікті іс-әрекет кезінде, тілдік қарым-қатынаста қолдана білуге жаттықтыру ісіне ерекше мән беріледі. Бала айналадағы өмірмен танысу нәтижесінде әр түрлі құбылыстармен бетпе-бет кездеседі. Күнделікті тұрмыста, табиғат аясында ойын, еңбек, серуен, сабақ процесінде қоршаған орта туралы жаңа сөздер үйренеді. Үйренген сөздерін күнделікті іс-әрекет үстінде қолданады.

Баланың сөздік қорын байыту, нақтылау үшін, күнделікті өмірде орынды қолдана білуі үшін жаңа сөздің мәнін, мағынасын жете түсіндіріп, белсенді сөздік қорын арттыру қажет. Ауыз әдебиеті үлгілері: мақал-

мәтел, жұмбақ, жаңылтпаш, ертегілерді, сюжетті суреттерді ойын, жаттығуларды балаларға арналған мультфильм, кинофильмдерді пайдаланып, ертегі мазмұнын қайта жаңғыртып, ондағы кейіпкерлерді сынау, сипаттау, сұраққа жауап беру әдіс- тәсілдерін қолдана отырып сөз туындату, сөйлем құрау, шығармашылықпен қысқаша әңгіме құрастыру арқылы баланың тілі дамытылады[2,32 б.].

Тәрбиеші-мұғалімдер мен ата-аналардың баланы жеке заттардың аты болып табылатын сөздерді айтуға үйретуі, сабақта сөздік жұмысын жүргізуі, сөзді құрайтын дыбыстарды дұрыс айтуға жаттықтырып, мұны тілдің грамматикалық жағын меңгеру жұмыстарымен ұдайы, бірлікте іске асырып отырады. Байланыстырып сөйлеуді жетілдіре отырып, жеке сөздердің тура мағынасы мен ауыспалы мағынасына, сөздің көп мағыналылығына, яғни сөздің семантикалық жағына көңіл бөліп отырудың да маңызы ерекше. Ұқсас және біртекті заттарды атайтын жалпы есімдерді (киім, жеміс, тағам, мүлік, мал т. б), антоним, синонимдерді, салыстыру мағынасын беретіні бейнелі көркем сөздерді үйретудің де рөлі зор.

Тіл дамытуды қалыптастыруда қарым-қатынас маңызды құрал болып табылады. Сөйлеу іс- әрекетін қалыптастыруда баланың айналасындағы адамдармен өзара қарым - қатынасы тілдік белгілер жүйесі арқылы жүзеге асатын күрделі процесс болып табылады.

Мектеп жасына дейінгі бала тілді үлкендерден үйренеді. Сөз – педагогтың еңбек құралы. Баланың ой – өрісін кеңейту, ақыл – ойын дамыту, мінез – құлқын, еркін тәрбиелеудің бірі – тәрбиешінің сөзі арқылы іске асады. Қоршаған өмір тіршілігімен бөбектерді таныстырып, білім беруде баланың нені қай дәрежеде ұққанын, нені есіне сақтағанын байқау, жалпы құралмен: ойыншықпен түрлі затпен, оқу құралымен, суретпен көрсетіп балаға үйретуде педагогтың әбден төселген сөйлеу дағдысы, сөйлеу мәнерінің қалыптасқан үлгісі болады. Мектеп жасына дейінгі балалардың сөздік қоры, сөйлеу мәнері, сөз сарыны соларға еліктеу арқылы қалыптасады. Сондықтан тәрбиешінің сөздік қоры бай, тілі орамды, стилі жатық, дыбыстау мәдениеті өрісті де өрелі болғаны абзал. Қызықты әңгіме, ертегі, өлең, тақпақтарды мақамдап айту- халық шығармашылығын ұрпақтан – ұрпаққа жеткізудің дәстүрлі тәсілі болып келді.

Бала тілінің дамуы, негізінен, эмоциялық ортаға, әр баланың отбасында қалыптасқан әке мен шешенің, әже мен атаның, үлкен мен кішінің қарым-қатынасына тікелей байланысты. Баланың өзге жұртпен қарым-қатынасы, амандасуы, үлкен-кішімен сөйлесуі- бәрі-бәрі отбасынан басталады. Оның алғашқы ұстазы ата-анасы, тетелес ағалар мен әпкелері. Олар мен күнбе-күн араласу, сөйлесу арқылы баланың тілі күн санап жетіле береді. Адамның тілі неғұрлым бай болса, ойы да неғұрлым кең болады. Сондықтан бала тілін кішкене күнінен әдебиеті мен көркем шығармалардан үзінділер оқып таныстырудың маңызы зор.

Бүгінгі техникалық мүмкіндіктер дамыған заманда білім беру мекелерінің де, ата-аналардың да балалардың сөйлеу дағдысын қалыптастыру мүмкіндіктері кеңейді. Балалардың сөйлеу дағдысының қалыптасуына теледидар, интернет арқылы көрген ертегілері, қойылымдар, ойындар мен түрлі бағдарламалар өз септігін тигізіп жатар. Бала тілінің дамуы ата-ананың баланы жалғыз теледидар не компьютер алдына отырғызып, ғаламтордан түрлі бағдарламалар мен фильмдерді көруіне жағдай жасаумен емес, керісінше, ертегілерді бірге көріп, не болмаса ертегіні ата-ана өзі оқып беріп, баланың ертегіні түсінгенін, я түсінбегенін байқап, сұрақтарына жауап бергенде ғана нәтижелі болады. Сондықтан әрбір ата-ана өз баласының мүмкіндігін, жас ерекшелігіне тән сөздік қорын жетілдіріп отыруға тырысуы тиіс.

Баланың тілін дамыту жұмысың негізгі мазмұны – сөздің жалпы ұғым беретін жағын меңгеруге көңіл бөліп, ойлау қабілеттерін дамыту, өз ойын еркін жеткізуін, қоршаған орта мен айналасындағы адамдармен еркін қарым-қатынасқа түсу, сөйлеу қабілеттерін қалыптастыру.

Сонымен қатар, балалардың сөйлеу дағдыларын қалыптастыру төмендегідей нақты міндеттерді орындағанда жүзеге асырылады:

1. Баланың сөздік қорын қалыптастыру, оны белсенді түрде байыту;
2. Бала тілінің дыбыстық жағын жетілдіру, мәнерлі де мәдениетті сөйлеуін тәрбиелеу;
3. Тілдің грамматикалық жағын қалыптастыру, грамматикалық формалардан ауытқымай сөйлеуге машықтандыру;
4. Ауызекі сөйлеу тілінің қалыптасып, дамытылуын іске асыру;
5. Өз ойын монологты түрде байланыстыра жеткізе білуге үйрету;
6. Көркем сөзге баулу;
7. Сауаттылыққа үйрету.

Сөйлеу дағдысын дамыту әдістеріне жатады: балаға айналадағы өмірді бақылату, бақылай білуге үйрету. Сурет көрсетіп әңгімелесу. Фильмдер көрсету және оны талдау. Көркем әдебиет шығармаларын оқып, тыңдату. Осының бәрінде бала білетін және жаңадан үйренетін сөздер түсіндіру; түрлі жаттығу жұмыстары арқылы бекіту.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Баймұратова Б. Мектеп жасына дейінгі балалар тілін дамыту методикасы. 2-6 жас аралығы. Алматы: Рауан, 1992.
2. Л.П. Федеренко, Г.А.Фомичева, В.К. Лотарев, Мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамыту методикасы. А., «Мектеп», 1981, 244 б.

Инклюзивное образование детей с нарушением зрения в дошкольной организации

*Перина А.В., КГКП детский сад «Ертөстік»
воспитатель*

Одной из задач Государственной программы развития образования и науки Казахстана на 2016-2019 годы является совершенствование системы инклюзивного образования. В рамках этой программы до 2019 года доля детей, охваченных инклюзивным образованием, от общего количества детей с ограниченными возможностями в развитии должна составить 50%. Пока в стране появились только первые примеры обучения детей с ограничениями в развитии в дошкольных организациях. Детский сад «Ертөстік» один из таких примеров.

В настоящее время многие понятия и принципы, связанные с инклюзией получили четкое определение и прочно вошли как в научный обиход, так и бытовой язык. Инклюзивное (включенное) образование - термин, используемый для описания процесса обучения детей с особыми потребностями в общеобразовательных школах. В его основу положена идеология, которая исключает любую дискриминацию учеников, но, в то же время, создает особые условия для детей, имеющих особые образовательные потребности. Эта теория признает, что все дети могут полноценно учиться, а их отличительные особенности достойны уважения [1, с 13].

Интегрированное (совместно с нормально развивающимися сверстниками) обучение предполагает овладение ребенком с отклонениями в развитии общеобразовательным стандартом в те же (или близкие) сроки, что и здоровыми детьми. Исследования показывают, что интегрированное обучение может быть эффективным для части детей с отклонениями в развитии, уровень психофизического развития которых соответствует возрастной норме или близок к ней[2, с 713]. В нашем детском саду слабовидящие дети не только совместно пребывают в дошкольном учреждении, но и получают полный объем знаний, умений и навыков в соответствии с Типовой программой. Совместное пребывание и общение со сверстниками, взаимопомощь, которую дети оказывают друг другу очень положительно, влияет на их развитие, социальную адаптацию в обществе.

Зрение – самый мощный источник знаний об окружающем мире, о явлениях происходящих вокруг. Дети с нарушением зрительной функции испытывают некоторый дискомфорт, неуверенность, раздражительность, нарушение осанки, затруднение ориентировки в пространстве, что приводит к гиподинамии и закомплексованности, поэтому глаза ребёнка заслуживают особого внимания и бережного отношения. Особенно сегодня актуально говорить о тех перегрузках, которые испытывают глаза, сидящего у компьютера и телевизора ребёнка. [3, с 374-377]

Коррекционная работа с детьми, имеющими нарушение зрительных функций, начинаются далеко за пределами дошкольного учреждения, а именно в семье. Поэтому сотрудники нашего сада проводят массу мероприятий по работе с родителями в данном направлении. Правильное воспитание и отношение родителей к детям имеют большое значение для

их всестороннего развития. Помогаем родителям найти правильный подход к своему ребенку, чтобы не лишать его самостоятельности и не навредить своей гиперопекой, окружить его вниманием, заботой, любовью не забывая о том, что ребенок это член семьи, а не ее центр, чтобы не вырастить собственника и эгоиста. На первом родительском собрании обязательно подчеркиваем важность того что, чтобы сохранить остаточное зрение, следует соблюдать режим дня, питания, отдыха ограничивать время просмотра телепередач, игры на компьютере. С родителями проводятся индивидуальные консультации различных специалистов: логопеда, психолога, врача-офтальмолога, ежедневно с родителями работают воспитатели, имеющие высокую профессиональную подготовку и огромный опыт. Взаимодействие с родителями слабовидящих детей является одной из важнейших задач в коррекционной работе, налаженный полноценный контакт с родителями, приводит к более успешным результатам воспитанников. На начальном этапе, когда сформирована группа детей родителям воспитателями предлагается консультирование по теме “Особенности развития детей с нарушением зрения”, “Некоторые особенности работы с детьми” происходит знакомство родителей с режимом дня и т.д. Следующим этапом проводятся индивидуальные консультации с врачом-офтальмологом, который разъясняет родителям особенности состояния зрения их ребенка, диагноз и рекомендует необходимые медицинские назначения. Это может быть аппаратное лечение, комплекс упражнений и занятий с ребенком, ношение заклеек и очков. В домашней обстановке родители должны придерживаться этих назначений.

Усиленная коррекционная работа ведется специалистами детского сада. Воспитатели строят свою работу, опираясь на рекомендации врача-офтальмолога, тифлопедагога, медицинской сестры ортоптистки.

В рекомендациях, составленных специалистами ПМПК отражены офтальмо-эргономические условия, которые необходимо обеспечить слабовидящему ребёнку в образовательной организации:

- время непрерывной зрительной работы,
- вид плоскости (горизонтальная, наклонная, вертикальная) для работы,
- место ребёнка за партой относительно расположения классной доски и демонстрационных мольбертов;
- расположение источника света относительно посадки ребёнка за партой с учётом состояния его световой и темновой адаптации;
- комплекс зрительной гимнастики по снятию зрительного напряжения;
- допустимые физические упражнения и виды нагрузки;
- специализированные технические средства (в том числе тифлотехнические) индивидуального пользования

(например: тифлофлешплеер, портативный электронный увеличитель, и т.п.).

Идя в ногу со временем, в своей работе используем электронные гимнастики для глаз. Тифлопедагог проводит индивидуальную работу с детьми, имеющими низкую остроту зрения и т.д. Немаловажным фактором является психологическая готовность слабовидящего ребёнка к обучению среди нормально видящих детей. Высокий уровень интеллектуального развития ребёнка с нарушением зрения не является гарантией его хорошей социальной адаптации в новом коллективе. Однако дети, посещавшие наш детский сад и имевшие позитивный опыт общения с нормально видящими сверстниками, как правило, в школе проблем с адаптацией не испытывают.

Только совместная работа врачей, психолога, логопеда, воспитателей и родителей приводит к положительному результату в коррекции зрительной функции и адаптации в обществе и следовательно к всестороннему развитию ребенка.

Литература:

1. Бубякина Дана. Инклюзивное образование: проблемы, поиски, решение: [Научно-практическая конференция "Инклюзивное образование: проблемы, поиски, решения" / Дана Бубякина // Эхо столицы. – 2011. – 23 сентября. – С. 13

2. Минина О. Г., Данилова Е. А., Рочева Н. И., Коневская Е. В. Специфика психологической реабилитации незрячих и слабовидящих детей // Актуальные проблемы психологической реабилитации лиц с ограниченными возможностями здоровья: Материалы международной научно-практической конференции (5 – 6 декабря 2011, Москва). – С. 459-462 / М.: МГППУ, 2011. – 713 с.

3. Пугачев А.С. Инклюзивное образование // Молодой ученый. — 2012. — №10. — С. 374-377.

Квалиметрия как универсальный инструмент оценки качества деятельности дошкольного образовательного учреждения

*Петрова С.А., КГКП «Я/сад №63 «Мәлдір»
методист*

*Платунова Т.Н., КГКП «Я/сад №63 «Мәлдір»
воспитатель*

На современном этапе развития в Республике Казахстан происходят глубокие социально-экономические преобразования, которые требуют новых подходов к системе дошкольного образования и поиска новых эффективных форм организации учебного процесса. Это своевременно нашло отражение в Стратегической программе «Казахстан-2050»,

Государственной программе развития образования в Республике Казахстан на 2016-2019 годы, Законе РК «Об образовании», и других основополагающих нормативных документах и подзаконных актах. В данных нормативно-правовых документах заложены концептуальные основы модернизации системы дошкольного образования в Республике Казахстан.

Целью модернизации системы дошкольного воспитания и обучения является обеспечение равного доступа к качественному дошкольному воспитанию

Квалиметрия – наука об измерении и количественной оценке качества всевозможных предметов и процессов.

О педагогической квалиметрии заговорили в начале 70-х годов. Термин «квалиметрия» - означает направление педагогических исследований, главным содержанием которого являются измерения и оценки качества педагогических параметров и характеристик.

Оценка качества дошкольного образования довольно сложная и актуальная проблема. И к ней сейчас появился устойчивый интерес. Существует много инновационных технологий, при помощи которых мы можем оценить качество образовательного процесса. технологии эти успешно развиваются и вот сегодня мы хотим представить один из инструментов оценивания качества образовательного процесса- это шкалы ЭКЕРС.

Эффективной оценкой качества дошкольного образования может стать широко используемый в мировой практике инструмент оценки среды дошкольного образования шкалы ECERS-R (Экерс). Этот инструмент был разработан в 1980 году в университете Северной Каролины (США), впоследствии он был модифицирован в 2005 году, а позже совместно с британскими специалистами была создана дополнительная шкала, делающая акцент на подготовке детей к освоению учебных умений Экерс – Е (2010 г.). Для дошкольного образования это шкалы ECERS – R.

Перевод и адаптация текста шкал в России проводились в рамках проекта Всемирного банка под руководством Тиграна Шмиса и Елены Юдиной.

Шкалы Экерс – Р разработаны для комплексной оценки качества образовательной деятельности ДОО для детей от 2,5 до 5 лет. Адаптированного перевода для других возрастных категорий детей дошкольного возраста пока нет.

При всем обилии показателей и индикаторов, шкала представляет собой инструмент с четко определенной системой ориентиров.

Для комплексной оценки используется семь подшкал.

1.Предметно-пространственная среда; 2.Присмотр и уход за детьми; 3.Речь и мышление; 4.Виды детской активности; 5.Взаимодействие; 6.Структурирование образовательной деятельности; 7.Родители и персонал;

Каждая шкала имеет свои индикаторы. Каждая позиция оценивается индивидуально по 7-балльной шкале: 1 балл – неадекватно, неудовлетворительно (из ряда индикаторов есть хотя бы один); 3 балла – минимально; 5 баллов – хорошо; 7 баллов – отлично.

В мае 2017 года на базе КГКП «Я/сада №63 «Мөлдір» проходил семинар методистов дошкольных организаций, где были рассмотрены вопросы связанные с инновациями в области оценки качества дошкольной организации. Большое внимание было уделено международному опыту использования шкал. Была проведена практическая работа. Участники семинара смогли убедиться в объективности данного инструмента. Была проведена экспертиза 14 групп детского сада в реальном времени. В течении всего времени они наблюдали за воспитательно-образовательным процессом в детском саду. В результате была получена оценка качества образовательного процесса КГКП «Я/сада №63 «Мөлдір».

Анализируя эти профили, мы выявили проблемные зоны в данных группах, что непосредственно помогло при организации учебно-воспитательного процесса в этих группах.

Исходя из вышеизложенного, мы пришли к выводу, что предложенная шкала ECERS – R информативна и достаточно удобна для использования в работе. В результате работы были получены данные, которые указывают как на сильные, так и на слабые стороны в работе дошкольной организации, которые возможно улучшать, используя административный ресурс или работая над повышением профессиональной компетентности сотрудников ДО. Так же мы выяснили, что инструмент хорошо сбалансирован, поскольку собирает информацию с уровня фактов, на основании которых формируется общая оценка качества среды. Субъективность оценки минимальна, благодаря множеству пояснений к каждому из индикаторов.

Оценка качества среды, проводимая с помощью ECERS, позволяет ответить на следующие вопросы:

- Насколько среда создает условия для эмоционального благополучия ребенка?
- Насколько дети активны в процессе обучения? Какие условия созданы для стимулирования детской любознательности и учения?
- Насколько соблюдается баланс во взаимодействии взрослых и детей?
- Как среда способствует развитию творческого и критического мышления детей?

В целом можно сказать, что подобные исследования позволяют сравнить Дошкольную Организацию по качеству дошкольного образования, а также выявить национальные особенности и приоритеты в этой сфере.

В настоящее время существуют следующие перспективы использования шкал ECERS:

- Создание системы внешнего независимого аудита. В этом случае оценка проводится только по запросу образовательной организации, которая хочет получить внешнее экспертное заключение о качестве образования.
- Проведение развивающих семинаров по результатам внешней оценки. О продуктивности таких семинаров, которые проводятся с командой детского сада с участием внешних экспертов, проводивших ECERS.
- Проведение кросс-культурных исследований, которые позволят сопоставить качество дошкольного образования в Казахстане и за рубежом.

Качество дошкольного образования не должно сводиться к результатам, которые демонстрирует ребёнок. Разработка системы оценки качества деятельности дошкольного образования на основе ГОСО должна основываться на активности ребенка как полноценного участника образовательных отношений, создание социальных и материальных условий для психологического комфорта, поддержки детской инициативы, сетевом взаимодействии участников образовательных отношений.

Литература:

1. Азгальдов Г.Г., Азгальдова Л.А. Количественная оценка качества (Квалиметрия). Библиография. – М.: Изд-во стандартов, 1971.
2. Басовский Л.Е., Протасьев В.Б. Управление качеством: Учебник. - М: ИНФРА-М, 2001.
3. Калейчик М.М. Квалиметрия: учебное пособие. – М.: МГИУ, 2003.
4. Сафонова О.А. Мониторинг качества образования в дошкольном образовательном учреждении «Управление дошкольного образования». – №6, 2002. – 96 с.
5. Хармс Т, Ричард М. Клифорд, Дебби Крайер «Шкалы для комплексной оценки качества образования в дошкольных образовательных организациях. ECERS-R»

Управление дошкольным образованием через реализацию образовательных областей

*Платонова Л.Б., КГКП я/с №146 «Балауса»
директор
Тур О.В., КГКП я/с №146 «Балауса»
методист*

В эпоху глобализации построение развитого казахстанского общества невозможно достичь без формирования конкурентоспособной личности, не только готовой к постоянно меняющимся экономическим условиям, но и способной стать движущей силой ускоренного процесса экономической, социальной и политической модернизации страны.

Государство делает сегодня одно из самых ценных вложений капиталовложение в образование молодого подрастающего поколения, при этом, осознавая, что обучение начинается с рождения, и образование детей дошкольного возраста является важным компонентом базового образования, особенно в период перехода всей образовательной системы республики на двенадцатилетнее обучение.

Во всем мире известно, что успех школьного обучения и последующий жизненный успех детей в огромной степени зависит от развития их базовых социальных и творческих способностей в возрасте 3-6 лет. В последующем это не может быть не компенсировано. В 7 раз превышает первоначальные затраты экономическая отдача средств, вложенных в дошкольное воспитание.

Содержание дошкольного образования ориентировано не только на формирование будущих взрослых, но и стремление приносить удовольствие детям. Успешно преодолев многие экономические и социальные проблемы, Казахстан ставит перед собой долгосрочные задачи поступательного человеческого развития и вхождение в число 50-ти конкурентоспособных стран мира.

В связи с этим, наметилось немало положительных тенденций в развитии системы дошкольного образования и предшкольной подготовки. Создаются разные типы, виды, профили дошкольных организаций, происходит смена ранжированного места дошкольных организаций. На первое место, исходя из социальной экономической и ситуаций, ставятся функции признания самооценности дошкольного детства и полноценного развития ребенка, охраны здоровья и жизни, а не традиционно рассматриваемая функция подготовки детей к обучению в школе.

Общеизвестно, что дошкольный возраст быстропроходящий период детства. Успех школьного обучения и следующий жизненный успех детей в огромной степени зависит от развития их базовых творческих и социальных способностей в возрасте 3-6 лет. В последующем это не может быть ничем компенсировано.

Вполне очевиден тот факт, что в первые годы жизни ребенка закладываются основы его будущего физического, социального и эмоционального развития. Дети, не получившие должного внимания и развития до 6 лет, во всей последующей жизни могут не раскрыть природный потенциал полностью. Это обстоятельство заставляет принимать все возможные и консолидировать все социальные активы нашего государства для обеспечения доступности образовательных программ для качественного раннего образования.

Право детей на дошкольное воспитание и обучение реализуется в дошкольных организациях и действует в статусе Государственного образовательного стандарта дошкольного воспитания подготовленного в целях внедрения Государственной программы развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 годы, в которой поставлена задача

трансформации содержания образования от знание центристского к «компетентностному», ориентированному на результат.

В нем сформулированы основные требования к условиям пребывания детей в ДО, а обеспечение качества образовательных услуг рассматривается как соблюдение требований к программному обеспечению образовательного процесса и педагогическим технологиям, характеру взаимодействия взрослого и ребенка, а также к развивающей среде ДО. В этом случае в качестве целей образовательного процесса могут быть приняты легкодиагностируемые блоки прогнозируемых

М.М. Поташкин в пособии «Управление качеством образования» оценивая деятельность руководителей образовательного учреждения по целеобразованию отмечает существенные недостатки и причины этих недостатков автор видит в «сложившимся и укоренившимся в сознании стереотипе ставить цели неконкретно так, что невозможно определить, достигнуты они или нет». Мы подтверждаем наличие проблемы, однако подчеркиваем, что причины ее заключаются в несовершенстве профессиональных умений целеобразования у руководителей и педагогов в массовой практике образовательных учреждений. Причем в том, что явление несовершенства целеобразования в деятельности системы является массовым, ничего удивительного нет, никто не занимается этой проблемой целенаправленно. Для успешного функционирования ДО необходимо конкретизация всех педагогических и управленческих целей. Для уточнения этого положения хочется определить понятие «целеобразование». Целеобразование это составная часть педагогической (управленческой) деятельности, которая заключается в построении иерархии (таксономии, дерева) целей. Характерно, что крупные по своим масштабам задачи не могут в принципе быть конкретными. Задачи должны постепенно конкретизироваться по мере их уменьшения. То есть на вершине дерева целей они неконкретны, глобальны, а вот «листочки» этого дерева целей должны быть технологичны. Мелкие задачи должны быть поставлены так, чтобы любой эксперт мог бы однозначно сказать, выполнена эта задачи или нет. Тоже можно сказать и об управленческих задачах.

Это положение лежит в основе деятельности целеобразования, и никакие ухищрения (указания даты выполнения, уточнение критериев успешности выполнения задач) не могут сделать глобальную задачу конкретной. Надо всегда помнить, что желаемый результат (цель) может быть достигнута только спустя время. Для правильной постановки цели руководитель должен уметь прогнозировать результаты образовательного процесса, думать о постоянном развитии ДО.

Новые подходы к организации педагогического процесса и управления заложенные в проектах Стандартов позволят:

1) избегать организации фронтальных занятий, как несоответствующих ведущему виду деятельности в дошкольном возрасте;

2) вести фиксированное наблюдение за развитием ребенка, делать соответствующие выводы, прогнозировать его продвижение;

3) творчески подходить к организации педагогического процесса.

Новые Стандарты по содержанию качественно отличаются от предыдущего: в предыдущем жестко регламентировалось содержание дошкольного образования, так как он был нормативным документом и предназначался для педагогов. Дошкольное образование понималось как узкая подготовка детей к школе. В новом варианте дошкольное образование понимается как обязательный период личностного развития ребенка, формирования у него важнейших ключевых компетенций и жизненных навыков, необходимых для эффективной оптимизации школьного опыта и успешной социализации в обществе.

В новых Стандартах цель и задачи дошкольного образования сформулированы как система ожидаемых результатов в форме ключевых компетенций и критериев оценки.

Впервые, учитывая реалии времени и социально-экономическую ситуацию в Казахстане, в структуру дошкольного образования введены новые модели дошкольных организаций. Семья как первичный социальный институт воспитания и развития ребенка также решает вопросы дошкольного образования.

Возрастная периодизация детей от 0 до 6 лет дана на основе учета этапов естественного психологического и физиологического развития детей. Данная возрастная периодизация сегодня наиболее актуальна в мировой психологической науке.

Литература:

1.Бондаренко А.К., Поздняк Л.В., Шкатулла В.И. Заведующий дошкольным учреждением./под ред. А.К. Бондаренко. – М.: Просвещение, 1984. – 176с.

2.Виноградова Н.А. Управление качеством образовательного процесса в ДОУ./ Н.А. Виноградова. – М.: Айрис-пресс, 2006 .- с 192с.

3.Третьяков П.И., Белая К.Ю. Дошкольное образовательное учреждение: управление по результатам./П.И. Третьяков, К.Ю. Белая. – 2-е издание, переработанное и дополненное. – М.: ТЦ Сфера, 2007. – 240 с.

Художественное творчество как альтернатива компьютерным играм

Пономаренко О.В., КГКП д/с «Толағай»

В последние годы компьютерные игры стали неотъемлемой частью детского досуга. Большинство людей, уже не мыслит жизни без компьютера. Компьютер, конечно, облегчает нам жизнь, но смысл жизни к нему не сводится. Мир компьютерных игр так заманчив, красочен, а главное моден. Кто может устоять перед таким соблазном? [3, с 2-5] Вот и

наши дети, все свободное время просиживают за мониторами компьютеров или «гаджетов». Конечно, польза компьютера неоспорима, но его влияние на ребенка может быть и отрицательным. Компьютер оказывает и негативное воздействие, длительное сидение за компьютером приводит к напряжению детскую психику и тело. Страдает зрение, появляется сильная переутомляемость. Электромагнитное излучение пусть не большое, но накапливается в организме и вредит здоровью. А так же различные компьютерные игры вредят детской психике. Компьютерные игры приводят к постоянному возбуждению участков мозга, отвечающих за удовольствие. В итоге ребенку хочется получать удовлетворение как можно дольше, а это уже настоящая зависимость, сравнить которую можно даже с наркотиками. Из-за долгого сидения за монитором появляется трудности и в общении с другими людьми. Замкнутые, стеснительные дети, которые имеют определенные трудности в общении, играя в компьютерные игры, еще больше замыкаются в себе.

Что же делать? И есть ли альтернатива компьютерным играм?

Да есть. Одно из многих занятий, это художественное творчество. Творчество - прекрасная альтернатива виртуальному миру. Кроме того, что оно гораздо полезнее для развития, оно подразумевает живое общение со сверстниками и не только.

Творчество - особый уровень деятельности, в процессе которой создается качественно новые материалы и духовные ценности. В процессе творчества человек вкладывает в исходный материал некие несводимые к трудовым операциям или логическому выводу возможности и выражает свое эмоционально-ценностное отношение к окружающему миру к другим людям и самому себе. [2, с 5-6] Одно из направлений творчества - это художественное. К художественному творчеству относятся архитектура, скульптура, графика, живопись, и декоративно прикладное искусство. Занимаясь изобразительной деятельностью, дети развивают такие стороны личности, которые не могут формироваться в других видах деятельности. Изобразительная деятельность воспитывает и развивает у детей, эстетическое отношение к окружающему, умение видеть и чувствовать прекрасное, художественный вкус, образное мышление, воображение и творческие способности.

В настоящее время в нашей жизни происходят различные ситуации, в разрешении которых человек самостоятельно находит решение. В компьютерных играх все наоборот. Содержание игр линейное, подразумевает использование одного или нескольких способов решений. В итоге детский кругозор существенно сужается, фантазировать и воображать что-либо вообще нет смысла.

Если ребенок долгое время сидит за компьютером, то начинает смотреть на окружающую действительность с агрессией и жестокостью и не замечает реальность.

В свое время было проведено исследование под названием «Рисунок всего мира». Были собраны две группы детей: одни не зависели от компьютера, а другие днями просиживали возле монитора. В итоге первая группа нарисовала яркий и красочный мир, с изображением деревьев, людей, солнца. А вот в рисунках второй группы четко прослеживались признаки повышенного беспокойства, жестокости и страха. Некоторые дети даже изображали оружие и мертвецов.

Детское восприятие очень страдает от компьютерных игр. Дело в том, что дети очень любят переносить в реальность те действия, которые видят на экране или мониторе. В итоге в голове у малыша происходит не сопоставление виртуальных и реальных событий.

Изобразительное искусство, наоборот, развивает гармоничную личность ребёнка, его эмоциональную сферу, умение понимать прекрасное в природе, во взаимоотношениях с другими людьми. Посредством восприятия изобразительного искусства у детей формируются представления об идеалах современников, о культуре прошлых эпох и нового времени.

В процессе изобразительной деятельности сочетается умственная и физическая активность. Для создания рисунка, лепки, аппликации необходимо приложить усилия, осуществлять трудовые действия, овладеть определенными умениями и навыками. Основное значение изобразительной деятельности заключается в том, что она является средством эстетического восприятия.

Изобразительная деятельность реализует развитие больших возможностей, которыми наделила человека природа. Дети очень рано начинают проявлять интерес к изобразительной деятельности. Их привлекают не только действия с изобразительными материалами, но и результаты этой деятельности. Малыша восхищает след от карандаша, измененная форма пластилина, в них он видит знакомые образы окружающего мира. А в компьютере нет ничего того, чтобы ребенок мог бы ощутить, слепить, придать форму, изменить ее именно руками.

Очень часто родители, дабы хоть чем-то занять ребенка, просто усаживают его за телевизор или компьютер, и даже не догадываются, что это приводит к развитию детского одиночества. Изобразительная деятельность, наоборот, увлекает не только детей, но и взрослых, тем самым толкая их на общение между собой.

У ребенка, который играет долгое время в компьютерные игры, страдает мелкая моторика рук, щелканье кнопок клавиатуры и мыши не может этому способствовать. Руки детей ослабевают, при этом теряют навыки и умения физического труда. В итоге ребенок не может сжать пластилин, правильно держать ручку или карандаш и тем более выполнить аппликацию.

В процессе занятием художественным творчеством развивается зрительно-двигательная координация, ручная умелость к письму. Этот вид

деятельности их увлекает и радует. Изобразительная деятельность включает в себе большие возможности. Она является средством умственного, эмоционального, эстетического и волевого развития детей. В процессе этой деятельности совершенствуются все психические функции: зрительное восприятие, память, мыслительные операции. А развитие мелкой моторики руки развивает мышление и речь, ведь рука, по словам Канта, является выдвинутым вперёд мозгом человека. Рука познаёт, а мозг фиксирует ощущения и восприятия, соединяя их в образы и представления [1, с 68], чего нельзя добиться при игре на компьютере.

Но разве среди большого количества компьютерных игр совсем нет полезных, хороших?

Есть. Такие игры как совмещение цвета, воссоздание по памяти картинки, составление предметов из геометрических фигур, обучающие игры, энциклопедии, интерактивные книги и не только – развивают память, логику и мышление.

Дети наше будущее! И порой мы забываем, что на самом деле дети, прежде всего – наше настоящие. Прямо сейчас наши дети существуют, общаются с миром, требуют внимания и поддержки. Мы все хотим, чтобы дети добились большого успеха в своей жизни. И именно от нас взрослых зависит, как сложится судьба каждого маленького человечка, а значит и нового поколения нового мира.

Выбор за нами!

Литература:

1. Лыкова И.А., Буренина А.И. Талантливые дети: индивидуальный подход в художественном развитии (книга для педагогов и родителей). – М.: Издательский дом «Цветной мир», 2012. – 144 с.

2. Медведева И.Я., Шишова Т.Л. Ребенок и компьютер: сб. материалов Миронова и др.; Христианская жизнь, 2007, - 320с.

3. Яковлева Е. В. Как влияет изобразительная деятельность на всестороннее развитие ребенка [Текст] // Актуальные задачи педагогики: материалы VII Междунар. науч. конф. (г. Чита, апрель 2016 г.). — Чита: Издательство Молодой ученый, 2016. — С. 67-70.

4. <https://supermams.ru/vliyanie-kompyutera-na-rebenka.htyx>

5. <http://stcmp.ru/stati/itai3Vii>

Мотивация педагогического коллектива к инновационной деятельности

Пылева В.В., Зиннурова З.Р., КГКП « я/с № 63 «Мәлдiр»

Дошкольное учреждение сегодня - это сложный организм, стремящийся к совершенствованию, развитию, ищущий новые возможности, создающий необходимые условия для удовлетворения

потребности ребенка, семьи, общества, обеспечивающий условия для творческой, профессиональной работы педагогов, отвечающей самым современным требованиям.

В Концепции модернизации дошкольного образования важнейшим направлением деятельности образовательных учреждений названо создание условий для достижения нового качества образования. Оно во многом зависит от того, насколько эффективно осваиваются инновации, способствующие качественным изменениям деятельности образовательных учреждений. В настоящее время, практически каждое дошкольное учреждение включено в сферу инновационной деятельности. Когда о дошкольных учреждениях говорят, что они работают в режиме развития, это значит, что они занимаются нововведениями.

Педагоги дошкольных образовательных учреждений всегда отличались особой восприимчивостью ко всему новому. Развитие общеобразовательной практики способствует проявлению творческого, инновационного потенциала работников ДО. В настоящее время в сферу инновационной деятельности включены уже не отдельные дошкольные образовательные учреждения и педагоги-новаторы, а практически каждое учреждение. Инновационные преобразования приобретают системный характер. Каковы же причины столь массового в дошкольном мире явления, как инновация? К основным из них относятся:

- необходимость активного поиска путей решения существующих в дошкольном образовании актуальных проблем;
- стремление педагогических коллективов повысить качество предоставляемых населению образовательных услуг, сделать их более разнообразными и тем самым сохранить конкурентоспособность каждого ДО;
- подражание другим дошкольным учреждениям, интуитивное представление педагогов о том, что нововведения улучшат деятельность всего коллектива;
- постоянная неудовлетворенность отдельных педагогов достигнутыми результатами, твердое намерение их улучшить, потребность в причастности к большому, значимому для всех делу;
- стремление недавних выпускников педагогических вузов, слушателей курсов повышения квалификации реализовать полученные знания;
- возрастающие запросы отдельных групп родителей к уровню образованности своих детей;
- конкуренция между дошкольными образовательными учреждениями.

Потребность в инновациях возникает тогда, когда появляется необходимость разрешить какую-то проблему, создается противоречие между желаемым и реальным результатами.

На сегодняшний день актуальным в отношении управления коллективом остается определение мотивации труда. Это стремление работника удовлетворить свои потребности, получить определенные блага путем трудовой деятельности.

Актуальность исследования на социально – педагогическом уровне обусловлена процессами модернизации и реформирования отечественного образования. Данные изменения, в первую очередь, затрагивают взаимоотношения между руководителем и сотрудниками организации, актуализируют проблему стимулирования деятельности и др. Недостаточное внимание и нежелание руководителя решать проблемы управления мотивацией приводит к негативным последствиям: повышение уровня конфликтности, снижение мотивации персонала в выполнении своих должностных обязанностей и как следствие снижение эффективности не только одного сотрудника, но и целой организации.

Для получения четкой и ясной формулировки целей деятельности: сотрудники ДО самостоятельно определяют цели деятельности, а затем обсуждают их с коллегами на педагогических советах. При этом некоторые педагоги испытывают затруднения при формулировке целей, т. к. у них недостаточно развиты аналитические способности. Необходимость обучения основам анализа собственной деятельности возникает у педагогов, например, при квалификационных испытаниях и является важным личностным стимулом для профессионального роста.

Цели каждого работника должны поддерживаться организацией в целом. Для достижения целей профессионального роста педагогов администрация ДО использует:

- систематическое повышение квалификации;
- целевую переподготовку педагогов к работе по новым образовательным программам;
- непрерывность повышения квалификации в условиях методической работы в ДО;
- дифференцированный подход к кадрам в соответствии с их профессиональными потребностями и затруднениями;
- использование активизирующих методов и форм обучения педагогов: деловые игры («Психолого-педагогическая компетентность педагога»; «Создание модели индивидуальной карты развития ребенка», «Создание моделей оздоровительных режимов в группах ДО»), презентация опыта работы педагогов, например, «Мой город – самый лучший», «Лучшее оформление группы к Новому году», «Современный сценарий в ДО» и т.д.

Для достижения целей личностного роста сотрудников администрация ДО использует:

- ☐ проектный способ, научно – исследовательскую деятельность;
- ☐ участие в творческих группах, созданных самими педагогами (например, «педагогическая мастерская»; экспертная группа, которая

оценивает опыт работы коллег), тестирование на самостоятельность, инициативность, оценку способностей к саморазвитию, на умение работать в команде, доброжелательность.

Отобранные цели и задачи должны быть согласованы и одобрены большинством коллектива, реалистичны, адаптированы к новым условиям, повышать уровень мотивации и стимулирования, обеспечивать контроль. При управлении инновационными процессами в ДО с учетом прогноза конечных результатов основная часть этих действий обсуждается коллегиально. Самые крупные мероприятия инновационной деятельности разрабатываются групповым методом. Система методических мероприятий в коллективе должна быть подчинена главной цели — стимулированию педагогов, их теоретической подготовке к инновационной деятельности.

На сегодняшний день продолжается поиск новых форм обеспечения качества дошкольного образования. Выбор направлений в развитии дошкольного учреждения во многом зависит не только от руководителя, но также от каждого члена педагогического коллектива. В процессе изменения дошкольного образовательного учреждения меняются люди: они должны приобретают новые знания, получают больше информации, решают новые задачи, совершенствуют навыки и умения, а также часто меняют рабочие привычки и ценности.

В дошкольном учреждении развитию творческой атмосферы может способствовать активная, поставленная на научную основу деятельность психологической службы. Именно она должна помочь воспитателям в стремлении овладеть новыми знаниями, в использовании нестандартных приемов в педагогической деятельности. В любом дошкольном образовательном учреждении должна сформироваться своя система работы с педагогическими кадрами, характер которой зависит от степени сплоченности коллектива, его творческой направленности, а также профессиональной компетентности каждого сотрудника. Поэтому, приступая к инновационной деятельности, сотрудник психологической службы должен хорошо знать каждого педагога, подбирая те формы и методы работы, которые будут способствовать созданию коллектива единомышленников.

Литература:

1. Белая деятельность в ДОУ. Методическое пособие. М.: Творческий центр «Сфера», 2004.
2. Белая К. Ю. 300 ответов на вопросы заведующей детским садом. М., 2001.
3. Микляева Н.В. В детском саду. Пособие для воспитателей. «Айрис пресс», М., 2008.
4. Работа старшего воспитателя ДОУ с педагогами. М.: Творческий центр, 2004

Білім беру кеңістігіндегі тұлғаның рухани-адамгершілік құндылығын қалыптастыру

Раимбекова Д.А., КМҚК №134 "Гаяһар" балабақшасы тәрбиеші

Білім беру жүйесінің басты міндеті – жеке тұлғаның ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар негізінде қалыптасуы мен дамуы және оның кәсіби жетілуі үшін қажетті жағдайлар жасау; баланы тәрбиелеу, білім алу және жан-жақты қалыптасу, ана тілін, ұлттық салт-дәстүрлерді сақтау, ақпараттану, денсаулығын нығайту сияқты құқықтарын іске асыру болып табылады.

Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстанның әлеуметтік жаңғыртылуы: Жалпыға Ортақ Еңбек Қоғамына қарай 20 қадам» атты мақаласында білім беру жүйесін жаңғыртудың бағыттары төмендегідей қарастырылған[1, 35 б].

Қазақстандағы білім беру жүйесін жаңғырту үш басты бағыт бойынша жүргені көкейге қонымды:

1. білім беру мекемелерін оңтайландыру;
2. оқу-тәрбие үдерісін жаңғырту;
3. білім беру қызметтерінің тиімділігі мен қолжетімділігін арттыру.

Ол үшін білім беру үдерісінде бала тұлғасының дене бітімі және зияткерлік аспектілерін ғана емес, баланың жоғары рухани-адамгершілік табиғатын ашу қажет. Осы орайда жалпыадамзаттық құндылықтар мен ұлттық құндылықтарға негізделген «Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім беру бағдарламасының ролі ерекше.

Рухани-адамгершілік тәрбиесі өзіндік сананы дамытуға жағдай жасауды, жеке тұлғаның әдеп ұстанымын, оның қоғам өмірінің нормалары мен дәстүрлерімен келістірілетін моральдік қасиеттерін және бағдарларын қалыптастыруды болжайды. Рухани-адамгершілік құндылықтармен білім жүйесін дамытып қалыптастыру жаңа қоғамның дамуындағы мәні зор, маңызды бағыт[2, 21б.]. Балаларды рухани-адамгершілікке тәрбиелеу, болашағына жол сілтеу – бүгінгі қажетті, кезек күттірмес мәселе. Рухани-адамгершілікке тәрбиелеу білім берумен ғана шектелмейді. Баланың сезіміне әсер ету арқылы ішкі жан дүниесін ояту нәтижесінде оның рухани-адамгершілік қасиеттері қалыптасады. Рухани-адамгершілік тәрбиені қалай іс жүзіне асырамыз? Олар мына қағидаларды сақтағанда нәтиже береді. Егер:

-тәрбие үрдісі балалардың рухани адамгершілік қасиеттерді игеруіне бағытталса;

-балалар рухани-адамгершілік қасиеттерді қалыптастыру мақсатында әрекеттік, іскерлік дағдыларды игерсе;

-балалар жеке тұлғаның және әлеуметтік мәні бар рухани-адамгершілік қасиеттерді өз іс-әрекетінде, мінез-құлқы мен тіршілік әрекетіне көрсете алу мүмкіндігін ерікті таңдаса.

Демек, рухани-адамгершілік тәрбиесіндегі басты мәселе – баланы құрметтеу. Қазіргі уақытта Қазақстанда білім берудің өзіндік ұлттық үлгісі қалыптасуда. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында оқыту әдістерін, технологияларын тандауда көп нұсқалық қағидасы бекітілген, бұл білім педагогтарға өзіне ыңғайлы нұсқаны қолдануға, педагогикалық үрдісті кез келген үлгімен, тіпті авторлық үлгімен құруға мүмкіндік береді. В.Г.Белинский: «Тәрбие – ұлы іс, тәрбие арқылы адам тағдыры шешіледі» деген болатын. Тәрбиенің маңыздылығы сондай, біздің болашақ ұрпағымыз тәрбиеден ғана рухани байлық алып, тәрбие арқылы ғана Адам болып қалыптасады. Біздің мақсатымыз–балаларымызды мүмкіндігінше жан-жақты тәрбиелеу. Оның тәртібі, іс-қимылы, балалар және үлкендермен қарым-қатынасы балалар үшін үлгі бола отыра, педагогтың ықпалы әсерлі енеді, баланың жеке басы қалыптасады. Оның ықпалы неғұрлым белсендірек болса, баланың сезімдерін жан-жақты қамтыған сайын, олардың ерік күшін жұмылдырып, санасына ықпал етеді. Мектепке дейінгі жастағы баланың рухани-адамгершілік дамуы балабақшасы мен отбасы арасындағы қарым-қатынастың тығыздығы артқан сайын ойдағыдай жүзеге асады[3, 34].

Әрбір бала қандай да болмасын бір міндетті орындау үшін, өзіндік ерекше жағдайлар жасалады. Мәселен, ойында ұнамды әдеттер, өзара қарым-қатынастар, адамгершілік сезімдер қалыптасады, еңбекте-еңбек сүйгіштік, үлкендер еңбегін құрметтеу, сондай-ақ ұйымшылдық, жауапкершілік, парыздың сезімі сияқты қасиеттер, патриоттық сезімдер жайлы мағлұматтар. т. б. қалыптасады. Мектепке дейінгі жаста балаларды адамгершілікке тәрбиелеудің негізгі міндеттері мына жайлармен түйінделеді: ізгілік бастамасымен тәрбиелеу, балалар мен үлкендер арасындағы саналы қарым-қатынас/ тұрмыстың қарапайым ережелерін орындау/ кеңпейілдік, қайырымдылық, жақын адамдарға қамқорлықпен қарау және т.б./ Ұжымға тәрбиелеу, балалардың өзара ұжымда қарым-қатынасын қалыптастыру, Отанға деген сүйіспеншілікке тәрбиелеу, әр түрлі ұлт өкілдерін қадір тұту және сыйлау. Осылайша мейірімділіктің негізі қаланады, немқұрайдылықтың пайда болуына, құрбыларына, төңіректегі үлкендерге қалай болса солай қарауға мүмкіндігі жасалмайды. Қарапайым әдеттерді тәрбиелей отырып педагог балдырғанның бар істі шын пейілмен әрі саналы атқаруына қол жеткізеді, яғни сыртқы ұнамды мінездері оның ішкі жан дүниесін, оның ережеге деген көзқарасын айқындайды. Атақты педагог Сухомлинский; «Бала кезде үш жастан он екі жасқа дейінгі аралықта әр адам өзінің рухани дамуына қажетті нәрсенің бәрін де ертегіден алады. Тәрбиенің негізгі мақсаты- дені сау, ұлттық сана сезімі оянған, рухани ойлау дәрежесі биік, мәдениетті, парасатты, ар-ожданы мол, еңбекқор, іскер, бойында басқа да игі қасиеттер қалыптасқан ұрпақ тәрбиелеу. Ертегінің рухани тәрбиелік мәні зор. Ол балаға рухани ләззат беріп, қиялға қанат бітіретін, жас баланың рухының өсіп жетілуіне қажетті нәрсенің мол қоры бар рухани азық», деп

атап көрсеткен. Сананың қалыптасуы-ол баланың мектепке бармастан бұрын, қоғам туралы алғашқы ұғымдарының қалыптасуына, жақын адамдардың өзара қатынасынан басталады. Баланы жақсы адамгершілік қасиеттерге, мәдениетке тәрбиелеуде тәрбиелі адаммен жолдас болудың әсері күшті екенін халқымыз ежелден бағалай білген. Рухани бай адам – ең алдымен әділ, шыншыл, мейірімді, кешірімді, қанағатшыл, ақылды болады. Егер жабайы аңдар Адамға мейірімділік көрсетсе, адамдар неге бірін-бірі тәрбиелемеске? Жаңа білім парадигмасы бірінші орынға баланың білімін, білігі мен дағдысы емес, оның тұлғасын, білім алу арқылы дамуын қойып отыр. Я.А.Коменский «Тәрбиені мойындамау – адамдардың, жанұяның, мемлекеттік және бүкіл әлемнің құруы» деген болатын[4,16].

Адамгершілік құндылықтардың қалыптасуы үшін жүйелілік және тұлға лық мүшелерінің ара салмағын дұрыс айқындаудың маңызы зор. Жеке адамды әлеуметтік қатынастардың жемісі деп қарастыру, адамды бағаламауға әкеп соғады. Құндылықтар әлемі – сөздің кең мағынасында мәдениет әлемі, адамның рухани әрекетінің саласы, тұлғаның рухани байлығы өлшемін білдіретін, оның адамгершілік санасының, басымдылықтарының саласы. Әрбір мәдениеттің өз құндылықтар кешені бар. Құндылықтар адам болмысының әртүрлі формаларына деген қатынасты білдіретін адамзат мәдениеті болып табылады. Құндылықтар – өмірге, еңбекке, шығармашылыққа, адамгершілік насихаттарға, адам өмірінің мәніне деген бағалаушы қатынас. Құндылықтар – материалдық және рухани қажеттәләктерді өтеу үдерісіндегі қалыпты нәрселер. Қалыпты мәнге қайырымдылық, сұлулық, әділеттілік идеялары ие болуы мүмкін. Құндылықтар—қасиеттер. Қасиетсіз адам жануарға айналып кетеді. Оларға деген табынушылық қатынас бала кезден, ана сүтімен бірге,өзінің ана тілі арқылы,мораль негіздері ретінде, өз тарихын, мәдениетін, әдет-ғұрптары мен салт-дәстүрлерін игеру нәтижесінде орнығады. Қасиеттер адам бойына моральдық жауапкешіліктер жүктейді, сезімін айқындай түседі.

Рухани дүниесі бай, құндылығы мол, қажеттіліктері мен қызығушылықтары, талғамы, ой-өрісі кең адамдарды толық қалыптасқан, мінезі тұрақты адам дейміз. Мінездің тұрақтылығы адамның рухани-адамгершілік түсініктерінен туындайды. Ендеше, балаларды рухани-адамгершілік тәрбиесі арқылы толыққанды жетілген азамат етіп тәрбиелеу – қоғамымыздың басты мақсаты.

Қорыта келе айтарым, тұлға рухани-адамгершілік тәрбие арқылы өзінің ізгілік ұстанымдарын тәрбиелеп, ақыл-ойы мен іс-әрекеттерін ізгілік мұраттарға бағыттап, рухани көзқарасын қалыптастырады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Әмірәлиев Ш. «Рухани байлық-өмірден». – Қазақстан мектебі,№11-12.1992ж

2. Құрманбаева М. «Тұлғаны рухани-адамгершілікке тәрбиелеу». Бастауыш мектеп, №1.2005ж.

3. Қазақстан Республикасы үздіксіз білім беру жүйесіндегі тәрбие тұжырымдамасы.

4. Утебаева А. «Рухани-адамгершілікке тәрбиелеу – басты мақсат». Бастауыш мектеп, №9.2005ж.

Лэпбук в музыкальной деятельности дошкольников

*Рогожина А.А., КГКП я/с «Еркетай»
музыкальный руководитель*

Каждый педагог заинтересован в том, чтобы детям было интересно узнавать новый материал, чтобы обучение проходило увлекательно и необычно, потому что именно это является залогом успешного усвоения программы детьми.

В процессе музыкальных занятий дети овладевают определенными видами музыкальной деятельности: слушание музыки, пение, музыкально-ритмические движения, игра на детских музыкальных инструментах. Сегодня я бы хотела остановиться на слушании музыки. Ведь зачастую именно этот вид музыкальной деятельности является ведущим: в процессе пения, музыкально-ритмических движений, игре на детских музыкальных инструментах дети вынуждены воспринимать музыку, прислушиваться к ней, определять части, ритм, характер настроения, чтобы их исполнение соответствовало музыкальному произведению. Но не всегда должное внимание уделяется слушанию музыки, как самостоятельному виду музыкальной деятельности дошкольников. А ведь слушание музыки играет огромную роль в развитии музыкального восприятия, кругозора и вкуса детей.

Кроме того, в процессе слушания музыки, как самостоятельного вида деятельности, дети знакомятся с основами музыкальной грамоты. Именно здесь они узнают, что такое звук, как он образуется, почему человек слышит, воспринимает звуки, какие бывают звуки, свойства музыкального звука, знакомятся с понятиями темп, характер, ритм, мелодия и многими другими.

Для закрепления и детьми всех этих знаний, помимо музыкально-дидактических игр я использую лэпбук. Лэпбук появился в педагогике недавно. Он берет свое начало в скрапбукинге – способ оформления информации на бумаге, и пришел к нам из Америки. Преимущество лэпбука в том, что он одновременно является игрой, творчеством, способом познания информации, повторения и закрепления уже изученной информации, систематизации знаний.

Лэпбук (лепбук, lap – колени, book – книга). Если переводить дословно, то лэпбук — это книжка на коленях. Лэпбук – это творческая

тематическая папка, в которой собрана различная информация по теме, иллюстрации, творческие задания. Информация размещается в виде рисунков, небольших текстов, диаграмм. Основой лэпбука является картон или твердая бумага.

Основная цель использования лэпбука в работе с дошкольниками – систематизация знаний. Он может применяться в форме проекта, когда дети на протяжении определенного временного промежутка изучают тему, а затем, совместно с педагогом оформляют (систематизируют) свои знания в форме лэпбука. С детьми младшего дошкольного возраста лэпбук можно использовать по принципу дидактических игр. И здесь у лэпбука есть преимущество – в одной папке собраны несколько игр на определенную тему и ребенок выбирает именно ту игру, которая ему интересна. Таким образом, лэпбук является интерактивной формой занятий с детьми.

Существуют различные разновидности лэпбуков. Их разделяют по назначению: учебные, игровые, поздравительные, праздничные, автобиографические (папка-отчет о каком-то важном событии в жизни ребенка: путешествии, походе в цирк, каникулярном досуге и т.д.). По форме лэпбуки бывают: стандартная книжка с двумя разворотами; папка с 3-5 разворотами; книжка-гармошка; фигурная папка.

Тема для папки может быть совершенно любой. Как и ее сложность. Но лучше всего брать тему более узкую. Например, можно сделать лэпбук, на тему творчество П.И. Чайковского, но такая папка получится обзорной, и не сможет отразить все творчество композитора. А вот если взять тему «Детский альбом» П.И. Чайковского, то и материал будет более конкретным и структурированным. Такой лэпбук будет более продуктивным. При этом для детей младшего дошкольного возраста можно использовать и обзорные папки на большие темы, поскольку даже эта информация будет новой и интересной.

После того, как вы определились с темой, необходимо составить план: чего именно вы хотите добиться данной папкой, каких достичь результатов. Ведь лэпбук – это не просто развлечения, а учебное пособие, которое несет в себе образовательные, воспитательные и развивающие цели, и надо их четко осознать, чтобы тема была полностью раскрыта.

Следующим этапом создания лэпбука является макет. Его можно просто нарисовать на черновике, карандашом или ручкой. Здесь важно продумать, как и где будет размещен каждый элемент вашего плана, как будут решаться поставленные цели и задачи. Материал может размещаться в кармашках, конвертиках, мини-книжках, блокнотиках, тегах, выдвижных элементах.

Теперь можно переходить к созданию лэпбука. Если вы планируете изготавливать лэпбук вместе с дошкольниками, то необходимо сделать шаблоны и заготовки. Помимо этого, для изготовления лэпбука понадобится: картонная папка-основа (лист А3), ксероксная бумага (белая и цветная), ножницы, клей, скотч, декоративные элементы. Если в работе

нужны картинки – их тоже нужно распечатать и подготовить заранее. Остается вырезать детали, разместить их в папке и приклеить. Лэпбук готов. Необязательно выполнять все задания сразу. Каждый раз ребенок, начиная занятие с лэпбуком, будет видеть, и узнавать в нем что-то новое.

Для работы с детьми старшего дошкольного возраста я разработала лэпбук «Свойства музыкального звука». Цель его: обобщение и систематизация представлений о музыкальном звуке. Задачи: повышение познавательного интереса; закрепление, расширение и систематизация представлений о музыкальном звуке; обогащение и активация словарного запаса; формирование грамматически правильной речи; развитие логического мышления.

Данный лэпбук раскрывает следующие подтемы: сила звучания (Цель: закрепить знания детей о свойстве музыкального звука – силе звучания; учить правильно, определять силу звучания и ставить соответствующие знаки - *f* и *p*); высота звука (Цель: закрепить знания детей о высоте музыкального звука; учить определять и воспроизводить звуки различной высоты); длительность звука (цель: закрепить понятие о длительности звуков, а также о том, что каждая нота обозначает звук определенной длительности); тембр (цель: закрепить понятие о тембре звука; учить различать тембры различных музыкальных инструментов).

Папка может применяться в индивидуальной и подгрупповой работе (3-4 ребенка). Предварительно дети изучают свойства музыкального звука на музыкальном занятии. Работа с лэпбуком является своеобразным обобщением и закреплением знаний, полученных детьми ранее.

Лэпбук – итоговый результат совместной работы с детьми по той или иной теме. Его изготовлению должны предшествовать тематические занятия и игры, обсуждение сложных вопросов, выполнение заданий. В этом случае ребенок будет готов к изготовлению тематической папки вместе с вами, и она действительно выполнит свою роль как закрепляющего, систематизирующего дидактического и игрового пособия.

Литература:

1. Метлов Н.А. Музыка – детям: Пособие для воспитателей и муз. руководителя дет. сада/Сост. С.И. Чешева, А.П. Николаичева. – М.: Просвещение, 2001.
2. Музыка. Младшая группа. Разработки занятий. – Изд. 2-е, переработанное. / Сост. Н.Б. Улашенко. – Волгоград: ИТД «Корифей», 2005.
3. Интернет-ресурсы: <http://www.tavika.ru/2014/09/MK-lapbook.html>; <http://active-mama.com/lepbook-kak-novejshij-sposob-sistematizacii-znaniy.html>; <https://nitforyou.com/lepbook/>.

Дифференцированный подход в обучении младших школьников

Рожкова И.В., КГУ «Гимназия № 38»

учитель начальных классов

Филонова Е.П., СОШ №83 им. Г.Мустафина

учитель начальных классов

Ряд новых требований и задач выдвигает наше государство к сфере образования. Одна из основных задач – повышение общеобразовательного уровня каждого жителя нашего государства. В плане нации – 100 конкретных шагов (76. шаг Повышение качества человеческого капитала на основе стандартов стран ОЭСР) говорится о поэтапном внедрении 12-летнего образования, обновлении стандартов школьного обучения для развития функциональной грамотности [1]. «Идеалом нашего общества должен стать казахстанец, знающий свои историю, язык, культуру, при этом современный, владеющий иностранными языками, имеющий передовые и глобальные взгляды» - говорится в послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана от 10 января 2018 г [2]. И в этом плане важная роль отводится овладению функциональной грамотностью, которая служит инструментом повышения конкурентоспособности личности.

Основа функциональной грамотности закладывается в начальной школе, так как формируются четыре вида речевой деятельности – чтение, письмо, говорение и слушание, что является важным коммуникативным навыком для всех сфер обучения в начальной школе.

Ни для кого не секрет, что усвоение программного материала – это процесс индивидуальный. Одним ученикам это даётся легко, другим – труднее. Для того, чтобы процесс обучения был результативным, задача учителя состоит в том, чтобы организовать учебный процесс и определить цели на урок таким образом, чтобы каждый ученик чувствовал себя успешным. Успех ученика и результативность его обучения будет зависеть от инструментов, которые использует учитель. На наш взгляд, такой инструмент - использование дифференцированных заданий.

Дифференцированный подход к обучению обладает большими возможностями и способствует развитию познавательной деятельности каждого ученика, его активности и, что главное, самостоятельной работе на уроке. Также дифференцированный подход позволяет более рационально сочетать на уроке коллективные, групповые и индивидуальные формы работы с классом. На первом году обучения очень важно правильно организовать сочетание всех этих форм.

Коллективную работу необходимо строить таким образом, чтобы учитель смог вести учёт пробелов знаний каждого ученика. Одним из видов такой работы является работа с сигнальными карточками. На примере работы над непроверяемыми гласными в словах просим ребят

поднять карточку с той гласной буквой, которую они напишут в слове. Такой приём позволяет активизировать мыслительную деятельность каждого ученика в классе. По этим карточкам можно легко отследить, знают ли ученики словарные слова или нет, и выявить тех учащихся, ответы которых были неверными. Сигнальные карточки мы применяем также и на уроках математики (счёт в пределах 10, при изучении таблицы умножения). При организации коллективной работы необходимо стремиться к тому, чтобы она способствовала развитию способностей и возможностей каждого ученика класса.

В конечном итоге на уроке мы переходим и к индивидуальной, и к групповой работе. На одном уроке нередко сочетаются все три формы занятий. Например, при закреплении правописания мягкого знака в конце и в середине слова урок начинается с коллективной работы. Учащиеся делят слова на слоги, определяют количество и порядок слогов, придумывают слова с мягкими согласными. Затем мы переходим к индивидуально-групповой форме работы – даём задания по вариантам. Здесь мы используем дифференциацию по группам: первый вариант: придумывают слова с мягкими согласными и записывают их, второй вариант записывают слова по картинкам (выбирают только те предметы, в названии которых есть мягкая согласная), третий вариант вставляют пропущенные буквы в словах: *Олен...ка, Сашен...ка, Юроч...ка, лисон...ка, лисич...ка* и т.д.

На уроке все учащиеся заняты посильным для себя трудом, соответствующим его способностям, что очень важно. Некоторые ученики работают быстрее, чем другие. Значит, необходимо организовать дифференциацию с помощью дополнительных заданий. Ученикам, которым необходима помощь, дается время дополнительно. После каждого вида работы обязательно подводится итог. Ученики постоянно оцениваются, таким образом, педагогическая деятельность и другие виды дифференциации могут постоянно корректироваться в зависимости от потребностей учеников. Происходит рефлексия выполненной работы на данном этапе.

Непременное условие каждого выполняемого задания на уроке – это постепенное их усложнение, что влечёт за собой повышение самостоятельности каждого ученика, способствует совершенствованию познавательной активности на уроке. Дифференцированные задания вызывают стремление учащихся самостоятельно добывать знания, делать открытия на уроке. Это способствует повышению интереса к работе и приводит к качественному ее выполнению. Некоторые ученики во время выполнения задания нуждаются в конкретной и всесторонней помощи. Для этого учителю необходимо тщательно планировать учебный материал, подбирать задания таким образом, чтобы при возникновении трудностей, помочь их избежать. Учитель, предвидя затруднения, должен заранее подготовить вопросы, чтобы ученики поразмышляли и получили

ряд ответов («Тонкие», «Толстые», «Наводящие»), способствующие активизации умственной деятельности и помогали в поиске правильного решения. При использовании данного способа важную роль играют словесная поддержка и стимулирование со стороны педагога.

Дифференцированный подход на уроке обеспечивает развитие личности каждого ученика, учит мыслить, действовать, формировать устойчивые навыки поведения в реальных жизненных ситуациях. Для формирования личностных качеств очень важно непрерывно воспитывать стремление к обязательному завершению работы (выход на цель), поощрять волевые усилия, что позволит заложить основу формирования конкурентоспособности личности уже на первом этапе обучения в жизни каждого человека. Дифференцированное обучение на каждом уроке позволяет раскрыть индивидуальность каждого ученика, выявить способности, склонности, а также, направить на актуализацию функций личностного выбора каждого учащегося. Всё это способствует развитию функциональной грамотности учащихся. Среди первостепенных целей, обозначенных Главой государства в Стратегии «Казахстан - 2050» подчеркивается, что «необходимо уделять большое внимание функциональной грамотности наших детей, в целом, всего подрастающего поколения. Это важно, чтобы наши дети были адаптированы к современной жизни»[3].

Литература:

1. План нации - 100 конкретных шагов по реализации пяти институциональных реформ Главы государства Нурсултана Назарбаева (май 2015 года)
2. Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана. 10 января 2018 г.
3. Послание Президента Республики Казахстан – лидера нации Н.А.Назарбаева народу Казахстана «Стратегия Казахстан – 2050: новый политический курс состоявшегося государства».

Внедрения трёхязычия в детском саду на музыкальных занятиях с детьми дошкольного возраста

*Саакян К.М., КГКП ясли сад «Бәйтерек»
музыкальный руководитель*

«Казахстан должен восприниматься во всем мире как высокообразованная страна, население которой пользуется тремя языками: казахский язык – государственный, русский язык как язык межнационального общения и английский язык – язык успешной интеграции в глобальную экономику» Н. А. Назарбаев «Новый Казахстан – в новом мире». По словам главы государства, внедрение трехязычия в

образования является подготовкой казахстанских детей к будущему, а дошкольный возраст рассматривается, как наиболее благоприятный период для овладения иностранными языками [1, с 2]. Психологи отмечают прочность запоминания языкового материала в этом возрасте, так как высокую степень играют развитие фонематического слуха, который резко обострён в младенчестве и является основой, на которой строится восприятие языка.

Когда ребенок не хочет заниматься, усвоение практически невозможно. Разучивание песен на английском языке обогащает лексический запас детей. Например, песенка об английском алфавите поможет детям в наиболее интересной для них форме повторить и прочно запомнить буквы английского алфавита в той же последовательности, в которой они расположены в алфавите:

A, B, C, D, E, F, G
H, I, J, K, L, M, N, O, P
Q, R, S, T, U, V
W, X, Y and Z
Oh, well you see
Now I know the ABC

По теме «времена года», можно использовать разучивание песенки с картинками, на которых изображены времена года.

Spring is green,
Summer is bright,
Autumn is yellow,
Winter is white

При разучивании по теме «Семья» можно разучить следующую песенку, используя пальчиковый театр.

I have a father,
I have a mother,
I have a sister,
I have a brother,
Father, mother, sister, brother
Hand in hand with one another

Большую роль в формировании навыков правильного произношения играют песни на казахском и русском языке, которые успешно применяются в практике детского сада «Бәйтерек». С их помощью у детей формируются аудитивные навыки и фонематический слух, совершенствуются навыки иноязычного произношения (артикуляционные и ритмико-интонационные). Песенный материал на казахском, русском языке включен в сценарий таких праздников как: День языков, День Президента, День Независимости РК, Новый Год, День города, 8 Марта, Наурыз, 1, 7 и 9 Мая, выпускные баллы, День Государственной символики РК, День Столицы, День Конституции.

Воспитывая интерес к изучению казахского и русского языка и к ее культуре и традициям.

Основным в музыкальном воспитании детей является хоровое пение, так как активно вовлекает учащихся в процесс исполнения музыки. При разучивании песен на занятии необходимо планировать время таким образом, чтобы разучивание песен не наносило ущерба изучению программного материала, а наоборот, способствовало его лучшему усвоению и закреплению. При подборе песен нужно исходить из того материала, который изучается в данное время и изучался раньше.

До начала прослушивания песни целесообразно объяснить детям значение незнакомых слов или дать перевод песни, в случае, если она трудна для понимания на слух. По окончании прослушивания песни музыкальный руководитель выясняет, насколько хорошо учащиеся поняли текст песни, понравилась ли она им.

Трехязычие благотворно влияет на развитие психических процессов, таких как:

- ❖ произвольная память;
- ❖ уровень владения родным и вторым языком;
- ❖ мотивированность и прилежание;
- ❖ уровень развития структуры способностей к освоению иностранного языка;
- ❖ слуховая кратковременная и слуховая оперативная память;
- ❖ устойчивость внимания;
- ❖ вербальная креативность;

Даже при наличии перерыва в обучении иностранному языку изучение его в дошкольном возрасте нельзя считать пустой тратой времени. Имеются данные, что речь, усвоенная в дошкольном возрасте, восстанавливается с исключительной быстротой. Дети могут применять полученные знания и опыт, когда пойдут в школу. К тому моменту у них будет сформировано главное – интерес к изучению языков, накоплен определенный объем знаний, что облегчит освоение любой программы обучения языкам.

Литература:

1. Интервью Президента Казахстана Нурсултана Назарбаева -МИА "Казинформ".
2. Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 гг. Астана 2010.

Жеке тұлға бойында рухани-адамгершілік қасиеттерінің дамуы

*Сағитаева К. Ф., «Алтын сақа» балабақшасы КМҚК
тәрбиешісі*

Әлемдегі болып жатқан өзгерістер білім жүйесіне өз әсерін, ықпалын тигізіп отыр. Бұрын білім беру барысында, білім сапасына үлкен мән берілсе, бүгінгі күні білім сапасы мен бірге бүлдіршіннің рухани тәрбиесіне және ішкі-жан дүниесіне де көңіл бөлінуде. Яғни, ғылым мен білімнің жаңаша бағытын барынша игеруді заман талап етіп отыр.

Сара Алпысқызы Назарбаева өсіп келе жатқан ұрпақты адамгершілік - рухани тұрғыдан дамыту бойынша «Өзін - өзі тану» атты кең ауқымды білім беру бағдарламасын ұсынды. Автордың ойынша даналықтың шыңы, ол – махаббат, ал бақыт құпиясы, ол – адамның өзін- өзі тануы, бақытпен өмірлік табысқа жетуі үшін мүмкіндіктерін аша алуы. Жас өспірімдік кезен адамның өз болашағына айрықша үңіліп қарайтын, өз-өзімен ақылдасып жан дүниесіне үңілуге құштаршағы. Бала өзінің жан дүниесін жақсы білсе, ол сыртқы дүниенің күнбе күн жасайтын ықпалын түсініп, адамзат қоғамына пайдалы істер жасауға тырысады.

Біз «Алтын сақа» балабақшасының №7«Аққу» ересектер тобының балалары «Өзін-өзі» тану оқу қызметімен терең және жан-жақты жүргізілген жұмыстар барысында бұл бағдарламаның аса қажеттілігіне, баланы жеке тұлға ретінде қалыптастырудың, соңымен қатар оның бойында адамгершілік қасиеттерді дамытудың ең тиімді жолы екеніне көзіміз жетіп отыр, біздің жұмыс тәжіребемізде «Өзін - өзі тану» курсының үш жақты тиімділігін анықтап отырмыз. Біріншіден, бала үшін, екіншіден, біздер яғни, тәрбиешілер үшін, үшіншіден ата-ана үшін тиімділігі. «Өзін-өзі тану» әр баланың мүмкіндігінің ашылуына, оның өзіне ғана тән қасиеттерінің дамуына жағдай туғызады. Баланың өзіне деген сенімі, құрметі, өзі жасаған істеріне деген жауапкершілік сезімдері пайда болады. Бала әрбір сұрағына жауап тапқаннан кейін, оның ойымен өзгелердің санасқанын көргеннен кейін, өзін жеке тұлға ретінде сезіне бастайды. Ол өз отрасында өзінің орының, ролін сезінеді. «Өзін-өзі тану» оқу қызметінде ұйымдастырудың құрылымы өзгеше болуы қажет. Бала оқу қызметін өзгеше қабылдайды және бала қиялының, шығармашылығының ерекше дамуына көмек етеді. Бала санасында «Бәрі де қолымнан келеді және бәріде мүмкін» деген ой қалыптасады. «Өзін - өзі тану» оқу қызметінде «Тыныштық сәті» балаларға жағымды ойларға, сезімдерге берілуге мүмкіндік береді. Олардың ойларына тіпті кейде ересек адам ойламайтын қызықты заттар бейнелері елестейді. Сол суреттерді көре отырып бала қиялының қаншалықты бай екенің білеміз. Тіпті тұйық деген баланың өзі ашылып өз ойын ортаға салады, ал дәптермен жұмыс кезінде бала шығармашылығы дамып қана қоймай, соңымен қатар өзінің бастаған ісін сәтті әрі сапалы орындауға тырысады.

«Өзін-өзі тану» оқу қызметі барысында ұсынылып отырған ойындардың көпшілігі балаларды мейірімділікке, достыққа, сүйіспеншілікке, бауырмалдыққа, сыйлыстыққа түсінушілікке яғни, жақсы қасиеттерді сіңіруге тәрбиелейді. Баланы рухани-адамгершілік

құндықтарға тәрбиелеу барысында, баланы әр қырынан тани бастадық. Баламен тәрбиешінің арасында өз-ара достық келісім қалыптаса бастады. «Өзін - өзі тану» оқу қызметінде бала өз бойындағы жақсы және жаман қасиеттерін көре бастайды, яғни оған баға береді, осындай жағдайлардансоң бала бойында ерік, жігер пайда болады, бұл оқу іс-әрекетінің мақсаты баланы жеке тұлға ретінде рахани-адамгершілік білім беру, баланы өзі қоршаған ортада, достарымен қарым қатынас жасауға, азаматтық пен елжандылық болуға тәрбиелейді, осы мақсатпен «Өзін - өзі тану» сабағынан тақырыптық кештер өткіздік, соның бірін назарыңызға ұсынғалы отырмыз.

«Өзін-өзі тану» оқу қызметінен тақырыптық кеш

Тақырыбы: «Біз әдепті баламыз»

Мақсаты: Адам өмірінің алтын бесігі, бүлдіршіндерге адам бойындағы адамдық асыл қасиеттерді қалыптастыру.

Білімділік міндеті: Әдептілік, имандылық, инабаттылық, қайырымдылық құндылықтарын қалыптастыруға үйрету.

Дамытушылық міндеті: Халқамыздың асыл, абыройлы қасиетерін бала сана-сезімінде дамыту.

Тәрбиелік міндеті: Баланы үлкендерді құрметтеуге, парасаттылыққа, мейірілімділікке, әдептілікке тәрбиелеу.

Әуен ойналып, ортаға балалар шығады.

1-бала:

Дүниеде не қиын? Өзіңді-өзің тану қиын.

Не оңай? Өзгеге ақыл айту оңай.

2-бала:

Өзін-өзі танудың бастапқы сатысы-әрине өзін әділдікке тәрбиелеу.

3-бала:

Адамдарды танып, білудің ең жақсы тәсілі-өзін тану.

4-бала:

Адам дүниені тануды, өмірді тануды ең алдымен өзінен бастауы керек.

5-бала:

Адам ғалам ғажайып жеке дара,

Жан құмары-іздеген мәңгі сана.

Өзіңді-өзің танысаң істің басы,

Түзеген өз ғаламын болған дана!

6-бала:

«Өзін-өзі тану»-бұл жүректер жылуы,

«Өзін-өзі тану»-шын достықтың бастауы.

«Өзін-өзі тану»-сыйластықтың сырлары.

«Өзін-өзі тану»-адалдықтың жырлары,

«Өзін-өзі тану»-бұл бақыттың ну бағы.

Мейірімділік қаншайымы:

Жаңа Қазақстанның болашағы келешекте тұғыры тең, шығар шыңы биік болсын деп мен бәріне мейірімділік, достық, қайырымдылық, ақыл, адалдық, сүйіспеншілік, бақытын төгетін сөздерімді сыйладым.

Ақыл:

Ақылдың шегіне жеткендердің өзі жүректің түбіне жете алмайды. Ақылды адам кімнің болсын жақсылығын тауып, бағалай біледі. Қайырымдылық, мейірімділік, ізгілік, сүйіспеншіліктің негізі-ақылда жатыр.

Қайырымдылық:

Ақыл, кісіні ақыл айтумен қайырымды ету өте қиын, оған қайырымды болудың үлгі-өнегесін көрсет. Сонда діттегеніңе жету оңай, сен қалай ойлайсың достым?

Адамгершілік:

Адамгершілік бәрінен бұрын өзінің адамгершілік сапаларының қамын жеу керек. Адамгершілік барлық даналықтың қайнар көзі. Инабат бұған не дер екен?

Бақыт:

Кімде-кім ниетін имандылыққа, тазалыққа, тілін шындыққа, мінезін туралыққа, құлағын тыңдаушыға, көзін өнегелі бақылаушыға айналдырып алса ол-бақытты.

Ал бақыттың өзі өзінің қамын өзі жейді. Бақыт досыңның табағында, домбыраның шанағында, ананың жанарында, халықтың қабағында.

Парасаттылық:

Бақыттың мәні парасаттылықта дер едім. Әркімнің өз алдына игілікті мақсат қоя білуінде, адамның өз мінез-құлқын, іс-әрекетін ерікті түрде өзгертіп ізгілікке бағыттап отыруында.

Әдеп:

Ал мен болсам: әдебің, сол гүл өскен жасыл алқап, сол үйдің не болмаса іргетасы, - дер едім. Сөз кезегін жақсылыққа беремін.

Жақсылық:

Жақсыменен дос болсаң,
Алдыңнан шығар елпектеп.
Жақсылық жасау парызын,
Жақсылық-жан азығы.

Махаббат:

Махаббат өмірдің ұлы сәні, ол табиғаттың өзін жайнатып, түлетіп жібереді, әсем шырқатып, мың бұралған биге үйіріп әкетеді.

Жүрек:

Жақсылық, ақыл, қайрат, мейірімділік,
Татулық, бақыт, қайрат және ізгілік..
Махаббатпен жүрегімді ұсынамын,
Балғындарға келешек жылу беріп.
(барлығы «Шаттық» шеңберіне тұрады.)
Күн нұрындай шуақты,
Күліп, шаттан, шарықта.

Күндей жайнап баршамыз,
Ән салайық тамсана!

Қорыта келе аталған жұмыстың кешенді түрде орындалуы бала бойында рухани-адамгершілік тәрбиенің маңызды орын алатының, білім саласында жетістіктерге қол жеткізетін толыққанды тұлға қалыптасатынына көз жеткіземіз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Отбасы және балабақша», №3, 2011 ж.
2. «Отбасы және балабақша», №4, 2012 ж.
3. «Самопознание. KZ», №8, 2012 ж.

Балабақшада жас ұрпақтың бойына «Мәңгілік ел» құндылықтарын сіңіру

Саналиева А.Т., КМҚК «Толағай» балабақшасы

Қазақстан Республикасының Президенті, Ұлт көшбасшысы Н.Ә. Назарбаевтың «Мәңгілік Ел» патриоттық актісі – бұл – қазақстандықтардың біртектілігі мен бірлігінің ауқымды да бірегей генетикалық бағдарламасы, еліміздің ертеңі - жас ұрпақтың келешегін айқындап берген бағдаршамы деп атап көрсеткен. Сонымен бірге, бұл маңызды құжатта халқымыздың жалпыұлттық құндылықтары, мемлекеттің, қоғамның және азаматтардың, Қазақстанның тағдыры мен оны дамыту, өркендету жолдары айқындалған.

Елбасымыздың қазақ елін Мәңгілік ел етем, халқымызды байбақуатты өмір сүретіндей әлемдегі озық елдердің қатарына қосам деген ізгі ойлары қазақстандықтар тарапынан қызу қолдау тауып, алдағы күндеріне сенім ұялатып отыр. Ал осы мақсатқа жетудің алғышарты – еліміздің еретңі болып табылатын жас жеткіншектерді отансүйгіштікке тәрбиелеу - бүгінгі әлемнің күрделі тынысында негізгі мәселелердің бірі деген түсінік еш маңызын жоймақ емес. Отаншылдықтың адамзат жаратылғаннан бергі сонау бағзы ерте замандардан бізге келіп жеткен қасиетті сезім екені аян. Оның көп ұлтты Қазақстан үшін отансүйгіштік сезімнің рухани саладағы ынтымақты азаматтық келісімге ғана емес, мемлекеттік материалдық негізін нығайтуға да тікелей ықпалы болатыны ақиқат. Сол себепті, отансүйгіштік сезім – қазақ елінің Елбасымыз нұсқап отырған әлемдегі дамыған 30 елдің қатарына қосылып, дүниежүзілік қауымдастықтан лайықты орын алуына мүмкіндік беретін бірден-бір күш екенін мойындауға тиіспіз. Содан болар, Елбасымыз отандастарына үлкен тарихи сенім артып, оның жарқын болашағын айқындайтын аса маңызды екі идея ұсынып отыр. Оның біріншісі – «Мәңгілік ел», екіншісі – «Қазақ елі». Бірін-бірі мазмұны, мағынасы жағынан да толықтырып тұрған осы қасиетті қос ұғымның мәңгі жасай беретініне қазақстандақтар кәміл сеніп

отыр. Бұл тұрғыда Елбасы жастарға үлкен сенім артады. «Біздің кейінгі ұрпаққа аманаттар ең басты байлығымыз – ел бірлігі болу керек. Осынау жалпы ұлттық құндылықты біз әрбір жастың бойына сіңіре беруге тиіспіз» деген Елбасы сөзіне біз де қосыламыз. Өйткені татулығы мен ынтымағы жарасқан елдің болашағы да табысты, ертеңі берекелі болатыны тарихтан белгілі. Сол себепті бұл идеялар– тәуелсіз еліміздің басты бағыты, бекем байламы болуы тиіс.

«Мәңгілік Ел» идеясын іске асыру барша қазақстандықтарға, әсіресе, бүгінгі және келешек ұрпаққа үлкен сын, зор мәртебелі іс деп білеміз. Бұл үшін ең алдымен ата-анасын қадірлейтін, туған жерін, Отанын жанындай сүйе білетін ұрпақ тәрбиелеу, екінші – өзінің ана тілі - қазақ тілін, ата тарихын, төл мәдениетін, салт-дәстүрі мн әдет-ғұрыптарын бес саусақтай білетін, сонымен бірге халықтар достығын қастерлейтін, ел бірлігін сақтайтын азаматтар тәрбиелеп ата-аналардың, тәрбиешілердің, ұстаздардың қасиетті міндеті болып табылады. Осы аталған міндеттерді іске асыру, жолға қою ісі, ең алдымен өмір есігін жаңадан ашқан, жарық дүниеге деген көзқарастары енді қалыптаса бастаған балабақша бүлдіршіндеріне алғашқы сәттен бастап саналы тәрбие, сапалы білім беру ісін қолға алудан басталады. Ол үшін балалардың жас ерекшеліктерін ескере алатындай, жүргізетін сабақтары мен тәрбие сағаттарының мазмұнын қызықты етіп, ұғымдарына сәйкес түсінікті жүргізе алатындай тәжірибесі бар тәрбиешілерге үлкен міндеттер жүктеледі. Алғашқы күннен бастап Отанын, өскен өлкесін сүйе білу, халқының салт-дәстүрін, жалпы өмір сүру ерекшеліктерін құрметтеу секілді патриоттық сезімдерін бүлдіршіндердің бойына сіңіру, өз ана тілінде өз ойын мазмұнды, еркін жеткізе алатындай деңгейге жеткізу – балабақша ұжымының алдында тұрған, кезек күттірмейтін басты міндет деп білеміз. Өйткені, бүгінгі күні жаңғырған ұлттық патриотизмнің басты бір белгісі ол – әрбір қазақтың, әрбір жас адамның Елбасымыздың «Қазақ қазақпен қазақша сөйлессін» деген тапсырмасын орындау үшін өзінің ана тілінде сөйлеуі болып табылады. Сонымен бірге, Елбасы: «Қазақ тілі жаппай қолданыс тіліне айналып, шын мәніндегі мемлекеттік тіл мәртебесіне көтерілгенде, біз елімізді Қазақ мемлекеті деп атайтын боламыз» - дейді. Осы бағытта балабақша балдырғандарына жүргізілетін тәрбие жұмыстарында ұлттық тәрбие беру ісінің мазмұны олардың қазақ халқына тән қасиеттерге ие болып үлкенге құрмет, кішіге ізет көрсету, қайырымды болуынан көрініс табады. Өйткені өз халқын сүйіп, құрметтей алған адам ғана басқа халықтарға да құрмет көрсете алады. Сол себепті, көне тарих қойнауында мың өліп, мың тірілген халқымызды ата-бабаларымыздың рухы қолдап, атамекен туған жерін, ана тілін көзінің қарашығындай сақтап келеді. Осы бағытта бүлдіршіндердің жас ерекшеліктеріне қарай балабақшада тәрбие жұмыстарын ұйымдастыру – бүгіннен бастап оларға қазақ елінің болашағын қалыптастыратын азаматтар деп қараудан бастау алады.

Сонымен қатар, қазақ елінің әлемдегі алдыңғы қатарлы елдердің қатарына қосылуы үшін жастарымызға сапалы білім, саналы тәрбие беру, ол үшін заманауи технологияларды барынша тиімді пайдалана отырып, өмірімізге еніп жатқан жаңа бағдарламалар аясында әрекет ете білу – Қазақстан педагогтарына артылар ұлы міндет болып табылады. Ұл-қыздарымыздың ұлтына тән қарапайым, алғыр мінез-құлқын, шығармашылық қабілеттерін дамыту, оны жарыққа шығару жолында балабақшамыздың ұжымы аянбай тер төгіп келеді. Жас ұрпақты ойлы да іскер, жігерлі де батыл, өзіне-өзі сенімді, интеллектуалды деңгейі биік, жан-жақты азамат ретінде қалыптастыру - ұстаздар қауымының басты міндеті деп білеміз. Ал бұл мақсатты орындау жолында Елбасымыздың болашаққа бағыт берер «Мәңгілік Ел» идеясын қолдап, халқымыздың жарқын болашағының кепілі - еліміздің патриот ұл-қыздарын тәрбиелеп шығару - тағы да сол ұстаздардың бақыты.

Бүгінгі күні қазақстандықтардың болашағының бағдаршамы, алдағы жарқын да, бақытты өмірге бастайтын шамшырағына айналған ол - Мәңгілік ел идеясы. Сонымен бірге ол – ұлттық идея. Оны қазақ ұлтының ықылым замандардан бері қалыптасып, өріс алған ана тілі, халық ауыз әдебиеті, салт-дәстүрі, әдет-ғұрпы, әлем халықтарының ешқайсында жоқ айтыс өнері деп бағалаймыз. Елбасымыз да осы бағытта. – Тәуелсіздігімізбен бірге халқымыз мәңгілік мұраттарына қол жеткізді. Қазақтың мәңгілік ғұмыры ұрпақтың мәңгілік болашағын баянды етуге арналады. Ендеше, қазақ елінің ұлттық идеясы – Мәңгілік ел» - деп атап көрсетеді. Сонымен бірге, осынау қиын-қыстау жолмен келген тәуелсіздігімізді көздің қарашығындай сақтау арқылы ғана Мәңгілік ел бола алатынымызды, осы жолда өмірлерін құрбан еткен ата-бабаларымыздың асыл арманының орындалатынын әрқайсымыздың есімізге салады. Сол себепті, біз, балабақша тәрбиешілері Елбасымыздың «Мәңгілік ел» идеясы, оны іске асыру жолындағы мақсат-міндеттер оқу бағдарламасына енуі қажет деп ойлаймыз. Ал бұл тарихи ұлы міндеттерді орындау үшін барлық қазақстандықтар, оның ішінде ұстаздар қайымы да бір кісідей атқа мінуі қажет. Біз осы айтылған ұлттық идеямызды балабақшада тәрбиеленіп жатқан бүлдіршіндерден бастап оқушылардың, студенттердің, жалпы жастарымыздың бойына сіңіру міндетіне «Мәңгілік ел» орнатудың алғышарттары деп қарауымыз керек.

Бүгінгі таңда қазақ елі өзіне ғана тән, ерте замандардан қалыптасқан ерекшеліктеріне қарай әрдайым гуманизм, патриотизм, төзімділік, адамгершілік, ұлтаралық сыйластық ұстанымдарын алға қойып, елімізде тұратын барлық ұлт өкілдерін біріктіретін, Елбасымыз атап көрсеткендей, бірегей ұлтқа айналып отыр.

Ал Мәңгілік ел болудың іргетасы – қазақстандық қоғамды бір жұдырықтай жұмылдыра отырып, еліміздің өсіп-өркендеуі мен тәуелсіздігін баянды ету, қоғамдық келісім мен ұлттық бірлікті сақтау,

отбасы мен дәстүрлер сабақтастығын насихаттау, сонымен бірге жас ұрпаққа сапалы білім, саналы тәрбие беру болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Президенті – Ұлт Көшбасшысы Н.Ә.Назарбаевтың «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы.
2. "Қазақстан-2050" даму стратегиясы.
3. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың 2014 жылғы 11 қарашадағы Жолдауы.
4. Есжанов А.Е. Қазақ халқының ұлттық рухани құндылықтары жайында. Жинақ. 2011. С.18-22.
5. Губашева С.Г., Отарбай А.Ж. Тәрбие жұмысының әдістемесі.

Инновациялық технологияларды қолдана отырып балалардың денсаулығын нығайту

*Сармурзина Д.А., №42 «Тілек» балабақшасы КМҚК
дене тәрбиесінің нұсқаушысы*

Балалардың денсаулығын нығайту қазіргі кезде білім беру мекемелерінің алдында тұрған міндеттердің бірі. Жас ұрпақтың салауатты өмір сүруге көзқарасын қалыптастыру, олардың денсаулығын сақтауға, қоршаған ортасын таза ұстауға және жоғары, сапалы білім алып, сол білімді келешектегі өмірінде пайдалана білуге тәрбиелеу басты мақсатымыз. Бала денсаулығын насихаттауда, салауатты өмір сүру мәдениетін қалыптастыру мәселелерін жетілдіретін, осы саладағы басымдықтарды анықтайтын ғылым да, өскелең ұрпақты оқыту, тәрбиелеу формалары мен жаңа әдістерді ұстанатын білім де қажет.

Мектепке дейінгі балалардың денсаулығын сақтау мен қалыптастырудың басты мақсаты: тұлғаның психологиялық, дене – қимыл әрекеттерінің мүмкіндіктері мен жас ерекшеліктерін ескеріп, гигиеналық ұғымдарды, инновациялық технологияларды қолданып, жеке бас тазалығын жете түсіндіру. Олардың мінез – құлқында белгілі гигиеналық тұрақтылықты қалыптастыру, өзіне - өзі қызмет ету, денсаулығын сақтау, нығайту, мәдени – гигиеналық мінез – құлық дағдыларын қалыптастыру болып табылады. Бала денсаулығын қалыптастыру үшін қандай жағдайларға назар аудару керек? Бұл баланың тіршілік етуге бағытталған мүмкіндіктерін қалыптастыру. Біздіңше, адамның әлеуметтік – психологиялық және биологиялық жақтан денсаулығын нығайтуға мына жағдайлар негіз бола алады:

Белсенді қозғалыс нәтижесінде ағзаны шынықтыру дене тәрбиесі немесе спортпен шұғылдану; физикалық еңбектің гигиеналық талаптарын жүзеге асыру. Қолда бар мүмкіндікті пайдаланып тәрбиелеудің жаңа әдіс-

тәсілдерін тиімді қолдану, жаңа технологияны әркімнің өз оқу ісәрекетінде пайдалану арқылы балаларды халықтың дәстүр үрдісінде адамгершілікке, өмір сүруге баулу дені сау ұрпақ тәрбиелеу дене тәрбие нұсқаушысының басты міндеті. Олай болса, оқыту мен тәрбиелеудің ой елегінен өтетін әдіс-тәсілдерін, жаңашыл педагогтардың тапқан әдістемелерін біліп қана қою жеткіліксіз, оны әркім өз мүмкіндігінше күнделікті оқу ісәрекетінде пайдалану қажет.

«Денсаулық-зор байлық»екенін есте сақтай отырып, баланы жыл маусымы кездерінде болып жататын құбылмалы ауа райына төзімділікке үйрету, су, ауа,күн ванналарын пайдалана шынықтыру керек.Қимыл-қозғалысын дамытып, қозғалмалы ойындар ойнатып, күн тәртібінде көрсетілген серуен, ойын, тамақ, оқу ісәрекеті, ұйқы кезеңдерін мүлтіксіз орындату қажет.

Дене жаттығуы - дене тәрбиесінің негізгі және ерекше құралы,ол педагогтің арнайы іріктеп алған, әдістемелік дұрыс ұйымдастырылған және басқаруға болатын қозғалыс пен қозғалыс қызметінің күрделі түрлерін қамтиды.

Ең қолайлы тәсілдер:

- Жаппай (барлық балалардың негізгі әрекеттерді біркелкі орындауы).
- Тасқын (іс- әрекеттерді ағынмен орындайды).
- Топтық (балалар2-3 топқа бөлінеді).
- Ауыспалы (бірнеше бала жаттығуларды бір уақытта кезекпен орындайды).

Бала денсаулығын нығайтудың ұйымдастыру түрлері:

- 1.Ұйымдастырылған дене тәрбие оқу ісәрекетін ұйымдастыру, күн тәртібі сауықтыру шаралары(тәңертеңгілік жаттығу, қимыл- қозғалыс ойындары, серуендегі спорттық жаттығулар, сергіту сәттері, ауладан тыс жерге саяхат, спорттық мерекелер, ойын –сауықтар).
- 2.Балалардың өз бетінше қозғалу қызметі.

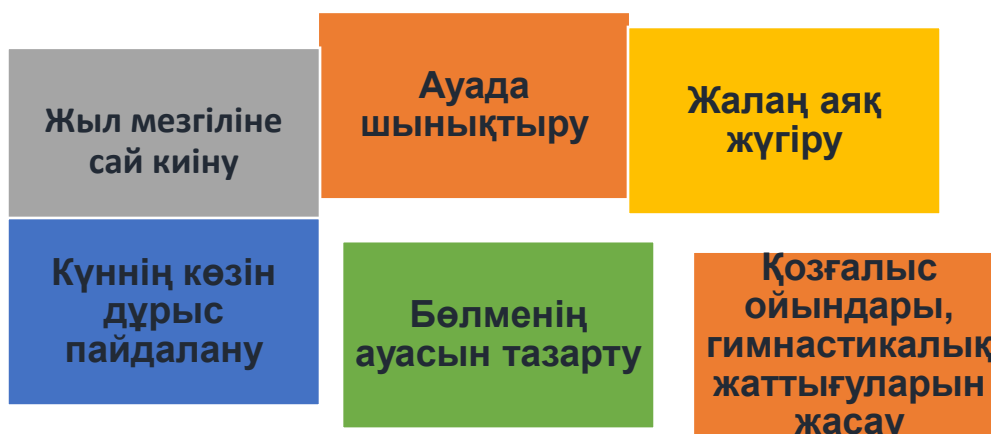
Ұйымдастырылған оқу ісәрекетінің мідетін орындау, оның тиімділігі балаларды ұйымдастыру жұмысындағы үйлесімді жаңалығы, оқу материалдардың жабдықталуы қолайлытәсілдерді анықтаумен байланысты. Бала денсаулығынжақсартудың біржолы дене шынықтыру болғандықтан,оның көптеген әдіс-тәсілдері дебалабақшада жиі қолданылады.

Күнделікті күн тәртібіне сәйкес шынықтыру шаралары:

- ❖ ауамен демалу (серуенге күніне екі рет шығу)
- ❖ таңертеңгілік жаттығу (ұзақтығы балалардың жас ерекшелігіне байланысты)
- ❖ ұйқыдан соң шынықтыру жаттығулары (тақтайша үстімен, жалаңаяқ, тастар үстімен жүру, т.б.)
- ❖ тамақтан кейін ауызды салқын сумен шаю.

❖ жаз кездерінде жалаң аяқ жүру, сумен аяқтыгізеден төмен қарай жуу, жалаңаш жүру, т.б.

Осы орайда балабақшада дене шынықтыру жұмыстары мен бала денсаулығын жақсарту жолында іс-шаралар жүзеге асырылып отыру қажет. Балаларды шынықтырудың құралдары болып, негізінен табиғи факторлар алынады: ауа, су, күн радиациясы. Оларды шынығуға пайдалану үшін, белгілі гигиеналық талаптар қойылады.

Ауа мен су таза және белгілі температурада болуы қажет. Сонымен қатар ауаның ылғалдылығы мен қозғалу жылдамдығы да есепке алынады. Күн сәулесінің түсетін бұрышы, әсер ету үстемдігі және ұзақтығы белгілі мөлшерде болуы қажет.

Баланы шынықтыру жаттығуларының өзіндік мазмұны мен белгілі бір құрылысы болады. Мазмұнға дене шынықтыру жаттығуы барысындағы механикалық, биологиялық, психологиялық үрдістер кіреді. Осылардың әсерімен қимыл-қозғалысқа әрекеттену жүгіру, адымдау, секірудің т.б. қорытындысы ағзадағы және денедегі өзгерістерге әкеледі.

Дене шынықтырудың сыртқы құрылымы көзге көрінетін бейнесі, ол қозғалыс сәтіндегі кеңістік, уақыт және күш қатынастарын көрсетеді. Осы айтылған шынықтыруды сақтай отырып, болашақта денсаулығы мықты, шыныққан балаларды тәрбиелеуге болады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Қазақстан – 2030» стратегиясы
2. «Отбасы және балабақша» журналы, №4, 2006ж.
3. Дене мәдениеті – оқушыларды оқыту мен тәрбиелеу жүйесінде. Ізденіс-Поиск. 2009ж. №2(2) -Б.262-264.
4. Е. Уақбаев. Қазақстанда дене тәрбиесі жүйесінің дамуы. - Алматы: Санат, 2000ж.

Растим детей крепкими, закаленными

*Сарсекеева Т.Т., КГКП Детский сад «Балбөбек»
инструктор по физической культуре*

На современном этапе развития по-новому ставится задача воспитания здоровых, гармонично развитых людей, обладающих высокой умственной и физической работоспособностью. Для успешного решения этой задачи важно, как говорится, «беречь здоровье смолоду». Девиз этот отражает необходимость укрепления здоровья ребенка с первых дней его жизни.

Эффективным средством укрепления здоровья, снижения заболеваемости и повышения уровня работоспособности детей является закаливание организма. Солнце, воздух и вода – факторы, при систематическом воздействии которых повышается устойчивость организма к меняющимся погодным условиям (холод, жара, дождь и др.).

Закаливание – это не только обтирание или обливание, но и повседневные обычные процедуры, не требующие специальной организации, дополнительного времени: нахождение в помещении и на воздухе в соответствующей одежде, умывание прохладной водой, сон при открытой форточке, окне, активные занятия физкультурой на площадке.

Основные правила закаливания: комплексность, систематичность, постепенность, непрерывность.

Воздух действует как комплексный раздражитель, усиливая процессы обмена веществ. Увеличивая количество гемоглобина, укрепляя нервную систему. Благоприятное его воздействие проявляется и в настроении ребенка – он становится бодрым, жизнерадостным. Использовать свежий воздух в целях закаливания необходимо постоянно, в любое время года. Особенно благотворно влияет холодный зимний воздух в сочетании с активными физическими упражнениями и играми. Для правильного развития ребенка важно, чтобы он находился на воздухе зимой 4-5 часов, а

летом почти весь день. Организуя прогулки детей на воздухе, взрослые должны создавать условия для активной деятельности.

Хорошее средство укрепления здоровья – закаливание водой. Дети любят играть с нею; такие занятия улучшают настроение, вызывают у него радостные эмоции. Это надо использовать для оздоровления организма. Начинать водные процедуры лучше в теплое время года. Умывать детей прохладной водой. Вначале мыть руки до локтей, затем шею, лицо.

Одним из эффективных способов закаливания является контрастное обливание ног: сначала холодной водой – 24 – 25, затем теплой – 36 и вновь холодной.

Наиболее сильным оздоравливающим и закаливающим средством является купание в водоеме. Для здорового ребенка оно допустимо в возрасте от 2 лет при температуре воздуха 25 – 28 и воды не менее 22.

Надо помнить, что закаливающий эффект применяемых воздействий зависит от систематичности, непрерывности использования, постепенно нарастающей интенсивности процедур, учета индивидуальной чувствительности ребенка.

Более полное использование всех возможностей физической культуры достигается в совместной работе детского сада и семьи. Если меры по укреплению здоровья ребенка, проводимые в детском саду, дополняются ежедневными упражнениями и подвижными играми в семейных условиях (с учетом индивидуальности ребенка, использования разнообразных упражнений), у него развиваются индивидуальные склонности и интересы.

Совместная деятельность родителей и детей в процессе физического воспитания – важный фактор сплочения семьи, укрепление нравственного климата, создания добрых традиций, общих интересов. Семейная форма физического воспитания не только положительно воздействует на физическое развитие детей и улучшает состояние их здоровья, но и прямо влияет на нравственный климат в семье, отношение родителей друг к другу, способствует повышению их роли в воспитании будущего.

Но физическое воспитание ребенка – непростое и нелегкое дело. Родителям необходимо многое знать и уметь, прежде чем приступать к занятиям со своим ребенком. Движения человека, как основа его физической активности, сами по себе достаточно сложны. Непрост и процесс их формирования и совершенствования, процесс обучения и тренировки. Для того чтобы успешно и безошибочно вести ребенка по ступеням физического совершенства, необходимо знать основные законы построения и развития движений, основные правила тренировки. Причем не просто понять их суть, но и усвоить, что необходимо учитывать в процессе физического воспитания ребенка.

Знание простейших законов поможет вам правильно подобрать упражнения и условия их выполнения при воспитании физических качеств и при обучении ребенка новым для него движениям. Знание основных правил регулярных занятий физическими упражнениями поможет

определить оптимальный режим физических нагрузок, успешно руководить процессом развития силы, быстроты выносливости, ловкости, гибкости ребенка, гармоничным физическим совершенствованием. Родителям, заботящимся о физическом воспитании своих детей, важно правильно организовать режим двигательной активности ребенка, полностью соответствующий его возрастным и индивидуальным особенностям и реальным условиям, в которых осуществляются занятия.

Следует постоянно следить за нагрузкой на детей во время самостоятельной деятельности, не допускать, чтобы дети занимались непрерывно слишком долго, чаще следует организовывать отдых. Для этого можно предложить несколько упражнений на расслабление мышц, успокоение ребенка. Наиболее эффективны упражнения из положения лежа на спине, животе: одновременные движения руками и ногами с открытыми и закрытыми глазами. При этом следует использовать игровые приемы: нарисовать круг, треугольник, квадрат поднятой ногой или рукой, глазами в воздухе.

Воспитывая у детей потребность ежедневно двигаться, выполнять физические упражнения с ранних лет, можно заложить прочные основы хорошего здоровья, гармоничного развития ребенка.

Литература:

1. Бальсевич В.К. Ваши дети: Книга для родителей.-М.: Физкультура и спорт, 1985.
2. Вавилова Е.Н. Укрепляйте здоровье детей: Пособие для воспитателя дет.сада.-М.: Просвещение, 1986.
3. Ю.Б.Тарновский. Искусство быть здоровым. – М.:Знание, 1986.

Правильное питание - залог здоровья дошкольников

*Сатаева О.К., КГКП я/с «Мерей»
воспитатель старшей группы.*

Среди множества разнообразных факторов, постоянно действующих на развитие детского организма и его здоровье, важнейшая роль принадлежит питанию. Характер питания в раннем детстве накладывает отпечаток и влияет на дальнейшее развитие ребенка и его состояние здоровья не только в детско-подростковом возрасте, но и во взрослой жизни.

Что понимается под правильным питанием и каким оно должно быть для ребенка дошкольного возраста?

Правильное, или рациональное питание – это такое питание, которое обеспечивает укрепление и улучшение здоровья, физических и духовных сил человека, предупреждение и лечение заболеваний. Одним словом, правильное питание – это здоровое питание

Питание ребенка дошкольного возраста должно быть:

Во-первых: полноценным содержащим в необходимых количествах белки, жиры, углеводы, минеральные вещества, витамины, воду.

Во-вторых: разнообразным, состоять из продуктов растительного и животного происхождения. Чем разнообразнее набор продуктов, входящих в меню, тем полноценнее удовлетворяется потребность в пище.

В-третьих: доброкачественным - не содержать вредных примесей и болезнетворных микробов. Пища должна быть не только вкусной, но и безопасной.

В-четвертых: достаточным по объему и калорийности, вызывать чувство сытости. Получаемое дошкольником питание должно не только покрывать расходуемую им энергию, но и обеспечивать материал, необходимый для роста и развития организма.

Характеристика основных компонентов пищи

Белки – занимают особое значение, так как без них не может осуществляться построение основных элементов органов и тканей. Они не могут быть заменены другими пищевыми веществами.

Источниками белка являются мясо, рыба, молоко и молочные продукты, яйца (животные белки), а также хлеб, крупы, бобовые и овощи (растительные белки). Недостаток в рационе ребенка белков не только замедляет нормальный рост и развитие, но и влияет на функцию головного мозга и работу иммунной системы организма. Поэтому белки должны постоянно включаться в рацион дошкольников и школьников.

Жиры – это источник энергии, принимают участие в обмене веществ, способствуют выработке иммунитета. Источники жиров - масло сливочное и растительное, сливки, молоко, молочные продукты (сметана, творог, сыр), а также мясо, рыба и др.

Углеводы – основной источник энергии, способствует усвоению в организме белков и жиров. Содержатся в свекловичном, тростниковом сахаре, меде, ягодах, фруктах. Они быстро усваиваются в организме и обеспечивают поддержание сахара в крови. Сложные углеводы содержатся в муке, картофеле, овощах в виде крахмала.

Избыточное же количество углеводов ведет к нарушению обмена веществ.

Большое значение в рационе питания имеет вода, так как без нее не могут происходить жизненные процессы. В сутки для ребенка необходимо около полутора литров воды.

Витамины - в суточном рационе должно быть достаточное количество всех витаминов. Витамины необходимы для нормального течения биохимических реакций в организме, усвоения пищевых веществ, роста и восстановления клеток и тканей. Овощи, фрукты, ягоды являются богатым источником минеральных солей и витаминов. Однако в процессе кулинарной обработки эти вещества в значительной мере утрачиваются. Поэтому детям следует давать больше овощей, фруктов и ягод в сыром

виде и обогащать витаминами готовые блюда, добавляя в них сырые соки и зелень.

Организация питания, рацион, режим и примерное меню

В соответствии с принципами организации питания детей дошкольного возраста, рацион должен включать все основные группы продуктов.

Из мяса предпочтительнее использовать нежирную говядину или телятину, курицу или индейку. Менее полезны колбасы, сосиски и сардельки. Субпродукты служат источником белка, железа, ряда витаминов и могут использоваться в питании детей.

Рекомендуемые сорта рыбы: треска, минтай, хек, судак и другие нежирные сорта. Соленые рыбные деликатесы и консервы рекомендуется включать в рацион лишь изредка.

Молоко и молочные продукты занимают особое место в детском питании. Это богатый источник легкоусвояемого белка, кальция, фосфора и витамина В2.

Фрукты, овощи, плодовоовощные соки содержат углеводы (сахара), некоторые витамины, микроэлементы, а также такие полезные вещества, как пектин, клетчатка, пищевые волокна и другие. Эти продукты улучшают работу органов пищеварения, предотвращают возникновение запоров.

Необходимы хлеб, макароны, крупы, растительные и животные жиры, особенно гречневая и овсяная крупы. Растительное масло как приправа к салатам позволяет усваиваться многим полезным веществам, содержащимся в овощах.

В то же время некоторые продукты крайне нежелательны в рационе дошкольника. Не рекомендуются: копченые колбасы, консервы, жирные сорта мяса, некоторые специи: перец, горчица и другие острые приправы. Для улучшения вкусовых качеств лучше положить в пищу петрушку, укроп, сельдерей, зеленый или репчатый лук, чеснок. Последние, кроме того, обладают и способностью сдерживать рост болезнетворных микробов. Вкус пищи можно значительно улучшить, если использовать некоторые кислые соки (лимонный, клюквенный), а также сухофрукты.

Из напитков предпочтительнее употреблять чай некрепкий с молоком, кофейный напиток с молоком, соки, отвар шиповника. Необходимо исключить любые газированные напитки из рациона дошкольников. В качестве сладостей рекомендуется пастила, зефир, мармелад, мед, джем, варенье.

Результаты оценки качества питания детей дошкольного возраста и блиц-опросы родителей показывают, что многие дети недополучают в своем ежедневном рационе йодированную соль, молоко и кисломолочные продукты, рыбу и рыбные продукты, мясо и мясные продукты. Зато ежедневное потребление кондитерских и хлебобулочных изделий составляет 80% от общего рациона.

Часто дети предпочитают вместо каши есть пиццу, чипсы; вместо горячих блюд из мяса и рыбы – сосиски, колбасы. Дети не желают есть то, что полезно и необходимо для их здоровья, а родители нередко потакают им в этом и не всегда заботятся об организации правильного и рационального питания своих малышей в домашних условиях.

Литература:

1. Воспитание у детей интереса к занятиям физической культурой. Крюкова С.В.
2. Гигиенические основы воспитания детей от 3 до лет. Теленчи В.И.
3. Оздоровление детей в условиях детского сада. Под редакцией Л.В.Кочетковой.
4. Режим дня в детском саду. Т.,Л.,Болина. Н.Т. Терехова.

Музыкалық тәрбиенің баланың жеке тұлғасының дамуындағы орны

*Сахова Л.К., № 42 «Тілек» балабақшасы
музыка жетекшісі*

*«Құлақтан кіріп бойды алар,
Әсем ән мен тәтті күй»
Абай.*

Қазақстан әлемнің бәсекеге ең қабілетті елу ел қатарына ену стратегиясы мен әлеуметтік экономикалық жанартудың жаңа кезеңі, білім беру жүйесін одан әрі дамыту өажеттілігін анықтайды. Мектепке дейінгі тәрбие мен білім беру жүйесінің алғашқы деңгейі ретінде өмірге табысты бейімделуге қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру.

Мектепке дейінгі балалық шақта тұлғаның даму негіздері салынып, шығармашылық қабілеттіліктері қалыптасады. Педагог практиктердің пайымдауынша егерде бала талантты болса, ол барлық салада талантты. Сондықтанда мектепке дейінгі жастағы балалардың музыкаға қызығушылығын, музыкалық әрекеттің әр түріне эмоционалдық қарым қатынасын білдіруге талпынысың қалыптастыру ең басты да маңызды міндет болып табылады.

Эстетикалық тәрбиенің жарқын құралдарының бірі - музыка.

Музыкалық қабілеттің белгілері бар. Бірінші белгісі - музыкалық шығарманың сипатын сезіну, естігеніне бірге қуану не күйіну, эмоциялық әсерін көрсету, музыкалық образды түсіну қабілеті.

Музыка бөбекті толғандырады, қабылдаушылық қабілетін оятады, өмір құбылыстарымен таныстырады, оларды бір бірімен салыстырған ой (ассоциациялар) туғызады.

Көңілді музыка баланың көңіл күйін қуанышты, көтеріңкі етсе, көңілсіз музыка мұңайтады, жабырқатады.

Екінші белгісі тыңдау қабілеттілігі. Мәселен, балалар музыкалық дыбыстардың ең қарапайым қасиеттерін (фортепиано мен скрипка, домбра мен қобыз т.б. аспаптардың жоғары және төмен тембрлік дыбысын) бір-бірімен салыстрады, әннің бастамасын, кайырмасын, пьесадағы үш бөлімді т.б.) бір –бірінен айырады.

Музыкалық қабілеттің үшінші белгісі – музыкаға творчестволық көзқарастың көрінісі. Бала музыканы тыңдап отырғанда, көркем образды әнді, ойынды, биді көз алдына елестете отырып, өзінше қабылдайды.

Музыкаға жалпы бейімделушіліктің дамуына қарай балалардың музыкаға деген эмоциялық көзқарасы қалыптасып, есту қабілеті жетіле түседі, творчестволық елестету сезімі пайда болады.

Сабақтарда балалар тапсырмаларды істегенде өзіндік эстетикалық ренк алады.

Музыкамен айналысу мектеп жасына дейінгі баланың жалпы мінез – құлқына мәдениетіне себін тигізеді.

Түрлі тапсырмаларды, іс – қимыл түрлерін (ән айту, музыка тыңдау, балалар аспаптарында ойнау, музыка ырғағына үйлесімді қимылдар жасау), Осының бәрін істегенде балалар эстетикалық рақатты алады.

Екі жастан бастап балалар жарқын контрасты эмоциялар көрсетеді. Жоғары немесе төмен дыбыстарды, қатты және бәсең үнді айыра біледі, қарапайым қимылдар жасауды меңгереді.

Үш, төрт жастағы балалардың сезімталдығы артады. Баланың музыкамен шұғылданғысы келеді. Төрт-жастағы балалар ересектердің азғана көмегі арқылы әнді орындай алатын дәрежеге жетеді.

Музыканы түсініп, оны сүйе білу, хорда әнді нәшіне келтіріп, жарасымды айту, ырғақты қозғалу және өз мүмкіндігіне қарай аспапта ойнай алу ғана маңызды емес. Ең мәндісі – оның адамгершілік бейнесіне, білім дәрежесіне әсер етеді.

Жақсы ән – күйдің сиқырлы әуені адамның жан дүниесін әдемі әсерге бөлеп, көңіл күйін сергітеді. Әсіресе, музыканың бала тәрбиесіндегі алар орны ерекше. Музыкасыз, ойынсыз, ертегісіз баланың толық мәніндегі ақыл – ой мен қиялын дамыту мүмкін емес. Мектеп жасына дейінгілерге музыкалық тәрбие беру мен дамыту сабақтар мен күнделікті өмірде жүзеге асырылады.

Музыкалық дидактикалық-ойынның өзіндік ерекшеліктері :

- Балалардың музыкаға деген қызықшулығын арттырады;
- Есту, ойлау қабілеттеріне әсері мол;
- Шығармашылық қабілеттерін дамытады.

Балаларды музыкаға тәрбиелеуде музыкалық-дидактикалық ойындар елеулі роль атқарады. Олардың кейбіреуі сабақтарда алдын ала үйретіледі. Ойындар балалардың музыкалық есту, творчестволық қабілеттерін дамытады, нота сауатының бастапқы элементтерін қызықты формада меңгеруге көмектеседі.

Музыкалық шығармаларды күнделікті өмірде пайдалану балаларды жаңа әсерлермен байытады, дербес, шығармашылық инициативаның дамуына көмектеседі.

Металлофон, цитра, бубен, барабан, қоныраушалар, триол және басқаларды аспаптардың тембрін айыру үшін пайдалануға болады. Мысалы, тәрбиеші балаларды осы аспаптар қойылған столдың жанына отырғызады. Содан кейін балаларды біртіндеп шақырып, оған таныс әнді («Алақай», «Балапандар» және т.б.) қай аспапта ойнап отырғанын айтуды ұсынады, немесе, ырғақтық сурет ойлап тауып, оны аспаптардың бірінде ойнайды, ал баладан осыны енді басқа аспапта ойнап беруін сұрайды.

Музыкалық орталықтың көмегімен би жанрының полька және вальс сияқты түрлерін ажыратуға арналған ойындар өткізуге болады. Мұнан кейін балаларға музыканың сипатына қарай қимылдау ұсынылады: көңілді, асқақ полечканы немесе қалықтаған биді шаттана, жеңіл, мәнеріне келтіре билеу тапсырылады.

Музыка таңертеңгі гимнастика мен дене шынықтыру сабақтарын сүйемелдей отырып, балаларды ширата түседі, олар орындайтын жаттығулардың сапасын едәуір арттырып, ұжымдықты топтастырады.

Музыкалық шығармалардың орындалуы организмнің жүрек-қан тамыр, бұлшық ет, тыныс алу жүйелерінің жұмыс қабілетін арттырады. Жаттығуларды музыканың сүйемелдеуімен орындағанда өкпе вентиляциясы жақсарады, тыныс қозғалыстарының шайқалу шегі ұлғаяды.

Мектеп жасына дейінгі бүлдіршіндерге жаттығуларды бір қалыпты орындау қиынға соғады. Сондықтан таңертеңгілік гимнастиканы музыка сүйемелдеуімен өткізу балалардың барлық қозғалысты жақсы меңгерген жағдайында ғана жүзеге асырылады.

Сонымен қатар осы кезде балалардың музыкалық қабілеті, оның негізгі компоненттері - эмоциялық ықыластылығы, есту қабілеті дамиды. Бала мұнда да музыканы қабылдауға, оның сипатына бейнелеу құралдарымен қарай қозғалуға үйренеді.

Ойын-сауықтарда музыка әр түрлі пайдаланады: бір жағдайларда негізгі мазмұнды құраса (музыкалық ойындар, концерттер, хореографиялық миниатюралар, хороводтар), екінші бір жағдайда қосалқы түрде (спектакльдер, драматизациялы ойын) қолданылады.

Балалардың орындауы үшін қарапайым, есте қалатын әуені бар жарқын, образды музыка таңдалады. Бұл сауықтарға балаларға сабақтарда үйретілген таныс әндерді, билер мен ойындарды қосқан жөн, бұларды орындау жаңа жағдайда, жаңа бір қызықты формада оларға қуаныш, шаттық әкеледі.

Музыкалық, эстетикалық тәрбие - сұлулықты, көркемдікті сезінуге баулиды, сезініп қана қоймай оны өз бойына қалыптастыра білудің әдет-дағдыларын меңгеру. Бала музыканы тындап, әнді көз алдына елестете отырып өзінше қабылдайды.

Музыка баланың сезімдеріне тікелей әсер етеді. Олардың музыкаға деген көзқарасы қалыптасып, есту қабілеті жетіле түседі, шығармашылық елестету сезімі пайда болады. Музыканың ықпалы кейде үгіттеуден, нұсқаудан да анағұрлым күшті болады. Балаларды мазмұны бай әр түрлі шығармалар мен танысытыра отырып, біз, оларды түрлі жағымды әсерлерге бөлене білуге баулимыз. Мысалы, «Туған жер», «Қазақстан» туралы әндер Отанымызға деген сүйіспеншілік сезімдерін туғызса, түрлі халықтардың әндері мен билері олардың әдетғұрыптарың білуге ынталандырады. Музыка мектеп жасына дейінгі баланың мінез –құлқына, рухани дамуына әсерін тигізеді.

Сондықтан, балабақшалардағы саз жетекшілері сазды-эстетикалық тәрбие беруді мектеп жасына дейінгі балалардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, мемлекеттік стандартқа сай бағдарламаға сүйеніп, қызықты да, көңілді өткізуге тырысады.

Пайдаланылған әдебиет:

1. Балаларды тәрбиелеу мен оқытуға арналған “Зерек бала » бағдарламасы. ҚР БЖҒМ «Мектепке дейінгі балалық шақ» Республикалық орталығы. Астана 2010
2. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту. (негізгі ережелер) ҚР МЖМБС Астана
3. Н.А. Ветлугина, И.Л.Дзержинская, Л.Н.Комиссарова Балалар бақшасында музыкалық тәрбие беру методикасы. Алматы «Мектеп» 1981

Мектеп жасына дейінгі балалардың құзыреттілігін алыптастырудағы патриоттық тәрбиенің маңызы

*Сексеналина А.М., «Ертөстік» балабақшасы» КМҚК
әдіскер*

Патриоттық тәрбиенің басты мақсаты – еліміздің тәуелсіздігі мен егемендігін, тыныштық пен бейбітшілікті сақтайтын, ұлтаралық мәдениетті дамытатын, еліміздің рәміздеріне құрметпен қарайтын, әлемдік деңгейде бейбітшілік пен өркениеттілікке өз үлесін қосатын адамгершілік мұраты биік патриот, намысын қаһарман, қайсар, жігерлі жас ұрпақты тәрбиелеу.

Еліміздің болашағы-жас ұрпақты тәрбиелеуде бірінші бесік-отбасы, ата-ана тәрбиесі болса, екінші бесік –білім беру мекемесі. Мектепке дейінгі кезеңдегі тәрбие — адам қалыптасуының алғашқы баспалдағы болса, бүлдіршіндеріміздің бойында рухани-патриоттық сана-сезімді қалыптастыру бағыты бойынша тәрбие беріп, ел болашағына өз үлесін қосуда.

Мектепке дейінгі мекемеде балалардың ойын еркін жеткізуде, рухани патриоттық тұрғыдан білім алуына тәрбиеленуіне барлық жағдай жасалған.

Халқымызда «баланы жастан» деген дана сөз бар. Тәрбиенің бесіктен басталатынын ескерсек, ата – бабадан келе жатқан дәстүрлерді ең алдымен өзіміз түсініп, балаларға оның нәрін сіңіре білсек, болашақ ұлтжанды ұрпақ тәрбиелесек — бұл еңбегіміздің жанғаны, тәуелсіз ел болашағына қосқан үлкен үлесіміз деп білеміз. Адамзаттың асыл мұраттары қайта гүлдеп, мәдениет дәрежесі мен білімділік деңгейі қоғамның өркендеуінің басты өлшеміне айналып отырған жаңа ғасырда жас ұрпақты отансүйгіштікке тәрбиелеудің маңызы артып келеді. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаев «Қазақстан -2030» стратегиялық даму бағдарламасында «Біз Қазақстанның барлық азаматтарының отаншылдық сезімімен өз еліне деген сүйіспеншігін дамытуға тиіспіз» деген сөзі бүгінгі жас ұрпаққа патриоттық тәрбие берудің қаншалықты маңызды екендігін көрсетеді. Біздің алдымызда тұрған басты міндет – тәуелсіз Қазақстанның әр жас жеткіншегінің жүрегінде Отанына, жеріне, еліне деген ыстық сезім, шынайы сүйіспеншілік ұялату. Сондықтан біз адамзаттық көзқарасы қалыптасқан, әлеуметтік белсенділігі жоғары отаншыл ұрпақ тәрбиелеп өсіруге аса көңіл бөлуіміз керек. «Әрбір қазақстандықты өз мемлекеті қамқорлықсыз қалдырмайды, ал әрбір қазақстандық өз мемлекетінің болашақ тағдыры үшін жауапты» деген ұғымды жас ұрпақ санасына түсіндіруіміз қажет. Балаларға отансүйгіштік, азаматтық тәрбие беруде, ертеңгіліктер, ұлттық ойындар, патриоттық әндер, және тағы басқа іс – шаралардың маңызы зор. Ендеше жас ұрпаққа ұлттық, патриоттық тәрбие беру басты мақсатымыз екенін ұмытпайық..

Еліміз өзінің тәуелсіздігін алғалы ана тіліміз мемлекеттік тіл мәртебесіне ие болып қанат жайып келе жатыр. Мемлекеттің болашағы біздің қандай ұрпақ өсіріп, тәрбиелеуімізге тікелей байланысты болса, мемлекеттік тілге құрмет көрсетуіміз, ана тілімізді ардақтай білуіміз де ерекше рөл атқарады. Егемен ел атанып, өз алдымызға дербес мемлекет болғаннан кейін жасөспірім буынға дұрыс тәрбие беру, олардың патриоттық сезімін ояту, елге қызмет етуге, мемлекеттің іргесін нығайтуға баулу, тілдің дәрежесін көтеру біздің негізгі мақсатымыз. Сондықтан тіл тағдырына терең қарап, мектеп жасына дейінгі бүлдіршіндерге қазақ тілін үйретудегі талап, міндеттер балабақшамызда жақсы іске асырылуда. Қазақ халқының дәстүрімен таныстыру арқылы, еліне, туған жеріне деген сүйіспеншілік сезімдерін арттыру, балаларды тіл үйренуге, халық мәдениетін зерттеуге, адамгершілікке баулиды. «Ана тілің – арың бұл, Ұятың боп тұр бетте. Өзге тілдің бәрін біл, Өз тіліңді құрметте», – деп Қадыр ақын жырлағандай, өз ана тілімізді жетік меңгеру, ана тілінде таза сөйлеуге үйрету, халқымызда ғасырлар бойы қалыптасып, сақталып келе жатқан наным-сенімдерін, дәстүрін, әдет-ғұрыптарын өсіп келе жатқан, жас ұрпақтың бойына сіңіру

барысында, мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамытуда үлкен нәтиже береді. Халық байлығының асыл қазынасы – рухани тіл. Оны меңгеру бесік тәрбиесінен, ана әлдінен бастап, балабақшада ары қарай жүзеге аспақ. Қазақта «Сүтпен сіңген сүйекпен кетеді» деген мақал бар. Демек, біз балабақша табалдырығын аттаған бүлдіршін бойына қазақ тілінің қасиетін сүттей сіңіре білсек, еңбегіміздің ертеңі алда деген сөз.

Мектепке дейінгі жастан бастап біздің елдің болашақ азаматы, тұлғасының іргетасын қалау қажет. Балаларда Отаншылдық қасиеттерді тәрбиелеу-баланың өнегелік даму міндеттерінің бірі, ол өзіне жақын адамдарға, мектепке дейінгі білім беру ұйымына, туған еліне деген сүйіспеншілікті дарытуды қамтиды. Мектеп жасына дейінгілермен жұмыс жүргізгенде баланы патриоттық әңгімелерге араластырып отыру керек.

Соңғы жылдарда патриоттық тәрбиенің мәніне көзқарас өзгеріп келе жатыр. Патриотизм және азаматтықты тәрбиелеу идеялары мемлекеттік маңызы бар мақсатқа айналып, қоғамдық мәні болып тұр. Отанға туған жерге, табиғатқа, мәдениетке деген сүйіспеншілікке назар аударылады. Сонымен қатар, өз Отанының символымен таныстырудың маңызы зор. Қазақстан Республикасының мемлекеттік символдары – рәміздері бар. Олардың түрі және ресми қолдану тәртібі Конституциялық Заңмен белгіленген.

Көптеген қазіргі кездегі вариативтік бағдарламалар мемлекеттік рәміздермен таныстыру мақсаттарын қамтыған. Балабақша табалдырығын аттағалы тұрған бүлдіршін Қазақстанның елтаңбасын, туын танып, әнұран әуенін тану керек.

Балалармен жұмыста елтаңба, ту, суреттер бар бояу кітапшаларын қолданбаған дұрыс, бұл жастағы балалар мемлекеттік рәміздердің түстерін, реңдерін анық бере алмайды. Сонымен қатар, рәміздер бейнеленген суреттері қиып алу дұрыс емес. Бейненің тұтастығын бұзу заңды бұзумен бірдей болып келеді. Жаңа кезеңдегі білім берудің өзекті мәселесі жас ұрпаққа адамгершілік-рухани тәрбие беру. Құнды қасиеттерге ие болу, рухани бай адамды қалыптастыру оның туған кезінен басталуы керек. Халықта «Ағаш түзу өсу үшін оған көшет кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған. Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, яғни адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өз-өзіне сенімділікті тәрбиелеуде отбасы мен тәрбиешілер шешуші рөл атқарады. Баланың бойында адамгершілік патриоттық тәрбиені қалыптастырудың негізгі міндеттері мына жайлармен түйінделеді.

–ізгілік бастамасымен тәрбиелеу. Өз отбасына, балабақшасына, туған қаласына, көшесіне сүйіспеншілікпен, қамқорлықпен қарау.

–Табиғатқа қамқорлықпен қарау.

–Еңбекте еңбек сүйгіштік, үлкендер еңбегін құрметтеу.

–Қазақ халқының салт-дәстүріне қызғушылықпен қарау.

–Мемлекеттік рәміздермен таныстыру. Отанға деген сүйіспеншілікке тәрбиелеу.

Патриоттық сезім, адамгершілік – жеке бастың, ұлттың, Отанның мақтанышы деп-, бекер айтпаған.

Сондықтан жеке тұлғаның елжандылық сезімін қалыптастыру мәселесі – мектепке дейінгі білім беру мен тәрбиелеуде жүзеге асырылуы керек. Біздің тәрбиеміз ұрпағымызды әдепті, қайырымды, елгезек, еңбексүйгіш, адал және шыншыл,ұлтшыл, намысшыл,ел қорғаны болатын, халқына адал қызмет ететін ұрпақ тәрбиелеу.Қазақстан Республикасының Мемлекеттік рәміздерді құрметтеу –әрбір азаматтың міндеті. Жеке тұлғаны тәрбиелеу,бала бойына өз елінің ажырамас бір бөлігі ретінде саналылықты қалыптастыру, адамгершілікті, руханилықты,патриотизмді және ұлттық мәдинетті құрметтеу сезімдерін тәрбиелеу .

Ендеше,егеменді елдің азаматын тәрбиелеуде әр тәрбиешінің,ұстаздың мақсаты-дені сау,ұлттық сана-сезімі оянған,рухани ойлау дәрежесі биік, мәдениетті, парасатты, ар-ожданы мол, еңбекқор,іскер бойында игі қасиеттері бар адамды тәрбиелеу.

Әрбір бала өзінің қоршаған ортасын, айналадағы құбылыстарды ,өзінің және өзгенің мәдениетін тану арқылы жетілетіні ақиқат. Бүгінгі мектеп жасына дейінгі мекеменің басты міндеті- білім беру мен тәрбиелеу үрдісінде ұлттық азаматтық игіліктерді ,мәдени мұраларды насихаттай отырып, балалардың патриоттық сезімін қалыптастыру.

Пайдаланылған әдебиеттер:

- 1.«Отбасы және балабақша» журналы №3. 2011жыл
- 2.«Мектепке дейінгі ұйым» журналы №12. 2012жыл
- 3.«Тәрбие құралы» журналы №3.2005 жыл
- 4.Мектептердегі ұлтжандылық, отансүйгіштік және азаттық тәрбие беру бағытындағы жұмыстарға арналған бағдарламалар жинағы Алматы, 2009жыл
- 5.«Ұстаз» газеті № 3-4 2013жыл

Психолого-педагогическая помощь родителям в развитии талантливых детей

*Серикова Т.В., КГКП № 146 я/сад «Балауса»
педагог-психолог*

*Васильева Т.В., КГКП № 146 я/сад «Балауса»
воспитатель*

Если люди сами не умеют летать, пусть научат летать своих детей. Притом летать высоко, стремительно, далеко, красиво. И настанет срок, когда дети раскроют крылья и взлетят. Пусть взрослые

просто последуют за детьми, чтобы уберечь их от падения. И тогда обнаружат, что, оказывается, они тоже летят...

Ш.Амонашвили.

Одаренный ребенок обладает уникальными качествами. И что бы не было причиной наследственность или среда, в которой ребенок растет, важно поддерживать и развивать его способности. Одна из задач педагога-психолога и воспитателя дошкольных учреждений в работе с талантливыми детьми, создание условий, которые помогают людям достигать выдающихся результатов в деятельности, которая их интересует. А также рассказать родителям, как это сделать.

Талант или одарённость-это система, которая развивается на протяжении всей жизни человека, это качество психики, которое определяет возможность достижения высоких (необычных) результатов в одном или более видах деятельности по сравнению с обыкновенными людьми. Взаимодействие образовательного учреждения и семьи предполагает установление заинтересованного диалога и сотрудничества, перерастающего в активную помощь, направленную на обеспечение главной функции развития системы образования, целостности личности ребенка, а также его технологичность и комфорт. Подготовка ребенка к жизни в современных условиях предполагает развитие его внутреннего потенциала в полной мере, то есть выявление и совершенствование всех его способностей. В последние годы работа с одаренными детьми выделяется в разряд приоритетных направлений на уровне общества. В связи с этим учебные заведения ставят перед собой цель и направление на выявление и развитие таких одарённых детей.

Детский сад-первое государственное учреждение, которое появляется в жизни ребенка. В нём ему нужно познать все подробности и тонкости общения с другими людьми, со своими сверстниками. Дошкольному учреждению ближе динамический подход, как одно из направлений в изучении проблемы одаренности, которая рассматривает талант (одарённость), как интеграл, не сводимый к интеллекту, креативности или когнитивным функциям свойство личности. Эта теория выдвигает на первый план проблему развития детской одаренности, потенциальных возможностей каждого ребенка, переход «от диагностики отбора к диагностике развития». В этом возрасте одарённость и талант являются общим явлением, и только в более позднем возрасте может быть избирательным для любой творческой деятельности. Среди самых интересных и загадочных явлений природы детская одаренность занимает одно из ведущих мест. Проблемы ее диагностики и развития волнуют педагогов на протяжении многих столетий. Интерес в настоящее время очень высок, и это связано с социальными потребностями.

Поэтому раннее выявление, обучение и воспитание одаренных и талантливых детей составляет одну из главных проблем совершенствования системы образования. Бытует мнение, что способные

дети не нуждаются в помощи взрослых, в особом внимании и руководстве. Но мы не должны забывать, что в силу личностных особенностей такие дети наиболее чувствительны к оценке их деятельности, поведения и мышления, они более восприимчивы к сенсорным стимулам и лучше понимают отношения и связи. Понятно, что чаще всего именно родители первыми замечают одаренность ребенка, хотя это не всегда легко сделать, так как нет стереотипа одаренности – каждый ребенок проявляет свои способности по-своему. Чаще всего одаренность ребенка остается незамеченной в семьях, где ребенок является первым или единственным. Иногда родители отказываются приписывать своих детей к талантливым. Причина, очевидно, кроется в том, что родители одаренных детей, как члены своего общества, подвержены системе отношений. У родителей появляется страх, что его ребенка не примет современное общество. Многие родители говорят: «Я не хочу, чтобы мой ребенок был одаренным, он будет лучше, счастливым, нормальным ребенком, как и все остальные».

Родитель, открывая талант собственного ребенка, должен быть готов к тому, что нужно постоянно развивать, рождать радостное ожидание от раскрытия чего-то нового в развитии одаренности у ребёнка и готовность решать связанные с этим проблемы. Помогать устранять препятствия, которые ограничивают активность ребёнка в развитии таланта или одарённости, и являются важными для развития растущего человека это – связь между родителями и детьми. Со временем, мир меняется, а вместе с ним и взаимоотношения всех социальных институтов. Новую образовательную парадигму провозгласили родители, вовлеченные в образовательный процесс. Поэтому родители несут ответственность за качество образования своих детей. Эффективность воспитания ребенка во многом зависит от того, насколько близко дошкольное учреждение и семья. Ведущую роль в организации сотрудничества детского сада и семьи воспитатели играют. Их работа зависит от того, насколько семья понимает политику школы в отношении образования, обучения и участия в ее осуществлении. Семья должна рассматриваться как главный заказчик и союзник в воспитании детей, а объединение усилий родителей и педагогов создаст благоприятные условия для развития ребенка.

Работа с одаренными детьми является одним из вариантов конкретной реализации права личности на индивидуальность. Поэтому в основе совместного взаимодействия семьи и детского сада должны лежать принципы взаимного доверия и уважения, поддержки и помощи, терпения и толерантности друг к другу. Значительное место в системе работы с родителями детей, получивших психолого-педагогическое образование. Накопление психолого-педагогических знаний родителей должно быть тесно связано с развитием их педагогического мышления, практических навыков в области образования. Необходимо, чтобы информация носила превентивный характер на основе продемонстрированного практического опыта и конкретных фактов. Это приводит к выбору содержания и форм

организации педагогического образования, определяет задачи совместных усилий педагогов и семей, которые могут решаться по-разному.

Задача семьи – вовремя увидеть, разглядеть способности ребенка.

И одной из важных задач в дошкольном учреждении является не только получение информации, но и поддержка ребенка и развитие его способностей в сотрудничестве с родителями для создания ребенку и его семье комфортной среды для развития творческого и познавательного потенциала.

Структура работы с детьми и родителями одаренных детей в дошкольном учреждении: родители - воспитатель работают вместе; выявление одаренных и талантливых детей; создание банка данных; подготовка индивидуальных программ поддержки; реализация индивидуальных программ (воспитательная работа с ребенком) психологического сопровождения семьи способного ребенка; информационная среда для родителей; совместные практические занятия ребенка и его родителей; поддержка и поощрение родителей в детских садах к развитию их социально-профессиональной компетентности и личностного потенциала.

Одно можно сказать точно: контакт с ребенком, развитие таланта, как на занятиях, так и повседневной жизни, в играх не будут напрасными.

Таким образом, для поддержки и развития одаренности мы пытались показать Вам лишь небольшую часть совместной работы педагога - психолога, педагогов и родителей. Наша работа сопровождается девизом, который помогает нам в работе с одарёнными, талантливыми детьми – это слова Сократа: «В каждом человеке есть - Солнце! Только дайте ему светить!»

Литература:

1. Богоявленская М. «Проблемы одаренного ребенка» ж/л «Обруч» 2005.
2. Бурменская Г.В., Слуцкий В.М.. Одаренные дети 1991. М..
3. Клименко В.В. «Психологические тесты таланта» С-Петербург 1996.
4. Психология одаренности детей и подростков под редакцией Н.С.Лейтеса. 2000.М.

Современные подходы в работе музыкального руководителя в ДО

*Соболева Е.В., КГКП я/с № 23 «Ақниет»
музыкальный руководитель*

Современное дошкольное образование не стоит на месте и требует абсолютно новых подходов в воспитании и обучении подрастающего

поколения. Музыкально-творческое развитие детей играет немаловажную роль в этом процессе.

Работая много лет музыкальным руководителем в дошкольном учреждении и накопив определенный опыт работы, мы заметили, что за последние годы, в связи с появлением гаджетов весь мир «перевернулся» и, конечно, же, изменились наши дети. По телевидению и в интернете звучит очень много не качественной современной музыки и дети, слушая этот в основном «музыкальный ширпотреб», «впитывают его как губка». В связи с этим отмечается увеличение количества детей с нарушением музыкального слуха, чувства ритма, плохо интонирующих мелодии и зачастую просто стесняются петь.

На протяжении нескольких лет для решения данной проблемы мы используем разные нетрадиционные, уже проверенные временем технологии: такие как музыкотерапия, логоритмика, сказкотерапия, вокалотерапия. Используя эти технологии, мы отбираем тот материал и те интересные методические приемы, которые дают наиболее ощутимые результаты в музыкальном воспитании.

Но каждый музыкальный руководитель, как человек, ищущий и творческий, постоянно пытается использовать в своей работе что-то новое и нетрадиционное.

И в качестве такого новшества мы стали использовать ритмодекламацию.

Ритмодекламация представляет собой синтез поэзии и музыки – широко применялась композиторами ещё в XX веке. Её называли «музыкальной речью», «речевым интонированием в ритме». В современной музыкальной методике обучения дошкольников ритмодекламация рассматривается, как одна из перспективных форм развития музыкального слуха, голоса, чувства ритма у детей. На первом плане в ритмодекламации выступает соединение ритма и выразительного речевого интонирования. Чёткая ритмическая организация музыкально-исполнительского процесса активизирует у детей развитие внимания, сосредоточенности, быстроты реакции, координации слуха, голоса и движения.

Ритмодекламацию можно определить как музыкально-педагогическую модель, в которой текст не поётся, а ритмично декламируется. Однако исполнение ритмодекламации отличается более чётким произношением и утрированной интонацией. При этом поэтическая звуковая ткань взаимодействует с узорами музыкальных длительностей и пауз, что многократно усиливает эмоциональный эффект от исполнения и, несомненно, является важным развивающим фактором для ребёнка.

Отстранение от пения в ритмодекламации связано, с одной стороны, с упрощением интонационного процесса (проще и естественнее для ребёнка говорить), а с другой, направлено на развитие механизмов интонационного мышления, где музыкальный слух взаимодействует с речевым. До тех пор,

пока ребёнок не услышит, как он говорит, и не научится контролировать свою речь, трудно надеяться, что он сможет правильно и выразительно петь. [3]

Используя ритмодекламацию в своей работе, мы выяснили, что те дети, которые поют неохотно, любят декламировать и с огромным удовольствием делают это. Для эффективности процесса мы пытаемся соединить выразительные тексты и образный музыкальный материал. Передача таких ярких музыкально-художественных образов вызывает у ребёнка живой интерес, побуждает активно искать соответствующие интонации в голосе, выразительную характерную мимику, пластику движений.

Не стоит забывать и о возрастных особенностях ребёнка. Речевой и музыкальный материал должны быть легко запоминающиеся и доступны для исполнения. Чаще всего это образцы устного народного творчества – песенки, прибаутки, потешки, считалки, дразнилки, колыбельные. Особое внимание уделяется обыгрыванию различных слогов, звукоподражанию, словам, понятным только детям, из так называемого «тарабарского» языка – «трах-та-ра-рах», «тики-рики-таки» и др. Простота выбранного текста позволяет больше времени уделить не его заучиванию, а развитию ритма, дикции и другим задачам речевого упражнения. Опора на речевое интонирование даёт возможность равноценного участия в процессе музицирования всех детей, несмотря на певческий диапазон голоса и уровень развития вокально-слуховой координации. Даже дети с плохой координацией слуха и голоса с удовольствием исполняют ритмодекламации, не испытывая неуверенности в себе и закомплексованности. Именно благодаря ритмодекламации у многих ребят возникает интерес к музыкальной деятельности, в частности, к пению, музыка начинает увлекать, активно развивается музыкальный слух, чувство ритма, координация слуха и голоса. Благодаря чередованию во многих ритмодекламациях пения и речи голосовые мышцы ребёнка успевают отдохнуть в процессе исполнения, снимается излишняя напряжённость, тем самым детский голос предохраняется от усталости и перенапряжения. [2]

Ритм, заключенный в тексте, воспринимается ребёнком естественным и исполняется без всякого труда: прохлопывается, и может даже переноситься на шумовые инструменты (что так нравится детям) [1].

Ритмодекламация широко используется в ОУД, на праздниках, в самостоятельной деятельности детей, театрализованной деятельности, а так же в кружковой работе.

Работа музыкального руководителя с использованием ритмодекламации проходит в тесной взаимосвязи с воспитателями и специалистами ДО.

Мы используем следующие формы работы:

- С воспитателями и инструктором по физической культуре – музыкально-ритмические упражнения, физминутки, вокально-двигательные разминки, музыкально-подвижные игры, релаксации, пластические этюды, психогимнастику.

- С логопедом – логоритмику, речедвигательные упражнения, пальчиковые игры-песни.

Было отмечено, что использование ритмодекламации развивает творческое воображение, чувство ритма, координацию слуха, голоса и жеста, музыкальную память. Ещё при этом, у детей улучшилась работоспособность, повысился интерес к музыкальной деятельности, внимание стало более устойчивым, движения более ритмичными и координированными, речь более четкой и внятной, улучшился эмоциональный фон.

Литература:

1. Система музыкального воспитания К.Орфа. Баренбойм Л. А. М.-Л., 1970г.

2. Этот удивительный ритм: Пособие для воспитателей и музыкальных руководителей детских дошкольных учреждений. Каплунова И. М., Новоскольцева И. А. - СПб.: «Композитор», 2005

3.http://kolokolchik44ds.ucoz.com/publ/ispolzovanie_innovacionnykh_tekhnologiy_v_muzykalnom_vospitanii_doshkolnikov/1-1-0-3

Балаларды тәрбиелеуде адамгершілік - рухани тәрбиенің маңыздылығы

Суиндикова А.М. , Мархабаева И.О., №146 «Балауса»б/б. КМҚК

*«Адамға ең бірінші білім емес, тәрбие берілуі керек,
тәрбиесіз берілген білім- адамзаттың қас жауы.
Ол келешекте оның барлық өміріне апат әкеледі.»*

Әл-Фараби.

Бүгінгі таңда баланың алатын тәрбиесіне жанұясының етене байланысып, араласуының дұрыстығы және қажеттілігі белгілі. Сол себепті де ата-ана және балабақшаның өзара ынтымақтастығын алға қарай ілгерілету қазіргі кезде маңызды мәселенің біріне айналған. Балабақшаның ата-аналармен тығыз жұмыс жасауы, балаларды тәрбиелеу және оқыту бұл бірігіп атқарылатын дүние. Баланы тәрбиелеп отырған үйдегі жанұяның, балабақшаның ортақ мақсаттары бар – бұл келешек ұрпақтың тәрбиесі. Бірақ та баланың тәрбиесін қалыптастыратын қашанда оның жанұясы болып келеді.

Баланың рухани, адамгершілік тәрбиесі ның сонау балалық шағынан басталады, өмірдегі әрбір кезең сайын адам дами отырып, кішкентай шағында бойына сіңірген тәрбиені орнымен, саналы түрде қолданудың

арқасында тұлға рухани жағынан өте бай, жан-жақты дамыған жанға айналады.

Мағжан Жұмабаев атамыздың келтірген сөздерінде «Жер бетінде адам баласы жан дарыған өзгелердің қасында әлжуаз, әлсіз болып дүниеге келеді. Дәл сол мезетте есі де, ақылы да бола қоймайды, тұла бойы да әлі әлсіз, дамып жетілуі баяу. Адам аталғандай әлжуаз болып дүниеге келіп, сараң түрде дамитындықтан оның тұла бойымен қатар жан дүниесін де дамыта отырып, байыту қажет» деп қалдырған өнегесінен-ақ тәрбиенің өзін төртке бөліп көрсеткен - ақыл тәрбиесі, сұлулық тәрбиесі, дене тәрбиесі және де құлық тәрбиесі. [1]

Жер бетіндегі ата-аналардың барлығы да балаларының ақылды, толыққанды адам болуын аңсайды, қол жеткізе алмаған мақсаттарына, армандарына өздері болмаса да, балаларының қол жеткізуін тілейді. Әр ата-ана өз баласының барлық жетістіктерін мақтан тұтады, ал ағаттық жасаса көңілдеріне алады. Қай кезде де болмасын ата-аналардың бұл армандары, үкілеген үміттері ұрпақтан келесі ұрпаққа жалғаса береді. Ата-ананың жасаған жақсылығын, олардың алдындағы борышын балалары ешқашан да толыққанды өтеп бере алмайды.

Қазақ халқында «Балаңа өзіңнің тәрбиенді берме, өзіңнің ұлтыңның тәрбиесін бер» деген керемет мақал қалған. Баланы тәрбиелеген кезде оның өзінің табиғатына қарай тәрбиелеу қажет. Кішкентай бала жас шыбық тәрізді. Басталғаннан керісінше майысқан шыбықты сол шыбық өсе келе қайтадан түзету қиынға соғады. «Баланы бастан тәрбиелеу» делінген сөздің мағынасы осында жатыр. Сол себепті де кішкентай баланың жүрегіне, жанына дұрыс қасиеттерді, адамгершілік қасиетін сіңірту ата-ананың және балабақшаның міндеті болып саналады.

Өмірдегі жақсылық атаулыға бастау беретін жолдың бірі – адамгершілік. Адамгершілік адам баласын біртұтастыққа, бірлікке, ауызбіршілікке жетелейтін қасиеттердің бірі. Балабақша және жанұя балаға адамгершілік қасиетін тәрбиелеген кезде нәтижесінде ары таза, шыншыл жан болып қалыптасатыны белгілі. Барлық тәрбиешілер балаға дұрыс тәрбие беру үшін оның ата-анасымен өзара байланыста болуының арқасында ғана бала адамгершілік қасиетті бойына сіңіре алады. Баланың тәрбиесіне оның жанұясындағы адамдардың өзара әрекеттесуі, бір-бірлеріне деген көзқарасы, қарым-қатынасы әсер етеді.

Ата-ананың өздерінің балаларына беретін тәрбиесінен-ақ оларды келешекте қандай адам ретінде көргілері келетіндігін сезінуге болады. Адам баласына тән мейірімділік атаулы қасиет кішкентай кезден бастап оған деген ең жақын адамды сүюінен бастау алады. Сол себепті де мейірімділік қасиетінің негізі жанұяда қаланады. Отбасы мүшелерінің арасындағы өзара сүйіспеншілік, өзара махаббаттың арқасында баланың тәрбиесі үйлесімді болып қалыптасады. Қазақ халқының «алтау ала болса, ауыздағы кетеді, ал төртеу түгел болса төбедегі келеді» деген мақалынан жанұядағы ынтымақтастық және сыйластық атты екі қасиеттің тек

үйлесімді жағдайынан ауызбіршілікке жетуге болатындығын ұғынуға болады. Сол себепті баланың тәрбиесін оның балалық шағынан бастап қадағалаудың арқасында өсе келе бойына нағыз жақсы қасиеттерді табуға болатын адам баласы шығары анық.

Егер де ата-ана өз балаларының тәрбиесіне немқұрайлы қарап, мән бермейтін болса, онда мұның нәтижесі немен аяқталары анық болады. Абай атамыз: «Баланың бойына үш мінез дариды. Ең әуелі – ол өзінің ата-анасынан, екіншісі – ұстаздан, үшіншісі – өзінің жақын досынан. Алайда оның арасында сол бала кімді өзіне жақын көрсе, кімді өзіне жақын тартса, сол жанның тәрбиесі, мінезі көбірек дариды» деген. Бұл өнегенің мәні өте тереңде жатыр. Ата-ананың өмірі жұмысымен, күнделікті күйбең тіршілікпен өтіп жатқанмен де, өздерінің ұрпақтарына тәрбие беруден жалықпаулары қажет. Баланың ең алғашқы бойына сіңіретін тәрбиесі жанұядан басталатыны белгілі.[1]

Ата-ана баласының қандай болып өсуін қаласа, өздерін де солай етіп ұстаулары қажет. Өкінішке орай, баланың жаман тәрбиеленуін жанұя мүшелері өздерінен көрмейді. А.С.Макаренко «Сіздің өзіңіздің мінезіңіз – сіздің балаңыздың тәрбиесін қалыптастырушы негіз. Сіз күнделікті өмірде өзіңізді қалай ұстасаңыз, айналаңызбен қалай қарым-қатынас жасасаңыз, күнделікті іс-әрекеттерді қалай орындасаңыз, мұның барлығы сіздің балаңыздың бойынан табылатыны анық» деп айтқан.[2]

Дегенмен де А.С.Макаренконың айтуы бойынша «Адамның өмірінде қуаныш атаулы болмаған жағдайда, бұл жер бетінде өмір сүруінің мәні болмайды, себебі алға қарай беттеудің бірден бір жолы – келешектегі үміт, қуаныш». Сондықтан да ата-аналардың барлығы өздерінің балаларына оларды алда күтетін қуанышты сәттерді сезінулеріне тәрбиелеген жөн.

В.А.Сухомлинский ата-аналармен жұмыс атқарудың, байланысудың қажет екендігін алға қойған. «Балалардың ата-аналарымен байланыс орнатып, балаларға тәрбие беру кезінде бірігіп, жұмылып әрекеттесудің нәтижесінде жетістікке жетуге болатындығын айтқан». Сол себептен де мектеппен қатар жанұяның ықпал ету рөлі өте зор. Келешекте негізді қалайтындардың бірі – бұл келешек ұрпақ. Сол себепті оларды тәрбиелі, мәдениетті, ақылды, парасатты, мінезге бай етіп тәрбиелеу біздің де мойнымызда.[2]

Балабақшаға баратын балалардың бойындағы рухани-адамгершілікті еңбектің арқасында қалыптастыруға болады. Еңбекке баулу, оған деген көзқарастың дұрыс болуын кепілдендіру өздеріне қызмет етіп үйретуден бастау алады. Сондықтан да әр бала ойыншықпен ойнап болғаннан кейін оны орын-орнына жинастырып қойғаны абзал.

Балабақшада балаларды еңбекке баулу үшін кезекшілік құрылады. Өздерінің жастарына сәйкес тәрбиешілердің көмегімен гүлге су құюға, оқу құралдарын үлестіруге, тәрелке, қасықтарды үстел басына қойып таратуға үйренеді. Ойыншықты дұрыстап ретке келтіріп жинастыру, киімдерін асықпай, ұқыппен киюдің арқасында бала үлкендердің жұмысының мәнін,

маңызын, еңбегін ұғынады. Сол себептен де мектепке дейінгі жастан-ақ балаларды адамгершілікке, ұқыптылыққа тәрбиелеуге әбден болады.

Мектепке дейінгі жастағы балаларды адамгершілікке тәрбиелеудегі негізгі міндеттердің қатарына мыналар жатады: қоғамның арасында, жанұядабасқа балалармен дұрыс қарым-қатынасу мүмкіндігін жетілдіру, үлкендер арасындағы саналы қарым-қатынастыбекіту, қарапайым тұрмыс ережелерін атқару (адалдықты, қайырымдылықты, өзіңе жақын адамдарға, достарыңа қамқорлықпен қарауды үйрену және соны сақтау). Ұжыммен жұмыс істеуге тәрбиелеу, балалардың ұжымдағы бір-біріне деген қарым-қатынасын орнату. Бала ұжымда болған кезде өзінің білімін, айналаға, іс-әрекеттерге деген көзқарасын білдіре алады, мысалы: көмек көрсетуге, қорытындықалыптастыруға, өзінің достарына қамқорлық танытуға, мейірімділікке, еңбек етуге ұмтылуын көрсете алады.

Тұжырым шығара отырып, Жүсіпбек Аймауытовтың «Баланың тәрбиесін бұзуға да, оны түзеп алуға да түрті болатын зат – бұл оның күнделікті көрген тәрбиесі» деген сөзін ескер түсірмеу мүмкін емес. Тәрбиеші мен ата-ана өзара үйлесім тауып, бала тәрбиесінің маңыздылығын ұғынуларының арқасында жақсы нәтижеге қол жеткізуге әбден болады. Бүгінгі таңдағы біздің негізгі мақсатымыз – бұл ХХІ ғасырға сәйкес келетін жаңаша, мәдениетті, жан-жақты дамыған, шығармашыл тұлғаны тәрбиелеп қалыптастыру.

Пайдаланылған әдебиеттер:

- 1.Бабаев С.Б., Оңалбек Ж.К. Жалпы педагогика: Оқулық, А.«Нұр-пресс»,2005
- 2.Крысько, В.Г. Педагогика и психология: Учебник / В.Г. Крысько. – М.: Юрайт, 2014.

Мектепке дейінгі ерте жастағы тәрбиеленушілердің кәсібилігі

*Сыздыкова А.Т., КМҚК «Толағай» балабақшасы
әдіскер*

Мектепке дейінгі ерте жастағы тәрбиеленушілердің кәсібилігі – ол жалпы мәдениет саласының ең басты бөлігі, әлеуметтік ортадағы баланың толық жетілуіне, дамуына ықпал етеді. Бала осы салаға дағдыланып, ересектердің мәселелерін, сәттіліктерін, шешімдерін қабылдайды.

Бүгінгі көтерілген және талқыланатын сұрақ өте өзекті мәселе. Бұл туралы елбасымыз Н.Ә.Назарбаевта түрлі отырыстарда айтып шыққан болатын, сол себепті Сіздердің назарларыңызды мына бір нақыл сөзіне аударсам деп едім: «Кәсіби оқу – бұл жеке және сапалық құрылым жүйесі, құрылым жүйесінің өзгертулерінің салдарынан, оқу іс әрекетінің жүйесінен балалардың қызығушылықтарын байқап отыратын сала». Ал, бір сөзбен айтқанда, білім жүйесіндегі толық құрылым өзгерістері бұл

«оқытудан» «дамытушылыққа» деген сөз. Осы мәселені шешу барысындағы жұмыстарымызбен, тәжірибемізбен бөліскіміз келіп отыр. Ең бастысы, кәсібилік – ол бір рет өткізілетін іс-шара емес, бұл үнемі жүйелі түрде барлық жас ерекшеліктерді қамтып түрлі әдіс-тәсілде өткізіліп отыратын жұмыс. Осы жұмыстың құрылымы, жүйесі біздің балабақшамызда жас ерекшеліктеріне сай құрылған.

Өмірге деген жалпы көзқарас және кәсіби тұрғыдағы өзін - өзі бағалау жүйесі. Ол мектепке дейінгі жас ерекшелігінде қалыптасады. Болашақ тұлғаның кәсібилік дұрыс қалыптасуына балабақшадағы әлеуметтік, тәрбиелік, эстетикалық, ой қабілеті, сана сезім тәлім-тәрбиелеріне байланысты. Балабақша қабырғасында бала кәсіби тұлға не екенін, кәсіпті қалай таңдау керектігін, оның рөлін, еңбегін, міндетін, ата-аналарының таңдалған кәсіби жұмыс рөлдерін түсіне біледі. Балалармен іс-шараларды өткізе отырып қоршаған ортамен таныстыру керек. Өз -өзіне деген сенімділік, емін еркін сөйлей алу, өз -өзін ұстай білу, қоршаған ортадаға адамдармен тіл табысып кетуіне тәжірибие жинақтау үшін жағдай жасау керек.

Таңдау жасауда, ойлау барысында баланың өміріндегі балабақша ең басты баспалдақ. Ерте жастағы баланың түрлі салалармен таныстыру ол өте пайдалы, себебі баланың жалпы көзқарасы, әсіресе оның қызығушылығы мен талпынысына ықпал етеді. Ол шеберлік түрлерінде таңдалады: «Жасөспірім суретшінің шеберханасы», «Ықпалды-жобалық сала», «Мұражайлық білім», еркін саладағы жолдама зертханалар: «Жасөспірім ғалымдар» , «Кішкентай шеберлер» т.б. Баланың ерте жастағы кәсіби тұлға ретінің қалыптасуына көмектесудегі педагогтардың тағы бір саласы ол: оқу қызметінде кәсіби ақпараттандыру; - «Мамандық әлемінде» атты портфолио әзірлеу; - саяхат жұмыстарын ұйымдастыру; - кәсіптік-ғылыми жұмыс отырыстарын ұйымдастыру. Осы жұмыстағы ең бастысы ол әңгімелер, оны тәрбиешілер не болмаса педагог-маман, әлде арнайы маман иелері жүргізеді.

Балабақшада кәсіби мамандықпен таныстыру ол түрлі таныстыру саяхаттары арқылы жүзеге асады, олар: мұражай, театр, кәсіпорындар т.б. осы арқылы баланың көзқарасы дамиды. Балалармен жұмыс былай жобаланған: бірінші ол пассивті-ізденіс кезеңі – жалпы түрде таныстырып өту. Мақсаты: баланың қызығушылығын арттыру, өзіндік ой қалыптастырып, кәсіби таңдаулық жасауға әрекет жасау. Баланың бойындағы қасиеттеріне қарап, педагог оның шеберлігін, дағдысын кәсіби тұрғыда дамытады. Осындай ғылыми және шығармашылық жұмыстарды орындай отырып, баланың өзіндік білім алуына және ғалым болуға ынталары оянады. Саяхат – бұл мамандық таңдаудағы ең тиімді әдіс. Саяхат барысында балараға кәсіпорынның жұмысын ғана көрсетпей кәсіби мамандардың таңдауын талқылауға мүмкіндік беруге болады.

Осы салада біздің балабақшамыз екі жыл бойы жұмыс істеп жатыр. 2016-2017 жж. аралығында балабақша түрлі сала бойынша 10 саяхат

жасады. Саяхаттың қамтуы: тематикалық және жалпы шолу: тарихи, табиғаттық (экологиялық), шеберлік, әдебиеттік. Оқу жыл барысында біздің балалар түрлі шеберлік конкурстарға және фестивальдарға қатысты: «Менің ата-анамның мамандығы», «Жасөспірім актерлер», «Babey Talent» т.б. Сондықтан, екі жыл ішінде балаларда мамандық туралы өзіндік ой-пікір қалыптасып, кәсіби тұлғаның дағдылары қалыптасып келеді.

Қазіргі таңдағы мектепке дейінгі баланың кәсіби тұлғалық дағдыларын дамытудағы жолдар арнайы жиынтық құрал ретінде қарастырылуды. Біздің қонақтарымыз олар: колледж студенттері мен арнайы педагогтары, мектеп мұғалімдері, шеберлік мұражайлар, С.Сейфуллин және Станислав атындағы театр өкілдері, өрт сөндіруші қызметкерлері, жол патрулдық полициясы т.б. Олар өз жұмыстарының маңыздылығын, кәсіпорындарының жұмыс бағытын айтып, шебер-оқуларын көрсетеді. Мектепке дейінгі тәрбиеленуші балалардың ерекшеліктері мен талпыныстарын ескере отырып біз мынадай мақсаттарды шешеміз:

1. Мамандық туралы балалардың түсінігін кеңейтіп олардың қыр-сырын ашамыз;
2. Заманға сай қай мамандықтың үздік екенін анықтаймыз;
3. Тәжірибе жұмыстарын жүргізе отырып әр баланың жеке тұлғалық қасиеттерін ашу;
4. Кәсіби тұрғыда мектепке дейінгі балалардың қызығушылығын, дағдыларын ескере отырып кәсіби көмек көрсетеміз.

Кәсіби маман иегері болуы үшін тәрбиеші баланың ерекшеліктерін, дағдыларын дамытады, ойын барысындағы күрделі сәттерді шешеді, сол арқылы кәсібилік шебер иесі шығады. Балабақшада мамандық туралы түсінік беру өте маңызды. Әр бала көбінесе өз ата-анасының мамандығын таңдайды, сол себепті отбасылық дәстүр ретінде дәрігерлер, мұғалімдер, жұмыскерлер, ғалымдар, әртіс иегерлер мамандықтары жалғасады. Сондықтан, жас ерекшеліктері ересек топтарда сюжетті-рөлдік ойындардың мағызы өте зор, олар баланың жақсы мамандық иегері болуына ықпал етеді.

Ойын арқылы біз баланың мамандық туралы түсініктерін дамытамыз, ойын арқылы бала өзіне деген болашақта мамандық таңдау дауысына ие болады, себебі, болашақта жақсы кәсіби тұрғыдағы маман иегері болуы үшін, мектепке дейінгі тәрбиеленушінің психологиялық тұрғыдағы ең маңызды да басты қадамы. Бала ойындарды неғұрлым көбірек ойнаса, соған бейімделіп тілін дамытып, ережелерді сақтап, өз өзін әлеуметтік ортада қалай ұстау керектігін түсінеді. Осы тұрғыда нағыз кәсіби маман иегері болуы үшін бізге көмекке келетін ол әрине сюжетті рөлдік ойындар. Сюжетті-рөлдік ойындардың атқаратын мағызы өте зор, себебі бала осы ойындар арқылы ересек адамдардың мамандық еңбегін толықтай тани алады. Үнемі осындай ойындар ойналғанда, бала осыған дағдыланып, ересектердің рөлін, міндетін атқарады яғни соған бағынады. Әрбір

ойынның өзіндік ережелері болады соған орай ересектің немесе балалардың көмегі арқылы рөлдер бөлінеді. Осындай ойындардың басты ерекшелігі: ол мамандық туралы терең біледі, ойынды қалай жалғастыру керектігін, ойлау қабілетін арттыра түседі.

Ересектердің кәсіби мамандық еңбектерін бағалау үшін, ол мамандық туралы жалпы мағлұмат беру аздық етеді, сондықтан да болар, сюжетті-рөлдік ойындардың ережелері қатаң сақталып орындалуы қажет. Ол болашақ баланың «Мен» деген тұлғаға қалыптасуына көмектеседі.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Менжанова А.Н. «Мектеп жасына дейінгі педагогика», Алматы 1992ж.
2. Алты жастағы балаларды оқыту мәселелері / Баймуратова Б., Алматы 1986ж.
3. Балбөбек бағдарламасы-Алматы 2000.
4. М.Жұмабаев Педагогика Алматы, 1994.

Мектепке дейінгі білім беру жүйесінде педагогикалық технологияларды қолдану

Тажкей А.М., «Алпамыс» балабақшасы КМҚК тәрбиеші

«Педагогикалық технологиялар бұл білімнің басымды мақсаттарымен біріктірілген пәндер мен әдістемелердің оқу - тәрбие процесін ұйымдастырудың өзара ортақ тұжырымдамамен байланысқан міндеттерінің, мазмұнының формалары мен әдістірінің күрделі ашық жүйелері» .

Қоғамда болып жатқан әлеуметтік-экономикалық өзгерістер мен еліміздің білім беру саласының әлемдік білім кеңістігіне өтуі білім беру саласында соның ішінде мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытуға уақыт талабына сай өзгерістер енгізуді талап етіп отыр.

Қазіргі кезеңде білім ғылым саласында инновациялық педагогикалық технологиялар қаншалықты маңызды болса, мектеп жасына дейінгі балаларды оқыту мен тәрбиелеуде де педагогикалық технологиялар ұғымы кеңінен қолданылатын ұғымдардың біріне айналды. Мектеп жасына дейінгі балаларды дамыту мәселесі мемлекеттік саясаттың ажырамас бөлігі болып отыр. Сондықтан мектепке дейінгі балаларды оқыту мен тәрбиелеудің негізгі мақсаты- баланың жеке басының қалыптастыруы мен дамуы болып отыр. Жаңа заман баласын қалыптастырып дамыту үшін тұлғаның ішкі дүниесімен оның қыр- сырын анықтап мүмкіншіліктері мен қабілетінің дамуына жағдай туғызу қажет.

Сондай мүмкіншіліктердің бірі дамыта оқыту технологиясы. Дамыта оқыту технологиясы баланы оқыта отырып, зейінін дамытуға, есте

сақтау қабілетін арттыруға мүмкіндік береді. Бұл бала бойындағы еркіндікті, мақтаныш сезімін, дербестікті, адамгершілікті, еңбексүйгіштікті, белсенділікті т.б. қасиеттерін дамытады. Сонымен қатар мектепке дейінгі мекемелерде инновациялық білім беру құралдарын қолданудың да маңызы зор. Инновациялық технологияларды қолдануда өзіне тән ерекшеліктерімен ерекшеленеді. Яғни аудио, бейне құралдарды, ақпараттық технологиялар, интерактивті тақта, мультимедиялық құрал, электрондық оқулықтар баланың шапшаңдығы мен белсенділігін, ұшқырлығын арттырады. Қазіргі таңда көптеген интерактивтік бағдарламалық оқулықтар мен қозғалмалы объектілер құруға мүмкіндік беретін векторлық және графикалық жабдықтар көптеп шығып, қолданыс табуда. Осындай құралдардың бірі мультимедиялық оқулықтарды балабақшаларда кеңінен пайдалану. Бұл жағдайда тәрбиеші әр оқу қызметін бастар алдында жиі көрнекіліктер ауыстырмаған болар еді. Ал, мультимедиялық оқулықтар арқылы тәрбиеші уақытты тиімді және ұтымды пайдаланар еді. Бала бақша баласына мультимедиялық оқулықтар біріншіден, балалардың қызығушылығын арттырады, екіншіден зейін қойып көрумен қатар түсінбеген жерлерін қайта көруге мүмкіндік алады. Мультимедиялық оқулықтар балабақшада балаларына арналған қызықты таптырмалар құралы болып табылады. Өйткені балалардың зейіні әр түрлі әдемі түстерге, ойыншықтарға, суреттерге, әсемдікке әуес болады.

Мультимедиялық электронды оқытулар бала үшін де, тәрбиеші үшін де, күнде дамытылып отыратын анық түрдегі әдістемелік жүйе болып табылады.

Мектеп жасына дейінгі балаларға дидактиканың ойындары және оның маңызын айтпауға болмайды. Әлем бала өміріне біртіндеп кіреді. Бала ең алдымен оны үйде, балабақшада не қоршап тұрғанын ұғынады. Біртіндеп өмірден алған тәжірибесі көбейеді. Мектеп жасына дейінгі балалар өзінің айналасындағы қоршаған ортамен танысуға өте құштар. Бұл баланың бірнеше сұрақтар қоюуына әкеліп соғады. Яғни, балаға әлем аздап ғана сырын ашса, онда баланың білуге деген құштарлығы арта түседі. Ойын – баланың бірінші әрекеті, сондықтан да оның мән – мағынасы ерекше. Қазақ халқының ұлы ойшылы Абай Құнанбаев: «Ойын ойнап, ән салмай, өсер бала бола ма?», - деп айтқандай, баланың өмірінде ойын ерекше орын алады. Мектеп жасына дейінгі балалардың зейіні тұрақсыз болады. Оларды біркелкі жұмыс тез жалықтырады. Сондықтан олардың зейінін үнемі қажетті бағытқа аудару үшін ойын түрінде жүргізу қажет. Өйткені ұйымдастырылған оқу іс-әрекетінде алған білімді ойынмен тиянақтау білімнің беріктігіне негіз қалайды.

Ойын барысында баланың жеке басының қасиеттері қалыптасады. Баланың қуанышы мен реніші ойында айқын көрінеді. Ойын кезіндегі баланың психологиялық ерекшелігі мынада: олар ойланады, эмоциялық әсері ұшқындалады, белсенділігі артады, ерік қасиеті, қиял елестері

дамиды, мұның бәрі баланың шығармашылық қабілеті мен дарынын ұштайды. Мектеп жасына дейінгі балалар көргендерін, байқағандарын, айналасынан естігендерін ойын кезінде қолданатынын байқауға болады. Ойын айналадағы болмысты бейнелейді. барысында балалар дүниені тани бастайды, өзінің күш жігерін жұмсап, сезімін білдіруге мүмкіндік алады, адамдармен араласуға үйренеді. Сондықтан да ойшыл ұлы адамдар балаларды ойын арқылы оқыту керек деген ойға келді. Ойын арқылы оқыту, бұл ой көптеген оқытушылар мен тәрбиешілерді қызықтырды. Берілген ойындарды қолдану іс-әрекеттің әсерлігін арттырып, балалардың логикалық ойлауын, математикалық қабілеттерін дамытады. Бұл ойындарды тәрбиешінің шығармашылықпен түрлендіре отырып, балалардың психофизиологиялық ерекшеліктерін ескеріп, жаңа тақырыпты өткенде, өтілген материалды қайталағанда, білімді тиянақтау кезінде іс-әрекеттің мазмұнына сай пайдалануға болады. Сондықтан, бұндай ойындар ойнау балалардың ойлау, қабылдау, еліктеу қабілеті және заттардың түрін, түсін, көлемін ажырата білуін дамыта түсу үшін өте қажет. Дидактикалық ойындарда міндетті түрде екі бала қатысатын ойындар түрін пайдаланған тиімді. Ойын арқылы оқыту үшін дидактикалық ойындар құрылған. Балаларға тапсырмалар ойын түрінде беріледі, бұл дидактикалық ойындардың негізгі ерекшеліктері. Балалар ойнау арқылы белгілі бір білім, білік, дағдыларды және ойын әрекеттерін меңгереді. Әр дидактикалық ойынның танымдылық және тәрбиелік мазмұны болады.

Мектеп жасына дейінгі балалар мекемелерінде балалармен өткізілетін математиканың алғашқы ұғымдарын қалыптастыру іс-әрекетте ойынның мынадай түрлерін пайдалануға болады: 1) дидактикалық ойындар—логикалық ойлауын, математикалық қабілеттерін дамыту. 2) санға байланысты санамақ, жаңылтпаштар, жұмбақтар—балалардың сандарды танып білуін, тілдерін жаттықтыру, есте сақтауын, ойлау қабілеттерін дамыту. 3) математикалық сергіту сәттері—кеңістікті бағдарлау, қимыл қозғалысты дамыту. Олар балалардың зейінін, есте сақтауын, байқағыштығын, көзбен мөлшерлеуін, тапқырлығын дамытуға, математикалық білімдерін, икемділіктері мен дағдыларын, заттарды түсі, өлшемі, пішіні бойынша топтастыруға, салыстыруға, ажыратуға, кеңістік пен уақытты бағдарлауға үйрету.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Артемова Л.В. Дидактикалық ойындар. — М., 1992.
2. Богуславская З.М., Смирнова Е.О. Мектепке дейінгі жастағы балаларға арналған дамыту ойындары. — М., 1991.
3. Дүйсенбай Е. Санамақ. — А., «Ана тілі», 1996.
4. Колесникова Е.В. 3-4 жас балаларына арналған математика. — М., 2008.
5. Леушина А.М. Математикалық түсініктерді қалыптастыру. —А., «Мектеп», 1982.

Творчество как обязательный компонент формирования компетентного специалиста дошкольной организации

*Тайлакова С.Е., КГКП «Ясли-сад «Ертөстік»
директор*

Изменения в социокультурной и экономической жизни общества, происходящие в последние годы, предъявляют новые требования к личности педагога, к его профессиональной компетентности, одним из компонентов которого является творческий подход.

Педагог - главное звено в реализации основных направлений модернизации образования как в целом по стране, так и в отдельно взятой организации образования. В педагогике укоренилось утверждение, что только творчески работающий педагог своими личностными качествами побуждает в воспитанниках развитие творческой активности. Но чтобы педагог стал таковым, его нужно растить и развивать. В связи с чем перед руководителем дошкольной организации возникают вопросы: «Возможно ли в принципе обучение и научение творческому началу? Как в своем коллективе управлять ростом творческой и исследовательской компетенции, как создать условия для творческого роста педагога?».

Творческие способности педагога не развиваются стихийно, а требуют специально организованного процесса и разработки процессуального механизма реализации этого содержания, создания педагогических условий для самовыражения в творческой деятельности.

Какие же условия необходимы для творческого роста педагога-дошкольника, чтобы обеспечить комплекс социально-экономических, профессионально-педагогических, социально-психологических мер с учетом:

- личных способностей каждого педагога,
- имеющегося опыта,
- личных мотивов и ценностей,
- а также самоопределения относительно реально существующих возможностей?

Чтобы ответить на этот вопрос нам, заведующей и методисту дошкольной организации, самим необходимо быть инициативными, компетентными, хорошо знающими сущность организационно-методической деятельности, которой мы занимаемся.

Анализируя результаты деятельности педагогов нашей дошкольной организации, где педагогический коллектив составляет до 23 человек разного уровня профессиональной компетентности, мы заметили, что педагоги детского сада начинают работать более эффективно, когда творческие потребности педагога и его профессиональные запросы удовлетворены.

Можно выделить следующие основные направления творческой деятельности педагога-дошкольника:

- ежедневные моделирования процесса взаимодействия воспитателя с детьми, в том числе, составление содержательных перспективных планов и циклограммы образовательной деятельности с воспитанниками;
- совершенствование известных и разработка новых педагогических методов и приемов, активное использование их в работе с детьми;
- систематическое обновление и обогащение игровой и развивающей среды в группе;
- поиск неординарных форм работы с детьми (интересные путешествия, занятия-развлечения, поисковая деятельность и экспериментирование, кружковая работа и т.д.);
- овладение и внедрение современных прогрессивных педагогических технологий и идей в практику работы с дошкольниками;
- выбор эффективных средств стимулирования творческой активности детей и их родителей;
- оригинальное решение проблем методического характера (подготовка консультации, выступления на педсовете, разработка конспекта нетрадиционно ОУД или развлечения; творческий отчет и т.п.).

Учитывая данные направления творческой деятельности педагогов, нашей задачей (администрации) стало правильно выстроить стратегию творческого развития каждого педагога, работающего в дошкольной организации:

- I. выявление личных мотивов и ценностей педагогов (стимул к работе);
- II. создание «ситуации успеха» для каждого педагога;
- III. формирования психологического климата в коллективе.

Результаты анкетирования педагогов показали, что у 52% педагогов стимулом к работе является то, что администрация детского сада замечает положительные результаты их работы, у 30%- хорошие взаимоотношения с детьми и их родителями, 10% - гарантированная оплата труда и 8%-полученное образование.

Исходя из данных результатов, пришли к выводу, что для успешного творческого роста педагогов необходимо решить следующие задачи:

- научиться управлять творчеством педагога;
- оказывать социально-профессиональную поддержку каждому педагогу (выявление проблемных зон в работе, совместный поиск их решения, рефлексия промежуточного результата, закрепление положительного результата);
- разработать систему стимулирования творчески работающих педагогов (моральное и материальное);
- построить методическую работу детского сада, направленную на формирование мотивации педагогической деятельности, что приведет к успешности педагога.

Одним из важнейших направлений работы дошкольной организации становится целеустремленное создание ситуаций успеха для каждого педагога, что невозможно без:

1. развития методической службы (работа МС, творческих групп и т.д.);
2. повышения уровня квалификации педагогов (курсовая переподготовка, участие в конкурсах профессионального мастерства, участие в семинарах, научно-практических конференциях, фестивалях различных уровней, проведение открытых мероприятий и т.п.);
3. развития материально-технической базы детского сада (создание условий для работы);
4. формирования психологического климата в коллективе.

Целенаправленная работа с педагогическим коллективом позволила нам выявить уровни педагогического творчества:

- Первый уровень, информационно-воспроизводящий: педагог умеет воспроизводить опыт других, решать простые задачи на пути к результату, анализирует эффективность принимаемых решений в конкретных ситуациях. Это уровень педагога без категории.

- Второй уровень, адаптивно-прогностический: педагог умеет трансформировать известную ему информацию, отбирать способы, средства, методы взаимодействия с воспитанниками с учетом их личных качеств. Этот уровень деятельности педагога соответствует второй категории (педагог- модератор).

- Третий уровень, рационализаторский: педагог проявляет рационализаторские способности (высокую эффективность опыта, умение решать сложные, нестандартные педагогические задачи и находить оптимальные решения). В его работе присутствуют элементы индивидуальности и неповторимости. На этом уровне осуществляет свою деятельность педагог первой категории (педагог-экспериментатор).

- Четвертый уровень, научно-исследовательский: педагог умеет определять концептуальную основу собственного поиска, разрабатывать собственную систему деятельности на основе исследования ее результатов. На этом уровне работает педагог высшей категории (педагог-исследователь).

- Пятый уровень, креативно-прогностический: педагог способен выдвигать сверхзадачи и обосновывать способы их решения; вносит существенные изменения в систему образования, трансформирует ее и, овладев механизмом диагностики, идет от алогичного к логике устоявшихся стереотипов. Это уровень педагога экстра-класса (педагог-мастер).

Итак, педагогическое творчество само по себе - это процесс, начинающийся от усвоения того, что уже было накоплено (адаптация, репродукция, воспроизведение знаний и опыта), к изменению, преобразованию существующего опыта. Путь от приспособления к

педагогической ситуации до ее преобразования составляет суть динамики творчества педагога.

Основная задача администрации в этом процессе всячески поощрять полученные достижения педагогов, не акцентируя внимание на неудачах.

Литература:

1. Демин В.А. Профессиональная компетентность: понятие, виды // Мониторинг образовательного процесса. 2010. № 4. С. 35-39.
2. Майер А.А. Сопровождение профессиональной успешности педагога ДОУ. М., 2012.
3. Троян А.Н. Управление дошкольными образовательными учреждениями. Магнитогорск, 2011.

Балабақшада ағылшын тілін үйренуде ақпараттық-коммуникативті технологияларды қолдану

Тапаева А.Т., «Толағай» балабақшасы КМҚК

Заманауи талаптарға сай жаңа ақпараттық технологияларды балалардың ағылшын тіліне деген қызығушылығын арттыру құралы ретінде қолдануы өте тиімді. Ақпараттық коммуникативтік технологияны қолдану балалардың ағылшын тілін өз бетімен үйренуге даярлық пен қабілеттілікті дамытады. Жаңа ақпараттық технологияларды еңгізу және қолдану, интеллектуалды дамыған, ақпараттық ортада жақсы әрекеттене білетін тұлғаны қалыптастыру жолында пайдалы болуы мүмкін. Бұл ретте баланың шығармашылық қабілетін аша білу үшін жағдай жасау, оның қабілетін дамыту, өзін-өзі жетілдіру және жауапкершілікке тәрбиелеу сөз болады. Білім және біліктілік адам үшін маңызды құндылықтарға айналады. Соған орай білім жүйесі де дайын білімді игеруге ғана емес, интеллектуалдылықты қалыптастыруға, жеке танымдық әрекетті қалыптастыруға бағытталуы тиіс. Адам әрекетінің әр түрлі саласында озық коммуникативті ақпараттық технологияларды пайдалану өзекті болып барады.

Ағылшын тілін үйрету барысында АКТ ны қолдану педагогтарға тиімді тұстары:

- Дыбысты дұрыс қабылдау;
- Сөздік қоры, тіл байлығы дамиды;
- Ауызекі сөйлей алады;

Балабақшада жұмыс істеп жүріп, балаларды әрдайым бақылап жүремін. Ағылшын тілін үйренген кезде балалар жиі қуыстанады, сөздерді дұрыс дыбыстай алмай немесе сұраққа дұрыс жауап бере алмай қаламын деп, үндемейтін балаларды кездестірдім. Олар педагогтың соңынан қайталамайды, мүлдем қызығушылық танытпайды. Қойылған

мақсатымызға жету үшін әр баланың ойлау, ауызекі сөйлеу қабілеттерін ескере отырып, әр бала өзінің сөйлеу қабілетін көрсетуі үшін жас ерекшеліктеріне, ойлау қабілеттеріне сай әдіс-тәсілдерді саралап аламыз.

Сондықтан балаларға шет тілін оқытуда тиімді деп санаған тәсілдеріміздің бірі- АКТ. Балалардың дүниетанымын, ой-өрісін кеңейту, өмірге деген көзқарасын жан-жақты дамытып, шығармашылық қабілетіне жол ашуда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану – заман талабы. Оқу қызметімізде балалардың қызығушылығын ояту, ынтасын арттыруда АКТ кеңінен пайдаланып жүрмін.

- Аудиоматериалдар қолдану;
- Электронды ойын;
- Интерактивті ойын;
- Слайд шоу;
- Видеоматериалдар қолдану;
- Сиқырлы қалам.

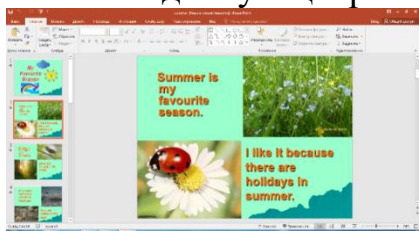
Аудиоматериалдар қолдану- балалар оқу қызметінде музыканы колданған кезде, бір мәрте тындап, келесі жолы еліктеу арқылы әуенмен біргеөлеңдер мәтінін жаттауға ағылшын тіліне тән сөздерді қоса айта бастайды, бала оны өзі аңғармай қалады.

Электронды ойын- біз балалардың жас ерекшеліктеріне сай электронды ойындар құрастырып, оларды оқу қызметін қорытындылағанда немесе жаңа тақырыпты түсіндірген соң оны бекіту үшін қолданған өте тиімді. Балалар атсалыса қатысып, ағылшын тілінде өз білімдерін кеңейтеді.

Интерактивті тақта-кез келген педагогке баланың білімге деген қызығушылығын оята отырып, жетістікті жетуге үлкен мүмкіндік беретін құралдардың бірі. Біздің бұл тәжірибеден шығарған қорытындымыз: интерактивті тақтамен жұмыс жасау балалар үшін өте қызықты әрі тартымды.

Слайд шоу- ақпаратты қабылдауды жеңілдетеді.

Видеоматериалдар қолдану-өз ойларын бағдарлама талаптарына сай үйретіліп отырған тілде еркін жеткізе алады, шетел тілін қатынас құралы ретінде пайдалана білді, пәнге деген қызығушылықтары артады.

Сиқырлы қалам- балалардың ағылшын тіліндегі лексикасының кеңейуіне көмектеседі.

Қорытындылай келе, АКТ-ны ағылшын тілі оқу қызметінде қолдана отырып, балалардың білім, білік дағдыларын қалыптастыруға, балалардың өз бетімен іс-әрекет етуге бағытталған тапсырмалар саны көбейгенде ғана, өз пікірін айта алатын, оны дәлелдей білетін, өзіндік шығармашылық жұмыспен айналыса алатын жан-жақты жетілген жас ұрпақ өкілдерін дайындаймыз.

Пайдаланылған әебиеттер:

1. Английский для малышей. Сост. И.В. Секрет (азбука дошкольного воспитания).
2. <http://www.lovelylanguage.ru/for-kids/active-games>
3. Білім беру жүйесін 2010-2015 жылдарға дейін ақпараттандырудың мемлекеттік бағдарламасы.
4. Г.Исаева, Шет тілі сабағында инновациялық технологияларды қолданудың кейбір ерекшеліктері. «Жаңа тұрпатты мұғалім дайындаудың өзекті мәселелері» атты республикалық ғылыми конференцияның материалдары. Мектептегі шет тілі, 2011ж. №3 60б.

Мектепке дейінгі білім беруде инновациялық бағытты қолдану

Темиргалиева.Г.М., Абдыкаримова Э.А., «Алтын сақа» балабақшасы тәрбиешілер

Заманымызға сай қазіргі қоғамды ақпараттық-коммуникативтік технологияның келешек ұрпақтың білім алуына, іскер әрі талантты, шығармашылығы мол, еркін дамуына жол ашатын педагогикалық, психологиялық жағдай жасауда маңызы зор.

Қазіргі кездегі шапшаң жүріп жатқан жаһандану үрдісі әлемдік бәсекелестікті күшейте түсуде. Елбасы Н.Ә.Назарбаев Қаақстанның әлемдегі бәсекеге қабілетті 50 елдің қатарында болу стратегиясы атты жолдауында «Білім беру реформасы – Қазақстанның бәсекеге нақтылы

қабілеттілігін қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін аса маңызды құралдарының бірі» деп атап көрсетті.

XXI ғасыр - бұл ақпараттық қоғам дәуірі, технологиялық мәдениет дәуірі. Айналадағы дүниеге адам денсаулығына кәсіби мәдениетін жоғары бағалайтын дәуір. Білім беру үрдісін ақпараттандыру жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы дамыта оқыту, дара тұлғаны бағыттап оқыту мақсаттары жүзеге асыра отырып, оқу тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерінің тиімділігі мен сапасын жоғарылатуды көздейді.

Қазақстандық білім беру реформасының мақсаты инновациялық технологияға сүйене отырып, баланың бойында шығармашылық ойлауды дамытуға мүмкіндік жасау. Балаға білім мен тәрбие берудің басты сатысы балабақшадан бастау алады. «Алтын сақа» балабақшасында тәрбие мен оқыту процесін ізгілендіру мақсатында көптеген жұмыстар жасалуда. Оларды ғылыми тілмен айтқанда «инновациялық процесс» немесе «педагогикалық жаңалықтарды енгізу» деп аталады. Осы бастамалар аясында қалалық қазақ тілі қоғамы ұйымымен келісім шарт жасалып, тәрбиешілер мен педагогтардың білімін жетілдіру мақсатында «Қазақ тілі» курсының «Б»1 бағдарламасын оқып меңгеруде және де келесі жылдың қаңтар айынан бастап ағылшын тілін меңгеруге талапкер тәрбиешілер мен педагогтардың өтініші бойынша тапсырыс берілді. Сапалы білім, кәсіби біліктілік, инновациялар мен тың олар – бүгінгі күннің талабы. Сондай-ақ, балабақша методисі және қазақ тілі мұғалімі жақында Латын графикасына көшуді қолдауға арналған қалалық ісшараға қатысып қолдау білдірді. Жаңғыру бағдарламасына сай барлық жаңалықтар мен өзгерістерді қолдап біздің ұжымның үнемі ізденісте жұмыс жасауына басшымыз Жанна Қайратқызы, әдіскерлеріміз Раушан Жумадиллевна, Наталья Ивановна барынша жағдай жасап қол ұшын беруде. Балабақшамызда балалар үш тілде білім алуда. Оларға арналған жеке пән кабинеттері талапқа сай жабдықталған. Сабақ өткізуге арналған құрал жабдықтар керекті материалдар толық қамтылған. Инноватика ұғымының мәні латынның «in-novus» деген сөзінен шыққан, «жаңарту, өзгерту, жаңашылдық» деген мағынаны білдіреді. Яғни, педагогика ғылымында жаңа әдістерді, құралдарды, бағдарламаларды жаңаша пайдалану. Мектепке дейінгі білім беру жүйесінде оқыту мен тәрбиелеу қоғамдық, жалпы халықтық маңызға ие. Себебі қоғам өміріндегі әлеуметтік өзгерістер толыққанды жетілген, білімді, ұлттық санасы қалыптасқан ұрпақты тәрбиелеп өсіруді талап етеді.

«Болашақ ұрпағымызды тәрбиелегенде, - дейді Елбасы Н.Ә.Назарбаев, - жастайынан имандылық пен салауаттылық қасиеттерді сіңіре білсек, сонда ғана біз ұлттық рухы дамыған, Отанның гүлденуіне өз үлесін қоса алатын азамат өсіре аламыз». Олай болса, инновациялық технологияны қолдану келешек бүлдіршіндердің еркін дамуына жан-жақты білім алуына, белсенді, шығармашыл болуына жағдай жасау қазіргі таңда әрбір педагогтың міндеті. Балабақша қызметкерлері мектеп жасына

дейінгі білім беруде ұрапғымызды бала кезінен ұлттық тәрбиеге баулып, салауатты өмір салтын құрып, келешек ұрпақтың бойына адамгершілік, мәдениет, тәртіп, ата-бабадан жинақталған тәжірибені сіңірсе, дамытса терең ізденіспен ғылыми тілде айтқанда инновациялық білім беру әдіс-тәсілдерін меңгерсе ғана балалардың дербес ерекшеліктері қалыптасып, жан-жақты дамитыны сөзсіз.

Инновациялық білім беру құралдарына: аудио-видео құралдар, компьютер, интерактивті тақта, интернет, компьютер-мультимедиялық құрал, электрондық оқулықтар мен оқу-әдістемелік кешен, инновациялық ақпараттық банк, инновациялық банк, инновациялық сайттар жатады. Балабақшамызда интерактивтік бағдарламалық бөлімдер, қозғалмалы объектілер құруға мүмкіндік беретін векторлық және графикалық жабдықтар қолданыс табуда. Осындай құралдардың бірі – мультимедиялық оқулықтарды оқу қызметінде жоғары дәрежеде жүзеге асыруға мүмкіндік туғызады. Мультимедиялық оқулықтар біріншіден балалардың қызығушылықтарын арттырады, екіншіден зейін қойып көрумен қатар түсінбеген жерлерін қайта көруге, тыңдауға және алған мағлұматты нақтылауға мүмкіндік береді, балалардың білім алу кезеңінде оқу қызметіне белсенділігін арттыра түседі.

Ақпараттық коммуникативтік мәдени қоғамның негізгі талаптарының бірі – балаларға ақпараттық білім негіздерін беру, логикалық – құрылымдық ойлау қабілеттерін дамыту, ақпараттық технологияны өзіндік даму мен оны іске асыру құралы ретінде пайдалану дағдыларын қалыптастырып ақпараттық қоғамға бейімдеу. Ол тек қана компьютерлік сауаттылық емесі, сонымен қатар этикалық, эстетикалық және интеллектуалдық сезімін меңгеру болып табылады. Ақпараттық коммуникативті технологияның білім берудегі тиімділігі баланың өз бетімен жұмыс жасай алады, уақытты үнемдеу арқылы оқу мен білім аз уақытта меңгеріледі, білім мен білік дағдылары тәрбиешілер мен балалар арасында шығармашылық жұмыстар жасалып, жедел түрде оқыту мүмкіндігі жүзеге асырылады. Бір ғана қашықтықтан оқыту технологиясының өзі онлайн желісі арқылы тәрбиешілердің тәжірибе алмасуына зор мүмкіндік жасайды.

Бүгінгі таңда балабақша ұжымы «Болашақ» университеті мен колледжінің студенттерімен және «Өрлеу» оқу-әдістемелік орталығымен мектепке дейінгі білім беруде инновациялық бағытты қолдану тәсілдерін нәтижелі қолдану жолдарын іс жүзінде тәжірибе алмасу арқылы арнайы ұйымдастырылған педагогикалық семинарларды дайындау және семинар-практикум өткізу; шеберлік-сынып, дөңгелек үстел, презентациялар, педагогикалық ақпараттық коммуникативті технологияның құзіреттілігі және желілік қарым-қатынас мәселелері бойынша консультациялар; ашық сабақтар өткізу; өз білімін жетілдіру бойынша педагогикалық есебін тыңдау. Осылайша балабақшамыздың бірнеше білім ордалары арқылы ұйымшылдықпен тығыз тәжірибе алмасуда.

Студентер балабақшада өткізілетін тәрбиелік іс - шараларға атсалысып тәжірибе үйренуге мол мүмкіншілік қарастырылған. Балабақшада болатын түрлі сайыс, семинар, конференция, ата – аналармен жұмыстарға шаралардың тапсырмаларын тәрбиешілермен бірлесе орындап іс – тәжірибе жинақтайды.

Әрбір мектепке дейінгі ұйым жұмысына жаңа идеялар мен технологияларды енгізудің өзі мектепке дейінгі білім беру жүйесін жаңарту болып табылады.

Біздің «Алтын сақа» балабақшасында мектепке дейінгі тәрбие мен білім беруде заманауи қоғам мен ғылымды дамытуда және стандарттарда көзделген өзгерістердің қажеттілігін қолдайтын мүдделері ортақ ұйымшыл ұжым қалыптасқан.

Сонмен қатар, 2017-2018 оқу жылында «Өрлеу» оқу әдістемелік орталығының тәрбиешілер мен педагогтардың біліктілігін арттыру курстарының тәлімгерлерімен бірлесе отырып, Қарағанды қаласы, аудан, ауыл балабақшаларының тәрбиешілерімен іс–тәжірибе алмасу, инновациялық технология бағытарын қолданып ұйымдастырылған семинар, дөңгелек үстел, ашық ұйымдастырылған оқу қызметтері, тәжірибелер ұсынылып, ғылыми тәсілдерді инновациялық үдерістерді жетілдіруге, жүйелендіруге сауатты түрде жоспарлауға және енгізуге ықпал етіп нәтижелі білім беру бағытары бойынша пікір алмасып, іс – тәжірибелерімен бөлісіп, жетістіктерге қол жеткізді. Біздің балабақшамыздың инновациялық қорында бүгінгі күні қолданысқа енген әдістемелік құралдар бар. Ол білім беру кеңістігін кеңейтуге, оған жаңа формалар беруге және баланы шығармашылық дамуына, танымдық ой – өрісіне әсер етеді, бұның өзі табысты жеке тұлғаның құрамдас бөлігі болып табылады.

Қорыта келе айтарымыз: «Біз тұрғызатын қоғам арды бағалайтын белсенді, жоғары моральды әдепті және рухани байлығы мол адамдардан тұру керек», - ал, ол болашақ азаматтар біздің алдымыздағы тәрбиелеп отырған бүлдіршіндеріміз. Балабақша ұжымының алдында тұрған ең басты міндеттердің бірі қоғам өміріндегі әлеуметтік өзгерістер толыққанды жетілген, білімді, ұлттық санасы қалыптасқан ұрпақты тәрбиелеп өсіру екенін есте естен шығармаған жөн.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Қазақстан – 2050» стратегиясы “Болашақтың іргесін бірге қалаймыз” Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы, 2011 жыл
2. Қазақстан Республикасы білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы
3. Мұхамбетжанова С.Т., Мелдебекова М.Т. Педагогтардың ақпараттық – коммуникативтік технологияларды қолдану бойынша құзырлылықтарын қалыптастыру әдістемесі. Алматы: ЖШС «Дайыр Баспа», 2010 ж.

Поликультурное воспитание с применением полиязычия как фактор эффективности межкультурного общения

*Терентьева А.А., Цыплакова Л.Н., детский сад «Балақай»
воспитатель*

Президент страны Н. А. Назарбаев поставил высокую планку перед отечественным образованием. Оно должно стать конкурентоспособным, высококачественным, таким, чтобы выпускники казахстанской школы могли легко продолжать обучение в зарубежных вузах.

Наша республика издавна являлась зоной активных контактов многих населявших ее народов, что создало благоприятные предпосылки для поликультурного воспитания детей. Именно через знакомство, изучение языков, общение с разными культурами, возможно, развить полиязычность, нравственные - поликультурные чувства, конечно же, с помощью доступных детскому пониманию средств материальной и духовной культуры.

Сегодня уже никого не надо убеждать в том, что раннее обучение иностранному языку способствует не только более прочному и свободному практическому владению им, но и несёт в себе большой поликультурный, интеллектуальный, нравственный потенциал. Существует пословица: «Сколько языков ты знаешь, столько раз ты человек».

По мнению Президента Н. Назарбаева «...Казахстан уникален и силен своей многонациональностью. На его земле сформировалось уникальное поликультурное пространство... Поликультурность Казахстана - это прогрессивный фактор развития общества. Евразийские корни народов Казахстана позволяют соединить восточные, азиатские, западные, европейские потоки и создать уникальный казахстанский вариант развития поликультурности».

Актуальность поликультурного и полилингвального обучения определяется всеобщей мировой тенденцией к интеграции в экономической, культурной и политической сферах. Полилингвальное обучение мы понимаем как целенаправленный процесс приобщения к мировой культуре средствами нескольких языков, когда изучаемые языки выступают в качестве способа постижения сферы специальных знаний, усвоения культурно-исторического и социального опыта различных стран и народов.

Цели поликультурного и полиязычного образования:

- воспитание поликультурной, формирование компетентной личности ребёнка, готового к социокультурному взаимодействию на государственном и других языках.

- формирование человека, способного к активной жизнедеятельности в многонациональной и поликультурной среде, обладающего развитым

чувством понимания и уважения других культур, умением жить в мире и согласии с людьми разных национальностей, рас и верований.

Углубленная работа с дошкольниками по поликультурному воспитанию с применением полиязычия, начала проводиться с начала учебного года в рамках научно - экспериментальной лаборатории ГНОМ (гениальное научное общество малышей) «Мир вокруг нас». Данная работа проводится в тесном сотрудничестве с этнопедагогом, преподавателем английского и казахского языка. Экспериментальная деятельность имеет общий план работы, четко выстроенную методику, содержит познавательный материал, конкретные разделы и последовательные этапы работы, включает разные формы работы.

Начинать поликультурное воспитание детей нужно еще в дошкольном возрасте. Ведь именно в этот период происходит основное формирование личности ребенка. Складывается духовная и нравственная основа, способ мышления, процесс осознания окружающего мира и себя в нем.

Знание другого языка позволяет глубже и четче осознать культуру другого народа — носителя этого языка. Язык в данном случае является не только средством общения и выражения мысли, но и средством аккумуляции и транслирования культурных ценностей. В языке отражается накопленный народом за историю его существования опыт, его материальная и духовная культура.

Также изучение иностранного языка в дошкольном возрасте полезно всем детям, независимо от их стартовых способностей, поскольку оно оказывает:

- бесспорное положительное влияние на развитие психических функций ребёнка: его памяти, внимания, мышления, восприятия, воображения;

- стимулирующее влияние на общие речевые способности ребёнка.

- иностранный язык как учебный предмет обладает особой способностью к интеграции с другими предметами, которая вытекает из самой природы языка как средства приема и передачи информации, как средства общения.

Именно дошкольный возраст это время, когда уровень восприятия особенно высок, а образы сильны и ярки, является наиболее благоприятным для изучения национальных особенностей, традиций, обычаев, конечно с применением билингвального компонента, национальных игр, пословиц, потешек, песенок, считалок - той страны, национальности, которая изучается.

Народно-музыкальное творчество нашей республики - уникальное явление культуры. Фольклор разных народов позволяет познакомить детей жизнью, бытом, культурой, традициями народов нашей Республики. Изобразительное искусство разных народов, имеет свои особенности, отличия и играют большую роль в поликультурном воспитании.

На различных праздниках, в нашем городе, звучат песни и стихотворения на казахском, русском, татарском, корейском, украинском языках, педагоги советуют родителям посещать такие мероприятия, так как они наглядно демонстрируют взаимосвязь разных национальностей, разных культур, разных традиций. Так же чтобы родители организовывали экскурсии по городу, на природу в городской музей - выставочный зал, концертный зал, театр.

И, конечно же, наибольшего эффекта в поликультурном воспитании детей можно добиться путем тесного сотрудничества родителей с воспитателями детского сада. С их помощью родители будут обеспечены необходимой педагогической информацией, а также обучены способам общения с ребенком с использованием в своей повседневной речи национальных слов, словосочетаний и выражений.

Можно сказать, что родителям просто не приходилось с этим сталкиваться, а многие ранее даже не задумывались об этом вопросе.

Нам удалось вовлечь, заинтересовать родителей в процесс поликультурного воспитания детей, развить стремление участвовать в проводимой в дошкольном учреждении работе, через:

- родительские собрания, разъясняющие важность и необходимость поликультурного воспитания с применением билингвального компонента;
- индивидуальные беседы с родителями «Что значит быть терпимым в отношениях с людьми?», «Причины возникновения конфликтов у детей», «Как научить ребенка понимать других людей?»;
- конкурсы рисунков «Казахстан наш общий дом», «Я и мои друзья», «Наша дружная страна», «Национальные сказки в рисунках» в которых родители вместе с детьми проявляют творчество, выдумку и фантазию.

Мы не останавливаемся на достигнутом, продолжаем искать новые приемы ознакомления детей с жизнью, бытом, культурой, искусством людей разных национальностей. Ведь у нас одна цель - воспитывать будущих созидателей жизни. Каков человек - таков мир, который он создает вокруг себя. Хочется верить, что наши дети, когда вырастут, будут уважать людей разных национальностей.

Исходя из проделанной работы, можно сказать, работу по поликультурному воспитанию детей необходимо продолжать и вести ее систематически в тесной взаимосвязи с изучением языков. Постоянно заинтересовывать, вовлекать родителей в процесс воспитания. Так же педагогам постоянно совершенствовать формы и методы работы, по поликультурному воспитанию детей.

Будущее нашего государства - это сегодняшние дети: дошкольники, школьники, студенты. Уже с детского сада они узнают культуру народов, изучают казахский, русский и основы английского языка. Это является одним из важнейших условий успешного вхождения ребенка в современный мир.

Литература:

1. Государственная программа развития языков в Республике Казахстан на 2011-2020 годы
2. Макаев В.В., Малькова З.А., Супрунова, Л.Л. Поликультурное образование - актуальная проблема современной школы/ В.В.Макаев, З.А.Малькова, Л.Л.Супрунова // Педагогика. 1999. №4. С.3-10.
3. Назарбаев Н.А. Социальная модернизация Казахстана: Двадцать шагов к Обществу Всеобщего Труда // Казахстанская правда. — 2012. — № 218-219. — 10 июля.
4. Назарбаев Н.А. Новый Казахстан в новом мире // Казахстанская правда. — № 33(25278). — 2007. — 1 марта
5. Поликультурное образование: диалог культур и билингвальное обучение// <http://www.etnosfera.ru/centr.php>.

Работа с «особыми» дошкольниками

*Токкужина Г.Б., КГКП ясли сад № 33 «Алтын бесік»
воспитатель*

В последние годы стало заметно, что в детский сад стали приходить дети с «необычным» поведением: гиперактивные, невнимательные, порой агрессивные, импульсивные и т.д.

Гиперактивность у детей —это сверх повышенная активность,склонность моментально отвлекаться,неумение концентрироваться на каком-то одном занятии длительное время.Все это сопровождается нервным возбужденным состоянием.

Таким образом, встает проблема работы с такими детьми. Как удержать их внимание, как привлечь, как их развивать и воспитывать?

Я работаю воспитателем в детском саду 8 лет . Перед тем как рассказать историю из личного опыта хочу отметить, что современные программы воспитания и обучения в детском саду усложняются из года в год, растет нагрузка,увеличивается интенсивность воспитания и обучения. За время пребывания в детском саду мне довелось работать с разными возрастными категориями детей, но работать с ребенком, которому нужен особенный индивидуальный подход, я столкнулась впервые. Поэтому перед до мной встала проблема, как помочь ребенку с особыми потребностями социализироваться в обществе, то есть в группе сверстников. А затем поставила перед собой задачу — выработать стратегию поведения с малышом и помочь адаптироваться.

Мальчик 4 лет посещает дошкольное учреждение 1.5 года. В первые дни посещения детского сада я наблюдала за ним. Ребенок испытывал постоянные трудности в общении с детьми, обучении на занятиях, а также в свободной деятельности. Малыш не мог найти себе друзей, потому что

очень подвижный, импульсивный, может проявлять внезапную агрессивность во время активных игр. Не любил участвовать в коллективных играх. В игровой деятельности, на прогулке он мало общался с детьми.

Начались проблемы, когда по мнению детей и родителей, он начал обижать детей. Однако отчасти ребенок так проявлял свою любовь и внимание к сверстникам. На занятиях было еще сложнее. Он был не усидчив, не выполнял задания, отвлекал детей своим поведением. Стали возникать конфликты и среди детей, и среди родителей. К сожалению пришлось столкнуться с интолерантностью некоторых родителей по отношению к такому ребенку. Родители спрашивали: «Почему в группу ходит особенный ребенок?», «Имеет ли он право находиться в группе?» Все это натолкнуло меня на мысль, что необходимо изменить подход в воспитании и обучении «особого» ребенка.

Ведь до этого случая я думала, что с такими детьми должны работать только специалисты. На первом этапе своей дальнейшей работы была проведена консультация с педагогом-психологом, которая объяснила психологические и физиологические особенности ребенка, мы совместно разработали индивидуальный образовательный маршрут для него, провели групповые и индивидуальные беседы с родителями. Совместная работа с психологом помогла мне посмотреть на проблему с другой стороны, изменить стереотипное мышление и построить работу в данной ситуации.

Особенный ребенок особен во всем. Ему нужен другой подход, другие стимулы, другие слова. Мы использовали индивидуальный подход к ребенку, к его родителям, где учитывались особенности ребенка.

Все страхи и сомнения были напрасными когда я посмотрела на это с другой стороны. Индивидуальный образовательный маршрут включал следующие задачи: научить управлять своим поведением (формирование волевых качеств; усидчивости, терпеливости, умения выполнять требования педагога и детей); научить сдерживать свои эмоции (реагировать в соответствии с ситуацией, по отношению к детям); обучить общению со сверстниками и взрослыми (смотреть при общении в глаза, уметь слушать, уметь дослушать до конца) и социализация ребенка, направленные на коррекцию поведенческой (гиперактивности), коммуникативной, эмоциональной сферы и работы в коллективе. Данные задачи реализовывались через режимные моменты, образовательную, самостоятельную деятельность и работу с родителями.

Месяц Неделя	Режимные моменты	Непосредственно образовательная деятельность	Самостоятельная деятельность	Взаимодействие с родителями
Ноябрь 1 неделя	Индивидуальное поручение: проверить сервировку стола (количество ложек, тарелок, чашек)	Рассказывание сказки с опорой на мнемотаблицу	Научи товарища играть в игру «Найди контур» Цель: взаимодействие со сверстником	Консультации «В семье особый ребенок»
2 неделя	Прогулка. Наблюдение за птицами	Смена деятельности через 5 мин Индивидуальные задания «Поймай рыбку»	«Построй домик» для товарища Цель: взаимодействие со сверстником	Памятка «Как правильно хвалить ребенка»
3 неделя	Дежурство по занятию, индивидуальное поручение «Расставь по образцу»	Смена деятельности через 5 мин Индивидуальные задания «Собери картинку»	Командная игра «Волшебный клубочек» Цель: научить выполнять роль, взаимодействие в команде	Домашнее задание Пальчиковая игра «Сорока»
4 неделя	Индивидуальная работа в уголке природы. «Уход за растениями»	Смена деятельности через 5 мин Индивидуальные задания Игра «4 лишний»	Проверь товарища в игре «Найди отличия» Цель: развитие внимания и мышления	Игротека в кругу семьи

В данное время продолжаю работу с ребенком. Индивидуальный подход дал свой результат. Ребенок выполняет поручения, стремится быть лучшим, адекватно реагирует на замечания. Хочется отметить, что родители стали более толерантнее к этому ребенку.

В перспективе вижу продолжение работы с использованием сказкотерапии, мнемотаблицы, кукольный театр и т.д.

В заключении хочется отметить, что результаты работы имеют очень положительную динамику, однако это работа длительная и кропотливая, требующая терпеливого и доброжелательного отношения к ребенку. Данная проблема не пройдет, но мы воспитатели можем оказать семье поддержку и помощь в дальнейшей социализации в жизни.

Литература:

1. О социальной и медико-педагогической коррекционной поддержке детей с ограниченными возможностями»

2. Воспитание детей с тяжелыми и множественными нарушениями развития. Под ред. И.М.Бгажноковой. М.- Владос. 2010 г

3.Хельга Зиннбухер Как развивается ваш ребенок?.

Инновационные направления в системе физического воспитания детей дошкольного возраста

*Толеуова К.М., Агзамова К.К., КГКП детский сад «Балакай»
инструктор по физической культуре*

В наш век, заполненный до краев делами, мы часто забываем, что самое главное- во время остановится и задуматься над простыми и вечными проблемами: как вырастить здорового и доброго человека.

В вопросах плоскостопия главное—это профилактика и своевременное выявление уплощения. Поэтому детей осматривают в профилактических целях несколько раз за время их роста и развития—в три и шесть месяцев, чтобы исключить рахит, в год и в три года.

С трех лет ортопеда стоит посещать ежегодно, чтобы не пропустить начало формирования нарушений осанки и проблем со стопами. Появление плоскостопия каждый объясняет по-своему: наследственностью, плохим питанием, неподходящей обувью, сидячим образом жизни, но мало кто понимает, что зачатки болезни коренятся в годах раннего детства.

Здесь важно заметить, что случаи врожденного плоскостопия редки (от 3 до10%), чаще всего заболевание приобретенное, а следовательно, его можно предупредить.[2,2]

С 1 сентября 2015 года в нашем д/с «Балакай» руководителем физического воспитания Толеуовой Карлыгаш Мухаметкалиевной, Агзамовой Карашаш Куанышевной и медицинской сестрой Балдайкеновой Махаббат Ахатовной был реализован проект по профилактике и коррекции плоскостопия с детьми младшей группы «Жидек».

На начальном этапе работы экспериментальной площадки была проведена платнография метод получения графического «отпечатка». Результаты диагностики были продемонстрированы специалисту ортопеду. В этом году наш детский сад стал тесно сотрудничать с ортопедическим центром «Extra Comfort». Мы попросили дать развернутую консультацию о профилактике и коррекции плоскостопия.

Перед детским садом в настоящее время остро стоит вопрос о путях совершенствования работы по укреплению здоровья, развитию движений и физическому развитию детей.

В течении двух лет мы работали над проблемой профилактики и коррекции и ранне выявление плоскостопия. Были проведена большая работа по организации здоровьесберегающего образовательного пространства в ДОУ.

Изучен материал, статьи о профилактики плоскостопии.

Составлены комплексы упражнений по профилактике плоскостопия

Своими руками изготавливали нестандартное оборудование.

Современные здоровьесберегающие технологии используемые в системе дошкольного образования отражают две линии оздоровительно-развивающей работы: приобщение детей к физической культуре; использование развивающих форм оздоровительной работы.

Формы организации здоровьесберегающей работы: физкультурные занятия самостоятельная деятельность детей подвижные игры утренняя гимнастика (традиционная, дыхательная, звуковая) двигательные оздоровительные физкультминутки физические упражнения после дневного сна физические упражнения в сочетании с закаливающими процедурами физкультурные прогулки (в парк, на стадион) физкультурные досуги и развлечения спортивные праздники

Для того чтобы коррекционно-профилактическая работа была успешной, была использована полноценная развивающая физкультурно-оздоровительная среда, которая предусматривает наличие оборудования и инвентаря, способствующих укреплению мышц спины, стопы и голени.

Ребристые и наклонные доски, скошенные поверхности, гимнастическая стенка, веревочные лестницы, обручи, мячи, скакалки, массажные коврики, гимнастические палки, гимнастические маты, предназначенный для формирования свода стопы, специальные тренажеры – все это необходимые средства профилактики и коррекции, используемые в работе. Все эти пособия применяем для индивидуальной работы с детьми и для самостоятельных упражнений.

Каждый день после сна детки выполняли специальный комплекс упражнений, самомассаж. Проводятся консультации, рекомендации и беседы с родителями. Также был разработан комплекс упражнений, который дети выполняли в домашних условиях. Таким образом, все эти обстоятельства учитывались мной при выборе методов профилактики плоскостопия и нарушений осанки. [3,58]

В нашем детском саду есть прекрасно оборудованная спортивная площадка. Где проводятся развлечения и спортивные праздники.

В этом году в саду был установлен спортивный корт. Он очень красивый и удобный для проведения спортивных развлечений, занятий и досугов. К корту в четырех местах подведена вода, которая используется для закаливающих процедур. В летнее время корт очень удобен для приема солнечных ванн. На каждом участке есть закаливающие дорожки.

Использование указанных оздоровительных технологий проходит в игровом варианте: обучение и оздоровление происходит с лёгкостью, упражнения и оздоровительные техники остаются в памяти ребёнка надолго. Таким образом, очень важно, чтобы каждая из рассмотренных технологий имела оздоровительную направленность, а используемая в комплексе здоровьесберегающая деятельность в итоге сформировала бы у

ребёнка стойкую мотивацию на здоровый образ жизни, полноценное и не осложнённое развитие.

Учитывая актуальность проблемы, мы считаем, что физическое развитие детей, направленное на коррекцию и профилактику плоскостопия и нарушения осанки у дошкольников, сегодня как никогда востребовано именно в ДОУ

Систематические занятия физической культурой вообще и специальными физическими упражнениями в частности способствуют укреплению и развитию мышц, связок, суставов, участвующих в образовании и нормальной деятельности свода стопы.

Рис1. Схема организации педагогического воздействия по проекту «Профилактика и коррекция плоскостопия»

Литература:

1. Сапин М.Р., Билич Г.Л. Анатомия человека: Учебник для студентов биол. спец. вузов. - М.: Высшая школа, 1989.-544 с.

2. Селиверстов В.И. Современные приоритетные направления развития коррекционно-педагогической работы в дошкольном образовании //Дошкольное воспитание. 1997, № 12, с. 2-6.

3. Сергеев И. Профилактика плоскостопия //Дошкольное воспитание. 1985, № 6, с. 58, 60.

5. Шарманова С.Б., Федоров А.И. Профилактика и коррекция плоскостопия у детей дошкольного и младшего школьного возраста средствами физического воспитания: Учебн. пос. - Челябинск: УралГАФК, 1999. - 112 с.

Мектеп жасына дейінгі балаларды қағаз пластикасы арқылы қазақтың ұлттық ою-өрнектерімен таныстыру

*Толеуханова А.У., №23 «Ақниет»б/б КМҚК
тәрбиеші*

Қазіргі таңда өскелең ұрпақтың-елдің ертеңі болар озық ойлы ел тірегі болар азамат болып өсуі үшін, біздер педагогтар қауымы қашанда ізденісте болуымыз қажет. Жан – жақты дамыған, елінің мәдениеті мен өнерін бойына сіңірген өрендерді тәрбиелеуді балабақша қабырғасынан бастауымыз қажет. Осы негізде, балалардың шығармашылық қабілетін дамытуға негіз болатын сүйікті іс – әрекеттерінің бірегейі қағаз пластикасы десек қателеспейміз .

Мектеп жасына дейінгі балалар қолмен ұстап сезініп, көзді қуантар бейнелеу өнерінің түрлеріне үлкен қызығушылық танытады. Мектеп жасына дейінгі балаларды қолөнеріміздің алтын діңгегі ою – өрнектермен таныстыруда жапсырудың дәстүрден тыс формаларының бірегейі умажалған қағаз домалақтармен көлемді жапсыру әдісін қолдану балалардың шығармашылыққа деген үлкен қызығушылын тудырады.

Баланың жапсыру білігін, шығармашылыққа деген құштарлығын , ұлттық ою- өрнектерге деген қызығушылығын қалыптастыруды ортаңғы топтан бастауымыз қажет. Күнделікті ОІӨ кестесіндегі жапсыру ұйысдастырылған іс – әрекетінен бөлек күннің екінші жартысында қағаз домалақтар арқылы ою –өрнектермен таныстыруды мақсат тұтқан үйірме жұмысын жүргізу олардың шығармашылық құзіреттілігін шыңдай түседі.

Жүргізілген үйірме жұмысының өзгешілігі – қағаз пластикасы арқылы балаларды қазақтың ою – өрнектеріне ерте жастан қызығушылығын арттыру болды. Мектеп жасына дейінгі балаларды қолөнеріміздің алтын діңгегі ою - өрнектермен таныстыруда жапсырудың дәстүрден тыс формаларының бірегейі умажалған қағаз домалақтармен көлемді жапсыру әдісін қолдану балалардың шығармашылыққа деген үлкен қызығушылығын тудырды . Қағаз домалақтарды майлық,гофра,газет,журнал,түрлі – түсті қағаздардан әзірлеу балалардың

тактильдік сезімін, ұсақ қол моторикасын, түстер үндестігін тану білігін дамытады. Мектеп жасына дейінгі балалар қағаздың өзіне тән ерекшеліктерін айыра алады.

Ұлттық ою – өрнектерімізді жастайынан көріп, тәжірибеде пайдаланған өрен ғана келешекте мектепте, қоғамдық өмірде ұлтымыздың қолөнерінің үлкен жаңашыры бола алады. Ұлтымыздың ертеңі жеткіншектеріміздің бабалар мұрасы ою-өрнектерімізбен таныстыру әліппесін бастарда, педагогтар қауымы балалардың жас ерекшелігін ескеруі қажет. Мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық құзыреттілігіне сай ою – өрнектердің қарапайым түрін іріктеп алуымыз қажет. Ою – өрнектердің геометриялық, өсімдік және жануарлар әлемінен алған элементтерін қолдану баланың жан дүниесіне жақын болғандықтан, олардың қызығушылығын арттырады. Халқымыздың ұлы жәдігері ою – өрнектерімізді бала танымына сіңіре отырып, оның қолдану аясы ұлттық ыдыстарымыз, тұрмыстық заттарымызбен ұлттық киімдеріміз жайлы олардың білімі мен білігін ұштап қалыптастыруымызға негіз болды.

Осы үйірме жұмысы арқылы балалар қазақ халқының түйе табан, «бүркіт», «қарлығаш», «толқын», «төрттаған», «құлыншақ», «аққу», «қарға тұяқ» сынды көптеген оюларымен және олардың шығу тарихымен танысты. Балалар қағазбен жұмыстың ұсақтап жырту, умаждау, дөңгелету, сынды түрлі тәсідерін меңгеру білігін, үлгі бойынша өзінің шығармашылық жұмыстарын тудыруына негіз болды. Ұжымдық жұмыстар жасай отырып, мектеп жасына дейінгі балалар жолдастарына деген мейірімді қарым – қатынасқа, қоғамдық пайдалы жұмыстың қажеттілігін түсінуіне сеп болды.

Үйірме жұмысыны қатысқан балаларымыз балабақша кешенінде өткізілген сайыстармен қатар, облыстық «Өркен» облыстық ашық аймақтық балалар бейнелеу өнері байқауларының жүлдегерлері атанды.

Осы үйірме жұмысы арқылы балалар төмендегі нәтижелерге қол жеткізді:

- шығармашылық білігі мен эстетикалық талғамы қалыптасты;
- ұсақ қол моторикасы дамыды.
- шығармашылық қабілеті қағаз пластикасы арқылы дамыды;
- қазақ халқының ою – өрнектерімен танысты;
- ұлттық қолөнерге деген танымдық қызығушылығы артты.

Аталмыш үйірме жұмысы арқылы балалардың шығармашылық қабілетінің ашылуына, қиялын дамытуға, кеңістікті бағдарлауына, әсемдікті сезінуіне, түстерді сезініп, композиция жасау біліктерін жетілдіруге болады, сондықтан да ұлт келешегін ойлаған тәрбиешілер қауымы өз жұмыстарында қағаз пластикасын кеңінен қолдануына болады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. И.А.Коротеев. «Оригами для малышей» Москва. Просвещение. 1999жыл
2. Л.А.Параманова – «Бумагопластика» 2000 жыл

Мектепке дейінгі балаларға музыкалық тәрбие беруде ақпараттық коммуникативті технологияларды қолдану

*Торшоева Ш.М., «Айгерім» бөбекжайы
музыка жетекшісі*

Ақпараттандыру - бүгінгі таңда білім беру жүйесін модернизациялаудың негізгі жолы болып табылады. Мектепке дейінгі білім беру ұйымдары педагогтарының басты мақсаты - әр баланың қабілетін анықтап, дамытып, заманауи өмірге қабілетті жеке тұлға қалыптастыру үшін барлық жағдайды жасау болып табылады. Отандық және шетелдік зерттеушілер (С.Л.Новоселова, И.Пашелите, Г.П.Петку, Б.Хантер) деректеріне сүйенсек, мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында баланың жеке және интеллектуалды дамуында заманауи компьютерлік бағдарламалардың маңызды рөл атқаратынын аңғаруға болады. Осы ретте балабақшадағы педагог- музыка жетекшілері заман ағымына ілесіп, баланы музыкалық білім берудің жаңа технологиялар әлеміне жетелейтін жетекші бола білуі тиіс. АКТ – дегеніміз не? АКТ – бұл ақпаратты жасау, беру және тарату үшін пайдаланылатын сандық және коммуникативтік технологиялар жиынтығы (компьютерлік құрал-жабдық, мультимедиялық құралдар, аудио және бейнетехника, әр түрлі коммуникациялық технологиялар).

Балабақша- бұл да білім беру ұйымдарының бірі. Сондықтан музыкадан ұйымдастырылған оқу қызметінде бала сабаққа белсенді, бар ынтасымен, қызығушылық танытып қатысуы үшін оқу процесін барынша қызықты етіп ұйымдастыру керек. Музыка жетекшісіне бұл міндетті шешу жолында оқытудың дәстүрлі әдістері мен заманауи ақпараттық технологияларды үйлестіре отырып пайдалану тиімді болып табылады. Дәстүрлі оқыту технологияларымен салыстырғанда компьютерлік технологияның мынадай артықшылықтары бар;

- ойын түрінде компьютер экранында ақпарат беру балалардың іс- әрекетке қызығушылығын арттыра түседі;
- ақпаратты компьютерге балалардың жас ерекшелігіне байланысты түсінікті, көркем етіп жинақтауға болады;
- дыбыс, қимыл- қозғалыс, мультипликация балалардың зейінін аударып, қызығушылығын арттырады;
- АКТ балалардың шығармашылық қабілеттерінің ашылуына, танымдық қызметтерінің белсенді артуына көмектеседі;
- компьютер балалардың оқу процесіне деген мотивациясын арттырады;
- мультимедиялық презентациялар пайдалануға өте қолайлы;
- дамытушы компьютерлік бағдарламаларды пайдалануға болады. Сонымен бірге компьютер педагогтың мектеп жасына дейінгі балалармен ауызекі эмоционалды қарым- қатынасын алмастыра алмайтынын да ескерген жөн. Ол педагогты алмастыра алмайды, алайда оған таптырмас көмекші

құрал ретінде пайдаланылады. Музыка жетекшісінің педагогикалық қызмет барысында компьютердің атқаратын қызметі:

1. Ақпарат көзі (музыкалық оқытудың)
2. Көрнекі құрал
3. Музыкалық материал, ән сөздерін жазып , сақтайтын құрал
4. Мереке, ойын-сауық , ертеңгіліктерді музыкалық безендіру барысында қолданатын техникалық құрал.

Ақпараттық технологияларды музыка жетекшісі музыкадан ұйымдастырылған оқу қызметіне дайындықтан бастап, сабақ үстінде жаңа материалмен таныстырғанда, ән үйрену барысында, өткен сабақты қайталап, бекіту кезінде де кеңінен қолдана алады. Педагогқа сабақ барысында WORD текстік редакторы, POWER POINT электронды презентация жасайтын бағдарламасы бар MICROSOFT пакеті көп көмек көрсетеді. POWER POINT бағдарламасы мүмкіндіктерін пайдалана отырып мультимедиялық презентация жасауға болады. Анимация, дыбыстық және бейнефрагменттері бар электронды диафильмдер мультимедиялық презентациялар- демонстрациялық материалдарды ұсынудың ең көп тараған түрі. Мультимедиялық презентацияларды компьютер көмегімен немесе мультимедиялық проекциялық экраннан көрсетуге болады. Компьютердің көмегімен балалар мұражайларға саяхат жасай алады, мысалы сазды аспаптар мұражайына , сазгер шығармашылығымен танысып, немесе нота сауатымен таныса алады. Менің ойымша, заманауи музыкалық сабақ – бұл барлық кезеңде жаңа педагогикалық техникалармен байытылған сабақ. Экранда көрсету арқылы әуен суреттермен, қимыл- қозғалыс анимациямен толықтырылып, көркемделген сәтте балалар музыкалық және көркем образдарды тереңірек және айқын қабылдайды. Мысалы: балаларды симфониялық оркестрмен таныстыру барысында мен «Симфониялық оркестр аспаптары» атты презентацияны көрсетемін. Балаға бүкіл симфониялық оркестрдің аспаптары үлкен экранда көрсетіледі. Әр аспаптың дыбысын тыңдау арқылы балалар симфониялық оркестрді көз алдарына толықтай елестете алады. POWER POINT бағдарламасының мүмкіндіктерін пайдаланып дайындаған «Мажор және минор», «Скрипка кілті патшалығы», т.б ертегі презентацияларды балаларға үлкен қызығушылықпен тамашалайды. Мультимедиялық презентациялардың қарыштап дамуы , білім беру салаларында кеңінен қолданылуы бірінші кезекте мынадай артықшылықтарымен ерекшеленеді:

- Ақпараттық сыйымдылығы- презентациялардың мағлұмат берудің басқа тәсілдерден айырмашылығы , мазмұнының қанықтығы, байлығы бір мультимедиялық презентацияға көп көлемде графикалық , мәтіндік және дыбыстық ақпаратты сыйдыруға болады.

- Жинақылығы- ақпараттың көлемі мен сыйымдылығына қарамастан мультимедиялық презентацияларды дисклердің түрлі типтеріне, USB-карталарға көшірме жасап, сақтауға өте қолайлы.

•Қол жетімділігі- мультимедиялық презентацияларды дайындау қарапайым, әрі жеңіл.

•Көрнектілігі және эмоционалдық тартымдылығы- мультимедиялық презентацияларда ақпаратты рет- ретімен орналастырумен қатар, балаларға қызықты болу үшін , тақырыпты барынша жақсы есте сақтау үшін дыбыстық және бейнелік образдарды бір- бірімен үйлестіріп, түр- түстерді де балаларға тартымды етіп көрсетуге болады.

Осындай ақпараттық технологияларды пайдалану балалардың есту, көру , сезу арқылы қабылдауларын дамытады, көріп есте сақтау,есту, образды қабылдап есте сақтау дағдыларын дамытады. Мультимедиялық презентацияларды балалардың музыка сабағында атқаратын барлық іс-әрекет түрінде қолданамын.

➤ Музыка тыңдау: белгілі бір сазгердің шығармашылығымен таныстыру барысында портреттерді көрсетіп, музыкалық шығармаларға иллюстрациялар пайдаланып,музыкадағы жанр түрлерімен таныстырамын.

➤ Музыкалық- ырғақтық қимылдар: балаларға би қимылдары элементтерін үйрену үшін қолайлы мнемотаблицалар, көркем суреттер пайдаланамын.

➤ Ән салу: кескіндеме суреттер арқылы түрлі дауыс жаттығуларды жаттап , дауыс аппараттарын дамыту үшін түрлі жаттығулар орындатып , көмекші суреттер арқылы әндердің атауын табу, белгілі бір әнді үлгі ретінде үздік орындаушылардың орындауында тыңдату т.б.

➤ Музыкалық- дидактикалық ойындар- «Көңілді, көңілсіз» «Үш гүл», «Ырғақты анықта» атты презентацияларды пайдаланып, балалардың музыкалық есту , ырғақты сезіну қабілеттерін дамытамын.

➤ Балалардың музыкалық аспаптарында ойнау: презентация көмегімен музыкалық аспаптармен таныстырып, олардың дыбысталу үнін тыңдатут.б.

➤ Ойын-сауықтар мен ертеңгіліктерде, мерекелерде слайдтарды иллюстративті фон ретінде пайдалануға болады.

Ең бастысы- балалар жаңа тақырыпты ойын барысында меңгереді, ал ойын -балабақшада оқытудың басты әдісі болып табылады. Қорыта айтқанда АКТ-ны пайдалана отырып біз мынадай нәтижелерге жете аламыз:

1. Оқыту процесінің тиімділігі артады
2. Балабақша педагогтарының кәсіби шеберлігі өсіп , өзін- өзі бағалау деңгейі артады.
3. Балалардың таным қызметінің белсенділігі артады
4. Біртұтас ақпараттық орта қалыптасады.

Ақпараттық технологиялардың заманауи даму кезеңінде кәсіби шеберлігі мол жоғары деңгейдегі мамандарға сұраныс артады. Әрбір заманауи педагог ақпараттық желілерді жетік меңгере отырып, өзінің кәсіби қызметінде локальды және глобальды компьютер желілерін пайдалана

отырып, алынған ақпараттарға талдау жасап, өзіне қажетті ақпараттарды тауып, өңдеп қолдана білуі қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1.Захарова И. Г. «Информационные технологии в образовании».

Жоғары оқу орындарына арналған оқу құралы, Москва, «Академия», 2008.

2.Комарова Т. С. «Информационно-коммуникационные технологии в дошкольном образовании» — Москва, 2011.

3.Комарова Т. С. «Новые формы организации игрового и учебно-воспитательного процесса с использованием ИКТ и обучающее-развивающих программ для дошкольного образования»

Оқу-әдістемелік құрал, Москва, 2012

4.Чайнова Л.Д. «Развитие личности ребенка в компьютерно-игровой среде» Детский сад от А до Я. – 2003. - № 1.

Балабақшадағы инновациялық әдіс- тәсілдер

Тохметова Р.Е., №134 «Гаяһар» балабақшасы

Инновациялық әдістердің ең негізгісінің бірі – интерактивті оқыту әдісі. Негізгі қағидасы-педагогикалық қарым-қатынас диалогы арқылы жеке тұлғаны қалыптастырып дамыту. Интерактив- ағылшынның «өзара әрекет» деген сөзінен шыққан. Демек, интерактивті оқыту әдістері тұлғааралық қарым-қатынасқа негізделі отырып, жеке тұлғаны дамытуға бағытталған. Сонымен бірге сапалы білім алудың алғы шарттары болып табылатын таным белсенділігі мен ізденіс белсенділігін қалыптастырып қана қоймай, әрі қарай дамытады. Теориялық білімді өмірмен ұштастыру үшін компьютердің қажет екені даусыз. Қазіргі қоғамда ақпараттық мәдениет пен ақпараттық білім беруді ұйымдастыру аса маңызды. Ұйымдастырылған оқу іс-әрекеттің бір сарындылығы баланы тез шаршатады. Сондықтан іс-әрекет формаларын түрлендіріп отырған дұрыс. Жаңа тақырыпты меңгерту кезеңінде балаға өтілетін материал төңірегінде ақпарат беру, оның практикалық бағыттылығын түсіндіру, тақырып бойынша бақылау мен диагностикалау формалары жүзеге асады. Инновациялық іс- әрекеттің мазмұны мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының оқу- тәрбие үдерісінде қолданылатын бағдарламаларды басшылыққа ала отырып, мектепке дейінгі педагогика мен психология, әлеуметтану, медицина саласындағы ғылыми- зерттеу жұмыстарының нәтижелері негізінде анықталады. Инновациялық технологияларды меңгеру педагогтың интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, шығармашылық, зерттеушілік т.б. қасиеттерінің қалыптасуына оң әсерін тигізеді, әр педагог өзін- өзі дамытып, оқу- тәрбие үдерісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. Балабақшадағы инновацияға не жатады?

Инновациялық іс - әрекеттің үш кезеңін атап көрсетуге болады. Бірінші кезеңде педагог жаңалықтың қажеттілігін дәлелдеу арқылы жаңалық туралы ақпарат жинайды, одан кейін әртүрлі жаңалықтың ішінен қажетті жаңалықты таңдап алып, оны қолдану туралы шешім қабылдайды. Тәрбиеші инновациялық іс-әрекеттің екінші кезеңіне көшеді, яғни іске асыру кезеңдерін зерттеп, енгізу жоспарын құрып, жаңалықты қолданады. Бұл кезеңде педагог оқу-тәрбие процесіне, жаңалықты енгізуіне кедергі жасап отырған факторларды ескере отырып, өзгерістер енгізеді, жаңалықты уақыты мерзіміне байланысты жұмыстарды өткізеді. Жаңалықты енгізу уақыты аяқталғаннан кейін инновациялық іс- әрекет үшінші кезеңіне өтеді. Бұл кезеңде тәрбиеші жаңашыл тұрғыда ұйымдастырылған оқу-тәрбие жұмысының нәтижесін көтеруге жасаған ықпалын анықтайды, жаңалықтың оқу – тәрбие жұмысына нәтижелі енгізу шарттарын белгілеп, оны таратуға ұсынады. Оқытудың инновациялық жүйесі білім, оқыту процесінде жаңа технологияларды пайдалана білу іскерлігі қалыптасуы керек. Қазақстанның бүгінгі білім беру жүйесінде жаңа инновациялық бағытты игерген, нақты тәжірибелік іс-әрекетте өзіндік даңғыл жол салуға икемді, шығармашыл, зерттеуші педагогтар аса қажет. Дәл осы сипаттағы педагогтың ең алдымен инновация туралы түсінігі болуы қажет.

Қазіргі педагогикадағы инновация - білім беру, тәрбиелеу жұмысына жаңалықты енгізу, яғни жаңа әдіс-тәсілдерді амалдарды, құралдарды, жаңа тұжырымдарды жасап, оларды қолдану ретінде анықталады. Инновация құрал мен процесс ретінде қандай да бір жаңалық ендіру жұмыстарын көздейді. Мысалға алатын болсақ, бала тұлғасы жалпыадамзаттық құндылық ретінде қарастырылатын, ізгілікті педагогика теориясында «жеке бағытталған оқыту», «жеке бағытталған тәрбие», «жеке көзқарас» сияқты түсініктер бар. Жеке бағытталған педагогика балалардың жеке тәжірибе жинақтап, олардың жеке қызығушылықтары мен қажеттіліктері іске асырылатындай оқыту ортасын жасайды. Инновацияға деген қажеттілік қандай да бір мәселені шешу жолында туындайды. Кез- келген педагогикалық ұжым, кез- келген педагог инновациялық іс-әрекетті ұйымдастыруға құқылы. Бірақ жаңашылдықты дайындау және ұйымдастыру барысында өзіне нақты міндет алуы тиіс, өйткені кез келген педагогикалық бастаманың нысаны бала екенін ұмытпаған жөн. Педагогтардың инновациялық әлеуетін дамытуда құрылған жоспар балабақшаның әдістемелік жұмысының инновациялық бағытына қатысты. Әдістемелік жұмыс мазмұны ұйымның даму стратегиясына бағынышты болып табандылықтан, осындай әдістемелік жұмыс ұйымының даму стратегиясының іздену және айқындау құралы болып табылады. Инновациялық іс- әрекетті жүзеге асыратын МДҰ әдістемелік жұмысын ұйымдастырудың маңызды шарттарының бірі- жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану. Бұл -инновациялық қызметті ақпараттық тұрғыдан қамту үрдісінде бірініші кезекте тұрған мәселе. Алайда, жалпы

алғанда, материалдық база жеткілікті түрде жабдықталғанымен, бүгінде бұл үдеріс баяу дамуда. Табиғат сұлулығы рухани қайырымдылыққа тәрбиелеуде үлкен рөл атқарады, яғни балаларды мейірімділікке, адамгершілікке, жақын адамдарға қамқор бола білуге көмектеседі. «Балабақша үйіміз, әдемілікті сүйеміз» - деген ұранымызбен «Балаларды айналамен таныстыра отырып, оларға экологиялық тәрбие беру» болып табылады. Баланың өз туған өлкесінің табиғатын сүйе, оны аялай білуге, оны қорғауға қызығушылығын арттырып, жауапкершілігін күшейтуге, табиғатпен бірге өмір сүретінін сезінуге үйрету.

Экологиялық мәдениетінің негізгі мақсаты:

1. Қоршаған ортамен таныстыру ;
2. Адаммен табиғаттың бірлігі туралы білім негізін қалыптастыру;
3. Қоршаған ортаның өзі мен қоғам үшін қажеттілігін сезіндіру;
4. Экологиялық мәдениет негізін қалыптастыру;
5. Қоршаған орта мен жануарлар әлеміне қамқорлық жасауға

жетелеу.

Балабақшадағы сыртқы безендіруі таза табиғи және құнсыз заттардан жасалынып төңірегімізді көркейтіп тұр. Тәрбиеленушілердің табиғатты танып білуге және оның тылысым тынысының өздік ерекшеліктерін түсінуге арнайы таза ауадағы экологиялық кабинет жасалды. Балалар тірі және өлі табиғат арасында, тірі организм мен олардың өмір сүру ортасындағы байланыстарды орнатуға үйреніп табиғатпен етене байланыста болады.

3-4 жасар балаларға арналған экологиялық жол салынған. Ол жолда балалар құмырсқа иілеуімен, шағын тоғанмен, аралардың еңбегімен, жәндіктер әлемімен танысады.

5-6 жасар балаларға арналған экология жолында, балалар бақша ішінде тәрбиешілермен еңбек жасайды, көкөністердің өсіп-жетілуін бақылайды және әлемнің қызықты жерлерімен танысуға мүмкіндік беріледі. Ол үшін «мысыр елінің пирамидасы» жайғасқан, «кактустар әлемі», «орыс халық ертегілері» және «қазақтың жайлауы» сияқты бұрыштар бар.

Балабақшаның ішіндегі безендіру экологиялық бағытқа сай келеді, яғни экология бөлмесі, экологиялық бұрыштар балалармен жұмыс жасауға және балалардың жан-жақты дамуына ықпал жасайды.

Тәрбиелеу мен білім беру ісіне отбасын тарту, ата-аналарды педагогикалық үрдістерге, жоспарлау мен ұйымдастыруға қатыстыру, ата-аналардың балабақшамен тығыз байланыста болуы.

«Мектепке дейінгі ұйымдардағы тәрбиелеу мен оқыту процесінде М.Монтессори әдістерін қолдану»
Мақсаты: Монтессори педагогикасының негізгі принципі – балаға өзін-өзі тәрбиелеуге өз бетінше оқуға, өз бетінше дамуға жағдай жасау. Балалардың логикалық ойлау қабілеттерін, әртүрлі жаттығулар арқылы дамыта отырып, ұйымшылдық, тапқырлық, ізденімпаздық

қабілеттерін қалыптастыру.

Міндеттері: Монтессори топтарында бала негізінен арнайы дайындалған қоршаған орта. Монтессори көрнекіліктердің көмегімен өз бетінше жұмыс жасауға үйренеді. Монтессори педагогикасының тағы бір ерекшелігі әртүрлі жастағы балалар бір-біріне кедергі келтірмейді қайта бір-біріне көмектеседі.

Белсенділік орталықтары: Өнер орталығы. Көркем әдебиет орталығы. Желілі ойындар орталығы

Құм мен су орталығы. Құрылыс ойындары орталығы

Құм мен су орталығы:

Мақсаты: Балалардың ортақ іс-қимылын ояту, қол саусақтарының қимылын дамыту, шығармашылығын арттыру, жан-жақты қызығушылығын ояту.

Өнер орталығы:

Мақсаты: Өр бағыттағы өнерді қабылдауын дамыту, сезіммен өнерді түсінуге тәрбиелеу. Ақыл-ой қабілеттерін дамыту. Ұсақ қимыл-қозғалысын, өзіндік шығармашылығын арттыру.

Құрылыс орталығы:

Мақсаты: Балаларға заттарды дұрыс құрастыра білуге үйрету. Балалардың дұрыс ойлауын дамыту, Шеберлігін арттыру. Ұжым болып жұмыс жасай білуге тәрбиелеу

Желілі ойындар орталығы:

Мақсаты: Балалардың рөлдерде ойнау шеберлігін арттыру, ертегілерді кейіпкерлендіру арқылы сөздік қорын молайту, белсенділігін арттыру.

Көркем әдебиет орталығы:

Мақсаты:

Балалардың кітапқа деген сүйіспеншілігін арттыру, ертегілерді таныстыра отырып, сөздік қорын молайту, тілдерін дамыту. Дұрыс сөйлей білу мәдениетіне тәрбиелеу.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Раджерс Э. Инновация туралы түсінік. – //Қазақстан мектебі, №4, 2006.
2. Қабдықайыров Қ. Инновациялық технологияларды диагностикалау. – А., 2004
3. Жүнісбек Ә. Жаңа технология негізі – сапалы білім. – //Қазақстан мектебі, №4, 2008
4. Нағымжанова Қ. Инновациялық технологияның құрылымы. – А.: Өркен, 2007
5. Көшімбетова С. Инновациялық технологияны білім сапасын көтеруде пайдалану мүмкіндіктері. – А.: Білім, 2008.

Бейнелеу әрекеті мен саусақ ойыны арқылы мектеп жасына дейінгі тұлғаның шығармашылық қабілетін дамыту

Тусупова Л.Т., Мектепалды даярлық сынып тәрбиешісі

ТРИЗ технологиясы 1999 жылдан бастап мектеп бағадарламасына енген. Ал оның негізін қалаған инженер-Генрих С. А. Осы техниканы пайдаланған мұғалімнің оқушысы қызығушылықпен, қиындықсыз өнімді еңбек етеді. Шығармашылық қабілеттері, шығармашылық елес, шығармашылық ойлау арқылы қалыптасады. Шығармашылық ойлау деп - ойдың жылдамдылығы, икемділігі, тапқырлығы, дәлділігі алынады. Осы технологиямен жұмыс істеу барысында тез ойлап, жылдам шешім қабылдауға шорқақ балалар жыл аяғында шапшаң жауап беруге үйреніп, тапқыр, қызықты шешім құруда жетістіктерге жете бастайды. ТРИЗ технологиясын пайдаланып арнайы сабақ ретінде, сыныптан тыс жұмыс түрлерінде сондай – ақ оның элементтерін сабақта қолдануға болады.

Балаларды көркем еңбекке баулу пәндерін оқыту кезінде әдіс - тәсілдерді тиімді пайдаланудың орны ерекше. Сурет салуға оқушыларды үйретуде қойылатын ең бірінші талап қағаз бетіне дұрыс орналастыру. Қағаз бетіне нәрсенің пішінін көз мөлшерімен жобалап алған соң, оны белгілеуге кірісеміз. Заттың пішінін тұтастай қабылдап, бүтіндей бейнелеуге тырысқан жөн. Қай нәрсені болмасын суретін салуда ең бірінші жалпы пішінін белгілеп алып, сонан кейін ұсақ бөлшектерін бейнелеуге көшу керек. Сурет салуға үйретуде жалпыдан жекеге көшу принципін ұстаған жөн. Қағазға бейнелеген затымыз не үлкен немесе өте кіші болмауы тиіс. Сурет салғанда нәрсе бір қалыпты орнында тұруы керек. Затты дәл ұқсастықпен бейнелеуге үйренген орынды. Балалардың ой - өрісін кеңейтіп, көркемдікке таным процесін, әсемділікке деген сүйіспеншілігін арттыру. Бейнелеу өнерінің басты сырын, бір - біріне ұқсамайтын әр түрлі бояуларды, формаларды жіктеп, саралап ажырата білуге үйрету. Әсемдік атаулыларға ерекше мән беруге көркемділікті сезімталдықпен тани білуге үйрету. Суреттерде шағын мүсіндердің, халықтық ойыншықтардың мазмұнын, бояу ерекшелігін түсініп, қабылдай білуге баулу. Балаларды көркем еңбекке баулу пәндерінде ТРИЗ технологиясының элементтерін тиімді пайдаланудың бірнеше әдіс - тәсілдері бар. Айталық, "Триз элементі балалардың шығармашылық қабілетін дамытады. Осы орайда таңдап алған технологиямның кейбір элементтеріне назар аударуларыңызды сұраймын.

Саусақ ойыны.

Ойын мектеп жасына дейінгі баланың жеке басының дамуына игі ықпал ететін жетекші, басты құбылыстың бірі деуге болады. Бала ойын арқылы өзінің күш жігерін жаттықтырады, қоршаған орта мен құбылыстардың ақиқат сырын ұғынып, еңбек дағдысына үйрене бастайды.

Былайша айтқанда болашақ қайраткердің тәрбие жолы, тәлімдік өнегесі ойыннан бастап өрбиді. Ойынның түрлері өте көп. Сабақ процесінде жиі пайдаланатын ойын түрінің бірі – саусақ ойындары. Саусақ ойынының білімдік және тәрбиелік мәні зор. Бұл ойындар сабақтың өту барысында, сергіту мақсатында жүргізіледі. Әрбір ойын элементтері ойындардың тақырыбына, мазмұнына байланысты, логикалық байланыста болып келеді. Ойындардың логикалық байланыста болып келуі баланың зейінін, қиялын, есте сақтау қабілетін, жан-жақты дамуына және саусақ қимылдарының дұрыс қалыптасуына, бұлшық еттерінің дамуына, сөздік қорын молайтып тілін дамытуға тигізер әсері мол.

Саусақ ойыны - бұл ұрпақтан ұрпаққа жалғасын тауып келе жатқан әрі үлкен мәдени шығармашылық.

ТРИЗ- элементінің сулы тәсілін пайдалану.

Жұмыс істеу тәсілі: арнайы шыны бетіне сабын көпіршігін жағып, оның бетін әртүрлі бояу түстерімен бояп, ақ қағаз бетіне боялған шыныны бастырамыз. Шыққан суретті қылқаламмен өңдейміз.

2. Шырақ шамды пайдалану тәсілі.

Жұмыс істеу тәсілі: ақ қағаз бетіне шырақ шам арқылы нақты тақырыпта бейне салып, суреттің бетін акварельдің қажетті түсін қолдана отырып, қылқаламмен бояймыз.

3. Жіппен сурет салу.

Жұмыс істеу тәсілі: ақ қағазды екіге бүктеп, жіпті қажетті түске бояп, қағаздың бір жақ бетіне қажеті бейнені салып, қағаздың екінші бетімен беттестіреміз. Беттестірілген қағазды қолмен басып тұрып, жіпті жылдам суырып аламыз.

4. Түтікше және саусақ арқылы сурет салу.

Жұмыс істеу тәсілі: қылқалам арқылы қажет түсті алып қағаз бетіне бояуды тамызамыз. Тамызылған бояуды түтікшемен үрлеп, бейне шығарамыз. Саусақты бояуға батыра отырып, суретке қосымша өрнектер саламыз.

5. Умаждамалған қағазды қолдана отырып, сурет салу.

Жұмыс істеу тәсілі: бірінші қағазды алып, оны умаждаймыз. Содан кейін езілген қажетті бояуға батырып, ақ қағаз бетіне орналастырамыз. Шыққан бейнені қылқалам көмегімен қалыпқа келтіреміз.

Бұл ұсынылып отырған ТРИЗ элементтерінің тағы да басқа түрлерін қолдануға болады. **Мысалы:** қарындаш қалдықтарының және қолдың көмегімен сурет салу.

Қорытындылай келе айтарым бейнелеу әрекеті (ТРИЗ технологиясы) мен саусақ ойыны арқылы мектеп жасына дейінгі тұлғаның шығармашылық қабілетін дамытудағы маңызы зор.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Дошкольное воспитание, № 7, 2007

2. Тұрғынбаева Б.Ә. «Дамыта оқыту» Алматы 2000 – 77 б.

3. Гин С.В. Занятие по ТРИЗ в детском саду: пособие для педагогов дошкольных учреждений: 3 —е изд. Минск: ИВЦ Минфина, 2007. -128с.

Адамгершілік – рухани тәрбиенің маңыздылығы

*Тюлембекова М.Ж., №134 «Гауһар» балабақшасы
әдіскер*

«Адамгершілікке тәрбиелеу құралы – еңбек пен ата-ана үлгісі»

Ыбырай Алтынсарин

Жаңа кезеңдегі білім берудің өзекті мәселесі жас ұрпаққа адамгершілік-рухани тәрбие беру. Құнды қасиеттерге ие болу, рухани бай адамды қалыптастыру оның туған кезінен басталуы керек. Халықта «Ағаш түзу өсу үшін оған көшет кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған. Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейімділік, қайырымдылық, яғни адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өз-өзіне сенімділікті тәрбиелеуде отбасы мен педагогтар шешуші роль атқарады. Рухани – адамгершілік тәрбие – екі жақты процесс. Бір жағынан ол үлкендердің, ата-аналардың, педагогтардың балаларға белсенді ықпалын, екінші жағынан – тәрбиеленушілердің белсенділігін қамтитын қылықтарынан, сезімдері мен қарым-қатынастарынан көрінеді[3,12б.]. Сондықтан белгілі бір мазмұнды іске асыра, адамгершілік ықпалдың әр түрлі әдістерін пайдалана отырып, педагог істелген жұмыстардың нәтижелерін, тәрбиелеушілерінің жетістіктерін зер салып талдау керек.

Адамгершіліктің негізі мінез-құлық нормалары мен ережелерінен тұрады. Олар адамдардың іс-қылықтарынан, мінез-құлықтарынан көрінеді, моральдық өзара қарым-қатынастарды басқарады. Отанға деген сүйіспеншілік, қоғам игілігі үшін адам еңбек ету, өзара көмек, сондай-ақ қоғамға тән адамгершіліктің өзге де формалары, бұл-сананың, сезімдердің, мінез-құлық пен өзара қарым-қатынастың бөлінбес элементтері, олардың негізінде қоғамымыздың қоғамдық-экономикалық құндылықтары жатады.

Баланың өмірге белсенді көзқарасының бағыты үлкендер арқылы тәрбиеленеді. Тәрбиелеу, білім беру жұмысының мазмұны мен формалары балалардың мүмкіндігін ескеру арқылы нақтыланады. Адамгершілікке, еңбекке тәрбиелеу күнделікті өмірде, үлкендердің қолдан келетін жұмысты ұйымдастыру процесінде, ойын және оқу ісінде жоспарлы түрде іске асады. Тәрбиешінің ең бастапқы формалары педагогтың балалармен мазмұнды қатынасында, жан-жақты іс әрекетінде, қоғамдық өмірдің құбылыстарымен танысу кезінде, балаларға арналған шығармаларымен, суретшілер туындыларымен танысу негізінде іске асады. Мұндай мақсатқа бағытталған педагогтық жұмыс еңбек сүйгіштікке, ізгілікке, ұжымдық пен патриотизм бастамасына тәрбиелеуге, көп дүниені өз қолымен жасай

алуды және жасалған дүниеге қуана білуді дамытуға, үлкендер еңбегінің нәтижесін бағалауға тәрбиелеуге мүмкіндік жасайды. Балаларда ортақ пайдалы жұмысты істеуге тырысу, бірге ойнау, бір нәрсемен шұғылдану, ортақ мақсат қою, және оны жүзеге асыру ісіне өздері қатысуға талпыныс пайда болады[1, 56.]. Мұның бәрі де баланың жеке басының қоғамдық бағытын анықтайды, оның өмірге белсенді ұстанымын бірте-бірте қалыптастырады.

Әр баланың жеке басы-оның моральдық дамуы үшін қамқорлық жасау-бүгінгі күннің және алдағы күндердің талабы, оған педагогтың күнделікті көңіл бөлуі талап етіледі.

«Балалар бақшасындағы тәрбие бағдарламасы» мектепке дейінгі балалардың жан-жақты дамуын, олардың мектепке дайындығын қарастырады. Бұл бағдарламаны жүзеге асыруда басты ролді атқарады. Оның тәртібі, іс-қимылы, балалар және үлкендермен қарым-қатынасы балалар үшін үлгі бола отыра, педагогтың ықпалы әсерлі енеді, баланың жеке басы қалыптасады. Оның ықпалы неғұрлым белсендірек болса, баланың сезімдерін жан-жақты қамтыған сайын, олардың ерік күшін жұмылдырып, санасына ықпал етеді[2, 296.].

Мектепке дейінгі жастағы баланың рухани-адамгершілік дамуы балабақшасы мен отбасы арасындағы қарым-қатынастың тығыздығы артқан сайын ойдағыдай жүзеге асады. Әрбір бала қандай да болмасын бір міндетті орындау үшін, өзіндік ерекше жағдайлар жасалады. Мәселен, ойында ұнамды әдеттер, өзара қарым-қатынастар, адамгершілік сезімдер қалыптасады, еңбекте-еңбек сүйгіштік, үлкендер еңбегін құрметтеу, сондай-ақ ұйымшылдық, жауапкершілік, парыздың сезімі сияқты қасиеттер, патриоттық сезімдер жайлы мағлұматтар т.б. қалыптасады. Мектепке дейінгі жаста балаларды адамгершілікке тәрбиелеудің негізгі міндеттері мына жайлармен түйінделеді: ізгілік бастамасымен тәрбиелеу, балалар мен үлкендер арасындағы саналы қарым-қатынас (тұрмыстың қарапайым ережелерін орындау:кеңпейілдік, қайырымдылық, жақын адамдарға қамқорлықпен қарау және т.б.). Ұжымға тәрбиелеу, балалардың өзара ұжымда қарым-қатынасын қалыптастыру, Отанға деген сүйіспеншілікке тәрбиелеу, әр түрлі ұлт өкілдеріне қадір тұту және сыйлау. Осылайша мейірімділіктің негізі қаланады, немқұрайдылықтың пайда болуына, құрбыларына, төңіректегі үлкендерге қалай болса солай қарауға мүмкіндігі жасалмайды.

Қарапайым әдеттерді тәрбиелей отырып педагог балдырғанның бар істі шын пейілмен әрі саналы атқаруына қол жеткізеді, яғни сыртқы ұнамды мінездері оның ішкі жан дүниесін, оның ережеге деген көзқарасын айқындайды. Атақты педагог Сухомлинский; «Бала кезде үш жастан он екі жасқа дейінгі аралықта әр адам өзінің рухани дамуына қажетті нәрсенің бәрін де ертегіден алады».

Тәрбиенің негізгі мақсаты-дені сау, ұлттық сана сезімі оянған, рухани ойлау дәрежесі биік, мәдениетті, парасатты, ар-ожданы мол, еңбекқор,

іскер, адамгершілікке тәрбиелеу нәтижесінде іске асырылады. Біздің «Ғауһар» балабақшасында, жас ұрпақты ынабатылыққа, ізгілікке, жан-жақты болуға жұмыс атқарылу үстінде[4, 356.].

«Ғауһар» балабақшасында ата-аналармен көптеген жұмыстар өткізілді. Сонымен қатар педагог-психологпен бірге ата-аналардан сауалнамалар, анкеталар алынып отырады. Балаларды кішіпейілділікке, достыққа, сыйластыққа, бірлікке тәрбиелейтін қазақтың ұлттық ойындары аз емес. Сондықтан балабақшада бала тәрбиесіндегі негізгі бағыт халықтық педагогика жолымен жүргізе отырып, баланың сезімін оятатын бесікжырлары, даналыққа толы мақал-мәтелдер, жұмбақ-жаңылтпаштар, қиял-ғажайып ертегілер, ойындар адамгершілік қасиеттерге баулиды.

Тоқсан ауыз сөздің тобықтай түйініне келетін болсақ:

-адамгершілікке баулу қасиетін барлық оқу іс-әрекеттерінде пайдалану;

-балаға тәрбие беруде күнделікті мәдени қарым-қатынаста ұлттық құндылықтарды бала бойына сіңіре білу;

-баланы адамгершілікке, татулыққа тәрбиелеу.

Сондықтан өзін-өзі тануда жас ұрпақты «Адамдықтан үлкен ат жоқ, наннан үлкен ас жоқ»-деген мақалмен санасына ұялатып тәрбиелеу керек деп есептеймін.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ақ сандық, көк сандық – Алматы «Жазушы» 1988 ж.-5 б.
2. «Балбөбек» бағдарламасы - Алматы «Арда» 2006 ж.-29 б.
3. Кел балалар ойнайық! – Алматы «Арда» 2006 ж.-12б.
4. Қазақтың ұлттық ойындары – Алматы «Рауан» 1991 ж.-35 б.

Мәңгілік еліміздің жеткеншек ұрпақтары

*Ұатаева Ж.У., «Бәйтерек» б/б ҚМҚК
тәрбиеші*

Ендігі жас ұрпақ – Мәңгілік елдің болашағы. Еліміздің болашағы – ертеңгі тәртіпті де тәрбиелі ұрпақ екені даусыз. Сол тәртіпті, тәрбиелі ұрпақ өсіру баршаға ортақ іс әрі міндет. Бүгінгі жас ұрпақты тұлға етіп қалыптастырудың алғашқы баспалдағы – балабақша. Қай халық болмасын үмітін ең алдымен ұрпағымен байланыстырады. «Ана үйдің берекесі, бала үйдің берекесі», «Бала болсан болғандай бол, айналаңа қорғандай бол» деген қағиданы берік ұстаңған ата-бабаларымыз өз ұрпағын азамат деген атқа лайық етіп өсіруді мақсат еткен[3.25-б]

Бала тәрбиесі ана сүтінен басталып, өмір бойы қалыптасатын күрделі құбылыс. Тәрбиенің ең алғашқы негізі отбасында қаланып, балабақшамен байланыс арқылы одан әрі жалғасады. Отбасы – тәрбие бастауы, баланың

жан –жақты дамуының негізі. Бүгінгі таңда ата-ана мен тәрбиешілердің бала тәрбиесіндегі жауапкершілігі арта түсуде. Бала тұлғасы , оның дамуы тәрбиеші мен отбасының арасындағы байланыс болып табылады. Отбасының балаға тәрбие берудегі мақсаты – баланың жасын, психологиялық дамудағы ерекшелігін ескере отыра, жан- жақты ұрпақ тәрбиелеу.

«Жұмыла көтерген , жүк жеңіл» - демекші ата-аналардың балабақшамен тығыз байланысын дұрыс жолға қою мақсатында, баланың психологиялық даму ортасын анықтау мақсатында біздің балабақшамызда бір қатар тәрбиелік жұмыстар жүргізілді. Осындай бағытта ұйымдастырылған жұмыстың бірнеше түріне тоқталсақ, балабақшада өткен «Балабақшадағы рухани адамгершілік тәрбие» атты тренингін, айтуға болады.

«Бәйтерек» балабақшасы «Өзін-өзі тану» бағдарламасы бойынша қанаттық жобада болғандықтан рухани адамгершілік құндылықтарды назарға ала отырып , ата – аналармен бірлесіп , бала тәрбиесіндегі рухани адамгершілік тәрбие жайында ой қозғалып пікір талас жүргізілді. Жалпы адамзаттық құндылықтар мен олардың қасиеттерін күнделікті оқу қызметінде бала бойына дарытамыз.Бекітілген жылдық жоспар бойынша әр жыл мезгіліне байланысты ата-аналардың қатысуымен тақырыптық көрмелер өткізіліп ,атап айтсақ: «Табиғат және қиял» , «Ел басы күніне сый лық», «Қыс қызықтары» , «Жаңа жылдық сыйлықтар», «Жақсылық сыйлайық» , «Анама сый» , «Қош келдің, өз Наурыз!» , «Ешкімде, ешқашанда ұмытылмайды», атты көрмелер ұйымдастырылды.

Сонымен қатар балабақша психологы Митренко Т.В басшылығымен ата-аналарға, балаларға арналған « Балалар әлемі» атты психологиялық апталық өтті. Аптаның әр күні ата-аналармен балаларға арналған қызықты да, көңілді тапсырмаларға толы болды.

Бірінші күні «Көңіл-күй» ағашы деп аталды ,ертеңгісін балабақшаға келген балалар көңіл күйлерін білдіретін смайликтер арқылы ,ағашты безендірді.Бұл күні «Өзінді-өзің тани біл» деген акция ұйымдастырылды.

Екінші күні: «Менің жолдасым» атты акция жүргізіліп, балалар альбомға өз достарының бейнесін бейнелеп , ата –аналарына арнап «менің үйім,менің қорғаным» атты ашық хат таратты.

Үшінші күн: «Тілек дуалы» деп аталды.Ол дуалға ата-аналар балабақша ұйымына ізгі тілек ниеттерін жазба бейнесінде түсірді.

Төртінші күні:Ата-аналарға арналған «Денсаулық қобдишасы». Бұл қобдишада атақты психолог ,ақын -жазушылардың жүрекке жылу беретін, өмірлік мәні бар нақыл сөздері жазылған қағазды қобдишадан алып, оқып ойларымен бөлісті.

Бесінші күн: «Достық күні» Бұл күні балалар өз бейнелерін салып, бір-біріне сыйға тартса, ата –аналар «Мен бақыттымын.....» , «Мен көңілсізбін...» деген сауалдарға өз ойларын қалдырды.

Бұл іс-шара балабақша мен ата-аналар, балалардың арасындағы тығыз байланысты көрсете отырып, бала психологиясын тереңдете түсінуге ықпал етті.

Нәтижесі төмендегідей болды:

- Ата –аналардың бала тәрбиесіне деген жауапкершілігі артты.
- Ата- ана белсенділігі , қызығушылығы байқалды.
- Бала - ата-ана – педагог арасындағы байланыс нығайды
- Өздеріне деген жауапкершілікті сезінді, ынталанатын болды.
- Балабақша ұжымына деген сенімділік құрметтеу белгілері жоғарлады.

Тәрбиелі жас ұрпақтың білімді, білікті болуы отбасымен балабақшаның үздіксіз бірлескен еңбегінің нәтижесі. Біздің ең биік мақсатымыз әр отбасындағы ұрпақтың дені сау, рухани бай , білімге , еңбекке құштар болып өсуі. Яғни «Мәңгілік еліміздің , мәңгілік ұрпақтарын» білімді, саналы, белсенді, шыншыл, дұрыс әрекет жасай алатын жеткіншектерді тәрбиелеп, ұядан ұшыру. Қорытындылай келгенде қазақ елі тамырын тереңге жайған үлкен бәйтерек ағашы секілді. Тамыры тереңге жайылған бәйтеректің , жапырағы да көгеріп мәңгі көктеп гүлденері шындық. Тамырын тереңге жайған, жапырағы жайқалған ағаш деп отырғаным қазақ елі, ал жапырағы өсіп келе жатқан жас ұрпақ. Бұл ұрпақтың тәрбиесі біздің қолымызда. Алдыға қойған ұлы мақсаттары бар, ертеңіне сеніммен қарайтын, жастары алғыр, жаңалыққа жаны құштар, рухы биік ел ғана мәңгілік ел болып ғасырлар бойы жасайды. Олай болса Елбасы салған сара жолдан таймайық, елдігіміз бен туған тіліміз мәңгілік жасай берсін!

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. ҚР Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың Қазақстан Халқына арналған Жолдауы
2. Мақал-мәтелдер жинағы
3. Бала мен балабақша №1 2015ж
4. Балабақша №1 2014ж
5. Отбасы және балабақша №5 2016ж

Возможности трехязычия в процессе формирования коммуникативных навыков у детей дошкольного возраста

*Файрушина Л.А., КГКП д\с «Алтамыс»
воспитатель*

Проблема общения является постоянным предметом изучения многочисленных наук. Ею занимаются философы, социологи, экономисты, психологи и педагоги.

Общение признано необходимым условием формирования личности. Без общения невозможным было бы возникновение и существование человеческого общества. Являясь сложной и многогранной деятельностью,

общение требует специфических знаний и умений, которыми человек овладевает в процессе усвоения социального опыта, накопленного предыдущими поколениями. Достаточный уровень навыков общения выступает гарантией успешной адаптации человека в социальной среде, что определяет высокую значимость формирования коммуникативных навыков с раннего возраста.

Потребность ребенка дошкольного возраста в общении с окружающим миром стимулирует процесс освоения речи. С расширением словарного запаса у детей растет стремление учиться. Взрослые имеют трудности с иностранными языками, потому что они пытаются учить его не в сензитивном периоде освоения языка.

Дошкольный возраст является благоприятным периодом развития общения, которое обеспечивается при условии целенаправленного и организованного формирования коммуникативных навыков. Дети старшего дошкольного возраста уже являются активными субъектами общения. Появление произвольности в поведении общения обеспечивает возможность формирования коммуникативных навыков у детей старшего дошкольного возраста.

С.Рубинштейн, Б. Теплов трактуют коммуникативные навыки как отражение коммуникативной способности. По их мнению, коммуникативная способность имеет общественно историческое происхождение и проявляется, совершенствуется в общении. Коммуникативные навыки являются отражением коммуникативной способности. Особенно в таких показателях как быстрота и успешность приобретения соответствующих знаний, умений, навыков. [1, с. 251]

Другими словами, коммуникативные навыки представляют собой способность одного человека взаимодействовать с другими, правильно интерпретируя получаемую информацию и передавая ее.

В современных условиях стремительно развиваются новые информационные технологии, создающие определенную коммуникативную среду. Кроме того, возрастает роль диалога при решении задач международного значения, усиливаются межнациональные контакты. В этих условиях общение и его значение для развития личности - важная проблема научных исследований.

В Послании Народу Казахстана от 28 февраля 2007 года «Новый Казахстан в новом мире» Президент Республики Казахстан Н.А. Назарбаев, подчеркнул: «Предлагаю начать поэтапную реализацию культурного проекта «Триединство языков». Казахстан должен восприниматься во всем мире как высокообразованная страна, население которой пользуется тремя языками. Это: казахский язык – государственный язык, русский язык как язык межнационального общения и английский язык – язык успешной интеграции в глобальную экономику». [2]

В государственной программе развития образования РК на 2011-2020 годы определена стратегия воспитания поликультурной личности, владеющей минимум тремя языками, уважающей культуру и традиции народов мира. [3]

В ситуации казахско-русского двуязычия и повсеместного изучения английского языка, естественным является овладение речевой деятельностью на нескольких языках, предполагающее использование языковых средств в зависимости от условий конкретного коммуникативного акта. Таким образом, ключевым условием успешной адаптации ребенка в современном мире является развитие навыков коммуникации через активное применение языковых образовательных программ, начиная с дошкольного возраста.

Одним из условий успешного языкового развития является организация стабильного функционирования системы обучения языкам как части общей культуры общества.

Государственный общеобязательный стандарт дошкольного воспитания и обучения определяет следующие цели образовательной области «Коммуникация»:

- развитие устной и связной речи детей в различных формах и видах деятельности;
- воспитание звуковой культуры речи; обогащение активного словаря;
- формирование грамматической стороны речи, развитие знакомства с детской литературой, выразительное чтение и пересказывание;
- развитие государственного, русского, английского и других языков.

Содержание образовательной области «Коммуникация» также направлено на развитие навыков свободного общения со взрослыми и детьми, внимания, интереса к слову. [4]

На наш взгляд, главными задачами трехязычия в системе дошкольного образования являются:

1. Создание условий для овладения коммуникативными навыками общения дошкольников на казахском языке как государственном, на русском - как языке межнационального общения, на английском языке как иностранном.

2. Обучение дошкольников разнообразным способам речевого общения и развитие коммуникативных навыков взаимодействия.

Обучение языкам на данном этапе способствует приобщению детей к общемировой культуре, помогает становлению личности. Учитывая особенности дошкольного возраста, можно сделать вывод, что дошкольное обучение как первая ступень системы образования предоставляет наиболее широкие возможности для формирования у детей коммуникативно-познавательных потребностей, интересов и навыков.

Литература:

1. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. СПб.: Питер Ком., 2011. – 720 с.

2. Послание Президента Народу Казахстана от 28 февраля 2007 г. «Новый Казахстан в новом мире». <http://zakon.kz/>.

3. Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2011 - 2020 годы. <http://zakon.kz/>.

4. Государственный общеобязательный стандарт среднего образования, утвержденный постановлением Правительства РК от 23 августа 2012 года № 1080. <http://online.zakon.kz/Document/>.

Развитие наглядно-образного мышления у детей 5-6 лет

*Мырзагулова Г.Ж., мини-центр «Ботақан» при СОШ №91
методист*

*Филатова Н.Н., мини-центр «Ботақан» при СОШ №91
воспитатель*

Наглядно-образное мышление это основной вид мышления детей дошкольного возраста. Тренировка образного мышления старших дошкольников может и должна включать упражнения для развития таких действий.

Эта способность дает возможность заранее представить то, что получится в результате его усилий, возможность иметь образ будущего результата, образ того, что еще реально не существует, что нельзя воспринять.

Предлагаемые игры направлены на развитие наглядно-образного мышления. Игры даются в порядке возрастания их сложности и в ряде случаев тематически связаны друг с другом. Все игры и упражнения входят в занятие, как часть занятий. Длительность одного занятия 25 минут для детей старшего дошкольного возраста. Систематическое участие в решении умственных задач стимулирует познавательные интересы детей, изменяет их отношение к занятиям и, особенно к заданиям, предлагавшимся вне занятий, во время игр.

Каждая игра на занятии проигрывается по несколько раз на различном материале в течение нескольких занятий.

На 1-ом занятии дети знакомятся с первыми двумя играми, дается каждому возможность подумать, предложить свой вариант решения. На каждом последующем занятии отрабатываются уже знакомые детям игры, предлагается одна новая.

Основная задача руководителя игрой - стимулировать мыслительную активность детей, вовлекать в игру тех, кто предпочитает отмалчиваться.

Эти игры и упражнения направлены на то, чтобы обучить детей действиям замещения и наглядного моделирования.

Предлагаемые игры и упражнения могут использоваться воспитателями на занятиях по ознакомлению с окружающим, математике, развитию речи, конструированию и вне занятий.

Подобранные игры и упражнения могут проводиться по подгруппам, состоящим от 2 до 7 детей. Взрослый должен объяснить условия и правила игры, раздать материал. Во время детской игры взрослому необходимо наблюдать за действиями детей и при необходимости вмешиваться в ход игры, оказывая помощь.

Рекомендованные задания имеют игровую форму или предлагаются в виде интересных упражнений. Они могут быть предъявлены без предварительного обучения.

Эти задания группируются следующим образом:

Задания на замещение предметов;

Задания на анализ строения предметов;

Задания на выделение пространственных отношений.

Одним из заданий на развитие у детей способности мысленно перегруппировывать элементы объекта и планировать свои действия в уме является игра «Головоломка с палочками». В этой игре детям предлагается в сложном схематически из спичек домике переместить одну спичку так, чтобы «повернуть» дом в другую сторону. Затем детям можно предложить усложнение головоломки, при котором они должны будут совершать все действия в уме, преобразовывать предмет мысленно. В старшем дошкольном возрасте взрослому все реже придется вмешиваться в выполнение ребенком задания, так как при систематической работе у детей совершенствуется наглядно-образное мышление.

Для развития внутреннего плана действий и комбинаторных способностей в занятия может быть включена игра «Шахматная доска». Для начала используется поле размером 3х3. Детям предлагается собрать целое поле из частей, но так, чтобы черные и белые клетки чередовались между собой, как на шахматной доске. Поле для начала разрезается на 3 части. Используя эту игру в работе со старшими дошкольниками можно устроить состязания - кто быстрее и правильно сложит поле. Постепенно можно увеличить размер поля, разрезать его на большее количество частей.

Среди игр на развитие способности ориентироваться в простой план-схеме пространства предлагается игра «Где сидит попугай?». При первом знакомстве детей с этой игрой на ограниченной части пространства (столе) размещается игрушечная комната (мебель можно сделать из конструктора). Перед началом игры детям предлагается представить, что в этой комнате живёт мишка и попугайчик, которого они должны найти (на схеме это место отмечено крестиком). На первом этапе требуется объяснить им, что означают те или иные изображения и фигурки, где в комнате находятся соответствующие им предметы. Для ориентации в

план-схеме важно определить место, где стоит сам ребёнок. Усложняя игру, можно предложить детям и другие ее варианты (например, найти зайчика и т.д.). Для разнообразия игры детям можно предложить детскую площадку, на которой они играют, групповую комнату.

На развитие способности «читать» и создавать схемы объектов может быть использована игра «Прогноз погоды».

Используют большее количество деталей. В среднем и старшем дошкольном возрасте также можно использовать игру «Созвездие», направленную на формирование умения соотносить схематическое изображение предмета с художественным.

Необходимо также помнить о том, что развитие наглядно-образного мышления происходит и в обычных видах детской деятельности. Это, прежде всего, сюжетно-ролевая игра, которая учит детей не только замещению, но и моделированию взаимоотношений взрослых. Наглядное моделирование проявляется и в детской конструктивной деятельности. Сделанный из строительного материала домик - объемная модель реального здания, передающая при помощи заместителей (деталей) отношения между его основными частями. Что касается детского рисования, то одной из его отличительных особенностей является схематизм. Рисуя по собственному замыслу, ребенок передает не столько общий внешний вид предметов, сколько то, что он знает об их строении, отношениях между основными частями.

Использование заместителей и моделирование в игре, конструировании, рисовании (а также в лепке, аппликации и т.п.) и служит источником развития наглядно-образного мышления.

Ритмодекламация как один из видов музыкальной деятельности дошкольников

*Филлюк Л.В., КГУ ОСШ №64 мини-центр
музыкальный руководитель*

«Музыка является самым чудодейственным, самым тонким средством привлечения к добру, красоте, человечности. Как гимнастика выпрямляет тело, так музыка выпрямляет душу человека», — писал о музыке В.А. Сухомлинский [2.с3].

Музыкальное развитие оказывает ничем не заменимое воздействие на общее развитие: формируется эмоциональная сфера, совершенствуется мышление, ребенок делается чутким к красоте в искусстве и жизни.

Ритм - есть жизнь, есть движение. И ребёнок просто не мыслит себя вне движения. А стихи - это обязательно какой-нибудь ритм (игровой, изобразительный, трудовой и т. д.). Игра для ребёнка есть творчество.

Ритмодекламация – это игра со звуками, словами, ритмом. В ней соединились поэзия и музыка. Это довольно новый вид деятельности в дошкольном музыкальном образовании и рассматривается как одна из перспективных форм развития слуха, голоса у детей. Чёткая ритмическая организация активизирует у детей развитие внимания, сосредоточенности, быстроты реакции [3.с15].

Детям проще говорить, чем петь. Пока ребёнок не услышит, как он говорит, не научится контролировать свою речь, нельзя надеяться, что он сможет правильно и выразительно петь. Не секрет, что в каждой группе детского сада есть слабо поющие дети. Но даже они с огромным желанием исполняют ритмические декламации, потому что в них соединяются: красивая, эмоционально-образная музыка и яркие, самобытные поэтические тексты. Передача таких ярких музыкально-художественных образов вызывает у ребёнка живой интерес, побуждает активно искать соответствующие интонации в голосе, выразительную характерную мимику, пластику движения.

Во многих ритмических декламациях чередуются пение и речь, поэтому голосовые мышцы ребёнка успевают отдохнуть в процессе исполнения, снимается излишняя напряжённость, таким образом детский голос предохраняется от усталости и перенапряжения. Например, ритмодекламация «Бармалей» на стихи К. Чуковского, муз. О. Хромушина. Сначала надо проговорить: «Маленькие дети, ни за что на свете

Не ходите в Африку, в Африку гулять!» А затем пропеть
В Африке акулы, в Африке гориллы,
В Африке большие злые крокодилы... и т. д.

Все дети исполняют ритмодекламацию с большим удовольствием. Однако для создания более яркого образа необходимо время, в течение которого постепенно проявляются нюансы интонации, откладываются в сознании детали и смысловые оттенки. Поэтому ритмодекламация разучивается как вокальное произведение. Примером может быть забавная песенка на стихи М. Бородинской и музыку В. Гаврилина « Убежало молоко»:

Убежало молоко, убежало далеко!
Вниз по лестнице скатилось, вдоль по улице пустилось,
Через площадь потекло, постового обошло,
Под скамейкой проскочило, трёх старушек подмочило...

Очень близки ритмодекламациям вокально-двигательные разминки. Это такие вокальные упражнения (песенки, потешки, попевки), сопровождаемые ритмическими движениями. («Лиса по лесу ходила», «Барашеньки», «Солнышко», «У Оленя дом большой» и др.)

Основная цель вокально-двигательных разминок – сконцентрировать внимание детей на координации их собственных движений с пением, с музыкальным метроритмом. Первые задания могут начинаться с самых простых движений. Одновременно с пением нужно хлопать в ладоши,

постукивать пальцем одной руки по другой, притопывать, шлепать по коленям.

Для более успешного развития ритмического чувства у дошкольников вокально-двигательные разминки необходимо постепенно усложнять от занятия к занятию, расширяя певческий диапазон и разрабатывая ритмические движения [1.с 9].

Следует отметить, что восприятие непосредственно связано с моторикой. Поэтому ощущение выразительных элементов музыкально-поэтического языка не должно выражаться одной декламацией. Желательно дополнять свою ритмодекламацию жестами, движением, пластикой, при условии, что они допускаются текстом. Примером такой ритмодекламации может служить «Смехота» на слова Б. Заходера, французский игровой танец «Карусель»

Поначалу еле-еле закрутились карусели,

А потом, потом, потом всё бегом, бегом, бегом.

Дети встают в круг, берутся за руки, начинают двигаться медленно и так же медленно проговаривать слова, а затем ускоряется темп движения и, соответственно, темп речи.

Музыка подбирается в соответствии с темпом речи, особенностями ритма, содержанием. Например, потешка про зайчика будет нелепо слушаться в низком регистре и медленном темпе. Обращаясь к зайчику, дети становятся сами похожими на зайчат, поют тоненько высоко:

Зайка – зайка, маленький зайка,

Длинные ушки, быстрые ножки.

Зайка – зайка, маленький зайка,

Деток боишься, зайка – трусишка?

И наоборот, образу медведя не подойдет высоко звучащая скачкообразная мелодия. Для него нужна мелодия в умеренном темпе и низком регистре.

Спать не хочет бурый Мишка,

Вот какой он шалунишка.

Я Мишутку покачаю, баю-баю, баю-баю.

Чётко и ритмично должна звучать немецкая песенка «Привет от барабана». Она поможет детям ясно проговаривать твёрдый звук «р».

Шлёт привет нам барабанщик,

Шлёт привет нам барабан.

Тарам-там-там, тарам-там-там,

Его я другу дам!

Музыкальный руководитель, планируя свою работу, обязательно ориентируется на подготовку и проведение праздников, конкурсов и развлечений. Поэтому ритмические декламации можно использовать и как маленькие концертные номера для праздников. Например «Сверчок»

Сел сверчок на шесток, таракан в уголок.

Сели – посидели, песенку запели.

Услыхали ложки, вытянули ножки.
Услыхали калачи, да попрыгали с печи.
Да давай подпевать, подпевать, да танцевать.

Таким образом, ритмическая декламация - доступная и удобная модель для музыкального творчества дошкольников. Она даёт возможность равноценного участия в процессе музицирования всех детей, несмотря на певческий диапазон голоса и уровень развития вокально-слуховой координации. Даже дети с плохой координацией слуха и голоса с удовольствием исполняют ритмодекламации, не испытывая неуверенности в себе, закомплексованности, не чувствуя себя «ущербными».

Литература:

1. Т. Боровик «Пути педагогического творчества»
2. В. А. Сухомлинский «Афоризмы о музыке»
3. Т. Тютюнникова «Элементарное музицирование»

Ознакомление младших дошкольников с окружающим миром посредством использования мнемотехники

*Фунтикова Т.И., Фунтикова А.Н., КГКП д/с «Балдырған»
воспитатели*

«Язык развивается наглядным, действенным путем. Чтобы давать названия должны быть налицо все предметы, с которыми эти названия должны быть связаны. Слово и вещь должны предлагаться человеческому уму одновременно, однако, на первое место - вещь, как предмет познания речи».

Я.А.Коменский

Государственный обязательный стандарт образования РК и Общеобразовательная учебная программа дошкольного воспитания и обучения Республики Казахстан в качестве основного принципа дошкольного образования рассматривает формирование познавательных интересов и познавательных действий ребёнка в различных видах деятельности.

Поэтому ознакомление дошкольников с окружающим миром рассматривается как средство образования в их сознании адекватных представлений и знаний о мире, основанных на чувственном опыте, и воспитании правильного отношения к нему. Оно является источником первых конкретных знаний и тех эмоциональных переживаний, которые часто запоминаются на всю жизнь.

При всем многообразии принципов дошкольной дидактики, используемых в работе, ведущим является принцип наглядности, поскольку образные средства являются центральным звеном в обучении

детей дошкольного возраста.

В период активного познания окружающего мира, развития познавательных способностей у ребенка формируется восприятие, развивается речевая культура. Но развитие речи невозможно без развития памяти. Поэтому для запоминания и припоминания необходимо применять определенные приемы. В этом помогает мнемотехника, что в переводе с греческого значит «искусство запоминания».

Работая с детьми младшего дошкольного возраста на протяжении многих лет понимали, что мир входит в жизнь детей постепенно. Сначала ребенок познает то, что окружает его дома, в детском саду. Со временем его жизненный опыт обогащается. Он стремится к активному взаимодействию с окружающей средой. Непосредственный контакт ребенка с доступными ему предметами позволяет познать их отличительные особенности.

Изучение специальной педагогической и психологической литературы, опыта работы своих коллег позволило прийти к выводу, что необходим комплексный подход к образовательному процессу, направленному на ознакомление с окружающим миром. Такой подход включал в себя создание развивающей предметно-пространственной среды для обогащения жизненного опыта детей с учетом приемов мнемотехники, использование различных видов детской деятельности, организацию активного участия родителей воспитанников. Таким образом должен был получиться целостный, а не разбитый на части образовательный процесс, позволяющий ребенку «прожить» ознакомление с предметным миром в разных видах деятельности, не испытывая сложности от предмета к предмету.

Проведение диагностики с целью выявления влияния использования наглядного материала на восприятие предметного окружения дошкольниками позволило утвердиться в правильности выбора использования мнемотехники при ознакомлении с окружающим миром.

Результаты диагностики предполагали насыщение воспитательно-образовательного процесса дошкольников наглядностью во всех видах детской деятельности. А использование приемов мнемотехники позволяли обеспечивать эффективное запоминание, сохранение и воспроизведение детьми полученной информации.

В начале работы обязательное включение мнемотехники в ознакомление с окружающим миром воспитанников вызывало несогласие. Затем, наблюдая результативность в усвоении детьми программного содержания при проведении разных видов деятельности пришли к выводу, что такой подход к организации педагогического процесса приведет к благоприятному всестороннему развитию наших воспитанников.

Большое внимание при ознакомлении детей с окружающим миром уделяли формированию представлений о близких им предметах и явлениях, совершенствованию лично-бытовых ориентировок. При этом

учили детей выделять существенные и несущественные признаки и свойства предметов, обобщать, группировать и дифференцировать объекты по определенным признакам; устанавливать связи и отношения между предметами и явлениями.

При ознакомлении детей с окружающими предметами заботились о разностороннем восприятии ребенком его свойств, давали возможность каждому ребенку хорошо рассмотреть объект, ощупать, подержать в руках, назвать и др. Обращали внимание на форму, цвет, основные части предмета («Как ты узнал, что это грузовик? Из чего он состоит? Где у него колеса, кузов, кабина?»). При последующих беседах предлагали мнемодорожки и мнемоквадраты, облегчающие детское восприятие того или иного предмета

Понимая, что ознакомление с окружающим миром неразрывно связано с развитием речи детей и что для того, чтобы понять насколько ребенок знает название, знаком с внешним видом, назначением того или иного предмета необходимо, чтобы он рассказал об этом предмете, предлагали детям таблицы, которые способствовали выявлению полученных знаний.

Для закрепления знаний у детей, полученных на занятиях проводили дидактические игры, которые требовали от детей умения объединять сходные предметы в пары, группировать объекты по заданному признаку («Найди, назови такой же», «Назови одним словом» и др). В процессе игр уточняли представления воспитанников о назначении предметов, учили целесообразно действовать с ними, а затем закрепляли знания детей с помощью мнемодорожек и мнемоквадратов.

При ознакомлении с окружающим миром как на занятиях, так и в повседневной жизни упражняли детей в различении и назывании цвета (красный, желтый, синий, зеленый, белый, черный) и некоторых оттенков, в группировке предметов по цвету по слову и образцу или только по слову воспитателя. В качестве учебного материала использовали детали строительных наборов, дидактические игрушки, окрашенные в основные цвета. При этом эффективными были игры-поручения «Зажги фонарик», «Собери в корзину игрушки такого же цвета» и др. А также предложенные сначала готовые мнемодорожки, а затем предлагалось собирать мнемодорожки детям самостоятельно на закрепление необходимого цвета. Например, если детям предлагалось пятно зеленого цвета, то они к нему должны были выбрать из небольшого множества картинок изображение огурца, травы, зеленого листочка, крокодила и др.

Осознавая, что дети 4 года жизни способны понимать несложные логические связи, лежащие в основе объединения предметов под общим названием: посуда, мебель, одежда и др. учили группировать предметы по назначению, подводить к пониманию слов с обобщающим значением. Однако отношения между общим и частным осознаются детьми этого возраста своеобразно. Поэтому для лучшего усвоения данной темы, кроме

дидактических игр и упражнений, предлагали детям мнемодорожки по лексическим темам.

Большая работа по закреплению знаний и умений, полученных детьми на занятиях, проводилась во внеучебное время. Одна из любимых маленькими детьми игр — приготовление куклам еды и кормление кукол (зверят). Однако ребенку не достает жизненных впечатлений и его действия отличаются от действий взрослого. Поэтому проводили дидактические игры - занятия «Приготовим салат», «Поучимся заваривать чай», «Сварим овощной суп», при этом использовали реальные предметы. Например, рассматривали с детьми сухой чай (заварку), затем засыпали его в чайник, заливали кипятком, давали настояться. При этом дети были не только зрителями, они давали советы, сравнивали сухую заварку и распаренные чаинки, определяли, что приятнее на вкус: кипяченая вода или чай. При последующих беседах использовали уже мнемодорожки для закрепления последовательности отражения окружающей действительности.

Таким образом, при использовании мнемотехники в ознакомлении с окружающим миром можно говорить о прогнозируемых результатах. В результате использования мнемоквадратов, мнемодорожек и мнемотаблиц – расширяется не только словарный запас, но и знания об окружающем мире, сокращается время обучения, стимулируется познавательная активность детей.

Литература:

1. ГОСО РК 2016г.
2. Т.В.Большева «Учимся по сказке». Развитие мышления дошкольников с помощью мнемотехники. СПб., 2005.
3. Е.А.Юзбекова «Ступеньки творчества. Место игры в интеллектуальном развитии дошкольника». Москва, «Линка – Пресс», 2006.

Обучение грамоте детей старшего дошкольного возраста как одна из составляющих готовности к обучению в школе

*Фунтикова Т.И., Калинкина И.Н., КГКП д/с «Балдырган»
воспитатели*

Современная школа предъявляет некоторые требования к уровню знаний и умений воспитанников, что необходимо учитывать, переводя ребенка из детского сада на следующую ступень образования. Кроме того, родители, безусловно, заинтересованы в школьных успехах своего ребенка. А если ребенок, имеющий недостаточный уровень готовности к школе, станет первоклассником, велика вероятность сложной адаптации к условиям школьного обучения, трудности при вхождении в режим школьной жизни, а так же других сопутствующих проблем (повышение

уровня тревожности, постоянный стресс из-за психологического дискомфорта и др.). Такая ситуация, в свою очередь, может оказать не только негативное влияние на школьные успехи, но и привести к невротизации ребенка, ухудшению его здоровья и психологического самочувствия.

Для овладения первоначальными навыками чтения и письма требуется определенная готовность сенсомоторной и интеллектуальной сферы детей. Важнейшим компонентом успешной работы дошкольников по овладению грамотой является сформированность фонематического восприятия.

Поскольку в основе обучения грамоте лежит опора на речевой слух, на фонематическое восприятие и навыки звукового, а затем звукобуквенного анализа, то возникает необходимость более раннего выявления у детей недостатков фонематического слуха и организации систематической работы по его развитию. У детей в возрасте от 3 до 5 лет наблюдается повышенная чувствительность к звуковой стороне речи. В дальнейшем такая восприимчивость теряется, поэтому так важно именно в этом возрасте развивать фонематический слух и речевое восприятие, а не предлагать сразу буквы, которые относятся к другой языковой действительности - знаковой системе.

То есть, при обучении грамоте необходимо наличие добуквенного, чисто звукового периода обучения, который будет проходить ряд этапов: от умения различать звуки (как речевые, так и неречевые) до звукового анализа и синтеза. То есть, прежде чем начать читать, ребенок должен научиться слышать, из каких звуков состоят слова, проводить звуковой анализ слов (называть по порядку звуки, из которых состоят слова).

Дети должны постигнуть определенную систему закономерностей родного языка, учиться слышать звуки, различать гласные (ударные и безударные), согласные (твердые и мягкие), сравнивать слова по звучанию, находить сходство и различие, делить слова на слоги, составлять слова из слогов, из звуков. Позднее учиться делить речевой поток на предложения, предложения на слова и только после этого знакомиться с буквами русского алфавита, овладевая послоговым, а затем слитным способом чтения.

Таким образом, работа по подготовке детей старшего дошкольного возраста к обучению грамоте должна начинаться уже с маленькими детьми с развития у них слухового внимания и заканчиваться формированием у детей старшего дошкольного возраста первоначальных навыков звукобуквенного анализа, то есть начальному обучению чтению и письму печатными буквами.

Разрабатывая вспомогательный материал по обучению грамоте детей старшей группы, понимали, что это позволит широко применять наглядный метод обучения и метод практических заданий; обеспечит максимальное использование фонематических, звуко-буквенных,

графических средств, что создаст предпосылки для перехода к следующему этапу обучения – чтению и письму в школе; будет способствовать развитию внимания, памяти, мышления, речи; закрепит имеющиеся представления о звуко-буквенной системе родного языка; позволит ребёнку самостоятельно найти и исправить ошибку; облегчит педагогу работу по подбору дидактического материала.

Выполняя задания на индивидуальных рабочих листах дети с удовольствием осваивают основы грамоты: правильно произносить все звуки родного языка изолированно, в словах, во фразовой речи; различать короткие и длинные слова, похожие и непохожие слова, звонкие, громкие и тихие; делить слова на слоги; дифференцировать твёрдые и мягкие согласные, называть их изолированно; определять и называть первый звук в слове (без призвучия гласного); рисовать вертикальные, горизонтальные и округлые линии, штриховать несложные предметы; выполнять упражнения для пальцев и кистей.

При проведении работы с использованием вспомогательного материала по обучению грамоте детей старшего дошкольного возраста осуществляется тесная взаимосвязь педагогов и родителей, т.к. рабочие листы предлагаются родителям для просмотра, а дети могут раскрасить рисунки, выполнить штриховку, закрепить пройденный материал. Успех сотрудничества возможен только тогда, когда педагог и родитель осознают важность целенаправленного педагогического воздействия на ребёнка.

Таким образом, обучение грамоте является обязательным элементом комплексного подхода к речевому развитию детей дошкольного возраста, когда на одном занятии решаются разные взаимосвязанные речевые задачи – фонетические, лексические, грамматические – и на их основе – развитие связной речи.

Литература:

1. ГОСО РК 2016г.
2. Бондаренко С.М. Секреты орфографии. М.: Просвещение, 1991
3. Журова Е.Н., Варенцова Н.С., Дурова Н.В., Невская Л.Н Обучение дошкольников грамоте. М.:Школа-Пресс, 1998
4. Колесникова Е.В. Программа «От звука к букве. Обучение дошкольников элементам грамоты». – Изд. 2-е, перераб. – М.: Издательство «Ювента», 2007. -64 с.

Қазіргі білім беру контексіндегі мектеп жасына дейінгі танымдық дамудағы сенсорлық тәрбие

*Хаирова А.М., № 42 «Тілек» балабақшасы
әдіскер*

*Тукунова Б.Ж., № 42 «Тілек» балабақшасы
психолог*

Мектепке дейінгі балалық шақ баланың сенсорлық дамуының қарқынды кезеңі болып табылады. Бұл кезде баланың заттар мен құбылыстардың сыртқы қасиеттері мен байланыстарын, кеңістік пен уақытты бағдарлауы жетіледі. Сенсорлық тәрбие процесі сезімдік танымнан нағыз танымға, қабылдаудан ойлауға жетуге дайындайды және баланың күнделікті тәжірибедегі іс-әрекетті жетілдіруде маңызды орын алады. Сенсорлық тәрбие баланың көру, есту, дәм сезімдерін тәрбиелейді. Сенсорлық тәрбие заттың түрін, көлемін, зат пен заттың арасындағы арақашықтықтың қатынасын, түстерді ажырату, музыканы түсіну қабілетін, ана тілінің дыбыстық талдауларын жетілдіріп, бұлшықет сезімдерін дамытып, қалыптастыруды көздейді. Сенсорлық мәдениет дегеніміз баланың түйсігі мен қабылдауының даму дәрежесі, бұл - таным әрекетінің табысты етуінің алғышарты.

Сенсор латынның «сезім», «түйсік», қабылдау», «түйсіктің қасиеті деген сездерден шыққан. Сенсорлық тәрбие сенсорлық процестерді: түйсік, сезім, қабылдау, мақсат көздей отырып дамыту, жетілдіру. Сенсорлық тәрбие - ақыл-ой тәрбиесінің негізі. Сенсорлық процестер мен таным - ақыл-ой тәрбиесінің алғашқы сатысы. Сенсорлық тәрбиенің басты міндеттері - ақыл-ой дамуының, негізін салу және эстетикалық тәрбиенің құрамдас бөлігі ретінде көріну. Айналадағы дүниені тану түйсік пен қабылдаудан басталады. Сенсорлық тәрбие дегеніміз түйсік пен қабылдаудың дұрыс бағытта тәрбиеленуі. Сенсорлық тәрбие 3 жасқа дейін ерекше қажет. Бұл — баланың түйсік, қабылдау, түсінік процестерінің қалыптасатын ортасы. Баланың сенсорлық процестерінің бұл кезде дамымай қалуы мектеп жасына келгенде үлкен кемшілікке, қателікке әкеліп соғады, себебі оны кешірек дамыту қиын, кейде тіпті мүмкін емес те болады. Сенсорлық процестердің дамымай қалуы мектеп жасында баланың білім негіздерін меңгеруге кедергі жасайды. Мысалы, егер бала заттың түрін, сәйкестігін, ара-қашықтығын тез және дәл қабылдап, ажырата алмаса, онда география, геометрия, сызу пәндерін меңгеруге кедергілер болады. Ал, баланың фонетикалық естуінің (фонеманы, сөз дыбыстарын есту арқылы қабылдау қабілеті) нашар дамуы сөзді меңгеруіне кедергі жасайды. Баланың қарау, бакылау, сипау, талдау сияқты сенсорлық іс-әрекеті күнделікті мазмұнды ұйымдастырылған белсенді қызметінде қалыптасады. Сенсорлық тәрбие заттардың түрін, көлемін, зат пен заттың арасындағы арақашықтықтың қатынасын, түстерді ажырату, музыканы түсіну қабілетін, ана тілінің дыбыстық талдауларын жетілдіріп, бұлшық ет сезімдерін дамытып, қалыптастыруды көздейді. Мектеп жасына дейінгі баланың сенсорлық дамуының бір-бірімен байланысты екі жағы бар: біріншісі заттар мен құбылыстардың әр түрлі қасиеттері мен байланыстары жөніндегі түсініктерді меңгеру. Екіншісі, қоршаған ортаны толықтай және жекелей қабылдауға мүмкіндік беретін қабылдаудың жаңа

әрекетін игеру, заттардың қасиеттерін бағдарлаудың дамуы. Сәбилік шақтың өзінде балада заттар әр түрлі қасиеттері жөніндегі түсініктердің белгілі қоры жинақталады, бұл түсініктердің бірқатары үлгінің орнына жүреді, қабылдау процесіндегі заттардың жаңа қасиеттерін бала осы үлгімен салыстыра алады. Мектепке дейінгі балалық шақта бала өзінің сенсорлық тәжірибесін жинақтау нәтижесі болып табылатын заттық үлгілерді қолданудан көпшілік қабылдаған сенсорлық эталонға ауысады. Сенсорлық эталондар дегеніміз – қасиеттер мен қарым-қатынастардың иір түрінің негізгі жеке түрлері жөнінде адамзатта қалыптасқан түсініктер. Бұларға түс, пішін, заттардың шамасы, олардың кеңістіктегі орны, дыбыс күші, уақыт аралықтарының ұзақтығы, тағы басқалар жатады. Бұлар адамзаттың тарихи дамуының барысында пайда болған, адамдар оны үлгі, өлшем ретінде пайдаланады, осылардың жәрдемі арқылы сәйкес қасиеттер мен қатынастарды анықтайды және белгілейді. Мысалы: пішінді қабылдауда геометриялық фигуралар (дөңгелек, квадрат, үшбұрыш т.б.) жөніндегі түсініктер эталон бола алады. Мектеп жасына дейінгі балалардың сенсорлық эталондарды игеруі балалар бақшасының бағдарламасына сәйкес жеке геометриялық фигуралармен, түстермен танысудан басталады. Мұндай танысу негізінен тиімді іс-әрекеттердің көптеген түрлерін меңгеру процесінде өтеді. Егер тіпті баланы қасиеттердің жеке түрлерін көпшілік қабылдаған үлгілерге сәйкес ажырата алуды арнайы үйретпегеннің өзінде мектеп жасына дейінгі бала сурет салу, құрастыру мозайка мен жапсырманы салғандағы материал қолдануында қажетті үлгілер болады. Мысалы, бала сурет салғанда күн спектрінің түстеріне сәйкес таңдалып алынған бояуларды пайдаланады, кубиктерді құрастырғанда әр түрлі шамадағы үшбұрыштық, шаршы элементтерді қолданады. Балаларға сенсорлық тәрбиенің қажеттігі туралы педагогтардың көзқарастары. Сенсорлық процестердің дамуы мектепке дейінгі жаста үдемелі сипат алады, сондықтан да ол мектепке дейінгі педагогиканың даму тарихында басты мәселелердің бірі болып қарастырылып келеді. Сенсорлық тәрбие мәселесімен Я.А.Коменский, И.Г.Песталоцци, М.Монтессори, О.Декроли, Ф.Фребель, т. б. айналысқан. Ең алғаш баланы дамыту мен тәрбиелеуде сезім тәжірибесінің роліне ең алғаш баға берген Я.А.Коменский болған. «Аналар мектебі» еңбегінде сөзбен тәрбиелеуді іс-әрекетпен тәрбиелеуге қарсы қоя отырып, сыртқы дүние құбылыстарын барлық сезім мүшелерінің қатысуымен қабылдауын есепке алған. И.Г.Песталоцци «Көріп қабылдау әліппесі» деген еңбегінде баланың сезім тәжірибесіне сүйенеді (санау мен есептеуді меңгерту). Сенсорлық тәрбие міндеттерін біраз талдаған - Ф.Фребельдің «Сыйлықтар» атты құралы болды. Ол балаларға заттың түрін, түсін, көлемін т. б. сапаларын қабылдау арқылы танытуды көздеген. Балаларға заттың белгілі бір қасиеттерін таза метафизикалық жолмен танытуды

мақсат еткен. М.Монтессоридің мектепке дейінгі балалардың сезім тәжірибесін ұйымдастырудың дидактикалық бірізді жүйесін құруға әрекет жасаған еңбектері жарық көрді. Оның жүйесінің алдына қойған мақсаты түрлі түсті бояу ерекшеліктерін, форма мен көлемді балалардың ажырата білуін жетілдіру еді. Брақ оның әдіс-тәсілдері кемтар балаларды тәрбиелеуге ғана ыңғайлы болды да, жалпы ақыл-есі дұрыс дамыған балаларға қолдануға қолайсыз еді. М.Монтессори жүйелерінің бәрінде нақты заттардың әр түрлі қасиеттерін (түрін, дыбысын, түсін) балалардың танып, кең түрде шамалай білуін қалыптастырудың орнына олардың сезім мүшелерін заттың жасанды қасиеттерін меңгеруге жаттықтырумен ауыстырғаны айқындалды. Мектепке дейінгі педагогика сенсорлық тәрбие мәселесі бойынша біраз жұмыстар өңдеді, біраз бақылаулар, талпыныстар жасалды. Солардың ішінде балабақша тәжірибесінде маңызды орын алған Е.И.Тихееваның еңбегі болды. Оның еңбегі, біріншіден, психологиялық зерттеулердің қорытындысына, екіншіден, И.Г.Песталоцци мен К.Д.Ушинскийдің педагогикалық еңбектеріне негізделді. Е.И.Тихеева балаларға заттың түрін, түсін, көлемін меңгеруге қажетті жасанды және табиғи дидактикалық материалдарды талдап берді.

Сенсорлық тәрбиенің негізгі әдісі ретінде «серуендерді, дидактикалық ойындарды» ұсынды. Е.И.Тихеева сезім органдарын жетілдіруді бала *тілінің* дамуымен, үй ішінде «саяхат» жасап, заттар және олардың қасиеттер мен сезім мүшелері арқылы танысу («қарап көр», «байқап көр», «иіскеп көр»), процесімен байланыстырды. Сенсорлық тәрбиенің негізгі әдісі- педагогикалық бағыт бере ұйымдастырған ұжымдық дидактикалық ойындар деген болатын. Баланың сенсорлық процестерінің дамуына мүмкіндік тудыратын іс-әрекеттің тиімді түрі - көркем сурет салу, саздан, пластилиннен мүсіндер жасау, салынған суреттерді, өрнектерді киын желімдеу әрекеттері, педагогикалық басшылықпен ұйымдастырған бірлескен дидактикалық ойындар. Оқыту процесінде кез-келген педагог дидактиканың принциптерін басшылыққа ала отырып оқытудың мазмұнын амал-тәсілдерін және ұйымдастыру формаларын таңдап, шәкірттерін жоғары нәтижелерге жеткізуі шарт. Педагог дидактикалық принциптерді дұрыс таңдаса, оқытуды дұрыс ұйымдастырса ұйымдастырылған оқу қызметі тиімді және нәтижелі болады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Меңжанова А.Н. Мектеп жасына дейінгі педагогика. Алматы. Рауан.1992.
2. Козлова С.А., Куликова Т.А. Дошкольная педагогика. – М.: ИЦА, 2002-416с.
3. Дошкольная педагогика // Под ред. В.И.Логиновой, П.Т.Саморуковой. – М: Просвещение 1989-25.
4. М.Жұмабаев Педагогика. Алматы, 1994-280б.

5. В.С.Мухина Мектеп жасына дейінгі балалар психологиясы. «Мектеп» баспасы, 1986, - 227б.

Дистанционное интернет-обучение в системе образования

*Хисамова С.В., КГКП «я/с «Еркетай»
директор*

Обновление содержания образования в Казахстане на современном этапе требует системно-деятельностного подхода к обучению. Дистанционное интернет-обучение все больше занимает место в модернизации образования. Интернет прочно вошел в нашу жизнь. Обучение подрастающего поколения немислимо без использования компьютеров и моноблоков, интернета. Хотя совсем недавно это казалось несбыточной мечтой.

В прошлом веке достаточно было получить один раз образование, которого хватало на всю жизнь. Требования сегодняшнего дня резко изменились. Достижения научные, экономические, бурный информационный рост требуют от специалистов постоянно пополнять свои знания, а зачастую менять их на новый формат. Учиться приходится постоянно. Даже заочное обучение в ВУЗах не всегда может удовлетворить потребность в обучении. Во-первых – это требует денежных затрат, во-вторых – не все и не всегда могут совмещать работу и обучение.

Курсы повышения квалификации педагогов – процедура полезная и необходимая. Однако, невозможно охватить количество желающих попасть на эти курсы. Многие педагоги годами не могут пройти курсы повышения квалификации, хотя это одно из требований правил по аттестации педагогических кадров. Такое положение часто складывается по отношению к музыкальным руководителям дошкольных организаций, учителям казахского, русского и английского языка в детском саду, преподавателям по изобразительности, по физической культуре детского сада.

Дистанционные курсы позволяют решать эти проблемы, имеют несколько выгодных позиций.

1. Дистанционное интернет-обучение – это простая и свободная система обучения, которая позволяет учиться, находясь в любой точке земного шара, там где есть компьютер и интернет.

Такие условия очень приемлемы для обучающихся, в том числе и педагогов. Можно обучаться в свободное время, находясь на работе, дома, в отпуске. Исчезает необходимость выезда в командировки, не нужно брать отпуск для обучения, можно совмещать дистанционное обучение с основной деятельностью.

2. Интернет-обучение – это выгодное обучение, так как не нужно тратить деньги на проезды и переезды, тормозки и обеды. Экономится личное время.

3. Обучение большей частью рассчитано на самообразование и имеет индивидуальный характер и индивидуальный график. Обучающийся может самостоятельно регулировать темп своего обучения, возвращаться к пройденному материалу, останавливаться на непонятных моментах или углубляться в интересующие вопросы. Это способствует более глубокому и осмысленному усвоению изучаемого материала.

4. Дистанционное обучение очень удобно для людей с физическими недугами и инвалидов, которые в силу своего нездоровья не могут регулярно посещать занятия в аудиториях. Если человек видит текст на мониторе и имеет возможность работать с мышью, он может получить образование через дистанционное обучение.

5. Интернет-обучение – один из методов успешного обучения и выгодный помощник для обучающихся, обремененных семьями, для молодых мам, находящихся в декретном отпуске, для одаренных детей и молодых специалистов.

6. Благодаря дистанционному обучению человек может получить еще одно образование, переучиться и получить еще одну профессию, пройти курсы повышения квалификации, постоянно самообразовываться.

7. Внедрение дистанционного обучения способствует профилактике нервозности у обучающихся при сдаче тестов или экзаменов, снимается психологическое воздействие.

8. Дистанционное обучение позволяет получить образование людям из самых отдаленных уголков страны.

9. Эта форма обучения позволяет обучаться в любом ВУЗе не только своей страны, но за рубежом.

При всех положительных моментах дистанционного обучения имеются и недостатки.

1. На данный момент психологическая готовность педагогов к дистанционному обучению невысока, так как значительная часть работающего педагогического состава – педагоги предпенсионного возраста, которые не готовы принять это новшество и быстро овладеть методом обучения.

2. Отсутствует живое общение обучающихся и преподавателя, значит отсутствует творческая атмосфера, атмосфера мысли, поиска, полета.

3. Даже на сегодняшний день в век компьютеризации не все желающие обучаться имеют компьютер и интернет, что делает невозможным дистанционное обучение.

4. Не все обучающиеся имеют упорство и силу воли, чтобы пройти весь курс обучения.

5. Невозможно проверить личность пользователя и быть уверенным в том, что сдавал тест именно тот человек, который себя заявил.

6. Невозможно достоверно проверить качество знаний пользователя.
7. Обучающие курсы и программы еще не совсем совершенны. Требуют доработки специалистов.

8. Недостаток самих специалистов, которые одновременно должны быть специалистами-предметниками, программистами, художниками, методистами, психологами, должны знать интернет-технологии.

9. Недостаточная интерактивность обучающего материала. В основном материал преподносится в виде теста, графических изображений.

Таким образом, можно сказать, что положительных и отрицательных моментов в системе дистанционного обучения на сегодняшний день составляет одинаковое количество – 50х50%.

Тем не менее дистанционное обучение – новая форма обучения, позволяющая охватить более широкие слои населения. Все новое – интересное, привлекает к себе внимание. Это обучение будущего, которое будет служить хорошим дополнением к традиционной форме обучения. Заменить же полностью педагога в школе невозможно. Компьютер не в состоянии заменить живое общение с учителем. Образование получить можно, воспитать личность – вряд ли.

Литература:

1.Б.В.Семкин. «Дистанционное образование. Проблемы и перспективы»

2.О.В.Казакова «Внедрение дистанционного обучения в образовательный процесс»

3. В.А. Иванов, И.Б. Удалова НГТУ «Дистанционное обучение - наиболее перспективная форма заочного образования».

Инновациялық әдістер арқылы болашақ мамандардың кәсіптік шеберліктерін дамыту

*Хусайнова К.А., «Балақай» балабақшасы КМҚК
әдіскер*

«Жастар жалын жүректі, өршіл намысты, биік рухты болса, ол елдің еңсесі биік болады», - деп Н.Н. Назарбаев

Адамзат алдында тұратын ұлы мұрат –міндеттердің ең бастысы – өзінің ісін , өмірін жалғастыратын салауатты, саналы, рухани бай және ақыл-парасаты мол, мәдени-ғылыми өрісі озық азамат тәрбиелеу. Бұл біздің қоғам алдындағы борышымыз. Бүгінгі әлемдегі елдер мен халықтардың өзара тарихи байланысының дамуы, экономика, мәдениет пен ғылымның әлемдік деңгейге бет бұруы, ертенгі күннің бүгінгіден де нұрлы болуына ықпал етіп, адамзат қоғамын алға апаратын күдіретті күш тек білім мен тәрбиеге ғана тән.

Әрбір мемлекеттің болашағы балабақшада шындалады. Ертең осы елге ие болып тізгінін ұстар азаматтар бүгінгі балабақша тәрбиеленушісі

болғандықтан қазақстандық барлық балабақшаларда бүгінгі жайы, даму бағыты мемлекеттің назарында. Сапалы білім, саналы тәрбие беру әр тәрбиешінің алға қойған міндеті болса, өз ісінің білімді, өнегелі азаматы болу – әр баланың міндеті.

«Тәрбиешінің шеберлігі талантты қажет ететін ерекше бір өнер емес, бірақ ол дәрігер мен музыкантты шеберлікке баулитындай етіп үйретуді қажет ететін мамандық», - деп А.С. Макаренко атап көрсеткендей бұл мамандыққа деген сұраныс қазіргі қоғамда артып отыр.

Тәрбиеші мамандығын даярлауға Қарағанды гуманитарлық колледжі елеулі үлес қосуда. «Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту» бөлімінде студенттердің теориялық білім алуына барлық жағдай жасалған, атап айтсақ, білікті де білімді ұстаздар қауымы мен ақпараттық – материалдық тұрғыда жабдықталған база мамандықты терең меңгеруге мүмкіндік береді.

Қазақстан Республикасының жалпыға міндетті стандартына сай өндірістік тәжірибе - мектепке дейінгі мекемелер тәрбиешілерін мамандыққа дайындаудың маңызды сатыларының бірі болып табылады.

Өндірістік тәжірибенің мақсаты - студенттерді болашақ, мамандыққа баулу және балалармен жүргізілетін оқу-тәрбие жұмыстарын ұйымдастыруға қажетті дағдыларын жетілдіру және дамыту.

«Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту» мамандығы бойынша байқау және бақылау тәжірибесі барысында студенттер тәрбиешінің іс-әрекетін, режимдік процестерді бақылап, өз беттерімен орындауға дағдыланады. Болашақ мамандардың теориялық тұрғыдан алған білімдерін өндірістік тәжірибеде қолдануын, кәсіптік шеберліктерін шыңдауға колледж оқытушылары мен балалар бақшасының әдіскерлері өз үлестерін қосуда.

Болашақ мамандар мынандай көрсеткіштерді естерінде сақтаулары қажет:

1. Жас маман адамгершілігі жоғары, мәдениетті, ғылым жетістіктерін дұрыс бағдарлай алатын, әдебиет пен өнердің, техниканың дамуын жақсы білетін, оны түсіндіре алатын болуы керек.

2. Әдептілігі, қоғамдық орындарда өзін сыпайы, еркін, ортаға лайықты ұстай білуі, адамдармен сыйластықта жақсы қарым қатынаста болуы қажет.

3. Үнемі жинақы, таза, ұқыпты жүруге, сөйлеген сөзі мәнді, ойлы, асықпай, байыппен сөйлеуі керек.

Өндірістік тәжірибенің алғашқы апталарында студенттер тәрбиеші әрекеттерін бақылай отырып, қажетті білім, білік дағдыларын үйрене отырып, кейінгі апталарда меңгерген іскерлік дағдыларын балалармен жұмыста қолданады.

Өндірістік тәжірибе барысында қолданылатын әдіс-тәсілдерді әдіскерлер анықтайды, оқу-тәрбие жұмыстарына басшылық жасайды. Мысалы: жоспар бойынша студенттер жеке әдістемелерден оқу- іс әрекеттерін, режимдік процестерді т. б дербес ұйымдастырады.

Ұйымдастырылған оқу-іс әрекеттерін, режимдік процестерді, ойын; еңбек және серуен жұмыстарын жоспарлауда әдіскерлер студенттерге бағыт-бағдар беріп отырады. Студенттер өндірістік тәжірибе барысында оқу-іс әрекеттерін, режимдік процестерді өткізіп қана қоймайды, олар ата-аналармен түрлі шараларды кеңестер, әңгіме, сауалнама, көрмелер, балалармен жекетоптық жұмыстар және балабақша ұжымымен бірлесіп мерекелік іс-шараларды ұйымдастыруға көмек көрсетіп тәжірибелер жинақтайды.

Өндірістік тәжірибе барысында студенттер жаңа технологияларды қолдана отырып әртүрлі шараларды өткізеді.

Олар:

- электронды сергіту сәттер;
- электронды дидактикалық ойындар;
- жарыс және ойын түрінде өтетін сабақтар;
- қиял-ертегілерді қолдану сабақтары: ертегі сабағы,сиқырлы кейіпкерлер тосын сыйды әрбір оқу әрекетінде пайдалану т.б.

Студенттер өндірістік тәжірибе барысында тәрбиешілердің үлгі сабақтарын көріп талдауға үйренеді. Өндірістік тәжірибе кезінде студенттің өз бетімен ізденісіне мүмкіндік туғызған сайын, оның жауапкершілігі, оқуға тәжірибеге қызығушылығы артады.

«Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасында білім берудің» басты мақсаты - студенттердің талдау,синтездеу, логикалық ойлау қаблеттерін дамыту, яғни студенттердің үнемі ой еңбегімен шұғылдануын қамтамасыз ету, студенттерді ізденуге өз беттерімен қорытынды жасауға үйрету деп атап көрсетілгені белгілі. Мысалы: тәжірибе кезіндегі оқу-іс әрекеттеріне дайындық, оқу-іс әрекетінің конспектілерін, мерекелік іс -шаралардың сценарийін құру студенттің ізденісінің жемісі деуге болады.

Ал шеберлік - студенттің ізденісімен тығыз байланысты. Шеберлік - тек қана студенттің жалпы, жан-жақты және әдістемелік сауаттылығы.

Студенттер жеке әдістемелерден, мектепке дейінгі педагогика, мектеп жасына дейінгі балалар психологиясы пәндері бойынша алған теориялық білімдерін өндірісте өтілетін тәжірибе кезінде шыңдайды. Шеберлігі артып, өзіндік тәжірибе жинақтайды.

Әр әдістемеден сабақ жоспарын, оқу-іс әрекетінің технологиялық картасын құрып, оны балалармен ұйымдастырып өткізу дағдыларын игереді.

Сондай-ақ студенттер балалармен жұмыс істей білуге, олардың даму деңгейін бағалай және талдай білуге, баланың одан әрі дамып жетілуіне бағытталған тәрбие жұмысын жоспарлай білуге үйренеді.

Ұйымдастырылған оқу әрекеттеріне арналған көрнекі құралдарды, демонстрациялық материалдар мен қажетті құрал-жабдықтарды өз беттерімен даярлап, балалардың қызығушылықтарын арттыра отырып жұмыс жасайды.

Мектепке дейінгі мекемеде әр түрлі оқу әрекеттері мен шаралар дайындау кезінде студенттер әдіскерлер мен тәрбиешілерден кеңес алып отырады. Байқау және бақылау тәжірибесі кезінде студенттер балалардың жас және жеке ерекшеліктерін ескере отырып, қарым-қатынас жасайды, іс-шаралардың мақсаты мен міндеттеріне сәйкес әдіс-тәсілдер мен технологияларды таңдап пайдаланады. Студенттер педагогтардың озық тәжірибелерін қарастырып, өздерінің жұмыстарында қолдана білуге дағдыланады.

Өндірістік тәжірибе соңында қорытынды педагогикалық кеңес өткізіліп қорытынды баға қойылып, керекті іс-құжаттар дайындалынады. Студенттер өндірістік тәжірибе барысында өздерінің теориялық білімдерін іс жүзінде көрсете білгендері түрлі шараларды ұйымдастыруына белсенділік танытқандары үшін балабақша тарапынан алғыстармен марапатталып жатады. Осы атқарылған жұмыстарды оқытушылар мен әдіскерлер басшылыққа ала отырып, студенттердің мамандыққа деген қызығушылығы мен жауапкершіліктерінің зор екендігін сезіне отырып, болашақ тәрбиешілерді мамандыққа тәрбиелейді. Тәрбиешілердің жан-жақты құзіреттілігін арттыруда және бәсекеге қабілетті, кәсіби оңтайлы маманның бойында белгілі бір құзіреттіліктер қалыптасуы қажет:

-бағдарлы құзіреттілік (азаматтық белсенділік, саяси жүйені түсіну, баға бере білу қабілеті);

-мәдениет тану құзіреттілігі (ұлттық ерекшеліктерді тани білу, өз халқының мәдениетімен өзге ұлттар, әлем мәдениетін салыстыру, саралай білу қабілеті);

-оқу-танымдық құзіреттілігі (өзінің білімділік қабілетін ұйымдастыра білу, жоспарлай білу, ізденушілік-зерттеушілік әрекет дағдыларын игеру, талдау, қорытынды жасай білу);

-коммуникативтік құзіреттілік (адамдармен өзара қарым-қатынас тәсілдерін білу, мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілінде, халықаралық қатынаста ағылшын тілінде сөйлесе білу дағдылары болуы);

-ақпараттық-технологиялық құзіреттілік (ақпараттық технологиялармен, техникалық объектілер көмегімен жоспарлы енбекті бағдарлай білу, өз бетінше іздей білу, таңдай, талдай білу, өзгерте білуді жүзеге асыра білу қабілеті);

-әлеуметтік-еңбек құзіреттілігі (әлеуметтік-қоғамдық жағдайларға талдау жасай білу, шешім қабылдай білу, түрлі өмірлік жағдайларда жеке басына және қоғам мүддесіне сәйкес ықпал ете білу қабілеті);

-тұлғалық өзін-өзі дамыту құзіреттілігі (отбасылық еңбек, экономикалық және саяси қоғамдық қатынастар саласындағы белсенді білімі мен тәжірибесінің болу қабілеті).

Жаңа педагогикалық технологияны ұстаздық іс-әрекетте қайта құрудың жүйелі тұтас құралы ретінде тиімді пайдалану оқу-тәрбие үрдісінің сапасын жақсартуға, жеке тұлғаны дамыту міндеттерін шешуге, оқушы-жастардың құзіреттілігін қалыптастыруға септігін тигізеді.

Сонымен қатар, жаңа педагогикалық технологияны меңгеру мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік адамгершілік, рухани, азаматтық және де басқа көптеген адами келбеттің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үдерісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі.

Бүгінгі таңда әрбір студентті болашақ мамандық иесі етіп даярлап шығу ісінде, жеке тұлға етіп қалыптастыруда педагогтар қауымы өздерінің шеберліктерін қайта жетілдіріп, шығармашылық тұрғыда ізденуге, өз кәсіби құзыреттілігін жетілдіруге талпыныс жасауына бар мүмкіндік жасалған.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Мектепке дейінгі ұйым» басшының анықтамалығы №8 (56) - 2016ж.
2. «Білім беру» ұйымының әдіскері №4 (16) -2016ж.

Білім ұйымдарында қазақ тілін кәсіби тұрғыда меңгертудің белсенді формалары

*Чеканина М.А., №23 «Ақниет» б/б КМҚК
тәрбиешісі*

Қазіргі уақыт үлкен өзгерістердің уақыты. Қоғамда болып жатқан өзгерістер мектепке дейінгі мекемелер жұмысынан да өзгерістер қажет етеді.

Бүгінгі балабақша – бұл бала, отбасы мен қоғамның қажеттілігін қанағаттандыруға қажетті жағдай жасайтын, заманауи талаптарға жауап беретін, педагогтардың кәсіби және шығармашылық тұрғыда дамуына мүмкіндік беретін күрделі құрылым.

Білім беруді модернизациялау педагогикалық кадрларды әзірлеу деңгейіне тікелей қатысты. Жаңа буын педагогы – құзіретті, жан-жақты дайындалған, азаматтылығымен, адамгершілігі мен, зиялылығымен көпке үлгі болатын маман болуы тиіс. Білім берудің сапасы педагогтардың кәсіби деңгейінен тікелей байланысты.

Еліміздің білім беру мекемелерінде педагогтардың толығымен мемлекеттік тілімізді меңгеруіне баса ден қойылуда. Қос тілді тең меңгерген педагог болашақ ұрпақты келешекте үш тілде де еркін біліммен сусындатады. Үш тұғырлы тілмен білім беру әр педагогтың басты мақсаты. Осы ретте білім беру мекемелерінде кәсіби қазақ тілін меңгерту мақсатында педагогтармен әдістемелік жұмыстың формалары тек қазақ тілін үйрету үйірмелері мен курстармен шектелмеуі қажет.

Педагогтарды оқытудың белсенді әдістері деген атауға ие әдістер мен тәсілдерге белсенді ғылыми – әрекетке тарту әдістері болып табылады.

Белсенді деп аталатын әдістер-бұл оларды қолданғанда оқыту іс-әрекеті шығармашылық сипатқа ие болып, танымдық қызығушылық пен шығармашылық ойлау қалыптасатын жұмыс формалары.

Оқытудың белсенді әдістері білімді игеру үдерісінде ойлау және практикалық іс-әрекет кезеңдерінің белсенділігін, түрлілілігін және кәсіби құзіреттілігін қамтамасыз етеді. Белсенді оқыту әдістерінің тәрбиелік міндеттеріне: белсенділігін, жігері мен дербестігін дамыту; белгілі бір көзқарасты ұстана білуін қалыптастырады, ұжымда жұмыс істеу білігімен коммуникативтік қасиеттерін дамытады.

Кәсіби қазақ тілін үйретудің белсенді әдістерінің ерекшеліктері төмендегі бөлімдермен тоғыстырылады:

- Оқыту үдерісінің қатысушыларымен жұмыстарды ұйымдастырудың топтық формасы қолдану;
- Оқытудың әрекеттілігі басым бағытын қолдану;
- Оқыту үдерісінің қатысушыларының әрекетінің практикалық бағытпен ұштастыру;
- Оқытудың ойындық және шығармашылық сипатта өрбіту;
- Оқыту үдерісінің белсендіру;
- Оқыту барысында қарым-қатынастың диалогтық және полилогтық түрлі түрлерін кіріктіру;
- Алған білім мен тәжірибені қолдана білу;
- Оқыту үдерісінің қатысушыларының рефлексиясы.

Қазақ тілін оқытудың белсенді әдістері арқылы педагогтың командада жұмыс істеу қабілеті, бірлескен жобалық және зерттеушілік іс-әрекетін жүзеге асыру, өз ұстанымын білдіру, өз пікірін ұстана отырып өзгенің пікіріне сыйластықпен қарауы, өзіне және командасына жауапкершілікпен қарау қабілеттері дамиды.

Кәсіби қазақ тілін меңгеруде білім беру-тәрбиелеу үдерісінің мазмұны мен ұйымдастыру формалары педагогтардың тілдік құзіреттілігін көтеруіне пайдалы болып қана қоймай, оларға қызықты болуы қажет. Міне осы педагогтардың тілді еркін меңгеруіне, балалармен өзара қарым-қатынаста жаңа дәстүрден тыс әдістер мен тәсілдерді ізденіспен мақсатты түрде қолдануына септігін тигізеді.

Оқытудың белсенді әдістерін қолданғанда төмендегі жұмыс түрлері жүргізіледі.

➤ *Бір-біріне қарама қайшы екі көзқарасты талқылау.* Басшы бір мәселеге байланысты екі көзқарасты талқылауды ұсынады. Педагогтар қазақ тілінде осыған қатысты пікірлерін білдіріп, дәлелдей білуі керек.

➤ *Тәжірибелік біліктерін шыңдау.* Бұл әдіс өте тиімді, алайда оны алдын-ала ойластыру қажет. Жұмыс тәжірибесінен оқыту элементін алса болады.

➤ *Педагогтың жұмыс күнін сипаттау.* Педагогтарға балалардың жас ерекшелік топтарының мінездемесін береді, мақсаты мен міндеттерін

көрсетеді, белгілі бір уақыт әр педагог зiнiң жұмыс күнiн күнiн сипаттау ұсынылады. Соңында барлық ұсынылған модельдердi талқылайды.

➤ *Педагогикалық кроссвордтарды шешу.* Бұл педагогтардың белгілі бір тақырыптар бойынша бiлiмiн бекiтуге, танымын дамытуға септiгiн тигізедi.

➤ *Басшылық-нұсқаушылық құжаттармен жұмыс.* Педагогтарға алдын-ала белгілі бір құжаттармен танысуы қажет, өз жұмысында оны қолданып, кемшiн тұстарын жою мақсатында жұмыс жоспарын құру ұсынылады. Бұл тапсырманы әркім жеке орындайды, педагогикалық кеңесте берiлген бiр мәселенi шешудiң түрлi жолдары қарастырылады.

➤ *Балалардың тәртібiн, пікірін, шығармашылығын талдау.* Басшы балалардың суреттерi мен жұмыстарын, дыбыс жазбасын дайындайды. Педагогтар материалмен танысады, талдайды, балалардың бiлiгi мен бiлiмiн, дамуын зерделейдi, баламен жұмыс iстейтiн педагогқа көмек ретiнде бiрнеше нақты ұсыныстар ойластырады.

➤ *Интеллектуалдық, iскерлiк және шығармашылық дамытушы ойындар.* Педагогтарға әрiптестерiмен еркiн формада пiкiр алмасуына жағдай жасайды.

Бұл ретте дебаттар, педагогикалық бастамалар аукционы, педагогикалық жобалар, ұжымдық-шығармашылық әрекеттер, ойындық моделдеулерге ерекше көңiл бөлу қажет, бұлар жан-жақты дайындықты талап ететiн күрделi әдiстер.

Педагогтарға кәсiби қазақ тiлiн еркiн игеруiне себiн тигізетiн, шығармашылық белсендiлiгiмен тұлғалық қасиеттерiн дамытуын қамтамасыз ететiн, бiлiктiлiгiмен кәсiби шеберлiгiн арттыратын ұйымдастыру жұмыстарының бiрi және бiрегей ол – дебаттар.

Дебаттар – бұл әйгiлi американдық социолог Карл Поппер ұсынған технология. Алғашқыда ол оқушыларға талдай бiлу, сыни ойлау, өнiмдi ұйымдастыру талқылау бағдарламасы ретiнде жасалынды. Зерттеушiлердi бiрқатары (Е.О.Галицких, С.А. Пуйман, В.В. Чечет және т.б.) дебаттарды педагогтарды кәсiби iс-әрекетке әзiрлiк пайдалануды ұсынады.

Дебаттар:

➤ Педагогтардың барлығын диалогқа тартуға;
➤ Қатысушылардың барлығының назарын бiр мәселеге тоғыстыруға;
➤ Басты мәселеден ауытқымай пiкiрiн кәсiби тұрғыда қазақ тiлiнде жеткiзуiне жағдай жасайды.

Ойындық моделдеу – шынайы педагогикалық мәселелердi шешу бiлiгiн дамытады, өз пiкiрiн дәлелдеуде қазақ тiлiнде монологтiк сөйлеу қабiлетiн қалыптастырады.

Ұжымдық шығармашылық әрекет тұрғысында педагогикалық кеңес ұйымдастыру – бұл педагогикалық ұжымның барлық мүшелерiнiң ұжымдық шығармашылық сипатта iс-әрекеттi жоспарлау, талдау және жүзеге асыруға бiрлесе атсалысуды қамтамасыз ететiн жұмыс формасы.

Мұнда педагогтардың тілді меңгеруде қарым-қатынастың диалогтық және полилогтық түрлі түрлерін қолдануына зор мүмкіндік береді.

Жобалық іс-әрекет – бұл интеллектуалдық жұмыс, ойлаудың жоғары деңгейін талап етіп қана қоймай, жобалық формада жүзеге асыруын септігін тигізеді. Тілді меңгеруде қарым-қатынастың полилогтық түрін белсендіруге негіз болады.

Педагогикалық бастамалар аукционы - бұл педагогикалық тәжірибені тарату және таныстыру. Педагог аукционда өз жұмысын таныстырып, әріптесінің оны «сатып алуын» мақсат етеді. Бұл тілдік қарым-қатынаста көпшілік алдында шешендік білігін танытуына септігін тигізеді.

Міне, біз жоғарыда білім мекемелерінде қазақ тілін кәсіби тұрғыда меңгертудің белсенді формаларына қысқаша тоқталып өттік. Оқытудың белсенді формалары әр ұйымда кеңінен қолданылуда. Ел келешегі балаларымызға білім нәрін беретін педагогтарымыздың мемлекеттік тіл – қазақ тілін еркін игеріп көпке үлгі бола білсе, тілі мен ділін қастерлеген ұстаздары мен шәкірттері бар қазақ елінің болашағы да кемел болмақ.

Триязычие как средство раннего поликультурного развития дошкольника

*Чжао С.Б., КГКП «Детский сад «Балақай»
директор*

С целью реализации программы «Триединство языков» и языковой политики в стране Глава государства Нурсултан Абишевич Назарбаев дал поручения Правительству по развитию в Казахстане триязычия: "На уровне дошкольного образования обеспечить повсеместное внедрение триязычия. Так мы можем построить логическую систему овладения языками. Азы будут изучать на уровне детского сада, в школе базовый уровень, в университете или в колледже - профессиональный язык по специальностям" [1, с. 4].

Практическая значимость и востребованность программ для детей дошкольного возраста по изучению государственного, русского и английского языков в игровой, активной и интерактивных формах обусловлена также Дорожной картой развития трехязычного образования на 2015-2020 годы.

В рамках реализации программы триязычия во всех школах республики с 1 класса введено изучение английского языка. А для подготовки языковой платформы в детских садах изучение английского языка ведется со старшей группы [2, с. 5].

К насыщенной программе обучения старших групп элементарным математическим представлениям, обучению грамоте, казахскому и

русскому языкам, ознакомлению с окружающим и т.д. добавляется еще один новый предмет – английский язык.

Получается учебная перегрузка дошкольников, которая может привести к снижению мотивации к обучению, и как следствие, психологической и физиологической неготовности к обучению в школе.

В связи с этим возникает противоречие между заказом общества на трехязычное воспитание подрастающего поколения и реальным состоянием языкового обучения и воспитания в дошкольных организациях.

Научные исследования, как отечественные, так и зарубежные, говорят в пользу раннего языкового обучения. Оптимальный период усвоения иностранного языка – с трех лет: в это время уровень владения родной речью у ребенка достаточно высок, а новый язык он уже способен воспринимать осознанно. Такое обучение дает более высокие результаты, ибо осуществляется в сензитивный период развития ребенка: то, что запомнилось в этом возрасте, уже не забудется никогда или при необходимости легко восстанавливается. При этом наилучшие результаты достигаются с трех до пяти лет, так как это время формирования фонематического слуха, то есть способности различать все оттенки звуков речи [3, с. 133].

Изучение с раннего возраста казахского, русского и английского языков в триединстве позволит комплексное развитие личностных, учебных и коммуникативных качеств, являющихся основой для дальнейшего успешного языкового обучения в школе

Но для внедрения триязычия с раннего дошкольного возраста основными проблемами является отсутствие нормативной, методологической базы функционирования и развития триязычного образования дошкольного периода, недостаточность научно-теоретического и практического обоснования проблемы формирования трехязычного воспитания.

Поэтому именно работа по полиязычию легла в основу областного эксперимента на базе детского сада «Балақай» по теме: «Триязычие как средство раннего поликультурного развития детей дошкольного возраста».

Для создания благоприятных условий по поликультурному и полиязычному воспитанию детей дошкольного возраста был открыт «Зал дружбы», который в течение 8-ти лет, накапливая уникальные экспонаты, пособия, игровой материал, превратился в настоящую детскую Ассамблею народа Казахстана.

В основу для разработки единой триязычной программы легла утвержденная МОН РК программа по казахскому языку, которая была переработана и адаптирована для создания программ по русскому и английскому языкам [4, с. 19].

Дополнением явилась интеграция предметов с этнопедагогикой, изобразительностью, информатикой, музыкой, хореографией и физкультурой.

Экспериментальная работа велась с 1 сентября 2015 года по 31 мая 2017 года во всех 15 группах детского сада.

Для обучения детей триязычию была разработана программа, методические рекомендации, тематический план организованной учебной деятельности по казахскому, русскому и английскому языкам, технологические карты организованной учебной деятельности на трех языках, демонстрационный и раздаточный материал по всем темам, рабочая тетрадь и тетрадь-тренажер, хрестоматия с литературным материалом на трех языках.

Учебно-методический комплекс разработан с учетом возрастных особенностей детей младшего дошкольного возраста, что позволяет малышам легко осваивать сразу три языка с нулевого уровня. Согласно дошкольному стандарту соблюдена последовательная подача материала, сквозное планирование и точный просчет занятий. Одновременное изучение тем на трех языках, выполнение заданий в рабочей тетради, закрепление знаний в тетради -тренажере позволяет включить в работу всю группу. Простота заданий, яркость иллюстраций, красочность позволяет ребенку познакомиться не только с различными лексическими темами, но и научиться отвечать на вопросы педагога, строить простые предложения, упражняться в связной речи. Педагогами были разработаны дидактические, подвижные и ролевые игры, а для работы над произношением подготовлен аудиоматериал (песни, стихи, физкультминутки, договорки, видеоролики и компьютерные развивающие игры).

В реализацию эксперимента активно включились родители, которые обеспечили материально-технические условия для осуществления трехязычного обучения и помогли в оформлении полиязычных портфолио на каждого ребенка.

Изучение каждой темы в течение месяца параллельно проводится на 3-х языках, а закрепление материала проводится через развлечения, интегрированные занятия со специалистами, утренники, национальные праздники, соревнования, театральные и хореографические постановки.

Вся лексика и речевые образцы вводятся с помощью игрушек, героев сказок и мультфильмов. Очень важным элементом обучения является проведение занятий с использованием жестов, мимики и наглядного материала. Увлекательный сюжет урока, игровые коммуникативные задания, яркая наглядность активизируют запоминание и сделают его прочным.

Ежегодно проводятся три языковых недели: октябрь (Осенние дары) – неделя английского языка, февраль (Масленица) – неделя русского языка, март (Наурыз) – неделя казахского языка, где на основе полученных

знаний дети участвуют в проведении праздничных мероприятий и национальных праздников.

Мониторинг по итогам экспериментальной работы показал, что на выходе из детского сада дети проявляют высокий уровень поликультурной, толерантной воспитанности и повышенный интерес к обучению языков.

На основе полученных результатов работы методическим кабинетом отдела образования города Караганды было рекомендовано коллективу детского сада «Балақай» продолжить работу в инновационном режиме полиязычного обучения.

Главной задачей раннего обучения иностранному языку является не усвоение языкового материала, а языковое развитие малыша, привитие интереса к другому языку, культуре, обычаям.

Владение казахским, русским и английским языками становится в современном обществе неотъемлемым компонентом личной и профессиональной деятельности человека и необходимым условием для конкурентоспособности гражданина Республики Казахстан в мировом сообществе.

Обучение языкам с раннего дошкольного возраста будет способствовать формированию поликультурного мышления личности ребенка, способной к активной и эффективной жизнедеятельности в многонациональной и поликультурной среде, обладающей развитым чувством понимания и уважения различных национальных культур.

Литература:

1. Интерактивная лекция Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева в Назарбаев Университете от 05.09.2012 г.;

2. Государственный общеобязательный стандарт дошкольного воспитания и обучения, №1080 от 23.08.2012г., приложение №292 от 13.05.2016 г.;

3. Филимонова, М.С., Крылов Д.А., Билингвизм как тенденция языкового развития современного общества, Москва, 2016 г.;

4. Жетписбаева Б.А., Методика обучения иностранным языкам, Алматы, 2012г..

Отбасы -тәрбиенің ұясы

Шайлымбекова.Н.Б., № 145 «Балапан» балабақшасы

«Отан-отбасынан басталады» дейді дана халқымыз. Отбасынан басталатын осынау тәрбие отанымыздың да игілі үшін екенін әрбір ата-ана ұмытпай, жадында сақтаса игі. Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың биылғы Жолдауы –егемен еліміздің тұрақта дамуын қамтитын, мемлекетіміздің барлық саласына серпін беретін, халқымыздың игілігін көздейтін шынайы

іс-жоспарға құрылған шың мәніндегі тарихи құжат болды. «Біздің болашаққа барар жолымыз қазақстандықтардың әлеуетін ашатын жаңа мүмкіндіктер жасауға байланысты.

XXI ғасырдағы дамыған ел дегеніміз-белсенді, білімді және денсаулығы мықты азаматтар»-деді.

«Баланың құқы жөніндегі конвенциясы» отбасында баланың құқын қорғау, оған қамқорлық жасау көрсеткен. Отбасындағы жас ұрпақтың тұлғалық қасиеттерінің қалыптасуына ата-ананың, отбасы мүшелерінің қарым-қатынасындағы мейірімділік пен махаббат қажет. Толық мәнді отбасы болу үшін ата-ананың және басқа отбасы мүшелерінің береке бірлікті, түсінікті сақтауы, сонымен қатар әр отбасы мүшесінің құқы қорғалуы тиіс.

Ата-ананың басты-қазығы, алтын тіреу дінгегі- бала. Отбасы тұлғаны дамытатын кішігірім орта. Отбасының қоғамдағы мақсаты; баланы дамытып қана қоймай, оны өмірге дайындап, рухани жағынан жеткізіп, тұлға ретінде қалыптастыру. Отбасында баланың жан-жақты қалыптасуына ата-ана мен отбасы мүшелерінің қарым-қатынасында махаббат, сүйіспеншілік, адамгершілік, қайырымдылық, әділдік, ұйымшылдық, мәдениеттік қасиеттері және т.б. келбетін сақтайтын тұлға тәрбиелеуге керек екендігі бәрімізге аян. Мына жасампаз ғасырда, жаһандану дәуірінде мектеп партасында отырған баланың жан-жақты білім алуына ең бірінші ықпал ететін- ұстаз болса, оның сүйеніші ата-ана. Сондықтан ата-ана өз баласының білім алуына барынша жағдай жасау тиіс. Бала тәуліктің бір бөлігінде, яғни 6 сағат мектепте болса, 18 сағат өз отбасында тәрбие алады.

Жас ұрпақ біздің өміріміздің тікелей жалғастырушы ғана емес, еліміздің тірегі, мызғымас болашағы. Адамзаттың өмірдегі ең қымбаттысы, көз қуанышы – бала. Бала – дербес тұлға. Оның бойындағы табиғи қасиеттер, адамгершілік құндылықтары отбасында, мектепте, әлеуметтік ортада нәрленеді. Баланың бас ұстазы – ата – анасы. Тәрбие үрдісінің бір тарауы отбасымен жұмыс десек, отбасынан басталатын тәрбие мектеп өмірінен жалғасын табады. Қазақтың отбасында өмірге келген әр бала ес біліп, етек жыйғанша, негізінен әке мен ананың тәрбиесінде болады. Бүгінгі мақсат - әрбір бала түбегейлі біліммен мәдениеттің негіздерін білу және олардың жан-жақты дамуына ата-ана, мектеп жағдай жасауы керек. Сондықтан сіздерге балаларыңыздың мектептен барлық мүмкіндіктерді пайдаланып білім алу мен тәрбие жұмыстарына қатыстырып өзін-өзі басқаратын азамат болуына ат салысу қажет.

Бізде көптеген ата-аналар баланың кемшілігін мектептегі мұғалімдерден көреді. Отбасында мұғалімдер туралы жақсы пікір айтылса, алдымен ата-ананың мектеп, ұстаз туралы жақсы ниеті балаға жақсы әсер етеді. Ондай балалардың оқуға, білімге, мектепке құштарлығы артады. Ұстазды, адамды сыйлауы өзгеше болады. Мектеп, ұстаз туралы басқаша

пікірде көңілі толмаған ойлардың жетегінде баласының алдында ғайбаттау сөздер сөйленетін болса, ол баланың мектеп, мұғалімге көзқарасы өзгереді. Оқу - үлгеріміне әсер етеді. Немқұрайлы қарап, үлгерімі нашарлайды. Ата - ана өз баласының ынтасын үйдегі тәрбие арқылы өзі жойып отырғанын білмейді. Бала тәрбиесі отбасынан басталады. Мектепке келгеннен кейін ол мінез отбасында қалыптасқан тәрбие одан әрі жалғасады. Жоғарғыда айтылғандай бір тәуліктің яғни 24 сағаттың 6 сағаты мектепте қалғаны тәрбие ордасы, үнемі ата - ана болып қала береді. Баланың сабаққа саналы қарап озат оқушы болып өсуі, ол мұғалім мен ата - ананың бірігіп өсірген жеміс ағашы, немесе ұшқыр ұшақ жасаумен тең десем артық емес. Дұрыс өспеген жеміс ағашы, дұрыс жеміс бермесе қуануға бола ма? Бір бөлшегі бұрыс жасалған ұшақты ұшырғаннан не пайда? Ол өзінде, өзгені де мерт етпей ме?

Отбасы бүкіл ғасырлар бойы адам баласы тәрбиесінің құралы болып келеді. Сондықтан ол адам үшін ең үлкен мәнге ие орта. Отбасы белгілі дәстүрлердің, жағымды өнегелердің, мұралардың сақтаушысы. Онда бала алғашқы рет өмір жолымен танысады, моральдық нормаларды игереді. Сондықтан отбасылық өмір жеке адамның азамат болып өсуінің негізі. Отбасы-оқыту мен тәрбие жұмысындағы мектептің одақтасы. Отбасы тәрбиесі-бұл қоғамдық тәрбиенің бір бөлігі, мемлекет алдындағы ата-аналардың борышы.

А:с: Макаренко «Ата-анаға арналған кітабында» «...Бала тәрбиесінде сіздің іс-қимылыңыздың өзі шешуші рөл атқарады. Сіз тәрбиені сөз арқылы немесе үйрету, бұйыру арқылы іске асырамын деп ойламаңыз. Тәрбие сіздің қалай киінетінііз, өзгелермен қалай сөйлесетінііз, олар туралы не ойлайтыныңыз, сіздің дос дұшпандарыңызбен қалай қарым-қатынас жасайтыныңыз, қалай күлгеніңіз, қалай газет оқығаныңыз, осы іс-әрекеттеріңіздің бәрі де балаңыз үшін маңызды. Ал отбасында сіз дәрекілік көрсетіп, жұбайыңызды жәбірлесеніз, ос ісіңізбен сіз балаға жаман тәрбие бересіз»-дейді. Ересек адамдардың өмірі негізінен түрлі іс-әрекет, қылықтардан тұрады. Белгілі ғалым С.Соловейчик «Іс-қылық адамның парасатты әрекеті, оны намыс, ар-ұят деп атайды»-деген.

Сонымен әрбір ата - ана өз баласының тәрбиелі де, саналы, мәдениетті, жүрген ортасында сүйкімді болу үшін алдымен тәрбиені өзінен бастағаны жөн, яғни оғаш қылықтармен баласына үлгі - өнеге көрсетпеуге тырысқаны жөн. Жас кезінде баласына дұрыс тәрбие бере алмаған ата - ана кейін бармағын тістеп өкініп қалады. Қалай қисайтсаң солай өседі. Оның түзу жолмен жүріп білімді де саналы азамат болып өсуі біздің, яғни әрбір ата - ананың қолында. К. Ж. Қожахметова өз еңбегінде: «Халық даналығының ережелері, адамның әрекеттері мен қызметтерін оның мәртебесіне сәйкес: ата, әже, әке, ана, ұл, қыз, күйеу бала, келін деп реттеп қана қоймайды, сонымен бірге халық даналығының өсиеттерінде, әрбір рөлдің қызметі мен терең идеялық мағынасы сақталады» - деп атап көрсеткен [3, 145]. Иә, шынымен де, отбасындағы осы әрбір рөлдің

қызметі мен маңызы зор. Бала тәрбиесі үшін әрқайсысының қатысы ерекше. Осы мәселелерді саналы меңгерген ұстаздар қауымы ғана, халық даналығының ережелерін білетін мұғалім ғана ұрпақ тәрбиелеуде, ата - анамен жұмыс жасауда жетістіктерге жетері сөзсіз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Журнал «Бала тәрбиесі» 2006ж №2
2. Журнал «Самопознание KZ» 2012ж №8
3. Журнал «Педагогикалық әдістеме» 2013ж №4,5,6

Значение и роль подготовительной группы в дошкольном учреждении

*Шалаева С.Н., КГКП детский сад« Алпамыс»
воспитатель*

Старшая ступень дошкольного образования, главная цель которой смягчить переход ребенка из детского сада в школу, обеспечить его всеми необходимыми знаниями называется предшкольной подготовкой. Причем, если раньше считалось, что главный фактор готовности ребенка к школе - это уровень его умственного развития, теперь немалую роль играют и психологическая готовность, и социализация. Чтобы успешно обучаться в школе, ребенок должен обладать достаточным психофизиологическим развитием, т.е. определенным уровнем как интеллектуального, так и личностного развития.

Основные составляющие «готовности к школе» или «школьной зрелости» - это мотивационная, умственная, волевая и коммуникативная готовность. К мотивационной готовности можно отнести желание ребенка учиться, получать новые знания, сформированный положительный настрой к школе. Умственная готовность, так же называемая познавательной, - это определенный уровень развития познавательных процессов (внимание, память, мышление и др.), достаточный запас знаний, умений, навыков. Волевой называют готовность ребенка к самоорганизации, самодисциплине. Коммуникативная готовность есть умение устанавливать контакты, как со сверстниками, так и с учителями, способность к совместной деятельности, работе в коллективе- т.е. ребенок должен уметь быть частью общества. Поэтому основной задачей педагога-дошкольника, работающего в подготовительной группе, является обеспечить полноценное личностное развитие каждого ребенка. Кроме того, очень важно обеспечить преемственность между обучением в школе и подготовкой к нему.

Для более легкого прохождения адаптационного периода преемственность осуществляется в несколько этапов. Проводятся различные мероприятия («Дни открытых дверей», «День знаний» и др.), встречи родителей с будущими учителями, совместные праздники,

развлечения, спортивные соревнования, организуются экскурсии детей в школу; ведется работа по обеспечению готовности к обучению в школе, планированию совместной деятельности по адаптации, проведению диагностики и мониторинга процесса адаптации. Все это призвано помочь ребенку, сделать его переход более комфортным.

Чтобы ребенок в школе чувствовал себя уверенней, ему необходим достаточный багаж знаний, который включает в себя знания в различных областях, например, математика, обучение грамоте, познание и др. Очень важно развить ребенка всесторонне, больше внимания уделяя развитию речи, мышления, памяти, внимания. Нужно, чтобы ребенок владел такими умственными действиями, как сравнение, анализ, синтез, обобщение, классификация. Устанавливал причинно-следственные связи, основными формами его речи стали диалог и монолог. Мог выделить из общего контекста задачу, имел сформированные представления о природе, мире, людях.

В своей работе, я особое внимание уделяю деятельности, развивающей произвольное внимание, ввиду того что уровень его развития определяет насколько четко и успешно работает сознание, как хорошо происходит восприятие изучаемого материала. Задания, а так же их последовательность представлены по дидактическому принципу постепенного систематического усложнения, способствующих как развитию произвольного внимания, так и других познавательных процессов. Для развития памяти я использую зрительные и слуховые диктанты, упражнения, которые содержат записи, термины, геометрические фигуры и математические символы и, кроме того их расположение на листе бумаги. При развитии словесно-логической памяти я использую дидактические игры, подразумевающие развитие приемов группировки слов, словосочетаний по смыслу.

Я выделила несколько условий для выбора заданий и упражнений-они должны нести определенную интеллектуальную нагрузку для ребенка, углублять его знания и представления, знакомить с методами познания окружающего мира, развивать один, а лучше несколько познавательных процессов, быть представлены в интересном формате, и материал, на котором они построены, должен быть близок детям.

Речь - показатель уровня развития ребенка, поэтому я уделяю большое внимание ее развитию. Основные направления, в которых я веду работу, это обогащение речи и расширение словарного запаса детей, улучшение навыков устной речи, применение различных типов речевых высказываний (описание, рассуждение, повествование) и формирование грамматического строя речи.

Для повышения уровня навыков устной связной речи (как диалогической, так и монологической) мною используются различные ее формы:

- сказки,

- ответы на вопросы,
- пересказ,
- составление рассказа по представленной иллюстрации,
- рисунки,
- рассказы, основанные на личных впечатлениях, наблюдениях,
- словесное рисование,
- составление сказок, загадок и др.

Большое внимание следует уделить и развитию всех видов памяти, используя для этого различные упражнения, игры. Необходимо заучивать наизусть с детьми стихотворения, что будет способствовать развитию речи, памяти, образного мышления.

Нужно обязательно готовить руку дошкольника к письму, чтобы придя в школу, он уже знал все буквы, умел читать, писать, разделять слова на слоги, выделять звуки и др. Большое значение для ребенка имеет и уровень развития его мелкой моторики, ведь по наблюдениям ученых, он напрямую связан с уровнем развития интеллекта. Для развития мелкой моторики можно применять пальчиковую гимнастику, элементы сенсорного воспитания, например, перекладывать двумя пальчиками группы мелких предметов по одному в коробку (счетные палочки, фасоль).

Кроме того, в своей работе я применяю комплексные занятия, основной особенностью которых является интеграция в одно занятие различных видов деятельности, что позволяет развить все необходимые навыки. Такие занятия позволяют закрепить на практике новые знания, рассмотрев предмет изучения с разных точек зрения, причем смена видов деятельности позволяет сохранить высокий уровень внимания дошкольника продолжительное время.

Не стоит забывать и о социальном развитии дошкольников. Педагогу следует обратить внимание на то, умеет ли ребенок вступать в общение со знакомыми взрослыми, способен ли взаимодействовать с другими детьми, может ли выбирать сверстников со схожими интересами, чувствует ли он настроение товарищей по игре, готов ли оказать помощь и моральную поддержку в случае необходимости, способен ли регулировать свое поведение, основываясь на усвоенных нормах, правилах. В случае, если какие-то из вышеперечисленных пунктов не могут быть выполнены ребенком, в силу каких-либо причин, следует обратить особое внимание на решение данных проблем. Важно сформировать у детей представление о себе, своих возможностях, поддерживать их в случае неудач и очень внимательно относиться к каждому воспитаннику.

Литература:

1. Петрова И.А., Обучение, воспитание и развитие детей шестилетнего возраста. – М.- 1990. - 95 с.
2. Логинова В.И., Саморукова М.А. Дошкольная педагогика. – М.- 1988.
3. Лихачев Б.Т. Педагогика. – М, 1992. – с. 463

4. Козлова С.А., Куликова Т.А. Дошкольная педагогика. – М., 1998
5. Ермолаева М.В., Захарова А.Е., Калинина Л.И., Наумова С.И. Психологическая практика в системе образования. – Воронеж: НПО «МОДЭК», 1998.

Дидактикалық ойынның маңызы

Шарипова М.А., «Алтын сақа» балабақшасы ҚМҚК тәрбиеші

Дидактикалық ойынның мақсаты: Бұл ойын балалардың ақыл-ойына күш түсіретін міндеттерді, қызықты тапсырмаларды қиындықсыз орындауға мүмкіндік береді; дидактикалық ойын бүлдіршіндердің танымын, ой-санасын дамытады; балалардың зейінін тұрақтандырады, есте сақтауын, іс-әрекетке ;ікімділігін, қабілетін өсіріп, байқағыштығын арттырады; ойын үстінде баланың тілі, сөздік қоры дамып жетіледі. Ойын арқылы бала өсіп жетіледі.

Дидактикалық ойынның міндеттері: мектеп жасына дейінгі балалардың ой-санасын қалыптастыру; ойын арқылы баланың игерген білімдерін дамыту; қоршаған әлем туралы балалардың ұғымын кеңейту; ойын мақсат қоюын, өз әрекеттен жоспарлау мен қорытынды шығаруын дамыту; балаларды қоршаған әлемнің сұлулығына қатыстыру; ойын арқылы баланың тілін, сөздік қорын жетілдіру.

Дидактикалық ойындардың негізгі бағыттары – балаларға білім – білік, іскерлік, әдет дағдыларын игерту мен оны бекітуге, ақыл – ой қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.

Педагогикалық үрдісте дидактикалық ойындар екі бағытта болады. Ол біріншіден оқыту әдісі болса, екіншіден дербес ойын әрекеті. Бірінші бағыт бойынша баланы айналамен, табиғатпен таныстыру, тілін дамыту, қарапайым математика түсініктерді қалыптастыру, ақыл – ой әрекетінің белгілі бір тәсілдеріне үйрету, білімді жүйелеу, нақтылап кеңінен пайдаланылады. Дидактикалық ойынның мазмұны мен ережесі нақты бағдарламалық талаптарға сәйкес оқу – тәрбие міндеттеріне бағындырылады. Ойынды таңдау және оны өткізу тәрбиешінің немесе мұғалімнің үлесіне тиеді. Дидактикалық ойындар кішкене балаларға мейлінше тән оқыту формасы болып табылады. Дидактикалық ойындарды оқу іс-әрекеттерінде қолдануда баланың тілі сана-сезімі дамып жетіледі. Мысалы: «Сиқырлы қапқтың сырын ашайық» деген ойынды ересек топтарда тәрбиеші балаларды зат туралы айта білуге үйрету, олардың жүйелі сөйлеу қабілетін дамыту міндетін алға қояды. Ойын міндеті – қапқтың астында не бар екенін білу. Дидактикалық ойындар айналамен таныстыру, тіл дамыту, математика оқу іс – әрекетінде жиі қолданамын. Балалармен жұмыс жүргізуде деңгейлік дидактикалық

ойындар көп орын алады. Оларды әр сабақта және балалардың өздері жұмыс істегенде қолдануға болады. Дидактикалық ойын сабақтың құрамды бөлігі болып табылады. Ол сабақты меңгеруге, бекітуге, танымдылық қызметтің әдісін меңгеруге көмектеседі. Балаларды заттың сыр-сыйпатын біліп, қорытындылауға, салыстыруға, жүйелеуге үйретеді. Дидактикалық ойындар тақырыпқа байланысты қолданылады. Тапсырма берер алдында оны балаға түсіндіру, тексеру қажет. Дидактикалық ойындар, ойын тапсырмалар біртіндеп күрделенеді, сондықтан оларды ретімен орындау қажет. Әрбір ойынға балалар қызыға қатысады. Дидактикалық ойындар арқылы жүргізілетін жаттығулар мен қайталаулар баланы жалықтырмайды. Өйткені олар біркелкі болмайды. Мұндай ойындар әр түрлі сипатта және түрлі мақсаттарға қолданылуы мүмкін.

Дидактикалық ойын адамгершілік тәрбие міндеттерін шешуге, балалардың көпшіл болып өсуіне ықпал етеді. Тәрбиеші балалармен дидактикалық ойындарды ұйымдастыра отырып, ойын олардың жан-жақты дамуына, өз мінез-құлқын реттеуге, әділ де адал, кешірімді де талапшыл боуына игі ықпал ететіндей жағын көрсетеді. Бұл ойындар қандай да бір міндетті шешудің үнемді және ұтымды тәсілдеріне үйретуге мүмкіндік береді. Дидактикалық ойындардың артықшылығы да осында. Ойын нәтижесін шығаруда тәрбиеші кім ойын ережесін жақсы сақтағаны, жолдастарына көмектескені, әділ де белсенді болғаны жөнінде сол баланы мақтап алғысын айтып өтеді. Дидактикалық ойын сәбилер тобында олардың іс-әрекетке деген құмарлығын арттыру үшін қолданылады. Ал ересек балаларға тікелей өздері рөлдерге кіріп ойнау ұсынылады. Мұндай ойындық жағдай мазмұнды жұмыс тақырыптарында оқиғаның, әрекеттің дамуы түрінде пайдаланылады. Дидактикалық ойынды алдын ала ойнау қиялды дамытады. Дидактикалық ойында балалар ойын әрекетін беолгілі бір құрылымдылық жүйемен орындайды: баланың ой-ниеті, мазмұн, ойын әрекеттері, ережесі және нәтижесі. Ойында дидактикалық сипаттың болуы тәрбиелік міндетті алға қояды, оның мазмұны балалардың танымын жетілдіруге бағытталады.

Дидактикалық ойындарды құру мына негізге сүйенеді: Балабақша бүлдіршіндерінің іс-әрекетінде ойын түрлерімен оқуды байланыстыру және біртіндеп қызықты, жеңіл ойындардан ойын тапсырмалар арқылы оқу тәрбие мәселесіне көшу. Дидактикалық ойынның шартымен міндеттерінің біртіндеп күрделенуі. Берілген тапсырмаларды шешуде баланың ақыл-ой белсенділігінің күшеюі.

Оқу мен тәрбие мақсатының бірлігі. Дидактикалық ойын балабақша бүлдіршіндерінің қоршаған дүние туралы түсінігін кеңейтеді, оны бекітіп, нақтылай түседі. Әрбір дидактикалық ойын балабақша бүлдіршіндерін ойнай білуге баулып, сөздік қорын молайтады, ақыл-ой қызметін қалыптастырады. Дидактикалық ойын адамгершілікке тәрбиелеу құралы болып табылады. Дидактикалық ойын сондай-ақ адамгершілікке тәрбиелеу және ұстамдылықты, тәртіпті қажет етеді, балабақша бүлдіршіндері өз

бетінше жұмыс істей білуді дағдыландырып, ойлау қаблеттерін, ізденпаздығын арттырып, сөздік қорын молайтуға көмектеседі. Дидактикалық ойындар баланың алдына қандай да бір міндеттер қойып, оны шешуге көңіл аударады, зейін қоюды, ерік-жігер мен күшін жұмсауды, ережні ой елегінен өткізе білуді, іс-әрекеттердің жүйелілігін, қиыншылықтарды жою жолдарын қаоастырады. Бұл ойындар балалардың түйсіну және қабылдау қабілетін дамытуға, сапасын өсіруге, білім мен икемділікті меңгерулеріне көмектеседі.

Ойын балабақшаларда, бастауыш мектептерде педагогигалық оқыту процесіне жиі қолданылады және балалардың танымдық әрекеттерін шыңдайды. Дидактикалық ойындар жеңіл әртүрлі мазмұнды болып келеді, ойын әртүрлі сабақтармен ұштаса алады және ол баланың ойынға деген қызығушылығын арттырады. Ойынды құрастыру процесінде және ойынның өзінде көркем сөздерді қолдануға болады. Мысалы, жұмбақтар, әндер, тақпақтар. Бұл баланың ақыл-ойын, тілін дамытуға, олардың қияли ойлау қабілетін жетілдіруге көмектеседі.

Біз өз алдымызға мынадай мақсат қойдық: Балалардың ойын арқылы ой-санасын жетілдіре отырып, тіл дамыту. Балалрдың ой-санасын жетілдіруге арналған ойындар. Мысалы, «Жаңа фигуралар», «Сурет бойынша фигураны жина», «Формалар», «Мынау неге ұқсайды?», «Бұл кім? Ол не?», «Кім не істейді?», «Қандай екенін айт?», «Қайсы көп, қайсы аз?», «Не өзгерді?», «Бұл не, ойлан тап?», «Не өзгерді?» сияқты ойындар арқылы құралдарды игеріп, материалдарды сезінуге, есте сақтау қабілеттің дамуына, көркемдік талғаммен әрекет етуге бағыттаймыз. Балаларға дидактикалықтойындарды үйретіп, оған өзгеше әр беріп, жаңартып өткізіп отыруды ата-аналар тәрбиешілер бір естен шығармағаны абзал. Өйткені жас бүлдіршіндер ойнай да, күле де, ойлай да білгені жақсы.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Педагогтарды жаңа тұрпатты оқыту аясына қаланың білім беру жүйесін дамытудың келешегі мен тәжірибесі» ғылыми-практикалық конференцияның материалдары, 2015ж

2. «Заманауи білім» ғылыми-практикалық конференция материалдары, 2013ж

Мектеп жасына дейінгі балаларды салауатты өмір салтына тәрбиелеу

*Шерьязданқызы А., КМҚК №12 «Ертегі» балабақшасы
тәрбиеші*

Адамның басты байлығы – денсаулық. Денсаулығымыз – байлықтан да қымбат. Біз үшін денсаулықтан артық бағалы зат жоқ. Денсаулығымыз жақсы болу үшін салауатты өмір салтын қалыптастырудың маңызы зор. Тәуелсіз мемлекетіміздің тірегі болар жас ұрпақтың дені сау болса ғана

биік шыңдарға қолы жетері, халқына қызмет етері даусыз. Салауатты өмір салты дегеніміз –денсаулықтың үйлесімді дамып, сақталуы мен орнығуын қамтамасыз ету мақсатында аурудың алдын алу шараларының кешені. Салауатты өмір салтын қалыптастырудың негізгі міндеттері:

- салауатты өмір салтын қалыптастырудың әдістерін оқытып үйрету;
- қоғамдық игілік, әлеуметтік жоғары құндылық ретінде өз денсаулығына қатысты жауапкершілік тәрбиелеу;
- негізгі гигиеналық дағдыларды қалыптастыру;
- балалар арасындағы түрлі аурулардың алдын алу;
- өз денсаулығына қатысты жауапкершілік қалыптастыру;

Баланың өз денсаулығына саналы көзқарасын тәрбиелеу, денсаулықтың адамға табиғаттың берген басты құндылығы екенін түсіну, қозғалыс белсенділігін дамыту, физикалық қасиетін қалыптастыру. Сол себептен тәрбиешінің алдына қойылатын негізгі міндеттер:

✓ салауаттану негіздерінің маңызын түсінеді және оны балаларға үйретеді;

✓ баланың дене дамуындағы проблемаларды анықтап, оның әрі қарай даму перспективасын жобалай біледі;

✓ бала денесін дамыту мен сауықтыру бойынша өзінің іс -әрекетін отбасымен ынтымақтастық негізін құрастыру;

✓ салауаттылық тәрбие беруде салауатты өмір салтын құру;

✓ салауаттылық құзыреттілікті зерделейтін диагностика жасау;

Салауатты өмір салты үшін мына ережелер мен кеңестерді орындау:

✓ күн тәртібін дұрыс құру;

✓ негізгі гигиеналық дағдыларды үйрену;

✓ дұрыс тамақтану, күніне 4-5 рет тамақтану, тамаққа әр түрлі тағамдық өнімдерді пайдалану;

✓ көп қозғалып, өзіңе сай белсенді қимыл түрін таңдап алу;

✓ салауатты өмір салтын ұстануды үйрену;

✓ күн сәулесімен, сумен, ауамен денені шынықтыру;

✓ әр түрлі жағымсыз әдеттерден аулақ болу;

✓ әр түрлі аурулардан хабардар болып, алдын ала сақтана білу;

✓ зақымданып, уланып қалудан сақтана білу;

✓ айналадағы адамдармен тіл табысып, сыпайы болу керек;

Адамның денінің сау болуында психикалық денсаулықтың алатын орны ерекше. Эмоция (көңіл-күй)– адамның қоршаған орта жағдайларына тәуелді болатын, оның тікелей әсеріне байланысты күйі. Бала қорқынышты, қуанышты, ашу-ызаны білдіруді оқып үйренбейді. Бұл балаға тұқым қуу арқылы беріледі. Жағымды эмоция – көңіл –күйді көтеріп, денсаулыққа жайлы әсер етеді. Жағымсыз эмоция –балада депресия туғызып, түрлі ауруларға шалдықтырады, мінез –құлқының өзгеруіне себепкер болады.

Дұрыс тамақтану да бала денсаулығы үшін өте маңызды. Баланың ас мәзірінде міндетті түрде дәрумендер болуы қажет, себебі олар ағзаның жұқпалы ауруға қарсы төзімділігін жоғарлатады.

Бала міндетті түрде толыққанды дұрыс тамақтануы тиіс. Балаға таңертеңгі асын ішуді үйрету маңызды. Бала белгілі бір уақытта тамақтануды үйрену керек, тамақтану тәртібін сақтап, әр түрлі витаминдер арқылы иммунитетін жоғарлатады және әр түрлі аурулардың алдын алу болып табылады.

Отбасы тәрбиесінің орны ерекше, сондықтан салауатты болашағымызды қамтамасыз ететін бірден бір тәрбие – ұлттық тәрбие және ата –ананың рөлі басым. Ата –аналар балаларының сезімін, тұлға ретіндегі қадір –қасиетін түсініп, саналы түрде қарым –қатынас жасауы тиіс.

✓ ата –аналар өз баласын өзге баланың көзінше айыптамауы тиіс және оның іс әрекетін талқыламауы керек;

✓ ата–ана баласының стресске, депресияға ұшырамауын қадағалау керек және соған жеткізбеуге жағдай жасауы керек;

✓ ата –аналар баланың жетістіктерін, адамгершілік қадір –қасиетін, қабілетін танып біліп, соны нығайтуға күш салуы тиіс;

✓ ата –аналар балаларымен көбірек араласып, олардың ішкі жан дүниелерін сезіне білуі және не туралы армандайтынын, ойлайтынын біліп отыруы тиіс;

✓ ата –аналар балаларының бос уақытында қайда, кіммен өткізетінін, немен айналысатынын, достарының кім екенін білу керек;

✓ ата –аналар балаларымен зиянды заттар туралы, оның қауіпті әсері туралы қалыпты әңгімелесуі тиіс және ата –ана мен баланың қарым – қатынасы күрделі болмай анық, жағымды жағдайда болуын ескеруі қажет;

Ата –ананың дұрыс тәрбиеі мен балабақшадан берілетін дұрыс ақпарат пен білім еліміздің ертеңі болатын ұрпақтың денсаулығын сақтауға көмегі зор.

Салауатты өмір салты дағдыларын қалыптастыру үшін жүргізілетін жұмыс түрлері

- Шынықтырудың дәстүрлі формалары;
- Ұтымды қимылда күн тәртібін ұйымдастыру;
- Әдеттен тыс сауықтыру шаралары;
- Ұйқыдан ояту гимнастикасы;
- Түзету гимнастикасы;

Сауықтыру шаралары;

Шынықтырудың дәстүрлі формалары - ауаны тазарту, су құю, даладағы қабылдау, күн сәулесімен шынығу, жалпы және жартылай су процедураларын жүргізу – ылғалды сүртіну, аяққа, денеге су құйыну, тұзды алаша, жалаңаяқ жүру. Ұтымды қимылды күн тәртібін ұйымдастыру: жаттығулар, жүгіру, сазды-би қимылдары, гимнастика, сауықтыру және алдын алу жаттығулары. Әдеттен тыс сауықтыру шаралары: ауамен шынықтыру, нүктелі сылау, психогимнастика, өзін-өзі

сылау, денені босаңсыту жаттығулары, ұйқыдан ояту гимнастикасы. Сауықтыру мерекелік шаралары. Балаларды сауықтыру мен шынықтыру шаралары кешенді түрде ата-аналардың көмегімен, аға медбике дәрігермен жүзеге асырылады.

Денсаулық – баға жетпейтін жалғыз ғана асыл дүние. Ол жақсы болу үшін, уақытты, күш-жігерді, еңбекті, тіпті барлық дүниені аямай жұмсау керек.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. «Валеология» - Республикалық әдістемелік педагогикалық журнал, №2-2011ж.
2. «Бала тәрбиесі» №11-2011ж.
3. «Бала мен балабақша» - республикалық педагогикалық журанлы. №2, 2012

Влияние дидактических игр на всестороннее развитие ребенка

*Шилайкис А. С., КГКП «Ясли-сад №6 «Алданыш»
воспитатель*

«В игре ребенок живет, и следы этой жизни глубже остаются в нем, чем следы действительно жизни».

К.Д. Успенский

Главное место в жизни ребенка занимает игра. Это его основная деятельность, неперенный спутник жизни. Дети играют в самые разнообразные игры: дидактические, подвижные, сюжетно-ролевые и другие игры. Для педагога игры являются важным средством всестороннего развития и воспитания малыша.

Дидактическая игра – такая деятельность, смысл и цель которой дать детям определенные знания и навыки, развитие умственных способностей. Дидактические игры – это игры, предназначенные для обучения. Дидактическая игра является и игровым методом обучения, и формой обучения, и самостоятельной игровой деятельностью.

В своей работе мы сделали вывод, что дидактическим играм выделена важная роль в жизни ребенка. Дидактическая игра может использоваться не только в самостоятельной деятельности детей, но и в организованной учебной деятельности.

В игровых занятиях ведущая роль принадлежит воспитателю. С их помощью воспитатель не только дает определенные знания, закрепляет усвоенный материал, но и учит играть. Игровые занятия относятся к прямому обучению детей с применением разнообразных игровых приемов. Дидактические игры обширно используются на занятиях по формированию элементарных математических представлений, развитию речи, ознакомлению с окружающим, естествознанию и др. Использование

дидактических играх на занятиях оказывает благоприятное отношение к обучению, повышает интерес. Дидактические игры развивают речь, пополняется и активизируется словарь детей, развивается связная речь. Дидактические игры помогают нам обучать наших воспитанников наблюдательности и выделению характерных признаков, какого либо предмета. Например: величина, форма, цвет. Осуществляется интеллектуальное развитие, развитие памяти, логического мышления, внимания. Расширяются знания об окружающем мире.

Так же дидактические игры помогают выявить индивидуальные особенности детей, их характер. Одна из значимых целей дидактических игр это возможность дать каждому ребенка самореализоваться, самовыразиться.

Мы предлагаем использовать дидактические игры во всех видах деятельности – это и самостоятельная деятельность детей, организованная учебная деятельность, прогулка, режимные моменты.

Хочется отметить дидактическое пособие, которое мы активно используем в нашей группе, особенно для младших дошкольников - это «мягкая развивающая детская книжка». Эстетическая привлекательность «книжки» усиливает интерес детей к игре у современных детей. Работа с разноцветными яркими страничками оказывает огромное воздействие на ребенка, вызывает положительную реакцию: радость, улыбку, положительные эмоции.

Так как все детали «мягкой книжки» подвижны, движения пальцев рук стимулируют деятельность центральной нервной системы и ускоряют развитие речи ребенка. Задания могут быть самыми различными, могут варьироваться в зависимости от возраста и индивидуальных особенностей детей. В этой игре предусмотрено не только развитие мелкой моторики, но и как во всех дидактических играх, осуществляется всестороннее развития ребенка. Особенно хочется отметить сенсорное развитие ребенка. Происходит формирование сенсорной сферы, развитие восприятия, внимания, мышления и предметно-манипулятивной деятельности, ориентировка в цвете, форме и величине. Ребенок в игре отлично усваивает цвета, запоминает геометрические фигуры и их признаки, величину. Осваиваются сенсорные эталоны: цвета, формы, величины. Так же, играя, с данной «книжкой» у ребенка формируются элементарные математические представления. Развивается наглядно-действенное мышление, память, воображение, внимание, восприятие.

«Мягкая развивающая книжка» помогает осуществить и такие задачи как формирование первоначальных представлений о животном мире. Ознакомление с характерными особенностями животных, их питания, обучение умению различать и называть части тела. Формирование простейших представлений об овощах и фруктах, и многое другое.

В наблюдении своей работы мы пришли к единому мнению, что дидактические игры эффективный метод закрепления знаний.

Литература:

1. Воспитание сенсорной культуры ребенка. Л.А. Венгер, Э.Г. Пилюгина
2. Дидактическая игра – средство развития дошкольников 3 – 7 лет. Методическое пособие Селихова Л.Г., Давидчук А.Н.
3. Секреты дидактических игр: Психология. Методика. Дисциплина. В.М.Букатов.

Создание учебно-методических комплексов музыкального воспитания – путь повышения эффективности воспитания и обучения детей

Юсупова Т.А., КГКП №146 я/с «Балауса»

музыкальный руководитель

Тур О.В., КГКП №146 я/с «Балауса»

методист

В период существования специализированных ДО для детей с нарушениями речи всегда оставался открытым вопрос об организации музыкальных занятий, так как методика музыкального воспитания, в настоящее время, не адаптирована для детей этой категории. Решение этой проблемы возможно только при правильном управлении любого рода деятельности, в том числе и музыкальной. В связи с чем работа по созданию учебно-методических комплексов, призванных значительно улучшать управление музыкальным процессом воспитания и обучения дошкольников, заслуживает пристального внимания. Как упоминалось выше, специальная методика создания учебно-методических комплексов по музыкальному воспитанию дошкольников на данный момент не существует, поэтому приходится опираться на некоторые рекомендации, изучать опыт работы других музыкальных руководителей и использовать свое творчество, педагогическую интуицию и знания в области музыкального руководства.

На основе этого была разработана система организации следующих учебно-методических пособий, а именно:

- типовая программа воспитания и обучения в ДО, перспективно-тематические планы, графики консультаций с педагогами, воспитателями и родителями, каталог педагогического процесса и фонотеки как фундаментальная основа музыкально-творческого развития детей дошкольного возраста;

- перспективно-тематические планы музыкальных, интегрированных, доминантных занятий с указанием темы, целей, прогнозируемого результата, атрибутов;

Например, комплексно-эстетическое занятие на тему «Волшебное путешествие по Казахстану», его цель: закрепить знания, умения, навыки детей в музыкальном воспитательно - образовательном процессе, продолжать изучение казахского языка, воспитание нравственных черт характера и казахстанского патриотизма путем включения в занятия сюжетов праздников «Жүзім атаға қонаққа бару» (гости к дедушке Винограду)), «Қазақстандық жердің адамдары» («Люди земли Казахской»), «Наша надежда, наша опора - это ты, Казахстан!»; развлечений: КВН «Мой город - Караганда», «Тақия ханым» (Мисс тюбетейка)), «Чудеса времен года» - «Жыл мезгілдер ғажабы»; досугов: «Винни Пух и Пятачок в гостях у ребят», «В гости к Дедушке Ау», «Волшебные звуки домбры»; «Путешествие по аулам с птицей-музыкой», «Достық фестивалі» («Фестиваль дружбы»).

Прогнозируемый результат занятия:

- воспитание гражданского и казахстанского патриотизма: любовь к своей родине, к народу, к своему краю, его природе;

- обогащение активного словаря казахскими словами, фразами, предложениями;

- развитие коммуникативных качеств личности ребенка;

- активизация речемыслительной деятельности дошкольников;

- развитие музыкально-творческих способностей детей.

Праздники, развлечения, досуги, театрализованные представления, драматизации вошли в комплекс «Тема», как наиболее целостно-завершенные элементы, представляющие собой четыре основных времени года: осень, зиму, весну, лето. Например: осень - «Мой родной край», «Ах, какая осень»; зима - «Что такое Новый Год?», «Музыка зимы»; весна - «Праздничный подарок», «Мамина весна»; лето - «Разная музыка», «Мы уходим в школу» и т.д.

Комплекс «Тема» - самый трудоемкий и требует постоянного пополнения творческого и музыкального материала в связи с быстро меняющимся социумом, что, несомненно, влечет за собой издание новой методической литературы, отражающей веяние современной эстрады, достижения науки и техники, а также требований настоящего образования.

Музыкально дидактические игры выделены в отдельный комплекс «Игра». Именно это направление музыкального воспитания играет огромную роль в развитии гармоничной личности ребенка-дошкольника - это ритмическое и сенсорное, эстетическое и нравственное развитие, без чего, конечно же, не может состояться целостная личность. В него вошли программные дидактические игры, аранжированные по возрасту, с указанием цели игры, способа использования и соответствующий дидактический материал, а также игры разных национальностей и видов деятельности (пение, слушание, оркестр, ритмическое и сенсорное развитие) Например: «Научи Сауле танцевать», «Менің жанұя », «Үш көңіл-күн», «Сағаттар», «Жаңбыр», «Телефон» и т.д.

Комплекс «Работа с воспитателями и родителями» охватывает не только деятельность музыкального руководителя и детей, но и позволяет включить в воспитательный и учебный процесс более широкий круг взрослых. Кроме того, помогает профессионально расти и совершенствовать свое педагогическое мастерство музыкальному руководителю и воспитателю, получать дополнительные педагогические сведения в виде консультаций, рекомендаций и бесед родителями. В этот комплекс вошли советы воспитателям по музыкальной работе с детьми на следующие темы: «Музыкально - дидактические игры в группе», «Музыкальная логоритмика», «Музыкальная игра как средство устранения речевого дефекта», «Коррекция речевых нарушений на музыкальных занятиях», «Игры на досуге», «Эстетика оформления национальных праздников», «Мы на празднике, как дети», «Использование национальных традиций и обрядов на праздниках и развлечениях», «Да здравствует сюрприз!» и т.д.

Консультации с родителями на актуальные темы сегодняшнего дня: «Праздник в кругу семьи», «Музыкальные логоритмические, коррекционно-развивающие игры и упражнения», «Семейный конкурс караоке», «Одаренные дети в семье и в ДО», «Дети и СМИ» и т.п.

Демонстрационный материал, используемый на занятиях (аудио-видео техника, картины и иллюстрации, портреты казахских, современных и зарубежных композиторов, куклы би-ба-бо, куклы-марионетки, фаянсовые и деревянные игрушки, настольный и пальчиковый театры, казахские народные инструменты, музыкальные инструменты других национальностей и т.д.), обеспечивает высокий эмоциональный подъем и большой интерес у детей, как на рабочих музыкальных занятиях, так и на праздниках и развлечениях и позволяет рационально использовать инновационные методы и приемы, избегать их стереотипности и однообразия, следовательно, обеспечивает интерес детей к музыкальной деятельности, не только в дошкольном детстве, но и в будущем.

Таким образом, выше указанный учебно-методический комплекс музыкального воспитания, в который вошли все важные компоненты музыкального развития, эстетического и нравственного воспитания детей дошкольного возраста послужили прекрасной основой для гармоничного развития целостной личности ребенка.

Литература:

- 1.Боромыкова О.С. Коррекция речи и движения с музыкальным сопровождением. СПб. «Детство – пресс».1999.
2. Щербакова Н. Музыкальное воспитание детей с нарушениями речи. Ж. «Музыкальный руководитель» №3 2005.
3. Смирнова С. Б., Тихонова О. А., Полетаева Н. А. Особенности музыкального воспитания дошкольников с ЗПР. Ж. «Воспитание и обучение детей с нарушением развития».

Оглавление

По Посланию Президента: на пути к изменениям в образовании республики.....	4
Кенешова Р.А.	4
О вовлечении в научную деятельность школьников города Караганды	6
Лаверженцева Е.В.	6
«STEAM» обучение – как условие развития функциональной грамотности учащихся .	11
Абдрахманова А.С., ОСШ №51	11
Актуальные аспекты психолого-педагогического сопровождения в современной школе	13
Абдрахманова А.С., ОСШ №51	13
Реализация пилотного проекта «Основы предпринимательства и бизнеса»: особенности и перспективы	17
Ахметова А.Н., директор КГУ «Гимназия № 93»	17
Юнацкая Е.В., зам. директора по ПО КГУ «Гимназия № 93»	17
Управление качеством образования современной школы	19
Бактыбаев А.Б., КГУ «СОШ № 15»	19
«РУХАНИ ЖАНҒЫРУ»: воспитание детей через образование и творчество	21
Золотарева Я.А., КГУ «Гимназия №38»	21
«РУХАНИ ЖАНҒЫРУ» ЖӘНЕ «МӘҢГІЛІК ЕЛ» ИДЕЯСЫНЫҢ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫН НАСИХАТТАУДАҒЫ МҰРАЖАЙ ІСІНІҢ ҚЫЗМЕТІ	25
Изтулеуова С.Д., №36 ЖББОМ	25
«Сандық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасының №101 мектеп-лицейде іске асырылуы	28
Казтаев Р.К., №101 мектеп-лицей	28
Исследование урока Lesson study как способ повышения педагогического мастерства	31
Лытнева Е.Г., КГУ «Гимназия № 1»	31
Профессиональное совершенствование учителя: наш опыт работы	35
Мисюрин Н.М., КГУ «Гимназия №38»	35
Проектная деятельность как часть образовательного процесса	38
Мухамадиева Н.В., КГУ «Гимназия №9»	38
Профессиональная подготовка учителей в Педагогической лаборатории по критическому мышлению ШГ №95	41
Назарова В.В., ШГ №95	41
ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ ШКОЛЫ В СИСТЕМЕ РАСПРЕДЕЛЕННОГО ЛИДЕРСТВА ...	43
Садыков Б.М., КГУ «Основная школа №37»	43
Жас мамандардың кәсіби шеберлігін дамытуда менторинг жұмысының тиімділігі	47
Согосбай А., ЖББ №77 МБК	47
Мектептегі қазақ тіліннен білім берудің қазіргі заманғы тәсілдері	49
Каршалова А.К., «№40 негізгі мектебі» КММ	49
Орыс тілінде оқытылатын сыныптарда қазақ әдебиетін оқыту әдістері	52
Кубеков Б.Т., М.Жұмабаев атындағы №39 гимназия	52
Кабатаева Д.Ж., №101 мектеп-лицей	52
Оқушы дағдысы – бағалаудың жемісі	56
Кузембаева М.Т., №35 ЖББОМ	56
«Мәңгілік Ел» құндылықтары арқылы жас ұрпақты тәрбиелеу	59
Накипова З.Д., Қарағанды қаласының білім бөлімінің әдіскері	59
Қазақ тілі мен әдебиеті сабағында оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың маңызы	63
Сатыбалдина Д.К., Оспанова К.Б., №33 МБК	63

Қазақ тілі сабақтарында оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруда әдіс-тәсілдерді тиімді қолдану	64
Сағиббаева М.А., №101 мектеп-лицейі	64
«МӘҢГІЛІК ЕЛ» жалпыұлттық идеясының білім беру мазмұны арқылы жүзеге асырылуы.....	68
Сейтжанова Т.Г., №41 ЖББОМ	68
Диалогтік оқыту арқылы оқушылардың сөйлеу мәдениетін дамыту.....	70
Абенова А.Е., №97 гимназия.....	70
Оқушылардың шығармашылығын арттыру.....	73
Аймуханова А.О., № 52 ЖББОМ	73
Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту: мәселелер және оны шешу жолдары	76
Аталикова М.Н., Ю.Н. Павлов атындағы № 35 ЖББОМ	76
Қазақ тілін оқытуда сын тұрғысынан ойлау технологиясының элементтерін қолданудың әдіс-тәсілдері	79
Баербекбаева А.Е.....	79
Сулейменова А. Ж., №86 ЖББОМ.....	79
Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында жаңа технологияларды қолданудың тиімділігі.82	
Битимбаева Қ.О., №82ЖББОМ	82
Критериалды бағалау жүйесінің тиімділігі.....	85
Жулбаева Ж.Т., Е. А. Букетов атындағы № 52 ЖББОМ	85
Жаңартылған білім мазмұнының тиімділігі	88
Жумадилова А.А., №102 мектеп-гмназия.....	88
Қазақ тілі сабағында мәтінмен жұмыс жасау арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру.....	90
Ильясов А.Ж., №82 ЖББОМ	90
Ұлттық құндылықтар арқылы патриоттық тұлға қалыптастыру.....	93
Кайрбекова Н.М., № 63 ЖББОМ	93
Өзге ұлт балаларына қазақ тілін үйретуде күн тәртібі сәттерінің маңызы.....	96
Қасымбаева Ж.Е., «Балбөбек» балабақшасы.....	96
Қазақ тілі сабағында оқылым дағдысын дамыту	98
Мойлбекова Р.А., «№93 гимназия» КММ.....	98
Оқушыларды бағалаудың қазіргі заманғы жүйесі: жаңа тәсілдер, жаңа шешімдер.....	101
Нурмағамбетова Т.А., №51 НОМ	101
Қазақ тілін оқытуда жазылым дағдысын дамытудың жолдары	103
Нурфазылова С.Г., №16 ЖББОМ.....	103
Педагогтың кәсіби шеберлігін дамытудағы коучинг әдісінің тиімділігі.....	106
Темірғалиева Ж.Қ., «№51 негізгі орта мектебі» КММ	106
Қарымсақова Ә. К.,№63 «Мөлдір»балабақшасы.....	106
Қазіргі мұғалімнің бейнесі.....	109
Тоқсамбаева А.А., №18 ЖББОМ КММ	109
Тоқсамбаева А.А., №32 ЖББОМ КММ	109
Орыс сыныптарындағы қазақ тілі мен әдебиеті пәндерін оқытуда оқушыларды функционалдық сауаттылыққа бейімдеу	110
Төлеуғазы Ж. Е., ЖББ №77 МБК.....	111
Роль современного учителя в процессе внедрения триединства языков в рамках обновления содержания образования в Республике Казахстан.....	113
Умирзакова Б.Е., ШЛ №101	113
Педагогтың кәсіби құзіреттілігі – нәтижелі білім беру негізі.....	116
Абзалбекова А.К., №82 ЖББОМ	116
Создание условий для трехязычной среды обучения в современной школе	119
Акифьева О.А., Есекеева И.М., КГУ СОШ №23	119

Ағылшын тілін оқытудағы белсенді жаттығулардың ролі.....	120
Аралова А.Т., № 73 НОМ	120
Teachers' professional competence of preschool educational institutions.....	123
Vall E. N., kindergarten "Akzharkyn"	123
Ағылшын тілі сабақтарында ойын арқылы ауызша сөйлеу дағдыларын дамыту	125
Жумабекова Н.Б., № 82 ЖББОМ	125
Сетевое педагогическое сообщество новая форма организации самообразования учителей.....	127
Калачева Н.А., КГУ «Основная школа № 44».....	127
Здоровьесберегающий подход к урокам английского языка	129
Линкер В.Х., СОШ №65	129
Оценка с правом на ошибку	132
Мельникова М.Ю., КГУ «СОШ № 46»	132
Заманауи мектепте үштілді оқыту ортасына жағдай жасау	134
Омаржанова Г.К., «№101 мектеп-лицейі» КММ.....	134
Раннее обучение английского языка	136
Рамазанова Д.С., КГУ «СОШ №82»	136
Трёхязычие как пропуск в большой мир.....	138
Сатыбаев М.С., СОШ № 35 им. Ю.Н. Павлова	138
Жаңа білім беру мазмұнындағы бағалау ерекшелігі.....	140
Шалгимбаева А.Г., №3 гимназия	140
Развитие функциональной грамотности учащихся.....	143
Алентаева И.А., КГУ «СОШ № 59»	143
Критериальное оценивание на уроках русского языка.....	146
Ануфриева А.Г., КГУ «СОШ № 59».....	146
Исследовательская работа на уроках литературы как средство развития коммуникативной компетенции, повышения мотивации и качества знаний учащихся.....	148
Аубакирова С.С., СОШ № 35 имени Ю.Н.Павлова	148
Развитие функциональной грамотности на уроках русского языка и литературы.....	151
Аширбекова Г.Ж. , КГУ «СОШ № 59».....	151
Современные способы активизации творческой деятельности учащихся на уроках русского языка и литературы	154
Балабаева Ж.Т., КГУ «ОШ № 44»	154
Балабаева А.Т., КГУ «Школа-лицей №9 города Темиртау».....	154
Игровые технологии на уроках русского языка	157
Бердаленова Ж.С., КГУ «ОШ №40».....	157
Современный урок: взгляд в будущее	159
Васюнина В.Н., КГУ «СОШ №82»	159
Формирование речевой культуры как средство личностного развития студентов колледжа.....	162
Габидуллина И.В.	162
Современные технологии обучения на уроках литературы.....	166
Джазыкбаева А.К., СОШ №34	166
Кучкарбаева З.Д., СОШ №34	166
Медиа технологии на службе русского языка и литературы	170
Жогова Р.И., школа-лицей №101	170
Формирование ключевых компетенций учащихся на уроках русского языка и литературы	172
Калиева А.Б., КГУ «СОШ № 82».....	172
Обратная связь как средство развития профессиональных качеств личности.....	174
Каржасбекова М.К., Кусаинова Н.Ж., гимназия №39 им.М.Жумабаева	174

Формирование действий контроля и оценки у младших школьников на уроках русского языка	177
Ключникова Л.Н., КГУ «Гимназия № 9»	177
Мини-проекты, исследования на уроках русского языка и литературы.....	180
Кожамжарова Ж.Б., Школа-лицей №101	180
Развитие функциональной грамотности на уроках русского языка и литературы.....	183
Курманова С.Ж., Ошакбаева Н.С., КГУ «СОШ № 76 имени А.Бокейхана»	183
Этапы лингвокультурологического анализа художественного текста	186
Куспанова А.Е., КГУ «СОШ №82»	186
Создание условия для трехязычной среды обучения в современной школе	189
Мейрханова Ж.О., Бадильбекова А.П., СОШ №76 имени А.Бокейхана	189
Формирование конкурентоспособной личности на уроках русского языка и литературы в рамках обновления содержания образования в РК	192
Мишунина Н.В., ОСШ №79	192
Информационная компетентность современного педагога	194
Моисеенко В.Г. , КГУ «СОШ №35 имени Ю.Н.Павлова»	194
Развитие функциональной грамотности учащихся на уроках русского языка и литературы	197
Мухаметжанова Ж.Е., СОШ №36	197
Групповая работа как личностно-ориентированный подход в обучении на уроках русского языка в рамках обновленной программы.....	200
Нурмуханбетова Т.В., СОШ № 64	200
Языковые компетенции в контексте новой образовательной деятельности	203
Омарова Б.К., КГУ «Гимназия №93»	203
Из опыта работы использования 7 модулей в педагогической практике на уроках русского языка, литературы и географии	207
Перепелкина Е.М., Саядян М. А., КГУ СОШЛ № 53	207
Развитие функциональной грамотности чтения на уроках литературы	211
Притьмова Л.Я, КГУ ОСШ № 56.....	211
Роль театра в духовно-нравственном воспитании школьников	213
Самченко Е.В., КГУ «Школа - гимназия № 95».....	213
Современные педагогические технологии обучения русскому языку в школе.....	216
Тайжанова Т.У., КГУ «СОШ №36»	216
Полиязычное образование учащихся как фактор эффективности межкультурного общения	220
Тлеукулова А.М., СОШ №76 им. Алихана Бокейхана	220
Применение приемов технологии РКМЧП на уроках русского языка и литературы (из опыта работы)	224
Тохметова А.Ж., СОШ №6.....	224
Критериальное оценивание на уроках русского языка.....	227
Турсунова С.А., КГУ «СОШ №61»	227
Өскелең ұрпақты «Мәңгілік Ел» идеясының құндылықтары арқылы тәрбиелеу.....	229
Абдыкашев Е.М., №12 ЖББОМ.....	229
Сыни тұрғыдан ойлау технологиясының маңыздылығы	231
Альтаева Г.Д., КГУ «ОСШ №64»	231
«Мәңгілік Ел» ұлттық идеясы негізінде оқушыларға патриоттық тәрбие беру.....	235
Бакибаева А.К., НОМ №56	235
Формирование функциональной грамотности на уроках истории через организацию самостоятельной деятельности учащихся.....	237
Горбач С.Ю., КГУ СОШ №30	237
Жаңартылған білім беру мазмұны бойынша сабақ барысында қолданылатын әдіс тәсілдер	240

Жамангарина Э.А., №82ЖББОМ	240
Особенности модуля «Технология развития критического мышления»	242
Иманова Г.М., КГУ СОШ №61	242
Развитие функциональной грамотности учащихся на уроках истории в рамках обновленного содержания образования	244
Кравченко Т.П., Сатыбалдина Г.Б., КШДС № 33	244
Зерттеушілік іс – әрекет – мұғалімнің шығармашылық қабілетін жүзеге асыру құралы	246
Мукашева С.Р., №61 ЖББОМ	246
Қазақ хандығы тарихындағы қасым ханның ролі	249
Мукашева С.Р., Каригулова С.С., №61 ЖББОМ	249
Развитие функциональной грамотности учащихся	253
Ратникова Т.А., КГУ «Гимназия №9»	253
Өлкетану - «Мәңгілік Ел» ұлттық идеясын жүзеге асыру негізі	256
Сарсекеев К.Г., №36 ЖББОМ	256
Интеграциялық оқытудың тиімді жолдары	259
Түсіпбекова Г.Р., 41 ЖББОМ	259
Төлеухан А.Б., №41 ЖББОМ	259
Система подготовки учащихся выпускных классов к итоговой аттестации по предмету история Казахстана, всемирная история	262
Хамитова Б.Ж., ОКШДС № 77	262
Среднесрочное планирование серии последовательных уроков как фактор развития познавательной активности обучающихся в условиях обновления содержания образования	266
Хамитова Б.Ж., ОКШДС № 77	266
«Мәңгілік ел» құндылықтары арқылы жас ұрпақты тәрбиелеу	268
Хасенова Б.О., М. Жұмабаев атындағы №39 гимназия	268
География сабақтарында оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту	270
Аринова А.Ж., №56 НОМ	270
К вопросу интеграции предмета географии с другими учебными дисциплинами в рамках обновления содержания образования	273
Гауф Е.Н., СОШЛ № 53	273
Үлгерімі төмен оқушылармен жұмыстың тиімді түрлері	276
Ермекбайқызы М., Касенбекова С.Е., «№12ЖББОМ» КММ	276
Жобалау әдісін қолданып оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру	279
Жунусбекова С.И., №30 ЖББОМ	279
Тореева Ф.Т., №30 ЖББОМ	279
География пәнінде оқу үшін және оқуды бағалаудағы заманауи талабының ерекшеліктері	281
Жылкайдарова А.М., Тасимова Ж.Н.	281
Развитие функциональной грамотности учащихся – приоритетное направление в условиях обновлённого содержания	284
Колесникова О.И., КГУ «Школа – лицей № 101»	284
Развитие функциональной грамотности учащихся на уроках географии	287
Корнильцева Т.А., КГУ «СОШ «82»	287
Использование наглядно-иллюстративного материала для развития функциональной грамотности	291
Красникова М.В., КГУ «СОШ №54»	291
Использование картографического материала и текста учебника для развития ключевых компетентностей в условиях обновленной системы среднего образования	293
Красникова И.В., КГУ «Гимназия № 9»	293

Составление заданий по географии для развитие критического мышления учащихся	297
Майпенова М.И., КГУ «Гимназия №93»	297
Самостоятельная работа как вид развивающего обучения на уроках географии	299
Пешкова О.В., СОШ №35 им.Ю.Н.Павлова	299
Развитие функциональной грамотности у учащихся	302
Севергина Ю.А., КГУ СОШ №15	302
«Мәңгілік Ел» құндылықтары арқылы жас ұрпақты тәрбиелеу	304
Танирбергенова А.Ж., Жаканова М.Ж. №18 ЖББОМ	304
Формирование культуры межнационального общения школьников на ценностях «Мәңгілік Ел»	307
Тулегенова Б.С., ОШ №40	307
Формирования функциональной грамотности учащихся на уроках биологии через технологии критического мышления	310
Арконова С.Т., гимназия №93	310
Үштілді білім беру жүйесінің маңызы	314
Әбдіғалымова Б.А., М.Жұмабаев атындағы №39 гимназия	314
Развитие функциональной грамотности школьников на уроках биологии в 8, 9 классах посредством использования компетентностно – ориентированных заданий	317
Вершицкая Ю. А., КГУ СОШ № 13	317
Развитие функциональной грамотности учащихся на уроках биологии через разноуровневые задания	320
Григорьева О.П., КГУ СОШ №30	320
Биология сабағында CLIL әдісін қолдану тиімділігі	323
Кожеева А.Н., Мусаева Г.М., № 12 ЖББОМ	323
Lesson Study зерттеу сабағын мектеп тәжірибесіне енгізу	327
Мұқаш Ж.Қ., Қайыркелдина С.Қ., №12 ЖББОМ	327
Использование проектно-исследовательской деятельности на занятиях кружка дополнительного образования	329
Олишевец Н.К., Станция юных натуралистов	329
Внедрение приемов формирования функциональной грамотности учащихся на уроках биологии	332
Полтавец Ж. Г., КГУ «Гимназия №93»	332
Реализация профильного обучения в старшей школе на основе профессиональных интересов учащихся через пропедевтику средней школы	336
Туйсина Т.М, Нестеркина Т.С., КГУ «Гимназия №38»	336
Химияны оқыту үрдісінде ойын технологиясы арқылы оқушылардың танымдылығын арттыру	339
Уралбаева Қ.Р., «№61 ЖББОМ» КММ	339
Математика сабағында оқушыларды критериалды жүйе бойынша бағалауды қолдану	342
Аманкелді С.С., КММ «№ 82 ЖББОМ»	342
Применение элементов перевернутого обучения на уроках математики	345
Болдырева Л.В., ЧУ «ШСР «Альтер»	345
Первые шаги обновления	348
Елшина Л.С., Кусшибекова Г.Н., КГУ «Школа – лицей № 101»	348
Эффективность использования подхода Lesson Study в осуществлении преимущественности начальной школы и среднего звена	352
Ефимик М.Н., Жукова Л.Н., КГУ «Гимназия № 93»	352
Математика сабағында критериалды бағалау оқушының оқуға көзқарасын ынталандыру құралы ретінде	355
Жәкішева Д.Е., КММ «82 ЖББОМ»	355
Исследовательская деятельность учащихся на уроке математики	358

Жакупова Б.К., СОШ №82.....	358
Использование информационно – коммуникационных технологий в преподавании и обучении.....	361
Зиновьева Л. Д., Яндоло Е.Н., КГУ «Гимназия №93»	361
Развитие саморегуляционных навыков учащихся через критериальное оценивание обучения	364
Лысенко Т.Н., КГУ «Гимназия № 1».....	364
Процесс адаптации пятиклассников в условиях обновленного содержания образования	366
Мочернюк А.Н., КГУ «Основная школа № 37»	366
Использование образовательного портала Bilimland на уроках физики	368
Сафонова Т.В., ОСШ №51	368
Тәжірибедегі рефлексия курсы-кәсібі өсудің кепілі	370
Турсыбекова Д. Т., Сарсекеев К.Г., №36 ЖББОМ.....	370
Мониторинг знаний учащихся –один из способов повышения качества обучения	373
Шукембаева А. А., КГУ «Основная средняя школа №73».....	373
Эффективная организация формативного и суммативного оценивания по предмету «Информатика».....	375
Есаулова И.А., КГУ «Гимназия №45».....	375
Информатика сабақтарында үй тапсырманың алатын орны.....	377
Жомарт Н., «№61 ЖББОМ» КММ	377
Кәсіби бағдар берудегі ақпараттық технологияларды пайдалану мүмкіндіктерін зерттеу	379
Исабекова Ж.О., «№54ЖББОМ» КММ.....	379
Заманауи педагогтың ақпараттық құзыреттілігі	382
Қайыркенова Н.М., Ю.Н.Павлов атындағы №35ЖББОМ.....	382
USING QR CODES IN THE EDUCATIONAL SCHOOL PROCESS	385
Kaniyeva A.A., The teacher of Computer science school # 13	385
Активизация учебной деятельности обучаемых через использование информационно – коммуникативных технологий	388
Карабекова Д.К., КГУ ОСШ №73	388
Первые шаги внедрения билингвального образования	391
Карл Н.Н., КГУ «Школа-гимназия №95»	391
Использование английской лексики в факультативном курсе по информатике	394
Комракова Л.А., КГУ «Гимназия №45».....	394
Из опыта внедрения технологии компьютерного трехмерного моделирования в рамках областного проекта «Инженеры будущего»	397
Мухтаров Т.Ж., Школа-лицей №101	397
Сулейменова А.Б., Школа-лицей №101	397
Из опыта самообразования через сетевые педагогические сообщества	399
Никитчук Г. В., КГУ «Школа – лицей № 101»	399
Исследование развития дивергентного и конвергентного типов мышления с целью формирования исследовательских умений на уроках информатики	401
Рябцева Е.В., Худорожкова Е.А., ВШ№100	401
Информатика терминдерін ағылшын тілінде оқытудың маңыздылығы.....	404
Сулейменова Г.Б., Ә.Бөкейхан атындағы №76 ЖББОМ	404
Аспекты контроля учебно-тренировочного процесса	407
Абдулин Р.Ж., КГУ «СОШ № 48».....	407
Ульмесеков Б.Р.КГУ «Гимназия № 97	407
Развитие двигательных способностей, как способ повышения уровня физической подготовленности учащихся в условиях обновления содержания среднего образования	410

Александров В.Г., Миряшев В.В., КГУ «СОШ №23»	410
Реализация проекта «Создание модели здоровьесберегающего образовательного пространства в условиях школьной среды»	414
Бутузова Т.В., КГУ СОШ № 58.....	414
Сохранение здоровья через исследовательскую деятельность учащихся	417
Бутузова Т.В., КГУ СОШ № 58.....	417
Круговая тренировка - метод эффективного достижения спортивных результатов	420
Жалаков М.К., Кызкенов А.Е., КГУ СОШ № 65.....	420
О правильном дыхании при развитии двигательных качеств.....	422
Иванова Н.В., КГУ «ШЛ№66»	422
Біздің болашағымыз - салауатты ұрпақ.....	424
Капашев Е.М., №12 ЖББ ОМ.....	424
Ұлттық ойындар және жеке тұлғаның психофизиологиялық қалыптасуы	426
Карпыкбаев Е.А. Шәкәрім М.Т., «№92 гимназия» КММ.....	426
Физическая культура – в ногу со временем.....	430
Лазарева В.В., КГУ «Гимназия № 93»	430
Взгляд молодого специалиста на изменения в современной системе образования	433
Масленникова Т. А., КГУ «СОШ № 83 им. Г.Мустафина»	433
Салауатты өмір салтының мектеп оқушыларының ағзасына әсері.....	436
Мусин О.Т., С.Саттаров атындағы №57 мектеп-лицейі	436
Дені сау ұрпақ - қоғамның маңызды құндылығы.....	438
Мұсаханов Д.Қ., №82 ЖББО мектебі	438
Современные подходы к уроку физической культуры в рамках современного образования	440
Решетников С., СОШЛ № 53.....	440
Здоровье учащихся: система работы школы	443
Сатыбалдин Д.А., Ступницкая О.В., КГУ КШДС №33	443
Здоровьесберегающие технологии на уроках физической культуры	447
Слюсаренко Е.П., КГУ «Гимназия № 93».....	447
Полиязычное образование в области физической культуры и спорта.....	450
Снегирева А.В., КГУ «Гимназия №9».....	450
Урок физической культуры - как способ укрепления здоровья учащихся.....	452
Ульмесекоев Б.Р., КГУ «Гимназия №97»	452
Значение воспитательной работы и её роль в формировании патриотизма будущих защитников Отечества	455
Чупеев И.В., СОШ № 35 имени Ю.Н. Павлова	455
Роль учителя в повышении качества и эффективности учебно-воспитательного процесса.....	457
Эслингер В.П., ОСШ №65	457
Современный подход в преподавании. Интуитивное рисование	459
Абылгазина Г.О., КГУ Гимназия №93	459
Сызу пәнінде дамыта оқыту технологиясын қолдану	462
Ахметов Т.Т., «№61 ЖББОМ» КММ	462
Исследовательская деятельность учащихся как средство воспитания патриотизма.....	465
Байкова О. И., СОШ №46	465
Формирование речевой культуры как средство личностного развития студентов колледжа.....	468
Габидуллина И.В.	468
Повышение мотивации к творческой деятельности учащихся через проведение мастер – класса	471
Голованова О.Н.....	471

Проектно-исследовательская деятельность - необходимый компонент саморазвития современного педагога.....	474
Жуматова С.М., ОКШДС №77	474
Мәдени мұра	477
Зайткешова А.М., №36 ЖББОМ	477
«	478
Формирование эстетической культуры учащихся в рамках обновления содержания обучения	479
Ибраева С.Т., КГУ «СОШ № 35 имени Ю.Н. Павлова».....	479
Шығармашылық жобаның кәсіптік бағдар берудегі орны.....	485
Касымжанова Р.Е.,С.Саттаров атындағы №57 мектеп-лицей.....	485
«Технология» сабағында оқушылардың шығармашылығын дамытудың әдіс-тәсілдері	487
Молдабаев Т.Г., №101 мектеп- лицей	487
Технология сабағында тиімді әдіс-тәсілдерді қолдана отырып оқушылардың шығармашылық қабілетін арттыру.....	489
Мутатын К., №36 ЖББОМ	489
Художественно-творческая деятельность в хореографическом коллективе – способ воспитания креативной личности	491
Мурашкина Е.Ю., КГУ «Гимназия №97»	491
«Мәңгілік Ел» құндылықтары арқылы технология сабақтарында жас ұрпақты еңбексүйгіштікке тәрбиелеу	493
Мусабекова К.А., №93 гимназия	493
Кәсіби оқыту және кәсіби білім берудің негізі.....	496
Мустафина Б.С., Ә.Бөкейхан атындағы №76 ЖББОМ.....	496
Роль внеклассной работы в формировании навыков функциональной грамотности учащихся.....	499
Ратицкая Е.А, КГУ «СОШ№82»	499
Профориентационная деятельность в процессе обучения в школе.....	502
Скорикова М.П., Пономарева Л.В. КГУ «Школа-лицей №101»	502
Использование краеведческого материала о петроглифах на уроках	505
Скорикова М.П., КГУ «Школа-лицей №101»	505
Инновационная деятельность в школе: становление, развитие, критерии интенсивности	508
Удод К.А., КГУ СОШ№15	508
Профильное обучение и основы профессионального образования на уроках технологии	510
Фролова Т.И., КГУ «СОШ №15».....	510
Мектеп жасындағы орта және жоғары буын оқушыларын шулы музыкалық аспаптарда ойнау арқылы музыкалық қабілеттерін дамыту	512
Хасенова М.А., №61 ЖББОМ КММ	512
Организация индивидуальной работы с детьми с особыми образовательными потребностями в условиях детской музыкальной школы	515
Абдрахманова Д.Д., Сайтарлы Е.В., КГКП «ДМШ №1»	515
Дополнительное образование учащихся в условиях общеобразовательной школы ...	518
Абишева А.Е. школа-лицей №101	518
Ткаченко А.В. школа-лицей №101	518
Черний Т.В. школа-лицей №101	518
Балабақшадағы денсаулық сақтау технологиясы.....	520
Ақжолтай Ә.С., №68 МИББ кешені.....	520
Становление личности ребенка посредством искусства	522
Дьяченко И.В., Гафурова Н.Р., ДМШ №1	522

«МӘҢГІЛІК ЕЛ» ұлттық идеясы негізінде оқушыларға патриоттық тәрбие беру	525
Есказинова Б.А., Динасилова Ж.Қ., №68 МИББ кешені	525
Организация внеурочной деятельности учащихся в шестой школьный день.....	529
Затолокина Н.А., Мельникова Е.М., ОСПИ №22.....	529
Сабактан тыс тәрбие жұмыстары: жаңа тәсілдер және нақты нәтижелер	532
Каршыгина Г.Д., №12 ЖББОМ.....	532
Исполнительская интонация	534
Козырь Е.А., КГКП «ДМШ №1»	534
Влияние профориентационной работы на профессиональное самоопределение старшеклассников.....	537
Кошкарева В.В., КГУ «Гимназия №9».....	537
«Жас Ұлан» ұйымының Ұланбасын сайлау алды жұмыстарын ұйымдастырудың ерекшеліктері мен тиімділігі	540
Нурмагамбетова Д.С., №44 негізгі мектебі.....	540
Предконцертная подготовка учащегося.....	544
Петлюк Н.И. Схабицкая Т.В., ДМШ № 1	544
Роль вокальных занятий в помощь ребенку-аутисту.....	547
Пламеневская В.А., КГКП ДМШ №1	547
От игры - к занятиям по развитию памяти, внимания и мышления.....	549
Филук Л.В., МЦ КГУ ОСШ № 64.....	549
Технология проектной деятельности в школе как форма активизации деятельности всех субъектов образовательного процесса	551
Алшинбаева С.Ж.	551
Особенности инклюзивного образования в школе	554
Дейнеко Н.В., Серченя О.Н.	554
Реализация инклюзивного образования в начальных классах общеобразовательной школы	557
Жакудина Г.Ж., Лукановская М.Т., КГУ "СОШ №54"	557
Первые шаги к инклюзивному образованию.....	559
Кужина Т.М., КГУ СОШ №54	559
Развитие творческих способностей в условиях детского санатория.....	561
Махамбетова Б.Н.	561
Роль задач практической направленности в формировании функциональной грамотности учащихся на уроках математики	564
Подкосова О.К., КГУ «ОСШ №73»	564
Өзін-өзі тану пәнін басқа пәндермен кіріктірудің маңызы	566
Абдильдина М.К, Исакова А.С., №68 МИББ кешені.....	566
Мектеп жасына дейінгі балалардың балабақшаға бейімделуі бойынша жүргізілетін жұмыстар.....	569
Адамбекова М.Ш., №114 «Бақыт» балабақшасы КМҚК	569
Жасөспірімдердің тұлғалық дамуына интернеттің пайдасы мен зияны.....	572
Алтыngoжина М.С., «№93 гимназия»КММ.....	572
5-6 жастағы балалардың алаңдаушылық мәселелері	575
Аханова М.Т., №134 «Гауһар» балабақшасы КМҚК.....	575
Психологиялық-педагогикалық ойындардың түзету жұмыстарындағы маңыздылығы.....	579
Балабекова Н.К., №6 «Алданыш» балабақшасы КМҚК.....	579
Бастауыш сыныптағы үлгерімі төмен оқушыларға педагогикалық- психологиялық қолдау	581
Жакупова К.Ж., №59 ЖББОМ	581
Жаңа білім беру технологияларын меңгеруге психологиялық – педагогикалық қолдау сүйемелдеу	584
Кабулова Т. Д., №65 ЖББОМ	584

«Өзін-өзі тану» пәні арқылы рухани-адамгершілік білімді дамыту.....	587
Какимова Р.М., №76 Ә.Бөкейхан атындағы ЖББОМ.....	587
Инновациялық технологияларды балабақшада қолдану	590
Кикымова А.А., КМҚК «Айгерім» бөбекжайы	590
«Өзін-өзі тану пәні» - баланың рухани байытудың негізі	593
Қасымов Г.Б., №68 МИББ кешені	593
Абдильдина М.К., №68 МИББ кешені	593
Воспитание учащихся на основе ценности общенациональной идеи «Мәңгілік ел»	596
Майтанова С.Б., СОШ №36	596
Исследование уровня адаптации первоклассников в КГУ СОШ №46	598
Медведева Л.В., КГУ СОШ №46	598
«Мәңгілік Ел» құндылықтары арқылы отбасылық тәрбиені нығайту	601
Муханбетжанова Н.Р., Акедилова К.К.	601
Жантануға жақын бол	603
Шаяхметова З.О., «№36 жалпы білім беретін орта мектеп» КММ	603
Виды рефлексии на уроках информатики.....	606
Москаленко А.Н., КГУ «Гимназия №45»	606
Үштілділік – заман талабы. Қазіргі заманғы білім беру жүйесіне үштілділікті енгізу.	608
Абдыкалыкова М.С., №13 жалпы білім беретін орта мектебі	608
Саралап оқыту әдісін жаратылыстану сабағында қолдану арқылы оқушылардың білім сапасын көтеру.....	611
Абугалиева С.Н., №82 ЖББОМ	611
Бастауыш мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың теориялық негізі.....	613
Алданазарова Ж.Е., «№ 102 мектеп-гимназия»КММ.....	613
Жаңартылған білім беру мазмұны -бәсекеге қабілетті ұрпақ келешегі	617
Аманжолова С.Б., №53 мектеп-лицей	617
Диалогтық оқыту	619
Амантаева Н.М., Жуманова С.А., №61 ЖББОМ.....	619
Роль внеклассной работы в формировании компетентностной личности в условиях современной системы образования	622
Аскарова А.А., Алиева Г.У., КГУ «СОШ № 54».....	622
Бастауыш сынып оқушыларының ақпараттық мәдениетін қалыптастыру	625
Әбдіғаппар Ж.С., «№44 НМ» КММ	625
«Кроссенс» как приём для развития креативного мышления.....	627
Бабкина Т.Е., Пожидаева Е.А., КГУ СОШ №32.....	627
Проектная деятельность – необходимый компонент саморазвития современного педагога	631
Баирова А.Б., Саматова Е.В., КГУ СОШ №34.....	631
Организация проектной и исследовательской деятельности младших школьников	633
Бельченко Н.В., КГУ «СОШ №23».....	633
Филонова Е.П., КГУ «СОШ № 83 им.Г.Мустафина»	633
«Айналадағы математика» жобасы арқылы бастауыш сынып оқушыларының танымдық қызығушылығын арттыру	636
Бердикабулова С.Б., Ашыкбаева А.Ж., №76 ЖББОМ.....	636
Погружение в текст – основа формирования читательской компетентности младших школьников	639
Берзан О.В., Лаптева Т.В., КГУ «Гимназия №1».....	639
Проблемы преемственности начальной и основной школы	641
Бондаренко Н.Ф., Салихова С.Р., КГУ «Гимназия №93».....	641
Информационная компетентность современного педагога	644
Вторыгина С.Н., Морозова Е.В., КГУ «СОШ №15».....	644

Работа по формированию читательской активности на уроках литературного чтения в начальной школе.....	647
Гелашвили М.В., ОКШДС № 77	647
CLIL (Content and Language Integrated Learning) - предметно-языковое интегрированное обучение на уроках обучения грамоте и математики в начальной школе.....	650
Гарбар Е.Н., Швец Т.В., КГУ «Гимназия №93».....	650
Современная система оценивания обучающихся	653
Голева О.И., Симонова С.А., КГУ «СОШ №23».....	653
Формирование функциональной грамотности учащихся начальных классов на уроках литературного чтения.....	655
Голова И.А., КГУ СОШ № 60	655
От традиций к инновациям.....	658
Гумерова Н. Н., СОШ № 82.....	658
Развитие функциональной грамотности младших школьников на уроках естественно - научного цикла	660
Демиденко М.Г., Гайнутдинова Ж.Т., КГУ «Гимназия №93».....	660
Метод проектов - направленность учебно-познавательной деятельности	663
Дружинина Е.Н., КГУ «СОШ № 82».....	663
Топтық жұмыс арқылы оқушылардың танымдық – шығармашылық белсенділіктерін дамыту.....	665
Жаканова М.А., № 82 ЖББОМ	665
Бастауыш сыныптарда ұжымдық шығармашылық іс – әрекетті ұйымдастыру.....	667
Жакашова А.Т., «№ 61 ЖББОМ» КММ.....	667
Бастауыш мектептегі жаңартылған білім мазмұнындағы әдіс-тәсілдерді қолдану.....	670
Жаппарова А.Ж., «№ 137 НОМ» КММ.....	670
Оқытудың жаңа тұрғылары бойынша оқу үрдісін ұйымдастыру және басқару	673
Жаркенова С.А., «№40 негізгі мектебі» КММ	673
Бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығы мен логикалық ойлауын дамыту.....	676
Жашкеева А.К., «№36 ЖББОМ» КММ.....	676
Использование таблиц, диаграмм для повышения математической грамотности на уроках в начальной школе	680
Жертовская М.В., Довгелевич Н.М., КГУ «Школа-лицей №66»	680
Проектная деятельность учителя и ученика в начальной школе.....	682
Жубекова Г.К., ОСШ № 56.....	682
Оқытудағы математикалық сауаттылық	685
Жунусбекова У.Ж., №66 мектеп-лицейі	685
Оқушылардың математикалық сауаттылығын арттыру	688
Жунусбекова Н.Б., Баешова Ж.У., Ә.Бөкейхан атындағы №76 ЖББОМ	688
Роль формативного оценивания на процесс обучения первоклассников	692
Зинькив Е.С., Мареева Н.В., КГУ «Гимназия №1».....	692
Реализация подхода lesson study для повышения качества обучения	694
Зинькив Е. С., Умербаева Т. Н. КГУ «Гимназия №1»	694
Из опыта применения элементов трёхязычия на уроках в третьем классе	696
Зинькив Е.С., Корель М.В., КГУ «Гимназия №1»	696
Диагностика математической грамотности младших школьников.....	698
Зобнина И.Е., КГУ «Школа-лицей № 101».....	698
Применение активных методов обучения в рамках обновления содержания образования в начальной школе.....	701
Илющенко Л.В., Колодкина Н.К., КГУ СОШЛ №53	701
Познавательная активность и самостоятельность на уроках русского языка	704
Исангулова А.А., КГУ ОСШ № 64	704

Қалыптастырушы бағалау - оқушының оқу жетістігінің нақты өлшемі	706
Исатаева З.О., №73 негізгі орта мектебі.....	706
Бастауыш сынып оқушыларын ойын арқылы тәрбиелеудің ғылыми-теориялық негіздері.....	709
Кабдуова А.Е., «№102 мектеп-гимназия»КММ	709
Математикалық сауаттылық.....	712
Жуманбаева А.А., Какимова Ж.М., Ә. Бөкейхан атындағы №76ЖББОМ	712
Современные подходы к обучению в начальной школе	714
Каликбергенова Г. Б., Омарова М. М., Рахимова Г. Т.	714
Функционалдық сауаттылық - білім сапасын жетілдірудің негізгі бағдары	717
Калиякбарова Ж.Ж., №53 МЛ	717
Создание ситуации успеха как эффективное средство формирования положительного отношения младших школьников с невысокими учебными возможностями к процессу учения	719
Козинская Т. А., Субханкулова Н. В., Кальчинская В.А.	719
Развитие познавательной активности учащихся в процессе обновленного содержания образования.....	722
Колодкина Н.К., Илющенко Л.В., СОШ №53.....	722
Применение информационно-педагогических технологий в начальной школе	724
Кох Г.Г., СОШ № 82	724
Внеурочная работа с младшими школьниками: путь к формированию познавательного интереса	727
Крюкова А.А., КШДС №33	727
Бастауыш сыныпта жаңа технологияларды пайдалану арқылы оқушылардың танымдық белсенділігін арттыру.....	730
Малыбаева К.Р., ЖББ №77 МБК.....	730
Бастауыш сынып оқушыларын мәнерлеп оқуға баулу	732
Маханова М.Е., Омарова Н.А., «№12ЖББОМ» КММ	732
Қазақстанның жаңартылған білім моделі: мәселелер мен шешімдер жолында.....	735
Мукушева Ж.Н., М.Жұмабаев атындағы №39 гимназия.....	735
Развитие читательской грамотности	738
Мусина С.В., Клишина Л.А., Григорьева И.В.	738
Формирование функциональной грамотности через исследование текста	742
Мусина С.В., Эйхгорн Н.В., ШГ № 95	742
Оценивание в обновлённом содержании образования (начальная школа)	745
Новгородцева Н.В., Диденко Н.И., ...	745
Пилипчук И.Л., КГУ "Гимназия № 97"	745
Виды формативного оценивания на уроках самопознания.....	747
Новикова Т.И., Бабкина Т.Е., СОШ № 32	747
Проектная деятельность ученика и учителя в начальной школе.....	750
Нугуманова Г.У., Чабан Л.В., Гусева Т.М., КГУ СОШ №32	750
Бастауыш мектептегі оқушылар мен мұғалімдердің жобалық әрекеттері	753
Омарова З.К., № 82 ЖББОМ	753
Заманауи мектепте оқыту сапасын арттырудың негізгі шарттары.....	755
Омарова С.Ж., № 82 ЖББОМ.....	755
Развитие речи обучающихся в начальной школе	758
Полынкova Н.А., Нуркенова Б.Т., КГУ «Школа – лицей № 66»	758
Проект «Геоград» как средство развития естественнонаучной грамотности младших школьников	760
Привалова Е.Н., КГУ «Школа-лицей № 101».....	760
Бахтина О.Б., Закржевская Е.Д., КГУ «Школа-лицей № 101».....	760
Проектная деятельность в начальной школе	763

Пуртова А.С., КГУ «ОСШ №51»	763
Проектно-исследовательская деятельность в начальной школе как средство формирования функциональной грамотности.....	765
Сабитова Т.Х., Кульбаева С.А., КГУ «СОШ № 82»	765
Математика сабағында дидактикалық ойындар арқылы бастауыш сынып оқушыларының ойлау қабілетін арттыру.....	768
Садикова И.К., Шалабаева М.Б., Ә.Бөкейхан атындағы №76 ЖББОМ.....	768
Бастауыш сынып оқушыларының математикалық сауаттылығын дамыту.....	770
Сапархан Д.Қ., №35ЖББОМ	770
Бастауыш сыныптардағы тіл дамыту жұмыстары	774
Сатывалдинова Г.А., «102 мектеп-гимназия» КММ.....	774
Самооценивание и взаимооценивание – составной компонент формативной оценки учащихся начальных классов в рамках обновленного содержания образования	777
Семенюк Л.А., КГУ «Гимназия № 93».....	777
Шигабутдинова Л.А., КГУ СОШ № 34	777
Целеполагание как один из важнейших этапов урока	779
Сердалина Б.Н., Хасенова А.Т., КГУ «Гимназия №93»	779
Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруды оқу, жазу, сөйлеу арқылы дамыту	781
Серікова А.Т., №25ЖББОМ	781
Развитие математической функциональной грамотности средством факультативного курса «Занимательная математика»	782
Серченя О.Н., Ерыгина А.А.....	782
Бағалау – оқу мен оқытуды жақсартудың аса маңызды факторы	786
Смағұлова Л.Т., Нуранова Г.М., № 54 ЖББОМ	786
Развитие функциональной грамотности младших школьников через активные методы обучения	788
Смолькина Е.В., КГУ «СОШ № 82».....	788
Бастауыш сыныптарда оқу үрдісіндегі критериалды бағалаудың маңызы	791
Төлеуханова Б.Т., Абдугали Р.М., №81ЖББОМ.....	791
Бастауыш сыныпта оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту.....	794
Туксанбаева Г.Т., Смағұлова А.З., №56 негізгі орта мектеп.....	794
Формирование функциональной грамотности у младших школьников в условиях новой образовательной программы	796
Турсунова М.О., КГУ «Школа-гимназия № 102»	796
Оқытудың инновациялық технологияларын тиімді пайдалану.....	799
Тусенова М.К., Бакирова Д.А., Ә. Бөкейхан атындағы №76 ЖББОМ.....	799
Информационные технологии в процессе обучения – современный подход к обучению в начальной школе.....	801
Туякова Р.С., Алтынбекова Г.Ж., ОК ШИДС № 68	801
Развитие творческих способностей детей в рамках общенациональной идеи «МӘҢГІЛІК ЕЛ»	804
Финько О.В., КГУ «Основная школа № 44».....	804
О системе работы по развитию функциональной грамотности младших школьников на уроках математики	808
Чернушенко Н.Е., КГУ «Школа-лицей № 66»	808
Проектная деятельность учителя и учащихся – формула для развития компетентности младших школьников.....	811
Чура Е.Л., Сабитова Т.Х., КГУ «СОШ № 82»	811
Современные подходы к обучению орфографии в начальных классах.....	814
Шараева Н.В., КГУ «Школа – лицей № 101».....	814
Интеграция самопознания в учебные предметы	816

Шарипова А.М., КГУ СОШ №83 им.Г. Мустафина	816
Бастауыш сыныпта оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту	818
Шармаганбетова С.Ж., «№61 ЖББОМ» КММ.....	818
Развитие функциональной грамотности учащихся младших классов на уроках математики	821
Шерер Н.П., СОШ №32	821
Новые системы оценивания учащихся в начальной школе	824
Эккерт С.А., Юдина Н.В., КГУ СОШ №13.....	824
Функциональная грамотность на уроках обучения грамоте	827
Якупова Т.К., СОШ № 82	827
Мектеп жасына дейінгі балалардың сезім тәрбиесі	829
Абеуп.К.А., № 42 «Тілек» балабақшасы	829
Қимылды ойын – баланың негізгі әрекеті.....	832
Абитаева А.М., №42 «Тілек» балабақшасы	832
Формирование мотивации к коррекционно - развивающим занятиям	834
Абулхайрова А.К., КГКП «Я/сад №63«Мөлдір».....	834
Залевская И.П., КГКП «Я/сад №63«Мөлдір»	834
Мектеп жасына дейінгі балалардың балабақшаға бейімделуі бойынша жүргізілетін жұмыстар	837
Адамбекова М.Ш., №114 «Бақыт» балабақшасы КМҚК	837
Ойын түрлерін бала тәрбиесінде қолданудың тиімділігі	840
Адилова Э.К., «Балбөбек» балабақшасы ҚМҚК.....	840
Үштілдік-заман талабы	842
Азанбай А.Р., "Бәйтерек" балабақшасы КМҚК.....	842
Жас ұрпақ ертеңгі еліміздің болашағы.....	844
Айгирова Б.А., «Бәйтерек» бөбекжайы ҚМҚК	844
Балалардың бойына экомәдениетті қалыптастыруда дәстүрлі емес әдістер мен технологияларды қолдану	847
Аймагамбетова Б.М., Тажикенова Г. К., №145 «Балапан» б/б	847
Тәрбиелеу өнерін үйрену керек.....	850
Айнабекова А.Ж., «№6 «Алданыш» балабақшасы» КМҚК.....	850
Қазақтың ою-өрнектерімен таныстыру арқылы балалардың сезімдік-эмоциялық қиялын дамыту	854
Алиева А.Р., №6 «Алданыш» балабақшасы КМҚК.....	854
Особенности формирования самооценки у дошкольников с помощью подвижных игр	857
Алиева Т.В., Синютин С.Н., КГКП я/с «Қуаныш».....	857
Мектеп жасына дейінгі балалардың үштілділік бағдарламасы аясында мемлекеттік тілді меңгеруі	860
Алшинбаева Ш.Ж., «Лесок» жеке меншік балабақшасы	860
Жас ұрпақ бойына патриоттық тәрбиені қалыптастыру	862
Аманбаева Р.Р., «Ертөстік»бөбекжайы	862
Дені сау ұрпақ – жарқын болашақ	865
Аманбай З.Б., №6 «Алданыш» б/б КМҚК	865
Технология пәнінің жаңаша оқытуда, көркем өнер пәнінің маңызы мен жаңаша оқыту әдіс-тәсілдері.....	867
Аманбеков Ж.Ж., №53 МЛ.....	867
«Мәңгілік ел»- жарқын болашағы, жас ұрпақтың қолында	869
Аманжол А., «Бәтерек» бөбекжайы.....	869
Халық өнері арқылы балалар шығармашылығын дамыту	871
Аманова.А.А., № 6 «Алданыш» б/б КМҚК	871
Воспитание подрастающего поколения на ценностях «Мәңгілік Ел»	873

Антропова А.В., Солянова О.Ю.....	873
Поликультурное воспитание детей дошкольного возраста через народное художественное творчество.....	876
Артеменко Е.Ю., КГКП детский сад «Ертөстік»	876
Реализация трехязычного образования в дошкольном возрасте	879
Асмакович Е.П., КГКП детский сад «Алпамыс»	879
Қазіргі жағдайда мектепке дейінгі балалардың тілдік күзіреттілігін арттыру.....	882
Асылбекова А.С. Мажкенова А.Т., №146 «Балауса»б/б. КМҚК.....	882
Арнайы білім қажеттілігі ететін балалармен түзету жұмыстарындағы дәстүрден тыс ойындарды қолданудың тиімділігі	884
Аубакирова М.С., №6 «Алданыш» балабақшасы КМҚК.....	884
Профессиональное развитие педагогов как средство повышения эффективности работы детского сада.....	886
Аугалиева Р.А., Детский сад № 42 «Тілек»	886
Развитие чувства юмора у дошкольников.....	889
Афанасьева Ю.Н., КГКП я/с №23 «Ақниет»	889
«МӘҢГІЛІК ЕЛ» құндылықтары арқылы жас ұрпақты тәрбилеу.....	891
Ахмет Г.К., «Мерей» бөбекжайы КМҚК	891
МӘҢГІЛІК ЕЛ	894
Аширбаева Р.А., «Алтын сақа» балабақшасы	894
Мектеп жасына дейінгі балалардың үштілдік бағдарламасын меңгеруі	897
Аширбекова Ф.С., ҚМҚК «Бәйтерек» бөбекжайы.....	897
Казахские народные сказки и традиции в нравственном воспитании дошкольников старшего возраста.....	899
Әбдірахман Г.С., КГКП Ясли-сад № 6 «Алданыш»	899
Мектепке дейінгі балаларға үштілді білім берудің инновациялық тәсілдері.....	901
Әбілқайыр А.Б., №134 «Гауһар» балабақшасы КМҚК	901
Психологиялық-педагогикалық ойындардың түзету жұмыстарындағы маңыздылығы.....	904
Балабекова Н.К., №6 «Алданыш» балабақшасы КМҚК.....	904
Мектепке дейінгі ұйым мен ата-аналар арасындағы өзара ықпалдастықты ұйымдастырудың ерекшеліктері.....	906
Балгабекова Н.Ж., №6 «Алданыш» балабақшасы КМҚК	906
Үштілдікті мектепке дейінгі мекемелерде оқыту.....	908
Бапахова Р.Ж., «Алтын сақа» балабақшасы КМҚК.....	908
Ересек топтағы балалардың жас ерекшеліктері	911
Батенова Ж.Р., Рыскулова А.И., №42 «Тілек» балабақшасы	911
Мектеп жасына дейінгі балаларда геометриялық бейнелерді қалыптастырудың ерекшеліктері	913
Батырбекова Л.Д., № 42 «Тілек» балабақшасы	913
Қазақстанның жаңартылған білім моделі: мәселелері мен шешімдер жолында	917
Береке Р.Ұ., № 77 ЖББМБКі.....	917
Заманауи білім беру үрдісінің жаңашылдығы және үштілді маманның кәсіби біліктіліктерін қалыптастыру	921
Блялова А.К., Акишева Қ.Қ., №63 «Мөлдір» балабақша ҚМҚК.....	921
Реализация и значимость трехязычного образования	923
Богданова О.И., КГКП детский сад «Алпамыс»	923
Детский сад и семья	926
Бровкина О.В., мини-центр ОСШ№64.....	926
Казахские народные сказки – источник народной мудрости.....	928
Буллер И.В., КГКП «Ясли-сад№6 «Алданыш»	928
Использование ИКТ в работе с детьми с особыми образовательными потребностями.....	930
Буравлева Е.В., Харитоновна Т.А., КГКП я/с №53 «Алмагуль»	930

Информационная компетентность современного педагога	933
Габриэль М.В., Ключева Е.И., К ГКП № 63 «Мөлдір».....	933
Дошкольное образование: инновационный опыт, проблемы и перспективы	935
Галле Н.В., ГКП детский сад «Алпамыс»	935
Эстетическое воспитание детей с нарушением речи через изодетельность.....	937
Голик О. В., ГКП «Ясли-сад № 6 «Алданыш».....	937
Современные технологии обучения и воспитания детей в дошкольном учреждении ..	939
Гофман М.А, Сыздыкова Д.К., ГКП я/с «Алтын сақа».....	939
Нравственно-патриотическое воспитание детей дошкольного возраста в условиях реализации национальной идеи «Мәңгілік Ел».....	941
Грабова В.П., ГКП я/с «Балақай»	941
Применение современных игровых пособий в дошкольных организациях.....	945
Григорьева А.Н., ГКП ясли- сад №23 «Ақниет»	945
Мектепке дейінгі естияр жастағы балалардың тілінің және жан-жақты дамуындағы дидактикалық ойындардың рөлі	947
Даткина А.А., «Алтын сақа» балабақшасы КМҚК	947
Мектеп жасына дейінгі балаларға инновациялық технологиялар арқылы дәстүрден тыс шығармашылық ерекшеліктерін қалыптастыру	950
Дахина Ғ.Е., Аринбаева Ш.Қ., «Балақай» балабақшасы КМҚК.....	950
Рухани жаңғыру – бүлдіршіндердің негізі болашаққа бағдары.....	953
Дүйсенбай Н.С., «Бақыт» №114 балабақшасы» КМҚК.....	953
Эмоциональное воздействие народной игры в процессе нравственного воспитания...	955
Елышева Н. А., ГКП «Ясли-сад №6 «Алданыш»	955
Мектепке дейінгі білім берумен тәрбиелеудің заманауи құндылықтары.....	957
Еркинова Т.Е., №6 «Алданыш» балабақшасы КМҚК	957
Инновационный менеджмент в управлении дошкольной организации	959
Есимова Н.Е., ГКП д/сад «Алпамыс»	959
Нравственно-духовное становление дошкольников на базе общенациональной идеи «Мәңгілік ел» в детском саду «Бәйтерек»	962
Есмаханова М.В., ГКП я/с «Бәйтерек»	962
Использование игр и игровых упражнений в работе по внедрению триязычия.....	964
Естаева Ж.Е., Менкаилова С.И., Казбекова М. А.	964
Қазақ тілін оқытуда халық педагогикасы құндылығын қолдану.....	967
Жалпакова Б.Н., №146 «Балауса» б/б КМҚК	967
Инновациялық әдіс –білімді ұрпақ кепілі	969
Жамкеева А.Н., КМҚК № 134 «Ғауһар» балабақшасы	969
Нравственно-патриотическое воспитание	972
Жукова А.И., КГУ «Основная школа №37»	972
Казахские семейные традиции, как основа духовно- нравственного воспитания дошкольников	974
Жумабаева А.А., ГКП я/с «Мерей».....	974
Балабақшада жаңа ақпараттық технологиялар арқылы білім сапасын арттыру	977
Жумашева Ж.М., КМҚК «Толағай» балабақшасы.....	977
Использование песочной терапии в работе педагога - психолога в детском саду	980
Жусупова Д.С., ГКП « Детский сад «Ертөстік»	980
Көптілді тұлға тәрбиелеу-жарқын болашаққа бастар жол	982
Жұмадильдинова А.Қ., "Мерей" б/ж	982
ЛЕГО конструкторлары-мектеп жасына дейінгі балалардың интеллектуалды дамуының тамаша құралы	985
Зикирина А.М., «Алпамыс» балабақшасы	985
Формирование поликультурной личности ребенка	988
Зинькив Л.С., ГКП № 16 д/с «Алтынай»	988

Использование тактильных книг в процессе изобразительной деятельности со слабовидящими дошкольниками	990
Зорина Т. Д., детский сад «Ертөстік»	990
Восприятие музыки как один из способов пробуждения интереса к познанию	993
Игнатович И.А., КГКП «Ясли-сад №6 «Алданыш»	993
«Мен –өз елімнің патриотымын» жас ұрпақты тәрбиелеу	996
Ильяс И.О., КМҚК «Толағай» балабақшасы	996
Мектепалды даярлық тобында ойын технологиясын пайдалану	998
Искакова А.Б., Ю.Н.Павлов атындағы №35 ЖББОМ	998
Использование некоторых методов и приёмов ТРИЗ-технологии в работе с дошкольниками	1001
Исмагулова М.М., КГКП я/с №12 «Ертегі»	1001
Трёхязычие в игровой форме на оуд английского языка	1004
Казбекова М. А., КГКП « Ясли- сад «Алданыш»	1004
Үштілді білім беру – мектепке дейінгі жастағы баланың коммуникативтік-тілдік біліктілігін қалыптастыру құралы ретінде	1007
Калиакпарова Н.А., КМҚК №134 «Гауһар» балабақшасы	1007
Балабақшадағы көптілділік мәдени тұлғаны қалыптастыру құралы ретінде	1010
Калибекова А.О., «№33 «Алтын бесік» балабақшасы» КМҚК	1010
Ойын стречинг жаттығуларының бала денесінің физикалық дамуына әсері	1012
Касимова С.К., «Бақыт» №114 балабақшасы» КМҚК	1012
Өзге ұлт балаларына қазақ тілін үйретуде күн тәртібі сәттерінің маңызы	1015
Касимова Ж.Е., «Балбөбек» балабақшасы	1015
Инклюзивті білім беру саласындағы әлеуметтік педагогиканың рөлі	1017
Касенбекова Ж.С., «Мерей» бөбекжайы КМҚК	1017
Нравственно – патриотическое воспитание дошкольников посредством ознакомления с произведениями казахских поэтов	1018
Крих М.И., КГКП «Ясли-сад №6 «Алданыш»	1018
Мектепке дейінгі балалардың үштілділікті оқыту арқылы музыкалық қабілеттерін дамыту арқылы үштілді оқыту ортасына жағдай жасау	1020
Қасқатаева Д.Е., «Балақай» б/б КМҚК	1020
Нравственно-патриотическое воспитание детей дошкольного возраста через ознакомление с историей и культурой родного края при взаимодействии с родителями	1023
Ложкина А.В., КГКП Ясли-сад № 6 «Алданыш»	1023
Мектепке дейінгі ұйымдарда ақпараттық-коммуникативті технологияларды қолдану	1026
Лукпанова А.Ш., № 23 «Ақниет» б/б КМҚК	1026
Интерактивті технологияны қолдану арқылы мектеп жасына дейінгі балалардың қызығушылығын дамыту	1029
Магруппова К.Ж., КМҚК №134 «Гауһар» балабақшасы	1029
Мектепке дейінгі мекемеде ойын технологиясын қолданудың маңыздылығы	1032
Мадешова А.А., №42 «Тілек» балабақшасы	1032
Мектеп жасына дейінгі балалардың инновациялық технологиялар арқылы компьютерлік сауаттылықтарын дамыту	1035
Мақан А.Б., «Балақай» б/б КМҚК	1035
Балалардың табиғаты көрнекілікті талап етеді	1037
Мақсым А.Е., КМҚК «Толағай» балабақшасы	1037
Моделирование сказок как средство развития связной речи детей дошкольного возраста	1039
Мариниченко И.М., КГКП Ясли сад №33 «Алтын бесік»	1039

«Атамұра» вариативтік компоненті арқылы мектеп жасына дейінгі балаларды ұлттық құндылықтармен таныстырудың маңыздылығы	1041
Махамбетова С.С., №23 «Ақниет» б/б КМҚК	1041
Инновациялық технологияларды мектепке дейінгі мекемелерде пайдаланудың тиімділігі.....	1044
Мейрманова Д.Б., Аманбек А., №42»Тілек» балабақшасы.....	1044
Лэпбук, как инновационное средство в обучении и воспитании детей дошкольного возраста.....	1047
Мереимбаева Д.Х., КГКП я/с № 23 «Ақниет».....	1047
Ойын балалардың өмірін ұйымдастыру негізі және сөздік қорын дамыту негізі.....	1049
Мизамбаева Г.Б., №12 «Ертегі» балабақшасы.....	1049
Работа по развитию одаренности детей начинается с детского сада «Бәйтерек».....	1052
Митренко Т.В., КГКП детский сад «Бәйтерек».....	1052
Театрландырылған іс- әрекет арқылы үш тілді меңгерту.....	1054
Мукушева Б.К., «Бақыт» №114 балабақшасы» КМҚК.....	1054
Бала өміріндегі қазақ халық ертегісінің маңызы.....	1057
Мустафаева А.М., «Бақыт» №114 балабақшасы» КМҚК.....	1057
Театрально - игровая деятельность с использованием методики «Куклотерапия» как эффективная форма работы с дошкольниками в условиях инклюзивного образования	1060
Мякишева И.В., КГКП «Ясли-сад № 6 «Алданыш»	1060
Үш тілділік – заман талабы	1063
Насыпханқызы А., ҚКМК №134«Ғауһар» балабақшасы	1063
Нетрадиционные техники в аппликации как вариативная форма в организации дошкольного образования	1065
Нечаева Г.А., мини-центр при КГУ «Основная школа №37».....	1065
Мектеп жасына дейінгі балаларға ағылшын тілін үйрету.....	1067
Нуркенова З.А., №146 «Балауса» б/б КМҚК.....	1067
Заманауи технологиялар арқылы мемлекеттік тілді игеруді арттырудың әдіс-тәсілдері	1069
Нуртаева Г.Қ., «Бәйтерек» балабақшасы КМҚК.....	1069
Ендігі ұрпақ-мәңгілік қазақтың перзенті	1071
Нығыметова З.Т., "Бәйтерек" балабақшасы КМҚК	1071
Баланы сөйлеуге үйрету, тілін дамыту.....	1073
Омарбекова А.А., «№40 негізгі мектебі» КММ	1073
Мектеп жасына дейінгі бүлдіршіндердің танымдық ойлауын дамыту.....	1076
Омарова А.С., №6 б/б «Алданыш» ҚМҚК.....	1076
Ана тілім – ата – бабам мұрасы.....	1078
Оразалина А.Р., № 42 «Тілек» балабақшасы	1078
Балалардың сөйлеу дағдысын қалыптастыру	1081
Оразбекова Т.К., №134 "Ғауһар" балабақшасы КМҚК	1081
Инклюзивное образование детей с нарушением зрения в дошкольной организации	1084
Перина А.В., КГКП детский сад «Ертөстік»	1084
Квалиметрия как универсальный инструмент оценки качества деятельности дошкольного образовательного учреждения.....	1087
Петрова С.А., КГКП «Я/сад №63 «Мөлдір»	1087
Платунова Т.Н., КГКП «Я/сад №63 «Мөлдір»	1087
Управление дошкольным образованием через реализацию образовательных областей	1090
Платонова Л.Б., КГКП я/с №146 «Балауса»	1090
Тур О.В., КГКП я/с №146 «Балауса».....	1090
Художественное творчество как альтернатива компьютерным играм	1093

Пономаренко О.В., КГКП д/с «Толағай»	1093
Мотивация педагогического коллектива к инновационной деятельности	1096
Пылева В.В., Зиннурова З.Р., КГКП « я/с № 63 «Мөлдір».....	1096
Білім беру кеңістігіндегі тұлғаның рухани-адамгершілік құндылығын қалыптастыру	1100
Раимбекова Д.А., КМҚК №134 "Ғауһар" балабақшасы	1100
Лэпбук в музыкальной деятельности дошкольников	1103
Рогожина А.А., КГКП я/с «Еркетай».....	1103
Дифференцированный подход в обучении младших школьников.....	1106
Рожкова И.В., КГУ «Гимназия № 38».....	1106
Филонова Е.П., СОШ №83 им. Г.Мустафина	1106
Внедрения трёхязычия в детском саду на музыкальных занятиях с детьми дошкольного	1108
возраста.....	1108
Саакян К.М., КГКП ясли сад «Бәйтерек»	1108
Жеке тұлға бойында рухани-адамгершілік қасиеттерінің дамуы.....	1110
Сагитаева К. Ф., «Алтын сақа» балабақшасы КМҚК	1110
Балабақшада жас ұрпақтың бойына «Мәңгілік ел» құндылықтарын сіңіру	1114
Саналиева А.Т., КМҚК «Толағай» балабақшасы	1114
Инновациялық технологияларды қолдана отырып балалардың денсаулығын нығайту	1117
Сармурзина Д.А., №42 «Тілек» балабақшасы КМҚК.....	1117
Растим детей крепкими, закаленными	1120
Сарсекеева Т.Т., КГКП Детский сад «Балбөбек»	1120
Правильное питание - залог здоровья дошкольников	1122
Сатаева О.К., КГКП я/с «Мерей».....	1122
Музыкалық тәрбиенің баланың жеке тұлғасының дамуындағы орны.....	1125
Сахова Л.К., № 42 «Тілек» балабақшасы	1125
Мектеп жасына дейінгі балалардың құзыреттілігін алыптастырудағы патриоттық	1128
тәрбиенің маңызы.....	1128
Сексеналина А.М., «Ертөстік» балабақшасы» КМҚК.....	1128
Психолого-педагогическая помощь родителям в развитии	1131
талантливых детей.....	1131
Серикова Т.В., КГКП № 146 я/сад «Балауса».....	1131
Васильева Т.В., КГКП № 146 я/сад «Балауса»	1131
Современные подходы в работе музыкального руководителя в ДО.....	1134
Соболева Е.В., КГКП я/с № 23 «Ақниет»	1134
Балаларды тәрбиелеуде адамгершілік - рухани тәрбиенің маңыздылығы	1137
Суиндикова А.М. , Мархабаева И.О., №146 «Балауса»б/б. КМҚК.....	1137
Мектепке дейінгі ерте жастағы тәрбиеленушілердің кәсібилігі.....	1140
Сыздыкова А.Т., КМҚК «Толағай» балабақшасы.....	1140
Мектепке дейінгі білім беру жүйесінде педагогикалық технологияларды қолдану ...	1143
Тажкей А.М., «Алпамыс» балабақшасы КМҚК.....	1143
Творчество как обязательный компонент формирования компетентного специалиста	1146
дошкольной организации.....	1146
Тайлакова С.Е., КГКП «Ясли-сад «Ертөстік»	1146
Балабақшада ағылшын тілін үйренуде ақпараттық-коммуникативті технологияларды	1149
қолдану	1149
Тапаева А.Т., «Толағай» балабақшасы КМҚК	1149
Мектепке дейінгі білім беруде инновациялық бағытты қолдану	1151
Темиргалиева.Г.М., Абдыкаримова Э.А., «Алтын сақа» балабақшасы.....	1151
Поликультурное воспитание с применением полиязычия как фактор эффективности	1155
межкультурного общения.....	1155

Терентьева А.А., Цыплакова Л.Н., детский сад «Балақай».....	1155
Работа с «особыми» дошкольниками	1158
Токкужина Г.Б., КГКП ясли сад № 33 «Алтын бесік».....	1158
Инновационные направления в системе физического воспитания детей дошкольного возраста.....	1161
Толеуова К.М., Агзамова К.К., КГКП детский сад «Балақай»	1161
Мектеп жасына дейінгі балаларды қағаз пластикасы арқылы қазақтың ұлттық ою- өрнектерімен таныстыру.....	1164
Толеуханова А.У., №23 «Ақниет»б/б КМҚК	1164
Мектепке дейінгі балаларға музыкалық тәрбие беруде ақпараттық коммуникативті технологияларды қолдану	1166
Торшаева Ш.М., «Айгерім» бөбекжайы.....	1166
Балабақшадағы инновациялық әдіс- тәсілдер	1169
Тохметова Р.Е., №134 «Гауһар» балабақшасы	1169
Бейнелеу әрекеті мен саусақ ойыны арқылы мектеп жасына дейінгі тұлғаның шығармашылық қабілетін дамыту	1173
Тусупова Л.Т., Мектепалды даярлық сынып тәрбиешісі	1173
Адамгершілік – рухани тәрбиенің маңыздылығы.....	1175
Тюлембекова М.Ж., №134 «Гауһар» балабақшасы.....	1175
Мәңгілік еліміздің жеткеншек ұрпақтары	1177
Уатаева Ж.У., «Бәйтерек» б/б ҚМҚК.....	1177
Возможности трехязычия в процессе формирования коммуникативных навыков у детей дошкольного возраста	1179
Файрушина Л.А., КГКП д\с «Алпамыс»	1179
Развитие наглядно-образного мышления у детей 5-6 лет	1182
Мырзагулова Г.Ж., мини-центр «Ботақан» при СОШ №91	1182
Филатова Н.Н., мини-центр «Ботақан» при СОШ №91	1182
Ритмодекламация как один из видов музыкальной деятельности дошкольников	1184
Филюк Л.В., КГУ ОСШ №64 мини-центр	1184
посредством использования мнемотехники	1187
Фунтикова Т.И., Фунтикова А.Н., КГКП д/с «Балдырған».....	1187
Обучение грамоте детей старшего дошкольного возраста как одна из составляющих готовности к обучению в школе	1190
Фунтикова Т.И., Калинкина И.Н., КГКП д/с «Балдырған».....	1190
Қазіргі білім беру контексіндегі мектеп жасына дейінгі танымдық дамудағы сенсорлық тәрбие.....	1192
Хаирова А.М., № 42 «Тілек» балабақшасы	1192
Тукунова Б.Ж., № 42 «Тілек» балабақшасы	1192
Дистанционное интернет-обучение в системе образования	1196
Хисамова С.В., КГКП «я/с «Еркетай»	1196
Инновациялық әдістер арқылы болашақ мамандардың кәсіптік шеберліктерін дамыту	1198
Хусайнова К.А., «Балақай» балабақшасы КМҚК	1198
Білім ұйымдарында қазақ тілін кәсіби тұрғыда меңгертудің белсенді формалары....	1202
Чеканина М.А., №23 «Ақниет» б/б КМҚК	1202
Триязычие как средство раннего поликультурного развития дошкольника.....	1205
Чжао С.Б., КГКП «Детский сад «Балақай»	1205
Отбасы -тәрбиенің ұясы.....	1208
Шайлибекова.Н.Б., № 145 «Балапан» балабақшасы.....	1208
Значение и роль подготовительной группы в дошкольном учреждении	1211
Шалаева С.Н., КГКП детский сад« Алпамыс»	1211
Дидактикалық ойынның маңызы	1214

Шарипова М.А., «Алтын сақа» балабақшасы ҚМҚК	1214
Мектеп жасына дейінгі балаларды салауатты өмір салтына тәрбиелеу	1216
Шерьязданқызы А., КМҚК №12 «Ертегі» балабақшасы.....	1216
Влияние дидактических игр на всестороннее развитие ребенка	1219
Шилайкис А. С., КГКП «Ясли-сад №6 «Алданыш»	1219
Создание учебно-методических комплексов музыкального воспитания – путь повышения эффективности воспитания и обучения детей	1221
Юсупова Т.А., КГКП №146 я/с «Балауса».....	1221
Тур О.В., КГКП №146 я/с «Балауса».....	1221